

Pere Joan Porcar:
Coses evengudes
en la ciutat y regne
de València

Dietari (1585 – 1629)

Edició a cura de
Josep Lozano

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

•
2012

*f*onts històriques valencianes

Pere Joan Porcar:

Coses evengudes

en la ciutat y regne de València

Dietari (1585 – 1629)

*f*onts històriques valencianeS
50A.

Pere Joan Porcar:
*Coses evengudes
en la ciutat y regne
de València*

Dietari (1585 – 1629)

Edició a cura de
Josep Lozano

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

•
2012

*f*onts històriques valencianes

Directors de la col·lecció
Antoni Furió i Enric Guinot

Aquesta obra està sota una Llicència Creative Commons
Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional.

© Josep L. Lozano Lerma, 2012

© D'aquesta edició: Universitat de València, 2012

Disseny de la col·lecció: J.P.

Il·lustració de la coberta:

Tomàs Yepes (València, 1600?-1674), *Bodegó amb ceràmica*, fragment.

Museu de Belles Arts de València

Maquetació: Publicacions de la Universitat de València

ISBN: 978-84-1118-024-5

<http://dx.doi.org/10.7203/PUV-OA-024-5>

Edició digital

*E*studi introductori

Entre els indicis literaris que mostren el pas del món tardomedieval cap als plantejaments renaixentistes, hi trobem el conreu i divulgació del conte, creat a partir de la realitat més immediata, amb l'objecte de narrar-la i expressar-la en clau de sàtira contra el poder i la ideologia dominant, com ho palesen el *Decameron* (1351)¹ o els *Canterbury tales* (1378). Però aqueixa realitat, en la seua vessant més privada i personal, també serà contada en clau de testimoni. Tendència o corrent que donarà lloc a la producció de relacions, memòries i dietaris, és a dir, a la prosa memorialística. L'origen de la qual podríem també cercar-lo en l'evolució dels crònicons,² quan aquests comencen a circumstanciar i detallar els fets que relaten, i serà incitada per altres condicionants socioculturals, com ara l'expansió de la lectura privada, l'escriptura personal i l'emergència del «jo».

D'aquesta prosa memorialística, caldria destacar que l'escripta en català, nascuda a les darreries del segle XIV i fins a les primeres dècades del XIX³ —malgrat la progressiva minorització de l'idioma, a partir de l'entronització dels Trastàmara—, tingué un aflorament rellevant. Amb una producció que, si no va ser nombrosa en títols —si la comparem amb les generades per França o Anglaterra,

¶¹ Traduït al català el 1429. ¶² Obra historiogràfica escrita entre els segles XI i XV, en què els esdeveniments relatats són descrits més àmpliament que en un annal, però en una extensió més breu que en un dietari. En la nostra historiografia hi ha dues grans famílies de crònicons: els procedents del monestir de Ripoll (*rivol·lenses*) i els procedents de Barcelona (*barcinonenses*). Aqueix pas de l'anotació de cronicó a anotació de dietari, podem constatar-la ja en el *Cronicó Barcinonense IV o de Mascaró*, des de

l'any 1379, i en el *Cronicó Valencià* a partir del 1428, vegeu en <www.enciclopedia.cat> l'entrada «dietari». Vegeu també V. J. ESCARTÍ, «Notícia sobre la literatura memorialística al País Valencià del segle XIV al XIX», en *Manuscrits*, núm. 28, 2010, pp. 181-205. ¶³ Tenim el cas de Rafael d'Amat de Cortada, baró de Maldà qui, amb una perseverança prodigiosa, va escriure al llarg de mig segle (1769-1819) un dietari de més de 26.000 planes, el *Calaix de sastre*, magnífic testimoni del seu temps.

amb obres emblemàtiques en aquesta mena de literatura contra l'oblit—,⁴ posseeix una apreciable entitat. I el dietari *Coses evengudes a la ciutat y regne de València (1585-1629)*,⁵ de mossén Pere Joan Porcar, que ha estat objecte de la nostra tesi,⁶ n'és un bon exemple. Tant pel seu abast cronològic —unes quatre dècades a cavall dels segles XVI i XVII, i les informacions que ens aporta sobre l'esdevenir històric dels valencians—, com per les dades que ens forneix sobre la llengua emprada aleshores. Dietari que publiquem en dos volums per mor de la seua extensió.

DIETARI

El manuscrit del dietari es guarda a la Real Academia de Historia de Madrid amb la signatura 12-3-6-G-70, i el componen 3.445 anotacions o entrades, escrites en 451 folis en recto i verso, amb notícies des de l'any 1585 fins al 1629, on podem distingir tres parts:

- uns prolegòmens de dades històriques, titulat «Memorias de Valentia», amb 30 entrades; referenciades amb números romans;
- el dietari pròpiament dit, conegut sota el títol de «Coses evengudes en la ciutat i regne de València», amb 3.415 entrades;
- i un afegit final i inconnex, de dos folis, on hi ha: *a*) una mena de taula de preguntes en llatí i les seues respostes, que autoritats forals de la ciutat, eclesiàstiques o de la cort virregnal, s'han intercanviat entre ells, i que figura en el manuscrit amb una finalitat que ignorem;⁷ *b*) unes anotacions de notícies soltes, que no semblen de Porcar pels seus trets gràfics; *c*) un petit text en llatí i *d*) una anotació de lletra del dietarista.

Pel que fa a la «Memorias de Valentia», podem dir que és una presentació històrica de la ciutat, que empra elements llegendaris com *auctoritates*, per tal de dignificar-la i enaltir-la; aspecte, aquest, que continua la tradició historiogràfica iniciada per l'autor del *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim* al segle XV, i que

¶ ⁴ Com ara les obres de Gilles de Gouberville, terratinent del segle XVI, o les de Jean Héoard, metge del monarca Lluís XIII, pel que fa a França, i el *Diary of Samuel Pepys*, escrit entre 1660-1669, pel que fa a Anglaterra. ¶ ⁵ Aquest dietari va ser publicat per primera vegada, encara que no en la seua totalitat, a la capital madrilenya l'any 1934, amb el títol *Coses evengudes a la civtat y regne de València. Dietario de Mosén Juan Porcar, capellán de San Martín de Valencia (1589-1629)*, a cura de l'arxiver Vicente Castañeda Alcover, secretari perpetu de la Real Academia de la Historia de Madrid, amb la transcripció paleogràfica i un succint prò-

leg. Anys després, el 1983, Ferran Garcia i Garcia també en publicà una selecció de textos, una quarta part del total, en *Dietari 1585-1629 (Antologia)*, amb transcripció filològica i un interessant pròleg, editat per la Institució Alfons el Magnànim de València. ¶ ⁶ Tesi dirigida pel doctor Vicent Josep Escartí i Soriano i defensada el 21 d'abril de 2008, a la Facultat de Filologia de la Universitat de València-Estudi General. ¶ ⁷ Per exemple, comença de la manera següent: «Lo virrey al regent: *Frexa, amicus noster dormit.*», a la qual cosa contesta el regent al virrei: «*Si dormit, salvus erit.*» etc. escrits en els folis 449r, 449v i 450r.

seguirien després Viciano, Escolano i Diago amb les seues obres en els segles següents. Cròniques que ens reporten, a vegades —com ara en aquestes «Memorias de Valentia»— fets no contrastats, llegendaris, espuris: «*En el año de 968, después del diluvio de Noé, fue fundada la ciudad de Valencia por Romo, llamada Roma, antes de la venida de nuestro redemptor Jesuchristo, 1349*», que foren acceptats i assumits, sense cap reserva, pels historiadors i el reduït públic lector de l'època. En aquesta primera part introductòria, és on també el dietarista dubta o vacil·la sobre en quina llengua ha d'expressar-se: la seua o el castellà, ja que hi empra les dues. A més a més —i ignorem les raons—, aquest text no va ser publicat per Castañeda Alcover en l'edició del 1934.

La segona part o el dietari pròpiament dit, que consta de 3.415 entrades, constitueix un corpus impagable de notícies sobre el món eclesiàstic, costums, rumors, abusos de poder, fets luctuosos, pasquins, conflictes sobre preeminències, protocol, celebracions, etc., referits, generalment, a la quotidianitat de la València d'aleshores.

Tot plegat, un extens recull de fets diaris o esdeveniments, més o menys rellevants, heterogenis, que genera la societat valenciana, una societat regressiva, subalterna, deprimida, una societat en declivi. Encara que, de tant en tant, Porcar depassa l'àmbit estrictament ciutadà i ens relata la mort i exèquies de Felip II (1598); les noces de Felip III amb Margarida d'Àustria (1599); l'expulsió dels moriscos (1609); les Corts de 1604 o les de 1626, o del conflicte generat per les temptatives de canonització del pare Jeroni Simó, mort el 1612, amb fama pública de sant. Dietari que mossén Porcar començarà a escriure als 29 anys i deixarà de fer-ho quan en té 68.⁸

DADES BIOGRÀFIQUES

Tres són les fonts que hem utilitzat per a esbrinar dades biogràfiques del dietarista: *a)* el mateix text memorialístic, que ens n'aporta un bon nombre; *b)* els testaments d'algun dels seus germans —localitzats a l'Arxiu del Patriarca en els protocols del notari Pina—, com ara les últimes voluntats, conjuntes, de Justina i Anna Gregòria Porcar,⁹ i les de Tomàs Porcar,¹⁰ que viurà un temps —ell i la dona— a

¶⁸ Encara que el dietari s'acaba el 30 de desembre de 1628, hi ha dos incisos referits a l'any 1629, en les entrades 3.336, del 19 d'agost de 1628, i 3.382, del 28 d'octubre de 1628. El primer ens parla de la detenció de don Sebastià Adell pel virrei, per portar armes per la nit, que serà alliberat en maig de 1629, per ser beneficiat i haver fermat contenció sobre ell l'arquebisbe Aliaga. I el segon incís es refereix a Felip Dia, beneficiat d'Alcora, acusat d'ofegar la flequera del carrer Corretgeria,

i que tot i també haver fermat contenció sobre ell l'arquebisbe, serà declarat *non gaudere* el 3 de gener de 1629. A més a més, són de lletra del dietarista. ¶⁹ En tenia tres més, de germanes: Isabel Joan, Dorotea i Francesca. Vegeu Arxiu del Regne de València, Justícia Civil. Processos, núm. 4652, 15-IX-1653. ¶¹⁰ Protocols n.ºs. 17028, 5542 i 5544 de l'Arxiu del Col·legi del Patriarca, ja citats per Ferran Garcia i Garcia en el pròleg de l'edició incompleta del Dietari, l'any 1983.

casa del dietarista per falta de recursos econòmics, i on morirà als pocs mesos de residir-hi, i c) la reclamació de l'herència dels Porcar —morts tots els fills legítims i naturals del notari, i llurs descendents— per part d'Antoni i Josep Porcar,¹¹ cosins germans del dietarista, com a hereus universals, l'any 1641 i, finalment, la reclamació feta per Francesca Friuola o Frigola, viuda de Josep Porcar, en nom de la seua filla Úrsola Porcar, l'any 1653.¹²

Per aquestes fonts sabem que el pare, Pere Joan Porcar, era notari i posseïa béns patrimonials. En el 1653 encara hi quedaven «once cases» del notari Porcar, que reclamarà la mare de la neboda neta. D'aquestes, una al carrer del Pes de l'Almodí; altra al carrer Xerea; altra a la plaça dels Pares de la Companyia; dues a l'Alfondec, una d'elles ocupades per un semoler; dues a la placeta de Nàtera o Nàquera al costat de la casa de Jeroni Lleó, prop de Sant Nicolau, i altra, l'hort¹³ del carrer Morvedre; de la resta d'habitatges, tres, ignorem la ubicació. També sabem que al notari el servia un negret de criat i tenia sepultura al monestir de Sant Francesc. Que el dietarista nasqué a València, en juliol de 1560, possiblement al carrer Xerea, que el batejaren el 21 d'aquell mes¹⁴ a l'església de Sant Llorenç i també que morirà després del maig de 1629, en data que desconeguem. Tanmateix sabem que el 29 de novembre de 1641 havien mort tots els fills «naturals i legítims» del notari —i per tant el dietarista— com també llurs descendents.¹⁵

Del nom del mossén, Pere Joan, cal dir que duu els mateixos patronímics del seu progenitor, coincidència que podria ser indicatiu de primogenitura. Tanmateix, només podem afirmar que mossén Porcar és major que el seu germà Tomàs, nascut el 23 d'abril del 1582.

Respecte al cognom, hem trobat sis casos, a la València del XVI i del XVII, associats al llinatge Porcar: tres a la carrera notarial i altres tres a l'eclésiàstica.¹⁶

¶ ¹¹ Sobre la reclamació d'aquests dos hereus universals del llegat dels Porcar, Antoni i Josep, vegeu Arxiu del Regne de València, Justícia Civil. Processos, núm. 4592, 29-XI-1641, en què testimonien a favor d'aquests el franciscà Francesc Vives i el camperol de Sueca Pere Riudoms. ¶ ¹² Pere Joan Porcar, pare, en el testament fet davant del notari Joan Baptiste Gaçull el 7-X-1620 i llegit el 31-X-1620, disposava que si morien tots els seus fills i descendents, com així va ocórrer l'any 1641, el seu patrimoni passara als fills del seu germà Antoni Porcar i Margarida Terrassa, que eren Antoni i Josep. Sobre la reclamació de Francesca Frigola, esposa de Josep Porcar, en nom de la seua filla, Úrsola Porcar, vegeu Arxiu del Regne de València, Justícia Civil. Processos, núm. 4652, 15-IX-1653. Informació que va facilitar-me, molt amablement, Francesc Villanueva Serrano. ¶ ¹³ Vegeu l'entrada 15. Potser fos un hort amb una casa, perquè els notaris

havien de complir, necessàriament, amb tres requisits per a l'exerciment de la seua professió: a) ser majors de 25 anys; b) no ser eclesiàstics i c) tindre una casa en propietat, a la mateixa ciutat o als voltans: «...y tinga casa pròpia en la terra, o arravals.» Vegeu P. H. TARAÇONA, *Institucions dels Furs y Privilegis del Regne de València*, València, 1580, en Notaris. Títol XXII, p. 152. En aquest cas fora vila, al carrer Morvedre. ¶ ¹⁴ Vegeu l'entrada 2.323. ¶ ¹⁵ Vegeu Arxiu del Regne de València, Justícia Civil. Processos, caixa núm 4591, data 29-XI-1641, sentència d'Antoni Porcar, a què ja hem fet al·lusió. ¶ ¹⁶ Francesc Villanueva Serrano també ens ha donat una altra dada arxivística sobre els Porcar, trobada a l'Arxiu del Patricarca de València, en els protocols del notari Francesc Joan Romeo, núm. 14.576, 17-I-1610, que fa referència a un: «...*Petrus Joannes Porcar, mensescalis...*», que parla sobre el lloguer d'una casa al carrer de Cavallers.

Pel que fa als notaris, tenim el rebedor del testament¹⁷ de Pere Antoni Beuter (1554), anomenat Pere Joan Porcar, que tot i tindre els mateixos patronímics i cognom, pensem que no pot referir-se al pare del mossén —nascut el 26 de desembre de 1539—¹⁸ ja que de ser així hauria exercit de notari als 15 anys, i els Furs i Privilegis del Regne eren ben explícits al respecte: «Ningú pot ésser elet notari que no haja cumplida edat de vint-y-cinch anys...».¹⁹ A tot allargar, aquest primer notari, Pere Joan Porcar, podria ser l'avi; el segon, el pare del dietarista, i un tercer notari, al segle XVII, Nasiancé Porcar, que figura en tres entrades del dietari *Notícies de València y son regne* (1661 a 1664 i 1667 a 1670), de mossén Joaquim Aierdi.²⁰

Sobre la relació d'aquest cognom amb la carrera eclesiàstica n'hem constatat també tres casos: el del nostre dietarista —prevere i beneficiat de Sant Martí—, el de mossén Miquel Porcar,²¹ que compartia la degania de Sogorb amb el doctor Corder, i un tercer, que també trobem al dietari d'Aierdi:²² mossén Basílio Porcar, beneficiat de la Seu, que morirà assassinat per un tal Castellví, parent del comte de Carlet.

Sabem que el dietarista inicià la carrera com a beneficiat el 18 de març de 1595, quan als 34 anys començà a cobrar percaços de l'església de Sant Martí, al carrer Sant Vicent de València.

És a dir, que el nostre autor formava part d'aquell nombrós clergat secular i subaltern de la València barroca, el membres del qual gaudien d'algun benifet o prebenda, generalment no massa copiosa en diner, a canvi d'ajudar en els oficis litúrgics del temple a què pertanyien.

Pel Nadal de 1614 habita una casa del carrer Xerea, possiblement la casa pairal. Una de les germanes —no sabem quina, probablement Isabet— n'habita una altra, paret mitgera amb la seua. També ens hi conta els seus estats de salut; al·ludeix alguna domèstica que viu amb ell; refereix morts de familiars; oficis religiosos; conflictes entre poder civil i eclesiàstic i, en la vessant sentimental, la relació que té amb dos fills de la família Aparici, els quals prendrà com a domèstics de ben xiquets i als qui tindrà un gran afecte.

Una vida marcada per les ocupacions eclesiàstiques, sense grans èxits ni grans fracassos. Aparentment sense ambicions socials ni preocupacions intel·

¶¹⁷ Datat el 5 d'octubre de 1554. Vegeu *Primera part de la Història de València*, de Pere Antoni Beuter, edició a cura de Josep Vicent Escartí, col. Fonts Històriques Valencianes núm. 2, València, PUV, 1998, pp. 24 i 29. ¶¹⁸ Vegeu l'entrada 1.745. ¶¹⁹ Vegeu P. H. TARAÇONA, *Intitucions del Furs y Privilegis...*, op. cit., en «Dels Notaris», títol XII, pp. 151-161. Les ordinacions forals, però, no es prenién al peu de la lletra, sinó com un referent o conjunt orgànic de lleis. De fet, al segle XV hi trobem un notari amb 24

anys. Vegeu J. M. CRUSELLES GÓMEZ, *Els notaris de la ciutat de València. Activitat professional i comportament social a la primera meitat del segle XV*, Barcelona, Fundació Noguera, 1998, nota 54, p. 45. ¶²⁰ Joaquim AIERDI, *Notícies de València i son regne*, edició, introducció i estudi lingüístic a cura de Vicent Josep Escartí. Barcelona, Editorial Barcino, 1999, entrades 1.043, 1.123 i 1.216, pp. 398, 415 i 443. ¶²¹ Vegeu l'entrada 2.849. ¶²² J. AIERDI, *Notícies de València...*, op. cit., entrada 66, p. 179, referent al 18 de setembre de 1661.

lectuals i, possiblement, sense grans passions. Així, un dels seus grans èxits serà oficiar la missa de la Minerva,²³ el 18 de juny de 1606, i dues o tres visites a l'arquebisbe Isidoro Aliaga, les relacions amb el qual seran de servei i acatament, com exigeix el vot d'obediència per la seua condició de tonsurat. Potser l'únic cas de celada discrepància amb l'arquebisbe siga el de la beatificació del venerable Simó, de la qual ell n'era partidari i el mitrat aragonés contrari.

Cal dir que la ciutat de València —que l'any 1617 tenia 10.836 cases i que segons la relació presentada aleshores per l'arquebisbe Aliaga a la Santa Seu de Roma, comptava amb 7 dignitats, 24 canonges, 219 beneficiats i 52.632 com-bregants; 14 parròquies, 37 convents o monestirs, 21 de frares i 16 de monges i 4 col·legis eclesiàstics—,²⁴ s'havia convertit en una ciutat conventual i levítica, tren-tina, però també en una en una ciutat violenta, agitada, una ciutat en crisi.

Per tant, no és gens estrany que Porcar, a més de ser prevere, pertangués a les confraries de Nostra Senyora del Roser; a la del Santíssim Sagrament o de la Minerva; a la de la Germandat de Sant Domingo,²⁵ i que el 1628, s'inscriga a la «del Santíssim y Dulçíssim Nom de Jesús». Com tampoc no ens ha de sorprendre que un altre beneficiat, mossén Gonzalo Rodrigues, l'agredesca al carrer dels BarreTERS i el feresca amb una coltellada a la mà dreta,²⁶ o que a mossén Solana, antic beneficiat de Sant Martí, i aleshores rector de Guadalest: «lo mataren a pu-nyalades y despullat».²⁷ Al respecte també podem citar l'entrada del 19 de juny de 1604, dissabte, en què ens conta que «a la nit, mataren 4 hòmens ab spasa o punyal; cascú en differents llochs».

Altrament, encara que mossén Porcar tingués casa pròpia —que sol ser un indici patrimonial d'estabilitat—, la seua vida no hagué d'estar exempta de preo-cupacions econòmiques, atés que els emoluments eclesiàstics que percebia deu-rien ser ben migrats. A més a més, viurà en una època de recessió econòmica, de la qual ens facilitarà nombroses dades. Al capdavall, una trajectòria vital grisa, inserida en un context de crepitació religiosa per una banda i de violència quo-tidiana per altra, a qui la posteritat ha tret de l'oblit pel fet d'escriure un extens i interessant dietari.

AFICIONS DEL DIETARISTA

Les aficions de Porcar, que en certa manera ens donen indicis del seu tarannà, seran diverses. En primer lloc tenim els «corros» de bous, ja que al dietari figu-

¶²³ Vegeu l'entrada 406. ¶²⁴ E. CALLADA ESTELA, *Iglesia, poder y sociedad en el siglo XVII. El arzobispo de Valencia fray Isidoro Aliaga*, València, Biblioteca Va-lenciana, 2001, p. 120. ¶²⁵ Vegeu les entrades 992, 1.247 i 2.857. ¶²⁶ Entrada 2.516. També hem

trobat a l'Arxiu del Regne de València, Reial Au-diència. Processos. Part 2a, Lletres S, núm. 1.197, any 1607, un pleit entre mossén Porcar i el síndic de Sant Onofre, fra Francesc Agulló, sobre un be-nifet de Sant Honorat. ¶²⁷ Vegeu l'entrada 155.

ren unes seixanta dates d'espectacles taurins,²⁸ els quals acompanyaven aleshores qualsevol tipus de celebració: canonitzacions, visites importants, bodes reials, naixements il·lustres, etc., on solien assistir el virrei, jurats, noblesa, inquisidors i el poble pla com a espectador.

També mostra interès, encara que en menor proporció, per les fórmules remeieres o etnomèdiques, i per a altres usos. En recull unes vint-i-cinc,²⁹ entre les quals podem citar les usades en: «mal de yllada», «mal de ulls», «mal de quixal», «ronya», «morenes»,³⁰ «(v)ull de poll», «vèrtoles»,³¹ «somnis terribles», «la toz», «contra floroncos»,³² «per a dormir», «per a la peladilla»,³³ «per a cuchs»,³⁴ «per a gra de la cara» «per a llarga vida», etc. Algunes d'elles qualificades com a «notables», segons el criteri d'autoritat de Lorenzo Palmireno.³⁵

Una altra temàtica, a què li prestà atenció, serà la dels fenòmens atmosfèrics: pluges, tempestes, nevades, inundacions, etc., que tanta relació tenien en la producció de les collites; o els fenòmens astrals, que interpretava com signes de mals auguris, anunciadors de catàstrofes: càstigs que Déu enviava per purgar els pecats dels homes.

Cal fer esment també del seu gust pel monstuós,³⁶ pel fabulós o per l'exòtic —d'igual manera que els Vich en el seu dietari—, com un precedent de les temàtiques que s'empraran en el romanticisme. Així ens reporta notícies sobre animals o persones amb malformacions congènites, que anomena «mostros» o «mònstruos», o sobre éssers estranys o no massa coneguts: el «basilich»,³⁷ el «cavall troyà»,³⁸ els dragolins, els pagans o el «cocodril·lo»,³⁹ de nom Lepanto, que aleshores regalaran a l'arquebisbe Ribera i que després, possiblement, donaria lloc a la llegenda del dragó del col·legi del Patriarca.

¶²⁸ Les entrades 115, 340, 341, 353, 354, 463, 515, 516, 846, 848, 925, 1.021, 1.022, 1.151, 1.152, 1.305, 1.306, 1.414, 1.415, 1.420, 1.421, 1.548, 1.554, 1.555, 1.556, 1.616, 1.645, 1.683, 1.686, 1.689, 2.152, 2.164, 2.165, 2.168, 2.169, 2.170, 2.190, 2.313, 2.314, 2.339, 2.340, 2.356, 2.496, 2.502, 2.581, 2.594, 2.595, 2.640, 2.854, 2.855, 3.089, 3.090, 3.125, 3.126, 3.315, 3.316, 3.324, 3.347, 3.348 i la 3.350. ¶²⁹ Figuren a les entrades 1.442, 1.525, 1.685, 1.740, 2.689 i 3.042. ¶³⁰ Hemorroides. ¶³¹ Ganglis. ¶³² Plural de 'floronc' o 'floronco', que segons el DCVB és un tumor inflamatori que es forma en l'espessor de la pell i termina en supuració. ¶³³ En cas que fos una confusió de Porcar per 'peladina', es referiria a una cremada cutània o de la pell produïda pel sol. Si no cap eixa possibilitat, no sé a què pot referir-se; segurament a algun problema de salut de la pell, perquè parla d'untar-s'hi. ¶³⁴ En aquest cas de paràsits de l'home. ¶³⁵ Lorenzo Palmireno (Alcanýis, 1524-València, 1579). Prestigiós humanista, lexicògraf i escriptor, va es-

tudiar a l'Estudi General de València, on anys després seria catedràtic de Poesia, de Grec i d'Oratòria. A València publicaria bona part de les seues obres, com ara *De vera et facili imitatione Ciceronis* (1560), *Los estudiosos de la aldea* (1568), *El estudioso cortesano* (1573) i *El vocabulario del humanista* (1569). ¶³⁶ És ben significatiu que al llarg del segle XVI, a València es feren tres edicions —el 1521, 1524 i 1540— del llibre de Jean DE MANDEVILLE, titulat *Libro de las maravillas del mundo y del viaje de la tierra sancta de Jerusalem y de todas provincias y cibdades de las Indias. Y de todos los ombres monstruosos que ay por el mundo. Con muchas otras admirables cosas*. Vegeu J. L. CANET, «Literatura i impremta durant el segle XVI a València», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts, 2004, p. 25. També en el mateix catàleg A. SOLANO, «Les relacions de successos en la València de l'edat Moderna», p. 117. ¶³⁷ Ídem la 1.575. ¶³⁸ Ídem la 519. ¶³⁹ Ídem la 408.

EL PARE SIMÓ

Tanmateix, el tema a què mossén Porcar dedicarà més entrades en el dietari —cent trenta— és al de la frustrada beatificació del beneficiat de Sant Andreu, mossén Francesc Jeroni Simó, de la qual Porcar n'era partidari. Un procés digne d'estudi, per les seues imbricacions polítiques i socials, i no solament a nivell valencià, ja que hi va intervindre el papat, la monarquia i el Sant Ofici. Importància que també palesen l'extensa bibliografia escrita fins a l'actualitat sobre aquest cas i l'ingent allau de documentació que va generar durant tota la centúria en que es tractà de dur endavant el procés de beatificació i les considerables despeses de numerari que les institucions forals hagueren de destinar-hi.

L'EXPULSIÓ DEL MORISCOS

El beneficiat de Sant Martí també viurà un dels esdeveniments crucials de la nostra història: el foragitament dels moriscos el 1609. Solució dràstica que es va prendre com a remei al fracàs de les temptatives d'assimilar-los⁴⁰ en la societat cristiana dominant i que suposarà la deportació als països del nord d'Àfrica de més d'un terç de valencians islàmics: uns 130.000, alguns dels quals ja havien aconseguit un bon grau d'integració, encara que —com escriu Benítez Sánchez-Blanco—, la decisió d'aquella expulsió massiva també obeeirà a altres raons polítiques, relacionades amb el llarg conflicte de la monarquia hispànica amb els Països Baixos, que acabava de signar la Treva dels Dotze anys.⁴¹

Assumpte que el dietarista assumirà com una bona sortida esperada des de feia temps i que acceptarà, sense plantejar-se cap qüestió al respecte, com una opció plausible, necessària, positiva, com faria tanta gent d'aleshores. Sense pensar en l'atrocitat d'aquell desterrament, les condicions en què es va fer, ni les repercussions econòmiques que causaria.

¶ ⁴⁰ Encara que en alguns casos, investigats recentment, es demostra que s'havia aconseguit un cert grau d'integració. Vegeu Javier HERNÁNDEZ RUANO, *Historia de los moriscos de Xivert. Desarrollo económico y aculturación*, Alcalà de Xivert, Centre d'Estudis del Maestrat, 2002. ¶ ⁴¹ Vegeu Rafael BENÍTEZ SÁNCHEZ-BLANCO, *Heroicas decisiones: la monarquía católica y los moriscos valencianos*, València, Ins-

titució Alfons el Magnànim, 2001, que en la pàgina 23 diu el següent: «Se trataría, en definitiva, de compensar la pérdida de los Países Bajos, y el mal efecto de una negociación con vasallos rebeldes, y además herejes, con una victoria sobre el infiel que le permitiera al Monarca ofrecer algún «triumfo» a sus súbditos, máxime tras el fracaso de los primeros intentos de lograr algún éxito en el Norte de África».

ORIGEN DEL DIETARI

Sobre la gènesi del dietari de mossén Porcar o la pregunta de quina o quines motivacions l'haurien pogut impulsar a redactar-lo —amb algunes pinzellades de càrrega crítica i de reflexió política o ideològica de tipus neoforalista; no massa abundants, però d'una gran evidència—, no hi tenim cap resposta o respostes probables, ja que les seues motivacions no són explícites en el text. Tot i això, podem suggerir-ne algunes.

Primerament ja sabem que, per ascendent familiar o cognom, està relacionat amb dues carreres, la notarial i l'eclesiàstica. En aqueix mateix sentit, creiem que la condició de Porcar de ser fill de notari podria constituir la raó més important perquè ell esdevingués dietarista, i l'altra, complementària d'aquesta primera, la seua formació humanística com a clergue.

El notari d'aleshores —igualment que el clergue, el mestre d'escola, el metge o el jurista o home de lleis— havia d'haver depassat els minsos coneixements d'una formació bàsica de *legere et scribere* i havia d'haver adquirit bons nivells d'ensenyament literari.⁴² D'altra banda, tot i que el professional de la fe pública solia eixir als mercats, freqüentar els tribunals o es traslladava a pobles de la rodalia per a buscar possibles parroquians, l'escrivania notarial es trobava, normalment, al lloc de la residència familiar. Encara més: sovint el notari feia també de mestre, perquè en molts casos el treball dels aprenents en la notaria tenia com a contraprestació l'ensenyament «de les lletres».

Per tant, podem suposar, a mena d'hipòtesi, que el beneficiat de Sant Martí visqué en el si d'una família en què el coneixement de les lletres i sobretot l'ambient de la pràctica escriptural —correspondència, còpies de contractes, últimes voluntats, vendes i altres documents— seria diària o, si més no, freqüent. Hi hauríem d'afegir també una certa tradició il·lustrada, amb un pare i un avi notari, i que a la llar familiar, on probablement radicaria l'oficina notarial, hauria d'haver-hi llibres i que n'estaria familiaritzat des de ben infant. Com també tindria «llibreria» a sa casa quan ja era adult, cosa que ens conta al dietari.⁴³ Tanmateix, no podem saber el nombre de volums que contenia la biblioteca del mossén; presumiblement no massa —atesa la seua condició econòmica—, ni de quines matèries tractaven.⁴⁴

¶⁴² Un exemple, encara que distanciat amb uns cent cinquanta anys, el tenim en Jeroni Manyes, que contractarà el 1426 Gabriel Moragues, «estudiant en arts», com a mestre, perquè li ensenye, a canvi d'un salari anual d'onze lliures, un bon nivell de coneixement per a «ésser ben suficient a pendre l'art de notaria o de capellà». Vegeu, J. M. CRUSELLES GÓMEZ, *op. cit.*, p. 28. Altrament, en les ordinacions sobre escoles, es-

tablides pel Consell i el Capítol de la Seu l'any 1412, es preceptuava l'obligació d'utilitzar, entre les matèries per a l'aprenentatge, «dos llibres de lògica, d'un altre de filosofia aristotèlica i set de gramàtica, a la qual cosa s'havia d'afegir la lectura obligatòria dels Evangelis», *op. cit.*, p. 31.

¶⁴³ Vegeu l'entrada 655. ¶⁴⁴ Encara que Ferran GARCIA I GARCIA ens proposa, en el pròleg de la seua selecció de textos —*Juan Porcar. Coses*

Aleshores, el notari ja inspirava respecte per la posició social que solia detentar, la seua formació cultural i les seues relacions amb les autoritats. A més a més, gaudia d'una situació privilegiada per a conèixer la societat en què vivia immers, atés que per la seua condició professional era sabedor de la dinàmica socioeconòmica de la seua ciutat, en aquest cas València. Perquè havia esdevingut gestor, per la seua activitat fedatària —segons explica Cruselles Gómez sobre les característiques d'aquesta professió al segle XV, que també creiem aplicables als notaris del XVI—, d'una part important de la memòria personal i col·lectiva. Com també «el garant dels drets i de les intencions familiars i individuals, com a coneixedor d'uns camins legals que molt sovint eren tortuosos».⁴⁵

A més a més, mossén Porcar viu i escriu en la cruïlla dels segles XVI i XVII, ubicat en el període que alguns historiadors anomenen el «temps del notari», que abastaria des del segle XII fins al XVIII, «mig mil·lenni durant el qual el notari es troba en període de més gran activitat, importància i rellevància. Més enllà, ja no té el poder i la presència de qui és certificador, redactor i testimoni oficial», com diu Joan Peytaví Deixona (2007),⁴⁶ qui també escriurà al seu article que el notari és el «lligam necessari i suficient entre el món de l'escrit i la realitat més quotidiana» i que «representa, doncs, un personatge nexa entre la multitud i l'autoritat oligàrquica, entre els molts i uns pocs».⁴⁷ És el dipositari de la *fides pública* i, per tant, serva i fa servir el doblet de valors inherents a la professió: veritat i legalitat, de què n'es garant i gestor, com ja hem dit adés.

Per això creiem que les vivències o l'ambient de la professió notarial, amb què mossén Porcar estaria en contacte bona part de seua la vida —ja que notari era el seu progenitor i ben possiblement el seu avi—, haurien pogut contribuir, indirectament, a la redacció del dietari.

D'altra banda, la formació eclesiàstica d'aquell nombrós baix clergat, secular i subaltern, de la València barroca d'aleshores —a què pertanyia Porcar— no hauria de ser, en el seu conjunt, molt solvent o sòlida, atés que va ser una de les preocupacions dels bisbes Ribera i Aliaga. Tot i que per a gaudir d'un benefet, com era el cas de mossén Porcar, calia estar ordenat *in sacris*, requisit que exigia coneixements eclesiàstics, humanístics, i en alguns casos, una certa pràctica literària.

Altrament, la bibliografia històrica valenciana dels segles XV al XVII corrobora la presència d'aqueixes dues professions o ocupacions; com podem veure en alguns dels seus historiadors i cronistes.

eventuges a la ciutat y regne de València. Dietari 1589-1628 (Antologia), València, Institució Alfons el Magnànim, 1983, p. 13— com a mena d'hipotesi, que a la biblioteca de Porcar podria haver-hi les *Décadas* d'Escolano, el *Llibre dels Feyts* de Jaume I, algun tractat d'Astrologia o de Ciències Naturals, dels clàssics Isop i De-

mòstenes i llibres hagiogràfics o d'espiritualitat. ¶⁴⁵ J. M. CRUSELLES GÓMEZ, *op. cit.*, pp. 18-24. ¶⁴⁶ Joan PEYTAVÍ DEIXONA, «Notaris, homes i papers. El Nord català als segles XIII-XVIII», *Afers. Fulls de recerca i pensament*, núm. 58, vol. XII, 2007, p. 554. ¶⁴⁷ PEYTAVÍ DEIXONA, art. cit., p. 545.

Així, en el XV, tenim que Melcior Miralles, a qui se li atribueix l'autoria del *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*,⁴⁸ era sotssagristà de la Seu i mestre en Sacra Teologia. En el XVI, Pere Antoni Beuter,⁴⁹ autor de *Primera part de la història de València* (1538), era prevere i també mestre en Sacra Teologia; Rafael Martí de Vicianà,⁵⁰ historiador i cronista, però també notari, va escriure la *Crònica de la ínclita y coronada ciudad de Valencia y de su reyno* (1564-1566). I en obres del XVII, dos historiadors coetanis de Porcar, nascuts com ell el 1560, són eclesiàstics: mossén Gaspar Escolano,⁵¹ rector de Sant Esteve i autor de las *Décadas de la historia de la insigne y coronada Ciudad y Reyno de Valencia* (1610-1611), i el dominic Francesc Diago,⁵² que va escriure *Anales del reyno de Valencia* (1613, inacabats). També seran eclesiàstics, generalment sagristans de la Seu, els redactors del *Llibre de Antiquitats* (1472-1783).

Potser que aqueix bagatge de mossén Porcar, que havia vist en el notari el gestor de la memòria col·lectiva i personal i, alhora, el coneixedor dels camins legals, sumat a la seua formació eclesiàstica, i per tant humanística —i impulsat per un afany de justícia de llibertat o per un desig compensador d'una vida anodina com la seua—, feren que s'erigira, discretament ubicat en el segur recer de la intimitat, i des del filtre de la pròpia mentalitat, en el reportador crític de la vida de la València. I això per tal de preservar i perpetuar la memòria del temps que li havia pertocat viure i, a més a més, denunciar tots aquells esdeveniments o actes que contravinguessen costums o lleis forals, fonament dels drets dels valencians.

Aspecte, aquest, que potser siga un dels més interessants. En aqueix sentit, els principals eixos de la crítica porcariana seran els següents:

¶⁴⁸ Possiblement entre els anys 1474 i 1478.
 ¶⁴⁹ Pere Antoni Beuter (València, 1490-1554), historiador i exegeta, va ser secretari de l'arquebisbe Alemany Erhard de la Marche, predicador de la Seu de València i beneficiat en aquell temple de Santa Margarida; també va gaudir del benifet de Sant Miquel, Sant Jeroni i Sant Onofre en l'església de Sant Martí, i el de Sant Esteve i Santa Clara a l'església de Santa Caterina. El 1540 va ser destinat a Roma, on seria nomenat predicador apostòlic pel papa Pau III, i quan va regressar a València exercí de rector de la càtedra de Sagrades Escripures i Antic Testament. Conegué Erasme de Rotterdam i va ser «suspecte» d'erasmisme. Va escriure també: *Segunda parte de la crónica general de Espanya; Caerimoniae ad Missam; Annotaciones decem ad sacram escripturam; Judicium in confessiones sacerdotum* i deixà inèdita *De feriis et diebus festis ludeorum*.

¶⁵⁰ Rafael Martí de Vicianà (Borriana, 1502-València, 1574), pertanyia a la noblesa valenciana. Participà en la guerra de la Germania en el bàndol mascarar i com a síndic en les Corts de Montsó de 1542 i en les de Vila-real de 1557. També va escriure *Libro de las alabanzas de las lenguas hebrea, griega, latina, castellana y valenciana*. ¶⁵¹ Gaspar Escolano (València, 1560-1619), rector de l'església de Sant Esteve, va ser un dels fundadors de l'Academia de los Nocturnos de Valencia. ¶⁵² Francisco Diago (Viver, 1560-València, 1615) frare dominic, fou lector de Santa Caterina de Barcelona i de Sant Onofre de València. El rei Felip II el nomenà cronista d'Aragó. A més de l'obra esmentada, també va escriure: *Historia de los virtuosísimos condes de Barcelona* i *Historia de la provincia de Aragón, de la orden de Predicadores, desde su origen y principios hasta el año 1600*.

a) La monarquia i el seu *entourage*

Pel que fa al regnat de Felip II, ens dóna notícia de la decapitació del justícia aragonés, Juan de Lanuza i Ximénez de Urrea, per haver-se oposat que l'exèrcit castellà entrara a Aragó, on s'havia refugiat Antonio Pérez, secretari del monarca. Fet sobre el qual Porcar escriurà autocensurant-se i acabarà per referir la notícia lacònicament: «Y altres coses que no són per a escriure».

Felip III tampoc no comptarà amb les seues simpaties. Així, en referir-se a les seues sumptuoses bodes, celebrades a València el 18 d'abril de 1599, criticarà que no convida els jurats a la cerimònia. Com també reportarà el pillatge, abusos i falta de comport de la superba noblesa castellanoandalusa, en les cases i palaus que els havien acollits com a hostes per assistir a les bodes del rei. Als qui acusa perquè «tots los aposientos han enmerdad. Y tot ho an deruít y casi fins tots los panys de les portes han arrancat. Esta és la ganàntia que sa magestat ens à portat a València, ab tal bruta gent».⁵³

Tant hagué d'indignar la gent de València aquell desconsiderat comportament del monarca i el seu seguici, que Porcar ens conta que el 5 de juny «a la matinada, aparegué en lo pont del Real, en la pedra de Ribarroja que havien fet posar los señors jurats, de com aquell pont se havia acabat a la entrada del nostre rey señor don Phelip tercer, tota borrada y rompudes casi totes les lletres, y tota la pedra ab un betum molt brut, que atapaven lo lletrer. Y, al peu del lletrer, un paper que amenasava que quants ne farien los borrarrien».

També qüestionarà les Corts de 1604 que, segons ens diu, «destruí lo regne perpètuament, y féu rejets als señors de vasalls».⁵⁴

El 22 de setembre de 1620, Porcar acusarà el monarca d'estar «tostemps endormiscat i amodorrit, y·ls seus vassals o patixen», en lamentar-se que «lo Turch havia saquechat, cremat y asolat una ciutat en lo regne de Nàpols, en lo ducat de Calàbria, y cativada tota la gent, del més gich fins al major...».⁵⁵

Sobre Felip IV, últim monarca que figura en el dietari, Porcar depositarà algunes esperances a primeries del seu regnat (1621): «...Aquest señor rey, Felip tercer de Aragó i 4 de Castella, ha començat a regnar a[b] molta rigor y justícia en Castella, y ha despertat aquí la vida que son pare fia dormir».⁵⁶ Tanmateix, ben aviat també serà objecte de les seues justificades crítiques. Primerament quan el monarca no jure personalment els Furs a València el 1621, i hi delegue en el virrei. O quan aprofitant, el 9 d'octubre de 1624, l'èxit de l'armada espanyola en la recuperació de Bahía, que havia caigut en mans holandeses, el dietarista demana a Déu que «done gràtia y llum al señor rey, per a que veja y remedie la gran necessitat que patix la corona de València, Aragó y ses esglésies, per la baixa que féu dels censals

¶⁵³ Entrada 124. ¶⁵⁴ Vegeu l'entrada 456.
¶⁵⁵ Vegeu l'entrada 1.861. ¶⁵⁶ Vegeu l'entrada 1.950.

y valer als qui estan entorn, y no a les esglésies, òrfens, viudes y pobres»,⁵⁷ referint-se a la reducció dels interessos dels censals, decretada per Felip III per rescalabar els nobles de l'expulsió dels moriscs, i que havia arruïnat famílies, parròquies, convents i institucions, esdevinguts petits o grans inversors en aquesta modalitat de préstec.

Una altra decisió, qüestionada pel dietarista, serà la de convocar Corts valencianes el 1626 fora del regne, a Montsó, quan les catalanes serien a Lleida i les aragoneses a Barbastro. Les qualificarà de «desdichades», i denuncia la traïció i la por d'un dels representants enviats, el jurat Pallarés, que com «tenia la coa de palla, temia's de les grans traïcions que ell y altres han fet a la ciutat y pobres, no·ls donasen lo guallardó que merexien».⁵⁸

No hi faltaven motius: aquestes Corts de 1626 suposaren una càrrega molt onerosa per al regne de València per l'aprovació d'un quantió «servici», d'1.080.000 lliures, pagador durant quinze anys, en anualitats de 75.000 lliures, sufragades amb noves impositcions, que extorsionarien una població molt delmada per les càrregues contributives.

Però aquests retrets contra el monarca no seran els únics. Així, en l'entrada del 14 d'agost de 1626, ens diu que el vicari general Garcés havia demanat «que tots los dies de diumenge y festes diguesen, en les parròchies, les lletanies; per al bon dirigiment dels negocis del senyor rey. Y aquell se folga y juga,⁵⁹ y destruí los regnes».⁶⁰

També fa esment de la falta de credibilitat en la paraula de Felip IV, quan en l'entrada de 7 de setembre de 1626, relata el cas del confessor a qui havia mort el marquès de Tendilla a punyalades,⁶¹ per reptar en confessió una amiga del noble; i com la germana del sacerdot havia anat a parlar amb el monarca, per a donar-li raó del fet. El dietarista escriurà aquestes lapidàries frases: «Lo rey diuhen que hu sentí molt. Y creu-se com de les demés coses».⁶²

b) La política inflacionista i la carestia de pa i altres vitualles

Una altra vessant de la seua crítica és la política ruïnosa i inflacionista que els tres darrers monarques de la casa d'Àustria duran a terme per tractar de resoldre la falta de numerari, la qual comportarà, indefugiblement —amb la concurrència d'altres factors, com ara anys de males collites o la no arribada dels metalls preciosos de les Índies—, la penúria i carestia de productes alimentaris bàsics.

¶⁵⁷ Vegeu l'entrada 2.514. Altrament, Maximilià CERDÀ DE TALLADA, en la seua *Relació* —vegeu Josep Lozano, «La *Relació Verdadera* de Maximilià Cerdà de Tallada», en *Caplletra* núm. 31, 2001, p. 62, amplia la llista dels possibles censalistes a: «capítols, cleresia o con-

vents, ospitalls, pobles, viudas, cavalers, siutadans y altres». ¶⁵⁸ Vegeu l'entrada 2.779. ¶⁵⁹ Felip III, el seu pare, també tenia fama d'agradar-li molt el joc de cartes. ¶⁶⁰ Vegeu l'entrada 2.814. ¶⁶¹ Entrada de 7 de setembre de 1626. ¶⁶² Ídem.

Sobre aqueix aspecte, el nostre dietarista ens donarà dades sobre el preu del blat, de la quèrna del pa, del vi, de la carn de moltó, dels ous, del peix durant la Quaresma —lluç, abadejo, sardina, llobarros de l'Albufera—, del carbó, de la neu (que tenia aleshores diversos usos) i de l'arròs. Com dels daltabaixos del diner. Així ens conta que els jurats han fet una crida dient que «posarien en certes places de València hòmens experts, per a que triassen los papers de menuts; perquè n'i havia ya molts roÿns». ⁶³ I també que, dos dies després, «posaren dos hòmens a la porta de l'Almodí y tallaven los diners que·ls pareixia, y alguns àssens, ⁶⁴ que·ls portaven per a que·ls tallassen». ⁶⁵

Conjuntura econòmica que atribuirà Porcar, des d'un plantejament fatalista, a una mena de càstig per les culpes dels valencians: «Nostres peccats o volen, que bé no dure per al pobre». ⁶⁶

c) Els contrafurs i desafurs

També la crítica porcariana es referirà als fets que generaven contrafur o desafur. El contrafur era una transgressió —per part del poder civil, eclesiàstic o militar— que conculcava la legalitat foral, i el desafur la privació del dret que atorgava el fur, com ara en les situacions següents:

- Contra els drets i privilegis dels jurats i cavallers, que li farà escriure que ja eren «morts los Centelles, Marrades, Vichs, Pardos, Vilanoves, Castellvins, Pujades, Vallesos, Bessalduchs, Boÿls, Martorells, Cucalons, Peñarrojes y·ls demés defensors de la llibertat de la terra».
- Per la fixació de les reunions dels estaments o Corts fora del regne, com van ser les de Montsó.
- Per la mercé o nomenament, per a un càrrec eclesiàstic o civil, a un no natural dels regnes de la Corona d'Aragó, sobre la qual ens conta alguns casos.

d) Denúncies contra la noblesa valenciana i l'administració foral i municipal

Altres crítiques es dirigeixen a membres de la noblesa autòctona i de l'administració foral o municipal, als qui culpava de col·laborar amb la Corona, en l'aprovació dels tributs que aquesta exigia al poble, a canvi de privilegis. Com podem deduir sobre els tres personatges de què parla en l'entrada de 29 de gener de 1626, als qui cridarà el monarca a Madrid: «don Pau Zanoquera, don Christòfol Frígola, degà de Morvedre y canonge de València, y March Antoni Penarroja. Perquè, al que·s dia, són estats síndichs dels braços y haver fet lo que no devien,

¶ ⁶³ Vegeu l'entrada 1.150. ¶ ⁶⁴ Plural de: 'ases'.

¶ ⁶⁵ Vegeu l'entrada 1.151. ¶ ⁶⁶ Ídem.

en les Corts, contra la ciutat. Y després vingueren molt medrats, ab encomiendes y pensions, en lloch de castigats». ⁶⁷

Els càrrecs de les institucions forals tampoc no n'ixen de buit. Així, quan relata la processó del 5 de novembre de 1622, escriurà: «Aprés seguia la turma ⁶⁸ dels oficials de la Sala, afferrats a ella com a caparres, en les desventurades orelles y anelles d'ella, que una volta afferrats no y à remei que's ne traga; ans bé tostemps diuhen mal d'ella y dita ciutat calla per no haver-i qui's condolga d'ella. Y axí està tan trista y desconsolada que no pot quexar-se per la tanta y tan gran opressió que té dels matexos que d'ella viuhen y diuhen tan mal d'ella, y no poden apartar-se'n. Ni y à qui la remedie, per estar tan oppresa». ⁶⁹

En octubre del 1626, mossén Porcar escriurà, més que una entrada, una llista dels greuges comesos contra els valencians en les Corts d'aquell any: «En estos desdichats dies concordaren los traditors de la pàtria de donar tyrànicament lo donatiu que, contra sa voluntat havien extorsits [i] malament havien promés al seu rey, contra tota justícia, rahó y lley. Puix no u podien donar y imposaren lo vectigal, ⁷⁰ exactió ⁷¹ y gabela ⁷² de la xexantena del vi.

»Déu que est molt pacient, misericordiós y justicier, la amostre contra'ls traïdors y infames a Déu, pàtria [i] furs de la terra, que contra'ls pobres han fet, per fer-se a ells». ⁷³

També ens parla Porcar d'altres corrupteles, com ara la de donar una plaça de docent o títol acadèmic en l'Estudi General al fill del vicescancerler Roig, sense meréixer-s'ho: «Estos dies, los molt il·lustres señors jurats de València, com a persones doctes y circunspectes, donaren una examinatura de Theologia a fra Roig, fill del vicescancerler Andreu Roig, ans de ser doctor en Theologia. Miren quina confianza es pot tenir del govern de tal gent». ⁷⁴ També farà referència a la retòrica interessada dels notaris, dels qui dirà, amb certa sorna, que són «els senyors allargadors d'etcèteres». ⁷⁵

e) El clergat regular i la Cúria vaticana

Un altre punt són les crítiques i acusacions contra el clergat regular i la Cúria. Generalment contra els ordes dels dominics i franciscans, una majoria dels quals, encara que no tots, s'havien destacat pel seu antisimonisme. Així, en l'entrada del 19 d'octubre de 1612, en referir-se al sermó de fra Vreta o Urreta a Predicadors, contra la canonització de mossén Simó i la commoció popular que hi va comportar, ens contarà que «En est temps, anava en augment la persecu-

¶ ⁶⁷ Vegeu l'entrada 385. ¶ ⁶⁸ En l'accepció d'esquadró de trenta genets o de multitud o turba. ¶ ⁶⁹ Vegeu l'entrada 2.226. ¶ ⁷⁰ Tribut imposat al transport de mercaderies. ¶ ⁷¹ Exacció: percepció de tributs. ¶ ⁷² Gabela o gabe-

lla: impost que es cobrava damunt la compra de certs articles de primera necessitat, com ara el vi, l'oli, la sal, etc. ¶ ⁷³ Vegeu l'entrada 2.867. ¶ ⁷⁴ Vegeu l'entrada 1.659. ¶ ⁷⁵ Entrada 1.875.

tió dels frares contra mosén Simó y lo hàbit eclesiàstich». També ens conta, dos anys després, que un franciscà, acusat de matar dos homes a Alacant, n'apunyalà altres dos que estaven sopant. I ens diu que «per ser frare, y cosa tan pública y notòria y de la manera dita, no se'n féu res... Que si fóra secreta, y de Sent Pere,⁷⁶ se feren grans aclamacions».⁷⁷

De crítiques contra la Cúria vaticana només n'hem trobades una, referent als nomenaments dels bisbes de Tortosa i Mallorca pel rei Felip IV, en què acusa, vetladament, la institució romana de venalitat de càrrecs eclesiàstics amb aquestes paraules: «Y també dien que al bisbe de Barcelona, nomenat don Visent Sentist, lo havia nomenat en bisbe de Tortosa, y a don Baltazar de Borja, bisbe de Mallorca, lo havia elet de Tarragona. Y d'estes resolucions los pesa molt als de Roma, que's fan richs ab estos moviments».⁷⁸

Com podem veure al llarg d'aquests exemples, hem d'agrair al beneficiat de Sant Martí que, gràcies a la seua activitat memorialística, ens haja transmés un estat d'opinió de la societat de la seua època —o d'una part de la mateixa— amb les seues crítiques contra les autoritats, que són ben difícils de detectar en altres dietaris d'aleshores.

CONSIDERACIONS SOBRE EL TEXT MEMORALÍSTIC DE PORCAR

Tanmateix, tot i l'inicial atractiu generat pel text de Porcar des de l'edició de Castañeda Alcover el 1934, són escassos, i distanciat en el temps, els estudis centrats en el dietari o en el seu autor.

Només coneixem: a) el pròleg de Vicente Castañeda Alcover a la seua edició, abans esmentada; b) els assaigs que li dedicarà Joan Fuster en *Poetes, moriscos i capellans*,⁷⁹ l'any 1962; c) la introducció que escriurà per a l'edició de l'antologia de textos porcarians Ferran Garcia Garcia,⁸⁰ de 1983; d) la comunicació de Carles Batlle i Jordà i August Rafanell Vall-llosera, presentada al II Congrés Internacional de la Llengua Catalana el 1986, titulada «Algunes consideracions sociolingüístiques sobre els dietaris de Porcar, Vic i Sòria»,⁸¹ publicada el 1989; e) les reflexions i comentaris que dedica Enric Sòria al beneficiat de Sant Martí o al seu dietari, en l'excel·lent llibre *Mentre parlem. Fragments d'un diari iniciàtic*⁸²

¶⁷⁶ És a dir, eclesiàstic, del clergat secular. ¶⁷⁷ Vegeu l'entrada 1.135. ¶⁷⁸ Vegeu l'entrada 2.885. Citat per J. FUSTER, *Poetes, moriscos i capellans*, València, L'Estel, 1962, p. 439. ¶⁷⁹ Publicat per primera vegada a l'editorial L'Estel, València. ¶⁸⁰ Editat per la Institució Alfons el Magnànim, Biblioteca d'Autors Valencians, núm. 6, de València. ¶⁸¹ Vegeu C. BATLLE JORDÀ i A. RA-

FANELL VALL-LLOSERA, «Algunes consideracions sociològiques sobre els dietaris de Porcar, Vic i Sòria», en *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana, VIII, Àrea 7, Història de la Llengua*, València, Institut de Filologia Valenciana, 1989, pp. 260-289. ¶⁸² E. SÒRIA, *Mentre parlem. Fragments d'un diari iniciàtic*, Barcelona, Edicions 62, 1991, p. 154.

(1991) i f) el meu article «Mossén Pere Joan Porcar: testimoni crític del Barroc valencià» (2004).⁸³

De tots ells, i sense cap de dubte, tenen gran interès els esplèndids sis assaigs⁸⁴ escrits per Joan Fuster el 1962 sobre el dietari, en *Poetes, moriscos i cape llans*, concretament en el capítol «La València del segle XVII a partir d'un dietarista eclesiàstic», que seran com una mena de cap de brot que augmentarà l'atenció i interès del text de Porcar en historiadors i lingüistes.

La valoració fusteriana, però, és dual, i diversa, i es refereix tant al continent com al contingut del dietari. Pel que fa al continent, les seues qualificacions no són massa benèvols. Perquè tot i adjectivar la transcripció paleogràfica de Castañeda com a «deplorable», tampoc no estalviarà mordacitats per a mossén Porcar, qualificant el text del dietarista com de «feixuga opacitat», de «lectura gaire confortable», de «crapulosa sintaxi»,⁸⁵ amb una «afició obsessiva per les notícies macabres».⁸⁶ Encara més: dirà del beneficiat de Sant Martí que: «Porcar és un escriptor infecte, i només té la disculpa d'haver escrit sense la menor pretensió literària: disculpa mínima, en tot cas».⁸⁷

Personalment crec que aquesta valoració és una mica injusta, perquè el dietari que ens ha arribat no és un text publicat o a punt de publicar, un text afaïonat pel desig de claredat i rigor expositiu, corregit prèviament per criteris morfològics i sintàctics d'impressió. Allò que ens ha arribat és un esberrany, probablement un primer esberrany, un text escrit pensant en una ulterior o ulteriors correccions. Només cal fer un colp d'ull al manuscrit per comprovar-ho i, a més a més, tenir en compte que ben pocs són els escriptors o escrividors, i ben insòlits, que escriuen amb certa cura i a raig fet, és a dir sense posteriors esmenes i modificacions.

Potser si haguéssim tingut l'obra impresa no hauríem pensat, certament, que era una obra fonamental de la nostra literatura —ben escasses, d'altra banda, en aquells anys del Barroc—, però tampoc no hauria rebut aquestes qualificacions tan inclements. Valoracions de Joan Fuster, que en *La decadència al País Valencià*, publicada el 1985, cauran també fulminants sobre un bon nombre dels dietaristes del XVII, ja que ens diu: «En el segle XVII, només alguns curials —la dinastia dels Ortí, per exemple— sabien a què atènyer-se: per professió havien d'escriure en català, i en un català digne, i procuraven buscar-se solucions. Ells

¶⁸³ Publicat en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, el comissari de la qual va ser Vicent Josep Escartí, València, Generalitat Valenciana, l'Acadèmia València de la Llengua i Museu de Belles Arts, 2004, pp. 149-160. ¶⁸⁴ Que tenen com a títols: «Història, dada i opinió», «Un segle excitat», «Problemes valencians», «Professió de fe», «Un

veí impecable» i «La bufa del bou, tot aire».

¶⁸⁵ Vegeu J. FUSTER, *Poetes, moriscos...*, op. cit., p. 436. ¶⁸⁶ Cosa que no era gens d'estranyar, ja que de cada persona finada que soterrara la seua parròquia ell podia cobrar, si participava en el sepeli, l'emolument que li pertocava. ¶⁸⁷ Vegeu J. FUSTER, *Poetes moriscos...*, op. cit., p. 498.

no feien literatura. Buròcrates, només escrivien actes, informes, cartes, i de tard en tard, alguns versos, alguna “dedicatòria” de llibres de festes: podien sortir-se’n sense dificultats. Tampoc no aspirava a “literat” el ciutadà subaltern (Joan Porcar, Joaquim Aierdi, etc.) que redactava dietaris, i es deixava endur per la inèrcia incontrolada del llenguatge quotidià: la prosa dels dietaristes acostuma a ser sintàcticament demencial, pobra de vocabulari i molt acastellanada. No existia, de fet, un “model” d’idioma equivalent al que tenien el castellà, el francès o l’italià.⁸⁸

Així, pel que fa a Porcar com autor o escriptor, no massa destre en recursos d’escriptura, també hi ha una altra possibilitat o indicatiu que podria qüestionar o, si més no, atenuar aquestes valoracions: la competència fraseològica o la verbal⁸⁹ que desplega Porcar en el dietari, gens desdenyables, que en el segon cas es xifra en aproximadament mil dos-cents verbs, el que palesa un bon domini, si més no, del lèxic verbal.

Tanmateix, Fuster no jutja el contingut de forma tan negativa, ja que el considera com una rica font de dades sobre el Barroc, de gran utilitat en l’estudi de la història local i, per consegüent, de la nacional. Dit també d’altra manera pel mateix autor: «Sigui com sigui, i cenyint-nos a València i a les seves comarques, Porcar, i els Vich, i els altres analistes contemporanis són, amb les seves escriptures, un pulcre mirall del barroquisme ambient»⁹⁰ que matisa i completa fets rellevants d’aleshores i, en paraules també de l’assagista de Sueca, sobre «la manera que varren ser acceptats per la societat els esdeveniments en qüestió».⁹¹

A l’interès de dietari, pel que fa al seu contingut, caldria afegir-hi el seu component de veritat, per una senzilla raó: els dietaris són d’ús privat, lliure i personal i, generalment, d’accés restringit a l’autor. Els quals, encara que no pretenguen crear opinió, com diu Joan Fuster, la poden representar perfectament. Així, el text memorilístic de Porcar és paradigmàtic, des d’aqueixa vessant, pel fet d’expressar, recollir, reportar o fer-se ressò de les opinions de la seua classe social que, a vegades, això sí, contenen una gran acritud.

Per tant, bé siga per inèrcia, bé siga per comoditat, però també, per què no? per compromís, completament coherent amb les seues idees foralistes, i llevat d’alguns incisos, com la transcripció de documents en castellà o en llatí, la llengua majoritàriament amb què escriu el dietari serà el vernacle. El que suposa una mostra palesa, si més no, de resistència cultural, encara que aquesta resistència puguen o puguem qualificar-la de ‘passiva’.

¶⁸⁸ Vegeu *La decadència al País Valencià*, Barcelona, Curial, 1985, pp. 139 i 155. ¶⁸⁹ Vegeu l’Apèndix de la nostra tesi doctoral sobre el Dietari de

mossén Porcar, Departament de Filologia Catalana, Universitat de València, 2008. ¶⁹⁰ Vegeu *Poetes, moriscos...*, op. cit., p. 442. ¶⁹¹ *Ibid.*, p. 432.

ESTUDI LINGÜÍSTIC

El text serà escrit per Porcar a mesura que transcorre el temps, sovint amb una entrada diària, però no sempre, encara que això no exclou que vaja completant-lo amb dades i notícies de redacció posterior. És a dir, com ja hem comentat abans, es tracta d'un manuscrit d'autor, on sovintegen els incisos, les anotacions, les rectificacions, les línies ratllades, els casos de negligència i la deixadesa o manca d'homogeneïtat o coherència en els aspectes ortogràfics i sintàctics.

Tot i això, a l'estudi lingüístic caldria remarcar:

- la utilització de grafies híbrides 'ñy' o castellanitzants 'ch';
- els doblats i fins triplets d'un mateix mot: *Baltasar/Baltazar/Balthazar*; *Catalina/Catherina/Caterina*; *Desamparats/Desemparats*; *dimars/dimats*; *diumenge/deumenge*; *fonch/fou*; *Margarida/Margalida*; *micer/miçer/miser*, etc. a vegades, fins i tot, en la mateixa entrada;
- l'ús dels demostratius reforçats al costat dels simples;
- alternances verbals dels infinitius *tenir/tindre*, *valer/valdre* i *venir/vindre*;
- en alguns casos, l'ús reiterat de formes verbals d'un mateix verb, com a recurs estilístic: *veneren ben venuts*, *havent de haver*, *camí caminant*, *entrant que acabaren de entrar*, etc.
- els errors morfològics i sintàctics en frases mal construïdes o mancades de concordança de nombre amb substantius o temps verbals;
- un bon nombre de llatinismes i locucions llatines, de valencianismes i de castellanismes;
- la gran riquesa de locucions, modismes i grups sinonímics del text.

Trets, aquests, que, en certa manera, reflecteixen un estat de la situació del català escrit, sobre el qual han tingut incidència diversos factors determinants, com ara:

- la mateixa configuració textual del manuscrit, escrit 'tal com raja';
- el subdialecte apitxat del valencià central que ell parla quotidianament;
- l'adscripció eclesiàstica de Porcar, amb l'òbvia influència del llatí, que tot i haver perdut ja el seu estatus de llengua internacional, té gran vigència i ús, a més de en l'àmbit litúrgic, en escrivans, notaris, teòlegs i científics. I que, fins i tot, s'empra en l'intercanvi epistolar de persones cultes;
- la progressiva castellanització cultural i lingüística, que afecta bona part de la classe dirigent, civil, eclesiàstica i nobiliària, de la ciutat de València. On el castellà ja s'ha convertit, sense més pal·liatius, en llengua del poder;
- el període de temps, tan extens, en què escriu el dietari.

I també altres, però d'una manera més tangencial, com ara:

- la implantació de la impremta, amb la difusió del llibre en castellà, molt més rendible econòmicament que l'editat en català;
- el degoteig d'immigrants aragonesos i, en menor quantitat, de castellans, que en els darrers cents anys s'havien integrat a la ciutat;
- el teatre,⁹² que era una diversió molt freqüent a la ciutat i es representava en l'idioma del poder. Espectacle que hagué de ser un factor decisiu en el procés de castellanització de la classe dominant;
- l'homilètica que es feia en castellà aleshores. Un aspecte sobre el que caldria investigar més. Sabem que el Concili de Tours del 813, per una raó d'eficàcia pastoral, va recomanar el vernacle i no el llatí. I pensem que al final del segle XV i primeries del XVI els sermons encara es farien a València, majoritàriament, en català. Però aqueixa situació començarà a canviar, primer amb lentitud, i després més ràpidament, en el segle XVI, i a favor de la llengua del poder, el castellà. Així, pel que fa al segle XVII sabem, pel *Llibre de les Assistències i Funcions* (1663), de Joan Baptista de Valda, que de la quarantena de celebracions que es fan a València durant l'any, només en quatre oficis religiosos «predica lo predicador de la ciutat en llengua valenciana».⁹³ Altrament, tot i que Porcar només cita en el seu dietari dos oficis religiosos amb oratòria sacra en català, també en citarà només dos en castellà;
- i, finalment, la desafecció lingüística del català per part de la Universitat.

També hem de pensar que el dietarista escriu el seu text al llarg de quaranta anys, i que durant aqueixa època a la ciutat de València esdevenen tota una sèrie de canvis lingüístics.

Pel que fa a l'idioma, el dietari és simptomàtic d'una situació de crisi nacional i cultural, on els canvis fonètics i morfosintàctics, que experimenta la parla col·loquial, tenen el seu correlat en les grafies, les quals reflecteixen i consoliden els trets distintius d'allò que, en el futur, serà el subdialecte apitxat del valencià central. Modalitat empobrida de la llengua, tant lexicalment com en les construccions sintàctiques i les variants fonològiques.

Tanmateix, i malgrat tots aqueixos condicionants d'aculturament, les entitats forals, que ja viuen un període de recessió, com també els escrivans, notaris i alguns clergues, continuen redactant o omplint papers —potser més per inèrcia que per esperit de resistència— en la llengua del país i, entre ells el nostre die-

¶ ⁹² Vegeu sobre aquest tema els articles de Joan Fuster, «Confusions de llengua», en *Heretgies, revoltes i sermons*, Barcelona, Selecta, 1968, pp. 161-168, després publicat a *Estudis d'Història Cultural*, amb pròleg i selecció de Francesc Pérez Moragón, Castelló de la Plana, Universitat Jau-

me I, 1992, pp. 129-136, i Joan FUSTER, «Decadència i castellanització», *Caplletra*, 1, 1986, pp. 28-35. ¶ ⁹³ Sobre els sermons en vernacle al XVII, vegeu també V. J. ESCARTÍ, «Unes reflexions sobre la poesia del Barroc en valencià», en *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, art. cit., p. 189.

tarista. Perquè, tot i no escapar d'aqueix context esquizolingüístic que comporta la diglòssia i la «pèrdua d'unitat de la personalitat lingüística»⁹⁴ —com tampoc no podrà evitar-ho mossén Vicent Torralba,⁹⁵ autor de *Memòries Curioses (1609-1651)*—, Porcar escriurà un dietari que, malgrat el seu estil descurat, potser maldestre i amb trets arcaics i grafies diverses, on de tant en tant deixa caure algun castellanisme o llatanisme flagrant o pertinaç, té una llengua vivaç, de gran vitalitat, amb una gran riquesa de topònims, girs, modismes i lèxic verbal que aconseguirà seduir l'assagista de Sueca. Un document excepcional, on és més important el que es diu que com es diu, i que encara guarda, malgrat tot, consciència de la tradició gràfica autòctona.

★ ★ ★

Agraïments: al doctor Vicent Josep Escarti i Soriano, director de la tesi, i a la meua esposa, Magda Añón i Espert, per la seua gran ajuda.

CRITERIS D'EDICIÓ

La transcripció dels vora cinc-cents cinquanta folis del dietari de mossén Porcar, escrits en *recto* i *verso*, s'ha fet a partir del manuscrit original que es troba a l'arxiu de la Real Academia de la Historia de Madrid amb la signatura: 12-3-6:G.70.

Hem procurat de respectar les particularitats del text original, tant les gràfiques, com les morfològiques i sintàctiques. Tanmateix, per tractar-se d'una transcripció filològica i no paleogràfica, hem seguit els criteris acadèmics usuals en les obres de gènere memorialístic, que tenen com a referent les normes de la col·lecció «El Nostres Clàssics» de l'editorial Barcino, és a dir:

1. Conservem les grafies tradicionals.
2. Puntuem i separem els mots segons les convencions i els usos actuals.
3. Accentuem el text d'acord amb les regles ortogràfiques vigents; a més a més, per coherència, i pel que fa a la vocal *e* tònica, ho fem segons el sistema català occidental, a què correspon el text del dietari de Porcar.
4. Respectem les lletres originals, però regularitzem les grafies *i/j*, *f/s*, *u/v* i *c/ç*, d'acord amb els usos actuals.
5. Desenvolupem les contraccions i reduccions.
6. Substituïm *ll* per *l·l*, quan aquestes grafies tenen valor geminat.

¶⁹⁴ Vegeu G. BIBILONI, «Esquizoglòssia», *Diari de Balears*, 30 de març de 2005. ¶⁹⁵ Vegeu A. FER-RANDO, «Les *Memòries Curioses* (1609-1651) de

mossén Vicent Torralba», *L'Aiguadolç. Revista de Literatura*, núm. 21, Dossier: La literatura privada als Països Catalans, primavera de 1995, pp. 37-64.

7. Apliquem el criteri normatiu de l'ús de majúscules i minúscules.
8. Usem la dièresi i el guionet d'acord amb la normativa actual.
9. Despleguem les sigles i les abreviatures.
10. Emprem l'apòstrof en els casos en què el text expressa la sinalefa, com ara 'Thomàs de Spinosà' passa a 'Thomàs d'Espinosa'. Però respectem la grafia original quan no s'hi dóna: 'la esquerra', 'la epístola', etc.
11. Pel que fa a les formes verbals del verb 'haver': 'ha' 'he', quan no duen la 'h', van accentuades de la següent manera: 'à' i 'é'.
12. Emprem el punt volat per a indicar l'elisió de vocals en aquelles reduccions que no tenen representació gràfica en la normativa actual.
13. Usem les cometes per indicar citacions textuais.
14. Escriguem en cursiva els mots que trobem en una llengua diferent al català i que així hagué de percebre'ls mossén Porcar. Però en redona si van entre comentes.
15. Per facilitar la comprensió del text hem posat les paraules o grafies sobrerres entre fletxes (< >); aquelles que hi mancaven, per oblit o destrucció de l'original, entre claudàtors ([]), i la resta de característiques gràfiques en notes a peu de pàgina.
16. Així mateix, s'han suprimit, per reiteratives, les referències a l'any i el mes que figuren en les datacions de les entrades del dietari.
17. Les referències internes al manuscrit que va fer l'autor es transcriuen entre parèntesis, en cos menor i amb cursives.

BIBLIOGRAFIA

- AIERDI, Joaquim: *Notícies de València i son regne (1661-1679)*, edició i estudi a cura de Josep Vicent Escartí, Barcelona, Barcino, 1999.
- ALCOVER, Antoni i Francesc B. MOLL: *Diccionari Català Valencià Balear*, Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1978, 10 vols.
- ALLAM, Malik: *Journaux intimes. Une sociologie de l'écriture personnelle*, París i Montreal, L'Harmattan, 1996.
- ALONSO HERNÁNDEZ, José Luis: *El lenguaje de los maleantes españoles de los siglos XVI y XVII: la Alemania. Introducción al léxico del marginalismo*, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1979.
- ANDRÉS, M.: «Místicos y alumbrados en la cornisa valenciana (1565-1675)», en *Enigmas de la Iglesia valenciana*, València, 1997, pp. 143-156.
- ANDRÉS ROBRES, Fernando: «Una ciudad eclesial y eclesiática. La riqueza del clero», en Antoni Furió (dir.), *Historia de la ciudad de Valencia*, València, Levante-EMV-Universitat de València, 1999, pp. 289-290.
- (2005): «Interesados creadores de opinión: trazas y piezas de memorialismo justificativo en la temprana producción autobiográfica española (siglos XVI y XVII). Notas para su estudio», *Manuscrits*, núm. 23, pp. 59-76.
- APARICI GILART, Ignacio: *Vida del venerable mosén Francisco Gerónimo Simón, Valenciano y Beneficiado de la Real Iglesia Parroquial del apóstol San Andrés de esta ciudad de Valencia*, Biblioteca Universitària de València, 1706, ms. 43.
- Arte en la Corte de los Archiducos de Austria, El. Isabel Clara Eugenia (1598-1633). Un reino imaginado*, catàleg de l'exposició que tingué lloc al Palau Reial de Madrid, Madrid, 1999.
- BAIXAULI, Isabel: «El treball domèstic femení en la València del Siscents. De Polònia Seu a la casa de mossén Aierdi», *Estudis*, núm. 30, 2004, pp. 133-156.
- BALAGUER, E., Joaquim ESPINÓS i Maria Àngels FRANCÉS: *Literatura autobiogràfica. Història, memòria i construcció del subjecte*, Paiporta, Denes, 2007.
- Barcelona en temps dels Àustria. La vida a la ciutat en el Renaixement i el Barroc 1492-1714* (1996), Barcelona, Museu d'Història de la Ciutat, 1996, catàleg.
- BATLLE JORDÀ, Carles i August RAFANELL VALL-LLOSERÀ: «Els dietaris de Porcar, Vic i Sòria», en *II Congrés Internacional de Llengua Catalana VIII, Àrea 7, Història de la Llengua*, València, Institut de Filologia Valenciana, 1989, pp. 258-288.
- BAU BURGUET, J.: «El esposo de María (el venerable Francisco Jerónimo Simó)», en *Flores del clero secular*, València, 1918, vol. I.
- BELENGUER CEBRIÀ, Ernest: *Cortes del reinado de Fernando el Católico*, València, Universitat de València, 1972.
- BENAVENT, Ignacio i José AGRAMUNT: *Memoria escrita, historia viva. Dos dietarios valencianos del seiscientos*, introducció, transcripció i notes a càrrec d'Emilio Callado Estela i Alfonso Esponera Cerdán, València, Ajuntament de València, 2004.
- BENÍTEZ SÁNCHEZ-BLANCO, Rafael: *Heroicas decisiones: la monarquía católica y los moriscos valencianos*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2001.

- BENITO DOMÉNECH, Fernando: *Juan Sariñena (1545-1619). Pintor de la Contrarreforma en Valencia*, València, Conselleria de Cultura i Esport-Museu de Belles Arts, 2007, catàleg de l'exposició.
- BEUTER, Pere Antoni: *Primera part de la Història de València*, edició a cura de Josep Vicent Escartí, València, PUV, 1998.
- BIBILONI, Gabriel: «Esquizoglòssia», *Diari de Balears*, Plana de Mallorca, 30-III-2005.
- BLEDA, Jaime: *Corónica de los moros de España. 1618*, amb un estudi introductori de Bernard Vincent i Rafael Benítez Sánchez-Blanco, València, Ajuntament de València-Universitat de València, 2001.
- BORJA, Joan, Joaquim ESPINÓS, Anna ESTEVE i Maria Àngels FRANCÉS (eds.): *Diaris i dietaris*, Paiporta, Denes, 2007.
- BORONAT y BARRACHINA, Pascual: *Los moriscos españoles*, volums I i II, Valencia, Imp. Francisco Vives y Mora 1901.
- BOU, Enric: *Papers privats. Assaig sobre les formes literàries autobiogràfiques*, Barcelona, Edicions 62, 1993.
- BRENAN, Gerald: *San Juan de la Cruz*, traducció de Jaume Reig, Barcelona, Plaza & Janés, 2001.
- BRUGERA, Jordi: *Llibre dels fets del rei en Jaume*, Barcelona, Barcino, 1991, 2 vols.
- CALLADO ESTELA, Emilio: «Aproximación a los simonistas. Una contribución a los defensores de la beatificación de Francisco Jerónimo Simó», *Estudis*, núm 23, 1997, pp. 149-183.
- «Simonismo y luchas de poder en la corte de Felipe III y Felipe IV. Los hermanos Aliaga y el intento de beatificación de Francisco Jerónimo Simó», *Escritos del Vedat. Revista de la Facultad de Teología de San Vicente Ferrer*, XIX, 1999, pp. 251-270.
- *Devoción popular y convulsión social en la Valencia del Seiscientos. El intento de beatificación de Francisco Jerónimo Simó*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2000.
- *Iglesia, poder y sociedad en el siglo XVII. El arzobispo de Valencia fray Isidoro Aliaga*, València, Biblioteca Valenciana, 2001.
- *Inmunidad eclesiástica y delincuencia en el siglo XVII. Los arzobispos de Valencia y la pacificación del reino (1612-1699)*, València, Biblioteca Valenciana i Conselleria de Cultura i Educació, 2003.
- CANET, José Luis: «Literatura i impremta durant el segle XVI a València», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 19-31.
- CANET, José Luis, Evangelina RODRÍGUEZ i José Luis SIRERA: *Actas de la Academia de los Nocturnos – Vol. I (Sesiones 1-16)*, València, Edicions Alfons el Magnànim, 1988.
- CAMPS, Concha i Francisca RUBIO: «La ciudad conventual», en Antoni Furió (dir.), *Historia de la ciudad de Valencia*, València, Levante-EMV-Universitat de València, 1999, pp. 308-311.

- CÁRCEL ORTÍ, M.ª M.: «La diócesis de Valencia en el 1617 (Un informe presentado por el arzobispo Aliaga)», *Anales Valentinos* núm. 4, 1978, pp. 86-148.
- «La diócesis de Valencia en el 1622 (Segundo informe del arzobispo Aliaga)», *Anales Valentinos*, núm. 6, 1979, pp. 69-139.
- «La diócesis de Valencia desde 1627 hasta 1646 (Los últimos informes del arzobispo Aliaga)», *Anales Valentinos*, núm. 6, 1980, pp. 119-149.
- *Relación sobre el estado de las diócesis valencianas*, València, 1989, 3 vols.
- CÁRCEL ORTÍ, V.: *Historia de la Iglesia en Valencia*, València, 1986, 2 vols.
- CARRERES ZACARÉS, Salvador: *Ensayo de una bibliografía de libros de fiestas celebradas en Valencia y su antiguo reino*, València, Imprenta Hijo de F. Vives Mora, 1925.
- CASEY, James: *El reino de Valencia durante el siglo XVII*, Madrid, 1983.
- «El pare Simó i els valencians», *El Contemporani*, núm. 10, 1996, pp. 7-10.
- «“Una libertad bien entendida” los valencianos y el estado de los Austria», *Manuscrits*, núm. 17, 1999, pp. 237-252.
- CASTELLÓ, Alfredo: «Plumas blancas, plumas negras», *Levante*, «En domingo», 10-XII-2000, p. 8.
- CATALÀ DE VALERIOLA, Bernardo: *Autobiografía y justas poéticas*, amb un pròleg de Salvador Carreres Zacarés i una introducció del baró de Sant Petrillo, València, Acció Bibliogràfica Valenciana, 1929.
- CATALÀ GORGUES, Miguel Ángel, Francesc FUSTER PELLICER, Joan J. GAVARA PRIOR, Vicenç ROSELLÓ VERGER, Francisco TABERNER PASTOR i José Vicente VERGARA PERIS (2003): *El plano de Valencia de Tomás Vicente Tosca (1704)*, amb fotografies i reproduccions de Paco Alcántara, València, Conselleria de Cultura, Educació i Esport i Ajuntament de València, 2003.
- CERVANTES, Miguel de: *Don Quijote de la Mancha*, edició del IV Centenari, Madrid, RALE i Asociación de Academias de la Lengua Española, 2005.
- CLIMENT, Josep, Joan FUSTER, Sebastià GARCIA MARTÍNEZ, Joan REGLÀ i Trini SIMÓ: *Història del País Valencià. De les Germanies a la Nova Planta*, volum III, Barcelona, Edicions 62, 1989.
- CLIMENT, Vicent: «L'arquebisbe Joan Vich d'Alzira», en *Levante-EMV*, «Historia Viva», 2008, p. 33.
- COROMINES, Joan: *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, Barcelona, Curial i Caixa de Pensions «La Caixa», 1991, 9 vols.
- Las Cortes valencianas de Felipe III (1607)*, edició facsímil amb una introducció d'Eugenio Císcar Pallarés, València, Universitat de València, 1973.
- CRUSELLES GÓMEZ, Josep Maria: *Els notaris de la ciutat de València: activitat professional i comportament social a la primera meitat del segle XV*, Barcelona, Fundació Noguera, 1998.
- DALMAU BUSQUETS, Joan: *La Catalunya del Barroc vista des de Girona. La Crònica de Jeroni de Real (1626-1682)*, Col. Abad Oliva, núms. 136 i 140, Barcelona, Publicacions Abadia de Montserrat, 1994.

- DANVILA COLLADO, M.: *El poder civil en España*, volum II, Madrid, 1885.
- DELEITO y PIÑUELA, José: *También se divierte el pueblo*, Madrid, Alianza Editorial, 1988.
- DÍAZ-PLAJA, F.: *La vida y época de Felipe III*, Barcelona, Planeta, 1997.
- Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2007.
- Diccionario de la Lengua Española*, Madrid, Real Academia Española, 2001, 2 vols.
- Diccionari Històric de Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1992.
- Diccionario Larousse de la Pintura*, Barcelona, Planeta-Agostini, 1987.
- DÍAZ-PLAJA, F.: *La vida y la época de Felipe III*, Barcelona, Planeta, 1997.
- DIDIER, Béatrice: *Le journal intime*, París, PUF, 1976.
- Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, introducció, selecció i transcripció de Vicent Josep Escartí, València, Institució d'Alfons el Magnànim, 2001.
- Dietaris de la Generalitat de Catalunya. Anys 1611-1623*, volum IV, dirigit per Josep Maria Sans y Travé, a cura de Joan Comasòlives i Font, Gemma Escrivà i Bonastre, M. Cristina Forns de Ribera, Mercè Gras i Casanovas i Daniel Rubio i Manuel, índex de Ramon Sarobe i Huesca i pròleg de Xavier Torres i Sans, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1997.
- DOMÈNECH, Joan de Déu (2001), «Cocodrils i balenes a les esglésies», en *Locus amoenus* núm. 5, Barcelona, pp. 273-278.
- DURAN, Eulàlia: *Cròniques de les Germanies*, València, Tres i Quatre, 1984.
- ELIOTT, J. H.: *El conde-duque de Olivares*, traducció de Teófilo de Lozoya, Barcelona, Crítica, 1990.
- ESCARTÍ I SORIANO, Vicent Josep: «Unes consideracions sobre la dietarística valenciana del segle XVII», *Caplletra*, núm. 9, 1990.
- «Intimitat i publicitat a l'àmbit de l'escriptura privada en el segle XVII: el cas de mossén Aierdi», *Estudis Castellonencs*, núm. 6, 1995, pp. 459-466.
- «La memòria de la pesta: Notes de lectura a propòsit dels escrits de Miquel Parets», *L'Aiguadolç. Revista de Literatura. Dossier: L'escriptura privada als Països Catalans*, núm. 21, 1995, pp. 65-70.
- «El barroc i la nostra literatura», en el monogràfic *Les lletres barroques*, *Saó*, núm. 202, 1996, pp. 26-27.
- *Memòria privada*, València, Tres i Quatre, València, 1998.
- «Joaquim Aierdi i les *Notícies de València i son regne (1661-1679)*», *Caplletra* núm. 31, 2001, pp. 75-88.
- pròleg al catàleg de l'exposició *Escriptors Valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004.
- «Unes reflexions sobre la poesia del Barroc en valencià», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 177-192.

- *Pere Esteve i Puig. Escrits valencians*, edició i pròleg de Vicent Josep Escartí, València, Institució d'Alfons el Magnànim, 2005.
- «El bisbe Andreu Capella», *Saó*, núm. 256, 2006, p. 7.
- «Notícia sobre la literatura memorialística al País Valencià, del segle XIV al XIX», en *Manuscrits*, núm. 28, 2010, pp. 181-205.
- ESCARTÍ, Vicent J. I RAFAEL ROCA: «Ideologia en l'obra de Vicent Manuel Branchat», en *Escalante i el teatre del XIX (Precedents i pervivències)*, a cura de F. Carbó, Ramon X. Rosselló i Josep L. Sirera, València, Universitat de València, 1997, pp. 57-84.
- ESCOLANO, Gaspar: *Décadas de la Historia de la Insigne y Coronada Ciudad y Reyno de Valencia*, València, Pedro Patricio Mey, 1610-1611, edició en facsímil, València, Universitat de València, 1972, 6 vols.
- ESPLUGUES, Josep: *Memòries d'un capellà del segle XVIII*, edició a cura d'Emili Casanova, València, IVEI, 1989.
- ESQUERDO, Onofre: *Nobiliario valenciano*, toms I i II, València, Biblioteca Valenciana, 2002.
- ESTRELA, Josep Enric: «Llengua i administració en els segles XVI i XVII», en el monogràfic *Les lletres barroques*, *Saó*, núm. 202, 1996, pp. 22-23.
- FALCÓ, fray Jaime: *Historia de algunas cosas notables pertenecientes a este Convento de Predicadores de Valencia*, Biblioteca Universitària de València, 1628, ms. 468.
- FELIPO ORTS, Amparo: «La actitud institucional ante el proceso de beatificación de Francisco Jerónimo Simó», *Estudis*, núm. 23, 1997, pp. 117-148.
- FERRANDO FRANCÉS, Antoni: «La formació històrica del valencià», en *II Congrés Internacional de Llengua Catalana de 1986, Àrea 7, Història de la Llengua*, a cura d'Antoni Ferrando, València, Institut de Filologia Valenciana, 1989, pp. 399-428.
- «Les *Memòries Curioses* (1609-1651) de mossén Vicent Torralba», en *L'Aiguadolç. Revista de Literatura. Dossier: L'escriptura privada als Països Catalans*, núm. 21, 1995, pp. 37-64.
- «L'obra literària de Pere Jacint Morlà (ca. 1600-ca. 1656)», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 161-176.
- FERRANDO FRANCÉS, Antoni i MIQUEL NICOLÀS AMORÓS: *Història de la llengua catalana*, Barcelona, Editorial UOC, 2005.
- FOGELBERG ROTA, Stefano: «Organització i estructura de les acadèmies europees post-renaixentistes: la influència del model italià a les acadèmies valencianes del segle XVI i XVII», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 93-106.
- FRESQUET I FAYOS, Rafael: «El valencià col·loquial del Barroc», en el monogràfic *Les lletres barroques*, *Saó* núm. 202, 1996, València, pp. 24-25.

- FRESQUET I FAYOS, Rafael: «Algunes consideracions al voltant de la prosa didàctico-religiosa del segle XVI», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 33-46.
- FURIÓ, Antoni: *Història del País Valencià*, València, Institució Alfons el Magnànim, 1995.
- FURIÓ VAYÀ, Joan M.: «El record a la València del Barroc: el llibre de Memòries», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 139-148.
- FUSTER, Jaume: «Viure i veure. Entrevista amb Avel·lí Artís Gener (Tísner)», *Lletra de Canvi. Llibres de Memòries*, núm. 18, 1989, pp. 13-16.
- FUSTER, Joan: *Poetes, moriscos i capellans*, València, L'Estel, 1962.
- *Heretgies, revoltes i sermons*, Barcelona, Editorial Selecta, 1968.
- *La decadència al País Valencià*, Barcelona, Curial, 1985.
- «Decadència i castellanització», *Caplletra*, núm. 1, 1986, pp. 29-36.
- GAVASTÓN, fray Juan: *Vida escandalosa de Simón*, València, 1619.
- GIMENO, Francisco M. i Vicent J. ESCARTÍ: «Los testimonios cronísticos del uso de las escrituras populares—escrituras criminales en la Valencia del XVII», *Alfabetismo e Cultura Scritta*, núm. 1, Roma, 1988, pp. 23-28.
- GÓMEZ-SENENT MARTÍNEZ, Carmen: *Catálogo de obras impresas en el siglo XVII de la Biblioteca Municipal de Valencia*, València, Ajuntament de València, 1996.
- GRAULLERA SANZ, Vicente: *Juristas valencianos del siglo XVII*, València, Biblioteca Valenciana, 2003.
- GUIA MARIN, Lluís J.: «La Junta de Contrafurs: uns inicis conflictius», *Saitabi*, núm. XLII, 1992, pp. 33-45.
- GUSDORF, Georges: *Lignes de vie. Les écritures du moi*, París, Odile Jacob, 1991.
- GUTIÉRREZ DEL CAÑO, Marcelino: *Catálogo de los manuscritos existentes en la Biblioteca Universitaria de Valencia*, amb pròleg de Francisco Rodríguez Marín, València, Libreria Maragat, 1913, 3 vols.
- Historia de València*, sota la coordinació i direcció d'Antoni Furió, Juan Vicente García Marsilla i Javier Martí, València, Levante-EMV i Universitat de València, 2000.
- HERNÁNDEZ RUANO, Javier: *Historia de los moriscos valencianos de Xivert. Desarrollo económico y aculturación*, Benicarló, Centre d'Estudis del Maestrat, 2003.
- HUBIER, Sébastien: *Littératures intimes. Les expressions du moi: de l'autobiographie à l'autofiction*, París, Armand Colin, 2003.
- JAURALDE POU, José: *Francisco de Quevedo 1580-1645*, Madrid, Castalia, 1999.
- LARIO, Dámaso de: *El comte-duc d'Olivares i el regne de València*, València, Tres i Quatre, 1986.
- LEDESMA, Rafael: *Apología en defensa de la Astrología*, València, 1599.
- LEJÈUNE, Philippe: «Cher cahier...», París, Gallimard, 1989.
- *Le journal personnel*, París, Publidix, 1993.

- LELEU, Michel: *Les journaux intimes*, París, PUF, 1952.
- Libre de memòries de diversos sucesos e fets memorables e de coses senyalades de la ciutat e regne de València (1308-1644)*, amb una introducció i notes de Salvador Carreres Zacarés, València, Acció Bibliogràfica Valenciana, 1930.
- LLORET GÓMEZ DE BARREDA, Paz: *Ser noble en la València del segle XVII. El llinatge dels Vilaragut*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2005.
- LOP, Josep: *De la institució, govern polítich y jurídic, costums, observàncies, rentes y obligacions dels Oficials de les STT, fàbriques vella, dita de Murs e Valls; y nova dita del Riu, de la Insigne, Leal y Coronada Ciutat de València. València 1679*, edició facsímil, València, Ajuntament de València, 2001.
- LÓPEZ PIÑERO, José María: *Medicina e Historia Natural en la sociedad española de los siglos XVI y XVII*, València, PUV, 2007.
- LÓPEZ i QUILES, Antoni: «Església, lletres i barroc valencià», en el monogràfic *Les lletres barroques*, Saó, núm. 202, 1996, pp. 28-29.
- LOZANO LERMA, Josep L.: «La *Relació Verdadera* de Maximilià Cerdà de Tallada», *Caplletra*, núm. 31, 2001, pp. 41-74.
- «Mossén Pere Joan Porcar: testimoni crític del barroc valencià», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, a cura de Vicent J. Escartí, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 149-160.
- MANDEVILLE, Jean de: *Libro de las maravillas del mundo y del viaje de la tierra sancta de Jerusalem y de todas provincias y cibdades de las Indias. Y de todos los hombres monstruosos que ay por el mundo*, València, 1540.
- MANENT, Albert: «Baró de Maldà. 50 anys de dietari», *Avui*, 25-II-2004, p. 24.
- MARTÍ i MASCÓ, Manuel: «La cultura literària de la dona en la València dels segles XVI i XVII», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 121-137.
- MARTÍ MESTRE, Joaquim: *Llibre de Antiquitats de la Seu de València*, volums I i II, València-Barcelona, Institut Universitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.
- «El dietari del ciutadà valencià Miquel Jeroni Llopis (s. XVI)», edició i estudi en *L'Aiguadolç. Revista de Literatura. Dossier: L'escriptura privada als Països Catalans*, núm. 21, 1995, pp. 19-36.
- «Aportacions de les edicions de textos en la llengua catalana dels segles XVI, XVII i XVIII», *Catalan Review*, vol. XIII, núms. 1-2, 1999, pp. 117-134.
- «El català al País Valencià dels segles XVII i XVIII», *Caplletra*, núm. 27, 2002, pp. 167-188.
- «Els col·loquis valencians», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 193-211.
- *Diccionari històric del valencià col·loquial (Segles XVII, XVIII i XIX)*, València, Universitat de València, 2006.

- MAS I USÓ, Pasqual: «La polémica sobre Francisco Jerónimo Simón (1578-1612): Milagros, fiestas y certámenes en su honor y castigos de Dios», *Estudios*, núm. 176, 1992, pp. 75-95.
- MÉRIMÉE, Henri: *El arte dramático en Valencia*, València, Institució Alfons el Magnànim, 1985.
- MOLINER, María: *Diccionario del Uso del Español*, 2a edició, Madrid, Gredos, Madrid, 2001, 2 vols.
- MONTOYA ABAD, Brauli: «Comunicació bilingüe i tractament personal a la Governació d'Oriola (segles XVI, XVII i XVIII)», en *II Congrés Internacional de Llengua Catalana de 1986, Àrea 7, Història de la Llengua*, a cura d'Antoni Ferrando, València, Institut de Filologia Valenciana, 1989, pp. 631-640.
- MORLÀ, Pere Jacint: *Poesies i col·loquis*, introducció i edició d'Antoni Ferrando Francés, València, Edicions Alfons el Magnànim, 1995.
- MURGADES, Josep: «Sobre memòries i dietaris: intent de caracterització d'un gènere», *Els Marges*, núm. 1, 1974, pp. 114-118.
- NADAL, Josep Maria: «Problemes lingüístics en els segles XVI i XVII», en *II Congrés Internacional de Llengua Catalana de 1986, Àrea 7, Història de la Llengua*, a cura d'Antoni Ferrando, València, Institut de Filologia Valenciana, 1989, pp. 53-64.
- NOGALES ESPERT, Amparo: *La sanidad municipal de la Valencia Foral Moderna 1479-1707*, pròleg d'Emília Salvador, València, Ajuntament de València, 1997.
- ORELLANA, Marcos Antonio de: *Valencia antigua y moderna*, amb una biografia de l'autor per Carlos Corbí y de Orellana, València, Acció Bibliogràfica Valenciana, volums I, II i III, 1924.
- ORTS I BOSCH, Pere Maria: «Regalisme en el segle XVI. Les seues implicacions polítiques en la Diputació de València. Dues cartes del virrei Vespasià Gonzaga i Colonna a Felip II», en *Per la memòria històrica dels valencians*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2006, pp. 75-88.
- PAGAROLAS I SABATÉ, Laureà: «Recull d'anotacions esparses dels protocols medievals barcelonins», en *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya, en honor de Raimon Noguera*, Barcelona, Fundació Noguera, 1988, pp. 59-90.
- PARETS, Miquel: *Dietari d'un any de pesta (1651)*, edició i estudi de James S. Amelang i Xavier Torres, Vic, Eumo Editorial, 1989.
- PEDRAZA, Pilar: *Barroco efímero en Valencia*, València, Ajuntament de València, 1982.
- PEYTAVÍ DEIXONA, Joan: «Notaris, homes i papers. El Nord català als segles XIII-XVIII», *Afers. Fulls de recerca i pensament*, núm. 58, vol. XXII, 2007, pp. 543-549.
- PINGARRÓN, Fernando: *Arquitectura religiosa del siglo XVII en la ciudad de Valencia*, pròleg de Felipe Vicente Garín Llombart, València, Ajuntament de València, 1998.
- PITARCH, V.: *Llengua i església en el barroc valencià*, València-Barcelona, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001.

- PONS FUSTER, F: *Místicos, beatas y alumbrados*, València, Institució Alfons el Magnànim, 1991.
- «La proyección social de la santidad frustrada de Francisco Jerónimo Simó (1612-1619)», *Estudis*, núm. 23, 1997, pp. 149-183.
- PORCAR, Pere Joan: *Coses evengudes en la ciutat y regne de València (Dietario de mosén Juan Porcar, capellán de San Martín. 1589-1628)*, Madrid, Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos, 1934.
- *Coses evengudes en la ciutat i regne de València (Dietari 1589-1628)*, selecció, transcripció i pròleg de Ferran Garcia, València, IVEI, 1983.
- PRADAS, fray Gerónimo: *Memorias de algunas cosas pertenecientes al Convento de Predicadores de Valencia, que an sucedido desde el año 1603 hasta el de 1628, observadas y escritas por el R. P. fray Gerónimo Pradas, hijo de este Convento*, Biblioteca Universitària de València, 1628, ms. 529.
- PUJADES, Jeroni: *Dietari. 1621-1625*, edició a cura de Josep M. Casas Homs, Barcelona, Fundació Vives Casajuana, 1976, 4 vols.
- REGLÀ, Joan: *Estudios sobre los moriscos*, València, Universitat de València, 1972.
- RIBELLES COMÍN, José: *Bibliografía de la Lengua Valenciana (Siglo XVI)*, vol. I, Madrid, Tipografía de la Revista los Archivos, 1929.
- *Bibliografía de la Lengua Valenciana (Siglos XVII y XVIII)*, vol. II, Madrid, Tipografía de la Revista los Archivos, 1943.
- ROBLES, L.: «Francisco de Castro, “conjunt” de la Universidad y hermano de Guillem de Castro», en *Estudios a Juan Peset*, València, 1982, pp. 429-445.
- ROBRES LLUCH, R. (1971), «En torno a Miguel de Molinos y los orígenes de su doctrina. Aspectos de la piedad barroca en Valencia», en *Anthologica Annua* núm. 18, Roma, pp. 353-465.
- (1980), «Pasión religiosa y literatura secreta en la Valencia de Miguel de Molinos (1612-1625)», en *Anthologica Annua* núm. 26-27, Roma, pp. 281-406.
- ROCA RICART, Rafael: «El barroc reressagat», en el monogràfic *Les lletres barroques*, *Saó*, núm. 202, 1996, pp. 30-31.
- RODRIGO PERTEGÁS, José: «Efemérides notariales», *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, any IV, núm. 8, 1931, pp. 1-20.
- RODRÍGUEZ CUADROS, Evangelina: «Del ritu escènic del poder al melodrama erudit: l'Acadèmia dels Nocturns», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 47-65.
- ROSSELLÓ, Vicenç M. i Julià ESTEVAN CHAPAPRIA: *La façana septentrional de la ciutat de València*, València, Bancaixa, 1999.
- SALA GINER, Daniel: *Viajeros franceses por la Valencia del siglo XVII (Bartolomé Joly, Des Essarts, cardenal de Retz i A. Jouvin)*, València, Ajuntament de València, 1999.
- SANCHIS y SIVERA, Josep: *La catedral de Valencia*, València, Impremta Francisco Vives Mora, 1909.

- SANCHIS y SIVERA, Josep: *Vida íntima de los valencianos en la época foral*, pròleg de Santiago Bru y Vidal, Alcoi, Ediciones Aitana, 1993.
- SANCHIS GUARNER, Manuel: *La ciutat de València*, València, Ajuntament de València, 1981.
- SCHMID, Beatrice: *Les «traduccions valencianes» del Blanquerna (1521) i la Scala Dei (1523)*, Barcelona, Curial i Publicacions Abadia de Montserrat, 1988.
- SIMÓ, Carme: «La dietarística a Mallorca (1372-1810)», *L'Aiguadolç. Revista de Literatura. Dossier: L'escriptura privada als Països Catalans*, núm. 21, 1995, pp. 11-18.
- SIMON TARRÉS, Antoni i Pep VILA: *Cròniques del Rosselló. Segles XVI-XVII*, Barcelona, Curial, 1998.
- *Cròniques de la guerra dels Segadors*, Barcelona, Fundació Pere Coromines, 2003.
- «Un dietari institucional fins ara ignorat. El dietari del Reial Consell Criminal», *Manuscripts*, núm. 23, 2005, pp. 97-108.
- SIMONET-TENANT, Françoise: *Le journal intime*, París, Nathan, 2001.
- SOBRINO, fray Antonio: *Sermón y varios escritos del venerable Simón*, Biblioteca Universitària de València, 1612, ms. 364.
- SOLANO, Antonio: «Les relacions de successos en la València de l'Edat Moderna», en el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana, Acadèmia Valenciana de la Llengua i Museu de Belles Arts de València, 2004, pp. 107-120.
- SÒRIA, Enric: *Mentre parlem. Fragments d'un diari iniciàtic*, Barcelona, Edicions 62, 1991.
- TARAÇONA, Pere Jeroni: *Institucions dels Furs i Privilegis del Regne de València*, 1580; edició facsímil, València, Del Sénia al Segura, 1976.
- TRAPIELLO, ANDRÉS: *El escritor de diarios*, Barcelona, Ediciones B, 1998.
- VALDA, Joan Baptista: *Llibre de les Assistències i Funcions*, a cura de Vicent J. Escartí i d'Antoni López Quiles, València, Ajuntament de València, 1998.
- VALLÉS, Vicent J.: *De la Germanía a la batalla de Almansa*, en *La Gran Historia de la Comunidad Valenciana*, volum IV, València, Levante-EMV, 1997.
- VENY, Joan: *Dialectologia filològica*, Barcelona, Curial i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.
- VICH, Álvaro y Diego: *Dietario Valenciano. 1619 a 1632*, amb transcripció de Salvador Carreres Zacarés i pròleg de Francés Almarche, València, Acció Bibliogràfica Valenciana, 1921.
- VILAR DEVÍS, Mercedes: *El Hospital General en la Valencia foral moderna (1600-1700)*, València, Ajuntament de València, 1996.
- XIMENO, Vicente: *Escritores del Reyno de Valencia*, València, 1747, 2 vols.; edició facsímil, València, Librería París-Valencia, 1980.

*D*ietari

de mossén Pere Joan Porcar

I.

FOUNDATION²

En el año de 968, después del diluvio de Noé, fue fundada la ciudad de Valencia por Romo, llamada Roma, antes de la venida de nuestro redemptor Jesuchristo, 1349.³

II.

TOMADA DE MOROS POR EL CID

Año 1087, después del nacimiento Christo, ganó el Cid a Valencia de poder de moros y murió en ella, año 1098.

III.

NATIVITAT DEL REY JAYME

Año 1207, nació el rey don Jayme⁴ en la ciudad de Montpellier, el primero de henero.

¶¹ Tota la part de les «Memorias», que al manuscrit ocupa els folis 1, 2 i 3, no figura en l'edició de Vicent Castañeda Alcover (1934). Altrament, el nom de la ciutat figura sota tres formes: «Valèntia», «Valen. –abreviatura–» i «València». El nostre dubte estava en com transcriure l'abreviatura i hem optat per la forma més comuna de «València». ¶² Els títols van quasi sempre al marge dret en la cara *recto* del foli manuscrit, i a l'esquerre en la *verso*. ¶³ El 1349 a.J. ¶⁴ Sembla que en el segle XVII el tractament de «don» es reservava als monarques i als nobles, sobretot als regnes de València i de Navarra, com així figura en la novela

picaresca *El donado hablador Alonso. Mozo de muchos amos*, de Jerónimo Yáñez de la Ribera i publicada els anys 1624 i 1625, on el personatge principal, Alonso, diu: «y mirando en la firma parecían en los nombres gente principal, porque en Navarra i el Reyno de Valencia si no son nobles no se ponen "don"». Vegeu d'Àngel VALBUENA Y PRAT: *La novela picaresca*, Madrid, Aguilar, 1992, tom II, p. 256. També corrobora l'ús d'aquest tractament per als nobles valencians el *Dietari. Noticias de Valencia i son Regne, de 1661 a 1664 i de 1667 a 1679*, de Joaquim Aierdi, publicat a cura de V. J. Escartí, Barcelona, Barcino, 1999.

IV.

TOMADA VALENCIA POR DICHO REY

*Año 1238, ganó dicho rey don Jayme a Valentia de poder de moros, día de sant Miquel.
1350, año del Jubileu Plenísim.⁵*

V.

SENT VICENT FERRER

Año 1348, nació Vicente Ferrer en la calle de la Mar.

VI.

CAMPANAR DE LA SEU

Año 1381, el primero de enero, empesaron a echar los cimientos del campanario de la Seu de Valencia.

Y à una pedra,⁶ en dit campanar, que diu: «Aquest campanar fonch començat en lo any de la nativitat de nostre señor Jesuchrist, 1381, regnant en Aragó lo molt alt rey en Pere e estant bisbe de València l'alt don Jayme, fill de l'alt infant en Pere, cosín germà de dit rey.»⁷

VII.

AÑY 1396, A 26 DE JUNY⁸

Añy 1396, a 26 de juny fonch consagrat lo foçar de Sent⁹ Juan del Mercat.

Año 1411. (Vide infra, lo Studi General.- infra.)

Añy 1412,¹⁰ a 3 de setembre, juraren per rey de Aragó a don Ferrando, infant de Castella, en les Corts celebrades en Çaragoça los primers dies del mes de agost. Y dit rey nomenà en son confessor, <a> fray Vicent Ferrer, predicador apostòlich. Y fonch lo primer de la Orde de Predicadors. Y axí après los reys o han continuat, [com ara]¹¹ fray Gómez,¹² en la Orde de dit sant. (foli 381)

¶ ⁵ Ja en aquesta primera part del dietari veiem els dubtes de mossén Porcar sobre en quina llengua escriure el seu text. Sobre aquest tema, podeu llegir l'article de G. BIBILONI: «Esquizoglòssia», en *Diari de Mallorca*, 30-III-2005; o A. FERRANDO: «Les *Memòries curioses* de mossén Torralba (1609-1651)»; *L'Aiguadolç*, núm. 21, 1995, Pedreguer, pp. 37-64. ¶ ⁶ Des d'ací fins al punt i a part, el text és escrit al marge dret i al final del foli. ¶ ⁷ Vegeu J. SANCHIS SIVERA: *La catedral de València*, València, 1909, p. 41. ¶ ⁸ Entrada escrita al foli 1r, al marge es-

querre. ¶ ⁹ Tot i que els adjectius «sant i santa» –«st.» i «sta».– van quasi sempre abreujats, els hem transcrit per «sent i senta», d'acord amb l'ús i pronúncia de l'època del dietari. En alguns casos «sb», també significa Spirit, com en el cas de «Pascua del Spirit Sant». ¶ ¹⁰ Paràgraf que es troba escrit en la part inferior del foli 1r. ¶ ¹¹ Ens servirem d'aquests incisos entre claudàtors per facilitar la comprensió del text, que en alguns casos no és prou evident. ¶ ¹² Fra Vicent Gómez (València?-València, 1638). Dominic i prolífic autor de textos ha-

VIII.

FOCH DE L'ESGLÉSIA DE RUÇAFA

Año 1415, a 9 de setiembre, se quemó la yglesia de Ruçafa, que no quedó sino solas las campanas.

IX.

MORT DE SENT VICENT FERRER¹³

Año 1418, a 5 de abril, murió san Vicente Ferrer, de edad de 70 años.

Dimecres, a 5 de abril, entre quatre y sinch hores de la vesprada, aña 1419.¹⁴

Y lo jornal valia a 3 diners, a 1 de febrer 1419. ¶^{1v}

X.

COS DE SENT LLUÍS¹⁵

Año 1423, el rey don Alfonso, rey de Aragón, viniendo de Nápoles con sus galeras pasó por delante Marsella, rompió la cadena de puerto y entró en Marsella. Y a fuerza de armas tomó el cuerpo de sant Luís y lo truxo a la Seu de Valencia.

XI.

MONESTIR DE MONJES DE LA TRINITAT

Año 1441, día del Ángel Custodio, començaron a fundar el monasterio de las monjas de la Trinidad.

geogràfics, fou catedràtic de Filosofia a la Universitat de Tarragona, on rebé els graus de mestre en Arts i doctor en Teologia. Després es traslladà a València, on va exercir importants càrrecs a la Universitat i en la seua Orde. Entre les seues obres tenim: *Relación de las famosas Fiestas que hizo la Ciudad de Valencia a la Canonización del Bienaventurado S. Raymundo de Peñafort en el Convento de Predicadores* (València, 1602); *Los sermones y fiestas que la Ciudad de Valencia hizo por la Beatificación del glorioso P. San Luis Bertran* (València, 1609) i la *Verdadera Relación de la Vida, muerte, y hechos milagrosos del bendito Padre Fr. Domingo Anadón, Portero y Limosnero del Convento de Predicadores de Valencia* (València, 1604 i 1607), etc. VEGEU V. XIMENO: «Fr. Vicente Gómez», en *Escritores del Reyno de Valencia*, València, 1757, tom I, pp. 342-343. ¶¹³ Notícia que també recull el *Dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*; vegeu l'edició feta per V. J. Escartí, València, Institució Alfons el Magnànim, 2001, p. 49. ¶¹⁴ Línia escrita després i en lletra més petita, com una mena de recti-

ficació de la notícia de la mort del sant. ¶¹⁵ Sant Lluís d'Anjou o de Nàpols (Nocera de Pagani, 1265-Brignoles, 1292). Fill de Carles II d'Anjou, va ser lliurat com hostatge, junt amb dos germans més, a Jaume II. Durant la seua estada com a hostatge a Barcelona, dedicava bona part del seu temps a assitir els malalts de lepra. Va ser deixeble de Jacques Deuze, qui després seria el papa Joan XXII. Home devot i caritatiu, prometé ingressar en els franciscans si es curava d'una malaltia que tenia, i en estar sa i estalvi, així ho va fer. Més tard fou nomenat bisbe de Tolosa. El 1296 renuncià al tron de Nàpols a favor del seu germà Robert. Després de mort, les seues despulles es guardaren a Marsella. Va ser canonitzat el 1317. Quan Alfons V d'Aragó ocupà Marsella, entre el botí figurava un relicari del sant que va ser dut a la Seu de València, on romangué fins l'any 1862, en què fou donat a Tolosa. Vegeu també el *Dietari del capellà...*, op. cit., pp. 61-62, i J. SANCHIS Y SIVERA: *La catedral de València*, València, 1909, pp. 242-245 i 341-342.

XII.

FOCH EN LES CARNICERIES NOVES

*Año 1445, víspera de santa Tecla, se pegó fuego en la Carnicería Nueva que se [...].*¹⁶

XIII.

FOCH ALS CAPSERS Y TRENCH¹⁷

Año 1447, a 26 de março, jueves en la noche, se quemaron en el mercado las casas de la Fustería que estaban delante del Trenque, a la parte del monasterio de la Merced —que diem los Capsers— y cierta parte del Trenque. Y desíase que Genís Ferrer lo había echo, porque sententiaron a su muger.

XIV.

CALIXTO 3¹⁸

Año 1455, a 28 de abril, fue eleto papa el cardenal don Alonso de Borja, natural de Xátiva o de Canals. Llamóse Calixto 3°. Fueron diez días de regosijo en Valencia.

XV.

CANONIZATIÓ DE SENT VICENT FERRER¹⁹

*Año 1455, a 29 de junio, día de sant Pedro, fue canonizado sent Vicent Ferrer por dicho papa.*²⁰

Añy 1456, a 23 de maig,²¹ se acabà de fer la custòdia que es porta lo dia del Corpus. Pesa quatre-cents vint-y-quatre marchs, tres onses de argent.²² Entrà de or, en dau-rar-la, sinc-cents ducats de or. Y sens açò, les ymatges y or que esta[n] al derredor del Corpus, que són díhuyt marchs, segons o dix lo mestre que la fèu. ¶^{2r}

¶¹⁶ Il·legible. ¶¹⁷ Vegeu *Dietari del capellà...*, *op. cit.*, p. 103. Notícia que també recull José Agramunt en el seu dietari «Libro de casos sucedidos en la ciudad de Valencia...», publicat en *Memoria escrita, historia viva. Dos dietarios del seiscientos*, amb introducció, transcripció i notes a càrrec d'Emilio Collado Estela i Alfonso Esponera Cerdán, València, Ajuntament de València, 2004, pp. 94-96. ¶¹⁸ Vegeu el *Dietari del capellà...*, *op. cit.*, p. 105. ¶¹⁹ Ítem, *op. cit.*, p. 49.

¶²⁰ El papa valencià Calixt III (Alfons de Borja).

¶²¹ L'entrada és escrita al marge dret del foli 1v i segueix al marge esquerre del 2r. ¶²² Notícia que també recull el dietari de José Agramunt a *Memoria escrita, historia viva...*, *op. cit.*, p. 98. Tot i que difereix pel que fa a la quantitat de plata emprada en la custòdia, ja que en el citat text se'ns parla de «*cuatrocientos y veinte marcos de plata, sólo en las manos*».

XVI.

EVANGELIO ANTES DEL OFFERTORIO

Año 1469, a 4 de deziembre, siendo obispo Célsimo, se determinó que antes del offertorio se cantase el evangelio, que fue principio para todas las yglesias del mundo, en el concilio celebrado en Valencia. (Beuter, libro I, capítulo 28, folio 152.²³ Scolano,²⁴ 2 volumen, libro 10, capítulo 2, diu que era año 1481.)

XVII.

INQUISITIÓ

Año 1482, a 6 de enero, se puso la Inquisición en Valencia. Fueron los primeros inquisidores fray Christóbal de Galves y fray Horts,²⁵ de la orden de Predicadores, maestros en sacra Theología, y alguazil Garçia de Agramunt, cavallero.

Martino V²⁶ papa, año 1420, nomenà lo primer inquisidor de València a mestre Andreu Ros. (Scolano 2 volum, llibre 10, capítol 2).

XVIII.

LONJA NOVA

Año 1482, a 7 de noviembre, començaron de poner la primera piedra en la Lonja Nueva.

Año 1486, lo primer de març, fonch començat lo portal Nou regnant lo rey don Ferrando, rey de Aragón.

Año 1490, a 13 de juny, fonch començada la torre de Senta Catalina²⁷ a les espalles del Partit. Y diu lo rètul de dita pedra axí: «En lo año de la nativitat de nostre Señor 1490, a 13 de juny, fonch començada la present torra, apel·lada Senta Catalina.»

Año 1560, a 28 de juny, los inquisidores anaren al Real y allí feren als jurats, deputados y staments, jurar los stabliments de la Inquisició.²⁸

¶²³ Es refereix a l'obra *Primera part de la història de València, que tracta de les antiquitats d'Espanya i fundació de València, amb tot lo discurs fins al temps que l'indit rei don Jaume la conquistà* (1538), de l'historiador i exegeta Pere Antoni Beuter (València, 1490/95-1554). ¶²⁴ Fa menció a l'obra *Décadas de la historia de la insigne y coronada ciudad y Reyno de Valencia*, del historiador, ciutadà i rector de Sant Esteve, Gaspar Escolano (València, 1560-1619), publicada a València el 1610. ¶²⁵ Vegeu el dietari de José Agramunt a *Memoria escrita, historia...*, op. cit., p. 99. Encara que el seu text difereix en la grafia dels cognoms: «fray

Orts, el maestro Christóval Chaves y fray Christóval Chaves (sic), dominicos. Fue el primer aguacil de este Tribunal mosén García Agramunt». ¶²⁶ Oddone Colonna (Genazzano, Laci, 1368-Roma, 1431) que duria el nom de Martí V com a papa. Va aconseguir que Alfons IV de Castella retirara el seu suport a Benet XIII (1429) i que l'elegiren a ell papa al Concili de Constanza; elecció amb què acabà el Cisma d'Occident i posteriorment convocà el Concili de Basilea. ¶²⁷ Torre de la part est de la muralla de València. ¶²⁸ Tot el paràgraf és escrit amb lletra més petita, al final de l'entrada i al marge dret.

XIX.

SACO DE CULLERA

Año 1503, a 29 de agosto, fue saqueada Cullera por un moro corsario.

XX.

REY FERRANDO Y LA REYNA GERMANA

Año 1507, a 20 de julio, entró el rey don Ferrando y la reyna doña Germana, su muger, en Valencia, y desembarcaron en el Grao.

XXI.

VENGUDA DEL RIU²⁹

Año 1517, a 27 de setiembre,³⁰ día de san Cosme y san Damiá,³¹ vino el río de Valencia a tan grande qual jamás vino y hizo grandísimos daños.³²

Añy 1517, plugué en València quaranta dies contínuos, que pareixia lo Diluvi.³³

Añy 1519, a 19 de febrer, en Xàtiva se pegà foch un llam y durà una hora lo foch, que's pensaven que's cremava la ciutat.³⁴

Añy 1519, y agué peste en València.³⁵

XXII.

CHRISMA ALS MOROS

Año 1529, víspera de san Dionís,³⁶ se publicó el mandato del emperador³⁷ que todos los moros se tornasen christianos, dentro de ocho días.

XXIII.

SERRA D'ESPADÀ

Año 1526, a 19 de setiembre, fue tomada la sierra de Spadán de los moros que se havian rebelado en ella. ||^{2v}

¶ ²⁹ Entre les dues entrades, centrat sobre el text, un reixat com a signe d'atenció, i al marge esquerre, repetit: «1517, a 17». ¶ ³⁰ A l'interlineat, ratllat: «eo millor de octubre». ¶ ³¹ El text és entre comes a l'interlineat. ¶ ³² També dóna la notícia de la inundació, extensament, José Agramunt al seu dietari, en *Memoria es-*

crita, historia viva..., op. cit., p. 100. ¶ ³³ Les dues línies del text al marge dret, com a incís. ¶ ³⁴ Les dues línies del text són escrites al marge dret, entre dues entrades i amb lletra més petita. ¶ ³⁵ Escrit al marge dret, com a incís. ¶ ³⁶ El 8 d'octubre. ¶ ³⁷ L'emperador Carles V.

XXIV.

FOCH EN LO TRENCH³⁸

Año 1526, a 10 de octubre,³⁹ se pegó fuego en el Trenque y se quemaron las casas de la una parte y de la otra.

XXV.

DUCH DE CALÀBRIA

Año 1526, a 29 de noviembre, entró el excelentísimo duque de Calabria⁴⁰ por visorey en Valencia.

XXVI.

ENTRADA DEL EMPERADOR⁴¹

Año 1528, a 3 de mayo, entró el emperador y rey nuestro señor en Valencia, por el portal de Quarte.

XXVII.

REY ENCUBERT⁴²

Año 1529, a 29 de henero, sententiaron a un castellano llamado Alonso de Vitoria, porque se quería alçar rey encubierto. El qual atenazaron en un carro y después de muerto le quemaron a ell y al carro junto, a la horca. Y su cabeça pusieron en un pilar de la horca.

Añy⁴³ 1539, a 19 de juliol, dia de sent Joachim, en la plaça del Canpanar⁴⁴ buydaren lo Miquel,⁴⁵ y'l benheÿren, y'l nomenaren Miquel Vicent Joachim. Pucharen-lo a 19 de dehembre dit añy. Y és est lo que ara està en lo campanar huy en dia.

Y dimecres, a 4 octubre 1623, a les onse hores de la nit, caygué-nos dita campana y romperen-se les anses de aquella, y caygué de través, entre·ls dos pilars.

(Vide infra, foli 425)⁴⁶

¶³⁸ Davall el títol, un mot ratllat i il·legible. ¶³⁹ J. Agramunt també en dóna notícia al seua dietari; vegeu *Memoria escrita...*, *op. cit.*, p. 101. ¶⁴⁰ Ferran d'Aragó (Andria, Pulla, 1488-València, 1550), fill de Frederic II de Nàpols. ¶⁴¹ Vegeu també J. AGRAMUNT: *Memoria escrita...*, *op. cit.*, p. 102. ¶⁴² Ítem,

op. cit., p. 102. ¶⁴³ Paràgraf que figura escrit al marge dret i esquerre, i al final de l'entrada següent.

¶⁴⁴ Deu referir-se a la plaça de la Mare de Déu o dels Apòstols. ¶⁴⁵ Foneren la campana Miquel.

¶⁴⁶ Entrada que figura escrita al marge esquerre, entre entrades, i també al marge dret.

XXVIII.

ENTRADA DEL REY DON PHELIP.⁴⁷ Y AÑO 1598, A 13 DE SETIEMBRE MURIÓ

Año 1542, a 4 de diziembre, entró el emperador⁴⁸ con el príncipe don Phelippe 2º, rey nuestro señor. Entró por el portal de los Serranos.

XXIX.

CREMA DE L'HOSPITAL GENERAL

Año 1545, a 10 de henero, víspera de sant Antón, se quemó el Hospital General de Valencia.

XXX.

SACO DE CULLERA

Año 1550, a 20 de mayo, vino Dargut Arráz⁴⁹ con gruessa armada por la mar y saqueó a Cullera.

Dilluns, lo primer de març 1568, soterraren en Predicadors⁵⁰ a l'il·lustríssim y reverendíssim señor don Ferrando Lloases,⁵¹ archebisbe de València y patriarcha de Antiochia.

Dimecres, a onse de agost 1568, y agué remembrança en València del príncep don Carlos, primogènit del señor rey Phelip 2.⁵²

Añy 1584, a 29 de març, dijous sant, foch en Senta Catalina. (*Vide infra*, foli 11)⁵³

¶ ⁴⁷ Felip I d'Aragó i II de Castella. ¶ ⁴⁸ Vegeu també J. AGRAMUNT: *Memoria escrita...*, *op. cit.*, p. 113. ¶ ⁴⁹ El corsari turc Turgut o Dragut (Anatòlia, 1500-Malta, 1565), que saquejà en algunes ocasions les costes valencianes. ¶ ⁵⁰ Monestir de Predicadors de València, de l'orde de Sant Domingo o Domé-

nec. ¶ ⁵¹ Es refereix a l'oriolà Ferran de Lloaces i Peres, arquebisbe de València entre els anys 1567-1568. ¶ ⁵² Entrada que figura la final del foli 3r. ¶ ⁵³ Línia escrita després de l'epígraf «Coses evengudes en lo año 1589», però que per coherència cronològica l'hem posada després.

1.

NEVAR

Diumenge, lo primer dia de Cap d'Añy, nevà tota la matinada, que y havia més de un pam de neu per los terrats.

2.

NEVAR

Dijous, a 13 de janer 1589, entre 3 y 4 hores de la vesprada nevà poch.

3.

PEDRA PLOGUÉ

Dimecres, a 15 de febrer, dia de Quaresma, entre 3 y 4 hores de la vesprada plogué pedra y durà mig quart.

4.

RIU GRAN. EN LO AÑY 1590, A 16 DE SETEMBRE, VINGUÉ MÉS GROS QUE ESTA VOLTA, Y EN LO AÑY 1617, A 2 DE NOHEMBRE, VINGUÉ GRA[N] DÍSSIM. Y EN LO AÑY 1517, A 27 DE SETEMBRE, VINGUÉ GROSÍSSIM⁵⁴

Divendres, a 20 de octubre, dit any 1589, plogué de les set hores y un quart del matí fins a les set hores de la nit, y may parà de ploure, y molt. Y vingué lo riu tan gran que

¶⁵⁴ Acotació marginal de distinta lletra.

se n'entrà per lo portal del Real fins a la plaça de Predicadors, que rompé un tros de la muralla del costat del portal y lo cantó de l'ort del Real. Y arribà l'aygua fins a la vora de la pedra de la Trinitat, y fins a les finestres de l'hort de don Berenguer Aguilar, a la vallada del pont de Serrans.

Y lo disapte següent, a les dos hores de la vesprada, tornà a venir de crexcuda. ¶^{3v} Y tancaren lo portal del Real⁵⁵ ab saques de llana y ab moltes taules,⁵⁶ y feren entrar als frares del Remey dins ciutat. Y·ls frares de Sent Joan de la Ribera se n'entraren en lo Real.

Enans d'esta venguda se guardava la ciutat de la peste de Barcelona.

1585⁵⁷

5.

SALZEDO⁵⁸

A 3 de març 1585 morí micer Salsedo, de la Real Audiència de València.

6.

ARCHEBISBE A ROMA

A 19 de octubre, que fonch dijous, dia après de sent Luch,⁵⁹ lo señor archebisbe⁶⁰ partí per a Roma. Y a la fi del dit mes se'n tornà per estar mal, que no u estava,⁶¹ sinó per no veure la cara del papa Sixto Quint,⁶² que tant lo desichava veure.⁶³

¶ ⁵⁵ A la línia escrit «de la Mar» i ratllat «-a Mar», i a l'interlineat «Real». ¶ ⁵⁶ A l'interlineat: «ab». ¶ ⁵⁷ La xifra de l'any va al manuscrit al marge esquerre i subratllada. ¶ ⁵⁸ L'entrada figura escrita, amb lletra més petita, i abans del 1585, tot i que correspon a dit any. ¶ ⁵⁹ A l'interlineat: «dia après de sent Luch, que fonch dichous». ¶ ⁶⁰ Juan de Ribera (Sevilla, 1532-València, 1611), procedia d'una noble família andalusa, encara que era fill il·legítim a qui son pare reconegué. Eclesiàstic, va ser bisbe de Badajoz (1662-1668), arquebisbe de València (1568-1611) i patriarca d'Antioquia, com també virrei de València (1602-1604). Fundà a la ciutat de València el Col·

legi del Corpus Christi i reformà la Universitat. Intentà la conversió dels moriscs, i decebut pel seu fracàs en demanà l'expulsió a Felip III. Va ser beatificat el 1796 i canonitzat el 1960. La seua festa litúrgica se celebra el 14 de gener. ¶ ⁶¹ Des d'ací fins al final de l'entrada, escrit al marge esquerre. ¶ ⁶² Sixt V -Felice Peretti- (Grottamare, 1520-Roma, 1590). Va reestructurar la cúria romana i la va limitar a 70 cardenals; exigí la visita *ad limina* als bisbes i publicà la *Vulgata*. S'oposà al predomini espanyol a Itàlia i al fet que Enric IV accedira al tron de França. ¶ ⁶³ Són dues línies escrites al final de l'entrada i al marge esquerre, en lletra més petita.

1586

7.

VENGUDA DEL REY FELIP 2.⁶⁴ DIUMENGE A 19 DE GINER. FOCH EN LA PRESÓ

A 19 de janer⁶⁵ 1586,⁶⁶ vespra de sent Sebastià, vingué lo señor rey⁶⁷ a València ab lo príncep y infanta Eugènia Clara.⁶⁸ Y se'n tornà a 17 de febrer.

Y diumenge, a 16, se pegà foch en la presó y la Sala. Y durà dos dies y hores.

8.

LLORENS GOSTANTÍ, VEDELL DEL STUDI GENERAL⁶⁹

A 13 de janer 1586, soterraren en Sent Martí a Llorens Gostantí, vedell del Studi General.

1589

9.

FORMATGES DEL SEÑOR DE BICORP

A 2 de abril 1589, dia de Pascua de Resurrecció, lo señor de Bicorp⁷⁰ envià presentats uns formatges a molts amichs seus, y d'ells moriren algun y altres estigueren ab gran perill de la vida.

¶⁶⁴ Hi ha algunes relacions al respecte, entre elles *Relació de l'entrada i estança a València del rei Felip II*, d'autor anònim, que V. J. Escartí ha publicat a *Memòria privada. Literatura memorialística valenciana dels segles XV al XVIII*, València, 1998, pp. 125-137. D'altra banda, un dels millors poetes valencians de les darreries del segle XVI, Andrés Rey de Artieda, també va escriure *Octavas a la venida de la Magestad del Rey don Felipe, nuestro señor, a la Insigne ciudad de Valencia*, publicat en aquell mateix any per la vídua de Pedro de Huete. Vegeu S. CARRERES ZACARÉS: *Ensayo de una Bibliografía de Libros de Fiestas, celebradas en Valencia y su antiguo reino* —d'ara endavant: *Bibliografía de Libros...*— València, Imp. Hijo de F. Vives Mora, 1925, p. 190. ¶⁶⁵ Al marge esquerre, com a

incís: «Diumenge, a 19 de giner 1586». ¶⁶⁶ Subratllada la xifra. ¶⁶⁷ En el besamans que li feren els cavallers valencians al monarca hi participà Bernat Català de Valeriola. Vegeu *Autobiografía y justas poéticas. Precedidas de un prólogo de don S. Carreres Zacarés y de una introducción del barón de San Petrillo*, València, 1929, p. 3 i també l'entrada 907. ¶⁶⁸ Era diumenge i entraren a València a migdia, procedents de Sant Miquel dels Reis. Segons conta el *Llibre de Memòries de diversos sucesos e fets memorables e de coses senyalades de la ciutat e regne de València (1308-1644)*, amb introducció i notes de Salvador Carreres Zacarés, publicat per Acció Bibliogràfica Valenciana, València, 1930, pp. 966-981. ¶⁶⁹ Entrada escrita al marge dret, com a incís. ¶⁷⁰ Lluís de Vilanova i Castellar.

10.

MORT DE NOFRE SANCHO, TAVERNER

Dimats, a 7 de noembre 1589, morí ¶^{fr} Nofre Sancho, taverner de la plaça de Mosén Sorrell. Fonch soterrat en Sent Nicolau, en lo vas de Sent Pere martre; gran christià y amich de pobres.

1590

11.

RIU GROS

Y en lo any 1617, a 2 de nohembre, vingué grandísim

Diumenge *eo* dimecres.

Dimecres, a 16 de setembre, a les 4 hores après migjorn vingué molt gros lo riu, que sobrepujà a la venguda de l'any 1589, a 20 de octubre, que posà en gran admiració a València.

1591

12.

JUSTÍCIA DE ARAGÓ

A 20 de dehembre, vespra de sent Thomàs, lo señor rey féu llevar lo cap al justícia de Çaragoca.⁷¹ Y tingué lo seu exèrcit en Çaragoca, essent capità de aquell don Alonso de Bargas. Y altres coses que no són per a scriure.

1592

13.

NEVAR

Diumenge, a 23 de febrer, *dominica 2a* de Quaresma, any de bixest,⁷² a les quatre hores de la matinada nevà molt, fins a les onse.

¶ ⁷¹ Es tracta de Juan de Lanuza i Ximénez de Urrea (Saragossa, 1564-1591), justícia de Saragossa, que s'oposà a l'entrada de l'exèrcit castellà a Aragó en l'afer

del secretari del rei, Antonio Pérez, perquè ho dictaminà com a contrafur. ¶ ⁷² A la línia escrit: «bifeseſt», ratllat: «-feseſt» i a l'interlineat: «-xest».

1593⁷³

14.

ENTREDIT

Disapte, a 28 de febrer 1593,⁷⁴ a les onse hores y miga de migjorn, lo<s> comisari<s> de l'escusado,⁷⁵ lo canonge Serna y Roda, ¶^{4v} posaren entredit en la ciutat y lo districte, contra lo señor de Bétera, don Ramon Boyl, perquè no volia pagar lo escusado. Y, segons dien, tenia dit señor memorials fermats en son favor dels més doctes hòmens de la ciutat. Y durà fins al dilluns següent, entre set y huyt hores del matí. Y admirà la expedició que tingueren les bul·les.

15.

TEMPESTAT DE AYRE

Dimecres, a 18 de agost 1593, a les sis hores de la vesprada, y vespra de sent Luís, se mogué gran tempestat de ayres y relams —y eren ponent y tramontana— y plogué poch, que no se'n recordaven de tal semblant los hòmens. Y durà més de una hora.

Y en la placha del Grau y havia una nau grossa de forment; hallí mateix se afondà. Y figuraven que era tan gran com la església de Sent Martí. Y era la mayor que havia arribat a la plaja, y tenia dins tres mil y sinc-cents cafiços de forment, que l'altre lo havien desembarcat.

Y s'ofegaren sis o 8 persones de la mateixa nau y altres ixqueren a nado.

Y yo anava a casa, que estava en l'ort de mon ¶^{5r} pare, al carrer de Morvedre, y me haguí de llançar gitat boca avall, a la llarga, en lo pont de Serrans,⁷⁶ que'm volava lo ayre; fins pasats set o huyt credos que m'alçí,⁷⁷ ab gran treball y ab por de què'm no'm tornàs a bolar lo ayre.⁷⁸

16.

MORT DE FREXA

Divendres, a 3 de dehembre 1593, a les 7 hores de la nit, morí Augustí Frexa, vicari y official general del señor archebisbe, estant dit señor⁷⁹ en Sevilla. Depositaren-lo en la Seu y de allí se'n lo portaren a Tarragona. Era persona de sciència y experiència, y de

¶⁷³ Figura també al marge esquerre, quan generalment la xifra d'inici d'any figura al mig del caixer i encapçalant-lo. ¶⁷⁴ A l'interlineat. ¶⁷⁵ Excusat: imposició concedida pel papa, que gravava sobre el delme principal de cada parròquia, la qual fou contestada per molts senyors, sobretot a Catalunya.

¶⁷⁶ A l'interlineat: «de Serrans». ¶⁷⁷ Com veurem en el text d'ara endavant, quan Porcar ha d'escriure una /i/ en què cau l'accent tònic utilitza generalment la grafia «y», i que transcrivim per «ý». ¶⁷⁸ A l'interlineat. ¶⁷⁹ A la línia, ratllat «lo», a l'interlineat: «dit».

gran govern y exemplar. Y·l portaren ab una cavalcadura ab son atahüt, entre dos xargons⁸⁰ de vinya.⁸¹

1594

17.

BOLTEJADOR

Divendres, a 14 de janer 1594, entre tres y quatre hores de la vesprada, un boltechador —boltechava davant la església de Sent Christòfol— restà penjat del coll ell mateix. Y·l soterraren.

18.

MORT DEL MARQUÉS DE AYTONA, VIREY

Diumenge, a 13 de noembre 1594, entre nou y deu del matí morí lo marqués de Aytona, virey de València; dia's don Francisco de Moncada.⁸² Y la Seu no feu senyal a migjorn, segons costum, sinó tocada la una hora. Fon depositat en lo Remey. ¶^{5v}

19.

LLOCHTINENT DE VIREY DON JAUME FERRER Y FONCH LA PRIMERA VEGADA. Y LA 2A EN LO AÑY 1598. Y LA 3A, 1606. Y LA 4A, A 20 DE OCTUBRE 1615

Dijous, a 24 de noembre 1594, a les 4 hores de la vesprada jurà per virey don Jaume Ferrer, governador de València. Y fonch la primera vegada, per mort del marqués de Aytona.

20.

FRARE CARROÇ, DE SENT FRANCÉS, CAYGUÉ DEL CAMPANAR

Dimecres, a 7 de dehembre, vespra de la Puríssima Concepció,⁸³ a les nou hores, ans migjorn, caygué frare Carrós del campanar de Sent Francés en lo carreronet de Nostra

¶ ⁸⁰ El mot més plausible seria «garbons», però al manuscrit posa «xargons». Segons el *Diccionari Català Valencià Balear (DCVB)* 'xargo' significa «Brut, deixadot en la netedat i en el vestir». ¶ ⁸¹ Aquestes dues línies són afegides posteriorment i escrites amb lletra més petita.

¶ ⁸² Francisc de Montcada i Folc de Cardona, segon marqués d'Aitana, comte d'Osana, que havia estat virrei del

regne de València els anys 1580-1595. ¶ ⁸³ La qüestió de la concepció de Maria, mare de Jesús, va ser un tema de gran importància entre els teòlegs d'aleshores que desencadenà la controvèrsia entre partidaris de la *conceptio activa* i els de la *conceptio passiva*. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder y sociedad en el siglo XVII. El arzobispo de Valencia fray Isidoro Aliaga*, 2001, pp. 171-203.

Señora de l'Orito. Estigué dos hores sens fer moviment algú y après sentí un poch y'l pernoliaren. Y a les nou hores de la nit, del mateix dia, morí.

21.

FERRUZ⁸⁴

Dimats, a 20 de dehembre 1594, morí lo pavordre Jaume Ferruz, vicecanceller del Studi General. Soterraren-lo lo dimecres, dia de sent Thomàs, en lo vas dels Capellans de la Seu entre deu y onse hores, ans migjorn. Féu senyal la Seu la vesprada entre una y dos, com a canonge, excepto que no tocà primer lo symbolet.

22.

NEVAR

Divendres, a 22 de dit mes de dehembre 1594, entre dotse y una de migjorn començà a nevar fins tota la vesprada.⁸⁵

1595⁸⁶

23.

PEDRA DE LA CAPELLA

Dijous, a 9 de febrer 1595, segona semana de Quaresma, féu mon pare posar la pedra de Ribaroja en la sepultura de Sent Francés.

24.

ENTRADA DE PERCASOS⁸⁷ EN SENT MARTÍ

Disapte, a 18 de març 1595, vespra del diumenge de Rams, y cascun dia dels fasos em donaren sinch reals castellans.⁸⁸ ¶^{6r}

¶⁸⁴ Sota el títol, al marge esquerre, prova de ploma.

¶⁸⁵ Aquest dia de la nevada foren elegits els justícies de la ciutat de València per a l'any següent, és a dir, per al 1595; segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1018.

¶⁸⁶ Xifra anual que es troba al marge dret. ¶⁸⁷ Rendes

o emoluments dels antics beneficiats eclesiàstics; mossén Porcar n'era de Sant Martí. ¶⁸⁸ Segons el *DCVB*: «Les matines del dimecres, dijous i divendres sants, durant les quals es té exposat a l'altar un triangle de ciris i es va apagant un ciri a la fi de cada versicle, fins a apagar-los tots».

25.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER. Y COMENÇÀ'S A CELEBRAR FERIA
2A IN ALBIS EN LO AÑY 1595, A 25 DE ABRIL

Dimats, a 25 de abril 1595, dia de sent March, se féu la processó de sent Vicent Ferrer per ser estat lo temps de aygües. Y fonch la primera volta que's féu ab tots los officis y banderes, y estandarts y jagants.

Y aquest any se començà a celebrar la dita festa, y la processó *feria 2a post dominicam in albis*,⁸⁹ per <a> un breu que obtingué la ciutat per a celebrar-la. Perquè de ordinari lo seu dia, a sinch de abril,⁹⁰ cahia en les feries de la semana santa ocupades, y celebrà's octava.

26.

MORT DE BLAY NAVARRO⁹¹

Diumenge, a 29 de juny 1595, a la vesprada morí lo pavordre Blay Navarro. Y'l dia següent lo soterraren en lo vas dels Capellans, en la Seu. Y ans de soterrar-lo li digueren en lo chor lletania y missa de cos present.

27.

SOLDANA⁹²

Dimats, a 20 de juny 1595, arribaren a la una hora de migjorn⁹³ a València quatre mores de Argel, que dien eren filles de renegades, y la una era la soldana. Y portaren en si alguns catius christians. Y apposentaren en casa don Jaume Ferrer, virey que *hinc*⁹⁴ era.

Y dimats, a 27 de dit, se n'anaren a Madrit. Y un catiu cristià, que's deya Phelipe Romano, o va negociar. ¶^{6v}

28.

VIREY LO MARQUÉS DE DÉNYA

A 28 de juny 1595, vespra del gloriós sent Pere, entrà per virey a València⁹⁵ lo marqués de Dénya, don Francisco de Sandoval y de Royas.⁹⁶ Y estigué, ans de entrar en Mislata, en casa de Calderó, sinc o sis dies.

¶⁸⁹ La *Domenica in albis* es refereix al tercer diumenge de Quaresma. ¶⁹⁰ Al marge dret, com a incís: «a sinch de abril». ¶⁹¹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶⁹² És el femení de «soldà», forma antiga de «sultà», però no n'està massa clar el sentit. A més, «soldana», però de quin regne? Del de l'Alger? ¶⁹³ Al marge dret, com a incís: «a la una hora de migjorn». ¶⁹⁴ Adverbi llatí equivalent a: des d'ara, des d'aquí, d'aquí. ¶⁹⁵ Ar-

ribà per la vesprada a la ciutat, amb acompanyament de «tota la cavalleria de dita ciutat, anant entre els jurats en cap», segons el *Llibre d'Antiquitats de la Seu de València*, edició a cura de J. Martí Mestre, València, 1994, p. 255. D'altra banda, és la primera vegada que el nom de la ciutat figura com a «València». ¶⁹⁶ Don Francisco Gómez de Sandoval-Rojas y de Borja (Tordesillas, 1553-Valladolid, 1625), va ser privat o *valido* de Felip II

1596⁹⁷

29.

BUYDAR LOS VASOS DE SENT MARTÍ. Y EN LO AÑY 1615, DIJOURS, A 8 DE GINER, TORNAREN A BUYDAR⁹⁸

A 7 de janer 1596, que fonch diumenge, essent rector Geroni Monroig,⁹⁹ a les quatre hores de la vesprada pasàrem lo Sant Sacrament al monastyr de Senta Tecla, y hallí celebraren los officis fins al dia de sent Valero, que accabades vespres lo tornàrem a Sent Martí. Y ns acompanyà Senta Catalina martre¹⁰⁰ y menestrils y trompetes, per ocasió de fer buydar los vassos que estaven plens. Y dit dia començaren.

30.

MORT DE GERONI MONROIG, RECTOR DE SENT MARTÍ.¹⁰¹ GERMANDAT DE SENTA CATALINA AB SENT MARTÍ. ALTRA A 1 DE OCTUBRE 1612 –foli 165–. ALTRA A 20 DE MAIG 1613 –foli 180–. Y ALTRA LO PRIMER D'OCTUBRE 1617

Disapte, a 27 de janer 1596, vingué nova de Gandia com Geroni Monroig, rector de Sent Martí, era mort lo dia enans en la nit en Gandia. Y après, dijous següent, vespra de nostra Señora Canelera, que fonch lo primer de febrer, férem remembransa del dit rector, per ocasió que no teníem lloch en Senta Tecla.

Féu-se-li un cadafals cubert de negre y damunt una tomba cuberta de draps de brocat y, a la delantera, lo drap de la fàbrica de dita església, ab les armes del dit rector. Y damunt la tomba una casulla de brocat, ab un ^{7r} barret damunt de quatre cantons ab unes borles verdes, insígnies de doctor en cànones. Y alrededor de la tomba sinc antorches a cada part, ab lletania y missa de cos present. Y a la fi de la lletania vingué la parròchia de Senta Catalina martre, ab tots los capellans y la creu, y lo rector en capa, y començaren la missa. Y la parròchia de Sent Michael ab los capellans, vicari y creu, y no lo rector.

Dix-se la missa ab la cantoria de Tarín.¹⁰² Y accabaren la missa a les onse hores y miga.

Y ans de açò vingueren los frares de la Mercé y cantaren un respons y se n'anaren. Y ls augustinos y franciscanos, y carmelites descalços, y feren lo mateix y se n'anaren. Dix la missa mosén Francés Pahoner, vicari de chor de dita església; diacha mosén Gabriel Franch y subdiaca mosén Agustí Borràs.¹⁰³ Y los andadors de la Minerva feren andana per València a Hyeroni Monroig, rector de Sent Martí y doctor en cascun dret.

d'Aragó i III de Castella, cinqué marqués de Dénia i primer duc de Lerma, i també cardenal, entre d'altres títols. ¶ ⁹⁷ Al manuscrit, al marge dret. ¶ ⁹⁸ Anotació marginal de lletra diferent, al marge esquerre, davall del títol. ¶ ⁹⁹ A l'interlineat: «que fonch diumenge, essent rector Geroni Monroig». ¶ ¹⁰⁰ Els eclesiàstics de l'església de Santa Caterina màrtir. ¶ ¹⁰¹ Dalt del títol, al marge esquerre, sanefa d'atenció. I al foli 7r, on con-

tinua el text, al marge esquerre sanefa i reixat d'atenció, i al dret també. ¶ ¹⁰² Probablement, peça musical de Miquel Tarín, beneficiat de la Seu, mestre del cor del Patriarca i compositor. Vegeu J. CLIMENT i J. PIEDRA: *Juan Bpta. Comes y su tiempo*, 1977, pp. 36, 49-51, 152, 156, 157, 159 i 162. «Tarín» també és una petita moneda de plata castellana. ¶ ¹⁰³ A la línia, ratllat: «Gabriel», a l'interlineat: «Agustí».

Y lo dia enans, que fonch dimecres, a 2 de febrer 1596,¹⁰⁴ ens agermanàrem los cleros de Sent Martí y Senta Catalina.

Rixqué la vacant mosén Thomàs del Castillo, vicari que *hinch* era.

Aprés, per mort de dit rector Monroig, prengué possessió de dita rectoria don Francisco López de Mendoza, a 8 de giner 1597. Aprés, per promotió al canonicat, prengué possessió de dita rectoria Geroni Urgellés, rector que era de la[...],¹⁰⁵ a 3 de mars 1603. Aprés, per mort d'ell, prengué possessió de aquella lo doctor Pascual,¹⁰⁶ rector que era de Sant Salvador, a 2 de abril 1611. Aprés, per renúncia de aquell, prengué possessió de aquella lo doctor Joan Hosta,¹⁰⁷ beneficiat¹⁰⁸ en la Seu, nebot de dit Pasqual, fill de sa germana, a 11 de maig 1613, y vicari de Morvedre o rector. ¶^{7v}

31.

MORT DEL REGENT PASCUAL

Divendres, a 9 de febrer 1596, dia de senta Apolònia, morí lo regent Geroni Pascual, de nació català, a la matinada. Y no tocà solemne la Seu.

32.

FRARE VIDAL

Disapte, a 10 de dit, morí prop migjorn¹⁰⁹ fray Joan Vidal, de la orde de Predicadors y consultor del Sant Ofici.

¶¹⁰⁴ Al marge esquerre, com a incís: «dimecres, a 2 de febrer». ¶¹⁰⁵ Mot il·legible. ¶¹⁰⁶ Doctor Joan Pascual (¿?-1628), oncle del doctor Joan Hosta y Pascual, va ser rector de les parròquies de Santa Creu, el Salvador i Sant Martí; en aquesta última, en morir mossén Geroni Urgellés, on romangué des de 1610 al 1613, la qual després va cedir al seu nebot: Joan Hosta i Pascual, en ser ell nomenat beneficiat de la Seu. Vegeu les entrades del dietari 38, 573, 575, 763, 785, 789, 810 i 3386. El dietari dels Vich diu també que era: «hombre eminentísimo en materias morales y gran sumista, y causista; y de quien don Juan de Ribera hizo en todas sus acciones gran confianza, por santo y docto». Vegeu Álvaro/Diego DE VICH: *Dietario valenciano (1619-1632)*, València, Acció Bibliogràfica Valenciana, 1921, p. 240. ¶¹⁰⁷ Joan Hosta i Pascual (Oliva ¿?-València, 1650). Doctor en Sagrada Teologia, va ser rector de la parròquia de Sant Martí per renúncia del seu oncle mossén Joan Pascual i el 1648 bisbe d'Oriola, ja que va ser proposat com a successor d'Isidoro Aliaga,

entre altres candidats valencians, pel comte d'Oropesa, virrei aleshores del regne. És autor de *Oppugantio Consultationis personati Adiani Palai Labieni*. Vegeu les entrades 38, 810, 816, 1.186, 1.479, 1.543, 1.725, 1.747, 1.749, 2.156, 2.758 i 3.009 d'aquest dietari i també V. XIMENO: «Juan Osta y Pascual», en *Escritores del Reyno...*, op. cit., tom 1, p. 361. ¶¹⁰⁸ El beneficiat era un clergue que gaudia d'un benifet o quantitat anual, fundat per un particular o l'església a canvi d'ajudar en els oficis religiosos o en tasques espirituals. Mossén Porcar ho era de l'església de Sant Martí. Generalment, el qui guadia d'un benifet havia d'estar ordenat *in sacris*, és a dir, ser sacerdot. Però aquest requisit no es complia sempre. Així en el *Dietario valenciano* dels Vich, entrada del 8 d'abril de 1628, p. 112, podem llegir: «y los que le hirieron, ambos eran beneficiados, pero ninguno sacerdote...». Vegeu també l'entrada «benefici eclesiàstic», dins *Diccionari Històric de Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1992, pp. 116-117. ¶¹⁰⁹ A l'interlineat: «prop de migjorn».

33.

PROCESSÓ DE SENT VICENT MARTRE

Dilluns, a 22 de janer 1596, dia de sent Vicent martre, se féu la processó a casa del sant, fora lo portal.¹¹⁰ Y ésta fonch la primera vegada que ixqué. Y la acompanyà lo virey, don Francisco de Sandoval, marqués de Dénia.

Y en lo any 1598 ya no ixqué fora'l portal, sinó com acostumaven.¹¹¹

34.

FESTA DE SENT VICENT FERRER. Y A 19 DE ABRIL, 1599, SE FÉU UNA CONSEMBLANT PROCESSÓ (*Vide infra*)

A 20 de abril 1596, que fonch dilluns *post dominica in albis*, se féu la procesó de sent Vicent Ferrer. Y en aquest dia començaren a fer falles en unes graelles de ferro y és a hús de Barcelona. Anava-y lo dit virey, don Francisco Sandoval y de Royes,¹¹² marqués de Dénia,¹¹³ y portà la relíquia don Christòfol Frígola, degà de Morvedre,¹¹⁴ per estar lo bisbe mal y lo archebisbe en Sevilla.

Les banderes y officis, que anaven en la¹¹⁵ desús dita processó ¶^{8r} de sent Vicent, eren les següents:

1. *Negres*.¹¹⁶ Primerament anava la bandera dels negres, de color groch y carmesí de tafatà, y ab sons: un tamborino y flauta.
2. *Traginers*.¹¹⁷ Los traginers ab bandera blanca de tafatà, ab una dansa pastoril.
3. *Calderers*.¹¹⁸ Calderers ab bandera de tafatà carmesí y ab so de cambra.
4. *Matalafers*.¹¹⁹ Matalafers ab standart y bandera de tafatà, groch y carmesí a barres, ab dos cegos y dos hòmens, ab caretes, sonant.
5. *Corredors de coll*.¹²⁰ Corredors de coll ab bandera de tafatà carmesí, ab dolsayna y tamborino.
6. *Pellers*.¹²¹ Pellers ab standart y bandera de domàs carmesí ab fresos de or, ab dolsayna y so de cambra.
7. *Pasamaners*.¹²² Passamaners ab standart y bandera de domàs blau ab fresos de or, ab cegos y dolsayna.
8. *Guanters*.¹²³ Guanters ab standart y bandera de tafatà carmesí, ab dolsayna a soles.
9. *Tintorerers*.¹²⁴ Tintorerers ab bandera de domàs vert y, sonant,¹²⁵ dos cegos.

¶¹¹⁰ Portcar deu referir-se a Sant Vicent de la Roqueta, santuari erigit en el lloc on se suposa que martiritzaren el sant aragonés i que aleshores es trobava fora vila. ¶¹¹¹ Línia escrita posteriorment al final de l'entrada i al marge dret. ¶¹¹² Rojas o Royas. ¶¹¹³ Al marge esquerre, com a incís: «don Francisco de Sandoval y de Royes». ¶¹¹⁴ A la línia, ratllat: «archidiano»; a l'interlineat: «degà». ¶¹¹⁵ A partir d'ací, i fins al punt i a part, l'entrada és escrita als folis 8r, 8v, 9r i 9v. ¶¹¹⁶ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 1.

¶¹¹⁷ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 2. ¶¹¹⁸ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 3. ¶¹¹⁹ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 4 i al marge esquerre un 2. ¶¹²⁰ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 5, i al marge esquerre un 2. ¶¹²¹ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 6, i al marge esquerre un 2. ¶¹²² Al marge dret, dalt del títol, la xifra 7, i al marge esquerre un 2. ¶¹²³ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 8, i al marge esquerre un 2. ¶¹²⁴ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 9. ¶¹²⁵ A l'interlineat: «sonant».

10. *Velers*.¹²⁶ Velers ab bandera de domàs blanch ab fresos de or, y so de cegos.
11. *Carnicers*.¹²⁷ Carnicers ab standart y bandera de domàs carmesí ab fresos de or, ab dolsayna y dansa turquesca, y so de cambra. ¶^{8v}
12. *Moliners*.¹²⁸ Moliners ab bandera de domàs carmesí, ab juglars catalans.
13. *Obrers de vila*.¹²⁹ Obrers de vila ab standart y bandera nova de domàs carmesí, ab dolsayna y cegos.
14. *Peixcadors*.¹³⁰ Peixcadors ab bandera de domàs carmesí nova ab fresos de or, y dolsayna y trompetes.
15. *Spardenyers*.¹³¹ Spardenyers ab standart y bandera de domàs carmesí, y dolsayna y trompetes, y dos llaüts.
16. *Boters*.¹³² Boters ab bandera nova de domàs carmesí ab fresos de or, y dos cegos.
17. *Asaunadors*.¹³³ Asaunadors ab standart y bandera de domàs carmesí, ab dolzayna y trompetes.
18. *Tapiners*.¹³⁴ Tapiners ab standart y bandera de domàs carmesí, sens música.
19. *Corredors de orella*.¹³⁵ Corredors de orella ab bandera de domàs blau ab fresos de or, tambor y flauta.
20. *Corders*.¹³⁶ Corders ab standart y bandera de domàs vert, ab cegos y dolsayna y tamborino.
21. *Corregers*.¹³⁷ Corregers ab bandera de tafatà groch y carmesí a teles, ab so de cambra.¹³⁸
22. *Calceters*.¹³⁹ Calceters ab standart y bandera de domàs vert, ab sons de cambra.
- ¶^{9r} 23. *Texidors de lli*.¹⁴⁰ Texidors de lli ab standart y bandera de domàs carmesí ab fresos de or, ab tamborino y flautes, y so de cambra.
24. *Texidors de llana*.¹⁴¹ Teixidors de llana, ab bandera de groch y vermell, barrada, ab citra¹⁴² y llaüt.
25. *Ferrers*.¹⁴³ Ferrers ab bandera de domàs carmesí ab fresos de argent, ab menestrils.
26. *Armners*.¹⁴⁴ Armners ab bandera de domàs blau y atambors de guerra, ab dos hòmens armats seguint los atambors.
27. *Fusters*.¹⁴⁵ Fusters ab estandart y bandera de domàs carmesí, ab dolsayna y tamborino.
28. *Sabaters*.¹⁴⁶ Sabaters ab standart y bandera de domàs carmesí ab fresos de or, ab trompetes, dolsayna, tamborino y so de cambra.

¶¹²⁶ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 10. ¶¹²⁷ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 11, i al marge esquerre un 2. ¶¹²⁸ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 12. ¶¹²⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 13, i al marge dret un 2. ¶¹³⁰ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 14. ¶¹³¹ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 15, i al marge dret un 2. ¶¹³² Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 16. ¶¹³³ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 17, i al marge dret un 2. ¶¹³⁴ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 18, i al marge dret un 2. ¶¹³⁵ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 19. ¶¹³⁶ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 20, i al

marge dret un 2. ¶¹³⁷ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 21. ¶¹³⁸ Al paràgraf següent, ratllat: «22 teixidors de lli ab estandart y bandera de domàs carmesí, ab fresos de or, ab tamborino y flauta y so de cambra». ¶¹³⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 22. ¶¹⁴⁰ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 23, i al marge esquerre un 2. ¶¹⁴¹ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 24. ¶¹⁴² Cítara. ¶¹⁴³ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 25. ¶¹⁴⁴ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 26. ¶¹⁴⁵ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 27, i al marge esquerre un 2. ¶¹⁴⁶ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 28, i al marge esquerre un 2.

29. *Abaxadors*.¹⁴⁷ Abaxadors ab bandera de domàs carmesí ab fresos de or, y argent y rabeu¹⁴⁸ y llaiüt.

30. *Velluters*.¹⁴⁹ Velluters ab bandera nova de domàs carmesí y fresos de or, sens sons.

31. *Sastres*.¹⁵⁰ Sastres ab standart y bandera de domàs morat, y fresos de or com a creu llarga, ab arpes y menestrils.

32. *Blanquers*.¹⁵¹ Blanquers ab standart y bandera de domàs morat, sens sons.

33. *Argenters*.¹⁵² Argenters ab bandera de tafatà carmesí y groch, a teles, sens sons.

¶^{9v} 34. *Perayres*.¹⁵³ Perayres ab bandera de domàs carmesí ab fresos de or, y so de cambra.

Y no vingueren los flaquers, ni picadors de tapins, que en lo any pasat ixqueren.

Aprés los chagants. Primer los dos nanos y dos spanyols, y dos gitans y dos turcs y dos negres. Y aprés la creu gica de la Seu y aprés los frares descalsos de Sent Felip, de la orde del Carme. Aprés sebastians,¹⁵⁴ aprés trinitaris, aprés mercenaris, aprés carmelites, aprés augustinos, aprés franciscanos descalsos y observants y aprés les creus Sent Miquel, Rusafa,¹⁵⁵ etts.

35.

CHRISMA¹⁵⁶

Dijous sant, que contàvem a onse de abril 1596, no's beneý la crisma en la Seu de València per estar lo bisbe Spinosa¹⁵⁷ mal y lo patriarxa¹⁵⁸ en Sevilla. Porta's a benehyr a Sogorb. Porta-la mosén Sorell, vicari que era de Sent Pere, y altres que acompanyaren.

36.

CONTE DE BENAVENT, VIREY¹⁵⁹

Dilluns a 18 de maig 1598. (*Vide pagina sequenti*, foli 2)

Dilluns, a 18 de maig 1598, entrà per virey lo conte de Benavent, don Joan de Pimentel y de Herrera. Y vingué per lo portal de Quart.Y'l viu al pont de les Mealles

¶¹⁴⁷ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 29. ¶¹⁴⁸ Rabeuet, una mena de violí de tres cordes. ¶¹⁴⁹ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 30. ¶¹⁵⁰ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 31, i al marge esquerre un 2. ¶¹⁵¹ Al marge dret, dalt del títol, la xifra 32, i al marge esquerre un 2. ¶¹⁵² Al marge dret, dalt del títol, la xifra 33. ¶¹⁵³ Al marge esquerre, dalt del títol, la xifra 34. ¶¹⁵⁴ Una creu. ¶¹⁵⁵ Es refereix a les creus de les esglésies de Sent Miquel, Russafa i d'altres. ¶¹⁵⁶ L'entrada és escrita al foli 7v. ¶¹⁵⁷ Miguel d'Espinosa/de Espinosa/de Spinosa (Sevilla, 1570-València, 1601). El 1570 ja figura com a visitador de Juan de Ribera en l'arxidiòcesi de València. El papa Gregori XIII el va nomenar, el 26-X-1579, bisbe titular de Marroc i auxiliar de l'arquebisbe de València. Posteriorment el patriarxa el

nomenaria primer rector del col·legi del Corpus Christi. Va morir el 7 d'octubre de 1601 i fou soterrat a l'església del Patriarxa. Vegeu la web <<http://www.archivalencia.org/archidiocesis/episcopologio.htm>>. ¶¹⁵⁸ Es refereix a Juan de Ribera, arquebisbe de València i patriarxa d'Antioquia, vegeu la nota 60. ¶¹⁵⁹ Juan Alfonso Pimentel de Herrera y Quiñones (1576-1623), VIII comte i V duc de Benavente. Fill d'Antonio Alonso Pimentel de Herrera, IV duc de Benavente, que havia estat virrei de València durant els anys 1566-1572. Aquest Juan Alfonso de Pimentel va ser virrei de València (1598-1602), i de Nàpols (1603-1610) i un gran mecenes de les arts. Sobre aquest aspecte caldria destacar que tenia un gran interès per l'obra de Caravaggio i que el Greco va fer-li un retrat.

y allí arribaren los jurats. Y lo dit señor conte de Benavent aguardà allí lo parabien dels jurats y la benvenguda, y del virey [que] *hinc* era, que's dia don Jaume Ferrer.

Y dit don Jaume Ferrer se posà a la dreta del dit comte, y lo jurat dels cavallers a la esquerra, y davant del fill mayor de dit señor comte anava un jurat. Y anava ab lo marquès de los Veles, gendre del dit comte, altre jurat. Y après venia dit señor compte y après la señora comtesa. Y a la mà dreta de la llitera lo bal·le, y a la esquerra lo jurat Francés March. Y après, en la llitera de la filla, un jurat dit Marco Roiz de Barçena.

Y après que jurà dit comte per virey, lo bal·le anava en companya de la filla y no en la vireyna. Y don Jaume Ferrer, que ans fon virey, anava a la mà dreta de la vireyna y a l'altra un jurat. Y lo virey anava enmig de dos jurats. Y diuhen que lo bal·le, en tal cas, no té lloch algú.¹⁶⁰

Y dit comte aguardà als jurats, des de la Creu de Mislata fins al pont de les Mealles més de una hora, que yamay accabaven de arribar, que n'estava molt mohynyo.

37.

MORT DE DOÑA LLUÏSA DE LA CERDA Y DE FERRER Y DE DON GERONI ARTÉS¹⁶¹

Dimecres, a 8 de abril 1598 –*vide supra*, foli 9 p. 1–, don Joan Ferrer de Calatayut, lloctinent de mestre de Montesa, resident en lo Temple, matà a don Geroni Artés Albanell y a sa muller, doña Lluïsa de la Cerda, ajudat de un taverner dit Sebastià, y de un seu patge, dit Joan, y un alacayo,¹⁶² dit Francisco. ¶^{10r}

1597¹⁶³

38.

RECTOR DE SENT MARTÍ DON FRANCISCO LÓPEZ. Y APRÉS, A 3 DE MARS, PRENGUÉ POSSESIÓ DE DITA RECTORIA GERONI URGELLÉS, AÑY 1603, Y MORÍ DIVENDRES, A 16 DE ABRIL 1610. Y PRENGUÉ POSSESIÓ APRÉS LO DOCTOR JOAN PASCUAL,¹⁶⁴ A 29 DE ABRIL 1610. Y APRÉS, PER RENUNCIACIÓ, PRENGUÉ POSSESIÓ LO DOCTOR JOAN HOSTA,¹⁶⁵ A 11 DE MAIG 1613¹⁶⁶

Dimecres, a 8 de janer 1597, prengué possessió de la rectoria de Sent Martí don Francisco Lopes de Mendoza, a les nou hores del matí. Donà-la-y mosén Thomàs del Castillo,

¶¹⁶⁰ Al llarg del text de Porcar hi trobem nombrosos enfrontaments i friccions entre les diverses autoritats, per problemes de preheminències i precedències en actes públics, tot i que al segle XVII hi havia normes manuscrites de protocol: el *Llibre Vert*, a partir del qual, i de l'escrit per March Antoni Ortí, Joan Baptista de Valda redactaria el *Llibre de les Assistències i Funcions* (1667), editat fa uns anys a cura de V. J. Escartí i

A. López Quiles (1998), per l'Ajuntament de València; vegeu pp. 24–29. ¶¹⁶¹ Aquesta entrada és escrita posteriorment, al final del foli 9v; tanmateix, també hi ha una referència al foli 10v, quan diu: «Divendres, a 8 de abril...», *vide supra* foli 9, pàgina 2. ¶¹⁶² Castellanisme: «lacayo». ¶¹⁶³ Al marge dret. ¶¹⁶⁴ Vegeu la nota 106, sobre Joan Pascual. ¶¹⁶⁵ Vegeu nota 107 sobre Joan Hosta i Pascual. ¶¹⁶⁶ Tot el text del títol al marge dret.

vicari regent la vacant, y Michael Yvorra, notari apostòlich, y mosén Còrdova, de casa lo Archebisbe.

Primerament tancaren la porta de la església, que està enfront de la abbada, y de allí anà a l'altar mayor. Y tocà un càlcer y ornaments y dix la oració de sent Martí. Aprés entrà en lo sacrari y obrí la porta del tabernacle. Aprés baxà y obrí la porta de la sagrestia. Aprés anà a la pila del bateig y obrí la pila. Aprés tocà les campanes, cada campana una batallada. Aprés pujà al chor y, agenollat, li cantaren *Te Deum laudamus* ab orgue; lo que no s'és costum cantar a ningun rector, ni dir-lo, segons los antichs dien. Y acabat digueren lo vers del Sperit Sant. Y mosén Castillo dix, cantada, la oració d'Esperit Sant y la de sent Martí.

39.

MORT DEL BISBE DE SOGORB

Diumenge, a 7 de dehembre 1597,¹⁶⁷ a les deu hores de la nit morí don Joan Baptiste Peris, bisbe de Segorb, en la alqueria de Font, com qui va a Jesús.¹⁶⁸ Y los capellans de Sent Joan,¹⁶⁹ d'esta ciutat, a l'endemà lo portaren a Sogorb. ^{||}^{10v}

1598

40.

SEU DE XÀTIVA. VIREY DON JAUME FERRER, PER ANAR-SE'N LO MARQUÉS DE DÉNIA A CASTELLA¹⁷⁰

Dijous, 22 de janer 1598, dia de sent Vicent martre, lo señor archebisbe posà la primera pedra del fonament de la Seu de Xàtiva al cap de l'altar, essent virey don Jaume¹⁷¹ Ferrer y governador don Luís de Calatayú.

41.

Aquest any, 1598, no ixqué la processó de sent Vicent martre fora'l portal.

¶ ¹⁶⁷ A l'interlineat. ¶ ¹⁶⁸ Convent de Jesús, aleshores fora ciutat. ¶ ¹⁶⁹ Segurament es refereix a l'església de Sant Joan del Mercat i no a l'església de Sant Joan de l'Hospital, però no en podem estar segurs; tot i que en la entrada 114, en una relació d'esglésies de València que participen en la processó de Sant Vicent Ferrer, hi figura Sant Joan i Sant Joan de l'Hospital, de la qual

cosa podem suposar que el primer Sant Joan es refereix a Sant Joan del Mercat. De tota manera, errats o no, a l'índex toponímic d'aquest treball, les al·lusions a l'església de Sant Joan figuraran a les entrades corresponents a Sant Joan del Mercat. ¶ ¹⁷⁰ La segona part de l'enunciat del títol és escrita amb lletra més petita. ¶ ¹⁷¹ A la línia, ratllat: «Luís», a l'interlineat: «Jaume».

42.

FOCH EN SENTA CATALINA

Divendres, a 30 de janer 1598, dia de sent Valero, se pegà foch en lo altar de les Ànimes de Senta Catalina martre, que era de tela, a l'oli y al viu, lo Juhí Final, contrafet al de Miquel Àngel de Roma. Y's cremà tot entre dotse y una de migjorn.

43.

FESTA DE SENT VICENT FERRER

Diumenge, a 9 de abril 1598, feren la festa de sent Vicent Ferrer ab molta solemnitat, perquè vingué dia desocupat y lo seu propri dia. Y axí mateix semana fèria *2a post dominicam in albis*, que's guardà la església.

44.

COMBAT DE UNA NAU EN LA PLACHA. Y EN ESTA OCCASIÓ ERA VIREY DON JAUME FERRER, QUE FONCH PER SEGONA

Disapte, a 9 de maig 1598, vespra de Penthecostés, en la plaja del Grau, a vista de tots, los francesos combateren una nau y la prengueren entre dotse y una de migjorn. Y lo dia enans, y la nit, la combatien. Y entraren moltes barques a favorir-la y no pogueren arribar a ella. Y a vista de tots se'n la emportaren. Y estava de terra casi una llegua. ¶^{11r}

45.

UN NEGRE CANTA MISSA¹⁷²

Año 1552, a 29 de junio, dia de san Pedro, cantó missa en Santa Catherina de Sena un dériego negro, nascido en Valencia, hijo de padres negros y sclavos.

46.

SACO DE CHINCHES¹⁷³

*Año 1583, miércoles, a 19 de octubre, fue tomado un pueblo junto a Almenara, llamado C[h]inches, de los moros de la Llosa y algunos de la mar. Fueron squarterisados, quinze, y uno ahorcado; todos en un dia, en Valencia.*¹⁷⁴

¶ ¹⁷² Ací sembla que mossén Porcar va tenir de nou la temptació esquizoglòssica d'escriure el dietari en castellà, com a l'inici, en la part de «Memorias de Valentia», encara que els títols figuren en vernacle. Tanmateix, entre les entrades 48 a la

53 dubta, fins que en la 54, de data 27 d'agost 1598, va decidir deixar la llengua forània i continuar amb la seua. Vegeu la nota 5. ¶ ¹⁷³ Xilxes.

¶ ¹⁷⁴ També parla d'aquest fet el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 955.

47.

FOCH DE SENTA CATHERINA MÀRTYR¹⁷⁵

Año 1584, a 29 março, jueves santo, entre doze y una se encendió fuego en el monumento de la esglesia parrochial de Santa Chateryna mártyr.

48.

ENTRADA DEL REY DON PHELIP SEGON.¹⁷⁶ CREMA DE LA PRESÓ

Año 1586, a 20 de enero, día de sant Sebastián, entró el rey don Phelippe 2, nuestro señor, en Valencia. Y traxo consigo la infanta doña Eugenia Clara y el príncipe don Phelippe. Y estando en el Real se quemó la sala y la cárcel a las ocho de la noche, domingo de Carnestolendas.¹⁷⁷ Y al otro día se fue el rey.

Año 1598, a 13 de setiembre murió.¹⁷⁸

Y entrà per lo portal dels Serrans.

49.

PART DE 16 CRIATURES

Año 1587, a 14 de agosto, parió en Valencia una muger pobre 16 criaturas. Y el año antes havia parido 10 y otra vez ocho.

50.

CARMELITES MONJES¹⁷⁹

Añy 1588, fundaren les monges de Sent Jusep, prop de Sent Andreu, lo convent. Y añy 1609 desampararen la casa y s pasaren al portal Nou. Y de Madrid vingueren les fundadores de dita casa.

¶ ¹⁷⁵ *Ibid.*, *op. cit.*, pp. 957-959. ¶ ¹⁷⁶ Error de Porcar, ja que segons l'entrada 7, d'aquest mateix dietari, el rei i els fills entraren a València el dia 19; com també constata el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 979. ¶ ¹⁷⁷ El *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 980, no ho conta exactament així, sinó que diu: «Aquella nit ensengueren la ciutat i tota la muralla, y les torres del Palácio Real se podien

descubrir. Y, en particular, la Diputació se aventajava molt en dita encesa, perquè fon molt de veure y per la gran multitud de cohets que a la contínua de la torre de dita cassa de la Diputació tiraven. Duraren les dites lluminàries quatre nits contínues». ¶ ¹⁷⁸ Línia de text que figura al marge esquerre com a incís. ¶ ¹⁷⁹ Entrada que figura escrita al marge dret i el títol a l'esquerre.

51.

CARMELITES FRARES

Año 1589, los frares carmelites descalzos fundaren lo convent en lo carrer de Sent Vicent. Y aprés, año 1600, lo mudaren fora'l portal de Quart.¹⁸⁰ ¶^{11v}

52.

VISOREY, CONTE DE BENAVENT

Año 1598, lunes, a 18 de mayo, entró por visorey el conde de Benavente. Y se fue a 29 de noviembre de 1602.

53.

TRANSLATIO DEL COS DE SENT LLUÍS¹⁸¹

Año 1598, domingo, a 23 de agosto, fue trasladado el cuerpo del glorioso sent Luís, que estava en la secrestia de la Seu, en la capilla de su santo nombre, por el arzobispo de Valencia y patriarcha de Antiochia, don Joan de Ribera, ab processó y totes les parròchies.¹⁸²

Y aprés, dimats següent, anaren totes les parròchies a fer estació a la dita capella, per son boxart¹⁸³ y antiguetat.

54.

Dijous, a 27 de agost 1598, anà la duquesa de Gandia a embarcar-se a Dénia, per a portar a la señora reyna de Flandes.¹⁸⁴ Y anava ab una carrosa, y a la mà dreta de aquella la condesa de Benavent, y a la part de les mules anava lo conte de¹⁸⁵ Benavent, a mà dreta, y a la esquerra lo señor archebisbe. Y davant la carrosa anava lo fill de aquella, duch de Gandia, vestit de lleonat, y lo fill del virey ¶^{12r} a la mà dreta, ab sos cavalls.¹⁸⁶

55.

BAL·LE GENERAL

Año 1598, llunes, primer día de setiembre, juró por balle general el señor de Bunyol, dicho don Gaspar Mercader.¹⁸⁷

¶ ¹⁸⁰ Tot seguit un mot ratllat i il·legible. ¶ ¹⁸¹ Vegeu la nota 15. ¶ ¹⁸² A partir d'ací, la resta del text segueix en vernacle, escrit al marge esquerre. ¶ ¹⁸³ Taula de distribució dels càrrecs o de l'orde dels oficis d'una comunitat eclesiàstica. ¶ ¹⁸⁴ Porcar es refereix a Isabel Clara Eugènia d'Espanya, filla de Felip II i muller de l'arxiduc Al-

bert d'Àustria, que va ser governadora dels Països Baixos des del 1596 fins al 1633. ¶ ¹⁸⁵ A partir d'ací i fins a «...y lo fill del virey», escrit a la part inferior del foli 11v. ¶ ¹⁸⁶ El text: «-ey, a la mà dreta, ab sos cavalls», escrit al final del foli 12r, a la part inferior. ¶ ¹⁸⁷ Gaspar Mercader (València, 1568-València, 1631). Marqués de Bunyol

56.

Diumenge, a 20 de setembre 1598,¹⁸⁸ fent la processó de la Minerva, vingueren correus de la mort del señor rey don Felip.¹⁸⁹

57.

MORT DEL REY DON PHELIP

Año 1598, domingo, a 13 de setiembre, murió el rey don Phelippe,¹⁹⁰ nuestro señor, a las cinco de la mañana. Com més largament se conta en la 2a carta següent.

58.

Diumenge, a 18 de octubre 1598, consagraren en Morvedre a don Alonso¹⁹¹ d'Àvalos¹⁹² en bisbe de Coron.¹⁹³ Y a l'endemà dix la primera missa bisbal en Predicadors, sent festa de sent Lluís Bertran.¹⁹⁴

59.

ENTRADA DEL REY DON PHELIP TERCER. Y FELIP 4 NAIXQUÉ DIVENDRES SANT, A 8 DE ABRIL 1605, ENTRE NOU Y DEU HORES DE LA NIT (*Vide infra*, foli 89)

Divendres, a 19 de febrer 1599, entre tres y quatre hores de la vesprada entrà lo senyor rey don Phelip tercer ab sa germana, doña Isabel Eugènia Clara, y entrà per lo portal de

i casat amb Hipòlita Centelles, va ser un membre destacat de la noblesa valenciana que participà en molts actes socials i festius de la ciutat del Túria d'aleshores. Va ser nomenat familiar del Sant Ofici el 1587; procurador en les Corts de 1604, any en què es crearia el comtat de Bunyol, i participà en la reunió que va celebrar el seu estament el 1607. Fou membre actiu de l'Academia de los Nocturnos, on tenia el càrrec de president i emprava el pseudònim de «Relámpago». És l'autor d'*El Prado de Valencia*, novel·la pastoril en clau, que tracta de les noces del duc de Gandia. Vegeu *Actas de la Academia de los Nocturnos –Vol. I (Sesiones 1-16)*, edició a cura de J. L. Canet, Evangelina Rodríguez y José Luis Sirera, València, Edicions Alfons el Magnànim, 1988, pp. 24–25. També va ser un fervent immaculista. ¶¹⁸⁸ Des d'ací fins al punt i a part, al marge esquerre del foli 12r. ¶¹⁸⁹ Felip I d'Aragó i II de Castella, conegut per la historiografia per Felip II. ¶¹⁹⁰ Ítem. ¶¹⁹¹ A partir d'ací i fins al punt i a part, escrit al marge esquerre. ¶¹⁹² Alonso de Ávalos nasqué a Toledo en data que ignorem i cursà la carrera eclesiàstica. Essent visitador de l'arquebisbat de València, Climent VII el nomenà bisbe titular de Coron/Coroni i auxiliar de l'arquebisbe Juan de Ribera. Morí el 9 de novembre de 1603 a la ciutat del Túria. Fou soterrat a l'església del col·legi del

Patriarca. Vegeu la web <<http://www.archivalencia.org/archidiocesis/episcopologio.htm>>. ¶¹⁹³ En altres entrades figura «Coroni». Es refereix, ben possiblement, a una diòcesi grega *in partibus infidelium*, de la qual va ser titular el sant carmelità Pere Tomàs (Salimasto, 1305–Famagusta, 1366). ¶¹⁹⁴ Lluís Bertran Eixarch (València, 1526–1581). Fill de Lluís Bertran i Àngela Eixarch, ingressà al convent de Predicadors de València el 1544. Més tard va ser mestre de novicis al convent de la Santa Creu de Llombai, on sobre la porta de la seua cel·la tenia el rètol següent: «Si tractara d'agradar als hòmens no seria serf de Jesucrist». Després va partir cap a l'Amèrica del Sud com a missioner. Desembarcà a Cartagena d'Índies i exercí la seua labor a la regió del Baix Magdalena. L'any 1568 va ser elegit prior del convent dominic de Santa Fe de Bogotà, però els seus enfrontaments amb els *encomanderos* i autoritats colonials, per defensar els indígenes, el dugueren a una situació tan insostenible que hagué de regressar a València, on va ser rebut amb molt d'afecte pels valencians. Ací va ser titular del convent de Santa Anna d'Albaida, però caigué malalt i tornà a la seua ciutat natal, on moriria un 9 d'octubre de 1581. Va ser beatificat el 1608 i canonitzat el 1691. La seua festa se celebra el 9 d'octubre.

Sent Vicent. Y diumenge après, que fonch a vint-y-huyt de febrer, entre tres y quatre hores de la vesprada jurà en la Seu.

60.

ENTRADA DE LA REYNA<S>

Diumenge, a 18 de abril 1599, entrà la señora reyna doña Margarita de Àustria, y entrà per lo portal de Serrans. Y dit dia¹⁹⁵ oÿren missa ¶^{12r} en la Seu, juntament ab don Alberto, archiduch de Àustria, y doña Isabel Eugènia Clara, germana del nostre rey. Y açò fonch casi entre tres y quatre hores de la vesprada. Als señors reys los dix la missa lo señor patriarcha, archebisbe de València,¹⁹⁶ y als cunyats¹⁹⁷ lo señor nuncio, dit Camillo Caetano,¹⁹⁸ patriarcha de Alexandria, essent padrins a la missa del rey son cunyat y sa germana del señor rey; y a la missa de l'archiduch y infanta, lo señor rey y la senyora reyna.¹⁹⁹

61.

Disapte, a 26 de dehembre 1598,²⁰⁰ dia del gloriós sent Steve, y a l'endemà, dia de sent Joan evangeliste, entre dos y tres hores de la matinada y aguè gran terremot per València, que yamay se à vist, que totes les cases tremolaven. Y lo primer durà casi un quart de hora. Y lo segon fonch prop les tres hores y miga, y durà mig quart.

1599

62.

Dimars, a 4 de maig 1599, entre quatre y cinch de la vesprada sa magestat se n'anà per a Barcelona.

63.

Dijous, a 22 de juliol 1599,²⁰¹ dia de senta Maria Magdalena, vingué sa magestat de Barcelona a València per mar, ab onse galeres, y eren sis hores de la vesprada, ab la señora reyna. Perquè son cunyat y germana, en Barcelona, s'enbarcaren per a ses terres.²⁰²

Y perdé Espanya la millor²⁰³ yoya que jamás ha tengut, en anar-se'n Eugènia Clara. Perquè se à conegut la gran falta en lo govern, la ausència de aquella.

¶¹⁹⁵ Ratllat: «nos pagaren». ¶¹⁹⁶ A l'interlineat: «lo señor patriarcha y archebisbe de Valencia». ¶¹⁹⁷ A partir d'ací i fins al punt i a part, escrit al marge dret i esquerre. ¶¹⁹⁸ El nunci Camilo Caetano havia vingut per a ratificar la cerimònia de casament que prèviament s'havia fet, per poders, a Ferrara. ¶¹⁹⁹ La línia següent,

ratllada i il·legible. ¶²⁰⁰ Al final del marge esquerre del foli 11v: «Disapte a 26 de dehembre 1598». I la resta a l'inci del foli 12r i al seu marge esquerre. ¶²⁰¹ A l'interlineat: «1599». ¶²⁰² Acotació marginal de distinta època. ¶²⁰³ A partir d'ací i fins al punt i a part, escrit al marge dret.

64.

Y disapte, a 24,²⁰⁴ s'enbarcà per anar a Dénya a les 4 hores de la matinada.

65.

Diumente, a 22 de agost 1599, se publicà perdó general per als christians nous per temps de un any. Lo qual lo predicà don Alonso Coloma, canonge de Sevilla y elet bisbe de Barcelona.

66.

Divendres, a 27 de agost 1599, tornaren de Dénya. Y sols pasaren per mig de València a la posta, per anar a Çaragoça tocases les orations. ¶^{12v}

67.

CARDENAL DON FERRANDO DE GUEVARA

Dimars, a 16 de noembre 1599, entrà lo inquisidor general, y cardenal, don Ferrando Nyno²⁰⁵ de Guevara. Y aposentà en palàtio Bisbal.

68.

LLONGETA DE LA SEU. PILAR DE LA PORTA DE LA SEU, LLEVAT

Dilluns, a 25 de noembre 1599, examplaren lo pas de la llongeta de la Seu. Y dijous, a 18 de dit, comencaren a derrocar lo pilar d'enmig de la porta de la Seu, dels Apòstols.

69.

MORT DE SIMÓ FRÍGOLA, VICECANCELLER²⁰⁶

Divendres, a 26 de dit, morí lo vicecanceller don Simó Frígola.

¶²⁰⁴ L'entrada és escrita al marge dret.

¶²⁰⁵ «Niño».

¶²⁰⁶ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Simón Frígola», en *Juristas valencianos del siglo XVII*, València, 2003, pp. 113 i 238.

CONSECRACIÓ DE DOS BISBES: DE LLEYDA Y BARCELONA

Diumenge, a 28 de dit, consagraren en bisbes de Leyda a Francés Virgili, offitial de València, y de Barcelona a don Alonso Coloma, canonge de Sevilla y vissantador de l'Estudi de València. Y trobaren-se a dites consecrations lo il·lustríssim don Joan de Ribera y don Michael d'Espinosa,²⁰⁷ bisbe de Marruecos, y don Alonso d'Àvalos, bisbe de Coroni, y lo il·lustríssim compte de Benavent, ab la condesa y sos fills, y altres señors. ||^{13r}

MEMÒRIA DE²⁰⁸ LA MORT DEL MOLT ALT Y MOLT PODERÓS SEÑOR DON PHELIP DE ÀUSTRIA SEGON, REY Y SEÑOR NOSTRE; AÑY 1598, A 13 DE SETEMBRE

Sa magestat caygué malalt en sa casa de Sent Llorens del Real,²⁰⁹ dit lo Escorial, a díhuyt dies de juliol, divendres,²¹⁰ any mil cinc-cents noranta-huyt, de mal de gota.

Y la malaltia tan lo aquejava, al dit señor rey, que tingué contínua febra. Ixqué-li una gran posthema en la cuxa²¹¹ de la cama²¹² dreta. Y carregà-li la gota en lo dit de la mà dreta, que ya en dies passats lo y havien ubert, ab grandíssim dolor y gran abundàntia de posthema. Y rezelant-se los metges del mal de la cuxa²¹³ que del demás, determinaren que s'obrís. Y axí Vergara, lo seu barber, la obrí. Y xqué-li molta matèria. Y de cada dia li n'ixia, fins que aquella cuxa²¹⁴ estava a tan buydada que lo cuyro de la carn estava molt desapegat y li fia molts plechs y rues.

||^{13v} Y era gran compasatió veure a tal señor ab tan treball y ab tanta paciència, als cinquanta nou<s> dies de la malaltia, y avent cinquanta tres que no se li fia lo llit, que tostemps dit señor estigué gitat de spal·les. Y era en tanta abundàntia la matèria que llançava de la cuxa, mà y lloms,²¹⁵ y ab tanta paciència y suffriment, tenint per advocat al seu gran patró Llorens.²¹⁶ Donà la ànima a Déu diumenge, a tretze de setembre, a les cinch hores de la matinada. Estigué's tostemps, dit señor, ab gran sentit y recort fins a micha hora ans que morís,²¹⁷ que se li tancaren los <v>ulls; dexant molt llastimats a tots los presents y ausents, ab tanta falta y mort.

Don Christòphol de Mora, cambrer mayor de don Phelip tercer, príncep y fill unigènit de dit señor,²¹⁸ anà a despertar-lo a la sua cambra, y donà-li rahó y conte de la mort de son pare.

Y sentí-la molt lo príncep, y lo marqués de Dénia,²¹⁹ y·ls demás cavallers de son ||^{14r} servici. Llevà's del llit a les²²⁰ huyt hores, y anà a visitar a la infanta doña Eugènia Clara,

¶ ²⁰⁷ El va succeir en el càrrec el seu nebot Tomàs Espinosa. ¶ ²⁰⁸ A principi del foli, centrada sobre el text una creueta, i a la mateixa altura, a l'extrem dret del caixer un «1». ¶ ²⁰⁹ El monestir de San Lorenzo del Escorial. ¶ ²¹⁰ A l'interlineat: «divendres». ¶ ²¹¹ A la línia, ratllat: «espal·la». ¶ ²¹² A la línia, ratllat: «muscle», i davall,

també ratllat: un mot il·legible. A l'interlineat: «cama».

¶ ²¹³ A la línia, ratllat: «espal·la»; a l'interlineat: «cuxa».

¶ ²¹⁴ Ítem. ¶ ²¹⁵ Ítem. ¶ ²¹⁶ Sant Llorenç. ¶ ²¹⁷ Tot seguit un mot ratllat i il·legible. ¶ ²¹⁸ Felip II de Castella. ¶ ²¹⁹ Francisco de Rojas i Sandoval, que després seria *valido* de Felip III, duc de Lerma i cardenal. ¶ ²²⁰ Al manuscrit: «los».

sa germana, la qual se agenollà per a besar la mà a son germà com a rey y successor de son pare. Alçà-la lo príncep y abraçà-la ab gran[s] mostres de germà, la consolà y fé[u]-li molts compliments y offerres.

Tornà-se'n a son aposiento,²²¹ y al marquès de Dénia, que's diu don Francés de Royas y de Sandoval, que era lo seu cavalleriz mayor, lo féu del Consell d'Estat —y après fonch virey de València, en los anys 1604 y 5, y's jurà a 23 de febrer 1604, a les 4 hores de la vesprada—²²² y ad un Joan de Sandoval, son germà, primer cavalleriz²²³ de les quadres. Donà son aposiento a don Diego de Córdoba y que gozàs les preheminiènties de cavalleriz major. Y per a sa persona que's servís de la sua cavalleriza y cavalls.

Donà's orde en què se abaxàs lo cos del señor rey, de a hon estava a la sagrestia, per una escala secreta que baxava a ella, per al día après soterrar-lo. No l'obriren ^{¶14v}, perquè estava molt podrit y corrupte. Y axí, senser com estava, lo embolicaren en dos llançols, estant presents los del Consell d'Estat. Y los moners de la Cambra li descubriren la cara.

Y Hyeroni Gazol, son secretari, certificà com ell per ell era la magestat del rey, don Phelip segon. Y llavors lo posaren en una caxa de plom y esta dins altra de fusta, de color morat, que diuhen que és incorruptible. Y cubert ab un drap de brocat pardo, ab una creu de setí carmesí, lo devallaren los cavallers a la sagrestia.

Dilluns, a 13 de dit mes, a les deu hores del dia, lo soterraren sens música, ni estrèpit, ni pompa, perquè axí sa magestat o dexà ordenat. Sols lo convent en processó, ab llums de sera groga, ab molt spay y singular silenty, que causava mayor sentiment.

Portaven lo real cos en muscles dels grans: del marquès de Dénia, don Ferrando de Toledo, don Antoni de Toledo, don Francés de Ribera, don Enrrich de Gusman,²²⁴ ^{¶15r} don Pere de Castro, el compte de Salines, Ruigómez de Sylva, don Alonso de Còrdova, don Joan Ydiaches, don Martín Ydiaches y lo correu mayor.

Darrer lo cos venien el archebisbe de Toledo, vestit de pontifical, y davant d'ell dotze frares ab capes de vellut negre de brocat, fondo de or. Després venia don Phelip tercer, príncep y rey nostre —aquest Felip 3, rey de Castella, y segon de Aragó, morí dimecres, a 31 de mars, any 1621, *-pro ut infra*, foli 335-,²²⁵ fill del mort, ab lloba,²²⁶ capiró²²⁷ y dos voltes de dol en lo cap, los <v>ulls casí declinats²²⁸ y la cara descuberta. Portava-li la falda don Christòphol de Mora y lo mateix dol que portava sa magestat portaven tots los cavallers de son servici. Y trobaren-se presents al soterrar sols tres grans: lo duch de Medina Sydònia, el compte de Alba y lo marquès de Dénia. Feren sinc stations o parades ab lo cos, ans de arribar²²⁹ al sepulcre o túmulo, que estava enmig de la yglésia, a hon lo posaren. Y als peus li posaren un coxí de brocat, brodad de or, y damunt la corona, y al capsal, ^{¶15v} una creu de pòrphydo de or.

Dix la missa el archebisbe de Toledo, ab diaches y subdiaches, ab sis capes de or. Y entre tant que dien missa mayor, digueren misses ressades en los altars y capelles de la

¶ ²²¹ Abans, a la línia, ratllat: «tornasen a son aposiento». ¶ ²²² El text entre guionets al marge dret, com a incís. ¶ ²²³ Segons María MOLINER: *Diccionario de Uso del Español*, de María Moliner, tom 1, A-H, Madrid, 2001, p. 435, seria un: «Funcionario palatino, inmediatamente inferior al caballero mayor». ¶ ²²⁴ A l'inici del foli 15r, dalt, a l'extrem dret del caixer, un 3.

¶ ²²⁵ El text entre guionets al marge dret, com a incís. ¶ ²²⁶ Vesta talar que duïen dones o homes, revestits de certs càrrecs. ¶ ²²⁷ O «caperó»: cobricap que s'usava antigament, que era alt i acabat en punta. ¶ ²²⁸ Al manuscrit: «declinats». Altrament, a la línia hi ha escrit «delicats», ratllat: «-licats» i a l'interlineat: «-clinats». ¶ ²²⁹ Ratllat: «fins».

yglésia, y a cada missa dien sos responsos, a les spal·les del real cos, a hon assistia, en peu, Joan de Guzman, com a zumiller de la cortina.²³⁰

Accabà's la missa y ceremònias a les dotze de migjorn, y los sobredits cavallers tornaren a pendre lo cos y'l portaren, en muscles, fins a la sepultura y bòveda de les persones reals. Y hallí lo marqués de Dénia, ab particular orde que tenia, entregà lo real cos als monters de sa magestat.

Posaren lo real cos de sa magestat enmig dels cosos de l'emperador Carlos quint, pare de aquell, y de la reyna doña Agna, sa darrera muller y mare del nostre rey, don Phelip tercer, y señor nostre.

Estans²³¹ en dit sepulcre o sepultura, sens lo cos de sa magestat, quinze cosos reals.

Accabada la funerària muntà-se'n lo señor príncep ¶^{16r} 232 a dinar a la una hora tocada. Y a la vesprada féu del Consell d'Estat a Rodrigo Vázquez Arze, son president de Castella.

72.

CÒPIA DE LA CARTA²³³ QUE LA MAGESTAT DEL REY, DON PHELIP TERCER, EMVIÀ ALS STAMENTS DE VALÈNTIA. AQUEST FELIP TERCER MORÍ DIMECRES,²³⁴ A 31 DE MARS 1621 (*Pro ut infra*, foli 355)²³⁵

En lo sobre scrit de la carta.

«A los muy reverendo, reverendos, ilustres, venerables, nobles y amados nuestros, los estamentos del nuestro reyno de Valentia.²³⁶

»El Rey

»Muy reverendo, reverendos, ilustres, egregios, venerables, nobles y amados nuestros, a 13 d'este mes fue Dios servido de llevarse para sí el Rey, mi padre y señor, que aya gloria, haviendo recebido todos los sacramentos de la Yglesia con su acostumbrada devotiõn. Y su fin ha sido tan cathólico y exemplar como su vida. Y mi sentimiento, como la perdida de tal padre y señor, ¶^{16v} que las obligaciones naturales de hijo las acrescento, con benefiitos más que de padre.

»Y no se las tienen menores los de ese, mi reyno, pues tantos años los gobernó y conservó en religión, paz y justitia, con aumento general y particular de esse my reyno.

»Doyos cuenta de este successo para que lo sepáis, como es justo, y esos mis estamentos hagan la demostratiõn pública de lutos y honrras tanto major que en semejantes casos se ha acostumbrado; quanto la ocasiõn presente lo es de todas las de los siglos passados.

»Pidiendo a nuestro Señor su descanso eterno, y que mi acciones las enderece en su sancto servicio y al bien universal de mis reynos y vasallos, y al de esse particularmente, que yo tanto amo y estimo, como su divina Magestat sabe. Que desseo acertar ha daros la satisfaciõn que merecéis, vassallos tan fieles y leales como vosotros sois.

¶²³⁰ Segons el *Diccionario de la Lengua Española*, de la Real Academia Española, Madrid, 1984, volum II, el zumiller de cortina era un: «Eclesiástico destinado en palacio a asistir a los reyes cuando iban a la capilla, a correr la cortina del camión o tribuna y bendecir la mesa real en ausencia del capellán o procapellán mayor de palacio, Patriarca de las Indias, etc.». ¶²³¹ Forma verbal equivalent

a «estant». ¶²³² A l'inici del foli 16r, dalt, a l'extrem dret del caixer, un 4. ¶²³³ Les dues cartes, les corresponents a les entrades 72 i 73, són quasi iguals. ¶²³⁴ Al manuscrit escrit: «Dimars», ratllat «-mars» i a l'interlineat: «-meces». ¶²³⁵ El text entre guionets al marge dret, com a incís. ¶²³⁶ Al marge dret, com a incís: «Aquest Felip 3 morí dimecres, a 31 de mars 1621».

»Y en el entretanto, que doy assiento y me desembaraço de las cosas d'estos mis reynos, para yr a vissitar esse por mi persona, é mandado al ||^{17r} conde de Benavente, como rey y señor natural que soy de esse mi reyno, que en mi nombre haga el offitio de mi lugartiniente y capitán general, en virtud del privilegio que le é mandado enviar, firmado de mi real mano y despachado con las solemnidades que se acostumbbran.

»Mandoos que le acceptéis y le obedescáys, como bien soléys, y sed cierto[s] que en dando lugar los negocios d'este reyno, que spero será con mucha brevedad, sin perder tiempo yré, plaziendo al Señor, a visitar esse, y el juntarse el amor que os tengo y complir con mis obligaciones con mi gusto y contento.

»Os assiguro²³⁷ bastantemente que no abrá dilatió de cosideratió. Y agora no se podría hazer sin atropellar lo de acá y de hallá, sin conseguir el fruto que devéis sperar de mi yda, en todo lo que fuere bien y accrescentamiento de esse mi reyno. Como más en particular hos lo dirá de mi parte el conde de Benavente, al qual daréys crédito en todo.

Datum en Madrid, a 18 de setiembre 1598.»

»Yo, el Rey.

||^{17v}

»Vt. Frígola vicecansiller

»Vt. C. G. Thesaurarius Franqueza Secretarius

»Vt. Covarruvas Ps. Vt. Baptista Ps.

»Vt. Guardiola.²³⁸ Ps. Vt. Clavero Ps.

»Vt. D. P. Sans. fisci ad.

73.

CÒPIA DE LA CARTA QUE LO REY PHILIP²³⁹ TERCER ENVIÀ ALS JURATS DE VALÈNTIA

En lo sobre scrit de la carta dia:

«A los amados y fieles nuestros, los jurados de la nuestra ciudad de Valentia.

»El Rey.

»Amados y fieles nuestros, a trese d'este mes —que fonch diumenge—,²⁴⁰ fue Dios servido de llevar para si al Rey, mi padre y señor, que aya gloria, haviendo recebido todos los sacramentos de la Yglesia con su acostumbrada devotió.

»Y su fin a sido tan cathólico y exemplar como su vida. Y mi sentimiento, como ||^{18r} la pérdida de tal padre y señor, que las obligaciones naturales de hijo las accrescenta con beneficio más que de padre, y no se las tienen menores los de esse reyno; pues tantos años los governó y conservó en religión, paz y justitia, con aumento general y particular de esse mi reyno.

»Doyos cuenta d'este suceso por que lo sepáis como es justo, y en essa ciudad hagáis la demonstratió pública de lutos y honras, tanto mayor que en semejantes casos se ha acostumbrado; quanto la ocasion presente lo es de todas [las] de los siglos passados.

¶²³⁷ Al text original, per error: «Assigura». ¶²³⁸ Joan Baptista Guardiola (1577-1617). Era fill del notari Joan B. Guardiola i germà del canonge Miquel Jeroni Guardiola. Va ser advocat fiscal, jutge de cort, oïdor de Causes Civils, examinador en l'Estudi i

membre del Reial Consell. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Juan Buatista Guardiola», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 110, 212 i 314. ¶²³⁹ Felip III de Castella. ¶²⁴⁰ El text, entre guionets, al marge esquerre.

»Pidiendo a Nuestro Señor su descanso eterno, y que mis acciones las enderece a su santo servicio y al bien universal de mis reynos y vassallos, y al d'este particularmente, que tanto amo y estimo, como su divina Magestat sabe, que desseo acertar ha daros la satisfacci6n que merec6is, vassallos tan fieles y leales como vosotros s6is.

»Y en el entretanto, que doy asiento y me desembaraço de las cosas d'estos, ¶^{18v} mis reynos, para yr a visitar²⁴¹ esse por mi persona, 6 mandado al conde de Benavente, como rey y se6or natural que soy d'esse mi reyno, haga el offitio de mi lugartiniente y capit6n general, en virtud del privilegio que le 6 mandado embiar, firmado de mi real mano y despachado con las solemnidades que se acostumbra.

»Mandohos que le accept6is y obedesc6is com bien sab6is. Y set²⁴² ciertos que en dando lugar a los negocios d'estos mis reynos, que spero ser6 con mucha brevedad, sin perder tiempo yr6, plaziendo al Se6or, a vissitar esse, y el juntarse el amor que os tengo y conplir con mis obligaciones con mi gusto y contento.

»Os asseguro²⁴³ bastantemente que no abr6 dilaci6n de consideraci6n, y agora no se prodr6 hazer sin atropellar lo de ac6 y de hall6, sin conseguir el fruto que dev6is sperar de mi yda, en todo lo que fuere bien y accrescentamiento de esse mi reyno, como m6s en particular os lo dir6 de mi parte el conde de Benavente, al qual dar6is cr6dito en todo.» ¶^{19r}

»Datum en Madrid, a 18 de setiembre, 1598

»Yo, el Rey

»Franqueza Secretarius.

74.

RELATIÓ DE LO QUE FÉU LA CIUTAT DE VALÈNTIA EN LES OBSÈQUIES DEL DIT SEÑOR REY

Disapte, a 26 de setembre, vespra dels gloriosos metges sent Cosme y sent Damià, dit any 1598, tocales huyt hores de la nit, apr6s de tocales les orations de les Ànimes, la campaneta del Sambori tocà un quart de ora a soles y parà casi altre quart. Y tornà a tocar per segona vegada poc menys de un quart y parà poch menys de mig quart de hora. E en apr6s tornà a tocar per tercera vegada, casi un altre quart de hora, y parà un poch.

Y lo Michalet, dit lo campanar, féu un toch, y tocà les morlanes²⁴⁴ un toch molt trist, que casi no's sentiren, segons la gran avalot de ¶^{19v} la gent. Perquè estava la plaça de la Seu que no y cabia de tanta gent, y parà casi mig quart. Y ad aquest toch havien de tocar les trompetes, y diuhen que no sentiren lo toch, segons la avalot de la gent, y axí no tocaren les trompetes.

Y pasat casi més de mig quart, tornà lo Michalet a tocar les matexes campanes, ab millor gràtia que no lo primer toch, però era molt trist.²⁴⁵

Y en la plaça de la Seu tocaren nou trompetes un toch molt trist, que pareixien ser en la semana sancta, y durà lo sonar casi un *Pater noster* y callaren casi mig quart. Y lo

¶²⁴¹ Ratllat: «por». ¶²⁴² En la carta anterior: «sed».

¶²⁴³ Al manuscrit: «assegura». ¶²⁴⁴ Campanes del Miquelet. ¶²⁴⁵ Tot seguit, ratllat: «que».

Michalet tornà a tocar lo tercer toch de la matexa manera que lo segon y respongueren los trompetés molt tristament. Y après estigueren casi un quart de hora en silenty, y tornaren a tocar les trompetés altra vegada, que fonch per tercera. Perquè, com tinch dit, no sentiren lo primer toch del Michalet. Y ells aguardaven que tocasen lo tercer per a ells, perquè no havien oÿt lo primer. Y avisaren del Michalet que no aguardasen, que ya havien fet lo tercer ¶^{20r} tranch.

Y esta fonch la causa que'ls trompetés aguardaren tant. Y axí sonaren, com é dit, los trompetés. Y, acallades, Honorat Joan Borja, trompeta major de la present ciutat de València, dix la verba; la qual és del thenor següent:

«Ara oyats, que us fan a saber, de part dels justícia y jurats de aquesta ciutat de València, la trista y dolorosa nova de la mort de la sacra cathòlica real magestat, del molt alt y molt poderós señor don Phelip, rey y señor nostre, al qual nostre señor Déu Jesuchrist, per la sua sacratíssima mort y passió col·loce²⁴⁶ en la sua eterna glòria.

»E per mostrar la dolor intrínseca per lo<s> gran sentiment que tots havem de tenir, no sens gran rahó, per la pèrdua de tan alt y tan poderós rey y señor nostre, manem a totes y qualsevol persones, de qualsevol stat y condició sien, en la dita ciutat y terme de aquella, no gozen y presumeixcen²⁴⁷ sonar, ni fer sonar, instruments de música de qualsevol manera ¶^{20v} sia, o fer mostrar, ni demostratió de plaer o alegria, encara que fos per causa d'esposalles, convits o bodes, ni vendre ni tirar cohets.

»Ans fassen tots evident senyal de gran dol y tristícia y dolor, per la mort del dit molt alt y molt poderós rey y señor nostre. E qui contrafarà serà pres, punit i castigat greument en persona y béns, a albitre dels dits justícia y jurats y Consell de la dita ciutat.

»Encara notifiquen²⁴⁸ y manen, que les corts y obradors dels notaris sien y estiguen tancats. E algú no goze, ni presumeixca, tenir aquells uberts per a procehir actes alguns; judiciaris e públics, sots pena de xexanta sous per cascuna vegada que serà contrafet.

»Açò emperò manen ésser tengut y observat, de mentres e fins que sia feta y acabada la solemnitat de les dites exèquies y anniversari per la ànima del dit molt alt y molt poderós rey, señor nostre. Les quals exèquies y anniversari se faran y celebraran en la Seu, cathedral de la present ciutat, en lo dia de dimars, que contaran sis del pròxim ¶^{21r} mes de octubre, ans de migjorn.

»Preguant, exortant y amonestant que en lo dit dia sien en la dita Seu, per solemnizar y fer honor al dit anniversari y exèquies, y pregar per la ànima de tant alt señor y tan poderós rey nostre.

»E no res menys manen, sots pena de xexanta sous, que en lo dit dia de sis de octubre, 1598, primer vinent, no sia persona alguna, de qualsevol estat [i] condició sia, fasa, ni fer fasa, faena alguna, públicament ni amagada. Ni tinguen les portes, encara que sien de venderia de menjar, ubertes, sinó tancades. Mas puxen²⁴⁹ dins casa vendre coses de menjar. Per lo semblant, en lo mercat no puxen parar coses algunes, sinó segons se acostuma vendre lo diumenge. E sien certs que seran executats en persona e béns, a coneguda dels dits justícia y jurats y Consell.

¶²⁴⁶ Col·loque. En aquest cas la grafia «c» davant «e» àtona té valor de /k/.

¶²⁴⁷ Ítem. ¶²⁴⁸ Ítem. ¶²⁴⁹ Per «puguen».

»Més avant fan a saber, y manen, que alguna persona de qualsevol estat [i] condició sia, no goze, ni presumeixca, tenir parats ni uberts alguns obradors, ni tendes, ni fer fahena ¶^{21v} públicament, ni en places ni en carrers, en taules ni en qualsevol altre lloch. Ans tinguen tancats contínuament los obradors, exceptant los postichs o entrada de aquells, fins tant sia feta y acabada la solemnitat de les dites exèquies y aniversari.

»Y axí mateix, exceptat de la dita provisió lo Almodí, forns, molins, carneseries, venderies de pa, vi e altres vitualles; les quals són necessàries per a la conservació e manteniment de la vida humana. E qui a les dites coses contravindrà, encórrega en pena de xexanta sous per cadascuna vegada, ultra de les dites penes serà castigat e punit en persona y béns, a coneguda y arbitre dels dits justícia y jurats, prohòmens y Consell de dita ciutat.

»E més, provehexen e manen que en lo dit dia, de sis de octubre, primer vinent, mentres se celebrarà lo dit aniversari, no sia algú que goze o presumeixca venir a la dita Seu ab barrets o sombreros de color, ne portar vestidures de color clar. Y les dones que vendran a la dita Seu achen de venir ab los veles de dol o ab los mantells al ¶^{22r} cap, sots la matexa pena de xexanta sous, per cascuna vegada que serà contrafet, y garde's qui guardat sia.»

La sobredita crida ixqué, ab lo acompan[y]ament de la Cassa de la Ciutat, a les nou hores de la nit ben tocades, acompanyada de dotze cap de guaytes y nou verguers y nou trompetés y lo vedell del Studi General, tots engramallats, ab quaranta hòmens a peu, engramallats, y cascú dels de a peu portava una antorja encesa y negra en sa mà, y tots los ministres de les sises.

Y féu fer la²⁵⁰ crida enmig de la plaça, enfront de casa a hon estava Pau Abreus, scrivà de mans, que és una casa de la dignitat de la Seu dita.

Acontegué dita nit que, preconizant dita crida, dit Honorat Borja li²⁵¹ seguí, que fonch a tan gran lo concurs de la gent en dita plaça de la Seu, que'l tornaren al dit Borja, y a la sua cavalcadura, vint pases arrere. Y com dit Borja anava agramallat, la falda de la gramalla caygué de les anques de la cavalcadura ¶^{22v} y estirava la cavalcadura ab²⁵² les cames la gramalla. Y caygué's la calvalcadura y dit Borja, y la gent portà al dit Borja y cavalcadura més de vint pases en l'ayre. Y caygué la cavalcadura dos vegades de costats.

Y de la cayguda tractà mal a dos o tres fadrins, y lo dit Borja cridant a grans crits, li accudí socorro dels caps de guaytes, que eren pasats a la altra plaça de la Seu, dita de la Llenya, y ab les antorjes encesses socorregueren al dit Borja, que estava ab gran perill de la vida. Y esta fonch la causa que restà a tan rronco y fatigat lo dit Borja.

La primera crida fonch feta en la plaça de la Seu, com é dit,²⁵³ davant lo cantó de la casa de la dignitat de la Seu, que està al costat de la Cort Formada y de hallí se n'anaren per lo palàcio Epyscopal al Real. Y allí fonch la segona publicació; y la tercera a casa de Francés March, jurat, en lo carrer de la Xerea, y la 4a al palàtio Epyscopal, y la 5a a casa de don Jaume Ferrer, governador, etc. ¶^{23r}

¶²⁵⁰ A la línia, ratllat: «Acont». ¶²⁵¹ Tot i que pensem que el pronom correcte seria «la».

¶²⁵² A l'interlineat. ¶²⁵³ Tot seguit, ratllat: «en la».

75.

En après, lo señor archeby[s]be féu mandato a ses parròquies lo dilluns següent, que fonch a 28 de octubre,²⁵⁴ que totes les parròchies fesen y celebrasen un aniversari per ànima de dit señor rey, y açò gratis. Y una missa del Sperit Sanct, per a que nostre Señor se serveixca de guiar al nostre príncep en son sant servici, y açò també gratis.

76.

A cinch de octubre, vespra de la remembrança, en la parrochial de Sent Martí se celebrà una missa general de Requiem per ànima de dit señor rey, gratis. Y après celebrà la missa del Sant Sacrament.

77.

En après, dilluns, a cinch de octubre,²⁵⁵ vespra de la remembrança o aniversari, los señors jurats de València anaren de matí acompanyats dels verguers e demés offitials y advocats al Real, a convidar al señor virey per a les exèquies —lo dia següent fahedores— ab gramalles rosagant, tots de negre y de raxa. E a la vesprada anaren los señors deputats,²⁵⁶ acompanyats de sos macers, offitials y advocats.

Aprés anà [el] señor bal·le ab sos verguers, assessor, ¶^{23v} que's dia Christòphol Monterde,²⁵⁷ comanador de Montesa. Y lo bal·le es deya don Gaspar Mercader,²⁵⁸ señor de Bunyol, y tots agramallats, cuberts los caps y les cares.

Aprés lo mestre rational, ab sos ministres, offitials y advocats.

Aprés la Real Audiència, ab tots sos aguazils verguers.

Aprés los dos governadors: don Jaume Ferrer y don Lluís de Calatayú.

78.

Dit dia de dilluns, a la nit, entre set y huyt hores, les confraries de Nostra Señora de la Seu, de Sent Jaume, de Sent Jordi, de la Sanch, de Nostra Señora dels Desamparats y les demés, cascuna ab ses aches enceses y tots agramallats los acompanya[n]ts —excepto los andadors, que tots portaven les robes de la color e insígnia de sa cofraria, ab les beques

¶²⁵⁴ A la línia, ratllat: «setembre», i a l'interlineat: «octubre». ¶²⁵⁵ Deu ser una errada de Porcar, perquè l'entrada anterior té la mateixa data. ¶²⁵⁶ Tot seguit, ratllat: «yls». ¶²⁵⁷ Cristòfol Joan Monterde (València, 1564-Monestir de Sant Jeroni de la Murtra, Badalona). Estudià lleis i es va doctorar a l'Estudi General de València en ambdós drets; fou ministre civil de la Reial Audiència, visitador, advocat patrimonial, regent de Mallorca, cavaller de l'Hàbit de Montesa i després assessor del lloctinent general d'aquella Orde. Es va casar amb tres dones i vivint encara la tercera, dona Josepa Salvador, senyora de Vinalesa, i amb el

seu consentiment, i la llicència del rei Felip III, com a perpetu administrador de l'Orde de Montesa, entrà en l'orde dels Jerònims, on fou prior del monestir de la Murtra a Badalona. Va escriure les obres següents: *Juris responsum pro Jurisdictione Religionis Montesana* (any 1594), *Responsum in causa collecta imposita pro reparatione fluminis Guadalaviar* (any 1595), i *Juris responsum de successione Baronía de Alcantara, ac oppidorum Benexides, Ráfol Regni Valencia* (any 1596). Vegeu V. XIMENO: «Fr. Christóval Juan Monterde», en *Escritores del Reyno...*, *op. cit.*, tom I, pp. 287-288. ¶²⁵⁸ Vegeu la nota 187, sobre Gaspar Mercader.

al cap— en la plaça de la Seu cridaren a la remembrança y exèquies del nostre confrare, del molt alt y molt poderós don Phelip de Àustria segon, rey y señor nostre, l'ànima del qual la divina clemència col·loce²⁵⁹ en la sua santa glòria. ¶^{24r}

79.

Dimars, a 6 de octubre, lo señor virey, don Alonso Pimentel y de Herrera, compte de Benavent, entre huyt y nou hores del matí vingué a la remembrança y exsèquies del sobredit señor rey a la Seu. Vingué a cavall, per lo portal del Temple, per casa lo Almirant, per davant Sent Steve a la porta de l'Almodí, a la plaça de la Seu.

Anaven primers los alguazils, tots de dol, ab capiró y capuz; après los masers y scrivans de manament, y'ls jutges de la Real Audiència, ab moltíssims de cavallers que després dels alguazils venien, y après los verguers, com é dit, y la Real Audiència, tots cuberts los caps de dol ab capyró. Y lo señor virey ab mayor dol que tots, que cert movia a compasió, prechint davant los tres seus fills. Y dexaren tots los alguazils y Real Audiència en la Seu.

Y se'n tornaren anar, y anaren a Sant Salvador, perquè diuhen que en la capella Mayor de la Real Audiència no té lloch algú, y en dita capella Mayor estaven los señors jurats, síndich y rational, aguardant a sa excelència.

Y hallí lo reberen, tots ¶^{24v} vestits de dol. Sentaren-se²⁶⁰ en sos banchs, y lo señor virey ab la sua cadira, y los demés cavallers arimats y en peus.

Estava enmig de la Seu, entre lo cor y la capella Mayor, un modo de llit de camp, ab quatre pilars, y a cada pilar una piràmide junt al pilar y molt[s] altres [sic], y cubertes de vajeta negra, apegades les armes de sa magestat y de la ciutat.

Y enmig del llit una com a tomba gran. Y al cap una corona ab dos coxins, y als costats y cantons del túmulo estava, a cada cantó, un home ab armes pintades davant y darrere, vestit de dol, ab una corona en lo cap y ab un cetro en les mans, y y asseÿts en uns escabeix[s]. Al cap del llit y havia un chapitell ab molts siris grogredons, que pareixien aches, y al cap del chapitel un siri molt gros, que deyen que pesava quaranta lliures. Y als quatre pilars del llit, a cada hu de aquells, un siri molt gros, groch, y de les cornises del llit estaven posades moltes banderes, ab les armes del rey.

Predicà lo il·lustríssim y reverendíssim señor patriarxa, ¶^{25r} archebisbe de València, y entre altres coses que diuhen que dix, en alabança del rey nostre: que yamay persona lo havia sentit parlar, ni cridar, de tal manera que's poguès entendre quina veu tenia. Y axí que may se à sabut quina veu tenia.

Accabà's lo offici mig quart ans²⁶¹ de les dotze de migjorn. Y, ans de començar lo offici, lo clero y cantors de la Seu cantaren la lletania dins lo cor, sens injuncció de altres parròchies.

¶²⁵⁹ *Col·loque.*

¶²⁶⁰ Al manuscrit: «asentaren-se», i ratllada la «a-» inicial.

¶²⁶¹ Més amunt, també ratllat: «ans».

80.

PORTIÓ DE LA REMEMBRANÇA DEL SEÑOR REY:²⁶² 3 SOUS

Pagaren a cascun capellà, de les altres parròchies, tres sous per la remembrança. Y en Sent Martí és costum ya de pagar los tres sous redons, sens pendre cap sou, que axí u feren també en la mort de la reyna.

En estes exèquies los canonges, y tots los offitials de la Seu, se vestiren de vajeta, y la ciutat donà dol als pavordres per a ells y a dos patges.

La ciutat de València donà dol a tots los de la Sala y als consellers²⁶³ los vestiren de vajeta y als offitials de la Sala drap y raxa, y sols vestiren al justícia criminal, que ¶^{25v} era March Antoni Gamir. Y los caps de guaytes, per no trobar exemplar que antigament los vestisen, tingueren gran debax per ço. Y lo señor virey se posà, y es ne féu donar de vajeta.

Y açò fonch a la matexa vespra de la remembrança, y lo mateix als tabalers, per no trobar exemplar.

81.

Dijous seg[ü]ent, que fonch a huyt²⁶⁴ del mes de octubre, los señors inquisidors feren capell ardent en Sent Llorens, ab cadafal y tùmulo. Y predicà don Alonso Coloma, canonge de la Seu de Sevilla y visitador del Studi General. Dix la missa lo canonge Serna y lo evangeli cantà'l lo doctor Pere Assensi, rector de Sent Berthomeu, y la epístola la cantà don Francisco López de Mendoza, rector de Sent Martí.

82.

Divendres, a 9 de octubre, feren la processó de sent Dionís. Y la nit enans no tiraren cohets ni piules, ni altres coses que s'acostumaven ha fer de farons y lluminàries, ni repichs de campanes.

Y los del Centenar, tots anaven vestits de negre, ab sombreros, sens vel ni pomes, ans los més portaven una trença de feltre del mateix sombrero, ni cadenes ¶^{26r} de or, com acostumaven.

La bandera de camp era la ordinària, y la de la confraria al cap, a hon porta la tasa, estava cuberta ab un tafatà negre. Y la bandera de la ciutat, lo Rat Penat, estava cubert ab un vel de sombrero de dol, y los penchants y les borles del drach tot negres y la bandera la ordinària. Portava-la lo justícia criminal, com acostuma, tot vestit de dol y ab capa de vajeta y barret redó de vajeta.

Y los jurats vestits de dol de raxa, ab barrets redons de raxa, ab les robes llargues y capiró per los muscles, y lo rollo negre. Y los demés offitials de la Sala anaven vestits ab capuços de raxa y de vajeta, ab barrets redons.

¶²⁶² Felip II de Castella i I d'Aragó. ¶²⁶³ Tot seguit, ratllat: «se v».

¶²⁶⁴ A la línia, ratllat: «dèset»; a l'interlineat: «huyt».

83.

Dilluns, a 12 de dit mes, lo clero de Sent Nicolau féu també capell ardent, ab tùmulo y cadafal. Y predicà fray Cabanelles, de la Orde de Sent Francés. Aquest mateix dia predicà don Alonso Coloma, desús nomenat, en lo monastir de les monjes del Peu de la Creu, dites serventes, y predicà de la fundatió de la religió y de la invocatió. Prengué per thema *Stabant autem juxta crucem Jhesum*. ¶^{26v}

84.

Dimecres, a 14 de octubre, se celebrà la missa del Sperit Sant en la Seu de València, ab molta música. Assistint a dita missa lo il·lustríssim compte de Benavent y los jurats en la capella Mayor. Y en lo cor estava la Real Audiència.

Predicà lo il·lustríssim y reverendíssim señor don Joan de Ribera, patriarcha de Antiochia y archebisbe de la present ciutat de València.

Los jurats se nomenen²⁶⁵ Dimas Pardo, Francés March, Armúnia, Cassanova, Barsena, Turúvio, y [el] rational se diu Bertran.

85.

CONSECRATIÓ DEL BISBE ÀVALOS. Y LA PRIMERA MISA BISBAL [LA] DIX EN PREDICADORS, DILLUNS SEGÜENT A A 19 DE DIT, Y LA 2²⁶⁶ A 31 DE DIT MES DE OCTUBRE

Diumenge, a 18 de octubre dit any, 1598, dia del gloriós sent Lluch, conegren en Morvedre, en bisbe, al doctor Alonso d'Àvalos, vissantador general per lo patriarcha,²⁶⁷ bisbe de Coroni.²⁶⁸ Y trobaren-se a la consecratió lo il·lustríssim patriarcha y archebisbe de València; lo bisbe de Tortosa, don Joan Baptiste Punter y don Michael Spinosa, bisbe de Marruecos y bisbe de gràcia en València.

86.

Dilluns, a 19 de octubre,²⁶⁹ celebraren festa lo convent de Predicadors de la mort de fray Lluís Bertran ab gran solemnitat. Trobà-s'i lo compte de Benavent, los jurats y governadors. Y predicà don Alonso Coloma, canonge de Sevilla, y dix ¶^{27f} la primera missa bisbal, que després de consagrat bisbe cantà lo reverendíssim señor Alonso de Àvalos.

¶²⁶⁵ Escrit: «monomenen», ratllat: «mo-».

¶²⁶⁶ La segona. ¶²⁶⁷ Al manuscrit: «parthiarcha».

¶²⁶⁸ Escrit: «Coroni», ratllada la «-i» i afegida després.

¶²⁶⁹ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible.

PÉSAME DE LA MORT DEL REY, LOS JURATS

Dimecres, a 21 de octubre, dit any 1598, la ciutat de València envià al jurat en cap dels ciutadans, que's deya<s> Francés March, que estava de casa al carrer de la Xerea, y a Dimas Pardo, jurat en cap dels cavallers,²⁷⁰ a donar lo péssame al rey nostre Phelip 3, de la mort de son pare, y rey nostre, Phelip segon.

Y la partida fonch entre quatre y cinch hores de la vesprada.

Y tornaren dits jurats a 22²⁷¹ del mes de noembre, que fonch diumenge, a la mateixa hora que anaren.

Divendres, a 23 de octubre, la confraria de la Sanch feu capell ardent per la mort del dit señor rey ab molta solemnitat, y predicà don Francisco López, rector de Sent Martí.

REMEMBRANÇA EN LO STUDI GENERAL

En après, disapte, a 31 de octubre, dit any 1598, la Universitat del Studi de València feu y celebrà dites exèquies ab molta solemnitat. Predicà don Alonso Coloma, canonge magistral de la Seu de Sevilla; dix la missa lo bisbe de Coroni, don Alonso d'Àvalos, y visitador general del arcebispbat de València, y esta fonch la segona missa cantada bisbal.²⁷²

Y lo divendres ans, a la vesprada cantaren ^{||}^{27v} los cantors de la Seu vespres de Morts y lo clero de Sent Andreu. Y accabades vespres, Blay Garcia,²⁷³ cathedràtich de Rethòrica, feu una oratió fúnebre vestit de dol, ab capyró y lloba, y lo barret de quadros. Assistí lo conte de Benavent, virey, y los jurats y lo vissitador Coloma, y casi tots los doctors de la Universitat.

Y açò fonch en lo pati mayor, dins²⁷⁴ de dita Universitat, perquè estava enmig un llit molt alt, parat ab ses piràmides, cubert de vajeta, ab les armes del señor rey y de la ciutat. Y enmig del túmulo una tomba ab un drap de brocat, ab dos coxins de seda y una corona de or, y de mig del llit baxava, o estava penjada, com a una àguila de granària de una gran oca de or. Y tot lo túmulo per baix rodejat de aches, y dalt, per los andadors, de siris grocs. Y totes les parets de dit pati, per lo rededor, cubert de vajeta, ab les armes del dit señor rey y la ciutat. Y a la part de les aules noves estava parat un altar,

¶ ²⁷⁰ Al marge esquerre, com a incís: «y a Dimas Pardo, jurat en cap dels Cavallers». ¶ ²⁷¹ Des d'ací fins al punt i a part, escrit al marge dret. ¶ ²⁷² Al marge dret, com a incís: «y esta fonch la segona missa cantada bisbal». ¶ ²⁷³ Vicent Blay Garcia (València, 1551-València, 1616). Sacerdot i autor de *Ceremoniale Sacri Ordinis B. Mariae de la Mercede, Redemptionis Captivorum, cum Se-*

bolii, València, 1614, estudià a l'Escola de les Lletres Humanes les matèries d'Oratòria, Filosofia i Medicina; donà classes de Gramàtica a Albacete i Onda; després obtingué la càtedra de Prosòdia a València i posteriorment la de Retòrica a Roma. Vegeu V. XIMENO: «Vicente Blas García», en *Escritores del Reyno...*, *op. cit.*, tom 1, pp. 275-277. ¶ ²⁷⁴ A l'interlineat.

ab un drap negre per dozer y ab altre negre com a altar, clavat a la paret, ab una creu vermella ab un crucifici y tot rodechat de banchs; [y] sols la cadira del señor virey, que estava a la part; ¶^{28r} devés les necessàries.

Y la Seu féu senyal a migjorn lo divendres, y a vespres, y a la nit a la dita remem-brança, tocant general. Y a la matinada tocà, y a la missa y a migjorn tocaren general, y tots los tocs foren cinch.

Y a les huyt hores vingueren les parròchies y los monastirs, y digueren cada par-ròchia de per si. Y cada monastir, per lo semblant, un respons gratis, y se'n tornaren.

Dix la missa lo sobredit señor bisbe; lo diaca fonch lo pavorde Castañeda y subdi-aca lo doctor Noguera. Assistí lo il·lustríssim compte de Benavente, ab los señors jurats, a l'offici y²⁷⁵ sermó. Accabà's lo offici prop de les dotze de migjorn, y per les cortines penchades y havia moltes hyeroglífices y heroyces²⁷⁶ del nostre señor rey.

Y lo señor virey donà orde que tot se guardàs, perquè ho volia fer posar en con-cert y estampar-o, perquè era cosa de molt gran juhí y delicats ingenis, y enviar-o al nostre señor rey Phelip tercer. ¶^{28v}

90.

PONTS DE VALÈNTIA: DE LA MAR, 37 PAMS Y UN QUART

Lo pont que diuhen de la Mar, lo nou que han fet, que està al Remey, té de amplària nou alnes,²⁷⁷ un pam y tres dits, que són trenta-set pams y un quart.

91.

PONT DEL REAL: 43 PAMS Y UN TERS

Lo pont del Real té de amplària deu alnes, tres pams y quatre dits, que són quaranta-tres pams y un ters.

92.

PONT DE LA TRINITAT: 42 PAMS Y UN TERS

Lo pont de la Trinitat té de amplària deu alnes y micha y quatre dits, que són quaranta-dos pams y un ters.

¶²⁷⁵ Tot seguit, ratllat: «pred».

¶²⁷⁶ Dos casos de la grafia «c» amb valor de /k/ davant de «e» àtona: «hyeroglífices» i «heroyces».

¶²⁷⁷ Mesura de longitud que equivaldria a un metre.

93.

LO PONT DELS SERRANS: 43 PAMS Y MIG Y DOS DITS

Lo pont dels Serrans té de amplària deu alnes, tres pams y mig y dos dits, que són quaranta-tres pams y mig y un sisé.

94.

VISSITA EN SENT MARTÍ

Diumenge, a 22 de noembre 1598, lo reverendíssim señor don Alonso d'Àvalos, bisbe de Coroni, féu la vissita en la parrochial de Sent Martí y predicà. Y fonch la primera vissita²⁷⁸ que féu de pontifical, després que fonch consecrat en bisbe.

95.

TERREMOT

Disapte, a 26 de dehembre 1598, a les tres hores de la matinada y agué gran terremot per dos vegades en València, que casi pensaren caure's les cases. Y fonch universal per totes les cases. Y lo primer durà casi mig quart de hora y de hallí a quatre credos fonch lo segon, y durà la mitat que lo primer.

Y en Oliva ¶^{29r} caygué lo monastir dels frares de Sent Francés y la hermita de Nostra Señora de Rebollet, que està, segons dihuen, en dit terme.

Se à de advertir que de aquest terremot²⁷⁹ ya en dies passats se tingué senyal, que havia de ser perquè les aygües dels pous exien molt tèrboles, sens estar los pous bruts, ans bé molt nets y molt fondos y ab molta aygua y no'ns ne hadonàvem lo que havia de ser.

96.

COMENÇAREN LO PORTAL DEL REAL

A set dies del mes de janer, any 1599, a l'endemà dels Reys, començaren a rompre la muralla per fer lo portal del Real. Y començaren a repicar la Seu.

97.

DERROCAR LO PONT VELL DEL REAL

A setse dies del dit mes de janer, any 1599, que fonch disapte, començaren a derrocar lo pont vell del portal del Real.

¶ ²⁷⁸ A l'interlineat: «vissita». ¶ ²⁷⁹ Variant antiga de «terratrèmol».

98.

BAXAREN LA YMATGE DE SENT MARTÍ DE LA PORTA GRAN. FONCH FETA LA FIGURA DE SENT MARTÍ AÑY 1494, Y PER LOS PENARROGES, PER LES ARMES QUE ESTAN

A díhuyt dies del mes sobredit de janer, dit any 1599, que fonch dilluns, posaren los parrochians de Sent Martí, o feren posar, un bastiment per a baxar la ymatge de sent Martí, que està a la porta principal.

E après, dimars següent, baxaren lo cos del dit sant y lo barret y la espasa, y lo tros ^{¶29v} de la capa y la bayna y lo petral, y altres peses. Y lo cavall no'l baxaren, ni lo pobre; ans bé hallí lo[s] netecharen.

Y lo dit cos del sant, en la falda de la vestidura, estava scrit en lletres de conte lo any que fonch fet, és a saber, en lo any 1494. Que fet conte havia cent y cinch anys que era fet, contant fins al sobredit any 1599, que l'abaxaren.

99.

VOLIEN ROMPRE [LA] PORTA PER LES ÀNIMES. APRÉS, EN LO AÑY 1616, A 15 DE FEBRER,²⁸⁰ DILLUNS DE CARNESTOLTES, LA OBRIREN

A 21 de janer 1599, los obrers volgueren fer rompre una porta que pasàs a la capella de les Ànimes, a effecte de traure lo Sant Sacrament per hallí; perquè no destorbasen los predicadors, ni a l' auditori.

Y començaren, tocases oracions de la nit,²⁸¹ los pedrapiquers a rompre per la capella de senta Anna, que's diu que era de doña Violant Despuig, señora de Alcàntara, muller de don Elpho Sans, y fonch dia de dijous.

Y lo beneficiat de la dita capella, que's dia mosén Joan Joseph Cuquó, y archiver de dita església, sentí los colps y féu grans extrems. Tant que lo rector, que era don Francisco López de Mendoza,²⁸² se admirà vent que de tots punts se desmayà, en què no podia parlar, y axí féu que no's pasàs havant. Y lo dit mosén ^{¶30r} Cuquó se reaturà en la església tota aquella nit. Y dormí guardant-la.

Y fa advertir que sols los obrers, y los que tenien càrrech dels llechs, o sabien. Y no u sabia ningú dels capellans.

100.

Dimats, a 26 de janer 1599, en punt de les dos hores de la vesprada puxaren la figura de sent Martí dalt y la assentaren sobre lo cavall, neta y de color de llautó.

Netechà<l>-la Aloy Aviuela, alcayt de la casa de les Armes de la present ciutat. Y li donaren do-cents reals per sos treballs de netechar-la, abaxar-la y puxar-la.²⁸³ Y

¶ ²⁸⁰ Tot seguit, ratllat: «dia de». ¶ ²⁸¹ A l'interlineat: «tocades les oracions de la nit».

¶ ²⁸² Al text original: «Mendoca». ¶ ²⁸³ Ratllat: «sens que y».

los obrers li feren lo cadafal, que·l féu mestre N.²⁸⁴ Sanchis, fuster que està a la plaça de Pellicers.

En les guarnitions del cavall se trobà ser feta dita figura per los Pennarrojes, perquè es trobaren les armes dels dits Pennarrojes. Lo cavall y lo pobre no·l baxaren, perquè estaven afferrats,²⁸⁵ és a saber, lo cavall ab dos gafes y lo pobre ab una y una trava, y tres ganchos de ferro, que·ls tenien. ¶^{30v}

101.

CÒPIA DE LA CARTA QUE·L REY, DON PHELIP 3, ENVIÀ ALS STAMENTS DE VALÈNTIA DONANT-LOS NOVA Y AVÍS DE LA SUA VENJUDA A VALÈNTIA, A FESTEJAR LO SEU CASAMENT

En lo sobre scrit de la carta deya.

*A los muy reverendo, reverendos, venerables, ilustres, egregios, nobles amados nuestros, los stamentos del nuestro reyno de Valentia.*²⁸⁶

El Rey

Muy reverendo, reverendos, venerables, ilustres, egregios nobles y amados nuestros.

É deliberado celebrar mi casamiento en essa mi ciudad de Valentia, para donde voy caminando y spero llegar con mucha brevedad, con la voluntad de Dios.

Y por hazeros merced os doy cuenta d'ello, por el contento que sé que tendréis de la demonstración de amor que hago con esse mi ¶^{31r} reyno, que es la que me tiene muy merecida su antigua fidelidad y no menos las presentes; que con tanto cuydado, aparato y gasto como me ha scritto el ilustrísimo conde de Benavente, mi lugartiniente y capitán general, en esse mi reyno, os apresuráis para solemnizar este acto. De que os doy las gratias que tan justamente se os deven.

Pido, y encargoos, que en todas las cosas acudáis al conde de Benavente y le deis entero crédito, y en effectuarlo assí recibiré muy accepto servicio de vosotros. Dattum en los Hinojosos, a 26 de henero de 1599.

Yo, el Rey

*Franquesa,*²⁸⁷ *secretario*

*Vt. Covarrúbias*²⁸⁸ *vice.*

¶²⁸⁴ Al llarg de tot el dietari, mossén Porcar recorre a la «N.», abreviatura del llatí «*nomine*», és a dir «nom», quan ignora el nom o els cognoms d'una persona.

¶²⁸⁵ Tot seguit, ratllat: «ab». ¶²⁸⁶ Davall de la línia, centrada, una creueta. ¶²⁸⁷ Es tracta de Pedro Franquesa, persona de confiança del duc de Lerma, que després seria nomenat comte de Vilallonga i condemnat en caure en desgràcia el *valido*. ¶²⁸⁸ Diego o Dídac de Covarrúbias i Sanz (Cocentaina, 1544-Madrid, 1607). Estudià a Salamanca, on es va doctorar en dret. Exerci

càrrecs d'alt nivell dins de l'administració de la Justícia, com oïdor de causes criminals de l'Audiència de València i després de causes civils, i fou nomenat regent del Consell d'Aragó. El 1593 ingressà en l'orde de Montesa, on va ser armat cavaller i posteriorment assessor de l'orde i comandador de Perputxent. El 1599 el nomenaren vicecanceller del Suprem Consell d'Aragó. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Diego de Covarrúbias Sanz», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 48, 113, 137, 138, 170 i 171.

102.

A dos de febrer, dia de nostra Señora Canelària, començaren a entrar carros de sa magestat, més de cinquanta, de matí. Y a la vesprada ne entraren del marquès ^{¶31v} de los Veles.

103.

Disapte, a 13 de febrer, any 1599, entrà lo il·lustríssim duc de Nàgera. Aposentà en casa de don Vincent Milà, prop de Sent Agostí.

Dit dia entrà la guarda dels Argers de sa magestat y se'n tornà a exir. Y aposentà en Ruçafà.

104.

Y·S DIA N. CASTRO²⁸⁹

Diumenge, a 14 de dit, a les quatre hores de la vesprada entrà-i lo il·lustríssim cardenal de Sevilla y archebisbe de aquella. Y la ciutat li féu gran acompanyament. Y aposentà en casa de l'Almirant, prop de Sent Steve.

105.

PHELIP 3, REY Y SEÑOR NOSTRE, ENTRA EN VALÈNTIA

Divendres, a 19 de dit mes de febrer²⁹⁰ e any 1599,²⁹¹ a les tres y quatre hores de la vesprada entrà, ab gran magestat, la catòlica real magestat de don Phelip de Àustria tercer, rey nostre, fill de don Phelip segon y nét de don Carlos quint, emperador.

Entrà per lo portal de Sent Vicent, y entre²⁹² deu hores y onse de la matinada aposentà en lo convent de Jesús, de la orde de Sent Francés. Y hallí dinà y oý missa juntament ab sa germana, doña Eugènia Clara, a l'altar mayor. ^{¶32r}

Y en tota la missa [no] estigué en peus, sinó tan solament a l'evangeli. Y tostemp estigué en los dos genols agenollat en terra.

Entrà dit señor rey a cavall, ab un cavall de color vajo,²⁹³ y de les regnes del fre penchaven uns cordons de or y seda vermelles, ab moltes borles de or. Lo qual portaven los prohòmens de la ciutat, y que tenien càrrech, los de la mà esquerra, y altres señors portaven lo de la dreta, tots cavallers y señors de títol de València.

Anava la magestat entre un pali de catorse bastons daurats, y lo pali era de brocat. Los bastons portaven-los los señors jurats de València e altres señors de govern de la terra.

¶ ²⁸⁹ Es refereix a don Rodrigo de Castro, arquebisbe de Sevilla entre els anys 1581-1600. ¶ ²⁹⁰ A l'interlineat: «de febrer». ¶ ²⁹¹ A l'interlineat: «1599». ¶ ²⁹² A la línia, ratllat: «a les»; a l'interlineat: «entre». ¶ ²⁹³ Segons el *DCVB*:

«Color groc de les bísties cavallines, amb els clins i la coa negres». Encara que el *DLLE*, referint-se a «bai», ens diu: «1. Roig fosc, s'aplica als cavalls i al seu pelatge. 2. Groc lleugerament rogent, s'aplica als cavalls i al seu pelatge».

Los jurats anaven ab gramalles de tela de or molt gentil. Lo mustasaf anava ab una cota de vellut negre, guarnida de tela de or verda, y lo mateix portava lo justícia civil, que's deya Blanes, y lo mustasaf, que's deya Steve Ros. Y lo justícia criminal, que's deya Granada, anava a cavall, davant de tots, ab la verga alta, cubert lo cap.

Y après quatre macers reals, ab maces de or, y als caps unes ¶^{32v} com a corones. Après seguïen los quatre reys de armes. Y après venia, ab lo stoch, lo marquès de Dénya, don Francisco de Sandoval y de Royas, cubert lo cap,²⁹⁴ y après la magestat del rey don Phelip 3.

Al portal, ans de entrar, ab artifici, baxaren dos diputadets revestits, la hu en figura de sent Vincent martre y l'altre ab figura de sent Vincent Ferrer. Y donaren dos claus de argent sobredaurades, ab una cadena de or fi lligades, y les donaren a la magestat real. Y la sacra magestat, les claus y los dos plats de present y confitura, que eren de or fi, ne féu mercé²⁹⁵ a les señores monjes de Hyerusalem.²⁹⁶

Anant dita magestat, ab molt gran content y pausa, per los carrers de la ciutat, arribà a la plaça de la Seu y entrà en la Llongeta de dita Seu y se agenollà en dita Llongeta y adorà lo (*l*)*lignum crucis*, que lo benemérit perlat don Joan de Ribera, vestit de pontifical, assistia tenint aquell, ab molta assistència de dignitats ecclesiàstiques. Y·l portà fins a l'altar major de dita cathedral.

E en après, fetes les solemnitats acostumades, se n'anà tocases les orations, bon rato havia, al palàcio Real. Y se n'entrà per la porta dels Lleons nova, ab lo pali y la il·lustríssima infanta.

Y llavors feren ¶^{33r} senyal, del pla del Real, com les magestats estaven dins. Y lo Baluart féu senyal ab una pesa<r> de artilleria. Y los argeros,²⁹⁷ que la magestat portava, despararen ses pistoles, y lo Baluart respengué ab molt gran moltitud de mosquets y de masclets y desparà tota la artilleria.

Y esta matexa salva se féu quatre²⁹⁸ dies arreu, és a saber, lo disapte y diumenge y dilluns següents: a l'alba, migjorn y a la nit. Y totes les muralles enfront del Real estaven ab farons.

Y la magestat del nostre rey y señor nos volgué festejar la nostra festa, en què disfracat ab careta corregué per moltes voltes y pasechà la nostra ciutat, ab grandíssim content de la nostra pàtria.

Y anà als saraus²⁹⁹ que lo il·lustríssim compte de Benavent féu en casa de don Lluís de Calatayú, perquè hallí aposentava per no poder estar en lo Real, a hon acostumava estar. Y també al sarau³⁰⁰ del señor bal·le, don Gaspar Mercader,³⁰¹ señor de Bunyol.

Y també pasechà de nit València, per a alegrar-se de les grans lluminàries que dites quatre nits dita ciutat féu.

¶²⁹⁴ A l'interlineat: «cubert lo cap». Dur cobert el cap amb un barret, davant el monarca, era només privilegi dels grans d'Espanya. ¶²⁹⁵ A l'original: «mesté». ¶²⁹⁶ Tot seguit, ratllat: «quatre nits arreu». ¶²⁹⁷ Potser es tracta d'un error de Porcar, que en lloc d'escriure «arqers o arquers» ha escrit «argers». Error que ja figura en l'en-

trada 103, on podem llegir «la guarda dels Argers de Sa Magestat». ¶²⁹⁸ Segons el text que segueix no són quatre dies, sinó tres; a no ser que compte també amb el divendres 19, dia en què escriu l'entrada. ¶²⁹⁹ Al manuscrit escrit: «seraus». ¶³⁰⁰ Al manuscrit, escrit: «se-
rau». ¶³⁰¹ Vegeu la nota 187, sobre Gaspar Mercader.

JURÀ PER REY

Diumenge, a 28 de febrer 1599, entre tres y quatre hores de la vesprada, sa magestat jurà en la Seu de València. Ixqué acompanyat dels principals de la ciutat, y no y anaven los ¶^{33v} dos justítics, és a saber, civil y criminal, sinó los jurats de València, y lo rational y lo síndich, que per a aquella ocasió fonch elet micer Margarit,³⁰² y enmig Bertran, que era rational, y a la esquerra micer Ferrer, y après quatre jurats y après quatre macers del señor rey. Y seguïen quatre reys de armes, y après lo marquès de Dénia, ab lo stoch, y après la magestat del señor rey, vestit tot de negre, ab gorra de vellut negre, ab un vel y una ploma negra. Y los dos jurats tots cuberts, y quan li parlaven se descubrien. Y la señora infanta no y anà.

Arribà sa magestat a la Seu, y's va seure en lo sòlio,³⁰³ que estava posat de spal·les al cor de la Seu, entapiçat de cinch draps de or brodats y de seda, y ab les armes de sa magestat, y lo mateix era lo sòlio.

Allí lo secretari Franquesa llixqué lo jurament, y sa magestat se agenollà davant, aposat un misal ab un coxí de brocat; y posà la mà dreta sobre la figura del cànon, y dix ab veu inteleigible: «*Yo lo juro.*» y besà's la mà.

Llevat lo coxí y lo tapet, vingué lo il·lustríssim patriarxa de Anthiochia ¶^{34r} y archebisbe de la present ciutat, com a persona una dels estaments, y sa magestat no li donà la mà. Y après de haver-se<l>-li [fet] tres reverènties, ans de anar a besar-li les mans se n'ixqué.

Vingué après lo marquès de Dénia, y lo señor rey se alçà de la cadira y ab la mà esquerra lo abraçà y la dreta li amagà, y no la y bessà. Y segons diuhen, y dien, era la mayor mercé³⁰⁴ que li podia fer al dit marquès. Y après a tots los demás donà francament la mà a besar y se'n tornà al Real per lo mateix camí que avia anat, és a saber, per la plaça de la Seu a la de la Herba, a l'Almodí, al Temple y al Real.

DINÀ LO REY EN LO HORT DE L'ARCHEBISBE

Dimars, a 2 de mars, dinà dita magestat en lo hort de monseñor il·lustríssim patriarxa y archebisbe de València, sens persona alguna de casa dit prelat, sinó sols lo hortolà. Ni lo perlat no y estigué. Y a la vesprada se n'anà al Guerau.³⁰⁵

¶ ³⁰² Deu ser misser Jaume Margarit, cavaller i doctor en Dret, que morí el 1618 i va ser corregidor d'advocats, examinador de notaris, advocat de la ciutat de València, assessor del Justícia Civil i de la Diputació a les Corts de 1604. Vegeu V. GRAU-

LLERA SANZ: «Jaime Margarit», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 22, 67, 68, 74, 75, 82, 88, 92, 141, 237, 238, 250, 286, 352 i les notes del llibre referenciat, 31, 81 i 951. ¶ ³⁰³ Soli. ¶ ³⁰⁴ A l'original, de nou, «mesté». ¶ ³⁰⁵ Grau.

108.

DESCUBRIR LOS ALTARS

Dit dia de dimars, 2 de mars 1599, lo señor archebisbe manà a la vesprada, dient completes en Sent Martí, que descobrisen los altars que estaven cuberts de teles, com era costum. Y diuhen que lo señor nuntio ho ¶^{34v} havia axí disposat y ordenat, perquè en Roma axí s'ussava. Y axí's féu.

Lo señor nuntio aposità en casa lo artiaça Borja, que està enfront de la capella de nostra Señora dels Desamparats.

Lo vicecanceller Covarrúbias³⁰⁶ apossentà en lo Temple.

109.

DUCH DE L'INFANTADO

Dimecres, a 24 de mars, dit any 1599, a les cinch hores de la vesprada entrà lo duch de l'Infantado acompanyat de molts grans. Y portava en sa companya més criats dels que lo señor rey portà, tots a cavall, ab lliurea y calces abultades tallades. Dien que cada dia gastava, per lo camí, més de dos mil ducats.

Entrà per lo portal de Sent Vincent y dret anà al Real, a besar les mans a sa magestat. Aposità en casa lo marquès de Terranova³⁰⁷ y prengué³⁰⁸ la casa de don Bernabeu de Borja y de Pujades. Era home alt, ple de cara, barba llarga y blanca; al que amostrava pasava de 70 anys.

110.

ALMIRANT DE CASTELLA³⁰⁹

Dilluns a 29 de mars, dit any, entre tres y quatre hores de la vesprada partí lo marquès de Dénia per a Vinaròs, en companya de molts cavallers castellans y valentians, ¶^{35r} a la posta.

Y pasaren por davant lo Real, a hon sa magestat estava mirant dins les gelosies del corredor. Y anaven vestits tots de vellut carmesí, y ab passamans de or y seda. Y cada cavaller portava un criat y un postillo.³¹⁰

Lo mateix dia a les sinc hores, a la vesprada entrà lo almirant de Castella per lo portal de Sent Vincent, y portava en sa companya al rey de Marruecos y al germà de l'Almirant, y altres molts señors, y criats moltíssims; que segons dien eren molts més que'ls que portà lo duch de l'Infantado.³¹¹ Anà a besar les mans, camí caminant, a sa magestat. Apossentà en casa lo señor de Albalat, don Lluís Sorell, als Tin[t]s.

¶³⁰⁶ Vegeu la nota 288 sobre Covarrúbias. ¶³⁰⁷ Possiblement es tracta de don Pedro Ladrón Maza, marquès de Terranova i primer duc de Mandas. Vegeu l'obra d'Onofre ESQUERDO: *Nobiliario valenciano*, amb pròleg, transcripció i notes de José Martínez Ruiz i dibuixos de Juan Chorro Solbes, editada per Biblioteca Valen-

ciana, València, 2002, tom 1, p. 158. ¶³⁰⁸ Al manuscrit: «prengà». ¶³⁰⁹ Luis Enríquez de Cabrera, vuité almirall de Castella, va exercir el càrrec des de 1596-1600. ¶³¹⁰ O «postillón», és a dir, el qui mena les cavalleries. ¶³¹¹ Íñigo López de Mendoza y Mendoza (1536-1601), Vé duc de l'Infantado.

Lo conde de Lemos aposità en casa de Metaller, prop de Sent Nicolau.
 Lo conde de Fuentes en casa lo señor del Verguer,³¹² a la plaça de Vil·larrasa.
 Lo conde de Medinaceli³¹³ en casa don Jaume Ferrer.
 Lo embaxador de Venètia en casa de Alais, al carrer de don Joan Vil·larrasa.
 Don Joan de Mèdicis en casa lo mateix don Joan de Vil·larrasa, que era estat governador,³¹⁴ a hon estava Mucesi. ¶^{35v}
 Don Pedro de Mèdicis, germà del duch de Florença, aposità en casa don Joan López de Mendoça, prop de la Inquisitió, casa antiga del biscompte de Gelva.
 Lo marquès de Dènia al costat de la casa dels Lleons, y son germà en casa Sapena, a la plaça de Predicadors.

111.

BENEDICTIÓ DE LA CRISMA EN MORVEDRE

Dimecres, a 7 de abril, any 1599, semana sancta, lo señor archebisbe de València se n'anà entre quatre y cinch hores de la vesprada a Morvedre, a benehir la crisma lo dia següent. Perquè estava hallà la señora reyna, doña Margarita de Àustria, muller del señor rey nostre, don Phelip 3 de Àustria. Y se'n portà sols un prevere de cada parròchia, y'ls portà ab colchos.³¹⁵

112.

Dilluns, a 12 de abril, a l'endemà de Pascua de Ressurrecció 1599, entrà lo duch de Alburqueque, virey de Çaragoça. Entrà per lo portal de Serrans y aposità en la casa del regent Nuñez, dita de don Berenguer Aguilar, prop lo monastir del Carme.

113.

ENTRADA DE LA REYNA. Y A 9 DE OCTUBRE, 1611, AL MATÍ, VINGUÉ NOVA QUE MORÍ EN MADRID, 3 DE OCTUBRE,³¹⁶ 1611, *INFRA*, FOLI 146. Y A 29 DE OCTUBRE, 1611, FEREN LO CAPELL ARDENT EN VALÈNTIA (*Infra*, foli 146)

Diumenge, a 18 de abril 1599,³¹⁷ a les onse hores de migjorn entrà la sereníssima doña Margarita de Àustria, reyna y señora nostra. Y entrà ab selló, a cavall, y ab pali y ab palafrem, com entrà lo señor rey per lo ¶^{36r} portal de Serrans. Y seguia-la sa mare a cavall en

¶ ³¹² Senyor de Verger. ¶ ³¹³ La terminació «-celi», a l'interlineat. ¶ ³¹⁴ A l'interlineat: «de Vil·larrasa, que era estat governador». ¶ ³¹⁵ Joan Coromines, al Diccionari Etimològic de la Llengua Catalana (*DECLC*), documenta «cotxo» en un document municipal de Barcelona de 1559, com procedent de l'hongarés o del txec,

vol. II, p. 1016. ¶ ³¹⁶ A la línia, ratllat: «de setembre».

¶ ³¹⁷ Sobre el casament de Felip II d'Aragó i III de Castella i Margarida d'Àustria, celebrat a València amb gran pompa, hi ha diverses relacions. Vegeu també S. CARRERES ZACARÉS: *Bibliografía de Libros de...*, op. cit., pp. 196-210.

altre³¹⁸ selló, y après la duquesa de Gandia ab altre selló, y altres dames ab sellons, a cavall.

Anà a Sent Berthomeu, al carrer de Cavallers, a la Esparteria, Boseria, Mercat, Mercé, Flaçaders, plaça dels Caxers, Sent Martí, Campaners, Corregeria Vella, per les spal·les del capítol de la Seu, plaça de la Llenya y per la Almoyna y Nostra Señora dels Desamparats.

Y entrà per la porta dels Apòstols, a hon fonch rebuda per sa magestat. Y dix-los missa lo patriarcha archebisbe de València, don Joan de Ribera, y féu les cerimònies lo archebisbe de Sevilla y cardenal.

Y foren compares lo archiduch Alberto, son cunyat, y la germana del rey. Y après dix la segona missa lo dit archebisbe de Sevilla, y foren padrins lo señor rey y la señora reyna, de sos cunyats. Y lo dit archebisbe de València féu les cerimònies, y acabaren-se entre tres y quatre de la vesprada.

Havien fet un cadafal enmig del sambori, que prenia tot lo quadro de les quatre trones, les quals llevaren. Y la rexa de l'altar mayor també llevaren. Y lo cadafal ^{36v} era tan alt com la statura de un home. Y sols havia grada a la part de la porta dels Apòstols.

Fa advertir que los señors jurats de València no s'i trobaren a l'oïr de les misses, y sols los grans de Castella. De lo que tingueren molt que murmurar y avalotar-se la gent.

Y a la nit y agué alcansies al Real. Y a l'exir de la Seu los señors reys no anaven los jurats, y les señores reynes anaven en una carroça. La señora reyna a la spal·la del col·ge y la infanta a l'un strep, a la part dreta de la reyna, y la mare de la reyna a l'altra part³¹⁹ de la carroça. Y lo señor rey, a cavall seguia. Y a la mà esquerra los señor archiduch Albert, son cunyat, ab molt gran acompanyament de grans.

114.

1, NEGRES;³²⁰ 2, TRAGINERS; 3, CALDERE[R]S; 4, MATALAFERS; 5, CORREDORS DE COLL; 6, PELLERS; 7, SOMBRERERS; 8, CARDERS; 9, GUANTERS; 10, TINTORERS; 11, VELERS; 12, CARNICERS; 13, MOLINERS; 14, OBRERS DE VILA; 15, PEIXCADORS; 16, SPARDENYERS; 17, BOTERS; 18, ASAUNADORS; 19, TAPINERS; 20, CORREDORS DE ORELLA; 21, CORDERS; 22, CORRETGERS; 23, CALCETERS; 24, TEIXIDORS DE LLI; 25, TEIXIDORS DE LLANA; 26, FERRERS; 27, ARMERS; 28, FUSTERS; 29, ÇABATERS; 30, ABAXADORS; 31, VELLUTERS; 32, SASTRES; 33, BLANQUERS; 34, ARGENTERS; 35, PERAYRES

Dilluns a 19. (*Vide infra, subsigno - γ*),³²¹

Dilluns, a 19 de abril 1599, dia del gloriós sent Vincent Ferrer, patró nostre, se féu la sua processó del modo següent:

¶ ³¹⁸ Confusió o hesitació de Porcar en l'ús de les preposicions «ab» i «en» davant l'adjectiu «altre». Al text de Porcar també trobem altres casos, com ara a l'entrada 117 («en elles»); en la 348 (en aquell) i en la 733 («en açò»). ¶ ³¹⁹ Al manuscrit: «prat». ¶ ³²⁰ Tots

els ordinals que cita, encara que no duen la grafia que els identifica, mostren l'ordre de desfilada dels gremis en la processó de Sant Vicent i figuren al marge dret del foli 37v, i al marge esquerre dels folis 38r i 38v. ¶ ³²¹ A partir d'ací, l'entrada figura al foli 37v, 38r i 38v.

Primerament anava la bandera dels negres,³²² de color de grog y vermell; après los traginers, ab bandera blanca; après los calderers, ab bandera vermella; après matalafers, ab standart y bandera de grog y vermell; après corredors de coll, ab bandera de domàs carmesí; après los pellers, ab standart y bandera de domàs vermell; après sombrerers y pasamaners, ab standart y bandera de domàs blanch; après corders, ab bandera de domàs vermell; après guanters, ab³²³ standart y bandera de domàs vermell; après tintorers de ^{38r} seda, ab bandera de domàs groch; après velers, ab bandera de domàs blanch; carnicers, ab standart y bandera de domàs vermell; moliners, ab bandera de domàs vermell; obrers de vila, standart y bandera de domàs carmesí; peixcadors, bandera de domàs carmesí; spardenyers, standart y bandera de domàs carmesí; boters, bandera de domàs carmesí; asanadors, bandera de domàs carmesí; tapiners, standart y bandera de domàs carmesí; corredors de orella, bandera de domàs blanch; corders, standart y bandera de domàs vert; corretgers, bandera de tafatà de grog y de vermell; calceters, standart y bandera de domàs vert; texidors de lli, standart y bandera de domàs carmesí; texidors de llana, bandera de domàs carmesí; ferrers, standart y bandera de domàs carmesí; arme[r]s, standart y bandera de domàs blau; fusters, bandera de domàs vermell; çabaters, standart y bandera de domàs carmesí; abaxadors, bandera de domàs carmesí; velluters, bandera de domàs carmesí; sastres, standart y bandera de domàs morat; blanquers, standart y bandera de domàs ^{38v} morat; argenters, bandera de domàs carmesí; perayres, bandera de domàs carmesí. Après venien los chagants, és a saber: primers los dos nanos, après los spañols, après los gitanos, après los turcs, après los negres.

Aprés venien los tabals de la ciutat. Y après dels tabals venia una creu de la Seu, y seguien en primer orde los frares: primers los capugins, y n'i anaven 60; après carmelites descalços, 46; après los de sent Sebastià, 60; après los del Remey, 76; après los de la Mercé, 62; après los agustinos, 98; après los carmelites, 77; après Sent Joan de Ribera, 44; après franciscanos, 176; après dominicanos, 153; que tots prenen suma, y són en número, de 852 frares.

Aprés venien les creus parrochials:³²⁴ primer Sent Michael, Ruçafa, Santa Creu, Sent Berthomeu, Sent Llorens, Sant Salvador, Sent Nicolau, Sent Thomàs, Sent Joan, Senta Catarina, Sent Andreu, Sent Martí, Sent Joan de l'Hospital y, últimament, la Seu.

Y ixqué la processó a les quatre hores per la porta del campanar de la Seu, y per la Corregeria Vella a Senta Tecla, a Sent Christòfol, al carrer de la Mar. Entrà per la matexa casa de Sent Vincent y ^{39r} tornà a exir per l'altra porta y tornà a la plaça de Predicadors y no entrà en Predicadors —de lo qual se'n tingueren per agraviats los frares—, al portal del Real al Palàtio, per davant Palàtio, a hon estava la magestat del rey y la reyna y lo archiduc y la infanta descoberts, y la sogra del rey a la part del quadro nou, que està devés lo ort.

Y anà al pont de la Trinitat y de hallí, per Sant Salvador, a la Seu.

Y tot açò sens llums. Y casi ya no podien distinguir, ni conèixer molt bé les persones, per ser a tan fosch. Y los señors canonges, al puxar del pont de la Trinitat, tenien moltes aches aparellades per a que los capellans les portasen enseses.

¶³²² Tot seguit, ratllat: «après los traginers ab».

¶³²³ A l'interlineat. ¶³²⁴ A l'interlineat: «parrochials».

Y lo patriarcha portava en relíquia lo hàbit de sent Vincent. Y esta nit foren les alcansies en lo Real. Y cada dia aprés, consecutiú, feren sa manera de festa different. Y la darrera festa, que fonch lo diumenge a la nit, fonch lo sarau en la Llonja Nova y durà fins a les onse hores de la nit. Y dien que sa magestat se n'anava lo dilluns següent y per esta causa se atropellaren les festes.

115.

Dijous y agué corro de bous, y los señors jurats vingueren primers accompan[y]ant al señor jurat de Çaragoça, lo qual anava enmig dels dos jurats en cap, ab dos mases de or. Y estigueren seyts en cadires. Y los señors deputats, encara que els enviaren a dir que llevasen les cadires, ¶^{37r} y respongueren que axí era la costum de la terra y que los señors reys antecessors o havien permés y concedit.

116.

TUSON A L'ARCHIDUCH DE ÀUSTRIA

Diumenge, a 25 de abril,³²⁵ [el rei]³²⁶ féu del Tuson³²⁷ a l'archiduch, son cunyat, al duch de Tursis³²⁸ y a l'almirant de Castella. Y aquest dia li féu la ciutat un gran sarau en la Llonja Nova. A la ciutat nostra no sabem fins ara la mercé³²⁹ que ha fet a persona alguna, sinó sols celebrar les sues bodes.

117.

Dimars,³³⁰ a 27 de abril, vingueren set galeres a la plaja del Guerau y sa magestat entrà en elles.³³¹ Pasechà's la placha, y feren com qui combatien les naus que estaven en la placha. Y dimats, a 28, se n'anà sa magestat a dinar al Guerau. Y aquest dia la ciutat féu crida que quisvulla que volgués forment prestat, a tornar a agost,³³² de lo que los castellans se n'espantaren.

¶ ³²⁵ A l'interlineat: «a 25 de abril». ¶ ³²⁶ Felip II d'Aragó i III de Castella (Felip III per a la historiografia).

¶ ³²⁷ Orde insigne del Toisó d'Or –civil i cavalleresc, i de gran prestigi–, creat per propagar la fe catòlica pel duc Felip III de Borgonya l'any 1429 o 1430, amb motiu del seu enllaç matrimonial amb Isabel de Portugal. La qual, anys més tard, el 1477, pel matrimoni de Maximilià I d'Àustria amb Maria I de Borgonya, va passar el mestratge als Hasburg i després es diversificà en dues branques: l'austríaca i la hispànica. ¶ ³²⁸ A la línia un mot ratllat i il·legible, i a l'interlineat «Tursis».

¶ ³²⁹ Al manuscrit, com en altres ocasions: «mesté».

¶ ³³⁰ Al marge esquerre prova de ploma, consistent

en una elipsi dividida en dues meitats per una secant.

¶ ³³¹ A partir d'ací, i fins al punt i a part, al marge dret.

¶ ³³² Una pràctica de préstec no massa habitual, però tampoc insòlita aleshores. Com ho demostra l'existència de l'opuscle de l'any 1605, titulat *Administració perpètua de cent cañes de forment, per a que los pobres llauradors y heraters de la vila de Morvedre tinguen cada any forment per a sembrar ses terres y heretats, sens pagar interès... / Instituyda per lo doctor Pere Andreu, artiaça de Morvedre... en el 7 del mes de setembre de l'any 1605, ab acte rebut en València per Pere Godes, notari*. Vegeu *Catálogo de las obras impresas en el siglo XVII en la Biblioteca Municipal de Valencia*, València, Ajuntament de València, 1996, p. 6.

118.

Divendres,³³³ a 23 de abril, dia de sent Jordi, vingué sa magestat al Studi General ab la señora reyna, germana y cunyat, en una carroça ab quatre cadires, brodada la carroça. Y a les spal·les sa magestat, y la reyna a mà dreta, y a l'altra part lo archiduch, y a la mà dreta la señora infanta.

Y llavós feyen un doctor en Theologia dit Berthomeu Delgado, de Menorca, y no entrà en lo col·legi³³⁴ del señor Archebisbe. Ans bé se n'anà de hallí al Guerau.

119.

Dimats,³³⁵ a 27 de abril 1599, soterràrem en lo vas dels Velluters, y après, a l'altre dia següent, lo trasladàrem, a ¶^{37v} Guillermo de Gaufremont, barón de Sombornion, capitán de los archeros del serenísimo archiduque Alberto, natural de Borgoña, en lo vas que està enfront de Nostra Señora dels Goig[s], ab una ataüt y unes armes pintades damunt de una fulla de Milà, dita llanda, y clavades sobre lo ataüt. Y hallí lo an depositat.

Y Chorruta, notari, ne rebé acte de la comanda dit dia de dimecres, de matí.³³⁶

Y dijous, a 13 de maig, soterràrem en lo mateix vas, al seu costat, a son germà, dit Antonio de Gaufremont, lo qual morí en la parròchia de Sent Andreu, en casa del señor de Alcàntara. Y lo patriarcha, y archebisbe de València, manà que'l soterrasen a hon estava son germà; no obstant que morí en la parròchia de Sent Andreu.

Y·ls de Sent Andreu feren protest, ab acte rebut per Charles Blanch, notari, dit dia de a 13 de maig, y·ls de Sent Martí també, que no se'ls causàs perjuhí a les dites parrochials. Per ço que dit diffunct no féu testament, ni dix a hon volia ser soterrat. Y també li volien traure lo cor, y·l feren com al de son germà. Y, damunt de l'ataüt, y à una plancha de plom clavada que diu: «*Hic jacet Antonius de Gaufremont, qui obit 13 maij 1599.*»,³³⁷ ¶^{38r} [en blanc] ¶^{38v}

120.

Diumenge, lo primer de maig 1605,³³⁸ se féu solemne processó a Nostra Señora de Gràcia per lo nat infant, ab lo mateix modo de ara. (*Vide infra dicto die*, foli 89)

En lo any 1596, a 20 de abril, se féu una consemblant processó. ¶^{39r}

¶³³³ Al marge esquerre prova de ploma. Altrament, segons la seua data, l'entrada hauria d'anar abans de la 116. ¶³³⁴ Al llarg de tot el dietari, quan Porcar parla del col·legi es refereix al col·legi del Corpus Christi, també conegut com col·legi del Patriarca o de Joan de Ribera. Nosaltres, quan escriguem «Col·legi» ens refe-

rirem a aquest. ¶³³⁵ És la primera vegada que al text apareix «dimats» en lloc de «dimars». ¶³³⁶ A partir d'ací i fins al final de l'entrada, escrit al marge esquerre i al final del foli 37r. ¶³³⁷ «Ací jau Antoni de Guafremont, que morí el 13 de maig 1599». ¶³³⁸ Entrada escrita al marge dret del foli 38r.

121.

CONSEGRATIO DEL BISBE DE SEGORB

Diumenge, a 2 de maig 1599, consagraren en bisbe de Segorb a don Feliciano de Figuerola. Y trobaren-se en la consagratio lo il·lustríssim patriarcha y archebisbe de València, don Joan de Ribera, y don Michael d'Espinosa, bisbe de Marruecos, y don Alonso d'Àvalos, bisbe de Coronee,³³⁹ bisbes de gràtia. Y trobà-s'i lo illustríssim compte de Benavent y altres señors.

122.

GALERES AL GRAU

Dimars, a 4 de maig 1599, a les set hores de la matinada vingueren 20 galeres a la plaja del Guerau, y moltes d'elles eren capitanes: la de Gènova, la de Nàpols, la de Malta,³⁴⁰ la de Saboya, y altres, per a embarcar molta roba.

Y lo señor rey dit dia, a les quatre hores de la vesprada, se n'anà de València per a Barcelona en companya de la reyna y de sa germana, y de l'archiduch, son cunyat. Y se n'anà per lo camí de Morvedre.

Nostre Señor lo guie y conserve moltíssims anys.

123.

EL REY S'ENBARCÀ PER A BARCELONA

Dilluns, a 10 de maig 1599, vingué nova com sa magestat se havia embarcat en Vinaròs per anar a Barcelona.

124.

CAS DE UN POU DE CASA MOSÉN SORELL

Dilluns, a 10 de maig 1599, entre³⁴¹ quatre y cinch hores de la vesprada entraren ¶^{40r} en casa don Jaume Sorell a netejar-li lo pou, que los de l'Almirant que allí aposentaven, y ell també, lo avien molt enbrutat, tot de susietats y bacins.

Y de la gran pudor entrà primer un home, y s'ofegava, y entrà un altre per a ajudar ad aquell. Y·ls dos restaren hallí morts, de la gran pudor.

Y casi en totes les cases que estos grans de[l]s castellans han aposentat han fet lo mateix dels pous, y tots los aposientos han enmerdad. Y tot ho an deruït y casi fins a tots los panys de les portes han arrancat.

Esta és la ganàntia que sa magestat ens³⁴² à portat a València per tal bruta gent, Y més, que lo Hospital General està molt ple de pobra gent. Perquè totes les quadres,

¶³³⁹ En altres entrades: Coron o Coroni. ¶³⁴⁰ Al manuscrit: «Malalta».

¶³⁴¹ Abans, ratllat: «als». ¶³⁴² Al manuscrit: «ans».

a cada part y à dos llits, hu davant d'altre, plens de mal[al]ts forasters; lo que no se à vist molts anys ha en València.

125.

DON ALONSO COLOMA, BISBE DE BARCELONA³⁴³

Dijous, a 13 de maig 1599, se publicà per València com lo señor don Alonso de Coloma, vissitador de la Universitat de València y canonge de la Seu de Sevilla, era elet en bisbe de Barcelona.

126.

DISSENSIÓ DELS JURATS Y BAL·LE, SOBRE LO TRAST DE UN CORREDOR DIT ROMEU³⁴⁴

Dimecres, a 19 de maig 1599, vespra de la Assensió, de nit, a les oracions, los señors jurats de València vingueren ab auxily de la Real Audiència y verguers y aches, y hu o dos juats, ¶^{40v} a la Llonja de l'Oli,³⁴⁵ al cantó devés hon és la Llonja Nova.

Y hallí un corredor havia fet y format un empostat y banch; y'l derrocaren, y'l feren troços. Y cascún se'n portà a casa lo que pogué. Y al corredor lo privaren de l'ofici, y'l borraren del número del Centenar. Y posaren guardes en sa casa per a posar-lo pres. Y dien que's tractà en Consell que's derrocàs la casa del Corredor³⁴⁶ y que s'i sembràs sal.

Y lo corredor se n'anà al bal·le, que era lo señor de Bunyol, y lo assesor, micer Christòfol Monterde.³⁴⁷ Y lo bal·le se'n quexà al virey, que era don Alonso de Pimentel, comte de Benavent. Y li respongué que la ciutat «Havia muy bien echo, lo que havia echo, y que no se entremetiesse —ell— en ello.»

Y a lo assesor lo privaren de advocat, que era de la Sala, y lo corredor se deya Romeu.

127.

CAS DINS SENTA CATALINA

Dimars, a 2 de juny, dia tercer de Pascua d'Esperit Sanct, entre tres hores y quatre de la vesprada, any 1599, una dona pegà una punyalada a un home dins de Senta Catarina martre.

Y fonch que la dona anava en son marit, y cridaren los dos a un jove çabater de la çabateria y se n'entraren a parlar-li ¶^{41r} al çabater dins de Senta Catalina. Y parlant-li lo marit y muller al jove, la dona li pegà al çabater en la mamella esquerra. Y tancaren la església y portaren lo Sant Sacrament a la església de Calatrava.

¶³⁴³ Al marge esquerre de l'entrada, prova de ploma.

¶³⁴⁴ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶³⁴⁵ A l'inter-

lineat: «de l'Oli». ¶³⁴⁶ Abans, ratllat: «home». ¶³⁴⁷ Vegeu la nota 257 sobre Cristòfol Joan Monterde.

128.

RECONCILIATIÓ DE DITA ESGLÉSIA

Dijous, a 4 de sobredit, a les nou hores de la matinada fonch reconciliada la sobredita església per don Michael d'Espinosa, bisbe de Marruecos. Y començà a entrar per la porta de la abbadia y entrà a l'hortet, y romperen una porta migera que exia a casa de un veler, a la plaça de Senta Catalina. Y hallí, devés la paret de la església, dient ses orations, llançava aygua beneyta³⁴⁸ ab un salpacer fet de la matexa herba dit isop. Y axí anà de casa en casa dels sombrerers y per tot lo rededor de la església. Y après, per dins, a cada pilar y capella feya lo mateix.

Y a les cinch hores tornaren de Calatrava lo Santíssim Sacrament ab processó, ab companya de Sent Martí, Sent Nicolau y Sent Andreu. ¶^{41v}

129.

BORRADA LA PEDRA DEL PONT DEL REAL, LA DE LA PART DE SENT VINCENT FERRER

Divendres, a 5 de juny,³⁴⁹ dit any 1599, a la matinada, aparegué en lo pont del Real —en la pedra de Ribarroja que havien fet posar los señors jurats, de com aquell pont se havia acabat a la entrada del nostre rey y señor don Phelip tercer— tota borrada y rompudes casi totes les lletres, y tota la pedra ab un betum molt brut, que atapaven tot lo lletrer. Y al peu del lletrer un paper que amenasava que quants ne farien los borrarien.

130.

VENGUDA DE GALERES

Dijous, a 22 de juliol 1599, dia de la gloriosa Maria Magdalena, a les sis hores de la vesprada apportaren onse galeres capitanes, y en la més principal de aquelles —que deyen que era la de Gènova— vingué lo nostre molt amat rey y señor, don Phelip 3, ab la señora reyna, sobredita Margarita de Àustria.

Y vingeren, al que deyen, de Barcelona. Y se'n tornaren a la sua tan amada ciutat y apossentaren en lo Real.

Fa advertir que les galeres no despa[ra]ren tir algú, ans bé ¶^{42r} les naus que estaven en la playa despararen, que eren moltes. Y lo Gerau respongué ab tres peses, però may les galeres despararen tyr algú.

Y diuhen molts que la magestat del señor rey nostre se'n tornava a esta terra, era perquè casi tota la terra estava contagiosa de mal. Y en València havia molts dies que's guardaven de les parts de Castella y de la ralla, que era Almança.

¶ ³⁴⁸ Al manuscrit: «beneyto». ¶ ³⁴⁹ Abans, ratllat: «maig».

131.

EMBARCASIÓ DEL SEÑOR REY EN LO GRAU

Disapte, a 24 de dit mes, entre³⁵⁰ quatre y cinch hores de la matinada, lo dit señor rey s'enbarcà en lo Guerau de Valèntia³⁵¹ ab la señora reyna, y se n'anaren a Dénia a veure les Almadraves. Y donà's orde en què quant vingués la sua recambra de Barcelona, que pagasen als traginers y que'ls despedisen. Y açò es deya perquè es presumix que volia restar algun temps en esta terra.

132.

PERDÓ GENERAL DE CHRISTIANS NOUS

Diumenge, a 22 del mes de agost, ¶^{42v} de dit any 1599, se publicà en la Seu de Valèntia perdó general a tots los christians nous, per a que dins lo any se confessasen y's reconciliassen com a bons christians. Y's féu lo tal perdó per los señors inquisidors. Y lo dia enans se féu crida per a que tots, lo dia següent, accudisen a la Seu per a oyr lo tal perdó.

Y'l publicà lo il·lustríssim don Alonso Coloma, canonge de la Seu de Sevilla y elet bisbe de Barcelona.

133.

TORNADA DE SA MAGESTAT Y ANADA

Divendres, a 27 de agost 1599, tocases les orations, la magestat del señor rey nostre, don Phelip 3, y la señora reyna, tornaren de Dénia y pasaren per Valèntia a la posta, ab ses carroces. Y entraren per lo portal de Sent Vincent y passaren per Sent Martí. Y anaren a dormir a Albalat de mosén Sorell, per anar a Çaragoça.

Nostre Señor los g[u]je.

134.

MORT DEL COMTE DE ALBAYDA

Dijous, a 2 de setembre 1599, a les quatre hores de la matinada morí de propexia³⁵² don Joan del ¶^{43r} Milà, compte de Albayda. Y fo[n]ch, segons diuhen, que la nit enans sopà molt peix. Y acabat de sopar se n'anà a divertir a casa hon acostumava, y hallí li prengué lo mal. Y a les onse hores de la nit se'l ne portaren a sa casa en un coche, ab un matalaf. Y diuhen que morí sens confessar, ni combregar, que cert és llàstima.

¶³⁵⁰ A la línia, ratllat: «a les», i a l'interlineat: «entre».

¶³⁵¹ És un dels pocs casos on el topònim «Valèntia» fi-

gura de forma completa i no abreujada. ¶³⁵² Variant col·loquial de l'apoplexia.

Y nostre Señor se apiade de la sua ànima.

Y'l soterraren en una hermita que està prop de Albayda, a hon se acostumen soterrar los tals señors. Y no féu testament, ni'l dexà fet, perquè lo que havia fet pocs dies enans lo havia revocat per differènties que tingué ab son fill, don Francisco, fill de la segona muller, y casat ab la fillastra de Covarrúvies.

Diu-se també que, com li prengué lo mal, féu molts bons actes de contritió, nomenant a nostra Señora dels Desamparats y altres sants. ¶^{43v}

135.

VINGUDA DEL CARDENAL GUEVARA

Dimats, a 16 de noembre 1599, a la vesprada entrà lo cardenal inquisidor mayor, don Ferrando Nyño de Guevara, y aposentà en lo palàtio del Patriarcha. Y perquè plogué aquells dies molt no se li féu entrada.

136.

Dimecres, a 17 de dit 1599,³⁵³ a la vesprada anà dit cardenal a visitar al virey, compte de Benavent. Anava ab la carroça de monseñor il·lustríssim patriarcha. A les spal·les de la carroça anava lo dit cardenal, y a la sua mà esquerra lo patriarcha, y al strep de la mà dreta anava lo inquisidor, don Phelip de Tarsis, y al de la esquerra anava lo inquisidor Figuerola. Y a la part del colchero anava don Alonso Coloma, bisbe elet de Barcelona. Y après seguïen altres carros.

Y pasecharen València³⁵⁴ ab los fancs y anaren al col·legi ¶^{44r} de monseñor il·lustríssim. Y diuhen que dit señor cardenal inquisidor portà lo cos de sent Mauro, dexeble de sent Pau, bisbe y martre, per a posar en lo col·legi de dit monseñor il·lustríssim. Lo qual se diu que'l dexà en Morvedre depositat, per a que quant fes bon temps entrar-lo ab processó.

137.

Dijous a 18, 1599, lo il·lustríssim compte de Benavent féu banquet al dit cardenal, y al patriarcha, en son palàtio Real. Y a la nit tingué comèdia en palàtio, y la oÿren los dits señors.

138.

Divendres a 19, 1599, lo il·lustríssim patriarcha portà a pasechar al Guerau al dit cardenal.

¶³⁵³ A l'interlineat la xifra «1599».

¶³⁵⁴ El topònim «València» figura de bell nou en la forma completa, no abreujada.

139.

EXAMPLAR LO PAS DE LA LLONGETA

Dilluns a 15, 1599, de noembre, accabaren de examplar lo pas de la rexa de la Lloncheta de la Seu, dels Apòstols.

140.

DESFEREN LO PILAR DE LA PORTA DELS APÒSTOLS

Dijous, a 18 de dit 1599, comencaren a derrocar lo pilar de la porta de [la] ¶^{44v} Seu. Y divendres, a 19,³⁵⁵ llevaren la figura de nostra Señora,³⁵⁶ que estava en lo pilar d'enmig de la porta, y la tiara que estava damunt del cap.

141.

ANADA DEL DIT CARDENAL

Dimecres, 24 de noembre 1599, entre nou y deu hores, ans de migjorn, se n'anà dit señor cardenal a Madrid.

142.

MORT DEL VICENCANCELLER FRÍGOLA

Divendres, a 26 de dit, a les primeres oracions de la nit morí lo vicecanceller don Simó³⁵⁷ Frígola, que estava de casa en la plaça de Vil·larasa, en la casa que solia ser de Vincent Garcia y ara era de don Joan Vil·larasa, gendre del dit Frígola. Y tocà la Seu general.

Y no·l soterraren fins al dilluns següe[n]t. Y·l depositaren en Senta Catalina de Sena, perquè dien que l'havien de portar a Jhesús, fora lo portal de Sent Vincent. Y fóra fer grandíssim gasto, en dit general, (*Vide infra*, foli 2, p. 1, *in primo ubi dicit.*) al soterrar del sobre-dit don Simó.

Al³⁵⁸ soterrar del susdit don Simó Frígola, vicecanceller, anà la Real Audiència, és a saber, tots los jutges ab lo regent, que era Nunyes, ab les maces cubertes de dol y tots los jutges ab barrets de dol. Y lo de[g]à de Morvedre, que era son fill, y canonge, don Christòfol³⁵⁹ Frígola, anava primer, ab gramalla llarga rosegant, y ab barret redó y sombrero sobre lo barret gran; après seguia l'altre fill, don Pedro; après³⁶⁰ altre, agramallat.

¶ ³⁵⁵ A l'interlineat: «a 19». ¶ ³⁵⁶ Quan Porcar escriu «Nostra Señora» sense especificar-ne quina, es refereix a la Mare de Déu. I igualment, amb «Nostre Señor», sense especificar-ne, es refereix a Déu. ¶ ³⁵⁷ A l'inter-

lineat: «don Simó». ¶ ³⁵⁸ Des d'ací fins al final de l'entrada, el text figura al foli 46r. ¶ ³⁵⁹ A la línia, ratllat: «Hyeroni»; a l'interlineat: «Christòfol». ¶ ³⁶⁰ Tot seguit, ratllat: «son».

Y portaven capuços tots [els] de la sua casa, com són notaris, advocats, metges, barbers, apothecari y altres. Lo cos lo portaven tots los fills de Ramon lo Peller —als quals dit mort fêu y feya molt bé— a muscles, ab capuços de dol.

Passat lo cos, que ya estava en la església, vingué lo virey ab sa carroça y la guarda, y entrà a les honres. Y portava sombrero lo virey, ab vel ordinari y capa de drap, com és son costum. Dix-se-li missa *De Conceptione*, y après la lletania ab la cantòria de la Seu. E après vingué lo bisbe y dix-li aniversari y remembrança.

143.

CONSEGRATIÓ DELS BISBES DE LEYDA Y BARCELONA³⁶¹

Diumenge, a 28 de noembre 1599,³⁶² consagraren en bisbes al de Lleyda, dit Francés Virgili, offitial y vicari general de València, y al de Barcelona, dit don Alonso Coloma, canonge de la Seu de Sevilla.³⁶³

Lo qual don Alonso après vingué a València³⁶⁴ diumenge, a 16 de febrer 1603. Y dilluns, a 17, pasechà per València, y ns la il·lustrà. Y vingué per a pasar a Múrtia y Cartagena com a bisbe elet de aquelles. Y lo dimats següent, a la matinada, se n'anà son camí.

Foren consagrats en la Seu de ¶^{45r} València los dos junts. Trobaren-se a la consecratió lo il·lustríssim archebisbe de València y patriarxa de Anthiochia, don Joan de Ribera, y don Michael d'Espinosa, bisbe de Marruecos, y don Alonso d'Àvalos, bisbe de Coroni, criats de l'il·lustríssim patriarxa.

Y per esta ocasió fonch porrogat lo soterrar del vicecanceller don Simó³⁶⁵ Frígola per al dilluns. Y en dita consecratió s'i trobà lo il·lustríssim señor compte de Benavent, virey de València, y la condesa y los jurats. Encara que estaven molt alts asseyts los jurats, y impedièn; que no's podia veure la festa.

Accabada la consecratió, los dos nous bisbes feren volta per mig del cor, a la part de la Trinitat, y donaven a besar les mans. Y fent creus y donant benediccions, acompanyats dels dos bisbes, Spinosa y Àvalos, y lo bisbe Coloma a la mà dreta del de Lleyda. Y lo Spinosa a la mà dreta del Coloma, y lo Àvalos a la mà esquerra del de Lleyda.

Y los dos nous bisbes a soles portaven bàcculos ¶^{45v} y los altres no, sols mitres blanques³⁶⁶ de tafatà. Y lo mateix lo de Lleyda, era de tafatà. Y lo de Barcelona, encara que era de tafatà, era guarnida de flors de colors de seda y de or.

Accabada la processó se n'anaren a dinar, acompan[y]ats de molts cavallers,³⁶⁷ <a> <dinar> al palàtio del señor Archebisbe. Y dinaren en los entresuelos que van a donar a la obra nova.

Ha[i]g de advertir que fonch la causa que lo bisbe de Barcelona anava a la mà dreta del de Lleyda, essent més antich lo de Lleyda. Fonch la causa que, perquè les bulles del de Barcelona foren despachades un dia enans, que no les de Lleyda, y per ço tin-

¶³⁶¹ Al marge esquerre de l'entrada, prova de ploma.

¶³⁶² A l'interlineat: «1599». ¶³⁶³ Des d'ací fins al punt i a part, al marge esquerre i al final del foli. ¶³⁶⁴ Tot seguit, ratllat: «dilluns». ¶³⁶⁵ A l'interlineat: «don Simó».

¶³⁶⁶ *Blanques*. Un altre cas de l'ús de la grafia «c» amb valor de /k/ davant de «e» àtona. ¶³⁶⁷ Tot seguit, ratllat: «anaren al Real, perquè lo señor virey los convidà».

gué lo més principal lloch. Mes que anant lo correu ab los matexos despachs y portant los hu, com podia ser: diu-se que lo cardenal volgué fer est favor al de Barcelona, per ésser persona de més qualitat o perquè tingué hallà qui mir<r>às per ell. ¶^{46v}

144.

Dimecres,³⁶⁸ lo primer de dehembre dit any, après migjorn, se n'anaren los sobredits señors bisbes junts, cascú a sa terra.

Nostre Señor los guarde y·ls dexe fer com a bons pastors.

145.

SENT MAURO

Diumenge, a 12 de dehembre 1599, feren solemne processó en València al cos del gloriós sent Mauro, martre de Roma, que·l portà lo cardenal don Ferrando Ninyo³⁶⁹ de Guevara, inquisidor general. Lo qual estava depositat en lo monastir dels frares Capugins, fóra lo portal de la Trinitat.

Lo qual cos la clerecia lo rebé al portal dels Serrans en un túmulo o cadafals alt, fet enmig del portal, entoldat tot de seda, com a llit de camp. Y lo cos³⁷⁰ estava ab una caixa de vellut carmesí, ab tachons daurats o sobredaurats. Tendria en quadro tres pams. Y dalt, al cadafals, a la part dreta, estava lo il·lustríssim archebisbe; y al cap del banch o cadira, y a la sua mà esquerra, estava lo il·lustríssim compte de Benavent.

La caixa la portaven en les andes, hon se acostuma portar la ¶^{47r} custòdia del sant Sacrament. Y la portaven capellans y canonges. Y après venia lo il·lustríssim patriarxa don Joan de Ribera y, en seguiment, enmig de dos jurats, venia lo il·lustríssim compte de Benavent, virey, cascú ab sa acha blanca encesa en la mà. Après lo governador, don Lluís de Calatayut, enmig de dos jurats; en après lo bal·le, justítia civil y criminal. Anaren per lo carrer dels Serrans a Sent Berthomeu, per davant Nostra Señora del Sepulcre. Après per lo carrer de Cavallers a la Boseria, Mercat, porta Nova, Llonja de l'Oli, Stamenyeria, Calatrava y tornà al carrer de Cavallers, a la Deputatió, plaça de la Seu. Y entrà per la Seu a mà dreta, devés la Trinitat.

Y en dita processó anaren tots los officis ab ses banderes, y los chagants com en la processó de sent Vincent Ferrer o com en la entrada del rey. Y aquesta nit y agué moltes lluminàries, com dels patrons.

Començaren la processó a les ¶^{47v} onse hores, perquè avançaren lo rellonge y tot lo dia anà desbarat.³⁷¹ Les vespres se començaren casi a les deu hores, encara que lo re-

¶ ³⁶⁸ Escrit «Dijous»; ratllat «-jous» i afegit «-mecres».

¶ ³⁶⁹ Al manuscrit: «Nuyno». ¶ ³⁷⁰ De sant Mauro. Altrament, i per a celebrar la vinguda de les despulles d'aquest sant màrtir a València, l'arquebisbe Juan de Ribera va encarregar al pintor romà Giovanni Baglione (Roma, 1566-1644), seguidor de Caravaggio, el quadre *Martiri de Sant Mauro*, que va ser enviat des de

Roma a la ciutat del Túria l'any 1599, i que encara es conserva al Museu del Col·legi del Patriarca. Vegeu el catàleg de l'exposició *Testimonios romanos en las colecciones valencianas*, celebrada al Museu Pius V de València (2008) i dirigida per Fernando Benito Doménech i José Gómez Frechina, pp. 68-69. ¶ ³⁷¹ Tindre avaries, problemes de funcionament.

llonge tocà dotse. Depositaren lo cos en la sacrestia, ab acte de traslladar-lo al col·legi del dit señor il·lustríssim.³⁷² Estava, en lo frontispici del llit o arch que havien fet en lo portal, un títol que dia: «*Maurus Martyr Roma*», scrit ab lletres de argent.³⁷³ ||^{48r}

AÑY 1600

146.

NEVAR

Dimecres, a 3 de febrer 1600, dia de sent Blay, entre 8 y nou hores de la matinada nevà casi una hora y en après plogué.

147.

ALABASTRES EN SENT MARTÍ

En sobredit mes de febrer 1600, posaren les pedres de alabastre en les finestres de Sent Martí, essent obrer don Vincent Milà y sotsobrer N. Yvañes, notari.

148.

PENJATS AB ROBES BLANQUES Y BARRETS

Dit any, dia de Carnestoltes, penjaren dos hòmens que deyen que havien furtat³⁷⁴ de la recambra de la reyna. Y·ls penjaren ab robes blanques y barrets blancs. Y estos són los primers que han penjat en València ab les semblants robes. Y lo hu de aquells dix que per lo que·l penchaven no y sabia res.

149.

RELÍQUIA DE SENT VINCENT FERRER. ALTRA A 3 DE AGOST 1611.
COMTE DE BENAVENT PORTAVA LO BASTÓ DEL PALI DE MIG DE LA
MÀ DRETA³⁷⁵

Divendres, a 7 de abril 1600, a les tres hores de la vesprada entrà en València una relíquia del gloriós patró nostre, sent Vincent Ferrer. Y feren gran festa ||^{48v} de campanes

¶³⁷² Com ja hem dit anteriorment en la nota 334, es tracta del col·legi del Patriarca, també conegut per col·legi del Corpus Christi o de don Joan de Ribera, el seu fundador. ¶³⁷³ Des d'ací, fins al final del foli 47v, deu centímetres en blanc. ¶³⁷⁴ A l'original: «furtar». ¶³⁷⁵ Per a celebrar l'esdeveniment es va publicar la *Relación de las*

fiestas que el Arçobispo y Cabildo de Valencia hizieron en la translación de la Reliquia del glorioso S. Vincente Ferrer a este Templo. Sacada a luz por la devoción y mandamiento por el Doctor, y Canónigo Francisco Tárrega, y dirigida a los Illustríssimos y Excellentíssimos señores Condes de Benavente. Véndese en casa de Gabriel Hernández librero, en la Correge-

y músices,³⁷⁶ y la depositaren en la sala de Valèntia. Y a l'endemà, que fonch disapte, fonch feriat en honor de tan sancta relíquia.

Y com a cosa certa ser dita relíquia de dit sant, se veu clar que passant per la porta del señor don Jaume Ferrer, governador de la present ciutat, y estant doña Blanca, muller de aquell, tullida en una cadira, se féu portar ab aquella a la finestra de la sua casa per veure pasar tan sancta relíquia. Y reclamant la favor del dit sant gloriós, fon servit nostre Señor, per intercessió del dit sant, que en si dita señora sentís milloria y ella es llevà de la dita cadira, la que ans no podia —sinó anar ab ella, ab braços de criats o criades y abrigos— a fer les gràties al dit sant gloriós, juntament ab altres señores que a la present devotió se trobaren.

Y per tota ¶^{49r} la huytava repicà la Seu ab les parròchies, y sempre estigué la sancta relíquia en la sala Primera dels señors jurats, posada ab un vericle. Y per tota la octava fonch freqüentada per moltíssima gent. Y sempre, nit y dia, fonch vel·lada ab capellans de la Seu.

Y feren-se algunes danses dins estos dies. Y lo diumenge aprés següent, a 16 de dit abril,³⁷⁷ que fonch dins de la octava, que contaven ha setse del dit mes de abril, y agué justes en la plaça la Seu, y guanyà la una joya de aquelles don Francisco Roca, fill de don Pedro Roca, del carrer dels Exarchs.

Y lo dilluns aprés següent, que contaven a dèset dies de dit mes, dia de la sancta octava del dit sant, entre huyt y nou hores del matí anaren totes les parròchies, ab la Seu, en companya del señor patriarcha, don Joan ¶^{49v} de Ribera, vestit de pontifical, a la Sala.

Y en lo pati primer de la casa, allí baix, prengué dit señor il·lustríssim la sancta relíquia de mans del señor don Michael d'Espinosa, bisbe de Marruecos, y la portaren en processó a la Seu, y la posaren en lo altar mayor de la Seu. Y portaven del pal·li, a la mà dreta, lo señor de Bicorp, y lo de mà esquerra lo señor del Proenço, y lo segon de la mà dreta, don Lluís de Calatayú, governador també de Valèntia y compte de Ral, y lo tercer lo il·lustríssim señor don Alonso Pimentel y de Herrera, compte de Benavent y virey de la present ciutat — [el] comte de Benavent portava lo bastó del pali de mig de la mà dreta- y la altra part de la esquerra los señors jurats.

Acontengué, poch enans de abaxar la relíquia del gloriós sant, que un gich de tretse a catorse anys, mut y sort *a nativitate*, parlà i responia lo mateix ¶^{50r} que li dien, per ço que no sabia altre, com yamés agués parlat ni sentit. Lo qual gich estava en casa del señor que deyen de Faura.

Y dexada la sancta relíquia en la Seu, se féu solemníssim offici y predicà lo señor il·lustríssim patriarcha. Y aprés, a vespres, lo mateix dia, se féu solemníssima processó, y ab tots los officis y banderes y estandarts, y ab algunes inventions, y ab moltíssims cavallers, molt ben vestits, ab aches blanques enseses, que anaven entre los capellans de la Seu, a part de fora.

ría vieja, Valencia 1611; com també Relación Breve de la Real Merced, que ha hecho la Christianísima Reyna de Francia, Doña Maria, de la Santa Reliquia ó Hueso de San Vicente Ferrer, Valenciano... la P. M. Fr. Juan Vicente Catalán, Definidor de la Provincia de Aragón, de la Orden de Predicadores, en el Capítulo General que se ha tenido en París; Calificador del Santo Oficio de la Inquisición, Prior de este convento

de Predicadores de Valencia: con el recibimiento y Fiestas que se han hecho en esta Ciudad. En Valencia, junto al Molino de la Rovella, 1611. Vegeu també Bibliografía de Libros..., op. cit., pp. 214–215. ¶³⁷⁶ Músiques. En aquest mot també hi trobem la grafia «c» davant «e» àtona amb funció de la velar /k/, com ja hem vist en altres casos anteriors. ¶³⁷⁷ Al marge dret, com a incís: «a 16 de dit abril».

Anaren per la plaça de la Seu al carrer de Cavallers, a la plaça Calatrava devés los Teatinos y per la Corregeria a Senta Tecla, al carrer de la Mar, a la³⁷⁸ casa del gloriós sent Vincent. Entraren per la una porta y ixqueren per la altra, tornant al mateix carrer a la plaça de Predicadors. ¶^{50v} Entraren per la porta de l'hort de Predicadors, per lo dormitori, per la clàustra a l'altar mayor, y a la plaça, y al foçar de Benimaçlet, al carrer del Governador Vell, a la Morera Vera, y a Sent Steve, y a les Carneceries Noves, per davant Palàtio, y a la Seu.

Y hallí, lo il·lustríssim patriarcha dexà la relíquia enmig de l'altar. Y dita sa oratió y benedictió, se'n baxà a despullar a la sagrestia del pontifical ab què anava vestit. Y estant hallí, a l'altar mayor, tota la cavalleria, ab lo il·lustríssim compte de Benavent, lo qual també portava acha blanca ab sos fills.

Los señors jurats anaren a la Sala y portaren la túnica del gloriós sant, que se la havien dexada, acompanyats de molts cavallers. Y la portaren a la Seu, y de hallí prengueren la sancta relíquia y se'n la portaren a la casa del mateix gloriós sant. Portava la ¶^{51r} dita relíquia mosén Francés Beneyto, prevere, qui fonch estat jurat, y la túnica lo comanador de sent Antoni, dit Andrés, ab dos capellans, cascú als costats, vestits ab sobrepelliços y muses.

Lo señor virey sols la acompanyà fins a la porta de la Seu, que està al campanar, y los fills del dit señor la acompanyaren ab moltíssims cavallers.

Y anaren per la Corregeria Vella a Senta Tecla, carrer amunt de la Mar. Y quant foren a la plaça dels Ams, que hallí comença la parròchia de Sent Steve, la clerecia de Sent Steve, ab aches blanques enceses, y ab lo rector de aquella, que's deya Pere Scolano,³⁷⁹ ab una relíquia, entraren en orde y entonaren *Te Deum laudamus* y acompanyaren la relíquia fins a la casa del gloriós sant, y hallí la dexaren; y serien deu hores de la nit.

Y no la ¶^{51v} acompanyà lo il·lustríssim perlat, ni lo il·lustríssim compte, com é dit. Dins la octava y agué grans debats sobre a hon la posarien; perquè los frares de Predicadors la volien, la Seu també, y lo Consell determinà que's posàs en la sua casa pròpia.

Y al cavaller, que'n féu tan bona obra de enviar-nos-la, li estrenaren, ab una carta de camvi, vint mil reals castellans per a una cadena y un cavall; que's deya lo cavaller don Joan de l'Àguila,³⁸⁰ que era capità de la infanteria de Bretaña.

Y al que la portà li estrenaren cinch mil reals castellans y li feren plat tots los dies que estigué en València.

Ha fet y fa, la santíssima relíquia, cada dia, moltíssims milacres. Nostre Señor es tinga per content y se'n servixca de tots nosaltres per a son sant servici.

La qual relíquia tancaren en una ¶^{52r} caxa tota de ferro, ab moltes claus y tancadures, que dita caxa tenia. La qual dien que era de Pere Antoni Matheu, jurat que era en lo present any, la qual era de llargària de una alna y de amplària dos pams. La qual posaren enmig de l'altar, cuberta ab una tovalla de brocat y un reliquiari damunt de aquella, ab quatre canelobres de argent en lo altar, ab sos siris, y ab molta freqüentatió de gent. Y los capellans de Sent Steve assistien cantant molts goig[s].

¶³⁷⁸ Tot seguit, ratllat: «ab». ¶³⁷⁹ Segurament es tracta d'un germà de Gaspar Escolano, autor de les *Décadas*; també és possible que Porcar s'haja

equivocat amb el nom i es vulga referir al mosén historiador. ¶³⁸⁰ Subratllat: «don Joan de l'Àguila».

Y perquè la ciutat, ab son Consell, determinà que assistisen frares tan solament, ab exclusió dels capellans, lo dit clero fermà de dret, y los frares lo mateix, ab una concòrdia que dits frares mostraren entre·ls frares y capellans de dita església, y per rahó de dita concòrdia los dos estats se restaren, pasant lo plet havant.

Y ¶^{52v} havant³⁸¹ los frares y capellans estigueren junts molt de temps, celebrant misses y goig[s], partint mig per mig los emoluments.

150.

CONCÒRDIA ENTRE SENT MARTÍ Y LES REPENEDIDES, ÀLS³⁸² SENT GREGORI

Divendres, a 12 dies del mes de maig, dit any 1600, lo reverent clero de Sent Martí y lo síndich de València, Batiste Matheu y N. Garcia, com administrador de la casa de les Repenedides òlim,³⁸³ ara dita de Sent Gregori, per la rahó amunt dita, feren capitulacions sobre la nova erectió de la església o casa, que de nou la ciutat de València havia fundat per a les Repenedides, en nom de sent Gregori, ab acte rebut per Mathia Chor-ruta, notari síndich del clero de Sent Martí, que fonch a l'endemà de la Assensió.

Y lo dia de la Assensió, que fonch dijous, a onse del dit mes de maig 1600, lo rector de Sent Martí, don Francisco López de Mendoça, entre sis y set hores de la vesprada benehí la campana per a dita església, dins lo mateix descubert de les Repe-nedides.³⁸⁴

¶^{53r} Diumenge après següent, que contàvem a 14 de dit mes de maig, 1600, celebra-ren en dita església missa solemne, que fonch la primera. Dix-la mosén Aznar, beneficiat en la Seu, y lo evangeli mosén Polo, y la epístola mosén Siurana, beneficiats en Sent Joan del Mercat, y predicà lo doctor Antoni Joan Andreu,³⁸⁵ ab assistència dels senyors ju-rats y lo clero de Sent Martí y altres molts.

Y dit dia,³⁸⁶ entre tres y quatre hores de la vesprada, se féu solemne processó ab tots los officis y frares y capellans, a la dita casa de Sent Gregori; assistint-hi lo il-lustríssim compte de Benavent, virrey, y lo il·lustríssim don Joan de Ribera, archebisbe de València, y ab don Michael d'Espinosa, bisbe de Marruecos, vestit de pontifical, y a la mà dreta, davant lo pali, lo señor virey, y a la esquerra lo il·lustríssim señor archebisbe.

Y aquest dia se dix que los senyors jurats ¶^{53v} tenien una carta de sa magestat, ab la qual los manava que la relíquia del gloriós sent Vincent la tornasen a la Seu.

¶³⁸¹ Confusió de Porcar per «abans». ¶³⁸² Llatinisme equivalent a «abans» o «en altre temps». ¶³⁸³ Abans. ¶³⁸⁴ Abans, ratllada, una «p». ¶³⁸⁵ Antoni Joan Andreu (València, 1560-València, 1603). Frare de l'orde de Sant Francesc, fou catedràtic d'Arts Metafísiques i Teologia de l'Estudi General de València, on arribà a ser

vicerector. També va ser membre de l'Academia de los Nocturnos, amb el pseudònim «Vigilia». És autor de la *Historia milagrosa del rescate que se hizo en Argel del Santo Crucifijo* i altres obres de tipus religiós. Vegeu V. XIMENO: «Antonio Juan Andreu», en *Escritores del Reyno...*, op. cit., tom 1, p. 121. ¶³⁸⁶ Tot seguit, ratllat: «a les».

MORT DE TORROSELLA, NOTARI. Y APRÉS SE DESCUBRÍ QUE·L MATÀ N. MARTÍ, DE QUART, PER ORDE DEL MATEIX SEÑOR DE MANISES. Y TAMBÉ MATÀ A QUENDE PER ORDE DEL SEÑOR DE SUMACÀRCER, DON FRANCISCO CRESPI DE VALLDAURA. Y EST AGUÉ PERDÓ Y NO LO DE MANISES. Y APRÉS LO DE MANISES MORÍ AMAGAT EN SA CASA. Y·L SOTERRAREN EN PREDICADORS. Y AQUEST DEXÀ UNA FILLA, DITA DOÑA PAULA, LA QUAL APRÉS CASÀ AB DON LLUÍS MARRADES, FILL DE DON FRANCISCO MARRADES, SEÑOR DE SELLENT

Divendres, a 19 de maig 1600, se féu crida per la Real Audiència, y s'afixà als cantons dels carrers, per a qui descubris qui havia mort a Torrosella, notari. Que·l mataren a la torre de Senta Catalina, a l'ort de Arguedes, a les nou hores de la nit, venint en companya de don Pedro Boyl, señor de³⁸⁷ Manises, y de don Joan de Pròxita y de Sal·lelles, notari, y de altres.

Y prometia que lo señor virey li donaria perdó general de qualsevol cas que hagués fet a qui l'havia mort, si lo matador no l'havia mort per son interès propi; però que si per inductió de altre lo avia mort, li donaria cinc-cents ducats y assegurat, y·l tendria segret lo seu matar.³⁸⁸ Y al señor de Manises y al don Joan y a Salelles, y a altres, los posaren en la presó. ¶^{54r}

PROCESSÓ DEL CORPUS, MOLT ENJORN. TAMBÉ ES FÉU EN LO AÑY 1613, A 6 DE JUNY. Y TAMBÉ EN LO AÑY 1626, A 11 DE JUNY (foli 486)

Dijous, lo primer de juny, dia del Corpus, any 1600, se féu la processó del santíssim Sacrament molt enjorn; que ans que·s fes de nit se acabà, que serien les primeres oracions de l'Ave Maria.

Y en aquest any fonch jurat en cap del[s] Cavallers Miquel Àngel Solanes,³⁸⁹ que està al forn de l'Embaxador, y la primera volta que fonch jurat. Y lo señor de Mirafior y tal Sancho, de Onda dit.

Y també se'n féu en lo any 1613,³⁹⁰ a 6 de juny, una altra d'esta manera, essent archebisbe don Isidoro Aliaga.³⁹¹

¶ ³⁸⁷ Tot seguit, ratllat: «dit». ¶ ³⁸⁸ Al marge esquerre, com a incís: «los féu matar». ¶ ³⁸⁹ «Miquel Àngel Solanes» al marge esquerre, com a incís. ¶ ³⁹⁰ A la línia, ratllat: «1603»; a l'interlineat: «1613». ¶ ³⁹¹ Isidoro Aliaga Martínez (Saragossa, 1568-València, 1648). Fill d'un botiguer de draps del barri saragossà de las Boticas Hondas, i germà menut de Luis Aliaga —que amb el temps seria confessor del rei Felip III i inquisidor general—, ingressà en l'orde de Predicadors, on faria solemne professió el 1586 en la capital aragonesa. Posteriorment va ser lector

de Teologia i regent d'estudis del col·legi de Sant Tomàs, de l'església de Santa Maria de la Minerva a Roma, on coneixeria el dominic valencià fra Tomàs Maluenda i col·laboraria amb ell en l'edició de *De Paradiso voluptatis*, a qui havia enviat el mestre general de l'Orde, fra Jerónimo Xavierre, per treballar en la reforma del missal i del breviari i en la Biblioteca dels Sants Pares. La relació dels Aliaga —Luis i Isidoro— amb Xavierre, que més tard esdevindria confessor de Felip III i de Luis Aliaga, confessor del duc de Lerma, seria decisiva en l'escalada al poder

153.

Disapte, a 3 de juny 1600, entre onse y dotse hores de migjorn, venint lo rector de Sent Steve, dit Scholano, de Sant Salvador, de oir³⁹² lo sermó del Corpus de frare Cabanelles, y venint per la plaça del Mestre Racional, prop de l'Almodí, caygué un pardal de la teulada de l'Almodí novell y posà's damunt lo barret del dit rector, sens ell adonar-se'n, ni sentir-lo, y molts mirant-lo

Y saludant a hu que'l saludava, posant la mà al barret, tocà lo pardal y se'n bolà y ^{54v} se n'entrà per una de les finestres de casa Bertran y posà's damunt lo cap de la filla de Bertran. Y ellà posà's la mà al cap per veure lo que era: tocà lo pardal, lo qual bolà y se'n tornà a la teulada de l'Almodí.

Cosa que donà que dir als miradors. Y glosaren, cascú a son propri juhí, que la relíquia del gloriós sent Vincent —la qual de present estava en la sua pròpia casa, al carrer de la Mar y estava ab contentió entre'ls frares y capellans y la ciutat—, sobre de qui havia de ser dita relíquia de la ciutat y que la havien posada en poder de capellans, que eren significats per lo rector, y frares que eren significats per la filla de Bertran, lo qual valia molt als frares.

Y que per llevar de contentió se n'havia tornat³⁹³ a l'Almodí, que és la ciutat, y se havia posat en la Seu, que per aquella casi tota València era significada y molts volien que allí ^{55r} la tornasen.

Y açò o dix Ramires, un barber que estava al cantó de Sent Steve, y un criat de aquell, dit Michael, que o veren, sens altres molts que o havien vist. Y u contaren al doctor Gavaldo, a mosén Anthoni Ferràndiz y a mi, y a altres que allí estaven, beneficiats en Sent Martí.

154.

EXTREMAUNCIÓ DE SENT MARTÍ, FALTA

Disapte, a 17 de juny 1600, entre tres y quatre hores de la vesprada trobaren [de] menys la caixa de la Extremaunció de la parròchia de Sent Martí, que la havien furtada.

Y aquesta vesprada despedí de la església al scholà que tenia don Francisco, rector, que's deya Navarro.

155.

OFFEGÀ'S UN BENEFICIAT DE SENT MARTÍ, DIT MURCIANO

Dijous, a 22 de juny 1600, a les set hores de la vesprada se offegà³⁹⁴ mosén Vincent Murtiano, diaca beneficiat en Sent Martí. Offegà's en la mar,³⁹⁵ en l'aygua de Bonanat.

eclesiàstic dels dos germans. Així, el febrer de 1608 va ser nomenat mestre general de l'orde de Sant Domingo a la Província d'Aragó —que comprenia el regne d'Aragó, el principat de Catalunya, el regne de València i el de Mallorca—; en octubre va ser nomenat bisbe d'Albarrasí;

el 13 de juny de 1611, bisbe de Tortosa i a primeries de 1612, arquebisbe de València. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, pp. 45-59. ¶ ³⁹² Tot seguit, ratllat: «de». ¶ ³⁹³ L'au abans esmentada. ¶ ³⁹⁴ A l'interlineat, ratllat: «en la mar». ¶ ³⁹⁵ A l'interlineat: «en la mar».

Y après, diumenge, a la una hora de la vesprada vingué nova que havia aparegut micha llegua més amunt de la creu de la Conca. Y anàrem hallà ||^{55v} cinch capellans y la creu; és a saber: mosén Chevarne, mosén Porcar, mosén Carcí, mosén Pons y mosén Gavarda, ab cavalcadures, que lo pare de dit Murtiano ens donà, del carrer de Sent Vincent.

Y lo antecessor de aquest beneficiat, que's deya mosén Solana, rector de Gaudalest, lo mataren a punyalades y despullat.

156.

ECLYPSE³⁹⁶ DE SOL. Y A 3 DE OCTUBRE, 1614, N'Í HAGUÉ ALTRE TERRIBLE. Y A 31 DE DEHEMBRE 1603 Y AGUÉ LA CONJUNCIÓ MAGNA

Dilluns, a 10 de juliol 1600, dia del gloriós sent Christòfol, començà a eclypsar-se lo Sol. Y casi quant fonch a les dotse hores y un quart perdé molta de la sua claror, que casi pareixia ésser Lluna prop del ple, ab color molt esmortida.

Nostre Señor se tinga per content en castigar-nos en aquest món, per sa infinita misericòrdia.

157.

TORNADA DE LA RELÍQUIA DE SENT VICENT A LA SEU

Diumenge, a 16 de juliol 1600, a les sis hores de la vesprada se féu ||^{56r} processó general de les òrdens y capellans. Y tornaren la santíssima relíquia del gloriós sent Vincent de la sua casa del carrer de la Mar, y la posaren en la Seu, en una capella dels canonges de la Seu, dita de Tots Sants, al costat de Nostra Señora d'Esperança.

Y a la nit feren grandíssima festa tota València de llumenàries y farons. Y la Seu estava molt adornada de farons y aches, y casi tots los capellans posaren farons y regoxixaren la festa ab grandíssim aplauso.

Y tot fonch per orde de sa magestat del rey nostre, perquè los frares volien la relíquia. Y sa magestat dispongué com era de rahó y justícia.

¶ ³⁹⁶ Mossén Porcar, com tants contemporanis seus, mostra un gran interés pels fenòmens del doblat astronomia/astrologia, que aleshores s'interpretaven com signes anunciadors de guerres, calamitats o males collites. Per exemple, el pas del cometa Halley en setembre de 1607 –entrada 480– s'explicarà com l'avís o anunci de l'expulsió dels moriscos. També podien interpretar-se com condicionadors de la idiosincràsia d'un poble. Així, Gaspar Escolano, en les seues *Décdotas de la historia...* (1610) –llibre IV, capítol XXII, columna 861– explica el tarannà dels habitants de València, de la següent manera: «es dotrina común que el signo que señorea en ella es el de Escorpión, y el Planeta Marte, en oposición al signo de Tauro y Planeta Venus. De donde

les viene a los Valencianos (d'estos hablo, que la turbamulta de forasteros naturalizados va por otro camino) ser naturalmente generosos, fuertes de corazón, animosos, ayrados, ardientes, executivos, promptos, intrépidos y acometedores de empresas, por árduas y peligrosas que sean...». I que Rafael Ledesma, de l'Academia de los Nocturnos publicarà a València, l'any 1599, *Apologia en defensa de la Astrología*. Altrament, un famós escriptor contemporani, Miguel de Cervantes, en *Don Quijote de la Mancha* (1605–2005), edició IV Centenari, capítol XII, pp. 104–105, també ens parla d'un estudiant, de nom Grisóstomo: «que sabia de la ciencia de las estrellas, y de lo que pasa en el cielo, el sol y la luna», i també que «adivinaba cuando había de ser el año abundante o estil (estéril)».

Féu-se octavari lo il·lustríssim archebisbe. Predicà lo dilluns següent y a les dos hores y agué ¶^{56v} gran música y cançons fins prop de les quatre hores y un quart. Y après digueren vespres en la Seu y fins al diumenge tota la octava se féu axí.

Y lo diumenge a 23, a les cinch hores feren processó general de les parròchies, segons lo dia, ab capes y diaches, y tota la Seu rodada de llums. Y portaren la relíquia de l'altar mayor a la capella, dita de Tots Sancts, y hallí la depositaren en un armari enmig de l'altar, aposat.

158.

FURT DE LA ÇABATA DE NOSTRA SEÑORA DEL CARME

Dimats, a 15 de agost, any 1600, dia de la Assumptió de nostra Señora, a les set hores de la vesprada, casi a les orations, furtaren del monastir de nostra Señora del Carme, de damunt de l'altar, que estava a l'entrar de la porta, que la donaven adorar,³⁹⁷ la relíquia de la çabata de nostra Señora del Carme.

Y en après, lo dia següent, a les nou hores del matí, dia de sent Roch, lo rector de Sancta Creu la'ls restituí. ¶^{57r}

159.

FAMA QUE'L CRUCIFICI DE SENTA CATALINA SUAVA

A 26 de agost 1600, se mogué gran rumor per València que lo crucifici que està en la confraria de Senta Catherina martre suava aygua. Y persones dignes de fe tal cregueren.

160.

CHRISTIANS FUGITS DE ALGER

A 25 de agost 1600, entraren per lo portal del Real quaranta-nou catius christians, que se n'havien fugit de Arger ab una barca mol gica, y portaven dones ab criatures als pits que mamaven y alguns negres.

Y se n'anaren devés la Inquisició, perquè diuhen que ab ells venien tres o quatre renegats.

161.

PORT DEL COS DEL REGENT, DON PEDRO SANS

Divendres, a 31 de setembre 1600, portaren lo cos de don Pedro Sans, regent de cort, y'l posaren en sa casa, que estava a les spal·les de la casa del señor del Verger.

¶³⁹⁷ Escrit al marge dret, com a incís: «que estava a l'entrar de la porta, que la donaven a adorar».

Y disapte, a 2 de dit mes, entre deu y onse hores de migjorn, lo portaren a soterar al monastir de Predicadors, en la capella primera, a mà dreta, entrant al claustre per la porta de la Porteria. ¶^{57v}

162.

DON BERNARDINO ZANOQUERA, MESTRE RACIONAL

Dimecres, a 6 de setembre 1600, juraren en la Seu de València, entre deu y onse hores de migjorn, en mestre racional, a don Bernardino Zanoguera. Y dix la missa mosén Conca, domer de la Seu. Assistí lo virey, compte de Benavent, y los jurats de València.

163.

INVENCIO DE FRARES DE PREDICADORS (*Vide alia, dijous a 4 de agost 1611. Altra a 7 de abril 1600*)

Diumenge, a 15 de octubre, 1600, los frares de Predicadors feren gran festa y processó de una relíquia que varen traure del dit del gloriós sent Vincent Ferrer, que dien era lo dit ab que senyalava, ab la mà dreta, lo Juhí Final.

Y portà la relíquia lo señor patriarcha, y acompanyà lo señor compte de Benavent, virrey. Y la posaren en una capella que és dels Carroços, sots invocació de dit sant, que està a mà dreta de la entrada de Predicadors.

Y cert que han tengut que murmurar ¶^{58r} axí del señor patriarcha, com dels frares, com dels demés. Perquè a puix³⁹⁸ de dos-cents anys a esta part, yamay se ha sabut, ni entés, que·ls frares tenien relíquia del dit sant. Ans bé al contrari, perquè dels matexos frares se sap, y se à oyt dir predicant, que eren desdichats los valentians, que no tenien relíquia alguna del dit sant. Y açò o predicà lo sant pare fray Lluís Bertran y fray Forner, y més fray Justiniano,³⁹⁹ que féu la obra del dit sant. Essent llibre a tan curiós, y de gran treball per a l'auctor, yamay ne fa mentió de relíquia del dit sant; que si la y aguera, fent mentió de moltes coses de menys importàntia, ne aguera fet mentió d'ella.

Y lo que és de consideració, que lo frare⁴⁰⁰ que hara, de nou, à compost la vida ¶^{58v} del gloriós sant, frare Diago,⁴⁰¹ co[n]tradiu en moltes coses al tractat que ha fet frare Mas de la relíquia del dit. Y puix la relíquia à moltíssims anys que los frares de ara diuhen que la tenien, los sobredits sants y auctors ne agueren fet mentió, y com no la fan se creu que no és del sant. Ans bé tostemps dita relíquia la han acostumada dits frares a donar adorar per relíquia, uns diuhen de sent March, altres de sent Thomàs, altres de sent Domingo.

¶³⁹⁸ Escrit «apuíx» amb valor adverbial, amb la preposició «a» amb funció adventícia. ¶³⁹⁹ Es tracta de fra Vincent Justinià Antist, religiós valencià de l'orde de Sant Domingo o Predicadors, que va escriure *La Vida e Historia del Apostólico Predicador San Vicente Ferrer*, impresa per Pedro Huete a València en l'any 1575. Vegeu V. XIMENO: «Fr. Vicente Justiniano Antist», en *Escritores*

del Reyno..., op. cit., tom 1, p. 209. ¶⁴⁰⁰ Es tracta de fra Francesc Diago, autor de *Historia de la vida y milagros de san Vicente Ferrer, con una relación de la santa reliquia de su bendito cuerpo, que ha llegado a Valencia, y de los grandes milagros que ha obrado y fiestas que se han celebrado*, impresa per Gabriel Graells a Barcelona, l'any 1600. ¶⁴⁰¹ Al marge dret, com a incís: «frare Diago».

Perquè parlant los frares, predicant de dit sant, jamay han fet mentió de relíquia que tinguesen, ans bé que no la tenien sinó sols dels hàbit[s], lo bàculo, la çabata, però de son cos y persona, no res. Puix ningú dels frares que ara són, n'í a molts anys a esta part que són estats més llegits, ni tant ¶^{59r} com fray Justiniano o era, almenys en coses de història y d'escriure veritat.

Sinó sols és estat que han amostrat uns papers ab los quals diuhen que era del dit del gloriós sant la relíquia. Y fray Justiniano los tenia més ben llegits que no los de ara, que almenys ne fera mentió alguna en son llibre. Ans bé's creu que ne achen tengut, però que sia aquesta *dubitat Augustinos*.⁴⁰² Perquè si dits frares tingueren a tant important relíquia, com la que diuhen que tenen, no agermanaren tan la gent de València per a què'ls donasen la que està en la Seu, y és verdadera, puix era més principal la sua que la nostra. Y a perill de posar-se en gran perill la ciutat, sinó com han vist que la gent accudia, ¶^{59v} y de cada dia acudix⁴⁰³ tant a la Seu, a la dita santa relíquia, no sé què sperit los à mogut a moure novetats, sols per divertir la gent de la Seu, perquè saben que nostra gent és molt amiga de coses noves.

Però confiansa tinch ab lo gloriós sant, que és patró meu, que per sos mèrits se sabrà la veritat y lo ànimo de cascú, y lo que és de més consideratió, que jamay los nats han vist portar en processó de dit sant la relíquia, que diuhen los frares —ans bé la capa o altra relíquia de roba de dit sant—, que si la tingueren, havent la ciutat fets tants gastos y processons tan solemnes, la ciutat la haguera fet portar en la processó.

Y açò se advera més per lo que fray Geroni Català,⁴⁰⁴ que fonch prior de Predicadors, diumenge, a 3 de agost 1611 (*pro ut infra*, foli 142), portà una relíquia de dit sant y altra de sent Erasme, y la portaren al portal de Serrans. Y de hallí les portaren ab solemne processó a Predicadors, que si ells ne tingueren no feren ara, *de novo*, lo que han fet. Y també don Juan de Ribera envià a França a un notari apostòlich de la sua cort, dit mosén Almoradí, y li'n portà altra. Y en galardó y premi li donà la rectoria de Càrcer. Y essent rector de dit lloch, morí per ser malsà a aquell lloch y de arroços.⁴⁰⁵

164.

OBRERS DE POBRES DE SENT MARTÍ

Dimecres, lo primer de noembre 1600, essent obrer de Sent Martí y pare de pobres March Antoni Bononi, penchà roba en la església per als pobres, és a saber: manteles, 45; llançols, 32; ¶^{60r} capes, 36; faldetes, 44; façades, 36; saboyanes,⁴⁰⁶ 31; camises, 97; camisetes, 20; coteles, 50; calcetes totes de color de grana y de agulla, 120 parelles; zaragüells, 8.

¶ ⁴⁰² El dubte de sant Agostí es refereix al concepte de predestinació en la salvació, encara que ací no té aqueix sentit. ¶ ⁴⁰³ Al marge dret: «y cada dia acudix».

¶ ⁴⁰⁴ Deu referir-se a Gaspar Català de Monsonís, natural de Benassal. Encara que desconeguem la seua data de naixença, prengué l'hàbit de l'orde de Predicadors a València el 25 de gener de 1602. Posteriorment estudià a Salamanca i quan tornà a la ciutat del Túria va ser lector de dos cursos d'Art i Teologia; prefecte d'Estudis; examinador sinodial d'aquest arquebisbat; obtingué

el grau de Mestre; prior del monestir de València, i no acceptà ser bisbe de Lleida el 1652. Va escriure: *Explicación sobre la oración del Padre Nuestro; Epístola a Dominum Michaellem Batistam de Lanuza; Tractadus de Ausiliis i Sermones de Tempore*. Vegeu «D. Fr. Gaspar Català de Monsonís», en V. XIMENO: *Escritores del Reyno...*, op. cit., tom II, pp. 3-4. ¶ ⁴⁰⁵ On s'hi conreava arròs, per trobar-se a tocar del riu Xúquer. ¶ ⁴⁰⁶ Savoianes, faldes obertes per davant que duïen les dones en els segles XV, XVI i XVII (DCV).

MORT DE LA BEATA SOR AGULLONA⁴⁰⁷

Disapte,⁴⁰⁸ a 9 de dehembre 1600, entre quatre y cinch hores de la matinada morí una beata de la orde de Sent Francés que es deya sor Agullona, que lo patriarcha il·lustríssim la tenia en una de les sues cases, prop del Col·legi. Y molts dies ans que morís, lo il·lustríssim, ab los dos bisbes que tenia en palàcio, la vissentaven molt a menut y estaven ab ella la mayor part de la nit.

Y lo virey, compte de Benavent, la vissità, y moltíssimes persones de títol. Y lo il·lustríssim patriarcha la féu posar en la sua carroça y, acompanyat ab los bisbes, la portaren al monastir dels Capugins, fóra lo portal de la Trinitat. Y hallí la posà en un túmulo alt y la tingué 3 dies. ¶^{60v} Y lo pintor Sarinyena la retratà. Tenia una garlanda de flo[r]s al cap y les mans posada una sobre l'alt[r]a, y una creu entre les mans y los pits, y lo coxí de sarga,⁴⁰⁹ conforme los capugins. Estava a la part de la epístola, al replanell de l'altar, los peus descalços, vestida ab àbit nou.

Y les parròchies y los monastirs anaren a dir-li un respons. Y en lo any 1605, lo dit señor archebisbe la traslladà al seu Col·legi.

ARMADA SOBRE ÀRGEL

A 28 de agost 1601, anà a Alger la armada del rey, y fonch general Andrieta. Y se'n tornà sens fer effecte.

AVALOT DE ARMADA

Als primers de abril 1602, vingué un gran avalot que venia la armada del Turc.⁴¹⁰ Y axí València se posà tota en armes, y feren moltes mostres y resenies, axí en lo pla del Real com en la plaça de Predicadors, sent virey lo conte de Benavent, don Joan Alonso de Pimentel. ¶^{61r}

¶⁴⁰⁷ La religiositat valenciana, en la seua vessant espiritual, va ser un tema d'actualitat d'aleshores, protagonitzada per sants i beats del clergat regular: Francisc de Borja, jesuïta; Lluís Bertran, Domingo Anadón i Joan Micó, dominics; Tomàs de Vilanova, agustí; Nicolàs Factor, franciscà o Gaspar Bono, victorià. Pel que fa al clergat secular tenim la frustrada canonització de mossén Simó, a més d'un grup de persones devotes, laiques o ordenades en menors, com ara les beates: Francisca Llopis, Anna de Jesús o Agnès Medina de Falcó. En el cas d'aquesta entrada es tracta de la beata Margarida Agulló, del beateri del carrer Renglons.

Vegeu E. ALCOVER: *Historia de la Congregación de las religiosas Terciarias Franciscanas de la Inmaculada*. Origenes, València, 1974, pp. 143-171; Francisco PONS: *Místicos, beatas y alumbrados*, València, Alfons el Magnànim, 1991, pp. 34-48 i també E. CALLADO ESTELA: *Devoción popular y convulsión social en la Valencia del Seiscientos*, Institució Alfons el Magnànim, 2000, p. 29. ¶⁴⁰⁸ Al marge dret, davall del títol, prova de ploma que es repeteix al llarg del dietari i que consisteix en un cercle partit per la meitat amb una ratlla. ¶⁴⁰⁹ Al text: «serga». ¶⁴¹⁰ El soldà otomà Mehmet III, que va regnar entre els anys 1595-1603.

168.

DE CHRISTIANS NOUS. CASES QUE Y À EN LO REGNE DE VALÈNTIA:
25.165

Divendres, a 28 de juny 1602, lo señor compte de Benavent, virey de València, ajustà a tots los síndichs de les alchames dels moros y li prometeren de donar xexanta mil ducats, pagadors en huyt anys, per a servici de sa magestat. Y's trobà que y havia, de cases de christians nous, vint-y-sinch mília cent xexanta-sinch cases de aquells.

Y⁴¹¹ a 30 de setembre 1609, comensaren a embarcar-se los moros del regne, per manament del rey, fet a 11 de dit mes, dit any 1609. (*Vide infra*, foli 131 y 128)

169.

ACTE DEL SANT OFFICI EN LA PLAÇA DE LA SEU. ALTRE A 5 DE SETEMBRE 1604. ALTRE EN LO AÑY 1607, A 7 DE GINER. ALTRE EN LO AÑY 1621, A 4 DE JULIOL. ALTRE EN PREDICADORS, A 27 DE JULIOL 1608. ALTRE EN LA PLAÇA DE SENT LLORENS, A 27 DE OCTUBRE 1616. ALTRE EN PREDICADORS, A 6 DE DEHEMBRE DE 1609⁴¹²

Diumenge, a 30 de juny 1602,⁴¹³ feren acte públich de la Santa Inquisició en la plaça de la Seu.⁴¹⁴ Y cremaren quatre moros, tres estàtues y dos caxes ab osos. Y varen traure a hun notari del Guerau, que's deya Yvanyes, per fitiller, y una filla de un tender que era guarda del señor virey, dit Pedrolla.⁴¹⁵ Y prop del portal Real vell, y acabada de llegida la sentència, li llevaren la corroça que portà y lo hàbit, y's segué en son lloch. Y també una negra, que altres dos voltes l'avien treta, y ^{61v} ab unes corroces molt[s] altres, ab moltes llistes de or fals, fetes garlandes, y molt pintades, per fitillers cascú de les dites persones, per sos delictes.

Agué-y quatre señors inquisidors, y lo cadafals era un ters mayor de l'ordinari. Y dien que havia ya set anys que no y <a> havia agut acte⁴¹⁶ del Sant Offici.

170.

MORT DE RÀBIA

Divendres, a 25 de juliol 1602, dia de senta Anna, morí Antoni Mandieta, mercader. Prop estava de casa de Sent Martí, y morí rabiant. Per ço que set mesos havia que'l mosegà un gos rabiós. Y lo saludador⁴¹⁷ li dix que's guardàs de entrar en aygua, y sis dies ans anà al bany, y axí que rabià mosegant los coxins y llansant espuma.

¶ ⁴¹¹ Línies escrites al marge dret. ¶ ⁴¹² Paràgraf que figura al foli 62r, al marge dret. ¶ ⁴¹³ A l'interlineat: «1602». ¶ ⁴¹⁴ A l'interlineat: «en la plaça de la Seu».

¶ ⁴¹⁵ Al marge dret, com a incís: «dit Pedrolla». ¶ ⁴¹⁶ Tot seguit, mot ratllat i il·legible. ¶ ⁴¹⁷ Home que s'atribueix el do màgic de guarir amb paraules.

Y lo disapte següent, a les deu hores de matí, entrant per la església de Sent Martí, dit cos damunt la ymage de nostra Señora del Carme, ab los confreres, a soles decantaren los portants lo cos, y caygué la ymage y rompés lo bras dret. ¶^{62r}

171.

VENGUDA DEL GERMÀ DEL REY CUQUÓ Y SON FILL. Y LO REY CUQUÓ ES DIU SIHADAMAR⁴¹⁸

Disapte, a 3 de agost 1602, entre nou y deu hores de la nit arribà al Guerau lo germà⁴¹⁹ del⁴²⁰ rey Cuquó⁴²¹ y lo fill,⁴²² ab una fragata. Y'l señor virey lo féu portar al palàtio y allí lo convidà a sopar.

Y diuhen que dit señor comte⁴²³ anava vestit ab una roba de domàs carmesí, ab fresos de or, ab una ca<n>dena de or y quatre pistoles a la sinta. Y en continent donaren uns despachs que portaven al dit señor comte, y en continent los despedí ab tota diligència ab una correu. Y après, a les tres de la matinada, se n'anaren dits reys devés la cort.

172.

AVALOT DE ARMADA

Dilluns al vespre, a 9 de setembre de 1602, vingué un correu al señor virey, compte de Benavent, lo qual li portà noves de com lo divendres, a 6 del present, a l'alba, arribà la armada a Cartagena, y portava galeres, 85; naus, 32; urques flamenques, 20; zambres visquaynes, caravelles y puials, 95; bergatins, 37; galeases, 2. Que tots los vexels prenen summa de 276 y vénen infants de pelea 36.000. ¶^{62v}

173.

PREPARATIÓ PER A ALGER, DE GENT

Dimecres, a 10 de setembre de 1602, vingué una carta de sa magestat al señor virey, la qual dia que nomenasen capitans per a què tinguesen tres mil hòmens aparellats per a la jornada de Alger. Y que fos coronel don Pedro Vich.

Y axí, dit dia, entre sinch y sis de la vesprada se enarbolaren tres banderes en la plaça de la Olivera. Y tots admirats de la novetat.

Los tabal·lers que tenia hallí don Francisco Marrades, que és hu dels capitans nomenats, llançà bando, qui's volgués assentar en la sua bandera, en servici de sa magestat, per a la jornada de Arger.⁴²⁴

Y vingué nova que les naus de la Armada estaven ya en Mallorca.

¶⁴¹⁸ Centrada i dalt del text, una mena de creu. ¶⁴¹⁹ Al marge esquerre, com a incís: «germà del». ¶⁴²⁰ Abans, a la línia, ratllat: «do». ¶⁴²¹ Ratllat: «y el de Alavés».

¶⁴²² A l'interlineat: «lo fill». ¶⁴²³ A l'interlineat hi ha tres mots ratllats i il·legibles; a la línia, també ratllat: «lo servia de mestresala». ¶⁴²⁴ Tres línies ratllades i il·legibles.

174.

PROCESSÓ PER A LA ARMADA

Disapte, a 14 de setembre 1602, dia de sancta Creu, a les sis hores del matí se féu una processó general ¶^{63r} a Predicadors, per lo felís succés de la Armada.

175.

Y dit dia, a l'alba, despararen una escopetada a Mathia, lo mercader, que està en la caseta de la plaça de la Seu, per una rexeta baixa. Y no li assertaren.

176.

ANADA DELS FILLS DEL VIREY PER A ALGER

Dimecres, a 18 de setembre 1602, entre quatre y cinch hores de la vesprada se n'anaren a Dénia los tres fills de l'il·lustríssim señor compte de Benavent, per a embarcar-se per a la jornada.

177.

Dilluns, a 4 de noembre 1602, entre sis y set hores de la matinada, en lo signe de Leo, que aquell dia estava la Lluna.⁴²⁵

178.

TORNADA DELS DE ALGER

Dijous, a 7 de noembre 1602, vingueren-se'n los señors cavallers y la demás gent, que havien anat a la empresa de Arger⁴²⁶ sens fer efecte algú; ans ab gran vergonya, que n'o volien contar, per ser la segona jornada. ¶^{63v}

179.

ANADA DEL VIREY A NÀPOLS

Divendres, a 29 de noembre 1602, se n'anà lo il·lustríssim señor compte de Benavent a la una hora, après dinar. Y l'acompanyà lo il·lustríssim y reverendíssim señor don Joan de Ribera, archebisbe de València, y moltíssims señors de títol.⁴²⁷

¶⁴²⁵ Tot seguit, unes abreviacions inintel·ligibles. ¶⁴²⁶ Alger.

¶⁴²⁷ Tot seguit una ratlla, fins acabar la línia del text.

180.

VIREY LO SEÑOR ARCHEBISBE⁴²⁸

Dimars, a 3 de dehembre, dia de sent Mauro màrtir, 1602, entre tres y quatre hores de la vesprada jurà per virey⁴²⁹ lo il·lustríssim y reverendíssim señor don Joan de Ríbera, patriarcha de Anthiochia y archebisbe de València. Y no pasechà València.

181.

ALCABOTES

Dijous, a 25 de dehembre 1602,⁴³⁰ segon dia de Nadal, tocases les orations de les Ànimes, lo doctor micer Navarro, per orde del dit señor virey, portà moltes alcabotes a la presó, juntament ab altres dones de la vida ayrada.

Y a 5 de mars 1603, ne açotaren huyt. (*Infra*, foli 166)⁴³¹

182.

FRAY DOMINGO ANEDÓ⁴³²

Disapte, a 27 de dehembre 1602, a les huyt hores tocases de la nit morí lo sant fray Domingo Anedó, porter de Predicadors de València, y feren molt senyal les campanes del dit monestir. ¶^{64r}

183.

FRARES AUGUSTINOS RECOLETS

Dilluns, a 6 de giner 1603, vingueren uns frares descalsos de la Orde de Sent Agostí y volien dir missa y fundar monastir al cap del carrer Empedrat, a la plaça de Senta Catalina de Sena. Y·ls de la parròchia los llançaren, ab ajuda del governador.

184.

BANDOLERS

Dimecres, a 8 de giner 1603, publicà dit señor virey una prasmàtica real contra·ls receptadors⁴³³ de bandolers y malfatans, ya per altres vireys publicada.

¶⁴²⁸ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶⁴²⁹ El dietari de José Agramunt també en dóna notícia. Vegeu-ho en *Memoria escrita, historia...*, *op. cit.*, p. 129. ¶⁴³⁰ Errada de Porcar, ja que el dia de Nadal és el

25 de desembre. ¶⁴³¹ Anotació posterior. ¶⁴³² Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma. ¶⁴³³ Receptador: el qui recepta —en el sentit d'emparar— o acull delinqüents (*DCBI*).

185.

PEDREN[Y]ALS

Dijous, a 9 de giner 1603, publicà altra contra:ls pedrenals llarcs y curts y armes àls,⁴³⁴ per lo compte de Aytona, publicada a 27 de giner, any 1584.

Y divendres, a 10 de dit, publicà altra en què no tocava en los llarcs.

186.

CASA DE JOCH

Dimats, a 14 de giner 1603, a la vesprada féu cremar les portes, taula y cadires de un apotecari que estava a la porta Nova, per casa de joch. ¶^{64v}

187.

SEÑOR DE BÉTERA⁴³⁵

Dimats, a 21 de giner 1603, morí don Ramon Boyl, señor de Bétera. Y'l portaren a Portaceli y no feren ningun senyal.

188.

NEVAR⁴³⁶

Dimats, a 4 de febrer 1603, a la matinada plogué y nevà juntament.

Y aquest mateix dia, al matí prengué possessió del canonicat don Francisco López de Mendoça, rector que era de Sent Martí, per mort del canonge Vidal. Y renuncià de la rectoria disapte, lo primer de febrer de dit any 1603.

Y casi tot lo dia nevà. Y a la nit següent també, y a miganyit tronà y aparegueren los carrers plens de neu.

Y lo dit dia de dimats anà lo señor bisbe de Coron, don Alonso d'Àvalos, a reconciliar la església de Albalat de Pardines, que estava pol·luta per una escopetada que tiraren a un home a l'entrar de la església, y'l mataren. Y per esta ocasió féu lo señor virey la pramàtica dels predenyals renovar; no s'entén dels de la mida.

Don Francisco López de Mendoça, canonge de la Seu. Y aquest canonge fonch gran enemich del bras eclesiàstich en les Corts celebrades en Monçó, en lo any 1626. Y axí varen traure un pasquí⁴³⁷ de qui ell era y dels demás traïdors. (*Vide infra*, foli 163)

¶⁴³⁴ Àls: «altres». ¶⁴³⁵ Subratllat. ¶⁴³⁶ Ítem. ¶⁴³⁷ Sobre els pasquins valencians del Siscent, vegeu F. M. GIMENO i V. J. ESCARTÍ: «Los testimonios cronísticos del

uso de las escrituras populares criminales en la Valencia del XVII», en *Alfabetismo e Cultura Scritta*, núm. 1, Roma, 1988, pp. 23-28.

189.

SEÑOR DE BUNYOL

Divendres, a 7 de febrer 1603, a la una hora de la matinada, morí lo señor de Bunyol y bal·le general de València, dit don Gaspar Mercader.⁴³⁸ Portaren-lo a l'endemà⁴³⁹ a soterrar a Sent Onofre. Y ninguna església de València féu senyal.⁴⁴⁰ ¶^{65r}

190.

MORT⁴⁴¹ DEL DOCTOR MICER NAVARRO. Y SON FILL, DEL REAL CONSELL, MORÍ A 20 DE NOHEMBRE DE 1622, Y·L PORTAREN A PORTACELI TAMBÉ. PLOURE⁴⁴²

Dimats de Carnestoltes, a 11 de febrer 1603, entre una y dos de la matinada morí lo doctor micer Navarro, del Consell de la Real Audiència Criminal de la present ciutat. Y·l portaren a Portaceli a les dotse hores de migjorn, dit dia, la parròchia de Sent Thomàs.⁴⁴³

Y dita nit de Carnestoltes plogué molt, y lo endemà, dia de la Sendra.

191.

INFANTA EO PRINCESA

(L'altra *vide infra*, foli 108; del príncep, foli 89. Altra *et infra*, foli 229)

Dijous, a 13 de febrer 1603, segon dia de Quaresma, a les onse hores del matí tocaren en la Seu *Te Deum laudamus*, perquè la nostra reyna, doña Margarita, havia parit una filla.

192.

FILL DEL SEÑOR DE BUNYOL

Divendres, a 14 de febrer 1603, morí don Pedro Mercader, fill mayor del governador don Gaspar Mercader, señor de Bunyol y bal·le de València, y de doña N. Servelló, segona muller.

193.

BISBE DE MÚRTIA, DON ALONSO COLOMA

Diumenge, a 16 de febrer 1603, vingué a València lo il·lustríssim señor don Alonso Coloma, bisbe de Barcelona, y elet bisbe de Múrtia y Cartagena. Y lo dilluns següent, a 17

¶⁴³⁸ Vegeu la nota 187. ¶⁴³⁹ Al marge esquerre, com a incís: «a l'endemà». ¶⁴⁴⁰ Tot seguit, dues línies ratllades i il·legibles. ¶⁴⁴¹ A l'inici del foli 65, abans de l'entra-

da 184, hi ha tres línies de text ratllades i il·legibles, la segona acaba amb una línia de 2 cm. ¶⁴⁴² Davall hi ha una sanefa d'atenció. ¶⁴⁴³ Mot ratllat i il·legible.

de dit, pasechà per València ab grandíssim llustre que donava. Y lo dimats següent, a la matinada, se n'anà. ¶^{65v}

194.

MORT DEL BOGÍ. ALTRE MORÍ A 6 DE MARÇ DE 1622

Dimats, a 18 de febrer 1603, morí lo bogí de València, que's dia mestre Joan Blas.

195.

INFANTA EO LA PRINCESSA

Dijous,⁴⁴⁴ a 20 de febrer 1603, feren crida per a que fesen festes per lo part de la señora reyna. Y duraren tres dies, que foren disapte, diumenge y dilluns.

196.

SENT VICENT FERRER AL PONT, Y LO MARTRE⁴⁴⁵ (foli 67)

Divendres, a 21 de febrer 1603, al matí posaren en lo pont del Real, a la mà esquerra, la pedra de sent Vicent Ferrer, gran patró nostre. Y en lo encaix de la pedra, a hon té los peus lo gloriós sant, y à una barra de bronso⁴⁴⁶ que encaxa per la pedra del bulto y entra en la peanya y la corona. Y lo rètul és de bronso y pesa trenta-quatre [...] lliuras. Féulo⁴⁴⁷ Vicent⁴⁴⁸ Martínez, campaner.

197.

FRARES DE SENT AGOSTÍ, DESCALÇOS

Disapte, lo primer de mars 1603, uns frares descalços de la orde de Sent Agostí compraren la confraria dita dels Tapiners, que està al carrer de Barcelonina. Y alçaren altar y digueren missa.

Y en continent, lo clero de Sent Martí y los frares de Sent Francés anaren al governador, virey, official y jurats, y'ls feren desfer lo altar y tot lo demés y posaren guardes. Favorix-los don Nofre de Borja, Paulo de Castro y altres cavallers. ¶^{66r}

¶⁴⁴⁴ A la línia d'abans, ratllat: «Divendres a 26». ¶⁴⁴⁵ Sant Vicent màrtir.

¶⁴⁴⁶ A la línia, ratllat: «ferro»; a l'interlineat: «bronzó» i al marge esquerre també, com a incís.

¶⁴⁴⁷ En el manuscrit: «Féu-la». ¶⁴⁴⁸ A la línia: «N.»; a l'interlineat: «Vicent».

FRARES DESCALÇOS DE SENT AUGUSTÍ. RECTOR DE SENT MARTÍ, N. URGELLÉS

Dilluns, a 3 de març 1603, provehí lo señor official, Pere Genís Cassanova, que anasen a la casa dels dits frares y que portasen tot quant trobasen en dita casa. Y axí s'enportaren a palàtio⁴⁴⁹ fins a les canadelles. Y açò fonch provehüt de matí, a instàntia de Mathia Chorruta, síndich de Sent Martí.

Y'ls frares de Sent Francés anaren ab auxili de aguazil de la Real Audiència. Y provehí que per a les dos hores fosen hallí los frares y que, en contumàcia de aquells, provehiria lo que seria de justítia.

Axí que a les dos hores no comparegueren, sinó que hu, que's diu Mallent, un notari jove, que estava de casa a Sent Joan de l'Hospital, com a procurador de dits frares, que lo hu⁴⁵⁰ es deya frare Saona, provehí dit señor official, a instàntia de mosén Balançat, notari, síndich dels frares de Sent Francés, y a instàntia de Mathia Churruta, notari, síndich de Sent Martí, y a instàntia del frare [...] ⁴⁵¹ síndich de Sent Agostí, que dins un dia natural dits frares buydasen lo regne de València, y que amostrasen sos privilegis y la llicència de dir missa donada per lo señor il·lustríssim y reverendíssim pathriarcha. Fonch-lo intimatió⁴⁵² per Martí Ynyego, nuntio dit dia, y rebuda per Anthoni Ferrer,⁴⁵³ notari de dita cort.

Y ¶^{66v} aquest mateix dia prengué possessió de la rectoria de Sent Martí Geroni Urgellés, rector que era de la Olleria, entre dos y tres hores de la vesprada. Y dimats al matí es vestí en lo cor. Y morí a 16 de abril de 1610.⁴⁵⁴

ALCABOTES. BOGÍ. Y EN LO AÑY 1623, A [...] ⁴⁵⁵ NOHEMBRE, NE AÇOTAREN ALTRES SIS, Y NO LES MÉS FAMOSES, SINÓ LES DESDICHADES

Dimecres, a 5 de març 1603, entre tres y quatre hores de la vesprada açotaren huyt famoses alcabotes. Y fonch la primera sentència que l'il·lustríssim y reverendíssim don Joan de Ribera executà. Y aquest mateix dia fonch lo bogí nou, que és un mulato que dien que u era de Segorb, y que jurà aquest mateix dia. Y sobre aquest fet tingueren que murmurar en València moltíssims.

¶ ⁴⁴⁹ De l'arquebisbe. ¶ ⁴⁵⁰ Dels frares. ¶ ⁴⁵¹ En blanc.

¶ ⁴⁵² Mot amb dificultat per a llegir-lo al text original.

¶ ⁴⁵³ Vegeu «Antonio Ferrer», notari, en V. GRAULLE-

RA SANZ: *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 60, 75, 82 i 268. ¶ ⁴⁵⁴ Al marge dret: «a 16 de abril, 1610». ¶ ⁴⁵⁵ En blanc.

200.

QUARESMA DE FRAY ANTONI JOAN ANDREU, DE SENT JOAN DE RIBERA,
EN SENT ANDREU

Divendres, a 21 de mars, dia de sent Benet, any 1603, predicà fray Antoni Joan Andreu, de la orde de Sent Joan de la Ribera, en la parròchia de Sent Andreu, a hon predicava la Quaresma, que era *fèria 6a infra*⁴⁵⁶ *dominicam passionis*, y convertí set dones públiques errades. Y fèu un acte heroych, que públicament, en la trona, es llevà la túnica y ab unes cadenes de ferro se açotà.

Y aquest mateix dia, lo cabiscol de Sent Andreu, dit ¶^{67r} mosén Fos, se posà frare en lo dit monastir.

201.

GRAN SENTÈNTIA EN LOS DE ALGEMESÍ

Disapte, a 5 de abril 1603, lo señor patriarcha virey donà sentència de desterro a molta gent de Algemesí, Alginet, Albalat de Pardines y de altres llochs, perquè eren parents o acullien malfatans.

Y axí don Jusep Pellicer —com a síndich dels estaments— partí per a la Cort⁴⁵⁷ sens que dit virey o sabés, y li envià a sa casa alguazils y de la guarda per a buscar-lo, y no'l trobaren.

202.

Dilluns, a 7 de abril 1603, dia de sent Vicent Ferrer, plugué un poch y allargaren la processó per al diumenge següent, que fonch a 13, ab jagants, y'ls officis ab les banderes.

203.

FRARE MORENO, MORT. Y ALTRE RESPONS AL PROVINCIAL, AÑY 1625,
A 8 DE NOHEMBRE (*infra*, foli 468)

Disapte, a 12 de abril 1603, entre quatre y sinch hores de la matinada morí fray Cristòfol Moreno, de la Orde de Sent Francés. Y'l posaren en un ataüt davant lo altar mayor. Y Sent Martí⁴⁵⁸ anà a dir-li tres responsos ab tots los ¶^{67v} capellans, y ab la darrera paraula acabà.

Tenia prop de 80 anys y estava tan bla com si fóra viu.

¶⁴⁵⁶ Tot seguit, a la línia, un mot ratllat i il·legible.

¶⁴⁵⁷ De Madrid.

¶⁴⁵⁸ Els eclesiàstics de l'església de Sant Martí.

204.

CHOR DE LA SEU

Dilluns, a 14 de abril 1603, començaren a desfer lo chor vell de la Seu. Y començà a servir dit chor diumenge, a 10 de octubre de 1604. (*Vide infra*, foli 86)

205.

EMBAXADORS DEL REY CUQUÓ

Dilluns, a 21 de abril 1603, vingueren dos moros embaxadors del rey Cuquó y posaren en lo palàcio archebisbal. Y estigueren en⁴⁵⁹ les farses y pasecharen per València ab una carroça de l'il·lustríssim pathriarcha. Y vingueren per mar.

Lo rey Cuquó es diu Sihadamar.⁴⁶⁰

206.

SENT VICENT MARTRE AL PONT DEL REAL Y SENT VICENT FERRER (*Su-
pra*, foli 65, pàgina 2)⁴⁶¹

Dimats, a 6 de maig 1603,⁴⁶² a la vesprada posaren la pedra del bulto del pont del Real de sent Vicent martre a la mà dreta. Pesà la aspa prop de sinch arroves, la corona 34 lliures y la palma quatre, segons m'o dix lo mateix mestre Vicent Martines, campaner, que les ha buydades. Y en la peanya y à una barra de bronso que pesa més de sinch arroves.

207.

COLCHO EN LO RIU

Dit dimats, a 6 de maig 1603, per la part de la Zaydia entrà un colcho de Sancho, lo notari, de son sogre Leon, ab lo doctor ¶^{68r} en medicina, Matheu, y sa muller, la filla del doctor Michael Delariga, barber també. Y en lo riu, y a dos passes, se trabucà. Y's varen offegar les mules y ab grandíssim perill estigueren dits señors. Y'ls varen traure ab grandíssim treball dos hòmens de a cavall.

Y al colgero possaren en la pressó.⁴⁶³

¶⁴⁵⁹ A l'interlineat. ¶⁴⁶⁰ Al marge esquerre del text hi ha un grafisme que sembla una estrella de vuit eixos.

¶⁴⁶¹ Al marge esquerre, dalt del títol, una «A» i da-

vall un mena d'estrella simple com a signe d'atenció.

¶⁴⁶² Tot seguit, a la línia, ratllat: «posa-». ¶⁴⁶³ Tot seguit una ratlla d'un centímetre.

208.

BISBE DE ALBARRASÍN⁴⁶⁴

Dimats, a 29 de abril,⁴⁶⁵ any 1603, dia de sent Pere martre, dix la primera missa bisbal en Predicadors lo bisbe de Albarrasín, frare N. Balaguer,⁴⁶⁶ assistint lo[s] il·lustríssims señors inquisidors a la festa, com acostumen.

Y après, diumenge, a 4 de maig dit any 1603, dix la segona missa bisbal en Senta Catalina de Sena, fent la sua festa.

Y dijous, dia de la Asse[n]sió, a 8 de dit mes de maig 1603, se n'anà a Albarrasín o, per millor, a sa terra, que era la Jana, a hon tenia pare y mare.

209.

LO PRIMER PENJAT

Dimecres, a 28⁴⁶⁷ de maig 1603, vespra del Corpus, lo señor virey y archebisbe penjà a tal Lloret, fadrí, de la ^{68v} Pobra Llarga. Y fonch lo primer que ha fet penjar Y diu-se que tot lo món ne⁴⁶⁸ fonch part per a què no-l penjàs, per moltes coses de diners que-l pare del fadrí donava, y la part perdonava.

210.

DIA DEL CORPUS

Dijous, a 29 de maig, dia del Corpus, dit any 1603, no's féu la processó del sant Sacrament, perquè ploqué lo dematí y féu molts fanchs. Y la feren diumenge següe[n]t, lo primer de juny. Y estava N. de Castro, duque o conde de Lemos,⁴⁶⁹ en la finestra del arthiaca Cerna, que era vengut de ser virey de Nàpols en la vaccant. Y's féu ab molta solemnitat, y acabaren a les 8 hores y 3 quarts de la nit.

¶ ⁴⁶⁴ Al marge esquerre una «A» i davall un estrella feta amb línies creuades, com a signe d'atenció. I un poc més avall prova de ploma. ¶ ⁴⁶⁵ Després, a la línia, ratllat: «dia». ¶ ⁴⁶⁶ Es refereix a Andreu Balaguer i Salvador (la Jana, Baix Maestrat, 1551-Oriola, 1626), frare predicador, deixeble de fra Lluís Bertran, que es va graduar en Teologia i ensenyà a Tarragona i València. L'any 1603 va ser nomenat bisbe d'Albarrasí i l'any següent, el 1604, bisbe d'Oriola, on moriria el 1626. El 30 de setembre de 1609 va escriure una lletra a fra

Antonio Sobrino en que es queixava de la marxa generalitzada de moriscos en alguns llocs de la seua diòcesi. I tractà de retindre els fills dels expulsats, assegurant als pares, i a les autoritats, que els tractaria com a propis i els educaria en la fe cristiana; però no hi tingué massa èxit en la proposta. ¶ ⁴⁶⁷ Abans, a la línia, ratllat: «29». ¶ ⁴⁶⁸ Al text del manuscrit: «no». ¶ ⁴⁶⁹ Fernando Ruiz de Castro Andrade y Portugal (1548-1601), VIé comte de Lemos, IVt comte de Sarria, gran d'Espanya i virrei de Nàpols (1599-1601).

211.

CREMAR LOS BANCHS DELS TONYNERS

Disapte, a 7 de juny 1603, a les primeres oracions de la nit, per orde dels señors jurats de València, cremaren les taules dels tonyners que estaven a la forca. No obstant que dien que n'i <a> havia algunes dels llogaters de les cases de la Inquisició, los quals los deffen-saven. Y lo señor virey los respongué: «*Que dichos señores no tenían en qué entender en cosas de la ciudad.*» ¶^{69r}

212.

CADIRA EN SENT MARTÍ

Divendres, a 13 de juny 1603, vingué lo señor vissitador don Alonso d'Àvalos, bisbe de Coron, a la sacrestia de Sent Martí, a fer una pràctica de accabament de la vissita. Y segués en una cadira de respallé y lo rector de Sent Martí, Hieroni Urgellés, volgué's seure en altra cadira. Y lo bisbe li digué que no tenia lloch, y ell replicà que sí, que axí lo y havien dit alguns dels capellans de la yglésia. Y axí que's va aseure en la cadira, a la part que estava lo spill.

Fa advertir que tostemps que dit señor bisbe ve a la església a les elections, lo rector se li seu al seu costat, com és en la de Sent Thomàs, als càrrechs de la església.

213.

FOCH A LA PLAÇA DELS ALYS⁴⁷⁰

Dimecres, a 25 de juny 1603, entre onse y dotse hores de la nit se pegà foch a quatre cases de la plaça dels Caxers, als⁴⁷¹ dels Alls,⁴⁷² ab grandíssims desastres que hacontegueren. Y'ls señors jurats o feren com a bons señors y moltíssims altres señors. Que Déu los ho pague.

Y'ls frares de la Mercé o feren ¶^{69v} valerosíssimament. Y la Seu tocà ab grandíssim sentiment. Y'ls frares de Sent Francés vingueren ab lo Santíssim Sacrament y relíquies, y la Mercé y Sent Joan del Mercat, y'ls frares de Sent Francés ab moltísimes picoles, y lo mateix los augustinos.

214.

REMEMBRANSA A LA MARQUESA DE DÉNYA

Dijous, a 3 de juliol 1603, a migjorn, tocà general la Seu a la remembrança de la marquesa de Dénya. Y fa advertir que quant morí la germana del nostre rey Phelip 3, duquesa de Saboya, no'n feren.

¶⁴⁷⁰ Dels Alls. ¶⁴⁷¹ Pronom arcaic equivalent a «altra cosa», «en altre temps».

¶⁴⁷² Al marge esquerre: «a la dels Alls».

215.

CREMADOR

Dimats, a 5 de agost 1603, comencaren a cavar⁴⁷³ los fonaments⁴⁷⁴ del portal Nou <per> a l'hort de Arguedes. Lo mestre es deya Joan Maria.

216.

ARMADA 3A SOBRE ALGER

A tants de setembre 1603, vingué nova de com lo señor rey, don Phelip 3, havia fet altra armada sobre Alger y se n'havia tornat. Y esta era per tercera. ¶^{70r}

217.

MORT DE UN MOÇO A SON AMO⁴⁷⁵

Diumenge, a 14 de setembre 1603, a les deu hores de la nit matà un criat a son amo dins sa casa, que era un tonyner al Trench, que's deya Guillem, que estava al costat de Pila, taverner, y enfront del carrer dels Manyans, en la casa que era de micer Yter.

Y lo dimats li donaren sentència de mort. Y l'atormentaren, al moço. Y's dia Chaqués. Y dijous següent⁴⁷⁶ lo penjaren.

218.

ÓRDENS

Disapte, a 20 de setembre 1603, lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe de València, y virey, celebrà ordens en los Capuchinos per la indisposició del bisbe de Coron, don Alonso d'Àvalos.

219.

MORT DEL BISBE DE ORIOLA⁴⁷⁷

Diumenge, a 2 de novembre 1603, a les quatre hores de la vesprada morí lo señor bisbe de Oriola en Ayora, dit don Jusep Steve. Y hallí lo depositaren. ¶^{70v}

¶⁴⁷³ Abans, ratllat: «a fer». ¶⁴⁷⁴ Abans, ratllat: «los fona-». ¶⁴⁷⁵ Centrada i dalt del text, una mena de creu.

¶⁴⁷⁶ A l'interlineat: «següent». ¶⁴⁷⁷ Al marge esquerre, prova de ploma.

220.

MORT DEL BISBE DE CORON

Diumenge, a 9 noembre 1603, a les tres hores de la vesprada morí lo reverendíssim señor don Alonso d'Àvalos, bisbe de Coron y bisbe de gràtia de València, y morí ab malaltia de molts polls.

Y lo dilluns següent, al matí manà monseñor il·lustríssim y reverendíssim que anasen totes les parròchies als Capuchinos, fora'l portal de la Trinitat, a dir un respons.

Y axí anàrem los de Sent Martí y'l diguérem, y trobàrem enmig de la església dit reverendíssim señor, posat y vestit de pontifical, sobre un túmulo. Y monseñor il·lustríssim y reverendíssim e excelentíssim estava agenollat en un retret, a mà dreta de l'altar mayor, que era exemple de gran humilitat y edificació. Y'ns ne entràrem per lo altar major per lo corredor, y'ns ne ixquérem per la porta de la Porteria.

221.

MORT DE LA FILLA DE MICER SENTJOAN

Dimecres, 26 de noembre 1603, entre set y huyt hores de la nit, Ambròs Roca de la Serna matà sa muller, Paula de Sentjoan de Aguyrre, filla del doctor micer Sentjoan, del Real Consell; essent dona que lo diumenge ans havia combregat y confessat, y de bona fama. Y a les 3 hores de la matinada la soterraren. ¶^{71r}

222.

FOCH EN CASA DE LA SEÑORA REIX, DE ALAQUÀS

Dilluns, lo primer dia de dehembre 1603, se pegà foch en lo carrer de Çaragoça, en casa de la señora de Alaquàs, o, per millor dir, en la casa que estava Alçamora, notari, dit lo [...] Machuca.

223.

LO CAP DE ALTAR DE SENT JOAN DEL MERCAT

Divendres, a cinch de dehembre 1603, a les deu hores del matí començaren a cavar los fonaments de Sent Joan del Mercat, exint més avant dels antichs, prenint mig carreró dels Porchets, de llicència dels señors jurats, ab pacte que arrimasen los Porchets a la paret de la església. Adverteix que viu que traÿen, de dits fonaments, molts ossos que estaven soterrats.

224.

MORT DEL SEÑOR DE MILLÀS

Diumenge, a 7 de dehembre 1603, morí lo señor de Millàs après migjorn, dit don Francisco Bou.

225.

BENEDICTIÓ DEL COL·LEGI

Dijous, a 11 de dehembre 1603, benehí lo señor vissantador Christòphol Colom la església del Col·legi, de monseñor il·lustríssim y excelentíssim don Joan de Ribera, a les 7 hores del matí.

Y dilluns, a 17 de giner 1605, fonch consagrat. (*Vide infra*, foli 87) ¶^{71v}

226.

MICER AUSINA

Dit dia de dijous, a onse, morí micer Ausina, doctor del Real Consell, ya jubilat. Y'l soterraren divendres a 12, en Sent Augustí.

227.

SANCHIS

Divendres, a 12 de dehembre 1603, morí N. Sanchis,⁴⁷⁸ canonge conjunct del N. Sanchis, canonge oncle de aquell.

228.

CAP DE ALTAR DE SENT JOAN

Disapte, a 13 de dehembre 1603, dia de senta Lúcia, entre dotse y una de migjorn posà la primera pedra, en lo cap de l'altar de Sent Juan del Mercat, lo il·lustríssim y excelentíssim señor don Joan de Ribera, archebisbe de València y virey.

Y en lo any 1608, dit dia de senta Lúcia, digueren la primera missa en dit altar lo bisbe de Tortosa.⁴⁷⁹

¶ ⁴⁷⁸ Segons E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., p. 246, nota 598: «Hasta el Concordato de 1753, las dignidades y canonjías eran provistas por Roma cuando quedaban vacantes en alguno de los ocho meses denominados apostólicos o de la reserva (enero, febrero, abril,

mayo, julio, agosto, octubre y noviembre); cuando vacaban en los meses ordinarios (marzo, junio, septiembre y diciembre) su provisión correspondía al obispo y al cabildo». ¶ ⁴⁷⁹ Paràgraf que es repeteix també al marge del text.

229.

MORT DE DON LLUÍS GRANULLÉS

Diumenge, a 21 de dehembre, dia de sent Thomàs, 1603, a les onse hores de migjorn soterràrem don Luís Granullés, comanador de Montesa, en Sent Francés. Feren gran acompanyament los comanadors de dita religió.

230.

OFFICIS EN SENT MARTÍ, SENS VISSITADOR

Diumenge, a 21 de dehembre, dia de sent Thomàs, 1603, férem officis en la església sens assistència de ningú de casa de monseñor il·lustríssim. ¶^{72r}

231.

VINGUDA 3A DEL SEÑOR REY PHELIP 3

Dimats, a 23 de dehembre 1603, vingué a València lo cathòlich rey y señor nostre, Phe-
lip 3. Y aposentà en lo monastir de Sent Sebastià,⁴⁸⁰ a les set hores de la nit.⁴⁸¹ Y hallí se
aturà aquella nit, fora lo portal de Quart.

Y féu crida la ciutat de València com tots se apercebisen per a la entrada que a l'en-
demà volia fer a les nou hores del matí. Vingué per a tenir Corts ha dit regne en Dénya.

Y esta nit no tocà la queda.

232.

ENTRADA DEL SEÑOR REY A TENIR CORTS —QUE NO'N DEVIERAN— AQUEST DIA FONCH LA CONJUCTIÓ⁴⁸² MÀXIMA, A 24 DE DEHEM- BRE 1603, EN CONJUCTIÓ DE JÚPITER Y SATURNO

Dimecres, a 24 dehembre 1603, a les deu hores del matí entrà la gran majestat del dit
señor rey por lo portal de Quart a la Boseria. Portava tres nebots seus, fills de la sua ger-

¶⁴⁸⁰ Bernat Català de Valeriola, en la seua *Autobiografía...*, *op. cit.*, p. 115, ens conta el següent: «arribà lo rey nostre señor don Felip a Sent Sebastià entre les sis y les set de la nit. Estàvem molts cavallers en l'església y acompanyàrem-lo a la cel·la a on lo ospedaren, y après lo Duch de Lerma y Marqués de Dénya ens parlà alguns cavallers que'ns aviem restat allí. Y a mi em dix com ya Sa Magestat me avia fet merced de ocupar-me en Castella, que prest se publicaria la merced».

¶⁴⁸¹ Al marge esquerre, com a incís: «a les set hores de

la nit». ¶⁴⁸² Com he dit ja, aleshores es creia que els astres influenciaven col·lectivament els pobles. Així, en una carta enviada per Isidoro Aliaga a Felip IV, en que tractava de justificar el comportament delictiu del clergat valencià, escrivia: «...cada nación tiene algun natural defecto. La valenciana, que tiene tantas cosas loables com es notorio, padeze el ser fázil al enojo, al reñir, a la venganza y al matar, y esto aún con ocasiones que obligan poco o nada, con lo qual son infinitos los homicidios que se cometen y continuos los bandos que inquietan el Reyno. I

mana, duquesa de Saboya. Lo primer de tots li semblava, y·ls altres dos eren morenos, la cara tirada. Y dar[r]er dit señor rey venia lo duch de Lerma,⁴⁸³ dit marquès de Dénya. Y, estant davant de Sent Martí, dit señor rey se llevà la gorra y parlava ab lo jurat Christòfol⁴⁸⁴ Sentjoan de⁴⁸⁵ Aguyrre, jurat en cap dels cavallers.

Y dit señor marquès se va riure y·ls saludà a tots ab gran alegria. Y entrà en lo Real a les 12 hores ¶^{72v} de migjorn. Y no anà a la Seu, sinó per Senta Tecla al carrer de la Mar al Real. Y s'advertix que hu dels señors jurats portava un cavall molt rom,⁴⁸⁶ que casí caygué en terra. Y dia's lo jurat N. Cruelles.

233.

CREU DELS FAMÍLIARS⁴⁸⁷

Aquest mateix dia, enans de la entrada, los señors inquisidors anaren acompanyats ab los familiars, tots ab creu en los pits, com a comanadors.⁴⁸⁸ Y aquest és lo primer dia que se l'an posada.

Y diuhen que dits señors los ho an manat que la porten tots los dies solemnes.

234.

MISSA LO SEÑOR REY, A LA SEU

Divendres, a 26 de dehembre 1603, dia de sent Steve, anà la real magestat a oyr missa a la Seu. Y féu-li les cerimònies lo il·lustríssim señor patriarcha, archebisbe de València. Y en Predicadors y en Sent Francés les féu també.⁴⁸⁹ Dix la missa lo artiacha Serna y predicà N. de Palafox, canonge de Çaragoça y germà del señor de Arisa.

235.

ANADA DEL SEÑOR REY A PREDICADORS

Disapte, a 27 de dit mes e any, dia de sent Joan evangeliste, dit señor rey anà ¶^{73r} a oyr missa a Predicadors. Dix la missa lo prior; predicà frare Deça. Estigué hallí lo il·lustríssim patriarcha y lo bisbe de Albarracín, frare Balaguer. Y a la⁴⁹⁰ vesprada anà al Grau.

*véase que es influencia de los astros...». Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., pp. 382-383. Altrament, mossén Gaspar Escolano, contemporani de mossén Porcar, en les seues *Décadas...* (1610), com ja hem dit, també ens dóna una visió més benèvola o xovinista de la qüestió. Vegeu la nota 396. ¶⁴⁸³ Duc de Lerma, *valido* de Felip III. Durant el seu mandat s'acordà la Treva dels Dotze Anys o d'Anvers i l'expulsió dels moriscos, fets, tots dos, de l'any 1609. Fins que amb la vinguda del successor a la corona, Felip IV, caigué en desgràcia. Fou lloctinent del*

Regne de València des del 1595 fins al 1597. Vegeu també la nota 96. ¶⁴⁸⁴ A la línia: «N.»; al marge dret, com a incís: «Christòfol». ¶⁴⁸⁵ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible. ¶⁴⁸⁶ Segons el *DCVB*: «Mancat d'agudes mental». És a dir, un animal torpall, poc destre. ¶⁴⁸⁷ Familiars de la Inquisició: una mena de confidents i agents del Tribunal del Sant Ofici. ¶⁴⁸⁸ Al manuscrit: «com accomanadors» ¶⁴⁸⁹ Al marge esquerre, com a incís: «y en Predicadors y en Sent Francés la féu també». ¶⁴⁹⁰ A la línia, ratllat: «per la»; a l'interlineat: «a la».

236.

ANADA DEL SEÑOR REY A SENT FRANCÉS

Diumenge,⁴⁹¹ a 28 de dit mes e any, dit dels Innocens, dit señor rey anà a missa a Sent Francés y no y agué sermó. Y a la vesprada anà a la casa de les Armes.

Dit dia de diumenge, a 28, anà lo señor rey a la...⁴⁹²

237.

LO SEÑOR REY PUJA AL MICALET

Dimats, a 30 de dit mes de dehembre, 1603, anà lo señor rey a veure lo Micalet de la Seu y muntà en aquell dalt. Y aquest dia, al matí, se n'anà lo regent Banyatos ab procura del vicecanceller a Dénya, a porrogar les Corts per a deu del mes de janer, per ço que los nats no han vist yamay tantes aygües com an caygut, que de ans de sent Dionís⁴⁹³ sempre à plogut, tant, que no se ha fet en aquest any la processó de sent Dionís, per haver tants fanchs y aygües. ¶^{73v}

238.

SARAU

Dimecres, a 31 de dehembre 1603, anà lo señor rey al sarau a casa lo marqués de Guadalest, don Phelip de Cardona,⁴⁹⁴ al carrer de Morvedre, a la nit.

239.

CONJUCTIÓ MAGNA

Y aquest dia fonch la conjuctió Magna.⁴⁹⁵ Y a 10 de juliol 1600 y agué eclypse gran; y a 3 de octubre 1614.⁴⁹⁶

¶⁴⁹¹ A la línia escrit: «Disapte»; ratllat: «-sapte» i tot seguit escrit: «-umenge» ¶⁴⁹² La frase queda incompleta i en el text original estan ratllats els mots «dit dia» i «diumenge». ¶⁴⁹³ Dia 9 d'octubre, que se celebra l'entrada de Jaume I a la ciutat de València, es-

devinguda el 9 d'octubre de 1238. ¶⁴⁹⁴ Felip Ferrer de Cardona i Borja Ruiz de Liori i Sorell, marqués de Guadalest i senyor de Betxí. ¶⁴⁹⁵ El 31 de desembre de 1603. ¶⁴⁹⁶ Línia escrita posteriorment i amb lletra més petita.

AÑY 1604

240.

JUSTES EN LO MERCAT

Dijous, lo primer de janer, dia de Cap d'Any 1604, anà a oyr missa lo señor rey a la Casa Profesa de Teatinos y predicà lo señor patriarcha.⁴⁹⁷ Y de hallí anà a dinar al mercat, a casa de Pèriz, botiguer. Per ço que havia de estar a veure les justes que's feyen en lo mercat.

241.

ANADA DEL REY A L'ALBUFERA

Dimecres, a 2 de janer, al matí se n'anà lo señor rey a l'Albufera.

242.

CORTS EN VALÈNTIA

Dit dia de divendres se ajustà lo bras militar, per a què si tendria sa magestat Corts en València o en Dénya.

Y diuhen que contradiren lo señor de Bicorp y lo conte de Sinarches. Però a les tres de la matinada es resolgueren que es tingueren en València. Y anaren dita hora al señor rey a dir-li la resolució. De la qual, segons se entén, se'n folgà molt dit señor rey. Y donà'ls trenta dies de plaso, y que si més eren menester també. ¶^{74r}

243.

DINÀ LO REY EN BURCHASOT

Diumenge a 4, 1604, anà sa magestat a dinar a Burchazot, conbidat per lo señor patriarcha.

244.

AÇOTS PER RESISTIR A UN ALGUAZIL

Dilluns a 5, per manament del señor rey, asotaren un jove a les 8 hores de la nit, perquè féu resistència a un alguazil.

¶ ⁴⁹⁷ Al marge dret, com a incís: «y predicà el señor patriarcha».

245.

OFFICIS EN LA SEU, Y LO OFFERTORI DEL SEÑOR REY

Dimarts, a 6 de janer 1604, anà lo señor rey a oyr missa a la Seu a les onse hores, y offerí tres càlcers daurats. Lo modo fonch que a l'offertori dia la missa monseñor il·lustrísim y reverendísim don Joan de Ribera y giràs a la oferta tenint en les dos mans una patena. Y lo señor rey muntà al darrer scaló de l'altar y bessà la patena. Y lo príncep de Saboya⁴⁹⁸ donà un càlcer al señor rey, estant dit príncep una grada més avall del señor rey, a la mà dreita. Y [el] señor rey lo prengué y'l donà a l'assistent del señor il·lustrísim. Y dit señor il·lustrísim féu una creu com a benedictió devés lo señor rey. Y axí féu a los demés, y se'n tornà dit señor rey a son sòlio. Y lo bisbe de Segorb, don Feliciano de Figueroa, féu les cerimònies. Y no y agué sermó.

Y après dinar anà ¶^{74v} dit señor rey al porrat dels Reys, per fora València. Y essent enmig del camí, prop de Sent Vicent, no pogué pasar avant perquè y avia molts coches.⁴⁹⁹ Y se'n tornà per lo portal de Sent Vicent per dins València. Y quant ixqué de la Seu portava a la sua mà esquerra lo mayorazgo de Saboya. Y darrer de dit señor rey venia lo marquès de Dénya. Y aconegué que, exint dit señor rey de la Seu, caygué lo cavall de don Pedro de Borja -y ell saltà de la sella-, lo que casà ab la Nynya de Plata, dita doña Ysabel d'Íxer.

246.

Dimecres, a 7, anà dit señor rey al Guerau.

247.

Dijous, a 8, anà dit señor rey a casar al pla de Quart.

248.

VERBA

Divendres, a 9 de janer 1604, tingué dit señor rey la verba per a les Corts en Predicadors. Y posaren lo sòlio davant lo altar, entre les dos capelletes. Exint del chor a les quatre hores de la vesprada. Y de hallí se n'anà a Catarroja a dormir, per a l'endemà anar a l'Albufera y de hallí a Dénya.

Y diumenge, a 11 de la nit tornà. La verba ya està ací escrita.⁵⁰⁰

¶⁴⁹⁸ Es refereix a Carles Manuel I (Rivoli, 1562-Savigliano, 1630), duc de Saboia entre 1580-1630 conegut amb el sobrenom del Gran i amb l'àlies de *Testa de Feu*, per les seues aptituds militars. Al llarg del seu regnat va

seguir una política expansionista per al seu ducat i pactà amb França o amb Espanya, segons els seus interessos.

¶⁴⁹⁹ Al marge dret, com a incís: «perquè y avia molts coches». ¶⁵⁰⁰ Dos mots ratllats i il·legibles.

¶^{75r} La⁵⁰¹ verba o parlament que nostre rey y señor, don Phelip 3, tingué en les Corts celebradores en València, en lo convent y monastir de Predicadors de la present ciutat divendres, a nou de janer, any mil sis-cents y quatre, a les quatre de la vesprada:

»Les demonstrations que he donat de l'entrañable amor que tinch a est, mon regne, des del punt que plagué a la Divina Magestad accomanar-me lo govern d'ell, y de molts altres, són tan notòries que dexara de referir-les a no ser nova demonstratió del mateix amor lo content y gust que sent en portar-les a la memòria, raticant-les de nou.

»Bé sabeu, e ningú de vosaltres ignora, ¶^{75v} que jatsia Déu me haja dotat de tants y tan escampats regnes, de tal manera nostra voluntad ha mostrat inclinar-se a est com si fora nat per a ell a soles, puix en sinch anys que començí a regnar, mitjasant la gràtia de Déu, he fet tantes exides de amor ab este regne que poguera parèixer que sols ab ell hauria ocupat tot lo dit temps.

»Tres vegades són, ab ésta, les que é vingut a visitar-vos. La primera, e pus principal d'elles, fonch quant per a la celebratió de mes bodes eligí aquesta ciutat, mostrant quant singular lloch tenia en ma voluntat, puix la señalava per a la cosa de major gust y magestat mia, dexant-ne tantes en mos regnes, a hon ab major comoditat podia tenir executió dit casament. En après, en lo<s> retorn de les Corts que celebrí en Cataluña, closes aquelles, torní a vissitar-vos.

»Y posat en Castella, ab lo gust natural que de vós tinc, benefici y quietud en mon chor ¶^{76r} se cria, no é cansat de visitar-vos ab lo ànimo y sperit; fabricant tres armades en tres anys per a destruir los moros de Alger, que ta[n]t de propòsit infesten la marina de vostre regne.

»E, finalment, ara per tercera, entre la multitud de dificultosos negocis que de nostres estats cada dia de nou nos ocupen, me ha paregut interposar lo venir a tenir-vos Corts en vostres cases y ciutat.

»Cosa que ni lo rey, mon pare, ni lo emperador, mon avi, jamás la feren. Y sols se sab de alguna vegada que los sereníssims reys anteriors les tingueren en aquest regne, lluntyant-vos lo que pogué d'esta ciutat, y portant-vos a Oriola.⁵⁰²

»Ver sia que totes estes mostres de amor han trobat, tostemp en vosaltres, tan gran aparell y degut lloch en vostres fidelíssims y prompts ànimos per mon servici, que confese haver-me meritat⁵⁰³ les festes y donat llarga matèria per fer-vós-ne de maiors, manifestant-se entre mi y vosaltres⁵⁰⁴ una lloable contentió en mi, de fer-vos mercés y honrrar-vos, y de merit-o en vosaltres.

¶^{76v} »Gran fonch la mercé que us fiu en casar-me en aquest regne, y gran també lo servici que m'féreu en tal ocasió, fent los gastos a la mesura d'ella. Gran fonch la mercé nostra en trametre-us tres armades, encaminades a l'acabament dels dits moros de Alger y establiment de aquest regne, y gran la correspondèntia vostra en acudir a totes elles ab béns y persones, ab tant número que ans faltaren vexells a hon cabre, que voluntat y obres en vosaltres.

¶ ⁵⁰¹ A l'inici del foli, centrada i dalt del text, una mena de creu. ¶ ⁵⁰² Es refereix a les Corts convocades per Ferran el Catòlic l'any 1488. ¶ ⁵⁰³ A la línia, escrit:

«mereixcut», ratllat: «-eixcut», i a l'interlineat «-itat», per tal que el lector llegesca «meritat». ¶ ⁵⁰⁴ A la línia, ratllat: «de merit-lo».

»Y si des de lluny vos tenim tan obligats, ab què des de nostra real Cort, hon fem nostra ordinària rssidència, estam totstamps endreçant nostra pensa a vòstron bé. Vosaltres, des de aquest mon regne, me aveu servit ab grans y notables donatius, maiors y més superabundants que yamés se àjan servit a nengú de mos antecessors.

»Perquè ultra que al rey, mon pare, servíreu extraordinàriament per dos vegades en breus dies, y en cascuna ab cent mil ducats, a mi me haveu servit altres dos: una a nom y veu de regne, ab altres centmília ¶^{77r} ducats, y en l'altra, a part tan larga y copiosament, que pot restar per memorable exemple als esdevenidors y als altres més poderosos regnes de mos estats.

»Per totes les quals coses, nos sentíem obligats a correspondre a vostra petició, ab què per tres vegades, des de la jornada de nòstron casament, nos aveu, ab instància, supplicat fòssem servit de venir a celebrar-vos Corts, per la gran fretura que d'elles ne avíeu per al redrés de algunes coses torçudes y deguda administració de la justícia, si grans contrapesos no y hagueren posat obstacle. Car, [he] hagut de celebrar Corts en Castella, hon me serviren ab díhuyt mil·l[i]ons, y més avant establir en lo mar gran⁵⁰⁵ una armada de quaranta naus grosses, ab set mil·lia hòmens de mar y terra, que aquell corregeren netejant-lo de cosaris infels. Y també ordenar les armades de la carrera de Índies, per a que puixen fer sos viatges ab salvetat. Y finalment assentar com dites armades, presidis de Castella y ¶^{77v} exèrcits de paÿsos de Flandes, tinguen sa consignació y paga certa. Y les cases reals són sustento ordinari.

»E com per a cumpliment de dites coses fossen menester huyt mil·lions cascun any, és estat forçat consumir molt temps, per haver dextat nòstron pare son real patrimoni no sols esgotat, més encara, consumit y endeutat per a molts anys. Però com ya, per la misericòrdia de Déu, dites dificultats resten aplanades, encara que tostamps ne broten altres de nou, segons la immensitat dels nostros regnes, que demanen nostra real assistència per ser pertanyents al servici de Déu y nostre, y al bé universal de nostros estats, nos ha paregut no detenir més la corrent de nostra voluntat —ans ben donant intermissió a dites coses y vacant per a un poch de temps a la desijada companyia de la reyna, que dexam en Madrit— satisfer a la voluntad mia y desix vostre.

»Ja som en lo dia desijat per tots, y em⁵⁰⁶ tenui entre vosaltres, fidelíssims y amats vassals, per a fer les ordinacions que ¶^{78r} convinguen a glòria de Déu omnipotent, a servici meu, al bon govern de aquest regne, a la recta administració de la justícia, y a la conservació y guarda de vostros furs.

»Sols vos demane, y encarregue, que ab lo exemple meu (que tantes coses generals y particulars mies é posposat per acudir a les vostres) vosaltres posposeu vostros particulars interessos per acudir al comú. Aquí, y a tots, nos incumbix acudir en consciència. E que per aconseguir aquest fi me ajudeu ab vostra diligència e intel·ligència y ab la fidelitat que soleu, no consumint en coses llaugeres lo presingit temps, perquè més no·m serà possible detenir-me, sinó en aquelles que seran dignes de ma real presència, y de vostra innata bondat, y de la brevetat ab què dech acudir a les coses de Castella y dels altres, mos regnes, com ho confie de tals y tan fidelíssims vassals. ¶^{78v} [en blanc] ¶^{79r}

¶⁵⁰⁵ L'Atlàntic.

¶⁵⁰⁶ Al manuscrit: «y am».

249.

TORNADA DEL REY A DÉNIA

Dimecres, a 14 de gener 1604, se'n tornà anar la real magestat a Dénia.

250.

AVALOT ENTRE FRARES Y CAPELLANS

Diumenge, a⁵⁰⁷ 25 de janer 1604, al matí lo señor official Cassanova féu tancar la església del monastir de la Mercé, per ço que estava pol·luta; perquè dies enans se havien barallat los frares ab los capellans de Sent Steve y de Sent Joan, y agué achades. Y axí que no digueren missa.

251.

RECONCILIATIÓ DEL MONASTIR DE LA MERCÉ. Y DIMECRES, A 28,⁵⁰⁸ SE TORNÀ A RECONCILIAR PER LO BISBE DE ALBARRASÍN

Dilluns, a 26 de janer 1604, a les onse hores tornà a reconciliar la església de la Mercé lo provincial de aquella, dit frare Gymerà. Y per a rodar-la tota obriren una porta per casa de un capser. Y en acabant de exir la processó se posaren a dir missa en la dita casa, que ya estava enpaliada. Y tocaren una campaneta los frares, a mans. Y posaren una creu damunt la porta y feren rebre acte de possessió.

Y en continent vingueren dos dels señors jurats ab lo ^{||79v} justítia criminal y la feren tancar. Y ls frares, en continent, despacharen a sa magestat, que estava en Dénya, y lo mateix feren los señors jurats.

Y a l'endemà, que fonch dimats, a 27, al matí féu lo señor official, ab auxili del justítia criminal, y féu tornar a tancar la església de dit monastir. Per ço que dien que lo provincial no podia reconciliar la església, per ser consagrada, sinó era bisbe.

Y lo dit dia de diumenge, de a⁵⁰⁹ 25, los señors jurats enviaren sis⁵¹⁰ corones de caritat als frares, per lo que podien perdre, per haver-los tancat la església.

252.

MÀIXQUERES AB ENIGMES

Dimats, a 27 de janer 1604, a la vesprada pasecharen dos màixqueres a cavall ab dos capços de dol y gualdrapes de dol, y tots penjant llanternes apagades, y ab dos alacayos ab capusos de dol. Y en la una mà una llanterna apagada y en l'altra una acha ensesa. Y en

¶⁵⁰⁷ Tot seguit una xifra il·legible i, a l'interlineat: «25». ¶⁵⁰⁸ Al text: «18».

¶⁵⁰⁹ Tot seguit, a la línia, ratllat: «27». ¶⁵¹⁰ Tot seguit, a la línia i ratllat: «lliures».

lo rètul de les espal·les ¶^{80r} de la hu dia una letra:⁵¹¹ «*Desdichados sereros, llorat con lágrimas tiernas, que con la luz de Filippo s'an muerto tantas lanternas.*» Y altres bitllets que anaven donant per tota València.

Y pasaren per lo palàtio del señor archebisbe y arribà a ses mans un bitlet dels que donaven. Y en les pròpies mans de micer Pasqual,⁵¹² doctor del Real Consell, donaren les màixqueres un bitlet.

Y encara diuhen que dites màsqueres volien entrar en Palàtio; que micer Pascual dix que no entrasen.

253.

ALTRA RECONCILIATIÓ DE LA MERCÉ

Dimecres, a 28 de janer 1604, al matí tornaren a reconciliar lo monastir de la Mercé lo señor bisbe de Albarracín, dit frare Balaguer, de la orde de Predicadors.

254.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS A 30 DE JANER

Divendres,⁵¹³ a 30 de janer 1604, dia de sent Valero, feren la processó de sent Dionís, perquè en lo any passat no la havien feta per <a>mor⁵¹⁴ de tantes aygües. ¶^{80v}

255.

TORNADA DE SA MAGESTAT DE DÉNYA

Divendres, a 30 de janer, dia de sent Valero, any 1604,⁵¹⁵ entre quatre y sinch de la vesprada tornà sa magestat de Dénya.

256.

SA MAGESTAT DÓNA TOTA LA SERA EN LA SEU

Dilluns, a 2 de febrer 1604, dia de nostra Señora Canelera, anà sa magestat a l'offici a la Seu y donà tota la sera; que's repartí entre'ls canonges, capellans, prínceps y del Tusó. Y dix lo offici lo il·lustrísim y reverendísim señor archebisbe.

¶⁵¹¹ A la línia: «llorat». ¶⁵¹² Ratllat en el text el mot «regent».

¶⁵¹³ A l'inici de la línia anterior, ratllat: «Disap».

¶⁵¹⁴ En el text posa: «per amor». ¶⁵¹⁵ Tot seguit, ratllat: «a les».

Fa advertir que primer repartí la sera, lo señor archebisbe, entre tots los capellans y deputats y fins als scholans. Y acabats los scholans muntà sa magestat. Y lo il·lustrísim li donà, estant en peus, un siri de dos lliures, daurat. Y sa magestat lo prengué sens bessar la mà a l'il·lustrísim. Ans bé, pres lo ciri, lo besà y aguardà que sos nebots lo pregueren⁵¹⁶ y li besaren⁵¹⁷ la mà.

Y a l'il·lustrísim la y donà lo bisbe de Segorb, sens que li besàs lo il·lustrísim, al de Segorb, la mà.

Y en la processó, la magestat anava darrer de tots los grans, que après del pali venien ab un siri ensés en la mà, de miga lliura, daurat. Y lo siri que l'il·lustrísim li donà lo portava ensés lo capellà mayor en alt. Diu-se que quant lo pare de la dita magestat estigué aquí no donà la sera, lo que ara à fet son fill. ¶^{81r}

257.

PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM SACRAMENT, DE LA SEU AL COL·LEGI⁵¹⁸

Diumenge, a 8 de febrer 1604, lo il·lustrísim y reverendísim señor patriarcha, archebisbe de València, féu la processó del sant Sacrament, de la Seu al Col·legi, y hallí lo deposità. Acompanya'l la magestat del nostre señor rey, don Phelip 3, que estava ací per tenir Corts. Anaren tots los officis y tots los monastirs y totes las creus de les parròchies, y més tots los rectors de sis llegües alrededor de València, ab ses creus.

Donà, dit reverendísim, un siri de miga lliura a cada capellà y frare. Accabà's la processó mighora après, de nit. Anà de la Seu per lo carrer de Cavallers a Calatrava, a la Corregeria, a Senta Tecla per Sent Martí, a la plaça de Vil·larrasa, al Col·legi.

Y ans de fer la processó, a les dos hores, plogué més de mighora, y casi totes les empaliades y altars desferen. Y lo señor rey manà que, encara que plogués a cànters, que anasen. Y axí accabàrem, en aygua. Encara que ¶^{81v} no plogué dos hores, però avia-y fàncs. Y un quart ans que s'accabàs plovisnava molt. Y axí es donaren més presa, y accabaren desconcertadament.

258.

SA MAGESTAT A MORVEDRE

Dilluns, a 9 de febrer, anà sa magestat a Morvedre.

259.

Dimats, a 10 de febrer, despedí⁵¹⁹ la mayor part de la sua gent per a tornar-se'n.

¶⁵¹⁶ Tot seguit, ratllat: «y sols lo darrer». ¶⁵¹⁷ A la línia: «besa-»; a l'interlineat: «-ren».

¶⁵¹⁸ A l'inici del foli, centrada sobre el text, un mena de creu. ¶⁵¹⁹ Felip III.

260.

MORT DEL LYMOSNERO DEL SEÑOR PATRIARCHA

Diumenge, a 15 de febrer, al matí morí lo limosnero del señor patriarcha, dit Peris. Y-l soterraren en lo Col·legi de dit il·lustrísim, a les 10 hores del matí. Anaren gratis totes les parròchies, y·ls qui volgueren.

261.

MORT DE MICER VIVES

Diumenge,⁵²⁰ a la nit morí miser Vives, doctor del Real Consell.

262.

CLAVADA LA MÀ, PER PEGAR UNA GALTADA A UN CAPELLÀ EN LES FARSES⁵²¹ (*Pro ut infra*, en lo any 1621, folis 149 y 377)⁵²²

Dilluns, a 16 de febrer 1604,⁵²³ clavaren la mà a un home en la plaça de la Seu, per haver pegat una galtada a un capellà en les farses.

Y⁵²⁴ aquest home es dia Nadal Fuster, corredor de orella, y en lo any 1621 fonch lloctinent de Justícia Criminal, essent justícia N. Salafranca, àlias per mal nom Turmes de Ovella, essent virey de València lo marquès de Tàvara, don Antonio Pimentel. ^{82r}

263.

SÒLIO DE LES CORTS

Divendres, a 20 de febrer 1604, a les 6 hores de la vesprada fins a les 9 de la nit, fonch lo sòlio.⁵²⁵ Y·ls cavallers confesen haver venut a la matexa pàtria y trahit aquella. Perquè no han fet cosa en bé de la comunitat y dels pobres; ans bé l'an pechada⁵²⁶ per a mentres los hòmens viuran.

Y donaren a sa magestat quatre-cents cinquanta mil ducats per haver-los tenguts les Corts. Y no aprofitaren sinó per a bé del marquès de Dénaya y per al secretari Fran-

¶ ⁵²⁰ Abans, a la línia, ratllat: «Dilluns». ¶ ⁵²¹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ⁵²² Paràgraf escrit posteriorment a l'entrada. ¶ ⁵²³ La xifra anual a l'interlineat. ¶ ⁵²⁴ Paràgraf que sembla afegit posteriorment i és escrit amb lletra més petita. ¶ ⁵²⁵ Del llatí *solidus*. En català *sòlid* o *solíu*, s'aplicava al vassall, o al senyor, que havia prestat o rebut homenatge sòlid, és a dir, sense cap limitació.. ¶ ⁵²⁶ En l'accepció d'haver-la carregada de tributs. Fins i tot circulava un pasquí, titulat la *Xàvega de notaris creats en lo any 1604*, amb el text

següent: «... / les Corts formades / fan grans jornades / los braços tres; / ab interès / particular; / es tot triar, / no al bé comú. / No y hà nengú / que no pretenga, / ab llarga arenga / ser Conte o Duch / y lo més ruch / és més premiat. / Pareix mercat / de dones ple. / La hu va y vé; / lo altre no's mou, / pequè no's cou / lo pa a son gust. / Lo que ans més just / se prevarica / lo més marica / pareix lleó...». Vegeu J. RIBELLES COMIN: *Bibliografía de la Lengua Valenciana*, volum III, 1946, pp. 26-27.

quesa. Los quals 450⁵²⁷ mil ducats han de pagar en 18 anys. Han pechat en tanta manera la terra que no's pot dir, ni creure. Que per llevar lo nou impòsit ne han posat set més.

Y lo señor de Bicorp demanà molta cosa contra'ls menestrals, que no poguesen tenir de hacienda més de 500 sous y lo demés la confiscar lo rey. Y que no menchassen gallines, ni cabrits, ni moltó, sinó ovella o cabra. Y moltes altres coses, dignes de sa mala condició y natió, y que no poguesen entrar en la Peixcateria sinó és fins a les onse hores.⁵²⁸

Y altres dien que no féu tal, dit señor de Bicorp; però Déu sap la veritat y la veu del poble axí eu dia. Y morí sens paraula. (*ut infra*, fol. [...])⁵²⁹

264.

ANADA DEL REY A CASTELLA

Disapte, a 21 de febrer 1604, entre 8 y 9 hores del matí se n'anà sa magestat a Castella. Anasen per lo carrer de Cavallers, per lo portal de Quart, y diuhen que dormí en Bunyol; per ço que la senyora reyna li manava que's donàs presa per a tornar. Tanta presa, que lo marquès de Dénya lo dexà malalt en València, cosa increyble. ¶^{82v}

Y lo vicencanceller Covarrúbias,⁵³⁰ àls mestre Sans, restà⁵³¹ per acabar de aroynar les coses que'ls nostres cavallers havien començat. Y restà lo secretari, don Pedro Franquesa, que'l feren compte de Vilalonga. Lo qual après, per sos demèrits, li confiscà lo rey tots los béns y llochs, y morí casi en presons.

265.

VIREY MARQUÉS DE VILLAMISAR. MORÍ A 23 DE JANER, AÑY 1606

Dilluns, a 23 de febrer 1604, a les 4 hores de la vesprada juraren per virey lo germà del marquès de Dénya, marquès de Villamisar, dit don Joan de Royas y de Sandoval,⁵³² y cert que's llàstima haver fet tant desafort a l'il·lustrísim y reverendíssim monseñor⁵³³ que, de quants són estats, ni seran, ningú ab millor cell⁵³⁴ y orde governarà. Perquè ab tots usava de justítia, y en València, com no s'ussava, no la volien.

Feren-se comptes lo de Bicorp, lo de Anna, lo de Carlet,⁵³⁵ lo de Bunyol y duch al marquès de Terranova.

¶⁵²⁷ Abans, a la línia i ratllat: «400». ¶⁵²⁸ El paràgraf és escrit, en part, al marge dret del foli 82r, i la resta al marge esquerre del foli 82v, com a mena d'incís. ¶⁵²⁹ Paràgraf que figura al final del foli 83r. ¶⁵³⁰ Vegeu la nota 288, sobre Covarrúbias. ¶⁵³¹ Possiblement en el sentit de «romangué». ¶⁵³² Els cognoms del marquès de Vilamisar figuren amb l'ordre canviat: caldria posar «de Sandoval i de Rojas». Altrament,

«Sandoval» és escrit a l'interlineat. ¶⁵³³ Es refereix a l'arquebisbe de València i patriarca d'Antioquia, Joan de Ribera, que aleshores també era virrei del regne de València, ho va ser des del 1602 fins al 1604. ¶⁵³⁴ «Cell» és la forma arcaica del pronom demostratiu «aquell», però en aquest cas sembla un barbarisme derivat del mot castellà «celo». ¶⁵³⁵ Don Jordi de Castellví i López de Mendoza.

266.

MORT DEL REGENT NUNYES

Dimats, a 24 de febrer, soterra[r]en en Hyerusalem⁵³⁶ lo regent del Real Consell, miser Nunyes, que nostre Señor lo féu tornar a morir a València. Acompanyà a son fill, engramallat, lo vicecanceller Covarrúbias y lo nostre regent, micer Gil de Banyatos.

267.

ANADA DEL MARQUÉS DE DÉNYA A CASTELLA

Dimecres, a 25 de febrer 1604, se n'anà lo marqués de Dénya a Castella, a les ¶^{83r} quatre hores de la vesprada, sagnat y ab tercianes. Nostre Señor que'l guarde.

268.

Divendres, a 26 de març 1604, entre set y 8 hores de la nit pegaren porrades a un capellà de Senta Catalina, dit mosén Gimerà,⁵³⁷ que venia de matines, enmig la plaça de la Seu. Y varen traure grans cartells.

269.

TORNADA LA QUEDA

Disapte, a 27 de març 1604, féu crida lo señor virey. Y féu tornar la queda a les 7 hores de la nit fins a les 8 hores.

270.

MORT DE GARCIA, BAL·LE

Divendres, a 2 de abril 1604, soterràrem a don Joan Baptiste Garcia, lloctinent de bal·le de València, en Predicadors.

Morí dijous, a les 5 hores de la vesprada. Y no feren general.

271.

MORT DE DON ENRICH ALPONT

Divendres, a 2 de abril 1604, morí don Enrich Alpont a les 7 hores del matí, y tocaren general. Y disapte, a les 9 hores del matí, lo soterraren en Sent Agostí, en la sua capella. Y après y agué remembrança general.

¶ ⁵³⁶ Convent de monges de Jerusalem, a la ciutat de València.

¶ ⁵³⁷ Al marge dret, com a incís: «dit mosén Gimerà».

272.

CRIDA CONTRA ARRENDADORS

Dimats, a 6 de abril 1604, se publicà la crida contra·ls arrendadors. ¶^{83v}

273.

MORT DE L'OFFICIAL FORÉS

Dimecres, a 23 de abril 1604, morí lo official Forés. Y·l portaren a Sent Antoni, a soterrar, quatre capellans coneguts de aquell, perquè era comanador de Sent Antoni.

274.

BULTO EN LA FORCA

Dilluns, a 26 de abril 1604, dia del gloriós sent Vicent Ferrer, a la matinada aparegué en la forca un bulto penjat que dihen que l'havien pres de Sent Steve, lo qual tenia vestit les armes de la ciutat y lo cap negre. Y·l cap era una maça de la Deputatió, y·ls braços fets de rams de llorer

Y aquesta nit no y tocà la queda. Y restà penjat lo bulto tot lo dia.

275.

MORT DE DON PERE ANTONI MATHEU

Dimats, a 27 de abril 1604, morí don Pere Antoni Matheu.

276.

FOCH EN LO FORN DE SENT JOAN

Dijous, a 17 de juny 1604, dia del Corpus, a la una hora, a la matinada, se pegà foch al forn de Sent Joan del Mercat.

Y no·s féu la processó del Corpus aquest dia, per haver plogut a les 6 hores del matí. ¶^{84r}

277.

Disapte, a 19 de juny 1604, a la nit mataren 4 hòmens ab spasa o punyal; cascú en diferents llochs.

278.

PROCESSÓ DEL CORPUS

Diumenge, a 20 de dit, pasecharen los señors jurats ab les gramalles. Y aquest dia se féu la processó del santíssim Sacrament, com se acostuma.

279.

CONJUNCT DE GOVERNADOR A DON LUÍS FERRER, FILL DE DON JAUME

Dilluns, a 21 de dit, juraren per conjunct de governador a don Lluís Ferrer,⁵³⁸ fill de don Jaume, governador, entre sis y set de la vesprada. Acompanyaren-lo a peu y jurà baix, en lo replanell de l'altar. Y no'l tornaren a acompanyar dits jurats, ni la música.

280.

Diumenge,⁵³⁹ a 20 de juny 1604, se embarcà per a Mallorca don Christòfol Monterde,⁵⁴⁰ doctor de la Real Audiència de València, per a regent de Malorca.

Y a 27 de juliol li morí la muller, doña Ysabet Joan Vidal y de Monterde.⁵⁴¹

281.

LLOCTINENT DE GOVERNADOR LO SEÑOR DE OLOCAU COSA NOVA EN LO MODO DEL JURAR AL GOVERNADOR, EN POSAR-LI UN COXÍ PER A L'AGENOLLAR-SE. Y LO QUE FEREN LOS SÍNDICHS DE VALÈNCIA⁵⁴²

Dimats, a 22 de juny 1604, jurà per lloctinent de governador lo señor de Olocau, dit don Joan Sans de Vil·laragut. Y l'acompanyaren los señors jurats ab música.

Aconegué ¶^{84v} que al jurar posaren, per orde dels canoges, un coxí, y los síndichs Casanova y Francés March lo llansaren de hallí. Y jurà sens coxí.

Y esta fonch la causa que·ls jurats li feren tanta festa; lo que no feren a Lluís Ferrer, perquè amagadament un scolà li posà un coxí al jurar, lo que no devia ser, y així⁵⁴³ fonch gran avalot moguda. Y per ço no l'acompanyaren y los jurats feren grans protestos.

¶⁵³⁸ Lluís Ferrer de Cardona (1568-1619). Era membre de la noblesa valenciana i va casar-se amb Anna Ferrer i Despuig el 1601, any que fou nomenat portantveus del Governador i posteriorment tres vegades virrei del Regne, plaça vacant. Va pertànyer a l'Academia de los Nocturnos, on emprava el pseudònim «Norte». Alguns dels seus poemes es publicaren per Aguilar en *Las fiestas a la beatificación de San Luis Bertrán* (València, 1608). ¶⁵³⁹ Al marge esquerre, estrella d'atenció.

¶⁵⁴⁰ Vegeu la nota 257, sobre Cristòfol Monterde, cavaller de l'Orde de Montesa. ¶⁵⁴¹ Escrit al marge dret: «doña Ysabet Joan Vidal y de Monterde». ¶⁵⁴² Fins ací el topònim de la ciutat figurava escrit «València» o de forma abreujada. ¶⁵⁴³ La forma «així» la trobem al llarg del text del dietari cinc vegades, com adverbí i com element de la locució adverbial «així... com». En aquesta, en la 281 (1), en la 2.388 (2) i en la 3.005 (2). I en la resta del dietari «axí».

282.

GALEOTA DE MOROS AL GRAU

Disapte, a 26 de juny 1604, a la matinada aparegué una galeota de moros al Grau de València, alçà bandera de segur y estigué prop de tres hores, y se n'anà. Dien que venien a que·ls rescatasen no sé què gent que portaven.

283.

HOME CAYGUÉ DEL CAMPANAR DE LA SEU

Dimats, a 29 de juny 1604, dia de sent Pere, a les nou hores del matí caygué un home del campanar de la Seu en la plaça del Campanar, boltechant una campana, y rebentà. ¶^{85r}

284.

BAL·LE, DON VEL·LERIX CARROÇ

Dimecres, a 30 de juny 1604, jurà per bal·le⁵⁴⁴ don⁵⁴⁵ Vel·lerix Carroç a les sinch hores de la vesprada.

285.

LOCTINENT DE BAL·LE, DON FRANCISCO DE BORJA

Dijous, lo primer de juliol 1604, jurà per lloctinent de bal·le don Francisco de Borja entre deu y onse, ans migjorn.

286.

ACTE DE INQUISITIÓ. ALTRE A 30 DE ABRIL 1602. ALTRE A 7 DE GINER 1607. ALTRE EN PREDICADORS, A 27 DE JULIOL 1608. ALTRE EN LA PLAÇA DE SENT LLORENS, A 17 DE OCTUBRE 1616. ALTRE EN PREICADORS, A 27 DE JULIOL 1608. ALTRE EN PREDICADORS, A 6 DE DEHEMBRE 1609

Diumenge, a 5 de setembre 1604, hagué acte general de la Inquisitió. Se advertix que lo señor il·lustrísim marqués de Villamisar, germà del duch de Lerma, virey que era en est temps, estava en la finestra devés Nostra Señora dels Desamparats,⁵⁴⁶ a part de dins, ab la

¶⁵⁴⁴ Ratllat: «lloctinent». ¶⁵⁴⁵ A la línia, ratllat: «Francisco de Borja», i a l'interlineat: «Vel·lerix Carroç».

¶⁵⁴⁶ Basílica de la Mare de Déu dels Desemparats.

señora vireyna, a la mà dreta del virey.⁵⁴⁷ Y tenia damunt de la taulada, per reposter,⁵⁴⁸ y davall la taulada, posat, un parament de domàs vert ab caygudes com a doser.

Tragueren a l'aguazil Font a penitència y cremaren un fill de la mallorquina de Mislata, christià nou. Y per fetiller tragueren a Durbà, alguazil.

287.

PENCHAREN A PERE ÇARAGOÇA, DE MELIANA

Dijous, a 9 de setembre 1604, varen arrastrar a Pere Zaragoza, de Meliana, y'l feren quartos. Perquè robà en la mar a un vexell de francesos y matà ell, y altres de sa camarada, ¶^{85v} als del vexell, y altres maldats que havia fet.

Y des de que li digueren la missa, y no'l combregaren, féu lo orat, y tostemps dia: «¡Abran a mi muger!» Y li donaren un garrot al peu de la forca, y'l feren quartos.

Y fa advertir que aquest home tenia una coa com a de porch, de llargària de un exeme,⁵⁴⁹ tota vellosa. Y la y veren al cap de la spina persones dignes de fe, cosa de memòria. Y'l soterraren los quartos.

288.

TALLAR LA LLENGUA A SA MULLER. DIMATS, A 19 DE GINER DE 1627, ALTRE CAS CONSEMBLANT

(*Vide infra*, foli 505, p. 2)

Dimats, a 28 de setembre 1604, vespra de sent Michael, a la matinada, que eren 3 hores, dia de sent Michael, Spinosa, velluter, tallà la llengua a sa muller en ses pròpies dens de aquell, tenint la llengua de aquella en la sua boca. Y fuixqué.

Estava de casa a les monjes del Peu de la Creu, als Tins Majors.

289.

Dimats, a 19 de giner 1627, a les sinch hores de la matinada N. Montserrat, texidor de lli, que estava de casa en lo carrer de la Xerea,⁵⁵⁰ tallà dos dits de llengua a sa muller. ¶^{86r}

¶⁵⁴⁷ Al marge dret: «a la mà dreta del virey».

¶⁵⁴⁸ *Reboster*: segons el *DCVB*: «Drap quadrat, amb les armes del senyor, que es posava damunt de les atzemblas quan anaven de camí o servia de parament de balcons o finestres en dies de festa». ¶⁵⁴⁹ Eixem:

mesura de longitud que, aproximadament, abastava dels de l'àpex del dit polze fins al del dit índex d'una mà, posats tan separats com fos possible. ¶⁵⁵⁰ Al manuscrit l'autor tornà a repetir: «a les sinch hores de la matinada».

290.

CHOR DE LA SEU

Diumenge, a 10 de octubre 1604, entraren en lo chor nou de la Seu en la dominica de la consegratió de la església, après de sent Dionís. Que vingué monseñor il·lustríssim de defora, que havia molt temps que no era stat en València y estava en Chulella. Y predicà lo arthiacha Serna.

Y començaren lo dilluns, a 14 de abril 1603. (*Vide supra*, foli 67)

291.

PORTA DEL STUDI GENERAL⁵⁵¹

Los primers dies de dehembre 1604, mudaren la porta del Studi General a la plaça del Vall Cubert. Y dilluns, a 3 de janer 1605,⁵⁵² acabaren de asentar-la.

292.

NEVAR A 19 DE DEHEMBRE

Diumenge, a 19 de dehembre, *dominica 4a adventius*, 1604, nevà entre una y dos hores de la vesprada.⁵⁵³

293.

MORT DE MICER MARTÍ⁵⁵⁴

Dimats, a 21 de dit, dia de sent Thomàs, ans de l'alba trobaren mort micer Martí sens ferida alguna, arrimat a la porta de la taverna que dien de Tinto, a les spal·les del Studi General.⁵⁵⁵ ||^{86v}

¶ ⁵⁵¹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ⁵⁵² Al marge dret: «de janer, 1603». ¶ ⁵⁵³ A la línia següent: «Dijous, a 13...», i tot seguit uns 3 cm en blanc, fins a la fi del foli 86r. ¶ ⁵⁵⁴ Pere Martí (?-1604), va ser examinador de Lleis en l'Estudi General. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Pedro Martí», en *Juristas valencia-*

nos..., *op. cit.*, pp. 239 i 341. ¶ ⁵⁵⁵ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1051, aquest mateix dia el síndic obtenia sentència de sa magestat en el sentit que: «...no es pose ympediment a la Ciutat en la comanda de l'ofici de Racional, ni en negun altre establiment».

AÑY 1605⁵⁵⁶

294.

NOMINATIÓ DE CAPELLANS PER AL COL·LEGI

Dijous, a 13 de janer 1605, lo il·lustrísim y reverendísim señor patriarcha y archebisbe de València predicà les honrres de frare Anedón en Predicadors. Y dit dia, en la vesprada, féu nominatió de[ll]s capellans per al seu Col·legi.

295.

LA PORTA NOVA DEL STUDI

Dilluns, ans de lo sobrescrit, que fonch a 3 de janer 1605, accabaren de asentar la portada del Studi General a la torre del Spera.

296.

ABBAT DE VALLDIGNA PREDICA EN SENT MARTÍ. ALTRE ABAT PREDICÀ EN SANT SALVADOR LO PRIMER DE JUNY 1617 (*Infra*, foli 267)

Diumenge, a 16 de janer 1605, predicà en Sent Martí lo sermó de la Minerva, *dominica 2a post Epiphania, Nuptis factes sunt in Canna, Galilees*, lo reverendísim señor Raphael Lloqui, abbat de Valldigna. Y per <ser> ésser persona tan jove predicà doctíssimament y curiosament y de gran studi.

La trona estava primerament davall de tot y havia una cortina de seda llarga, casi a dos pams de terra. Y après, damut de dita cortina, havia un frontal de morat de vellut de dita església, ab ses tovallols per lo rededor, y damunt de dit frontal y tovallola y havia com un tapet de ||^{87r} vellut carmesí, posat damunt com a tovallola. Y a les spal·les, a la paret, una tovallola de vellut carmesí, que era lo pali dels Combregars. Y [en] lo doser —que és la fusta damunt de la trona— no y avia res.

Y a l'exir no prengué benedictió de l'altar sinó de la sacrestia. Se n'anà a la trona ab un hàbit blanch rossegant, ab molts capellans que l'acompanyaren. Tingué gran auditori y oý'l lo doctor micer Pellicer, del Real Consell, aseýt en una de les cadires del chor.

¶ ⁵⁵⁶ Subratllat.

297.

CONSECRATIÓ DEL COL·LEGI⁵⁵⁷

Dilluns, 17 de janer 1605, consagraren la església del col·legi del señor Patriarcha lo bisbe de Gràtia, que era⁵⁵⁸ frare de Sent Francés, dit⁵⁵⁹ don fray Lorenço de Mongions,⁵⁶⁰ bisbe Minarbino. Començaren a les 6 hores del matí y dix missa cantada. Y acabà a les onse hores del matí.

Y dijous, a 11 de dehembre 1603, fonch beneÿt.⁵⁶¹ (foli 71)

298.

CRUADA

Dijous, a 20 janer 1605, dia de sent Sebastià, predicaren la Creuada.

299.

MORT DEL CANONGE MONÇÓ

Dit dia, a la matinada, morí lo señor canonge Pere Monçó. Combregaren-lo y per[n] oliaren-lo de la església de Sent Martí. Morí en lo carrer de Sent Vicent.

300.

MORT DE MICÓ, NOTARI

Dit dia soterraren en la Corona⁵⁶² a Gaspar Micó, notari de l'officialat. ||^{87v}

301.

MORT DE L'ARTHIACA BORJA⁵⁶³

Diumenge, a 30 de janer 1605, al matí morí lo il·lustrísim don Fredrich de Borja, arthiaca de València y canonge.

¶⁵⁵⁷ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶⁵⁵⁸ Tot seguit, ratllat: «lo». ¶⁵⁵⁹ Al marge esquerre, com a incís: «dit don fray Lorença de Mongions, bisbe de Minarbino». ¶⁵⁶⁰ Lorenzo de Monsonís va ser un frare franciscà que passà a bisbe auxiliar de València després d'haver estat bisbe residencial de Minarvino i auxiliar de l'arquebisbe de Salzburg. L'ordenà de prevere, a l'església de Sant Francesc de València, el venerable sacerdot

Francesc Geroni Simó. El 27 de gener fou traslladat a Lanciano (Itàlia), i el 20 de novembre de 1617 fou promogut a l'arquebisbat de Puteoleana. Morí el 1630. Vegeu <<http://www.archivalencia.org/archidiocesis/episcopologio.htm>>. ¶⁵⁶¹ Segurament es refereix a la benedicció i a l'acte de posar la primera pedra. ¶⁵⁶² Convent de la Corona, ubicat en el carrer del mateix nom. ¶⁵⁶³ A l'inici del foli 87, centrada, una mena de creu.

302.

HONRRES DE L'HERMANO PADRE FRANCISCO⁵⁶⁴

Dijous, a 3 febrer 1605, feren remembransa en la Seu de València del padre Francisco, que morí en Valladolid, de la orde dels Carmelites Descalsos. Predicà com un sent Pau lo il·lustríssim y excelentíssim señor don Joan de Ribera, archebisbe de València. Y tots los monastirs y parròchies anaren al matí ha dir un respons. Y diuhen que morí lo endemà de Nadal, 1604, dia de sent Steve.

303.

OFFICIS EN LO COL·LEGI

Diumenge, a 6 de febrer 1605, *dominica septuagèsima*, se començà a celebrar los officis en lo Col·legi del dit excelentíssim señor. Dix la missa lo il·lustríssim don⁵⁶⁵ Pedro⁵⁶⁶ Manrique,⁵⁶⁷ bisbe de Tortosa. Assistí lo il·lustríssim marquès de Villamisar, virey, y·ls quatre jurats.

304.

PROCESSÓ PER AYGUA

Disapte, a 12 de dit, se féu processó general per aygua. Y anaren a Sant Salvador.

305.

VISURA DE LA FONT DE NYNEROLA PER LOS JURATS

Diumenge, a 13 de dit, anaren los señors jurats a la font de Picacent ha fer la visura, per a portar-la a València. ¶^{88r}

306.

CONFRARIA DE LA SANCH

Dijous, a 17 de març 1605, anà la confraria de la Sanch ab processó al Puig per aygua, ab los frares de Sent Francés.

¶⁵⁶⁴ Al marge esquerre, prova de ploma.

¶⁵⁶⁵ Tot seguit, ratllat: «En».

¶⁵⁶⁶ Tot seguit, ratllat: un mot il·legible. ¶⁵⁶⁷ Ítem.

307.

CONFRARIA DEL SANT SEPULCRE

Disapte,⁵⁶⁸ a 19⁵⁶⁹ de dit, anà a Alaquàs la confraria del Sant Sepulcre per aygua, ab los frares de Sent Sebastià.

308.

AGONIA

Diumenge, a 20, anà la confraria de la Agonia al Grau per aygua, ab frares de Sent Francés.

309.

PROCESSÓ PER AYGUA⁵⁷⁰

Dilluns, a 21⁵⁷¹ de dit, anaren a la processó los capellans al Socors y donaren⁵⁷² a dos sous a cascu capellà. Y anaren quatre.⁵⁷³

310.

PENES

Dimats, a 22 de dit, anà la confraria de les Penes a Montolivet, en processó, per aygua.

311.

REBOLUTIÓ QUE DIEN QUE FIEN LOS MOROS

Los primers dies de març prengueren molts moros de la terra, perquè volien pegar foch a València y sachechar-la.⁵⁷⁴ Y dien que u descobrí hun morisco que tenia botiga en la Boseria, que's dia N. Ballester. Y sentiaren tres hòmens.⁵⁷⁵ Sobre açò a 27 de juliol, com a baix costa.⁵⁷⁶

312.

CONFRARIA DE LA SANTÍSSIMA TRINITAT

Dijous, a 23 de dit, anà la confraria de la Santíssima Trinitat en processó per València, y les parròchies. Y anà a Jhesús.

¶ ⁵⁶⁸ Escrit: «Diumenge», ratllat: «-umenge»; i a l'interlineat: «-sapte». ¶ ⁵⁶⁹ A la línia, ratllat: «30»; a l'interlineat: «19». ¶ ⁵⁷⁰ Entrada escrita posteriorment i amb lletra més petita, entre la línia de separació de la 309 i 310. ¶ ⁵⁷¹ Repetit al marge esquerre: «Dilluns, a 21». ¶ ⁵⁷² Al marge

dret: «al Socors, y donaren». ¶ ⁵⁷³ Al marge esquerre: «a dos sous a cascu capellà, y anaren quatre». ¶ ⁵⁷⁴ Errada, per «saquejar-la», que Porcar hagués escrit, probablement, «sachecharla». ¶ ⁵⁷⁵ Al marge esquerre: «y sentiaren tres». ¶ ⁵⁷⁶ Al marge dret: «com abaex consta».

313.

ALTÀRIA Y AMPLÀRIA DE SENT MARTÍ

La església de Sent Martí té 88 pams y mig de altària, y 69 y mig de amplària. Medí-la lo fuster que féu lo monument en dit any 1605, que estava al carrer de Sent Vicent, al cantó del carrer d'En Llop, que's dia Siudanell.⁵⁷⁷ ¶^{88v}

314.

CONFRARIA DE LA SOLEDAD

Divendres, a 25 de març, dia de la Encarnació, anà la confraria de la Soledad de Predicadors a Capuchins. Y aquest dia, a migjorn, prengué lo hàbit de dita religió de Capuchins mosén Geroni Sans, prevere beneficiat en Sent Martí, en lo monastir de la Madalena, prop de València.

315.

DISAPTE, A 26 DE MARÇ DE DIT, PROCESSÓ A SENT VICENT MARTRE PER AYGUA

Disapte,⁵⁷⁸ a 26 de març 1625, anà la processó de capellans per aygua a Sent Vicent martre. Y donaren a cada capellà dos sous. Y anaren quatre de Sent Martí.

316.

CONFRARIA DEL CORDÓ

Diumenge, a 27 de març, anà la confraria del Cordó, y la dels Genovesos, en processó per aygua a Montolivet, en companya dels frares de Sent Francés.

317.

PLOGUÉ

Dimats, a 29 de dit, a les quatre hores de la vesprada nostre Señor fonch servit de ploure. Y plogué fins a les 7 hores del dimecres següent.

Y dien que era la ocasió que lo virey que era havia llevat la taula de la Joca, que tenia en les banderes per a ell,⁵⁷⁹ y de hallí a dos dies la tornà; y paregué que no volia⁵⁸⁰ ploure, [i] ni plogué per haver-la tornada.

¶⁵⁷⁷ Al marge dret: «dia Siudanell». ¶⁵⁷⁸ Text escrit al marge esquerre.

¶⁵⁷⁹ A l'interlineat: «per a ell». ¶⁵⁸⁰ Tot seguit, ratllat: «no».

318.

TE DEUM LAUDAMUS PER L'AYGUA

Disapte, a 2 de abril, digueren en la Seu de València *Te Deum laudamus* per l'aygua sobredita que plogué. Y dien que a una llegua de València plogué moltíssim. Y en València no plogué los dies següents. ¶^{89r}

319.

Divendres sant,⁵⁸¹ a 8 de abril 1605, al matí féu tornar don Michael Ribelles los canalobres dels peuhets que havien donat als capellans per a portar en los siris, y eren de argent. Y·ls capellans los tornaren. Y al traure nostre Señor del monument no·n portaven, de peuhets, com lo dijous enans los havien portat.

Y diuhen que fonch la causa de açò Pancrudo, notari, parrochià de dita església, que·s volgué congraciari ab Gismenes ab dit obrer.

Y en est any posà canalobres de vidre de Barcelona en lo monument. (*Vide supra*, foli 65)⁵⁸²

320.

NATIVITAT DEL PRÍncep FELIP 4

Dijous, a 14 de abril 1605, vingué nova com la señora reyna, doña Margarita de Àustria, y de Phelip 3, havia parit lo divendres sant, a 8 de abril 1605, entre nou y deu hores de la nit⁵⁸³ un infant. Nostre Señor lo guarde y conserve per a son sant servey.⁵⁸⁴

Y ¶^{89v} a la vesprada, lo il·lustrísim y excelentísim señor patriarcha féu tocar *Te Deum laudamus* en lo Col·legi y cantar per lo señor infant.

Aquest príncep regnà en lo any 1621 per mort de son pare, que morí divendres a 31 de març 1621. Y aquest casà ab la germana del rey de França, Enrich 4, y li parí una infanta, dia de senta Catalina, a 25 de nohembre 1623. (*Vide infra*, foli 228 y 229)⁵⁸⁵

Lo tresllat de la carta que envià lo señor rey a l'excelentísim patriarcha està escrita avall, a tres cartes avall d'esta.⁵⁸⁶

321.

Diumenge, a 18 de abril 1605, ans migjorn la Seu tocà *Te Deum laudamus* per lo mateix. Y a la nit se feren les acostumades lluminàries per la festa del patró nostre, sent Vicent Ferrer, que·s celebrà lo dilluns següent, *feria 2a post dominicam in albis*. Y predicà en lo

¶⁵⁸¹ Al marge dret una mena de rúbrica de l'autor del dietari. ¶⁵⁸² Al marge dret, sobre l'anotació: «La princesa naix». ¶⁵⁸³ Al marge esquerre, com a incís: «a 8 de abril, entre nou y deu hores de la nit», i davall, repetit: «... entre nou y deu hores de la nit», anotació també repetida al marge esquerre on posa: «entre huyt y nou

hores de la nit, y deu hores de la nit», però ratllades: «huyt y» i «hores de la nit». ¶⁵⁸⁴ Tot seguit, vuit línies ratllades i il·legibles. ¶⁵⁸⁵ Paràgraf escrit posteriorment a la redacció de l'entrada i, com a incís, al marge esquerre i al final del foli 89r. ¶⁵⁸⁶ Escrit al marge dret, en lo foli 89r, com a incís.

seu Col·legi lo il·lustríssim y excelentíssim señor archebisbe. Y·s féu la processó accostumada lo dit dia de dilluns.

322.

CRIDA PER LO NAXIMENT DEL SEÑOR PRÍncep FELIP⁵⁸⁷

Dimats, a 26 de abril 1605, la ciutat féu solemne crida manant quatre festes per lo naximent del nostre señor y príncep, fahedores diumenge següent, primer dia de maig, fins al dimecres.

Advertix-se⁵⁸⁸ que en est temps y hagué⁵⁸⁹ en la querna del pa floreat quatre onses o, per millor dir, en la de pa de rey, y en l'altra 7. Déu los ho pague, a qui·n tenen culpa de no mirar per los pobres. ¶^{90r} 590

323.

Diumenge, lo primer de maig 1605, se féu processó general de gràcies per lo naximent de nostre señor y príncep. Anà per lo carrer de Cavallers a Calatrava, a la Corretgeria, y per lo⁵⁹¹ carrer d'En Bou a la porta Nova, per davant la Mercé al carrer de Verge Maria de Gràcia y hallí es féu la estació

Y se'n tornaren per lo carrer de Sent Vicent a Sent Martí, a Senta Tecla, a la Seu. Anava la señor virey y'l señor patriarcha, y a Sent Agostí restà y vestí's lo bisbe. Y tornà lo bisbe, y los jurats, ab les robes forrades de tela de or.

Anaven les banderes:

- 1 negres/ Primo. Los negres ab bandera de tafatà vermell y groch.
- 2 traginers/ 2°. Traginers, ab bandera de domàs carmesí.
- 3 calderers/ 3°. Calderers, ab bandera de tafatà carmesí.
- 4 matalafers/ 4°. Matalafers, ab bandera de domàs groch y carmesí.
- 5 corders/ 5°. Corders, ab bandera de domàs carmesí.
- 6 corredors de coll/ 6°. Corredors de coll, ab bandera de tafatà carmesí.
- 7 pellers/ 7°. Pellers, ab bandera y estandart de domàs carmesí.
- 8 sombrerers/ 8°. Sombrerers y pasamaners, ab standart y bandera de domàs carmesí.
- ¶^{90v} 9 guanters/ 9. Guanters, ab estandart y bandera de domàs carmesí.
- 10 tintorers/ 10. Tintorers, ab bandera de domàs groch.
- 11 velers/ 11. Velers, ab bandera de domàs blanch.
- 12 carnicers/ 12. Carnicers, ab estandart y bandera de domàs carmesí.
- 13 moliners/ 13. Moliners, ab estandart y bandera de domàs carmesí.
- 14 obrers de vila/ 14. Obrers de vila, ab estandart y bandera de domàs carmesí.
- 15 peixcadors/ 15. Peixcadors, ab dos banderes de domàs carmesí y uns gichs vestits com a àngels, y ab unes vergues com de consellers, y al cap ab ramellets de murta y uns pexos que penchaven.

¶⁵⁸⁷ Felip III. ¶⁵⁸⁸ Al marge esquerre, a l'altura del començament del paràgraf, una sanefa d'atenció.

¶⁵⁸⁹ Tot seguit, mot ratllat i il·legible. ¶⁵⁹⁰ A l'inici del foli 90r i, centrada sobre el text, una mena de creu.

¶⁵⁹¹ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible.

16 spardenyers/ 16. Spardenyers, ab estandart y bandera de domàs carmesí.
 17 boters/ 17. Boters, ab bandera de domàs carmesí.
 18 asaunadors/ 18. Asaunadors, ab bandera de domàs carmesí.
 19 tapiners/ 19. Tapiners, ab estandart y bandera de domàs carmesí.
 20 corredors de orella/ 20. Corredors de orella, ab bandera de domàs vert.⁵⁹²
 21 corders/ 21. Corders, ab estandart y bandera de domàs vert.
 22 corretgers/ 22. Corretgers, ab bandera de tafatà groch y carmesí. ¶^{91r}
 23 calceters/ 23. Calceters, ab estandart y bandera de domàs vert.
 24 teixidors de lli/ 24. Teixidors de lli, ab estandart y bandera de domàs carmesí.
 25 teixidors de llana/ 25. Teixidors de llana, ab estandart y bandera de domàs carmesí.
 26 ferrers/ 26. Ferrers, ab estandart y bandera de domàs carmesí y una roca ab quatre evangelistes. Y cada⁵⁹³ evangeliste una font, y a cada cantó de la roca un rogle ab ses campanetes y uns àngels que·ls tocaven. Y en lo més alt de la roca, en lo chapitell, sent Vicent Ferrer. Cert que estava curiosa.

27 armers/ 27. Armers, ab estandart y bandera de domàs blau.
 28 fuster/ 28. Fusters, ab bandera de domàs carmesí y ab una roca com a castell.
 29 çabaters/ 29. Çabaters, ab bandera de domàs carmesí.
 30 abaxadors/ 30. Abaxadors, ab bandera de domàs carmesí.
 31 velluters/ 31. Velluters, ab bandera de domàs carmesí.
 32 sastres/ 32. Sastres, ab estandart y bandera de domàs morat, ab una roca ab invenció del bateig de nostre señor príncep. Estava molt curiosa. ¶^{91v}
 33 blanquers/ 33. Blanquers, ab estandart y bandera morada.
 34 argenters/ 34. Argenters, ab bandera de domàs carmesí.⁵⁹⁴
 35 perayres/ 35. Perayres, ab bandera de domàs carmesí.⁵⁹⁵
 Y·ls chagants après venien. Y après los frares.

Primerament anaven los de Senta Mònica, que·s diuhen augustinos descalços, capuchinos, carmelites descalços, sebastianos, trinitarios, mercenaris, carmelites, Sent Joan de la Ribera, franciscos y dominicos.

Y no vingueren los agustinos, perquè ens reberen al cantó de la placeta de Vicent Peris,⁵⁹⁶ ab processó.

Aprés les creus de les parròchies: Sent Michael, Ruçafà, Santa Creu, Sent Bert-homeu, Sent Llorens, Sant Salvador, Sent Nicolau, etsètera. Y après dels canonges venia lo pali, ab la relíquia de nostra Señora y lo il·lustríssim y excelentíssim señor don Joan de Ribera, nostre prelat, vestit de pontifical, y los señors jurats ab lo señor virey, que·l portaven ab una cadira dos hòmens, que estava mal de puagre.⁵⁹⁷

Advertix-se que aquest mateix dia, que batecharen al nostre príncep, y aquest diumenge, se lix la dominica ¶^{92r} tercera après de Pascua, que·s llix lo evangeli de sent Joan, capítol 16, que parla de la dona que va de part y en parir fill està alegra. Y essent dia del mateix nom de sent Phelip. Nostre Señor lo guarde com pot.

Aquesta nit se féu gran festa en lo Micalet de la Seu, y per tota València, ab grans lluminàries.

¶ ⁵⁹² A l'interlineat: «domàs vert». ¶ ⁵⁹³ Tot seguit, ratllat: «st». ¶ ⁵⁹⁴ A l'interlineat: «carmesí». ¶ ⁵⁹⁵ Ítem. ¶ ⁵⁹⁶ Plaça construïda en el solar de la casa on pren-

gueren i mataren Vicent Peris, un dels cabdills de la revolta de la Germania (1519-1522). ¶ ⁵⁹⁷ Mal de gota dels peus.

324.

Dilluns, a 2 de maig 1605, se féu gran festa de fochs en lo pla del Real. Y en palàcio y hagué comèdia y moltes danses. Dimats, perquè ploqué molt, se porrogaren les demés, ab crida pública per al disapte y diumenge següents.

325.

Tresllat⁵⁹⁸ de la carta que'l rey nostre señor envià a nostre señor excelentíssim patriarcha

El rey,

Muy reverendo en Christo, padre patriarcha, arçobispo de mi Consejo. Esta noche pasada, que contamos ocho d'este mes de abril, entre las nueve y las diez horas de la noche fue Dios servido alumbrar de un hijo a la Reyna, mi muy cara y muy amada muger, quedando ella buena, com también lo queda el príncipe. De que estoy con el contentamiento y regozijo que podeis considerar.

Y sabiendo el que d'esto avéys vos de tener, ¶^{92v} así por vuestra obligación como por el amor que mostrays a mi servicio, os lo he querido avisar, y juntamente encargaros, como lo hago, que en reconocimiento de tan gran merced ordenéys, en recibiendo esta, que en essa vuestra yglesia, y en las de su diócesis, se den a Dios las devidas gracias (como yo también se las he dado y doy), encomendándole, muy de veras, guarde al príncipe.

Que demás de ser esto tan justo, y pedillo así la ocasión, recibiré yo en ello de vos mucho plazer y servicio.

Datum en Valladolid, a nueve de abril MDCV.

Yo, el Rey.

326.

Disapte, a 7 de maig 1605, y a les 5 hores de la vesprada y agué comèdia en la plaça de la Seu.⁵⁹⁹ Se féu gran festa a la nit, de fochs, en la plaça de Predicadors.

327.

Diumenge, a 8 de dit, a la nit se féu gran festa al Real de fochs y una encamisada que feren los il·lustres señors cavallers al Real.

Y estos dies de festa, a les nits, lo il·lustríssim y excelentíssim señor patriarcha féu gran festa en lo palàcio de una font que manava vi.

Y jamay la quèrna del pa no⁶⁰⁰ ha creixcut.⁶⁰¹ Y plaguera a Déu fos bo.

¶⁵⁹⁸ Al marge esquerre, rúbrica d'atenció.

¶⁵⁹⁹ Al marge esquerre, com a incís: «...y a les 5 hores de la vesprada y agué comèdia en la plaça de la Seu».

¶⁶⁰⁰ A l'interlineat: «no». ¶⁶⁰¹ A l'interlineat: «-ix-».

328.

AMPOLLADA EN CASA DE DON GINER DE PERELLÓS

Disapte, a 14 de maig 1605, a la matinada, aparegué a la porta de don Giner de Perelló una ampollada,⁶⁰² cosa de roïn gent y infame que tal fa. Perquè no és deshonra ya en València semblants brutedats. Y a les espalles de sa casa, en casa un criat de dit don Giner, nomenat Alarcón. ¶^{93r}

329.

MOTÍ CONTRA·LS JURATS DE VALÈNCIA

Dimats, a 17 de maig 1605, segon dia de les Lledanyes,⁶⁰³ anant la processó com acostumava y estant en lo monastir de la Mercé, enviaren ha dir los jurats, que estaven aguardant en la Lonja Nova als canonges, que abreviasen la processó per coses que convenia a la ciutat. Axí que no passaren per lo monastir de Madalenes, ni anaren a Sent Joan del Mercat, com acostumaven, sinó dret de la Mercé a la Lonja, a hon estaven dits jurats.

Y hallí y hagué gran rumor que·ls gichs volien apedregar, y apedregaren y·ls llansaren molts draps bruts,⁶⁰⁴ als jurats; perquè y havia falta de pa, que no se'n trobava. Y que y havia persones que comovien als gichs que u fesen. Y se'n rebé gran informatió en la Real Audiència sobre aquest fet, en poder del doctor Guardiola.⁶⁰⁵

330.

LLAM EN LO HORT DEL PATRIARCA

Dimecres, a 25 de maig 1605, a les 4 hores de la vesprada feu gran tempestat de aygua y trons. Y caygué un llam en la capella de l'hort del señor Patriarcha, al carrer de Alboraya.

331.

AÇOTS ALS AMOTINADORS

Divendres, a 27 de maig 1605, a les 6 hores de la vesprada açotaren⁶⁰⁶ a tres hòmens y a la vergonya una dona, perquè havien-se amotinat contra·ls jurats lo dimats a 17 de dit, en la Lonja, per lo pa. Y en respecte de Felip Martí, àlias Sans Bonaventura, retinet a acor[d],⁶⁰⁷ diu, per a demà. ¶^{93v}

¶ ⁶⁰² Segons el *DCVB*, «empollada», amb grafia antiga «ampollada», és l'acte de llançar ampolles contra cases o persones, per molestar. ¶ ⁶⁰³ Lletanies menors, aquelles que es fan abans de l'Ascensió. ¶ ⁶⁰⁴ Al mar-

ge dret, com a incís: «...y apedregaren y·ls llansaren molts draps bruts...». ¶ ⁶⁰⁵ Vegeu la nota 238, sobre misser Joan Baptista Guardiola. ¶ ⁶⁰⁶ Al manuscrit: «acotaren». ¶ ⁶⁰⁷ Reservar-se la decisió.

332.

SENTÈNTIA DE FELIP MARTÍ, PER AMOTINADOR

Disapte, a 28 de maig 1605, al matí publicaren sentència a Phelip Martí, àlias micer⁶⁰⁸ Sans Bonaventura, de tres anys de via y deu anys desterrat del reyne, y altres penes agravants.

333.

Diumenge, 29 de maig 1605, Penthecosta.

334.

GALTADA DE UN CANONGE A UN CAPELLÀ

Dilluns a 30, dient vespres en la Seu lo canonge don Mathias Pallàs, donà una galtada al cabiscol Rovira devés lo fosaret de la Seu. Y lo Rovira lo aporrochà molt bé al canonge.

335.

FURT DE L'ENCENSER DE SENT MARTÍ

Dimats, a 31 de maig 1605, a les 6 hores del matí furtaren lo encenser de l'armari de la sagrestia de Sent Martí.

336.

Dijous, a 9 de juny 1605, dia del Corpus, se féu la processó acostumada. Y anaren tres roques per la processó, lo que molts anys ha que no se ha vist, y uns gitans ballant per aquella. Y acabà molt tart.

337.

PESTA EN ALGER

Dit dia del Corpus arribà, a la playa del Grau de València, un vexell de Alger. Y donà nova com se morien de peste en aquella terra. Y que en dit vexell portaven hòmens apestats. Y, no obstant, lo virey volia que entrassen, perquè dien que portaven ¶^{94r} un recaudo per al rey.

¶⁶⁰⁸ A l'interlineat: «micer».

Y·ls señors jurats de València, que en lo present any 1605 eren nous, és a saber: Felip Penarroja, N. Perelló, N. Aliaga, N. Pavesi, N. Buix⁶⁰⁹ y Diego de Salines, ab ànim constant lo resistiren y no permeteren tal.

Axí que los apestats los feren ferrar, y·ls apartaren en un desert per a curar ab guardes de vista. Y la roba y lo vexell, y tota la mercaderia que portava, la cremaren a la vora de la mar, devés les Barraques, lo diumenge següent, que era a 12 de maig, a la vesprada.

Y en lo any⁶¹⁰ 1609, los darrers o los primers de juliol tingué per lo Real Supremo, dit capità, Jorge Bartoli,⁶¹¹ patró de dit vexell, sentència a favor contra la que li havien donat en València.

338.

Dilluns següent, a les 2 hores del matí y hagué gran avalot en València,⁶¹² que·ls moros de Alger havien saltat en terra, y·n saltaren obra de 15 o 16. Y a les onse hores del dia cativaren una barca de peixcadors y pegaren foch a les barraques, devés de Canet. Y dit dia féu-se crida en València de com y havia peste en Alger y que llevaven tot lo comersi de aquell. ¶^{94v}

339.

CAYGUÉ UNA CAMPANA DEL MICALET, DITA LA MORLANA

Divendres, a 24 de juny 1605, dia de sent Joan Baptiste, al matí caygué en lo Micalet la campana Morlana. Y a la matexa hora caygué una altra campana en la església de Payporta.

340.

BOUS EN LO MERCAT

Dilluns, a 4 de juliol 1605, hy hagué bous en lo mercat, fets per la ciutat, per la naxensa del señor nostre príncep.

Y·ls portaren de Castella y foren bons. Torechà don Francisco Crespí, señor de Sumacarce, y lo señor de Antella, y molt bé.

¶ ⁶⁰⁹ Tomàs Buix/Bux era metge de professió, encara que tenia veleïtats literàries, ja que participà en l'Academia de los Nocturnos, on figura a la sessió 70, de data de 8 de desembre de 1593, amb unas *Estancias a Santa Lucía*. Vegeu en *Actas de la Academia de los Nocturnos-Vol. I (sesiones 1-16)*, p. 16 i *Vol. V (sesiones 65-76)*, pp.

208-209, publicades a cura de José Luis Canet, Evangelina Rodríguez i Josep Lluís Sirera, anys 1988 i 2000, editades per la Institució Alfons el Magnànim, València.

¶ ⁶¹⁰ A partir d'ací el paràgraf és escrit al marge dret.

¶ ⁶¹¹ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Jorge Bartoli», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 50 i 208. ¶ ⁶¹² A l'interlineat.

341.

ALTRES BOUS

Dimats, a 5 de dit, y hagué bous. Y trobaren-se també lo virey y ls jurats, encara que no vingueren ab música, sinó que ls jurats muntaren y vingueren pel carrer de les Madalenes, y muntaren per darrer del cadafal ab ses gramalles.

Y lo virey, sens atabals, com lo dia enans, y los jurats. Y la señora vireyna vingué de per si ab una carrosa, y s posà en una finestra arrebosada, ab un patche que la ventava damunt del cadafal, a hon estava lo virey. Y tragneren un bou tot alquitranat y cremant tot, y un altre tot carregat de piules, encara que li pegaren foch en lo corralet a ¶^{95r} hon estava. Y féu mal a d'algunes persones que estaven prop y pegava s foch al cadafal.

342.

TEMPESTAT DE AYGUA Y TRONS

Disapte, a 9 de juliol 1605, a les sinch hores de la vesprada féu gran tempestat de aygua y trons.

343.

GRAN TEMPESTAT DE PEDRA

Diumenge, a 10 de dit y dia de sent Christòphol,⁶¹³ a les sinch hores de la vesprada féu grandísima tempestat de aygua, ayre y pedra, cosa de admirar. Y durà casi una hora, y no y guanyaren res los grans⁶¹⁴ de les heres.

344.

NINGÚ TRAGA FORMENT DEL REGNE

Dilluns, a XI de juliol 1605, se féu crida per la Real Audiència que, a pena de la vida, ningun traguès forment del regne.

345.

CRIDA CONTRA LES YOYES⁶¹⁵

Dimats, a XII de dit, féu crida la Real Audiència llevant les yoyes, que destruhien a València totalment.

¶ ⁶¹³ A l'interlineat: «dia de sent Christòphol». ¶ ⁶¹⁴ Dels cereals. ¶ ⁶¹⁵ La crida sembla referir-se a les joies o pe-

ces precioses d'or o de plata, amb alguna gemma, que es duen com a ornament personal.

346.

Dimats, a 16 de dit, dia de nostra Señora del Carme, fonch lo dia manat per la ciutat.

347.

Diumenge,⁶¹⁶ a 17 de dit mes de juliol 1605, tercer diumenge del mes y festa de la Minerva de Sent Martí, avent-hi missa nova anaren quatre señors jurats, és a saber: Felip Pennarroja, Aliaga, Pavesi y Buix,⁶¹⁷ a dita església. Y perquè volien lo lloch après de la custòdia no anaren en la processó, com aquell lloch sia del prior clavari y conservador. Ans bé se estigueren seits en los banchs fins que ixqué la custòdia per la una porta y se n'anaren per l'altra.⁶¹⁸

Y a 20 de noembre 1605, a l'altra Minerva, accompan[y]aren com se diu abaix.⁶¹⁹

Y per aquest temps vingueren tres naus de forment de Sicília, que portava Santpere, síndich de Sicília. Y après ne vingueren altres, fins 7. ¶^{95v}

348.

SENTÈNTIA DE TRES TRAYDORS DE LA TERRA

Dimecres, a 27 de juliol 1605, sentenciaren a tres hòmens. És a saber: dos christians de nació —dien que eren francesos— y lo altre morisco, del lloch de Alaquàs, que's dia Alamiret. Per ço que volien o trasaven en trahyr la terra y pegar foch en aquella lo dijous sant, y alçar-se en aquella los moros de la terra, y altres maldats que havien trasat.

Y açò se dia, que lo⁶²⁰ señor rey de França, Enrich, àlias Bandoma,⁶²¹ avisà al nostre señor rey.

Al moro morí com a tal y l'esquarterisaren, y'ls gichs portaren dels quartos per la Boseria. Y feren grans vellaqueries en aquell [dia,] en casa de hun christià nou que's deya Ballester.

Y dit Ballester se'n muntà a les finestres de sa casa, altes, y de hallí llansà un basí, segons dien, y matà a un home. Y maltractà ab altres coses que llansava a molts altres, que hallí estaven. Y'l portaren pres.

Y dien que aquest Ballester, que axí se dia de nom, sabia en la sobredita traÿció y que se n'havia assegurat. ¶^{96r}

¶ ⁶¹⁶ Errada, perquè en l'entrada anterior figura el 16 com a dimarts. ¶ ⁶¹⁷ Vegeu la nota 609. ¶ ⁶¹⁸ Escrit al marge esquerre: «per l'altra». ¶ ⁶¹⁹ Línia escrita al marge esquerre. ¶ ⁶²⁰ Mossén Porcar comença a emprar en el dietari l'article «el» en l'entrada 71, corresponent a l'any 1599, referent a la Memòria sobre el

rei Felip II —després sols el tenim en l'entrada 123—, i aquest ús comença a abundar un poc més a partir de l'entrada 934, any 1614, encara que l'ús del «lo» el supera amb escreix. ¶ ⁶²¹ Enric IV de França, duc de Vendôme, d'on li procedia l'àlias de «Vandoma» o «Bandoma».

349.

COMÈDIA EN LO STUDI

Diumenge, a 31 de juliol 1605, feren festa de nostra Señora de la Sapiència en lo Studi General. Y a la vesprada feren comèdia en lletí. Y la féu mestre Bonanat, clàssich del dit Studi.

350.

MORT DE DON PEDRO VIL·LARRASA

Dilluns, lo primer de agost 1605, al matí morí don Pedro Vil·larrasa. Y'l soterraren dimats en Sent Francés. Y no féu general la Seu.

351.

BISBE DE SEGORB, FIGUEROA, PEGA UN MOS A UN CANONGE

Disapte, a 6 de dit, dia de sant Salvador, vingué nova de com lo bisbe de Segorb pegà un mos al nas del canonge Dalp, dit de Segorb, lo dia enans, a les primeres vespres; per certes baralles que entre dits canonge y bisbe tingueren.

Lo bisbe es deia Feliciano Figueroa.

352.

MORT DE L'AGUAZIL MIRALLES

Disapte, a 6 de dit, 1605, a prima nit pegaren una punyalada damunt la mamella esquerra a l'aguazil Miralles. Y de continent lo mataren, a les spal·les de les monjes del Peu de la Creu. ||^{96v}

353.

CORRO DE BOUS

Dilluns, a 29 de agost 1605, y agué corro de bous en lo mercat y molt roïn. Y assistí lo virey y·ls jurats.

354.

ALTRE CORRO DE BOUS

Dimats, a 30 de dit, y agué corro de bous y molt roïn, y no y assistiren lo virey ni jurats. Y en lo cadafal dels Jurats estigueren los orats de l'Hospital y les dides que criaven los borts de l'Hospital.

355.

JUBILEU SANT. Y LO ALTRE SE PUBLICÀ A 6 DE AGOST 1606, COM ABAIX
CONSTA

Diumenge, a 4 de setembre 1605, a les sinch hores de la vesprada se féu processó general a Sent Francés per lo Jubileu Gran que lo sant pare, Paulo 5, féu publicar. Y és conforme lo Añy Sant. Y lo publicaren en València dit dia de matí, per les troncs.

356.

LLEVAREN LA CREU DE SENT MARTÍ, LO RACIONAL DE LA SEU

Lo divendres ans, que contàvem a 2 de setembre, a les 4 hores de la vesprada, anant al soterrar del fillet de Alexandre Vicent, que estava de casa al carrer de Ribelles, hallí ens llevaren la creu lo racional de Sent⁶²² Pere, que's dya Navarro, y los Vicents, Batiste y Alexandre y Làzer, torcedor, li ajudaren.

Y lo excel·lentísim señor patriarcha o féu com a bon pastor. Déu lo conserve, que ajudat⁶²³ ¶^{97r} de sa prudència los posà en la sua presò, y al capellà.

357.

MOSTRO⁶²⁴ EN LO HOSPITAL

Dilluns, a 12 de setembre 1605, anàrem al soterrar de una filla de Català, lo barber de l'Hospital, y entraren en lo Hospital, perquè aguardaven que vingués la creu de Sent Nicolau. Y lo doctor Gavaldà y mosén Peris y mosén Beltran y yo, y molts altres capellans, vérem un gichet⁶²⁵ que poch dies ha que l'havien llançat hallí. Y vérem que no tenia mans ni peus, sinó tan solament tenia com a uns mocholets de carn damunt y en lo extrem dels braços y de les cames y los braços fets del tot, fins les mans, com dit és. Y les cames sols tenia tan llargues, que sols eren com fins als genolls. Y no tenia sinó la primera junctura dels genolls y hallí los mocholets. Y la llengua molt gicha, y lo morro de baix molt bifi, y lo de dalt molt exit.

358.

ABATUT FIAMONTE PALAVESINO

Dimats, a 27 de setembre 1605, dia de sent Cosme y sent Damià, al matí arribà nova de com se havia alçat Fiamonte Palvesino, gran mercarder en Valladolid, en tre-cents xexanta mília ducats. ¶^{97v}

¶⁶²² Tot seguit, ratllat: «Martí». ¶⁶²³ Tot seguit, ratllat: «ds».

¶⁶²⁴ Error de Porcar, per «mònstruo». ¶⁶²⁵ Xiquet.

359.

MUSTAÇAF⁶²⁶

Dijous, a 29 de setembre 1605, dia de sent Michael, tardà lo virey de nomenar mustaçaf, per qui li donaria més. Y hu que's diu Sans, de Andilla, que donava la neu a València, donà, dien, que quatre centes y més corones y lo lloctinent cinquanta. Y axí los nomenà.

360.

SENTÈNCIA AL CONTE DE ANNA

Disapte, lo primer de octubre 1605, donaren sentència al conte de Anna, don Ferrando Pujades de Borja —per haver-lo, segons dien, trobat ab un pistolet— de tre-centes lliures de pena y ls gastos, y tota sa vida a ora, y, en contravensió, pena de la vida; relator micer Guardiola.⁶²⁷ Y tenia per presó casa de dit doctor, per estar de mala gana.

Y après vingué orde del rey que s'apel·làs lo fisch, y portasen hallà lo procés.⁶²⁸

361.

PROCESSÓ PER LA SALUT DE LA SEÑORA REYNA

Dimats, a 4 de octubre 1605, dia de sent Francés, se féu processó general a Sent Francés per la salut de la señora reyna, que estava malalta.

Y lo dia enans se dix missa cantada, ab goig, a nostra Señora de les Febres. Y dit dia de dimats per lo semblant.

362.

Divendres, a 7 de octubre 1605, dia de la victòria naval,⁶²⁹ fonch manat per la ciutat y ser nostra Señora del Remey. ¶^{98r}

363.

MORT DE JOAN BAPTISTE CALDERÓ

Disapte, a 8 de octubre 1605, se n'anaren dos jurats en cap al señor rey, per ço que lo virey havia donat llicència de traure sis mil cafisos de forment. Y ls señors jurats lo y im-

¶⁶²⁶ El dia 28 de setembre de 1605 fou elet Batiste Sans mostassaf de la ciutat de València, i lloctinent Joan Rodrigues, teixidor de llana. Vegeu el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1056. ¶⁶²⁷ Com ja hem dit en una nota anterior, vegeu la nota 238 sobre el doctor Guardiola. ¶⁶²⁸ Les dues línies

de l'entrada són escrites al marge. ¶⁶²⁹ Es refereix a la victòria de l'armada cristiana de la Santa Lliga, comandada per don Juan de Àustria, contra l'armada otomana, coneguda com la batalla naval de Lepant, que tingué lloc el 7 d'octubre de 1571 a la part septentrional del golf de Corint.

pediren y donaren orden al seu comisari, Joan Baptiste Calderó, que era anat a les muntanyes a secrestar los grans, que no^{l630} dexàs traure.

Y vingué nova de que era mort dit Calderó en Moxent.⁶³¹ Portaren-lo lo dilluns, a 10 de dit, a les deu hores del matí. Y·l soterraren, a les quatre de la vesprada, a la capella o vas de nostra Señora d'Esperança.

Acompanyaren lo<s> cos quatre jurats, que anaven dos cunyats de aquell engramallats.

Féu-se solemne soterrar, ab moltes aches. Estava de casa en la parròchia de Sent Martí, en lo carrer dels Mascons, en una casa que era de N. Dionís⁶³² Roca. Y·ls jurats no ixqueren de València, sinó que estigueren amagats. ¶^{98v}

364.

ECLYPSE DE SOL

Dimecres, a 12 de octubre 1605, a la una hora de migjorn y un quart fonch lo eclipse de Sol en signe de Libra. Durà poch, a lo que dien que havia de durar molt. Acontegué que al matí, lo dia mateix, a les sinch hores y hagué gran contrarietat de ayres de totes parts, ab núvols, trons y llams y clarors en lo ayre. Y plogué pedra y aygua, que tots pensaven que llavors se eclipsava lo Sol, y més fosch estigué a esta hora, y més moviments féu lo temps que no a la una hora y quart, damunt dit.

Aconsellaren alguns doctors, com Pujades, Lleoart, Ximeno y altres, que procurasen de no menjar en aquella hora de l'eclipse, sinó tres o quatre hores enans.

Y axí, la mayor part de València menjà entre 8 y nou hores, ans migjorn. Y que no·l mirasen al Sol cara a cara, ni ab sedàs, ni ab aygua, ni ab vidre, perquè·ls causaria notables danys.

365.

JUTGE DE RESSIDÈNCIA, MICER ÇABATER

Dijous, a 27 de octubre 1605, publicà micer Çabater, jutge de residència, crida contra·ls jutges y justícies. ¶^{99r}

366.

MATINES EN SENT ANDREU, PER LO SEÑOR DON JUSEP PELLICER

Dijous, a 27 de octubre 1605, vespra de sent Simó y Judes, a la nit començaren ha dir matines a la primera oració a Sent Andreu. Dexa·los don Jusep Pellicer cada nit 4 sous, repartidors entre·ls residents a elles.

¶⁶³⁰ Al text: «nol». ¶⁶³¹ Tot seguit, quasi una línia de mots il·legibles. ¶⁶³² A l'interlineat: «Dionís».

367.

PRES AL⁶³³ JURAT EN CAP, FELIP PENARROJA

Dilluns, a 31 de novembre 1605, posaren en la presó al jurat Phelip Penarroja. Y dien que'l virey lo féu posar ab carta expresa del rey, encara que era familiar del Sant Offici —com hallí la Inquisició lo defensava— y que perquè tenia enemiga ab lo virey, sobre que no li dexava tenir les yoyes, ni traure vitualles de la terra, li tenia lo virey enemiga, achasant-li que havia mort lo fill de Guardichuela, racholer.

Y la terra estava avalotada, per ser contrafur que lo jurat, y en cap, fos encarserat. Y dien que ell no u havia fet.

368.

DESASTRE DEL FILL DE NOVASQUIER⁶³⁴

Diumenge, a 6 de novembre 1605, caygué un fill de Joan Vanovasqui, mercader de Flandes, que estava de casa en casa Conchillos, davant de casa de Esteve Ros, del terrat avall, jugant ab altres de casa a la esgrima. Y reculant, sent la vora del terrat molt alta, lo vencé lo cos y caygué; cosa de doldre. ¶^{99v}

369.

CONSECRACIÓ DE LA ESSLÉSIA DEL PEU DE LA CREU

Diumenge, a 6 de novembre 1605, conseqrà la església del monastir de les monjes del Peu de la Creu lo reverendíssim don fray Lorenço⁶³⁵ de Mongions, bisbe de Minarbino. Lo qual també consagrà la església del Col·legi del señor Patriarcha a 17 de janer, dit any 1605.

370.

Divendres, a 11 de novembre 1605, dia de sent Martí, lo excel·lentíssim señor patriarcha assistí a la festa de la parròchia del dit sant y predicà frare Cabanelles, de la Orde de Sent Francés y guardià de Jhesús.

Y a l'exir, lo dit señor excelentíssim donà un grapat de reals a un beneficiat de dita església, dit mosén Gavarda,⁶³⁶ per a que lo repartís entre'ls pobres que hallí assistien a la porta. Que, segons dit capellà em dix, serien com quinse o setse reals castellans.

¶⁶³³ Vegeu la nota 620. ¶⁶³⁴ No coincideix el cognom del títol amb el que figura en el text, segurament per una manca de rigor o d'atenció per part

de mossén Porcar. ¶⁶³⁵ Al manuscrit: «Lourença».

¶⁶³⁶ A l'interlineat, com a incís: «dit mosén Gavarda».

371.

SENYAL EN LO CEL COM A INCENDI DE FOCH

Dijous, a 17 de noembre 1605, entre sis y set hores de la nit, a la primera nit, aparegué en lo cel un camí com de foch —o incendi de foch—⁶³⁷ ab diverses colors de morat, terrat, groch, blau, etsètera, pujant de levant lo signe de Gèminis.⁶³⁸ ||^{100r}

372.

PROCESSÓ DE LA MINERVA. ANAREN LOS SEÑORS JURATS

Diumenge, a 20 de noembre 1605, 3a de dominica del mes, feren la festa de Minerva en Sent Martí, que la fèu Joan Antonio Bononi, mercader. Y ls señors sis jurats anaren a l'acompanyament de la processó après dels prior, clavari y conservador, que són aquells tres primers que venen després de la custòdia, y après lo sis señors jurats.

Y l'altra volta, que fonch diumenge a 17 de juliol 1605, no volgueren anar d'esta manera, ans bé se n'ixqueren, com damunt més llarch està escrit.

373.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS

Divendres, a 25 de noembre 1605, dia de senta Catalina martre, feren la processó de sent Dionís. Anaren quatre jurats y no y anà lo bisbe, ni lo jurat Penarroja, ni Buix, ni síndich, perquè no lo y havia. Per la qüestió que tenien entre Francisco March, síndich nomenat per los braços en les Corts, y la ciutat.

374.

CONSEGRACIÓ DEL BISBE CERNA⁶³⁹

Dimecres, a 30 de noembre 1605, dia de sent Andreu, conegueren a Vicent Roca de la Serna, arthiaca de Xàtiva y canonge de València, en bisbe de Albarrasín; y assistiren lo bisbe de Gràcia, bisbe de Minarbino, y lo bisbe ||^{100v} de Oriola, frare Balaguer. Y lo Minarbino assistí a la dreta, y l de Oriola a la esquerra. Tingué per padrins a don Pedro Vich y a don Jeroni Aguilar,⁶⁴⁰ lo que està de ordinari en Alaquàs.

¶ ⁶³⁷ A l'interlineat: «o incendi de foc». ¶ ⁶³⁸ Gèmini.

¶ ⁶³⁹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ⁶⁴⁰ Jeroni Aguilar (1608-1648). Era fill de Crisòstom Aguilar i Magdalena Sàncnes, va ser doctor en Dret i generós.

Conseller jurista en els anys 1639 i 1644, i assessor del Justícia Criminal el 1646. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Gerónimo Aguilar», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 59, 82, 128 i 198.

375.

SENT MAURO, MANAT

Disapte, a 3 de dehembre 1605, dia de sent Mauro, fonch manat festa aquest dia, y la primera volta que se à manat per la Església.

376.

SERMÓ DE L'EXCELENTÍSSIM PATRIARCHA

Divendres, a 16 de dehembre 1605, lo il·lustríssim y excelentíssim señor patriarcha, archebisbe de València, don Joan de Ribera, predicà a tots los capellans entre tres y quatre hores de la vesprada, y predicà com sent Pau. Y dix, entre altres coses, que a onse anys estudiava lleys y que quaranta-tres anys havia que era bisbe, y que tenia setanta-tres anys.

377.

ENTRADA DELS LOBREGONS A L'HOSPITAL

Dimecres, a 21 de dehembre 1605, dia de sent Thomàs, a les quatre hores de la vesprada entraren en processó los Lobregones per a servir lo Hospital. Sols ixqué la creu de l'Hospital y dos señors jurats, y no volgueren anar los capellans de Sent Martí. Entraren per lo portal⁶⁴¹ dels Innocents. ||^{101r}

AÑY 1606⁶⁴²

378.

FORMENT DE LA CIUTAT EN LO ALMODÍ

Disapte a 7 de janer 1606, a la nit, la ciutat de València fêu crida de que posava forment venal en lo Almodí, per a tots los que'l voldrien comprar.

Y lo mateix feren en lo any 1622, en abril, a 12.

379.

UN HOME SE DEGOLLA

Dit dia de disapte, a les spal·les de les monjes del Peu de la Creu, un home, ell mateix, se degollà ab un gabinet. Y diuhen que estava frenèlich de una porga que havia pres. Y no s'acabà de matar.

¶⁶⁴¹ Tres mots ratllats i il·legibles.

¶⁶⁴² Subratllat: «Añy 1606», i entre «Añy» i «1606» una mena de creueta, amb els braços més llargs que el pal.

380.

CRUADA

Dijous, a 19 de janer 1606,⁶⁴³ vespra de sent Sebastià, a les tres hores de la vesprada entrà la bul·la de la senta Cruada. Yxqué del palàcio archebisbal a la Seu, per la part de la Cabiscolia y Nostra Señora dels Desemparats.⁶⁴⁴

381.

FOCH A LA PLAÇA DELS CAXERS

Dimats,⁶⁴⁵ a 23 de janer 1606, a les dos hores del matí se pegà foch en la plaça dels Caxers en casa un sastre, al cantó del carreró que va als Aluders.

382.

FURT A SENT NICOLAU FACTOR A JHESÚS⁶⁴⁶

Dimats,⁶⁴⁷ a 23 de dit, vingué nova que avien furtat les llànties que estaven davant lo túmulo de fray Nicolau a Jhesús, fora'l portal de Sent Vicent, a Patraix.

383.

COMBREGAR AL VIREY Y MORT

Dimats, a 23 de dit, a migjorn, a gran presa combregaren al señor virey, don Joan de Royas y de Sandoval.

Y morí entre onse y dotse hores de la nit de dit dia, y no li durà lo mal sinó 24 hores. Y lo dia de sent Vicent martre⁶⁴⁸ se desfrasà y lo dia de sent Sebastià⁶⁴⁹ anà ab una carroça. ||^{101v}

384.

Dimecres, a 24 de janer 1606, lo il·lustríssim excelentíssim señor patriarcha manà, devés les nou hores del matí, que totes les parròchies fesen senyal quant lo faria la Seu. Y axí's féu, y que anasen a dir-li un respons al Real.

¶ ⁶⁴³ Tot seguit, ratllat: «a les». ¶ ⁶⁴⁴ Fa referència a la capella de la Mare de Déu dels Desemparats.

¶ ⁶⁴⁵ Escrit: «Dilluns»; ratllat: «-lluns» i afegit al «Di-» la terminació «-mats». Tot i que segons la data de

l'entrada 380, el 23 hauria de ser dilluns i no dimarts.

¶ ⁶⁴⁶ Monestir de Jesús, ubicat fora vila, a Patraix.

¶ ⁶⁴⁷ La mateixa data que la de l'entrada anterior.

¶ ⁶⁴⁸ Dia 22 de gener. ¶ ⁶⁴⁹ Dia 20 de gener.

Dit dia de dimecres, al matí lo ubriren al dit señor, y en lo cap li trobaren (Requena, barber, y lo doctor Salat)⁶⁵⁰ moltíssima aygua groga y li llevaren lo servell y obriren-li lo costat, y li trobaren, a la part esquerra, moltíssima sanch coagulada. Y li varen traure lo ventre y·ls budells, y axí lo embalsamaren o i posaren pólvores preservatives. Y dien que era mal de gota y de costat, juntament.

Anà la parròchia de Sent Martí a dir lo respons, com desús se ha dit, a les dos hores de vesprada. Y estava posat dit señor en un cadafal alt, vestit ab lo hàbit blanch de Calatrava, y lo túmulo tot de vayeta, ab les armes de sa excelència. Y dalt, a hon estava lo cos posat, estava rodat tot de siris blanchs.

Y dit dia, a les⁶⁵¹ onse hores de la nit, se'n portaren lo cos a Sent Joan de Ribera, ab quaranta⁶⁵² capellans de Sent Steve. Digueren de morts nocturn y acabaren a la una hora de la nit.⁶⁵³ Agué gran avalot y rebolta entre la Audiència y·ls comanadors de Calatrava⁶⁵⁴ y·ls capitans, que así estaven ||^{102r} entretinguts per orde de sa magestat.

La Audiència dia que era virey, los frares o comanadors dien que era frare y comanador lo cos. Y·ls capitans dien que aquell cos era capità general de aquells. Axí que y agué grans avalots. Y en fi, après de moltes dudes y rèpliques,⁶⁵⁵ tots acompanyaren lo cos. Y entre don Pedro Ferrer, comanador de Calatrava, y don Joan Vil·laragut y de Sans, señor de Olocou y governador, y agué males paraules, cascú per defensar son dret, la hu del rey y lo altre de la religió. Axí que·l depositaren en dit monastir a dit señor.

Nostre Señor lo tinga en la sua santa glòria, que si alguna cosa havia mal fet en son govern, los traïdors y soplons de la terra o fien, que l'impugnarien y·l molestaren per a que fes, que, al que·s creu, no haguera fet dit señor la centenar part del que féu, si dites mosques no l'agueren molestat y persuadit que u fes. Perquè en son tracte y manera no tenia tal ànimo, ni·s creu que de si exia tan mal com causava y causà, sinó per los congraciadors que sempre li persuadien que u fes.

Y axí confiam que nostre Señor los castigarà als tals. Com vem que ya ad alguns, per haver traït la terra, lo señor rey los crida de hu en hu, per a remediari lo mal que han fet en les Corts dels 1604.

Y·ls jutges de la Audiència portaren barrets redons de drap y les gramajes⁶⁵⁶ aforades de vajeta. ||^{102v}

385.

ZANOQUERA, PENAR[R]OJA, FRÍGOLA, CRIDATS PER LO REY

Diumenge, a 29 de janer 1606, après dinar se n'anaren, per orde de sa magestat, a presentar-se en certs llochs y puestos de Castella: don Pau Zanoguera, don Christòfol Frígola, degà de Morvedre y canonge de València, y March Antoni Penarroja. Perquè, al

¶⁶⁵⁰ Vicent Garcia Salat (?-1615). Doctor en Medicina, va ser catedràtic d'Anatomia en l'Estudi General durant molts anys i degà dels professors de la seua Facultat. Vegeu V. XIMENO: «Vicente Garcia Salat», en *Escritores del Reyno...*, op. cit., volum I, p. 266. ¶⁶⁵¹ Abans, a la línia, mot ratllat i il·legible; a l'interlineat: «a les». ¶⁶⁵² A la línia, mot ratllat i il·legible; a l'interlineat: «quaranta».

¶⁶⁵³ A l'interlineat i al marge dret: «digueren nocturn de morts y acabaren a la una de la nit»; i entre «digueren» i «de morts», un mot ratllat i il·legible. ¶⁶⁵⁴ Tot seguit, ratllat: «los». ¶⁶⁵⁵ *Répliques*. Un altre cas de l'ús de la grafia «c» amb funció de la velar /k/ davant de «e» àtona. ¶⁶⁵⁶ Al text original, per error de Porcar: «granajes».

que's dia, són estats síndichs dels braços y haver fet lo que no devien, en les Corts, contra la ciutat.

Y després vingueren molt medrats, ab encomiendes y pensions, en lloch de castigats.⁶⁵⁷

386.

MORT DE MARCH ANTONI GAMIR

Diumenge, a 29 de janer 1606, a la vesprada morí en lo lloch de Torrent March Antoni Gamir, cavaller. Y'l portaren a sa casa dilluns, a 30 de dit, dia de sent Valero, a les quatre hores de la vesprada, que la tenia al carrer de don Joan Vil·larasa. Y'l soterraren en Sent Pau, als teatinos.

387.

EMBAXADOR DEL REY CUQUÓ

Per los darrers del sobredit mes de janer, vingué a València un moro embaxador del rey Cuquó, per a provisió de pólvora, plom y corda y altres coses que demanava. Y lo rey Cuquó dix que's dia Sihadamar.

388.

SIGALA

En estos dies vingué nova que estan lo señor rey a folgar, en un lloch prop de Valladolid, dit Cigala,⁶⁵⁸ tingué gran terremot, lo dia de sent Vicent martre, y que se n'anà corrent, o a més que de pas, ab la reyna a la església. Y que anant lo marqués de Dénia ¶^{103r} o lo duch de Lerma,⁶⁵⁹ darrer de aquell, no fon exit de a hon estava, que se asolà la casa. Açò es dix lo primer de febrer, en la plaça de la Seu.

Y des que fonch mort lo señor virey,⁶⁶⁰ cada dia anaven los de sa casa, agramal[]] ats, ha fer remembrança a la sua sepultura y dir-li missa. Y durà'ls huyt dies.

389.

VACCANT DON JAUME FERRER

Divendres, a 11 de febrer 1606,⁶⁶¹ vingué carta del señor rey que servís la vacant don Jaume Ferrer, governador.

¶⁶⁵⁷ Línies afegides posteriorment a la redacció de l'entrada, entre el final d'aquesta i la següent. ¶⁶⁵⁸ A l'interlineat i al marge esquerre, com a incís: «dit Sigala».

¶⁶⁵⁹ Vegeu les notes 96 i 483, sobre el duc de Lerma. ¶⁶⁶⁰ Tot seguit, ratllat: «sempre». ¶⁶⁶¹ A l'interlineat: «1606».

390.

LOCTINENT DE VIREY, DON JAUME FERRER

Disapte, a 12 de dit 1606, jurà per virey la vacant dit señor a migjorn.⁶⁶² Y de sa casa anà a peu a la Seu. Y après lo pasecharen per València accabat lo jurament, a cavall, ab gran acompanyament.

391.

FUGITS DE LA PRESÓ

Disapte, a 18 de febrer 1606, a les quatre hores del matí se'n fuixqueren de la presó de Sent Arsís molts presos.

392.

SISES DE LES CORTS

Dilluns, a 20 de febrer 1606, se publicà la crida de les sises de les Corts imposades en los sombreros, cartes y ab la neu. Plegue a Déu que'ls que huy mamen les vechen llevades. Y als què són causa que s'imposen, Déu los castigue ab sa divina justícia, per haver venut y perdut y traÿt la terra. Y al señor rey que li done camí y vecha lo mal que la pobra terra patirà y que castigue als que són causa de tal perdició. ¶^{103v}

393.

PROCESSÓ PER AYGUA

Disapte, a 25 de febrer 1606, al matí feren processó per aygua, general.

394.

MUSTACAF PRIVAT. Y APRÉS FONCH RESTITUÏT EN DIT CÀRREC AB SENTÈNCIA

Dit dia, lo jutge de residència privà de l'offici de mustaçaf a N. Sans, de Andilla, ab sentència per aquell donada. Y féu que portàs lo junch⁶⁶³ lo jurat en cap dels ciutadans, que's deya Perelló.

¶ ⁶⁶² El jurament no fou com a governador, sinó com a regent de la lloctinència de virrei i capità general del Regne, per la mort del marquès de Villamisar. Vegeu el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*,

entrada 210, punt 1, p. 261. ¶ ⁶⁶³ El «junch» o «vara» era el nom amb què popularment es connectava el bastó –signe d'autoritat– que duïen els jurats.

395.

PUBLICACIÓ DELS FURS

Dilluns, a 27 de febrer 1606, començaren a publicar los furs fets en les Corts de l'any 1604, ab crida pública. Y·ls llegien en la plaça de la Seu de matí y vesprada, més de una hora cada vegada. Y dimats següent també.

396.

CASAMENT DE DOÑA EUGÈNIA DE BORJA AB GAMIR

Dimecres, a 29 de mars 1606, a les quatre hores de la vesprada desposà lo vicari de Sent Martí, mosén Joan Baptiste Cardona,⁶⁶⁴ a la il·lustre doña Eugènia de Borja, germana de don Nofre de Borja, y de don Francisco de Borja, lloctinent de bal·le, ab lo fill de March Antoni Gamir, cavaller. Sens precehir monicions ni altres cerimònies eclesiàstiques.⁶⁶⁵ Trobà's-i lo il·lustríssim señor marqués de Navarrés, don Phelip de Cardona de Liori,⁶⁶⁶ y altres. Y foren en casa la tia de dita señora, a hon tenia aquella habitació, dita doña Merina Garcia y de Sanchis, viuda, muller que fonch de don Joan Sanchis. ¶^{104r} ⁶⁶⁷

397.

Dilluns, a 3 de abril 1606, *fèria 2a post dominicam in albis*, fonch festa⁶⁶⁸ manada de sent Vicent Ferrer. Y, perquè plogué al matí, no feren la processó de dit sant.

398.

LA FESTA DE SENT FRANCÉS DE PAULA, MANADA PER LOS JURATS

Dimats, a 4 de abril 1606, manaren los jurats la festa de sent Francisco de Paula, que celebraven dimecres, lo dia següent. Y lo dijous la festa de sent Joseph, que havia vengut en mars pasat.

¶ ⁶⁶⁴ Tot seguit, ratllat: «de». ¶ ⁶⁶⁵ *Eclesiàstiques*. Un altre cas de la grafia «c» amb valor de /k/, davant de «e» àtona. ¶ ⁶⁶⁶ Vegeu la nota 494, sobre aquest noble. ¶ ⁶⁶⁷ A l'inici del foli 104r, centrada dalt del text, una mena de creueta de braços llargs. ¶ ⁶⁶⁸ Durant els segles XVI i XVII, el gran nombre de festivitats que se celebraven a València al llarg de l'any –dies festius anuals, diumenges, festivitats locals, beatificacions, canonitzacions, celebracions i rogatives, que arribaren a depassar

el nombre dels dies laborals–, comportava una minva de la producció de riquesa en el regne i afèblia els ingressos de les economies familiars. Vista aquesta situació, fra Tomàs de Villanueva, arquebisbe de València (1544–1555), va reduir el nombre de festivitats a meitat del segle XVI, com també ho faria l'arquebisbe Isidoro Aliaga el 1631 i, de manera general, el papa Urbà VIII el 1642. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, *op. cit.*, pp. 147–156.

399.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Diumenge, a 16 de abril 1606, feren la processó del patró nostre,⁶⁶⁹ sent Vicent Ferrer, y portaren la ymatge ab la relíquia de dit sant ab les andes que feren noves per a esta festa. Y esta fonch la primera vegada que s'an tret totes de argent.

Y les depositaren en la Seu en custòdia, y los jurats tenen les claus. Diuhen que pesen huyt arroves. Feren la figura mestre Francés Eva, argenter, y la peanya, Cabanes, y les andes, Fuster, tots argenters, cosa de veure quant ben accabades estan.

400.

Dimats,⁶⁷⁰ dia de sent March, a 25 de abril 1606, feren la processó de la 1a Apparisió a l'Hospital. ¶^{104v}

401.

CAS DE LLEGIR, DE UNA FIGURA DE SENT VICENT FERRER

Dimecres, a 26 de abril 1606, entre quatre y sinch hores de la vesprada, estant al pont dels Serrans ab mon germà y la ama, y lo negret de mon pare, Franceset, bolaven per los ayres, devés la Zaydia, una com a milocha ab la figura de sent Vicent Ferrer, y al peu les armes de València.

Y tornant la ymatge devés lo portal de Serrans, y tirant la corda per anar-se'n devés lo portal de la Trinitat, la corda se afferrà ab un nu que portava ab unes vergues que estaven posades, com a enramada, en la creu de dit pont. Y la figura del dit sant se abalançà a l'aygua que pasava per la arcada de dita creu, y com si ab les mans la hagueren estesa sobre la aygua de dit riu, que per hallí pasava un bras de aygua, se aplanà y anà riu avall.

Y de hallí a micha hora⁶⁷¹ que açò acontegué, començà a ploure; que volgué lo gran nostre patró, ell mateix, banyar-se en la terra per a fer que lo cel fos servit de enviar la aygua, que havia molts dies que feyen processons per aquella.

Confiem⁶⁷² ab ell, que yamay é vist, ni é oÿt, que a les necessitats nos falte, ans bé ens val y ayuda en tot y per tot.⁶⁷³

Y aquest ¶^{105r} mateix dia, a les quatre hores portaren los de la guarda a un bandler dit Jaume Català, de les montañes a la Torre. Y yo'l viu, y molts altres.

¶ ⁶⁶⁹ Vegeu el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, entrada 213, punt 2, p. 263. ¶ ⁶⁷⁰ Escrit: «Dimecres»; ratllat: «-meces» i afegit «-mats». ¶ ⁶⁷¹ A l'interlineat: «hora».

¶ ⁶⁷² Al manuscrit: «confien». ¶ ⁶⁷³ Línies escrites com a incís i posteriorment a la redacció de l'entrada, al marge dret i al final del foli 104v.

402.

PEDRES DE LA FONT DE NYNEROLA⁶⁷⁴

Dijous, a 27 de abril 1606, al matí aparegueren en la plaça del Mercat, a la plaça de la Seu y a la de Predicadors, unes pedres ab les armes de la ciutat, ab un rètul que dia de la font. Y és que volen portar la font de⁶⁷⁵ Nynyerola a València.

Y may vingué a efecte, per ser coses que fan cada dia en València.⁶⁷⁶

En aquest any no provehÿren los jurats les càthedres de arts, ans bé les provehÿren los següents: Aguillonda y al frare del Remey.⁶⁷⁷

403.

Dimecres, a 17 de maig 1606, morí don Francisco⁶⁷⁸ Rocafull, cabiscol de la Seu de València y vicecanceller del Studi.

404.

PEDRA DE FONT A L'HOSPITAL

Disapte, a 20 de maig 1606, al matí posaren, o feren posar, los señors jurats nous una pedra de la font en lo pati de l'Hospital. Y après no n'i à hagut memòria de la font.

Foren jurats Seraphí, Michael, Rebolay, Aznar, Sans, Cotanda, Baltasar Michel y Pallarés.

405.

Dimecres, a 24 de maig 1606, soterràrem en lo col·legi del Corpus Christi de l'excel·lentíssim patriarcha a mosén Aznar, capellà del Col·legi.

Y fonch lo primer que, des que fon fundat y posat en execució, morí.

¶^{105v} Anàrem al soterrar la parròchia de Sent Andreu, que de hallí era la casa, y Sent Martí y Sent Joan y Sent Thomàs.

Y entràrem en lo Col·legi y diguérem un respons. Y'ns ne retornàrem totes les dites parròchies. Y los capellans del Col·legi feren lo offici, digueren lletania y missa, y cada capellà diu tres misses per cascun mort. Y lo excelentíssim señor estava al cap de l'altar, en peus, mirant tot quant se fia.

¶⁶⁷⁴ Font de Picassent. ¶⁶⁷⁵ Tot seguit, ratllat: «nyner».

¶⁶⁷⁶ Línia escrita posteriorment a la redacció inicial de l'entrada, al final d'aquesta.

¶⁶⁷⁷ Línies escrites al marge dret. ¶⁶⁷⁸ Al manuscrit: «Francisio».

406.

PROCESSÓ DEL CORPUS, Y FON LO MATEIX DIA DEL CORPUS

Dijous, a 25 de maig 1606, se féu la processó del Corpus. Y ixqué molt tart de la Seu. Y acompanyava lo excelentíssim señor patriarcha. Y se n'entrà en la Concepció, y hallí ixqué lo señor bisbe de Gràcia. Y essent a la forca tragueren aches blanques per als señors jurats.

407.

MORT DE VICENT GÓMEZ DE LA TORRE

Dimecres, a 31 de maig 1606, morí [l']administrador de l'Hospital, Vicent Gómez de la Torre. Y'l soterraren en lo Hospital. Y après entrà administrador lo jurat Pallarés, per son boxart.⁶⁷⁹ ¶^{106r} ⁶⁸⁰

408.

COCODRIL·LO EN LO COL·LEGI

Dimecres, a 7 de juny 1606, al matí lo il·lustríssim y excelentíssim señor Patriarcha féu posar en lo front de la entrada, de la primera porta del seu Seminari, un cocodrill·lo que un criat de sa excel·lència havia enviat, que's deya Lepanto.⁶⁸¹

409.

Dijous, a 8, portaren un moro bandoler mort a escopetades, que mataren entre Montserrat y Montroy los soldats que lo molt il·lustríssim don Jaume Ferrer, loctinent de vi-rey, per orde del seu Real Consell, envià per a perseguir los bandolers.

410.

MORT DE FRAY PEDRO NOLASCO, DE LA MERCÉ

Divendres, a 16 de juny 1606, soterràrem un frare de la Merçè que estava malalt al carrer de les Corredores, a les espalles de la casa de l'embaxador Vich, que lo dia enans morí. Portàrem-lo a la Mercé, y hallí lo posaren en un túmulo. Dien que era sant. Dia's

¶ ⁶⁷⁹ El boxart era la taula de distribució dels càrrecs o de l'orde d'oficis d'una comunitat eclesiàstica. Ací caldria entendre «boxart» com «pel seu torn en el boxart». ¶ ⁶⁸⁰ A l'inici del foli 106r, centrada i dalt text, una mena de creueta. ¶ ⁶⁸¹ Rèptil que, ben possiblement, caldria relacionar amb la llegenda valen-

ciana del dragó del riu o dragó del Patriarca. Sobre el fet d'exposar als temples cristians cocodrils o ossos de balena, com una mena d'exvots, vegeu l'article de Joan DE DÉU DOMÈNECH: «Cocodrils i balenes a les esglésies», publicat a *Locus Amoenus* 5, 2000-2001, pp. 253-275.

fray Pedro Nolasco, de nació sart, y de son propri nom de nació es deya Pedro Parra. Y lo provincial li féu que's mudàs lo nom.

Porta'l sols los capellans de Sent Martí y'ls frares de la Mercé al muscle. Y en la casa li llevaren, o tallaren, los dits dels peus, y'ls de les mans, per relíquies. ¶^{106v}

411.

Diumenge, a 18 de juny 1606, y lo tercer dia de la Minerva de Sent Martí, fonch lo primer dia que's posaren los ornaments de tela de or y argent, que féu portar Joan Antoni Bononi, cavaller milanès. Y dix la missa conventual, ab ells, mosén Chevarne. Y mosén Porcar dix la missa de Minerva, y'ls benehí lo provincial de la Mercé, dit frare Monlluna. Y'ls féu Munyós, brodador.

412.

MATAREN AL PROVINCIAL DE SENT FRANCÉS

Dilluns, a 3 de juliol 1606, al matí vingué nova de Alzira que en lo monastir de Senta Bàrbara, de la orde de Sent Francés, havien mort al provincial de la Orde, que's dia frare N. Andrés, y molt mal nafrats a tres o quatre frares de dita casa. Y qui féu lo cas se dia fray Marcel·lo⁶⁸² Marçal, natural de Morella, fill bastart o bort de l'archipreste de Morella y canonge de Tortosa,⁶⁸³ procreat y nat en Roma.

Portaren-lo pres dimats, a les dos hores de la vesprada, a la Torre. Gentil sort de frare, y de gran eloqüència, y que donà de si grans demostracions que era persona cabal, y que tingué gran ocasió de fer lo malifet per ser tengut per persona honrrada. Y les llicències que portava eren de persona que tenia, dit fray Marcel·lo, grans parts. ¶^{107r}

413.

Divendres, a 7 de juliol 1606, vingué nova com lo conte de Anna, don Ferrando Pujades, lo dia enans⁶⁸⁴ havia, en lo seu lloch de⁶⁸⁵ Anna, llevat de les mans del governador de Xàtiva, o de son lloctinent, Lluís Ferriol, señor de Stubeny, a don Phelip de Borja, oncle del dit conte, que se'n lo portava pres per sospita que hauria mort a don Joan Marsilla en lo terme de Atsaneta, ab una scopetada.⁶⁸⁶

Y dit dia, a les sinch hores de la vesprada⁶⁸⁷ se n'anà lo lloctinent de virey, don Jaume Ferrer, als llochs del dit conte, ab jutges de la Real Audiència y ab los de la guarda, y ab altra gent, <y> a posar les armes reals en los llochs.⁶⁸⁸

En estos dies, los señors jurats manaren als llegumers tancar les portes de ses venderies si no donaven diners a la ciutat, que estaven molt empenyats ab molt forment que

¶ ⁶⁸² Abans, a la línia, una lletra majúscula ratllada, i a l'interlineat: «Marcello». ¶ ⁶⁸³ Al marge esquerre, com a incís: «y canonge de Tortosa». ¶ ⁶⁸⁴ Al marge esquerre, com a incís: «lo dia enans». ¶ ⁶⁸⁵ Tot seguit,

un mot ratllat i il·legible. ¶ ⁶⁸⁶ Al marge dret: «en lo terme de Atsaneta, ab una scopetada». ¶ ⁶⁸⁷ A l'interlineat: «vesprada». ¶ ⁶⁸⁸ Al marge dret: «armes reals en los».

havia vengut de Sicília. Y la Taula de València estava, del mes de maig, ab molt poch diners, que des de què València és València no se à vist la Taula de València no pagar albarans, ni pensions.⁶⁸⁹

414.

Divendres, a 4 de agost 1606,⁶⁹⁰ dia de sent Domingo, los frares de Sent Francés feren lo offici en Predicadors. Y est any fonch lo primer que han començat ha fer-lo. Y lo mateix feren los predicadors, lo dia de sent Francés, en Sent Francés.

415.

JUBILEU SANT

Diumenge, a 6 de agost 1606, a les hores del matí se féu processó general a Sent Francés, ab la intenció del Jubileu Plenísim que'l sant pare Paulo quint⁶⁹¹ atorgà, ab lo qual concedia grans perdons. Y dins dos semanas se podrà guanyar. Y's dia que era la causa perquè los venecians no volien obeyr al papa en certes pretencions que tenien contra'ls teatinos y altres religions, perquè no volien que posseïsen béns de realenc.

A 4 de setembre 1605 se publicà lo altre Jubileu, com amunt consta, per dit papa Paulo quint.^{107v}

416.

MANADA LA FESTA DE SENT ROCH

Dilluns, a 14 de agost 1606, feren crida los señors jurats y manaren la festa de sent Roch, que era a 16 de dit.

417.

1A VENGINDA DELS FRARES DE SENT FRANCÉS, A DIR RESPONS PER LOS CAPELLANS

Diumenge, a 20 de agost 1606, a les 4 hores de la vesprada soterràrem a mosén Agostí Borràs, prevere y beneficiat de Sent Martí. Y vingueren los frares de Sent Francés a la església a dir-li un respons. Y esta fonch la primera vegada que han vengut, perquè ens agermanàrem que axí u faríen, y nosaltres ab ells, quan morís algun frare.

Y dit mosén Borràs dix missa a les 7 hores del dia enans, y a les sis hores de la vesprada morí.

¶ ⁶⁸⁹ Paràgraf escrit, com a incís, al marge esquerre i al final del foli 107v. ¶ ⁶⁹⁰ Després del final de l'anterior entrada llegim: «Divendres, a 4 de agost», i res més,

perquè l'entrada és escrita al final del marge dret del foli 107r, que també comença així: «Divendres, a 4 de agost...». ¶ ⁶⁹¹ Pau V –Camillo Borghese– (1605-1621).

418.

DESASTRE EN SENTA CATALINA MARTRE, Y RESTÀ POL·LUTA

Dilluns, a 28 de agost, dia de sent Agostí, 1606, predicant en Senta Catalina, dos hòmens se pegaren de punyalades y's malnafraren. La hu es dia Guillonda, velluter, y l'altre un studiant, dit Llorca. Parà lo sermò y cessaren los officis. Y a les quatre hores de la vesprada anàrem a Senta Catalina y acompanyàrem lo Sant Sagrament, y'l portaren a Sent Martí.

Y a l'endemà, entre nou y deu hores del matí lo tornaren a Senta Catalina, ¶^{108r} portant-lo lo reverendíssim señor bisbe Benarmino,⁶⁹² que anà⁶⁹³ a reconciliar la església.

419.

PART DE LA REYNA⁶⁹⁴

Dilluns, a 4 de setembre 1606, diguérem missa de gràcias perquè la señora reyna parí lo dia de sent Lluís, que és a 19 de agost, una infanta.

Y en la Seu se féu lo mateix, y dix la missa lo señor bisbe de Benarmino.

420.

FESTES PER LA INFANTA. NATIVITAT DE L'ALTRA A 20 DE FEBRER 1603.
NATIVITAT DE PRÍncep, A 14 DE ABRIL 1605 (*Supra*, foli 89)

Dimecres, a 6 de setembre 1606, feren crida la ciutat de que fesen festes⁶⁹⁵ per la nativitat de la señora infanta. Y foren los dies diumenge, a 10, y dilluns a 11 de dit. Y lo dilluns, de matí, feren processó en la Seu de totes les parròchies, *orevant* 8 capellans de cascuna, de gràcies.

421.

CRIDA DELS PEDRENYALS DE LA MALÍCIA

Dimecres, a 13 de setembre 1606, féu crida la Real Audiència vedant los pedrenyals de la malícia; que són que tenen lo caragol llarch, que entra dins lo cono casi un exeme.⁶⁹⁶ ¶^{108v}

¶⁶⁹² Confusió per «Belarmino».

¶⁶⁹³ A la línia, ratllat: «tornà»; a l'interlineat: «anà».

¶⁶⁹⁴ Al marge dret, dalt del títol, sanefa d'atenció.

¶⁶⁹⁵ Ratllat: «lo diumen». ¶⁶⁹⁶ Eixem. Vegeu la nota 549.

422.

SENTÈNCIA CONTRA LO COMTE DE ANNA

Dimats, a 19 de setembre 1606, de matí se publicà la sentència contra lo compte de Anna: tota la vida a hora, deu anys privat de les jurisdiccions de sos llochs, quatre mil ducats de pena, y'ls gastos. Y dia's que dit señor compte estava en Frància.

423.

TEMPESTAT DE AYGUA, TRONS Y LLAMS

Dijous, a 21 de setembre 1606, dia de sent Matheu, a les 8 y nou hores de la nit començà grandíssima tempestat de ayres, aygua, trons y llams, que espantava.

424.

Divendres, a 22 de dit, pencharen a un christià nou, del lloch de Anna, que's dia Francés Empsa. Y dien per haver mort a don Joan de Pròxita Marsilla per diners, per orde de don Felip de Borja, oncle del conte de dita baronia de Anna.

Y morí com a christià. Y l'atormentaren *tamquam*⁶⁹⁷ cadàver per les còmplices, y jamay descobrí res. Déu lo aja perdonat.

Dit dia, a les 7 hores del matí caygué de la obra del cap de l'altar, de la clau de Sent Andreu, un jove que's deya Geroni. Y morí a les onse hores del matí.^{698 ||109r}

425.

Diumenge, a 1 de octubre 1606, a les sis hores de la vesprada armaren en lo Grau tres fragates,⁶⁹⁹ per anar en busca de una que venia de moros. Y troba's-i lo señor don Jaume Ferrer, virey.

426.

PUBLICACIÓ DE LA CANONIZACIÓ DEL PARE IGNASI⁷⁰⁰

Dilluns, a 2 de octubre 1606, en lo col·legi de l'excelentíssim señor Patriarcha es publicà lo acte o cartell de la Inquisició, que's feya per a la canonizació del pare Ygnasi, fundador

¶ ⁶⁹⁷ Equivalent a «tant com» o «fins que». ¶ ⁶⁹⁸ Abans, ratllat: «da nit». ¶ ⁶⁹⁹ A la línia, ratllat: «galeotes»; a l'interlineat: «fragates». ¶ ⁷⁰⁰ Ignasi de Loiola –Íñigo López de Loyola– (Pamplona, 1491-Roma, 1556). Aquest navarrés, ferit a Pamplona quan assetjaven la ciutat els francesos l'any 1521, va decidir fer una vida de penitència. Residí a Manresa on va escriure (1522-1523) els seus

famosos *Ejercicios espirituales*, potser influït per la Devotio Moderna que trobà al monestir de Montserrat. Estudià a Barcelona, Alcalà, Salamanca i París i va ser ordenat sacerdot a Venècia l'any 1537, quan ja havia fundat a la capital francesa, el 1534, la Companyia de Jesús, que tanta importància tindria durant la Contrarreforma. Fou canonitzat el 1622 i la seua festa se celebra el 31 de juliol.

dels teatinos. Y llegí'l lo pare Julian, y agué y gran concurs de gent. Y fonch a les quatre y sinch hores de la vesprada.

427.

Dimats, a 3 de octubre 1606, a la vesprada tornaren les tres fragates y molta gent malferida, que havien combatut en la galeota de moros.

428.

GERMANDAD DELS FRARES DE SENT FRANCÉS Y DE PREDICADORS

Dimecres, a 4 de dit 1606, dia de sent Francés, feren lo offici en Sent Francés los frares de Predicadors. Y a la vesprada anaren a la processó.

Y enguany és estada la primera vegada. Y també lo dia de sent Domingo feren lo offici los de Sent Francés. ¶^{109v}

429.

NAUFRAGI DE NAU

Diumenge, a 15 de octubre 1606, a migjorn donà de través, en la placha del Grau, una nau que aguardava que embarcàs al virey de Mallorca, don Joan Sans Vil·laragut, señor de Olocau. Y fonch devés lo bolt⁷⁰¹ mayor, per la gran tempestat que's mogué lo diumenge en la nit, de ayre y aygua.

Y lo dit⁷⁰² diumenge també, y dien que la causa era lo[s] tants dies que aguardava la embarcasió.

Y en estos dies, dit señor casà son fill ab la filla del conte de Carlet.

430.

MORT I DEGOLLACIÓ DE DON GERONI VAL·LERIOLA

Divendres, a 20 de octubre 1606, entre set y huyt hores de la nit trobaren apunyalet y degollat al doctor Geroni Valleriola, persona de gran exemple y doctrina. Y'l trobaren dins lo<s> seu<s> stúdit, sens trobar rastre algú.

Y'ls fills feren fer crida a la Real Audiència, que quisvulla que l'hauria mort li donarien tres mil coronas, si deya qui l'havia fet matar, y si era dels còmplices li donarien mil y sinc-centes lliures. Y'ls asseguraven de tot dany y perill.

Lo fill, dit don Christòphol Valeriola, lo sentenciaren a 28 de maig, 1607, com se conta *infra*, dit dia de dilluns. (foli 115) ¶^{110r}

¶⁷⁰¹ Segons el DCVB: «Perímetre o circumferència exterior d'un lloc» segurament marítim, però no sabem ben bé quin. ¶⁷⁰² A l'interlineat: «dit».

431.

DON JOAN DE CASTELLVÍ PER LLOCTINENT DE GOVERNADOR

Dilluns, a 23 de octubre 1606, a les quatre y sinch hores de la vesprada juraren per altre dels governadors a don Joan de Castellví,⁷⁰³ que estava de casa enfront de la porta de Sent Martí del Cavall.

432.

MARTÍ PLAÇA, DEGOLLAT

Divendres, a 27 de octubre 1606, degollaren a migjorn, en la plaça de la Seu, a Martí Plaça, fill del doctor Plaça.

Y'l soterraren en Sant Salvador, *in paterna* sepultura.

433.

TRAGUEREN LO COS DE VALLERIOLA DEL VAS

Dit dia, entre quatre y sinch hores de la vesprada varen traure de la sepultura lo cors del doctor Val·leriola, y l'acararen ab don Luís de Sosa, que estava pres per sospita. Y'l varen traure, lo cos, entre los dos portés de Predicadors, que estava soterrat en la sua sepultura, de la manera que'l trobaren mort, ab gippó de tafatà y zaragüells de llens. Y lo cos no féu moviment algú, com pretenien.

434.

TROBAREN LO GAVINET QUE'L MATAREN⁷⁰⁴

Disapte, a la vesprada trobaren lo gavinet que'l mataren.⁷⁰⁵ ¶^{110v}

435.

Diumenge, a 5 de noembre 1606, a la prima nit mataren, en lo carrer dels Juristes, a un tal Isquierdo, de Segorb, oncle de micer Isquierdo.

¶ ⁷⁰³ Joan CASTELLVÍ, segons ens conta el *Llibre de Antiquitats...*, *op. cit.*, entrada 211, punt 1, p. 262, jurà sent «frayle de l'orde de Calatrava, per la promosió del virey de Mallorca de don Joan Vilaragut,

senyor d'Olocau, lo qual tenia dit offici de loctinent de general governador de València». ¶ ⁷⁰⁴ A don Geroni Valeriola. ¶ ⁷⁰⁵ Tres o quatre mots ratllats i il·legibles.

436.

GARROT AL PEU DE LA FORCA A BLANES

Dijous, 16 de novembre, donaren un garrot al peu de la forca a N. Blanes, fill de N. Blanes, mercader, per la mort de tal Giner, que matà a les Carneceries de Sent Geroni, que és per lo negoci de Montanyés. Y·l posaren sens puxar a la forca, en un atahüt.

Y·l soterraren los capellans de Sent Joan del Mercat a Predicadors, y portava la ymatge de Nostra⁷⁰⁶ Señora del Roser.

Fonch a migjorn lo garrot. Y·l soterraren entre dos y tres de la vesprada. Y son pare estava en Madrid, per lo perdó.

437.

Dimats, a 21 de novembre 1606, a la vesprada portaren quatre dels famosos bandolers, christians nous. Y dien que don Baptiste⁷⁰⁷ Pallàs, germà del señor de Tous, los va aferar, que eren Faena, Mono y dos altres.

Y a l'endemà los volgueren penjar⁷⁰⁸ y anaren a la Torre per a traure'ls. Y no u feren.

438.

ENTRADA DEL VIRREY DON LUÍS CARRILLO DE TOLEDO, MARQUÉS DE CARACENA, ETC. ANASEN DISAPTE, A 19 DE OCTUBRE, AÑY 1615, PROVEHÏT PRESIDENT DEL CONSELL DE ÓRDENS⁷⁰⁹

Dimecres, a 22 de novembre 1606,⁷¹⁰ molt tart, y entrà y jurà per virey lo marqués de Caracena,⁷¹¹ comanador de Santiago, persona ||^{111r} de 50 anys, més roig que ros.

Y a l'entrar anava darrer dels jurats, és a saber, entre lo jurat en cap dels cavallers, dit Seraphí Michael, a la mà esquerra, y a la dreta lo señor don Jaume Ferrer, loctinent de virey, que serví la vaccant des de a dotse de febrer 1606 fins al present dia de a 22, que foren deu mesos y deu dies.

Y al tornar del jurament anava dit señor don Jaume darrer del señor virey, y en la mà dreta de la carroça, a hon anava la señora vireyna —la qual morí a 15 de setembre 1613, a les dos hores del matí—⁷¹² y a l'altra mà de la carroça lo jurat dels ciutadans, Aznar, y la señora virreyna gentilment adresada. Y davant lo señor virey anava son germà, entre mig de dos jurats, gentilhome y de propòsit, al que's veyia.

Y lo señor virey se dia don Lluís Carrillo de Toledo, marqués de Carazena, señor de les viles de Pinto y Ynés, comanador de Triana.⁷¹³ Y anaven en acompanyament

¶ ⁷⁰⁶ Al text: «nustra». ¶ ⁷⁰⁷ A la línia, ratllat: «Lluís»; a l'interlineat: «Bapte». ¶ ⁷⁰⁸ El verb «penjar» és escrit amb una grafia més aviat singular, perquè habitualment apareix en el text «penchar». ¶ ⁷⁰⁹ Línies escrites posteriorment a la redacció inicial de l'entrada, al marge esquerre i final

del foli 110v. ¶ ⁷¹⁰ José Agramunt també en dóna notícia. Vegeu en *Memoria escrita, historia...*, *op. cit.*, p. 130. ¶ ⁷¹¹ A l'original: «Calacena». ¶ ⁷¹² En el text, entre guionets al marge dret i com a incís. ¶ ⁷¹³ Al text: «Estriana». I «de Pinto y Ynes, comanador de Estriana», al marge dret.

pochs cavallers; per lo que's dia que'ls havia rebut desgustadament. Y entre los grans y titulars sols anaven lo comte de Alaquàs, don Lluís Pardo,⁷¹⁴ y lo comte de Bunyol y son fill, dits don Gaspar Mercader,⁷¹⁵ pare, y don Laudòmio, fill. ¶^{111v}

439.

Divendres, a 23 de noembre 1606, penjaren a dos dels bandolers: la hu era dit Faena, y l'altre. Y eren de aquells que dimats, a 21 de dit, don Baptiste Pallàs havia gafat en son terme. Y moriren com a moros.

440.

PRESÓ DEL SEÑOR DE SUMACÀRCER, DON FRANCISCO CRESPI

Dimecres, a 13 de dehembre 1606, portaren pres al señor de Sumacàrcer per lo negoci de Val·leriola. Y après lo enviaren a Orà.

441.

Dit dia de dimecres, a 13 de dehembre, a la nit trobaren degollat en sa casa a un honrrat mercader francès, que estava de casa davant Senta Tecla, en lo carreró, al costat del forn. Y dien perquè lo dia aquell havia portat, a sa casa, uns diners de la Taula de València.

442.

MORT DE MICER PELLICER, DEL REAL CONSELL

Dimecres, a 20 de dehembre 1606, morí micer Pau Pellicer, auditor del Real Consell, y don Bernat Esplugues, señor de la Pobla Llarga. ¶^{112r}

1607⁷¹⁶

443.

ACTE DE LA INQUISICIÓ EN LA PLAÇA DE LA SEU.⁷¹⁷ Y ALTRE EN LO AÑY 1602, A 30 DE JUNY. ALTRE EN PREDICADORS, A 27 DE JULIOL, 1608. ALTRE EN LA PLAÇA DE LA SEU, A 4 DE JULIOL, 1621

Diumenge, a 7 de janer 1607,⁷¹⁸ y agué acte del Sant Offici y accabaren molt tart. Anaven tres inquisidors: Cornet, don Gabriel y Bartolo Sanchis, y lo Figuerola no y anà.

¶⁷¹⁴ Al marge dret, com a incís: «don Lluís Pardo».

¶⁷¹⁵ Vegeu la nota 187, sobre aquest noble valencià.

¶⁷¹⁶ Subratllat. ¶⁷¹⁷ Vegeu també el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1061 ¶⁷¹⁸ A l'interlineat: «1607».

Cremaren un home per reconciliat en la secta de Mahoma, y estigué lo señor virey, marqués de Carasena,⁷¹⁹ en lo cadafals, a la finestra primera, posat un dosel. Y sa excel·lència stava a la part de dins de la finestra, a la part del cantó. Y·l señor excelentíssim patriarcha en una de les quatre cadires que estaven en lo cadafals, a la mà esquer[r]a de l'inquisidor Bartolo Sanchis, y Bartolo Sanchis a la dreta del señor patriarcha, y·ls altres dos a la esquerra del patriarcha.

444.

Dilluns, a 8 de janer 1607,⁷²⁰ açotaren⁷²¹ als penitents de la Inquisició.

445.

Dimats, a 9⁷²² de janer 1607, llevaren les orelles,⁷²³ davant de Senta Tecla, d'aquell que matà al francès que estava en lo carreró del Forn. Y·l feren quartos en la forca.

Y, en est mes de giner, lo señor virey féu fer publicar crides de Gran Govern, axí per a que la Taula tingués diners, com per als vagamundos, com per als forasters. ||^{112v}

446.

Diumenge, a 14 de giner 1607, se publicà⁷²⁴ Sínodo per a 18 de febrer, dia de⁷²⁵ sexagèsima.

447.

Dijous, a 18 de dit, feren la crida de la Creuada.

448.

Divendres, a 19 de dit, entrà y ixqué del palàcio de l'excelentíssim señor Archebisbe dita Creuada.

449.

Disapte, a 20, se publicà y predicà en la Seu. Y la predicà don Federich de Vil·larasa, canonge de la Seu y secretari de dit señor excelentíssim.

¶ ⁷¹⁹ Al marge dret, com a incís: «marqués de Carasena».

¶ ⁷²⁰ A la línia, ratllat: «1606»; a l'interlineat: «1607». ¶ ⁷²¹ Al manuscrit: «acotaren».

¶ ⁷²² A la línia, ratllat: «Dilluns, a 8»; a l'interlineat: «Dimats, a 9».

¶ ⁷²³ A la línia, ratllat: «la mà»; a l'interlineat: «les orelles».

¶ ⁷²⁴ A l'original: «poblicà». ¶ ⁷²⁵ A la línia, ratllat: «de segas... a».

450.

PRESÓ DE DON PEDRO FRANQUESA, CONTE DE VILALONGA

Dimats, a 23 de dit mes de janer 1607, la Real Audiència féu scripsió de béns de la casa de don Joan Brisuela, com a factor del conte de Vilalonga, don Pedro Franquesa, secretari del señor rey, y de la casa de N. Roures, notari, son procurador. Y ls occuparen tots los papers que dits señors tenien. Y dia's⁷²⁶ perquè y agué certa rebolesió en la cort de dit conte, y altres que's fien molt richs en breu temps.

Nostre Señor descubra la veritat y se hapiade de la destructió del nostre regne.

Y lo dia de sent Sebastià lo portaren pres a un castell de Ocanya, y que entre altres [¶]113r coses de valor trobaren una ropa de llevar y un adrés de llit, que'l preciaren en do-cents mil ducats y que'l portaren a sa magestat, y que s'admiraren de tal.

Y axí, que lo señor rey se returà per a si la ropa de llevar, y la señora reyna lo adrés⁷²⁷ del llit.

Y trobaren en casa del secretari Ramires del Prado, en moneda, un milló y do-cents vint-y-sinch mil ducats.

451.

AVALOT DELS STUDIANTS A CARNESTOLTES

Dijous, a 15 de febrer 1607, lo señor virey anà a Senta Catalina de Sena per remediar lo gran avalot que ls estudiants fien de taronjades. Y ell en persona volgué pujar a cavall, y molts cavallers no u sufriren, que cert se vera en grandísim treball, com se veren los de la sua guarda y altres de govern.

452.

LO SEÑOR VIREY A LA PROCESSÓ DE LA MINERVA, PORTÀ UN BASTÓ D'ENMIG DEL PALI⁷²⁸

Diumenge, a 18 de febrer 1607, lo señor virey vingué a Sent Martí, a l'ofici de la Minerva. Y agué missa nova de mosén Ciffre y acompanyà la processó. Y portà un bastó del mig del pali, de la mà dreta. [¶]113v

453.

SYNODO DE VALÈNCIA

Diumenge, a 18 de febrer 1607, *dominica sexagèsima*, tingueren la primera sessió⁷²⁹ de la Sínodo y la acabaren *dominica in quinquagèsima*. Feren tals ordinacions quals.

¶ ⁷²⁶ A l'original: «diaz». ¶ ⁷²⁷ Repetit al marge esquerre, al costat de la línia: «adrès». ¶ ⁷²⁸ Al marge dret,

dalt del títol, una sanefa d'atenció. ¶ ⁷²⁹ A l'original: «cessió».

454.

[LA] PROCESSÓ DE LA SOLEDAD PASA PER SENT MARTÍ

Dijous sant, a 13 de abril 1607, ixqué la processó de la Soledad y pasà per Sent Martí. Y fonch clavari don Laudòmio Mercader, fill del conte de Bunyol. Y portaven los standarts don Christòfol Zanoguera, comanador de Sent Joan, y don Gaspar Despuig.⁷³⁰ Acompanyaren la processó los estudiants de la Accadèmia, ab aches y ab la⁷³¹ figura de sent Thomàs de Aquino, y ls frares de Predicadors, cascú ab una acha.

Per a esta processó agués lo conte de Bunyol indulgències per als acompanyants, y traure una ànima de purgatori, per a enguany solament.⁷³²

Y féu fer una creu de fulla, molt prima, y un christo de cartó, perquè son fill la poguès portar. Y varen traure sobre açò un pasquí.

455.

PROCESSÓ DELS GENOVESOS AB LO BISBE BELARMINO

Dit dia ixqué la processó dels Genovesos ab molt disciplina. Y anà lo bisbe de Belarmino acompanyant-los ab molts frares de Sent Francés, ab aches y siris. Y pasaren per Sent Martí.

Y avia molts anys que no eren exits. Y a la Seu prengué, dit señor bisbe, lo christo, y l portà per tota la Seu. ¶^{114r}

456.

ALTRES PROCESSIONS DE CONFRAR<R>ES

Divendres⁷³³ a 14, a les dos hores ixqueren les processons de la Sanch y de la Agonia y de les Penes y de la Magdalena y del Sepulcre y de los hermanos de la Crus, y totes pasaren per Sent Martí. Y en cada una de aquelles y anaven frares de Sent Francés y en altra frares de Sent Sebastià y de Sent Augustí, lo que jamay se havia vist.

457.

BARRES Y CARTELS EN LO CHOR DE SENT MARTÍ⁷³⁴

Disapte, a 15 de abril 1607, a les oracions de l' Ave Maria posaren los cartells y les barres de ferro a la entrada del chor de Sent Martí.

Y diumenge següent fonch Pascua de Ressurrectió, y aygué Minerva.

¶⁷³⁰ Germà de Jaime Despuig, doctor en Dret. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Jaime Despuig», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 367. ¶⁷³¹ Al manuscrit: «lo». ¶⁷³² A

partir d'ací, el text que resta de l'entrada és escrit al marge dret. ¶⁷³³ A la línia anterior, ratllat: «Diu...». ¶⁷³⁴ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

458.

CAPSAREN⁷³⁵ A LLOÍS ANGEROT

Disapte, a 22 de abril 1607, llevaren lo cap, en la plaça de la Seu, a Lluís Anguerot, cavaller de Xàtiva, per haver portat pistoles y haver exit al camí Real.⁷³⁶

459.

EXCOMUNIÓ CONTRA·LS QUE PASECHARAN, EN COLCHOS, PER LES PROCESSIONS

Diumenge, a 23 de abril 1607, a la hora de l'offertori se publicà un cartell de excomunió major⁷³⁷ *late sententie*, contra·ls que pasecharan ab colcho les voltes de les processons de sent Vicent, del Corpus, de nostra Señora de Agost y de sent Vicent martre, des de migjorn fins a les oracions. ¶^{114v}

460.

MORT DEL MORO NONO⁷³⁸

Dilluns, a 7 de maig 1607, portaren al morisco Nono mort a la plaça de la Seu a les sinch hores de vesprada, y a dos altres bandolers vius aferrats. Y est Nono és lo que havia molt temps que, ab altres, tenien inquietats lo regne.

461.

PENJÀ'S UNA DONA DITA NA BURGUERA

Dimecres, a 9 de maig 1607, se penchava na Burguera la Corredora, que estava al carrer de Cordellats.

462.

MARQUÉS DE GUADALEST, EMBAXADOR DE FLANDES⁷³⁹

Dimats, a 15 de maig 1607, a les tres hores de la vesprada se n'anà lo marqués de Guadalest, don Felip de Cardona,⁷⁴⁰ per embaxador a Flandes.

¶⁷³⁵ Més avant també hi trobarem dit verb en la forma: «descapsaren». ¶⁷³⁶ És a dir, per tal de fer-se roder. ¶⁷³⁷ És un dels pocs casos que trobem «major» escrit amb la grafia

«j». ¶⁷³⁸ A l'entrada 437 figura amb el nom de «Mono».

¶⁷³⁹ Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma.

¶⁷⁴⁰ Vegeu la nota 494, sobre Felip de Cardona.

BOUS CASTELLANS EN LO MERCAT

Dilluns, a 21 de maig 1607, hagué-y corro de bous en lo mercat. Y foren bons y castellans.

Acontegué que don Jaume Zorell, señor de Albalat, volgué torear, y al primer encuentre lo bou li ferí lo cavall en la cuxa dreta, y era lo millor cavall de València. Y yxqueren, y tornà ab altre cavall que no era tan⁷⁴¹ bo, y portava dos criats molt diligents y servicials. Y la hu de aquells, anant darrer son amo per a ajudar-li, com ¶^{115r} acostumava, tornava lo cavall arrere, y lo criat, no curant ni adonant[-se], lo mateix amo li clavà lo punjó per lo sachí. Y caygué hallí, en lo corro, lo criat mort.

Y a l'endemà y agué bous.

TORMENTS A DON CHRISTÒFOL VALERIOLA, Y DEL CAS ELL NO'N SABIA RES ANS QUE'S FES. Y'L PENCHAREN NEGATIU

Dilluns, 28 de maig 1607, atormentaren a don Christòfol Valeriola a les onse hores del matí ab gravíssims torments, per orde de sa magestad, *tanquam* cadàver. Y dien que descubrí qui avia mort a son pare. Y après se'n desdigué dimecres, a 30 de dit,⁷⁴² al peu de la forca, y desculpà a Ramos y a don Pedro Figuerola y a don Francisco Crespí, señor de Sumacàrcer, y a doña Sperança, sa muller del dit don Christòfol. Y hallí li donaren un garrot dient, totstemps, que no sabia res de la mort de son pare.

Pasmà a tot lo món de semblant cas y fet.

Y la forca stava entoldada de dol, y'ls pilars cuberts de dol a la mitat. Y'l posaren en un atahüt y'l soterraren en lo Hospital, y no *in paterna* sepultura en Predicadors.

Acompanyaren-lo molts hòmens doctes de frares y capellans, y lo pare Miró. Y ell anava vestit de dol, ab barret, y anava cert molt distret y indevot.

Aquest cas fonch descubert après, en lo any 1620, morint en la cort Miquel Pertusa, síndich dels estaments, que morí en Madrid, a 17 de febrer. Y⁷⁴³ aquest descobrí qui féu lo tal cas y per qui es féu. (*Vide infra*, a 17 de febrer 1620)

Dos consemblants casos se han fet en València, lo hu a 6 de juny 1607 (p. 115) y l'altre a 29 de dehembre 1607.⁷⁴⁴ (*Infra*, foli 501) ¶^{115v}

¶⁷⁴¹ A l'original: «tam».

¶⁷⁴² Al marge esquerre, com a incís: «a 30 de dit».

¶⁷⁴³ Paràgraf escrit al marge dret.

¶⁷⁴⁴ Paràgraf escrit al marge dret, a partir del títol, i a la part inferior del foli 115r.

DESCAPSAREN LLOÍS DE SOSA, Y ÉS CAS DE LLEGIR. ALTRA CONSEMBLANT A ÉSTA DONAREN EN VALÈNCIA DIMATS, A 29 DE DEHEMBRE 1626, A DON RAMON PALLÀS (*Vide infra*, foli 501)

Dimecres, a 6⁷⁴⁵ de juny 1607, endemà de Pascua d'Esperit Sant, degollaren a Lluís de Sosa, cavaller, en la plaça de la Seu, per haver mort, cas acordat, a N. Rúbio, y per altres delictes, segons lo trompeta dia.

Y cert que féu una mort de un gran sant, y edificà a tot lo món en sa mort y tots lo beneïen. Estaven ab ell, en lo cadafal, frare Salon⁷⁴⁶ y Malonda, lo legiste.⁷⁴⁷ Tingueren en ell un exemplar de paciència [i] humiltat christiana increïble [amb] aquest señor; per lo que Déu fonch servit, que no's pot dir de altra manera.

Fonch encarcelat per la mort del doctor don Geroni Valeriola y patí gravíssims treballs en les presons de⁷⁴⁸ ferros y sposes, grillons y cadena. Y jamay en dita mort ne sabé cosa alguna, per molt que l'inculpaven.

Y Déu, que'l tenia per la sua glòria predestinat, fonch servit que ya que per lo cas que fonch encarcelat no y devia res —ni sabia cosa alguna— volgué sa divina magestat portar-se'n-lo per a si, fent descobrir altres coses que havia fet, segons en la sentència ^{||116r} que de Madrid vingué [i] dia.

Les quals tots dien que ya les tenia perdonades, en lo soli que sa magestad del señor rey tingué en les Corts, que celebrà en València en lo any 1604, a 20 de febrer, en lo monastir de Predicadors, ab les quals destruí lo regne perpètuament y féu reyets als señors de vasalls.

Y donà dita sentència molta admiració als hòmens de juhí que, essent perdonat, fos degollat.

PROCESSÓ DEL CORPUS

Dijous, a 14 de juny 1607, dia del Corpus, feren la processó y acabaren prou enjorn, perquè les primeres oracions no's tocaren als campaners. Y lo señor virey portava lo bastó d'enmig del pali, que eren sinch los bastons de la dreta.

¶ ⁷⁴⁵ A la línia anterior: «Dijous a 6», ratllat només «Dijous». ¶ ⁷⁴⁶ Autor també conegut com el «Salomó valencià», fra Miquel Bertomeu Salon (València, 1558-València, 1621). Estudià Arts i Teologia a la Universitat de València i professà en l'orde de Sant Agostí. Posteriorment fou catedràtic en Arts, i després en Teologia de Sant Tomàs, que va regentar durant quaranta anys. El 1575 va intervenir com a definidor en el capítol que la seua Orde celebrà a Roma. L'any 1576 l'elegiren prior del monestir d'Oriola i també ho va ser dels Socors i dues del Reial Convent de Sant Agostí de València; moltes vegades definidor de la Província d'Aragó i provincial en el 1599. El patriarca Ribera el nomenà un dels

teòlegs consultors de la Junta de Fe per a l'expulsió dels moriscos. Morí l'any 1521 al Convent dels Socors. Les seues obres són: *De Justitia, in Secundam Secunda Sancti Thomas de Aquino, Tomo duo...*; *Arte de Servir a Dios; Libro de la Vida Santa, y milagros del Ilustrísimo Señor D. Francisco Thomas de Villanueva...*; *Oración Panagórica, exortatoria y consolatoria de la muerte de la Marquesa de Carazena...* i sis toms manuscrits: *I i II. In totam fere primam Partem Divi Thoma;* *III. De Censuris...*; *IV. De Voto Juramento...*; *V. De Auctoritate Papa...*; *VI. De Caritate, Correctione fraterna...* Vegeu V. XIMENO: «Fr. Miguel Bartholomé Salón», en *Escritores del Reyno...*, *op. cit.*, tom I, p. 290. ¶ ⁷⁴⁷ Al text: «lo enegiste». ¶ ⁷⁴⁸ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible.

467.

HUYT ONSES EN LA QÜERNA

Dimecres, a 20 de juny 1607, posaren los señors jurats huyt onses en la qüerna de pa de rey, que cert alegrà gran manera la gent, perquè paregué fer gran, conforme era lo dia enans.

Y sols durà aquest dia tan solament, que en lo altre dia següent estigué la cüerna a sinch onses y mija. Nostres peccats o volen, que bé no dure per al pobre. ||^{116v}

468.

DON THOMÀS DE ESPINOSA,⁷⁴⁹ BISBE DE MARRUECOS

Diumenge, a 24 de juny, dia de sent Joan Baptiste 1607, conegren en bisbe de Marruecos a don Thomàs d'Espinosa, vissantador de l'excelentíssim don Joan de Ribera. Assitiren lo bysbe de Belermino y lo bisbe de Oriola, don [...] ⁷⁵⁰ Balaguer, y a la mà dreta lo bisbe de gràcia y de Belarmino.

Y lo dia de sent Pere cantà, dit Spinosa, missa de pontifical en la Seu. Y fonch la primera.

469.

ORNAMENTS EN LA SEU, DEL COMTE DE BENAVENT

Diumenge, lo primer de juliol 1607, posaren un davant altar en lo altar de la Seu de tela de argent brodat, cosa de maravella, ab sa tovalla, y los ornaments que envià lo conte de Benavent de Nàpols. Y dix la misa mayor lo bisbe Spinosa.

470.

RELÍQUIA DE SENTA BÀRBERA

Diumenge, a 15 de juliol 1607, a set hores de la vesprada portaren en processó, del Real, la relíquia de senta Bàrbera que envià lo señor compte de Benavent, virey de Nàpols, per a Sent Joan de l'Hospital, a hon està la sua capella. Y la companyà lo señor virey, governador y jurats.

¶ ⁷⁴⁹ Tomàs d'Espinosa/de Spinosa nasqué a Logronyo i es doctorà en Teologia a la Universitat de València. Essent vissantador i vicari general de l'Arquebisbat de València fou nomenat, pel papa Pau V, bisbe titular de Marroc i auxiliar de l'arquebisbe de València, Juan de Ribera, a qui acompanyà en els seus darrers moments i va presidir les seues exèquies. Conti-

nuà essent auxiliar amb el successor del Patriarca, Isidoro Aliaga. Morí el 16 de juny de 1631 i és soterrat al monestir de la Santa Trinitat de València. Vegeu la web <<http://www.archivalencia.org/archidiocesis/episcopologio.htm>>. ¶ ⁷⁵⁰ En blanc. Es tracta del dominic Andreu Balaguer i Salvador, nascut a la Jana. Vegeu la nota 466.

471.

MORT DE MICER SOLÀ

Dijous, a 19 de juliol 1607, a la una hora de migjorn morí lo doctor del Real Consell, Gerardo Solà. Y divendres lo soterraren en ¶^{117r} Sent Nicolau, en lo vas de la Trinitat, sens⁷⁵¹ acompanyament ni pompa, sinó ab dos parròchies; perquè axí u volia.

472.

REMEY CONTRA·L MAL DE YLLADA⁷⁵²

Prendre la real⁷⁵³ de matapoll martafallada⁷⁵⁴ y fer-ne un coxinet de llens y posar-lo damunt de on està la dolor. Y diuen que ha de ser cullida en lo mes de maig.

ALTRE REMEY PROBATÍSSIM

Prendre alquinquèxens,⁷⁵⁵ que és una llavor com a alborços,⁷⁵⁶ secant-los al Sol o al foch, y fer-ne pólvora. Y pendre'n un cullerada ab vi blanch és una eficaç remey.

473.

PENJAREN A SALINES, NOTARI

A 17 de agost 1607, penjaren a Joan Baptiste Salines, notari, per molts actes falsos.

474.

2A SALA DE AUDIÈNCIA CRIMINAL

A 18 de agost 1607, vingué la nominació de la 2a sala de la Audiència Civil y pujaren del Criminal⁷⁵⁷ lo doctor Guardiola,⁷⁵⁸ lo doctor Roig y lo doctor Lleó.

Y lo doctor Roig, en lo any 1612 fonch vicecanceller. Y lo doctor Guardiola morí en lo any 1617, disapte, a 1 de juliol.⁷⁵⁹ Y lo doctor Lleó, en lo any 1617, en agost, fonch nomenat per advocat fiscal del Supremo.⁷⁶⁰ ¶^{117v}

¶⁷⁵¹ Des de «sens» fins al final, escrit amb lletra més petita. ¶⁷⁵² Aquests remeis, i els posteriors, no figuren en l'edició de Castañeda. ¶⁷⁵³ Arrel. ¶⁷⁵⁴ Segons el DCVB, el verb «martafallar» és un arcaisme valencià que significa: «...esbocinar, reduir a pols o partícules menudes». ¶⁷⁵⁵ Mot desconegut. ¶⁷⁵⁶ Arboços o ci-

reretes d'arboç (*Arbutus unedo*). I tot seguit, ratllat: «y fer-ne pols». ¶⁷⁵⁷ Sala de delictes criminals. ¶⁷⁵⁸ Vegeu la nota 238, sobre aquest Guardiola. ¶⁷⁵⁹ Línia escrita al marge dret. ¶⁷⁶⁰ Paràgraf escrit al marge dret i al final del foli 117r, i posteriorment a la redacció inicial de l'entrada.

475.

PROCESSÓ DE LA ASSUMPCIÓ

Diumenge, a 19 de agost 1607, dia del gloriós sent Lluís, feren la processó de nostra Señora de Agost.

Y anà lo señor virey y lo señor patriarcha davant de la ymatge, ab una roba forrada de setí carmesí, y la roba de chamellot, com a en una grat [sic].

Y en lo año 1614 feren també la processó de la Assumpció dia de sent Lluís, que fonch dimats.

476.

SENTÈNCIA DE JOAN DE BUESO, DE MELIANA

Dijous, a 23 de agost 1607, sentenciaren a Joan Bueso, de Meliana, per bandoler y portar pistoles, y haver mort a Bondia en Burjasot. Agafa'l micer Lleó en lo Puig.

477.

VINGUDA DEL MARQUÉS DE FRÓMISTA, GENDRE DEL VIREY

Disapte, lo primer de setembre 1607, a les nou hores de la nit vingué lo gendre del señor virey malalt, marqués de Frómista.

478.

[EL] VICARI DE BENIMACLET MATA A UNA DONA

Dilluns, a 3 de setembre 1607, vingué nova com lo vicari de Benimaclet, dit mosén Cabellos, havia mort una dona en lo camí de Lliria, que se'n portava en sa companya.

479.

Dimats, a 4 de setembre 1607, prengueren a mosén Sopena, beneficiat en Sent Andreu, perquè dien que dia missa ab un pistolet.

Y que'l trobaren, lo pistolet, en un caxó de mosén Vitòria, en dita església.

480.

COMETA EN LO CEL⁷⁶¹

En aquest mes aparegué un gran cometa en lo cel, presagi de la expulsió dels moros de Espanya. ¶^{118r}

481.

2A SALA DE LA AUDIÈNCIA CIVIL

Dilluns, a 17 de setembre 1607, juraren per segona, [a la] sala de la Real Audiència del Civil, per orde de sa magestat, lo doctor micer Lleó, lo doctor Guardiola,⁷⁶² lo doctor Rodrigues y lo doctor Roig.

482.

ÓRDENS GENERALS

Disapte, a 22 de setembre 1607, celebraren órdens generals en València. Y les administrà don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos. Y fonch la primera volta que les celebrà. Y anaren en lo examen ab gran rigor.

483.

NATALICI INFANT⁷⁶³

Dimats, a 2 de octubre 1607, feren crida los señors jurats de tres dies de festa per lo part del señor infant, que fosen dijous, divendres y disapte. Y lo dijous, dia de sent Francés, processó de gràcies a nostra Señora de Gràcia a Sent Augustí.

Fa advertir que la primera crida dix a Sent Augustí y l'altra crida, que a Sent Francés. Y dimecres altra crida a Sent Agostí.

Y primer anàrem a Sent Agostí, y après, de tornada, a Sent Francés. Anaven tots los officis, ab les banderes y standarts y jagants;⁷⁶⁴ y-ls jurats ab lo señor virey y lo señor bisbe. Y feren-se aquella nit grans lluminàries.

Aquest se dix Carlos Felip y començà a reynar a 31 de març 1621, que fonch dimecres, que morí son pare Felip 3. ¶^{118v}

¶⁷⁶¹ Es tracta del cometa Halley (1P/Halley). El cometa és un cos celest de forma irregular i acompanyat d'una llarga cua lluminosa, l'aparició del qual s'associa-va generalment amb mals auguris. El Haylley té un període orbital, al voltant del Sol, que oscil·la entre 74 i 79 anys. La seua existència ja va ser constatada el 239 a.C.; també hi figura al tapís de Bayeaux, teixit per commemorar la batalla de Hastings (1066). L'any 1456

el papa Climent III el va excomunicar per considerar que era diabòlic. Va ser descrit per l'astrònom alemany Regiomontano el 1472; per Petrus Anianus el 1531 i per Johannes Kleper, a Praga, el 1607. Amb aquestes observacions l'anglès Edmond G. Halley (1656-1742) descobrí la seua periodicitat i va predir la seua aparició el 1758. ¶⁷⁶² Vegeu la nota 238. ¶⁷⁶³ Felip IV. ¶⁷⁶⁴ A l'original: «gagants».

484.

MORT DE LA ESCOPETERA⁷⁶⁵

Diumenge, a 21 de octubre 1607, al matí una muller de un manyà que estava de casa al Tosal, al costat de la porta per hon se entra a la Moreria per lo carrer de Quart, desaparà dins casa un pedrenyal a son marit, y'l matà. Y la prengué lo justícia criminal.

Y dilluns, a 17 de dehembre 1607, la penjaren en la forca.⁷⁶⁶

485.

VISSITA DEL VIREY

Dimecres, a 7 de noembre 1607, se n'anà lo virey a la visita y començaren los manyans a guardar lo Real.

486.

MORT DE COVARRÚVIES

Divendres, a 9 de noembre 1607, vingué lo correu Blanquer de Madrid y portà nova com lo vicecanceller Covarrúvies era mort, y que ya'l portaven a soterrar a la Seu.

487.

PORT DE DIT COS

Disapte, a 17 de noembre 1607, entraren de nit lo cos del vicecanceller Covarrúvies, que morí en Madrid. Y'l portaren al Temple, y hallí lo depositaren sobre un cadafals entoldat de vayeta, ab quatre piràmides.

Y lo dilluns anaren totes les parròchies al soterrar. Y no'l soterraren per la contradició que y agué entre los canonges de la Seu y'ls comanadors de Montesa. ¶^{119r}

Y digueren en lo Temple una missa general, ab les creus que havien vengut hallí. Y per molt que la Audiència s'i posà de per mig no y pogueren, aquest dematí, donar-i asiento sobre dita contensió.

Aprés los comanadors prengueren lo cos y se'n lo entraren en la sagrestia del Temple, perquè los marmesors de aquell volien també que'ls canonges acceptasen lo cos, juntament ab los llegats que dexava ab lo testament dit vicecanceller. Perquè dexava cosa que excedia als llegats més de quaranta mília lliures. Y axí no'l volien acceptar lo testament ab los llegats y també que no volien que se li posàs doser.

Y esta tanda de soterrar fonch de a 3 sous, per ser general, y de a dotse capellans, y lo general de a 3 sous.

¶ ⁷⁶⁵ Al marge esquerre, davall del títol, reixat d'aten-
ció. ¶ ⁷⁶⁶ Després hi ha escrit i ratllat: «Divendres a 9»,

tot seguit un mot il·legible; després: «noembre»; ratllat:
«1607», i «y dilluns, a 17 de dehembre, la penjaren».

488.

MORT DE L'ARCHIDIANO DE MORVEDRE, PERE STEVE ANDREU

Dilluns, a 26 de noembre 1607, a les set hores de la nit morí lo archidiano de Morvedre y canonge de la Seu de València, Pere Steve Andreu. Aquest dien que havia fet una gran obra pia als pobres llauradors per al sembrar, que dexava perpètuament una cambra, ab cent cafisos de forment, per a ajudar a donar llavor per a sembrar als que no'n tenien en Morvedre, y a bon tornar a la collita. ¶^{119v}

489.

COM TROBAREN LO PARE DE GUIMERÀ, NOTARI, SENSER EN LO VAS DE SENT THOMÀS. Y HAVIA 36 AÑYS QUE HALLÍ ESTAVA

Dimecres, a 29 de noembre 1607, al matí, accabant de buydar en la església parrochial de Sent Thomàs lo vas de les Ànimes, al sòl de tot trobaren un atahüt senser y l'obriren. Y trobaren un cadàver a tan senser com si llavós lo haguesen posat hallí, ab sa camisa en llegugilles⁷⁶⁷ y ab un capellet, sens estar cosa alguna rompuda. Y lo cadàver estava ab carn y pell, y lo nas censer, y la llengua sensera en la boca, y ab totes les dents, y la barba com si la y agueren pentinada, y ab un coxí de llana al cap, sens estar romput.

Don Baltasar Mercader li arrancà una dent de la boca y se'n la enportà. Estigué casi dia y mig, per lo gran concurs de la gent que y anava.

Manà lo il·lustríssim señor patriarcha que'l tornasen en son atahüt, com estava, y'l tornasen en lo vas de les Ànimes, de hon lo havien tret.

Dien que aquest cadàver fonch pare de Cosme Guimerà, que era notari, y habita en lo carrer del señor ¶^{120r} de l'Alcúdia y ara és ciudadà, y no notari. Y dien que morí en Cotes, perquè aquest cadàver, quant vivia, era majordom de la señora de Cotes, que habitava en lo carrer de Sent Thomàs, a les spal·les del palàcio archebisbal, y que era natural de Tortosa. Y que se n'anà a estar ab la señora de Cotes, al lloch, y que hallí morí. Y que son fill anà per ell a Cotes, y'l portà a soterrar a dit vas de Sent Thomàs. Y que morí en lo any 1571, en Cotes. Y que'l portaren dit any, en lo mes de agost, a soterrar.

Y havia 36 añys que estava dit cadàver de aquella manera. Y per los senyals que dit cadàver tenia, havia dit Cosme Guimerà que aquell era son pare, perquè en la mà esquerra tenia una coltellada, y axí los dits corrucats, com qui e[ll]s tanca, y era calbo, y altres senyals.

Creu-se que, en tant temps, tals senyals de cadàver són de predestinat a la santa glòria, *ad quam nos perducere dignetur dominus Jhesus Christus. Amén.* ¶^{120v}

¶ ⁷⁶⁷ Ben possiblement es refereix a la «lechugui-lla», que segons María MOLINER, *Diccionario de Uso del Español*. Podria ser, a més del diminutiu de «lechuga», una fibra tèxtil, el sisal, o un ornament

indumentari, un tipus de coll o punys de la camisa: «Puño almidonado y rizado con encañonados, de los que se usaron en tiempos de Felipe II», Madrid, 1998, volum II, p. 161.

490.

PROCESSÓ GENERAL, PER AYGUA, AL COL·LEGI

Dilluns, a 3 de dehembre 1607, dia de sent Mauro martre, se fèu processó general per aygua al col·legi de l'excelentíssim señor Patriarcha, de vesprada.

491.

SENTÈNTIA DE LA ESCOPETERA

Dilluns, a 17 de dehembre 1607, penjaren la Escopetera que matà son marit a 21 de octubre, y negant que adrede no'l matà; que estava de casa al Tosal.

492.

FOCH EN LO REMEY

Dilluns, a 24 de dit, vespra de Nadal, se pegà après de matines, en lo Remey, foch a la llibreria del chor, y cremà molta part de l'orgue.

493.

FOCH EN CASA LO PAVORDRE TRILLES

Dimats a 25, dia de Nadal, a la nit se pegà foch en la més alta cuberta de la casa del pavordre Trilles,⁷⁶⁸ que estava a la placeta del señor de Borriol, al carrer de Çaragoça.

494.

CAYGUÉ LO BRAS DE LA NOSTRA SEÑORA, DE L'EXIR DEL CHOR DE LA SEU

Dijous, a 27 de setembre 1607, a les onse hores del matí, acabada nona en lo chor de la Seu, y acabant de exir los capellans del dit chor, caygué lo bras dret de la Nostra Señora de Marbre, que estava enmig de la porta del chor. ^{||121r}

¶ ⁷⁶⁸ A l'interlineat: «Trilles».

JHESÚS 1608 MARIA

495.

Disapte, a 19 de giner, se féu la processó de la Cruada, de la Puritat a la Seu. Y diumenge, a 20, dia de sent Sebastià, se predicà.

496.

FESTA DEL BATEIG DE SENT VICENT FERRER

Diumenge, a 27 de giner 1608, se celebrà en la parròchia de Sent Steve lo bateig del gloriós patró nostre sent Vicent. Y est any fonch la primera volta que se à celebrat.

Y predicà en valensià lo rector de dita església, dit Geroni Scholano.⁷⁶⁹

497.

PROCESSIONS PER AYGUA

Dimecres, a 30⁷⁷⁰ de giner 1608, dia de sent Valero, los confreres de la Sanch feren processó per aygua als Capuchinos y combregaren molts hallí. Y anaren 20 capellans de Sent Martí acompanyant-los. Y pagaren a cascú sinc sous.

498.

MORT DEL CANONGE FIGUEROLA

Dijous, a 31 de giner 1608, a les quatre hores de la vesprada morí lo señor inquisidor Honorat⁷⁷¹ Figuerola, y canonge de la Seu, y jutge de residència enviat per sa magestat per a la ^{121v}Diputació. Morí en lo carrer de Sent Thomàs, en casa dita de Pallarés, y era de don Francisco Tallada, señor de Barcheta.

Soterraren-lo diumenge, a 3 de dit febrer, dia de sent Blay, a les onse hores, en lo vas dels Canonges de la Seu. Y portava la cara tapada ab un vel perquè, quisà per lo tant temps que era mort, faria la cara algun moviment. Portava garlanda damunt del pit, de flors de verge.

Lo que més posa espant a una persona de ses parts, ésser tan gentil home y student, y haver estat alguns any[s] en Roma, y molts, tenir tan gran do de nostre Señor.

Dexà, dien, més de 24 mília ducats a la Seu y que's fes la processó del Càlcer, axí com se fia la del sant Sagrament, y altres llegats pios.

¶ ⁷⁶⁹ No era Jeroni o Geroni, sinó Gaspar, autor de las *Décadas...*, *op. cit.*, rector de l'església de Sant Esteve i predicador de la ciutat des de l'any

1606. ¶ ⁷⁷⁰ A la línia, ratllat: «29»; a l'interlineat: «30». ¶ ⁷⁷¹ Al marge esquerre, com a incís: «Honorat».

499.

Dimecres, a 30 de febrer 1608, dia de sent Valero,⁷⁷² féu processó de la Sanch als Capu-
gins, per aygua.

500.

Disapte,⁷⁷³ a 2 de febrer, ixqué en processó la confraria de la Agonia a Sent Anthoni. Y
dit dia los frares de la Mercé al Puig.

501.

Diumenge a 3, dia de sent Blay, anaren los de les Penes a Sent Joan de la Ribera. ||^{122r}

502.

PRIMERES FESTES DE SENT MARTÍ, LOS TRES DIES DE CARNESTOLTES⁷⁷⁴

A honor y glòria de nostre señor Déu Jesuchrist, y de la seua beneyta mare, sapieu com
diumenge, a 17 de febrer, any 1608, *dominica in quinquagesima*, a la vesprada, en la esglé-
sia parrochial de Sent Martí, tingueren lo sanctíssim Sagrament ubert fins casi a la nit,
ab molta lluminària. Y predicà lo doctor Garcia y agué molta música, y·ls altres dos dies
següents.⁷⁷⁵ Y aquest dia, acabada la missa mayor, cantà la Seu *Te Deum laudamus*, de
gràcies de aygua, que ploqué.

Y lo dilluns predicà un frare capuchino. Y lo dimats lo canonge Bellmont. Y lo
mateix se féu en moltes esglésies de València. Y ésta és la primera volta que de memòria
de hòmens han vist fer en Sent Martí.

503.

MÒNSTRUO⁷⁷⁶ UN GAT

Dijous, a 19 de mars 1608, dia de sent Jusep, a la vesprada feren la processó de sent Gre-
gori. Y en lo carrer de Verge Maria de Gràcia, a la tornada, vérem en una casa un gat
mort, ab quatre mans y quatre peus, y un cos y un cap, y de mig en avall era dos, ab dos
coes y dos cames cada part. Veren-o molts capellans. ||^{122v}

¶ ⁷⁷² A l'interlineat: «dia de sent Valero». ¶ ⁷⁷³ Escrit a la línia: «Divendres»; ratllat: «-vendres», i a l'interli-
neat: «-sapte». ¶ ⁷⁷⁴ Al marge esquerre una mà amb el
puny tancat i l'índex i el polze estesos, com a senyal

d'atenció. ¶ ⁷⁷⁵ Al marge dret, com a incís: «...y aquest
dia, acabada la missa, cantà la Seu *Te Deum laudamus*
de gràcies de aygua que ploqué». ¶ ⁷⁷⁶ Tot seguit, rat-
llat: «to».

504.

INDULGÈNCIA NOVA EN LO SEMINARI

A 13 de abril 1608, lo señor patriarcha féu publicar una indulgència aguda de sa santetat⁷⁷⁷ de cent dies de perdó, qui diria o oÿra dir: «Beneÿt y alabat sia lo Santísim Sagrament.»

505.

PROCESSÓ DE SENT VICENT, EN MAIG

A 3 de maig 1608, dia de la Creu, que fonch disapte, se féu la processó de sent Vicent Ferrer, que no's pogué fer enans per tant fanch.

506.

PROCESSÓ DE LA PRIMERA APPARISIÓ

A 4, diumenge, se féu la processó de la primera Apparisió a l'Hospital.

507.

PROCESSÓ DE SENT JORDI

A 5, dilluns, se féu la processó de sent Jordi. Y manaren los señors jurats la festa.

508.

BEATIFICACIÓ DE SENT BERTRAN⁷⁷⁸

Dilluns y dimats, a 18 y a 19 de maig 1608, a la nit feren gran demostració de que lo sant pare de Roma havia dat per beato al pare fray Luís Bertran, en lo monastir de Predicadors.

¶ ⁷⁷⁷ Una altra de les constants que trobem en el text de mossén Porcar és el seu gust pel monstruós, per allò exòtic, que també trobem en els Vich. Caldria fer esment, al respecte, que al llarg del segle XVI, a València, es feren tres edicions –el 1521, 1524 i el 1540– del llibre de Jean de Mandeville, *Libro de las maravillas del mundo y del viaje de la tierra sancta de Jerusalem y de todas las provincias y cibdades de las Indias. Y de todos los hombres mostruosos que ay por el mundo. Con muchas admirables cosas*. Vegeu J. L. CANET: «Literatura i impremta durant el segle XVI a València», en

el catàleg de l'exposició *Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, que tingué lloc al Museu Pius V (València), 2004, p. 25, com també l'article d'A. SOLANO: «La relació de successos en la València moderna», p. 117, del mateix catàleg. ¶ ⁷⁷⁸ Per a celebrar la beatificació d'aquest dominic valencià van editar-se algunes relacions, sermons i llibres de festes, com ara: S. Ludovici Bertran Valentini, *Dominicani, Beatificatione Urbs Mater exultat*, València, Felipe Mey, 1608. Per més informació vegeu S. CARRERES ZACARÉS: *Bibliografía de Libros...*, *op. cit.*, pp. 222-229.

509.

NOMINACIÓ DE JURATS

Diumenge, a 25 de maig 1608, dia de Pascua del Sant Sacrament, no y agué nous jurats, ni menys los que eren provehÿren càthedres de Arts, com acostumaven. Déu sab lo per què, y ns tinga de la sua mà.

Y après, diumenge, dia de Pascua, a les 3 hores ¶^{123r} de la vesprada vingué un correu dit Moran, de Cort, aposta, ab la nòmina dels jurats.

Y dimats de matí juraren per jurats Gaspar Çabala, Honorat Climent, Balaguer, Claramunt, Ramos y Gauna. Déu los dexe ben proseguir.

Y dia's⁷⁷⁹ que semblant cas, de no elegir jurats, aconegué en lo any 1503 que, ab los què ara són, eren cent y sinch anys.

510.

MORT DE FRARE MAS, DE PREDICADORS

Diumenge, a 6 de juliol 1608, a les sis hores de la vesprada morí frare Mas, de l'Orde de Predicadors, cèlebre doctor.

511.

MORT DEL CANONGE DE LA TORRE

Disapte, a 12 de juliol 1608, prop migjorn morí lo canonge de la Torre.

512.

ACTE DE SANTA INQUISISIÓ. Y LA STÀTUA DE JOAN DIONÍS GAZULL, NOTARI

Diumenge, a 27 de juliol 1608, y agué acte públich de la Santa Inquisició en lo monastir de Predicadors, ab gran magestat y cadafals de penitents. Y n'i havia més de cinquanta-huyt.

Acompanyaren los frares de Predicadors als penitents. Y⁷⁸⁰ entre ells y havia una stàtua que dia: «*Joan Dionis Gazull, notario de Valencia, reconciliado por la secta de Luthero y de Calvino, a 27 de julio 1608.*»

Y en lo any 1619, a 23 de octubre, posaren la dita samarreta en la Seu, damunt la porta dels Apòstols, a part de dins. ¶^{123v}

¶⁷⁷⁹ Al manuscrit: «diaz».

¶⁷⁸⁰ A partir d'ací, i fins a al final de l'entrada, escrit amb lletra més petita.

DEL BEAT FRAY LUÍS BERTRAN⁷⁸¹

Diumenge, a 31 de agost 1608, a les onse hores de migjorn, la Seu de València féu processó, per dins de aquella, ab la ymatge del benaventurat fray Luís Bertran, de la Orde de Predicadors; y cantaren *Te Deum laudamus*.

Y a la vesprada se féu processó general per València a honrra del dit benaventurat. Y portaven en andes, ab molt adrés, molts sants de dita Orde; com és senta Catalina, sent Raymundo, sent Antonino, sent Vicent Ferrer, sent Pere martre, sent Domingo, y dit benaventurat fray Luís Bertran.

Anaven tots los oficis ab ses banderes. Feren la volta de sent Vicent Ferrer,⁷⁸² y pasaren per casa del dit benaventurat fray Luís, a hon naixqué, que estava son germà. Y en la plaça y havia grans adresos. Y en Sent Steve estava, en un cadafals, lo bateig de dit benaventurat. Los carrers molt ben adresats de cortines y altars, y a la nit gran lluminària de graelles y farons.

Y⁷⁸³ la Diputació no féu farons ni llums, ni lo comte del Castellar, ni don Giner de Perellós, ni lo comte de Bunyol, ni don Pau Zanoguera.

Y lo Micalet féu grans exides de fochs de pólvora. Y a la processó tots los altres religiosos y capellans cantaven lo hymne *Ave maris stella*. Y sols los frares dominicos cantaven lo hymne *Iste confesor*.

Y lo dilluns, lo primer de setembre, a la vesprada y agué comèdia en la plaça ^{123v} de Predicadors. Assistiren gran multitud de gent, ab lo señor virey y jurats en sos cadafals.

Y a 15 de octubre 1617, se manà per les trones que's guardàs festa de dit sant y que's fes doble, com a patró de la ciutat. Y's guardà dijous, a 19 de octubre, que era lo seu dia. Y aquest fon lo primer dia que's manà per la Església.⁷⁸⁴

Dimats, a 2 de setembre, fonch feriat y agué justa poètica en Predicadors.⁷⁸⁵ Y lo Micalet féu grans fochs.

¶ ⁷⁸¹ Amb motiu de tal esdeveniment es van publicar *Fiestas que la Insigne Ciudad de Valencia ha hecho por la Beatificación del Santo Fray Luys Bertran, junto con la comedia que se representó de su vida y muerte y el Certamen Poético que se tuvo en el Convento de Predicadores con las obras de los Poetas y Sentencia*, de Gaspar Aguilar, impresa per Pedro Mey, i la *Relación de las Fiestas que la Muy Noble y Coronada ciudad de Valencia ha hecho por la Beatificación del Santo Fr. Luis Bertran, de la Orden de los Predicadores*, de Juan Vicente Franco, i l'any següent, el

1609, el dominic Vicent Gómez publicaria *Los sermones y fiestas que la ciudad hizo por la Beatificación del glorioso padre San Luys Bertran*, dedicada a doña Guiomar de Corella y Cárdena, comtessa de la Pobla o Puebla, imprés per Juan Chrisóstomo Gorriz, que es venia al convent de Predicadors. ¶ ⁷⁸² Ratllat a l'original: «excepto». ¶ ⁷⁸³ Des de «Y la Diputació...» fins a «...ni don Pau Zanoguera», escrit al marge esquerre. ¶ ⁷⁸⁴ Paràgraf escrit al marge esquerre, davall del títol. ¶ ⁷⁸⁵ Vegeu Gaspar AGUILAR: *Fiestas que la insigne...*, op. cit.

515.

CANYES EN LO MERCAT

Dimecres, a 3 de setembre, fonch feriat. Y agué⁷⁸⁶ gran joch de canyes en lo mercat, ab 60 cavallers molt ben adresats y ab lo señor virey; jugà al seu costat don Giner de Pere-llós. Y lo señor conte de Bunyol, ab son unigènit, don Laudòmio, ab los dotse patges de lliurea de tela narrantjada, ab moltes plomes, il·lustrà la festa. Jugaren poch, per ser molt tart quant entraren, que u feren molt bé. Y agué bous y torechà un cavaller de Múrsia, y lo segon bou li allisià lo cavall y se n'ixqué. Y lo Micalet, grans fochs.

516.

BOUS EN LO MERCAT

Dijous, a 4 de setembre, fonch feriat y agué corro de bous en lo mercat. Y tornà assistir lo señor virey. Y huy no vingué la vireyna, com ayr, y foren bons. Y a la nit desapararen en la plaça de Predicadors una font ben feta, ab molts animals, tot ab foch de pólvora y coets. ^{||124v}

517.

Divendres, a 5 de setembre 1608, a la nit desapararen un castell y una galera en la plaça de Predicadors, ab molt concert.

518.

Disapte, a 6 de dit, a la nit desapararen la vila de Morvedre en dita plaça.⁷⁸⁷ Y la féu frare Vives. Y's pegà foch junt.

519.

Diumenge, a 7 de dit, a la nit féu⁷⁸⁸ mestre Ripoll lo cavall troyà y desparà ab molt concert.

Y esta nit se acabaren les festes. Y avall y à una carta, estampada, de les sobredites festes més llargament.

¶ ⁷⁸⁶ A la línia, ratllat: «justa poètica».

¶ ⁷⁸⁷ La de Predicadors.

¶ ⁷⁸⁸ Tot seguit, ratllada, una «m».

520.

Dijous,⁷⁸⁹ a migjorn,⁷⁹⁰ a 18 de setembre 1608, se pegà foch al cantó del Trench, a la part de l'hostal del Gamell. Y's cremaren dos cobertes de dos terrats.

521.

CONSEGRATIO DEL BISBE DE AMPÚRIES⁷⁹¹

Diumenge, a 21 de setembre, dia del gloriós sent Matheu, conegren a don [...] ⁷⁹² Marimon⁷⁹³ en bisbe de Ampúries en la Seu de València. Consagraren-lo lo il·lustríssim y excelentíssim señor don Joan de Ribera, archebisbe de València, y lo reverendíssim don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos, y lo reverendíssim bisbe don fray Lorenzo de Mongions, bisbe de Belarmino, frare de la Orde de Sent Francés.

522.

CONFIRMACIÓ EN SENT MARTÍ

Dit diumenge, a les tres hores de la vesprada confirmà en Sent Martí lo dit señor bisbe de Belarmino.⁷⁹⁴ ¶^{125r}

523.

JUBILEU PLENÍSSIM. Y ALTRE JUBILEU EN LO ANY 1617,⁷⁹⁵ A 6 DE AGOST.
ALTRE JUBILEU PLENÍSSIM A 5 DE ABRIL 1620. ALTRE 1621, A 16 DE MAIG

Diumenge, a 26 de octubre 1608, se publicà un jubileu plenísim.

524.

ROBA EN SENT MARTÍ

Dia de Tots Sants, lo primer de novembre⁷⁹⁶ 1608. Y aquesta fonch la primera volta que se à fet en Sent Martí, que essent pares pobres⁷⁹⁷ Miquel Reig, ciutadà, y N. Gil, barber

¶⁷⁸⁹ Entrada escrita al marge esquerre. ¶⁷⁹⁰ A l'interlineat: «a migjorn». ¶⁷⁹¹ Davall del títol, al marge esquerre, prova de ploma. ¶⁷⁹² Espai en blanc. ¶⁷⁹³ Es tracta del doctor Felip Marimon i Salvador (Cervera del Maestrat, 1565-Sardenya, 1613), frare de l'hàbit de Montesa, que fou també rector de Sant Mateu i bisbe d'Empúries, a Sardenya. Després el nomenaren arquebisbe de Sàsser el 1613, encara que morí abans de prendre-li

possessió. Va traduir a la nostra llengua les *Eglogues de Virgili* i també deixà escrits dos volums de sermons. Vegeu l'entrada 224 i la nota 878 del *Llibre de Antiquitats*, *op. cit.*, pp. 268-269. ¶⁷⁹⁴ A l'inici del foli 125r, centrada i dalt del text, una creueta. ¶⁷⁹⁵ A partir d'ací, la resta de l'enunciat del títol és escrit davall del títol de la següent entrada. ¶⁷⁹⁶ A la línia, ratllat: «octubre»; a l'interlineat: «novembre». ¶⁷⁹⁷ El càrrec de pare de Pobres.

del carrer de Sent Vicent, cascú enprengué per sa part ha fer y penjar la roba per als pobres de la parròchia, que fonch moltíssima, que no se à vist de memòria de hòmens tanta com en esta vegada.

525.

ALBAT EN PREDICADORS, COSA NOVA, SOTERRAREN UN ALBAT EN PREDICADORS SENS LA SEU

Disapte, a 29 de noembre 1608,⁷⁹⁸ a les quatre hores de la vesprada soterraren un fill de huyt a nou anys, de Gaspar Vidal, del carrer del Governador Vell, a Predicadors,⁷⁹⁹ essent prior lo sant fray Geroni Al[b]ocer; que morí dijous, a onse de setembre de 1614, ab grandísim nom de sant, a pesar de envechosos d'ells matexos (*infra*, foli 205) [sic]- ab la parròchia de Sent Steve y de Sent Martí y de Sant Salvador.

Y entràrem dins lo monastir y férem tot lo necessari en dit soterrar. Y fonch soterrat en lo vas de la capella de sent Yacinto. Y no y anà la Seu, sinó *tantum* les dites tres parròchies. Y esta és estada la primera vegada que, de nostra memòria, avem entrat en dit monastir. ||^{125v 800}

526.

PRIMERA PEDRA EN LO MONASTIR DE SENT GREGORI

Disapte, a 6 de dehembre 1608, lo excelentísim señor patriarcha posà la primera pedra en la porta Nova que la ciutat féu en lo carrer de Sent Vicent, en lo monastir de Sent Gregori, al matí, entre deu y onse hores.

527.

PRIMERA⁸⁰¹ MISSA EN LO CAP NOU DE L'ALTAR DE SENT JOAN

Disapte, a 13 de dehembre 1608, dia de senta Llúcia, digueren la primera missa en lo altar de Sent Joan del Mercat, que fonch accabat de nou lo cap de l'altar de la església. Y dix la missa lo señor bisbe de Tortosa, y foren-li assistents lo sacristà Vich y lo de[g]à Frígola. Y predicà lo il·lustríssim y excelentísim señor patriarcha.

Y a la vesprada feren gran processó per la parròchia, per a depositar lo Santíssim Sagrament en dit altar. Y dien que per quant lo dia de senta Llúcia, de l'any 1603, fonch lo dia que posaren la primera pedra en lo edifici de dit cap de altar, axí també volguerem que fos restituit lo divinal sagrament en lo mateix dia. ||^{126r 802}

¶⁷⁹⁸ A l'original: «1603». ¶⁷⁹⁹ Des de «...essent prior...», fins a «(*infra* foli 205)», escrit al marge dret com a in-

cís. ¶⁸⁰⁰ A l'inici, centrada dalt del text, creueta. ¶⁸⁰¹ Al manuscrit, en forma abreujada: «1^a». ¶⁸⁰² Ítem.

528.

SENTÈNTIA DE MARTINES, VENEDOR DE FORMENT, Y DIEN QUE SENS
CULPA

Dimats, a 23 de dehembre 1608, sentenciaren a Sebastià Martines, venedor de forments de l'Almodí, perquè dien que tresquilava los reals. Y espanta que, sobre haver-li donat torments *tanquam* cadàver, sempre negà. Y lo mateix féu al peu de la forca, a hon li donaren un garrot, perquè estava tan desgavellat dels torments que'l portaven en una cadira per la volta. Fonch-li advocat micer Joan Baptiste Just, doctor de Sciència y Consciència. Y sempre dix que no u mereixia. Sentencià'l lo justícia criminal.

529.

MORT DEL SEÑOR DE NÀQUERA

Y lo diumenge enans soterraren al señor de Nàquera en la Seu. Dia's don Melchior Figuerola.⁸⁰³ ¶^{126v}

AÑY 1609

530.

CONJUNCT DE BAL·LE DON BERNAT CARROÇ

Dilluns, a 12 de janer 1609, a la vesprada jurà per conjunct de bal·le de València don Bernat Carroç, fill de don Vil·larig Carroç, bal·le de València. Estigué tot lo dia ben entapitada la Bal·lia.

531.

PROCESSÓ GENERAL PER AYGUA

Dimecres, a 28 de giner 1609, se féu processó general per aygua a Sant Salvador; y's proseguiren aquelles.

532.

Diumenge, a 22 de febrer 1609,⁸⁰⁴ dia de xesagèsima, féu processó la confraria de la Sanch als Capugins, per aygua. No volgueren anar sinó dotse capellans de Sent Martí, y per ço anaren⁸⁰⁵ frares de Sent Francés.

¶⁸⁰³ A la línia següent escrit: «Dill». I després uns 5 cm en blanc, fins a l'acabament del foli 126r. ¶⁸⁰⁴ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1061, aquest

dia fou manat publicar, pel marquès de Carazena, el ban d'expulsió dels moriscos. ¶⁸⁰⁵ Tot seguit, ratllat: «més».

533.

Dimats, a 24 de febrer 1609, dia de sent Mathia, anà la confraria de la Santíssima Trinitat, ab molta devoció, al Socors.

534.

PROCESSÓ AB LO COS DE SENT LLUÍS

Diumenge, a 8 de febrer⁸⁰⁶ 1609, *dominica primera quadragèsima*, a la vesprada se féu processó general ab lo cos de sent Lluís, a Sent Francés, per aygua.

535.

PENJAREN A DITES PER ASSASINO

Dilluns, a nou de dit, penjaren a Llorens⁸⁰⁷ Dites per assassino. Y li donaren un garrot al peu de la forca. ¶^{127r}

536.

PROCESSÓ DELS FRARES DE SENT JOAN DE RIBERA, MOLT DEVOTA

Dilluns, a 16 de mars 1609, entre tres y quatre hores de las vesprada ixqueren en processó per aygua los frares de Sent Joan de la Ribera, ab tan gran exemplar de penitència y sanctedad com yamay se à vist de memòria de hòmens; que espantaren als que'ls miraven, y'ls convertia a gran dolor y compasió.

Y nostre Señor, per sa gran abundand misericòrdia,⁸⁰⁸ féu que plugués. Y plugué aquella nit poch a poch, y a l'endemà plugué que alegrava la terra. Beneÿt y alabat sia sempre per sempre.

537.

TE DEUM LAUDAMUS PER AYGUA

Dimats, a 23 de mars 1609, entre deu y onse de migjorn, la Seu tocà al *Te Deum laudamus*, de gràcies per haver plogut sufficientment.

538.

RIU SENS AYGUA

Diumenge, a 3 de maig 1609, estigué lo riu sech y sens aygua, com la carrera.

¶⁸⁰⁶ La data sembla dubtosa, perquè no segueix l'ordre cronològic.

¶⁸⁰⁷ A l'interlineat: «Llorens». ¶⁸⁰⁸ Abans, ratllat: «fo».

539.

CASES DE LA INQUISISIÓ. LOS JURATS LLEVAREN LOS ENLLOSATS

Dimecres, a 14 de maig 1609, a les sinch hores de la vesprada, per orde dels señors jurats, se arrancà lo enllosat que estava davant les cases dels señors inquisidors, en lo mercat.

540.

LOS INQUISIDORS POSAREN PRESOS ALS VEGUERS DELS JURATS. AJUST EN LA CORT DE LA GOVERNACIÓ

Dijous a 15 de maig 1609, a la vesprada, per orde dels señors inquisidors ||^{127v} posaren presos en la Inquisició dos veguers dels señors jurats. Y tornant a la plaça de la Seu, a pendre'n altre, trobaren-s'i lo señor justícia criminal, lo señor governador, que llavors regia per sorrogat don Àlvaro de Castellví, y portaren als nuncios de la Inquisició, y al verguer, dins de la Governació. Y accudiren hallí les dos sales de la Audiència. Y·ls señors jurats estaven en la Sala y feren embaxada al virey.

541.

PART DE UN INFANT: DON FERRANDO, TERCER GERMÀ

Divendres, a 29 de maig 1609, feren crida a València de que la señora reyna havia parit un infant y que·s fesen tres dies de festes; ço és, lo diumenge següent, que fonch a 31 de maig, y processó dilluns y dimats següents. Dia's lo infant don Fernando de Àustria.

Anà la processó a Sent Augustí a Nostra Señora de Gràcia. Y agué farons les tres nits.

542.

LOS AGUAZILS CONJUNCTS LLEVATS

Dimecres, a 17 de juny 1609, vespra del Corpus, feren crida que llevaven les vares dels alguzils conjuncts. ||^{127r bis}

543.

LLEVATS DE CONSELLERS LOS NO NATURALS

Dimats, a 23 de juny 1609, los señors jurats de València, ajustats en consell, llevaren los consellers que no eren naturals de València. Y·n llevaren nou o deu.

544.

TRONA DE SENT VICENT EN LA SEU. MUTACIÓ DE DITA TRONA

Dilluns, a 29 de juny 1609, dia de sent Pere, lo señor patriarcha predicà en la Seu. Y no volgué predicar en la trona nova que havien treslledat de la confraria de la Seu a la dita Seu, fent-la guarnyr de metall. Perquè dia que no's trobava digne de predicar en la trona que havia predicat sent Vicent Ferrer. Com sia notori que dit señor havia, per moltes voltes, importunat al capítol que la y donàs per al Col·legi *tum etiam*.

Perquè consta dit sent Vicent Ferrer haver predicat en Sent Steve, en Sent Martí, en Sent Joan del Mercat y en altres troncs, a hon lo dit señor patriarcha ha predicat.

Y dimats, a 7 de juliol 1609, mudaren dita trona a l'altra part de l'altar, devés la porta dels Apòstols; no sé per què novedad, sinó que tenien que murmurar la gent. ¶^{127v bis}

545.

MORT DEL JURAT PERELLÓ⁸⁰⁹

Dijous, a 9 de juliol 1609, morí lo jurat Perelló.⁸¹⁰ Y'l soterraren en Senta Catalina mar-tre, dia de sent Christòfol.

Y après, en lo any 1621, a 27 de juny, una germana de dit, monja de Jerusalem, se cremà en lo aposiento de les gallines.

546.

REMEMBRANÇA PER LO BISBE CERNA

Disapte, a 1 de agost 1609, feren en la Seu remembrança general per lo señor Cerna,⁸¹¹ bisbe de Albarraín.

547.

MÚSICA EN LA PLAÇA DE VIL·LARASA, PER LA FILLA DE DON GINER⁸¹²

Diumenge, a 2 de agost 1609, a les onse hores de la nit feren gran música en la plaça de Vil·larrasa, per lo casament de don Laudòmio Mercader, fill del señor conte de Bunyol.

¶ ⁸⁰⁹ Part del títol escrit entre les dues entrades.

¶ ⁸¹⁰ La data que figura en el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1060, com a dia del decés del jurat Perelló, és el 14 de juliol de 1609. I que l'endemà, el 15, el so-

terraren. ¶ ⁸¹¹ Segons l'entrada 222 del *Llibre de Antiquitats...*, *op. cit.*, pp. 267-268, es tracta de Vicent Roca de la Serna. ¶ ⁸¹² Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma.

548.

FOCH DE UNES GALERES DE MOROS

Divendres, a 20 de agost 1609, vingué nova certa com don Lluís Fajardo, capità de la mar, ab N. galeons pegà foch a moltes naus del Turch⁸¹³ que estaven en lo port de la Goleta *eo* Tetuan,⁸¹⁴ que les regia Miquel Dansa, cosari renegat.

549.

MORT DEL SEÑOR REGENT DON JUAN AGUIRRE

Dimecres, a 16 de setembre 1609, a la vesprada morí lo señor regent, don Joan⁸¹⁵ Aguirre de Sentjoan, en la sala Daurada de la Deputatió, anant a posar pau en lo bras militar, que estava ajustat y discorde, ab spases desembañnades. Y hallí morí esglayat y d'espant. Y a l'endemà lo soterraren en lo monastir de Jhesús.

Y anaren les dos sales de la Audiència Civil y Criminal, ab les dos mases cubertes ab vells negres.⁸¹⁶ ¶^{128r}

In nomine domini Jhesu Christi⁸¹⁷

550.

AJUSTA PER LA EXPULSIÓ DELS MOROS. CASES DE MOROS EN LO REGNE DE VALÈNCIA: 25.165 (*Vide supra*, foli 61). RINYA ENTRE·L COMTE DE CARLET Y COMTE DE ALAQUÀS

Dilluns, a 21 de setembre 1609, dia del gloriós apòstol Sent Matheu, a les quatre hores de la vesprada ajustà lo señor virey a tots los barons, señors de llochs de christians nous, diputats y jurats, y·ls llisqué la lletra de sa real magestat, ab la qual los donà a entendre lo ànimo,⁸¹⁸ y per què volia llançar los moros de la terra.

Y féu fer pau al compte de Carlet, dit don Jordi de Castellví, y al compte de Alaquàs, dit don Lluís Pardo de la Casta. Y·ls féu pujar a la torre presos. Y a la nit los féu excarcerar

Y aquest fill del conte de Carlet, dit don Jacinto Castellví, après fonch conte. Y a 28 de juny 1621 tingué desafiu ab don Ferrando Beneyto (*infra*, foli 365).⁸¹⁹

¶⁸¹³ Del soldà otomà Ahmet I, que reinà a Istanbul durant els anys 1603-1617. ¶⁸¹⁴ El port de la Goleta no és a Tetuan, que no té port, sinò a Tunis. ¶⁸¹⁵ Tot seguit, a la línia i ratllat: «Christòfol». ¶⁸¹⁶ A l'inici del

foli 128r, centrada i dalt del text, creueta. ¶⁸¹⁷ Al text original en abreviatures. ¶⁸¹⁸ Del rei. ¶⁸¹⁹ Paràgraf escrit al marge dret, davall del títol pertinent i després de l'entrada següent.

DESTERRO DELS MOROS DEL REGNE

Dimats, a 22 de dit mes de setembre, 1609, a migjorn feren crida de com lo señor rey,⁸²⁰ dins tres dies, s'enbarquen dits moros en Dénia per a pasar-los fora mar. Y que sols restassen en cada lloch de cent, sis cases, los més vells.

LO SOBRE SCRIT DIU: «AL NOBLE Y AMADO DON VIL·LARIG CARROÇ». 50 MOROS DE PELEA

Tresllat de la carta que la real magestat envià a don Vel·lerig Carroç
El Rey.

Noble y amado nuestro, don Vilarig Carroç. ¶^{128v}

Muy entendido tenéis lo que, por tan largo discurso de años, se ha procurado la conversión de los christianos nuevos de esse reyno, los edictos de gracia que se les han concedido, las demás diligencias que se hicieron para instruirlos en nuestra santa fe, y lo poco que todo esto ha aprovechado; pues no se ha visto que ninguno se haya convertido, sinó antes crecido, de día en día, su obstinación y el desseo y voluntad que siempre han tenido de machinar contra estos, nuestros reynos.

Y aunque el peligro y irreparables danyos que de dissimular con ellos podían suceder, se me representó años ha, por muchos doctos y sanctos hombres, exhortándome al breve remedio a que en consciencia estava obligado para aplacar a Nuestro Señor, que tan offendido estava de essa gente, asegurándome que podía, sin ningún scrúpulo, castigarlos en las vidas y haciendas. Porque la notoriedad y continuación de sus delictos, y la gravedad y atrocidad d'ellos, los tenía convencidos de hereges apóstatas y proditores de la magestad divina y humana. Y aunque siendo esto assí, pudiera proceder contra ellos con el rigor que sus culpas merecian, todavía dezeando reducirlos por medios suaves y ¶^{129r} blandos, mandé hazer en Valencia las juntas que habréis entendido, con fin de ordenar una nueva instrucción y conversión para mayor justificación, y ver si

¶ ⁸²⁰ Es refereix al ban d'expulsió del moriscos. Encara que segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1061, el marquès de Carazena ja l'havia fet publicar el 22 de febrer d'aquell any. L'expulsió va ser massiva i sembla que quasi total, encara que alguns, pocs, aconseguiren romandre a la península (vegeu l'entrada 2.390, de desembre de 1623, en que se'ns diu que es casen dos moros expulsos a València). L'expulsió s'argumentava a partir de diverses causes, entre elles el fracàs de l'assimilació dels moriscos en la societat cristiana, tot i que en alguns casos ja començava a donar-se puntualment. En aqueix sentit, vegeu també J. HERNÁNDEZ RUANO: *Historia de los moriscos valencianos de Xivert. Desarrollo económico y aculturación*, col·lecció Història del Maestrat, núm. 5, 2003, edita Centre d'Estudis del Maestrat, Benicarló i la nota 466 sobre el bisbe d'Oriola, Andreu Bala-

guer i Salvador. Encara que també podria analitzar-se l'expulsió des d'una altra perspectiva: el fracàs d'una societat cristiana intolerant, repressiva, incapaç de conviure amb gent d'una altra religió. Altrament, l'expulsió també va ser un element de propaganda per a restablir l'afeblida imatge de la monarquia hispànica com a potència europea i així contrarrestar el fet d'haver hagut de pactar la Treva dels Dotze Anys o d'Anvers amb els «heretges» rebels i reconèixer l'existència dels Països Baixos –cosa inconcebible una dècada abans– i sense cap contrapartida als catòlics allí residents, a més del lliure comerç en tots els mars, signada entre els arxiducs de Flandes, Albert i Clara Eugènia, per una part, i els representants dels Estats Generals de les Províncies dels Països Baixos per l'altra, el 9 d'abril de 1609, i ratificada per Felip III en juliol del mateix any.

podría escusar el sacarlos. Pero haviendo después sabido, por diversos y muy ciertos días, que los de esse reyno, y los de Castilla, passavan adelante con su danyado intento, pues al mismo tiempo que se tratava de su reducción imbiaron personas a Constantinopla y Marruecos a tratar con el Turco⁸²¹ y con el rey Muley Cidán, pidiéndoles que el año que viene embien sus fuerças en su ayuda y socorro, assegurándoles que hallarán ciento y cinquenta mil hombres, tan moros como los de Barbería, que les asistirán con sus vidas y haciendas. Y que la empresa sería fácil, por estar estos reynos muy faltos de gentes de armas y exercicio militar. Y que demás de esto trahen también sus pláticas e intelligencias con herejes y otros príncipes que aborrescen la grandesa de nuestra monarchía, y los unos y los otros les han offrescido de ajudalles con todas sus fuerças, y el Turco, para embiar su armada, se sabe de cierta sciencia que se a concertado con el Perciano, y con sus rebeldes, que le trahían ocupado. Y el rey Muley Cidán ^{¶129v} va estableciendo su reyno y ha tratado, con los hereges de las tierras marítimas septentrionales, que le accomoden de navíos para pasar acá su gente, y se lo han concedido.

Y si estos, y los demás enemigos nuestros, cargan a un mismo tiempo, nos veremos en el peligro que se dexa entender.

Considerando pues todo lo dicho, y desseando cumplir con la obligación que tengo de procurar la conservación y siguridad de mis reynos, y, en particular, la de esse y de los buenos y fieles súbditos d'él, por ser más eminente su peligro, y que cesse la heregía y apostasía de essa mala gente, de que Nuestro Señor está tan offendido; después de haverlo encomendado y hecho encomendar mucho este negocio a nuestro Señor, confiado en su divino favor, por lo que importa a su honrra y gloria, he resuelto que se saquen de esse reyno todos los moriscos que hay en él, en la forma que allá entenderéis.

Y aunque el zelo que tenéis del servicio de Dios, y mío, y de la siguridad y conservación de esse reyno y de vuestras personas, que yo tanto amo y estimo, me assiguran que entenderéis este negocio como él es, y quan forçosa y saludable es la resolución que he tomado y acudiréis a facilitar la execución d'ella; todavia he querido ^{¶130r} avisaros de las causas que me han movido a tomalla. Y encargaros, como lo hago muy affectuosamente, deis exemplo a los demás señores de vasallos moriscos de esse reyno, con dar a entender a los vuestros que, pudiendo justamente castigar en las vidas y haciendas, es mucha merced la que les hago en dexarlos yr, y que puedan llevar, de sus bienes muebles, los que pudieren sobre sus personas solas, para ayuda a su sustento.

Que pues esto se ha de excutar, sin que por ningún caso ni respeto se admita otro medio, será de gran momento que los demás vean lo que vos hazéis, para que ellos hagan lo mismo.

Y por que yo é cometido la execución de hazer conducir essa gente a los puertos que se ha de embarcar al maestro de campo general, don Agustín Mexía, del mi Consejo de Guerra, hos encargo mucho tengáis con él muy buena correspondencia y le hagáis asistir en lo que os advirtiere que conviene. Que demás de que lo que hiziereades, en cumplimiento de lo arriba referido, será conforme a la obligación de verdadero christiano y fiel vasallo, yo recibiré en ello, de vos, el más agradable servicio que me podéis hazer.

Y demás de que el marqués ^{¶130v} de Carazena entederéis la parte que hos a de tocar de las haciendas de vuestros vasallos, estad cierto de que acudiré al reparo del danyo y descomodidad que de la falta de ellos se hos siguiere, por todas las vías que pudiere.

¶ ⁸²¹ El soldà otomà Ahmet I.

Y para todo lo que tocara a la execución, me remito a lo que el virrey os dirá de mi parte, mandandohos, y encargandohos, que assí lo executéis y cumpláis.

De San Lorenzo, a 11 de setiembre 1609.

Yo el Rey.

Andrés de Pradas.

553.

SERMÓ EN LA SEU PER LO PATRIARCHA, SOBRE LA EXPULSIÓ DELS MOROS

Diumenge, a 27 setembre 1609, lo señor patriarcha féu publicar en les troncs que cadascuna església y monastir, dos cada dia, tinguesen lo Sant Sacrament ubert. Y començà dit dia en la Seu, y lo dilluns en Sent Martí y en Sent Francés, per a que y pregasen per dit effecte. Y aquest dia de diumenge⁸²² predicà dit señor en la Seu, y dix coses maravelloses.

554.

Dimecres, a 30 de setembre 1609, a les onse del matí pasaren per lo portal de la Mar molts carros carregats de mores, y molts moros a peu y a cavall per al Grau, a embarcar-se.⁸²³ Y eren de Alcàcer.⁸²⁴ ¶^{131r} ⁸²⁵

555.

GRAN AVALOT EN VALÈNCIA, PER FALSA NOVA DE MOROS⁸²⁶

Diumenge, a 4 de octubre 1609, dia de sent Francés, vingué gran avalot que'ls moros de Bétera se havien alçat en les Siches. Y fonch fals.

Y posaren en gran avalot a València y spant,⁸²⁷ oynt⁸²⁸ missa lo virey en Sent Francés. Y en est temps se donaren gran presa los moros, de llochs prop de València, d'embarcar-se en lo Grau.

¶ ⁸²² Al marge dret escrit: «de diu-» i a l'esquerre: «-menge». ¶ ⁸²³ Tot i que els senyors valencians amb vassalls moriscos s'hi oposaven a l'expulsió i que hi havia l'antecedent legal d'un fur de les Corts celebrades a Monçó (1533), en la rúbrica xxii, titulada *Dels moros que no sien fets cristians per força*, que deia: «Fem fur nou, que los moros vehins, stadants e habitants en la Ciutat e viles reals e altres ciutats, viles e lochs e alqueries, de eclesiàstichs, rics hòmens, nobles, cavallers e altres qual-sevol persones, no siguen expel·lits, ni lançats del regne de València, ni de les ciutats e viles reals de aquell. Contrets ni forçats a fer-se cristians...». Tot i això, els cristians nous valencians o moriscs foren foragitats del

regne. L'expulsió s'inicià el 3 d'octubre, començant pels moriscos d'Alcàsser i Picassent, que s'embarcaren en la nau d'un capità francès anomenat Renau Granie. Vegeu també sobre l'expulsió el *Llibre de Antiquitat...*, op. cit., entrada 225.3, p. 270 i Josep LOZANO: «La Relació verdadera de Maximilià Cerdà de Tallada», *Caplletra*, núm. 31, 2001, p. 49. ¶ ⁸²⁴ Alcàsser. ¶ ⁸²⁵ A l'inici del foli 131r, dalt, i centrada sobre el text, una creueta. ¶ ⁸²⁶ En J. LOZANO: «Relació verdadera...», art. cit., 2001, p. 51, també s'hi parla del fet, que va iniciar-se a Burjassot quan uns cristians degollaren un veremador morisc. ¶ ⁸²⁷ Tot seguit, ratllat: un mot il·legible. ¶ ⁸²⁸ A la línia: «oyt»; al marge dret: «oynt».

556.

SOLDATS DE LLOMBARDIA⁸²⁹

Dijous, a 3 de novembre 1609, a les deu hores del matí vingueren al Real de València set banderes de soldats del terç de Llobardia. Y anaven davant dos capitans ab dos llances, y après seguien los mosqueters, de sinch en sinch, en filera, en après los piquers, y après los arcabusers.

Y ixqueren per lo portal de Sent Vicent.

557.

ELECTIÓ DEL BISBE DE SEGORB

Dimecres, a nou⁸³⁰ de novembre 1609, a les tres hores de la vesprada entraren deu banderes dels matexos soldats y pasaren per lo palau del señor Arcebisbe.⁸³¹ Y estava dit excellentíssim señor ab lo bisbe electo de Segorb, son official, Pere Genís Casanova, que a les dotse hores de migjorn li portaren lo villet del señor rey per a la tal electió.

558.

A 13 DE NOHEMBRE

Diumenge, a tretse de novembre,⁸³² a les tres de la vesprada entraren dos banderes dels matexos soldats, mosqueters y piquers. ||^{131v}

559.

A 17 DE NOHEMBRE

Dijous, a 17 de novembre 1609, a les quatre hores de la vesprada vingué una companya de soldats de a cavall, armats ab llances de ristre.

560.

A 20 DE NOHEMBRE

Diumenge, a⁸³³ 20 de novembre 1609, a les tres de la vesprada entraren dos companyes de soldats del terç de Llobardia.

¶ ⁸²⁹ Davall del títol: «A 3 de nohembre». ¶ ⁸³⁰ A la línia, ratllat: «a les 5»; a l'interlineat: «a nou». ¶ ⁸³¹ Al llarg del dietari Porcar, quan escriu «palau» es refereix, generalment, al palau de l'Arquebisbe. El virrei residia

al palau del Real, conegut com el Real. ¶ ⁸³² Escrit a l'interlineat i al marge dret. ¶ ⁸³³ Tot seguit un mot ratllat i il·legible. I a l'interlineat: «20», un altre mot ratllat i il·legible i «a vint».

561.

ACTE DE INQUISISIÓ. ALTRE A 27 DE JULIOL 1608

Diumenge, a 4⁸³⁴ de dehembre 1609, tingué acte la Sancta Inquisició en Predicadors. Y a l'endemà, que fonch dilluns, tragueren trenta-tres, en ramat, per a açotar.

562.

TE DEUM PER LA EXPULSIÓ DELS MOROS

Dimats, a 6⁸³⁵ de dehembre 1609, al matí digueren un *Te Deum laudamus* en la Seu per la expulsió dels moros del regne. Y anaren totes les parròchies, que fonch de grandíssima alegria per als christians, per haver nostre Señor fer-nos tanta misericòrdia, que ab tan breu temps haver llançat tants infels d'est regne. Que és dels grandíssims y portents miracles que havem llegit. Trobà's-i lo excelentíssim señor patriarcha, vestit de pontifical, y dix la oració, y lo señor virey ab molts cavallers y altra gent.

Havia-y en lo regne de València, cases de moros, 25.165. Y oferiren al Turc⁸³⁶ cent-cinquanta mil moros de pelea. (*Vide supra*, foli 129)

563.

PORTAREN AL REY MORO TURIGIT⁸³⁷

Dimecres, a 7⁸³⁸ de dehembre 1609,⁸³⁹ a les quatre hores de la vesprada portaren lo rey que havien fet los moros de la Mola,⁸⁴⁰ que era vasall⁸⁴¹ del duch de Gandia.

Portaren-lo per lo portal de Sent Vicent a la plaça de la Seu, al palau del señor Patriarcha, per lo carrer de la Mar, a la plaça de Predicadors, al Real, camí caminant a la Torre. Anava a cavall, ab un ase, y al costat dret don Àlvaro de Castellví, y a l'altre N. Y anava davant lo comte de Carlet y don Jaume de Vilanova, ab la Guarda de a Cavall, armats ab llances de ristre, y molta altra gent de a peu, y portava una capa parda y una casaca de pebet. Deya's, lo dit home, Vicent Turigit.

¶ ⁸³⁴ A l'interlineat, repetit: «4». ¶ ⁸³⁵ A la línia, ratllat: «8»; a l'interlineat: «6». ¶ ⁸³⁶ Es refereix al soldà otomà Ahmet I, perquè un altre argument per dur a terme l'expulsió era la possibilitat d'una invasió otomana per les costes de la Mediterrània. ¶ ⁸³⁷ El morisc Vicent Turigi o Turixit Sumaniar, nascut i veí del poble de Catadau, va fer-se nomenar, segons se'ns conta en el *Llibre de Antiquitats...*, *op. cit.*, entrada 288, p. 271: «...rey dels moros de la nova Espanya» i la «*Relació verdadera* de Maximilià Cerdà de Tallada», vegeu

J. LOZANO, en *Caplletra* núm. 31, 2001, p. 56: «Y lo dit Visent Turixi, aribat que fonc a Cortes, lo nomenaren y alsaren per rey, y ell aseptà, y nomenà cavallers, secretari, mestres de camp y capitants». ¶ ⁸³⁸ A la línia una xifra ratllada i il·legible; a l'interlineat, «7». ¶ ⁸³⁹ Encara que en el *Llibre de Antiquitats*, *op. cit.*, entrada 228, pp. 271-272, diu que el portaren de Carlet a València el dia 9 de deembre. ¶ ⁸⁴⁰ La Mola de Cortes. ¶ ⁸⁴¹ Ja que Catadau formava part del marquesat de Llombai, que pertanyia a aquest noble.

564.

SENTÈNTIA DEL REY MORO⁸⁴²

Dimecres, a 14 de dehembre 1609, sentenciaren al dit Vicent Turigit. Y·l portaren ab una carro lligat a un bastó, y ab ell frares de Predicadors y de Sent Joan de la Ribera, ab uns brasers de foch y ab unes tenalles. Y feyen com si l'atenallaven, y no li feyen mal,⁸⁴³ sols la cerimònia. Y li donaren garrot⁸⁴⁴ al peu de la forca. Y·l feren quartos.

Morí com a bon cristià, que consolà a molts. Y li fien bona fama de que era caritatiu y amich de fer bé. Y posaren-li lo cap al portal de Sent Vicent, ab una corona de ferro cap avall,⁸⁴⁵ a part de fora del portal. ¶^{132v (en blanc)} ¶^{133r}

565.

FESTES PER LA EXPULSIÓ DELS MOROS⁸⁴⁶

Dijous, a 4 de febrer 1610, feren crida de que fesen lluminàries per la ciutat tres dies: diumenges a 7 y dilluns a 8 y dimats a 9, per la alegria de la expulsió dels moros del regne de València. (*Vide pàgina següent, dicto die*)⁸⁴⁷

AÑY 1610

566.

DON VICENT BELLVÍS, LLOCTINENT DE BAL·LE GENERAL

Disapte, a 6 de giner 1610, prengué possessió de lloctinent de bal·le general don Vicent Bellvís. Y⁸⁴⁸ après fonch thesorier de sa magestat, a 6 de⁸⁴⁹ setembre, dit any 1610. Y morí a 6 de dehembre 1614, en la casa que era de don Henrich Alapont, prop de Sent Andreu. Y·l portaren a soterrar a Xàtiva.

¶⁸⁴² Segons ens diu el *Llibre d'Antiquitats...*, *op. cit.*, entrada 229, p. 272, la sentència es va complir el 16 de desembre. ¶⁸⁴³ Pel que sembla, quan l'ajusticiaren ja estava mort, per tal evitar-li els dolors dels turments, gràcies al prior de Predicadors, fra Jeroni Alcocer, que coneixia Turigi de quan havia estat prior al monestir de la Santa Creu de Llombai, al costat del seu poble, Catadau. ¶⁸⁴⁴ Al marge esquerre, com a incís: «donaren garrot». ¶⁸⁴⁵ Com a símbol de falsa monarquia.

¶⁸⁴⁶ A l'inici del foli 132v, centrada i dalt del text, una creueta; al marge esquerre, davall del títol, un signe d'atenció consistent en un cercle i una creueta.

¶⁸⁴⁷ A partir d'ací i fins al final del foli 132v, 1 cm en blanc. ¶⁸⁴⁸ Paràgraf escrit posteriorment entre el final de l'entrada i el principi de la següent ¶⁸⁴⁹ Escrit al marge dret i, eixint-se'n de la línia: «setembre de dit any», i després el text continua davall del títol de l'entrada següent.

567.

FESTES PER LA BEATIFICACIÓ [DEL] PARE IGNASI

Disapte, a 23 de giner 1610, feren crida de tres dies de festes per la beatificació del pare Ignacy,⁸⁵⁰ ab lluminàries la nit. Ço és, disapte en la nit, diumenge y dilluns y dimats foren feriat.

Y lo excelentíssim señor patriarcha predicà en la Casa Profesa y, entre altres coses, dix que esta religió era reformació de les demés y que en les altres y [ha] agut grandíssims desatents y inquietuds y peccats, y que en esta no.

Y après, en lo any 1622, fon canonizat dit Ignasi ab quatre altres sancts —*vide infra*— per Gregori, papa XV.⁸⁵¹

568.

PROCESSÓ GENERAL PER AYGUA

Dimecres,⁸⁵² a 27⁸⁵³ de giner 1610, feren processó general a Sant Salvador per aygua. Dijous, a 4 de febrer, 1619. (*Vide pagina antecedenti*)⁸⁵⁴

569.

PROCESSÓ GENERAL PER LA EXPULSIÓ DELS MOROS

Diumenge, a 7 de febrer 1610, a la vesprada feren processó general de⁸⁵⁵ nostra Señora de Gràcia a Sent Augustí, per la expulsió dels moros. Anaren generals los monastirs y officis y gagants. ¶^{133v}

570.

MORT DEL PAVORDE SORIANO

Dimecres, a 10 de febrer 1610, al matí morí lo pavorde Vicent Soriano. Y a l'endemà lo soterraren ab garnalda. Y essent en la Seu, lo excelentíssim señor patriarcha la y féu llevar, ab gran admiració de tots. Y era sacerdot tan moxigerat que·ls fels christians li arrancaven los dits y tallaven los vestuaris que portava, per relíquies.

¶⁸⁵⁰ Ignasi de Loyola, fundador de la Companya de Jesús. Vegeu la nota 700. ¶⁸⁵¹ Gregori XV (Alessandro Ludovisi: Bolonya, 1554–Roma, 1623), va ser papa de Roma entre els anys 1621–1623; pactà amb l'emperador Ferran II contra els protestants i amb Segismund III de Polònia contra els turcs. Durant el seu pontificat

van ser canonitzats, entre altres, santa Teresa de Jesús i els jesuïtes sant Ignasi de Loyola i sant Francesc Xavier. ¶⁸⁵² Escrit a la línia: «Dimats»; ratllat «-ats» i a l'interlineat: «-cres». ¶⁸⁵³ A la línia, ratllada, la xifra «26»; a l'interlineat: «27». ¶⁸⁵⁴ Figura el signe que hem descrit a la nota 11. ¶⁸⁵⁵ Al text original, per error, «a».

571.

FOCH EN LES GÀBIES DELS ORATS

Dilluns, a 15 de febrer 1610, a les onse hores de la nit se pegà foch a les gàbies de l'Hospital General dels Hòmens, y's cremaren catorse orats.⁸⁵⁶ Y tocà la campana gran del Michalet ab gran presa, que spantaren a alguns en València.

572.

CASAMENT DEL COMTE DE BUNYOL⁸⁵⁷ AB LA FILLA DE DON GINER⁸⁵⁸

Dijous, a 18 de febrer 1610, dijous llarder, a les deu hores del matí oÿren missa nupcial y foren desposats don Llaudòmio Mercader, fill del señor compte de Bunyol, y doña Anna Perellós, filla del señor don Giner de Perellós, en lo col·legi de l'excelentíssim señor don Joan de Ribera, en la sagrestia de les Relíquies, per dit señor excelentíssim. Y entraren y exiren sens strèpit per la porta de la porteria, que està a la Creu Nova.⁸⁵⁹ ||¹³⁴

573.

MORT DEL RECTOR DE SENT MARTÍ⁸⁶⁰

Divendres, a 16 de abril 1610, entre⁸⁶¹ onse y dotse hores de la nit morí lo señor Geroni Urgellés, rector de Sent Martí. Y prengué possessió de la rectoria dilluns, a 4 de mars 1603, entre dos y tres hores de la vesprada.⁸⁶² Y lo disapte de matí digueren una missa de *corpore in sepulto* per aquell que havia dextat. Y a la vesprada digueren lletania general lo clero.

Y diumenge de matí lo soterraren en Sent Martí, ab una atahüt. Feren una fosa davant la capella dels Casanoves y Sentgermans, dita de Senta Mena. Vingué la Seu, que aquell o volgué, y Senta Catalina. Y vingué lo rector de Senta Catalina, ab sobrepelliz y muça. Nostre Señor lo tinga en la sua glòria.

Y, dit dia de disapte, féu traure edicte lo señor reverendíssim elet de Segorb, don Pere Genís Casanova, per la vacant de dita rectoria. Y lo diumenge, lo dia que'l soterraren, lo publicaren en la trona de dita església y l'affixaren a la porta del Cavall. Y la donaren⁸⁶³ al doctor Joan Pascual,⁸⁶⁴ rector que era de Sant Salvador

¶⁸⁵⁶ Segons se'ns conta en el *Llibre de Antiquitats...*, op. cit., entrada 231, p. 274, l'incendi es va poder apagar a les tres de la matinada, en què es cremaren dotze orats i dos més moriren ofegats pel fum. ¶⁸⁵⁷ Es tracta del fill del comte de Bunyol, no del comte. ¶⁸⁵⁸ Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma. ¶⁸⁵⁹ Actual carrer de la Creu Nova. ¶⁸⁶⁰ Davall del títol i ratllat, el text següent: «y dilluns, a 3 mars, 1603, pren-

gué possessió de la rectoria, entre dos y tres hores de la vesprada...» i tot seguit, tres mots ratllats i il·legibles.

¶⁸⁶¹ Abans, ratllat: «a». ¶⁸⁶² Escrit al marge esquerre, com a incís: «Y prengué possessió de la rectoria dilluns, a 4 de mars, 1603, entre dos y tres hores de la vesprada». Vegeu l'entrada 192, foli 66r. ¶⁸⁶³ La rectoria de l'església de Sant Martí. ¶⁸⁶⁴ Vegeu la nota 106, sobre aquest eclesiàstic.

574.

Dilluns, a 19 de abril 1610, dia del gloriós sent Vicent Ferrer, feren processó ordinària de dit sant. ¶^{134v}

575.

POSSESIÓ DE LA RECTORIA DE SENT MARTÍ AL DOCTOR PASCUAL⁸⁶⁵

Dijous, a 29 de abril 1610, dia de sent Pere martre, entre deu y onse hores del matí prengué possessió de la rectoria de Sent Martí mosén Joan Pasqual, rector que era de Sant Salvador.

Trobaren-se a dita possessió don Joan de Castellví, governador de València, y don Gaspar Vidal, capità de la guarda de una companyia, y Pedro Soler, cavaller, y altres señors. Rebelà mosén Miquel Yvorra, notari apostòlich.

576.

LAUDAMUS TE DEUM PER AYGUA

Disapte, lo primer de maig 1610, tocà al matí la Seu *Te Deum laudamus*, de gràcies per haver plogut.

577.

LO CAP A SENTFELIU, DE MORVEDRE

Divendres, a 7 de maig 1610, llevaren lo cap en la plaça de la Seu a Sentfeliu, de Morvedre. Y pencharen dos hòmens de Morvedre perquè feyen diners falsos.⁸⁶⁶ ¶^{135r} ⁸⁶⁷

578.

CONSEGRACIÓ DE DOS BISBES

Diumenge, a 9 de maig 1610, conegren a don Pedro Genís Casanova⁸⁶⁸ en bisbe de Segorb, y a don Miquel Angulo Caravajal en bisbe de Coron, bisbe de gràcia, en la Seu de València. Trobaren-s'í a dita consecració lo excelentíssim señor don Joan de Ribera, archebisbe de València, y don N. Balaguer, bisbe de Oriola, y don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos.

¶⁸⁶⁵ Ítem. ¶⁸⁶⁶ Fins al final del foli, 2 cm en blanc.

¶⁸⁶⁷ A l'inici del foli, centrada i dalt del text, una creueta. ¶⁸⁶⁸ Sobre la biografia del bisbe Pere Genís (o

Ginés) Casanova (València, 1555-Sogorb, 1635), vegeu la web de l'arxidiòcesi valenciana <<http://www.archivalencia.org/archidiocesis/episcopologio.htm>>.

579.

PRIMERA MISSA BISBAL DEL SEÑOR [BISBE] DE SEGORB

Dilluns, a 10 de maig 1610, dix missa bisbal, en Sent Joan del Mercat, lo señor bisbe de Segorb. Y dimats, a les quatre hores del matí, se n'anà dit reverendíssim señor.

Nostre Señor lo guarde y conserve en la sua beneïta gràcia.

580.

PRIMERA MISSA BISBAL, LO SEÑOR BISBE DE CORON

Diumenge, a 16 de maig, dix missa solemne, la primera bisbal, lo reverendíssim señor don Miquel Angulo Carvajal,⁸⁶⁹ bisbe de Coron; fent festa de la Minerva lo señor Joan Antoni Bononi, cavaller milanés, gran parrochià de Sent Martí, a hon dix en dita església la dita missa solemne dit señor bisbe. ¶^{135v}

581.

Dimats, a 18 de maig 1610, feren crida per les festes que y havia de fer per les relíquies de sent Vicent martre y de sent Andreu, que havien de entrar lo dijous següent, dia de la Assensió, que seria a 20.

Y dit dia⁸⁷⁰ posaren una pedra a la porta de la Sala, de la expulsió dels moros. Lo títol és de la manera en la plana següent.⁸⁷¹

582.

PROCESSÓ GENERAL DE LES RELÍQUIES DE SENT ANDREU Y SENT VICENT MARTRE

Dijous, a 20 de maig 1610, feren la processó general de les relíquies dels gloriosos sent Andreu y sent Vicent martre. Ixqué per la porta dels Apòstols a la plaça de la Herba, a la plaça dels Crespins, per davant la Inquisició a Sent Llorens, al Bañy y a la plaça dels Serrans, a hon estava en dit portal fet com a capella; a hon estaven dictes relíquies ab uns

¶⁸⁶⁹ Miguel Angulo Gómez de Carvajal (Casarrubias-Toledo, ¿?-València, 1626) es doctorà en Teologia per la Universitat de València. Fou sempre persona de confiança del Patriarca, fins al punt que, com a procurador, prengué possessió de l'arquebisbat de València en el seu nom el 16-II-1569. El 15 de febrer de 1610 el papa Pau V el va nomenar bisbe de Coron, i en morir Juan de Ribera fou nomenat auxiliar del successor, l'arquebisbe Isidoro Aliaga. Morí el 14 d'octu-

bre de l'any 1626 i va ser soterrat al col·legi de Sant Pau dels Jesuïtes de València. Com en el cas del bisbe Genís, vegeu també la web de l'arxidiòcesi valenciana, que figura en la nota anterior. ¶⁸⁷⁰ A partir d'ací, la resta del text és escrit al marge dret. ¶⁸⁷¹ Al final de l'entrada figura el signe d'atenció d'un cercle amb una creueta davall. El contingut de la qual trobem al marge esquerre del foli 136r, a l'altura de l'entrada 583, dataada el 18 de maig.

reliquiaris engastats de argent, ab vidrieres possades damunt les andes de argent, que havien fet per al señor sent Vicent Ferrer.

Anà la processó per lo carrer de Serrans al carrer de Cavallers, tota la volta del Corpus, y entrà la processó per la porta dels Apòstols. Y agué grans danses y solemne processó, com la del Corpus, ab tots los officis.

Y divendres y disapte següent foren fèriats, per no haver-i negocis. Y agué octava de les sanctes relíquies. Y dien que lo señor comte de Benavent⁸⁷² les havia enviades per lo gran amor que tenia a esta terra.

583.

Dimats, a 18 de maig 1610, lo títol de la porta de la Sala és lo següent.

Regnante D.M.O.

Regnante hispaniarum et indiarum rege Philippo 3º prorege⁸⁷³ Valen. Ludovico Carrillo Toledo, marchione Caracene, flagitante et urgente Joannes⁸⁷⁴ Ribera archiep. valentino, omnes mahomentanae superstitionis reliquie quod damnatam sectam impudenter observarent et de prodendo comuni patria cum sempiternis christiani nominis hostibus clandestina concilia, communicarent expulse sunt e tota⁸⁷⁵ dictione valentina sine vello pene tumultu.

Christophoro Suirana, generoso, militarium primario consule; Francisco⁸⁷⁶ March, civium primario consule; Melchiore Valenciano de Mediolasa, generoso; Baltazare Miguel, Josepho Pirelló, qui obyñtan ante negotium consecutum al Didaco de Salmies consulibus; Marco Ruiz de Barzena, rationum vrbanorum prefecto; Michaeli Geronimo Panesi, tribuno plebis.

Vigessima prima septembris, anno MDCVIII

A hon diu Christòforo Ciurana, ha de dir Chrysósthomo Ciurana, que este és son nom y no Christòfol.

584.

ACOMPANYAMENT DEL COMTE DE LEMOS, VIREY DE NÀPOLS

Dimecres, a 26 de maig 1610, a les huyt hores de la nit exia⁸⁷⁷ per lo portal del Real lo comte de Lemos, virey nomenat per a Nàpols, acompanyat dels jurats y principals de la ciutat.

Fa advertir que, anant los señors jurats per lo señor virey de València a palàcio, per a acompanyar-lo, a l'acompanyament de dit comte de Lemos, exint per lo portal del Real sinch de dits jurats, lo cavall que portava lo jurat Baltazar Miquel^{136v} se empinà per lo remor de una arcabusada que tiraren los de la companya dels Fusters, que esta nit guarda lo Real. Y caygué dit señor, de sospés y de memòria, en terra. Y l'entraren ab sa gramalla en la caseta del portal, y los demás seguiren son orde al Real, y un coche se'n portà dit jurat a sa casa, vestit ab sa gramalla, y rebé gran espant.

¶ ⁸⁷² Aleshores virrei de Nàpols. Vegeu la nota 159.

¶ ⁸⁷³ A la línia, ratllat: «Vale». ¶ ⁸⁷⁴ Al text: «Joannea».

¶ ⁸⁷⁵ A la línia, ratllat: «Valentina». ¶ ⁸⁷⁶ A partir d'ací, el

text és escrit al marge dret, davall del títol de l'entrada següent i al final del foli. ¶ ⁸⁷⁷ A la línia, ratllat: «entra-va»; a l'interlineat: «exia».

Feren-li la volta, a dit comte de Lemos, com si fóra virey de València, y-l portaren a aposentar al Real. Y a l'endemà, entre sis y set hores de la vesprada se'n partí per a Morvedre.

585.

PART DE UNA INFANTA. MORT DEL REY DE FRANÇA

Disapte, a 29 de maig 1610, al matí vingué nova de Madrid, ab un correu, que la señora reyna nostra havia parit e tenia una filla.⁸⁷⁸ Y que havien mort al señor rey de França,⁸⁷⁹ un criat privat seu.

586.

CRIDA QUE TOTS LOS MOROS SE EMBARCASEN

Dilluns, a 7 de juny 1610, feren crida que tots los moros se embarcasen de dotse anys amunt. Y que a qui·ls tenia, ço⁸⁸⁰ gran penes, que·ls manifestasen. ¶^{137r}

587.

MORT DE L'INQUISIDOR BARTOLO SÀNCHEZ Y DE L'INQUISIDOR PEDRO PACHECO, A 6 DE GINER 1619⁸⁸¹

Disapte, a 2 de juny 1610, soterraren en Predicadors a l'inquisidor Bartolo Sánchez. Anava-y lo señor inquisidor, don Gabriel Pizarro, a soles, y al costat esquerr lo fiscal de aquells. Y après molts cavallers y familiars, ab les creus als pits.

588.

CRIDAT MICER RODRIGUES PER LO REI

Dilluns, a 14 de juny 1610, vingué lletra de sa magestat que manava a micer Nofre Rodrigues, doctor del Real Consell de València, del Criminal, que dins sis dies anàs a Ocaña, y que essent hallí donàs avís al vicecanceller per a que aquell donàs orde en lo que havia de fer. Y après lo deposaren de l'offici, y's féu frare⁸⁸² capuchino.

Y a 22 de octubre 1612, lo⁸⁸³ viu yo en Sent Martí, ab lo hàbit de capuchino, y vingué quant soterraren a Pons Sancho. Y estigué en València, en lo monastir dels Ca-

¶⁸⁷⁸ Filla de Felip II d'Aragó i III de Castella (Felip III) i de Margarida d'Àustria. ¶⁸⁷⁹ Enric IV de França, que fou apunyalat per Ravaillac. ¶⁸⁸⁰ Sembla una errada de mossén Porcar, que hauria d'haver escrit «sots» en lloc de «ço». ¶⁸⁸¹ A l'inici del foli, centrada i dalt del text,

una creueta de braços llargs, i al marge dret, dalt del títol, una altra. ¶⁸⁸² Al marge dret, escrit eixint-se'n del caixer del text: «y's féu frare». ¶⁸⁸³ A partir d'ací, la resta del paràgraf és escrita al marge esquerre i al final del foli.

puginos. Y's trobà a 15 de setembre 1613, quant anaren dits religiosos a dir lo respons a la señora reyna, y dit señor també anà. Y era fama que tenia bulleto de sa santetat per exir de dita religió y fer-se capellà, y que havia de ser official y vicari general del señor archebisbe. Y esta fama corria en deu dies del mes de setembre 1613. Y tot fonch mentira.

589.

CRIDA, EN MADRID, QUE NO TINGUESEN NINGUN MORISCO

A 16 de juny 1610, féu fer crida sa magestat, en Madrid, que ninguna persona, de qual-sevol y condició que sia, no tinga ningun morisco per sclau, y ab grans penes.

590.

TE DEUM LAUDAMUS PER LA NATIVITAT DE LA INFANTA

Diumenge, a 20 de juny 1610, digueren en la Seu *Te Deum laudamus* per lo naximent de la señora infanta.

591.

PROCESSÓ DE SENT JORDI. Y PORTÀ LA BANDERA LO JURAT EN CAP DE CAVALLERS

Divendres, a 25 de juny 1610, feren la processó de sent Jordi. Y portà la bandera de la ciutat Melchior Cruelles, cavaller, jurat en cap, perquè estava malalt Francés Artés, justícia del Criminal. No obstant que tenia conjunct a Grysòsthomo Ciurana, cavaller

592.

VINGUDA DE RIU

Dimats, a 27 de juliol 1610, a les sinch hores de la vesprada vingué gran lo riu, que prenia les nou arcades del pont del Real. Y se'n portà molta madera que estava dins lo riu, que era venguda per al marqués de Moya y per a Bergada. Y aquest any fonch lo primer que christians portaven la madera y treballaven ab gran diligència.

Y aquest dia soterraren en Sent Sebastià a Joan Baptiste Matheu, ciutadà molt honrrat, que estava en la parròchia de Sent Steve, en la casa de Francés Artés, al costat de la de l'Almirant.

593.

TEMPESTAT DE LLAMS, TRONS Y AYGUA

Dimecres, a 11 de agost 1610, entre set y huyt hores del matí plugué prop de una hora ab grans trons y llams. Y'n caygué, dien, que hu a la Moreria, al carrer de la Palmera. ¶^{138r}

594.

MORT DE LA SEÑORA DE LA ÀLCÚDIA

Dilluns, a 16 de agost, morí la señora de l'Àlcúdia a les tres hores de la vesprada. Tocà la Seu general. Y dimecres al matí la soterraren en la casa de la Companya de Jhesús, la Profesa, y dia's doña Àngela Ribelles Vilanova Montagut y de Castellví.⁸⁸⁴ Y a esta hora, que serien les nou hores del dit matí, vingué lo riu molt gros, ab huyt arcades molt plenes. Y offegà's un gich que nadava, y tingueren gran perill dos llavaneres.

595.

VENGUDA DEL COMTE DE BENAVENT, DE VIREY DE NÀPOLS

Diumenge,⁸⁸⁵ a 21 de agost 1610, a la vesprada vingué de ser virey de Nàpols lo comte de Benavent. Feren-li gran recibiment, y'ls señors jurats lo ixqueren a rebre a la torre de la Unió, y pasaren més avant que al recibiment del señor rey don Felip 2, pare del 3, que ara regna. Perquè abaxaren més avall de la sequiola que estava davant de la dita torre.

Pasecharen-lo per València, y portava sinch o sis dels seus fills, lo mayorasgo anà ¶^{138v} enmig de dos jurats, y lo comte enmig de altres dos. Y lo señor virey, ab un jurat, anaven en la llitera de la señora vireyna, la contesa de Benavent, y lo virey a mà dreta de la llitera. Aposentà en lo palàcio arçobispal y per a esta ocasió lo manà buydar lo excelentíssim señor patriarcha. Y diumenge, a 29 de agost, a les set hores de la vesprada se n'anà a Castella.

596.

DON NOFRE SANS, LLOCTINENT DE BAL·LE GENERAL

Dilluns, a 6 de setembre 1610, al matí jurà per lloctinent de bal·le general don Nofre Sans, fill de don Ramon Sans, de la Real Audiència, y don Vicent Bellví, que tenia dit càrrech de⁸⁸⁶ bal·le, a 16 de giner dit any 1610, y morí a 6 de dehembre 1614. Foch thesorero de sa magestat, que era lo càrrech que tenia dit don Ramon Sans.

¶⁸⁸⁴ Subratllat al text: «doña Àngela Ribelles Vilanova Montagut y de Castellví». ¶⁸⁸⁵ A la línia anterior, ratllat:

«Dilluns». ¶⁸⁸⁶ Al marge dret, com a incís: «de bal·le, a 16 de giner, dit any 1610. Y morí a 6 de dehembre 1614».

Y⁸⁸⁷ disapte, a 6 de dehembre 1614, morí dit don Vicent Bellví en la casa que era de don Henrich Alpont.

597.

MORT DE MOSÉN CANDEL AB UNA PISTOLA⁸⁸⁸

Dilluns, a 4 de octubre 1610, a les onse hores de la nit despararen un pedrenyal a mosén Candel, subdiaca acòlit de la Seu, en la placeta del comte de Alaquàs. Y·l mataren.

598.

PISTOLA CONTRA DON GERONI NUNYES

Dimecres, a 6 de octubre 1610, entre sis y set hores del matí, en lo carrer de Cavallers, davant la casa de don Christòfol Mercader, despararen una pistola —y no prengué— a don Geroni Nunyes, un home no conegut, a cavall. Lo qual home aprés, en lo any 1617, en lo mes de agost, lo prengueren en Alacant oÿnt la comèdia. Y dijous, a 7 de setembre, lo penjaren. Y·s dia Torrentí, del lloch de Ruçafa.

La y tirà Vicent Torrentí, llaurador del lloch de Ruçafa. Y·l penjaren a 7 de setembre de 1617. La qual tirà per orde de don Gastó Corella, comte de Cocentayna.⁸⁸⁹ ¶^{139r}

599.

CRIDA DELS DINERS

Dimecres, a 20 de octubre 1610, a les onse hores del matí féu crida la ciutat de València ab la qual vedava a tots los diners vells, axí de gazzama com de ramellet y creus, y⁸⁹⁰ manaren dos dies feriat dijous y divendres següent. Y dit dia, a la vesprada soterraren en la església parrochial de Sent Nicolau a doña Anna Marrades y de Salvador, senhora de Antella.

600.

MORT DEL CANONGE BARBER

Diumenge, a 14 de noembre 1610, soterraren en lo vas dels Canonges al cononge Barber, que tenia casa al cantó de la plaça de l'Àngel.

¶⁸⁸⁷ Des de «Y disapte, a 6..» fins a «... don Henrich Alapont», escrit al marge esquerre com a incís.

¶⁸⁸⁸ Al marge esquerre, davall del títol, reixat d'atenció.

¶⁸⁸⁹ Gastó Roís de Corella, comte de Cocentaina entre 1611-1613. ¶⁸⁹⁰ El text: «y manaren dos dies feriat, dijous y divendres següent», escrit al marge esquerre com a incís.

601.

PROCESSÓ GENERAL DEL COL·LEGI, PER L'EXPULSIÓ DELS MOROS

Diumenge, a 21 de novembre 1610, al matí féu fer lo señor patriarcha, archebisbe de València, una processó general al Col·legi seu, per la expulsió dels moros.

Anà-y lo Sentenar,⁸⁹¹ com acostuma anar a la de sent Jordi; portà lo Rat Penat Melchior de Cruelles, jurat en cap dels cavallers. Y portaven pali ab una figura de nostra Señora. Y davan[t] lo pali anava dit excelentíssim señor, ab una museta de bisbe de arminis blanchs; y après del pali anava lo reverendíssim señor don Thomàs d'Espinosa ^{||139v} de pontifical, y après lo señor virey, ab los jurats.

Anaven les dotse parròchies, y de cada parròchia huyt capellans ab la creu, com en la processó de sent Dionís. Y anaren per lo carrer de la Mar a la plaça de la Olivera al Col·legi, y de tornada per la plaça de Vil·larrasa, Senta Tecla, Corretgeria Vella y la Seu. Y predicà lo rector de Sent Steve, Pere Scholano.⁸⁹²

Y esta és la primera processó que's féu d'esta manera. Y donaren a cascun capellà de cada parròchia un real valencià. Y dien que dit señor reverendíssim la havia amortisada.

602.

Disapte, a onse de dehembre 1610, feren processó de la Puríssima Concepció de Nostra Señora, dita dels Borjes. Y anà a la confraria de Nostra Señora; y anava enmig de dos jurats don Felip de Cardona,⁸⁹³ marquès de Guadalest,⁸⁹⁴ y tornà a fer lo offici a la Seu. Y aquest mateix dia dix missa de pontifical, en la capella de sent Lluís Bertran, lo reverendíssim señor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos. Y dien que ya tenien breu los capellans per a dir missa de dit sanct. ^{||139 bis 895}

603.

BANDOLERS DE LA COMPANYYA, Y À TIMOR AB ELLS

Diumenge, a 12 de dehembre 1610, a les nou hores del matí portaren en tres colchos los bandolers de la camarada de Miquel Timor, y ab la guarda y molta gent, y micer Vasiero, que'ls sitiaren en la església de Albalat de Pardines. Y'ls posaren en la Almoyna.⁸⁹⁶

¶ ⁸⁹¹ El Centenar de la Ploma. ¶ ⁸⁹² A les entrades 153, 379 i 496 també figura com a «Geroni Scholano», però mossén Porcar s'equivocava –com ja hem dit a la nota 379– i volia referir-se a Gaspar Scholano o Escolano (1560-1619), eclesiàstic i historiador, autor de les *Décadas de la insigne y corona-*

da ciudad y reino de Valencia (1610). ¶ ⁸⁹³ Vegeu la nota 494, sobre aquest noble. ¶ ⁸⁹⁴ A la línia, ratllat: «Navarrés»; a l'interlineat i al marge esquerre, com a incís: «Guadalest». ¶ ⁸⁹⁵ A l'inici del foli, creueta centrada. ¶ ⁸⁹⁶ Presó eclesiàstica ubicada a la plaça d'aquest nom.

604.

AVALOT EN LO REAL, ENTRE·LS FAMÍLIA[R]S Y·LS DE LA GUARDA

Diumenge, a 26 de dehembre, a les quatre hores de la vesprada y agué gran rinya entre·ls familiars de la Inquisició y·ls de la guarda del virey, en lo Real, anant a donar les bones pasques los señors inquisidors al señor virey. Y maltractaren a hu de la guarda que·s dia Ferrer. Y agué graus en què entendre's.

605.

COMUNIÓ DEL SEÑOR ARCHEBISBE

Dilluns, a 27 de dehembre 1610, a les huyt hores del matí combregaren en lo col·legi de l'excelentíssim señor don Joan de Ribera al dit señor; portà lo Santíssim Sagrament lo archidiano Tàpia y lo pali canonges. Y en seguiment venien tres bisbes: don Pere Genís Casanova, bisbe de Segorb, y enmig, y a la dreta, don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos, y a la esquerra don Miquel Angulo de Carvajal, bisbe de ||^{139v} bis [...],⁸⁹⁷ tots vestits de morat <y Marruecos>. Y après lo señor regent real y lo duch de Mandes, y·l marquès de Guadalest y moltíssima gent.

En aquest any, per la misericòrdia de Déu, se secaren la mayor part dels pous de València, per la gran secca que y havia. Y·ls tornaren a refer.

606.

MORT DE BENAVIDES, NOTARI SÍNDICH DE LA PARRÒCHIA DE SENT MARTÍ

Dijous, a 27 de de giner 1611, morí Geroni Benavides,⁸⁹⁸ notari síndich de la parròchia de Sent Martí. Fonch soterrat divendres a la vesprada en Predicadors, en lo vas dels Frares.

607.

MORT DEL REGENT⁸⁹⁹ DON JOAN ÇABATER

Dimecres, a 2 de febrer 1611, dia de la Purificació de Nostra Señora, al matí morí lo regent don Joan Çabater en la casa del Temple, que era vengut juntament ab lo fiscal Fontanet, de Cort per a arreglar y assentar los negocis dels llochs dels moriscos. Y·l depositaren en Sent Joan de la Ribera.

¶ ⁸⁹⁷ Espai en blanc, tot i que caldria posar bisbe de Coron. ¶ ⁸⁹⁸ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Geróni-

mo Benavides», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 401. ¶ ⁸⁹⁹ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible.

608.

PROCESSÓ DEL RESSO DEL BEAT SENT BERTRAN

Dijous, la 3 de febrer 1611, feren processó a la vesprada del reso del pare beat fray Lluís Bertran. ¶^{140r}

JHESÚS⁹⁰⁰ AÑY⁹⁰¹ 1611 MARIA

609.

PREGÓ DE JAUME SANS COTANDA

Dimecres, a 5 de giner 1611, a la matinada posà pres lo justícia criminal a Jaume Sans Cotanda, ciutadà —justícia que fonch en lo any pasat 1610, civil—, per contrafer los albarans de la ciutat. Que hu que's dia Joan Baptiste⁹⁰² Martínez, corredor de seda, per haver-lo pres ad aquell lo havia accusat.

Y penjaren al dit Joan Baptiste Martínez dijous, a 21 de octubre 1611, y desenculpà a dit Cotanda. Y dit Sans morí súbitament,⁹⁰³ a 23 de noembre 1613, estant vestint-se.

610.

MORT DEL SEÑOR ARCHEBISBE

Dijous, a 6 de giner 1611, dia dels Reys,⁹⁰⁴ a les tres hores del matí morí, en lo seu col·legi de Corpus Christi, lo il·lustríssim y excelentíssim señor don Joan de Ribera, patriar·cha de Anthiochia y archebisbe de València, y combregà tocades dotse hores de dita nit. Y·l pernoliaren y morí com a sant perlat que era. Nostre Señor lo tinga en la sua santa glòria. Y·l posaren en un túmulo davant la capella de sent Mauro.

Y lo divendres, a 7 de dit, anaren les parròchies y·ls monastirs a dir un respons.

Y lo disapte li posaren una palma y una guirnalda a la mà dreta, y ab una mitra de ¶^{140v} tafatà blanc, ab lo bàculo en la mà esquerra, y vestit de blanch, ab scarpins blanchs. Y·l posaren en un atahüt forrat de vellut negre.

Y vingueren de totes les parròchies huyt capellans, ab ses creus, y digueren missa de pontifical. Y prop les dotse hores de migjorn lo posaren en dit atahüt.

¶⁹⁰⁰ A l'inici del foli 140, centrada, una creueta de braços llargs. ¶⁹⁰¹ Tot seguit, ratllat: «160». ¶⁹⁰² A la línia, ratllat: «Francés»; a l'interlineat: «Joan Bap-

tiste». ¶⁹⁰³ Escrit fora del caixer del text, al marge dret: «Sans morí súbita-». ¶⁹⁰⁴ Escrit a l'interlineat: «dia dels Reys».

611.

REMEMBRANSA EN LA SEU, GENERAL

Disapte, a 15 de dit 1611, feren remembrança en la Seu los señors canonges del dit señor prelat, ab general de tots los cleros.

612.

MORT DE DON JUSEP⁹⁰⁵ PELLICER

Diumenge, a 30 de giner 1611, morí don Jusep Pellicer. Y lo dimats al matí lo soterraren en la Seu, en la sua capella.

613.

MORT DEL REGENT SABATER

Dimecres,⁹⁰⁶ a 2 de febrer 1611, morí don Joan Çabater, regent de Cort.

(*Ut supra*, pàgina segona foli *antecedenti*)

614.

PROCESSÓ GENERAL A SENT BERTRAN, Y FESTES⁹⁰⁷

Dijous, a 3 de febrer 1611, dia de sent Blay, feren processó general per sent fray Luís Bertran, ab banderes y officis, com la de sent Vicent Ferrer. Anava lo germà de dit sant a mà esquerra del señor virrey y entre dos jurats en cap. Y agué tres dies de festes feriat. ¶^{140r}

615.

MORT DE DON LLOÍS VIL·LARRASA⁹⁰⁸

Dimats, a 7 de febrer 1611, entre set y huyt hores de la nit, en casa de don Jusep Vives, als⁹⁰⁹ dit en la casa del señor del Verger, a la plaça de Vil·larrasa, en presència de la nata del[s] cavallers y señors de València, pegaren de punyalades a don Lluís Vil·larrasa, fill bort de don Pedro Vil·larrasa, casat ab una filla de don Àlvaro Vich y cunyat del dit don Jusep Vives. Dien que per haver estat descomedit al señor comte de Anna, don Fernando Pujades, òlim Borja.

¶⁹⁰⁵ A la línia, ratllat: «Vicent»; a l'interlineat: «don Jusep». ¶⁹⁰⁶ A la línia anterior, ratllat: «Diumenge». ¶⁹⁰⁷ Vegeu en el *Llibre de Antiquitats...*, *op. cit.*, en-

trada 233, p. 277. ¶⁹⁰⁸ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶⁹⁰⁹ Pronom arcaic, equivalent a «altra cosa».

616.

PENJATS DEL BANDO DE⁹¹⁰ TIMOR: 6

Dimecres, a 23 de febrer 1611, penjaren sis hòmens de Algemesi del bando de Timor, y ab aquells al dit Miquel Timor.

617.

Dilluns, a 11 de abril 1611, festa de sent Vicent Ferrer, patró nostre, predicà en la Seu, famosíssimament, fray Thomàs de Tiensa, de l'Orde de Predicadors, que havia tengut la Quaresma en Sent Martí.

Y se acabà aquest dia de fer lo altar de sent Vicent en la Seu, y a la vesprada se féu la processó ordinària en la plaça de Predicadors. Feren la maravella del món, que era una stàtua que tenia les dos cames en dos ||^{141v} muralles, y que pasaven les naus per davall, dit lo faro de Mecina, y un lletrer com a taula, y que dia: «*Mirabilior Vicentius.*» Y agué grans focs.

618.

RIU GROS

Dilluns, a 2 de maig 1611, a les set hores de la vesprada vingué lo riu gros, y durà algunes hores de la nit.

619.

PENJAREN 5 HÒMENS DE LA CAMARADA DE TIMOR

Dilluns, a 9 de maig 1611, penjaren sinch hòmens de la Ribera, de la camarada de Miquel Timor. Y lo primer que anava es dia Nicolau⁹¹¹ Serrellet.

620.

PROCESSÓ DEL CORPUS⁹¹²

Diumenge, a 5 de juny 1611, feren la processó del santíssim Sagrament, dit la del Corpus, perquè a 2, que fonch dijous, plogué y no pogueren.

¶ ⁹¹⁰ Tot seguit, ratllat: «Timor».

¶ ⁹¹¹ A la línia, mot ratllat i il·legible, i a l'interlineat: «Nicolau».

¶ ⁹¹² Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

621.

Dilluns,⁹¹³ a 6 de dit 1611, micer Vasiero rebé lo acte, Çamora, notari [sic]. Y altres rebé March Antoni Bonavida, a 20 o 22 de dit mes y any.

Y morí en la casa de son sogre, en lo carrer de Cavallers, dit Vasiero. a 23 de agost any 1614. (*Vide infra*, foli 204)⁹¹⁴

622.

ASSESOR DE GOVERNADOR, MICER GERONI BONILLA⁹¹⁵

Dimecres, a 22 de juny 1611, jurà de assessor de governador en les causes civils, y en la casa del dit don Jaume, governador, lo doctor Geroni Bonilla, persona molt benemèrita. (*Vide infra*, foli 204)

623.

Divendres, a 1 de juliol 1611, mandato a Morales, a Vaquedano, a Miquel Navarro, contra na Vidala, na Barrera, na Morlana. Y disapte, a 2, mandato que buyden lo carrer. Receptit March Antoni Bonavida, notari scrivà del señor doctor Vasiero. ¶^{142r}

624.

DESCAPSAREN A ANDREU FIGUEROLA

Divendres, a 15 de juliol 1611, a migjorn descapsaren a Andreu Figuerola enmig de la plaça de la Seu, per haver fet diversos capechaments y altres delictes, segons dia la crida. Y morí ab molta contrició y exemple.

625.

ROBO EN SENTA CATALINA MARTRE

Divendres a la nit *eo* disapte al matí, a 16 de juliol 1611, robaren la capella del pare fray Francisco, de Senta Catalina martre. Y al matí dien que les havien restituïdes.

626.

MESTRE DE SANTACRÚS, GENERAL DE LES GALERES

Disapte, a 16 de juliol 1611, entre huyt y nou hores de la nit vingué lo mestre de Santacrús, general de les galeres de Nàpols.

¶ ⁹¹³ Al marge esquerre, reixat d'atenció. ¶ ⁹¹⁴ Línies escrites al marge esquerre, davall el títol de l'entrada. ¶ ⁹¹⁵ Miquel Geroni Bonilla (1560-1614). Doctor en Dret, assessor del Justícia Civil el 1607

i assessor civil del Governador el 1611 i el 1614. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Miguel Jerónimo Bonilla», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 82, 103, 154 i 198.

627.

GALERES DE NÀPOLS, 4, AB LO GENERAL

Diumenge, a 17 de juliol 1611, al matí vingueren al Grau quatre galeres de Nàpols, y anà molta gent a veure-les. Y a les primeres oracions⁹¹⁶ s'enbarcà lo dit general y se n'anaren a Dènia.

628.

Dijous, a 21 de juliol, al matí vingueren dos galeres: la capitana y l'altra, nomenada San Francisco, de Dènia, per a provisió así, a València. Y estigueren tot aquell dia y nit, y l'altre dia també. ¶^{142v}

629.

TEMPESTAT DE AYGUA, TRONS Y LLAMS

Disapte, a 23 de juliol, a les sinch hores de la vesprada feren grans trons y llams, y plo-gué pedra com avellanes y aygua.

630.

SENTÈNTIA A ÇARAGOÇA

Dimecres, a 27 de juliol 1611, prengueren a hun pesador, fel de la ciutat, de la carn, que's dia Joan⁹¹⁷ Çaragoça, perquè faltava en lo pes dels moltons.

Y dimecres, a 17 de agost 1611, lo penjaren y posaren lo seu cap a la porta del corral dels Bous, a la Pelleria Vella.

631.

PROCESSÓ DE LES RELÍQUIES DE SENT VICENT FERRER Y SENT ERASME,
A PREDICADORS

Dijous, a 4 de agost 1611, dia de sent Domingo, feren processó general al portal dels Serrans per dos relíquies que havien portat los frares de Predicadors: la una de sent Vicent Ferrer y l'altra de sent Erasme.

Anaren tots los officis y banderes y gagants, y les andes de dites relíquies les portaren quatre capellans de la Seu. Y portaren també la ymatge de sent Vicent de la Seu, ab la relíquia que tenia. Y les noves relíquies anaven darrer de tot, ab lo señor bisbe de

¶⁹¹⁶ Al text escrit: «horacions», i ratllada la «h-».

¶⁹¹⁷ A l'interlineat: «Joan».

Coron, don Miquel Angulo Carvajal,⁹¹⁸ ab los señors jurats y virey. Y les portaren a Predicadors.

Y diumenge, a 15 de octubre 1600, feren los matexos frares altra processó del *judex*⁹¹⁹ de dit sant, y la posaren en la capella dels Carroços, sots invocació de dit sant⁹²⁰ (*Vide supra*, foli 57). ||^{143r} 921

632.

PRESÓ DE MARCH TALENS, DE CARCAXENT

Diumenge, a 21 de agost 1611, portà lo doctor Gil, advocat fiscal de la Real Audiència de València, a March Talens, de la vila de Carcaxent, que l'havien pres en Toledo. Y anà allà per ell a la ralla de València. Y dit dia de 21, a la una hora, lo portà a la Torre, y portava per guarda més de sinch-cents hòmens.

Y dit Talens dien que era hu del bando de Lloret, contrari dels Timors que penjaren.

633.

Dimats, a 23 de dit, al matí lo atormentaren. Y dien que fèu mal a molts amichs seus que inculpà.

634.

SENTÈNTIA DE TALENS, DEL BANDO [DE LLORET]

Dijous, a 25 de agost 1611, pencharen al dit March Talens.

635.

ESCOPETADES AL SEÑOR DE ANTELLA

Dijous, lo primer de setembre 1611, a la una del matí tiraren⁹²² una escopetada a don Francisco Salvador, señor de Antella, al campanar de la Seu. Y li pegaren en lo sachí. Y anà fins a la plaça de Senta Catalina martre y resculgué en casa de un pasamaner, que estava a un cantó.

Y confesà y combregà. Y l pernoliaren de Senta Catalina. ||^{143v}

¶⁹¹⁸ Al marge esquerre, com a incís: «don Miguel Angulo Carvajal». Sobre aquest bisbe de gràcia, vegeu la nota 869. ¶⁹¹⁹ Processó canònica del sant. ¶⁹²⁰ Parà-

graf escrit davall del títol, al marge esquerre. ¶⁹²¹ A l'inici del foli, centrada i dalt del text, una creueta. ¶⁹²² Abans, a la línia i ratllat: «pegaren».

CREACIÓ DE CARDENALS. CARDENAL DON GASPAR DE BORJA⁹²³

Dimecres, a 14 de setembre 1611, vingué nova com lo sant pare Paulo, vespra de Nostra Señora de Agost passat, dit any 1611, avia creat onse cardenals y entre aquells dos espanyols. Y la hu era don Gaspar de Borja, germà del duch de Gandia, y de don Baltazar de Borja,⁹²⁴ vicari general y official sede vaccante de València, lo qual estava en Madrid.

Y la Seu, dit dia de a 14, (la Seu) cantà *Te Deum laudamus* per la nova.

Y diumenge a 18, a la nit, la Seu féu faronada y posaren armes dels Borjes, y Sent Martí lo mateix. Y en la plaça de Sent Llorens feren un bou⁹²⁵ gran, ple de piulettes, cohets y mànegues. Y durà tres dies les festes.

CABYSCOL DE SENT MARTÍ, ANDREU⁹²⁶ MONSERRAT⁹²⁷

Dimecres⁹²⁸ a 3,⁹²⁹ vespra de sent Francés, a la nit fonch acceptat per cabiscol en Sent Martí Antoni Moserrat, y serví dit dia.

Altra memòria diu que fonch acceptat, dit Andreu Monserrat, per cabiscol en Sent Martí, disapte a 8 de octubre 1611, vespra de sent Dionís.

MORT DE LA SEÑORA REYNA, DONYA MARGARITA DE ÀUSTRIA

Diumenge, a 9 de octubre 1611,⁹³⁰ dia del gloriós sent Dionís, al matí vingué nova que era morta la señora doña Margarita de Àustria, reyna de Espanya. Morí dilluns, a 3 de octubre 1611, a les nou hores del matí.⁹³¹ Y per ço la nit enans no repicà la Seu a festa

¶ ⁹²³ Gaspar de Borja i Velasco (1580-1645), va ser el tercer fill de Francesc Tomàs de Borja i Centelles, duc de Gandia, comte d'Oliva i marquès de Lombai, i de Joana Velasco i Aragó. El 1611 fou nomenat cardenal; virrei de Nàpols el 1620; arquebisbe de Sevilla els anys 1632-1645; cardenal primat d'Espanya el 1645 i president del Consell d'Aragó els anys 1637-1645. Sent virrei de Nàpols, el seu predecessor en el càrrec, el duc d'Osuna, el va acusar de negligència pel saqueig de Manfredònia. Hom diu que aquest jerarca eclesiàstic pretenia ser el tercer papa amb cognom Borja.

¶ ⁹²⁴ Baltasar de Borja i Velasco va ser el quart fill del duc de Gandia, Francesc Tomàs de Borja i Centelles i de Joana Velasco i Aragó i, per tant, germà del qui seria el cardenal Gaspar de Borja. També ell va ser eclesiàstic, bisbe de Mallorca durant els anys 1625-1630 i el 1628 virrei d'aquesta illa. ¶ ⁹²⁵ El «bou» o el «bou que pastura» és l'animal heràldic dels Borja.

¶ ⁹²⁶ Escrit: «Antoni»; ratllat: «-ntoni», i a l'interlineat: «-dreu». ¶ ⁹²⁷ També conegut per Monserrate. Se sap d'ell que va naixer a Codalet, comarca del Conflent, que arribà a ser canonge de la Seu de València i que és l'autor de *Arte breve y compedioso de las dificultades que se ofrecen en la música práctica del campo llano, dirigida a la Purísima Virgen María, Madre de Dios y Nuestra Señora*, publicat a València per Patricio Mey el 1614. Vegeu J. RUIZ DE LIHORY, *La música de València. Diccionario biográfico y crítico*, 1903, p. 339 i E. CASARES RODICIO, *Diccionario de la Música Valenciana*, 2006, pp. 119-120.

¶ ⁹²⁸ A partir d'ací, la resta del text de l'entrada és escrita al marge dret i després a l'esquerra. ¶ ⁹²⁹ Escrit a la línia un «4», sobre ell un «3», i a l'interlineat un «3». ¶ ⁹³⁰ Tot i que en el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1064, dóna com a data de l'òbit el 13 d'octubre. ¶ ⁹³¹ Al marge esquerre, com a incís: «morí a 3 de octubre 1611, a les nou hores del matí».

de sent Dionís, ni ensengueren los farons que acostumen en València, ni y agué lo dit diumenge sermó en la Seu.

Y cert que fonch gran falta perdre tan cathòlica y cristiana reyna. Y lo tresllat de la carta que sa magestat envià als jurats de València està en la pàgina segona següent. (foli 144) ¶^{144r}

639.

RINYES ENTRE LOS SEÑORS DE BORRIOL

Dijous, a 20 de octubre 1611, a les tres hores de la vesprada reny[i]ren en la plaça de la Seu N. Besaldú, señor que era de Borriol, y don Antonio Boyl, señor qui de present o era. Y entraren reny[i]nt dins la Seu. Y après y hagué moltes rinyes, y fonch nafrat Besaldú.

640.

CRIDA DE LA MORT DE LA REYNA

Dit dia de dijous, a 20 de dit mes de octubre 1611,⁹³² tocases les oracions de les Ànimes, féu senyal lo simbolet de la Seu per quatre⁹³³ voltes, per la mort de la señora reyna Margarita de Àustria, muller del señor nostre rey, don Phelip 3.

Y feren la crida en la plaça de la Seu d'esta manera següent. Y esta ya la tresllat conforme la del señor rey, sols *mutatis mutandi*. ¶^{144v}

641.

Tresllat de la carta que sa magestat envià als señors jurats de València, donant-los avís de la mort de la señora reyna.

El Rey

Amados y fieles nuestros, jueves a 22 de setiembre, más cerca pasado, a las onse horas y media de la noche fue Dios servido alumbrar a la serenísima Reyna, mi muy cara y amada muger que haya gloria, de un hijo que queda bueno. Y del sobreparto le succedió tan gran mal que acabó sus días lunes, a 3 deste mes, a las nueve horas de la manyana, después de haver recibido todos los sacramentos de la Yglesia con su acostumbrada devoción.

Su fin ha sido tan cathólico y exemplar como la vida, y mi sentimiento muy conforme a pérdida de compania que con tanta razón amava y estimava, por su gran christiandad y valor.

De que he querido havisaros para que lo sepáis, como es justo, y encargaros que hagáys hazer en essa ciudad las honras exequias y lutos que se han acostumbrado en semejantes casos, que en ello me serviréys mucho.

Datum en San Lorenço, a 10 de octubre 1611.

*El Rey = Ortiz secretario*⁹³⁴ ¶^{145v} ¶⁹³⁵ ¶^{146r}

¶⁹³² Havia mort el dia 3 d'aqueix mes, a les 9 hores, al monestir de San Lorenzo del Escorial. Vegeu el *Llibre de Antiquitats...*, op. cit., entrada 238, pp. 277-282.

¶⁹³³ Repetit al marge esquerre, com a incís: «quatre».

¶⁹³⁴ Uns 2 cm en blanc fins al final del foli 145r. ¶⁹³⁵ El foli 145v, en blanc.

642.

Dilluns, a 24 de octubre 1611, soterraren al canonge Mollà.

643.

SENTÈNTIA A MARTÍNEZ, CORREDOR. SENTÈNTIA DE COTANDA, A 22
DE MAIG 1611

Dijous, a 27 de octubre, penjaren a Joan Baptiste Martínez, corredor de orella, perquè havia contrafet los albarans de la ciutat, y havent estat pres des de quatre de giner, present any 1611. Y tostemps havia dit que Sans Cotanda los y havia ajudat a fer.

Lo desculpà lo dia mateix que'l penjaren, al dit Sans Cotanda.

644.

CAPELL ARDENT PER LA SEÑORA REYNA⁹³⁶

Disapte, a 29 de octubre 1611, feren en la Seu lo capell ardent per dita señora reyna, doña Margalida de Àustria.

645.

MORT DE L'ARCHEBISBE ELET DE VALÈNCIA, DON PEDRO DE CASTRO,
BISBE DE SEGÒVIA⁹³⁷

Disapte, a 5 de noembre 1611, vingué nova com lo reverendíssim señor don Pedro de Castro, bisbe de Segovia, elet archebisbe de València, morí divendres, a 28 de octubre dit any, de que se'n prengué grandíssim disgust, per ser persona de tantes parts. ¶^{146v}

646.

DESASTRE EN LO CARRER D'EN NEUS

Dimecres, a 17 de noembre 1611, entre dos y tres hores de la vesprada caygué una casa al cantó del carrer de Neus, que fa cantonada al carrer del Governador, en la qual casa estava Rovira, un notari. Y dien que en dita casa y <a> havia vissita que havia vengut, y que y havia onse persones dins de aquella, y casi a tots matà.

Nostre Señor tinga misericòrdia de aquells.

¶⁹³⁶ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶⁹³⁷ Al marge dret, davall del títol, prova ploma.

647.

SENTÈNTIA DE SANS COTANDA. MORT DE SANS COTANDA

Dimats, a 22 de noembre 1611, donaren sentència a Jaume Sans Cotanda absolent-lo de la falsedad dels albarans de València, que dien que falsava. Y condemnat-lo en *quadruplum* en la venda que féu de les corredories, quant fonch justícia en lo civil en lo any 1610, y desterrat del regne per un any, y privat *in perpetuum* de fer justícia civil, y en los gastos.

Y a 23 de noembre 1613, vestint-se entre huyt y nou hores del matí morí súbitament.⁹³⁸

648.

LLAM EN LO REAL Y GRAN TEMPESTAT

Disapte, a 10 de dehembre 1611, a les onse hores, ans de migjorn, caygué un llam en la capella del Real. Y aquest dia, y tota la nit, féu gran tempestat de llams, trons y aygua, que-ls hòmens més antichs no's recordaven de tal. Y perillaren algunes cases en València. ||^{147r}

AÑY 1612

649.

CAS DEL FRARE SALON EN LO SOCORS

Diumenge, a 22 de giner 1612, dia de sent Vicent martre, a les tres hores de la vesprada acontegué al pare fray Miquel Salon, de l'orde de Sent Augustí, estant en lo monastir del Socors, en la sua cel·la, a dites tres hores, studiant, se vingué a dormir sobre los llibres, perquè estava un poch de mala gana. Y estant ya dormint, sentí com un disciplinat que's disciplinava en la celda, y despertant-se no veu ningú. Y estant del tot recordat, veu que sobre·ls llibres, y en terra, y per les parets, y en una ymatge de nostra Señora que tenia en la sua celda, estaven moltes gotes de sanch fresca y la tocà. Y après, venint-lo a cridar per a sopar, molt temerós y spantat, li dix lo prior què tenia, y acabat de sopar li contà lo que havia vist.

Y anaren a la celda ab lo prior y frares, y veren que y havia molta més sanch de la que ell havia dexat quant lo cridaren a sopar. Y açò ho han vist moltes persones fidedignes y lo señor virey. Y lo mateix Salon ho han contat a molts. Y digués après que fonch que entrà un colom nafrat, chorrant sanch. Açò es glosà després. ||^{147v}

¶ ⁹³⁸ Línies escrites posteriorment, entre les dues entrades i amb lletra més petita.

650.

TE DEUM EN PREDICADORS, PER LA ELECTIÓ DE ARCHEBISBE DE VALÈNCIA⁹³⁹

Dilluns, a 6 de febrer 1612, en Predicadors, tocaren *Te Deum laudamus* per la electió de archebisbe de València, lo bisbe de Tortosa, nomenat fray Isidoro Aliaga.⁹⁴⁰

Lo qual entrà en València diumenge, a 4 de nohembre 1612.

651.

HÀBIT Y CREU A DON PAU ZANOQUERA

Dijous, a 9 de febrer 1612, entre tres y quatre hores de la vesprada donaren lo hàbit y creu de Santiago a don Pau Zanoquera, cavaller generós y benmèrit, y lo[s] y donaren en lo chor de Sent Martí. Y lo[s] y donà don Pedro Bellví,⁹⁴¹ comanador de dita orde, y un frare de la matexa orde. Y rebé lo acte N. Vasiero, notari. Foren-li padrins don Baltazar Mercader y don Lluís Vilanova, son nebot, de dit don Pau.

652.

PROPEXIA AL COMTE DE BICORP. SOTERRAR D'AQUELL

Diumenge, a 4 de març 1612, a la vesprada prengué propexia de cap a don Lluís de Vilanova, comte del Castellar, señor de Bicorp.

Y morí a les sinch hores de la vesprada dimecres, a 7 de mars, primer dia de Quaresma, dia de la Sendra y del gloriós doctor sent Thomàs de Aquino.

Y'l soterraren en lo capítol de Sent Augustí, capella pròpia, ab lo hàbit de sent Augustí. Y'l portaren en hombros de sos criats y descubert. Anaven engramallats son gendre, dit N. Pardo, y don Jaume Vilanova, son germà, y don Pau Zanoquera, son cunyat.

653.

MORT DEL BISBE DE TARRAGONA

Dimats, a 6 de mars 1612, vingué nova com era mort lo reverendíssim señor don Joan Vich,⁹⁴² archebisbe de Tarragona, a 4 de dit mes.

¶⁹³⁹ La mitra de València era una de les més cobejades d'Espanya. Estava valorada a primeries del segle XVII en unes 70.000 lliures, quantitat que s'havia reduït a unes 50.000 amb l'expulsió dels moriscos. Vegeu E. CALLADO ESTELA *Iglesia, poder...*, op. cit., pp. 28-29.

¶⁹⁴⁰ Sobre dades biogràfiques d'aquest archebisbe vegeu la nota 391. Altrament, per a commemorar la seua arribada a València s'edità la *Descripción de la en-*

trada que hizo en Valencia, día 4 de noviembre de 1612, su Illustrissimo Arzobispo Don Fray Isodoro Aliaga, per Pedro Royo, sacerdote. Vegeu ZACARÉS: Bibliografía de Libros..., op. cit., p. 236. ¶⁹⁴¹ Pere Bellví de Urgellés, casat amb una neta del jurista Joan B. Guardiola. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Pedro Bellví Urgellés», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 314. ¶⁹⁴² Es tracta de Joan de Vich i Manrique de Lara (Alzira, 1530-Tarra-

654.

PROCESSÓ GENERAL PER AYGUA

Disapte, a 24 de mars 1612, al matí feren processó general per aygua a Sant Salvador. Y en estos dies y havia reholusió de que falsificaven albarans de taula altra volta, y feyen moneda falsa de reals valencians. Y s'ausentaren Joan Baptiste Fabra,⁹⁴³ ciutadà, y Sebastià Adell, ciutadà,⁹⁴⁴ y posaren en la presó a Llivillo y a Micó, moliner.

655.

A 20 de mars 1612, començà a entrar lo sol per los finestrons de ma casa, de la llibreria.

656.

En est mes y any, 1612, se feren los⁹⁴⁵ casaments del príncep de Espanya, dit don Felipe Hermenegildo,⁹⁴⁶ ab madama Isabel·la Borbon, princesa de Frància. Y lo rey de Frància, dit Lluís 3, ab la infanta de Espanya, germana del dit príncep Phelip 4, dita dona Anna de Àustria

Y anà a Frància, per embaxador, don Pedro de Toledo, marqués de Villafranca. Y de Frància vingué per embaxador a Espanya Enrique de Lorena, duch de Humena y de Aguiló. Y cada regne rebé, ab grandíssims aplausos, a cascun embaxador.

657.

PRIMERA MARCA⁹⁴⁷ ALS LLADRES

Divendres, a 6 de abril 1612, açotaren a un home per lladre, y·l marcaren en la forca ab un ferro en la espal·la. Y este fonch lo primer que·s marcà en València en nostros temps. Y anava darrere aquell Palanch, corredor de orella, que en aquest any fonch lloctinent del justícia criminal, persona de poca vergoña.

658.

MOTÍ EN LA PRESÓ

Disapte, a 7 de abril 1612, açotaren a onse hòmens perquè s'amotinaven en la Comuna de la presó. Y·ls marcaren en la forca, com està dit dalt. ^{||148v}

gona, 1612). Va ser ardiaca major de Barcelona, rector de la Universitat de Salamanca, bisbe de Mallorca (1573-1604), arquebisbe de Tarragona (1604-1611) i escrigué un *Ritual* (1604). Va ser soterrat al monestir de la Murta d'Alzira, del qual aquesta noble família valenciana n'era protectora. ¶⁹⁴³ Al marge dret, fora

del caixer del text manuscrit: «Baptiste Fabra». ¶⁹⁴⁴ Al marge dret, fora del caixer del text manuscrit: «-saren en la presó a Llivillo y a Micó, moliner». ¶⁹⁴⁵ Entrada escrita posteriorment, que s'inicia entre l'anterior i la posterior i gran part d'ella és al marge dret i al final del foli 148r. ¶⁹⁴⁶ Felip IV. ¶⁹⁴⁷ Abans, ratllat: «1ª marc».

659.

ESCOPETADA DIVENDRES SANT

Divendres sant,⁹⁴⁸ a 20 de abril 1612, a les set hores de la vesprada, hu que's dia N. Requena, fill de un argenter, en lo carrer Nou del Mercat desparà una escopetada a un home y l'errà, y matà a una giqueta de tres a quatre anys, que li pasaren les pilotes per lo front, y a una dona que la portava de la mà li pasà la cuxa. Y lo dit Requena se n'anà per la Argenteria y se escapà.

Y a l'endemà feren crida que qui'l donàs li donarien tre-centes lliures y trauria a un home de treball.

660.

LLEVAT LO DOL DE LA SEÑORA REYNA

Disapte, a 21 de abril, se llevaren lo⁹⁴⁹ dol de la señora reyna los jurats de València.

661.

FOCH EN L'ALQUERIA DE MICER VIDAL

Dilluns, a 23 de abril 1612, a les dotse hores de migjorn se pegà foch en la alqueria de l'Abeurador de Rusafa, que era de Gaspar Vidal, fill de micer Vidal, y après de don Ramón Angresola.⁹⁵⁰

662.

DESASTRE EN LA SEU, A MOSÉN MARTÍ THOMÀS

Dilluns, a 23 de abril 1612, a les set hores de la vesprada pegaren una albardada, a la llongeta de la Seu, a mosén Martí Thomàs, prevere beneficiat en la Seu, fill de Martí Thomàs, notari. Y nafra'l Pere Alexandre,⁹⁵¹ de Ruçafa, que anava en la guarda del capità del virey, dit don Pedro de Benavides. Y dien que lo capità dix als de la sua guarda: «*que matasen, aunque fueran clérigos y frayles*». Y agué gran avalot.

¶ ⁹⁴⁸ A l'interlineat: «st». ¶ ⁹⁴⁹ Escrit al marge dret: «dol de la señora reyna, los jurats de València». ¶ ⁹⁵⁰ Els Angresola o Anglesola capitanejaven una de les parcialitats o banderies en que estava dividida València, l'altra era la de Minvarte, que acollien des de nobles a ban-

dolers, i també eclesiàstics; les quals creaven clientele polítiques i van perpetrar delictes de tota mena, sobretot entre 1630-1650. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., pp. 405-408. ¶ ⁹⁵¹ A la línia, ratllat: «Balaguer»; a l'interlineat: «Alexandre».

EXCOMUNICACIÓ AL CAPITÀ DE LA GUARDA Y A ALTRES

Dimats, 24 de abril 1612, a les nou hores del ||^{149r} matí publicaren en les troncs de les esglésies, per públichs descomunicats, al dit don Pedro de Benavides, capità de la guarda de sa excelència, y al dit Pere Alexandre,⁹⁵² soldad de la sua guarda.⁹⁵³

MORT DE MOSÉN⁹⁵⁴ FRANCÉS GERONI SIMÓ,⁹⁵⁵ PREVERE

Dimecres, a 25 de abril 1612, dia de sent March evangeliste, a migjorn morí lo reverent mosén Geroni Simó, prevere beneficiat en Sent Andreu, de edad de trenta tres anys. Fonch batejat en la parrochial de Sent Thomàs.

Son pare fonch fuster, y's dia Jusep Simó, y li havien tret Jusep lo Just, perquè may demanà sinó lo que li havien de donar de la faena, y si li donaven més ho tornava. Y la mare es dia Sperança Vilafranca,⁹⁵⁶ natural de València, y lo pare era francés.

Y morí en la escaleta, damunt de la casa que està al cap de l'altar de Sent Andreu, y al cantó de la plaça dita de les Mosques. Era molt virtuós y recollit, y exemplar sacerdot.

Feren-li túmulo enmig de la església, y tingué moltes presentalles de miracles que dien que feya.

A l'endemà, dos capellans de dit clero, per orde de aquell, anaren a convidar a les parròchies per a que'ls diguesen un respons.

Y totes les parròchies anaren entre tres y quatre hores de la dita vesprada del dijous, ab tots sos residents. Y Sent Martí y Sent Joan portaren dalmàtiques ab diaques, y ab la capa que portava lo vicari, dit mosén Joan Baptiste Gavarda, y lo escolà també portà dalmàtica.

Y no's podia entrar per les portes de la església, ab tanta multitud de gent que y havia, que era de admirar de la gran misericòrdia de nostre Señor, que axí vol honrrar los seus servents. ||^{149v}

¶ ⁹⁵² Vegeu també l'entrada 662. ¶ ⁹⁵³ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ⁹⁵⁴ A la línia i ratllat: «Geroni Simó». ¶ ⁹⁵⁵ La vida, mort i miracles de mossén Simó, beneficiat de Sant Andreu, va provocar tot un fenomen social de devoció popular de gran extensió; així mateix les temptatives frustrades de la seua canonització –una i altra vegada– van fer perillar l'orde públic. Sobre aquest polèmic personatge hi ha una nombrosa bibliografia, entre la qual podem citar: el *Llibre de Antiquitats...*, *op. cit.*, entrada 239, pp. 282-286; el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1064, on se'l qualifica de: «varó de santa vida y costums»; l'obra *Memorias de algunas cosas pertenecientes al convento de Predicadores de València, que han sucedido desde el año 1603 hasta el 1628...*, de fra Jerònim Pa-

dras, Biblioteca Universitària de València, ms. 529; *Sermón y varios escritos del Venerable Simón*, de fra Antoni Sobrino (1612), també en la BUV, ms. 364; *Vida escandalosa de Simón*, de fra Joan Gavastón (1619), etc. I més recentment l'assaig «Professió de fe», de Joan Fuster (1968) en *Poetes, moriscos i capellans* o l'excel·lent monografia de E. CALLADO ESTELA: *Devoción popular y convulsión social en la València del Seiscientos. El intento de beatificación de Francisco Jerónimo Simón*, 2000. A més de la que figura en la nostra bibliografia. ¶ ⁹⁵⁶ Encara que segons E. CALLADO ESTELA: *Devoción popular...*, *op. cit.*, que ha investigat el procés de beatificació –Arxiu Diocesà de València, Procés de Beatificació 46, fol. 434–, la mare de mossén Simó era del poble d'Altura.

665.

MARQUÈS DE SENTGERMÀ

Dit dia de dimecres, a 25 de abril 1612, a les set hores de la vesprada entrà en València, per lo portal de Quart, lo marquès de Santgermà. Y aposentà en lo Real.

Y dien que anava per governador de Milà. Y aquest fonch lo valerós que entrà en lo fort de Laraig,⁹⁵⁷ y'l llevà dels moros.

666.

LA CIUTAT [FA] HONRRES A SENT SIMÓ⁹⁵⁸

Divendres, a 27 de abril 1612, anaren los señors jurats a fer les honrres del dit sent Simó al matí. Y predicà ans de l'offici lo reverent frare pare Sobrino,⁹⁵⁹ de la casa de sent Joan de la Ribera, y dix la missa après lo reverendísim señor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos.

Y'ls señors canonges de la Seu anaren, vint de aquells, a dir lo respons sobre lo cos del dit sant a Sent Andreu, que fonch cosa de admiració, ab tot lo clero, sens ser convocats per persona alguna.

Y aquest dia féu portents miracles, y mònstruosos, gràcies a nostre Señor que honrra als seus, que sens ser nomenat dit sanct, ni casi conegut, tota la gent, ab grandísim concurs y apla[u]su, venien a celebrar ses obsèques ab gran devoció.

667.

Disapte, a 28 de abril 1612, anaren tots los monastirs a dir respons al dit sant. Y dix la missa cantada lo il·lustríssim señor don Baltazar de Borja, archidiano de Morvedre y oficial general sede vacante. Y'l baxaren del cadafals, al dit sant, y'l posaren ab un atahüt tachonat de or y de carmesí, a la mà dreta del altar mayor, tancat ab tres claus.

Y cada punt fa molts miracles. ||^{150r}

¶⁹⁵⁷ El-Araich o Larache, ciutat marroquina de la costa atlàntica. ¶⁹⁵⁸ En honor al venerable es van publicar fulls solts, llibrets i llibres, com ara *Descripción de las fiestas, y offrendas hechas al Angélico Presbytero Francisco Simó; donde se recopilan sus grandezas, y las excellencias de Valencia, por sus innumerables Santos, y personas que dexaron gran nombre de santidad*, per Rafael Azanar, notari, impresa en casa de Juan Chrisóstomo Gariz, junt al molí de Rovella, any 1612. Vegeu en *Bibliografía de Libros...*, op. cit., pp. 235-236. ¶⁹⁵⁹ Fra Antonio Sobrino (Salamanca, 1556-València, 1622). Fill d'una noble família castellana, va estudiar Arts a Valladolid. Estigué al servei de Felip II –de qui era amic personal– en la Secretaria de Cambra del monarca. Als 22 anys ingressà en l'orde dels Franciscans Descalços, al convent de San Bernardino de Madrid, i rebé ordens sacerdotals a Palència l'any 1585. Va ser un predicador de la Cort de gran prestigi. El 1597 el nomenaren visitador de la Província descal-

ça de Sant Joan Baptista de València, i poc després demanà integrar-s'hi en ella. Renuncià a la mitra que li va proposar el duc de Lerma, encara que la seua orde li va confiar els més alts càrres, fins fer-lo ministre provincial (1612-1615) i assistí al Capítol General de l'orde celebrat a Roma el 1615. Va ser immaculista i confessor de mossén Simó 9 anys, el que li comportà que la Inquisició de València, a instàncies de l'arquebisbe Isidoro Aliaga –antisimonista i antiimmaculista–, l'allunyara de la ciutat del Túria i li posaren entrebancs a la publicació dels seus escrits. Tot i ser un dels grans autors místics d'aleshores, amb obres com; *De la vida espiritual y perfección cristiana* (València, 1612); *Diez diálogos sobre el misterio de la Inmaculada Concepción* (Salamanca, 1612) i *Notaciones sobre el Apocalipsis; Sermones de Adviento, Cuaresma y Santos*. Més informació en Pequeña Enciclopedia Franciscana «S»: <www.franciscanos.org/enciclopedia/penenciclopedia>.

668.

Dimecres, a 2 de maig 1612, entre una y dos, après migjorn, se barallaren lo escolà de Sent Martí ab mosén Geroni Perpinyà, prevere beneficiat y resident en dita església. Y lo escolà pegà ab un punyal al dit mosén Perpinyà en la mà, y fonch poch. Y vingueren los nuncios y lo fiscal per mosén Perpinyà, y se'l ne portaren, y lo escolà també, que se havia tancat en lo archiu dels obrers.

669.

REMEMBRANÇA GENERAL PER LO REVEREND SIMÓ EN LA SEU

Disapte, a 5 de maig 1612, lo il·lustríssim capítol de la Seu féu remembrança general de les parròchies en la Seu, per lo servent de Déu mosén Francés Geroni Simó, prevere. Y dix la missa lo il·lustre don Baltazar de Borja, vicari general sede vacante, y predicà lo il·lustre canonge de la Seu, don Francisco López de Mendoça, y dix moltíssims miracles, y no gozava allargar-se en contar-los per no tenir llicència per a dir-los.

Trobaren-se lo il·lustríssim señor virey —don Luís Carrillo de Toledo, marquès de Carasena, vingué a València a 22 de nohembre 1606—⁹⁶⁰ y'ls señors jurats y la Audiència y moltíssima gent, que no's podia sinó devisar lo predicador. Y entre lo señor virey y'ls señors jurats estava lo germà del sanct, que axí l'honren. Y cada dia fa grandíssims miracles, a honra de nostre Señor y bé de[lls] fels. ¶^{150v}

670.

Diumenge, a 6 de maig 1612, feren la processó ordinària de sent Vicent Ferrer, perquè lo seu dia plogué a la vesprada.

671.

Dilluns, a 7 de maig 1612, lo reverent clero de Sent Martí féu remembrança del reverent mosén Francés Geroni Simó, prevere servent de Déu. Y cert que féu sumptuós túmulo, ab draps de brocat y llums.

Predicà lo doctor Andreu Guillonda y dix la missa lo reverendíssim señor Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos. Y agué solemne offici de cantors y menestrils, y agué grandíssim concurs de gent.

672.

Dimats, a 8, en Sent Thomàs, se féu lo mateix.

¶ ⁹⁶⁰ Incís escrit al marge dret.

673.

Dijous en Senta Úsola.

674.

Divendres en Sant Salvador y en Sent Joan.⁹⁶¹

¶^{151r}

675.

Diumenge, a 13 de maig 1612, entre una y dos hores de la vesprada entraren trenta-tres carros de pedra per a la obra de Sent Andreu, tots de gràcia y caritat, sens dir-los-o ninguna persona, ab grandíssima alegria y content y en ramats, sols per honrra del pare benaventurat Francés Geroni Simó.

676.

PENJAREN A UN CEGO

Dimats, a 15 de maig 1612, penjaren a un sego que's dia Francés Voltes, per haver mort a sa muller *eo* ofegant-la,⁹⁶² y estava prenyada de dos criatures. Y a la amiga, que's dia Vicenta⁹⁶³ Pastor, cega, que li induí a que u fes, la açotaren⁹⁶⁴ dilluns, a 17 de setembre 1612 (*pro ut infra*).

677.

Dijous, a 17 de maig 1612, en la església de Sent Steve feren gran remembransa lo reverent clero del benaventurat Simó, cosa de veure, ab moltíssims bultos de sancts, tots de l'hàbit de sent Pere; y grandíssims cadafals ab piràmides y bultos y grans invencions. Predicà lo doctor y rector de dita església, Pere Scholano.

678.

Divendres, a 18 de maig 1612, feren solemne remembrança en Santa Creu.

679.

Disapte, a 19 de dit, la feren en Sent Miquel. ¶^{151v}

¶⁹⁶¹ Tot seguit, 1 cm en blanc. ¶⁹⁶² Al manuscrit: «ofegant-lo».
¶⁹⁶³ Al marge dret, eixint-se'n del caixer del text: «...que's dia Vicent».
¶⁹⁶⁴ Ítem, dilluns a 17 de setembre, 1612.- *pro ut infra*.

ENTRADA AL CARDENAL DON GASPAR DE BORJA⁹⁶⁵

Dimats, a 22 de maig 1612, feren gran entrada en València a l'il·lustríssim señor cardenal don Gaspar de Borja, que vingué al monastir de Jhesús y arribà ab una llitera fins a les espalles del monastir de Sent Vicent martre. Y enfront de l'altar mayor abaxà d'ella y puxà a cavall, ab un gentil cavall adresat ab guarnicions de or y les regnes de vellut morat y gualdrapa. Y lo señor anava vestit de tafatà carmesí, ab un sombrero de tafatà de color de rosa secca, ab un cordonet de pasamaner del mateix, ab dos botonets que penjaven fins al cantó de la ala, que seria casi sis dits de falda, ab unes botes enserades blanques.⁹⁶⁶

Y hallí vingueren molts cavallers a donar-li la benvenguda. Y dit señor, ab gran content y alegria, los rebia. Y fèu grans festes al señor conte de Carlet y li parlà paraules de gran cortesia y agrahiment. Y anant avant dit señor, los señors jurats de València, ab lo señor virey, estaven-lo aguardant davant la Creu de Sent Vicent de la Roqueta, y-l posaren entre ls dos jurats, y lo señor virey anava a la mà esquerra de dit señor cardenal. Y anaven los quatre en filera, y anava a la mà dreta de dit señor, tal Alegre, jurat en cap. Y los primers de l'acompanyament eren lo il·lustre señor don Baltasar de Borja, archidiano ||^{152r} de Xàtiva y canonge de València y vicari general sede vacant. Y anava vestit de negre ab un cavall ab gualdrapa de vellut negre. Y anava enmig de don Baptiste Cruelles a la mà dreta, y don Carlos de Borja, gendre del señor doctor Guardiola,⁹⁶⁷ a la mà esquerra. Aprés don Pedro de Borja y lo fill del señor conte de Alaquàs, ben adresats. Y-l pasejaren per València.

Y per haver-i molts fanchs, quant foren en lo carrer de la Mar giraren per la plaça de la Olivera y a la plaça de Senta Catalina de Sena, y a la de Predicadors y al Real, a hon dormí aquella nit.

Era dit señor cardenal persona de gentil y polida cara, ros, y la cara tirada, y, al que mostrava, molt benigne, y affable, y de gran propòsit. Deú lo guarde y-l conserve en son sant servici.

Y dien que en la nit enans, a les deu hores de la nit, anà a Sent Andreu a veure lo cos del sant mosén Francés Geroni Simó. Déu li done la mà per a que'l canonise, com fiu lo papa Calixto⁹⁶⁸ a sent Vicent Ferrer, que també era de la casa de Borja. Y ans que entràs portaven vint-y-una adsembla carregades, y les díhuyt ab respoters nous ab les sues armes. Y dormí aquella nit en lo Real, y a l'endemà dinà hallí.

Y entre sis ||^{152v} y set hores de la vesprada, dimecres a 23, lo pasecharen ab moltes carroces per València. Y-l portaren a la casa dels Borjes, del duch de Gandia, que està a la plaça de Sent Llorens, y anava vestit de morat.

¶ ⁹⁶⁵ Vegeu la nota 923 sobre Gaspar de Borja i Velasco.

¶ ⁹⁶⁶ *Blanques*. Un altre cas de l'ús de la grafia «c», davant de la vocal «e» àtona, amb funció de /k/.

¶ ⁹⁶⁷ Vegeu la nota 238.

681.

Divendres, a 25 de maig 1612, feren les obsèques de sent Simó en Sent Llorens. Y dix la missa lo rector y predicà lo doctor Arguedes. Y assistiren los señors inquisidors, y no lo señor cardenal ni virey.

Y feren gran túmulo. Y feren tots los apòstols com a capellans y altres molts sants del mateix hàbit.

682.

EMBARCACIÓ DEL MARQUÉS DE SENTGERMÀ

Disapte,⁹⁶⁹ a 26 de maig 1612, a la vesprada se n'anà lo marqués de Santgermà a embarcar en Vinaròs. Y tot lo temps, fins a dit dia, se aposentà en lo Real.

683.

Diumenge, a 27 de dit, lo señor il·lustríssim cardenal, don Gaspar de Borja, convidà en sa casa al señor virey y altres señors.

Y aquest mateix dia fonch cosa de veure, y admiració, de com los traginers tiraren arena per a la obra de Sent Andreu tot lo matí. Y a vesprada fonch grandíssim lo content que donaren los del lloch de Ruçafa, ab cent 70 o 80 rocins, tots a la entrada, a cavall, cascú ab son rosí a cavall, y ||^{153r} cascú lo portava en ramat ab flo[r]s y altres herbes. Y en la mà portaven cascú una botcha plena de capell, y qui no portava botcha portava una madexa de seda. Y tots les dexaren a Sent Andreu.

Y après se n'anaren al riu y tiraren cascú quatre o sinch camins de arena, ab les sàrries femateres, y davant portaven, ab una bandera o pendó, la ymatge del reverent sent mosén Francés Geroni Simó ab grandíssima alegria y trompeta, com si anasen a bodes. Cosa que la gent, del grandíssim content y alegria, plorava.

684.

Dimats, a 29 de maig 1612, a les quatre hores de la vesprada presentaren al dit benaventurat sent Simó dènou arrobes y miga de oli. Y'l portaren los mesurers ab les arroves y miches arroves per València, ab enramades.⁹⁷⁰ ||^{153v}

¶⁹⁶⁸ Calixt III. ¶⁹⁶⁹ A la línia anterior, ratllat: «Y dit dia». ¶⁹⁷⁰ Tot seguit, al manuscrit hi ha una entrada ratllada, que hauria de dur el núm. 678, i que diu: «Diumenge, a 30 de maig, 1612,

entre deu y onse hores del matí, prengué possessió de l'archebisbat mosén [...] rector de Cabanes, procurador de l'il·lustríssim archebisbe de València».

685.

POSESIÓ DE L'ARCHEBISBAT⁹⁷¹

Dimecres, a 30 de maig 1612, vespra de la Assensió, entre deu y onse hores del matí prengué possessió Pedro [...]Vitòria⁹⁷² —mestre de escoles de la Universitat de Leyda y official y vicari general del bisbe de Tortosa— de l'archebisbat de València; donaren-la y lo archediano Tàpia y lo sagristà, don Miquel Vich.

Fa advertir que en aquell dia fonch lo eclypse⁹⁷³ de Sol a les deu hores y un quart del matí. Y lo girant de la Lluna en dit punt a nou graus de Gèminis, y en aquest dia tenia la sua dominació dit Gèminis.

Y entrà dit señor archebisbe en València diumenge,⁹⁷⁴ a 3 de nohembre 1612 (*Vide infra*, foli 169).

686.

ANADA DEL DIT CARDENAL

Dimecres, a 30 de maig 1612, dit sobre dia, a la vesprada se n'anà lo il·lustríssim señor don Gaspar de Borja, cardenal, per a embarcar-se en Vinaròs.

687.

BENICALAP

Dijous, a 31 de maig 1612, dia de la Assensió, a les deu hores del matí portaren los del lloch de Benicalap⁹⁷⁵ 36 càrregues de ragoles per a la obra de Sent Andreu.

Y a la vesprada, los peixcadors portaren moltes càrregues de peix per València, y'l veneren. Y tot lo diner donaren per a la dita obra. Y·ls del Grau portaren molta pedra ab los seus carros. ¶^{154r}

688.

MORT DEL CANONGE BALAGUER. PRIMERA AUDIÈNTIA EN LO OFICIALAT

Divendres, a 1 de juny 1612, a les dos hores de la vesprada morí lo canonge Balaguer en la parròchia de Sent Joan. Y a les onse hores del matí combregaren al canonge Fababuig. Y a les tres hores de la vesprada lo pernoliaren.

¶ ⁹⁷¹ Dalt del títol, al marge esquerre, sanefà d'atenció.

¶ ⁹⁷² Segons el *Llibre de Antiquitats...*, *op. cit.*, entrada 239, punt 11, p. 284. ¶ ⁹⁷³ Aquest eclipse va ser interpretat, com sovint se solia fer aleshores amb aquesta mena de fenòmens, com un mal auguri per al pontifi-

cat de l'arquebisbe. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, *op. cit.*, p. 36. ¶ ⁹⁷⁴ A la línia, ratllat: «disapte»; a l'interlineat: «diumenge». ¶ ⁹⁷⁵ A la línia, ratllat: «Moncada»; a l'interlineat, i també al marge esquerre, com a incís: «Benicalap».

Y a les entre deu y onse del matí oý, lo señor Vitoria, official y vicari general en audiència en la Cort. Y se assentà per assesor, a la sua mà dreta, lo doctor Tàrraga,⁹⁷⁶ advocat de la Sala.

689.

PROCESSÓ DE SENT JORDI

Disapte, a 2 de juny 1612, feren la processó de sent Jordi. Y anava en lo lloch del bisbe lo canonge Pellicer.

690.

MORT DEL CANONGE FABABUIX

Diumenge, a 3 de juny 1612, al matí soterraren al canonge Balaguer. Y morí la matexa hora lo canonge Fababuix.

Y a les deu hores entraren molts rocins carregats ab sàrries de arena per a la obra de Sent Andreu, dels del Grau. Y de hallí a un poch, dels llauradors de Aldaya y Quart entraren moltes càrregues de cals, ab boches en capell plenes y ab madexes de seda.

Y a migjorn entraren los de Burchazot ab 55 càrregues de cals, ab madexes de seda y botches.

Y après, a la vesprada, portaren los de Campanar 87 càrregues de rachoies grosses y en una galera, ab grandíssims areos y alegria, y dos càrregues de arena. Y après portaren tres càrregues de ragola rossada. Y après portaren los peixcadors los set boligers, ab set plats de argent al cap⁹⁷⁷ ab mone [-des]. ¶^{154v} Y un giquet anava ab un plat d'argent també al cap, [amb] lo dret del quint, que tot era cent trenta-dos lliures, que era del peix que havien pres y venut lo dia de la Assensió. Y tots los plats eren huyt, ab molta música y ben enramats.

691.

MORT DEL CANONGE FABABUIX

Dilluns, a 4 de juny 1612, cridaren al canonge Joan Lluís Fababuix, canonge de la Seu de València, jutge ordinari, canceller de sa magestat, y consultor del Sant Offici, per lo señor bisbe de Segorb [sic].

¶ ⁹⁷⁶ Francesc Agostí Tàrraga (València, entre 1554–1556–València, 1614). Es graduà en Arts a València i en Dret Canònic a Salamanca. L'any 1584 fou nomenat canonge de la Seu i va exercir diversos càrrecs en l'administració eclesiàstica i, entre ells, síndic del braç eclesiàstic. Dramaturg i poeta, les seues obres teatrals van ser molt representades a València i a la resta d'Espanya, com ara *La duquesa constante*, *El Prado de València*, *La perseguida Amaltea*, etc., i molt celebrades per Lope

de Vega i Cervantes. Formà part de l'Academia de los Nocturnos amb el pseudònim de «Miedo». Vegeu en *Actas de la Academia (sesiones 1-16)*, v. 1, op. cit., p. 55. i *El arte dramático en Valencia*, d'Henri Merimé (1985), dos volums, València, Institució Alfons el Magnànim, pp. 238, 239, 290, 372, 380, 385, 386, 401, 418, 429, 430, 431, 448–479, 485, 487, 489, 497, 500, 502, 509–529, 531, 539, 554, 570, 571, 594, 598, 617, 620, 621, 627 i 629. ¶ ⁹⁷⁷ A l'interlineat: «de argent al cap».

692.

CAPELL ARDENT EN SENT JUAN, PER LO PARE SIMÓ

Dit dia feren los fusters grandíssima festa en Sent Joan del Mercat, ab gran túmulo y per totes les capelles. Y la nit enans cascun fuster tenia una bota ensesa davant sa casa, y en moltes places grans lluminàries. Y tot Sent Joan, alrededor de la església, faronada.

693.

Diumenge a 10 de juny 1612, dia de Pascua del Sperit Sant,⁹⁷⁸ a la vesprada, un forner del forn de Sent Joan portava en un plat vint-y-sinch o 27 lliures *eo* corones en moneda, de 7 càrregues de pa, que al matí pasechà per València, molt bo. Y lo diner portà a la església de Sent Andreu, per a ajudar a la obra de sent Simó.

Y a les sinch hores de la vesprada, los corders portaren, ab cinquanta-tres gichs, moltes cordes de cànem torçudes, de diferents colors y totes enramades, ab molts plats de argent, ab tambors de guerra y soldats ab arcabusos, ^{149v} y la bandera de camp y de la festa de l'offici. Y portaven ab unes andes una maroma ab moltes flors, y quatre àngels. Y la portaven als muscles huyt o deu hòmens de l'offici.

Y dit dia al matí, a les deu hores, embià lo señor duch de Lerma⁹⁷⁹ dos seus capellans a visitar lo sant. Y la hu de aquells dix missa en la sua capella, prop de la una hora, y dien que portaven quatre cartes: la una per al señor virey y l'altra per als señors jurats y l'altra per a frare Sobrino, y l'altra per al vicari general. Y dits capellans portaven molts criats.

Y a la vesprada, los señors canonges de la Seu los pasecharen per València, ab la carroça del canonge Gilabert.

Y en estos dies vingué un colom blanch que yamay se'n partí de la església.⁹⁸⁰

694.

Dilluns, a 11 de juny 1612, segon dia de Pascua d'Esperit Sant, al matí portaren del lloch de Gestalcamp⁹⁸¹ setanta-sinch càrregues, entre ragola, espart y trenella,⁹⁸² a Sent Andreu. Y a migjorn entraren 35 o 36 carros carregats de reble⁹⁸³ de la plaça de Predicadors, y altres carros de forasters.

Y a les tres hores de la vesprada vingueren los del lloch de Torrent, ab grandíssim content y alegria, ab una galera de menestrils y una galera ab una bóta de vi vermell, ab una font, y ab cent trenta-huyt càrregues de cals —que y havia tres forns de cent cafisos— ab grans standarts y ab moltes madexes de seda. Y totes les càrregues ben adresades de flors y rames.

¶ ⁹⁷⁸ A l'interlineat, com a incís: «...dia de la Pascua del St. St.». ¶ ⁹⁷⁹ Vegeu la nota 483, sobre el duc de Lerma. ¶ ⁹⁸⁰ De Sant Andreu. ¶ ⁹⁸¹ Possiblement Gestalgar. ¶ ⁹⁸² Corda fina, formada a manera de trena. ¶ ⁹⁸³ Al ma-

nuscrit escrit «remble». Una de les accepcions del «reble» és, segons el *DCVB*: «Conjunt de trossos de pedra petits que se usen per a omplir buits entre les pedres grosses, quan es construeix un marge, una paret o un camí».

Y poch enans vingueren tres carros carregat[s] ab pedra de Ribarroja, per a paymentar. Y los llauradors de la partida de Melilla⁹⁸⁴ portaren quinse càrregues ||^{155v} de ragola. Y açò fonch a les sinch hores. Y après vingueren dos carros grans de Pedro Beltran carregats ab pedra de reble.

Y los familiars de la Secca tot aquest dia feren fahena, y tots ben vestits de festa, ab una muda al coll de dit sant. Y davant son asiento, cascú ab un paper de la figura de mosén Simó, y tot lo jornal de aquest dia, de tot lo Col·legi, havien de portar per a la obra de dit sant, que pujaria cent-cinquanta a cent-quaranta coronas, y altres diuhen que cent vint-y-sinch.

695.

Dimats, a 12 de juny 1612, tercer dia de Pascua, los de Payporta portaren 52 càrregues de cals a les deu hores y de Alcàcer 42 o 43 càrregues de rajoles. Y·ls llauradors de la partida de Melilla portaren quinse càrregues de ragoles a la vesprada.⁹⁸⁵ Y·ls llauradors de les Tavernes,⁹⁸⁶ ab los de Almàsera, portaren quaranta-y-huyt⁹⁸⁷ càrregues de ragoles. Y·ls llauradors de Benicalap⁹⁸⁸ portaren dènou càrregues de ragoles; y·ls carros portaren trenta carretades de pedra a la vesprada.⁹⁸⁹ Y·ls moliners portaren 38 cavalcadures ab forment, que serien 24 o 25 cafisos. Y·ls llauradors de Be[ni]maclet portaren —uns contaren— 102 madexes de seda y altres contaren 97. Los llauradors de Patraix portaren 133 càrregues de ragoles y una galera gran, tota rodejada de donzelles, y ab moltes madexes de seda, y portaren en les càrregues també algunes madexes. Y, més, portaren dos galeres: la una ab menestrils y l'altra ab fadrins y madexes de seda. Y tots los sobredits, ab grandíssim content y vestits molt bé y adresats, y ab músices.⁹⁹⁰

696.

Y huy dimats, a 12 de juny 1612, dia tercer de Pascua del Sperit Sant, fa onse dies que sempre està un colom blanch migà, ab un encontre en l'ala esquerra, negre, en la obra. Que may se'n partix de hallí, sinó molt poch, y per molts coloms que li han soltat yamay ne ha fet cas.

Y tots estos tres dies de Pascua, los gichs, ab grans festes y alegries, han fet gran accapte, axí de sera com de diners, que cert no's pot creure lo que's veu, ni's pot scriure lo terç del que fan les gents per dit sent Simó.

Ell pregue per nosaltres.

697.

Dimecres, a 13 de juny 1612, a les onse hores ans de migjorn, los carnicers feren una grandíssima festa ab atabals de la ciutat, trompetes y geremies. Portaven davant un bou manso, tot rodejat de campanetes y flors, y les banyes entravesades ab un llista ab campanetes.

¶ ⁹⁸⁴ Ben possiblement Malilla. ¶ ⁹⁸⁵ Al marge dret, com a incís: «a la vesprada». ¶ ⁹⁸⁶ Tavernes Blanques. ¶ ⁹⁸⁷ Abans, ratllat: «huyt». ¶ ⁹⁸⁸ Al manuscrit: «Benica-

laps». ¶ ⁹⁸⁹ Al marge esquerre, com a incís: «a la vesprada». ¶ ⁹⁹⁰ *Músiques*. Altre cas de grafia «c» davant de la vocal «e» àtona amb funció de /k/.

Aprés vingueren tretse galeres: dotse ab moltons, y la una ab cabrits. Y entre galera y galera portaven una vedella entravesada ab un rosí, ben adresada de flors, y anaven sis vedelles. Aprés venia un carro triunfant, ab lo qual venien menestrils y uns àngels, y la ¶^{156v} figura de nostre Señor ab la Creu y mosén Simó ab manteu y sotana, vestit y descubert lo cap. Y ans de aquest carro triunfal portaven una vacca gica bragada, ben adresada de flors y campanetes, y un gich vestit al pastoril a cavall en ella, y un cordero entravesat en la sinta.

Fonch cosa de veure y de admiració, y fonch plovent, però en tot feren gran servici al sant,⁹⁹¹ lo qual està pregant per ells.⁹⁹²

MEMÒRIA

698.

LO MONASTIR DEL SOCORS, OLIM HERMITA DE SENTA CELESTINA⁹⁹³

Trobí, llegint, que lo monastir que huy és del Socors antigament era una ermita gicha que dien de Senta Celestina y los capbreus de les terres axí u diuhen.

Y après lo señor don Thomàs de Vilanova la amplià.

699.

PLACETA DELS RENEGATS

Axí mateix trobí que davant la casa de Ferri, notari, que està al costat de Sent Jordi, y à una placeta, la qual nomenen dels Renegats.

700.

CARRER DELS TRÀNSITS

Axí mateix trobí que, més amunt dita casa, anant devés Sent Francés, y à un carreró que no trau cap, y li dien, a dit carrer, dels Trànsits, que ara diem Carraxet, que hallí estava òlim.

701.

CARRER DELS ESQUARTERATS

Axí mateix trobí que, enmig del carrer dit d'En Llop, prop de Sent Francés, que travessa al carrer de Sent Vicent, enmig de dit carrer, y a un carreró que travessa per les espalles de Job, òlim Escofèt, e va'l carrer de Sent Vicent; la porta principal de dit Job a dit carrer traveser, li diuhen lo carrer dels Esquarterats.

¶⁹⁹¹ El venerable Simó. ¶⁹⁹² Entre aquesta entrada i la següent, uns 3 cm en blanc.

¶⁹⁹³ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

CANCIÓ EN ALABANSA DE MOSÉN GERONI SIMÓ, EN TOTES LES LLENGÜES⁹⁹⁴

VALENCIÀ

Gran plaer dau en la terra,
però tinch molt gran recel
que·n donau més en lo cel.

CASTELLÀ

De Castilla vine inchado,
y viendo tu humildad
conocé mi liviandad.

ARAGONÉS

Aragón te reverencia
y en las senyales que das
pretende que más harás.

CATALÁN

No·m digau barres estretes,
pux del tot me ha curat
aquest sanct arraconat.

MALLORQUÍ

De Mallorca sonc vengut
y vent la segua bondat
les sanctes me oiudat. (*sic*).

||157v

PORTUGUÉS

Si tantos miracros face
este nou valenciau,
és perquè no és castellau.

VISCAYÍ

Jurás a Dios, Simona,
si fueras viscaÿna
la fueras cosa divina.

¶ ⁹⁹⁴ La mort del venerable Simó va generar un bon grapat de fullets impressos en que es vindicava la seua santedat, com ara el *Diálogo entre unos caminantes de diferentes naciones, que una noche aportaron juntos a una venta del Reyno de Valencia, yendo por su devoción a visitar la sepultura del siervo de Dios mossén Francisco Gero-*

nimo Simón, que es troba en els fons de la Universitat de València, i que ha estat publicat al llibre de Daniel SALA GINER: *Viajeros franceses por la Valencia del siglo XVII*, Ajuntament de València, 1999, pp. 254-255, de què mossén Porcar sembla fer-se'n ressò en aquesta entrada.

FRANCÉS

Oc par diu que m'a curat,
yo u diroy per tota França
del bon Simon la alabança.

NEGRE

Sanctapirit la xabeu
mosén Francisca Ximona,
que xou bona persona.

MORISCO

Vos la veniu de bona casta
mosén Xamona, home honrrat,
yo la diu la veritat.

||158r

703.

Diumenge, a 17⁹⁹⁵ de juny 1612, dia de la santíssima Trinitat, vingueren los de Bétera ab moltes càrregues de cals y ab cordes, y [de] altres llochs. Y·ls de Moncada portaren 174 càrregues de ragola y vint-y-una galera. Y·ls de Alaquàs portaren més de cent madexes de seda. Y·ls guanters portaven, en moneda, en tres plats, cent-y-vint corones. Y·ls llauradors del camí de Quart y de Mislata portaren moltes càrregues de ragola, pa y gallines. Y·ls de Catarroja y Albal portaren moltíssimes càrregues de cals, y ab moltes madexes de seda. Y unes donselles -dien de Patraix- portaren molts⁹⁹⁶ siris blanchs en les mans, y diuhen que eren cent-y-huytanta. Y dien que eren de la parròchia de Santa Creu.

704.

Dijous, a 21 de juny 1612, lo Corpus. Y no·s féu⁹⁹⁷ la processó per haver plogut dimats y haver-i fanchs.

MEMÒRIA

705.

ESCURÀ 8⁹⁹⁸

Divendres, a 22 de juny 1612, accabaren de escurar la mare del carrer de la Xerea, venint per lo foçar de Benimaclet, devés lo portal Vell del Real. Y la mare se acabà en lo

¶⁹⁹⁵ A la línia, ratllat: «a 20»; a l'interlineat, «a 17». ¶⁹⁹⁶ Tot seguit, ratllat: «madexes de seda». ¶⁹⁹⁷ A partir d'ací, la

resta de l'entrada és escrita al marge dret. ¶⁹⁹⁸ Al marge esquerre, reixat d'atenció.

carrer de la Xerea, davant de casa de mosén Armengol y davant de casa de na Llobera. Perquè obriren après davant la casa de la señora na Garcia, que està al costat de mosén Armengol, y no era la matexa mare. Perquè est'altra anava ya devés lo portal Vell del Real, y la que havien obert tenia la pendent devés lo foçar de Benimaclet. Y axí pararen en lo dit forat, y no pasaren avant.

Y en lo any 1614 escuraren l'altra mare, que va devés lo portal del Temple, y acabaren en lo mes de dehembre dit any 1614, a 30 de dit mes. Y està tota enragolada, per lo sòl, la séquia mare.

A ⁹⁹⁹30 de dehembre 1614, acabaren de escurar l'altra part de la mare, que va devés lo portal del Temple. Y venint devés lo portal pararen davant de casa de mosén Armengol. ^{158v}

706.

Dit dia de divendres, a 22 de juny 1612, los carnicers, ab grandíssim acompanyament y ab trompetes y dolsaynes, portaren en una gàbia de ferro, o de fil ferro, moltíssims reals castellans per al sent Simó, y portaven davant un bou ab cascabells en lo coll. Y anaren al Real.

707.

TEMPESTAT DE TRONS Y LLAMS

Diumenge, a 24 de juny 1612, dia del gloriós de sent Joan, de dia y de nit ploqué ab tan gran tempestat de trons y llams y pedra, ab grandíssims ayres, que llauradors de Masamagrell, Albat,¹⁰⁰⁰ Museros y altres llochs dien que may avien vist tanta destrucció en los arbres y vinyes, que no dexà fulla. Alabat sia nostre Señor.

708.

PRESENT AL PARE SIMÓ DELS GANADEROS.¹⁰⁰¹ PROCESSÓ DEL CORPUS, Y ANÀ PER SENT CHRISTÒFOL

Diumenge, a 1 de juliol 1612, a les onse hores del matí entraren los ganaderos ab una gabietta de ferro damunt de un ase, dos mil reals castellans per al sent Simó. Y quatre ganaderos portaven quatre mansos, tots pintats, y adreçats ab unes campanetes.

Y aquest dia feren la processó del Corpus, y anà per Sent Christòfol, perquè a l'entrar del carrer de les Avellanes y avia una casa apuntalada. Y publicà lo doctor Baltasar Victòria, oficial y vicari general, excomunió *late sentencie* contra'ls que portasen carrocs y colchos per la volta de la processó.

¶ ⁹⁹⁹ Paràgraf escrit al marge dret. ¶ ¹⁰⁰⁰ Per la proximitat dels pobles que cita, probablement es refereix a

Albat dels Sorells. ¶ ¹⁰⁰¹ Al marge esquerre, entre un i altre enunciat dels títols, reixat d'atenció.

¶^{159r} Y dit dia de diumenge, lo primer de juliol 1612, a migjorn entraren de Albal trenta-una càrrega ab ragoles y ab madexes de seda. Y anaven ab una dansa y una galera y un carro triunfal, ab la ymatge de mosén Simó.

709.

GERONI LLORET, CAP DE BANDO

Dilluns, a 2 de juliol, entre¹⁰⁰² nou y deu hores del matí portaren, gítat en un matalaf en un carro, a Geroni Lloret, de la Pobla Llarga, cap de bando, contrari dels Timors de la Ribera, nafrat ab dos o tres escopetades. Y dien que hu que es dia¹⁰⁰³ de nació català, dit Joan Garcia,¹⁰⁰⁴ que habitava en Carcaxent, que molt temps havia fet camarada ab lo dit Lloret, a traició, ab espies, lo havia molt nafrat.

Y'l portaren a la Torre. Y a les tres o quatre hores de la vesprada, lo mateix dia, morí. Déu li aya misericòrdia de la sua ànima.

Y dimats, a 3 de juliol, a les deu hores del matí lo portaren vestit de dol, lligat ab una cadira, a penjar. Y portava la cara desfigurada y unflada, com si se haguera offègat. Y dien que ab una beguda li havien ajudat, perquè no descubris. ¶^{159v}

Y après, dilluns,¹⁰⁰⁵ a 20 de noembre, a les primeres oracions mataren al cantó de carneseries dels Peixcadors, ab una escopetada, ab sinch pilotes de estany, al dit Joan Garcia.¹⁰⁰⁶

710.

Dimecres, a 4 de juliol 1612, a la vespradeta aparegué lo reverent mosén Francés Geroni Simó en la obra nova de Sent Andreu, que entrà per la porta nova y s'arribà a un cantó de l'obra. Y'l viu¹⁰⁰⁷ mestre Alonso, lo obrer de vila de la obra, y altres persones.

711.

Dijous, a 5 de juliol 1612, feren solemne remembrança en lo monastir del Carne del dit mosén Simó. Déu los premiarà.

712.

Dimats, a 10 de juliol 1612, dia de sent Christòfol, en lo Studi General feren solemní-sima remembransa del reverent mosén Simó. Assistí lo señor virey y jurats. Predicà lo rector del Studi, Bellmont, canonge de la Seu. Y agué agudíssimes enigmes y altres curiositats, com s'esperava.¹⁰⁰⁸ ¶^{160r} ¹⁰⁰⁹

¶ ¹⁰⁰² A la línia, ratllat: «deu y»; a l'interlineat, i també ratllat: «nou». ¶ ¹⁰⁰³ Tot seguit, a la línia, un mot ratllat i il·legible. ¶ ¹⁰⁰⁴ Al marge dret, com a incís: «dit Joan Garcia». ¶ ¹⁰⁰⁵ A la línia, escrit: «dimarts»; ratllat

«-marts», i a l'interlineat: «-lluns». ¶ ¹⁰⁰⁶ Paràgraf escrit al marge dret, com a incís. ¶ ¹⁰⁰⁷ Al text: «veu». ¶ ¹⁰⁰⁸ Fins al final del foli, 3 cm en blanc. ¶ ¹⁰⁰⁹ A l'inici del foli, centrada i dalt del text, una creueta.

ESCÀNDEL EN VALÈNCIA¹⁰¹⁰

Disapte, a 21 de juliol 1612, vespra de la senta Magdalena, y agué gran motí en València. Per ço que lo official y vicari general, de orde y mandato del señor don Isidoro Aliaga, archebisbe de València, havia fer fermar¹⁰¹¹ uns mandatos ab gran rigor, que no's fes memòria alguna del beato mosén Francés Geroni Simó, y que'l soterrasen en lo vas ordinari dels demés capellans de Sent Andreu. Y que's desgarrasen les ymàtgens que y havia per los carrers y que's llevàs del tot la memòria de aquell.

Y açò dien que foren causa lo provincial de Sent Francés, dit frare Pellicer, y lo prior de Sent Domingo, dit frare Català. Y cert que s'amotinà en gran manera la ciutat, perquè los dits frares dien que havien anat a fer quexes al dit reverendísim señor en lo lloc del Villar,¹⁰¹² a hon estava, ya que encara no havia entrat en València.

Lo il·lustre capítol dels señors canonges de la Seu presentiren açò, y'n donaren rahó a la ciutat y Consell Real, y cert que u sentiren, com era de rahó.

Y axí la ciutat, com a mare y patrona, a la una hora de dit dia de disapte féu una pública crida exortant a tots que, si fins a llavors habien fet festes y alegries al dit benaventurat sent Simó, que de así havant procurasen de fer-les mayors.

Y axí, fonch tanta la alegria del poble, que aquella nit ensengueren tants farons ab la figura de dit sanct que no's pot ||^{160v} scriure. Y tota la ciutat ab tanta alegria que si fora canonisat no's podia fer més. Y cert que'ls il·lustres señors cavallers o feren com de aquells se confiava, de molta alegria. Y el de Bunyol, com acostuma, portava la delantera ab son germà, don Baltazar Mercader.

Y a les dos hores acontegué que un home, dit Francés Lope Ferrer, ciutadà, fill de un sastre, que estava en la plaça dels Ams son pare, y aprovat ser parent de sent Vicent Ferrer, en la plaça de Vil·larrasa volgué dir, com ell té de costum, algunes coses contra'l sent Simó; [i] fonch tan gran lo motí del poble y gichs que, si no<:s> se n'entrara fugint, a més que de pas, en casa de don Giner de Perellós, és cert que'l mataren a pedrades.

Est mateix dia vingué una provisió del dit official y vicari general, dit Vitòria, que no accudisen a predicar predicador capellà que de nou no tingués llicència nova. Y que si era frare que no's guardàs lo dit manament, sinó que'l dexaren predicar. Açò acontegué en aquest dia. Y en Sent Andreu, a la nit, y agué solemníssima salve, ab menestrils y cantoria de la Seu, açò és etc.

Y dit dia, en la¹⁰¹³ nit, stigué lo señor virey ab la guarda en lo monastir de Predicadors prop les onse hores. Y lo vicari y official general supplicà, eo envià a supplicar, als frares de Predicadors que los que tenien sermons per a l'endemà que no predicasen, perquè ell daria les rahons. ||^{161r}

¶ ¹⁰¹⁰ Es coneix també com a *Motí o aldarull de santa Magdalena*. Vegeu l'article d'Alfredo Castelló titulat «Plumas blancas, plumas negras», en *Levante-EMV*, «En domingo», de data 10 de desembre de 2000, p. 8. ¶ ¹⁰¹¹ A l'original, per confusió del dietarista: «fer

fermat». ¶ ¹⁰¹² Villar de Benaduf, poble de la comarca dels Serrans, propietat diocesana, on va fixar temporalment la residència l'arquebisbe Isidor Aliaga i que després seria denominat Villar del Arzobispo. ¶ ¹⁰¹³ Al manuscrit: «lo».

714.

Diumenge, a 22 de juliol 1612, dia de la gloriosa Magdalena, los del lloch de Quart portaren a la vesprada moltes madexes de seda y càrregues de ragola y galeres ab moltes invencions. Y lo offici de flaquer portaren, ab sinch plats de argent, ab reals castellans de huyt y de a quatre, sinch-centes lliures.

715.

CAPELLETA A LA SEU, DE SENT SIMÓ¹⁰¹⁴

Dilluns, a 23 de juliol 1612, a les tres hores de la vesprada posaren la primera pedra en la capelleta que feren entre lo capítol de la Seu y la capella de Covarrúvies, a la plaça del Campanar. Posà-la lo degà Frígola, y don Baltazar de Borja y lo archidiano Tàpia y llansaren alguna poca de moneda.

Y dimecres, a 17 de octubre 1612, al matí posaren la rexa de ferro en la dita capelleta.¹⁰¹⁵

Y en estos dies los frares de Predicadors y de Sent Francés, y també los de Sent Augustí, mogueren gran avalot y brugit contra'l dit sent Francés Geroni Simó, dient y fent contra aquell coses indignes de religiosos; però basta ser frare. Feren grans insults y atreviments, de que la ciutat y los més prohòmens se n'an sentit molt.

Diumenge, a 3 de març 1619, publicaren los señors inquisidors un cartel contra'ls altars y ymatges del pare Simó. Y no s'acabà de publicar per haver hagut gran motí en la Seu. (*pro ut infra, dicto die et anno*)¹⁰¹⁶

716.

Dijous, a 26 de juliol 1612, dia de senta Anna, vingueren los del lloch de Silla ab vint-y-dos carros de cals y portaven cent-y-vint cafisos. Fonch a la una hora de migjorn. ¶^{161v}

717.

Dit dia de dijous, a 26 de juliol 1612, a les sinch hores de la vesprada portaren los texidors de lli, ab dotse fadrinets vestits com a àngels, en dotse plats de argent al cap, moltes peses de tovalles. Y gran inventió, en una carroça, com nostra Señora texia y lo ninyo Jesús fia canonets, y una dansà a la gitanesca. Era cosa de veure.

718.

Diumenge, a 12 de agost 1612, los del lloch de Museros y de Masamagrell portaren a sent Simó moltes càrregues de cals y ragoles, y ab moltes galerades y moltes madexes de seda.

¶ ¹⁰¹⁴ A l'inici del títol, signatura d'atenció. ¶ ¹⁰¹⁵ Línies escrites al marge esquerre, posteriorment i com a incís.

¶ ¹⁰¹⁶ Tot aquest paràgraf és escrit al marge esquerre, i amb lletra més petita.

719.

Diumenge, a 19 de agost 1612, los del lloch de Picasent portaren vint-y-nou càrregues de raïm y dos càrregues de forment. Y veneren lo raïm en la plaça de Vil·larrasa y alrededor de Sent Andreu.

720.

Divendres, a 24 de agost 1612, dia del gloriós sent Berthomeu, portaren moltes càrregues de planta, y ab dos galeres, a sent Simó. Y dos càrregues de forment los de Alcàcer y Picacent.

721.

Diumenge, a 26 de agost 1612, los colgeros feren una llàntia gran de argent, ab un colcho al cap de aquella, y la penjaren ¶^{162r} en la plaça dels Ams, al carrer de la Mar, per a presentar-la a sent Simó.

722.

VICECANCELLER MICER ROIG¹⁰¹⁷

Divendres, a 24 de agost 1612, vingué nova com lo doctor micer Andreu Roig,¹⁰¹⁸ del Supremo, a 21 de dit, avia jurat per vicecanceller del reyne de Aragó.

Déu li dexe fer bé y que mire per sa pàtria y regne.

Lo que may féu, ans bé en tot y per tot gran enemich. Y axí morí.

723.

MORT DE MICER VAZIERO, DEL CONSELL CRIMINAL

Dimats, a 28 de agost 1612, al matí morí lo doctor micer Vaziero, del Consell Criminal de la Real Audiència.

724.

Diumenge, a 2 de setembre 1612, los llauradors de la vila de Llýria, a les deu hores del matí portaren, entre algeps y llata, més de do-centes càrregues per present a sent Simó, ab danses y un carro triumphal, pintat lo esponsalici de dit sant ab nostra Señora, y·ls quatre doctors de la Església.

¶¹⁰¹⁷ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶¹⁰¹⁸ Andreu Roig, doctor en Dret (Campanar, 1564-Madrid, 1622). Nascut a Campanar, estudià a Lleida i a Salamanca i va ocupar els càrrecs d'assessor fiscal del Go-

vernador, advocat fiscal, oïdor i vicencanceller del Consell d'Aragó. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Andrés Roig», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 63, 48, 103, 113, 305 i 374.

725.

En¹⁰¹⁹ aquest temps ha patit lo estat ecclesiàstich gravíssimes persecutions, que casi del tot se anhilara si nostre Señor, per sa misericòrdia, no alçara lo sperit de fray Antoni Sobrino,¹⁰²⁰ de Sent Joan de la Ribera, y altres religions, com són teatinos, carmelites, que l'han amparat y valgut, que de tots los demás estava y està combatut ab grans injúries y opprobis. ¶^{162v}

726.

PRESENT QUE FEREN LOS COLCHEROS AL PARE SIMÓ, DE UNA LLÀNTIA

Dijous a 6 de setembre 1612, a la vesprada, los colcheros portaren una llàntia de argent gran a presentar a sent Simó. Anaven ab grandíssima magestat dels a cavall y dels a peu. Y·ls qui anaven a peu portaven cascú un siri blanch en la mà, y·ls que anaven a cavall casi tots portaven o banderes o penons o standarts, que era cosa de veure. Y la galera *eo* carro triunfal, que portava la llàntia, portava huyt cavalls y la regia lo cogero del señor virey. Y anava una altra galera, ab sis cavalls, y la regia lo cogero del señor archebisbe. Y portava molts instruments de música. Y lo primer de tot portaven los attabals de la ciutat. Y més, que carregaren cent lliures per renda per a oli a cremar·i la llàntia, que pesava cent coronas de argent.

727.

Y dijous, a 8 de nohembre, dit any 1612, portaven a les quatre hores de la vesprada, dits cocheros, un plat ab cent coronas en reals y menuts, per a carregar renda per a oli a la dita llàntia. Y aquest dia viu¹⁰²¹ la magestat ab què la portaven lo señor archebisbe, que era anat a vissitar al virey. (*Vide infra*, foli 169, lo dit spectacle) ¶^{163r}

728.

TRASLACIÓ DEL CAP DE ALTAR DE SENT ANDREU

Diumenge, a 9 de setembre 1612, celebraren en la església parrochial de Sent Andreu la traslació del cap de l'altar, del vell al nou. Vingué la Seu, ab tots los señors canonges, y ab processó general de totes les parròchies, encara que plovia.

Dix missa lo il·lustre señor don Baltazar de Borja, vicari general. Anaven los señors jurats. Predicà don Francisco López, canonge de la Seu, y féu cèlebre sermó. Y predicant posà's a dir com unes sises, que havia molt temps se anaven rodant de posar, era bé que les posasen, y que hòmens doctes eren de eix pareix. Mogué's tan gran motí

¶¹⁰¹⁹ Al marge esquerre, reixat d'atenció. ¶¹⁰²⁰ Fra Antoni Sobrino, protector de mossén Simó, va publicar, en aquell any 1612, el llibre *Vida espiritual y perfección*

christiana, una obra clau per a comprendre l'ambient espiritual valencià d'aleshores. Vegeu en F. PONS: *Místicos, beatas...*, *op. cit.*, pp. 110-115. ¶¹⁰²¹ Al text: «veu».

y rumor entre la gent que casi tots lo dexaren predicant, y se n'anaren molt avalotats. Y dit predicador se torbà molt.

Y anant-se'n a sa casa pasava per la plaça de Vil·larrasa, y eren tants los roglers de gent que murmurava contra ell, y ell no les tenia totes, de por. Y cert que, segons estava la gent avalotada, fonch grandíssim miracle com no l'apedregaren. Trobà's en la festa lo señor virey. Estava empaliat lo cap de l'altar nou, tot de draps de brocat de la Seu y los cantors de la Seu fent lo offici.

Prengué¹⁰²² possessió del canonicat, que no'n deviera, dimats a 4 de febrer 1603, essent rector de Sent Martí. (*Supra*, foli 64)

Aquest señor canonge, essent nomenat per lo capítol de la Seu per anar a les Corts que's celebraven en la vila de Monçó, los primers de giner any 1626, pretenent tots que seria gran amparo per a resistir a les imposicions excessives que lo rey Felip 4 demanava als del regne de València, ell fonch cap y causa de sucumbir, y aderir a dita proposició. Lo que yamay persones o podien creure, que essent del bras ecclesiàstich, no tenint hallí superior, fes a tan gran maldad.

Però no y havia de què meravellar-se, que volia bisbar, y hàbits per a dos nebots que tenia. Y li feren un famós pasquí a ell y a tots los demás traïdors de la terra.

¶^{163v} Y a la vesprada feren processó per tota la parròchia de Sent Andreu, ab tots los capellans y creus de les parròchies. Y portaven les andes noves de la Seu, ab una custòdia de Sent Andreu ab lo Santíssim Sacrament. Lload sia per sempre.

La qual portaven capellans de la Seu y de Sent Andreu. Anaven moltíssims capellans de la Seu, ab capes y ab sobrepellisos y no anava la creu de la Seu. Anaren tots los officis, com en la processó del Corpus, y particulars persones seguien après, ab do-centes cinquanta aches, y casi tots los capellans portaven capes darrer les andes. Anava revestit lo rector de la parrochial, y après seguien quatre dels señors jurats, racional y síndich y molta gent.

Accabà's la processó al toch de la primera oració, y portaven enmig de la processó com una gàbia *eo* pollera de junch, ab molts reals de a quatre y de a huyt, penjant.

Y agué tres dies de festes, y en la nit, davant la plaça del Palau, y havia un cadafals alt ab un crucifici y ab una figura de mosén Simó, que movia a grandíssima devoció. Y tota la plaça, alrededor, ab uns stants de farons, y a les finestres, que era cosa de veure.

Y los huyt dies repicà a ses hores la Seu. ¶^{164r}

729.

Dimecres, a 12 de setembre 1612, lo[s] consellers de la sala de València nomenaren en síndichs per anar al señor rey, per a que no posasen impositions ni sises. Y nomenaren a Francisco March, ciutadà, y a mestre Geroni, matalafer, y a un altre que's dia Baltazar¹⁰²³ Pomar, çabater, persones de bon enteniment.

Y¹⁰²⁴ dimats, a 9 de octubre, dia de sent Dionís, 1612, a les dos hores de la vesprada se n'anaren a Madrid. Déu los encamine.

¶¹⁰²² Es refereix al canonge Francisco López. A més a més, tot el paràgraf és escrit al marge esquerre i al final

del foli 163r. ¶¹⁰²³ Al text del manuscrit «N.» i al marge esquerre «Baltazar». ¶¹⁰²⁴ Línies escrites al marge dret.

730.

CEGA

Dilluns, a 17 de setembre 1612, asotaren a una sega¹⁰²⁵ perquè havia induït a un sego que matàs a la muller, com de fet la matà. Y la penjaren com desús se ha dit. Y's dia Vicenta Pastor, y'l sego es dia Francés Voltes. Y'l penjaren dimats, a 15 de maig 1612.¹⁰²⁶

731.

Divendres, a 21 de setembre 1612, a la vesprada los frares del Socors y'ls de Sent Fulgency portaren de Sent Fulgency al Socors, en processó, un crucifici que, segons dien, lo señor don Thomàs de Vilanova estava fent oració ab ell y li parlava lo crucifici.

732.

MEMÒRIA DE SENT MARTÍ, SOBRE TENIR CAPÍTOL Y ASSISTIR LO MÉS ANTICH¹⁰²⁷

Alfonso Gutiérrez, oficial y vicari general, provehí que lo més antich beneficiat assistís en capítol, absent lo rector; feta¹⁰²⁸ a 13 de abril 1570.

Y altra n'i ha també a 9 de agost any 1525. Altra n'i ha també a 29 de dehembre 1581, registrada en los llibres de dita cort, en dit calendari.

733.

MÒNSTRUO¹⁰²⁹

Diumenge, a 23 de setembre 1612, entre nou y deu hores, ans migjorn, en València, en lo carrer dit de la travesa de Figuerola *eo* de la travesa de Sent Felip, del carrer de Sent Vicent al carrer de Reglons, en casa de la madrina Isabet Joan Franca, parí una dona secreta un mònstruo del modo següent, lo qual tenia en un llebrell de terra vert: dos caps distincts, y cada cap ab tota sa perfició de cabells, <v>ulls, nasos, orelles, boca y barba y coll, y fins als pits tots distincts. Y al melich apegats los dos, que parexia hu, y ab un melich asoles. Y una natura de dona y un ses —un ces *eo salvo onor*—. ¹⁰³⁰ Y tres cames, les dos ben tallades, ab sinch dits en cascun dels dos peus, y un altre peu ab sa cama, que exia com des de la spina damunt del ses, ab huyt dits.

¶ ¹⁰²⁵ Al marge esquerre: «cega». ¶ ¹⁰²⁶ Al manuscrit posa, erròniament: «...maig de 1612», abans de fer-se el delict. Segurament es refereix al 15 de maig de 1613. ¶ ¹⁰²⁷ Títol que figura centrat dalt del text, quan normalment figuren al marge esquerre o dret. Altrament, al costat d'aquest hi ha un reixat d'atenció.

¶ ¹⁰²⁸ La memòria a què es refereix el títol de l'entrada. ¶ ¹⁰²⁹ Entrada que es refereix al naixement d'uns germans siamesos; d'altra banda, hi ha dalt d'ell, al marge esquerre, una sanefa d'atenció, i sobre el text de l'entrada, centrada, una creueta. ¶ ¹⁰³⁰ Incís al marge esquerre.

Y la un cos de les criatures era més gran un poch que l'altre. Y mostrava ser home, y l'altre més gich, y amostrava ser de dona. Y regonexent-los molt bé sempre's tornaven a abraçar, com si foren vius.

Y la madrina em contà, davant de moltes persones, que's veu¹⁰³¹ en gran treball a la naxensa. Per ço que lo un cap, que era mayor, exia per la naxensa ab gran ímpetu y l'altre també juntament. ¶^{165r} Y la madrina, sentint que eren dos, fia en la mà que'l segon no ixqués a tan presto, perquè donàs lloch al primer y, com lo fia entrar, lo que casi estava fora se'n tornava a dins.

Y en açò estigué ab grandíssim treball. Y a la darrerria determinà, vent que esta agonia tant li's durava, que axí com va traure lo cap lo majoret lo batechà, dient: «Jusep yo't bateche, en nom del Pare y Fill y Spirit Sanct.»

Y tirà'l. Y ixqueren los dos junts, ya morts, com ella dix, y la partera no tingué ningun perill. Y de llicència de l'official y vicari general lo mostraren, y'l portaren a amostrar a moltes parts.

734.

SOTERRAT LO MÒNSTRUO

Dijous, a 27 de setembre 1612, dia dels gloriosos metges Sent Cosme y Sent Damià, a les nou hores del matí anaren de llicència y voluntat del rector de Sent Martí a soterrar lo mònstruo. Y sols anà¹⁰³² lo vicari y un capellà, lo qual capellà es dia Antoni Ferràndiz; és persona que porta un ull de vidre, y en lo altre (v)ull una perla, que ab treball se veu. Y té mala cara y pijor boca.

Y quant arribaren a la casa de la madrina trobaren que lo foser se'n lo havia portat davall la capa al mònstruo. Y'l soterrà en lo foçar.

735.

GERMANDAD EN SENTA CATALINA, PER A LES MISSES.¹⁰³³ Y LA A 2 DE FEBRER 1596, FOLI [...],¹⁰³⁴ Y LA 3A A 20 DE MAIG 1613, FOLI 189. MORT DE BALTAZAR ARMÚNIA. Y DILLUNS, A ONSE DE MARÇ 1613, PENJAREN A DOS HÒMENS QUE'L MATAREN (*pro ut infra*) EN DIT DIA Y AÑY

Dilluns, lo primer de octubre 1612, se tingué capítol *prima mensis* en Sent Martí. Y's determinà que'ns agermanasen en dir les misses per los capellans que moriran de una parròchia *eo* de l'altra, en celebrar cascun capellà missa ressada per lo sacerdot *eo* capellà que morira de la una *eo* de l'altra església. Axí com estan agermanats¹⁰³⁵ en lo soterrar de franch tot.

¶¹⁰³¹ Al text: «veu». ¶¹⁰³² A la línia, ratllat: «capellà y».

¶¹⁰³³ Al marge esquerre, dalt del títol, sanefa d'atenció.

¶¹⁰³⁴ Hi ha una ratlla. ¶¹⁰³⁵ Subratllat al text.

Y aquest mateix dia, a les set hores de la nit mataren¹⁰³⁶ a Baltazar Armúnia, cavaller, venint a sa casa per la porteria de Senta Tecla. Y l'aguardaven dos hòmens al cantó del carreró de la Casa Fonda, que està enmig del carrer de Ribelles.

Y dimats,¹⁰³⁷ a 9 de octubre 1612, digueren missa en Sent Martí per¹⁰³⁸ mosén Granell, beneficiat en Senta Catalina.

736.

Diumenge, a 30 de setembre 1612, al matí se n'anà lo regent Fontanet a Madrid.

737.

Dijous, a 4 de octubre 1612, dia de sent Francés, portaren de Benetúser una beata de la Orde de Nostra Señora de la Mercé, que's dia sor Agnès¹⁰³⁹ Pèriz, filla de Miquel Jaume Pèriz, velluter, y germana de sor Àngela¹⁰⁴⁰ Pèriz.¹⁰⁴¹ Les quals eren gran conforty ab lo beato mosén Francés Geroni Simó.

Y la posaren en un túmulo en la capella de[]s Metges, en lo monastir de la Mercé, y fia milacres. Y après la posaren enmig de la església. ¶^{166r}

738.

ENCAMISADA DE CAVALLERS

Dilluns, a 8 de octubre 1612, a les onse hores de la nit, vespra de sent Dionís, los señors cavallers feren gran encamisada. Y anaven galants y ben vestits; y'ls guiava Joan Méndez, cavaller, y cavallerís de aquells.

739.

COMENÇAREN LA CONCÒRDIA A DIR MISSES LOS DE SENTA CATALINA Y SENT MARTÍ

Dimats,¹⁰⁴² a 9 de octubre 1612, dia de sent Dionís, comencaren los capellans de Sent Martí a celebrar missa per N. Granell, beneficiat en Senta Catalina martre, conforme la concòrdia feta entre les dos parròchies lo primer de octubre dit any 1612.

¶¹⁰³⁶ Al manuscrit: «mataran». ¶¹⁰³⁷ Abans, ratllat: «dilluns».

¶¹⁰³⁸ A partir d'ací, el text és escrit al marge dret.

¶¹⁰³⁹ Abans, ratllat: «Ana». ¶¹⁰⁴⁰ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible.

¶¹⁰⁴¹ Tot seguit, dos mots ratllats i il·legibles.

¶¹⁰⁴² A la línia, dos mots ratllats i il·legibles; a l'interlineat: «Dimats, a 9 de octubre, 1612, dia de sent Dionís».

740.

ANADA DELS SÍNDICHS DE VALÈNCIA AL REY

Dit dia de dimats, dia de sent Dionís, a 9 de octubre 1612, a les dos hores de la vesprada se n'anaren los síndichs de les sises, nomenats per lo Consell, al señor rey, que eren¹⁰⁴³ Francisco March, ciutadà, y mestre Geroni, matalfer, y mestre Pomar, çabater, persones de bon enteniment y discurs. Déu los encamine.

Y tornaren diumenge a 13 de giner 1613, y dien que ab bon recapte.

741.

FOCH EN LA CUYNA DE SENT GREGORI

Divendres, a 12 de octubre 1612, se pegà foch a la cuyna de les monjes de Sent Gregori, y lo monastir de Sent Francés tocà a foch. Y gràcies a Déu féu poch mal.

742.

REXA EN LA CAPELLA DE SENT SIMÓ¹⁰⁴⁴

Dimecres, a 17 de octubre 1612, al matí posaren la rexa de ferro en la capelleta del beato Simó, a les espalles del capítol, a la placeta del Campanar. ¶^{166v}

743.

Dijous,¹⁰⁴⁵ a 18 de octubre 1612, dia de sent Lluch, de matí, lo offici de traginers tiraren moltes càrregues de terra del que havien derrocat de¹⁰⁴⁶ les parets velles de Sent Andreu, y la escamparen per los carrers de València, y vingueren molts llauradors de Torrent y feren lo mateix.

744.

SERMÓ DE FRARE URETA

Divendres, a 19 de octubre 1612, dia de sent Lluís Bertran, feren festa en lo monastir de Predicadors. Y predicà frare Ureta, de la mateixa orde, y scandalisà molt al poble. Perquè dix que, per sos dits propis, havia posar moltes súppliques y memorials a sa sanctedat. Y que ya sa sanctedat havia tancat la porta a la canonisació¹⁰⁴⁷ de tots los demás sancts, y

¶¹⁰⁴³ Al text original, potser per errada de Porcar: «yren».

¶¹⁰⁴⁴ Entrada escrita amb lletra més petita.

¶¹⁰⁴⁵ A la línia anterior, ratllat: «Divendres, a v».

¶¹⁰⁴⁶ A la línia, ratllat: «en»; a l'interlineat: «de». ¶¹⁰⁴⁷ Al manuscrit: «canosisatió».

que sols la tenia uberta per a la canonisatió del dit sent Lluís Bertran. Donant a entendre, per lo sobredit, que no canonisaria a mosén Francés Geroni Simó, que'l poble lo tenia per gran sanct. Sentí-o en gran manera tot lo auditori, y's resonà per València, y féu gran brugit lo auditori, que'l predicador no sabia a hon estava.

Y en dit sermó se trobà lo señor virey, y'ls señors jurats de València y molta gent de llustre.

Y après dinar feren la processó los frares de Predicadors per la sua plaça, y arribaren per davant lo portal del Real y se'n tornaren per les cases de enfront. Y arribaren fins al parador dels carros, y se'n tornaren per la part del portal de la Mar y se'n tornaren al monastir.

Y fa advertir que a l'exir de la processó, ¶^{167r} hu dels frares de Predicadors arrancà hun paper que y havia a la porta, de la figura de mosén Geroni Simó, y la féu troços. Y y agué tant avalot, axí de estudiants com de llechs, per lo fet, que fonch milacre que no mataren al frare. Tanta arma desembaïnada descarregà contra'ls frares que si no fóra per la guarda del virey los feren troços. Y fonch gran milacre com no feren gran encontre ab los frares.

Y aquest mateix dia, ni lo dia enans, la Seu no repicà a la festa de dit sant, ni féu procesó, com se acostuma fer de patró.

Per ço que dihuen que'ls frares¹⁰⁴⁸ no han volgut donar relíquia alguna del dit sent Bertran a la Seu, y que per ço no l'han festechat.

Y aquest mateix dia avien desembarcat cent cinquanta cafisos de forment de Vinaròs per a sent Simó, y trenta lliures en moneda.

Y en estos dies han escrit de Roma com allà, tots los divendres, fan stacions dels Sentenciats com en València se fien des de que mosén Simó morí, y que fien gran cas de sa sanctedad. Y que a gran presa enviaven ha demanar de hallà relíquies de aquest sent Simó. No obstant que hallà era la mare de les relíquies y sanctedad.

En est temps anava en augment la persecutió dels frares contra mosén Simó y lo hàbit ecclesiàstich.

745.

MORT DE MAURO PENARROJA

Disapte, a 20 de octubre 1612, soterràrem en la capella dels Pennarrojes, en Sent Martí, a Mauro Penarroja, fill y hereu de March Antoni Bou, òlim Penarroja, que tenia casi un any y quatre mesos. Y morí en lo carrer de Ribelles, en casa de sa mare, doña Gerònima Castellví y de Penarroja.

¶ ¹⁰⁴⁸ Dominics o de Predicadors.

746.

B.¹⁰⁴⁹ PONS SANCHO

Dilluns, a 22 de octubre 1612, mig quart ans de les sinch hores de la vesprada morí Pons Sancho, taverner que estava de casa en lo carrer de Sent Vicent, davant lo forn de la Boatella, prop de Sent Martí. Y era persona de sancta vida y verge. Y ell mateix dix a migjorn, ans que morís, que a la dita hora moriria, y que mosén Francés Geroni Simó lo estava aguardant a les portes del cel ab los braços uberts, per a donar-li un abràs.

Y aquest benaventurat Sancho era lo mercader que tostemps se havia dit que mosén Simó li havia enviat un billet, per a que donàs almenys la moneda que pesava, y pesà cent ducats, que fonch cosa de admiració. Y ell, además dels cent ducats, ne affigí trenta més. Y après, anant a pagar dit Sancho a un home uns diners que devia, trobà en lo sach do-centes xexanta lliures. Y era fama que açò que trobà demés, que eren altres cent-y-trenta, les distribuí en obres pies.

Y ¶^{168r} après de ser mort, que estava vestit ab un hàbit de sent Francés, encontinent que spirà lo posaren en un atahüt. Y'l prengueren los capellans de Sent Martí, y'l portaren als muscles a la església, y'l posaren en lo seu vas dels Capellans. Y encontinent feren senyal de mort, y digueren vespres de mort. Y en dit port s'i trobaren capellans de altres esglésies y anaren a l'acompanyament. Encara que al traure de l'atahüt de casa, unes dones parentes sues se asentaren damunt de aquell y no'l volien dexar traure. Y uns llechs se abrasaren de aquelles y les feren alçar. Y, a son pesar, se'n lo enportaren.

Rebé los sacraments de la església com a tan bon cristià que era. Y en la malaltia, que li durà poch dies, tingué vissites de les més célebres persones, axí ecclesiàstiques com seculars, de València.

Era persona que sabia molt dels segrets del benaventurat mosén Simó, y yamay los¹⁰⁵⁰ volia dir. No sé hara si's publicaran après de la sua mort.

Ell pregué per mi, que conforme ell vivia crech que està en la glòria, ab son íntim amich Simó.

Y a l'endemà lo clero de Sent Martí li dix una missa general de *Requiem*, ab molta solemnitat. Y posaren damunt de la pedra del vas una catifa ab dos stoles negres fetes en creu y dos aches encesses, y altres dos a l'altar mayor. ¶^{168v}

747.

MORT DEL REGENT REAL

Y dit dia de dilluns, a 22 de octubre, a les set hores de la nit morí don Joachim Real, cavaller regent la Cancelleria de la Real Audiència de València. Y'l soterraren en lo en lo monastir nou de Sent Felip, fora'l portal de Quart, que ya estos frares se tornen teatinos blanchs en lo adquirir.

¶¹⁰⁴⁹ La inicial «B.» significa que per la seu data aquesta entrada ha d'anar després de la següent «A.»

¶¹⁰⁵⁰ Al manuscrit: «des».

748.

RINYA DE FRARE URETA, DE PREDICADORS, Y FRARE SENTJORDI, DEL CARME, SOBRE LA SANCTEDAD DE MOSÉN SIMÓ

Dimats, 23 de octubre 1612, a la vesprada en lo monastir de les monges de Senta Catalina de Sena, se barallaren frare Ureta, de la orde de Predicadors, y frare Sentjordi, de la orde del Carme, sobre lo sermó que frare Ureta havia predicat en Predicadors lo dia de sent Beltran, y arribaren a les mans. Y frare Sentjordi li rompé en la cara les ulleres que portava Ureta y li allisià la cara.

749.

Disapte, a 27 de octubre 1612, a les onse hores y miga entraren per València, de la vila de Gelva, xexanta-set càrregues de forment per al sent Simó. Y dien que portaven xexanta cafisos y una càrrega de ous, ab dos portadores, a honrra y glòria de nostre Señor y dels seus sancts.

750.

JHESÚS. PER A MAL DE QUIXAL¹⁰⁵¹

Sempre que alguna persona, eo animal, estarnude, diga: «Jesús, beneÿta, lloada y glorificada sia la virginitat, puritat y conceptió de nostra Señora, la Verge Maria.»^{169r}

751.

PRIMERA MISSA EN LA CAPELLETA DE SENT SIMÓ EN LA SEU

Dimecres, a 31 de octubre¹⁰⁵² 1612, vespra de Tots Sants, dix en la capelleta de sent Simó, que està a les espalles del capítol, la primera missa ressada que's dix en dita capelleta, lo degà Frígola, ab assistents en capes, ab gran toch y boltechar campanes.

¶¹⁰⁵¹ Al marge esquerre, dalt del títol i centrada, una creueta; com també dalt del text de l'entrada.

¶¹⁰⁵² A la línia, ratllat: «noembre»; a l'interlineat: «octubre».

NOHEMBRE 1612

752.

ENTRADA DEL SEÑOR ARCHEBISBE¹⁰⁵³ VENGUDA DEL SEÑOR ARCHEBISBE AL MONASTIR DEL SOCORS, DON FRAY ISIDORO ALIAGA

Disapte, a 3 de noembre 1612, vingué a la nit lo il·lustríssim y reverendíssim señor don Isidoro Aliaga, archebisbe de València, y aposentà en lo monastir del Socors. Y és, dit señor, de l'Orde de Sent Domingo.

Y diumenge, a 4 de dit,¹⁰⁵⁴ entrà en València a les quatre hores de la vesprada, y los jurats de València lo aguardaven davant de Sent Sebastià. Y hallí li feren lo recibiment. Y l'acompanyaren a cavall, tots, fins al monastir de Senta Úsola. Y hallí es vestí dit señor de pontifical. Y l portaren per vora lo mur del portal dels Tints a la Corona, als Tints (y anava dit reverendíssim a peu, descals) y a la plaça de Mosén Sorell, a l'hostal de la Cadena, per lo hostal de Morella, per lo portal de Valldigna a Sent Berthomeu, per la confraria de Sent Jaume al carreró que travessa per la Cort Formada, a la plaça de la Porta dels Apòstols.

Y no l portaren per lo carrer de Quart, per hon lo dia enans havien fet la crida que havia de pasar, perquè los àsens dels que eren jurats, com en altres coses de bé de la ciutat, se n'avien descuydat ||^{169v} també en esta. Que estava tot lo carrer de Quart tan apinyat de colchos que no's podien moure. Y axí anaven per un[s] carrerons quals los jurats eren, són y merexen. Portaven lo pal·li, de deu bordons, deu doctors de la Seu vestits ab les pelletes pardes.

Y lo señor¹⁰⁵⁵ anava ab una mula gran negra, tota ben guarnida de drap, la qual après donà al archediano Tàpia perquè de dret li tocava. Y Tàpia la donà a hu del mateix palàcio.

Y entraren en la Seu¹⁰⁵⁶ ya de nit, que dit señor anava tan fatigat, y cansat, que m'espante com pogué arribar dels roïns carrers, mal adresats y enpedregats. Nostre Señor lo dexe acabar en son sant servici, que cert amostrà ser persona molt affable, de gran govern y amich de pobres. Lo que tant à menester esta tan desdichada terra en lo temps de tan infelís y malaventurat govern, que aya arribat persona que's compatixca de aquella.

Feren en la porta de la Seu gran enramada de murta y de fustes ben adresades. Portava per diacha a l'archediano Tàpia y a don Miquel Vich, sacrista de la Seu, per subdiacha, y après anaven los jurats per son orde.

Prengué possessió¹⁰⁵⁷ de l'archebisbat lo doctor Pere Victòria, son vicari general, mestre de escoles de Lleyda, dimecres a 30 de maig 1612, vespra de la Assensió. (*Vide supra*, foli 113)

¶ ¹⁰⁵³ Al marge dret, dalt del títol, sanefa d'atenció, i l'enunciat subratllat. ¶ ¹⁰⁵⁴ Vegeu sobre el mateix fet el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1064. ¶ ¹⁰⁵⁵ L'archebisbe Isidoro Aliaga. ¶ ¹⁰⁵⁶ També hi havia, davant de la porta

de la Seu, un arc triomfal ornat amb retrats de sants valencians, presidits pel del pare Simó. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia y poder...*, *op. cit.*, p. 43. ¶ ¹⁰⁵⁷ Des de dit mot fins al final del paràgraf, escrit al marge dret.

753.

ANÀ¹⁰⁵⁸ A VISITAR AL SEÑOR VIREY LO REVERENDÍSSIM SEÑOR

Dijous, a 8 de novembre 1612, entre tres y quatre hores de la vesprada anà dit il·lustríssim señor archebisbe a besar les mans al señor virey. Y anava ab una carroça de domàs negre, ben guarnida y de magestat, ab quatre cavalls castanys frisons, ben guarnits. Anava a la mà esquerra don Miquel Vich, canonge y sagrista de la Seu. A la porta de mà dreta y anava don Christòfol Frígola, canonge ¶^{170r} y degà de la Seu, y a la altra porta don Federich Vil·larrasa, canonge de la Seu. Anava acompanyat de tots los criats y oficials de palàcio, tots ab barrets de quatre cantons, ab guadrapes y a cavall. Y lo crusero portava la creu a cavall y alta.

Y quant fonch en lo Real, los cocheros de València anaren tots ben concertats sobre ses cavalcaures, y ben adreçats, ab moltes banderes y pendons, ab atabals y trompetes. Y portaven enmig de la galera un bufet, y enmig del bufet un plat de argent, ab un gran ponsil¹⁰⁵⁹ ple de reals de a huyt y de a quatre. Y alrederor del ponsil molts papers de menuts. Y eren per a portar a Sent Andreu, per a que carregasen renda per a oli a la llàntia que havien fet a la capella del benaventurat mosén Francés Geroni Simó.

Y tornà dit il·lustríssim señor de la vissita a les sinch hores, per la plaça de Predicadors, per lo carrer de la Mar, ab molta magestat y ab gran aplauso de la gent.

754.

NOTA DE GRAN CORDURA DE DIT REVERENDÍSSIM PRELAT

Diuhen que certs frares de Predicadors anaren a demanar-li los fes vissitadors de les esglésies de l'archebisbat, y diuhen que respongué dit señor il·lustríssim que·ls frares eren germans seus ¶^{170v} y que·ls capellans eren sos fills. Y que no era rahó que fes als germans y desfés als fills, y que anaren enhorabona a son convent y que tingueren conte en sa religió.

Y si açò és com se adverava, molt nostre Señor lo tindrà de la sua mà, per a que acerte a servir-lo y que governe bé. Amén.

755.

NOVETAT PER A LES FESTES DE MOSÉN SIMÓ

Divendres, a 9 de novembre 1612, lo señor archebisbe envià a demanar auxili al señor virey, y dit virey envià la embaxada al señor rigent. Y lo rigent envià a Ferrer, lo aguazil, a veure lo que volia lo señor perlat. Y li dix lo señor perlat que s'apercibís de alguns aguazils y verguetes y que anasen a la Torre, y que manasen que no's fes la processó.

¶¹⁰⁵⁸ Abans, dos mots ratllats i il·legibles. ¶¹⁰⁵⁹ Poncem, fruit del poncemer (*Citrus mèdica*).

Y lo aguazil Ferrer dix que ell ne daria rahó al señor rigent. Y en continent que lo señor regent sabé la nova, se n'anà al señor virey y consultaren que no's donàs tal auxili.

Y lo señor archebisbe o sentí molt. Y veu passar la processó per son palàcio y tot li paregué bé, sinó anar les dones. Y cert que tenia sobrada rahó.

756.

PRIMERA VOLTA QUE BAXÀ A LA SEU

Diumenge, a 11 de noembre 1612, dia de sent Martí, baxà la primera volta lo señor archebisbe, de pontifical, a la Seu, y convidà als cononges a dinar. Y a la vesprada se n'anà al monastir de Predicadors a veure y fer oració al pare sent Domingo. Y los frares ne estaven molt alegres; y après moltíssim, per ser com ells.¹⁰⁶⁰

757.

MORTALDAD DE PIGOTA

Començà en estos dies gran mortaldad de pigota en los gichs. Y en est any se'n moriren molts. ¶^{171r}

758.

ESCOPETADA A PINTOR, QUE MATÀ A LLORET¹⁰⁶¹

Dilluns, a 20 de noembre 1612, a les primeres oracions de la nit mataren en una escopetada a Joan Garcia, àlias Pintor, ab sinch pilotes de estany, al cantó de les carneseries dels Peixcadors.

Y aquest fonch lo que matà a trayció a Geroni Lloret, de la Pobra,¹⁰⁶² cap contrari del bando dels Timor, a 3 de juliol 1612. (*Pro ut supra*).

759.

NOTA. NOVEDATS EN SENTA CATALINA MARTRE

Diumenge, a 25 de noembre 1612, dia de senta Catalina martre, anà lo señor archebisbe a l'offici de dita parrochial. Y assistí en sa cadira, com és costum, vestit ab unes pelletes negres y ab barret de quatre cantons, com a capellà. Vingué acompanyat en sa carroça de quatre cavalls, y ab lo degà Frígola y ab lo canonge don Federich Vil·larrasa. Y féu que·ls

¶¹⁰⁶⁰ Eixint-se'n del caixer del text: «per ser com ells».

¶¹⁰⁶¹ Potser aquest Lloret fóra familiar del Lloret executat el 28 de maig de 1603. Vegeu l'entrada 209.

¶¹⁰⁶² Molt probablement de la Pobra Llarga, a la comarca de la Ribera del Xúquer.

assistents de l'altar, que era lo rector que dia la missa y dos altres beneficiats, per diaches, no's seguesen en les cadires, que tostems se han acostumat assentar en lo altar, a la part de la epístola. Y lo obrer consultà ab lo degà Frígola y féu portar tres com a taburets,¹⁰⁶³ y tampoch los permeté que s'assentassen, sinó que'ls llevasen, sinó que portassen un banquet de fusta llarch, que cabien los tres, y axí se varen seure —perquè¹⁰⁶⁴ açò és conforme lo ceremonial romà, reformat per lo papa Clement 8— y axí hallí se varen seure. Y predicà fray Collado, de Sent Francés.

Y lo mateix dia, anant lo crusero ^{171v} a cavall en la creu, saluda'l una persona de amiat, y ell com portava la creu en la man dreta, prengué les regne en la boca y saludà en la esquerra. Y a la vesprada se n'anà a Sent Francés, ab tres carroces y dos cavalls dels seus en cascuna. Y tornaren de nit, ab quatre aches.

[I] venint per lo forn de la Boatella ixqué una gica, diuhen que del forn, y arribà a la primera carroça, en la què anava lo señor archebisbe, y li dix: «¡Víctor pare Simó! A pesar de l'archebisbe!» Y un dels que anaven en la segona carroça ixqué d'ella, y llansà mà a una daga per a pegar-li. Y lo sant perlat dix: «*Que no le hicieren mal, que supiesen de quien era y en qué en casa estava.*»

Y la gica se n'entrà en casa de un pasamaner, al costat del forn dit Querol, natural de Morella. Y digueren que la gica no era de hallí, y li donaren uns quants calbisons.

760.

NOVETAT EN LO CAPÍTOL DE LA SEU

Un dia de la semana passada manà,¹⁰⁶⁵ als cononges y capítol de la Seu, que muntasen a palàsio a tenir capítol. Y lo capítol li respongué que si manava venir que molta en hora-bona que vingúes y baxàs al capítol.

Y replicant-se per totes parts li fonch respost, segons diuhen, per part del capítol: «Que en el arçobispado avia havido perladados de alta sangre y linage real y hijos de muchísimos grandes, y ellos también grandes, y que yamás havían con tal cabildo, tan il·lustre, tal término usar. Que también había en él hijos de grandes y personas de linage. Y que el excelentísimo don Joan de Ribera ^{172r} era también hijo de grande y pariente de muchos grandes. Y que yamás tal término había usado con el cabildo, sino que si se le offrescía comunicar algo con el cabildo, lo comunicava con un canónigo de quien se fiava. Y dava razón al cabildo d'ello y le bolvia la respuesta.»¹⁰⁶⁶ De manera que: ni res, ni res.

¶ ¹⁰⁶³ A la línia: «trabuquets»; a l'interlineat: «taburets».

¶ ¹⁰⁶⁴ Al marge dret, com a incís: «perquè açò és conforme lo ceremonial romà, reformat per lo papa Climent 8». ¶ ¹⁰⁶⁵ L'arquebisbe Isodoro Aliaga. ¶ ¹⁰⁶⁶ A l'Edat Mitjana el poder dels canonges augmentà en detri-

ment del dels bisbes. Però a partir del Concili de Trento aquesta dinàmica s'hi va invertir, creant nombrosos conflictes de poder i protocol; com ara a València, sobretot durant el pontificat d'Isodoro Aliaga. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., pp. 207-257.

761.

PRESÓ DEL RECTOR DE SENTA CATALINA

Dimats, a 27 de novembre 1612, féu posar pres lo señor archebisbe al rector de Senta Catalina, perquè no llevà les cadires y féu portar los taburets.¹⁰⁶⁷ Y dijous, a 29, lo féu traure.

762.

Dimecres, a 28 de novembre 1612, se féu processó general per aygua a Sant Salvador. Y après¹⁰⁶⁸ plogué prou, tant que tots los dies de març, fins lo dia de sent Gregori, plogué.

763.

Dit dia de dimecres, a 28 de novembre 1612, a les tres hores de la vesprada lo il·lustríssim señor archebisbe de València, don fray Isidoro Aliaga, cridà, *eo* féu cridar, per a examinar als rectors *eo* per a les rectories de Algímia y Alfara y per a la rectoria de Albal.

Féu convocar per a examinadors a don Fred[er]ich Vil·larrasa, canonge de la Seu de València, y al pavorde Rocafull¹⁰⁶⁹ y al rector de Sent Martí, dit mosén Joan Pascual.¹⁰⁷⁰ Y al canonge lo féu sentar en una cadira, y al pavorde y rector en los banquetes de les finestres, y als examinants féu star en peus.¹⁰⁷¹ Feren lo examen en los aposientos del cap de la escala d'enmig.

764.

ANADA [DE] DIT REVERENDÍSSIM A SENT ANDREU

Divendres a 30, dia de sent Andreu, anà dit il·lustríssim señor a la parrochial de Sent Andreu, a l'offici. Y llevaren les cadires y posaren tres tabuquets. Y lo señor don Baltazar, archidiano de Xàtiva, no volgué ¶^{172v} dir la missa mayor, que stava convidad dies havia. Y lo dia enans se desconvidà.

¶¹⁰⁶⁷ Escrit a la línia «trabuquets», ratllat: «-quets»; a l'interlineat: «-rets». ¶¹⁰⁶⁸ A partir d'ací, la resta del text de l'entrada és escrit al marge dret. ¶¹⁰⁶⁹ Josep Rocafull (¿?-1641). Doctor en Sagrada Teologia, fou beneficiat de l'església de Sant Nicolau, paborde de la Seu i catedràtic de Teologia durant 35 anys. També va ser mestre i dues vegades catedràtic en Arts de l'Estudi General. Va escriure les obres següents: *Praxis totius Moralis Theologia futuris Parochis...* (València, 1644); *Controver-*

sia an liceat D. D. Maria de Austria contrabere matrimonium cum Principe Britannia Carolo, obra manuscrita; De Sacramento Ordinis in bonum Clericorum...; *Memorial en que se funda no poder, ni dever Valencia consentir en las nuevas obligaciones à que el Rey nuestro Señor la quiere obligar; ni que su Majestad deve imponerlas*. Vegeu V. XIMENO: «Joseph Rocafull», en (1757), *Escritores del Reyno...*, op. cit., volum II, p. 346. ¶¹⁰⁷⁰ Vegeu la nota 106. ¶¹⁰⁷¹ Perquè se'ls considerava en un estatus social i jeràrquic inferior.

765.

MONTRUOSITAT DE UNA MULA

Dimecres, a 4 de dehembre 1612, viu en casa Joan Antoni Bononi —cavaller milanès, que està a la plaça de Penarrojes— juntament ab altres capellans de Sent Martí y altres llechs, una mula rúsia, baixa de cos, que donava a mamar a un mulatet de pèl bayo clar. Y dien que era per lo amo de aquell haver-se-li mort la mare. Y'l dexà de deu dies, invocà a sent Simó y féu fer est milacre. Y fonch notori al señor virey y archebisbe, y a tota la gent granada de València.

766.

EMBAXADA AL SEÑOR REVERENDÍSSIM, PER A LA INFORMACIÓ DE SENT SIMÓ

Divendres, a 7 de dehembre 1612, entre nou hores y deu del matí anaren sis síndichs dels braços ecclesiàstich, real y militar a donar embaxada al señor archebisbe, per a que donàs lloch per a rebre testimonis per a la beatificació de l'angèlich Francés Geroni Simó. Y'ls rebé¹⁰⁷² ab grandíssim content y resposta.

767.

PROCESSÓ DE AYGUA A SENT VICENT FERRER

Dimats, a 11 de dehembre, anà la processó de l'aygua a la casa de Sent Vicent Ferrer, al carrer de la Mar; del que may se à fet. Perquè tostemps la primera que's fia, després de les de Sant Salvador, era a Predicadors. Perquè no volgué lo capítol, ¶^{172r} per lo encontre que tingueren a[b] los frares de Predicadors per sent Simó, [i] no y són anats. Per bé que'ls frares [que] han fet no han tengut orde de recabar, ab lo capítol, que y anasen.

768.

FESTA DEL BATEIG DE SENT SIMÓ

Diumenge, a 16 de dehembre, en la parrochial de Sent Thomàs celebraren la festa del bateig de sent Simó y la Seu repicà solemníssimament. Y al matí, los de Almenara portaren en present mil forcs de alls y dos moltons, y vi y forment, y oli per al sent Simó.

¶¹⁰⁷² Al manuscrit: «rebré».

769.

PRIMERA VOLTA DE PONTIFICAL EN LA SEU

Dilluns, a 24 de dehembre 1612, començà a entonar vespres de Nadal lo señor archebisbe de pontifical. Y és la primera¹⁰⁷³ volta que à exergit lo pontifical. Y dix la missa de Nadal, la del Gall, y la tercera en la Seu, solemnement. Y convidà als señors canonges a dinar.

770.

ELECTIÓ DE PROVINCIAL DE SENT FRANCÉS

Dimecres, a 26 de dit, los frares de¹⁰⁷⁴ Sent Francés feren solemne processó a la Seu per la electió de provincial, que fonch frare Cabanes. Y predicà frare Collado, de la matexa Orde.

771.

MORT DE LA FILLA DE BELTRAN

Dilluns, a 31 de dehembre 1612, soterraren en Predicadors, en lo vas del sant fray Lluís Beltrán, a doña Àngela Bertran y d'Escrivà, muller de don Pedro Scrivà, señor de la Secca, y filla de Jaume Beltran, cavaller germà de dit sanct y neboda de dit sanct. Morí en lo hort de Sent Pere,¹⁰⁷⁵ al carrer devallant lo pont de Serrans, que hallí estava de casa. ||^{173v}

AÑY 1613. JHESÚS, MARIA

772.

DIMATS, LO PRIMER DE GINER, ETSÈTERA (*Vide* pàgina sequenti)¹⁰⁷⁶

Dijous, a 3 de giner 1613, feren crida que puguesen entrar vi los que voldrien, encara que fosen fora la contribució.

773.

GERMANDAD MIA AB SENT FRANCÉS

Dit dia de dijous, a 3 de giner 1613, lo ministre general de Sent Francés em donà un cartell de germandad de tota sa religió, per a mi y als meus, y dia lo general fray Joan del

¶¹⁰⁷³ Tot seguit, ratllat: «y». ¶¹⁰⁷⁴ Tot seguit, mot ratllat i il·legible. ¶¹⁰⁷⁵ Al manuscrit: «Sent Pare», encara que la confusió podria estar en «son pare». ¶¹⁰⁷⁶ Des-

prés de «sequenti» hi ha un signe consistent en una creueta, amb un punt en cada angle, que reapareix al foli 174r, a l'altura de l'entrada 768.

Hierro. Y portava una pateneta que los que tocaven ab ella guanyaven infinits perdons y indulgències; la qual consta ésser falsa.¹⁰⁷⁷

774.

ANADA DE DIT PROVINCIAL

Disapte, a 5 de giner 1613, dit ministre general se n'anà de València a altres parts. Déu lo encamine en son sant servici.

775.

NOVEDAD EN LA SEU

Diumenge, a 6 de giner 1613, dia dels Reys, lo señor archebisbe havia de dir lo offici en la Seu y predicar. Y féu posar lo sitial enmig del planell de l'altar mayor de vellut carmesí, cubert ab tafatà del mateix. Y ls señors jurats estaven en la casa del magíster de la Seu y enviaren un recaudo, al reverendíssim señor, que fes llevar lo sitial. Y sobre açò y agué dades y preses.

Y lo canonge, don Federich Vil·larrasa, abonava y fia la part del reverendíssim señor. Y manà dit señor que no cantasen la hora que havien ||^{174r} començat, y pararen de cantar la hora. Y tots se pensaren que posaria entredit.

Y ya essent molt tart, los señors jurats vingueren de hon estaven, ab los verguers davant. Y de manera que, axí com començaren a entrar dits señors en lo rextat entravesat, los verguers llevaren lo sitial y la cadira de vellut carmesí, ab fresos de or guarnida, y tot lo demés.

Y restant una catifa digueren y manaren, dits señors, que la llevasen també, que no y restàs rastre algú. Y axí u feren. Y estava la¹⁰⁷⁸ Seu ab moltíssima gent ab gran avallot. Y manà dit reverendíssim señor, a totes les parròchies, que no's predicàs. Y axí's féu.

Y axí, dit reverendíssim señor no dix la missa ni predicà, sinó un domer dix la missa, com se acostumava.

Y aquest dia dinà ab les canonges Frígola, Vil·larrasa y Belmont, ab molta alegria y content, en palàcio.¹⁰⁷⁹

776.

EDICTE QUE NINGÚ ORDENAT SE FES MÀXQUERA

Dit dia, féu publicar un edicte, ab *late sentencie* y vint y sinch lliures de pena, que ningún ordenat, *etiam* de corona, se disfrasàs y's fes màxquera.

¶ ¹⁰⁷⁷ Al marge dret, eixint-se'n del caixer del text: «...la qual consta ésser falsa». ¶ ¹⁰⁷⁸ Al manuscrit: «lo».

¶ ¹⁰⁷⁹ Al marge dret, eixint-se'n del caixer del text: «...y Belmont ab molta alegria y content, en palàcio».

777.

DESASTRE EN LO SITAL DEL REVERENDÍSSIM SEÑOR

Dimats, lo primer de giner, dia de Cap d'Any 1613, en Predicadors, feren la festa de la confraria del Santíssim y Dulíssim Nom de Jhesús, y ab missa nova. Y posaren al cap de l'altar lo sital del reverendíssim señor archebisbe de morat. Y aconegué que, per la gran festa que's fia, soltaren uns pardalets a bolar. ¶^{174v}

Y hu de aquells vingué a caure en una llàntia, la qual venia a donar enfront del sital. Y esbalotegant-se dins la llàntia, que estava ben adornada de oli, ne llansà moltes gotes de oli dins lo setial, de manera que l'hagueren de llevar. Y lo señor reverendíssim se n'hagué de muntar a la tribuna y no estigué en ell.

Y dien que lo pardal era cadenera, pronòstich de lo que havia de succehir lo diumenge següent, dia dels Reys, a 6 de giner, en lo cap de l'altar de la Seu, sobre lo sital també.

778.

Dijous, a 10 de giner 1613, los cocheros portaren en una filera més de cent galeres de arena a la obra de Sent Andreu, a les deu hores del matí. Y après ne portaren, cascú per si, alguns camins.¹⁰⁸⁰ Y anava-y la galera del señor virey y del señor archebisbe les primeres.

779.

MORT DEL JURAT SALINES

Divendres, a 11 de giner 1613, soterraren en lo lloch de Mislata a Diego de Salines, jurat que era de València. Y morí allà, en la casa que hallí tenia. Y estava parrochià en la de Sent Martí de València. No y agué acompanyament algú. Digueren-li hallà, ans de soterrar lo cos, set misses cantades. Y assistiren quatre rectors e vicaris de entorn del lloch de Mislata y dotse frares de Jesús.

En estos dies durava la gran mortaldat de gichs, de la casi peste de pigota.

780.

CLAVAREN LA MÀ EN LA PLAÇA DE LA SEU, AB NOU BOCHÍ

Disapte, a 12 de giner 1613, clavaren la mà en la plaça de la Seu a un fadrí del lloch de Girivella.¹⁰⁸¹ Y perquè no y havia bochí, que era anat a Lusena, a sentenciar uns bandolers, feren que un fadrí, fill de un tintorer de València, que estava en la presó sentenciat a tres anys a galeres, molt rebocat, li clavà la mà.

¶¹⁰⁸⁰ En l'accepció de «vegada». ¶¹⁰⁸¹ Xirivella.

Y fonch tan gran lo avalot del gichs y hòmens, contra'l nou bochí, que'l pensaren matar. Y tornaren-lo a la presó ab gran avalot, y posaren-lo entre dos portes. Y de hallí a una estoneta li posaren una careta, y un aguazil lo va traure al pont de la Trinitat, y's despedí de aquell.

Creu-se que li perdonaven les galeres, y'l desterraren. Y açò fonch entre dotse y una de migjorn.

781.

TORNADA DELS SÍNDICHS DE LA CORT

Diumenge, a 13 de giner 1613, a les quatre hores de la vesprada vingueren los síndichs enviats per la ciutat a la Cort, per lo[s] negocis de les imposicions y sises. Y dien tots que portaven bon recapte per al pobre.

Y's dien, la hu, Francisco March, ciutadà, que estava de casa en lo carrer de la Xerea, y N. Pomar, çabater, y mestre Geroni, matalafer. Los quals anaren a Madrid dimats, a 9 de octubre, dia de sent Dionís, 1612. Y no portaren cosa que aprofità als pobres, sinó al mateix Francisco March, que agué porrogació del sindicat y una pensió de un bisbat per a son fill. ¶^{175v}

782.

FURT DEL *LIGNUM CRUCIS* DEL SOCORS

Diumenge, a 20 de giner 1613, en lo Socors, monastir fora de València, entrant-se'n los ministres de l'altar, de acabar la missa mayor, furtaren de dit altar lo reliquiari que estava lo *lignum crucis*.

783.

Dilluns, a 21 de giner 1613, los del lloch de Benimàmet, a la vesprada portaren vint-y-sinch càrregues de calç per a Sent Andreu. Y lo endemà també altres tantes.

784.

OBRIREN ALTRA VOLTA LA PORTA DEL STUDI GENERAL Y LA TORNAREN A TANCAR

Dimecres, a 23 de giner 1613, a mitganit, no's sab qui, derrocaren y obriren la porta del Studi General, la antiga, que estava a la placeta del Seminari del Col·legi. Y hagué gran avalot en València.

Y a l'endemà, per orde dels señors jurats, se tornà a tancar. Per ço que dien los del Seminari que'ls tornasen dos mil ducats que havia costat fer la porta a l'altra part, y lo que hallí havia adobat lo señor excelentíssim, y més la pena que y havia de quatre mil ducats aposada, sempre y quant obrisen la vella, que eren molt contents.

785.

GRADUAREN AL DOCTOR PASCUAL,¹⁰⁸² RECTOR DE SENT MARTÍ

Dijous, a 31 de giner 1613, a la vesprada graduaren de doctor en Theologia al rector de Sent Martí, mosén Joan Pasqual. Y sols lo graduaren ab lo acte de punts segrets, per ser persona de tanta bondad, lletres y de propòsit.

786.

REGENT MICER MAYOR

Dimats, a 19 de febrer 1613, vingué nòmina que micer Mayor fos regent de València.

||^{176r}

787.

MORT DE FRARE COLLADO

Dilluns, a 11 de febrer 1613, morí lo reverent frare Collado, de la Orde de Sent Francés. Y cert que era persona de gran exemple y gran predicador

788.

LOS QUE MATAREN A ARMÚNIA, A 1 DE OCTUBRE DE 1612

Dilluns, a onse de març 1613, penjaren a hu que's dia Sans, velluter, y a Just, llaurador de Torrent, perquè mataren a Baltazar Armúnia, cavaller, dilluns, lo primer de octubre 1612.

Y perquè y avia grans fanchs, que havia més de dotse dies contínuos [que] plovia, los portaren en unes galeres. En una anaven los capellans de l'Hospital, que era la primera, y en l'altra anaven los dos: lo Just, primer, ab dos teatinos, y lo Sans, més arrere, ab altres dos. Y com plovia tant lo Just anava molt cubert, perquè estava molt destrosat dels torments que li havien donat. Y l'altre no tant, perquè tantost cantà que, per orde de Vicent Martí, fill de March Martí, notari, o havien fet.

Y pasaren per davant de Sent Martí. Per ço que les galeres no podien pasar per la Peixcateria. Y dien que eren hòmens que'n fien offici de matar Y lo Sans no tenia sinó 18 o 19 anys.

¶¹⁰⁸² Com hem dit anteriorment, vegeu la nota 106 sobre el doctor Joan Pasqual.

789.

PENJAREN A VICENT MARTÍ, LO QUI INDUHÍ ALS SOBREDITS EN DITA MORT

Dilluns, a 18 de març 1613, penjaren a Vicent Martí, fill de March Martí, notari, per haver induhí y consentit que·ls sobredits matasen a Baltazar Armúnia.

Y posaren a cada pilar de forca una gramalla. Y après de penjat lo posaren en un atahüt y·l soterraren en Sent Thomàs. Y dien que havia fet molts insurts y mals fets. Y acompanyaren-lo lo rector de Sent Martí, Joan Pascual,¹⁰⁸³ lo doctor Arguedes y Çabata y altres. ||^{176v}

790.

DELS DIABLES DE SENTA MÒNICA¹⁰⁸⁴

Dimats, a 26 de març 1613, y agué gran avalot en lo monastir de Senta Mònica, fora lo portal dels Serrans. Per ço que havia més de quinze dies que ya havia tres diables que eren vinguts a inquietar tres novicis que y havia en lo monastir. Y principalment hu que·s dia fray Carpi, fill de un semoler, que estava en lo carrer d'En Bou. Y los tres diables se nomenaven: la hu Trencacosetes, y l'altre Maymonet y lo altre Tans de Garrofet. Y molts vehins són estats en companya de dits religiosos per acompanyar-los. Y·ls diables los fien molt gran dany, que no·ls dexaren plats, ni escudelles, ni obra de terra que·ls aprofitàs.

Y dimats, entre nou y deu hores del matí dit, a 26 de març, frare Pere, de Sent Francés, ne conjurava y llançà los dos, y al punt que·ls llançà plogué pedra y a[i]gua. Y quant los conjurava li dien que se n'anàs en hora mala. Y prengué de les cames al dit Carpi, que·l tenia davall lo seu manto, y l'arrastrava, y ab los conjurs lo dexà. Y li dix que se n'anàs Cugot¹⁰⁸⁵ en hora mala. Y vien los vehins com jugaven a la tarongeta en alt y no vien qui jugava. Y que vien que jugaven en un capuchó, com qui juga a la pilota.

Y digueren que dits diables eren venguts de Palerm¹⁰⁸⁶ per a inquietar los dits novicis. Y·ls pobres frares del monastir no gosaven dir a ningú, per no alterar la gent; fins tant que no pogueren més. Que estant una vesprada en la disciplina, y havent-hi alguns seglars, mogueren tanta avalot y remor que s'espantaren, y axí foren forçats a descobrir-o ad alguns. ||^{177r}

791.

MORT DE VALLPEDROSA

Disapte, a 30 de març 1613, soterraren en lo monastir de les monges de la Concepció a [...] ¹⁰⁸⁷ Vallpedrosa, que estava als teatinos de Sent Pau.

¶ ¹⁰⁸³ Ítem. ¶ ¹⁰⁸⁴ Al marge esquerre, dalt del títol, tres creuetes en línia horitzontal. ¶ ¹⁰⁸⁵ Nom ofensiu, segurament relacionat amb «coguç», ma-

rit de l'adúltera. El *DCVB* el considera de significat desconegut. ¶ ¹⁰⁸⁶ Al text: «Parlem». ¶ ¹⁰⁸⁷ En blanc.

792.

SENTÈNTIA A DON MATHIAS JOFRÉ

Disapte, a 30 de març 1613, donaren sentència de mort a don Mathias Jofré per haver fet matar a Armúnia. Y dilluns, a 20 de maig 1613,¹⁰⁸⁸ vingué ratificació de la sentència de Madrid, y la y notificaren al dit.

793.

MORT DE LA MULLER DE DON GINER

Diumenge, a 31 de març 1613, morí la muller de don Giner de Perellós, dona N. d'Íxer, germana de don Gonzalo d'Íxer, frare capuchino.

794.

Diumenge, a 31 de març 1613, morí Damià de Gaya, notari, a les Pujades.

795.

PREDICÀ, EN LA SEU, MALUENDA.¹⁰⁸⁹ Y¹⁰⁹⁰ DIT FRARE, THOMÀS MALUENDA,¹⁰⁹¹ MORÍ EN LO PALÀCIO DEL SEÑOR ARCHEBISBE. Y L PORTAREN A 7 DE MAIG 1628 A PREDICADORS, A SOTERRAR

Diumenge, a 31 de març 1613, y dia de Rams, predicà en la plaça de la Seu fray Thomàs¹⁰⁹² Maluenda,¹⁰⁹³ de la orde de Predicadors, y féu la benedictió lo canonge Torres, y féu lo offici.

¶¹⁰⁸⁸ Des de «1613» fins al final de l'entrada, el text és escrit al marge dret del foli 177r. ¶¹⁰⁸⁹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶¹⁰⁹⁰ Línies escrites en lletra més petita, entre el final de l'entrada i el principi de la següent. ¶¹⁰⁹¹ Tomàs Maluenda (Xàtiva, 1566-1628). És una de les figures més brillants de l'orde dels Dominics del seu temps. Estudià les matèries de Gramàtica, Lògica i Filosofia al monestir de Predicadors, i per sí mateix, grec i hebreu. Va prendre els hàbits al monestir de la Santa Creu de Llombai i professà el 1582. Va traslladar-se a Roma en el 1601, on va establir amistat amb frare Isidoro Aliaga, -aleshores lector de Prima de Teologia i regent d'Estudis del Convent de la Minerva-, ciutat on adaptà el missal de la seua orde a les noves exigències papals i publicà l'obra *AntiChristo*. El

1605 la Sagrada Congregació de l'Índex li va encarregar que corregís les errades dels amanuenses i de la premsa de les obres de la Biblioteca dels Sants Pares. I fou elegit, el 1608, definidor i elector general per la Província d'Aragó; any en que també feren provincial el frare Isidoro Aliaga, que després seria nomenat arquebisbe de València, de qui sempre seria personal de la seua confiança. Entre la seua prolífica producció tenim les obres següents: *Monogamia Beatissima Anna, Genetricis Dei matris...*; *Opusculum de Hebrae voce Hosanna*; *Annotationes, castigationes locorum depravatorum*; *Tractatus de Incarnatione Verbi Divini* etc. Vegeu V. XIMENO: «Fr. Thomàs Maluenda», en *Escritores del Reyno...*, op. cit., tom II, pp. 312-316. ¶¹⁰⁹² A l'interlineat: «Thomàs». ¶¹⁰⁹³ Vegeu la nota 1091, sobre fra Maluenda.

796.

MORT DE LA MULLER DE DON GINER

Dilluns, a 1 de abril 1613, soterraren a la muller de don Giner de Perellós en Sant Salvador. [Anà] sols lo fill, agramallat.

797.

MATAREN A N. NAVARRO

Dilluns, a 1 de abril 1613, mataren en la plaseta de Sent Martí, ab una estocada, a les honse hores de migjorn, accabant de pasar lo accompanyament de la dita difuncta, al fill de Pere¹⁰⁹⁴ Navarro, que està de casa al costat del forn de Sent Vicent martre. Y morí dins de la porta de Sent Martí, sens poder parlar ni dir Jesús, devés de la abbadia. ¶^{177v}

798.

BENEDICTIÓ DE LA CRISMA

Dijous, a 4 de abril 1613, que fonch dijous sant, lo reverendíssim señor archebisbe benehí la santa chrisma ab grandíssima gràcia y donayre. Y a la nit anà a les stacions a peu descals, ab grandíssim exemple.

799.

PECHO SOBRE·LS LLOGUERS DE LES CASES

Divendres, a 10 de abril 1613, feren crida los jurats¹⁰⁹⁵ que tots los amos de les cases que manifestasen les cases que tenien, dins deu dies –y los preus ab què les llogaven– sots pena de vint-y-sinch lliures y de pèrduda de la anyada de aquell any, en poder del scrivà de la Sala. Y que cascun llogater pagàs de tribut y pecho un sou per lliura de lloguer. Açò ha[n] portat los señors síndichs elets que anaren a Madrid. Y no's posà en execució.

800.

CONTRA·LS CAMVIS

Diumenge, a 14 de abril 1613, *dominica in albis*, lo señor archebisbe féu publicar un edicte, *late sentencie*, contra·ls que prenien diners, a canvi, per albarans de taula del General y per partides de Taula.

¶¹⁰⁹⁴ A l'interlineat: «Pere». ¶¹⁰⁹⁵ Eixint-se'n de la línia, al marge dret: «los jurats».

801.

NOVETAT EN LA SEU, DE VESPRES

Dit dia tocaren a vespres en la Seu a la una hora y un quart; y sempre tocaren fins prop de les quatre. Y la causa fonch perquè dien que lo señor archebisbe envià a dir als cononges que¹⁰⁹⁶ sa reverendíssima volia començar les vespres, per ser de sent Vicent Ferrer, y que vinguesen a acompanyar-lo, com era costum.

Y dien que li enviaren a dir que en hora ¶^{178r} bona, però que havia de vestir-se en lo acompanyament y havia de venir vestit ab robes de chor. Y sa reverendíssima dien que no volia, sinó ab lo hàbit ordinari que portava. Y los canonges no volgueren acompanyar-lo. Y en estes rèpliques se estigueren tant. Y a la fi, dit reverendíssim señor, vent que no'l venien a acompanyar, se'n baxà a soles y se n'entrà en lo chor y se va aseure en la cadira primera més alta, a mà dreta, a hon se acostumava seure lo señor patriarcha. Y començaren les vespres un domer y acabades se n'ixqué. Y acompanyaren los canonges fins a la porta.

Y li vingué nova, a dit reverendíssim señor, de com lo duch de Lerma li presentava graciosament lo ort que havia comprat del quòndam Patriarcha, que'ls col·legials del Corpus Christi li havien venut, que estava als Capuchinos, y se n'anà hallà.

Y après Miquel Joan¹⁰⁹⁷ Peris, ciutadà, en lo any 1622 lo comprà com a béns del duch de Lerma, als primers mesos de l'any.

802.

FESTA DE SENT VICENT FERRER

Dilluns, a 15 de abril 1613, dia y festa de sent Vicent Ferrer, dix la missa solemne don Baltazar de Borja y archidiano de Xàtiva.

Y a la vesprada anava los señor archebisbe en la processó de pontifical y per assistents don Baltazar de Borja y lo sagristà.

803.

MORT DE FRAY GERONI CABANELLES, DE EDAD DE 61 O 62 AÑYS. Y DIMECRES, A 17, FEREN GRAN TÚMULO; TROBÀ'S-I LO VIREY Y PREDICÀ FRARE PELLICER

Dimats, a 16 de abril, entre deu y onse, ans de migjorn, morí fray Geroni¹⁰⁹⁸ Cabanelles, de la orde de Sent Francés. Y morí en lo ort dels Cabanelles, fora'l portal de Sent Vicent. Y'l portaren en una carroça a Sent Francés a les onse hores del dit dia.

¶¹⁰⁹⁶ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible. ¶¹⁰⁹⁷ A la línia, ratllat: «Jaume»; a l'interlineat: «Joan». A partir

d'ací i fins al final de l'entrada, el text és escrit al marge dret. ¶¹⁰⁹⁸ A l'interlineat: «Geroni».

Y a les 12 hores, fray Pere, de dita orde, féu exir de un cos de una dona endemoniada dos dimonis en la sagrestieta de Sent Antoni de Pàdua, davant de mi y de altres. Y's dia Francisca Pastor, muller de un carnicer ¶^{178v}

804.

MODUS PER HOC ES[T] TRANSLATUM

*Hoc est translatum bene et fideliter factum Valencie per me N. notarium publicum ciuitate et regni Valencie, die 21 N. mensis N. anno a nativitate domini nostrum. Sumptum veredice legaliter atque bene a quadam clausula legati sive hereditaria contenta yn vltimo testamento N. recepto per N. die N. anni N. et post dicti testatoris obitum per dictum et eundem notarium publicato die N. dictionum mensis et anni seu anni N. in suma publicam et pergameneam formam redacto, non vitiatum, nec cancellato, nec ni aliqua eius parte suspecto, sed omni prorsus vitio et suspicione carente, cuius quidem clausula thenor sequitur sub his verbis.*¹⁰⁹⁹ En etts. Ítem etts.

805.

FESTES PER MOSÉN SIMÓ

Dimecres, a 24 de abril 1613, a la nit feren en València grans lluminàries de boles y farons y aches, per la vespra de la mort del gloriós benaventurat angèlich mosén Francés Geroni Simó, prevere beneficiat en la parròchia de Sent Andreu de València.

Era increïble les lluminàries que y avien en València. Y en lo campanar de dita parrochial y havia moltíssimes aches y moltes botes. Y molts particulars se senyalaren a fer grans lluminàries y fochs.

Y en palàcio del señor archebisbe no y <a> havia, sols es via llum; de què la gent tenia que admirar-se, de cosa tan nova.

Y agué en València mil quatre altars de sent Simó; perquè qui'ls contà y escrigué se'n cansà de anar per tota València, que n'i havia més. ¶^{179r}

806.

SERMÓ EN SENT ANDREU, PER FRARE SOBRINO

Dijous, a 25 de abril 1613, dia de sent March, predicà en la parrochial de Sent Andreu fray Antonio Sobrino, provincial dels frares de Sent Joan de la Ribera, sanct religiós. Y dix la missa lo il·lustríssim señor don Baltazar de Borja, archidiano de Xàtiva. Y tot lo cap de l'altar estava enpaliat de draps de brocat de la Seu, y assistí lo señor virey. Y¹¹⁰⁰ après dit provincial se n'anà a Sueca y li donaren la ermita de Nostra Señora dels Salsers, de dita vila, per als seu[s] frares.

¶¹⁰⁹⁹ Tot seguit, mot ratllat i il·legible. ¶¹¹⁰⁰ A partir d'ací, i fins al punt i a part següent, el text és escrit al marge dret.

Y en Sent Martí predicà frare Ximenes, que fonch lo any pasat provincial de dits religiosos de sent Joan de la Ribera. Y dix grans excel·lències del benaventurat sent Simó. Y agué solemne offici, ab cantors y música y grandíssim auditori, perquè dix que lo seu sermó havia comunicat «...*con su hermano fray Sobrino.*» Y que Sobrino també havia-li comunicat lo seu, que havia de predicar com é dit. Y dix que casi tot era hu «... y *que el suyo tenia más que decir de sant Simó que no fray Sobrino.*»

Fa advertir que, sobre estar casi ple tot lo àmbit de la església, era a tan gran lo silenci que y havia que parexia que no y havia ningú.

Dix la missa Joan Baptiste Planes, beneficiat en dita església. Y lo qui prengué a càrrech fer casi tot lo gasto. Y esta nit y agué los matexos altars y lluminàries.

807.

PROHIBITÓ DE PREDRENYALS¹¹⁰¹

Dimecres, a 26 de abril 1613, al matí se publicà una pragmàtica real vedant absolutament tota manera de pedrenyal ab gravíssimes penes. Y yo la comprí.¹¹⁰²

Y dimats,¹¹⁰³ a 11 de juny, publicaren un edicte sobre lo mateix en la Seu, dels senyors inquisidors. Y a 23 de juny, dit any, lo señor archebisbe féu mandato que ningún capellà en tingués. (*Vide infra*, foli 182).

Dijous, a 16 de dehembre 1621, altra crida tornant los predrenyals llarchs (*pro ut infra*, foli 376).

808.

Dit dia, a les sis hores del matí se pegà foch en casa Rafel lo flasader, en la cuberta més alta, prop la Mercé. ¶^{179v}

809.

MORT DEL DOCTOR MANERA

Divendres, a 10 de maig 1613, soterraren en lo vas Nou, y fonch lo primer que's soterrà dels capellans de Sent Andreu, al doctor Manera, beneficiat en dita església, que havia anys que havia perdut lo seny.

¶¹¹⁰¹ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció, i al marge esquerre un signe consistent en una creueta sobre un cercle, que es repeteix també un poc més avall. ¶¹¹⁰² Signe de la creueta

sobre un cercle, que trobem a l'inici de les dues últimes línies del caixer. ¶¹¹⁰³ A partir d'ací, el text del paràgraf és escrit al marge dret i al final de l'entrada 799.

810.

RECTOR DE SENT MARTÍ¹¹⁰⁴

Disapte, a onse de maig 1613, prengué possessió entre deu y onse hores del matí,¹¹⁰⁵ de la rectoria de Sent Martí de la ciutat de València, lo doctor en Theologia Joan Hosta, beneficiat en la Seu de dita ciutat; que permuta *auctoritate apostolicha* ab son oncle, lo doctor Joan Pascual,¹¹⁰⁶ qui ans era. Lo qual prengué possessió de la rectoria lo 29 de abril de 1610, per mort de mosén Geroni Urgellés, que morí a 16 de abril, dit any 1610.

Déu lo dexe ben governar en servici de nostre Señor y de les ànimes que se li han accomanat.

811.

PEIX MARÍ

Diumenge, a 12 de maig 1613, viu yo, juntament en altres capellans, un peix marí, llarch de dos alnes, ab quatre peus, y les mans ab dits y ungles com de persona, y lo cap gran com un truch migà de birles, ab <v>ulls no molt grans. Y tenia nasos com a gos, y bufava, y al costat del nas obria com a uns talls de mig pam de llargària, y tenia la pell com de escat y los braços com a tall dels de fardacho. Vérem-lo en los Peixcadors, en casa de un peixcador que'l va traure en la xàrsia, y'l portaren lo dia enans ab una escala. Y après de dita casa lo pasaren a un hort, dit de Visiano, al costat del de Vanaclocha. ^{1180r}

812.

CONCÒRDIA DE SENTA CATALINA Y SENT MARTÍ (*Vide* foli 165 a foli 167. Al-tres concòrdies a foli 285)¹¹⁰⁷

Dilluns, a 20 de maig 1613, morí en Senta Catalina martre mosén Marco Ximeno, pre-vere doctor en Theologia y beneficiat en dita església. Y aquest dia feren altra concòrdia los de Senta Catalina ab los de Sent Martí, que sempre y quant morís algun beneficiat de Senta Catalina, los de Sent Martí li diguesen en Senta Catalina la missa de cos present. Y axí mateix los de Senta Catalina en Sent Martí. Y que les campanes de les dos esglésies tocaren general, com si fos un mort qualsevol de cascuna església.

Y en la mort de mosén¹¹⁰⁸ Gavarda no's guardà en lo dir de la missa cantada, que morí a 30 de juliol 1613. <de>¹¹⁰⁹ La missa no's féu perquè lo rector de Senta Catalina la dix.

Aquest dia se notificà la sentència de mort a don Mathias Jofré, que era venguda de Madrid.

¶ ¹¹⁰⁴ Al marge esquerre, dalt del títol, sanefa d'atenció. ¶ ¹¹⁰⁵ Al marge dret, com a incís: «entre deu y onse hores del matí». ¶ ¹¹⁰⁶ Vegeu la nota 106. ¶ ¹¹⁰⁷ Al marge dret, dalt del títol, sanefa d'atenció.

¶ ¹¹⁰⁸ A partir d'ací, eixint-se'n del caixer, el text és escrit al marge dret. ¶ ¹¹⁰⁹ Al marge dret, com a incís: «La missa no's féu, perquè lo rector de Senta Catalina la dix».

813.

LLEVAR LO CAP A DON MATHIAS JOFRÉ

Dimecres, a 22 de maig 1613, llevaren lo cap en la plaça de la Seu, a una hora de migjorn, a don Mathias Jofré, per haver fet matar a Baltazar Armúnia, cavaller. Y sobre ser jove, parexia persona de més de cinquanta-sinch anys, tant blanch estava de barba. Anava fet un sanct, tot vestit de dol, ab capús y sens barret, y descals.¹¹¹⁰

Fa advertir sobre aquest cas que a Baltazar Armúnia lo mataren dilluns, lo primer de octubre, a la nit, 1612. Los que'l mataren, que eren N. Sans y A. Just, los penjaren dilluns, a onse de mars 1613. Lo qui'ls induí, que era Vicent Martí, lo penjaren dilluns, a 18 de mars dit any, 1613. Lo principal, segons dien, que era don Mathias Jofré, dilluns a 20 de maig 1613, se li notificà la ratificació de la sentència, que avien donat en Madrid. Ell morí com un sanct. Déu li aja perdonat sos peccats per sa infinita bondad y misericòrdia.

Y'l soterraren en continent en la Seu, en la capella de senta Margalida. ¶^{180v}

814.

PUNYALADA A UN GICH DE 4 ANYS

Dit dia de dimecres,¹¹¹¹ a 22 de maig 1613, a les sinch hores de la vesprada, un home pegà a un gich, de quatre anys, una punyalada per lo coll davant la porta del forn de les Repenedides òlim, y ara de Sent Gregori. Entraren-lo hallí, davant en casa de un barber tort, que estava en lo cantó del carrer de l'Ensisam.

815.

Divendres,¹¹¹² a 24 de maig 1613, manà lo ordinari que no predicasen en la plaça de Ser-rans, com acostumaven a la processó de mosén Simó.

816.

SERMÓ DEL RECTOR. CONFIRMACIÓ EN LO CAPÍTOL DE LA SEU

Diumenge, dia de Pascua del Sperit Sant, a 26 de maig, predicà en Sent Martí lo señor doctor Joan de Hosta, benemèrit rector de dita parrochial, doctíssimament. Y fonch lo primer que predicà en dita església, après que era rector.

Aquest dia de Pascua¹¹¹³ manà notificar, en les troncs de les esglésies,¹¹¹⁴ monseñor reverendísim, que sa il·lustrísima confirmaria tots los tres dies de Pasqua. Y que portasen los gichs, de sis anys amunt de edad, al¹¹¹⁵ capítol de la Seu.¹¹¹⁶

¶ ¹¹¹⁰ Al marge esquerre, com a incís: «y sens barret y descals». ¶ ¹¹¹¹ Abans, a la línia, ratllat: «dilluns».

¶ ¹¹¹² Entrada escrita posteriorment i al marge dret.

¶ ¹¹¹³ A l'original, escrit «vascua». ¶ ¹¹¹⁴ Tot seguit, ratllat: «que». ¶ ¹¹¹⁵ A la línia, ratllat: «en lo»; a l'interlineat: «al».

¶ ¹¹¹⁶ Paràgraf escrit després de les dues entrades següents.

817.

FOCH EN LO BAÑY DEL STUDI

Dilluns, a 27 de maig 1613, a les deu hores del matí se pegà foch en lo bañy del Studi, y prest fonch remediat.

818.

TERRAT AVALL, UNA DONA

Dimats, a 28 de maig 1613, a les quatre hores del matí se llansà del terrat avall una viu-da, muller que era de Alós, lo corredor de orella, que estava en casa Querol, lo pasama-ner, al costat del forn de Sent Martí, y dien que era orada.¹¹¹⁷ Y en continent morí.

819.

MORT DE FRANCÉS PAU ALREUS¹¹¹⁸

Disapte, lo primer de juny 1613, a les huit hores del matí morí Francés Pau Alreus, scri-và de manament. Morí al Trinquet de Cavallers,¹¹¹⁹ en la casa dels Zanoqueres. ¶^{181r}

820.

PROCESSÓ DEL CORPUS, MOLT ENJORN

Dijous, a 6 de juny 1613, dia del Corpus, feren la processó molt enjorn, y acabà a les primeres oracions. Y anà lo reverendíssim señor archebisbe, fet un gran sant, darrere. Y portava lo pali d'enmig lo señor virey.¹¹²⁰ Y quant fonch a Senta Tecla la processó girà per la Corretgeria Vella a Sent Thomàs y tornà com acostumava, per davant lo Palau.

Axí's feu també lo¹¹²¹ primer de juny 1600, dia del Corpus, y també a 11 de juny 1626.

Y dit dia, presentaren a Sent Andreu una botja de capell que dien que y havia més de miga arropa. Era gran y molt redona, com astora de garbellar forment, y la pen-jaren davall lo orgue de dita església.

¶ ¹¹¹⁷ Orada, boja. ¶ ¹¹¹⁸ Francisc Pau Alreus era escrivà de Manaments. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Franciso Pablo Alreus», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 204,

257 i 337. ¶ ¹¹¹⁹ Es refereix al carrer Trinquet de Cava-llers. ¶ ¹¹²⁰ A l'interlineat: «lo señor virey». ¶ ¹¹²¹ Des de «lo primer...», fins a «... 11 de juny 1626», al marge dret.

821.

1R ANIVERSARI PER LOS CONFRARES DE LA MINERVA

Disapte, a 8 de juny 1613, se celebrà lo primer aniversari en Sent Martí per los confreres de la Minerva, essent clavari Berthomeu Puig, botiguer; y conservador, don Gaspar Vidal; y mosén Porcar, prior, y scrivà Assensi, apotecari.

822.

Dilluns,¹¹²² a 10 de juny 1613, morí Jaume Martí¹¹²³ Vasiero, notari del carrer de Cavallers.

823.

Dimats, a onse de juny 1613, publicaren un edicte en la Seu dels señors inquisidors, en lo qual confirmaven per als familiars la pramàtica dels predrenyals llarchs o curts: que no·ls portasen los familiars. La qual pramàtica se publicà divendres, a 26 de abril 1613. ¶^{181v}

824.

MORT DE MOSÉN FERRER

Dilluns, a 10 de juny 1613, vingué nova com mosén Genís Ferrer, beneficiat en Sent Martí, morí en Oriola.

825.

LO QUE ES DETERMINÀ PER ESSER MORT EN ORIOLA [MOSSÉN FERRER]

Dimats, a 11 de juny 1613, tingueren capítol en Sent Martí sobre què s'havia de fer sobre la mort de mosén Ferrer; si se havia de fer com se acostumava a fer si morira en València. Y·s determinà que·s fes com si morira en València. Y axí, dimecres a 12, digueren tots missa ressada per ell, y una missa cantada general y una lletania en lo chor.

826.

MORT DEL CANONGE SERVERA

Disapte, a 15 de juny 1613, a migjorn morí de repent lo canonge Thomàs Servera, de la Seu de València, y dix missa aquell matí.

Y diumenge a 16, al matí lo soterraren. Y aquest dia enviaren los elets de mosén Simó lo seu procés a Roma.

¶¹¹²² Davall, a l'interlineat i ratllat: «Diumenge». ¶¹¹²³ A partir d'ací, la resta de l'entrada és escrita al marge dret.

827.

CAYGUDA DE UN TERRAT

Dimecres, a 19 de juny 1613, caygué de un terrat de la Bolseria una muller de un guanter, molt honrrada y bona christiana, a les huyt hores del matí.

828.

PRIMERA CRIDA DE LA MINERVA; 2A, DIJOUS, A 26 DE SETEMBRE; 3A, DIJOUS, A 31 DE OCTUBRE; 4A, DIVENDRES, A 6 DE DEHEMBRE

Disapte, a 22 de juny 1613, al matí feren la primera crida los confreres *eo* administradors de la confraria de la Minerva de Sent Martí, per lo Jubileu Plenísim del dia de sent Joan, ab trompetes, públicament, ab los ministres de la ciutat. ¶^{182r}

829.

MANDATO DEL REVERENDÍSSIM ARCHEBISBE, QUE NINGUN CAPELLÀ TINGA, NI PORTE, ESCOPETA DE PREDRENYAL

Diumenge, a 23 de juny 1613, [es] publicà en les troncs de les parròchies un mandato¹¹²⁴ de l'il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe de València, que ningú tinga ni porte pedrenyals, llarchs ni curts, sots pena de cent ducats y un any de desterro y mig de presó, a ningún capellà que tal tindrà ni portarà.

Y no y avia censura alguna.

830.

Y est mandato fonch estampat a quinze de dit mes de juny. Y dins un mes que no·ls tinguessen des del dia de la publicació de dit mandato.

Y aquest dia don Rodrigo de Caldero, secretari de sa magestat, envià de Madrid una gran llàntia de argent y la posaren en la capella de mosén Simó.¹¹²⁵

831.

CAVALL MORÍ A LA MAR

Dilluns, a 24 de juny 1613, dia de sent Joan Batiste, se n'entrà dins la mar un cavall del conte de Cocentayna,¹¹²⁶ tancats los <v>ulls ab ulleres, y s'offegà.

¶¹¹²⁴ Al text original: «mandata». ¶¹¹²⁵ Línies escrites al marge dret i al final de l'entrada ¶¹¹²⁶ A la línia, ratllat:

«Albayda»; a l'interlineat, ratllat: «aguas», i tot seguit, sense ratllar: «Cocentayna», que també figura al marge esquerre.

832.

Dimecres, a 26 de juny 1613, al molt matí, los frares del Remey —*eo*,¹¹²⁷ per millor dir, per inductió de aquells, lo fiscal, y'ls nuncios del señor official,¹¹²⁸ (les llevaren) juntament ab huns bastajos—, llevaren del cap del pont de la Mar, devés Sent Joan de la Ribera, dos creus que'ls frares de Sent Joan de la Ribera havien fet posar ab una figura del venerable Simó. Y¹¹²⁹ portaren al monastir del Remey¹¹³⁰ les creus y lo demés en que estaven adornades. Y donaren molt que murmurar. ¶^{182v}

833.

Diumenge, a 30 de juny 1613, lo reverendíssim señor archebisbe féu publicar un edicte excomunicant a tots aquells que haguesen escalat *eo* entrat en lo Remey, y havien llevat les creus que havien depositat —de quan les llevaren del cappont de la Mar— y les havien tornades hallí.

834.

FOCH EN CASA ALFONSO,¹¹³¹ NOTARI

Dilluns, a nou de juliol 1613, a migjorn acontegué a la devallada de Sent Francés, en casa de Alfonso, notari, que un gich, furgant per lo forat de la clau ab una mecha encesa en una caixa, dins aquella y havia uns flascos de arcabús plens de pólvora, y damunt de la caixa, que estava tancada, estava gitada una criatura de mamella. Fon la sort que's pegà foch a la pólvora y alçà la criatura fins al treginat y causà alguna inquietut en la casa. Y a la criatura la chamuscà lo foch un poch. Y tocaren a foch a gran presa Sent Francés, Sent Martí, Sent Joan, la Mercé.

835.

Dimecres a 10 de juliol 1613, a les 8 hores del¹¹³² matí, en lo regne de Barcelona, entre Sent Feliu y Reig,¹¹³³ ixqueren uns quatre gascons bandolers. Ixqueren a robar a don Emanuel Filaberto, comte de la Bastida, mayordom¹¹³⁴ del sereníssim príncep de Saboya, que'l despacharen los prínceps de Saboya de Montserrat, a hon estaven, a Barcelona, y'l mataren. Y feren gran sentència dels tres. Perquè lo hu dels quatre dien que s'asegurà. Y feren grans crides los diputats, consells y la ciutat, y cascú prometé de per si mil ducats a qui u descubris. Y axí fonch prest descubert.

¶¹¹²⁷ Des de «...*eo* per millor» fins a «...huns bastajos», escrit al marge dret com a incís. ¶¹¹²⁸ Tot seguit, ratllat: «los». ¶¹¹²⁹ A la línia, ratllat: «y se'n»; a l'interlineat: «y». ¶¹¹³⁰ A l'interlineat: «del Remey». ¶¹¹³¹ Deu tractar-se del notari Hieroni/Jeroni Alfonso. Vegeu

V. GRAULLERA SANZ: «Jerónimo Alfonso», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, p. 130. ¶¹¹³² A partir d'ací, l'entrada és escrita al marge dret i al final del foli 182v. ¶¹¹³³ Possiblement es refereix al municipi de Reus. ¶¹¹³⁴ A la línia: «mayor-»; a l'interlineat: «-dom».

836.

REVOCACIÓ DE LES INDULGÈNCIES QUE PORTAVA LO GENERAL DE SENT FRANCÉS

Diumenge, a 14 de juliol 1613, se publicà un edicte per lo¹¹³⁵ señor archebisbe, y expedit per dit official, Antoni Serra, son official –y per aquell fermat a 13 de dit– ab lo qual manaven que portasen uns papers de indulgències que en mesos pasats se havien ^{1135r}estampats, de indulgències que portà lo general dels Franciscos. Perquè no eren verdaderes, segons en dits papers estampats estava. Y que portasen aquells ab les¹¹³⁶ grans creus y medalles que cascú tenia al señor official, dins deu dies.

837.

PRIVATS TRES ALGUAZILS

Dilluns, a 14 de juliol 1613, llevaren per orden de sa magestat tres vares de aguazils, a saber és: a Ramos, a Martínez y a Simón Andrés, perquè no prengueren a mosén Martínez, beneficiat en Sant Salvador, per trobar-lo una nit ab pistoles, y se'ls ne fuixqué.

838.

PRESÓ DEL DOCTOR EN MEDICINA, JUSEP PERIS

Dimats, a 15 de juliol 1613, portaren de la Universitat de València a la Inquisició a Jusep Peris, doctor en Medicina –*vide infra*–, que'l cremaren a 27 de octubre de 1616.

839.

Dijous, a 17 de juliol 1613, romperen en la plaça de la Seu moltes claus de predrenyals, damunt de una enclusa y mall.

Dilluns, *infra pàgina següent*.¹¹³⁷

¶ ¹¹³⁵ A la línia, ratllat: «ab lo»; a l'interlineat, «per lo». ¶ ¹¹³⁶ Al manuscrit: «los». ¶ ¹¹³⁷ Entre les dues entrades i al marge esquerre, escrit i ratllat: «Dilluns, a 21 de juliol 1613, vingueren dotse galeres

al Grau, y portaven als prínceps de Saboya, y lo mayor restà. Y lo altre se n'anà ab deu galeres a Dénia...» i tot seguit dos mots il·legibles i, davall, una prova de ploma.

840.

ENTRADA DEL PRÍNCEP DE SABOYA.¹¹³⁸ GALERES, A 4 DE MAIG 1599, NE VINGUEREN 20; Y A 22 DE JULIOL 1599, NE VINGUEREN ONSE

Dimats, a 23 de juliol 1613, a les dos hores de la matinada vingueren a la placha del Grau dotse galeres, ab los fills, dos,¹¹³⁹ del duch de Saboya. Y lo mayor se'n vingué al Real de València, y lo més gich, que era comanador de Malta, se n'anà encontinent ab les deu galeres, dien que a Dénia. Y restaren dos galeres en la placha.

Feren-los grandíssima salva los baluarts. Y, a la vesprada, los señors jurats y cavalleria de València lo visitaren y donaren la benvenida. ¶^{183v}

841.

EN MAGDALENA, AVALOT ENTRE FRARES Y APOTECARIS

Dilluns, a 22 de juliol 1613, dia de la gloriosa Magdalena, y agué gran avalot entre les monjes Magdalenes y los frares de Predicadors, y'ls apotecaris. Per ço que com ya era antiquíssima costum que los apotecaris fien la festa y portaven predicadors a son gust.

Y ara, en est any 1613, los apotecaris fien que predicàs lo pare Malonda, de la Companya de Jhesús, de la Casa Professa, y'ls de Predicadors no u volien. Y agué en dies ans grans avalots, de manera que les monjes volien lo que los apotecaris havien acostumat ha fer, y'ls frares que no.

Axí que los apotecaris no feren festa ni empaliada, ni cosa ninguna. Ans bé dihu-en¹¹⁴⁰ que la pitansa, que acostumaven a donar aquest dia a les señores monges, la enviaren a l'Hospital, y sols los enviaren una vedella, perquè elles no tenien la culpa.

Y dien que frare Català, que en est any era prior de Predicadors, fonch la causa de açò, perquè predicava Malonda. Y per bé que lo virey s'i posà de per mig no y aprofità cosa, ni altres persones.

842.

Y lo dimats, a 23, com é dit, féu la ciutat la crida que entoldasen los carrers porque volien pasechar per ella al príncep de Saboya ¶^{184r}

¶¹¹³⁸ Text ratllat al marge esquerre, a l'altura de l'entrada 83, amb el contingut següent: «Dilluns, a 21 de juliol de 1613, vingueren unes galeres al Grau y portaren al príncep de Saboya. Y lo mayor se restà y lo altre se n'anà ab deu galeres a Dénia, y dos restaren».

¶¹¹³⁹ Deu referir-se a Víctor Amadeu (1587-1637), que succederia el seu pare en el ducat de Saboia el

1630, amb el nom de Víctor Amadeu I; i el seu germà, Manuel Filibert (1588-1624), que seria gran prior, gran almirall de Castella i virrei de Sicília. Tots dos fills del duc Carles Manuel I de Saboia i de la infanta d'Espanya, Catalina Micaela, filla de Felip II i d'Isabel de Valois. Vegeu també la nota 498. ¶¹¹⁴⁰ Error, per «diuhen», que també hem detectat a les entrades 95 i 744.

843.

PASECHAREN AL PRÍNCIP DE SABOYA.¹¹⁴¹ LI MATAREN EN BARCELONA
AL SEU MAYORDOM DIMECRES A 10 DE JULIOL, 1613, COM CONSTA
SUPRA, DIMECRES A 10

Dimecres, a 24¹¹⁴² de juliol 1613, lo dit señor príncep de Saboya, entre nou y deu hores del matí anà ab la carroça del señor virey, de sis cavalls blanchs. Y anava a la mà dreta del señor virey, y en la carroça y anaven altres señors de llustre y titulats. Y anà a fer oració y vissita al sent Francés Geroni Simó, a Sent Andreu.

Y a la vesprada, dit dia, lo pasecharen per València ab acompanyament dels jurats de València. Y anava enmig del señor virey y del jurat Francés Roca. Anava vestit de un verdegallo, ab un tuson. Gentilhome y de bona cara, lo nas aguil·lench. Y portava davant uns gentilshòmens en peus, descaperusats y en cos, ab madexes de or per los pits, revoltades.

Fa advertir que és la gran plaga de esta infelís terra, que de cavallers a cavall, en cavalls, anaven molts poch, que cert no arribaven a quinse, y ningú de títol.

Cert que u notaren moltes persones que no volguera que se n'adonaren, y fóra millor.

844.

Dijous, a¹¹⁴³ 25 de juliol 1613, dia de sent Jaume, anà¹¹⁴⁴ al col·legi del Corpus Christi,¹¹⁴⁵ y posaren-li¹¹⁴⁶ sitial com a rey. Y dit dia, a les nou hores de la nit se'n partí per a Castella.

845.

PRESÓ DE MOSÉN ESPARSA

Divendres, a 26 de juliol 1613, posaren en la presó a mosén Esparsa, beneficiat en Sent Andreu, perquè anava envestat a la processó dels divendres de mosén Simó. ^{1184v}

846.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS

Dilluns, a 29 de juliol, y dimats a 30 de dit juliol 1613, y agué corro de bous en la plaça de Predicadors.

¶ ¹¹⁴¹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ¹¹⁴² El número «4» refet sobre la xifra del «2». ¶ ¹¹⁴³ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible. ¶ ¹¹⁴⁴ El príncep de Saboia. Vegeu les notes 498 i 1139. ¶ ¹¹⁴⁵ Tot seguit, ratllat: «y

posaren-li». ¶ ¹¹⁴⁶ Línies que figuren al principi del foli 185v, sense cap indicació, tot i que el seu contingut ens indica que formen part d'aquesta entrada. A més a més, al final de la línia anterior hi ha, ratllat: «posaren-li».

847.

MORT DEL VICARI

Dimats, a 30 de dit, morí mosén Gavarda, vicari¹¹⁴⁷ de Sent Martí.

848.

BOUS, ALTRES, EN DITA PLAÇA

Dimecres, a 7 de agost, y dijous a 8, 1613, y agué corro de bous en la dita plaça, per caritat de la obra de Sent Andreu.

849.

DESNATURALISAREN LOS JURATS A MICER CERDÀ¹¹⁴⁸ Y A MICER VALLÉS

Divendres, a 9 de agost 1613, a la vesprada feren crida los jurats de València desnaturalisant al doctor micer Thomàs Cerdà de Tallada¹¹⁴⁹ y micer Vallès, assessor del bal·le, y a N. Cama.

Y dimecres, a 14 de agost 1613, tornaren a fer crida que·ls restituïen la naturalea.

850.

AVALOT EN XÀTIVA, SOBRE UNA YMATGE DEL VENERABLE SIMÓ

Disapte, a 10 de agost 1613, y agué gran avalot en Xàtiva, perquè lo official de hallí, don N. Fenollet, per orden, segons diuhen, del señor archebisbe, fia llevar un retrato *eo* figura del venerable mosén Simó de la Seu.

Y¹¹⁵⁰ lo mateix fonch estat en la Seu de Gandia dies ans. Però lo degà, Pere Llopis, com és bon juriste, se n'apel·là del mandato y fermà de dret en la Real Audiència, y axí no tingué dit mandato son debit fi.

¶¹¹⁴⁷ De Sant Martí. ¶¹¹⁴⁸ Tomàs Cerdà/Cerdán de Tallada. ¶¹¹⁴⁹ Tomàs Cerdà de Tallada (Xàtiva, 1530-València, 1614), senyor del lloc de Cerdanet i doctor en Lleis. El 1568 va ser nomenat procurador de miserables empresonats, càrrec que va exercir durant dotze anys. També ocupà els càrrecs de fiscal del Consell del Regne de València; jutge de Cort; oïdor civil de la Reial Audiència, i regent del Consell Suprem d'Aragó. Publicà obres de temàtica política i jurídica, com ara: *Visita de la cárcel y de los presos* (1574) que va dedicar a Felip II i per la qual està considerat com el primer estadista de dret penitenciari; *Verdadero gobierno de la monarquía, tomando por su propio sujeto la conservación de la paz* (1581); *Virilóquium en reglas de Estado* (1604); *Repartimiento sumario de la jurisdicción de S.M. en el Reyno de Valencia*

(1611), i *Discurso en razón de abreviación de pleitos* (1613). L'any 1593 ingressà en l'Academia de los Nocturnos, on signava les seues obres amb el pseudònim de «Trueno». Va ser pare de Tomàs Cerdà de Tallada, cavaller de Montesa, i de Maximilià Cerdà de Tallada, autor d'una *Relació* sobre l'expulsió dels moriscos –vegeu la nota 823– i capità de Cavalls. L'obra *Visita de la Cárcel y de los presos* ha estat recentment publicada (2008), en la col·lecció *Fontes Històriques Valencianes*, PUV, València, editada per Teresa Canet Aparisi. Vegeu també l'entrada 1014, i «Thomás Cerdan de Tallada», en V. XIMENO: *Escritores del Reyno de Valencia*, *op. cit.*, pp. 232-233 i V. GRAULLERA SANZ: «Tomàs Cerdán de Tallada», en *Juristas valencianos*, *op. cit.*, pp. 22 i 166. ¶¹¹⁵⁰ Paràgraf escrit al marge dret i al final de l'entrada.

851.

APEL·LACIÓ CONTRA LO MEU BREU

Dimats, a 13 de agost 1613, me intimà una apel·lació de part del clero de Sent Martí, Ausina, notari apostòlich, sobre la mia gràtia del núncio.

852.

PRIVACIÓ DE CONFESAR Y PREDICAR AL DOCTOR ANDREU GUILLONDA

Dimats, a 13 de agost 1613, diuhen que llevaren la llicència de predicar y confessar al doctor Andreu Guillonda.

Y après la y tornaren dia o vespra de sent Martí, de l'any 1616. ¶^{185r}

853.

PROCESSÓ DE LA ASSUMPTIÓ, Y ANÀ LO SEÑOR ARCHEBISBE. NECEDAD DE UN FRARE DE SENT FRANCÉS, SOBRE [EL] VENERABLE SIMÓ

Dijous, a 15 de agost 1613, dia de la Assumptió de Nostra Señora, féu lo offici en la Seu don Baltazar de Borja, archidiano de Xàtiva. Y a la vesprada, en la processó, anava vestit ab roba de chor lo señor il·lustríssim archebisbe ab barret de quatre cantons. Y anava darrer don Baltazar de Borja y darrer venia lo señor virey.

Y aquest dia predicà en Sent Francés un frare de la mateixa oorde. Y dix que mirasen: «*Lo que asian*¹¹⁵¹ *acerca de la devoción de mosén Simó, que a la saguería sería como lo de la monja de Portugal.*»¹¹⁵² Y amotinà's molta gent.

854.

MORT DE JOAN GRAU, SUBSÍNDICH DE VALÈNCIA

Disapte, a 17 de agost 1613, soterraren de la parròchia de Sent Steve a la de Senta Creu a Joan Grau,¹¹⁵³ subsíndich de València. Y acompanyaren als agramallats qui eren: lo fill, capellà mayordom del señor archebisbe, y lo fill Gaspar Grau, subsíndich, y lo gendre, lo doctor Aguilar.¹¹⁵⁴ Y als dos primers anaven quatre jurats. Y a l'asiento de la església

¶ ¹¹⁵¹ Abans, ratllat: «axia». ¶ ¹¹⁵² Es refereix a la monja portuguesa sor María de la Visitación, del monestir de l'Anunciada de la capital lisboenca, sobre la qual el patriarca Juan de Ribera va intercanviar correspondència amb el seu confessor, fra Luis de Granada, qui proclamava la santedat de la monja, per la seua vida, estignes i poder miraculós, i va escriure una «Historia» sobre ella. Religiosa que va tenir un gran ascendent

social. Fins a tal punt que quan l'Armada Invencible salpà de Lisboa, va passar en línia recta per davant del convent, a fi que aquesta la beneïra. Tanmateix, el frau es va descobrir anys més tard. Vegeu Gerald BRENAN: *San Juan de la Cruz*, Barcelona, 2001, p. 97, i F. PONS: *Místicos, beatas y alumbrados*, València, 1991, pp. 39-44. ¶ ¹¹⁵³ Al manuscrit: «Gran». ¶ ¹¹⁵⁴ Crisòstom Aguilar, cavaller i doctor en Lleis, fou advocat de Francesc Va-

de Santa Creu y agué disensió entre los señors jurats y la confraria de Nostra Señora dels Emparats, perquè los jurats se assentaren en los primers banchs. A saber és: lo jurat en cap de cavallers, Francés Roca,¹¹⁵⁵ a la part de l'evangeli, y a la de la epístola lo jurat dels ciutadans, Lluís Vives, y enmig lo hun engramallat. Y a l'altra part lo altre jurat, y a la part del segon jurat, de la part de la epístola, los officials de la confraria. ¶^{1155v}

855.

FRARE URETA PREDICA EN PREDICADORS

Diumenge, a 18 de agost 1613, feren festa en Predicadors de sent Hyacinto, y predicà frare Ureta. Y dix tals coses que obligà al regent mayor, en acabant lo¹¹⁵⁶ sermó, exir-se'n; ab gran scàndel¹¹⁵⁷ del poble.

856.

EDICTE SOBRE LO INTERÉS DE LA MONEDA

Diumenge, a 25 de agost 1613, lo señor archebisbe féu publicar un edicte per als interessos de moneda a moneda, de quatre a sis lliures, y altres coses curioses y de bon govern.

857.

MORT DE DOÑA ANNA BELLVÍS, COMTESA DE FUENTES

Dijous, a 29 de agost 1613, a la vesprada morí doña Anna Bellvís y de Fuentes, condesa de Fuentes, en primeres núpcies de don Joan Maça, señor de la vila de Moxent y de Elda y de Agost. Morí en la casa que era de don Joan Quintana y après de Steve Ros, al costat de Sent Martí.

Soterraren-la disapte, a 31 de dit, al matí, en Sent Joan del Mercat, en la capella de sos pares. Anava engramallat don Pedro Bellvís, pare de aquella, y don Pedro Bellvís, fill de aquell y germà de dita defuncta. Y après don Pau Zanoquera, cunyat de dicta defuncta, y don Miquel Zanoquera, fill del dit don Pau y nebot de dita defuncta. Y après anava lo fill de don Pedro Bellvís, nebot també de dita defuncta, ab grandíssim acompanyament de la cavalleria de llinatges de València. *Requiscat in pace. Amén.*

leriola, conseller jurista, síndic del braç eclesiàstic en les corts de 1626, i assessor del governador en causes civils. Va casar-se en primeres núpcies amb Serafina Grau, filla del notari Joan Grau, que hi aportà una dot de 31.000 sous. Vegeu «Crisóstomo Aguilar», en

V. GRAULLERA SANZ: *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 128. ¶¹¹⁵⁵ Al marge dret, com a incís: «Francés Roca». ¶¹¹⁵⁶ Ratllat a la línia un mot il·legible; a l'interlineat: «en acabant lo». ¶¹¹⁵⁷ A la línia, ratllat: «avalot»; a l'interlineat: «escandel».

858.

CRIDA SOBRE LES UNIVERSITATS EN PAGAR LES PENSIONS

Disapte, a 31 de agost 1613, féu crida la Real Audiència que ninguna universitat, fora ||^{186r} la contribució de València, pagava bé les pensions dels censals que responia si les pagava per Taula, ans bé que pagàs de contant.

SETEMBRE

859.

FUGITS PRESOS DE LA ALMOYNA

Dilluns, a dos de setembre 1613, al matí tancaren los portals. Per ço que se n'avién fugits uns presos de la Almoyna *eo* havien tret a un pres del lloch de Alberich que's dia Joan Rúvio, per haver mort una dona en dit lloch.

860.

CRIDA SOBRE·LS DITS PRESOS

Dit dia, féu la Real Audiència crida que donarien tre-centes lliures a qui descobrís qui havien furtat dit pres.

861.

CARTELL DE VET SOBRE DIT CAS

Dimarts, a 3 de setembre 1613, féu lo señor official, Antoni Serra, publicar un cartell de vet contra·ls que havien fet lo dit cas. Y n'affixaren hu a les portes del portal del Real.

862.

ENTREDIT EN LA SEU

Disapte, a 7 de setembre 1613, a les dos hores de la vesprada posà lo señor archebisbe entredit en la Seu y contra tots los canonges, exceptats don Miquel Vich, don Federich Vil·larrasa, Bellmont, y Andreu, perquè no han volgut obehir al mandato que no donassen les distribucions al canonge Gilabert. O per millor dir, los canonges posaren lo entredit per que·ls havien, dit señor, entredits lo ingrés de la església ad aquells. ||^{186v}

863.

COMBREGAR A LA VIREYNA

Dit dia de disapte, a les sis hores de la vesprada combregaren a la señora vireyna, que estava molt mala. Anava-y lo señor virey acompanyant y molta cavalleria.

864.

EXCOMUNICATS CANONGES

Diumenge, a 8 de setembre 1613, publicaren *nominatim* per excomunicats a don Baltasar de Borja, canonge de la Seu, a Tàpia, a don Leonardo de Borja, a don Francisco de Mendoza, a Pellicer, a Agoneta, a Vilafranca, y a altres canonges per lo sus dit. Y no publicaren a don Miquel Vich, ni a Andreu, ni a Bellmont, ni a don Frederich Vil·larsa, que dien que eren de la part del señor archebisbe. Y manà lo señor archebisbe, als cabiscols y domers de la Seu, que fesen lo offici ab la solemnitat que se <a> acostumava en semblant dia ha fer, que era dia de la Nativitat de Nostra Señora, y que responguesen per scrits lo que dirien.

Y respongueren que per temor de les censures y penes obeÿrien, però que no·l conexien per señor, sinó als canonges.

865.

MORT DE MATHIA CHORRUTA, NOTARI

Dilluns, a 9 de setembre 1613, soterraren en Sent Nicolau a Mathia Chorruta, notari.

866.

MORT DE DOÑA BLANCA DE CASTELLVÍ

Dit dia soterraren a doña Blanca Castellví y de Vich, muller de don Àlvaro Vich, en Sent Joan del Mercat. [Vivia] en la casa de l'embaxador Vich.

867.

MORT DE DOÑA PAULA FALQUES Y DE JOFRÉ

Dit dia morí doña Paula Falques y de Jofré, muller de don Francisco Jofré, al carrer de Cavallers. ||^{187r}

868.

ABSOLUCIÓ DELS CAPITULARS

Divendres, a 13 de setembre 1613, vingué del señor nuncio la absolució als señors canonges de la Seu, y remessa al señor bisbe de Marruecos y al señor de Segorb. Y no volgué don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos, absoldre'ls. Y anaren al de Segorb.

Y lo disapte, 14 de dit, dia de santa Creu, vingué lo correu ab la absolució. Y lo señor de Marruecos buydà la casa en què estava en Benimaclet, que era dels canonges.

Y diumenge, a 15 de dit, publicaren per les troncs de les esglésies la absolució de dits capitulars.¹¹⁵⁸

869.

MORT DE LA SEÑORA VIREYNA

Diumenge, a 15 de setembre 1613, a migant morí la señora vireyna. Nostre Señor li aya perdonat sos peccats; dich a les dos hores del matí.

Y anaren los señors jurats y demés officials reals a donar-li lo pésame al señor virey. Soterraren-la en Sent Joan de la Ribera, a la una hora de la nit, y posaren-la en lo mateix lloch que posaren al marqués de Villamisar¹¹⁵⁹ eo, per millor dir, la posaren entre lo rextat y lo altar mayor, ab son túmulto, descuberta en un alt.

Y yo la viu lo dilluns après següent, a les sinch hores après de migjorn.

Portaven-la a muscles huyt cavallers de llustre, entre'ls quals anava lo il·lustre marqués de Moya, ab capusos y barrets de dol. Anaven engramallats lo marqués de Frómista, son gendre, y don Joan Pacheco, son cunyat, germà de dit virey, y lo capità de la guarda, don Pedro de Benavides, y moltíssims cavallers de llustre y títols, ab capusos y barrets de dol. Y anaven cinquanta capellans de la parròchia de Sent Steve, y casi cent-cinquanta aches, ab gramalles de dol. Y agué dos dies après feriat, sens negocis, a saber és: dilluns y dimats. ¶^{187v}

870.

ANADA DE L'ARCHEBISBE Y TORNADA

Dilluns, a 23 de setembre 1613, dia de senta Tecla,¹¹⁶⁰ se n'anà lo señor archebisbe a la Cort a les set hores del matí.

Y tornà divendres, a 9 de giner 1614, a les sinch hores de la vesprada.¹¹⁶¹

¶¹¹⁵⁸ Línies escrites al marge dret, davall del títol.

¶¹¹⁵⁹ Des d'ací fins al punt, escrit al marge esquerre com a incís.

¶¹¹⁶⁰ Abans, a la línia, un mot ratllat i il·legible.

¶¹¹⁶¹ Línia escrita posteriorment entre les dues entrades i amb lletra més petita.

871.

Dimats, a 24 de setembre 1613, se n'anà a sa terra mosén Gabriel Franch, beneficiat, lo més antich de Sent Martí, per a ressirid hallà, que era en Catalunya, en la vila de Reus.

872.

2A CRIDA DE LA MINERVA¹¹⁶²

Dijous, a 26 de dit, se publicà crida del Jubileu en¹¹⁶³ Sent Martí, lo dia dels Metges,¹¹⁶⁴ que era lo segon de la confraria de la Minerva.

873.

CRIDA DE LA CIUTAT SOBRE LO PREU DEL VI

Disapte, a 28 de setembre 1613,¹¹⁶⁵ féu la ciutat crida que tots los que venen vi que'l venen a sinch sous, y lo més a deu, y que sia rebedor, y fins a Nadal. Y de Nadal avant, a quatre y mig, y lo més a huyt sous, sots grans penes. Y que n'entren tots los que'n voldran portar fora de la contribució y de altres parts.

Y açò se féu en lo Consell que's tingué dit dia, a migjorn, ans de la nominació del mustasaf. Y après de feta la crida ixqué nomenat Salfranca, ciutadà.¹¹⁶⁶ ||^{188r}

874.

MIRACLE DE UN VEXEL DE PEIXCADORS¹¹⁶⁷

Dilluns, a 30 de setembre 1613, al matí vingué un vexell dit xàbec,¹¹⁶⁸ de Pere Llorens, peixcador de València, a les sis hores al Grau, ab 17 o 18 persones que miraculosament se havien escapat de moros venint de Yvisa. Y anaren en peu descals y ab un frare de Sent Joan de la Ribera, que també anava ab dit vexell, a Sent Andreu, a fer gràcies al¹¹⁶⁹ beato mosén Gerónimo Simó, que miraculosament, per sa intercessió, havien escapat.

¶¹¹⁶² Afegit posteriorment entre l'entrada precedent i la posterior, amb lletra més petita. ¶¹¹⁶³ Des d'ací fins al punt i a la línia, el text és escrit al marge dret. ¶¹¹⁶⁴ Dia de sant Cosme i sant Damià. ¶¹¹⁶⁵ Aquest mateix dia també fou elegit mostassaf Francisc Artés de Vila-rasa i com a lloctinent Joan de Ribera, calceter. Vegeu *Llibre*

de Memòries..., *op. cit.*, p. 1065. ¶¹¹⁶⁶ A la línia següent escrit: «Dijous», i tot seguit uns 5 cm en blanc. ¶¹¹⁶⁷ A l'inici del foli 188r i centrada dalt del text, una creueta. ¶¹¹⁶⁸ Xàbec: vaixell de tres pals, és l'embarcació més grossa de les d'aparell llatí, *DCVB*. ¶¹¹⁶⁹ Tot seguit, ratllat: un mot il·legible.

875.

GALEOTA DE MOROS PRESA

Dilluns, a 1 de octubre 1613, al matí vingué lo dit vexell ab una presa que havia fet de una fraga[ta] de moros, que lo dia enans havia pres dos fadrins peixcadors en alta mar. Perquè dit dilluns, a 30 de setembre, al matí vingué nova que havien¹¹⁷⁰ cativat una barca ab dos peixcadors. Y lo dit Pere Llorens, bon cristià y valent home, sens desembarcar lo que portava lo seu vexell, anà en seguiment de la galeota. Y entre tres y quatre hores de la vesprada, dit dia, los cativà. Y havia 16 o 17 moros. Y lo virey li féu gran amistat y lo y agrahí molt.

Y dien que ans que anasen a la presa havien offert, al dit sent Simó, un moro dels que pendrien. Y axí u feren. ||^{188v}

876.

PILES EN LA SEU, PER A LA AYGUA BENEÏTA

Dijous, a 3 de¹¹⁷¹ octubre 1613, al matí posaren dos piles de màrmol blanch per a aygua beneïta. La una davant la sagrestia de la Seu y l'altra a l'altra part, devés on conten lo evangeli. Y la¹¹⁷² que estava davant la sagrestia, que era sepultura de Quinto Sertorio,¹¹⁷³ la posaren en la plaça del Campanar, al costat de la capelleta del pare Simó.

877.

COS DEL REVERENT SIMÓ¹¹⁷⁴

Dijous, a 3 de octubre 1613, vespra de sent Francés, entre¹¹⁷⁵ huyt y nou hores de la nit, *nescio quo spiritu ducti*, quatre o sinch capellans de Sent Andreu feren obrir lo fèretro o tumulto o lo barandat, dins lo qual estava la caxa del benaventurat angèlich Francés Geroni Simó, prevere. Y romperen la caxa y¹¹⁷⁶ la varen traure enmig de la església, y hallí la romperen per lo sòl de aquella, encara que estava tancada ab tres claus, y no obstant la despanyaren.

Y van traure lo cos del dit sant, y'l netecharen de la cals ab la qual estava emboïcat, y'l tornaren dins dita caxa. Y perquè no se n'adonassen repicaren a aquella hora moltíssim, tant que s'admirava en gran manera la gent; pensaven-se que puix los frares de Sent Francés repicaven a la sua festa, que també San Andreu se n'alegraven.

¶ ¹¹⁷⁰ Entre «hav-» i «-ien», ttxades unes grafies.

¶ ¹¹⁷¹ Tot seguit, ratllat: «set». ¶ ¹¹⁷² Des d'ací, les dues línies estan escrites amb lletra més petita al final de l'entrada i al marge dret. ¶ ¹¹⁷³ Al marge esquerre, com a incís: «Quinto Sertorio». ¶ ¹¹⁷⁴ En el manuscrit, al marge esquerre d'aquesta entrada, hi ha el di-

buix d'un braç amb una mà mig tancada, amb el polze i l'índex estesos, com si volgueren indicar un avís d'atenció. ¶ ¹¹⁷⁵ A la línia, ratllat: «a mijanit»; a l'interlineat: «entre huyt y nou hores de la nit». ¶ ¹¹⁷⁶ Des d'ací fins a la pròxima coma, escrit al marge esquerre com a incís.

Però nostre Señor, per medi de son reverent sent Simó, [fa] que les coses —a lo que es creu se fan per mal <t>intent— no sien ocultes. [I] permeté sa Divina Magestat que un home aguaytà per la¹¹⁷⁷ porta, per lo forat de la clau, y veu¹¹⁷⁸ a mosén Vitòria, a mosén Sapena, a mosén Sales¹¹⁷⁹ y¹¹⁸⁰ ab mosén Didaco y a mosén Pedro, ¶^{189r} de dita església, juntament ab obrer de vila, que derrocava lo túmulo, juntament ab un sacerdot que's dia mosén Pedro, que tenia conte de dita capella. Y un studiant començà avalotar; tant que volà la nova als Peixcadors y accudí tanta gent que admirava, que fonch particular milagre, y dels calif[ic]ats que dit sant à fet, com no mataren al rector y dits capellans.

Y vingué al gran motí casi micha València y don Joan de Castellví, loctinent de governador Y tal fon lo motí que fonch necessari, a dit rector y capellans, de nou tornar a obrir la caixa y amostrar lo cos sant com estava senser, sens faltar-li res, y axí se'n rebé de nou acte.

Y dien que l'avien ubert, la caixa, per a netejar lo cos de la cals y posar-li olors. La gent no u pot creure de ninguna manera y està molt escandalizada de tal atreviment. Y aquest dia predicà en Sent Andreu un canonge de Cuenca —dich lo dia de sent Francés— molt curiosa y doctament. Y tot lo dia estigué la església plena de gent.

878.

MORT DE DON ANTON BELLVÍS

Divendres, a 4 de octubre 1613, soterraren en Sent Joan del Mercat a don Anton Bellví, síndich de la Deputació. ¶^{189v}

879.

Dit dia de sent Francés vingué un correu aposta, ab què sa magestat donava al nostre virey setse mil ducats de ajuda de costa y que fos del Consell de Órdens.

880.

CITACIONES CONTRA LOS CAPELLANS DE SENT ANDREU, QUE'S TROBAREN EN LA ROPTURA DE LA CAXA DE SENT SIMÓ

Diumenge, a 6 de octubre 1613, a instància del fiscal ecclesiàstich se publicà un cartell de citacions contra mosén Sapena, mosén Sales, mosén Didaco, mosén Pedro y contra mosén Vitòria. Y lo dia enans feren scripció de béns en casa de mosén Sales.

Y aquest dia aparegué en València¹¹⁸¹ un embaxador de Venècia que pasava a la Cort.

¶¹¹⁷⁷ Tot seguit, ratllat: «por». ¶¹¹⁷⁸ Tot seguit, ratllat: «al retor». ¶¹¹⁷⁹ A la línia, ratllat: «Çabata»; a l'interlineat:

«Sales». ¶¹¹⁸⁰ Tot seguit, ratllats, uns mots il·legibles. ¶¹¹⁸¹ Des d'ací fins al punt i a la línia, escrit al marge dret.

881.

REMEMBRANÇA DE LA SEÑORA VIREYNA

Dilluns, a 7 de octubre 1613, dia de la santíssima¹¹⁸² Verge Maria del Remey, que's feia solemnitat de la vitòria naval de don Joan de Àustria,¹¹⁸³ feren en lo col·legi del Corpus Christi, de l'excelentíssim señor don Joan de Ribera, remembrança de la mort de la señora vireyna. Predicà lo señor canonge don Francisco López de Mendoza.

882.

A L'OFFICIALITAT, DOS HÒMENS

Diumenge, a 13 de octubre 1613, al matí, a la porta de l'officialat varen traure, en un cadafals, dos hòmes a la vergonya, forasters, per testimonis falsos. Y lo bochí estava al costat de aquells.¹¹⁸⁴ ||^{189r} bis

883.

EXAMEN DELS QUE ANAVEN A LA PROCESSÓ DE SENT SIMÓ

Divendres, a 18 de octubre, 1613, dia de sent Lluch, a la vespradeta, en Sent Andreu,¹¹⁸⁵ don Ramon Sans, de la Real Audiència, per orde de sa magestat, féu entrar en la sagrestia¹¹⁸⁶ de dita església als que venien en la processó dels divendres, que acostumaven fer processó en lo divendres, després que fonch mort lo venerable mosén Simó, que morí a 25 de abril 1612. Y·ls que anaven en la processó se feren molt dificultosos de descobrir-se.

Y lo dit señor don Ramon, vint¹¹⁸⁷ que's feyen forts los dix: «Señors, no u prenguen en pesadumbre ni agravi, lo que fas, o vull fer, per ço que sa magestat està informat que·ls que venen a esta processó són gent bauna¹¹⁸⁸ y llogada. Y per apurar esta veritat sa magestat me ha manat que fes est examen.»

Y llavors tots, de bona gana, se descobriren la cara. Y anaven molts cavallers y comanadors y capellans y altres persones, molt honrrades, que cert dit señor se'n folgà molt. Y·n féu rebre acte de tot lo que veu y informació de lo que havia pasat.

884.

MORT DE PALOMAR, DE 103 AÑYS DE EDAD

Diumenge, a 20 de octubre 1613, al matí soterraren en Sent Francés a N. Palomar, al·gepser de les Torres, que tenia cent-y-tres añys. ||^{189v} bis

¶ ¹¹⁸² Tot seguit, un mot ratllat i il·legible. ¶ ¹¹⁸³ Aniversari de la batalla de Lepant. ¶ ¹¹⁸⁴ Tot seguit, 2 cm en blanc. ¶ ¹¹⁸⁵ Abans, ratllat: «Don». ¶ ¹¹⁸⁶ Repetit en

el text dues vegades: «en la sagrestia». ¶ ¹¹⁸⁷ Forma dialectal del perfet simple del verb «veure». ¶ ¹¹⁸⁸ Possiblement error del dietarista per «vana».

885.

CAYGUÉ UNA CLAU D'ENMIG DE LA ESGLÉSIA DE SENT STEVE

Dilluns, a 21 de octubre 1613, caygué una clau¹¹⁸⁹ d'enmig de la església de Sent Steve, y juntament un tros de bòveda.

886.

NO Y ACHA INTERÉS

Dimats, a 22 de octubre 1613, feren crida real de sa magestad que no's prenguès interès per canviar en albarans, ni moneda per moneda, ni per Taula, ni de ninguna manera.

887.

ANADA DE DON BALTAZAR DE BORJA

Dimats, a 22 de octubre 1613, a les deu hores del matí se n'anà a Madrid lo señor don Baltazar de Borja, que sa señora mare lo cridava. Y tornà divendres.¹¹⁹⁰

A 25 de abril 1614, y disapte, a 26 de dit, se vestí en la Seu.

888.

Dimats, a 22 de octubre 1613, a les sinch hores de la vesprada portaren, en gran procesó, una ymatge gran de crucifici a Sent Andreu, que havia donat fray Antonio Sobrino, de Sent Joan de la Ribera. Y anaven moltes aches y molts envestats, y ab disciplina. Y'l portaren de Sent Joan de la Ribera a Sent Andreu.

889.

CRIDA CONTRA LA CANCIÓ ASCARRAMÁN¹¹⁹¹

Dimecres, a 23 de octubre 1613, féu crida la Real Audiència que ninguna persona gran o gica, home ni dona, cantàs la canció que dien de *Escarramán*, sots pena de tres lliures y de un mes en la presó.

¶ ¹¹⁸⁹ Clau de volta. ¶ ¹¹⁹⁰ Eixint-se'n del caixer, al marge dret: «tornà divendres». ¶ ¹¹⁹¹ Cançó satírica o *jácara*, de connotacions polítiques, possiblement creada per Francisco de Quevedo i que fou molt cantada en el segle XVII. Vegeu Paulo JAURALDE POU: *Francisco de Quevedo. 1580-1645*, capítol VII, i concretament

l'epígraf «Aparece Escarramán. A la libertad por el arte», pp. 265-271. Ed. Castalia. Madrid, 1993. Altrament, l'*escarramán* també era un ball popular, frènetic i lasciu, segons ens conta José DELEITO Y PIÑUELA: *También se divierte el pueblo*, Madrid, Alianza Editorial, 1988, pp. 60-77.

890.

MORT DE DON GASPAR BENEYTO

Diumenge, a 27 de octubre 1613, soterraren en Sent Nicolau a don Gaspar Beneyto, que estava en lo carrer de Catalans, a Calatrava.

891.

DOS OBRERS EN SENT MARTÍ

Diumenge, a 27 de octubre 1613, se ajustà la parròchia de Sent Martí y confirmà la ordi-nació feta per los obrers,¹¹⁹² de què foren tan sols dos obrers. Y feren constitució que·ls pa-res de¹¹⁹³ pobres vestisen al foser y donasen mortalla als pobres, y siris per¹¹⁹⁴ al soterrar. ¶^{190r}

892.

PRESOS CANONGES

Diumenge, a 27 de octubre 1613, a la vesprada féu posar presos lo vissantador Lobregon¹¹⁹⁵ als canonges de la Seu: don Francisco López de Mendoza, a l'arsidiano Tàpia, a Tudela y a Pellicer, dalt, en uns apossientos de palàcio.

Y ixqueren divendres,¹¹⁹⁶ a 15 de noembre 1613.

893.

FUGITS MOROS

Dit dia, a la nit, y no·s sab a quina hora, se'n fugiren sis moros de Alger que havien cati-vat los peixcadors. Entre·ls quals estava un aràiz¹¹⁹⁷ que era gran corsari. Y·ls havia com-prat Cesaro Campasio, mercader genovés, per a remar en les galeres de Gènova.

Y se n'anaren per la muralla del portal de Sent Vicent, ab unes regnes de cavall.

894.

CRIDA DELS DIPUTATS

Dimats, a 29 de octubre 1613, feren crida los diputats de València que tots los que teni-en albarano del General¹¹⁹⁸ que, des de a quatre de noembre fins a deu de dit¹¹⁹⁹ següent, los manifestasen, per a veure quin orde tindrien per pagar-los.

¶ ¹¹⁹² Eixint-se'n del caixer: «feta per los obrers».

¶ ¹¹⁹³ Ítem: «que·ls pares de». ¶ ¹¹⁹⁴ Ítem: «pobres y siris per». ¶ ¹¹⁹⁵ Es tracta del doctor Joan Obregón Tavera, jutge apostòlic i visitador. ¶ ¹¹⁹⁶ Al marge

dret, com a incís: «y ixqueren di-». ¶ ¹¹⁹⁷ O *arráez*, que vol dir capità musulmà. ¶ ¹¹⁹⁸ De la Generali-tat. ¶ ¹¹⁹⁹ Al marge dret, fora del caixer: «fins a deu de dit».

895.

3A CRIDA DE LA MINERVA

Dijous, a 31 de octubre 1613, féu crida la confraria de la Minerva. Y és la tercera del Jubileu Pleníssim que y havia en Sent Martí lo disapte, a dos de noembre, dia de partir lo pa. ¶^{190v}

896.

REVOLUCIÓ EN TRES NÚNCIOS, PORTERS DEL GOVERNADOR

Divendres, lo primer de noembre, dia de Tots Sants, a vespres y agué en Sent Andreu gran revolució entre lo governador y los fiscals del señor archebisbe. Tant que lo governador posà un núncio en la presó y lo official posà dos o tres porters en la sua presó.

897.

MORT DEL DOCTOR ARBICIO

Dilluns, a 18 de noembre 1613,¹²⁰⁰ soterraren al doctor Arbicio, doctor¹²⁰¹ en Medicina. Y'l soterraren en lo hàbit de sent Francés, y sens los frares, en Sent Martí, en lo vas de los Darders.

898.

MORT DEL CANONGE VILAFRANCA

Dilluns, a 18 de noembre 1613, entre set y huit hores de la nit morí lo canonge Vilafranca.

899.

MORT DE CASPE

Dimats, a 19 de noembre 1613, morí Caspe, rich mercader. Estava de casa als Matalafers.

900.

MORT DE JAUME SANS COTANDA

Disapte, a 23 de noembre 1613, morí súpítament Jaume Sans Cotanda entre huyt y nou hores del matí, estant vestint-se.

¶¹²⁰⁰ Tot seguit, ratllat: «entre set hores». ¶¹²⁰¹ Tot seguit, ratllat: «De».

901.

CONFIRMÀ UNA GICHA EN LA CASA LO GOVERNADOR

Disapte, a 23 de noembre 1613, don Angulo Caravajal, bisbe de Coron, confirmà en casa de Joan de Castellví, governador de València, davant de Sent Martí, a una gica de 4 a sinch añys, filla de dits còniuges, que's dia doña Antònia Simona Thomasa. Y fonch molt que'l señor official y vicari general, Pedro Vitòria, donàs tal llicència. Y lo señor rector de Sent Martí, ab moltes inportunacions la recabà, y en scrits.

Y per no tenir chrisma lo señor archebisbe, que fos del dit any, portaren les crismes de Sent Martí. Y açò fonch entre onse y dotse de migjorn. ¶^{191r}

902.

CANONGE MOSÉN GIL

Disapte,¹²⁰² a 23 de noembre 1613, entre nou y deu hores del matí prengué possessió del seu canonicat mosén Gil, capellà del virey.

903.

4A CRIDA DE LA MINERVA

Divendres, a 6 de dehembre, 4a crida per la Minerva.

904.

MORT DEL SEÑOR DE GODELLA

Diumenge, a 8 de dehembre 1613, soterraren en Sent Francés a don Christòfol Munyós, señor de Godella.

905.

LLEVATS LOS TRASTS DE L'ALMODÍ

Divendres,¹²⁰³ a 20 de dehembre 1613, tingueren Consell General en la Sala de la ciutat. Y varen llevar los trasts de l'Almodí, [i] per tot giner no n'y agué<s>. Y ixqué justícia criminal Gaspar Ramo, del carrer de la Xerea.

Y diumenge, a 11 de¹²⁰⁴ octubre, any 1615, morí essent jurat dit Gaspar Valero Ramo.

¶¹²⁰² Escrit «Di-», ratllat «-um-» i escrit i afegit: «-sapte». ¶¹²⁰³ Escrit «Disapte»; ratllat «-sapte» i afegit: «-vendres».

¶¹²⁰⁴ A partir d'ací i fins al final de l'entrada, escrit al marge dret i entre dues entrades.

PENJAREN A UN HOME DE BENIMACLET, Y VIXQUÉ APRÉS FINS LO EN-DEMÀ

Dilluns, a 23 de dehembre 1613, penjaren un home de Benimaclet, dit N. Sans, perquè estant pres y en treball en la Torre, dins aquella matà a sa muller.

Y esdevingué que baxant-lo y entrant-lo en casa de na Pallasa Pellerà, per amortallar-lo y soterrar-lo lo andador de nostra Señora dels Desemparats, que era també peller *eo* remendó, tiran-li les calses veu que fia moviment. Y posant-lo damunt de una caixa, per amortallar-lo, menechà lo cap. Y axí de prest avisaren al¹²⁰⁵ vicari de Sent Joan. Vingué y reconcilia<l>va'l. Y li digueren que no era hora llavors, sinó que vinguesen ab la caixa y que se'l n'enportasen, com de fet ho feren.

Però est home que é dit, que és lo andador, m'o contà a mi y a altres en la plaça de les Panses, però afirmàs que era viu. Y après morí dimats següent, en la enfermeria de Sent Francés, y'l se'n portà segretament a soterrar lo vicari de Benimaclet. ¶^{191v}

AÑY 1614¹²⁰⁶

MORT DE DON GINER DE PERELLÓS

Dilluns, a 6 de giner 1614, entre una y dos, après de migjorn, morí lo señor don Giner de Perellós. Y'l soterraren dimecres entre onse y dotse hores del matí, en lo altar major de Sant Salvador.

Y feren una fosa, y ab un tahiüt cubert de vellut negre lo soterraren. Portaven hòmens, vestits de dol, cent aches. Anava son fill, engramallat, lo primer, y après son gendre, don Laudòmio Mercader, y après son nét, fill de Bernat Català,¹²⁰⁷ cassat ab la filla més gica.

Féu-se solemníssim soterrar, com a gran señor, llevat de no ser general. Déu lo tinga en la sua santa glòria. Amén.

¶¹²⁰⁵ Tot seguit, ratllat: «capellans». ¶¹²⁰⁶ Subratllat.

¶¹²⁰⁷ Bernat Català de Valeriola (València, 1568-Lleó, 1608). Fill d'una de les principals famílies nobles valencianes, va casar-se amb Constança de Perellós, també de família il·lustre i adinerada. Al llarg de la seua vida va ser familiar del Sant Ofici i exercí importants càrrecs públics, com ara veedor de Costa del Regne de València; síndic dels Senyors del Comú de les Carnicerries de València; procurador pel braç militar en les corts de 1604, i ambaixador d'aquestes davant el rei Felip II d'Aragó o III de Castella. També va ser nomenat cavaller de l'orde de Calatrava i poc després corregidor de la ciutat i regne de Lleó. Va ser també fundador, president i animador de l'Academia de los Noc-

turnos, on emprava el pseudònim de «Silencio»; agrupació literària en que es van celebrar 88 sessions durant els anys 1591-1594, al palau dels Català de Valeriola, a la placeta de Nules, obres que reuniren en un *Cancionero*. És autor de poemes, d'una *Autobiografía*, escrita en gran part en català, que va publicar Acció Bibliogràfica Valenciana el 1929, juntament amb algunes composicions poètiques, amb el títol *Autobiografía y justas poéticas*, com també d'una obra, perduda, que es titulava *Las noches valencianas*. Vegeu *Actas de la Academia de los Nocturnos - Vol. 1, op. cit.*, pp. 17-18, i l'article de R. ROCA RICART: «Bernat Català de Valeriola i el seu dietari (1568-1607)», publicat dins *Estudis de cultura i literatura catalanes. Miscel·lània Germà Colon* 7, 1997, pp. 79-94.

908.

SANTA CREUHADA

Diumenge, a 19 de giner 1614, publicaren la bul·la de la santa Creuada.

909.

LLEVATS LOS TRASTS DE L'ALMODÍ

Dimecres, a 29 de giner 1614, tingueren consell en la Sala y feren síndich a Francesc March, pràctich ciudadà. Y llevaren los trasts de l'Almodí y arrancaren los assientos de l'Almodí, exceptats quatre: lo de Clarà, de Alós, de Carmona y lo de Porcar.

Y après lo doctor Lleó, del Real Consell, los féu<s> que s'asentasen en sos trasts, ab dos provisions. Y's seguieren dimecres, a 19 de febrer 1614.

Y après, a 13 de setembre, tornaren los jurats lo trast a Santpere. Y dilluns, a 15 de setembre, dit any 1614, los jurats tornaren lo trast a Ximeno, per qui s'escomençà lo avalot en lo Consell, per a llevar-los tots.

Aprés dimats, a 23 de dehembre 1614, tingueren altre consell y determinaren llevar los tres trasts que estaven. Y llevats del tot a 22 de dehembre 1621. (*Ut infra*, foli 376)¹²⁰⁸

910.

Diumenge,¹²⁰⁹ a 9 de febrer 1614, a vespres, fent festa en Sent Thomàs al Santíssim Sacrament, estant¹²¹⁰ damunt de un vas¹²¹¹ de dita església¹²¹² don Francisco Salat Valeriola, fill de micer Andreu Valeriola, y obrer de Sent Thomàs en dit any, y, estant en peus, se afondà lo vas, y ell caygué molt fondo.

Y predicaren y feren lo offici en la Quaresma en Sent Christòfol, y predicà frare Tamayo, mínimo, famós predicador. ¶^{192r}

911.

PLOURE

Dimats de Carnestoltes, que fonch a onse de febrer 1614, plogué tot lo dia y ab gran ayre de tremontana. Y havia dies que la Església feya pregàries¹²¹³ per aygua, y dia les misses, la Seu, dels Goigs; que cert havia mesos que no plovia. Y estos tres dies de Carnestoltes y agué processons devotíssimes, en honrra y a ymitació del vener[able] mosén Simó.

¶ ¹²⁰⁸ Paràgraf escrit al marge esquerre, davall del títol de l'entrada. ¶ ¹²⁰⁹ A la línia anterior: «Dilluns, a 10». ¶ ¹²¹⁰ A la línia, ratllat: «agenollaren-se»; a l'interlineat: «estant». ¶ ¹²¹¹ A la línia, ratllat: «lo doctor Salat, lo (y) jove, y altres, y afondàs lo vas y caygue-

ren al sòl dels cosos morts lo doctor y altra gent»; a l'interlineat: «...don Francisco Salat Valeriola». ¶ ¹²¹² Torna a repetir: «don Francisco Salat Valeriola». ¶ ¹²¹³ Escrit inicialment: «processons»; ratllat: «-cessons» i afegit: «-gàries».

912.

MORT DE MOSÉN VALERO

Divendres, a 14 de febrer 1614, soterraren a mosén Gaspar Valero, beneficiat en Sent Martí, a la vesprada. Y digueren en sa casa lletania y en la església vespres de Morts. Y al matí [de] dit dia una missa general. Morí fora'l portal de Sent Vicent, en casa sa germana, dijous, a prima nit.

913.

TORNADA DE TRASTS EN LO ALMODÍ

Dimecres, a 19 de febrer 1614, tornaren a seure's los quatre trasters de l'Almodí en sos trasts. Per ço que la ciutat, eo los jurats, los havien manat que no's seguesen, encara que tenien allí los quatre trasts. Y'ls demás foren llevats, y ab provisió del Real Consell, subaudió del doctor Lleó, stant y perseverant en altra que dies ho havia fet, se tornaren a seure's en los trasts. Donant-se paraula primer als señors jurats.

Y dilluns, a 28 de maig 1614, morí lo un traster, dit Clarà. Y'l soterraren, de la parròchia de Sant Salvador, en Sent Francés. Y anà-y Sent Martí.¹²¹⁴

Y llevats los trasts, del tot, a 20 de dehembre 1621.¹²¹⁵ (*Pro ut supra*, foli 376)

914.

INQUIETUTS EN LOS FRARES DE PREDICADORS

En lo mes de març, 1614, y [ha] agut grans avalots entre'ls frares de Predicadors ab lo seu provincial, fray Geroni de la Mesa.¹²¹⁶ Y en lo monastir de Sent Francés frares en frares y ab los frares de Jhesús. Y en lo monastir de Sent Agostí, que a més que de presa se n'ixqué ||^{192v} frare Garcia, prior de aquells, y se n'anà a Sent Fulgenci.

915.

MORT DE MARCO ROIZ DE BARSENA

Dimecres, a 20 de març 1614, morí en lo carrer de la Mar Marco Roiz de Barsena, ciutadà fet per València, molt rich home. Vivia al costat de la casa del doctor Almenara, que era de don Miquel de Borja. Y'l soterraren en lo monastir de les Monjes Descalces del carrer Nou de Ruçafa, al cap de l'altar de dit monastir.

Lo depositaren divendres, a 22 de març 1614, y rebé lo acte Geroni Almenara, notari, que estava enfront de sa casa.

¶¹²¹⁴ Paràgraf escrit al marge dret, davall del títol.

¶¹²¹⁵ Encara que en l'entrada 910, Porcar escriu 21-XII-1621.

¶¹²¹⁶ De la província dominicana d'Aragó.

916.

Diumenge de Rams, a 24 de març 1614, predicà dins¹²¹⁷ la Seu lo sermó de Rams frare Tamayo, de la Orde dels de Sent Sebastià, que tenia la Quaresma en Sent Thomàs.

917.

BENEDICTIÓ DE LA CRISMA EN LA SEU

Dijous sant, a 27 de març 1614, benehí la crisma en la Seu lo señor don Thomàs d'Espinoso, bisbe de Marruecos, y fonch la segona¹²¹⁸ volta que exercí lo pontifical essent archebisbe lo señor don Isidoro Aliaga; com la primera fonch que donà órdens particulars en la capella de palàcio la segona semana de Quaresma y la 3a fonch disapte sant, que també celebrà particulars órdens en la dita capella, estant en Madrid lo dit señor archebisbe.

918.

En est temps y avia gran inquietut ab los canonges y lo señor archebisbe, per ses pretensions, y lo comisari, lo doctor Lobregon. Perquè de cada dia venien bul·les apostòliques en favor ^{193r} dels canonges.

Tant, que lo últim breu apostòlich, expedit per la Rota romana, fonch expedit ab gran contradicció de l'embaxador d'Espanya.

No obstant dita contradicció fonch despachat, y dits canonges excarserats, y nomenat en jutge apostòlich al mestre racional. Y no obstant tot açò, foren citats personalment per lo nuncio apostòlich d'Espanya que anasen, personalment, a la Cort del señor rey, lo archidiano Tàpia y lo canonge Pellicer. Los quals alegrament anaren.¹²¹⁹

919.

CONTRADICTIÓ EN LO VIREY, JURATS Y JUSTÍCIA

En estos dies y agué gran revolució entre los jurats y justícia criminal contra lo virey, perquè los alguazils llevaven los albarans que donava lo justícia als acompanyants, y sobre açò y agué gran revolució. Y lo virey manà als jurats que pogué haver; y·ls manà que no se n'ixquesen de València, perquè presentia que·n volien dar rahó al rey. Y açò sabia lo virey per hu dels matexos jurats, molt bachiller, que occultament y de nit li'n donava rahó. Y este home, que tostemps en sa juventut era animal nocturno,¹²²⁰ y no pot olvidar veure les strelles a migantit.

¶ ¹²¹⁷ A partir d'ací, l'entrada és escrita al marge dret.

¶ ¹²¹⁸ A la línia, ratllat: «primera»; a l'interlineat: «segona». ¶ ¹²¹⁹ Hi ha un senyal d'incís que es repeteix a la

mateixa altura al marge esquerre i més avall també al marge esquerre, però no hem trobat el text adient per incloure'l o afegir-lo. ¶ ¹²²⁰ Tranuitador.

Y amagà's hu dels jurats, que's dia Francés Vives, jurat en cap dels ciutadans. Y aquest anà visitar al señor rey. Y tornà dijous, lo primer de maig 1614, y parlà ab lo rey y'l despachà molt bé.

920.

En estos dies vingué nova que lo gran Turch tenia grosísima armada en la mar. Y dia's que venia sobre Cecília, Mallorca y València.

921.

PENJAT SENS CULPA. Y ALTRE A 5 DE MAIG

Dimats, a 8 de abril 1614, lo justícia criminal sentencià un home de Meliana dit N. Strada, per sospita de haver desparat un pedren[y]al al lloctinent del justícia del lloch de Meliana. Y'l prengueren per procés de ausència. Y el[l] tostemp morí negatiu, que admirà la gent. Y lo justícia Gaspar Ramo, que era de València, stigué molt affligit. ^{193v}

922.

PASQUÍ ESCANDALÓS

Dijous, a 17 de abril 1614, al matí aparegué a la porta dels Apòstols que cascun apòstol tenia lo nom de un canonge ab un lletrer. Y al coll de cascun apòstol un dogal, y enmig de la porta, prop de la figura de Nostra Señora, y havia un frare ab uns peus de gall, y al un costat al jutge apostòlich Obregon, y als peus del frare, gitat com a capellà, mosén Geroni Simó. Y un lletrer que dia: «*Si no fuera por tu hermano, ya fueras arrastrado o quemado.*»¹²²¹ o consemblant mot o paraula.

És gran llàstima que y acha gent tan desoccupada, que vol posar en reboltes los ecclesiàstichs.

Y també posaren als vicentents¹²²² del pont del Real una corda a cascú, al coll.

923.

PLOGUÉ PEDRA

Y dit dia, entre tres y quatre hores de la vesprada plogué pedra mesclada ab aygua, ab gran fúria. Y durà poch.

¶ ¹²²¹ Pasquí que fa referència a l'arquebisbe Aliaga i al seu germà, Luis Aliaga, inquisidor i confessor del rei.

¶ ¹²²² Es refereix a les figures de sant Vicent màrtir i sant Vicent Ferrer. Com a resposta al greuge del pasquí, els antisimonistes en feren un altre titulat *Quintilla a mossén Simó*, que deia: «Babeta de chichimeca, / cara de castaña seca, / perturbador de la pau / no direu a

qui mirau, / a Christo o a la albudeca», fent escarni del cas del meló d'Alger on havia aparegut, «miraculosament» escrit en la corfa, el nom del venerable Simó. BUV, ms. 104. *La Verdad sin Rebozo*. Citat per E. CALLADO ESTELA: *Devoción popular y convulsión social en la Valencia del Seiscientos*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2000, p. 124.

924.

CRIDA A QUI DESCUBRÍS LO PASQUÍ

Disapte, a 19 de abril 1614, a les sinch hores de la vesprada feren crida la Real Audiència que donarien do-centes lliures a qui descubris qui havia fet lo paschí dels Apòstols. Y dilluns, a 5 de maig 1614, feren altra crida, de part del rey, que donarien mil ducats. ¶^{194r}

925.

Dijous, a 24 de abril 1614, vesprada de sent March, a migjorn despararen dotse peses de artilleria del baluart de la casa de les Armes. Y dien que certs particulars les feren desparar de voluntat dels diputats, per festejar la festa de la vespra de com morí lo venerable Francés Geroni Simó, beneficiat en Sent Andreu, que morí a 25 de abril 1612, dia de sent March, entre deu y onse hores, ans migjorn, en la escaleta a hon aquell habitava.

Y aquest mateix dia, lo germà del dit Simó —dit Nicolau Simó, notari—¹²²³ oý missa de nóvio en dita església y capella, que casà ab la filla de Gaspar Vives, mercader sollicitador del comte de Anna, que estava al carrer de la Sequiola. Y a les oracions, ben tocades, tornaren a desparar los tyrs. Y a la nit y agué grans lluminàries y festes per València. Y en Sent Andreu lo festejaren moltíssim, y en lo campanar de la Seu y agué esta nit farons.

Y a l'endemà despararen tres voltes lo Baluart, y durà l'altra nit la lluminària, y enfaronada y festa.

Y en la plaça de Senta Catalina martre, a la vesprada, disapte a 26, y agué bous ab corda y grans avalots de gosos que destriparen los bous. ¶^{194v}

926.

RINYA DE DOS GERMANS

Disapte, a 26 de abril 1614, entre deu y onse del matí, en una replaceta que hi ha a les espalles de la ysla de la Cort Formada, se barallaren dos germans, dits los Caspes. Lo hu era archidiano de Segorb, dit Eugenio Caspe, y lo altre Pedro Caspe. Mogue's entre dits germans tanta còlera que l'obligà lo Pedro a l'archidiano, que ab la matexa espasa que portava lo mateix Pedro la y tirà del costat y li pegà una coltellada en lo cap y'l malnafrà. Y dien que fonch en defensa sua pròpia, del dit archidiano.

¶ ¹²²³ Al marge dret, com a incís: «dit Nicolau Simó, notari».

927.

TORNADA DE MADRID DE DON BALTASAR DE BORJA

Aquest dia se vestí en lo chor de la Seu don Baltazar de Borja, archidiano de Xàtiva, que lo dia enans era vengut de la Cort, que se n'era anat lo any passat, dimats, a 22 de octubre. Y aquest señor *—vide infra subsigno §¹²²⁴* fou nomenat en bisbe de Mallorca. Y se n'anà allà los primers dies de abril, 1626, y se embarcà en Vinaròs.

928.

CRIDA QUE LO REAL CASTELLÀ VAL 2 SOUS¹²²⁵

Dilluns, a 28 de abril 1614, a la vesprada feren crida que lo real castellà valgués dos sous.

929.

MATA UN SCLAU A UN PORTALER

Dimecres, a 30 de abril 1614, entre dos y tres de la vesprada, un sclau moro de Turquia, de Sylvestre Forner, del portal¹²²⁶ Nou, poch dies havia que havia donat uns diners a son amo, perquè li llevàs los ferros; y après que ls y llevà se li n'anà amagatontes.

Y exint-se[’n] dit dia ab ¶^{195r} sa capa y espasa, y un punyal vedat, per lo portal del Real, una guarda, volent-lo regonèxer, anava-se’n més que de pas pont amunt, pasada la scala, y arribà al moro. Y lo moro li pegà moltes punyalades a la guarda, y hallí lo matà. Y se n’anava la volta de la casa dels Lleons, y un criat del Real veu¹²²⁷ lo negoci y cridà, y exiren los de la guarda, y llançà mà a la espasa. Y ls de la guarda lo apretaren molt, y l prengueren y l portaren a la Torre. Y dimats, a 6 de maig 1614, li feren la volta dels Sentenciats, y l portaren al Cremador y hallí lo apedregaren. Y morí com a bon moro.

930.

TORNADA DE LA CORT DEL JURAT VIVES

Dijous, lo primer de maig 1614, vingué de Cort lo jurat Lluís Vives, y ben despachat de sa magestat, que li parlà boca a boca.

En après, lo virey manà al¹²²⁸ dit jurat Lluís Vives y a Arsís Sanpere, ajudant de racional, y a micer Olginat, advocat de la Sala, que eren anats a la Cort, que tornasen tot lo

¶¹²²⁴ El signe § figura també al final del marge esquerre, amb el text que hem afegit a l'entrada, és a dir: «señor fonch nomenat...». ¶¹²²⁵ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶¹²²⁶ Tot seguit, un mot rat-

llat i il·legible. ¶¹²²⁷ A la línia, ratllat: «féu»; a l'interlineat: «veu». ¶¹²²⁸ A partir d'ací el text del paràgraf és escrit al marge dret, entre les dues entrades consecutives i al final del foli.

diner que havien pres de la ciutat per anar-se'n a Madrid ab la matexa moneda, que eren huyt-centes lliures, com de fet tragueren los penyores als desús dits. (*Vide supra subsingo* §)¹²²⁹

Y¹²³⁰ dimats, a 27 de maig 1614, a la vesprada varen traure a la plaça de la Seu molta roba de dits señors, axí de ses mullers com de aquells, a vendre. Y entre altres varen traure la gramalla, ab lo rollo, de dit jurat Luís Vives, y una carroça del dit Santpere, ab assistència de aguazils y scrivans y corredor de la Audiència. Y ls señors jurats nous se ajustaren en la Sala per d'açò, y feren embaxada al virey.

931.

PRESA DEL CONTE DE ANNA

Diumenge, a 4 de maig 1614, entre sinch y sis de la vesprada prengueren en una carrosa al conte de Anna, don Ferrando Pujades, al baluart del portal de la Mar, que anava ab altres cavallers. Y l prengué lo doctor Gil, de la Real Audiència, que anava dins de una carroça ab molts aguazils. Y l portaren a la Torre.

Y dimecres, a 21 de maig, 1614, a la nit se n'anà de la Torre fugit, perquè tingué carta lo virey que li llevàs lo cap. Y se n'anà per la porta de la Torre. ¶^{195v}

932.

ALTRA CRIDA QUI DESCUBRÍS LO PASQUÍ

Dilluns, a 5 de maig 1614, feren crida de part del rey, y donava mil ducats a qui descubris qui havia fet lo pasquí de la porta dels Apòstols.

933.

PENJAREN ALTRE HOME SENS CULPA. Y ALTRE A 8 DE ABRIL

Dit dia de dilluns penjaren un home de Alacant. Y ab veus altes dix que no y sabia res en lo que l'inculpaven. Y ab est són stats tres que són morts negatius. Cosa que causa gran admiració a la gent.

¶¹²²⁹ El text a què es refereix el § és el que figura dalt de l'entrada 921, i que hem transcrit al paràgraf següent.

¶¹²³⁰ Paràgraf escrit ocupant també el marge dret.

934.

DIJOUS, A 8 DE MAIG 1614 (*Vide infra*, subsigno ¶)¹²³¹

Dijous a 8 de maig 1614, dia de la Assensió, predicà en la Seu lo padre Sotel-lo, de la Companya,¹²³² y dix que «*gracias a Dios*» que el venerable mosén Francisco Gerònimo Simó havia ya passat per la pedra de toch, que era per lo Supremo de la General Inquisició, y que havien vist la sua causa y procés. Y que la havien aprovada y que podien parlar ab llibertat de la sua vida y milacres.

Y aguardaven que havien de publicar un edicte de la General Inquisició sobre esta causa, y pretengués que no'l publicarien, per no topar-se ab algunes persones de qualitat que y havien fet contrast y repugnància. Perquè era fama que lo edicte se havia de publicar lo dia de la Assensió, o almenys lo diumenge següent, y no's publicà. Però que la sentència que se havia publicat, en dit Supremo de la Inquisició, era molt favorable a dit benaventurat sanct, com se creya de persones fidedignes.

935.

Disapte, a 10 de maig 1614, a la vesprada féu crida la ciutat de les grans mercés que sa magestat havia fet a la ciutat, en donar-li alguns drets seus propis, y que batesen trescents mil ducats fent francha la sua part.

Y fonch per medi del reverendíssim señor archebisbe, que estava en Cort, en companya de son germà, confessor de sa magestat; persona que sa magestat lo té en gran conte y reputació, y que ou per sa magestat tres voltes cada semana.

Y que lo señor rey ha advertit al duch de Lerma que no'l desgustàs, y que's fasa ab aquell. Y axí diuhen que, en comparació del confesor, ya lo duch no és lo que solia.

¶^{196r}

936.

Y¹²³³ diumenge, lo primer de juny, tornà a predicar en la Seu lo mateix,¹²³⁴ per orde dels señors inquisidors. Y lo que dix fonch que lo y havien scrit quatre persones, dignes de fe. Que ell lo tenia per benaventurat y que fia miracles. Y que les persones que a ell lo y scrigueren, qualsevol persona de juhí los donaria crèdit. Però que havia entés que encara no se havia declarat y que axí havien de anar a plaer y en peus de plom en estos negocis.

Y havia molts frares de Predicadors en la capella Mayor de la Seu, com era frare Català, lo prior, frare Bleda, y altres, y molts de Sent Francés, que aguardaven lo que diria. Y persones de juhí crehuen lo que'ls pareix. Perquè sabien que dies enans, un capellà de la Seu, dit Valls, tenia un cartell de la Inquisició per a publicar-lo sobre açò. Y

¶¹²³¹ El subsigne ¶, figura al final del foli amb el text que segueix. ¶¹²³² Companya de Jesús. ¶¹²³³ Entrada

escrita al foli 196r, al marge esquerre i al final del text. ¶¹²³⁴ El jesuïta Sotelo.

los frares lo han fet¹²³⁵ offègar que no's publicàs, perquè lo confessor del rey és frare de Predicadors y germà del nostre prelat, *et ideo cum angelis et arcangelis*.¹²³⁶

937.

MORT DE DON SANCHO DE CARDONA¹²³⁷

Dijous, a 15 de maig 1614, soterraren al matí, en Sent Martí, a don Sancho de Cardona, fill de don Joan de Cardona, germà de don Christòfol de Cardona, almirant de Aragó que mataren. Y al don Joan féu llevar lo cap lo príncep Vespasiano,¹²³⁸ virey de València.

Y morí lo dit don Sancho, que era fill natural del dit don Joan, en lo carrer Nou dels Peixcadors, davant la confraria dels Flaquers, en una casa de un cantó.

Y'l soterraren ab 12 capellans. Y durà-li poch la malaltia. Y és llàstima que tal cavaller morís a tan pobre. ¶^{196v}

938.

SISES EN LO OLI, CARBÓ, MADERA Y VI

Divendres a 16 de maig 1614, a la vesprada, los jurats, de orde de sa magestat, posaren sises en la arrova de l'oli, qui la comprava, dos sous; en cascuna sàrria de carbó, un sou; y en la madera una lliura per càrrega; y en lo vi un sou per lliura. Més del que pagaven y altres coses sobre Taula Nova de València; y que no y agués més de un llibre en la Taula, que n'i havia dos: hu de matí, altre de vesprada. Y certs pactes en los carregaments de censals sobre València. Y que'l señor rey los donà llicència franca per a batre moneda València, cent cinquanta mília lliures. Y que poguesen per a València traure de Castella argent, cunyada o en barra, tres-cents mil ducats.

939.

PRESÓ DEL COMTE DE BUNYOL

Disapte a 17 de maig 1614, a la vesprada, lo virey féu ajuntar les dos sales y féu posar en la Torre a don Gaspar Mercader,¹²³⁹ comte de Bunyol. Y a l'endemà, que fonch dia de Pascua del Sperit Sanct, a la vesprada lo féu portar en una carroça ab alguazils, pres, al castell de Xàtiva. Preten-se que li fonch descomedit en paraules descompostes al virey. Que com dit señor ha fet tal exida, essent tan benigne, açò es presumia.

¶¹²³⁵ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible. ¶¹²³⁶ I per això: «com els àngels i els arcàngels». ¶¹²³⁷ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶¹²³⁸ Vespasiano Gonzaga i Colonna (1532 ?-1591), príncep de Sabbioneta. Aquest noble italià va ser virrei de Navarra; de València, durant els anys 1575-1578, i de Nàpols. També ambaixador de Felip II a Praga. Després de matar la seua primera esposa, Diana de Cardona i Gonzaga, va casar-se amb Anna d'Aragó i Cardona i després amb Margarida

Gonzaga de Guastalla. Durant la seua lloctinència a València va escriure un extens i detallat memorial sobre les fortificacions de la costa sud valenciana. Sobre la relació d'aquest personatge amb la València del XVI, vegeu P. M. ORTS I BOSCH: «Regalisme en el segle XVI. Les seues implicacions polítiques en la Diputació de València. Dues cartes de Vespasità Gonzaga i Colonna a Felip II», en *Per a memòria dels valencians*, editat per AVL, València, 2006, pp. 75-88. ¶¹²³⁹ Vegeu la nota 187.

940.

CONFIRMÀ

Diumenge, a 18 de maig 1614,¹²⁴⁰ dia de Pascua del Sperit Sanct, confirmà en palàcio monseñor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos.

Dia¹²⁴¹ de Pascua. (*Vide infra*, foli sequenti, p. 2) ||^{197r}

941.

CAYGUDA DE UN GICH DEL SEÑOR DE AGRES

Dimats, a 20 de maig 1614, dia tercer del Spirit Sanct, a les dos hores de la vesprada, un fill gich del señor de Cortes,¹²⁴² don Joan Pallàs,¹²⁴³ que estava en lo hort, fora'l portal de Sent Vicent, caygué del terrat de la casa volant una milocha. Y aquest dia portaven los de la confraria dels Desamparats a un mort que caygué de un terrat y rebentà.

Y a les huyt hores lo soterraren en lo vas de l'Altar Mayor de Sent Francés, pròpia sepultura de aquells. Anaren tots los frares de Sent Francés y general de capellans de Sent Martí. Y'l portaren en una taüt, tancat.

942.

MORT DEL DOCTOR NADAL

Dimecres, a 21 de maig 1614, entre deu y onse hores del matí, volent argumentar en unes conclusions en lo theatro del Studi de València lo doctor Christòfol Nadal, beneficiat en la Seu de València, hallí se reclinà al doctor que estava al seu costat y restà mort, sens dir paraula.

Era persona de bona vida y bon sacerdot. Y havia aquell matí dit missa en la Seu, en la capella de la santíssima Trinitat.

¶¹²⁴⁰ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1063, aquest mateix dia foren elegits com a jurats de València: Ramon Angresola, generós; Vicent Assensio, cavaller; i Francesc Juan de Santa Fe, Miquel Àngel Solanes, Tomàs Buix i Joan Baptista Alreus, ciutadans. Com a clavari de Censals: Joan Baptista Palau; com a racional: Jeroni Bayarri, ciutadà; com a síndic de Cambra: Francesc March, ciutadà, i com a síndic de la Racionalitat: Vicent Benet Vanaclòig. ¶¹²⁴¹ Al marge

esquerre, a l'altura de l'última línia del foli 196v, sanefa d'atenció. ¶¹²⁴² A la línia, ratllat: «Agres»; a l'interlineat: «Cortes, don Joan Pallàs». ¶¹²⁴³ Joan Pallàs era baró de Cortes. El seu nom figura en la llista dels membres de l'Academia de los Nocturnos amb el pseudònim d'«Olvido», però no hi ha cap mostra de composició poètica seua; potser figure en l'edició de les sessions posteriors. Vegeu *Actas de la Academia... (sesiones 1-16)*, volum 1, *op. cit.*, p. 56.

943.

MORT DEL CANONGE TÀRREGA.¹²⁴⁴ FUGIDA DEL CONTE DE ANNA

Dimecres, a 21 de maig 1614, entre tres y quatre hores de la vesprada morí lo canonge Tàrrega, que estava reclús en uns apposientos de la Seu.

Y aquesta nit se'n fuxqué lo conte de Anna de la Torre, perquè dien que lo virey tenia carta del rey que li llevàs lo cap. ¶^{197v}

944.

MILACRE DEL SANTÍSSIM SACRAMENT EN SENT MARTÍ

Dia de Pascua del Sperit Sanct, que fonch diumenge, a 18 de maig 1614, en la església parrochial de Sent Martí de la present ciutat de València —en la capella a hon acostumen a combregar los devots y fels christians, al matí, essent també aquest dia lo tercer diumenge de la Minerva, que se acostuma en dita església fer la festa del Santíssim Sacrament y la processó—, estant un señor sacerdot, dit mosén Benito Rúvio, que acostuma en dita església lliurar y combregar als fels devots, venint en la bancada, combregant per orde als que hallí assistien; donant la santíssima hòstia a una negra per tres voltes, yamay permeté nostre Señor aturar-se en la boca de dita negra. Y pensant-se que u fia no obrir bé la boca, ya estava moýno com no li restava en la boca, y açò fonch per tres voltes. Y vent açò, que se amoynyava una dona que venia en la negra, dix al dit mosén Rúvio que miràs que entenia que aquella negra no creya ella que era batechada, sinó que era boçal.¹²⁴⁵ Y axí pasava dit capellà la bancada, combregant als demés.

La negra era de un mercader que's dia Pere Tristany, parrochià de dita església.

945.

CRIDA DE LA REDEMPTIÓ

Dijous, a 22 de maig 1614, al matí feren crida los frares de la Merçé de la redemptió que havien de fer de catius christians. ¶^{198r}

946.

PROCESSÓ DE MOSÉN SIMÓ

Divendres, a 23 de maig 1614, a la vesprada feren la processó ordinària a ymitació del venerable mosén Francés Geroni Simó. Y la feren extraordinàriament, que la havien ac-

¶ ¹²⁴⁴ Vegeu la nota 976, sobre el doctor Tàrrega.

¶ ¹²⁴⁵ Home o dona de raça negra, recent arribat de llur

país, que encara no sabia cap altra llengua que no fóra la seua.

costumada enans ha fer, perquè no portaven ymage del dit Simó, sinó una creu pintada ab los impropis de la Passió, ab molts envestats de negre y dotse disciplinats, y un crucifici molt gran, ab un mont Calvari. Y·ls impropis de la Passió, que portaven uns gichs vestits ab cabelleres y garnaldes, com a àngels, y ab moltíssima gent que acompanyava. Y lo crucifici no·l pasaren per la Peixcateria, per anar molt alt, sinó que, essent als Drets,¹²⁴⁶ giraren per la Argenteria als Sombrerers.

947.

Disapte, a 24 de maig 1614, celebrà ordens particulars lo señor bisbe Caravajal, bisbe de Coron.¹²⁴⁷

948.

BEATIFICACIÓ DE SOR TERESA¹²⁴⁸

Dilluns, a 26 de maig 1614, a les sis hores de la vesprada, la Seu repicà solemne les campanes; perquè tingueren nova que havien beatificat a sor Theresa, monja fundadora de la orde de les Monjes Descalses Carmelites. Y lo mateix feren les demés esglésies.

Y sa sanctedad de Paulo Quart concedí, a 24 de abril, dit any 1614, en Salamanca, a hon està lo seu cos soterrat, que a sinch de octubre, que fonch lo dia que morí, que tots los ecclesiàstichs, axí frares com capellans, aquell dia puguessen dir missa de aquella del Comú de les Vèrgens.

949.

Divendres, a 30 de dit, y agué provisió, *late sentencie* als capellans, que no·l dexasen traure lo crucifici,¹²⁴⁹ feta per lo señor official, Pere Anton Serra.¹²⁵⁰ ¶^{198v}

950.

ALMONEDA DELS QUE ANAREN AL REY

Dimats, a 27 de maig 1614, varen traure, en avent dinat, a la plaça de la Seu, a vendre la roba del jurat Vives y de Santpere y de micer Olginat, y la gramalla y rollo del jurat Vives. Y los jurats nous se ajustaren en la Sala y feren embaxada al virey, sobre açò, la matexa vesprada.

¶¹²⁴⁶ Carrer dels Drets.

¶¹²⁴⁷ Al marge esquerre, com a incís: «lo señor bisbe Caravajal, bisbe de Coron».

¶¹²⁴⁸ Santa Teresa d'Àvila.

¶¹²⁴⁹ El que havia regalat a l'església de Sant Andreu fra Antoni Sobrino.

¶¹²⁵⁰ Entrada que figura al marge dret, a l'altura de l'entrada 937.

951.

Dimats, a 27 de maig 1614, lo rigent micer Sancho, micer Gil, micer Tàrrega,¹²⁵¹ y micer Sisternes,¹²⁵² tots [de] la Sala Criminal, ab molts aguazils, anaren al carrer de la Edra, òlim, y ara als Aluders, a la casa que estava Francés Llopis, òlim apothecari y último ciutadà, ha fer visura a hon morí aquell. Per certes pretensions que tenien los parents de dit Llopis contra la muller de aquell, viuda, dita Elena Montanyana, y contra Gaspar Sepulcre, notari rebedor del testament o de la plica de aquell.

952.

En lo mes de maig 1614, sa magestat féu mercé franca la treta¹²⁵³ de Sicília, de huyt mília salmes de forment, cascun any, a beneplàcit del rey.¹²⁵⁴

953.

CORPUS

Dijous, a 29 de maig 1614, dia del Corpus, y havia fanchs.

954.

CRIDA DEL DRET DE LA DUANA

Divendres, a 30 de maig 1614, a la vesprà, feren crida los jurats de com sa magestat los havia fet mercé del dret de la Duana per a tots los vexells que portasen mercaderia al Grau. Y aquest dia, a la vesprada,¹²⁵⁵ féu manament lo official Serra als capellans de Sent Andreu que, a pena de excomunió *late sentencie*,¹²⁵⁶ y de altres penes, no dexasen traure de la església lo christo gran que frare Sobrino los havia enviat. Y axí aquest dia no'l varen traure.

¶ ¹²⁵¹ Gaspar Tàrrega (1563-1635), cavaller i doctor en Dret, va ser professor de la Universitat de València des de l'any 1585 i exercí d'advocat des del 1611. Al llarg de la seua vida fou examinador de notaris, jutge de Cort, oïdor de l'Audiència, assessor del Justícia Criminal i membre del Reial Consell. L'any 1630 el cessaren com a examinador de Lleis i Cànon. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Gaspar Tàrrega», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 50, 64, 67, 75, 76, 82, 88, 98, 239, 252, 318, 341 i 380. ¶ ¹²⁵² Melchor Sisternes de Oblites (1580-1642). Es va doctorar en el 1600; fou assessor del Justícia Civil, del Justícia Criminal, conseller jurista, corregidor d'Advocats, oïdor i doctor del Consell Civil

de Sa Magestat, cavaller de Montesa, regent de l'Audiència de València, examinador de Lleis i Cànon de la Univesitat de València i membre del Consell d'Aragó. Es casà amb Casilda Pellicer, filla de Vicent Pau Pellicer, doctor en Dret. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Melchor Sisternes», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 48, 64, 76, 83, 89, 96, 104, 110, 114, 154, 281, 300, 317, 332, 333 i 334. ¶ ¹²⁵³ Del verb «traure», que en dit cas es refereix a la importació del cereal. ¶ ¹²⁵⁴ Entrada escrita al marge esquerre. ¶ ¹²⁵⁵ A partir d'ací i fins al final de l'entrada, el text és escrit al marge esquerre. ¶ ¹²⁵⁶ Des d'ací fins al punt i a part, el text figura al marge esquerre.

PROCESSÓ DEL CORPUS EN DIUMENGE, Y TART

Diumenge,¹²⁵⁷ lo primer de juny 1614, entre huyt y nou hores del matí, tornant lo santíssim Sacrament de Sent Martí a la església, essent al cantó del carrer dels Aluders, passaven los señors jurats nous, del dit any, que fien lo primer passeig. Y arribant a l'hostal Fondo se apareen dits señors y acompanyaren lo Santíssim Sacrament fins dins la església. Y se n'exiren per la porta de la placeta, y hallí pujaren a cavall y se'n tornaren a son camí Y portava lo Santíssim Sacrament un beneficiat de Sent Martí, dit Ciffre. Y aquest dia feren la processó del Corpus, perquè lo dia del Corpus havia fanchs y no's podia bé fer. Y acabaren tart y no y estigué lo señor archebisbe, que estava en Madrid.

Lo mateix acompanyament acontengué en lo any 1623, dijous, a 15 de juny. (*vide infra*, foli 316, pàgina 2)¹²⁵⁸ ¶^{199r}

SERMÓ DEL PARE SOTEL·LO EN LA SEU, CONTRADINT-SE AL DE LA ASSENSIÓ [DIA DE L'ASSENSIÓ, EN LA SEU, DIJOURS A 8 DE MAIG 1614 (*Vide supra*, foli 195, p. 1)¹²⁵⁹

Diumenge, lo primer de juny 1614, predicà lo pare Sotel·lo, de la Companya de Jhesús, en la Seu, per orde dels señors inquisidors. Y dix que lo que havia dit de mosén Simó, lo sermó passat, lo y havien scrit quatre persones principals de la Cort —y que eren persones de molt de crèdit, y que qualsevol persona de bon enteniment los daria crèdit ad aquells—. ¹²⁶⁰ Y que per ço ell lo tenia per un benaventurat y que gosava de nostre Señor, y que per ço ell ho havia dit. Però que sabien que encara no se havia declarat.

No sé què dir-vos en açò, si poch dies enans de la Assensió ya havia fama en València que un capellà de la Seu, dit Valls, tenia un cartell dels señors inquisidors sobre açò per a publicar-lo. Y l'havia, segons se dia, comunicat a tres o quatre persones amigs de aquell. Y que après los dits señors lo y havien tornat ha demanar, y que li digueren que si l'havia comunicat a ningú. Y que dit Valls los respongué que puix a ell no li havien manat lo segret, que l'havia comunicat a tres o quatre amichs d'ell.

Y esta era la fama pública entre moltes persones honrrades. Y axí anaren lo dijous a 8 de maig, dia de la Assensió, a la Seu, a oyr lo cartell. Y veren que no's publicà, sinó que predicà el pare Sotel·lo de la Companya. Y axí restaren sospensos en no oyr-lo y alegres de lo que lo predicador dix del benaventurat Simó. Y cascú glosà sobre açò lo que ben vist li fonch, vent la gran contradicció que ad aquest venerable capellà li fan gravíssimes religioses persones. Déu se servixca de dar-nos pau y quietut, per sa infinita bondat y misericòrdia. ¶^{199v}

¶¹²⁵⁷ Entrada escrita al marge dret. ¶¹²⁵⁸ El text entre guions figura al final del foli 199r.

¶¹²⁵⁹ El text entre claudàtors figura al marge esquerre.

¶¹²⁶⁰ Des de «... y que eren persones...», fins a «los daria crèdit ad aquelles», figura al marge dret, davall del títol.

957.

PUNYALADES A UNA DONA

Dilluns, a 2 de juny 1614, a boca de nit pegaren de punyalades a la muller de micer Joan Baptiste Ferrer,¹²⁶¹ anant per València.

958.

PUNYALADES UN MARIT A SA MULLER

Dimats, a 3 de juny 1614, pegà de punyalades a sa muller N. Canadilla, notari, que estava en la Sala.

959.

ASALT EN LO MONASTIR DE SENT SEBASTIÀ

Divendres, a 6 de juny 1614, a les nou hores de la nit, micer Sancho, doctor del Real Consell de València, donà asalt en lo monastir de Sent Sebastià, perquè se havien recollit uns bandolers. Y no-ls trobà; sinó roba de aquells.

960.

PROCESSÓ DELS FRARES DE PREDICADORS DEL SANTÍSSIM SACRAMENT

Diumenge a 8 de juny 1614, a la vesprada, lo convent de Predicadors féu solemne processó del santíssim Sacrament per lo carrer de la Xerea, carrer de Governador Vell a la plaça dels Ams, carrer de la Mar a la plaça de Predicadors, a sa casa.

961.

ASALT AL MONASTIR DE SENT SEBASTIÀ

Dilluns, a 9 de juny 1614, a la vesprada donaren salt la Real Audiència Criminal —micer Sancho, Gil y Tàrrega, ab aguasils y gent de la guarda— al monastir de Sent Sebastià. Y prengueren dos malfatans y altres se n'anaren. Y la hu dels dos era frare N. Ferrer, del monastir del Remey, que havia dies que se n'era fogit del monastir. Y per orde del ministre lo accomanaren en la Torre, presó del rey.

¶ ¹²⁶¹ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Juan Batista Ferrer», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 60, 82, 85 i 189.

962.

BENEDICTIÓ DE LA BANDERA DEL CAPITÀ GAMIR

Dijous, a 19 de juny 1614, benehyren en Sent Andreu, a la vesprada, la bandera del capità Lleonart Gamir,¹²⁶² que se n'anava ab la gent que havia fet en València. ¶^{200r}

963.

TRETA DE QUATRE MONJES DE MADALENES

Dit dia de dijous, a 19 de juny 1614, entre dos y tres hores de la vesprada y agué gran avalot en lo monastir de les monges de Madalenes. Perquè varen traure quatre de dites señores del monastir en un cocho y les portaren al monastir de Senta Catalina de Sena. Y dien que les varen traure per orde del seu provincial, que's dia Joan Geroni Batiste Lanusa. Y trobaren-se dos jutges de la Real Audiència: micer Sancho y don March Antoni Sisternes,¹²⁶³ advocat fiscal. Y anaven dits señors darrer dit cocho, ab altre cocho y aguazils.

Y dien que eren dites señores les Viques¹²⁶⁴ y les Marrades.¹²⁶⁵ Y persona que les veu, que les varen traure per la porta de la església, veu que la Marrades, quant fonc a la porta de la església, se alçà lo vel negre, ab lo qual portava la cara tapada, y dix ab altes veus: «Señors, no'ns trauhen de así per roïns, y per haver fet cosa no deguda; sinó perquè no volem fer lo que aquestos cugots¹²⁶⁶ volen.» Y parlà contra'ls frares altres semblants paraules.

Y tots dien que era perquè tenien nova que lo papa havia exemit lo monastir de la jurisdicció dels frares y de l'ordinari de València, y les havia subjectades a l'ordinari de Sogorb.

Y anaven en lo colcho tirades les cortines, que no volien anar tapades, y ab moltes paraules, quexant-se en gran manera de què'ls feyen agravis.

Y les tornaren, les Marrades, y altres que portaren a Çaragoça, a València, en lo mateix monastir, dimats a 17 de febrer 1615, a gastos propis de qui les va traure.¹²⁶⁷ ¶^{200v}

964.

Disapte, a 21 de juny 1614, yxqué a la mostra de guardar lo Grau don Joan Cabanelles, capità dels Corders. Y va traure un famosíssim vestit brodat, que de mans, la brodadura, li costà cent-y-vint-y-sinch lliures. Y'l féu N. Munyós, brodador de la devallada del Campanar de la Seu als Gaudamasilers. Y era de domàs tenat y la brodadura de argent.

¶¹²⁶² Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Leonardo Gamir», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, p. 199. ¶¹²⁶³ Marc Antoni Sisternes (1550-1633). Va doctorar-se el 1581, va ser assessor de la Governació, advocat patrimonial, oïdor de l'Audiència, membre del Reial Consell i assessor del Batlle General. Es casà amb Es-

perança Centoll. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Marco Antonio Sisternes», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 22, 141, 332 i 333. ¶¹²⁶⁴ De la família dels Vich. ¶¹²⁶⁵ De la família dels Marrades. ¶¹²⁶⁶ Vegeu la nota 1085. ¶¹²⁶⁷ Paràgraf escrit al marge dret, davall del títol.

965.

Dilluns,¹²⁶⁸ a 23 de juny 1614, feren la crida del Jubileu de la Minerva, del dia de sent Joan Batiste.

966.

PENJÀ'S UN HOME FLAQUER

Dilluns, a 23 de juny 1614, al de matí se penchà, ell mateix, ab la corda del poal, N. Yvanyés, flaquer al carrer d'En Gil. Y a la vesprada lo soterraren en lo foçar de Sent Joan, perquè dien que's tocava molt de l'ayguardent.

967.

PENJAREN DOS HÒMENS DE ALCOY

Dit dia, a la vesprada pencharen dos hòmens de Alcoy. Y'ls soterraren en lo monastir del Socors.

968.

MOSTRA DE LA BANDERA DE DON LAUDOMIO MERCADER¹²⁶⁹

Dit dia, a la vesprada ixqué a la guarda del Grau don Llaudòmio Mercader, fill del comte de Bunyol, capità del ofici dels Calceters. Ixqué honestament adereçat, axí per lo treball que estava son pare, que estava pres en lo castell de Xàtiva —com se à dit ya dalt— com per lo dol del sogre. Portava gallarts soldats.

969.

PROHIBICIÓ DE LES YMATGES DEL BENAVENTURAT SIMÓ AB RAIGS

Dimats a 24 de juny 1614, dia del gloriós sent Joan, al matí, en la Seu feren publicar los señors inquisidors un cartell, ab lo qual prohibien les figures del venerable Francés Geroni Simó ab raigs y resplandors. Y també que un llibre¹²⁷⁰ que havien ||^{201r} estampat en Segorb —de la vida y miracles de dit venerable Simó— lo portasen; fins tant sa sanctedad provehís lo que convindria.

¶ ¹²⁶⁸ Al manuscrit, per error del dietarista, hi posa «dissapte»; a més a més, l'entrada figura escrita al marge esquerre. ¶ ¹²⁶⁹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ¹²⁷⁰ El llibre en qüestió era *Breve y sumaria relación de la vida, muerte y milagros del venerable presbítero mossén Francisco Gerónimo Simón*, escrit per Domingo Salcedo de Loayza, que contenia proposicions ofensives. Ve-

geu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia y poder...*, op. cit., p. 75. A més a més, es desterrava a fra Antoni Sobrino i s'obligava el canonge Rocafull i el doctor Gil Polo que s'abstingueren d'escriure sobre mossén Simó. Vegeu Archivo Histórico Nacional, Inquisición, lligall 3701, num. 1, ff. 5v-6r, dada citada per F. Pons en *Místicos, beatas...*, op. cit., p. 69.

970.

PASQUÍ EN LA PLAÇA DE LA SEU

Dimecres, a 25 de juny 1614, al matí aparegué en la plaça de la Seu un paper pintat un frare ab los peus de gall, y als seus peus la tiara de papa, un capel·lo de cardenal, les insígnies de la santa Inquisició y la corona del rey y un barret de capellà, ab un mot y lletra que dia: «*Omnia.*»

Y agué grans indicis que dos frares, de molt de matinada, lo clavaren. Perquè micer Navarro arribà en continent y'n tingué grans indicis; que per ser tan de matí los testimonis no pogueren adverar sinó que eren frares. Y no sabien si de Predicadors o del Remey, en les capes.

971.

CRIDA DE LA REDUCCIÓ DELS CENSALS DEL GENERAL

Dijous, a 26 de juny 1614, de matí feren crida real de sa magestat que los censals del General foren reduhits també a sou, com tots los demés.

972.

LLIBERTAT ALS CONONGES PER A SES CASES

Dijous, a 3 de juliol 1614, los canonges que estaven presos en lo palàcio archebisbal los dexaren anar a ses cases, afiançats [per] lo comisari Obregon. Y divendres, a 4 de dit, se n'anà a Madrid lo dit comisari.

Y dilluns, a tants de¹²⁷¹ setembre 1614, vingué nova que morí *quid* señor Obregon.

973.

CITACIÓ A L'OFFICIAL PER A ROMA

Dit dia de dijous, citaren al señor official, Pere Antoni Serra, y a son procurador fiscal, Agostí Blasco, a instància del procurador fiscal de Roma, que dins dos mesos compareguesen personalment en Roma. Y lo señor official, com a discret, féu rebre una informació com los que anaven per tal temps a Roma estaven perillosos de la salud y també dit señor que estava mal.

Y divendres a 4, a la nit, soparen en lo hort del Patriarcha los dos señors officials. ¶^{201v}

¶¹²⁷¹ A partir d'ací, fins al final de l'entrada, el text és escrit al marge dret.

974.

MORT DE L'ALFÉREZ DON GAMIR, COMANADOR DE SENT JOAN

Dimats, a 8 de juliol 1614, sotterraren en Sent Joan de l'Hospital a l'alférez don N. Gamir, comanador de Sent Joan, que a 19 de juny dit any portava la bandera a son cosí, Lleonart Gamir, que la benehí en Sent Andreu.

975.

ANADA DEL DOCTOR GIL A LA RALLA DE CASTELLA, PER A DON FRANCISCO CRESPI

Dimecres, a 9 de juliol 1614, a la vesprada se n'anà lo doctor Gil, del Real Consell, a la ralla de Castella ab molta gent de la Guarda de a Cavall y alguazils, per a portar pres a don Francisco Crespí de Valldaura, señor de Sumacàrcer, que l'havien pres en un lloch de don Martí Pardo de la Casta, ralla de Castella. Y, ab tanta¹²⁷² avalot, après pasechà ab llibertat València.

976.

VENGUDA DEL CARDENAL DE ESTE

Dijous, a 17 de juliol 1614, prop migant vingué al monastir de Predicadors lo cardenal de Aste,¹²⁷³ que venia de Cort, y hallí aposentà.

Y anà al Real en la carroça del marquès de Cocentayna.¹²⁷⁴

Y disapte al matí anà a la Seu y entrà per la porta del Campanar a l'altar mayor, y no'l reberen en pali.¹²⁷⁵ Y entrà a veure les relíquies y de hallí se n'anà al Col·legi, y li posaren sitial, lo que no devien.¹²⁷⁶

Y no volgué anar yamay a Sent Andreu, a vissitar la capella de mosén Simó, per inductió de frare Català, prior de Predicadors, no obstant haver-lo-y dit lo señor virey que y anàs, y'ls señors jurats de València. Havent estat en València fins a set de agost, que a 8, divendres, s'embarcà al matí.¹²⁷⁷

Y¹²⁷⁸ divendres ans pasechà València, y al cap de la Boseria encontrà la processó del venerable Simó y parà la carroça y alabà molt tan devota processó. Y portava en sa companya un bisbe, vestit de morat, y un camarero vestit del mateix, y ell anava de tafatà carmesí. Los cavallers que anaven en dita carroça, ab sis mules, era lo ^{202r} dit marquès

¶ ¹²⁷² Al marge dret, com a incís: «y ab tanta».

¶ ¹²⁷³ El cardenal d'Este. ¶ ¹²⁷⁴ Jeroni Roís de Corella. Altrament hi ha un error de Porcar, ja que el títol que tenien els senyors de Cocentaina era el de comtes. ¶ ¹²⁷⁵ Al marge esquerre, com a in-

cís: «y no el reberen en pali». ¶ ¹²⁷⁶ Al marge esquerre, com a incís: «y li posaren sitial, lo que no devien». ¶ ¹²⁷⁷ Aquest paràgraf és escrit al marge esquerre i al final del foli. ¶ ¹²⁷⁸ Abans, uns mots ratllats i il·legibles.

de Concentayna y don Guillem de Castro¹²⁷⁹ y don Àlvaro¹²⁸⁰ Vich, capitals enemichs del venerable Simó, y lo señor marqués, que's molt devot.

Era dit señor ordenat de menors y de baixa estatura, moreno, de edad de 40 anys, barbinegre, ab cabells ya blanchs.

977.

CRIDA QUE ENTOLDASEN LOS CARRERS PER A PASECHAR-LO

Disapte, a 19 de dit, feren crida que entoldasen los carrers, que'l volien pasechar.¹²⁸¹

978.

Diumenge, a 20 de juliol 1614, dinà ab lo virey en lo Real. Y'l portaren a pasechar ab trompetes y tabals per València. Anava enmig de dos jurats en cap; a saber és: a la mà dreta Ramon Angresola, jurat en cap dels cavallers, y a la mà d'aquest, dreta, lo cardenal, y a la mà esquerra del cardenal lo señor virey y, a la mà esquerra del virey, lo jurat en cap dels ciutadans, Miquel Àngel Solanes. Y après de dits señors anava un bisbe vestit de morat y lo camarer del dit señor cardenal a la mà esquerra del dit señor bisbe, vestit també de morat. Y'l tornaren a Predicadors ya de nit.

979.

RACIONAL DE VALÈNCIA, GERONI BAYARRI

Dit diumenge, fonch nomenat per racional de la ciutat de València Geroni Bayarri, notari, que renuncià la art per ser-o y ajudava hallí al racional. Y après fonch racional. ¶^{202r}

980.

OFFICI EN MADALENES, LOS CANTORS DE LA SEU

Dimats, a 22 de juliol 1614, dia de senta Magdalena, en lo monastir de les Madalenes feren lo offici solemne los cantors de la Seu. Y dix la missa lo canonge Gil y predicà lo canonge Bellmont.

¶¹²⁷⁹ Guillem de Castro (València, 1572-Madrid, 1631). De noble ascendència castellana, va servir a grans cases nobiliàries, com ara el duc de Gandia, el comte de Benavent i el marqués de Peñafiel. El 1623 va ser nomenat cavaller de Sant Jaume. Formà part de l'Academia de los Nocturnos, on emprava el pseudònim de «Secreto», i també en la Academia de los Montañeses del Parnaso.

Se'l coneix sobretot per les seues obres de teatre, com ara: *Las mocedades del Cid* —que va inspirar Corneille per a escriure la tragèdia *Le Cid*—, *Los malcasados de Valencia*, *El caballero bobo*, *La verdad averiguada...*, etc. També va escriure poesia. ¶¹²⁸⁰ A la línia: «N.», i a sobre: «Àlvaro». Es tracta d'un dels dos autors del *Dietario* dels Vich (1619-1632). ¶¹²⁸¹ Al cardenal d'Este.

981.

PRESÓ DE DON FRANCISCO CRESPI

Diumenge, a 27 de juliol 1614, portaren pres de Castella a don Francisco Crespí de Valladaura, señor de Sumacàrcer, a les quatre hores de la vesprada. Portaren-lo per de fora de València a la Torre en un colche tot descubert, ab aguazils dins. Y après, en lo any 1617, pasechà molt¹²⁸² temps València y après anà a Orà.

982.

ELETS DE LA PARRÒCHIA DE SENT MARTÍ¹²⁸³

Dit dia de diumenge se ajustà la parròchia de Sent Martí y nomenaren elets a don Gaspar Vidal; a Catarroja, apotecari; a Gregori Marca, notari; per a veure les differènties que y <a> havia entre los obrers y'l clero sobre los contes de les administracions. Y rebé'n acte Ortí, notari síndich de la parròchia.

983.

MORT DE MOSÉN ÇABATER

Dilluns, a 28 de juliol 1614, a les quatre hores de la vesprada morí mosén Llorens Çabater, beneficiat en Sent Martí y vicari. Y'l soterraren en Sent Martí dimats, a les deu hores. Y vingué la parròchia de Senta Catalina, com acostuma, y lo rector de dita parròchia.

984.

CARTA DEL REY QUE NO EXECUTASEN LA SENTÈNCIA A DON FRANCISCO CRESPI

Y dit dia de dilluns, vingué una carta de sa magestat que no executasen la sentència de don Francisco Crespí. Perquè entenien que no y sabia res en la mort del doctor don Geroni Valleriola; sinó que'l procés de ausència lo y reduhisen a presència per altre cas, que sospitaven hauria fet. ¶^{203r}

985.

FUGITS TRES HÒMENS DE LA TORRE

Dimats, a 28 de juliol 1614, a la nit se'n fuixgueren tres hòmens de la Torre, sent alcayt Ferrer, lo aguazil; perquè Francisco Pérez, que ans era alcayt, encara estava en treball per la anada del comte de Anna.

¶¹²⁸² Al marge dret, eixint-se'n de la línia: «molt temps València, y après anà a Orà».

¶¹²⁸³ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

986.

AVALOT EN LO MERCAT, SOBRE UN STUDIANT

Diumenge, a 3 de agost 1614, a migjorn y agué gran avalot en lo mercat, al cantó de la porta Nova, sobre un studiant y aguazils y ab lo capità de la guarda, que acàs se atrobà hallí ab los seus soldats de guarda, que·ls aporrecharen los studiants. Y se n'emportaren lo studiant.

Y dijous, a 18 de setembre, feren rigurosa execució de sentència en tres studiants.
(*Vide infra*, a 18 de setembre 1614, foli 205)

987.

OFFICI EN PREDICADORS Y ASSISTÈNCIA DEL CARDENAL [DE]ESTE

Dilluns, a 4 de agost 1614, dia de sent Domingo, assistí en lo offici, en la capella de l'Altar Mayor, lo cardenal d'Este, germà del duch de Mòdena. Assistiren en lo altar frares de Sent Francés y predicà frare Tamarit, de dita orde de Sent Francés. Y dit señor estava vestit ab un roquet y una com a muça de carmesí y barret vermell de quatre cantons, y davall de un doser de vellut y tela de or de carmesí, y ab sa cadira. Y a les espal·les, seÿts, un señor bisbe y un mayordom. Y hallí li feren les cerimònies.

988.

NOVA DEL TURCH¹²⁸⁴

Dit dia, a les sinch hores de la vesprada vingué al Grau de València una fragata *eo* bergantí mallorquí ab tota diligència, y portava noves que lo Gran Turch estava sobre Malta. Y lo virey tingué ajust y Consell Segret de Guerra en lo Real. Y lo dimats, a la una hora de migjorn, despachà un correu a tota diligència al rey. ¶^{203v}

989.

ANADA DEL CARDENAL, Y NO SE EXECUTÀ

Dimecres, a 6 de agost 1614, dia de sant Salvador, lo señor cardenal d'Este se n'anà a embarcar al Grau de València a la vesprada, y l'acompanyà lo señor virey. Y per amor de unes galeotes de moros que anaven per la placha se'n tornà a desembarcar. Y vingué nova que la armada del Gran Turch estava sobre Sardenya.

¶¹²⁸⁴ El soldà otomà Ahmet I (1603-1617).

990.

ALTRA ANADA

Divendres, a 8 de dit, al matí se embarcà dit cardenal¹²⁸⁵ ab una fragata y altres vexells gichs que l'acompanyaren. Déu lo encamine, que havent stat tants dies en València yamay volgué anar a visitar la capella del venerable Simó, per haver-lo-y impedit frare Català, prior que era de Predicadors, y altres frares. No obstant que dien que lo señor virey lo y havia dit dos voltes. Y axí mateix lo y havien supplicat los jurats de València, que cert ne estava molt enfadada la terra de tal cosa.

991.

MORT DEL CANONGE VICENT PERIS

Disapte, a 9 de agost 1614, al matí morí lo canonge Vicent Peris. Y'l soterraren diumenge de matí.

992.

MORT DE MOSÉN CARCI

Dilluns, a 10 de agost 1614, a l'alba morí mosén Vicent Carci, beneficiat en Sent Martí. Y'l soterraren dimats, a les nou hores del matí.

993.

EXTINCIÓ DE LA TAULA VELLA DE VALÈNCIA

Dimats, a 11 de agost 1614,¹²⁸⁶ feren crida los señors jurats que en tot efecte se extinguira la Taula Vella, per tot lo mes de setembre, dit any 1614, y que'ls que tenien diner que'l carregasen.

994.

CARTA DEL REY ALS FRARES DE PREDICADORS

En aquests dies vingué carta del rey al virey contra los frares de Predicadors, amenant-los que no inquietasen la terra sobre lo sent Simó o que se n'ixquesen de la terra. Que més volia lo rey tenir una ciutat com València, que no hu o dos monastirs que la inquietasen. Y altres coses que's contaven, que'ls havia lo rey scrit. ¶^{204r}

¶ ¹²⁸⁵ El cardenal d'Este. ¶ ¹²⁸⁶ A l'interlineat: «a 11 de agost 1614».

995.

GERMANDAT AB DON GASPAR VIDAL¹²⁸⁷

Dimats, a 11 de agost 1614, tenint capítol en la sagrestia de Sent Martí, en avent dinat, per la mort de mosén Vicent Carci, bocer, feren nominació de bocer per a dit any a mosén Pareja. Y axí mateix agermanaren ab los capellans a les misses tan solament a don Gaspar Vidal, que era molt affectat parrochià y benemèrit de la església.

996.

AJUTS DELS ELETS DE LA PARRÒCHIA Y DEL CLERO

Disapte, a 16 de agost 1614, dia de sent Roch, al matí se ajustaren los elets de la par-ròchia de Sent Martí y los elets del clero de dita església, per a dar orde en coses de les administracions. Y trobaren-se per la parròchia don Gaspar Artés, obrer mayor en dit any; March Antoni Ortí, notari síndich de la parròchia; don Gaspar Adell; Lluís Vives, ciutadà, y Catarroja, apothecari, y Gregori Marca, notari. Y per lo clero, lo rector, mosén Pere Andreu, prevere síndich del clero, y mosén Pere Peris, beneficiat, y Planes.

997.

SOTERRAR A VICENT LO MORRUT EN SENT FRANCÉS

Aquest dia, al matí soterraren en lo monastir de Sent Francés a Vicent, dit lo Morrut, traginer, que estava en lo carrer de Sent Vicent. Y anàrem los de la parròchia de Sent Martí y los de Senta Catalina, y ls de Sent Joan del Mercat.

Y per pudir lo cos lo soterraren primer, y après digueren missa de la Assumpció de Nostra Señora. Y acabada la missa se n'anaren los capellans de Sent Joan y de Senta Catalina y restàrem los de Sent Martí. Y hallí, en lo chor, davant lo altar mayor, diguérem lletania ab los frares. Y és la primera que é vist dir en mos¹²⁸⁸ dies. ¶^{204v}

998.

POSSESIÓ DEL RECTOR DEL STUDI, LO CANONGE GUARDIOLA

Dilluns, a 18 de agost 1614, vespra de sent Lluís, a la vesprada prengué possessió de la rectoria del Studi General lo canonge Miquel Geroni Guardiola, germà del doctor Joan Baptiste Guardiola,¹²⁸⁹ del Real Consell. Anaren tots los señors jurats, y molta gent de propòsit, a l'acompanyament. Y en lo present mes feren fer la porta de casa de dit rector gran, per a que entràs carroça.

¶¹²⁸⁷ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶¹²⁸⁸ A la línia, ratllada: «en mes»; a l'interlineat: «en mos». ¶¹²⁸⁹ Vegeu la nota 238.

999.

PROCESSÓ DE LA ASSUMPCIÓ

Dimats, a 19 de agost 1614, dia de sent Lluís, feren la processó de la Assumpció de Nostre Señora; perquè divendres, a 15, dia de la Assumpció, plogué. Y anaren quatre jurats y lo señor virey y lo governador, don Jaume Ferrer.

Y en lo año 1607 feren també la processó de la Assumpció dia de sent Lluís, que aquell año fonch en diumenge.

1.000.

MORT DE MICER GERONI BONILLA

Disapte, a 23 de agost 1614, morí micer Geroni Bonilla, assessor del civil del governador de València. Y diumenge fonch soterrat en Sent Andreu.

Y a 22 de juny, 1611, jurà per assessor.¹²⁹⁰

1.001.

CONFRARE DEL NÚMERO DEL ROSER¹²⁹¹

Diumenge, a 24 de agost 1614, dia de sent Berthomeu, me escrigueren confrare del número en la confraria del Santíssim Roser de València.

Y a 27 de setembre, 16[...], em fiu scriure en lo llibre comú dels confreres per fray¹²⁹² Domingo, de Predicadors. (*pro ut infra*, foli 320, pàgina 1)

1.002.

MORT DEL RECTOR DE SENT THOMÀS. CRIDA SOBRE LA GARRAMA

Disapte, a 30 de agost 1614, morí a migantit lo rector de Sent Thomàs, doctor Gavaldà.

Disapte,¹²⁹³ a 30 de agost 1614, feren crida Real que·ls que havien posat garrama¹²⁹⁴ en València que perdonasen. Y·ls que les viles y llochs avien portat, que perdonasen que la ciutat no·ls la tornàs. Y que les viles y llochs, si estaven defraudades, que posasen alguna tacha, fins tant se'n reintegrasen de dit diner. ¶^{205r}

¶¹²⁹⁰ Línia escrita posteriorment al marge dret. ¶¹²⁹¹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶¹²⁹² A partir d'ací i fins al punt i a la línia, escrit al marge dret.

¶¹²⁹³ A la línia anterior, ratllat: «Dieme». ¶¹²⁹⁴ Tribut que pagaven els musulmans al rei o senyor territorial, per raó dels béns que el vassall posseïa.

1.003.

COMÈDIA EN PREDICADORS

Disapte, a 30 de agost 1614, a la vesprada, acabada la salve en lo monastir de Predicadors; en la església, lo comediant Belluni representà la comèdia nomenada *Los melindres de Belisa*, comèdia no molt honesta. Y assistiren casi tots los frares de Predicadors, y molts de la orde de Sent Francés.

Y açò fon tancades les portes de la església. Trobà's-i a dita representació y vista don Olfo Sans, señor que fonch –vivint sa muller, doña Violant Despuig– de Alcàntara, Benexides y Ràfol.

1.004.

MORT DEL SANT FRARE GERONI ALCOCER. Y FONCH LO QUI ESSENT PRIOR, EN LO AÑY 1608, DEXÀ ENTRAR ALS CAPELLANS EN LOS SOTERRARS SENS ANAR LA SEU ¹²⁹⁵

Dijous, a 11 de setembre 1614, a migjorn morí en lo convent de Predicadors de València lo sant frare Geroni Alcocer,¹²⁹⁶ persona molt religiosa, exemplar, y de gran vida; y per tot lo poble tengut per sent Beltran, perquè en tot li parexia.

No feren senyal ningú, sinó que a la nit, a les oracions, feren senyal, y a les deu hores de la nit lo soterraren ab gran silenci, que donaren que dir a tota la gent. Que per exir ab sa pretensió los frares han volgut dillustrar¹²⁹⁷ una tan evident sanctedad com la de¹²⁹⁸ fray Geroni Alcocer.

Y al matí feren un cadafals rodat de canalobres, ab siris, y una tomba ab un drap de brocat, y damunt un coxí ab un barret de quatre cantons y una borla blanca de doctor. Y digueren missa cantada de *Requiem*. Assistí lo señor virey.

Y yo tinguí gran sort que dos hores¹²⁹⁹ enans que morís lo aní a visitar, y li besí les mans estant acabant la vida.

En temps de aquest sanct Alcocer, que fonch prior, comencaren a soterrar los capellans los cosos que portaven y entraven dins lo monastir, sens venir la Seu. Y fonch lo primer cos que soterrà un albat, fill de Gaspar Vidal, del carrer del Governador Vell. Y fonch disapte, a 29 de noembre 1608. (*Supra*, foli 125)¹³⁰⁰ ||^{205v}

¶ ¹²⁹⁵ Aquestes dues línies són escrites al marge dret, davall del títol. ¶ ¹²⁹⁶ Geroni Alcocer (Llíria ?-València, 1614). Prengué l'hàbit de Predicadors el 19 de desembre de 1567 i professà el 22 de desembre de 1568. Lector de Filosofia i Teologia a Catalunya, ascendí al grau de mestre i va ser dues vegades prior del monestir de Lutxent, després del de novicis de Llombai i, finalment, del de València. Com també hem dit més amunt, va ser qui va evitar al «rei» Turigí el sofriment de morir esquarтерat, perquè el coneixia de quan ell

havia estat al convent de novicis de la Santa Creu de Llombai, i el rebel morisc anà ja cadàver al suplici. Va escriure *Subida del Monte Sión, del conocimiento de Dios por la contemplación* (València, 1590). Vegeu V. XIMENO: «Fr. Gerónimo Alcocer», en *Escritores del Reyno...*, op. cit., tom II, p. 360. ¶ ¹²⁹⁷ Al manuscrit: «dillustrat». ¶ ¹²⁹⁸ A l'interlineat: «de». ¶ ¹²⁹⁹ Mot ratllat i il·legible; a l'interlineat: «hores». ¶ ¹³⁰⁰ Al marge dret també es repeteix, com a incís: «disapte, a 29 de noembre 1608, supra foli 125».

1.005.

PORT DE UNA LLÀNTIA DE CASTELLA AL BENAVENTURAT SIMÓ

Diumenge, a 14 de setembre 1614, y festa de la exaltació de la santíssima Creu, lo offici de flaquers y moliners anaren per València ab sa bandera de camp, ben adresats, ab arcabuzos. Y portaven una llàntia de argent que¹³⁰¹ havien portat¹³⁰² de Castella, per al benaventurat sent Simó, y la portaren hallà.

1.006.

POSSESIÓ DEL TRAST DE XIMENO EN LO ALMODÍ

Dilluns, a 15 de setembre 1614, prengué possessió del trast de l'Almodí Ximeno, lo taverner,¹³⁰³ per qui es mogué lo any present,¹³⁰⁴ a 29 de giner, avalot de llevar-los. Y dos dies enans tornaren a Sent Pere lo trast.

1.007.

PENJAREN UN HOME, Y NO Y DEVIA RES

Dimats, a 16 de setembre 1614, penjaren un home del carrer de Sent Vicent. Y públicament dix que per lo que'l penjaven no y devia res. *Requiescat in pace.*

1008.

MORT DE PERE GOSTANS SOLER. Y LO FILL, DIT VICENT SOLER, MORÍ
A 22 DE SETEMBRE 1616, ANS MIGJORN (*pro ut infra*)

Dimats a 16 de setembre 1614, a la vesprada, ans de les primeres oracions, morí Pere Gostans Soler, generós, diputat de València, persona de qui's confiava molt en la ciutat, y de bon pare.

Soterraren-lo dijous¹³⁰⁵ de matí, en la seua capella de nostra Señora, dita de les Febres, en un vas, devall lo altar de dita capella. Acompanyaren a sos fills los señors diputats, ab les maces davant, y los macers ab capes de dol, y'ls sombreros sens cordons. Féu-se-li solemnisim soterar, ab moltíssims de cavallers.

¶ ¹³⁰¹ Tot seguit, ratllat: «aquells».

¶ ¹³⁰² A la línia, ratllat: «fet»; a l'interlineat: «portat de Castella».

¶ ¹³⁰³ Abans, un mot ratllat i il·legible.

¶ ¹³⁰⁴ A la línia, ratllat: «pasat en lo mateix»; a l'interlineat: «present, a 29 de giner».

¶ ¹³⁰⁵ Abans, ratllat: «dimec».

1.009.

SENTÈNCIA A TRES ESTUDIANTS, Y EN CONTINENT LA EXECUCIÓ

Dijous, a 18 de setembre 1614, donaren sentència en casa lo regent a tres estudiants que dien que havien fet resistència a uns verguetes a la porta Nova, y·ls llevaren a un estudi-ant. Y en continent los posaren en un carro, a dits estudiants, y·ls portaren a embarcar al Grau ¶^{206r} de València.

La hu era fill¹³⁰⁶ de Palau, del Toçal, lo ciutadà, y li donaren quatre añys de Orà y trenta de pecúnia. Y lo altre era fill de Ribes, un flaquer *eo* forner, davant de Sent Llorens, quatre añys en galera y cent ducats de pena. Y lo altre huyt añys en galeres.

Y lo treball és que qui u féu no patix, segons dien persones de vista.

1.010.

DESPEDIDA DEL SEÑOR VIREY DEL CONSELL

Dilluns, a 22 de setembre, lo señor virey se despedí del Consell y sales, que·l rey li manava que se'n tornàs a Castella y que venia per virey lo duch de Feria.¹³⁰⁷

1.011.

PRIMERA PEDRA A LA ESGLÉSIA DELS FRARES CARMELITES DESCALÇOS,
AL PORTAL DE QUART

Dimecres, a 24 de setembre 1614, al matí posaren la primera pedra al fonament de la església del monastir dels Carmelites Descalços, fora lo portal de Quart. Y estigué lo señor virey, marquès de Caracena.¹³⁰⁸ Dix la missa don Baltazar de Borja, archidiano de Xàtiva.

1.012.

CRIDA PER LO JUBILEU DE LA MINERVA

Divendres, a 26 de setembre 1614, feren crida per lo Jubileu que y havia de la Minerva lo dia de sent Cosme y sent Damià, que era a l'endemà, en Sent Martí.

¶¹³⁰⁶ A la línia, ratllat: «germà»; a l'interlineat: «fill».

¶¹³⁰⁷ Gómez Suárez de Figueroa y Córdoba (Gualajara, 1587-Munic, 1634), tercer duc de Feria, va

ser virrei de València entre els anys 1615-1618 i de Catalunya els anys 1629-1630. ¶¹³⁰⁸ Al manuscrit: «Calacena».

1.013.

MUSTAÇAF LO FILL DEL RIGENT MAYOR

Dilluns, a 29 de setembre 1614, dia de sent Miquel, fonch elet en mustaçaf lo fill del regent Mayor, dit Miquel Mayor.

1.014.

MORT DE MICER CERDÀ¹³⁰⁹

Dimats, a 30 de setembre 1614, al matí portaren a soterrar al monastir de Senta Tecla al cèlebre doctor Thomàs Cerdà de Tallada,¹³¹⁰ que era del Real Consell. Y morí a la Creu de Mislata, en una alqueria sua. Y de hallí lo portaren en una carroça, sens pompa ni strèpit. Déu li aya perdonat sos pecats. ¶^{206v}

1.015.

PENJAREN A BERNAT CORTS, PER UNA PISTOLA

Dimecres, lo primer de octubre 1614, penjaren en la forca del mercat a Bernat¹³¹¹ Corts, fill del alcayt de la Diputació, perquè'l trobaren ab una pistola los dies enans, al portal de Sent Vicent. Y entoldaren la forca de dol.

1.016.

ECLYPSE DE SOL. Y A 10 DE JULIOL 1600 N'Í HAGUÉ UNA ALTRE
—SUPRA. FESTES PER LA MARE TERESA¹³¹²

Divendres, a 3 de octubre 1614, a les onse hores del matí y agué gran eclipse de Sol, que's tornà casi tan fosch com a les primeres oracions de la nit. Nostre Señor se apiade de nosaltres.

Y aquest dia feren crida que, tres dies arreu, y nits, fesen festa y lluminàries per¹³¹³ la beatificació de la mare Teresa, fundadora de les carmelites descalces. Y axí's féu. Y'ls frares de sent Felip feren grans instruments de fochs a les nits. Y en molts carrers de València y agué farons.

Dit dia, a vespres, ans de començar-les en Sent Martí, y agué capítol en dit clero sobre un quitament de un censal de la viuda na Carbonella, que rebé Peravesino, notari síndich del capítol. Acontegué *quod dicam ex clericis assistentibus in capitulo erat crapulatus et dicebat multa ridiculosa itant omnes clerici mirarentur et dentibus adhesit cuidam ex clericis dictus Gisbert in musculo et ipsum molestavit dicebatur crapulatus Geronymus Scipinya ita ut omnes*

¶¹³⁰⁹ Sobre aquest personatge: Tomàs Cerdà de Tallada, vegeu nota la 1149. ¶¹³¹⁰ Al manuscrit: «Atallada».

¶¹³¹¹ A la línia, ratllat: «Batiste»; a l'interlineat: «Ber-

nat». ¶¹³¹² Al marge dret, reixat i sanefà d'atenció.

¶¹³¹³ Des de «per la beatificació...» fins a «...carrers de València y agué farons», al marge dret.

mirarentur dicebatur omni quod in domo vbi halivabat erat Blacy Garcie in Academia Valentina retorica insigne quod¹³¹⁴ ille die habebat multos invitatos in prambrio.

1.017.

MORT DE JAUME BERTRAN, GERMÀ DE SENT BERTRAN

Disapte, a 4¹³¹⁵ de octubre 1614, dia de sent Francés, a les quatre hores de la vesprada morí lo gran ciutadà Jaume Bertran, germà del sant frare Luís Bertran, persona exemplar y bon cristià, ab tots los sagraments de la Església.

Y dilluns lo soterraren en Predicadors, en lo vas dels Bertrams, que està davant de la sepultura de sent Lluís Bertran, son germà. Acompanyà a son gendre lo governador y lo bal·le,¹³¹⁶ ab ses mases, y molta cavalleria. ¶^{207r}

1.018.

MORT DE DOÑA ISABET ALIAGA

Dilluns, a 6 de octubre 1614, morí doña Isabel Aliaga y de Vil·larrasa, viuda de don Pedro Vil·larrasa, en la parròchia de Sent Andreu, en la casa dita¹³¹⁷ del señor de Bétera, a la part del Col·legi. Y fonch soterrada en la església de Sent Joan del Mercat.

Y anava engramallat micer Tàrrega, doctor de Real Consell, y anava la Real Audiència acompanyant-lo, ab les maces cubertes ab vels de dol.

1.019.

MORT DE MOSÉN SANCHIS GRANELL

Dimats,¹³¹⁸ a¹³¹⁹ 7 de octubre 1614, a les nou hores de la nit morí mosén Miquel Sanchis Granell, beneficiat en Sent Martí. Y·l soterraren en Sent Martí dimecres a 8, a la vesprada. *Requiescat in pace.*

1.020.

LLÀNTIA DE FLANDES. VINGUÉ DOÑA RAFELA TALLADA

Diumenge, a 12 de octubre 1614, a la vesprada portaren per València una llàntia de argent, que dien que pessava xexanta-quatre lliures. La qual enviaven los sereníssims prin-

¶¹³¹⁴ A la línia hi ha un mot ratllat i il·legible i a l'in-terlineat: «quod». ¶¹³¹⁵ Abans, ratllat, un mot il·legible.

¶¹³¹⁶ Tot seguit, ratllat a la línia: «y molta». ¶¹³¹⁷ Tot

seguit, ratllat: «de la señora de Alcàntera». ¶¹³¹⁸ Inicial-ment escrit: «Dimecres», ratllat: «-ecres» i afegit: «-ats».

¶¹³¹⁹ Abans, ratllat: «ab».

ceps de Flandes, don Alberto de Àustria y doña Isabel Eugènia Clara, sa muller, princesa de Espanya.

Y la accompanyaren la bandera dels Armers y la portaren a la capella de sent Simó. Y la portaren ab unes andes de tabernacle enmig penjada; y al peu del tabernacle ab un rètul que dia: «*De los serenísimos príncipes de Flandes al santo Simón.*» Y alrededor de la llàntia, davall de la copa, estava gravat un rètul que dia: «*Los serenísimos archiduque Alberto y la infanta doña Isabel me offrescieron y dotaron. 1614.*» Y aquest era lo rètul. Y la penjaren enmig de la església.

Y aquest dia, a la nit, vingué la il·lustríssima doña Rafela Vallebrera y de Tallada, muller del señor regent don Felip de Tallada, a València.¹³²⁰ ¶^{207v}

1.021.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS. Y A 29 Y 30 DE JULIOL, AÑY 1613

Dimats, a 15 de octubre 1614, y dimecres a 16, y agué corro de bous los dos dies en la plaça de Predicadors. Y acontegué que lo segon dia se n'anaren los bous del corral de la part de Predicadors, ans de començar a correr. Y axí sols ne correueren tres.

1.022.

A 17 de octubre 1614, vingué lo ordinari de Roma y¹³²¹ dix que frare Istella morí a 3 de setembre, y quatre criats.

1.023.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS

Dimecres y dijous, a 22 y 23 de octubre 1614, y agué corro de bous en la dita plaça de Predicadors. Lo dimecres torejaren lo fill del comte de Bunyol, dit don Llaudòmio Mercader, y lo toro li nafrà lo cavall y se n'ixqué. Y tornà ab altre a torechar y féu-ho valetosament. Lo matex feren don Pedro Lluís Galcerà de Borja, fill del mestre de Montesa, y don Joan Cabanelles. Y li nafrà lo cavall lo toro y se n'ixqué. Y tornà ab altre y féu-ho animosament.

Y los bous eren de l'horta de València, que'ls portaren los carnicers en contraposició dels pasats. Y de la caritat del corro ne havien de traure, per a la obra de Sent Steve, do-centes huytanta lliures, y lo demás per als bous y gastos. Y agué infinita gent en lo corro y eren ben batedors los bous; no feren mal, gràcies a Déu. Y folgaren-se los miradors y buydaren les bolses y la umpliren los fusters.

¶¹³²⁰ Les línies de tot aquest paràgraf estan subratllades al manuscrit.

¶¹³²¹ Des d'ací fins al punt i a la línia, escrit al marge dret.

1.024.

NOVES DE ROMA. MORT DE FRARE ISTECLA, MESTRE DEL SACRO PALÀCIO

En estos dies vingué lo ordinari de Roma y portà noves com lo mestre de Sacro Palàcio, frare Ystella, morí a 3 de setembre¹³²² 1614, y tres o quatre¹³²³ criats eren morts. Y que per a l'ordinari, que venia en lo mes següent, portarien lo ròtul de mosén Geroni Simó.

Y dimecres, a 29 de octubre 1614, en lo monastir de Predicadors feren les obsèques de dit frare Istella. Y vingueren los demás monastirs a dir cascú un respons. ¶^{208r}

1.025.

PLOURE PEDRA

Disapte, a 25 de octubre 1614, entre set y huyt hores de la nit vingué una gran plucha de pedra prou grossa, y durà més de quatre credos y plogué. Y tota la nit féu grandíssim ayre.

1.026.

TRANSLACIÓ DELS OSSOS DE LA CAPELLA DELS AGUILAR A LA DELS MAS-CAROSOS

Dit dia disapte, a les deu hores del matí translladaren los ossos que estaven en la capella de Sent Martí, dels sants Abdon y Senen -que era de dona Joanna Aguilar,¹³²⁴ muller que fonch del doctor micer Blanes- a Sent Agostí. Per ço que havia venut la capella a N. Benet, botiguer de davant de la Mercé, juntament del patronat del benifet.

1.027.

TRANSLACIÓ DELS OSSOS DE BENET

Dilluns, a 27 de octubre 1614, dit N. Benet traslladà los ossos dels cors de son pare, que tenia depositat[s] en lo vas de Rafel Darder, en dita església de Sent Martí, a la sobredita capella.

¶¹³²² Al marge esquerre, com a incís: «morí a 3 de setembre 1614». Tot i que a la línia hi ha «setembre» ratllat, després és escrit també «setembre» a l'interli-

neat. ¶¹³²³ A l'interlineat: «o quatre». ¶¹³²⁴ A la línia, ratllat: «Ferrús»; al marge esquerre i a l'interlineat: «Aguilar».

1.028.

OBSÈQUIES DE FRARE YSTELLA, MESTRE DEL SACRO PALÀCIO

Dimecres, a 28 de octubre 1614, en lo monastir de Predicadors de València feren les obsèques de frare Ystella, mestre del Sacro Palàcio, que dien que morí a 3 de dit setembre¹³²⁵ juntament ab quatre criats. Y·ls demás monastirs anaren a dir un respons a dit convent.

1.029.

APUNYALAREN, DINS CASA, A UN PORTER DEL GOVERNADOR AL PARTIT

Dimecres, a 5 de noembre 1614, a la nit, sopant Arcos, porter del governador, juntament ab sa muller y un frare y un doctor, entraren tres hòmens reboçats, y als tres de casa maltractaren de punyalades y malnafraren. Era la casa dels Quatre Cantons del Partit.

1.030.

En¹³²⁶ estos dies, don Francisco de Castellví,¹³²⁷ auditor de la Real Audiència de València, lixqué en son estudi una carta que li enviaren de Madrid *eo* Sevilla, ab la qual li fien a saber com lo fill del rey de la China venia a Espanya a batechar-se, y pregar al rey y al papa que·ls enviassen predicadors. Y portava grans presents per al rey y papa, y per als frares de Sent Francés de Sevilla. ¶^{208v}

1.031.

ATENALLAR A PERE CANUT, SERRADOR

Disapte, a 8 de noembre 1614, sentenciaren a Pere Canut, de nació francès, habitant en Guadasuar, per haver mort a sinch fills y muller, dormint, sens per què.

Lo atenalleren y llevaren la mà dreta, y·l pencharen. Y havien de fer quartos y portar lo cap a Guadasuar.

1.032.

MORT DE LA VIUDA NAVARRA

Diumenge, a 9 de noembre 1614, entre nou y deu hores de la nit mataren a una viuda dita na Navarra, prop de Sent Martí, estant dormint en son aposiento y tancat lo aposiento, per part de dins, ab un cadenat.

¶ ¹³²⁵ Al marge esquerre, i a l'interlineat: «setembre».

¶ ¹³²⁶ Entrada escrita al manuscrit envaint l'espai del marge dret. ¶ ¹³²⁷ Francisco Castellví (1565-?). Doctor en Dret, va ser examinador de Lleis en l'Estudi General, assessor de la Batlia, oïdor de l'Audiència,

membre del Consell de Sa Magestat, regent de la Corona d'Aragó i examinador de Lleis i Cànon. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Francisco Castellví», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 48, 88, 104, 105, 113, 120, 151, 165, 255 i 325.

Y yamay se pogué saber com fonch lo cas, sinó que's presumia que qui la matà estaria davall lo llit, amagat, perquè de altra manera era impossible.

Y li pegaren al coll moltes punyalades. Y als crits de dita dona les criades cridaren a un student, que estava student davall, en un aposiento. Y lo honrrat jove puchà ab lo cresol ensés, ab una espasa nua, y al puchar se li apagà la llum. Y quant fonch dalt se arremeteren a ell y li pegaren setse punyalades. Y, vent-se que'l soptaven tant, s'escabullí de ells y se'n tornà a baxar com pogué, y se n'ixqué porta a fora cridant. Y se'n pasà a una casa de davant, que estava doña Joanna de Cardona.

Y allí, en un aposiento, lo viu yo gitat al matí, en un matalaf en terra. Y'l combregaren de Sent Martí, y estava ab ànimo.

Y la una de les criades vent o, per millor dit, sentint tant avalot, se'n puchà escala amunt al terrat y trobà la porta uberta. Y se n'anà fugint per los terrats y après tornà. Y micer Navarro la confessà.¹³²⁸

Y dimecres, a 16 de dit, la soterraren a les onse hores, perquè dien que havien fet testament en Onda o Morvedre y may lo portaren. Y frare Sancho, de Sent Francés, menechà's molt perquè la portasen allà. ¶^{209r}

1.033.

MORT DEL PRIOR DEL TEMPLE

Dilluns,¹³²⁹ a 10 de noembre 1614, a migjorn morí lo prior del Temple de València, frare Farra.

1.034.

ANÀ LO VIREY A DÉNIA

Dimecres, a 12 de dit, al matí anà lo señor virey a veure a Dénia, que may la havia vista. Y dimats, a 18 de dit, a les sinch hores de la vesprada tornà.

1.035.

ALCABOTA EMPLOMADA

Disapte, a 22 de noembre 1614, a la vesprada pasechà per València una dona, emplomada per alcabota per la Real Audiència.

¶¹³²⁸ A la viuda na Navarra.

¶¹³²⁹ A la línia anterior, ratllat: «Dimarts a 11»; i al marge esquerre prova de ploma.

1.036.

PRESENT DE MOSÉN SIMÓ, DE MONCADA. DESPEDIT LO EMBAXADOR DE SABOYA DE LA CORT

Dilluns, a 24 de novembre 1614, a la una hora, en havent dinat, portaren los llauradors del lloch de Moncada xexanta càrregues de teules grans, y ab galeres y carros moltes. Y ab una galera venia una dansa ben adresada. Y dansaren davant lo Real en presència del señor virey, que estava en un balcó mirant, y son gendre, lo marquès de Frómista. Y enmig dels dos estava un frare de Predicadors, y a la altra part lo canonge Gil. Y cadahú de la dansa dia sa copla davant de la dama, en alabansa del venerable mosén Francés Geroni Simó.

Y portaven una bandera de camp davant dit present, y après una altra, ab la figura del dit venerable Simó, y ab una trompeta davant, que avisava la gent a veure lo espectacular. Y dansaren davant la casa lo señor regent Mayor y pasecharen València. Y portaren lo present a la església de Sent Andreu.

Y dien la gent que lo dia enans, que era diumenge, havien anat a demanar llicència per a portar dit present, y que no·ls la volgué donar Y axí dien, los qui·l portaven, que ya sabien ells fer de un dia de faena fer festa. Y axí se n'anaven rient y mofant.

Y aquest dia y agué nova a Madrid que lo rey havia fet exir de la sua Cort a l'embaxador del duch de Saboya, perquè lo de Saboya havia despedit lo del rey, de Saboya. ||^{209v}

1.037.

PRESENTS DELS CORDERS

Dimats, a 25 de novembre 1614, dia de la gloriosa senta Catalina martre, a la vesprada, lo offici dels Corders portà en present al venerable sent Simó moltes cordes de colors, ab bandera de camp y arcabusers. Y davant de tots anaven dos, ab dos pendons, ab la ymatge del venerable Simó.

1.038.

INQUIETUDS PER MOSÉN SIMÓ

Estos dies hagué grans inquietuds en València. Perquè lo rey havia scrit al virey, jurats, diputats, inquisidors, que per al diumenge següent, que seria a 30 del mes, dia de sent Andreu, se havia de publicar un edicte de part del Supremo de la General Inquisició, que llevasen lo cors del venerable mosén Simó de la capella a hon estava. Y que·l posaren en lo vas dels Capellans, y altres coses consemblants.

Per hon dimecres, a 26 de novembre 1614, se ajustaren los parrochians de Sent Andreu en la mateixa església, y·n feren gran sentiment. Y feren tres elets, a saber és: don Jusep Vives, don Llorens Sans y Nicolau Simó, germà del venerable. Y axí feren moltes diligències, y dien que obtingueren del señor virey que no daria lloch, dins quinse dies, a que s'innovàs cosa fins tant se'n donàs rahó a sa magestat.

Déu que encamine les coses a gloria sua y honrra dels seus, y bé per als fels.

1.039.

MIRACLE DEL VENERABLE SIMÓ EN MADRID

Divendres, a 28 de noembre 1614, a la vesprada se publicà un grandíssim miracle que féu lo venerable Simó en la Cort. Que era mort un nét del duch de Lerma, fill de la filla, hereu del condat de Saldanya y ducat de l'Infantado. En lo llit lo trobaren mort, al ¶^{210r} costat de la ama. Y que posant damunt del dit gich unes relíquies del dit venerable Simó resuscità. Y de açò se'n féu gran alegria en la Cort, per los amichs y parents del duch de Lerma, que era la nata de Castella.

Y lo canonge de Oriola, dit Steve, que estava en Madrid, n'escrigué una carta al doctor en medicina Tudela y molts altres particulars. Y que lo duch scrigué al virey de València que no innovàs cosa alguna, sobre les novetats que's dien del dit venerable Simó.

1.040.

CORREU A LA CORT, PER LOS DE SENT ANDREU

Y dijous, a 27 de dit, enviaren a tota diligència un correu a sa magestat donant-li avís de com estava avalotada València per los edictes¹³³⁰ que volien publicar acerca del venerable Simó. Y lo virey, de sa part, dien que scrigué una carta en particular, com affectat a dit venerable Simó.

1.041.

LA FIGURA DE SENT ANDREU, LOS PEIXCADORS

Disapte, a 29 de noembre 1614, a la vesprada los peixcadors feren, a sos propis diners, una figura de sent Andreu molt gran y ben daurada, ab sa pastera. Y la posaren en lo altar mayor de dita parrochial església, ab grandíssima música y acompanyament, que fonch la vespra de dit sent Andreu.

Perquè lo dia del sant vingué aquest any en la primera dominica de l'Advent. Y per al disapte estigué acabada la bòveda de la església, y les parets molt ben adresades de polides, y ben enpaliada la església. Que's donaren bona presa los obrers de vila y pedrapiquers de acabar lo àmbit de aquella; perquè dien que lo clero los estrenà molt bé y no estava lo sòl paymentat. ¶^{210v}

¶ ¹³³⁰ Per aquells dies aparegueren a les parets de la Universitat pasquins demanant als estudiants que s'armaren i acudiren a la parròquia de Sant Andreu per a defensar la memòria de mossén Simó i cartells al barri

del Mercat animant la gent a la rebelió, amb la consigna següent: «¡Por tierra va la honra de Simó, defendámosla con armas y celadas!». Citat per E. CALLADO ESTELA: *Iglesia y poder...*, op. cit., p. 76.

1.042.

MORT DE BALTAZAR SIMÓ

Dilluns, lo primer de dehembre 1614, soterraren en lo monastir de Predicadors a Baltazar Simó, mercader de llibres, que estava al carrer del Governador Vell. Y dien que havia fet hereu al monastir y s'havia olvidat de prou parents, necessitats, que tenia. Estava molt rich, que pasava de cinquanta mil ducats lo que tenia. *Requiescat in pace.*

Bé han peixcat los frares altre Simó, y no lo de Sent Andreu,¹³³¹ que·ls à agradat més.

1.043.

FUGITS PRESOS DE LA PRESÓ

Dimats, a 2 de dehembre 1614, a la nit se n'ixqueren de la presó de Sent Arcís nou presos, y'n trobaren quatre o sinch.

Y dimecres, a 10 de dit, ne açotaren¹³³² per València quatre.

1.044.

MORT DE MOSÉN TRISTAÑY

Disapte, a 6 de dehembre 1614, a les set hores de la nit morí mosén Geroni Tristany, prevere beneficiat en Sent Andreu, persona honradíssima y de gran discurs y enteniment.

Soterraren-lo en lo vas dels Capellans de dita església. Y és lo segon cos que han soterrat en dit vas, nou dels Capellans.

Requiescat in pace. Amén.

1.045.

MORT DE DON VICENT BELLVÍS, THESORER DEL REY

Dit dia, a la nit morí don Vicent Bellví, señor de Bellús y thesorer del rey. Estava de casa prop de Sent Andreu, en la casa de don Henrich Alpont. Y portaren-lo a soterrar a Xàtiva, que hallà tenia sepultura.

1.046.

MORTS DEL REGENT BANYATOS Y DEL COMTE DE VILALONGA

Diumenge, a 7 de dehembre 1614, vingué nova de Madrid com era mort lo regent, don Gil de Banyatos, y també don Pedro Franquesa, comte de Vilalonga.

¶¹³³¹ Entre «And-» i «-reu», dues grafies ratllades i il·legibles. ¶¹³³² Al manuscrit: «acotaren».

1.047.

NOVES DE MOSÉN SIMÓ, AGRADABLES

Dimats, a 9 de dit, 1614, a les tres hores de la vesprada arribà un correu de Madrid ab mandatos del Supremo, que no moguesen coses noves sobre la veneració del sent Simó. Que s'aconsolà y sosegà la gent, que estava molt alterada. Y's va entendre que lo señor rey no sabia res, de lo que havien scrit per orde de la Inquisició y rey. ¶^{211r}

1.048.

CRIDA DE VALÈNCIA

Dijous, a 11 de dehembre 1614, féu crida la ciutat de València qui volia forment, a tornar a la collita.

1.049.

CRIDA DE BURLES. LLEVATS LOS TRASTS DE L'ALMODÍ

Dimats, a 16 de dit, acontegué en la plaça de la Seu, a les onse hores del matí, que sonant los tabals de la ciutat y trompetes, per a fer una crida que tenia en les mans Pere Pi, trompeter, axí com accabaren de sonar, baxà orde dels jurats que no la publicàs. Que donà que dir y riure a la gent de la plaça.

Y era, en suma, que desavehynaven a no sé quina persona. Y la tal persona estava a la porta del Consell de la Sala, a hon se acostumen a juntar los jurats.

Y aquest dia llevaren dos trasts de l'Almodí, lo de Ximeno y lo de Santpere, que en dies pasats los havien tornat.

1.050.

CRIDA PER TRIAR LOS MENUTS

Dimecres, a 17, feren crida los jurats que posarien en certes places de València hòmens experts per a que triasen los papers de menuts; perquè n'i havia ya molts roÿns.

1.051.

TALLAR MENUTS

Divendres, a 19 de dit, posaren dos hòmens a la porta de l'Almodí y tallaven los diners que'ls pareixia. Y alguns àssens,¹³³³ que'ls portaven per a que'ls tallassen.

¶ ¹³³³ En aquest cas, el plural de «ases».

1.052.

MORT DE MORENO

Disapte, a 20 de dit, a migjorn morí Joachim Moreno, ciutadà.

1.053.

MORT DE NOFRE MELET

Dimats, a 23 de dit, morí Nofre Melet, àlias Solsona, notari.

1.054.

DETERMINACIÓ DEL¹³³⁴ CONSELL DE LLEVAR LOS TRASTS DE L'ALMODÍ
DELS VENEDORS

Dimats, a 23 de dehembre 1614, a la nit y agué consell en la Sala de la Ciutat per a traure justícies. Y determinava lo Consell de llevar los tres trasts de l'Almodí que restaven, axí per orde dels jurats com de provisió de la Real Audiència, y donaren orde que se'n donàs rahó al virey de la dita determinació perquè, per orde de aquell, dits tres restaven.

1.055.

ENSERATS A SENT MARTÍ

Dit dia posaren les finestres enserades al cap de l'altar de Sent Martí, en les capelles dels Marrades y de[]s Cortell.

1.056.

Dit dia, a la nit, als Peixcadors, [o] a la vesprada,¹³³⁵ entrant per la Morera, lo primer carrer a la dreita, caygué una casa y matà dos hòmens, y'n nafrà altres.¹³³⁶ ¶^{211v}

¶¹³³⁴ Tot seguit, ratllat: «real». ¶¹³³⁵ Confusió de l'autor, que abans havia escrit «de nit». D'altra banda, el

text «a la vesprada» és escrit a l'interlineat. ¶¹³³⁶ Eixint-se'n del caixer del text, al marge dret: «y'n nafrà altres».

MEMÒRIA

1.057.

ESCURÀ DE LA MARE,¹³³⁷ ESSENT VEHEDORS JOAN BLASCO Y VICENT ARBOLEDA, OBRERS DE VILA. DIVENDRES, A 22 DE JUNY 1612, ESCURAREN L'ALTRA PART, QUE VA AL FOÇAR DE BENIMACLET¹³³⁸

Dimecres, a 24 de dehembre 1614, escuraren la mare del carrer de la Xerea, essent vehedors Joan Blasco y Vicente Arboleda, obrers de vila,¹³³⁹ davant de la casa a hon yo habitava. Y lo¹³⁴⁰ sòl de dita mare està enracholat.

Y feren-la un forat enmig de la carrera, davant de la porta de la escaleta de ma casa, y lo altre davant la porta de la casa que estava Matheu, que ve a l'enfront de la finestra de la casa de ma germana, que estava al costat de la finestra de la casa a hon yo habitava.

Y de dies en arrere venien escurant dita mare des de lo albelló, que està prop del portal del Temple, devés lo carrer de la Xerea amunt, fins davant la casa de na Llobera, y ans de arribar a la casa de mosén Armengol. Perquè de allí avant lo pendent va devés lo foçar de Benimaclet.

Y accabaren dimats, a 30 de dehembre 1614.

1.058.

MATINES EN LA SEU Y RINYA

Dimecres a la nit, vespra de Nadal, començant la missa en la Seu —del Gall—, y agué una rinya en la Seu y nafraren un home, y parà lo offici. Y après pasà avant, y agué cansonetes y música en los matines.

1.059.

PLOURE

En estos dies, ans del dia de sent Thomàs, los señors jurats fien cantar misses de Goigs de Nostra Señora per aygua, que n'i <a> havia necessitat. Y plogué dia de sent Thomàs, consecutivament fins los dies de festes, que y agué molts fanchs.

¶¹³³⁷ Séquia de les escorrenties. ¶¹³³⁸ La segona part de l'enunciat escrita al marge esquerre, davall del reixat d'atenció. ¶¹³³⁹ Des de «essent vehedors...» fins a

«...obers de vila», escrit com a incís al marge esquerre, dalt del títol, i al marge esquerre, davall del títol, reixat d'atenció. ¶¹³⁴⁰ Al manuscrit: «al».

1.060.

TE DEUM DE GRÀCIES PER LA AYGUA

Diumenge, a 28 de dehembre 1614, accabada la missa mayor en la Seu tocaren *Te Deum laudamus* per gràcies de la aygua. ¶^{212r}

AÑY 1615. JHESÚS, MARIA¹³⁴¹

1.061.

LLEVATS TRASTS DE L'ALMODÍ

Divendres, a 2 de giner 1615, al matí llevaren de l'Almodí los tres trasts que restaven dels venedors de forments: lo de Alós, Carmona y de Porcar, per orde del Consell y jurats de València.

Y a 28 de maig 1621, tornats (*vide foli 363*). Y a 22 de dehembre 1621, llevats (foli 376). Y tornats a 8 de giner 1622. (foli 378)¹³⁴²

1.062.

BUYDAREN UN VAS DE SENT MARTÍ. Y A 20 DE DIT TORNAREN LO SANTÍSSIM SACRAMENT EN PROCESSÓ DE MATÍ, QUE ERA DIUMENGE TERCER DE LA MINERVA¹³⁴³

Dijous, a 8 de giner 1615, a les deu hores del matí, lo clero de Sent Martí portà lo Santíssim Sacrament a Senta Tecla, perquè buydaren los vassos de Sent Martí.

Y en lo any 1596, a 7 de giner, a la vesprada, lo[s] pasaren també, per a la expedició de dits vassos al dit monastir. Y portà lo Santíssim Sacrament lo señor rector de dita parròchia, lo doctor Joan Osta.¹³⁴⁴

1.063.

TORNADA DE L'IL·LUSTRÍSSIM Y REVERENDÍSSIM SEÑOR ARCHEBISBE. COSA NO USSADA

Divendres, a 9 de giner 1615, a les sinch hores de la vesprada tornà lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe, don fray Isidoro Aliaga, de Madrid. Que era anat a veure lo seu germà, confessor del rey, dilluns, a 23 de setembre 1613.

¶¹³⁴¹ Tot aquest títol, subratllat. ¶¹³⁴² Aquestes dues línies són escrites posteriorment, entre les dues entrades i els marges dret i esquerre. ¶¹³⁴³ Al marge dret, dalt del títol, sanefa d'atenció. ¶¹³⁴⁴ A qui en morir l'arquebisbe Isido-

ro Aliaga el 1648 –quan Joan Hosta ja era bisbe d'Oriola– va ser proposat pel virrei, comte d'Oropesa, entre d'altres candidats valencians, per a la mitra valentina. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., p. 438.

Entrà per lo portal de Quart ab una carroça, acompanyat de altres carroces de cavallers. Y quant fonch davant lo Tosal, pasava llavors la processó que s'acostuma fer cascun divendres, a les sinch hores, y hagueren de parar les carroces.

Y pasant la processó, tres voltes se agenollaren los de la processó cridant misericòrdia. Y alguns descomedits gichs cridaren: «Visca lo pare Simó y muyra lo frare mutiló!». Y anant a la Seu se agenollà en un coixí que estava a l'altar mayor. Y començaren a cantar villancicos los cantors. Y estant cantant se alçà sens girar-se al poble, ni donà la benedictió, y se n'anà.

Y a l'entrar de València repicà la Seu y les demés parròchies, y alguns monastirs. ¶^{212v}

1.064.

TORNADA DE SENT MARTÍ¹³⁴⁵

Diumenge, a 18¹³⁴⁶ de giner 1615, que fonch tercer diumenge del mes de giner, festa del Santíssim Sacrament de la Minerva, lo rector¹³⁴⁷ de Sent Martí dix la missa mayor en Senta Tecla. Y cantaren solemnisimament los cantors de la Seu.

Y acabada la missa feren la processó solemne ab lo Santíssim Sacrament. Y anaren per lo carrer de Ribelles a la plaça de Vil·larrassa, per lo carrer de Marrades, àlias dels Mascons, per lo carreronet davant de la casa de l'embaxador Vich a la plaça de Penarrojes, al carrer de Sent Vicent, giraren per devés Sent Martí y entraren per la porta del Cavall y dexà lo Santíssim Sacrament en lo altar mayor. Digueren la missa baxa que s'acostuma dir per los confreres. Y la dix mosén Nadal, beneficiat de dita església, y feren lo que de ordinari se <a> acostuma fer en semblants festes de la Minerva.

Féu la festa Joan Antoni Bononi, cavaller milanès, que era la seua messada. Acompanyà moltíssima gent la processó, ab moltes aches y llums.

1.065.

VESPRES A LA SEU, LO IL·LUSTRÍSSIM ARCHEBISBE

Dimecres, a 21 de giner 1615, vespra de sent Vicent martre, a vespres baxà a la Seu lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe. Y baxà per la porta del Fosaret. Y'l reberen tots los canonges, com era de rahó. Y baxà ab barret de quatre cantons y unes pelletes negres. Y féu la doma lo canonge Torres. Y, acabades vespres, anà a visitar al Real al señor virey, y après a la marquesa de Frómista. Y eren tocades sinch hores quant se'n tornà al seu palàcio. Nostre Señor nos done pau a tots. Amén.

Y acompanyaven-lo lo canonge Bellmont, don Federich Vil·larrasa y Andreu y frare Maluenda.¹³⁴⁸ Y portava, ab la seuha, quatre carroces. ¶^{213r}

¶¹³⁴⁵ Al marge esquerre de l'entrada hi ha, ratllat, el text següent: «Mort del bisbe de Çaragoça», i davall: «Estos dies vingué fama que era mort lo señor archebisbe de Çaragoça, don Henrique Manrique de Lara.

Y fonch falsa y mentirosa per lo que après se sabé; que tenia concily provincial». ¶¹³⁴⁶ A la línia, ratllat: «20»; a l'interlineat: «18». ¶¹³⁴⁷ Tot seguit, ratllat: «dix». ¶¹³⁴⁸ Vegeu la nota 1091, sobre fra Tomàs Maluenda.

1.066.

ASSIENTO EN LA TRONA DE LA SEU

Dijous, a 22 de giner 1615, dia del gloriós sent Vicent martre, al matí estigué en lo chor, vestit com enans, lo dit señor il·lustríssim y reverendíssim. Y anà a la trona per a oyr lo sermó. Y lo canonge Gilabert féu rebre acte de protest, que no y consentia en què y estigués. Y sols dit canonge féu lo protest, perquè los demés estaven impeditos y no tenien lloch de fer ajustar capítol. Assistiren a l'offici lo señor virey y·ls jurats, y predicà lo canonge Bellmont, y dix la missa lo canonge Torres.

Y aquest dia no's féu la processó de sent Vicent, perquè y havia molts fanchs. En Senta Tecla predicà lo canonge don Federich Vil·larrasa.

1.067.

BUL·LA DE LA CREUADA

Disapte, a 24 de dit, a les quatre hores de la vesprada feren la processó de la santa Creuada. Y ixqué del palàcio del señor archebisbe, per aver-i molts fanchs. Y diumenge la publicaren en la Seu, y la predicà frare Tafalla, dels Socors.

1.068.

PENJAT LO NÉT DEL BOGÍ BLAY

Dilluns, a 26 de giner 1615, penjaren a un home que era nét del que fonch bogí de València, que li dien lo Portugués. Perquè dien que, ab altres, havia mort a Domingo Dionís a les espal·les de Sent Joan de la Ribera. Y també perquè, ab altres, havien exit al camí del Grau y havien saltechat un colcho que y anaven dames y se havien honrrat [*sic*] de ad aquelles. Y dien que son intent era que volien a la duquesa de Sinarques, y erraren lo colcho.

Y divendres y disapte ans lo atormentaren ad aquell, y inculpà ad alguns en los delictes que havien impetrat. Y estava aquell infamat. ¶^{213v}

1.069.

DESASTRE EN LO COL·LEGI DELS MORETS

Dimecres, a 28 de giner 1615, entre set y huyt hores del matí caygué una cuberta nova de la teulada del col·legi dels Morets, que admirava. Y caygué tota la altària de la cuberta de la paret fins a la teulada, essent una paret tan grossa de tàpia, y nova.

1.070.

TORNADA DE FRAY ANTONIO SOBRINO

Divendres, a 30 de giner 1615, tornà al monastir de Sent Joan de la Ribera fray Antonio Sobrino, protector de sent Simó.

FEBRER

1.071.

PREDICÀ LO REVERENDÍSSIM ARCHEBISBE. DESPOSADA LA FILLA SEGONA DEL VIREY

Dilluns, a 2 de febrer 1615, dia de la Purificació de Nostra Señora, predicà en la Seu lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray¹³⁴⁹ Isidoro Aliaga, archebisbe de València, ab grandíssim content de l'auditori. Predicà en un cadafal que feren davant la trona, a la part de la sagrestia, a hon és costum predicar, y alrededor de draps de ras, y per damunt, entoldat, ab un drap de vellut carmesí. Y damunt com un bufet, de altària de una alna, y damunt lo bufet <y> [u]n drap de vellut carmesí. Y damunt los coixins, també del mateix vellut, una biblia enquadrada ab cubertes y tall daurat. Y, arribada a la trona, una cadira guarnida ab franges de or de vellut carmesí; y la trona a hon <r>estribava¹³⁵⁰ les espal·les, la cadira, també entoldada de vellut carmesí, y dos cadires miganes de miga volta, de noguer, ab lo asiento guarnit de vellut verd, y no tenien respallé. La una a la mà dreta de la cadira a hon estava aseÿt lo il·lustríssim señor, a hon estava aseÿt lo archidiacono Tàpia, y l'altra, a la mà esquerra, a hon estava seÿt don Baltazar de Borja, lo archidiacono de Xàtiva; vestits los dos assistents ab pelletes blanques. Y lo reverendíssim señor enmig^{¶214r} dels dos, seÿt, vestit de pontifical, ab bàculo y mitra.

Y axí predicà sempre, lo bàculo en la mà esquerra y la mitra en lo cap. Y damunt del dit estrado y havia un gran doser de vellut carmesí ab ses armes. Estava fet lo cadafals y lo doser de manera que no estava de espal·les a l'altar mayor, ans axí bé de costat. Predicà gravíssimament y doctíssimament, que mostrà ser mestre de predicadors. Assistí en lo altar mayor y dix la missa lo canonge Torres. Assistiren a l'altar mayor, a l'offici, lo señor excelentíssim virey, los señors jurats, governador y altres persones de dignitat y qualitat. Y lo mateix señor reverendíssim beney la sera y la repartí. Y anà a la processó de pontifical, ab molt applauso de la gent.

Plàcia a nostre Señor se tinga per content.

Y¹³⁵¹ aquest dia, a la vesprada anà dit señor archebisbe al Real, a esposar doña Mariagna Carrillo, filla del señor virey, ab lo marqués de Orellana, per procurador, que fon lo mateix pare de la desposada. Y dien que li havia enviat son desposat tres robes eo vestits famosíssims a la desposada. Y quant la desposaven portava una roba de brocat. Y en continent se'n tornà lo señor reverendíssim.

¶¹³⁴⁹ Al manuscrit «f». ¶¹³⁵⁰ Del verb «estrear»: des- cansar el pes d'una cosa damunt altra, segons el *DCVB*.

¶¹³⁵¹ El paràgraf s'ha escrit posteriorment al final de l'entrada, principi de la següent i al marge dret.

1.072.

VISSITES A FRARE SOBRINO

Dimats, a 3 de febrer 1615, dia de sent Blay, a la vesprada anaren los señors de la Real Audiència a visitar al fray Antonio Sobrino a Sent Joan de la Ribera. Y estava allí el pare maestro Sotello y altres de la Companya de Jhesús. Y vingueren los señors inquisidors a visitar-lo també.

Y a l'endemà vingué dit Sobrino a visitar al señor archebisbe. Y après anà a visitar als canonges.

1.073.

MORT DE FRARE SIERRA

Diumenge, a 8 de febrer 1615, soterraren en Predicadors al fray Presentado Sierra, que era oncle del señor archebisbe. Y morí en lo palàcio archebisbal.

1.074.

PROCESSÓ DE SENT VICENT MARTRE

Dit dia, a la vesprada feren la processó de sent Vicent martre, perquè lo seu dia no la feren per grans fanchs que y havia. Y anava lo señor archebisbe vestit ab roba de chor, ab erminis negres y barret de quatre cantons. Y anava darrer lo archidiano Tàpia, y li portaven la falda un patge, que era content veure'l, y, casi a les espalles, mosén Barberà, mestre de cerimònies de la Seu. Y la creu la portava lo seu crusero, canonge de Alacant, y anava davant dels canonges. Y anava lo virey y jurats. ^{||214v}

1.075.

NOTES

Dijous, a 12 de febrer 1615, provisió per lo señor official que's done la quarta part de les misses a la pròpia parròchia de hon és lo diffunct, per observació de la Sýnodo de l'añy 1590, en lo decret 21.

1.076.

TORNADA DE LES MONGES DE MADALENES

Dimats, a 17 de febrer 1615, a la nit tornaren les monges que varen traure de Madalenes y les portaren a Çaragoça. Les tornaren a les Magdalenes, que les varen traure a 19 de juny 1614, a despeses de qui les tragué.

1.077.

DESASTRE DE UN TERRAT

Dimecres, a 18 de febrer 1615, entre una y dos de la vesprada, en lo carrer de Barcelona, acontegúe que estant un estudiant en un terrat, volent tirar una taronja a un caldericlau¹³⁵² que pasava, tenia la mà esquerra sobre un barandat, y axí com va a tirar, lo barandat y ell anaren a la carrera, y's féu molt de mal. Y tantost no morí.

1.078.

MORT DE SOTEL·LO, DE LA COMPANYYA

Dijous, a 19 de febrer 1615, entre deu y onse del matí morí el pare Joan Sotel·lo, de la Casa Professa de la Companya de Jesús de València, persona de grans parts y doctísim.

Y¹³⁵³ aquest dia se intimaren certs actes de Roma, axí contra lo señor archebisbe com contra los canonges de la sua part.

1.079.

VENGUDA DE MONSEÑOR DE SEGORB

Disapte, a 21 de febrer 1615, a la vesprada vingué lo señor reverendíssim de Segorb y apopotà als Capugins. Y dien que havia vingut per orde del señor archebisbe de València.

1.080.

Dimats, a 24 de febrer 1615, dia de sent Mathia, en la Seu entoldaren la trona a hon oý lo señor archebisbe lo sermó.

Y fa advertir que, ans que pasàs de la cadira del chor a la dita trona, féu lo mestre de cerimònies que tots los capellans, que estaven seýts en les cadires altes, se n'abaxasen a les de dabaix. Que dien o féu fer lo archidiano Tàpia, lo que yamay se havia vist fer en temps del predecessor de dit señor reverendíssim.

1.081.

MORT DE FRAY GREGORI SATORRE

Divendres, a 27 de febrer 1615, a les deu hores del matí morí fray Gregori Satorre, de la Orde de Sent Augustí, en Sent Augustí de València, cèlebre doctor, que havia molt temps que estava tullit de propexia.

¶¹³⁵² No he trobat el mot al *DCVB*; potser fóra un llan-
terner. ¶¹³⁵³ Dues línies escrites posteriorment entre

l'espai del final de l'entrada i el principi de la següent,
amb lletra més petita.

1.082.

Dit dia se'n tornà lo señor bisbe de Segorb a Sogorb. Y no pogué concordar los canonges de València ab lo señor archebisbe.¹³⁵⁴ ¶^{215r}

1.083.

NOVETATS DE LA PROCESSÓ DELS DIVENDRES

Dit dia de divendres, a 27 de febrer 1615, ya no feren la processó que acostumaven ha fer los devots de sent Simó. Y dien que era orde vengut de la Cort y remés al señor virey y al pare fray Antonio Sobrino, sinó que cada mes se fés una volta y no cascuna semana.

MARS

1.084.

Lo primer de mars, diumenge de Carnestoltes, ploqué.

1.085.

Dijous,¹³⁵⁵ a 6 de mars 1615, hu que's dia N. Pavia, pasamaner que estava a l'altre cantó del campanar de Sent Martí, al cantó de la Pelleria Vella, era gran perseguidor del venerable mosén Simó y inquisidor de la sua vida per a calumniar-la, permeté nostre Señor que dit home, tenint molts fills y casa parada, se abatés ab molta infamia y deshonorra, dexant molts creadors. Y confia's que altre semblant ad aquest nostre Señor mostrarà sa poderosa mà y se'n veurà consemblant exemplar, sinó serà mayor.

1.086.

PROCESSÓ DE SENT GREGORI

Dijous, a 12 de mars 1615, dia de sent Gregori, se féu a la vesprada processó de dit sant. Y anaren al monastir de dit sant ab processó general dels officis, frares y clerecia. Y anava lo virey ab los jurats y lo señor archebisbe, vestit ab barret de quatre cantons y unes pelletes negres sobre los hàbits. Y anava davant lo pali, a la mà esquerra del pali; perquè eyxiren¹³⁵⁶ per la porta del Campanar y era aquella la part¹³⁵⁷ del seu chor. Y quant ixen per la dels Apòstols, que és a la mà dreta, tenia en lo chor un sital ab un coxí de brocat.

Y acabaren enjorn lo processó y no pujaren a l'altar mayor a la tornada, sinó per la capella de sent Pere a la sagrestia. ¶^{215v}

¶¹³⁵⁴ Aleshores don Pedro Genís de Casanova. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder..., op. cit.*, pp. 244-

245. ¶¹³⁵⁵ Al marge dret sanefa d'atenció. ¶¹³⁵⁶ Aparició del diftong «ei» davant «x». ¶¹³⁵⁷ Repetit: «la part».

1.087.

POL·LUT SENT JOAN. Y LO MATEIX FONCH DIUMENGE, A 14 DE FEBRER 1616, A LA VESPRADA

Divendres, a 13 de març 1615,¹³⁵⁸ al matí, en la església de Sent Joan del Mercat, per guardar lo lloch per al sermó, un home pegà una coltellada a un altre y li va traure sanch. Y lo offici lo pasaren al foçar y predicaren en la dita església.

Y també predicaren lo dilluns, a 16 de dit, y celebraven los officis en lo foçar. Y dilluns, dit dia, vingué orde del señor archebisbe que traguesen lo santíssim Sacrament de la església y'l portasen a les monjes del Peu de la Creu. Y que allí fesen los officis.

Y axí, dit dia, a vespres feren lo offici en dit monastir, y no donà lloch, dit reverendíssim señor, que's tornàs a benehyr la església, puix estava pol·luta per la efussió de la sanch, puix no estava consagrada, que era de més treball.

Y lo foçar, puix no estava contiguo a la església, no estava pol·lut, que bé's podia celebrar y officiar.

Predicava la Quaresma el licenciado de N. Sànchez, gran predicador de sa mages-tat, que'l feu venir don Joan Cabanelles, obrer de dit església en dit any 1615, yove de 28 anys, capellà.

Y dien que dit don Joan Cabanelles anà a parlar al señor archebisbe acompanyat de altres señors, y que no li respongué¹³⁵⁹ ¶continua al foli 216r paraula. Y que's girà molt enujat, dit don Joan, y dix: «*Yo é hablado con Su Magestat, y me ha respondido.*» Y que llavors dit perlat li dix: «*¿Que qué fiesta había en la semana?*» Y que respongué dit don Joan: «*Que el jueves era sant Joseph.*» Y lo dit señor digué: «*Que entonces bolviesse por la respuesta.*» Y axí se'n despedí.

Y dimats, a 17, no predicà lo predicador per estar mal o fingir-se estar-o. Y donà llicència que's celebràs missa, dit señor archebisbe. Per ço que poch dies enans, avent acontés un desastre de un homicidi en lo monastir de les monjes Madalenes, en continent permeté que's reconciliàs y's celebràs en dit monastir. Y no essent tant lo negoci de Sent Joan, se admiraren que no's concedís.

1.088.

CARTELL DE LA SANTA INQUISISIÓ

Diumenge, a 15 de mars 1615,¹³⁶⁰ se publicà lo cartell de la santa Inquisició en la Seu, y predicà lo canonge don Federich Vil·larrasa. Y dit predicador no saludà als señors inquisidors que assistien allí, ni al señor archebisbe que estava en la trona, oynt lo sermó. Y hagué grans murmuracions per lo no saludar.

Y a la vesprada dit dia, dits señors inquisidors anaren a palàcio a parlar ab lo señor archebisbe. Déu que u encamine. Y dien que lo señor archebisbe li manà que no saludàs a ningú. Y sobre açò dit predicador y archebisbe tingueren dades y presses. ¶^{216r}

¶¹³⁵⁸ A la línia, ratllat: «1619»; a l'interlineat: «1615».

¶¹³⁵⁹ A partir d'ací, la resta de l'entrada és escrita al foli

següent, el 216r. ¶¹³⁶⁰ A la línia, ratllat: «1619»; a l'interlineat: «1615».

1089.

Dilluns,¹³⁶¹ a 16 de març 1615, vingué de Roma la prorrogació dels arrests dels senyors canonges de la Seu y que poguesen tenir capítol, com acostumaven. Y dimats començaren a pasechar València.

1.090.

REXA DE SENT SIMÓ

Dimats, a 17 de març 1615, a la vesprada asentaren la rexa a la paret, en la capella de mosén Simó.

1.091.

PREDICAR EN LA SEU

Dimecres, a 18 de març 1615, predicà en la Seu frare Florcadell, del Remey. Y assistiren al sermó sinch dels jurats y lo señor archebisbe en la sua trona. Y no saludà a ningú lo predicador.

1.092.

VICARI FORASTER EN SENT MARTÍ

Dimecres, a 18 de març 1615, a la vesprada presentà al clero lo vicari de Sent Thomàs, dit mosén Ferrer, la llicència que tenia de ser vicari de Sent Martí. La qual li havia donat lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe a 18 de febrer 1615. Y lo clero lo acceptà per vicari de dita església de Sent Martí, sobre que yamay se à acostumat ser vicari, en dita església, qui no fos beneficiat y tenir lo clero sentències en favor de que no y pot haver substituïts en dita església. Y en lo archiu les han ocultades qui Déu sap, que no han aparegut. ¶^{216v}

1.093.

MORT DE CLARÀ, DARRER OFFICIAL DELS PELLICERS DE VALÈNCIA

Dijous a 20 de març 1615, a la vesprada, anant per lo carrer Ribelles Jaume Clarà, pel·licer, caygué mort, sens dir Jhesús, en casa de Navarro de la Gasque. Y'l portaren a sa casa, que estava més avant del forn de Palàcios, davant de casa de Garriga, llibrer.

Y en aquest home se acabava tots los officials y offici de pellicers, que no n'í havia altre en València. Y restant aquest a soles en anys pasats, vené la confraria de l'Adressador de Pellicers als frares de Predicadors, los quals lo soterraren en un vas, enmig del

¶¹³⁶¹ Escrit inicialment «Dimats»; ratllat «-mats» i a l'interlineat, per tal d'afegir «-lluns».

monastir de dita església, juntament ab la parròchia de hon aquell era parrochià, que era Sent Steve, y la parròchia de Sent Martí, que era en lo carrer de Ribelles que aquell morí.

Soterraren-lo entre tres y quatre hores de la vesprada del dia següent, que era di-vendres.

Y també és de considerar que, poch's dies enans, morí un altre pellicer que's dia N. Sales,¹³⁶² en la parròchia de Sent Nicolau, de repent, sens dir Jesús. Lo qual era ven-gut a València après que lo dit Clarà vené la confraria als dits frares.¹³⁶³ Y'l soterraren en Sent Martí, en lo vas de la Minerva. Cosa cert[a] de admiració y espant, morir los dos últims de tal manera, y soterrar-los ab la intervenció de la parròchia de Sent Martí.

1.094.

BARRES DE LA FORCA

Dit dia de dijous, a 20 de mars 1615, acabaren¹³⁶⁴ de mudar, noves, les barres de la forca, perquè les que estaven eren molt corcades. Y dimecres, a 19, les començaren a posar ¶^{217r}

1.095.

CRIDA QUE NO PORTEN LLEGONETS

Disapte, a 21 de març, any 1615, féu¹³⁶⁵ crida la ciutat de València ab la qual manava que-
ls fematers no portasen llegonets per València y que cascú aplanàs los enfronts de ses cases.

1.096.

OFFICI DE PASTISERS

Dilluns, a 23 de març 1615, féu crida la ciutat que's fes offici los pasticers.

1.097.

SOMBREROS LOS ANDADORS DE SENT JAUME

Dimecres, a 25 de març 1615, dia de la Annunciació de Nostra Señora, a la vesprada, los andadors de la confraria de Sent Jaume [eixirien]¹³⁶⁶ cridant a les funeràries per a l'ende-mà, de Baltazar *eo* Gaspar de Santpere, ciutadà, que òlim era ajudant de racional y fonch síndich de València per a comprar forments en Sicília.

¶¹³⁶² Tot seguit, una ratlla horitzontal. ¶¹³⁶³ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible. ¶¹³⁶⁴ Ratllat al text, «començaren». ¶¹³⁶⁵ A la línia, ratllat: «feren»; a l'interlineat:

«féu». ¶¹³⁶⁶ Creiem que aquesta forma verbal d'«eixir» és la més plausible en dit context, per tal de facilitar la comprensió del text.

Los andadors anaven ab ses cotes blaves y en lo cap sombreros de la matexa color, ab un cordó de seda eo filadís per davall de la barba, com a sombrero de bisbe, y davant, al front, portaven la ala del sombrero <la ala> alçada, y hallí affixada una pechina gran de argent. Y d'esta manera anaven fent la andana.

Y és la primera volta que se à acostumat de nostros temps, en València, portar los andadors sombreros y no barrets blaus, com acostumaven.¹³⁶⁷ ¶^{217v}

1.098.

MANDATO, NO ESSENT YO MARMESSOR DE NINGUNA MANERA¹³⁶⁸

Dimats, a 24 de març 1615, me intimaren un mandato expedit per lo doctor Joan Jusep Martínez Rúvio —prevere official y regent primera Vicaria General, jutge ordinari y vissitador y oydor de Causes Pies, en la present ciutat y diòcesi de València, a 23 de març 1615— manant-me que, com a marmessor de Isabet Coratjan y de Pellicer, muller de Joan Baptiste Pellicer, corredor de or, donàs conte.

Y yo, divendres, a 27 de dit, compareguí davant de Francisco Ayala, scrivà y procurador de dites causes, en presència de N. Torra, notari de dita Audiència, y de N. Valero y de N. Soler, nuncios de dita Audiència, y de Antoni Ferrer, notari de dites causes.

Presentí una clàusula del testamet eo de l'últim codicil de la dita Isabet Coratjan y de Pellicer, rebut per Alfonso Blanes,¹³⁶⁹ notari de València, a 15 de dehembre 1610. Y per mort de la dita, per dit notari, publicat a 28 de abril 1611, *act etiam*, li presentí un cartell tercer de vet, *datum* València, a 14 de maig 1611, y intima[n]t a moltes persones per a que descubrisen béns alguns, y no's trobaren.

Y la dita testadora dexà en marmessors y administradors de la sua ànima al doctor mosén Francés Soldevila, prevere, y al vicari mayor, que huy és, y per temps serà, de Sent Martí. Y aturà's la dita clàusula perquè estava signada y al peu del mandato, expedit a 23 de març, ¶^{218r} any 1615.

Lo dit Ayala, de sa pròpia mà, ne féu memòria de aquella a instància mia, al peu de dit mandato, perquè u és, que yo no era marmessor ni administrador.

Per ço que ya en lo any 1613 me n'intimaren altre sobre lo mateix, y fiu fer <de> altra consemblant clàusula. Y Vilanova, notari de dita Audiència, no'n féu memòria de aquella, ans bé continuà la intima del mandato y la no relació de la clàusula.

Y per més que'ls importunava no se'ls podia llevar del cap, que puig estava scrit en la mà que era marmessor, a pesar de tot lo món o hera. Y casi no volien creure a la clàusula signada, que la remiraren moltes voltes. Y per molt que'ls importuní que borrasen lo nom meu, y de marmessor, yamay Ayala volgué. Sols continuà la suma de dita clàusula al peu de dit mandato. Açò és, per a memòria en lo esdevenidor; perquè havent passat sinch anys no'm volien creure, puix no havien continuat lo que yo al principi los diguí al dit Vilanova, quant li portí la clàusula. *Requiescat in pace.*

¶¹³⁶⁷ Tot seguit i fins acabar el foli 217r, 2 cm en blanc. ¶¹³⁶⁸ Al marge esquerre, dalt del títol, sanefa d'atenció. ¶¹³⁶⁹ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Alfonso

Blanes», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, notes de peu de pàgina d'aquesta obra: 223, 461, 544, 704, 735, 837, 935, 1226, 1576, 1704, 1886, 1904, 1915.

1.099.

[LES] QÜERNES NO·S VENEN MENYS DE A QUATRE DINERS

Disapte, a 28 de març 1615, donaren orde los señors jurats que los flaquers no venesen la qüerna¹³⁷⁰ menys de a quatre diners. Per ço que y havia flaquers que donaven les qüernes del dia, fresques, tres: deu diners. Y si eren del dia enans, a tres diners. Que cert la pobra gent tenia algun refrigeri, puix la qüerna cuyta, la comuna de pa de ros, tenia nou onses, y la florechada set onses. Que par que·ls pesa que nostre Señor usse de sa acostumada misericòrdia ab los pobres y castigue als enemichs de aquells, qui són los qui desichen la fam y carestia. ¶^{218v}

MEMÒRIA

1.100.

CAS EN ALGEMESÍ¹³⁷¹

En lo mes de febrer, present any 1615, acontegué en la vila de Carcaxent que soterrant a un fadrí que mataren en la nit enans, dels Armengols, ab uns predrenyals —y no saberen qui eren los malfatans, perquè era de nit y anaven jugant los fadrinets per entorn dels morerals—, portant-lo l'endemà a la església de dita vila a soterrar, y obrint lo vas a hon lo havien de soterrar, yxqué tan gran tuf de aquell que se ensengué en flama,¹³⁷² que admirava als que estaven en dita església, y rodava la bòveda de la església y entrava y exia del vas. Y vien que·ls ossos que estaven en lo dit vas se menechaven y puchaven en alt, dins dit vas. Y esglaià¹³⁷³ a moltíssims que assistiren al dit soterrar.

Açò em contà a mi lo rector Giner, de dita església, en presència de son germà, en Sent Martí, dilluns, a 30 de març 1615. Encara que estava indispost dit señor rector.

ABRIL

1.101.

BAXA LA ARROVA DE L'OLI Y LO CÀNTER DEL VI

Dijous, a 2 de abril 1615, los jurats feren que la arrova de l'oli fos 28 lliures, y no trenta, com sempre se ha acostumat. Cosa contra fur y contra tot bon govern. Y a gran pressa feren abaxar les arroves de l'oli, y també lo cànter del vi lo amenguaren. Nostre Señor se <ha> apiade dels pobres.

¶¹³⁷⁰ Pa petit, d'un quart de lliura. El *DCVB* registra el mot a Lacavalleria Dicc. Gazoph el 1696, és a dir, després del text de Porcar ¶¹³⁷¹ Segons el text, el fet no

esdevé a Algemesí sinó a Carcaixent. ¶¹³⁷² Un cas típic d'emanació de fòsfor, produïda pels ossos dels esquelets. ¶¹³⁷³ Al manuscrit: «esglava».

1.102.

MORT DE DOÑA BRIANDA VIL·LARRASA¹³⁷⁴

Dilluns, a 6 de abril 1615, soterraren en lo monastir de Sent Francés a doña Brianda Frígola y de Vil·larrasa, muller de don Joan Vil·larrasa, señor de Albalat y Segart. Y anava vestida ab lo hàbit de sent Joan de la Ribera. Acompanyaren-la engramallats, a saber és, lo degà Frígola, germà d'ella, a la mà dreta, ^{||219r} y don Joan, son marit, a la mà esquerra. Y com dit don Joan era diputat, portaven los verguers dels diputats les mases davant, encara que en estos dos agramallats, per anar d'esta manera, y <a> havia molt que dir per lo marit, perquè y essent diputat anava a la esquerra. Y après seguia lo gendre de dita difuncta, que era don Lloís Ferrer, fill de don Joan Ferrer, el que matà la muller en lo Temple. Après venia l'altre germà, capellà, de dita difuncta, y après lo altre germà, secular, de dita difuncta, agramallats. Y·ls acompanyaven los señors diputats, portant-los enmig, y oficials de dita casa. Após seguia, a la fi, molta noblea de València ab capuços de dol.

Soterraren-la en la capella dels Vil·larrases de Sent Francés.

1.103.

MORT DEL DOCTOR NOGUERA

Dit dia morí lo doctor en Theologia, Noguera, beneficiat en Sent Steve, persona docta de virtut y exemple.

1.104.

RINYA AB DON PEDRO D'ÍXER

Estos dies ringueren los fills de Francisco March ab don Pedro d'Íxer, señor de la baronia de l'Alcúdia de Carlet y gendre del bisconte de Gelva. Y agué grans dades y preses, perquè dien que havien dit que los Marchs eren tan bons com lo[s] d'Íxer.

1.105.

SERMÓ A A LA PLAÇA DE LA SEU. <D>EL SEÑOR ARCHEBISBE ASSISTÍ A LA PROCESSÓ

Diumenge, a 12 de abril 1615, dia de Rams, anà lo señor archebisbe de pontifical en la processó de la Beneditió y predicà lo doctor Francisco Sánchez, natural de Castella, y tenia la Quaresma en Sent Joan del Mercat; gran predicador y de particular gràcia.

Y a la vesprada va dit señor archebisbe traure lo santíssim *Lignum Crucis*, y estava lo señor virey, jurats y gran noblea. ^{||219v}

¶ ¹³⁷⁴ Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma.

1.106.

RECTORIA DE SENT THOMÀS

Dimecres, a 15 de abril 1615, a les onse hores del matí prengué possessió de la rectoria de Sent Thomàs lo doctor Argüedes.

1.107.

OFFICI LO SEÑOR ARCHEBISBE EN LA SEU, DIJOURS SANT

Dijous, a 16 de abril 1615, dijous sant, lo señor archebisbe féu lo offici en la Seu y llavà los peus a 13 pobres, y vestits tots de blanch de drap, a lo que pareixia. Y demanant-li yo, al mestre de cerimònies de la Seu, que per què eren de blanch y no de negre, com acostumava fer lo seu antecessor, me respongué dit mosén Barberà —que era lo mestre de les cerimònies—, que axí hu manava lo ceremonial y que lo patriarcha casi no·ls guardava.

1.108.

MISSA LO ARCHEBISBE

Diumenge, a 19 de abril 1615, dia de Pascua de Resurrecció,¹³⁷⁵ dix la missa de pontifical lo señor archebisbe y tingué gran encuentre ab los canonges; perquè volia que l'acompanyasen en capes tots, y no u feren, perquè yamay ho havien acostumat ha fer.

1.109.

LLÀNTIA DEL MARQUÉS DE GUADALEST

Divendres, a 24 de abril 1615, presentà al pare Simó lo marqués de Guadalest —embador que era de Flandes— una llàntia de argent de pes de cent coronas. Y la penjaren enmig de la església, davant la capella de dit venerable Simó.

Y dit dia, a migjorn, repicà solemne la Seu per la vespra que morí lo dit venerable Simó, ab cheremies y menestrils, y a la nit no repicà ni féu senyal algú. Y lo mateix feren les demás esglésies, que no tocaren ni repicaren a les oracions. Y hagué per moltíssims carrers de València grans lluminàries. Y en lo Micalet de la Seu y havia posats farons y no·ls ensengueren. Y en lo carrer de les Pujades un notari, que·s dia Francés¹³⁷⁶ Barrera, se senyalà ab moltíssimes llums y música.

Y lo señor de Borriol, N. Besalduch, que estava de casa davant lo portal del Real, tenia casi cent farons ensesos.

¶¹³⁷⁵ A partir d'ací, l'entrada és escrita al marge esquerre com a incís.

¶¹³⁷⁶ Al marge esquerre, com a incís: «Francés».

Y ningún canonge ensengué llum, ni·ls de la Real Audiència, ni altres de qui·s confiava que farien gran festa, y no la feren.

Y duraren tres nits les llums, perquè vingué sent Vicent¹³⁷⁷ lo dilluns següent, que fonch a 27 de dit. ¶^{220r}

1.110.

FESTA EN SENT ANDREU DE SENT SIMÓ; PREDICÀ FRAY ANTONI SOBRIÑO

Disapte, a 25 de abril 1615, dia del gloriós sent March, en lo qual dia morí lo dit venerable Francés Geroni Simó, predicà en la sua església lo reverendíssim señor fray Antoni Sobrino, de la Orde y Casa de Sent Joan de la Ribera. Y predicà santíssimes coses del dit señor Simó y alabà en gran manera lo grandíssim zel y diligència que tenia lo il·lustríssim y reverendíssim señor don Isidoro Aliaga, archebisbe de València, sobre la honrra y veneració de aquest benaventurat capellà Simó, contra la aura popular que pretenia tot al revés. Y cert que consolà moltíssim tota la gent en lo que dix del vigilantíssim prelat.¹³⁷⁸

Estava la dita església molt ben ornada, lo cap de altar y chor, de draps de brocat de la Seu. Y lo demés de la dita església, a cada pilar un drap de brocat, y lo demés ab moltíssimes cortines de or y seda, y molts retratos.

Y entre altres coses, que dix del señor reverendíssim prelat, era que li demanà a sa il·lustríssima llicència per a predicar, en Sent Andreu, alabanses del dit venerable Simó. Y que li respongué que era molt contentíssim, que ningun altre les podia predicar sinó era ell, y que dit señor portava una relíquia del dit venerable, y que fia gran diligències en buscar miracles y que·ls authenticasen. Y altres curiositats que dit il·lustríssim señor fia sobre la expedició de abreviar la beatificació, que tota la gent se'n folgà moltíssim y se n'alegrà, perquè pensaven al revés.

Nostre Señor lo dexe acabar en son sant servici. Però no repicaren casi res les campanes de dita església, a les hores acostumades. ¶^{220v}

1.111.

MISSA BISBAL DE SENT VICENT Y PRETENSIONS

Dilluns, a 27 de abril 1615, dia del gran patró nostre, sent Vicent Ferrer, féu lo offici en la Seu lo il·lustríssim señor archebisbe. Y estigué en la sagrestia, revestit, més de una hora; aguardant que tots los canonges lo acompanyasen a l'altar mayor. Y sobre açò y hagué gran[s] dades y preses. Pretenent lo señor archebisbe que l'havien de acompanyar, y los canonges que may ho havien acostumat fer. Y sobre açò, lo virey y·ls jurats, que esta-

¶¹³⁷⁷ Va ser el dia de sant Vicent Ferrer. ¶¹³⁷⁸ Tanmateix, el lligall 3.701 (t), ff. 495r-495v, Inquisición, de l'Archivo Histórico Nacional, citat per E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., pp. 78 i 90, refereix, que quan la gent va

eixir de la missa, es formà una multitud armada que anava recorrent la ciutat i fent pregons, ofenent i acusant l'archebisbe Aliaga, entre altres coses, de: «...loco, cogot, motilón, mondonguero, revelado, infame, herege, inglés y luterano...».

ven en la capella aguardant lo offici, enviant y tornant embaxades al virey, a l'archebisbe, als canonges.

Y anava en estes respostes don Joan de Castellví, lloctinent del governador de València. *Et tandem* manà lo señor archebisbe als canonges que, a pena de cinch-centes lliures y de excomunió *late sententie*, que l'acompanyaren. Y Antoni Ferrer, notari de la Cort Ecclesiàstica, intimava dita provisió. Los canonges enviaren a cridar a micer Polo,¹³⁷⁹ altre dels seus advocats.

Y, en lo *interim*, lo virey y jurats instaven que ixqué[s] a dir missa, per estar hallí tan temps aguardant lo canonge don Federich Vil·larrasa. Dien que ell havia impossat al señor archebisbe, que ell sabia que los canonges acompanyaven a son prelat. Y lo canonge Torres li dix, cara a cara, que ell havia estat més de vint-y-quatre anys canonge de la Seu, y que yamay havia vist que·ls canonges havien acompanyat al predecessor seu, don Joan de Ribera, y que s'engan[y]ava y que no y havia tal. Y que ell volia reboldre lo capítol ab lo señor archebisbe y que l'accabaria, puix havia estat lo mal fi en tot y per tot.

Y *tandem*, ixqué lo señor archebisbe, no com volia, sinó ab los ordinariis assistents, que era ¶^{221r} don Baltazar de Borja, archidiano de Xàtiva, y lo canonge Torres a la esquerra. Y¹³⁸⁰ no donaren pau al señor virey lo canonge Andreu,¹³⁸¹ que y agué molt que dir, per ser diacha. Y après y agué secrets avalots entre lo virey y lo canonge Andreu¹³⁸² per ço; y·l privaren de ser vicari general, y de percasos.¹³⁸³ Y l'arrestaren de sa casa en la Seu, a dit canonge Andreu, y bé·s dirà lo que serà.

Y no es predicà, per ser tan tart. Y acabada la missa, entrant lo señor archebisbe per la porta de la sagrestia, revestit com baxava de l'altar de pontifical, lo canonge Peller li intimà unes lletres, juntament dient-li que los canonges no·s tenien per descomunicats. Y acabat de despullar-se, tots los canonges lo acompanyaren, com és de costum, a palàcio.

A la vesprada anà dit señor a la processó de sent Vicent y per assistents los dos sobredit de l'altar. Fa advertir que la ciutat acostumava sempre de posar la ymatge y reliquia de sent Vicent a l'altar mayor, a la part a hon se diu lo evangeli. Y enguany també [la] y havien posada a la matexa part. Y dit il·lustríssim señor la féu llevar de aquella part y posar-la a la part de la epístola, que y tingueren molt que murmurar de part dels de la ciutat. Nostre Señor ens guarde de mal.

¶¹³⁷⁹ Joan Batiste Polo (1574-1645). Es va doctorar en Dret el 1601 i ocupà els càrrecs següents: examinador de notaris, assessor del justícia civil, corregidor d'advocats, conseller jurista, advocat extraordinari, advocat dels Miserables, advocat de la ciutat, assessor de Governació, advocat patrimonial, oïdor, examinador de l'Estudi i visitador d'oficials. Vegeu V.

GRAULLERA SANZ: «Juan Bautista Polo», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 62, 67, 74, 75, 82, 88, 90, 92, 102, 111, 159, 172, 183, 286, 321, 326, 349 i les notes 94 i 97. ¶¹³⁸⁰ Tot el paràgraf escrit, com a incís, al marge dret. ¶¹³⁸¹ A la línia un nom il·legible; a l'interlineat: «Andreu». ¶¹³⁸² Ítem. ¶¹³⁸³ Vegeu la nota 87 sobre percasos.

1.112.

EXCOMUNIÓ PER LO SUBSIDI EN SENT MARTÍ, A MOSÉN PERPINYÀ, A
MOSÉN DOMÈNECH, A MOSÉN PLANES¹³⁸⁴

Divendres, lo primer de maig 1615, al matí portaren un mandato al rector y vicaris de Sent Martí, de part de los señors comisarís de la Creuada, y fermats dels tres señors y referendat per Claudio Pintor, notari y scrivà de aquells, a 30 de abril pasat dit any. Ab lo qual manaven que publicasen, per públichs excomunicats, a mosén Geroni Perpinyà y al doctor Domènech y a mosén Joan Baptiste Planes, beneficiats en dita església, y a altres; per no haver pagat lo subsidi de les galeres. Perquè els havien donat termini y tres peremptòries monitions, fins a 18 de dit mes de abril; ab excomunió *late sentencie*, si fins a dit termini no pagasen. Y açò ne fas recort, per lo que pot ser. ¶^{221v}

1.113.

MORT DEL DOCTOR SALAT¹³⁸⁵

Divendres, lo primer de maig 1615 morí lo cèlebre doctor en medicina Salat. Y'l soterraren diumenge, a 3 de dit, en lo monastir de Sent Francés. Y dien que testà de 45 mil ducats. *Requiscat in pace*.

1.114.

PROCESSÓ GENERAL PER AYGUA

Dimats, a 12 de maig 1615, feren processó general a Sant Salvador per aygua, com ya dies enans se fien grans pregàries en la Seu, ab les misses acostumades. Y dimecres següent fien processó també per aygua.

1.115.

FURTAR LO SANTÍSSIM SAGRAMENT DE SENTA ÚSOLA

Dilluns, a 18 de maig 1615, al matí corregué fama pública en València que havien furtrat lo vas del Santíssim Sagrament, juntament ab les formes que y havia, que eren trenta, del monastir de Senta Úsola, al portal de Quart. Y no sabien qui tal enorme sacrilegi hagués comés.

Lo reverendíssim señor archebisbe ne fèu grandíssim sentiment en son palàcio. Y lo señor virey fèu ajustar les dos sales en palàcio; y'ls jurats se ajuntaren en la Sala y los demés ministres de Justícia feren gran inquisició, com era de rahó.

¶¹³⁸⁴ Al marge dret, dalt del títol, reixat i sanefa d'atenció.

¶¹³⁸⁵ Vegeu la nota 650 sobre el doctor Salat.

Per lo grandíssim sentiment la Seu cobrí, ab una tela, lo altar mayor. Y lo demás feren les demás esglésies.

Y a la vesprada, que serien sis hores, anà lo combregar de la Seu a casa lo señor archebisbe, y dit reverendíssim lo acompañà ab la sua creu cuberta de dol.

Y a prima nit, la Real Audiència féu crida que qui u descobriria li donarien mil ducats y perdonat un home, y que encara que fos còmplice lo perdonarien, ab què no fos lo principal.

Y·ls señors jurats de València, ¶^{222r} a les onse hores de la nit feren crida general ab moltíssim dol, prometent mil ducats y altres premis al qui u descobrís. Y manaren que en dos dies no obrisen portes de les cases, com si fóra mort lo cap de cascuna casa.

1.116.

LA GRAN DIL·LIGÈNCIA QUE FÉU LO REVERENDÍSSIM SEÑOR ARCHEBISBE

Dimats a 19 de dit, al matí, lo molt il·lustríssim y reverendíssim señor, don fray¹³⁸⁶ Isidoro Aliaga, vigilantíssim pastor y prelat, ab grandíssima diligència manà a les parròchies que guardasen gran silenci, axí en lo tocar campanes com en tenir ubertes los postichs de les esglésies. Y que diguesen los officis com los cartuxos, a to, y que diguesen les misses cantades a to y ab casulles negres. Y que en tot se guardàs com en lo divendres sant.

Y féu convocar processó general de totes les parròchies, ab les creus cubertes de vels negres. Y anaren per rededor de l'altar mayor y per la Seu, cantant ab to trist la lletania baxa lo il·lustríssim y reverendíssim señor, acompanyat dels señors canonges, y portava la creu cuberta. Y dit señor reverendíssim anava ab la museta al cap y una falda llarga de dol, de escot, ab grandíssim sentiment. Y entrà a la sagrestia. Y en lo entretant féu publicar un edicte, ab lo qual manava, a pena de excomunió mayor, *late sentencie trina canonica monitione* per remissa, quisvulla que sabés que tal havia fet, dins sis hores o manifestàs.

Y feren la processó. Lo cap de l'altar mayor estava tot entoldat de vaietes negres, y tots¹³⁸⁷ les demás pilars de la Seu. Y digueren missa conventual a to, com a cartuxos, y los demás no res. Estaven en lo cap de l'altar mayor, *eo* en la capella de l'Altar Mayor, lo señor virey, vestit ab capa ¶^{222v} de dol, y·ls señors jurats ab sos rollos negres. Y ixqué lo vigilantíssim perlat vestit de pontifical, ab una mitra blanca y vestit de capa de dol, com en la semana santa, y feren la processó.

Se han fet grandíssims treballs y diligències per a investigar lo sacrílego. Confia's que's trobarà, com tots desichen. Perquè lo christianíssim poble ne féu grandíssim sentiment.

Y lo dia mateix de dilluns a la vesprada, estant jugant uns cavallers a la pilota de vent en la plaça de Penarrojes, vingué hallí lo doctíssim y religiós fray Miquel Salon, doctor de la Universitat y religiós de Sent Augustí. Y·ls dix que no era hora de jugar,

¶¹³⁸⁶ Al manuscrit «f».

¶¹³⁸⁷ Des de «Lo cap de l'altar...» fins a «Y les demás hores...», al marge dret i al final de l'entrada, com a incís.

ni pendre divertiment, encara que era lícit y honest; sinó que cascú de per si fes, com a bons y christians cavallers, lo que convenia; per la tan gran maldat que havien fet. Y tots se'n dexaren de jugar y féu cascú per sa part lo que li tocava.

També lo mateix dia, estant los comedians per a representar, lo señor virey manà que no's representàs; y axí's féu.

Accabada de fer la processó per la Seu, lo dit dia de dimats, entre onse y dotse de migjorn, permeté la divina bondad y clemència que, en lo carrer del Governador Vell veren a un home vestit com ha dona. Y l'acometé a regonéixer un sastre que's dia Ferrer,¹³⁸⁸ que estava a la porta fent fahena, y li féu resistència lo del mantell y temé lo sastre. Aprés dit sastre tingué aguayt a hon entrà, y veu que en casa de Lluís Vila, aguazil, en dit carrer del Governador entrà.

¶^{223r} Y llavors cridà a un verguer dels jurats, que's dia Caprredó, que habitava en lo carrer asucach del carrer de En Blanch, y veu que dit home anava vestit com a capellà, acompanyant una dona, y com lo sastre conexia a l'home que acompanyava la dona, féu que Caprredó lo abrasàs per les espal·les apellidant favor. Y axí fonch pres.

Y portaren-lo en un colcho a casa lo señor archebisbe y saberen que era lo home capellà de missa, natural de Ayora, regne de València, doctor en Theologia, graduat en Tortosa, que's dia Gaspar¹³⁸⁹ Campos. Home gentil y bendispost, de bona cara y ben parlat, y que havia dit missa en lo monastir de Senta Úsola lo diumenge enans. Y que havia portat per la Argenteria uns troços de argent molt chafats, y que no'ls y volgueren comprar alguns. Y que arribant a casa de un argenter que's dia Aloyena, que estava en la Tapineria, <y> que's parà davant lo apparador de dita botiga, mirant unes culleretes de argent. Y, regatechant-les, li dix lo capellà si pendria altre tant argent trosechat per lo pes de les culleretes, y respongué-li lo argenter que si era tal, que sí; y axí se concertaren. Y lo capellà li donà, en contant, lo que valien de més les culleretes.

Açò succehí lo dilluns, y lo señor virey féu grandíssimes diligències en regonéixer als portals los qui entraven o exien, encara més als capellans, perquè tenia notícia que capellà havia fet lo infurt, y també regonegué ¶^{223v} la Casa Professa dels Teatinos, que's presumia que hallí estava lo sacrílego.

Perquè dien que dit sacrílego havia confessat lo sacrilegi, y que havia sumit-se¹³⁹⁰ les formes. Y que donà llicència per a que lo y diguesen al reverendíssim señor archebisbe. Y aquell mateix dia, dit sacrílego estava en la plaça de la Seu oynt y parlant del mal fet. Nostre Señor nos tinga de la sua mà, per sa infinita bondat y misericòrdia.

Lo fet fonch que dit sacrílego anà lo diumenge, a 17 de maig, de matí, a dir missa al dit monastir. Y trobant que en lo altar mayor dia un frare missa, entrà-se'n en la sagrestia y, agenollat davant lo sagrari, veu les claus que estaven hallí. Y fonch a tan gran la instigació del diable, per a que fes lo que no devia, que casi era impel·lit y portat per a fer lo que féu. Y obrint lo sacrari prengué la caxeta del santíssim Sagrament, y agenollat, ab moltíssima reverència, sumí les hòsties que y havia y posàs la caxeta en la bolchaca. Y en lo entrant entrà lo frare que dia la missa, y perquè no se n'adonassen del malfet, se revistí y dix missa, y anasen.

¶¹³⁸⁸ A l'interlineat: «que's dia Ferrer». ¶¹³⁸⁹ Al text, ratllat: «Vicent». ¶¹³⁹⁰ Del verb «sumir», prendre «da

sang i el cos de Jesucrist» en la celebració de la missa, sota les formes del pa i del vi consagrats.

Y sap<s>-se que yamay ans li havia pres tal tentació sinó en aquell punt, y fonch molt vehement. Nostre Señor nos tinga de la sua mà.

Lo dilluns següent, que fonch a 18 de maig 1615, entre 8 y 9 hores del matí, anant un capellà¹³⁹¹ a dir missa a dit monastir, que era ordinari de dit convent, demanant-li la priora y altres monjes que combregàs algunes, entrà en lo sacrari y veu que la manteta estava estesa damunt los corporals, ¶^{224r} y no veu la caxeta que hallí acostuma estar. Y remirant-ho molt bé, féu que lo ajudant de casa, que hallí estava, o miràs molt bé ab aquell, y no vent res se n'anà y parlà ab la priora.

Y consultat lo cas tan atròs, fon concordat que donàs dit capellà rahó al señor archebisbe. Y axí anà a parlar-li a l'hort,¹³⁹² que hallí estava lo dit reverendíssim señor. Anà y veu lo sobredit, y manà que un capellà diguès missa y que consagràs dos hòsties, y la una la dexàs en dit sagrari. Y tornant-se dit reverendíssim, tornà a enviar altre sacerdot per a que sumís la hòstia que havia fet posar y dexà en lo sacrari.

Y començant-se a murmurar lo fet, diuhen que un teatino se n'anà a parlar ab dit reverendíssim señor, y li dix com lo capellà havia sumit les formes que estaven en la caxeta ab molta reverència. Y que no tingués pena de les formes, lo que tant se tremolava que ne haurien fet d'elles. Y no obstant açò, féu grandíssim sentiment y públiques demostracions, com se ha dit. Y en continent féu ajustar als seus advocats del seu Consell, per a que votasen y diguesen sobre tal cas son parer per a que'l volia, com era rahó castigar. Encara que al sacerdot li fien bona fama de honrrat y de bona parentela, dels Campos de Ayora.

Advertix-se¹³⁹³ que lo qui més escudrin[y]à lo dit fet fonch un capellà que hallí dia de ordinari missa, dit mosén Geroni Alberola, que après tingué un benifet en la Seu. Y ad aquest Alberola, dimecres, a 24 de març 1627, exint de la Seu de matines, a miganyit, tres hòmens li aparegueren en lo carreró de sa casa, y l'abrahonaren y entraren y li robaren lo que'ls paregué.

1.117.

Dimats,¹³⁹⁴ a 26 de maig 1615, a les onse hores, ans migjorn, publicaren sentència en la Cort del Señor Official, *pro tribunali sedendo*, lo señor official Martínez. Havent, lo dia enans, fet manaments a tots los rectors de les parròchies, ab sis capellans cascú de la sua parròchia, anasen a dita hora a dita Cort, varen traure al dit doctor Gaspar Campos, prevere, y'l feren assistir en peus al costat del fiscal, mosén Agostí, sens barret al cap. Y fonch sentenciat, tota sa vida, al castell de Chullela,¹³⁹⁵ y privat de la missa perpètuament y de ministrar ningun orde, encara que fosen dels menors. Y cada divendres dejunàs a pa y aygua, y tots los dilluns diguès uns set psalms, y que's confesàs cascun mes, y no combregàs dins quatre anys —estava la Cort pleníssima de tota gent— y que pagàs doblat lo que valia la caxeta, que pessava 23 lliures y sous.¹³⁹⁶ ¶^{224v}

¶¹³⁹¹ Hi ha una creueta que es refereix al text del final de l'entrada, que comença així: «Advertix-se que qui més...». ¶¹³⁹² Segurament es tracta de la casa de camp que tenia el patriarca a tocar de Burjassot. ¶¹³⁹³ Parà-

graf que forma part del foli 223v, i és escrit al marge esquerre i al final de l'entrada. ¶¹³⁹⁴ Tota l'entrada és escrita ocupant el marge dret. ¶¹³⁹⁵ Xulilla. ¶¹³⁹⁶ La mateixa notícia es repeteix a l'entrada 1.123.

1.118.

Dijous, a 28 de maig 1615, feren crida que per al disapte següent, que seria a 24, farien processó a Senta Úsola, per a tornar lo Sant Sacrament.

1.119.

Aquest dia, a la vesprada lo fill de l'il·lustríssim señor vicecanceller de Aragó, don Andreu Roig,¹³⁹⁷ frare de Sent Agostí, profés de edad de 17 a 18 añys, puxà a cavall en una carroça de la plaça de Penarrojes, per a veure a son pare a la Cort. Y dien que per a que poguès exir del monastir y casar-se. Déu sab lo que serà.

Y après tornà dit frare de la Cort. Y en les tèmpores de la Trinitat se ordenà de missa y la cantà en Sent Agostí.

1.120.

Disapte, a 23 de maig 1615, feren processó general dels Capellans, ab totes les creus de la Seu, a Senta Úsola, ab lo Santíssim Sagrament, que portava lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe. Anaven tots los oficials dels officis ab sos siris, y anaven tots los señors jurats y virey. Y a la tornada no tornà lo dit reverendíssim señor archebisbe, ni lo virey. Y tornà la processó per lo carrer Empedrat al mercat, a la porta Nova, al carrer d'En Bou, a la Corretgeria y al Campanar, y entrà per dita porta. A l'anar fonch per lo carrer de Cavallers al carrer de Quart, al dit monastir.

Lo dia enans manà, dit reverendíssim señor, que tots los capellans anasen, fins als rectors de les parròchies, sots pena de deu reals, y als rectors, per cascú, vint. Y acabà's a les onse hores. Y no's féu lo offici en dit monastir, sinó en la Seu. Portà en ses mans un vericle lo reverendíssim señor.

Lo santíssim Sacrament que sia alabat per sempre.

1.121.

Estos dies, lo cononge Andreu fonch privat de ser vicari general y de percasos de canonge y arrestat en sa casa fins a la Seu. Y dien perquè no havia donat pau lo dia de sent Vicent Ferrer al señor virey, que ya per açò tingué aquell dia gran reprehensió del señor virey. Y murmuraren d'ell en la Seu. ¶^{225r}

¶ ¹³⁹⁷ Vegeu la nota 1018, sobre el doctor Andreu Roig. Altrament, en l'entrada 3.258, mossén Porcar ens conta que en una cel·la del convent de Predicadors mor Jacint Roig, que segons el dietari dels

Vich era fill del vicecanciller Roig. El que ens fa pensar que el vicecanciller tenia dos fills religiosos, un dominic i altre agostí, o que Porcar s'havia equivocat.

1.122.

ESCALA AL VAS DE CAPELLANS DE LA SEU

Dilluns, a 25¹³⁹⁸ de maig 1615, *feria secunda rogacionum*, començaren a cavar enmig de la Seu la foça vas *eo* carner que era del rey En Pere, per fer escala per al vas dels Capellans de la Seu. Y·ls canonges lo feren fer a gastos de la fàbrica, amostrant-se agrayts als capellans en les tribulacions que han tingut y tenen.

1.123.

SENTÈNCIA CONTRA LO SACRÍLEGO

Dimats, a 26 de maig 1615, publicaren sentència contra lo doctor Gaspar Campos, prevere, natural de Ayora, per haver furtat lo santíssim Sacrament del dit monastir de Senta Úsola.

Y dilluns enans havien fet manament, a tots los rectors de les parròchies, que anasen lo dit dia de dimats a la Cort de l'Officialat, ab sis capellans de cascuna de les sues parròchies. Y a les onse hores, stant lo señor official Martínez *pro tribunali sedendo*, varen traure de la pressó al dit desdichat doctor; vestit, al que parexia, ab un manteu de vajeta y sombrero. Y li feren llevar lo sombrero. Descaperusat, en peus, li llixqué la sentència Phelip Ayerve, notari de dita Cort, condemnant-lo¹³⁹⁹ tota la vida a Chullella y privat de la missa y de exercir ninguns òrdens, encara que fosen dels menors. Y que dejunàs tots los divendres a pa y aygua. Y tots los dilluns diguès uns set psalms, y que cada mes se confessàs y que no combregàs, dins quatre anys. Y¹⁴⁰⁰ que pagàs doblat lo que pessava la caxeta, que pessava vint-y-tres lliures y sous, y que tostemp dejunàs a pa y aygua lo dia de a 17 de maig, que fonch lo dia de la comisió del delict.

Y los motius de la sentència eren grandísims, y entre altres lo grandíssim escàndel de la terra.

Y lo señor de Borriol, après y ans, havia contat que en temps de l'archebisbe don Joan de Ribera, en lo seu poble, per tres voltes, un frare havia furtat lo santíssim Sacrament ab la caxeta. Y que la última vegada havia llançat algunes de les formes en terra. Y que dit prelat lo tingué tancat, al dit frare, huyt dies, sens saber-se res algú. Y quant lo soltà, li encarregà que no diguès lo fet a ninguna persona. Açò ho contà dit señor a moltíssims que u oÿen.

Nostre Señor ens tinga de la sua mà.

Y après, en lo any 1617, per haver-se'n fugit dos vegades de la presó, lo enviaren a galeres al dit capellà en abril, dit any 1617.

¶¹³⁹⁸ A la linia, esborrat, el número «6», i a l'interlineat un «5».

¶¹³⁹⁹ Al text, escrit: «condemnant-lo».

¶¹⁴⁰⁰ El paràgraf és escrit al marge dret, com a incís.

1.124.

Dimecres, a 27 de maig 1615, intimaren los canonges un ban de exempció contra lo señor archebisbe mentres duràs lo plet.¹⁴⁰¹ Y nomenà lo papa jutge de aquells al bisbe de Segorb.

1.125.

Dijous, a 28 de maig 1615, dia de la Assensió, dix missa¹⁴⁰² en la Seu lo canonge Gil, y no lo señor prelat.¹⁴⁰³

JUNY

1.126.

Dilluns, lo primer de juny 1615, en Sent Martí, començaren a mudar lo altar de la capella de sent Joachim y senta Anna, y'l posaren enfront de la rexa. Y acabaren lo disapte de matí, a 6 de dit mes.¹⁴⁰⁴

1.127.

Diumenge, a 7 de juny 1615,¹⁴⁰⁵ dia de Pascua del Sperit Sant, no dix la missa mayor en la Seu lo señor prelat. Y a la vesprada confirmà en lo capítol de la Seu, y no confirmava sinó gichs de discreció, de set anys amunt. Y també confirmà lo segon dia.

||^{226r}

1.128.

DESAFIU DE QUATRE GERMANS

Dilluns, a 8 de juny 1615, segon dia de Pascua del Sperit Sanct, a migjorn, prop lo Socors, se desafiaren dos germans Torans, fills de un corredor de coll —y lo hu era corredor—, contra altres dos germans batifillers, dits los Ratons. Y los Torans mataren a l'hu dels Ratons. Y dien que lo señor bisbe Carvajal, que estava prop de hallí, en una alqueria prop lo monastir dels Socors, lo[s] absolgué. Y tingueren en sa casa del mort lo cos fins a l'endemà. Y al dimecres també, que no volgué donar llicència per a que'l soterrasen en sagrat.

¶¹⁴⁰¹ Tot seguit, ratllat: «y féu». ¶¹⁴⁰² Tot seguit, uns quatre o cinc mots ratllats i il·legibles. ¶¹⁴⁰³ A la línia següent: «Dilluns» i uns dos centímetres en blanc.

¶¹⁴⁰⁴ Tot seguit, fins al final del foli 225v, dos centímetres en blanc. ¶¹⁴⁰⁵ Segons el *Llibre de Memòries...*,

op. cit., p. 1068, aquest dia foren elegits jurats de València: Gaspar Valero Ramo, Lluís Salafraça, Miquel Geroni Pavesi, Francesc Geroni Ribes, ciutadans; clàvari de Censals: Miquel Àngel Vinader, i els racionals i síndics de l'any anterior.

1.129.

Y dijous, a onse de dit, dia de sent Bernabeu, al matí lo soterraren¹⁴⁰⁶ en lo foçar de Sent Joan del Mercat, de a hon era parrochià, ab un atahüt. Li feren una fosa a la paret del señor de Faura y li digueren missa cantada de Requiem ab 12 preveres.

Y Phelip Ayerve, notari de¹⁴⁰⁷ la Cort de l'Officialat, a instància del fiscal eclesiàstich rebé acte de com lo accomanaven hallí, fins tant fos declarat sobre lo desafiu.

1.130.

Dimecres, a 10 de juny 1615, començaren a paymentar la capella de sent Macari, àlias dels Scrivans, y ara de Benet, botiguer de ferro de davant de la Mercé.

1.131.

MORT DE L'ARCHEBISBE DE ÇARAGOÇA

Dijous, a 11 de juny 1615, morí lo il·lustríssim y reverendíssim archebisbe de Çaragoça, don Henrique Manrique de Lara.

1.132.

ÓRDENS GENERALS

Disapte, a 13 de juny 1615, témpora de la Santíssima Trinitat, celebrà ordens generals lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray¹⁴⁰⁸ Isidoro Aliaga, archebisbe de València, al cap de l'altar mayor de la Seu. Agué-y moltíssims ordenants. Déu los guarde.

1.133.

PROCESSÓ DEL CORPUS

Dijous, a 18 de juny 1615, dia del Corpus, plogué un poch a la vesprada y feren la processó del Corpus, com era de costum. Y anava-y lo il·lustríssim virey y archebisbe.

1.134.

Disapte, a 19¹⁴⁰⁹ de juny 1615, a les deu hores de la nit mataren, en lo cantó del carrer de la Travesa dels Casanova al carrer de Sent Vicent, a Miquel Navarro, veler que estava de casa al carrer de Paraís, entrant. ¶^{226v}

¶¹⁴⁰⁶ Al Rató, mort pels germans Torans. ¶¹⁴⁰⁷ A partir d'ací el paràgraf és escrit al marge dret. ¶¹⁴⁰⁸ Al manus-

crit «f». ¶¹⁴⁰⁹ Error del dietarista; hauria de dir: «20 de juny».

1.135.

CAS QUE FÉU UN FRARE

Dilluns, a 22 de juny, entre deu y onse hores de la nit, en lo carrer de Sent Vicent, en lo hostel que diuhen de Soler, a un cantó que travessa al carrer de la Verge Maria de Gràcia, estant dins lo hostel, dalt sopant,¹⁴¹⁰ dos hòmens de Alacant, puchà un home vestit com a soldat, que era frare de Sent Francés —a saber és, un home vestit com a soldat, que era frare de Sent Francés, y havia ya mort dos hòmens en Alacant essent frare, y malnafrat, com està dit, al parent dels que ya havia mort, y matà al que no y devia res—¹⁴¹¹ y pegà de punyalades als dos hòmens.

Y lo hu alcançà sols lo pernoiar, que vingueren a tota diligència a Sent Martí per aquell; no obstant que no era de la parròchia de Sent Martí, però per ser més prop acudir. Y morí tantost, y lo administrà lo vicari mosén Forner. Y lo altre home restà molt mal nafrat. Y per ser frare, y cosa tan pública y notòria y de la manera dita, no se'n féu res. Que si fóra secreta, y de Sent Pere,¹⁴¹² se feren grans aclamacions.¹⁴¹³

1.136.

Dijous, a 25 de juny 1615, morí en València lo diputat de Oriola, del bras militar.

1.137.

Dijous, a 25 de juny 1615, dia de la octava del Corpus, en la Seu, a hora de vespres y hagué encontre entre los canonges ab lo señor archebisbe sobre a miches vespres, que l'acompanyasen a la sagrestia. Y al fi, ab penes, los manà. Y ells ab protests y motins lo acompanyaren.

¶ ¹⁴¹⁰ Al text, ratllat: «entrà un frare de San Frances y pegà de...». ¶ ¹⁴¹¹ El text entre guionets és escrit al marge esquerre. ¶ ¹⁴¹² És a dir, eclesiàstic, del clergat secular. ¶ ¹⁴¹³ Tot i això, també hi va haver algun frare dominic o predicador partidari de mossén Simó i amb problemes amb els seus germans de religió. Així, al dietari dels Vich —*op. cit.*, pp. 12–13— podem llegir, amb data 18 de març de 1619: «Sábado, a 18, se dixo haver sucedido entre los padres dominicos una grande quimera sobre cosas del padre mossén Simón, y se dixo haver salido algunos mal heridos y uno muerto: y que fue menester que el prior enbiase por el regente para que los pusiese en paz. Dixose que la causa havia sido que un religioso fue acusado de que tenia en su celda una lámpara, que alum-

brava una estampa del P. Simón, y que después de haverla muerto, por havérselo mandado el prior, bolvió a hallarla encendida. Y así mismo le sucedió otra vez, siendo la tercera acusado. Fue el prior a la celda de dicho frayle y la mató por sus manos, y efectivamente se bolvió por si misma a encender a presencia de dicho prior. El qual, pareciéndole cosa sobre natural juntó Capitulo, e hizo que dicho religioso hiziese relación de lo que havia pasado. A lo qual respondió otro ser ylucción diabólica. Y así, después de algunas réplicas vinieron a las manos, maltratándose con mucha malicia. Y dizen que uno de ellos fue a la cozina, y bolvió con azador, y con el mató a un frayle. También dixerón haver quedado otros heridos, y finalmente que fue necesario llamar al regente para que los apaciguase».

1.138.

Disapte, a 27 de juny 1615, entre sinch y sis hores de la vesprada, estant jugant als sientos¹⁴¹⁴ en casa *eo* en la sala de don Pau Zanoguera, a la plaça de Penarrojes, don Antonio Bellvís, ab altres cavallers,¹⁴¹⁵ entrà per la finestra una pilota de vent, que jugaven uns cavallers en dita plaça. Y estant molt ha dins en la sala li pegà en lo ull dret y li féu exir molta sanch de aquell, y ab gran perill de perdre'l, y li buydà lo ull.

Y qui va traure la pilota del taulell *eo* botador era don Laudòmio Mercader, fill del comte de Bunyol. Déu nos guarde de desastre. ¶^{227r}

JULIOL

1.139.

Divendres, a 10¹⁴¹⁶ de juliol 1615, feren crida los frares de la Mercé de Redempció de Catus, que per a l'endemà farien la processó dels Catus que havien rescatat de Fes, Marruecos y Tetuan.

1140.

PROCESSÓ DELS CATIUS CHRISTIANS

Disapte, a 11 de dit, entre set y huyt hores del matí feren la processó de la Redempció y entraren per lo portal de Sent Vicent, y aguardaven en lo monastir de Sent Augustí. Y anaren 12 capellans de Sent Martí, y la creu, y dos capes ab bordons y altres creus de parròchies, ab capellans, sens capes y bordons.

Y acompanyaren molts frares en processó de Sent Francés, Sent Augustí, Sent Domingo, y ls de la Mercé. Y lo monastir de la Mercé no va traure creu. Ans be la parròchia de Sent Martí va portar dos creus: una davant de tota la processó y l'altra a hon acostuma anar, en lo lloch més antich, après de la de Sent Joan de l'Hospital, que també y anava en dita processó.

Anava la processó que tots los frares, de les altres religions nomenades, anaven davant, seguint la primera creu de Sent Martí. Après anaven les creus de les parròchies per son orde, ab sos capellans, sens bordons. Après la¹⁴¹⁷ segona creu de Sent Martí, ab sos dotse capellans, ab dos capes y bordons. Y après la de Sent Joan de l'Hospital, ab sos capellans. Y après venien los frares de la Mercé, de dos en dos y, entre dos frares, dos rescatats.

Anaren de Sent Agostí, per lo carrer de Sent Vicent, a Sent Martí, Senta Tecla, carrer de les Avellanes, Sent Thomàs, per davant lo palau del señor archebisbe y per davant la presó de Sent Vicent martre, per la plaça de la Seu, carrer de Cavallers, Toçal, Boseria, Mercat y a la Mercé. A hon tots se n'anaren a ses esglésies. ¶^{227v}

¶¹⁴¹⁴ Joc de cartes. ¶¹⁴¹⁵ Al marge dret, com a incís: «don Antonio Bellvís, ab altres cavallers».

¶¹⁴¹⁶ A la línia una xifra ratllada i il·legible; a l'interlineat: «10». ¶¹⁴¹⁷ Tot seguit, ratllat: «de S».

Portaren molta gent, y jove, ab molts fadrinets y dones ab gichs y giques. Y entre ells ne portaren un gich de dotse anys, natural de Catalunya, que tres anys havia que era estat catiu. Y al principi del seu cautiveri los moros li feren molt perquè renegàs y lo gich tingué grandíssim ànimo que, ab lo grandíssim y efficàs auxili que nostre Señor li donava, may no lo pogueren apartar de sa sancta confessió. Y l tingueren penjat tres dies cap avall, per a que renegàs. Y li pegaren foch a les plantes dels peus, y sempre constant en la sancta fe cathòlica. Yo li parlí al dit gich a la porta de la Mercé, davant de moltes persones. Era molt animós gich, encara que estava melancòlich y desfisiós. Nostre Señor sia alabat per a sempre. Eren en número, los rescats: 252.¹⁴¹⁸

1.141.

Y¹⁴¹⁹ a 14 de dit juliol, nos fiu acte, en poder de dit notari, que renunciava a dita comanda¹⁴²⁰ y a la dita àpoca. Y a 7 de agost 1615 protestí dita àpoca per lo justícia de 300 sous, ab àpoca rebuda —segons em contà Barrera, notari—, per Martí Thomàs, notari, en dit calendari.¹⁴²¹

Y pochos dies après de catorse de juliol, dit¹⁴²² Àvila donà los diners a l'amo del dit Dionís¹⁴²³ Durà, forner¹⁴²⁴ al forn del Tort, al carrer dels Àngels, ab àpoca rebuda per Martí Thomàs, notari, a 26 de juliol 1615,¹⁴²⁵ per no girar-me'ls a mi. Y axí yo no'ls è vist¹⁴²⁶ yamay.

Aprés, a 26 de juliol 1615, dit Àvila¹⁴²⁷ pagà a Dionís Durà, forner, amo de dit esclau, dites 112 lliures.¹⁴²⁸ ¶^{228r}

1.142.

CRIDA PER LOS COLCHOS DE LLOGUER

Dilluns, a 13 de abril 1615, fèu crida la Real Audiència que ningú colcho de lloguer pogués anar tapat, sots grans penes.

1.143.

Dijous, a 16 de juliol 1615, fonch lo Jubileu en lo col·legi del Señor Patriarcha y dia de Nostra Señora del Carme.

¶¹⁴¹⁸ A l'original hi ha deu línies i mitja de text ratllades i il·legibles; després hi ha escrit: «per altres tantes que li ha» i tot seguit quasi una altra línia ratllada. Al marge esquerre un puny mig tancat, amb l'índex i el polze estesos, i dalt les abreviatures de Jesús i Maria. ¶¹⁴¹⁹ Abans, després de deu línies ratllades, quatre o cinc mots, també ratllats: «y altres tantes que li ha». ¶¹⁴²⁰ Sembla que esmenta un assumpte referent a la compra o venda d'un esclau, en que mossén Por-

car també hi va estar implicat. ¶¹⁴²¹ Al marge esquerre, com a incís: «ab àpoca rebuda —segons me conta Barrera, notari— per Martí Thomàs, notari en dit calendari».

¶¹⁴²² Quatre o cinc mots ratllats i il·legibles. ¶¹⁴²³ A l'interlineat: «Dionís». ¶¹⁴²⁴ A l'interlineat: «forner». ¶¹⁴²⁵ A l'interlineat: «a 26 de juliol 1615». ¶¹⁴²⁶ Tot seguit, ratllat a la línia, un mot il·legible. ¶¹⁴²⁷ A la línia, un mot ratllat i il·legible. ¶¹⁴²⁸ Línies escrites al marge esquerre, com a incís.

1.144.

CRIDA CONTRA CANÇONS

Dilluns, a 20 de juliol 1615, féu crida la Real Audiència contra unes cançons que cantaven, molt deshonestes.

1.145.

VESPRES EN LA CONFRARIA DE SENT JAUME

Divendres, a 24 de juliol 1615, a la vesprada los confreres de la confraria de Sent Jaume feren solemnes vespres en dita confraria, y no en la Seu; per certa pretensió que tenien contra lo señor archebisbe. Y no y anà ningun capellà, ni cantor de la Seu, sinó que una capella de cantors de mosén Ferragut cantà y alguns capellans vagants.

A l'endemà no y agué sermó en dita confraria, perquè no s'i <ha> atreví ningú a predicar. Dix la missa lo doctor Corder, que era prior de dita confraria. Y lo señor archebisbe dies havia que li havia llevat la llicència de predicar y confessar. Y los de la confraria volien que ell predicàs, com havien acostumat los altres priors. Y lo reverendíssim señor no volia sinó que predicàs lo doctor Zalzedo. Y aquest Corder era conjunt en la degania de Segorb, que tenia Miguel Porcar. ¶^{28v}

1.146.

MISSA BISBAL EN PREDICADORS

Dimats, a 4 de agost 1615, dia de sent Domingo, predicà y dix la missa mayor en dit monastir lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, archebisbe de Valencia. Y assistiren les dignitats de la Seu, lo archidiano Tàpia y lo archidiano de Xàtiva, don Baltazar de Borja. Dix lo evangeli lo canonge Torres y la epístola lo canonge Bellmont. Y no y assistiren virey, ni jurats. Predicà en la capella que està davant de la trona, la segona a la part del beat Micó, en un cadafal alt, ab son dozer de vellut carmesí, seÿt, ab mithra y casulla. Y davant un sitial ab la Bíblia, y les dignitats als costats, y diaches.

Aprés lo acompanyaren fins al refetor de dit convent, y se'n tornaren les dignitats y canonges. Entrà molta gent del seu servici.

1.147.

Dilluns a 3,¹⁴²⁹ en avent dinat, en la plaça de Penarrojes renyiren don Federich Tallada,¹⁴³⁰ don Joan Sans, señor de Alboy, ab don Pedro de Borja, gendre de Peralta, y no fonch cosa de importància après.

¶¹⁴²⁹ Al marge esquerre, ratllat i després escrit: «Dilluns, a 3», i a l'inici del text, ratllat: «Aquest dia».

¶¹⁴³⁰ Al text del manuscrit: «Talada».

1.148.

PROCESSÓ DE AYGUA

Divendres, a 7 de agost 1615, al matí feren processó general de les parròchies a Sant Salvador [de] pregàries per aygua.

1.149.

PROCESSÓ DE NOSTRA SEÑORA D'AGOST Y OFFICI DE LA SEU

Disapte, a 15 de agost 1615, dia de la Assumpció de Nostra Señora, dix la missa mayor en la Seu lo reverendíssim señor archebisbe. Assistiren-li lo archidiano Tàpias y lo de Xàtiva, don Baltazar de Borja. Y en lo chor ^{||229r} no y havia canonges alguns, sinó lo canonge Pellicer. Y estant en lo chor li manaren, de part del señor archebisbe, que anàs a acompanyar-lo a la sagrestia, com és costum, y ell protestà que dit manament a ell no se li podia fer estant en lo chor. Y també que ya dit señor se n'era exit de la sagrestia. Y no obstant, ab penes y censures, lo cominaven. Lo negoci dirà lo què serà.

En havent dinat, feren la processó de la Seu y anà lo reverendíssim señor archebisbe. Y al tornar se returà en la confraria de Nostra Señora. Anava lo señor virey y jurats, y totes les parròchies. Y tornaren per Sent Thomàs y per la porta del Campanar.

1.150.

Diumenge, a 23 de agost 1615, entre quatre y sinch de la matinada féu boyra molt espessa, que casi no's devisava la gent ni'ls carrers. Y dien que fia mal a les oliveres.

1.151.

CORRO DE BOUS

Dimats, a 25 de agost 1615, y hagué corro de bous en la plaça de Predicadors. Y eren toros de Castella. Y'ls portà hun fuster que's dia Roman, y eren prou bons.

1.152.

ALTRE CORRO

Dimecres, a 26 de dit, y hagué altre corro de bous en dita plaça. Y portà los bous hun fuster que's dia mestre Cosme. Y eren castellans y foren per extrem de roïns; tant que a la gent obligaren, en fer-se de nit, de desgarrar-li'n quatre. ^{||229v}

1.153.

HÀBIT A DON BERNAT CARROÇ

Diumenge, a 30 de agost 1615, lo señor virey donà lo hàbit de la Creu de sent Jaume de la Spasa, en lo monastir de Sent Christòphol, a don Bernat Vellerix de Carroç, fill de don Vellerix Carroç, bal·le de València. Y aquest dia li portaren lo privilegi de sa magestat al dit señor virey, com lo havia elegit en president de Órdens en Castella.¹⁴³¹

SETEMBRE

1.154.

CONSTITUCIONS DE SENT MARTÍ¹⁴³²

Dimats, lo primer de setembre 1615, féu lo clero de Sent Martí constitucions que·ls puntets fosen al quart de les tandes, que fosen mentres los officis, y acabats a la mitat. Y que ningú que no volia anar per puntets a alguna tanda, que aquell no pogués destorbar lo general, si·s fia. Y si faltaven capellans, que aquell o aquells que anirien, que no havien volgut puntets, que per que la església no perdés lo[s] capsous, los tals anasen per mija tanda y l'altra miga tanda se aplicàs en dita església a la porció que diuhen de l'Archiu, que servix per als malalts.

1.155.

CRIDA QUE ARRUXASEN

Divendres, a 4 de dit, féu crida la ciutat que cascuna casa arruxàs son enfront, sots la pena de deu sous, per la gran seca que fia y calor; que havia molts mesos que no plovia. ¶^{230r}

1.156.

DESASTRE DE DOS CAPELLANS AL CARRER DE LA MAR

Divendres, a 4 de setembre 1615, a la una hora de la nit pegaren una estocada en lo ull esquerr a un capellà de Morvedre que·s dia mosén Segura, en lo carrer de la Mar. Y estava de casa en casa don Francisco Roca, al carrer dels Exarchs, y may pogué parlar.

Y disapte, a les deu hores, morí en casa hu que·s dia Sanchis, en lo carrer de la Mar. Y al canonge Ystella lo malnafraren, que·l dexaren per mort en la placeta dels Ams, que sinó fóra per un alabarder del virey lo hagueren degollat. Y·l portaren a casa de Francés March, síndich de València, al carrer de la Xerea, y hallí lo curaren y combrega-

¶ ¹⁴³¹ Entre les dues entrades, uns tres centímetres en blanc.

¶ ¹⁴³² Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

ren en continent. Y a mosén Segura yamay tingué sentit, ni recat. Y·l portaren al foçar de Sent Joan del Mercat. Y hallí lo tingueren exhumat fins pasaren 24 hores, conforme sýnodo, y après lo soterraren en lo vas de dit foçar.¹⁴³³

1.157.

LA FONT DEL GRAU

Disapte, a 5 de setembre 1615, començaren a llevar la terra per a fer la font prop Sent Joan de la Ribera. Y en octubre començaren a traure aygua amunt.¹⁴³⁴

1.158.

DESGRÀCIA DE DON PEDRO D'ÍXER, CORRENT UN CAVALL

Diumenge, a 6 de setembre 1615, a la vesprada corregué entre altres cavallers, a la muralla, al portal del Real, don Pedro d'Íxer, fill de don Gonzalo d'Íxer, y travesà la carrera un fadrinet de catorse anys, que era del de[g]à Palau, de Oriola, y lo cavall lo atropellà y chafà lo cap. Y lo cavall caygué y s'allisià moltíssim. Y lo cavaller bolà del cavall moltes pases y s'allisià molt en lo cap y costats.

1.159.

DESGRÀCIA DE FRARES

Estos dies ans, havien donat metsines a frare Garcia, de la Orde del Carme, y se havia posat la Real Audiència en dit negoci. Y també vingué nova com, en Castelló de la Plana, los frares de sent Augustí se havien desafiats y tirats, uns als altres, de scopetades, y se havien mort dos. ¶^{230v}

1.160.

MORT DEL BANDOLER CORTS

Diumenge, a 13 de setembre 1615, a les quatre hores de la vesprada portaren, atravesat¹⁴³⁵ sobre un rocí, a Nicolau Corts, cap de bandolers de la Ribera, que l'havien mort en la devesa¹⁴³⁶ del lloch de Carlet. Y·l portaren al Real, y de hallí a Sent Arcís; y après a Carraxet, perquè podia¹⁴³⁷ molt.

¶¹⁴³³ Al text del manuscrit: «focar».

¶¹⁴³⁴ Entrada escrita posteriorment, entre l'anterior i la posterior entrades i envaint el marge dret.

¶¹⁴³⁵ Al text del manuscrit: «atrevesat». ¶¹⁴³⁶ A l'interlineat: «devesa». ¶¹⁴³⁷ Al manuscrit, per error: «podia».

1.161.

ASSALT EN LO MONESTIR DEL CARME

Dilluns, a 14 de setembre 1615, en la nit entraren en lo monastir del Carme molta gent llega, ben posada. Y varen traure de les presons de dit monastir a frare Scrivà y a frare Tous, que estaven presos per les metsines que havien donat a frare Garcia.

1.162.

MORT DE JAUME PINEDA, NOTARI

Divendres, a 25 de setembre 1615, tocases les primeres oracions, en lo carrer de Sent Vicent, davant lo forn de les Repenedides, pegaren una punyalada damunt de la sintura a Jaume Pineda, notari, que estava de casa al carrer de Ramon Joan. Y morí a l'endemà, a les nou hores.

Y'l soterraren¹⁴³⁸ en Sent Martí. Y diuhen que dix que en lo mateix lloch, y pu-esto, mataren a son pare, y també a son major, en añys arrere, lo hu après de l'altre.

1.163.

CRIDA DEL JUBILEU DE LA MINERVA

Disapte, a 26 de setembre 1615, feren crida los administradors de la Minerva del Jubileu de sent Cosme y sent Damià, que havia de ser en la confraria, en la església de Sent Martí.

1.164.

Dilluns a 28 de setembre 1615,¹⁴³⁹ a les quatre hores de la vesprada ploqué y tronà. Y va caure un llam en la quadra nova de l'Hospital.

1.165.

Dit dia ixqué per mustasaf N. Masquefa, que estava al carrer de la Nau y tenia lo pare molt mal. Y sabuda la nova, son pare morí tantost de alegria.

Y a l'endemà, dia de sent Miquel, lo portaren dins un colcho a la Seu, al dit mustasaf, y prestà lo jurament. Y tancat ab lo colcho se n'anà a pendre possessió de la llongeta y tancat se'n tornà a sa casa. ¶^{231r}

¶¹⁴³⁸ A partir d'ací i fins al punt i a part, text escrit al marge esquerre. ¶¹⁴³⁹ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*,

p. 1068, aquest dia fou elegit mostassaf de la ciutat de València Vicent Masquefa, i com a lloctinent Martí Gaetan.

1.166.

MORT DE UN VELLUTER

Dimats, a 29 de setembre 1615, en la nit, estant dormint en son llit N. Benedito, velluter, li pegaren moltes punyalades y coltellades, y tingué temps de confesar. Y no's sabé per on vingué lo dany, perquè les portes de la casa estaven ben tancades. Pesumia's que estarien tancats en casa, ans que tancasen les portes.¹⁴⁴⁰

OCTUBRE¹⁴⁴¹

1.167.

FESTA DEL ROSER

Diumenge, a 4 de octubre 1615, dia de sent Francés, feren festa y lo offici en Sent Francés los frares predicadors. Predicà frare Fonseca, de dita orde de Predicadors. Assistí a l'offici lo señor virey.

Y en dit dia feren, en Predicadors, la festa de Nostra Señora del Roser. Y feren solemne processó, perquè dien que en tal dia se guanyà la armada turquesca de mar¹⁴⁴² per lo señor don Joan de Àustria.

Y aquest dia dien que's veren, en lo camí, lo rey de França y la infanta de Espanya.¹⁴⁴³

1.168.

AYGUA EN LO MONASTIR DE LA ZAYDIA

Dimats, a 6 de dit, a la nit entrà per la séquia de la Zaydia, dins dit monastir, molta aygua. Perquè estava lo rextat de dita séquia enbosat de brosa. Y s'umpliren moltes zel·les,¹⁴⁴⁴ de les baxes, de aygua.

1.169.

TERREMOT EN VALÈNCIA

Dimecres, a 7 de octubre 1615, dia de nostra Señora del Remey, que segons les històries verdaderes fon la victòria de la naval del señor don Joan de Àustria contra la turquesca. ¶^{231v} Perquè lo dia de dita naval batalla fonch diumenge a 7 de octubre, a migjorn, any 1571.

¶¹⁴⁴⁰ Tot seguit, uns dos centímetres en blanc.

¶¹⁴⁴² Batalla de Lepant. ¶¹⁴⁴³ Lluís XIII de França i

¶¹⁴⁴¹ Subratllat i centrat dalt del text: «Octubre 1615».

Anna d'Àustria. ¶¹⁴⁴⁴ Cel·les.

Y aquest dia, mig quart ans de les dotse hores de migjorn, y hagué per moltes parts y cases de València terratrèmol, y durà poch més de una ave maria. Y lo y hagué en lo Real. Y de espant algunes persones se sagnaren, y lo mateix agué, y'l sentiren, en casa la señora viuda Calderona, que estava en casa de don Gaspar Fenollar,¹⁴⁴⁵ y davant la¹⁴⁴⁶ casa que yo habitava en lo carrer de Xerea. Y lo mateix digueren alguns altres señors y persones de crèdit.

Déu se tinga per content.

1.170.

PENJAREN A HUN HOME QUE ENTRÀ EN LO CARMÉ

Dijous, a 8 de octubre 1615, penjaren a Christòfol Rosell, llister, per haver escalat¹⁴⁴⁷ les parets del monastir del Carme y haver ajudat a rompre les portes per a traure los frares.

Y estant-lo penjant, un home —que's dia Font, y ad aquest Font lo penjaren dimats, a 3 de nohembre 1615, y a l'endemà, a les deu hores, lo soterraren en Sent Joan, y anava la confraria dels Desamparats, ab la ymatge damunt del cos—¹⁴⁴⁸ pegà de punyalades a un altre estant en una finestra de una escaleta, entrant per lo carrer de Conils, a mà esquerra. Y la sanch estava chorrant per la vora de la finestra. Y dien que Llaneres —lo aguazil Masparrot—¹⁴⁴⁹ prengué al matador. Y al penjat no'l volgué lo pare de Christ donar llicència que'l soterrasen fins a l'endemà, a les tres hores, en havent dinat. Uns dien perquè no havien pasat 24 hores de la mort y altres perquè dien que no havia fet testament, ni s'havia dextat res per a l'ànima. Y açò es dia.

1.171.

VENGUDA DE DON PEDRO DE TOLEDO

Aquest dia vingué a la vesprada, al palàcio Real, don Pedro de Toledo. Y a l'endemà, a les onse hores se n'anava a embarcar; perquè lo rey lo enviava per governador de Milà. ¶^{232r}

1.172.

PROCESSÓ DE SENT DONÍS Y LA VOLTA QUE FÉU, PERQUÈ LA VES DON PEDRO DE TOLEDO

Divendres,¹⁴⁵⁰ a 9 de octubre 1615, dia de sent Dionís, feren la processó acostumada. Y fa advertir que estava en una finestra, damunt de la porta del palàcio bisbal, don Pe-

¶¹⁴⁴⁵ Marit de dona Magdalena Sanz i pare de Francesc Fenollar, doctor en Dret. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Gaspar Fenollar», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 187. ¶¹⁴⁴⁶ Mot emborronat i il·legible. ¶¹⁴⁴⁷ A la lí-

nia, ratllat: «y·ns». ¶¹⁴⁴⁸ El text entre guionets al marge esquerre, com a incís. ¶¹⁴⁴⁹ A la línia, ratllat: «del governador»; a l'interlineat: «Masparrot». ¶¹⁴⁵⁰ A la línia anterior, ratllat: «Dijous».

dro de Toledo, ab lo virey y altres señors. Y quant fonch la processó davant la plaça del Palau giraren a mà esquerra per dita plaça, y tornaren per lo altre cap de dita plaça, fent volta. Perquè dit don Pedro ves la processó, y axí's feu. Era persona de gentil disposició, ya casi més blanch que entremesclat. Y lo que admirà, als de València, fonch que donàs volta de tal manera tota la processó, ab lo Rat Penat y jurats y cleresia, per altra persona menys que la del señor rey.¹⁴⁵¹

1.173.

FOCH EN LA BAL·LIA

Disapte, a 10 de octubre 1615, entre set y huyt hores de la nit se pegà foch al costat de casa de Torxes,¹⁴⁵² en la Bal·lia. Y tocà la Seu al foch y moltes parròchies, y durà molt. Y tocà la campana del Micalet, que espantà València pensant-se que era altra cosa.

1.174.

TRANSLACIÓ DEL MONASTIR DE LES CAPUCHINES, DEL CARRER NOU AL DE RUÇAFA

Diumenge, a 11 de dit, dia que la Seu fa festa de la consagració de dita església, lo monastir de les monjes Capuchines, que estaven al carrer Nou, dit de Ruçafa, translladaren lo santíssim Sacrament de dita part a la església nova que havien fet en lo carrer de Ruçafa. Y portà'l lo reliquiari lo señor canonge Guardiola, rector del Studi General. Y acompanyaren molts monastirs de dit hàbit la processó. Y anà la creu de Sent Martí y dotse capellans y dos capes, y la creu de Ruçafa de la mateixa manera. Y acompanyava lo doctor del Real Consell, Joan Baptiste Guardiola,¹⁴⁵³ administrador de dit monastir, ab molts altres señors. ¶^{232v}

1.175.

MORT DE LA SEÑORA DE MANISES

Diumenge, a 11 de octubre 1615, a la vesprada morí doña Isabel Vidal y de Bojíl, señora de Manises. Y dimats, a 13, la soterraren en Predicadors.

¶¹⁴⁵¹ En aquesta entrada hi ha una línia ratllada on es pot llegir:

«En aquest any començaren a fer la font al camí del Grau, prop de Sent Joan de Ribera».

¶¹⁴⁵² A l'interlineat: «al costat de casa de Torxe».

¶¹⁴⁵³ Vegeu la nota 238.

1.176.

MORT DEL JURAT RAMÓ, A 11 DE OCTUBRE. Y EN LO AÑY 1614
FONCH JUSTÍCIA CRIMINAL

Dit dia de diumenge, a 11 de octubre 1615,¹⁴⁵⁴ a les onse hores de la nit¹⁴⁵⁵ morí Gaspar Valero Ramó, jurat en cap dels cavallers, persona de parts y de juhí, y bon cristià. Dien que era mort de garrotillo¹⁴⁵⁶ y altres dien que de propexia, y altres dien que li havien donat algun menjar entoxigat. Perquè dit diumenge lo veren per València en una carroça.

Soterraren a dit señor jurat en Sent Augustí dimats, a 13 de dit. Anaven los demás sinch jurats ab sombreros, y·ls masers anaven ab les mases descubertes, y ab capes de dol.

1.177.

CRIDA DEL VIREY ALS CREHEDORS. ANADA AL PUIG LO VIREY

Dimats, a 13 de octubre 1615, fèu fer crida al matí¹⁴⁵⁷ lo señor virey que¹⁴⁵⁸ tots los que aquell devia acudir al seu thesorero, per a que·ls pagàs. Y ans de la crida se n'anà, dit señor virey, a visitar a Nostra Señora del Puig.

1.178.

ANADA Y DESPEDIDA DEL VIREY¹⁴⁵⁹

Disapte, a 17 de octubre 1615, a la vesprada se n'anà a Castilla lo señor virey, don Lluís Carrillo de Toledo, marqués de Carasena, señor de les viles de Pinto y Ynés, comanador de Montison y Chiclana.

Vingué a València dimecres, a 22 de nohembre 1606, és estat huyt anys,¹⁴⁶⁰ onse mesos y vint-y-sinch dies. Anà-se'n ben acomodat a Castilla, a ser president de Consell de Órdens.

Déu lo guarde y conserve, com a bon cristià que és.

Jurà per virey don Jaume Ferrer, dimats, a 20 de octubre, dit any 1615.¹⁴⁶¹ ||^{233r}

1.179.

Dijous, a 15 de octubre 1615, stant yo en lo Real, vingué un correu, ab una carta, que portava la memòria següent:

¶¹⁴⁵⁴ Al manuscrit hi ha un text ratllat que diu: «...eo, per millor dir, lo dilluns a les dos hores de la mantinada». ¶¹⁴⁵⁵ A la línia, ratllat: «...eo per millor dir, dilluns a les dos hores de la mantinada»; a l'interlineat: «a les onse hores de la nit». ¶¹⁴⁵⁶ Es refereix a la difèria, coneguda també popularment com *garotillo* o *crup*: malaltia infecciosa que,

segons el *DCVB*, forma falses membranes a la gola per solidificació d'exsudacions inflamatòries. ¶¹⁴⁵⁷ A l'interlineat: «al matí». ¶¹⁴⁵⁸ Tot seguit, ratllat: «qui». ¶¹⁴⁵⁹ Al marge esquerre, al costat del títol, reixat d'atenció. ¶¹⁴⁶⁰ A l'interlineat i emborronat: «deu»; a la línia, emborronats, dos mots il·legibles. ¶¹⁴⁶¹ Línia escrita al marge dret.

«La gente que viene con la Corte que trahen las magestades de Francia Un cardenal-. Dos arcobispos-. Sinco obispos, el nuncio de su sanctidad-. Los tres embaxadores de Francia, Spanya, Ingalaterra y Venecia, dos embaxadores de Florencia y Mántua-. Nueve duques, pares de Francia-. Quarenta mariscales, marqueses y condes-. El gran canceller-. Treynta consejeros d'Estado y presidentes-. La casa del Rey trahe los officios doblados, pasan más de mil-. La casa de la reyna madre más de seiscientos-. Dos mil cavallos sueltos, que siguen la corte-. Las guardas ordinarias, trescientos arqueros-. Cien franceses de cotas blancas-. Cien esguísaros-. Doscientos cavallos ligeros-. Doscientos hombres de armas-. El tercio de las guardas del Reyno, que son tres mil hombres-. El tercio de los Esguísaros-. Mil cavallos extraordinarios, que sirven la guarda del rey-. Duquesas y marquesas, madamas y mariscalas son muchas-. Seis damas de la reyna madre-. Quatro de la princessa nuestra señora, que las dos han de servir en Spanya.» ^{233v}

1.180.

JURA PER VIREY DON JAUME FERRER Y ÉS LA 4A. LA PRIMERA, A 24 DE NOHEMBRE 1594. LA 2A, AÑY 1598, EN GINER. LA 3A, A 12 DE FEBRER 1606. LA 4A, A 20 DE OCTUBRE 1615. LA 5A, A 12 DE JULIOL 1618, PER ANADA DEL DUCH DE FERIA A MILÀ. Y DIVENDRES, A 5 DE FEBRER 1621, MORÍ DIT SEÑOR

Dimats, a 20 de octubre 1615, a les quatres hores de la vesprada jurà per virey lo señor don Jaume Ferrer, governador de València, per haver-se'n anat lo virey y entrat en la ralla de Castella. Y esta fonch la quarta vegada que ha servit a sa magestat de virey per les vaccants.

La primera volta que jurà per virey, dit señor don Jaume Ferrer, fonch a 24 de nohembre 1594, per la mort del marqués de Aytona, que morí diumenge, a 13 de nohembre, dit any 1594.

La segona volta fonch en giner, 1598, per anar-se'n lo marqués de Déyna, que entrà per virey a 28 de juny 1595.

La 3a volta fonch a 12 de febrer, 1606, per la mort del marqués de Vilamisar, que morí a 23 de giner 1606, y jurà per virey a 23 de febrer 1604.

La 4a a 20 de octubre 1615, per aver-se'n anat lo virey a Castella, lo marqués de Carasena, lo qual jurà per virey a 22 de nohembre 1606.

La 5a a 12 de juliol 1618, per anar-se'n lo duch de Feria, virey de València, per governador de Milà.¹⁴⁶²

1.181.

CRIDA CONTRA LOS HOSPEDATGES

Disapte, a 24 de octubre 1615, féu crida lo dit señor lloctinent de virey, que qual persona que tingués hospederia manifestàs la gent forastera que tenia, dins sis dies, sots pena de¹⁴⁶³ sinch lliures y desterrats.

¶¹⁴⁶² Al final del text, com a incís: «virey de València, per governador de Milà». ¶¹⁴⁶³ A la línia, ratllat: «sis lliures».

1.182.

Diumenge, a 25 de octubre 1615, portaren a Sent Martí una núvia lligada en lo cap ab una corona de reyna. ¶^{234r}

NOHEMBRE

1.183.

CRIDA DE LA CIUTAT PER LO NOU CASAMENT DELS REYS DE FRANÇA Y SPANYA

Dijous, a 5 de nohembre 1615, féu la ciutat crida que lo diumenge següent, que seria a 8, a la vesprada farien processó a l'Hospital General de pregàries, per los casaments dels señors reys d'Espanya y França, que esposaren en Burgos diumenge, a 17 de octubre propopasat.

Y féu-se la processó com se diu abaix, diumenge a 8.

1.184.

PROCESSÓ PER DITS CASAMENTS

Disapte, a 7 de dit, lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe envià mandatos a cascuna parròchia, que lo diumenge après, al matí, ans de la conventual, feren processó per la església ab la lletania de pregàries, per dits señors reys.

Y diumenge, a 8 de nohembre, a la vesprada feren processó a l'Hospital¹⁴⁶⁴ General. Y anava lo dit reverendíssim señor de pontifical. Y aturà's en lo Hospital perquè estava indispost,¹⁴⁶⁵ y lo lloctinent de virey e los demás prohòmens de la ciutat.

1.185.

SOTERRAR A LA UNA HORA¹⁴⁶⁶

Diumenge, a 8 de nohembre 1615, soterraren en Sent Francés a Pere Pau Bergada, mercader, que estava de casa prop de Sent Llorens, al costat de la casa antiga dels biscontes de Chelva y davant de casa de Bernat Català.¹⁴⁶⁷ Y'l soterraren a les dotse hores y miga tocades. Y tornaren a la església un quart tocada la una, cosa que may se à vist en València. Y era perquè la Seu, a les honse y micha, soterrà a Garcia, apotecari de la plaça de la Seu, en Madalenes. Y vingué tart ad aquest altre soterrar. Y acompanyaren als germans de dit Bergada don Joan de Castellví, regent y governador. ¶^{234v}

¶¹⁴⁶⁴ Tot seguit, taca de tinta. ¶¹⁴⁶⁵ El text entre guionets, al marge dret, com a incís. ¶¹⁴⁶⁶ Al marge dret,

abans del títol, ratllat: «Processó». ¶¹⁴⁶⁷ Vegeu les notes 67, 480 i 1207, sobre Bernat Català de Valeriola.

1.186.

OFFICI EN SENT MARTÍ

Dimecres, a onse de nohembre 1615, dia de sent Martí, vingué lo il·lustríssim y reverendíssim señor, don fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València, a l'offici a Sent Martí. Predicà lo doctor Joan Hosta, rector de dita església. Dix la missa mosén Antonio Chevarne, lo evangeli mosén Lluís Blanch y la epístola mosén Pau Pellicer, beneficiats en dita església. Y és la primera volta que dit il·lustríssim señor és vengut a Sent Martí als officis.¹⁴⁶⁸

1.187.

CRIDA DE LA JUSTÍCIA CIVIL. NO FÉU CRIDA, SINÓ MANAMENTS A CERTS NOTARIS AMPLIATS

Disapte, a 14 de nohembre 1615, féu crida lo justícia civil que totes les persones que no fosen notaris, y tinguesen llibres o protocols¹⁴⁶⁹ de notaris, que dins tants dies los portasen ha dit justícia.

1.188.

Dimecres, a 18 de nohembre 1615, anaren don Gaspar Vidal, capità de la gent de a cavall de la part de la marina de Canet, y don Jaume Vilanova, capità de la gent de a cavall del Grau, a rebre lo virey que venia; que era lo duch de Feria, que dien que a l'endemà estava en la ralla del regne de València.

Y dijous, a 19, anaren los soldads de a cavall del virey.

1.189.

GALEOTS

Dijous, a 19 de nohembre 1615, a la vesprada pasecharen per València una cadenada de 25 galeots, tots jòvens.

1.190.

VINGUDA AL LLOCH DE QUART LO DUCH DE FERIA

Disapte, a 21 de dit, a la nit arribà al lloch de Quart lo señor duch de Feria, per a ser virey de València. ¶^{235r}

¶¹⁴⁶⁸ Al manuscrit, entre les entrades 1.186 i 1.187 n'hi ha una altra titulada *Crida dels notaris ampliats*, i ratllada, on es pot llegir: «Disabte, a 14 de noembre 1615, féu crida la Real Audiència de València, de part de sa ma-

gestat, que's llevasen tots los poders ampliats als notaris reals, perquè hi havia gran abús». I al costat, a mena de glossa: «No féu crida, sinó manaments a certs notaris ampliats». ¶¹⁴⁶⁹ Al text original: «protacols».

NOHEMBRE¹⁴⁷⁰

1.191.

DON GÓMEÇ XUARES DE FIGUEROA, DUCH DE FERIA, VIREY DE VALÈNCIA

Diumenge, a 22 de nohembre 1615, a la vesprada feren crida los señors jurats de València de que a l'endemà entoldasen tots los carrers, perquè lo señor duch de Feria, nomenat don Gómeç Xuares de Figueroa, duch de Feria, havia de entrar per virey en València lo dilluns, a les tres hores, en havent dinat.

Per ço que ya disapte a 21, a la vesprada, havia arribat al lloch de Quart. Déu lo dexe ben governar Y la muller se dia doña Francisca de Córdoba y de Cardona.

1.192.

ENTRADA DEL DUCH DE FERIA. ANASEN A 10 DE JULIOL, 1618, DIA DE LA SANCH. ESTIGUÉ DOS AÑYS,¹⁴⁷¹ SET MESOS, VINT-Y-TRES DIES. PER GOVERNADOR DE MILÀ¹⁴⁷² SE N'ANÀ. DÉU LO GARDE

Dilluns, a 23 de nohembre 1615, arribà dit señor duch de Feria al pont de les Mealles ab¹⁴⁷³ una carroça de sis mules, vestit tot de seda verda, ab franges y alams de or y seda, entre dos y tres hores de la vesprada. Y aguardà hallí molt, que cert ne estava ya molt estomocat.

Y après de haver aguardat una hora, vingueren los diputats, y ans de arribar aquells puchà¹⁴⁷⁴ a cavall, en un cavall planchat de blanch y negre. Y arribant los diputats, lo primer que arribà fonch don Antoni Bellví, síndich de la Diputació. Y llevat lo barret dix: «Excelentíssim señor, assí venen los diputats de la¹⁴⁷⁵ ciutat y regne de València.» y apartàs a la mà esquerra¹⁴⁷⁶ del virey, que és devés la alqueria, y dix: «Excel·lentíssim señor, est és lo diputat per la Seu de Oriola.» Y arribà lo primer diputat, que era lo chantre de Oriola., don So[...],¹⁴⁷⁷ y féu lo accatament llevant-se lo barret de quatre cantons y donà-li la ben-venguda. Y se n'anà per la mateixa part que lo dit síndich.

^{235v} Y quant li parlava lo dit chantre de Oriola, estava també lo dit virey llevat lo sombrero. Y vingué lo segon diputat per lo bras militar, don Joan Vil·larsa, y féu lo mateix, et ci[n]ch dels demés diputats. Y a la darrerria vingué la demés chusma dels nous arrendadors dels nous drets del General, dels quals dit señor virey no féu tant cas com crech que ells volgueren. Y se n'anaren per lo mateix camí que·ls demés, y se n'anaren per les spal·les a hon estava la llitera¹⁴⁷⁸ de la señora vireyna, que estava quatre passes del dit señor, ab la llitera, tota de domàs vert, ben adreçada. Y dita señora anava també vesti-

¶ ¹⁴⁷⁰ Subratllat i centrat dalt del text. ¶ ¹⁴⁷¹ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible. ¶ ¹⁴⁷² Abans, ratllat: «Nàpols».

¶ ¹⁴⁷³ Abans, un mot emborronat i il·legible. ¶ ¹⁴⁷⁴ A la línia escrit «puxà»; ratllat «-xa», i afegit: «-chà». ¶ ¹⁴⁷⁵ Es-

crit a la línia: «del regne», ratllat: «regne»; a l'interlineat una «a», després del «del». ¶ ¹⁴⁷⁶ Abans, a la línia, ratllat: «dreta». ¶ ¹⁴⁷⁷ Espai en blanc. ¶ ¹⁴⁷⁸ A la línia, ratllat: «carrosa»; a l'interlineat: «llitera».

da de blau, molt honestíssimament adreçada, y segons la honestíssima cara que mostrava pareixia ser discretíssima. Y davant dita llitera anava un germà de dita senhora, ab hàbit de capellà, al qual tractaven de senoria.

Après de haver passat lo stol dels que anaven ab los diputats, aguardà més de un quart de hora, quant vingueren los acompanyaments dels jurats, y cert que mostrà tenir-ne gran enfado. Los rebé ab la sua gran discreció; la qual amostrà tenir, y la té, ab molta dissimulació.

Cascú li donà la benveguda, y lo mateix féu lo lloctinent de virey, qui era don Jaume Ferrer, que venia acompanyat enmig dels dos principals jurats, y lo mateix placebo¹⁴⁷⁹ feren a la vireyna.

Y après lo jurat en cap dels ciutadans, y dit don Jaume Ferrer, posaren enmig a dit señor virey y l'acompanyaren. Y davant de dits señors anava lo dit señor capellà, germà de la vireyna, ¶^{236r} enmig dels dos més nou jurats, qui era Garcia y Ribes. Y après del señor virey venia la senhora vireyna, acompanyada del jurat Salafranca, a mà dreta, y Pavesi a la esquerra.

Y arribaren a València tocades sinch hores y prestà lo jurament en la Seu. Y llavors dos señors jurats acompanyaren al virey y lo[s] altres dos al germà de la vireyna. Y don Jaume Ferrer, y lo altre jurat, a dita senhora, y don Jaume a la mà dreta.

Y en esta ocasió no y havia sinó sinch jurats, perquè lo jurat Ramó era ya mort mesos havia. Morí a 11 de octubre 1615.¹⁴⁸⁰

Y donant la volta acostumada, era ya micha hora de de nit quant pasava per lo portal del Real; que dit señor quasi ni veu empaliades, ni altres adesos de parades.

Par¹⁴⁸¹ que ya siga, no sé com es diga, desgràcia d'esta terra, que yamay que señor virey ve a València, par que los señors jurats de esta terra o tenen per galanteria de yamay exir a hora que parega bé a tots. Ans bé tots tinguen que dir de la mala hora que yxen.

Y axí mateix feren aguardar al marquès de Carasena; vingué dimecres, a 22 de nohembre 1606.¹⁴⁸² Y al conte de Benavent; vingué dilluns, a 18 de maig, 1598.¹⁴⁸³ Quant vingué dit conte, bé sé yo que los jurats que li donaren la benveguda no la tingueren d'ell la ben arribada, perquè yo ohý que·ls reny[í]. Que ells no les tenien totes, segons la mà que los donà, de la gran tardança y de fer-lo tant aguardar. Que si llavors no fóra per dos o tres señors cavallers d'esta terra, que l'aconortaren per tres o quatre voltes, se n'entrava per no aguardar tant dit conte de Benavent. ¶^{236v}

1.193.

FUSTER, CORREDOR DE CAMVIS, PRES

Dimats a 23 de nohembre 1615, al matí, lo dit señor virey féu posar en la presó a N. Fuster, corredor de camvis.

¶¹⁴⁷⁹ Segons el *DCVB*, «placebo» és «Cosa feta per complaure algú». ¶¹⁴⁸⁰ El text entre guionets escrit al marge esquerre, com a incís. ¶¹⁴⁸¹ Del verb «paréixer», «sem-

blar». ¶¹⁴⁸² Al marge esquerre, com a incís: «vingué dimecres, a 22 de nohembre, 1606». ¶¹⁴⁸³ Com a incís, al marge dret: «vingué dilluns, a 18 de maig, 1598».

1.194.

CAMARENA ABATUT

Dit dia corregué nova de que Joan Batiste Camarena, grandíssim mercader, se havia abatut.

1.195.

LA BENVENGUDA DEL SEÑOR VIREY

Dimecres, a 25 de dit, a la vesprada anà lo reverendíssim y il·lustríssim señor archebisbe a donar la benvenguda al señor virey. Y portava los dos bisbes: de Coron y de Marruecos. Y anava faustíssimament companyat.

1.196.

CRIDA LA DIPUTACIÓ QUE MANIFESTASEN LOS ALBARANS

Disapte, a 28¹⁴⁸⁴ de nohembre 1615, feren crida los deputats que manifestasen tots los qui tenien albarans del General.¹⁴⁸⁵

DEHEMBRE¹⁴⁸⁶

1.197.

VENGUDA DE RIU

Dijous, a 3 de dehembre 1615, dia de sent Mauro, vingué lo riu gran¹⁴⁸⁷ en havent dinat, que prenia les nou arcades del¹⁴⁸⁸ portal del Real. Y ploqué, tres dies enans, molt bé.

1.198.

NO·S PUBLICÀ LO JUBILEU DEL COL·LEGI, DIA DE SENT MAURO, AB CRIDA

Fa advertir, que essent lo dia de dijous Jubileu en lo col·legi del señor Patriarcha, lo dia enans no·s féu la crida que s'acostumava ha fer en semblants jubileus. Y dien perquè los comisarís de la Santa Creuada no·ls la dexaren fer. Y ploqué lo dia del Jubileu moltíssim, que espantava. ^{||237r}

¶¹⁴⁸⁴ A la línia, ratllat: «30»; a l'interlineat: «28». ¶¹⁴⁸⁵ A la línia següent: «Dijous a».

¶¹⁴⁸⁶ Subratllat i centrat dalt del text. ¶¹⁴⁸⁷ Tot seguit, un mot ratllat i il·legible. ¶¹⁴⁸⁸ Tot seguit, ratllat: «Real 175».

1.199.

Dimats, a 8 de dehembre 1615, dia de la Puríssima Concepció de Nostra Señora, paschà per València don Gómez¹⁴⁸⁹ Xuares de Figueroa, virey, en una carroça que era de [...].¹⁴⁹⁰ Y anava al strep d'ella, y a la proa, dos cavallers, y a la popa altres dos. Y a l'altre strep anava altre cavaller, y anava de tal manera asseÿt que tots se miraven uns als altres. Y com dit señor és persona tan cortesana, casi sempre anava llevat lo sombrero.

1.200.

Dimecres, a 9 de dehembre 1615, féu crida dit señor virey que ningun notari,¹⁴⁹¹ que no fos del Criminal, rebés acte de pau. Y que lo notari que rebia dit acte de pau, sots pena de tant, la manifestàs en poder del thesorer *eo* de son scrivà, per a que de hallí se'n tingúés notícia.

1.201.

CAYGUDA DE UNA DONA DE UN TERRAT

Dijous, a 10 de dit, a les tres hores de la vesprada caygué de un terrat molt alt, a l'entrar del carrer dels Manyans per lo carrer de Sent Vicent —en casa de un calceter que's dia Costayans, [que] era de mestre Guillem, manyà—, una dona que estava al sol llegint un libre de devoció, y caygué a la carrera. Y sentiren que dia al caure: «Jhesús!».

Y sols alcançà, ab gran diligència, lo perno liar

1.202.

MORT DE MOSÉN MEDINA, DE SENT MARTÍ

Disapte, a 12 de dehembre 1615, a les¹⁴⁹² huyt hores del matí morí mosén Francés Medina, beneficiat en Sent Martí.

1.203.

NATIVITAT DEL FILL DEL SEÑOR VIREY. FONCH BATECHAT EN SENT STEVE, DIA DE NADAL

Dit dia de disapte, a 12 de dehembre 1615, entre onse y dotse hores de migjorn parí la excelentíssima señora vireyna un desichat fill primogènit. Déu lo y dexe veure'n goigs

¶ ¹⁴⁸⁹ Tot seguit, ratllat: «lo señor», i al marge dret, com a incís: «Xaves de Figueroa». ¶ ¹⁴⁹⁰ En blanc.

¶ ¹⁴⁹¹ Al marge dret, eixint-se'n del caixer del text:

«ningun notari»; i al marge esquerre la resta del text de l'entrada i al final de la següent. ¶ ¹⁴⁹² Tot seguit, ratllat: «ho».

cumplits. Donà gran alegria lo nou infant a la terra y no és menys de creure al seu amantíssim y excelentíssim señor duch de Feria, son pare, que des de dilluns, que fonch a 23 de nohembre pasat, fins al present dia, que entrà en València, que són vint dies, nostre Señor lo à alegrat de tal infant, ab grandíssim content de dita partera y sens treball ni perill algú.¹⁴⁹³

Y a la vesprada anaren los señors jurats y ls señors diputats a donar-li el parabién del nou duch. Y a la nit anaren per València ab gran encamisada molts cavallers, per València y al Real, amostrant gran alegria.

Y disapte, a 2 de juny 1618, entre les set y huit hores de la matinada morí dit chich.¹⁴⁹⁴

1.204.

MORT DE DIT INFANT

Y disapte,¹⁴⁹⁵ a 2 de juny 1618, entre set y huit hores del matí morí dit gich, marqués de Villalba, en lo Real, assistint son pare per virey.¹⁴⁹⁶ ¶^{237v}

1.205.

SOTERRAR DE MOSÉN MEDINA, Y DE NOTAR

Diumenge, a 13 de dehembre 1615, dia de senta Lúcia,¹⁴⁹⁷ al matí soterraren en Sent Martí a mosén Francés Medina, beneficiat en dita església, y ab intervenció de la parrochial de Senta Catalina, com és ya acostumat. Y féu-se ara de nou lo que yamay se <a> havia fet; encara que ya s'havia proposat en anys pasats, a saber és: dilluns, a 29 de maig 1613, en la mort i soterrar de mosén Marco Ximeno, doctor en Theologia, y beneficiat en Senta Catalina martre, que los beneficiats de Senta Catalina, si lo cos era de Sent Martí, fesen lo offici allà. Y si los cos era de Senta Catalina, los de Sent Martí fesen lo offici allà.

Y fins huy no s'havia posat en execució. Y huy es executat, que a la processó del soterrar la creu de Sent Martí anà davant y la de Senta Catalina anava darrer, com a més principal. Y axí mateix los señors dos rectors: lo de Senta Catalina anava a mà dreta y lo de Sent Martí a la esquerra. Y dix les oracions y dix la missa cantada lo rector de Senta Catalina,¹⁴⁹⁸ ab sos diaches de Senta Catalina. Y los domers y cabiscols de Senta Catalina entonaren lo offici com si estigueren en la sua església.

Dit dia, en la nit, y hagué també encamisada de cavallers ab trompeta, ans de les huit hores. ¶^{238r}

¶¹⁴⁹³ Tot seguit, ratllat: «y a la nit feren gran». ¶¹⁴⁹⁴ A l'interlineat: «matinada, morí dit gich».

¶¹⁴⁹⁵ Escrit: «divend»; ratllat: «-vend» i afegit: «-sapte».

¶¹⁴⁹⁶ Entrada afegida posteriorment, després del text de l'anterior, que no acaba amb el foli.

¶¹⁴⁹⁷ A l'interlineat: «dia de senta Lúcia». ¶¹⁴⁹⁸ Al marge dret, com a incís: «lo rector de Sta. Catalina».

1.206.

CLAVAR LA MÀ A UN HOME

Dimats, a 15 de dehembre, clavaren en la plaça de la Seu a un home la mà, per haver fet resistència a un aguazil.

1.207.

MATAREN A DON JOAN MASPARROTA, AGUAZIL

Dit dia, entre les dos oracions mataren a don Joan Masparrota, aguazil, casat ab la filla de la viuda na Sayes.¹⁴⁹⁹ Mataren-lo davant de sa casa, al carrer dels Mascons, sens poder confessar. Y en continent, lo virey féu fer crida Real prometent mil ducats, y de traure quatre hòmens de treball, encara que fos lo matador, si no era lo principal. Y al matí tingueren los portals tancats fins a les huyt hores, [que] obriren lo del Real. Y féu posar en la Torre, lo virey, al conte vell de Carlet y a altres cavallers, sens poder-los parlar, y als Pertuses.

Y féu aquella nit gran diligència lo señor virey per a investigar lo cas. Y féu guardar, als de la sua guarda, tota la nit les muralles baixes.

Soterraren al difunct¹⁵⁰⁰ en Sent Agustí a l'endemà, a les sinch hores de la vesprada, ab dotse capellans de Sent Martí.

Y dimats, a 14 de nohembre 1617, soterraren a son pare, don Felip Masparrota, en Sent Agostí.¹⁵⁰¹

1.208.

A¹⁵⁰² 18 de dehembre 1615, dia de nostra Señora de la Sperança, entrà en Madrid la infanta francesa,¹⁵⁰³ casada ab lo primogènit del nostre señor rey don Fhelip.¹⁵⁰⁴

1.209.

SITIADA GENERAL

Disapte, a 19 de dehembre 1615, tingué sitiada general lo señor virey. Y diuhen, los que estaven per deutes leves, [que] dit señor pagava la mitat y'l creador perdonàs l'altra.

¶ ¹⁴⁹⁹ Tot seguit, dos mots ratllats i il·legibles. ¶ ¹⁵⁰⁰ Tot seguit, ratllat: «l'endemà».

¶ ¹⁵⁰¹ Dues línies afegides al final de l'entrada i al marge dret.

¶ ¹⁵⁰² Entrada escrita al marge dret, que té dalt d'ella una mena de sanefa d'atenció.

¶ ¹⁵⁰³ Isabel de França, primera esposa de Felip IV.

¶ ¹⁵⁰⁴ Entrada que figura al marge dret del foli 238r.

1.210.

BATEIG DEL FILL DEL VIREY, QUE NAIXQUÉ A 12 DE DIT. POSAREN-LI 14 NOMS (*Pro ut infra subsigno* §)

Divendres, a 25 de dehembre 1615, dia de Nadal, entre una y dos hores, après migjorn, batechà lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe -en Sent Steve- lo fill del señor virey, duch de Feria. Fonch compare don Fernando de Córdoba, cunyat de dit virey y germà de la vireyna, y comare sor¹⁵⁰⁵ Ignés Garcia, beata francisca.¹⁵⁰⁶ Lo bateig. (*Vide infra pàgina següenti, subsigno* §).

§ Lo bateig del fill del señor virey, duch de Feria, fet en Sent Steve, diu del modo següent: Lorenc, Manuel, Maria, Ignasi, Theodosio, Francés, Vicent, Gaspar, Joseph, Luís, Antoni, Simó, Alexandre, Blay, fill de don Gómez Xuares de Figueroa, duch de Feria, y de dona Francisca Córdoba y de Cardona, cònjuges. Batechat a 25 de dehembre 1615, per lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe. Compares don Fernando de Córdoba y de Cardona y sor Ignés Garcia, beata franciscana.

Y era marqués de Villaba¹⁵⁰⁷ dit infant. ¶^{238v}

1.211.

DISSENSIONS ENTRE LOS JURATS Y JUSTÍCIA CIVIL, SOBRE LO LLOCH

Y dit dia de Nadal, en la Seu, als officis, en la capella Mayor, a hon estaven los señors jurats y justícies, y hagué gran avalot entre lo jurat Salafranca y lo justícia civil, dit Al-reus, sobre lo lloch a hon havia de estar dit justícia, y també sobre la pau qui <la> l'havia de rebre. Y lo justícia criminal era Ramon Angresola.

Y dix missa del Gall lo il·lustríssim señor archebisbe y la missa mayor un canonge.¹⁵⁰⁸

1.212.

A¹⁵⁰⁹ 26 de dehembre, scrigué lo señor rey als jurats de València que s'alegrasen del bon succés de la benveguda a Madrid de la infanta de Frància, sa nora, y muller del seu primogènit.

1.213.

Dimats, a 29 de dehembre 1615, Chrysóstomo Siurana, cavaller, obrer que havia de ser de Sent Martí, féu rompre lo pilar a la capella de sent Mena y posà hallí lo asiento per als obrers que havien de ser per a l'any 1616. Ettsetera.

¶¹⁵⁰⁵ Tot seguit, ratllat: «Francisca López, de Sent Francés». ¶¹⁵⁰⁶ Franciscana. ¶¹⁵⁰⁷ Gaspar Lorenzo Suárez de Figueroa i Córdoba, que més tard seria IV

duc de Feria i III marqués de Villalba. ¶¹⁵⁰⁸ Al marge dret, eixint-se'n del caixer: «un canonge». ¶¹⁵⁰⁹ Entrada escrita al marge esquerre.

1.214.

MORT DEL MARQUÉS DE VILLALBA

Disapte, a 2 de juny 1618, entre set y huyt hores del matí morí lo dit infant, marqués de Villalba, en lo Real. Essent nomenat son pare, lo duch de Feria, per governador general de Milà. ¶^{239r}

JHESÚS, MARIA, JUSEP AÑY 1616 GINER

1.215.

FUGIT LO GICH DIA DE CAP D'AÑY. TORNAT APRÉS¹⁵¹⁰

Divendres, lo primer de giner 1616, dia de Cap d'Añy, entre onse y dotse hores, ans migjorn, se n'anà fugit de ma casa Pedro Paulo Lauro, fill de Francés Aparisi, sastre. Se n'anava devés Çaragoça, y son pare lo anà a buscar ab dos fadrins. Lo que persones de juhý y enteniment yamay se han pogut persuadir ni creure, conèxer lo gich tan honest y ben morigerat.

Y dia dels Reys al matí, lo tornà son pare, que'l trobà devés Vall de Christ.¹⁵¹¹

1.216.

En aquest dia no féu lo offici en la Seu lo il·lustríssim señor. Anà-se'n a Predicadors.

1.217.

FESTA DEL BENAVENTURAT NICOLAU FACTOR

Diumenge, a 10 dit, feren gran festa en lo monastir de Jhesús, per la mort del benaventurat sant fray Nicolau Factor. Que admirava la gent que y anava.

1.218.

FESTES Y LLUMINÀRIES EN VALÈNCIA, PER LA VENJUDA DE LA SEÑORA INFANTA DE FRÀNCIA A MADRID

Dijous, a 14 de giner 1616, féu crida la ciutat de València de que fesen tres dies de festa per la venguda de la señora reyna de Frància a Madrid, nora del señor rey don Felip,¹⁵¹²

¶¹⁵¹⁰ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶¹⁵¹¹ Cartoixa de Valdecris, al terme del poble d'Altura. ¶¹⁵¹² Felip III.

y muller del seu primogènit, què entrà a 18 de dehembre en Madrid, dia de Nostra Señora de la Sperança, año 1615. Y que lo diumenge primer vinent, que seria a 17 de giner, fesen processó general a Sent Agostí a Nostra Señora de Gràcia, y que·ls dos dies següents fosen feriat.

1.219.

Disapte, a 16 de giner 1616, feren crida los señors comisaris de la Creuada que entrava dita santa Creuada. ¶^{239v}

1.220.

PROCESSÓ GENERAL DE GRÀCIES, PER LOS CASAMENTS DELS REYS DE FRÀNCIA Y SPANYA

Diumenge, a 17 de giner 1616, dia de sent Antoni gloriós, feren los señors jurats processó general de tots los officis, banders, chagants y monastirs. Y anà a Sent Agostí [i] a Nostra Señora de Gràcia. Y no vingueren en la processó los frares de Sent Agostí, per anar a sa casa. Anà lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe a la processó, vestit de pontifical, ab sos ordinaris assistents, y tornà ab ella.

Anà lo il·lustríssim y excel·lentíssim señor virey, duch de Feria, ab son grandíssim content y aplauso. Y quant foren a la capella de sent Simó, a la tornada de la Seu, per la Corregeria Vella, ensengueren aches blanques per als señors jurats y virey. Y de la Seu ixqueren huyt pages del señor reverendíssim, ab huyt aches blanques, y sis capellans de la Seu ne portaren altres sis més.

Nostre Señor los done content y alegria y gràcia, y la sua santa glòria. Amén.

Y donaren, de caritat, a cascun capellà, quatre sous en Sent Martí, de la bosa comuna.¹⁵¹³

Aquesta parí, a 25 de nohembre 1623, la princesa doña Margarita Maria Catalina, primogènit.¹⁵¹⁴ (*Vide infra*, foli 328)

1.221.

FRARE GUIMERÀ, BISBE DE JACA¹⁵¹⁵

Dimats, a 19 de giner 1616, y hagué nova que frare Guimerà, general que fonch de la Mercé, era elet bisbe de Jaca.

¶¹⁵¹³ Al marge esquerra, com a incís: «de la bosa comuna». ¶¹⁵¹⁴ La princesa francesa, després reina de la corona espanyola. ¶¹⁵¹⁵ Es refereix al frare mercedari Felip Guimerà (València?-València, 1617). Descendia d'una noble família catalana afincada a la ciutat del Túria. En la docència aconseguí el grau de mestre i tingué càtedra a Tarragona. Va ser prior a Xàtiva, Oriola, el Puig i València; visitador general; vicari provincial,

provincial de la Província de València i el 1609 mestre general del seu orde. El 1616 va ser nomenat bisbe de Jaca, però morí ben aviat. Entre les seues obres tenim: *Historia de la Orden de Nuestra Señora de la Merced...* (1591); *Sermón en las fiestas de beatificación de S. Luis Bertrán* (1609); *Vida y muerte de V.P. y Siervo de Dios Fr. Pedro Nolasco...* (1610); *Discurso en que se refieren las Vidas de las VV. MM. Fundadoras del Monasterio de la*

1.222.

ELET PER A ROMA, PER AL BEAT SIMÓ

Dimats, a 19 de giner 1616, los staments feren electió de la persona del conte de Alaquàs, per a que anàs a Roma a sollicitar la beatificació *eo* canonizació del venerable mosén Francés Geroni Simó. Y no tingué effecte.

1.223.

PROCESSÓ DE LA SANTA CREUADA

Dimats, a 19 de giner 1616, a la vesprada feren la processó de la santa Creuada, de la Puritat a la Seu, ab totes les religions, officis y parròchies. ¶^{240r}

1.224.

RECTOR DE SENT MARTÍ, CONTRA LO QUE LO CAPÍTOL DETERMINÀ¹⁵¹⁶

Dijous, a 21 de giner 1616, vespra de sent Vicent martre, lo clero de Sent Martí se ajuntà ans de dir vespres. Y determinaren que per ser dit sant patró diguesen matines y que donasen de caritat díhuyt diners. Y açò determinà la mayor part. Y venint lo rector a la església, donant-li la rahó de lo que lo capítol havia determinat, en ausència de aquell, manà [a] lo bocer, que era mosén Matheu Gasch, que encara que les diguesen no les pagàs; no obstant que la mayor part del clero o havia determinat. Lo que o sentiren moltíssim los capellans, que lo rector fos asoles part de destorbar lo que lo capítol determinà. Y axí no's digueren. Lo que és contra tota regla y rahó.

En estos dies sentenciava lo virey a molts saltechadors, y fia fer quartos.

1.225.

PROCESSÓ DE SENT VICENT MARTRE

Divendres, a 22 de giner 1616, dia del gloriós sent Vicent martre, feren la processó acostumada de dit sant. Anà-y los il·lustríssims prelats y virey. Y lo virey portava sombre-ro, y·ls jurats gorres.

Assumpción de Sevilla; la *Exercitia Spiritualia*, i també va reformar les *Constituciones* de la seua Orde i les *Leyes y Estatutos* dels frares descalços mercedaris. Vegeu V. XIMENO: *Escritores del Reyno...*, *op. cit.*, tom 1,

pp. 277-278. Aquest dóna com a data del seu decés el 24 de gener de 1617. Vegeu també les entrades 1.321 i 1.350. ¶¹⁵¹⁶ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

1.226.

NEVAR

Diumenge, a 24 de giner 1616, a les nou hores del matí començà a nevar un poch. Y feu gran fret.

1.227.

AÇOTS A UNS TESTIMONIS FALSOS

Dimecres, a 27 de giner, 1616, asotaren a tres hòmens per testimonis falsos. Y·ls principals, per qui dits testificaren, penjaren y feren quartos. Y tostemps negaren, que per lo que·ls sentenciaven no y devien res. Y a estos arrastraren dilluns, a 25, per saltechadors de camins. Y moriren negatius. ¶^{240v}

FEBRER

1.228.

FUGIR DE SENT ARCÍS

Disapte, a 6 de febrer, a les tres hores del matí se n'anaren per les portes de Sent Arsís trenta tres o 35 presos, y dien que més. Y dien que havien fet contraclus, que era cosa increyble, que a tantes portes contrafesen les claus.

Y feren gran avalot en tancar los portals de València. Y grans diligències que fien los jutges, y no·n trobaven rastre. Y a la vesprada feu fer crida lo señor virey, que donaria cent lliures per qualsevol que donàs a qualsevol dels fugits.

Y, a poch a poch, ne han peixcat alguns.

1.229.

COSTELL¹⁵¹⁷

Dilluns, a 8 de febrer 1616, posaren un costell nou¹⁵¹⁸ al costat de la forca.

1.230.

FOCH EN LO FORN DEL CARRER DE LA XEREA

Dijous, a 11 de febrer 1616, que·s diu lo llarder, entre sinch y sis hores de la vesprada se pegà foch en lo forn dit d'Escrivà, del carrer de la Xerea, y stava en ell Orient Forner. Y durà molt.

¶¹⁵¹⁷ Segons el *DCVB*: «Columna o bastiment de fusta on eren subjectats antigament els reus de certs delictes i hi estaven exposats a la vergonya pública per un temps

determinat, de vegades sense tortura, d'altres amb qualque turment com clavament de mans, mordaces, etc.».

¶¹⁵¹⁸ Tot seguit, ratllat: «en».

1.231.

CRIDA QUI HAVIA NAFRAT AL CRIAT DEL COMTE DE ALBAYDA

Disapte, a 13 de febrer 1616, tot lo dia féu gran ayre, y molt gelat. Y aquest dia féu fer crida la Real Audiència, en nom y per don Christòfol del Milà, comte de Albayda y marqués de Palomar, que donaria, de sos diners propis, sinch-centes¹⁵¹⁹ lliures al que descobreria qui havia nafrat a un son criat.

Y, a la nit, plogué fins a l'endemà a la una hora.

1.232.

PLOGUÉ PEDRA

Diumenge de Carnestoltes,¹⁵²⁰ a 14 de febrer 1616, entre deu y onse del matí plogué casi un quart de hora pedra matabra, en gran abundància.

1.233.

VEDATS LOS ORATORIS DE DIR MISSA

Dit dia de dumenge de Carnestoltes,¹⁵²¹ a 14 de febrer 1616, se publicà un edicte de part del sant pare y de la santa Congregació dels Cardenals, y del señor nuncio y del señor archebisbe, vedant los oratoris particulars; que no se diguen en aquells misses. No y avia censures, sinó prohibició. ¶^{241r}

1.234.

NAFRAT EN SENT JOAN DEL MERCAT Y CESSASIÓ ALS OFFICIS. POL·LUT SENT JOAN. Y LO AÑY 1615,¹⁵²² A 13 DE MARÇ, FONCH TAMBÉ

Dit dia de diumenge de Carnestoltes,¹⁵²³ a 14 de febrer, entre quatre y sinch hores de la vesprada, predicant en Sent Juan del Mercat un capuchino, entraren de fora de la església tres hòmens renyint y pegaren a la hu una punyalada dins la església. Y parà lo sermó y cessà la demás festa.

Y a l'endemà feren lo offici los capellans de Sent Joan en lo monastir de les monjes del Peu de la Creu. Y lo mateix fonch divendres, a 13 de març 1615.¹⁵²⁴

¶¹⁵¹⁹ Ratllat: «sis-centes». ¶¹⁵²⁰ A l'interlineat: «de Carnestoltes».

¶¹⁵²¹ Ítem. ¶¹⁵²² Abans, ratllat: «1609».

¶¹⁵²³ Ítem. ¶¹⁵²⁴ A la línia, ratllat: «1609»; a l'interlineat: «1615».

1.235.

MORT DEL RECTOR DE SENT ANDREU

Dit dia de diumenge de Carnestoltes,¹⁵²⁵ a 14 de febrer 1616, a la nit morí lo rector de la parrochial de Sent Andreu, mosén Jaume¹⁵²⁶ Baldoví.

Y'l soterraren dimats al matí¹⁵²⁷ en Sent Andreu, ab un atahüt, en un clot que feren davant la capella del benaventurat Francés Geroni Simó.

1.236.

MORT DEL DOCTOR ZEREZOLA

Dilluns de Carnestoltes,¹⁵²⁸ a 15 de febrer, a la nit morí lo doctor en Medicina Zerezola.

1.237.

PUJADA AL CAMPANAR LO REVERENDÍSSIM

Dimats de Carnestoltes,¹⁵²⁹ a 16 de febrer, a les deu hores del matí pujà al Micalet lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe.

1.238.

PORTA A LA CAPELLA DE LES ÀNIMES, 1616¹⁵³⁰

Dilluns de Carnestoltes,¹⁵³¹ a 15 de febrer 1616, a les huyt hores de la nit obriren porta a la capella de les Ànimes, per la capella de senta Anna, en la església de Sent Martí. Essent obrer mayor Chrysósthomo Siurana, cavaller.

Y a 21 de giner 1599 intentaren de obrir-la, y no tingué effecte.

1.239.

Y dimats,¹⁵³² a 16, pujà lo dit il·lustríssim y reverendíssim señor al Micalet, a la hora que portaven a soterrar al rector de Sent Andreu. Y repicà la Seu per dit señor il·lustríssim, per la puchada.

¶ ¹⁵²⁵ A l'interlineat: «de Carnestoltes».

¶ ¹⁵²⁶ A la línia, ratllat: «N.»; al marge esquerre, com a incís: «Jaume».

¶ ¹⁵²⁷ A la línia, ratllat: «a l'endemà»; a l'interlineat: «dimats al matí».

¶ ¹⁵²⁸ A l'interlineat: «de Carnestoltes». ¶ ¹⁵²⁹ Ítem. ¶ ¹⁵³⁰ Subratllada la xifra.

¶ ¹⁵³¹ A l'interlineat: «de Carnestoltes». ¶ ¹⁵³² A la línia anterior, ratllat: «Dit dia».

1.240.

Dimecres, dia de Sendra, a 17 de febrer 1616,¹⁵³³ entràrem entre deu y onse hores del matí per la porta de les Ànimes y pasàrem per la porta nova migera, que havien fet per a la capella de senta Anna. ¶^{241v}

1.241.

BENEÏT SENT JOAN DEL MERCAT DE LA POL·LUCIÓ DE L'HOMICIDI

Dimecres, a 17 de febrer 1616, dia de la Sendra, lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe donà llicència que's feren los officis en Sent Joan del Mercat, que estava pol·lut per lo home que nafren diumenge de Carnestoltes. Y donà la llicència que la beneys lo vicerector de dita església.

1.242.

ORT DE SENT FRANCÉS

Divendres, a 19 de febrer 1616, los frares de Sent Francés¹⁵³⁴ tornaren a cavar lo patí que tenien per fer hort en la plaça de Sent Francés, que en anys pasats lo havien arrancat.

1.243.

ANADA DE LA TORRE LO ALCAYT FERRER

Disapte, a 20 de febrer 1616, diuhen que a la nit se n'anaren de la Torre lo alcayt, que's dia Ferrer, y un pres que's dia Barber, per atròs cas. Y no saberen d'ells.

1.244.

CAPELLANS NO PORTEN SOMBREROS

Diumenge, a 21 de febrer 1616, primer diumenge de Quaresma, publicà lo edicte lo señor reverendíssim en Sent Martí. Y, entre altres coses, manà que·ls capellans —per València, ni en palàcio, ni en les esglésies— portasen sombreros, sots perdicció dels sombreros y de trenta y quaranta sous de pena.

Y a l'endemà lo procurador fiscal, mosén Augustí, anava per València llevant dels caps dels capellans los sombreros, ab gran admiració dels llechs que u vien. Y·ls feya anar descaperusats.

Divendres, a 19. (*pro ut supra*)¹⁵³⁵

¶ ¹⁵³³ A l'interlineat: «de febrer 1616». ¶ ¹⁵³⁴ Des d'ací fins al punt i a la línia, el text és escrit al marge dret. ¶ ¹⁵³⁵ Tot seguit, al text manuscrit hi ha ratllada l'entra-

da següent: «Dimats, a 23 de febrer 1616, los frares de Sent Francés es tornaren a cavar lo patí que tenien, per a fer hort».

1.245.

CRIDA PER LA EXTRACTIÓ DE LA MONEDA DE VALÈNCIA

Dit dia de dimats, a 23 de febrer 1616, feren crida que ningú no tragués moneda del regne que no la manifestàs. ¶^{242r}

1.246.

MORT DEL PRIMOGÈNIT DE DON PEDRO D'ÍXER

Dimecres, a 24 de febrer 1616, en la nit, vespra de sent Mathia, una dida de don Pedro d'Íxer, dormint en lo llit, aofegà lo seu primogènit, que tindria quatre mesos. Y divendres, a les dotse hores, lo soterraren en Predicadors.

1.247.

SENYALS EN UN BANCH DE SENT MARTÍ

Dilluns, a 29 de febrer 1616, al matí, en Sent Martí, clavaren en lo banch dels baciners, dels ornaments de nostra Señora de les Ànimes, tres senyals de cada misteri: un senyal de sent Martí; altre de nostra Señora y altre de les Ànimes.

Y en est temps y agué gran plet entre ls pares dels pobres —que eren Genís Roca y Cyprià Gonzales— ab los obre[r]s, sobre a qui tocaria la electió del nou macip, per la mort de N. Domingo.

1.248.

MANAMENT QUE'S TANQUEN, TOCADES LES ORACIONS, LES ESGLÉSIES

Diumenge, a 6 de març 1616, manà lo señor archebisbe que tocases les oracions no estiguen les esglésies ubertes.

1.249.

PROCESSÓ DE SENT GREGORI

Disapte, a 12 de març 1616, dia del gloriós sent Gregori, feren la processó general. Y no anà lo señor virey per estar indispost. Y al matí assistí al sermó¹⁵³⁶ y no lo señor virey; encara que estava possat lo sitial en la capella de l'altar Mayor

¶ ¹⁵³⁶ Pensem que es refereix a l'arquebisbe Aliaga.

1.250.

VISURA PER AMPLIAR LA PEIXCATERIA

Diumenge a 13 de març 1616, a la vesprada, los señors jurats feren visura per ampliar la carneseria Mayor y fer la Peixcateria. Y no feren res de bo, sinó la font a sent Juan de la Ribera. ¶^{242v}

1.251.

GENT A YVISA¹⁵³⁷

Divendres, a 18 de mars 1616, a la vesprada portaren per València tres galeres de gent per a Yvisa. Y en continent los portaren al Grau per a embarcar, que eren 34.

1.252.

SENT BENET FERIAT

Dit dia, la ciutat feu crida y manà la festa de sent Benet, que era lo dilluns, a 21 de dit.

1.253.

MORT DE DON GALSERÀ CARROÇ

Dimecres, a 23 de març 1616, al matí soterraren en Predicadors a don Galserà, señor de Toga.¹⁵³⁸

1.254.

Dijous,¹⁵³⁹ a 24 de mars 1616, anant lo señor virey¹⁵⁴⁰ a sitiada general a la Torre, un cavaller, dels que estaven hallí presos, li donà al virey, y als de la Audiència, uns ramellets, ab los quals estornudaren molt. Y lo virey o sentí molt, y feu que li donasen no més de sinch dies de defenses. Y dien que en lo ramellet del virey no y posaren ¶^{242r} res sinó en los altres. Altres diuhen que [ho] posaren en lo braser, en lo qual posen casoletes de olors quant lo virey ve a <s>si<s>tiada. Y que en lo braser posaren pebre de les Índies¹⁵⁴¹ y coloquíntides.¹⁵⁴²

Aprés, dilluns següent, que contaven a 28 de març 1616, dilluns sanct, van traure de la torre a Leonardo Beneyto, cavaller, y'l portaren a cavall ab un rocí en albarda, ab

¶ ¹⁵³⁷ Eivissa. ¶ ¹⁵³⁸ Al manuscrit, subratllat: «Al matí soterraren en Predicadors a don Galserà Carròs, señor de Toga». Toga és un poble de la comarca de l'Alt Millars, a la província de Castelló, entre Torrechiva, Espadilla i Argelita. ¶ ¹⁵³⁹ Al marge esquerre, prova de

ploma. ¶ ¹⁵⁴⁰ A partir d'ací el text és escrit al final del foli i al següent. ¶ ¹⁵⁴¹ Possiblement és la *Pimenta officinalis*, una planta d'origen americà, molt aromàtica, que s'empra com a estimulants. ¶ ¹⁵⁴² Planta curcubitàcia de l'espècie *Citrillus colocinthis*.

grillons y spouses, y¹⁵⁴³ ab la cadena dita la Marquesa de nom, per ser la mayor que y à en la presó. Y que aquella no's posa sinó a persones molt infames, y per atrocíssims delictes. Y'l pasaren per lo mercat, ab un vergueta¹⁵⁴⁴ que portava lo roçí del cabestre, ab aguazils y hòmens ab escopetes.

Y'l portaven al castell de Xàtiva fins tant se ves son negoci.

Y aquest cavaller dien que havia posat los perfums. Y que estava pres per un casament que li demanava una parenta de aquell. Y fins tant vingués la dispensa estava entretingut en la Torre.

Alguns dien que lo virey no'n féu cas del negoci: «*Que los señores licenciados del Consejo lo havian echo sin orden suyo.*» Y aquest dia se havien de ajustar lo bras militar per als grans contrafurs y privilegis que's fien als cavallers. Però se dix que són morts los Centelles, Marrades, Vichs, Pardos, Vilanoves, Castellvins, Pujades, Vallesos,¹⁵⁴⁵ Bessalduchs, Boýls, Martorells, Cucalons, Peñarrojes, y'ls demés defensors de la llibertat de la terra.

Feren algun sentiment los braços de tal fet. Y privaren al fill del rigent de entrar en lo bras militar, ni de entrar en càrrechs, ni als fills dels jutges de la Audiència, y altres coses en sentiment del fet.

Lo virey se n'anà al monastir de Jhesús ha tenir la semana santa. Y de hallí a poch temps tot se adobà, que lo señor rey tot o prengué a son conte y lo cavaller pasechà per València.

1.255.

Divendres,¹⁵⁴⁶ a 25 de març, any 1616, en nom del santíssim Sacrament, dia de la Encarnació de nostre señor Déu Jhesuchrist, escriguí en confrare del Santíssim Sacrament, dit de la Minerva, en la església parrochial de Sent Martí, de la present ciutat de València, a Pedro Paulo Lauro Aparisi, gich de 13 a 14 anys, que estava en casa mia. Y dit dia fonch lo primer dia que combregà dit gich, a honra y glòria del santíssim Sacrament y de la benaventurada gloriosa Verge Maria del Roser y de tots los sants y benaventurats de la cort celestial, que yntercedixquen per aquell, que no cayga en peccat mortal.¹⁵⁴⁷

1.256.

OFFICI EN LA SEU LO IL·LUSTRÍSSIM I REVERENDÍSSIM SEÑOR, Y EXORTACIÓ ALS CANONGES EN LA SAGRESTIA

Dijous, a 31 de mars 1616, dijous sant, lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe¹⁵⁴⁸ féu lo offici en la Seu y llavà los peus als pobres. Y féu en la sacrestia una col·lació als señors canonges ab grandíssimes submissions. Y'ls convidà a dinar per al dia de Pascua.

¶¹⁵⁴³ Des d'ací, fins al punt i a la línia, escrit al marge dret com a incís. ¶¹⁵⁴⁴ Alguetzir, que portava una vara com a símbol d'autoritat. ¶¹⁵⁴⁵ Tot seguit, ratllat:

«Castellvins». ¶¹⁵⁴⁶ Al marge esquerre, reixat d'atenció. ¶¹⁵⁴⁷ Entrada que forma part del foli 242v. ¶¹⁵⁴⁸ Tot seguit, ratllat: «llo».

Y de fet anaren a dinar tots los señors canonges dit dia. Y dit dia aconegué gran avalot en la Seu: lo ramat dels genovesos ab los frares de sent Francés, que no anant los frares en la processó ixqueren, a l'entrar de la Seu, y llevaren lo christo que portava lo clavari de dita confraria. Y posaren en la presó a Olivares, corredor, que era clavari de la confraria, y a altres també.

ABRIL

1.257.

PROCESSÓ DE DISCIPLINATS, Y DE DOS VESTES NO MOLT HONESTES. Y A 18 DE ABRIL LES CREMAREN EN LA PLAÇA DE LA SEU

Divendres sant, lo primer de abril 1616, en lo carrer de Cavallers, anant la processó de l'Hospital, anaven dos disciplinats molt galants, ab unes mànegues llargues ab punta. Y mosén Agustí Blasco, fiscal del señor il·lustríssim y reverendíssim, anà ab altres ministres a fer-los llevar dites mànegues. Y entraren dits disciplinats en una casa, y hallí pegaren al dit fiscal en les disciplines per la cara y se escaparen los disciplinats.

Y disapte sant, a 2 de abril 1616, publicaren un cartell de descomunió contra dits disciplinats y contra qui·ls conexeria y no·ls descubrí qui eren.

1.258.

CONVIDÀ LO SEÑOR IL·LUSTRÍSSIM A LOS CANONGES. VICARI GENERAL A SON NEBOT, LO DOCTOR SERRA, CANONGE DE ÇARAGOÇA

Diumenge, a 3 de abril 1616, dia de Pascua de Resurrecció, dinaren los señors canonges ab lo reverendíssim perlat. Y lo disparte enans tingueren capítol de lo que havien de fer. Y tots unànimes determinaren anar al convit, com los ho havia dit, dit señor, lo dijous sant enans en la sagrestia.

Y en festes de Pascua féu al señor doctor Serra son official, y nebot, lo seu vicari general.¹⁵⁴⁹ ¶^{244r}

1.259.

FOCH A LA BOSERIA

Dimecres, a 6 de abril 1616, a les nou hores del matí se pegà foch en casa de dos esparters, a la Bocería, a la part del monastir de les monges de la Puritat.

¶ ¹⁵⁴⁹ És a dir, al seu nebot, el doctor Serra, a qui féu oficial i vicari general de l'arxidiòcesi.

1.260.

REMEMBRANSA A SENT MARTÍ PER LA COMTESA DE ALTAMIRA

Dit dia de dimecres, la il·lustríssima doña Francisca Salvador y de Roig, muller de l'il·lustríssim don Andreu Roig, vicencanceller del regne de Aragó, que estava de casa en lo carrer de Sent Vicent, en casa de don Baltazar de Monpalau, prop Sent Agostí, féu celebrar una missa de *Requiem* general en Sent Martí per la ànima de la comtesa de Altamira, germana del señor duch de Llerma.

Celebrà la missa mosén Mil·là, capellà de dita senyora y beneficiat en dita església, y rector nomenat de Rafelbunyol. Posaren un cadafal de dotse pams de llargària en quadro, y dos pams de altària, y una tomba enmig. Y tot cubert de vajeta. Y a una part y a altra sis aches grogues, que eren dotse. *Requiscat in pace.*

1.261.

RECTOR DE SENT ANDREU

Disapte, a 9 de abril 1616, prengué possessió de la rectoria de Sent Andreu lo doctor Michael Corts, vicari que era de Sent Pere.

1.262.

MORT A DON MELCHIOR PELLICER

Diumenge, a 10 de abril 1616, a les onse hores del matí soterraren en lo vas Nou dels Capellans a don Melchior Pellicer, que morí en lo carrer dit de l'Aguazil. Y dien que dexà administrador de sos béns al rector de Sent Martí. Rebé'l, lo testament, N. Serna, notari, a la devallada de Sent Francés. Y·l féu set o huyt dies ans que morís. ¶^{24v}

1.263.

MISA LO SEÑOR ARCHEBISBE EN LA SEU. PREDICÀ DON FRANCISCO LÓPEZ DE MENDOÇA, CANONGE

Dilluns, a 11 de abril 1616, dia del gloriós sent Vicent Ferrer, dix de pontifical lo il·lustríssim y reverendíssim señor misa. Predicà lo canonge don Francisco López de Mendoza, que era hu dels contraris de dit señor. Y predicà admirablement de les amistats que se havien fet entre lo cabildo y dit il·lustríssim señor. Féu-se la acostumada processó en havent dinat. Y anava dit señor il·lustríssim ab sos dos assistents, lo archidiano Tàpia a la mà dreta, y lo archidiano de Xàtiva, don Baltasar de Borja, a la esquerra, y lo señor virey y jurats ettsètera.

1.264.

CREMA DE DOS VESTES EN LA PLAÇA DE LA SEU

Dilluns, a 18 de abril 1616, al matí, en la plaça de la Seu cremaren dos vestes de disciplinats, aquelles per les quals y hagué contienda lo divendres sant en lo carrer de Cavallers.

1.265.

PROCESSÓ PER AYGUA

Dimecres, a 20 de abril 1616, feren processó general de la Seu a Sant Salvador, de pregaries per aygua.

1.266.

PROCESSÓ DE SENT JORDI

Disapte, a 23 de abril 1616, feren la acostumada processó de sent Jordi y portà la bandera lo justícia criminal, Ramon Angresola. Y pasà per davant lo palàcio archebisbal, y féu roda per la plaça que està davant dit palau. Per ço que estava hallí, a la finestra, damunt de la primera rexa, ans de arribar a la porta principal de dit palau, lo señor virey juntament ab lo il·lustríssim archebisbe, asomats a la finestra damunt de uns coxins de carmesí, ab un doser que exia fora de la finestra. Y lo señor virey, a la mà dreta, tenia lo sombrero en la mà dreta, y lo reverendíssim señor descubert lo cap. Y dinà hallí y hagué comèdia. ¶^{245r}

1.267.

FESTA AL VENERABLE SIMÓ

Diumenge a 24 de abril 1616, a la nit, vespra de sent March, feren grans lluminàries en la església de Sent Andreu en memòria de la mort del venerable mosén Francés Geroni Simó, y per tota València, ab gran lluminàries y sons. Y a l'endemà també.

1.268.

RIU SECH

En aquestos dies patia la terra gran falta de aygua; tant que, de memòria de hòmens, no havien vist tan gran secca en lo riu. Y tants dies arreu que no tenia sinó vestigi de rambla secca.

1.269.

CONCLUSIONS EN LO STUDI GENERAL

Dimecres, a 27 de abril 1616, en lo Studi General tingué conclusions, per obs de fer-se mestre en Arts, un fill de Domingo Royo, mercader. Y al matí assistí en elles lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe.¹⁵⁵⁰ Y argüí en elles y prengué la propina que s'acostuma ha donar.

Y ans de dit señor argüí lo archidiano mayor Tàpia, y prengué la propina y lo argument de dit Tàpia. Proseguí dit reverendíssim señor demanant llicència al dit Tàpia. Y en açò se feren moltes cortesies. Acompanyaren lo dit Tàpia, [el] degà Frígola [i el] canonge Pellicer. A la vesprada assistí lo señor virey y los señors jurats.

1.270.

FOCH AL FORN DE LA PLAÇA DELS AMS

Divendres, a 29 de abril 1616, dia de sent Pere martre, a les onse y dotse de la nit pegà foch un sclau del forn de la plaça dels Ams, carrer de la Mar, a la calfor,¹⁵⁵¹ y cremà tot lo forn, que sols se dexà miga cuberta de cremar. Y féu grandíssim dañy al forner, son amo, que's dia Rúvio. Y prengueren lo sclau moro devés lo portal de Quart o de Ruçafá, y'l posaren en la presó. Y lo altre esclau se llançà en lo alcavor y's cremà. Y lo que se'n fugí pegà una¹⁵⁵² punjonada al paler y morí¹⁵⁵³ a l'endemà. ¶^{245v}

1.271.

PENJAREN UN HOME PER UNA PISTOLA

Disapte, a 30 de abril 1616, penjaren a un home de Pego perquè'l trobaren en una pistola. Y era de galant disposició.

1.272.

MORT DEL SÍNDICH FRANCISCO MARCH

Disapte, a 30 de abril 1616, entre dotse y una del matí morí Francisco March, ciutadà del carrer de la Xerea, síndich de València, de mal de orí. Soterraren-lo a l'endemà en Predicadors.

¶¹⁵⁵⁰ El mitrat de València tenia el càrrec de canceller de la Universitat, des de la butla del papa Alexandre VI, en que es va confirmar la creació d'aquest centre docent. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., p. 184. ¶¹⁵⁵¹ Sembla

una equivocació de Porcar. El més lògic seria a «l'alcabó o alcabor», la cambra que cobreix el forn i aprofita per a eixugar-hi les tovalloles. ¶¹⁵⁵² Tot seguit, grafies ratllades i il·legibles. ¶¹⁵⁵³ Abans, escrit i ratllat: «y'l matà».

Era persona de gran juhí y discret en lo proseguir. Y era señor de la mitat del forn que's cremà la nit enans a la plaça dels Ams. Déu haja perdonat sos peccats. Amén.

Soterraren-lo en lo vas dels Frares, que està a l'entrar, per los banchs de la església.

1.273.

ROMPUTS

Dimecres,¹⁵⁵⁴ a 4 de maig 1616, se alçà N. Mondragón, mercader que estava de casa al carrer de don Juan, y Villar també, lo que estava a les Torres.

1.274.

PLOURE

Diumenge, a 8 de maig 1616, dia de la Apparisió de sent Michael, a les sis hores del matí començà a ploure fins a les deu hores. Que havia dies que no plovia, y's continuaven cada dia les processons de l'aygua. Y en lo riu vingué aygua, que havia molts dies que estava molt sech.

1.275.

SALUDADOR MATA A HUN HOME

Dilluns, a 9 de maig 1616, a les dos hores de la vesprada, un saludador de València pegà ab un ganivet a un home davall de la orella, al coll; y'l matà sens poder parlar, davant lo fosar de Sent Martí. ¶^{246r}

1.276.

ORACIÓ DE NONA EN SENT MARTÍ, DIA DE LA ASSENSIÓ

Dijous, a 12 de maig 1616, dia de la Assensió, en la parrochial església de Sent Martí feren l'oració de nona, que és de dotse a una tenir lo santíssim Sacrament patent, ab moltes llums, en memòria de com a tal hora nostre Señor se'n pujà als cels. Y havia molta gent en la església denpeus y dones <d'elles> agenollades y dones en peus.

Y esta és la primera vegada que se à fet en Sent Martí. Y a la una hora tancaren lo sacrari: *Laudetur Christo*.

Y a la vesprada se ajustaren los elets de la parròchia per a fer¹⁵⁵⁵ tacha, per a fer lo altar de sent Martí, lo sacrari.¹⁵⁵⁶

¶¹⁵⁵⁴ A la línia anterior, ratllat: «Dijous». ¶¹⁵⁵⁵ Al manuscrit: «fèu».

¶¹⁵⁵⁶ Al marge esquerre, com a incís: «per a fer tacha, per a fer lo altar de Sent Martí, lo sacrari».

1.277.

SÉQUIA MARE PER AL VALL. Y DIMATS, A 31 DE MAIG 1616, LA ACCABAREN DE TOT

Divendres, a 13 de maig 1616, començaren ha fer una séquia mare per al vall. Des de davant lo forn de la Boatella, prop¹⁵⁵⁷ Sent Martí; perquè la séquia mare anava per davall la olla de dit forn. Y per sedar gran avalots que y havia cada any per la escura, concordaren los amos de les cases, y lo señor del forn, que era don Ramon Pallàs, cassat ab dona Gerònima Castellví¹⁵⁵⁸ —viuda, muller que fonch de March Antoni Bou, òlim Penarroja— que lo amo del forn pagàs per sa part la mitat dels gastos que farien, en fer de nou dita séquia mare.

Y la accabaren¹⁵⁵⁹ a 31 de maig 1616, dimats.

1.278.

VINGUDA DEL FILL SEGON DEL COMTE DE BENAVENT, GENERAL DE LA CAVALLERIA DE MILÀ

Aquest dia, a la vesprada vingué lo fill segon de l'il·lustríssim comte de Benavent, dit don Alonso Pimentel y de Herrera, ab son nebot, fill de son germà, y anà al Real.

Y a l'endemà, disapte, a les deu hores del matí anà a la Seu y li mostraren les relíquies. Y se n'anà per València pasechant. Diuhen que venia per a pasar-se'n a Milà, ab càrrech importantíssim —general de la cavalleria de Milà y li dien excel·lència— que lo señor rey li havia donat; galant home, alt y ben dispost. Déu lo guarde ettsètera.

Los cavallers li feren grandíssimes festes y salemes, y dit señor també amostrava voler molt als de la terra. ¶^{246v}

1.279.

CREMA DE 200 CAFISOS DE FORMENT

Dimecres, a 18 de maig 1616, cremaren los señors jurats, en la Rambla, prop de la gola del Vall, al riu, do-cents cafisos de forment roïn, que un avituallador de València lo venia de amagat.

1.280.

ANADA DEL SEÑOR OFICIAL SERRA

Dijous, a 19 de maig 1616, a les quatre hores de la vesprada se n'anà a Çaragoça, a prendre possessió del seu canonicat, lo señor doctor Pedro Anton Serra, official y vicari gene-

¶¹⁵⁵⁷ Abans, ratllat: «dins». ¶¹⁵⁵⁸ Escrit: «Gengerònima»; ratllat: «gen-».

¶¹⁵⁵⁹ Al marge dret, eixint-se'n del caixer del text: «Y la accabaren».

ral de València, y nebot de l'il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València.

1.281.

DESASTRE A GASPAR CIFFRE

Diumenge, a 22 de maig 1616, dia de Pascua del Sperit Sanct, pasecharen los nous jurats per València, y'ls acompanyaren cavallers. Y a la vesprada, que anaren al Real, a besar les mans del virey, no y anava ningun cavaller.

Y aconegué que, estan a les sinch hores de la vesprada en la plaça de la Seu, per anar en lo acompanyament, lo cavall ab que anava Gaspar Ciffre, ciutadà, y òlim doctor en Medicina, cunyat del racional Geroni Bayarri, se enpinà y llançà'l per les anques, y li allicià la cara. Y dien que li desconcertà la mà dreta.

En estos dies estigué en palàcio archebisbal lo señor bisbe de Tortosa, que l'havien mudat a Cartagena perquè no estava benquist¹⁵⁶⁰ en Tortosa.¹⁵⁶¹

1.282.

CONFIRMACIÓ DEL SEÑOR IL·LUSTRÍSSIM

Dit dia de Pascua, lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe confirmà en lo capítol de la Seu. Y anaren quatre parròchies, cascuns parrochians ab lo vicari de sa parròchia, ab los confirmants; lo mateix lo segon dia y axí mateix lo tercer.

1.283.

ÓRDENS GENERALS

Disapte, a 28 de maig 1616, y hagué ordens generals. Y celebraren-se en lo capítol de la Seu per lo señor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos.

1.284.

Dimats, a 31 de maig 1616, accabaren de cobrir la séquia mare del carrer de la Boatella prop de Sent Martí, davant lo forn. ¶^{247r}

¶ ¹⁵⁶⁰ Castellanisme: «bienquisto»>«benquist», que segons el *DLE* significa: «De buena fama y generalmente estimado». ¶ ¹⁵⁶¹ Deu referir-se a l'inquisidor Alfonso Márquez de Prado, que seria nomenat bis-

be número seixanté d'aquella diòcesi catalana, a qui succederia l'andalús Luis de Tena, com més avant es podrà veure. Vegeu: <<http://www3.planalfa.es/obtortosa/bisbes.html>>.

1.285.

PROCESSÓ DEL CORPUS. Y FONCH MOLT TART

Dijous, a 2 de juny 1616, dia del Corpus, feren la processó acostumada. Ixqué de la Seu, a les huyt hores tocades de la nit, la custòdia, y quant tornaren los capellans de Sent Martí, a l'entrar per la porta del Palau tocaren deu hores.

Y lo señor virey portava lo pali d'enmig y lo reverendíssim señor archebisbe anava de pontifical. Y per la volta portava lo señor virey una acha.

A les dos hores de la vesprada estigué lo señor archebisbe, juntament ab lo señor bisbe de Tortosa, a una finestra baixa dels studis de micer Morlà,¹⁵⁶² al cantó de la Governació, ab un sitial de carmesí y coixins. Y lo señor, nostre archebisbe, a la mà dreta y lo de Tortosa a la mà esquerra, y de hallí veren les festes de les Roques.

Y lo señor virey estigué, com és costum, a la Deputació, ab la vireyna.¹⁵⁶³

1.286.

MORT DE SALSEDO, ADMINISTRADOR DELS GICHES DE SENT VICENT

Dimats, a 14 de juny 1616, soterraren en lo monastir del[s] Philipins, fora'l portal de Quart, a Gaspar Juan Salcedo, cavaller administrador dels gichs de Sent Vicent.

Y estos dies fêu crida la ciutat desnaturalisant a uns forasters mercaders.

1.287.

CRIDA DESTERRO DE GITANOS

Dimecres, a 23 de juny 1616, fêu crida la Real Audiència desterrant los gitanos.

1.288.

PEDRENYALADA A UN HOME QUE ESTAVA PRES EN LA ALMOYNA

Diumenge, a 26 de juny 1616, a les dos hores del matí desapararen una escopetada, ab molts perdigons y pilotes, a un home que estava pres en la Almoyna, de la Ribera. Y

¶ ¹⁵⁶² Segurament es tracta de Pere Agostí Morlà (1569-1625), doctor en ambdós drets, prestigiós jurisconsult i oïdor civil de la Reial Audiència de València, que serà nomenat cavaller el 1622. Fou pare natural de mossén Pere Jacint Morlà, un dels autors literaris valencians més importants del segle XVII, i avi del doctor Maties Morlà, catedràtic en Llei a València i paborde. Pere Agostí Morlà va estudiar a l'Estudi General de València filosofia i jurisprudència

i deprés va ampliar estudis a les universitats de Salamanca i Alcalà de Henares. És autor d'*Emporium utriusque juris quaestion in usu forensi ad modum frequentium. Prima Pars*. Vegeu V. XIMENO: «Pedro Agustín Morlà», en *Escritores del Reyno...*, op. cit., tom II, pp. 207-208, i V. GRAULLERA SANZ: «Pedro Agustín Morlà», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 62, 102 i 259. ¶ ¹⁵⁶³ Escrit «virey»; tot seguit dues grafies ratllades, i afegit «-na».

acertaren a un fill de aquell, que li estava dormint als peus de aquell. Y li foradaren lo cap y pits y braços, y no morí en continent. Y aquest gich estava dins per servir a son pare, y tenia lo cap dins la rexa que ix al Pes de la Farina.

Y romperen per entre lo bastiment d'enmig de la finestra, obra de¹⁵⁶⁴ dos dits de amplària, y per hallí li desapararen. ¶^{247v}

1.289.

TANCADA DELS PORTALS DE VALÈNCIA, PER LO DESAFIU DE DOS CAVALLERS

Dilluns, a 27 de juny 1616, al matí tancaren tots los portals de València y ningún ne obriren llevat lo del Real, que l'obriren a les sis hores del matí. Perquè dien que se havien desafiat don Joan d'Íxer y lo¹⁵⁶⁵ fill del señor de Mirafior y altres cavallers.

JULIOL

1.290.

FOCH EN UN CORRAL DEL CARRER DEL GOVERNADOR VELL

Divendres, a primer de juliol 1616, a les onse del matí se pegà foch en un patí descubert que estava en lo carrer del Governador Vell, al cantó del carrer de les Neus. Y sols se cremà la llenya que tenia lo forner del forn de la plaça dels Ams, que en dies passats se li cremà lo forn.

1.291.

FOCH EN UNA CASA DEL CARRER DE LES CORREDORES

Dit dia, a les nou hores de la nit se cremà [en] una casa, al carrer de les Corredores, tota la cuberta de dalt.

1.292.

PRESÓ DE PAU FERRER, ALCAYT DE LA TORRE. Y LI DONAREN UN GARROT AL PEU DE LA FORCA

Dit dia, a la nit prengueren prop de Sent Vicent de la Roqueta a Pau Ferrer, alcayt que era de la Torre, per haver donat escapo¹⁵⁶⁶ a N. Barber, de Ontinyent, que estava en la Torre.

¶¹⁵⁶⁴ Tot seguit, ratllat: «un». ¶¹⁵⁶⁵ Tot seguit, a la línia i ratllat: «señor»; a l'interlineat, ratllat: «fill».

¶¹⁵⁶⁶ Al *DCVB* trobem «escap»: «Acte i efecte d'es-

capar», i «escàpol»: «Escapat, deslliurat d'un dany o perill»; però no «escapo», que es refereix a l'acte d'escapar.

Dit dia, a la nit pegaren una coltellada per la cara a Sperança, muller de Jusep Adell, obrer de vila que estava de casa en una escaleta de la viuda de na Domenega, entrant, a mà esquerra, per lo carrer dit antigament dels Àssens.

1.293.

Dimecres, a 6 de juliol 1616, a les dos hores après migjorn donaren al peu de la forca un garrot al dit Pau Ferrer, alcayt de la Torre.

1.294.

PRESÓ DE UNS CAPELLANS DE SENT ANDREU

Dit dia féu posar en la presó, lo señor official Martínez, a certs capellans de Sent Andreu per una certificatòria que formaren ab lo rector. ¶^{248r}

1.295.

SEÑOR ARCHEBISBE AL STUDI

Divendres, a 15 de juliol 1616, al matí assistí lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe a les conclusions scholàstiques del doctorat de don Francisco Roiz de Liori y argüí.

1.296.

VINGUDA DEL RIU

Dit dia, a les quatre hores de la vesprada vingué creixcuda del riu. Y portava quatre arcades de aygua.

1.297.

BENEDICTIÓ DE LA BANDERA DE DON BERNAT DE SOTO

Diumenge, a 24 de juliol 1616, a la vesprada benehyren en Sent Martí lo vicari Ferrer —en lo altar mayor— la bandera nova del nou capità don Bernardo de Soto, que estava davant de Sent Martí. Y aquella vesprada, que era vespra de sent Jaume, anà ab sos soldats a guardar lo Grau.

1.298.

TEMPESTAT DE LLAMS Y TRONS. LLAM EN LO SEMINARI

Dilluns, a 25 de juliol 1616, dia de sent Jaume, a la vesprada féu gran tempestat de aygua, llams y trons. Y en lo col·legi del Seminari de Corpus Christi, dient lo *Magnificat*, caygué com un cohet de foch que chamuscà, o, per millor dir, anà per grandíssima part del Col·legi; axí en los aposientos com per la església, com per altres parts. Tant que pasà per damunt de les mans de l'organiste, que estava amodorrit; se alçà de hon estava tocant, y parà bon rato lo officí.

Y gràcies a nostre Señor, y al santíssim fundador, no féu dany de consideració y no danyà a l'organiste, sinó que l'espantà. Y diuhen altres pròcers del Col·legi que, moltíssimes voltes, dit señor reverendíssim los dia que: «*Si los officios no andavan como el los havia dexado, que baxasse un rayo del cielo y que todo lo consumiesse.*»

Y [en] caygué altre¹⁵⁶⁷ dimats, a 25 de agost 1620, entre tres y quatre del matí, y rompé part del campanar del rellonge y féu altres dañys. ||^{248v}

1.299.

CONCÒRDIA DE TACHA EN LA PARRÒCHIA DE SENT MARTÍ

Diumenge, a 31 de juliol 1616, a la vesprada se ajustaren los elets de la parròchia de Sent Martí. Y concordaren en fer tacha en la parròchia per obs de fer lo altar mayor de dita església, y lo sacrari, dins dos anys.

1.300.

ENTRADA DEL VIREY DE NÀPOLS. Y ÉS DE NOTAR

Dimecres, a 3 de agost 1616, a la vesprada feren crida los jurats de València que a l'endemà, que era dia del gloriós sent Domingo, a les tres hores de la vesprà se apercebisen a la entrada que havien de fer al conde de Lemos, que venia de ser virey de Nàpols y desembarcà en Vinarós.

Y no's recordaren, los dits señors jurats, l'altra volta quant entrà —que anava per virey a Nàpols— lo malament que'ls tractà, de tractar-los de *vosotros*,¹⁵⁶⁸ que los *tunc* jurats o sentiren molt y o scrigueren al rey. Y lo señor rey, vista la descortesia, manà ab sa real carta que de ninguna manera ixquesen los jurats, ab solemnitat, a rebre persona alguna que no fos ell o son virey que enviara a València, o entrant algun il·lustríssim señor cardenal.

¶ ¹⁵⁶⁷ Tot seguit, ratllat: «dilluns eo». ¶ ¹⁵⁶⁸ Els protocols vigents aleshores, pel que fa a les precedències en els actes públics, com també els tractaments, tingueren una gran importància durant aquesta època i foren també una font de conflictes entre jerarquies civils i eclesiàtiques, i entre elles mateixes, com podem veure al llarg del dietari de Porcar.

Fins i tot es publicà una disposició reial, el 1571, titulada *Prágmatica de cortesias*, que establia els títols i tractaments que calia donar a les autoritats religioses. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., pp. 341-342; i per a la segona meitat del xvii, el *Llibre de les Assistències i Funcions*, de Joan Baptista de Valda. Vegeu també la nota 160.

1.301.

Dijous, a 4 de agost 1616, dia de sent Domingo, prop de les set hores de la vesprada ixqueren los señors jurats al recibiment. Y arribaren ab lo señor virey y governador al pont, davant la torre de la Unió. Y posaren-se en lo pla de la Devallada. Y hallí aguardaren al conde de Lemos, que venia vestit de verd, ab sombrero y ab plomes. Y feren-se grans cortesies ab los jurats y ussà de millor terme que ¶^{249r} no la primera volta, quan vingué. Y venia ab sa muller y filla y un fill, y portava en sa compan[y]ia¹⁵⁶⁹ un fill del señor comte de Benavent. Y los señors jurats avallaren més avall del pont, que jamay se à acostumat avallar al señor Phelip 2. Y al conte que era de Moncada, que venia a ser virey, y al conte de Benavent, quant tornava de ser virey de Nàpoles. Perquè sols baxaren obra de vint passes avall del pontet, y hallí feren los recibiments.

Feren la acostumada volta. Y aposentà en lo Real aquella nit.

Y disapte, a 6 de dit, a la vesprada anà a despedir-se del señor archebisbe y anà a visitar la capella del venerable Simó a Sent Andreu. Y camí caminant se'n tornà a Castella. Y aquella jornada arribà fins a Bunyol,¹⁵⁷⁰ ab tanta tempestat de ayre, trons y llams y aygua com se pot imaginar, que's pensaren perdre.

1.302.

CADENADA DE VAGAMUNDOS

Dilluns, a 8 de agost 1616, al matí feren volta de una cadenada de vagamundos per a portar a Menorca.

1.303.

Dijous, a 11 de agost 1616, se n'anà la vireyna de Çaragoça a Çaragoça, que era venguda acompanyant al dit comte de Lemos, cunyat de aquella, perquè lo primer marit que aquella tingué era germà del dit comte, del qual ne tenia un fill. Vingué ab molta gent de guarda, ben adreçats, y cascú ab dos pistoles y un predrenyal llarch. Y diuhem que acompanyà a son cunyat fins a Requena, y hallí li dexà a son fill a son cunyat. ¶^{249v}

1.304.

GALEOTS Y VAGAMUNDOS

Dit dia de dijous, embarcaren als galeots per a les galeres y als vagamundos per a Menorca.

¶¹⁵⁶⁹ Tot seguit, ratllat: «al f».

¶¹⁵⁷⁰ A partir d'ací i fins al punt i a la línia, el text és escrit després de l'entrada següent.

1.305.

BOUS EN RUÇAFA

Dilluns, a 29 de agost 1616, y hagué bous en Ruçafa. Y hagué desastres per caure's un cadafals.

1.306.

Dimats, a 30 de dit, y hagué bous en Rusafa.

1.307.

CLAVAREN,¹⁵⁷¹ EN LA PLAÇA DE VIL·LARRASA, LES MANS A QUATRE CARNICERS

Dimats, a 30 de dit, clavaren a migjorn, en la plaça de Vil·larrasa, quatre mans de quatre carnicers, perquè dies ha, en la nit, havien en dit lloch acoltellegat a don N. Mahiques.

1.308.

Dit dia portaren de Carlet dos famosos bandolers y capechadors. Lo hu és dia Ravaschillo, de Campanar.

1.309.

PORTA DE SENT MARTÍ¹⁵⁷²

Divendres, a 9 de setembre 1616, al matí començaren en Sent Martí a alçar la porta de la placeta. Y dimecres, a 9 de nohembre dit any, assentaren les portes.

1.310.

NOVA DE CORTS A VALÈNCIA

Dimecres, a 14 de setembre 1616, dia de la exaltació de la santíssima Vera Creu, vingué carta del señor rey que volia venir a Corts y tenir-les en Dénia.

¶¹⁵⁷¹ Escrit: «Clavar», ratllat: «-ar» i afegit: «-aren».

¶¹⁵⁷² Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

1.311.

CRIDA QUE BUYDEN LOS VAGAMUNDOS

Divendres, a 16 de setembre 1616, féu crida la Real Audiència que dins tres dies buydassen la terra los vagamundos, sots certes penes. Y aquest dia portaren, en un carro, quinze malfatans, que ixien als camins de Alsira y aquelles parts.

1.312.

VINGUDA DE VALL

Disapte, a 17 de setembre 1616, a miganyit ploqué y tronà moltísim, prop de sis hores, y vingué lo vall a tan gran que regolfà per lo carrer de Barcelona y plaça de Predicadors, que s'umpliren moltes cases de aygua y feren mal dins de aquelles. ¶^{250r}

1.313.

MORT DE BLAY GARCIA, RETHÒRICH¹⁵⁷³

Diumenge, a 18 de setembre 1616, morí lo catedràtich de Rethòrica Vicent Blay Garcia,¹⁵⁷⁴ beneficiat en la Seu. Y'l soterraren en lo vas dels Capellans. Y estava de casa davant lo portal dels Jueus, a una cantonada.

1.314.

MORT DE VICENT SOLER, FILL DE PERE GOSTANS DE SOLER

Dijous, a 22 de setembre 1616, a les onse hores del matí morí Vicent Soler, cavaller, fill de Pere Gostans de Soler, en lo carrer de Mascons. Soterraren-lo en la paterna sepultura, que és en la capella de nostra Señora de les Febres, de la església parrochial de Sent Martí. Y lo pare morí dimats, a 16 de setembre 1614.

1.315.

BANDOLERS DE LA RIBERA

Dilluns, a 26 de setembre, portaren en una carretada catorse bandolers de la Ribera.

¶¹⁵⁷³ Al marge esquerre, prova de ploma.

¶¹⁵⁷⁴ Vegeu la nota 273.

1.316.

Dimecres, a 28 de setembre 1616, vespra de sent Miquel, ajustat lo Consell de la Ciutat en la Sala, com és costum, per a electió de mostaçaf, feren electió de Seraphí Miquel y Chrysóstomo Siurana y de March Antoni Gamir. Y que arribant a les mans del señor virey los dits, diuhen que li digueren que si nomenava¹⁵⁷⁵ al Seraphí o al Siurana era inquietar la ciutat, per ser hòmens fogosos y de coratge. Y que axí nomenà al dit Gamir.

1.317.

CONSELL QUE LLANSASEN LOS FRARES QUE LLEGIEN EN LO STUDI

Y aquesta nit, lo dit Consell determinà que's llansasen los frares que llegien en lo Studi theologia. Per ço que aquells llegien per la falta que no y havia cathedràtichs. Y puix les sis pavordies ya estaven provehÿdes, que per ço aquells no tenien ya lloch en dit Studi, y per alleviar a la ciutat de[]s salaris que'ls donaven a dits frares. ||^{250v}

OCTUBRE¹⁵⁷⁶

1.318.

MORT DEL REGENT DON FELIP TALLADA¹⁵⁷⁷

Diumenge, a 2 de octubre 1616, vingué nova, ab la estafeta de Madrid, que era mort lo regent don Felip Tallada, a 26 de setembre passat, y lo marqués de Gaudalest, don Felix¹⁵⁷⁸ de Cardona, embaxador en Flandes. Y que per a dotse del dit mes de octubre açaven los negocis en Madrid, per a que lo señor rey vingués¹⁵⁷⁹ a les Corts a València eo a Dénia.

Y féu-nos gran mercé que no vingué en dit any, ni en lo següent.¹⁵⁸⁰

1.319.

MORT DE NOFRE FALCÓ, TORCEDOR. MORT DE SERNA, NOTARI

Disapte, a 15 de octubre 1616, soterraren en lo foçar de Sent Martí, en la fosa de son pare, a Nofre Falcó, torcedor de seda del carrer de Falcons, fabriquer de Sent Martí; persona molt christiana. Y tenint quatre fills hòmens, y ben grans, ningú anà agramallat. Digueren-li missa del Santíssim Sacrament en lo altar mayor de dita església, y après lo portaren a soterrar al foçar, davall una pedra gran que está en lo primer porche del foçar, escrita damunt: «De Falcó. *Requiescat in pace.*»

¶ ¹⁵⁷⁵ En el sentit de «dirigir» o de «reptar». ¶ ¹⁵⁷⁶ Subratllat. ¶ ¹⁵⁷⁷ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ¹⁵⁷⁸ Deu ser una confusió de Fèlix per Felip de Car-

dona i Liori, marqués de Gaudalest i senyor de Betxí. ¶ ¹⁵⁷⁹ Al text: «venia». ¶ ¹⁵⁸⁰ Les següents Corts serien les de l'any 1626.

Y aquest dia morí Martí de la Serna, notari, que estava en la devallada de Sent Francés.

Y a l'endemà lo soterraren en Sent Francés, en un vas propi.

1.320.

PENJAREN A UNA DONA DE CULLERA

Disapte, a 15 de octubre 1616, penjaren a una dona de Cullera que's dia Sperança Rúvio y de Bataller, perquè havia fet matar a son marit y a un fill, a un son amich. Anaven-la acompanyant hermanos de la Crus, frares de Sent Francés y capellans. Anava molt exemplar.

Aprés la soterraren en Sent Francés, ab general de Sent¹⁵⁸¹ Joan, trenta capellans de Sent Martí y 30 de Sant Salvador. Soterraren-la ab lo hàbit de sent Francés, descuberta y en lo vas de la Concepció.

Y·ls frares ixqueren a rebre lo cors a la porta de la església. ¶^{251r}

1.321.

CONSECRATIO DE BISBE DE FRAY FELIP F. GUIMERA¹⁵⁸²

Diumenge, a 16 de octubre 1616, dia de la consecració de l'altar de la Seu de València, consegraren en bisbe a N. frare Guimerà,¹⁵⁸³ de la Orde de la Mercé, en bisbe de Jaca, en lo altar mayor de la dita Seu.

Y dimats, a 24 de giner 1617, a les dos hores, en avent dinat dit señor don Felip Guimerà,¹⁵⁸⁴ bisbe de Jaca, morí dit señor en lo convent de la Mercé.

1.322.

MATAREN A MICER ARNAU, PREVERE

Dilluns, a 24 de octubre 1616, entre huyt y nou hores de la nit, en lo carrer dit de Ribelles, mataren de una estocada, per part darrer, que li travessava la spal·la esquerra y li ixia al pit¹⁵⁸⁵ a la part dreta, al doctor micer Vicent Feliciano¹⁵⁸⁶ Arnau, prevere.¹⁵⁸⁷ Y a 28 de dit publicaren cartell de descomunió, per lo tal cas.¹⁵⁸⁸

Y¹⁵⁸⁹ en lo mateix carrer, nit enans, pegaren una coltellada per la cara a Vilaplana, notari de la Cort Civil.

¶¹⁵⁸¹ Tot seguit, ratllat: «Francés». ¶¹⁵⁸² Vegeu les entrades 1.221 i 1.350. ¶¹⁵⁸³ Vegeu la nota 1515. ¶¹⁵⁸⁴ A partir d'ací i, fins al punt i a la línia, el text és escrit al marge dret, com a incís. ¶¹⁵⁸⁵ El text entre comes, escrit a

l'interlineat i al marge esquerre. ¶¹⁵⁸⁶ Al marge dret, eixint-se'n del caixer del text: «Vicent Feliciano». ¶¹⁵⁸⁷ A l'interlineat: «prevere». ¶¹⁵⁸⁸ Línia escrita al marge dret. ¶¹⁵⁸⁹ Abans, a la línia i ratllat: «que era capellà de missa».

1.323.

Dimats, lo primer de nohembre 1616, publicaren en Sent Martí lo *Psalm de la Maledictió*.¹⁵⁹⁰

1.324.

ACTE DE LA SANTA INQUISISIÓ A LA PLAÇA DE SENT LLORENS. ALTRE A 30 DE JUNY 1602. ALTRE A 7 DE GINER DE 1607. ALTRE EN PRE-DICADORS, A 27 DE JULIOL DE 1608. ALTRE A 4 DE JULIOL DE 1621. CREMAT JUSEP PERIS, DOCTOR EN MEDICINA

Dijous, a 27 de octubre 1616, vespra de sent Simó y Judes, al matí y hagué acte en la plaça de Sent Llorens de la Santíssima Inquisició, ab cadafals arrimat a la paret de dita casa. Y sols varen traure a dos hòmens: lo¹⁵⁹¹ hu N. Fraus, de Xàbea, y lo altre lo doctor en Medicina Jusep Peris, que era gendre de un sastre dit Nofre Sahuc, que estava davant Senta Tecla. Y los dos per sodomites.

Y a les onse hores, llegides les dos sentències, los portaren a la torre del portal dels Serrans a entregar-los al rey per a cremar-los.

Al¹⁵⁹² doctor Peris li posaren unes mordaces quant li volgueren llegir la sentència, perquè dia oradures y inquietava lo llegir del procés. Y estava assentat ab una cadira gran de cordes, perquè estava sens peus y tullit de membres. Nostre Señor se apiade de la sua ànima, que parexia que no tenia entendiment. Y li donaren un ¶^{251v} garrot a dit doctor en la Rambla, y yamay estigué en si, ni respongué cosa a propòsit, com a orat. Y al Fraus li donaren primer garrot y après al dit doctor. Y'l Fraus morí com a cristià.

Al doctor Jusep Peris lo portà pres N. Ribes, familiar del Sant Offici de la Universitat de València, que estava en unes conclusions de Medicina. Y aguardà dit Ribes que s'accabàs lo acte aquell matí, que fonch dimats, a quinse de juliol, any mil sis-cents tretse. Y abaxant los doctors de les grades, dix-li lo dit Ribes al dit doctor Peris que ls señors inquisidors lo demanaven. Y axí se n'anaren a peu los dos a la Inquisició. Y de llavors ensà estigué hallí pres, que fonch tres anys, tres mesos y dotse dies.

Aprés, diumenge següent, que fonch a 30 de dit mes de octubre, dit any 1616, publicaren un edicte per part del fiscal de la Santa Inquisició, per a qui sabés béns alguns del dit doctor Jusep Peris los manifestàs, per ço que tots los dits béns estaven confiscats a la Santa Inquisició. Y's publicà en la throna de Sent Martí.

1.325.

Prophetia¹⁵⁹³ enviada per lo reverendíssim señor nuncio de sa sanctedat, del sereníssim rey de França, a l'il·lustríssim señor cardenal Burgésio, la qual se ha¹⁵⁹⁴ atrobat en la

¶¹⁵⁹⁰ Al marge dret, eixint-se'n el text del caixer, «*Psalm de la Maledictió*».

¶¹⁵⁹¹ Al text, per error de Porcar: «la». ¶¹⁵⁹² A l'interlineat: «al».

¶¹⁵⁹³ A l'inici del foli 252r, centrada dalt del text, una creueta. ¶¹⁵⁹⁴ Tot seguit, mot ratllat i il·legible.

renovació de cert fonament de la església de Sent Dionís,¹⁵⁹⁵ en una caxeta de màrmol finíssim, en¹⁵⁹⁶ llengua hebràica.

*Prophetia mandata del nuncio de nuestro serenísimo in Francia, a l'il·lustrissimo señor cardenal Burgesio, la quale estat atrobata nel renovare certo fundamento de la chiesa di Santo Dionisio, in una caseta di marmore finissimo, in lingua hebraea.*¹⁵⁹⁷

ANNO

1620. *Bellum magnum in tota Ytalia.*¹⁵⁹⁸

1622. *Pastor non erit.*¹⁵⁹⁹

1623. *Ira Dei super universam terram.*¹⁶⁰⁰

1624. *A paucis cognosceetur Christus.*¹⁶⁰¹

1625. *Resurget ignarus vir.*¹⁶⁰²

1626. *Africa ardebit et luna scaturietur sanguine.*¹⁶⁰³

1627. *Terremotus magnus in toto orbe.*

1628. *Europa, Africa et Asia trepidabunt.*¹⁶⁰⁴

1629. *Infidelis triium et unum Deum cognoscent.*¹⁶⁰⁵

1630. *Extinguetur luminaria et erit unus pastor et unum ovile.*¹⁶⁰⁶ ¶^{252v}

1.326.

ROBA DELS PARES DE POBRES DE SENT MARTÍ

A 29 de octubre 1616, essent pares de pobres en la església de Sent Martí, dit ainy, Genís Roca, mercader, y Zebrià Gonzales, hostaler de l'hostal de la Sanch, penjaren moltíssima roba en dita església, a saber és: flasades, 58; llançols, 55; camises de home, 58; camises de dona, 75; saboyanes, 40;¹⁶⁰⁷ faldetes, 57; capes, 60; mantels, 35; cotetes, 52; calces de agulla de llana, 127 parells; cosos per a dones, 30; sabates, quatre parells; de sombreros, 4; zaragüells, 27; brians, 5; camisetes per a gichs, 15, y dos peses de drap, setse.

1.327.

CAPÍTOL DE SENT MARTÍ SOBRE LA DOTACIÓ DE NOUS BENIFETS¹⁶⁰⁸

Disapte, a 5 de noembre 1616, lo clero de Sent Martí, ajustat capitularment en *1a mensis*, féu constitució y determinà que qualsevol nou benifet instituïdor¹⁶⁰⁹ dotàs xexanta lliures a la església, a rahó de a sou, carregades les 8 per a una dobla y 6 per a un anniversari. Y que dita constitució la fermàs lo señor nuncio. Ítem, que qualsevol nou beneficiat pague, *de nata mortis*, deu lliures, y que lo nou rector ne pague vint. Y que lo señor

¶¹⁵⁹⁵ Es refereix a l'església de Saint Denis de París.

¶¹⁵⁹⁶ Abans, a la línia, ratllat: «in». ¶¹⁵⁹⁷ El text del paràgraf és escrit en italià. ¶¹⁵⁹⁸ «Gran guerra en tota Itàlia». ¶¹⁵⁹⁹ «El pastor no hi era». ¶¹⁶⁰⁰ «La ira de Déu sobre la terra». ¶¹⁶⁰¹ «Pocs seran coneguts per Déu».

¶¹⁶⁰² «Resorgirà l'home i l'ignorant». ¶¹⁶⁰³ «Àfrica cre-

marà i la Lluna brollarà sang». ¶¹⁶⁰⁴ «Europa, Àfrica i Àsia tremolaran». ¶¹⁶⁰⁵ «Els infidels coneixeran el Déu ú i tri». ¶¹⁶⁰⁶ «S'extingirà la lluminària i n'hi haurà un sol pastor i una sola ovella». ¶¹⁶⁰⁷ Tot seguit, ratllat: «fil, flasades 57». ¶¹⁶⁰⁸ Al marge esquerre, dalt del títol, sanefa d'atenció. ¶¹⁶⁰⁹ Al text: «instuchidor».

papa confirme estos dos fets en presència de Francés Barrera, notari síndich de dit clero, qui rebé dites constitucions, y de Francés Ausina, notari apostòlich, qui rebé los poders per a Roma y Madrid.

1.328.

PREGÀRIES PER AYGUA

Dit dia, en la Seu de València començaren les misses dels goigs per aygua. ¶^{253r}

1.329.

PORTES DE SENT MARTÍ

Dimecres, a 9 de nohembre 1616, posaren les portes noves a la porta de la església de la placeta.

1.330.

TRES DRAPS EN SENT MARTÍ

Dijous a 10 de dit 1616, al matí, lo obrer mayor Chrysósthomo Siurana, cavaller, féu penjar a la llarga, en mich de la església, tres draps sensers vint-y-dosens. Lo hu negre, l'altre pebret y lo altre ull de perdiu, per obs de la administració de Pagani Zahona y de doña Beatriu de Montagut.

1.331.

SERMÓ EN SENT MARTÍ

Divendres,¹⁶¹⁰ a 11 de nohembre 1616, dia de sent Martí, predicà en dita parrochial església lo doctor Navarro,¹⁶¹¹ canonge de la Seu de Segorb, que havia de predicar la Quaresma de l'any 1617, y doctíssimament. Y après no¹⁶¹² predicà la Quaresma.

1.332.

TORNADES LES LLICÈNCIES AL PAVORDRE ÀNDREU GUILLONDA

Y aquest dia, lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe assistí a missa, y tornà la llicència de predicar y confessar al pavordre Guillonda, que havia quatre anys y mesos que les y havia llevat. Y·l la y llevaren dimats, a 13 de agost, any 1613.

¶¹⁶¹⁰ A la línia anterior, ratllat: «Divend». ¶¹⁶¹¹ Al text: «Nauro».

¶¹⁶¹² Des d'ací fins al punt i a la línia, al marge dret.

1.333.

UN CHRISTIÀ VENUT PER ESCLAU

Dilluns, a 21 de nohembre 1616, dia de la Presentació de Nostra Señora, al matí acon-tegué en lo Encant¹⁶¹³ que donaren uns de Yviça a vendre, a un corredor, un esclau. Lo esclau declarà que ell era fill de València, y de pares christians, y qui era son pare y sa mare. Y que era batechat en Sent Juan del Mercat, y que havia dotse o tretse añys que'l furtaren en València, a la edad de ¶^{253v} set añys, anant vestit de drap de color verda, y donà les complides ensenyes. Y que'ls francesos lo veneren a inglesos, y que tingué tres o quatre amos differents.

Y que l'havien teny[i]t ab molts banys que li havien donat, perquè no paregués aquell. Y que tenia senyal en lo un peu, que'ls dos dits tenia junts. Y que no sé en quina terra, son amo, o qui'l furtà, los y havia fet tallar perquè no fos conegut. Y altre senyal que tenia en una anca, de un llunar, per los quals la mare lo conegut y un oncle que tenia. *Laudetur domini in sanctis suis.*

1.334.

MORT DE MOSÉN RÚVIO

Diumenge, a 27 de nohembre 1616, morí mosén Benet Rúvio, prevere assistent¹⁶¹⁴ en la església de Sent Martí. Y lo soterraren a l'endemà en Sent Martí, en lo vas dels Preveres. *Requiescant in pace.*

DEHEMBRE

1.335.

MUDANSA DE LA PILA DE L'AYGUA BENEÏTA DE SENT MARTÍ

Divendres, a 9 de dehembre 1616, los obrers de Sent Martí, del dit any 1616, feren posar a la mà esquerra la pila de l'aygua beneïta, a la part de hon se seuhen los obrers.

1.336.

FOCH A LA CARROÇA DE L'ADMINISTRADOR DE L'HOSPITAL

Diumenge, a 11 de dit, en lo Hospital General pegaren foch a la carrosera de l'adminis-trador, que era Pallarés. Y li cremaren tota la carrosa;¹⁶¹⁵ sols una roda no s'accabà.¹⁶¹⁶ ¶^{254r}

¶¹⁶¹³ Mercat de l'Encant, mercat públic de subhastes. ¶¹⁶¹⁴ Abans, a la línia, un mot ratllat i il·legible.

¶¹⁶¹⁵ Al manuscrit: «corrosa». ¶¹⁶¹⁶ De cremar.

1.337.

FURT DE CASA DE CONSTANTIN CERNESIO

Dimats, a 13 de dehembre 1616, en la nit foradaren una porta de la casa de Constantin¹⁶¹⁷ Cernesio, mercader ytaljà, que estava de casa en lo carrer de don Joan Vil·larasa.

Y se li'n portaren tres caxetes de reals de huyt, que y havia sis mília ducats.¹⁶¹⁸

1.338.

CRIDES, DOS, PER DIT FURT

Dimecres, a 14 de dit, feren crida que donaven sis mília reals castellans y trauria un home de treball, qui descubris qui havia fet lo dit furt.

Y après feren crida que'n darien mil ducats y dos hòmens de treball, y altres millores.¹⁶¹⁹

1.339.

MATAREN A MOSÉN LLUÍS RIDAURA, BENEFICIAT EN LA SEU

Dilluns a 19 de dehembre 1616, mataren ab dos punyalades a mosén Luís Ridaura, beneficiat en la Seu de València. Y'l mataren al cantó de¹⁶²⁰ casa de micer Bondia, a les espalles de la Cort Formada, a les primeres oracions, sent clara lluna. Y vixqué fins a les onse hores de la nit, y dien que'l matà un sastre que's dia Nelo Ferrandis, que estava als Bordadors, per la fahena de una roba.

1.340.

MORT DE UN SABATER

Disapte, a 24 de dehembre 1616, vespra y nit de Nadal, degollaren dins sa casa a un sabater que estava de casa a la Séquia Podrida, que era sabater de la señora vireyna, dit mestre Jordi Ros.

Y la muller era anada a matines, y sol restà dit desdichat.

¶¹⁶¹⁷ A la línia: «N.»; a l'interlineat: «Constantin».

¶¹⁶¹⁸ Abans, ratllat: «reals».

¶¹⁶¹⁹ Línies escrites posteriorment, amb lletra més petita, entre les dues entrades.

¶¹⁶²⁰ Tot seguit, ratllat: «mi».

1.341.

CAS EN SENT MARTÍ

Dit dia, a matines, en Sent Martí, tenia mal de chos mosén Antoni Chevarne, que donà que riure a qui no tenia ganes. Y lo rector no'l dexà dir missa, que no fos al dia. ¶^{254r}

1.342.

PLOURE

Disapte, a 21 de dehembre 1616, plougé tot lo dia. Y lo diumenge següent, dia de Cap de Añy 1617.

1.343.

FRET NO HA FET EN TOT LO AÑY 1616

En tot aquest yvern, del present any 1616, no ha fet fret de consideració sinó dos o tres dies, y molt poch.

1344.

SAMBORI DE PREDICADORS

En aquest any, los frares de Predicadors feren la escala del sambori de les cel·les y dormitori. Y la acabaren la vespra de sent Domingo de l'any 1617; essent prior fray Jeroni Mos.¹⁶²¹

¶ ¹⁶²¹ Jeroni Mos (Cocentaina?-València, 1628). Prengué l'hàbit dels dominics en el convent de Predicadors de València l'any 1571. Deixeble de fra Tomàs Maluenda, aconseguí el grau de mestre en Teologia. Va ser prior del convent de la Santa Creu de Llombai i quatre vegades del de València; com també qualificador del Sant Ofici. En el capítol de l'orde, celebrat a Saragossa el 15 d'abril de 1625, l'elegiren provincial de la Província d'Aragó. Va escriure el *Sermón en el día octavo de las fiestas de Valencia*

en la Canonización de San Raymundo de Peñafort, en hacimiento de gracias (1602); *Catálogo Genealógico de los Condes de Concentayna i Variorum*. Al Museu de Belles Arts Pius V (València) es conserva un retrat d'ell, pintat per Jacint Jeroni Espinosa. Vegeu V. XIMENO: «Fr. Gerónimo Mos», en *Escritores del Reyno...*, *op. cit.*, València, tom 1, pp. 324-325 i A. E. PÉREZ SÁNCHEZ: *Jerónimo Jacinto Espinosa*, catàleg de l'exposició monogràfica, València, Museu de Belles Arts de València, 2000, pp. 74-75.

AÑY 1617
GINER

1.345.

PLOURE. AJUST¹⁶²² EN SENT MARTÍ PER COBRIR LA ESGLÉSIA

Diumenge, lo primer de giner 1617, plugué molt bé. Y la parròchia de Sent Martí tingué ajust y determinaren cobrir la església. Y en aquest ajust fonch trobat lo doctor Juan Batiste Guardiola,¹⁶²³ per ésser de la parròchia.

1.346.

Diumenge, a 8 de giner 1617, entres onse y dotse hores del matí, al portal de Sent Vicent [hom] tirà en una pistola a un altre y no li acertà. Y donà a fugir y lo evadit corre-gué darrer de l'invasor —que's deia Pere Ferrer, de natió mallorquí—¹⁶²⁴ y en lo rat¹⁶²⁵ de una escopeta que portava, de mecha, li pegà en lo cap y'l derrocà en terra nafrat. Y trobaran-se Anton lo aguazil y altres semblants vagamundos, y'l portaren a la Torre.

Y aquest dia fien lo porrat del Ninyo Perdido a Sent Vicent.

Y disapte, a 21 de dit mes, lo pencharen y'l soterraren. Y hagué moltes camallades perquè no l'atormentasen, de part de alguns cavallers, y no l'atormentaren; perquè lo señor virey s'és fet als d'ayres de la terra, que corren quant volen. ¶^{255r}

1.347.

MORT AB TRENTA PUNYALADES EN LOS DESAMPARATS

Diumenge, a 15 de giner¹⁶²⁶ 1617, al matí portava la confraria dels Desamparats a un gich de deu a dotse anys, que l'havien trobat a la aygua d'en Bonanat, que lo¹⁶²⁷ havien mort ab trenta punyalades.

1.348.

UNA DONA PENJÀ'S

Dimats, a 17 de giner 1617, dia de sent Antoni,¹⁶²⁸ en lo carrer de la Séquia Podrida se penjà una dona, muller de un llaurador¹⁶²⁹ que's dia Pau. Y estigué penjada des de lo dia de sent Antoni fins a les set hores de la nit del dijous¹⁶³⁰ següent, que contàvem a 19

¶ ¹⁶²² Reunió. ¶ ¹⁶²³ Vegeu la nota 238. ¶ ¹⁶²⁴ El text entre cometes és al marge esquerre, com a incís. ¶ ¹⁶²⁵ No he trobat en el *DCVB* cap entrada del mot «rat», que siga plausible amb el context. ¶ ¹⁶²⁶ A la lí-

nia, ratllat: «febrer»; a l'interlineat: «giner». ¶ ¹⁶²⁷ Al text: «li». ¶ ¹⁶²⁸ A l'interlineat: «dia de sent Antoni». ¶ ¹⁶²⁹ Ratllat, al text: «de la coberta del terrat y». ¶ ¹⁶³⁰ Escrit: «diven-», ratllat: «-ven-», i afegit: «-jous».

de dit. Perquè lo señor official se volgué molt ben enterar del fet, y constant-li, com en anys passats, que se havia ya llançat en un pou y le n'havien treta.

Y per ço donà llicència que la soterrasen.

Y la soterraren en Sent Martí divendres, a 20 de dit mes, dia de sent Sebastià, en lo vas de la Minerva, ab missa de Corpore Christi, y la amortallaren.

1.349.

PROCESSÓ DE LA SANTA CREUHADA

Dijous, a 19 de giner 1617, processó de la santa Creuhada.

1.350.

MORT DEL SEÑOR BISBE, FRAY PHELIP GUIMERÀ, DE JACA. Y·L CONSGRAREN EN VALÈNCIA, A 16 DE OCTUBRE 1616¹⁶³¹

Dimats, a 24 de giner 1617, a les dos hores après migjorn morí lo reverendíssim señor don Phelip Guimerà de la orde de la Mercé, bisbe de Jaca. Morí en lo monastir de la Mercé de València, y a l'endemà entoldaren tota la església de vajetes negres, ab les armes de dit señor. Y·l posaren en un túmulo alt, enmig de la església, vestit de pontifical de tafatà morat. ¶^{255v}

1.351.

MORT DE DON CARLOS JUAN

Dit dia de dimats morí don Carlos Juan, alcayt del Real. Y·l soterraren dijous de matí en Sent Juan de l'Hospital, a hon tenia capella.

1.352.

Divendres, a 27 de giner 1617, penjaren a un fill de¹⁶³² Geroni Galant, campaner, que's dia Lluís Galant,¹⁶³³ que al present estava son pare al camí de Morvedre. Aquest fadrí vingué fugit de Múrcia y casi mort arribà a una casa del camí de Morvedre, de hu de la guarda del virey, y·l pernoliaren. Y de hallí lo transportaren, dien, que a casa de son pare. Y en continent que fonch pasat, lo de la guarda lo accusà y lo doctor Sancho, del Real Consell, lo portà pres, axí com estava en lo llit; y estava casi mort. Que·l portaren en una cadira a penjar per haver fet dos morts. Y·l soterraren en Sent Juan del Mercat.¹⁶³⁴

¶¹⁶³¹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶¹⁶³² A la línia: «N.», i al marge esquerre, com a incís: «Geroni».

¶¹⁶³³ Al marge esquerre, com a incís: «que's dia Lluís Galant».

¶¹⁶³⁴ Tot seguit i fins al títol de «Febrer», dos centímetres en blanc.

FEBRER

1.353.

FESTES A LES PUJADES

Dijous,¹⁶³⁵ a 2 de febrer 1617, dia de nostra Señora Canelera, lo señor comte de Anna, don Fernando Pujades Borja, en lo seu carrer de les Pujades féu fer grans jochs de canyes y festes, per lo casament de son primogènit. ¶^{256r}

1.354.

CAPÍTOL DE 1A MENSIS EN SENT MARTÍ, NOVAMENT¹⁶³⁶

Disapte, a 4 de febrer 1617, en Sent Martí, com és costum, posà lo racional un albaranet de matí, que y havia capítol *prima mensis* en havent dinat.

Y après, essent en havent dinat, perquè havia una famosa companya de màixques, dix lo rector a molts que no y hauria capítol. Y molts se n'anaren.

Aprés, accabades completes, digueren la Salve y, accabada la Salve, li paregué a dit señor rector que lo racional pasàs la quarta, y que tingueren *prima mensis*. No obstant lo damunt dit.

Y trobaren-se vint-y-dos residents en dit capítol. Y axí se tingué dit capítol. Lo que yamay se ha vist en Sent Martí.

1.355.

CARNESTOLTES EN SENT MARTÍ

Diumenge, a 5 de febrer 1617, y dilluns a 6, y dimats a 7 de dits, estigué lo Santíssim Sacrament patent los tres dies, ans de Carnestoltes, en Sent Martí.

1.356.

Dimats a la vesprada, a 7 de febrer 1617, dia¹⁶³⁷ de Carnestoltes, a la vesprada y hagué joch de canyes y altres festes en lo carrer dit de la señora de l'Alcúdia.

¶¹⁶³⁵ A la línia anterior, ratllat: «Divendres a». ¶¹⁶³⁶ En-trada on també figura, al marge esquerre, i una vegada

més, la mà mig tancada i amb l'índex estés, com si indicara atenció. ¶¹⁶³⁷ Abans, ratllat: «vespr.».

1.357.

MORT DEL SEÑOR OLIM DE BORRIOL

Divendres, a 17 de febrer 1617, a la vesprada morí Nicholau Casaldú,¹⁶³⁸ òlim Assio, comandador de Calatrava y de Bétera. Soterraren-lo en lo capítol de la Seu.

1.358.

MORT DE MOSÉN LLORENS, BENEFICIAT EN LA SEU

Dit dia morí mosén Nicolau Lorenc, prevere, beneficiat en la Seu de València, sacerdot de gran bondat, virtut y de exemplar vida. Soterraren-lo en lo vas dels Capellans de la Seu. ¶^{256v}

1.359.

MISA NOVAMENT DE MINERVA EN SENT MARTÍ¹⁶³⁹

Diumenge, a 19 de febrer 1617, tercer diumenge del dit mes y segon diumenge de Quaresma, en Sent Martí, Pere Juan Torres, sucrer, que estava de casa davant de la Mercé, féu la festa dita de la confraria del Santísim Sacrament. Y féu fer cosa nova. Y fonch que primer digueren la missa conventual cantada. Y aquest dia no y havia sermó, per lo cartell de la Santa Inquisició que's publicava en la Seu.¹⁶⁴⁰

Y après de accabada la missa conventual començaren a cantar ab música la missa de la confraria. Y accabada la missa, don Gaspar Vidal, conservador de dita confraria en dit any, féu que diguesen altra missa ressada del Santísim Sacrament, ab diaques. Y après feren la processó.

1.360.

FONT DEL CAMÍ DEL GRAU, NO CORRIA AYGUA

Dilluns, a 20 de febrer 1617, aní a veure la font que havien fet los señors jurats al camí del Grau. Y no corria aygua.

Y torní a veure la caseta de hon ix la font y trobí que mestre Domingo, obrer de vila, la estava adobant y netechant, perquè se havia seccat molta part de l'aygua.

¶¹⁶³⁸ Error de mossén Porcar, perquè el senyor de Borriol era de cognom Besalduch o Besaldú. ¶¹⁶³⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, un reixat d'atenció i la mà

amb el polze i l'índex estés. ¶¹⁶⁴⁰ Al manuscrit, des de: «... y aquest dia no y havia sermó...» fins a «...que's publicava en la Seu», entre paràntesi.

1.361.

COLTELLADA A RIBES, CIUTADÀ

Dimats,¹⁶⁴¹ a 21 de febrer 1617, tocases les primeres oracions de la nit, en lo carrer de Serrans, dins casa Francés Geroni Ribes, ciutadà que fonch jurat lo any passat, lo aguardaren tres hòmens estant la llàntia de la casa encesa y li pegaren tres coltellades, —la una per la cara—, entrant que entrava per sa casa; que venia a ella. ¶^{257r}

1.362.

MORT DEL DUC DE MANDES, QUE MORÍ EN LO CARRER DE LES AVELLANES, EN CASA DE DON PEDRO MASA¹⁶⁴²

Disapte, a 25 de febrer 1617, a les onse hores de la nit morí don Pedro Maça Carroç Ladrón, duch de Mandes, marqués de la ciutat de Terranova, señor de les viles y baronies de Castalla, Onyll, Tibi, Lugent, Quatretonda, Pinet, Benicolet, la Font de la Figuera y Picasent. Fonch soterrat en lo monastir de Sent Phelip, fora'l portal de Quart. Feren general de totes les parròchies al soterrar y remembrança. Anaren totes les creus de les parròchies y canonges, y dix la missa de cos present lo degà Frígola, y la de la remembrança lo canonge Torres. Fonch¹⁶⁴³ porció lo soterrar de 6 lliures y la remembrança de a 6 lliures.

Anà a l'acompanyament lo duch de Feria, virey de València. Y anava engramallat lo comte de Cocentayna, don Geroni Corella, cunyat del diffunct, cassat ab la germana de dit comte. Lo virey a mà dreta y lo comte a la esquerra, ab sa espasa al costat. Aprés anaven don Ramon Boýl, señor de Albatera, parent molt propinch de dit diffunct, al qual, lo any passat 1616, dit diffunct lo fia hereu.

Y enguany, per inductió de un frare de dit convent, dit Diego de la Paz, lo revocà y féu hereu al duch de l'Infantado, fill del duch de Llerma, marqués de Dénia, que no tenia per a què fer-lo. Y dexà parents més obligats en buyt. Quexaven-se molt de dit frare. Plegue a Déu que aya asertat. ¶^{257v}

Acontegué, que per ser la parròchia de Sent Thomàs de dit diffunct, anà davant de les dos creus de la Seu, y aprés anà la de Sent Juan de l'Hospital, y les demés per son orde. Feren-li solemníssim soterrar.

Lo diumenge lo tingueren sobre un llit de camp, parat en la sala, vestit ab lo hàbit de dits frares, ab un dozel. Y aprés lo posaren dins de un atahüt cubert de vellut negre, entravesada ab una creu vermella. Y soterraren-lo dilluns, a les dotse hores de migjorn.

Tots se quexaven de dit frare, per haver-li fet revocar lo testament y llevar a sos parents lo que d'ells era.

Y féu dexar per a si, y per al dit monastir, molta renda, de què estaven escandalizats, que havent-hi tants parents propinchs los olvidàs y dexàs al monastir y frares tant, y heretat a qui no devia. Nostre Señor lo aya perdonat. Amén.

¶¹⁶⁴¹ A la línia, escrit: «Dimecres», ratllat: «-mecres»; i a l'interlineat: «-mats».

¶¹⁶⁴² Al marge esquerre, prova de ploma. ¶¹⁶⁴³ Al text: «Llerma».

1.363.

Dit dia de dilluns, a 27 de febrer 1617, a la vesprada, don Ramon Boyl, señor de Alba-
tera, y don Joan de Vil·larrasa, señor de Faura, en la plaça de la Seu llançaren mà a les
espases sobre paraules. ^{||258r}

MARÇ¹⁶⁴⁴

1.364.

MORT DEL COMTE DE CARLET

Disapte, a 11 de març 1617, a les quatre hores de la vesprada morí don Jordi de Caste-
llví, comte de Carlet.¹⁶⁴⁵ Y diumenge, a les 12 de dit, a migjorn, lo portaren a soterrar a
Carlet. Morí davant la església de Sent Berthomeu.

1.365.

MORT DE LA INFANTA DONYA MARGALIDA DE ÀUSTRIA

Dit dia de disapte, a 11 de març 1617, morí en Madrid la infanta doña Margalida de
Àustria, filla última del señor don Phelip 3, de edad de sis anys y mesos. Féu-ne sa ma-
gestat gran sentiment, perquè la amava molt.

1.366.

CARTELL CONTRA·LS DISCIPLINATS

Diumenge,¹⁶⁴⁶ a 12 de març 1617, féu publicar lo señor archebisbe un edicte¹⁶⁴⁷ molt
sanct, de gran prudència y providència, ab gravíssims motius, prohibint als disciplinats
anar ab vestes ab colors y altres abusos. Y vedant que en les esglésies no y haguesen ca-
dires ni banchs ni coxins per a veure pasar les processons dels disciplinats, ab penes de
excomunions *late sentencie*. Lo qual mandato se despachà a 11 de dit.¹⁶⁴⁸

¶¹⁶⁴⁴ A l'inici del foli, dalt del text i centrada, una creueta.

¶¹⁶⁴⁵ Subratllat al text: «don Jordi de Castellví, comte de Carlet. Y diumenge».

¶¹⁶⁴⁶ Al marge esquerre, fora del caixer: «Diumenge».

¶¹⁶⁴⁷ Al marge dret: «un edicte».

¶¹⁶⁴⁸ I des de «un edicte...» fins a «... se despachà a 11 de dit», al marge esquerre i al final del foli.

1.367.

AÇOTAT UN HOME AB SERVELLERA Y BANYES, AB CAMPANETES Y RAMELLETS

Disapte, a 18 de març 1617, vespra de diumenge de Rams, a la vesprada açotaren per la Real Audiència a un desdichat de home —per no tenir [de] home—¹⁶⁴⁹ de edad de xexanta anys, ans més que menys, tot barbiblanch, ab una servellera, ab unes banyes clavades en ella molt grans, ab campanetes y ramellets. Y lo bogí, ab la corretga sols la arrimava-la a les espal·les, que perquè era tan¹⁶⁵⁰ vell no tenia espal·les; [i] qui les y guardà's les portà a mostra. Y dien que per cabró que, gràcies a Déu, per ser dies tant sancts no'n mataven en València. ^{||}^{258v}

1.368.

SERMÓ EN LA PLAÇA DE LA SEU, [PER] DON HENRRIQUE MENDOÇA

Diumenge, a 19 de març 1617, diumenge de Rams, predicà en la plaça de la Seu don Hérique Mendoça, frare de la orde de Sent Augustí. Féu extremadíssim sermó, de curiós y de gran memòria. Féu la benedictió lo señor degà, don Christòfol Frígola, y no s'i trobà lo señor archebisbe. Lo señor duch de Feria, virey, oý lo sermó de una gelosia de la casa de l'archidiano Tàpia. Y hallí dinà, convidad per dit archidiano.

1.369.

MINERVA EN DIUMENGE DE RAMS

Dit dia de diumenge, a 19 de març 1617, tercer diumenge del mes y festa de la Minerva de Sent Martí, se féu d'esta manera. Que acabada la missa mayor solemne —com dia de Rams se acostuma a fer— los ministres digueren a conte de la confraria, en lloch de dir del santíssim Sacrament, com ho demanaven les bul·les de dita confraria, digueren missa *De Passione* votiva, que començà lo introyt *Humiliavit semetipsum dominis Jhesus Christus*, com està en lo missal. Y los ornaments eren de morat, com si fora del temps, y ab planetes.¹⁶⁵¹

Aprés de acabada la missa, ab diaques ressada (que la dix mosén Juan Domènech, beneficiat en dita església y resident) tiraren la cortina de l'altar mayor, que estava cubert. Y tornaren-se'n ^{||}^{259r} dits ministres a la sagrestia, y vestiren-se de dalmàtiques y capa de blanch y tornaren-se'n a l'altar mayor y entraren en lo sacrari. Y varen traure lo reliquiari a hon estava lo santíssim Sacrament, y'l posaren en la custòdia gran ordinària.

Y a l'exir, que ixqueren dits ministres de la sacrestia, que s'agenollaren davant dit altar mayor, tocaren los menestrils altres instruments músichs que y havia. Com fins ad aquella hora no agué ningun so ni música.

¶ ¹⁶⁴⁹ La frase es confusa, però segurament significa per «no comportar-se com un home».
¶ ¹⁶⁵⁰ A l'original: «tam». ¶ ¹⁶⁵¹ A la línia un mot ratllat i il·legible; a l'interlineat: «ab planetes».

Y feren la processó ab solemnitat, com és de costum, y en tot lo demés com se fia <feya> la festa per orde de don Olfó Sans, òlim señor de Alcàntara. Y no se empalià lo cap de l'altar, ni cosa de festa, com se acostumava, per ser lo dia que era.

Y dien, com axí fonch, que lo dit don Olfó anà ha parlar ab lo señor archebisbe, perquè volia que en la missa mayor y hagués música, com se acostumava, y empaliada, o que prorrogàs la festa per a altre dia. Respongué dit il·lustríssim señor, com a prudent y discret, que prorrogar no podia, ni li parexia, ni que s'empaliàs, ni que y hagués música, ni que's digués missa del santíssim Sacrament, com era costum y les bul·les manaven; fins que diguesen una missa del dia acabada la missa mayor, ab passi,¹⁶⁵² ab los ornaments del dia. Y que acabada ¶^{259v} ressada, feren la processó ordinària, y que li parexia que no y havia de haver música. Però féu-se com se ha dit.

Encara que los administradors de dita confraria, que era don Gaspar Vidal, Pau Ciprer, clavari, y mosén Miquel Pons, prior, los sabia mal que axí's fes.

Però consentiren-ho, com aquells [qui] de sa voluntat o fien sens lo sobredit orde.

1.370.

MORT DE MOSÉN ANTONI FERRÀNDIZ

Dit dia, a les quatre hores de la vesprada, soterraren¹⁶⁵³ mosén Antoni Ferràndiz, beneficiat en dita església, que morí lo disapte a miganyit. Y no volgué lo señor official y vicari general, Pere Anton Serra, que'l soterrasen de matí, per ser lo dia que era, sinó de vesprada, com se féu.

Anà lo reverendíssim clero de Senta Catalina, ab lo seu benemèrit rector, y tingué lo primer y preheminent lloch ab sos diaques, y la creu cuberta ab dalmàtica famosa, lo escolà. Y ab dos acòlyts, ab dos canelobres y dos siris encessos, féu lo offici.

Y lo nostre rector anava a la esquerra del de Senta Catalina. Y acabada la oració del primer respons, lo nostre rector dexà la capa y posà's a la part de la epístola, en la primera cadira del chor, ab roquet y estola, y lo de Senta Catalina a la primera cadira del chor de l'evangeli, ab sa capa.

Y digueren solemnisimes vespres de morts. Y dit señor rector de Senta Catalina ¶^{260r} acabà lo offici. *Requiescat in pace.*

1.371.

FOCH EN LA CASA LO ARCIDIANO

Dimats, a 21 de març 1617, entre sinch y sis hores del matí se pegà foch en casa lo archidiano Tàpia y durà prop de miga hora.

¶¹⁶⁵² Narració evangèlica de la passió i mort de Jesucrist, que es recita o canta en les misses del diumenge

de Rams, i del dimarts, dimecres i dijous sant. ¶¹⁶⁵³ A la línia, ratllat: «morí»; a l'interlineat: «soterraren».

1.372.

CAS EN LO MOLÍ DE PICACENT

Dit dia de dimats, a miganit, entraren en lo molí de Picacent,¹⁶⁵⁴ que és de don Gaspar Artés, hòmens ab carettes. Y lligaren al moliner y moços y se'n portaren tot lo forment que trobaren y farina, y tota la roba de casa.

Y se n'anaren a les tres hores del matí. Lo virey féu anar la guarda de a Cavall a rregonèxer.

1.373.

COLTELLADA A MICER TAGELL

Dit dia pegaren a micer Tagell una coltellada per la cara, en la nit.

1.374.

ORDE PER A OYR MISSA DISAPTE SANT, DIA DE NOSTRA SEÑORA

Disapte de Rams, a 25 de març 1617, y dia de la Annunciatió de Nostra Señora, donà orde lo señor archebisbe que, per a que tots oÿsen missa, los monastirs accabasen lo offici a les deu hores y que ad aquella hora començasen les parròchies.

1.375.

MORT DEL FILL DE PILA, TAVERNER

Dit dia, a les quatre hores de la vesprada, reny[i]nt un peixcador ab un fill de Pila, taverner, que estava al Trench, li pegà una estocada al dit Pila per davall la exella esquerra.

Y morí de allí a una hora, en casa de Salel[l]es lo apotecari, que estava al costat del foçar de Senta Catalina.

1.376.

APPARATO DE TAULA EN LO PALÀCIO ARCHEBISBAL

Diumenge, a 26 de març 1617, dia de Pascua de Resurrecció,¹⁶⁵⁵ en la sala de l'illustríssim y reverendíssim señor archebisbe estava parada una taula llarga per a dinar, ab la major curiositat que's podia imaginar de plechs de tovalloles y torcaboques, que havia convidat als canonges. Y aquest dia féu grandíssim ayre. ¶^{260v}

¶¹⁶⁵⁴ A la línia, un mot ratllat i il·legible; a l'interlineat: «Picacent, que és de don Gaspar Artés».

¶¹⁶⁵⁵ A l'interlineat: «dia de Pascua de Resurrecció».

ABRIL

1.377.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Dilluns, 3 de abril 1617, dia de sent Vicent Ferrer, feren la processó accostumada. Y ixqué tant tart, y anà tan a spay, que'l gloriós sant fonch servit de fer ploure una arruxada; que per força accaminaren, y com és de costum, desbaratats. Y parà la aygua y s'acabà molt tart.

Anava-y lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe de pontifical, y lo señor virey,¹⁶⁵⁶ duch de Feria. Y a la nit plugué una estona y féu un poch de fret lo ayre. Y la serra de Andilla estava molt nevada. Y, ab gran diligència, los que tenien càrrech de provehyr de neu anaren a replegar-la. Perquè cert no n'i havia en la terra, sinó molt poca, y anava a sis la lliura a principi. Y creyhen que no n'i havia y que seria molt cara.

¿Y com pot ploure neu, si en cada càrrega y ha una corona de sisa o general, tribut inaudit y tant mal imposat en les gràcies que nostre Señor nos fa de enviar-nos-la?

[I que] los hòmens achen inventat tanta malícia, en pechar les mercés que Déu fa!

1.378.

PROCESSIONS DE AYGUA, À 19 AÑYS QUE'S FAN, CONSECUTIVAMENT QUE'S FAN DE NOU ANYS HA

Disapte, a 8 de abril 1617, feren processó general per aygua a Sant Salvador, havent acabat de fer celebrar les misses de Goigs en la Seu. Anaven tots los officials dels officis ab sos siris, y totes les parròchies, ab 4 jurats, subsíndich y racional, y'ls capitulars de la Seu. Dix la missa lo canonge Pellicer.

Y cada dia, no impedit, fien processons a les parròchies y monastir, fins a disapte a 29 de abril. Y pararen perquè les lledànies foren dilluns següent, primer de maig. ¶^{261r}

1.379.

ELECTIÓ DE PROVINCIAL DE SENT AGOSTÍ

Diumenge, a 16 de abril 1617, al matí, los frares de Sent Agustí de la província feren processó per la electió que lo dia enans havien fet de provincial. Y feren a frare Soldoni y no a frare Garcia, que tant o procurà que haguera rebolt lo infern, segons era la multitud de bulletos que havia procurat per a objectar a molts frares bons y honrrats. Y dien que lo mateix feren los frares dominicos en Barcelona, de elegir provincial català lo disapte a 15 de dit.

¶ ¹⁶⁵⁶ Tot seguit, ratllat: «com».

1.380.

ENTREDIT EN SENT NICOLAU

Dit dia de diumenge, a vespres y hagué entredit en la església de Sent Nicolau, perquè lo manchador del orgue rebé una espenta del organiste y pegà de tos en un cantó de banch y rompé'l.

1.381.

CARDENAL PANYAGUA¹⁶⁵⁷

Aquesta nit de diumenge, a les deu hores de la nit pasà per València lo cardenal Panyagua, que venia de Madrit y pasava a Vinaròs a embarcar-se. Y sols tornà la vissita al virey y al señor archebisbe, que li feren diumenge estant en lo lloch de Quart.

1.382.

Dilluns,¹⁶⁵⁸ a 17 de abril 1617, soterraren en Senta Catalina martre a la muller de Chrisósthomo Siurana, cavaller, Polònia Calderó. Y acontegué que volent ya baxar los hòmens que portaven les andes, a hon damunt portaven la ymatge de Nostra Señora de la Seu, en dita església de Senta Catalina, al cap dels banchs, davant lo altar mayor, es trençà un bras de la caxa y caygué la ymatge de nostra Señora, y lo cos, en terra.

1.383.

RECONCILIACIÓ

Dimecres, a 19 de dit mes de abril, 1617, lo señor bisbe Caravajal la¹⁶⁵⁹ reconcilià.

1.384.

DESASTRE EN SENT STEVE

Dit dia, a les nou hores del matí caygueren dos manobres de dalt de la cuberta de Sent Steve, y's cascaren molt. Y hallí no moriren.

¶ ¹⁶⁵⁷ Entrada escrita al marge dret i esquerre.

¶ ¹⁶⁵⁸ Entrada escrita al marge dret i al final del foli.

¶ ¹⁶⁵⁹ L'església de Santa Caterina.

1.385.

FESTA EN SENT ANDREU. Y LO QUE Y AGUÉ ENTRE LOS JURATS Y LO REGENT

Dimats, a 25 de abril 1617, dia de sent March evangeliste, feren gran offici en la església de Sent Andreu. Dix la missa lo doctor Artieda, beneficiat en dita església, y predicà un frare de Senta Mònica. Assistí lo señor virey y anaren també los señors jurats y no y assistiren; per ço que lo regent estava seyt en una cadira, dins una capella del chor.¹⁶⁶⁰

Y per no moure inquietut, enviaren dits señors jurats ¶^{261v} una embaxada ab lo racional, Geroni Bayarri: «*Que les hiziesse merced, de que el rigente no tenia lugar con silla.*» y que·ls respongué ab molt gran terme. Y per no escandalizar, ni moure algun motí, no volgueren assistir; fins que se n'anaren. Y la nit enans, y après, en moltíssims carrers de València feren grans festes y lluminàries. Y aquest dia portà un jove de Masarrojes¹⁶⁶¹ una botcha molt gran, pleníssima de capell, al venerable Simó, a cavall, ab un quartago¹⁶⁶² encascavellat.

1.386.

GALEOTS, Y SE'N FUIXQUÉ HU

Disapte, a 29 de abril 1617, a les sinch hores de la vesprada portaven una cadenada de galeots per València, que n'hi havia trenta-dos. Y quant estaven a la Esparteria, lo hu de aquells de la cadenada, nomenat Alexandre, se li rompé la argolla que portava al coll y se n'anà per entre la gent. Y no l'agafaren.

1.387.

MORT DEL PAVORDE Y RECTOR DE SENT THOMÀS

Diumenge, a 30 de abril 1617, a les deu hores de la nit morí lo doctor pavordre y rector de Sent Thomàs, Arguedes, dexà's en Sent Thomàs. Y per ço la Seu no tocà com acostuma a pavordres. Dexà la sua llibreria als frares capugins del carrer Alboraya.

Soterraren-lo dimecres, a 3 de maig 1617, dia de sancta Creu, vespra de la Assensió, a les onse hores del matí.

1.388.

PROCESSÓ DE SENT JORDI

Diumenge, a 7¹⁶⁶³ de maig 1617, feren la processó de sent Jordi, perquè lo dia no la feren per certes differències que tenien los del Centenar,¹⁶⁶⁴ perquè no·ls guardaven los privilegis. ¶^{262r}

¶¹⁶⁶⁰ Anaren però no s'hi quedaren, per un problema de protocol amb el regent. ¶¹⁶⁶¹ Segurament es tracta de Mas-

sarrojos. ¶¹⁶⁶² Cavalleria d'alçària mitjana. ¶¹⁶⁶³ A la línia, ratllat: «5»; a l'interlineat: «7». ¶¹⁶⁶⁴ Centenar de la Ploma.

1.389.

FOCH AL FORN DE SENT JUAN DE L'HOSPITAL

Dit dia de diumenge, a 7 de maig 1617, pegaren foch uns esclaus de Febrer, forner del forn de Sent Juan de l'Hospital, al corral de la llenya. Y'n cremaren més de dos-centes lliures.

1.390.

MORT DE SEMPERE, AJUDANT DEL RACIONAL

Dilluns, a 8 de maig 1617, morí Arsis Sempere,¹⁶⁶⁵ ajudant de racional de València. Y ya havia fet conjunt de dit càrrech a N. Ximenes, del carrer¹⁶⁶⁶ de Carnicers. Soterraren-lo dimats,¹⁶⁶⁷ a 9 de dit, en Senta Catalina de Sena, en sa pròpia sepultura.

1.391.

BASTONADES A UNS FRARES¹⁶⁶⁸

Un dia, infraoctava de la Assensió, lo colgero del col·legi del Seminari estava borracho y en la plaça de la Olivera arremeté a uns frares de Sent Francés al baxar de la Casa de les Farses. Y pegà de bastonades a dos frares de Sent Francés, y'l prengueren al borracho del colgero y li donaren sentència de açots y galeres. Y no la executaren, per prechs a una cosa tan mal feta.

1.392.

PLOURE Y NEVAR

Dimecres, a 10 de maig 1617, al matí començà a ploure gràcies a nostre Señor. Y ploqué casi tot lo dia y part de la nit y part del dia següent, y nevà en moltes parts del regne, en Andilla, Alcoy y altres parts,¹⁶⁶⁹ y molta neu cayguè.

Y havent plogut tanta neu, n'i hagué grandíssima falta¹⁶⁷⁰ en València. Y anava a sis la lliura.

¶ ¹⁶⁶⁵ Des de «Sempere» fins a «el carrer de Carnicers», subratllat en el text. ¶ ¹⁶⁶⁶ Tot seguit, ratllat: «d'en Sendra». ¶ ¹⁶⁶⁷ Entrada on hi ha tres línies subratllades, des del nom «Arcís» fins a «Soterraren-lo dimarts». ¶ ¹⁶⁶⁸ Entrada que figura es-

crita al marge esquerre, i que va ser afegida posteriorment. ¶ ¹⁶⁶⁹ A l'interlineat: «y altres parts». ¶ ¹⁶⁷⁰ Hi ha escrit, eixint-se'n del caixer del text i al marge dret: «...grandísima falta en València. Y anava a 6 la lliura».

1.393.

MORT DE CUCALÓ¹⁶⁷¹

Dijous, a 11 de maig 1617, a les huyt hores del matí soterraren en Sent Francés a Fabià Cucaló, señor de Càrcer, que morí en dit lloch. Y'l portaren de hallà a sa casa, que estava al bany de Sent Llorenç.

1.394.

MORT DE VICENTE DEL PRADO

Diumenge, a 14 de maig 1617, dia de Pascua de l'Esperit Sanct, al matí morí Vicente del Prado, ciutadà, en la plaça de Penarrojes, en la casa entrant al carrer de les Corredores. Soterraren-lo en lo monastir del Carme, en la sua famosa sepultura y capella. Tenia molta hacienda, y havia alcançat grans favors en lo señor rey y reyna, doña Margarita de Àustria. Y li havien fet moltes mercers y moltíssimes més ne rebera, <sinó> que no aspirava sinó ser benvolgut de tots y servir a tot lo món, ab los diners que havia alcançat.

Morí ètich y tísich y dexà una filla de 13 anys hereva. *Requiscat in pace. Amén.* ¶^{262v}

1.395.

Dilluns, a 15 de maig 1617, a les dotse hores tocadès soterraren al sobredit Vicent del Prado en lo Carme, *vide supra*.

1.396.

CONFIRMACIÓ

Dilluns, a 15 de maig 1617, segon dia de Pascua del Sperit Sanct, a les tres hores de la vesprada, en lo capítol de la Seu confirmà lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe.

1.397.

RIU

Divendres, a 19 de maig 1617, a la vesprada vingué lo riu ab sis arcades de aygua.

¶ ¹⁶⁷¹ Fabià de Cucaló, baró de Càrcer (València ? -València, 1617). Es va casar amb Anna Aguillar, i en enviudar d'aquesta amb Àngela Escrivà. Participà, com a membre del braç militar, en les Corts de 1604. Va ser justícia criminal de la ciutat de

València, membre del Consell i justícia civil. Com a literat cofundà, amb Bernat Català de Valeriola, l'Academia de los Nocturnos, on tenia el pseudònim «Horror». Vegeu en *Actas de la Academia...*, op. cit., pp. 19-20.

1.398.

ÓRDENS GENERALS

Disapte, a 20 de maig 1617, lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe celebrà órdens generals en la capella Mayor de la Seu. Y agué moltíssims ordenats, més de trescents, y [...] ¹⁶⁷² de tots órdens. Començaren ans de les sis hores del matí y acabaren a les quatre de la vesprada. Nostre Señor lo y pague.

Y eren les témpores de la santíssima Trinitat. Assistiren al pontifical lo archidiano Tàpia y lo degà Frígola.

1.399.

FURT EN VILACHOIOSA

Diumenge, a 21 de maig 1617, furtaren de la església de la vila de Vilachojosa lo santíssim Sacrament del sacrari. Y no saberen qui.

1.400.

MORT EN LO LLOCH DE MASANASA

Dilluns, a 22 de maig 1617, en lo lloch de Masanasa matà un marit a sa muller, y a un home que'l trobà.

1.401.

PROCESSÓ DEL CORPUS

Dijous, a 25 de maig 1617, dia del Corpus, feren la processó acostumada. Y ixqué la custòdia de la Seu a les huyt hores tocades de la nit y tornà a les nou y més de un quart. Acompanya-la tostemps lo reverendíssim señor archebisbe, y lo señor virey la mitat. Y lo señor archebisbe y lo señor marqués de Aytona ¹⁶⁷³ veren les festes de la finestra de micer Morlà.

1.402.

Y ¹⁶⁷⁴ aquest dia, en lo monastir de Sent Geroni de la Murta ¹⁶⁷⁵ fèu professió lo cèlebre doctor en Lleys, micer Christòfol Monterde. ¹⁶⁷⁶ ^{||263r}

¶ ¹⁶⁷² Espai en blanc. ¶ ¹⁶⁷³ Francesc de Montcada i Montcada (València, 1584–Goch, Alemanya, 1635) Segon marqués d'Aitana va ser ambaixador a Viena; canceller de la infanta-arxiduchessa Isabel Clara Eugènia, governadora de Flandes, on seria nomenat capità general de la flota; comandant en cap de les forces de terra i, en morir l'arxiduchessa, governador dels Països Baixos. Va escriu-

re també, entre d'altres obres: *Expedición de los catalanes y aragoneses contra turcos y griegos, Antigüedad del santuario de Montserrat* i la *Vida de Boecio*. ¶ ¹⁶⁷⁴ Entrada escrita al marge esquerre. ¶ ¹⁶⁷⁵ El monestir era de frares jeronis i estava sota l'advocació de Santa Maria de la Murta, al terme d'Alzira, i així es coneixia i es coneix actualment el lloc i les restes que en queden. ¶ ¹⁶⁷⁶ Vegeu la nota 257.

1.403.

COPIA DE UNA CARTA EMBIADA POR EL DUQUE DE OSSUNA,¹⁶⁷⁷ VISSO-
REY DE NÁPOLES, AL REY, NUESTRO SEÑOR

«Habrà una hora que recibí el despacho de Vuestra Magestad, en el qual se ha servido de screvirme que, por las intercessiones del papa y reyes de Francia y Inglaterra, ha puesto Vuestra Magestad, en manos de Su Sanctidad, el accomodamiento de las guerras de Lombardia. Y no ha querido esperar más tiempo a despachar este correo, todo lo que tardare tuviera por ruin conceto en mi propio, y así salgo d'él con esta brevedad.

Tengo por cierto que quando Vuestra Magestad trató de comprometer este negocio, no hubo noticia de la muerte de don Sancho de Luna, y del ruín estado en que se hallan las armas de Vuestra Magestad en el Piamonte. Es tan notorio, que en todas las hosterías de Italia, y de los demás reynos, es el principio y postre que dan a todos los pasajeros, no hozando ninguno d'ellos nombrarse vassallo de Vuestra Magestad.

Y quan aventajadamente se habla d'esto en Roma, verá Vuestra Magestad por las cartas que embió. Que la intención del papa, por su gran zelo y christiandad haya de ser sancta no lo dudo, sólo por sus buenas partes. Pero por razón de estado todo al contrario, pues: ¿quien ay que no le obligue agradar ¶^{263v} al que pretende mostrarse más generoso y juntamente con quien tiene mayor necesidad y obligación esa buena correspondencia? Éste es el duque de Savoya, que ya á començado a señorerarse a tierras sujetas al papa. Particularmente saviendo que apenas se halla hoy en Roma quien no tenga su partido, los que ni por miedo ni por obligación, paresciéndoles que cumplen con su reputación, arimándose a quien pretende poner en tan buen lugar.

Del rey de Francia le consta a Vuestra Magestad que no quiere, o no puede, estorvar los franceses que vayan en servicio del duque, y lo más cierto es ambas cosas. Y del de Inglaterra, que hablará en la paz y executará lo que estuviere mejor a consequencias presentes y futuras.

En todas tres partes tiene el duque correspondencia, y amigos de la suya, los buenos sucesos que le vienen acreditando su persona.

Supplico a Vuestra Magestad considere los efetos que d'esto pueden resultar. Y de entenderse que Vuestra Magestad antepone la quietud de Italia y su reputación, pues por conservarla havia de perder toda Italia y Espanya. Quanto y más, el camino que hay para que todo suceda es no permitir Vuestra Magestad el gran descuydo en cosas, que ningún hierro es pequeño y, en conociendo Vuestra Magestad, este desseo todo se assentará.

Muchos propornán a Vuestra Magestad quietud y descanso, acomodando ¶^{264r} estas guerras, y yo al contrario. Supuesto que no son con rey, que ynteressa en ellas inquietud y gastos de sus reynos y vasallos, sino con el duque de Savoya, que los mantiene con gente y hacienda agena, no

¶ ¹⁶⁷⁷ Pedro Téllez-Girón y Velasco Guzmán y Tovar (Osuna, 1574–Barajas, 1624), III duc d'Osuna, marqués de Peñafiel i cavaller del Toisó d'Or, fou un dels personatges més rellevants, des del punt de vista polític i militar, del regnat de Felip III. Va ser virrei de Sicília i Nàpols, estigué implicat en la conjura contra Venècia, i caigué en desgràcia amb la destitució del duc de Lerma. El seu amic, l'escriptor Francisco de Quevedo, va escriure una biografia sobre el duc, que restà manuscrita, el títol de la qual és bastant significatiu, i que tot

i la seua extensió, hem volgut reproduir: *Vida del sumo capitán, siempre glorioso y admirado don Pedro Girón, duque de Osuna, miedo del mundo, aclamación de las naciones, gloria de España, blasón de Flandes, freno de Italia, virey de Sicilia y Nápoles, desengaño de Venecia, restauración del Imperio, recuerdo a Roma, amaneza a Francia, castigo a Saboya, ruina de los turcos. Hoy cadáver de la venganza y la invidia, que aún en ceniza le temen y en el sepulcro le tiemblan. El más valiente soldado, el más leal vasallo, el más acceirado Governador, humano, generoso, pío, valiente.*

aventurando en ellos perder nada. Pues cuando Vuestra Magestad le quite sus estados los ha de bolver a sus hijos, qiuenta que deve de tener hecha muchos días ha. Y no lo es por reputación haver empesado un día contra las armas de Vuestra Magestad; si le sucede bién, adquiere crédito todo aquello que es inferior a Vuestra Magestad. Lo peor de todo es que al tiempo que hoy se harían estas paces sólo servirían de afrenta nuestra, ánimo y hosadía de los invidiosos de la monarchía de Vuestra Magestad y reynos, sujetos a su real corona, y en entender una cosa tan contraria a la verdad. Como si con menos hazienda no huvieran acabado diferentes empresas los reyes de Espanya; nada le faltara a Vuestra Magestad, sino querer disponer como se deve.

En Espanya faltan ya más a la obligación que tienen de bolver por sí y por su rey, que ocasión hay hoy como la que se tiene en las manos, pues la última en que se ha de conecer no sólo lo que valemos, pero lo que valdremos de aquí adelante. Y por cuyo exemplo se han de gobernar amigos y enemigos de Vuestra Magestad. Quien haze dificultoso en Espanya levantar diez mil hombres o quinse, como siendo la voluntad de Vuestra Magestad, dexara de ^{¶264v} inbiar sus hijos o bolver por la reputación de su rey y de su patria. Que le quеста a Vuestra Magestad más de mandarlo, y a todos los señores, que a su costa pongan en los embarcaderos la gente que Vuestra Magestad fuere servido.

Por ventura tiene Vuestra Magestad, como otros reyes, vasallos que no le obedescan con respeto y amor o puede haver duda en sus voluntades, y en que no pondrán sus vidas y haciendas por causas particulares del gusto de Vuestra Magestad. Quanto y más para una tan general, premios, honrras y mercedes, fáltanle a Vuestra Magestad para los que le sirven. Pues en sola la futura successión de las encomiendas, que Vuestra Magestad prové en España, quedaría premiada toda la noblesa d'ella, después de haver servido muchos años en la guerra, gobiernos, castillos y otras mil diferencias de onor. Qual principio tiene tal abundancia que Vuestra Magestad sí le sobrara gente, y trahera a su real servicio no sólo las naciones que le están sujetas, pero las que no lo son.

Vuestra Magestad se halla sin guerras en Flandes y paces con Francia y Ingalaterra y el Turco sin fuerça alguna y no sabremos salir de unas guerras con el duque de Savoya.

Vuestra Magestad mande que en Flandes se levanten 4500^{¶1678} borgoneses y balones y 1500 cavalleros. Ansí gente^{¶1679} nueva como de la cavalleria que Vuestra Magestad tiene, que los trayga a su ^{¶265r} cargo don Luís de Velasco; 1500 cavalleros ymbie d'este reyno con el príncipe de Abelino y el duque de Matalón y 8000 infantes, sin otros 1000 cavallos albaneses y 1000 hombres del batallón.

Mande Vuestra Magestad levantar en ocho días, en Espanya, 1000 hombres. Que si Vuestra Magestad me da licencia yo hiré a hazerlo y llevará 200 mil ducados, sin tocar a hazienda de Vuestra Magestad, que aquí tengo buscado quien me los dé sobre la mía. Verá con quanta puntualidad que he servido. Y con los que los pongo en Lombardía, que por el cuydado que puede dar a la armada del Turco, diez vajeles tengo ya en la mar, que se la dexarán este año si quiere intentar algo. Y juntos, con las esquadras de Vuestra Magestad, sitiarán a Venecia, pues el miedo de mis vajeles les haze hoy estar temblando.

Dirán a Vuestra Magestad que con que se han de sustentar este exército; júntelo Vuestra Magestad y con buena artillería y con orden a quien mandare lo sustente, que ellos lo sabrán buscar.

Nunca con mi parecer se començaron estas guerras de Italia, pero ya començadas no tiene^{¶1680} otro sino que se accaben, porqué a un el dexar las armas el duque de Savoya, le estaría mal en el estado que hoy se hallan.

¶¹⁶⁷⁸ Al text: «45». ¶¹⁶⁷⁹ A l'original, per error del dietarista: «gense». ¶¹⁶⁸⁰ Al manuscrit: «terne».

No me ^{¶265v} persuado dexarán de aprobar este parescer los consejos de Vuestra Magestad, dignos de mis propias obligaciones. Y sólo podrán contradézille los que por su corazón y fuerças juzgaren el de tan gran rey. Yo sólo soy un vasallo de Vuestra Magestad, y de los más perseguidos en mis actuaciones. Y hayer medí mis fuerças con el Turco¹⁶⁸¹ y salí también como la Liga. Y hoy hago lo propio con venecianos y me bastará el corazón el hazerlo para el servicio de Vuestra Magestad con todo el mundo, y rebolverle en una hora si fuere menester, y ponelle a los pies de Vuestra Magestad, que a los que juntare conmigo yo me los sabré buscar.

Guarde Dios a Vuestra Magestad felísimos años.

De Nàpols a 10 de abril, año 1617

El duque de Osuna»

La otra carta, que dicho duque scrivió a Su Sanctidad, a 31 de mayo, dicho año 1617, está escrita abaxo, en medio del calendario de martes a 14 de junio de dicho año (foli 269). ^{¶266r}

1.404.

CÒPIA DE UNA CARTA DEL CARDENAL SAPATA¹⁶⁸² ALS CANONGES Y CAPÍTOL DE LA SEU DE VALÈNCIA

«El señor don Jaime Juan Balaquer, canónigo de essa santa yglesia, me ha dado la carta de V.S., de los 29 de noviembre, y he olgado de que se offresca ocasión en que pueda dar muestra de lo mucho que desseo servilles.

Y que sea también en servicio de un tan gran siervo de Dios, como Francisco Gerónimo Simón, a quien todos quantos ojen la sanctidad de su vida y las maravillas que Dios obra en honrra suya, la respeten grandemente, y condenen¹⁶⁸³ la indevida emulación y inconsiderado proceder de los religiosos que quieren, con argumentos sophísticos, escurescer lo que Dios quiere que sea manifiesto y condenar las demonstraciones exteriores de que siempre han ussado los cathólicos en semejantes occassiones y hoy día se ussa dentro de Roma, sin ^{¶266v} pedir licencia a Su Sanctidad, con muchos que hasta agora no ha declarado la sede apostólica.

Si se deve hazer, o no, yo escrivo esto al señor arçobispo, y e echo los oficios que convienen. Y los continuaré en conformidad de lo que V.S. me manda.

Guarde Dios y accresciente el estado y personas de V.S., en Roma, a dos de febrero 1615. Besa las manos de V. S., su servidor.

El cardenal Sapata

Para el cabildo y conónigos de la Sancta Yglesia de Valencia.»¹⁶⁸⁴ ^{¶267r}

¶ ¹⁶⁸¹ El soldà otomà Ahmet I (1603-1617). ¶ ¹⁶⁸² Es tracta del cardenal Antonio Zapata de Cisneros y Mendoza (1550-1635), important i influent personatge en les corts de Felip III i Felip IV. Fill primogènit del I comte de Barajas, hagué de renunciar a la primogenitura per a ser eclesiàstic, cosa que va fer a favor del seu germà Diego. En acabar els seus estudis obtingué una canongia a Toledo, que comportava el càrrec d'inquisidor, la qual va canviar per una altra a Conca. També va ser bisbe de Cadis (1587), Pamplona (1596) i Burgos. Exercint aquest últim càrrec el nomenaren cardenal y protector general d'Espanya pel papa Climent VII, qui també li encarregaria traslladar les despulles de Francesc de Borja de Roma a Espanya.

Després va ser nomenat virrei de Nàpols (1620-1622). I el 18 de juliol de 1626 donà autorització perquè començaren les informacions sobre la vida, virtuts i miracles del cardenal Cisneros, per tal de beatificar-lo. Va deixar escrit un llibre titulat *Discurso de la obligació, en conciencia y justicia, que los preladados tienen en proveer las dignidades y beneficios eclesiásticos*. D'altra banda, també va censurar, l'any 1632, en el seu *Índice expurgatorio*, el capítol 36 d'*El Quijote*, concretament la frase: «...y advierte Sancho que las obras de caridad que se hacen tibia y flojamente no tienen mérito ni valen nada...». Vegeu <<http://www.studiolum.com/es/Silva6.htm>>.

¶ ¹⁶⁸³ Al manuscrit: «condenan». ¶ ¹⁶⁸⁴ Tot seguit i fins al final del foli, uns cinc centímetres en blanc.

1.405.

LO BISBE DE ELNA, NOMENAT CORNET

Dimats, a 30 de maig 1617, a les deu hores del matí pasà de camí lo señor bisbe de Elna. Y anava a la sua mà esquerra lo canonge de València, Bellmont, y son cunyat Panesi a la vora del strep. Y apossentà en casa de don Baltasar Vidal de Blanes,¹⁶⁸⁵ al carrer de Cavallers. Y deya's lo inquisidor Cornet, que era inquisidor de Múrcia. Y ans, en temps del conte de Vilalonga, era inquisidor de València.

Y restà dos o tres dies en València y pasechà ab dit canonge.

Y en arribar a Barcelona per sent Juan de juny, ans de conegrat morí.¹⁶⁸⁶

Y¹⁶⁸⁷ la mort de aquell dien que fonch convidat y menjà unes figues bacores¹⁶⁸⁸ ab neu refredades. Y dura-li dos dies la mala gana.

1406.

ENCONTRE: LOS CANONGES AB LO GOVERNADOR¹⁶⁸⁹

Dimecres, a 31 de maig 1617, *infra pagina sequenti*.¹⁶⁹⁰

Dimecres, a 31 de maig 1617, en la Seu de València aconegué, com també lo mateix lo any passat 1616, ab don Jaume Ferrer, governador. Y's que volent tancar lo santíssim Sacrament, com és costum, llevaren los faristols de davant los banchs en lo altar mayor, a hon acostumen llegir al santíssim Sacrament los señors canonges y capellans. Y estant adresant-se los ministres en la sagrestia, y apparellar-se los demés per a fer tal ministeri, lo dit don Jaume se va aseure al cantó de l'un banch, en dit altar mayor. Y vent los senyors canonges que estava, enviaren-li una embaxada ab lo mestre de cerimònies, mosén Barberà: «*Que su senyoria fuese servido de dexar aquel lugar vacuo para los señores canónigos, de quien era dicho lugar.*» Y respongué que «*Pues hallí se hallava estaria entre ellos, porque los que le vian no dixesen que se havia salido.*»

Tornada esta resposta, manaren los señors canonges que ningún capellà es mogués, sinó que tornasen lo faristol ad aquella part a hon estava dit governador. Y en continent se féu y manaren que tornasen a llegir capellans, com fins hallí havien fet. Y tornat lo faristol, y vent que ya los señors capellans volien fer¹⁶⁹¹ son ministeri de llegir, se n'yxqué dit governador. Y lo mateix attentà fer en lo any passat, y lo mateix feren.

¶ ¹⁶⁸⁵ Baltasar Vidal de Blanes, doctor en Dret, nascut el 1546, tot i que s'ignora la data del seu decés. Fou assessor de Governació i advocat patrimonial de sa magestat i, el 1606, l'encarregat de presentar un informe econòmic sobre el Reial Patrimoni. Posteriorment fou síndic del regne i ambaixador dels Estaments davant del rei sobre la causa de la beatificació del venerable Simó. El 1624 va ser empresonat a la Diputació i més tard al castell d'Alginet, per ordre del rei. Vegeu V.

GRAULLERA SANZ: «Baltasar Vidal Blanes», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 111 i 356. ¶ ¹⁶⁸⁶ Al marge dret, eixint-se'n del caixer del text: «de conegrat, morí». ¶ ¹⁶⁸⁷ Línies escrites al marge dret. ¶ ¹⁶⁸⁸ Al text: «bocores». ¶ ¹⁶⁸⁹ Entrada ubicada entre els folis 267v i 268r, quan hauria de figurar al 267r, si s'hi hagués seguit la cronologia. ¶ ¹⁶⁹⁰ A l'esquerre de dita línia hi ha un signe que ens permet d'identificar, en els folis posteriors, on és l'entrada. ¶ ¹⁶⁹¹ A l'interlineat: «volien fer».

1.407.

ABBAT DE VALLDIGNA PREDICA EN SANT SALVADOR. ABBAT DE VALLDIGNA PREDICÀ EN SENT MARTÍ AÑY 1605, A 16 DE GINER (*supra* foli 86)

Dijous, lo primer de juny 1617, dia de la octava del santíssim Sacrament, predicà en Sant Salvador don Geroni Salvat, abbad de Valldigna, persona de poca edat. Y predicà lo thema *Caro mea vere est cibus. Joannes 6*. Y va traure la estàtua de Nabucodonosor, molt ben acomodada, dient que lo cap tenia de or, lo coll de argent ettsètera. Y dix que los que havien predicat en los dies antecedents en la dita octava (fent la festa micer Gryssòstomo Aguilar),¹⁶⁹² eren persones de tantes parts y qualitats y que havien fet sermons exquisits, y que lo darrer, que era ell, era com la estàtua de terra, lo més vil y ignorant, y que era de fanch. Però com nostre Señor, ab lo mateix fanch havia donat llum y vista a un cego, també confiava, ettsètera.

Predicà curiosament, y ab gran gràcia, tot de la força y excel·lències de l'amor. Yxqué de la sacrestia revestit ab un hàbit ¶^{268r} blanch rosagant, ab un gich o fadrí que li portava de la falda, ab dos frares de la sua Orde.

Y, essent davant lo altar mayor, se agenollà fins a terra davant lo santíssim Sacrament. Y sens prenr benedició se n'anà a la trona, la qual estava entoldada. A saber és, la trona per davant y havia un drap de brocat, de l'ofici dels sastres, posat de través, y damunt de aquest drap y havia un drap de vellut carmesí, casi dos pams de terra, ab les armes del conte de Alaquàs, ab una àguila gran de mig a mig de la trona. Y enmig de l'àguila com a tres aches enceses. Y estava posat de manera que parexia, a la part de la gent, dos pams, lo drap dels sastres. A les espal·les tenia posada una cortina de vellut carmesí.

Dix la missa lo señor canonge Guardiola, ab diaques de la matexa església y ab un assitent ab capa de la Seu, dit mosén Ferrer.

Lo que's féu en Sent Martí quant predicà lo altre abbad de Valldigna, don Raphel Lloguí, està *supra*, en lo més de giner, a 16, any 1605.

1.408.

Anant¹⁶⁹³ a un soterrar a Sent Martí los capellans de Sent Thomàs, y portant la capa de cabiscol mosén Pere Royo, prevere, vingué lo fiscal del señor archebisbe ab dos nunciós, davant de tres cleros, que anaven al soterrar dins Sent Martí. [I] feren llevar la capa y bordó al dit mosén Royo. Y vestit ab lo roquet que portava lo portaren a la presó.

1.409.

ESCOPETADA A SENTJORDI DINS DE SA CASA

Divendres, a 9 de juny 1617, a les dos hores del matí tocaren grans colps a a la porta de la viuda de Christòfol Sentjordi, llister, que estava de casa al cantó del carreró de la Escola, que dien de Tristany, y ara del forn ¶^{268v} dels Sombrerers. Y ixqué lo fill de dita

¶¹⁶⁹² Vegeu la nota 1154, sobre Crisòstom Aguilar (1576-1629). ¶¹⁶⁹³ Entrada escrita al marge dret del foli 267v.

viuda, que es diu Geroni Sentjordi, que és estudiant, y axí com se assomà li desapararen una escopetada y li clavaren sis o set perdigons en la front. Y altres perdigons entraren al treginat¹⁶⁹⁴ y caygueren damunt del llit, y tres pilotes clavades en una biga del treginat.

Y volgué nostre Señor que no'l mataren; ans bé lo barber Navarro lo manifestà y va traure los perdigons del cap.

1.410.

VENGUDA DEL PRÍNCIP DE ÀSCULI, GERMÀ¹⁶⁹⁵ BASTART DEL SEÑOR REY

Dimats, a 13 de juny 1617, ya de nit, vingué a València lo príncep de Àsculi¹⁶⁹⁶ y aposentà en lo Real. Y dien que venia per orde de sa magestad a València. Era germà del señor rey,¹⁶⁹⁷ bastart, y li féu gran recolliment lo señor virey, duch de Feria.

1.411.

Y TORNADA DE DIT SEÑOR. Y ANASEN A SES TERRES DIVENDRES, A DOS DE OCTUBRE 1620, AL MATÍ

Dijous, a 15 de dit, a les sinch hores de la vesprada¹⁶⁹⁸ se n'anà dit príncep al castell de Xàtiva per orde del dit señor rey, y no pujà al castell. Ans bé estigué en la ciutat y aposentà en casa del señor de Yacor.¹⁶⁹⁹ Y chugava a pilota ab los cavallers de dita ciutat.

Y dimecres, a 2 de agost 1617, vingué a les oracions al palàcio Real y aposentà en ell. Y après estigué com a retret en lo hort del marqués de Moya, al carrer de Morvedre, fins que li vingué la lliuransa y absolució.

Y divendres, a 2 de octubre 1620, entre deu y onse del matí se n'anà a ses terres molt content y satisfet en honrra y estat, y millorat. ^{||269r}

1.412.

COPIA DE LA CARTA DEL DUQUE DE OSSUNA PARA SU SANCTIDAD EN NÁPOLES, 31 DE MAYO 1617¹⁷⁰⁰

*Beatísimo Padre*¹⁷⁰¹

Después que llegué a este reyno, entendí de diferentes personas la asistencia que venecianos davan al duque de Saboya contra las armas del rey mi señor, sin causa ni pretexto alguno con que puedan justificar semejante acción. Pues se le guarda inviolablemente todas las órdenes que Su Magestad tiene dadas a sus ministros, como ellos lo confessaran.

¶ ¹⁶⁹⁴ Teginat o sostre. ¶ ¹⁶⁹⁵ Tot seguit, ratllat: «del señor rey». ¶ ¹⁶⁹⁶ Deu tractar-se d'Antonio Luis de Leyba (1565-?), príncep d'Àscoli i de Sant Àngelo dei Lombardi, comte de Monza, nascut de la relació extraconjugual de Felip II amb Eufràsia de Guzmàn. Vegeu J. P. DUVIOLS/A. MOLINIÉ-BERTRAND,

Philippe II et l'Espagne, París, 1999, pp. 231-232.

¶ ¹⁶⁹⁷ Ratllat: «fill». ¶ ¹⁶⁹⁸ A l'interlineat: «a les sinch hores de la vesprada». ¶ ¹⁶⁹⁹ Possiblement es refereix a Aiacor, llogaret del municipi de Canals, a la comarca de la Costera. ¶ ¹⁷⁰⁰ A l'inici del foli, centrada dalt del text, una creueta. ¶ ¹⁷⁰¹ Ítem.

Assí se podrá ver de los que han llevado más las galeras y vaxelles, que han hido a Levante; pues no sólo no han vissitado los vaxelles que han topado suyos, con mercancías de judíos, turcos y renegados. Pero les han dado en necessidades el ayuda que les han pedido en este reyno. Y en el de Cicilia se les han concedido las extracciones de los que han querido sacar d'ellos con mucha largueza, habiendo offrescido cosas con que se pudiera haver reparado.

Y ya que tan descubiertamente acuden al duque de Saboya, y a valerse de turcos en las guerras que trahen contra el archiduque, me he hallado obligado a hazer alguna demonstración; bien es verdad sin orden de Su Magestad. No paresciéndome conveniente a su real servicio esperarla en cosas semejantes, he metido onse vaxeles redondos en el mar Adriático, y tomándoles una nave en ducientos mil escudos en mercaderías. Y voy socorriendo con todas las armas que me parecen necessarias, no les ^{||269v} he estorvado el tráfago ordinario de este reyno, porque fuera declararme por Su Magestad, y lo que asta agora é echo és una desorden bien intencionada.

Lo que suplico a Vuestra Santidad crea es que esta guerra no es contra christianos sinó en el nombre. Pues habiendo negado la obediencia a Vuestra Santidad, que sin ella ninguno puede ser cathólico, y si no fuesse assí perdido le he el respecto, echando de sus tierras una religión de tanto exemplo y doctrina y servicio en la Yglesia de Dios, como la Companya de Jhesús, y traýdo y pagado hereges de Francia, a servicio del duque de Saboya y de Olanda al suyo, profanando las iglesias de las tierras del archiduque, no sé a que se deva aguardar.

Y lo que yo desseo es averiguar de que religión son con licencia de Vuestra Santidad. Que se me mande declarar si estos son christianos quales son los moros y hereges.

Con la humildad que devo, no é escusado dar a Vuestra Santidad quenta de esto, como cabeça de la iglesia y por el servicio que hago al rey, mi señor, con que Vuestra Santidad quede enterado de todas las acciones que hazemos todos sus ministros y vassallos. Guarde Dios a vuestra Santidad felíssimos años.

De Nápoles, a 31 de mayo 1617.

El duque de Osuna

La carta que dicho duque escribió a Su Magestat, a 10 de abril de 1617, está arriba en las memorias de dicho mes, folio 263. ^{||270r}

1.413.

FURT EN PREDICADORS

Diumenge, a 18 de juny 1617, a migant prengueren en Predicadors, los frares, un estudi-ant que havia pres moltes de les voyes de la capelleta de sent Lluís Bertran. Y entregaren lo fadrí al regent.

1.414.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS

Dilluns, a 26 de juny 1617, y hagué corro de bous en la plaça de Predicadors. Assistí lo señor virey, duch de Feria, ab son famosíssim docer de brocat damunt de la finestra primera del cantó de la casa de Sapena. Y la Real Audiència, ab son cadafals, davall dita

finestra. Y lo governador al costat de la dita Audiència, ab son cadafals; lo bal·le, mestre racional en altre.

Los señors jurats assistiren en una postisa naya que feren en la casa del señor de Pamis, y ans de Serra, notari de la governació, y ara de N. Vinader, ciutadà, al cantó de la plaça de Predicadors. La qual naya estava rodechada de gelosies. Y dits señors jurats assistiren hallí sens ninguna insígnia. Feren-se moltes nayes, entoldades, per als comtes de Cocentayna [i] marqués de Aytona, que junts veren en una naya.

Los señors inquisidors veren dita festa en una exida de una casa del regent Sapena, al costat de dita casa gran, a hon vivia lo señor virey.

Torecharen don ¶^{270v} Geroni Corella, gendre *eo* cunyat del comte de Carlet, grandíssim ginet y destre en la sella, y lo fill segon de don Jaume Sorell, don Lluís.¹⁷⁰² Feren-ho animosament.

1.415.

Dimats, a 27 de dit, y hagué també corro de bous.

1.416.

Divendres,¹⁷⁰³ a 30 de juny 1617, en lo carrer de l'Empedrad, en una escaleta, hun home donà de coltellades a un frare de Sent Francés; y·l nafrà en la cara, espal·les y yllada, de dia, [a] lo carrer Empedrat, a l'hostal de la Carda.

JULIOL¹⁷⁰⁴

1.417.

MORT DEL DOCTOR GUARDIOLA,¹⁷⁰⁵ Y·LS SEÑORS JUTGES AB BARRETS DE DOL

Disapte, lo primer de juliol 1617, entre una y dos del matí morí lo il·lustríssim Juan Batiste Guardiola,¹⁷⁰⁶ doctor del Real Consell del Civil de la ciutat de València. Y y morí en lo seu hort, davant del monastir de Sent Sebastià, que l'havien portat per a convalèxer.

Y a les sis hores del matí lo portaren a sa casa, que estava en la plaça de Sent Jordi, casa del duch de Pastrana,¹⁷⁰⁷ parròchia de Sent Martí. Y ab provisió del señor official, Pere Anton Serra, lo portaren acompanyat ab dos capellans y la creu gica de Sent Juan del Mercat. Per ço que lo hort on morí era de la parròchia de Sent Juan.

(Fa advertir que lo dit dia que morí era dia de Capdañy, de la octava de sent Juan Batiste, essent de son nom.)

¶ ¹⁷⁰² Al marge esquerre, com a incís: «don Lluís».

¶ ¹⁷⁰³ Entrada escrita posteriorment, als marges esquerre i dret. ¶ ¹⁷⁰⁴ Subratllat. ¶ ¹⁷⁰⁵ Vegeu la nota 238.

¶ ¹⁷⁰⁶ Ítem. ¶ ¹⁷⁰⁷ Ruiz Gómez de Silva y Mendoza

(1585-1626). Tercer duc de Pastrana, va ser ambaixador a França i a Roma, mecenes de pintors i col·leccionista de tapissos. Es casà amb Leonor Guzmán, filla del duc de Medina-Sidònia.

Lo diumenge següent lo soterraren en la Seu. Anava la Real Audiència ab les mases cubertes de vels negres, y anaven junts, engramallats, lo germà del dit difunct, canonge, y lo gendre, don Carlos de Borja. Lo canonge a mà dreta y lo regent a dita mà, y don Ramon Sans a l'altra. Y après venia lo nét, don Vicent de Borja, acompanyat de dos auditors, y après Jusep Tous ab altres dos auditors. Digueren missa de *Requiem* en la capella de sent Pere.

Fa¹⁷⁰⁸ advertir que en dit hort, en lo any 1583, en lo mes de octubre *eo* nohembre, morí Ximeno, lo scrivà de la Sala. Y fonch soterrat en la Seu, per ser la Sala dels Señors Jurats de la parròchia de Sent Pere. Y feren pasar la tanda a tres sous y ara per lo consemblant se à demanat per part de Sent Juan del Mercat, per ser lo hort de dita parròchia, y per part de Sent Martí. Y per part de la Seu, per ser parrochià (*infra*, foli 279) de dita església. Que havent-hi exemplars se pagàs a rahó de tres sous! Y a 18 de juliol 1617, lo señor official Serra provehí lo mateix. ¶^{171r}

1.418.

CLÀUSULA DEL TESTAMENT DEL DOCTOR MICER JUAN BAPTISTE GUARDIOLA, CAVALLER Y DEL REAL CONSELL. ACCOMANAT A PERE TORROSELLA, NOTARI, EN 24 DE MARS 1617. DISPONGUÉ PER LA SUA ÀNIMA DE LA FORMA SEGÜENT

Primerament, marmessors al doctor Miquel Geroni Guardiola, canonge de la Seu de València, a don Carlos de Borja, a Ximén Pérez Sentgermà y a Jusep Tous, ab intervenció de Theodora Santgermà y de Guardiola y de doña Theodora Guardiola y de Borja, per a cumplir y effectuar les coses pies en lo dit testament, per aquell dispostes y ordenades, y les que concerniran y respectaran la sua sepultura y funeràries y lo descàrrech de la sua consciència.

Exceptades, emperò, aquelles que en dit testament dexarà a càrrech de l'administrador o administradors per dit testador nomenadors.

Sepultura en la sua capella de la Seu de València, sots invocació del gloriós pare sent Francés. Y vol ser soterrat ab lo escapulari del benaventurat sent Domingo y ab lo hàbit del pare sent Francés.

La qual sepultura vol y mana sia feta ab intervenció de la confraria de Nostra Señora de la Seu, de la qual és confrare, ab la menys pompa y solemnitat que los dits marmessors podran. Y que ¶^{171v} se li paguen a la confraria los sitis o capítol que deurà.

Ítem, que los andadors de dita confraria fassen la andana ordinària après mort de dit testador, y, convocant per a la sua sepultura los confreres, no criden ni nomenen, sinó ab les paraules següents: «A Juan Baptiste Guardiola,¹⁷⁰⁹ lo nostre confrare.» sens dir altra cosa alguna de cavaller, doctor en Drets, ni del Consell de Sa Magestad, sinó lo nom y cognom.

Y fent los marmessors lo contrari, los revoca de marmessors, y que tot lo que hauran gastat fins a sellavors vinga a son càrrech y no's pague dels béns de la sua herència, y sols reste per marmessor aquell que voldrà inseguir aquesta, ma voluntat.

¶¹⁷⁰⁸ Paràgraf que figura escrit als folis 270v i 279r. ¶¹⁷⁰⁹ Ítem.

Ítem, que quant lo porten a soterrar no'l porten a coll de hòmens, sinó en la forma que s'acostuma portar qualsevol home ordinari. Y que no fassen túmulo en la casa a hon morirà, ni en altra part alguna, sinó que essent mort posen lo seu cos en terra, y que en la yglésia a hon serà portat o soterrat no posen armes pintades, ni vayetes negres, ni canalobres de argent ab siris blanchs, sinó sols vint-y-quatre antorches grogues, ab los canalobres de fusta ordinaris. Y açò sots la matexa pena de revocació.

Ítem, que per a la sua sepultura sien convocats la Seu ^{¶272r} de la present ciutat, les parròchies de Sent Berthomeu, Sent Martí y Senta Catalina màrtir. Ço és, los preveres que de cascuna de les dites esglésies als dits marmessors parexera. Y que acompanyen lo seu cos vint-y-quatre gichs òrfens del gloriós sent Vicent Ferrer,¹⁷¹⁰ ab vint-y-quatre ac-hes tan solament, y no més.

Ítem, en continent que serà pernoliat *eo* als doctors que'l visiten parexerà estar en evident perill de la vida, vol y mana que en tal cas, enans que sia mort, si pot ser se diguen y celebren *eo* se comencen ha dir y celebrar —per la sua ànima y de sos pares y de les persones a qui tindrà obligació, y per a que nostre Señor li perdone los peccats y la pena que per aquells justament mereixia, y's servisca de donar-li bona fi y col·locar-lo en la sua santa glòria— les misses en los altars privilegiats, esglésies y monastirs que *in servis* se diran.

Y sinó's podran fer dir y celebrar, ans que passe d'esta vida en l'altra, vol y mana que's diguen y celebren en continent que serà mort, començant lo mateix dia que's faça la sepultura. Y que's continuen en los dies immediats següents, sens intermissió, fins ha ser acabades.

Y celebrant-se ab esta puntualitat se done a cada prevere o religiós tres sous y mig de caritat. Y si no's poguesen dir y celebrar en continent, ^{¶272v} après de la sua fi, sinó per discurs de dies; en tal cas vol que no's done de caritat, per cascuna de dites misses, sinó tres sous, y que en los albarans y cauteles que faran los dits sacristans, col·lectors, racionals o altres qualsevol persones a qui tocara, hagen de dir e individuar lo dia que començaran a celebrar y lo dia que acabaran.

60.¹⁷¹¹ Primo, en lo altar de la santíssima Trinitat de la Seu, xexanta misses de *Requiem*.

60. Ítem, en lo altar de la sua capella, en la Seu, sots invocació de sent Francés, altres 60 misses. Advertint que en la dita capella y altar se pose una ymatge o pateneta de les que yo tinch, per medi de la qual lo sacerdot, que dirà misa en lo dit altar, podrà guanyar la indulgència de traure una ànima del Purgatori.

70. Ítem, 70 misses en lo altar privilegiat de la església parrochial de Sent Berthomeu.

50. Ítem, 50 misses en lo altar privilegiat de la església parrochial de Senta Catalina màrtir, y si no y hagués altar privilegiat en lo altar de les Ànimes.

30. Ítem, 30 misses, ab sos misereres, en lo altar mayor de Sant Salvador, y en la sua parrochial.

60. Ítem, en lo altar privilegiat de la església parrochial de Sent Nicolau, 30 misses, y altres 30 en la capella de la santíssima Trinitat de dita església.

¶ ¹⁷¹⁰ Es refereix a la institució benèfica valenciana, recollida en el nostre Dret Foral, coneguda com Pare d'Òrfens, fundada per Pere el Cerimoniós, en el segle XIV, que tenia

com a objecte procurar faena, salari digne, i residència segura i honesta als orfes o òrfens. ¶ ¹⁷¹¹ El nombre de misses figura en xifres aràbigues al marge, tot i fent una mena de columna.

30. Ítem, 30 misses en lo altar privilegiat, si n'hi ha, de la església parrochial de Sent Thomàs, y sinó en lo de les Ànimes.¹⁷¹² ¶^{273r}
50. Ítem, 50 misses en lo altar privilegiat de Sent Andreu, y per los preveres de aquella.
70. Ítem, en lo altar mayor de la Minerva de la parrochial de Sent Martí, 70 misses de *Requiem* y vint-y-sinch del santíssim Sacrament.
100. Ítem, en cascú dels altars privilegiats de les esglésies parrochials dels gloriosos Juans, Sent Steve, de la Santíssima Vera Creu, de l'Archàngel Sent Miquel y del benaventurat Sent Lorens, vint-y-sinch misses. Y no havent-hi altars privilegiats, en los altars de les Ànimes o de Nostra Señora.
30. Ítem, 30 misses en lo altar privilegiat de la església de l'Hospital General, y no havent-lo-y, en lo altar mayor de la dita església.
20. Ítem, 20 misses en lo altar mayor de la església de Sent Juan de l'Hospital.
96. Ítem, en lo altar privilegiat del convent de Sent Domingo, de l'orde de Predicadors de la present ciutat, dos trentenaris del gloriós sent Vicent.
60. Ítem, 60 misses en lo altar privilegiat del convent del gloriós Sent Francés.
60. Ítem, 60 misses en lo altar privilegiat del convent de Nostra Señora de Jesús.
50. Ítem, 50 misses en lo altar de la capella de nostra Señora del Socós, fora els murs de València.
40. Ítem, 30 misses en lo altar privilegiat del convent de Sent Augustí y, no havent-lo-y, que's celebren en lo altar del gloriós ¶^{273v} sent Nicolau de Tolentí, y més deu misses en lo altar de nostra Señora de Gràcia.
50. Ítem, 50 misses en lo altar privilegiat del convent de Nostra Señora del Carme.
100. Ítem, en lo convent de la Cartuxa de Portaceli cent misses. Y en continent que serà mort avisen al dit convent, que té carta y concessió del gran don *eo* del capítol general del dit orde, axí de una missa de *Beata virgine Maria*, celebradora per *totum ordinem*, com de fraternitat y germania. Les quals concessions y cartetes se trobaran en lo scritori *eo* en los calaxos dels armaris dels studis. Y juntament, si serà menester, se envien per los marmessors per a que's fassen, en summa brevetat, les diligències que s'hauran de fer. Y lo que's gastarà en dites diligències se pague de la herència en continent.
30. Ítem, 30 misses en lo convent de Nostra Señora de Ara Christi, que és de la matexa orde de Cartuxa.
100. Ítem, cent misses en lo convent de Sent Felip, que és de carmelites descalços. Encarregant als pares religiosos, del dit convent, celebren ab lo privilegi que de son orde y religió tenen de traure ànima de Purgatori.
100. Ítem, cent misses en lo convent de Senta Mònica, de augustins recolets, en lo altar, y ab lo privilegi y concessió de traure ànima de Purgatori per cada missa.
60. Ítem, 60 misses en lo altar privilegiat de sent Francisco de¹⁷¹³ Pàdua, ¶^{274r} construït en lo convent de Sent Sebastià, de l'orde dels Mínims.
40. Ítem, 40 misses en lo altar privilegiat de sent Juan de Letran, construït en lo convent de Nostra Señora del Remey.

¶¹⁷¹² Davall la columna de les misses hi ha el total de les que figuren en cada recto del foli i en cada verso.

¶¹⁷¹³ A la part inferior del foli 273v, al marge esquerre, la suma total de les misses que hi figuren: 440.

40. Ítem, 40 misses en lo altar privilegiat, sots la matexa invocació de sent Juan de Le-tran, en lo convent de Nostra Señora de la Mercé.

25. Ítem, 25 misses en lo altar privilegiat del Seminari y Col·legi, les quals se diguen y celebren los dies que lo dit Col·legi té total privilegi.

30. Ítem, en lo convent y monastir de Sent Diego, que està en lo terme de Alfara, 30 misses.

20. Ítem, en lo altar privilegiat del convent de Sent Onofre, del gloriós sent Domingo, en lo terme de Museros, 20 misses.

Ítem, vol y mana que lo dia de la sua fi, o lo dia après següent, o quant més prest serà possible, ab que no pasen huyt dies, li sien dites per sa ànima y dels seus y de les per-sones a qui tindrà alguna obligació *eo* per les ànimes dels fets defuncts que nostre Señor serà servit, les misses y officis de mort següents, davall del qual offici de morts entonen missa, vespres, nocturno y los responsos y oracions acostumades, conforme la consuetut dels convents següents.

Primo, en lo convent de la Santíssima Trinitat, de religioses franciscas, un offici de mort. Ço és: vespres y nocturno.¹⁷¹⁴ ¶^{274v}

5.10.¹⁷¹⁵ Y al sendemà una missa cantada *De Trinitate* y, a la fi, que's diguen los responsos que's solen dir *Pro defunctis*.

5.10. Ítem, en lo convent de la Immaculada Concepció de Nostra Señora, lo mateix offici de morts y una missa cantada *De Conceptione*, ab orgue. Y a la fi los responsos ordinaris *Pro defunctis*.

5.10. Ítem, en lo convent de Senta Catherina de Cena, lo mateix offici de morts y una missa cantada de sent Juan Baptiste, ab los responsos ordinaris *Pro defunctis*.

5.10. Ítem, en lo convent de les Carmelites Descalces, una missa cantada de la santa mare Teresa, ab lo mateix offici de morts y responsos.

5.10. Ítem, en lo convent de la Zaydia, altra missa cantada del gloriós sent Vicent màrtir, ab lo dit offici de morts y responsos.

5.10. Ítem, en lo convent de Senta Tecla, lo dit offici de morts. Ço és: vespres y nocturno. Y al sendemà missa cantada del gloriós sent Jusep, ab los responsos de defuncts acabada la missa.

5.10. Ítem, en lo convent de Hyerusalem, una missa cantada de sent Francés, ab lo dit offici de morts y responsos.

5.10. Ítem, en lo convent de Senta Maria Magdalena, una missa cantada de sent Vicent Ferrer, ab sos responsos y offici de morts.¹⁷¹⁶ ¶^{275r}

5.10. Ítem, en lo convent de Sent Julià, una missa cantada de sent Nicolau Tolentí, ab lo mateix offici de morts y responsos *Pro defunctis*.

5.10. Ítem, en lo convent de Senta Anna, una missa cantada de sent Ignasi, bisbe y màrtir, ab les dites vespres y nocturno de defuncts y responsos a la fi de la missa.

5.10. Ítem, en lo convent de la Encarnació de Nostre Señor, una missa cantada de senta Lúcia màrtir, ab lo dit offici de morts y responsos ordinaris.

¶ ¹⁷¹⁴ A la part inferior del foli 274r, al marge esquerre, la suma total de les misses que hi figuren: 155. ¶ ¹⁷¹⁵ La xifra significa 5 lliures i 10 sous, el que

s'ha de pagar per cada missa. ¶ ¹⁷¹⁶ Al marge esquerre, a la part inferior, el total que s'ha de pagar de les misses: 44.0 lliures.

5.10. Ítem, en lo convent de Sent Christòphol, una missa cantada de *Omnibus sanctis*, ab les dites vespres.

5.10. Ítem, en lo convent de Senta Úrsola, una missa cantada de *Requiem*, ab sos responsos y offici de morts. Ço és: vespres y nocturno. (*ut supra*)

5.10. Ítem, en lo convent de Nostra Señora de la Sperança, una missa cantada de *Angelo Custode et de omnibus angelis*, ab vespres, nocturno de morts y responsos, a la fi de la missa.

5.10. Ítem, en lo convent del Peu de la Creu, una missa dels sants apòstols sent Pere y sent Pau, ab lo mateix offici de morts y responsos *Pro defunctis* a la fi de dita missa.¹⁷¹⁷

5.10. Ítem, en lo convent de Sent Gregori, una missa cantada del santíssim Sacrament, ab vespres y nocturno de morts, y responsos a la fi de la dita missa. ¶^{275v}

5.10. Ítem, en lo convent de les Capuchines, una missa de sent Antoni de Pàdua, ab lo mateix offici de morts y responsos a la fi.

Totes les quals misses vol y mana que se hajen de dir y celebrar dins huyt dies, après de la sua fi, ab diacha y subdiacha si podrà ser, y ab orgue. En aquelles, emperò, que segons lo ús sanct de la església se acostuma sonar orgue, y que per caritat al dit offici de morts y de les misses y responsos que se han de dir —dient-se dins los dits huyt dies après que serà mort—, se done a cascú dels dits convents sinch lliures y deu sous.

Y los que no podran pendre ni acceptar dita caritat en diners, se done aquella al protector o síndich de tal convent o que's distribuïxca en hallò que tindrà més necessitat lo tal convent, a voluntat de la superiora de aquell, sens obligar-la a dir ni celebrar lo dit offici de morts ni responsos, sinó en quant aquella voldrà.

Y en cas que alguns de dits convents no's poguesen celebrar los dits officis dins los dits huyt dies, sinó pasats aquells, vull y mane que en tal cas se donen tan solament quatre lliures y en los albarans que faran les superiores se haja de declarar lo dia que's digueren y celebraren, encarregant ses consciències als marmesors, per a que en continent que serà mort avisen.

Ítem, que cascuna de les religioses dels convents de ¶^{276r} Hierusalem, de la Trinitat, de les Carmelites Descalces, Senta Úrsola, del Peu de la Creu, de Sent Gregori y de la Concepció que voldran, li diguen cent vegades los set psalms penitencials per la sua ànima y dels fèls defuncts. Y que se'ls done dos diners per cascú, ab què's diguen dins huyt dies après de la sua fi, començant lo dia que en son convent celebrarà lo dit offici de morts.

1000. Ítem, après de la sua fi, per descàrrech de sa consciència y per algunes omissions descuyts: mil misses.

Ço és: en Sent Felip, cent; en lo convent de la Cartuxa de Portaceli, cent; en lo convent de Nostra Señora de Jesús, cent; en lo convent de Sent Francés, cinquanta; en lo convent de sent Domingo, cent; en lo convent de Nostra Señora del Socors, cinquanta misses. En la parròchia de Sent Berthomeu, cinquanta; en la església de Sent Martí, cinquanta; en lo convent de la Cartuxa de Ara Christi, cinquanta; en lo altar de la santíssima Trinitat de la Seu, 50; en lo convent de Hierusalem, 50, y vint-y-sinch en lo altar privilegiat de sent Juan de Letran, en lo Remey, y vint-y-sinch en lo col·legi de Sent Fulgenty, de l'orde de Sent Agostí, y cinquanta en lo altar de nostra Señora dels Desemparats.

¶¹⁷¹⁷ A la part inferior del foli 275r, el total a pagar per les misses: 44.0 lliures.

Volent se diguen en altars privilegiats, si els haurà, y per caritat se donen tres sous. Y que·ls marmesors no puguen ser compelits ha fer-les dir, sinó és sis mesos après de la sua fi. ¶^{276v}

200. Ítem, per les ànimes de les persones a qui tindrà obligació, conforme son testament, dos-centes misses en lo convent de Sent Felip y cent en lo convent de Senta Mònica, pagant de caritat dos sous y mig.

Ítem, diversos legats de caritats a molts convents, *pro vt in testamento*, y ha algunes esglésies.

Ita est Petrus Torrosella, notari.

Misses 2731.

Convents 93.10

¶^{277r} ¶^{277v} ¶^{278r} ¶^{278v}¹⁷¹⁸

¶^{279r}

1.419.

REVOCACIÓ DE SUBSTITUCIÓ AL CABISCOL DE SENT MARTÍ

Dijous, a 6 de juliol 1617, lo clero de Sent Martí, ab acte rebut per Francés Barrera, notari, revocà dos actes de admissió de percasos que féu a N. Montserrat, cabiscol de dit clero, lo hu en març, any 1613, y lo altre en lo mes de juny dit any 1617, contra voluntat del dit Montserrat.

Per ço que lo señor official y vicari general, Pere Antoni Serra, no volia que tals actes se feren. Y per no caure en sa desgràcia se feren dites revocacions.

1.420.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS

Dimecres, a 12 de juliol 1617, y hagué corro de bous en la plaça de Predicadors, bous de la marchal de València. Tals quals se poden ymaginar de batedors y marchal·lenschs. Sol-taren un cavall, que dien haver comprat los fusters de don Jaume Zorell; lo cavall sempre corregué solt del bou y lo bou se n'apartava del cavall, com enemichs. Y sols estigué solt ab un bou, y tantost lo varen traure donà què riure al teatro, vent que·ls fusters havien enganat lo teatro ab la fama de córrer lo cavall, que era vell y castís, y cansat de servir a son amo. Que crec que més estimarà morir en lo corro que tornar a ell.

Y dien tots que si y haguera govern en la terra havien de fer donar do-cents açots als fusters de la invenció y llevar-los los diners que havien tret enganant a la gent y donar-los a l'Hospital. ¶^{279v}

¶¹⁷¹⁸ El 277r i 277v, en blanc. No hi ha 278r, ni 278v.

1421.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS

Dijous, a 13 de juliol 1617, y hagué corro de bous en la plaça de Predicadors y foren bons. Y dien de un carnicer de València, que's dia Badia. Y mestre Ripoll féu una invenció com ha tartuga, plena de mànegues de cohets y de piules, que molts se n'anaren a ses cases socarrats, y sis fratel·los ab ses adargues y llanses plenes de piules y de cohets botadors.

Y com se desparà enjorn, no donà tant content com donara si fóra estat de nit, perquè moltíssim dels cohets de les mànegues puxaren per los cadafals y no donaven a tots content.

1.422.

UN COCHERO MATA UNA GICA

Dilluns, a¹⁷¹⁹ 17 de juliol 1617, entre sinch hores y sis de la vesprada, un borracho de cochero de Carlo Bartol, mercader, anant per lo carrer de Sent Vicent, devés lo portal, inadvertidament pasà les rodes de la galera de vi per la cara de una gica de huyt añys, filla de Martínez, sastre, a l'altre cantó de Sent Felip, en lo dit carrer de Sent Vicent. Que era grandíssima llàstima una gicha a tan polida.

Soterraren-la en Sent Martí dimats, a les sinch hores, en lo vas de la Minerva.

1.423.

MORT DE VIDAL, SECRETARI DE LA INQUISISIÓ

Diumenge, a 23 de juliol 1617, soterraren en Senta Catalina martre al secretari de la Inquisició, Vidal.

1.424.

VINGUDA DE RIU

Dilluns, a 24 de juliol 1617, entre nou y deu hores de la nit vingué lo riu gros y se'n portà les tres parts de la madera grossa que y havia en lo riu. ^{||280r}

1.425.

DEGOLLADA NA DESCALÇA EN SA CASA

Disapte, a 29 de juliol 1617, soterraren en Sent Martí la muller de Francés Descals, picaplets, que havia quatre dies que estava degollada *eo* acorada, nua y crua, damunt del

¶ ¹⁷¹⁹ Tot seguit, una xifra ratllada i il·legible.

llit de sa casa, al carrer de la Sequiola. Y estava prenyada de quatre mesos, segons dien, y podia moltíssim. Y la embolicaren en un llançol, y axí la posaren en la caixa, per lo mal olor.

1.426.

CASAMENT DE N. XALÓ, REPUDIAT

Dit dia de disapte, a 29 de juliol 1617, aconegué en Sent Martí que portaren de la Torre pres, a dita església, N. Xaló, fill de N. Xaló, velluter, per a desposar-lo ab una jove del carrer de Reglons. Y estant lo alguazil Orts ab lo dit pres més de tres hores en dita església, per molt que feren y induhiren a la dona yamay volgué desposar-se ab lo dit Xaló. Ans bé de ninguna manera lo volgué per marit, sinó que'l soltasen de la presó y-l dexasen anar, que no'l volia; cosa rara.

Y dien que era que dit Xaló estava pres per deutes. Y com la dona pensà que'l seu dot se havia de parar a lo que lo altre se havia jugat no li paregué, pres acort, de casar-se. Quisà per no veure's ab dot y maltractada del marit.

1.427.

MORT DEL FILL DEL COMTE DE BENAVENT

En estos dies tingué gran encontre lo de Saboya ab lo exèrcit del rey Phelip. Y mataren, entre altres, al fill del gran señor comte de Benavent, dit don Alonso. ¶^{280v}

1.428.

TORNADA DEL PRÍncep DE ÀSCULI

Dimecres, a 2 de agost 1617, a les oracions tornà de Xàtiva lo señor príncep de Àsculi y aposentà en lo Real. Y vingué a València dimats, a 13 de juny, dit any 1617.

1.429.

JUBILEU PLENÍSSIM. Y A 26 DE OCTUBRE 1608 SE'N PUBLICÀ ALTRE

Diumenge, a 6 de agost 1617, se publicà un Jubileu pleníssim concedit per lo sent papa Paulo quint, a 12 de juny en Roma. Y als hòmens senyalà lo reverendíssim señor archebisbe <als hòmens> per a fer les estacions a Predicadors, a l'Hospital y a Hyerusalem, y a les dones lo Peu de la Creu, Senta Úsola y Senta Tecla.

Y en un dia se podia guanyar, vissant les¹⁷²⁰ esglésies nomenades.

¶ ¹⁷²⁰ A la línia, ratllat: «una»; a l'interlineat: «les».

Y dimecres, divendres y disapte d'esta primera¹⁷²¹ semana foren fèriats y no y ha-
gué negociis. Y·ls de la segona semana no foren fèriats.

1.430.

SECCA DE RIU

Estos dies estava lo riu tan sech que parexia rambla.

1.431.

MORTES DOS DONES

Dimats, a 8 de agost 1617, a la matinada trobaren dos dones degollades al cap del pont de
la Mar, y molt mal aparellades.

Y, a 9 de setembre 1617,¹⁷²² penjaren un moro, y·s tornà christià (*pro ut infra*) dit dia.

1.432.

CRIDA DE LA CIUTAT

Dimats, a 8 de agost, féu crida la ciutat que ningú fes fahena públicament los tres dies. Y
que ningún coche, en havent dinat, pasàs per a hon à de anar la processó.

Y dits tres dies foren fèriats per a negociis: dimecres, divendres y disapte; perquè
dijous era festa y dia de sent Llorens.

1.433.

PEDRENYALADES AL COLCHO DE MICER GARCIA

Dimecres, a 9 de agost 1617, venint micer Garcia de la sua alqueria, que està devés la Creu
Esmochada, en lo seu colcho, muller y criades, yxqueren uns hòmens essent ya a prima
nit, li tiraren tres o quatre pedrenyalades y li nafren la muller, criades y colchero. ^{281r}

1.434.

PROCESSÓ PER LO SANTÍSSIM JUBILEU. ALTRE JUBILEU PLENÍSSIM A 5 DE
ABRIL 1620

Diumenge, a 13 de agost 1617, a les sinch hores de la vesprada ixqué la processó de la
Seu a Predicadors per lo Sant Jubileu. Y anà per Senta Tecla, carrer de la Mar, entrà per

¶ ¹⁷²¹ A partir d'ací i fins al punt i a la línia, el text és escrit al marge dret. ¶ ¹⁷²² A l'interlineat: «1617».

la porteria y per la claustra al chor, y yxqué per la porta principal. Y a l'altar mayor se féu la estació ab tres oracions y lo psalm *Voce mea ad dominum clamavi*, encara que no y hagué qui respongués al prelat, sinó un capellà, que·ls cabiscols, a qui tocava, se n'havien pasat havant en la processó.

Y lo santíssim Sacrament estava patent y los frares de Predicadors yxqueren a la plaça a rebre la processó y no y anaren en ella.

Acompanyà la processó lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe vestit de pontifical, ab los dos assistents, lo archidiano Tàpia y don Baltazar de Borja, y lo señor virey, jurats y moltíssima gent seguia.

Y lo señor prelat se returà¹⁷²³ en Predicadors y lo señor virey y jurats se'n tornaren a la volta de la processó, que tornà per lo foçar de Benimaclet als Santets, confraria de Nostra Señora, per casa lo marqués de Guadalest, Carneceries Noves, y entrà en la Seu per la porta del Palau.

1.435.

MORT¹⁷²⁴ DE LA SEÑORA DE ALBOY¹⁷²⁵

Y dit dia morí doña Anna Maria Vives y de Sans, muller de don Juan Sans, señor de Alboi, fill de don Pedro Sans, regent del Supremo. Fonch soterrada en la Seu, en la capella del pare d'ella.

1.436.

TRABUCATS COLCHOS EN LO RIU

Dimats, a a 15 de agost 1617, a la vesprada se trabucaren dos colchos en lo riu. Y unes dames se veren en gran perill dins de la aygua.

1.437.

SÍNDICH DE VALÈNCIA A MASQUEFA

En est mes feren síndich de València a N. Masquefa, que fonch mustaçaf en lo any 1616. ¶^{281v}

1.438.

CONVOCACIÓ AL PEU DE LA CREU

Dimecres, a 23 de agost 1617, vespra de sent Berthomeu, fórem convocats de Sent Martí, a la processó de nostra Señora, al monastir del Peu de la Creu y Sent Juan de l'Hospital.

¶ ¹⁷²³ Aturà. ¶ ¹⁷²⁴ Al marge esquerre, prova de ploma. Tota l'entrada és escrita ocupant el marge dret i es-

querre. ¶ ¹⁷²⁵ Alboi, llogaret del municipi del Genovés, comarca de la Costera.

Y aguardant que vinguesen los capellans de Sent Juan del Mercat, de hon era lo monastir, vingueren. Y portaven vestits diaches y ministres y dos capellans per als ventalls y dos per als encensers, ab dalmàtics.

Y les monjes no volguerem que·ls de Sent Juan anasen los ministres de aquella manera, sinó que anàs lo capellà que elles tenien —que·ls servix en dita església— anàs enmig dels diaches. Y·ls de Sent Juan contradiren y no volguerem. Y axí se n'anaren sens fer la processó, y nosaltres ens ne tornàrem també.

1.439.

SOTERRAT UN COS DE TORRENT A VALÈNCIA

Dijous, a 24 de agost 1617, portaren en avent dinat,¹⁷²⁶ al portal de Sent Vicent, lo cos de mestre Lluís, manyà, que era anat a convaléixer a Torrent y morí hallà. Y no entraren los capellans de Torrent ab lo cos, sinó que anaren dos capellans de Senta Catalina, de hon era lo mort parrochià, a cavall fins al portal.

Y hallí reberen lo cos, que·l portaren a sa casa, al carrer dels Manyans, ab un atahüt, dins un colcho de lloguer. Y hallí estaven los demás capellans de Senta Catalina y dotse de Sent Martí.

Y·l soterraren en lo vas del sant Crucifici, sens dir vespres de morts. ¶^{282r}

1.440.

PENJADA UNA DONA EN LO FOÇAR DE SENTA CATALINA

Disapte, a 26 de agost 1617, se penjà la filla del focer de Senta Catalina martre, en lo foçar de dita església. Y aquest dia corregueren dos vaques en lo carrer de Manyans.

Y penjà's en lo foçar de dita església.

1.441.

BODES DEL FILL DEL CONTE DE ANNA

Dilluns, a 28 de agost 1617, dia del gran doctor de la església, sent Agostí, oÿren missa nuptial lo fill de l'il·lustre comte de Anna y la filla de Pere Antoni Matheu, neta de la señora de Manisses.

Y feren les bodes en casa de dit señor conte, a les Pujades.

¶¹⁷²⁶ A l'interlineat: «en avent dinat».

1.442.

RECEPTA CONTRA MAL DE YLLADA¹⁷²⁷

Recepta ordenada per lo doctíssim doctor N. Matheu,¹⁷²⁸ cathedràtich en Medicina de la Universitat de València, per al mal de yllada.

Primo. Pendre deu onses de oli comú y posar-i un manoll de ruda y una escudella de vi vermell. Y bollir-lo y posar-o en lo ses en ayuda.

Ítem. Pendre una escudella de aygua de fenoll bollida y dos onses de mel rossat, colat y tibio. Y pendre'l per la boca.

Ítem. Pendre oli de alacrans y oli de ruda, de cada cosa una onsa; greix de ànet, miga onsa, y una poca de sera blanca y mesclar-o. Y, calentet, untar-se'n la part de la yllada.

Recepta: *olei escorpionum et rustasci 3 onces, et agungiernatis 3 onces serepaumme et fiat limitien.* ¶^{282v}

1.443.

MOTÍ EN LA COMUNA. Y AÇOTAREN-NE NOU, A 15 DE SETEMBRE

Dilluns, a 28 de agost 1617, en la nit, en la pressó Comuna de Sent Arcís y hagué gran motí en los presos per fugir que, sinó foren a tan promptes en la determinació y aguardaren ser més a la matinada, casi els reïxquera com volien.

Y divendres, a 15 de setembre 1617, ne açotaren nou dels del motí.

SETEMBRE

1.444.

MORT DE UN LLIBRER

Divendres, lo primer de setembre 1617, a les deu hores de la nit mataren a les espalles de la Creu Nova, en la placeta de Carn y Cols,¹⁷²⁹ a Pere Garcia, llibrer.

¶¹⁷²⁷ Ben sovint, als protocols notariais dels segles XV, XVI i XVII, figuren anotades receptes etnomèdiques, conegudes popularment com receptes remieres o guaridores, pròpies per a l'automedicació. Per tant no és gens estrany que, sent mossén Porcar fill de notari, en el dietari en figuren algunes, concretament a les entrades 1.442, 1.525, 1.685, 1.740, 2.689 i 3.042. Sobre aquest tema vegeu Laureà PAGAROLAS I SABATÉ: «Recull d'anotacions esparses dels protocols notariais barcelonins», en *Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya, en honor a Raimon Noguera*, Barcelona, Fundació Noguera, 1988, pp. 59-90, com també José PERTAGÁS RODRIGO: «Efemérides notariales», *Anales del Centro de Cultura Va-*

lenciana, núm. 4, València, 1931, pp. 1-20. ¶¹⁷²⁸ A l'obra de V. XIMENO: *Escritores del Reyno...*, op. cit., tom I, p. 329, hi figura un Francisco Matheu natural de Xàtiva i catedràtic de Matemàtiques de la Universitat de València, però no de Medicina, autor de *Anti-Pronóstico á las victorias que se pronostica el Eminentísimo Cardenal Duque Par de Francia, Juan Armando Richelieu contra la Magestad Católica*, València, 1636, i del manuscrit, segons Esquardo, de *Vida y martirio de las Vírgenes Justa y Alexandra, fámulas del Apostol San Pablo, hijas de Xativa*. ¶¹⁷²⁹ Podria ser un dels extrems del carrer de Carn y Cols, un pany del qual era la paret de llevant del Col·legi del Patriarca, carrer que incidia perpendicularment en el de l'Hostal de

1.445.

RIU GROS. LA FONT PLENA DE AYGUA. DESASTRE EN SENT STEVE

Disapte, a 2 de setembre 1617, a les sinch hores de la vesprada vingué lo riu gros, y portava nou arcades y anaba crexent.

Y la font de Sent Juan de Ribera, feta per la ciutat, se umplí per lo escorredor del riu fins los banchs, per igual de dita font.

Y aquest dia, a la vesprada caygué un fadrí de dalt de la obra de Sent Steve, y no morí.

1.446.

CANYES A LES PUJADES

Diumenge, a 3 de setembre 1617, a la vesprada y hagué joch de canyes en lo carrer de Pujades, per lo casament del fill del comte de Anna.

1.447.

RECTOR DEL STUDI, CANONGE PELLICER

Dijous, a 7 de setembre 1617, prengué possessió de la rectoria del Studi, al matí, lo canon-ge Pellicer.

1.448.

PENJAREN A TORRENTÍ DE RUÇAFA, PER UNA PISTOLÀ QUE TIRÀ A DON GERONI NUNYES

Dit dia penjaren a Vicent Torrentí, llaurador de Ruçafa, per haver desparat, anys passats, una pistola a don Geroni Nunyes en lo carrer de Cavallers. Y dien que per orde del comte de Cocentayna, don Gastó Corella.¹⁷³⁰

Y la y tirà dimecres, a 6 de octubre 1610. ¶^{283r}

1.449.

PROCESSÓ DE NOSTRA SEÑORA DE MONTSERRAT

Divendres, a 8 de setembre 1617, dia de la Nativitat de Nostra Señora, feren processó lo hermità de Nostra Señora de Montserrat, prop del portal de Ruçafa, ab la paròchia

la Nau. Vegeu l'obra *El plano de Valencia de Tomás Vicente Tosca (1704)*, de Joan J. GAVARA PRIOR –coordinació

científica–, publicat per la Generalitat Valenciana el 2003, pp. 232–233. ¶¹⁷³⁰ A l'interlineat: «don Gastó Corella».

de Ruçafa, Sent Andreu y Sent Martí. Y prengueren la volta per la muralla y baxaren per lo carrer Nou de Ruçafa *eo* dels Peixcadors al pont de les Ànedes. Y pujaren carrer amunt, devés lo portal, y entraren en dita capella *eo* hermita *eo* confraria de Nostra Señora de Montserrat.

1.450.

SENTÈNCIA DEL MORO QUE'S TROBÀ EN LO MATAR A LES DONES EN LA RAMBLA, DIMATS A 8 DE AGOST 1617. Y COM SE TORNÀ CHRISTIÀ Y'S BATECHÀ

Disapte, a 9 de setembre 1617, portaven a migjorn a sentenciar en un carro, ab un braser de foch y dos tenalles, a un moro sclau de Borràs, apotecari, que estava al Toçal, que's dia Amet. Per haver mort, ell y altres, a unes dones en la Rambla, prop lo pont de la Mar; que axí o dia la crida. Y, atenallant-lo, parà davant de Sent Martí y hallí féu senyal y prometé a frare Vidal, de Sent Francés, ab altres que en dit carro anava, que volia ser cristià y batechar-se, com fins ad aquella hora anava molt pèrfido. Y fonch nostre Señor servit de il·luminar-lo y regonéixer-se.

Y essent davant la casa del comte de Bunyol lo entraren hallí y'l catechisaren. Y, consultat lo señor ordinari, lo portaren a peu a la porta mayor del gloriós Sent Nicolau. Y per la multitud de la gent tancaren les portes de dita església ¹⁷³¹ y dexaren lo postich de la dita ¹⁷³¹ porta mayor ubert. Y hallí lo tornà a catechisar lo señor vicari Gràcia; y'l batechà solemníssimament, com a un infant. Y fonch padrí lo señor comte de Bunyol, don Gaspar Mercader, y sa nora, filla de don Giner. Y acabat de batechar lo abrasà dit señor comte y també lo cèlebre doctor del Real Consell, Tàrrega, que hallí es trobà, ab moltes llàgrimes en los seus ulls y en los de demés.

Per a batechar-lo li posaren una camisa, perquè com lo atenallaven anava descubert, en panyos.

Y'l tornaren per lo mateix camí, y'l entraren en una casa. Y hallí lo dit doctor Tàrrega lo tornà a confessar sobre lo mateix delicte. Y diuhen que ratificà en lo que ya havia dit en lo procés enans, y'l tornaren a pujar en lo carro y no l'atenallaven. Y'l pujaren al supplici, y ab grandíssim esforç y ànimo morí com a cristià, que la gent, de tanta alegria y content, plorava. Y ans de llançar-lo li dix lo pare teatino —dia's Séspedes, lo teatino—¹⁷³² [sí] lo que havia dit y testificat en lo procés, ans dels torments, y après, era veritat. Respongué que sí. La qual interrogació paregué mal a moltíssims, per haver inculpat a un albarder, que's dia Miquel, de hallí, del Toçal. Y posaren-li nom Christòp-hol Augustí.

Y dimats, a 8 de agost, 1617, feren lo cas, *pro ut supra*. Y son amo, Borràs, lo féu soterrar en lo foçar de Sent Juan del Mercat, en una foça que feren.

¶ ¹⁷³¹ A l'interlineat: «dita». ¶ ¹⁷³² Al l'interlineat: «dit Séspedes, lo Teatino»; i al marge esquerre, com a incís: «dias Séspedes, lo Teatino».

1.451.

AÇOTAREN NOU HÒMENS DE LA COMUNA

Divendres, a 15 de setembre 1617, molt vespre, açotaren nou hòmens de la presó Comuna. Perquè eren, segons dien, dels que volien rompre la presó a 28 de agost 1617.

1.452.

MORT DE MIQUEL MARTÍNEZ, ALBARDER

Dilluns, a 18 de setembre 1617, penjaren a Miquel Martínez, albarder, que matà les dones en la Rambla, dimats a 8 de agost pasat, juntament ab lo moro de Borràs, apotecari. Y li entoldaren la força com si fóra persona que u merexia, essent un albarder esquerer y de no molt bona disposició, y qui induhí al moro que matàs l'altra. Y cert que s'admirava la gent de una sentència tan fluxa, que havent comés un tan atosísim y inhumà delictes no fesen exemplar sentència. Y principalment, com dien, havent-se jagut en la Rambla ab ella y en peccat mortal, que lo moro no merexia de cent parts tant lo càstich com aquest inhumà, y donar-li sepultura, essent home de tan mala fama.

Déu lo haja perdonat.

1.453.

AÇOTS A SIS

Divendres, a 22 de setembre 1617, açotaren quatre hòmens y dos dones. Y dien que per lladres. Les dones anaven davant.

1.454.

ÓRDENS EN SENT CHRISTÒFOL

Disapte, a 23 de setembre 1617, celebrà ordens particulars en la església y monastir de Sent Christòfol lo reverendíssim señor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos. ||^{284r}

1.455.

COLTELLADA A BOIX

Diumenge, a 24 de setembre 1617, a la nit pegaren, dins sa casa, una coltellada per la cara a Lluís Boix, apotecari del portal de Serrans. Y a nou de octubre lo soterraren.

1.456.

TRASLATIÓ DEL COS DEL BEAT NICOLAU FACTOR

Dilluns, a 25 de setembre 1617, a la vesprada traslladaren lo cos del señor fray Nicolau Factor de una caixa en l'altra. Trobaran-se los tres síndichs dels staments y de València. Tancaren-lo en una famosa caixa ab sinch claus, y cada síndich una. Y lo señor virey, duch de Feria, ab la duquesa, que s'i trobaren ab alguns de la guarda, y eren poch. Y lo hu dels de la guarda, que's dia N. Prats, que u veu, m'o contà, y'm donà una poca terra de la del cos de dit benaventurat, que estava en la taula que dit cos yasia, y un trosset de vellut negre ab què dit cos estava embolicat. *Ipse intercedat pro nobis.*

1.457.

JUBILEU EN SENT MARTÍ

Dimecres, a 27 de setembre 1617, dia de sent Cosme y Damià, Jubileu pleníssim en Sent Martí. No feren crida, com se acostumava en los anys 1613 y 1614. Ni en lo dia de sent Juan pasat, present any, no la feren. Y est dia de 27 obriren lo sacrari.

1.458.

MUSTAÇAF, GERONI ALFONSO¹⁷³³

Divendres, a 29 de dit, fonch mustaçaf Geroni Alonso, fill de Dionís Alonso,¹⁷³⁴ scrivà de la Sala. ¶^{285r}

OCTUBRE¹⁷³⁵

1.459.

VESPRES DE LA BEATA TERESA¹⁷³⁶

Dimecres, a 4 de octubre 1617, dia del seràphic sent Francés, a vespres segones, manà lo reverendíssim señor archebisbe que, a capitula de dites segones vespres, fésem de la beata Teresa del comú de les Vèrgens —y axí u féu la Seu y altres— y a l'endemà missa, com a doble del comú. Y est any se començà a celebrar, encara que y havia molts que filosofaven que no essent santa nomenada per lo papa fesen semblants officis de doble. Però *Obedire prepositio tanquam a deo missis*, diu sent Pau, en *Noli judicare si non vis errare*.

¶¹⁷³³ Vegeu la nota 1131.

¶¹⁷³⁴ I també notari. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Dionís Alonso», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 105.

¶¹⁷³⁵ A l'inici del foli, centrada, una creueta. I subratlat: «Octubre 1617». ¶¹⁷³⁶ Santa Teresa d'Àvila.

1.460.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS

Dilluns, a 9 de octubre 1617, feren la processó de sent Dionís. Y lo justícia criminal, qui era N. Ciffre, portava lo drach y portava espasa daurada. Y lo señor doctor Escolano¹⁷³⁷ predicà «La conquista de València», segons estava en *Los privilegis de València*: «Al principi Nos estàvem en Alcanýs, ettsètera.»

1.461.

JURA DE ASSESOR MICER SALINES

Disapte, a 14 de octubre 1617, jurà en casa de don Jaume Ferrer, governador, per assessor, micer Salines. Que estava de casa a la plaça de Vil·larasa, en casa del señor de Masalavés. Y de casa lo acompanyaren molta gent a casa lo dit governador y après anà lo dit governador ab ell a audiència. Y l portava a mà esquerra. Y al pujar al Tribunal, primer puchà lo governador ettsètera. ¶^{285v}

1.462.

FESTA DE SENT BERTRAN.¹⁷³⁸ B.

Dilluns, a 16 de octubre 1617, a la vesprada féu la ciutat de València crida que lo dijous següent, que seria a 19 de dit, se fia la festa de sent Bertran y que's guardàs com lo dia de diumenge.

1.463.

A.

Diumenge, a 15 de octubre 1617, manà lo señor archebisbe en les trones de les esglésies que, atès que en anys passats la ciutat de València, en Consell General, havia votat guardar lo dia y festa del beato fray Luís Bertran, a 10 de dehembre 1608,¹⁷³⁹ que's guardàs també com ha festa manada com a patró. Y que's celebràs *doble prima clasis*.¹⁷⁴⁰ Y après dilluns, a 16 de octubre 1617 (*pro ut supra*).

¶¹⁷³⁷ Gaspar Escolano (València, 1560-1619). Va ser sacerdot, historiador, ciutadà de València, llicenciat en Teologia, predicador de la ciutat i rector de la parròquia de Sant Esteve, i un dels cofundadors de l'Academia de los Nocturnos —on tenia el pseudònim «Luz»—; cronista del Regne i autor de les obres *Décadas de la historia de la insigne y coronada ciudad y Reino de Valencia*; *Omnium Decretorum quae in Valentinis Synodis statuta sunt a tempore D. D. Thoma à Villanova...*, i *Libelli duo, quorum unus inferibitur, Sermo panygiricus, sivè de Laudibus*

D. Pauli... a més de poemes i discursos. Vegeu V. XIMENO: «Gaspar Escolano», en *Escritores del Reyno...*, *op. cit.*, tom II, pp. 281-283, i *Actas de la Academia...*, *op. cit.*, tom I, pp. 20-21. ¶¹⁷³⁸ Al marge, davall del títol de l'entrada hi ha una «B», segurament per a indicar que aquesta entrada va després de la següent, que duu una «A», atès que la «B» és del 16.10.1617 i la «A» és del 15.10.1617. ¶¹⁷³⁹ Al marge esquerre, com a incís: «a 19 de dehembre 1608». ¶¹⁷⁴⁰ Al marge esquerre, com a incís: «que's celebràs doble prima clasis».

Y axí mateix manà, en dit edicte y mandato, despachat a 16 de octubre 1617, que a 4 de nohembre se fasa offici de sent Carlos Borromeo, archebisbe de Milà, de offici de confessor pontífice semidoble.

1.464.

FESTA DEL BEAT FRAY LUÍS BERTRAN. Y A 31 DE AGOST 1608 SE FÉU LA FESTA Y PROCESSÓ DE LA BEATIFICACIÓ Y OCTAVA

Dijous, a 19 de octubre 1617, dia del beat fray Luís Bertran —se guardava dita festa— feren solemne offici en lo monastir de Predicadors. Predicà lo reverent fray Vicent Gómez,¹⁷⁴¹ assistí-y lo señor virey y jurats. Y a la vesprada feren solemne processó ab la ymatge de dit beat, fins al cantó de casa del Regent Mayor. Y fins a la casa dels Vallterres anaren los sis señors jurats, ab lo señor governador y ab lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe. Y frare Cucaló,¹⁷⁴² prior, portava la capa. ¶^{286r}

1.465.

MANDATO¹⁷⁴³ DE L'IL·LUSTRÍSSIM Y REVERENDÍSSIM SEÑOR ARCHEBISBE DE VALÈNCIA, QUE·S GARDE Y MANA LA FESTA DEL BEATO LUÍS BERTRAN, A 19 DE OCTUBRE CASCUN AÑY

Nos, don fray Isidoro Aliaga, por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostólica arzobispo de Valencia, del Consejo del Rey, Nuestro Señor ettsetera. A todas y qualesquiera personas, de qualquier estado y condición que sean, así eclesiásticas como seculares d'esta ciudad, salud en el Señor.

Hazemos saber como el sýndico de la dicha ciudad nos ha presentado un aucto fefaciente, de una deliberación hecha por el Consejo General de ella, fecha a 10 de diziembre de 1608, por el qual nos ha constado haver dicha ciudad y Consejo General elegido, por su patrón, al beato Luís Bertrán y votado su fiesta. Y pedídonos, con mucha instancia de parte de la dicha ciudad y Consejo General, que para su devido efeto interpuisésemos nuestra auctoridad y decreto judicial.

E nos, considerando ser la dicha petición justa, y condecendiendo ¶^{286v} con sus religiosos y píos ruegos, havemos decretado la dicha fiesta.

Y assí, por thenor de las presentes, notificamos a todas las sobredichas personas d'esta ciudad estar la dicha fiesta decretada por nos. Y que su observancia les obliga, so pena de peccado mortal.

Por lo qual ordenamos y mandamos que, de aquí adelante, se observe y guarde la fiesta del dicho beato Luís Bertrán, a los 19 de octubre, en cada un año, de la misma forma que se observan y guardan los domingos y otras fiestas, que nuestra Santa Madre Iglesia manda guardar. Y a los

¶ ¹⁷⁴¹ Vegeu la nota 12, sobre fra Vicent Gómez.

¶ ¹⁷⁴² Fra Gerònim Cucaló (València ?-València, 1647). Frare predicador, natural de València, va ser catedràtic de Teologia a l'Estudi General durant 28 anys. L'any 1611 fundà un monestir de la seua orde a Sogorb. Entre les seues obres hi ha els títols següents: *Sermón en las Fiestas de Valencia a la Beatificación de Santo Thomás*

de Villanueva (1620); els tractats, en manuscrit, de *Justificatione de bonitate, malitia humanorum actuum, de peccatis, de gratia; Incarnatione Verbi Divini; Matrimonio; Eucharistia; Sacrificio Missa; Poenitentia* i un tom de *Sermones tempore*. Vegeu V. XIMENO: «Fr. Gerónimo Cucaló», en *Escritores del Reyno...*, *op. cit.*, tom 1, pp. 358-359.

¶ ¹⁷⁴³ A l'inici del foli, centrada dalt del text, una creueta.

rectores y vicarios y regentes, cura de almas, mandamos también que, en el domingo antecedente a la dicha fiesta, la annucien a sus feligreses al offertorio, como de las demás fiestas se acostumbra, para que todos cumplan con esta obligación.

Datum en nuestro Palacio Archiepiscopal de Valencia, a 14 de octubre 1617

Fray Isidoro Arçobispo

Por mandado del dicho Il·lustríssimo Señor Arçobispo de Valencia, mi señor, Vicente Pérez, secretario. ¶^{287v}

1.466.

MANDATO¹⁷⁴⁴ DE L'IL·LUSTRÍSSIM Y REVERENDÍSSIM SEÑOR ARCHEBISBE, QUE'S FASA OFFICI Y CELEBRE [FESTA] DEL BEATO LUÍS BERTRAN, COM A PATRÓ DE VALÈNCIA, DOBLE CONFESSOR NO PONTÍFICE¹⁷⁴⁵ Y DE SENT CARLOS BORROMEO, DOBLE CONFESSOR NO PONTÍFICE

Nos, Pedro Antonio Serra, presbítero doctor en ambos derechos, canónigo de la Santa Yglesia Metropolitana de Çaragoça, y por el il·lustríssimo y reverendíssimo señor don fray Isidoro Aliaga, por la gracia de Dios y de la Santa Sede Apostólica, arçobispo de Valencia, del Consejo de Su Magestad etcétera; en lo espiritual y temporal, official y vicario general en la presente ciudad y diócesi, hacemos saber al retor clero d'esa yglesia parrochial, como a 19 d'este mes de octubre, y todos los años de aquí adelante, en dicho día se celebrará la fiesta del beato Luís Bertrán. Y se ha de rezar y dezir missa como de un santo confessor no pontífice, con solemnidad y officio de doble de primera classe.

Assí mesmo, el día de la fiesta de san Carlos Borromeo, que será a quatro de noviembre, se ha de rezar como de un santo confessor pontífice, con solemnidad y officio de semidoble, todos los años en dicho día; a los quales ordenamos ¶^{287v} y mandamos que, en dicha yglesia, assí en común en el clero como en particular, precissamente assí lo hagan y cumplan. Y para que venga a noticia de todos los beneficiados, les juntará el rector capitularmente y les leerá y notificará éste, nuestro mandato, y lo pondrá en parte donde sea memoria para su tiempo.

Dattum en el palacio Arçobispal de Valencia, a 16 de octubre 1617

El doctor Serra, vicario general

Vicente Pérez, secretario.¹⁷⁴⁶ ¶^{288r}

1.467.

COPIA DE UNA CARTA DEL ILLUSTRÍSSIMO CARDENAL DON GASPAR BORJA Y DE VELASCO,¹⁷⁴⁷ DE 18 DE SETIEMBRE 1617, A DON BALTAZAR DE BORJA, ETCÉTERA

Su Sanctidad tenia propuesto de no innovar cosa alguna sobre lo provehído, y no executado últimamente en el negocio de la Puríssima Concepción de Nuestra Señora, por dignos respectos que movían su mente.

¶¹⁷⁴⁴ Ítem. ¶¹⁷⁴⁵ Des de «y de sent Carlos» fins a «confessor pontífice», al marge dret.

¶¹⁷⁴⁶ Tot seguit i fins al final del foli, uns 5 cms en blanc. ¶¹⁷⁴⁷ Vegeu la nota 923, sobre aquest personatge.

Mas haviéndole yo echo instancia en nombre de Su Magestad, para que se diffiniere, fue servido de cometer la causa a la congregación de la Inquisición, donde, conferida y disputada largamente, ha parecido devia de ordenar Su Sanctidad, como ordena, se ponga silencio universal a la opinión de que fue concebida la Santísima Virgen en peccado original y no se predique, lea, ni dispute, so graves penas y censuras.

Decreto que parece muy bastante a reparar los danyos y escándalos que sucedían, supuesto que tiene grandíssima dificultad llegar por ahora a la diffinición.

Doy cuenta dello a Vuestra Señoría por lo que se ha de olgar y quedo contentíssimo de hallarme en la congregación del Santo Officio, en tiempo de haver podido hazer este servicio a nuestra Señora y Su Magestad. ¶^{288v}

1.468.

REDEMPCIÓ¹⁷⁴⁸

Disapte, a 21 de octubre 1617, pasecharen per València, a la vesprada, los frares de la Redempció de Nostra Señora del Remey, ab molts señors cavallers.

1.469.

MORT DEL MAYORDOM DEL SEÑOR BISBE DE SEGORB

Dimats, a 24 de octubre 1617, portaren tres capellans de Sent Martí a Paulo, mayordom del reverendíssim señor bisbe de Segorb a Segorb, que morí en la parròchia, en lo carrer de Verge Maria de Gràcia, en casa de Cas, carnicer. *Requiescat in pace.*

Y·l portaren a Sogorb.

1.470.

PER AYGUA

Dijous, a 26 de octubre 1617, començaren en la Seu a cantar les misses de Goigs per aygua. Y dit dia començà a ploure un poch, que féu alguns fangets.

1.471.

PROVINCIAL [DE] LOS CARMELITES

Diumenge, a 29 de octubre 1617, los frares del Carme feren provincial a un frare de nació ytalìa. Y feren lo offici en la Seu.¹⁷⁴⁹ ¶^{289r}

¶¹⁷⁴⁸ Subratllat. ¶¹⁷⁴⁹ Fins al final del foli, 3 cm en blanc.

NOHEMBRE¹⁷⁵⁰

1.472.

PLOURE. RIU GROS. RIU GRAN

Dimecres, lo primer de nohembre 1617, dia de Tots Sants, y la vesprada abans y lo dia de Partir lo Pa, ploqué en gran manera, que bé u sentiren les calderetes de les absolucions, que no's féu la mitat de l'any passat. Y dit dia de Partir lo Pa, a migjorn, tronà en gran manera y ploqué excessivament, tant que algunes cases, prop del portal del Temple, se rehumpliren per la vall.

Y lo riu portava, a les quatre hores de la vesprada, més de sis arcades de aygua. Y anant tostemps de crexensa, a les onse hores de dita nit vingué molt gran y entrá en lo Real, Sent Juan de la Ribera, la Trinitat. Camí de Morvedre rompé gran part de les baranes que estaven en la paret del riu, a la part del pont Nou y de Serrans. Féu molt mal. En les cases del dit camí de Morvedre, anaven ab gran presa remediand ab aches lo que no podien, per la gran aygua.

Los cavalls del virey, ab gran presa los ne tragneren de la cavallerisa, y'ls muntaren en alt, ab aygua que'ls tocava més hamunt del ventre. Los frares de Sent Juan de la Ribera, ab la campana, demanaven socorro y no se'ls podia donar, per no poder pasar a ells.

Los de Senta Mònica tingueren gran perill, perquè tota casa se'ls omplí de ^{||289v} aygua. Una barraca que y havia en lo riu, per a la madera redona, se la'n portà.

Los frares del Remey, per una sequiola, se'ls umplí lo monastir de aygua. Una peanya de fusta que tenien alguns fusters en la Rambla, a la part de l'hort del Real, la encaminà devés dins lo Real.

Lo molí dit de Sapos, al costat del Real, reblit de cap a cap, y prengué moltes taleques ab farina y forment.

Y divendres, a 20 de octubre 1589, vingué casi com esta vegada, però llavors no y havia les parets al riu com en esta vegà. Y dimecres, a 16 de setembre 1590, tornà a venir grosísim, més que en lo any 1589. Y a 27 setembre 1517, vingué grosísim.¹⁷⁵¹

1.473.

ANADA DE DON FRANCISCO DE CASTELLVÍ¹⁷⁵² A MADRID

Disapte,¹⁷⁵³ a 4 de noembre 1617, en havent dinat se n'anà a Madrid per regent don Francisco Castellví, del Consell Real de València.

¶ ¹⁷⁵⁰ Subratllat.

¶ ¹⁷⁵¹ Paràgraf que figura escrit al marge dret del foli 289r, davall del títol de l'entrada.

¶ ¹⁷⁵² Vegeu la nota 1.327.

¶ ¹⁷⁵³ Totes les línies de l'entrada són subratllades al text original.

VENGUDA DE UN JURAT DE BARCELONA

Y dit dia,¹⁷⁵⁴ a la nit vingué a València un señor jurat de Barcelona, que dien que era juriste, y un diputat y lo síndich, que venien de Madrid de negociar ab lo rey. Y estos dies havia plogut tant que no'l pogueren pasechar per València, com és costum, per los grans fanchs y aygües. Y axí'l pasecharen ab carroces.¹⁷⁵⁵

Y diumenge, a 5 a la vesprada anà per València ab carroces a besar les mans al vi-rey y la virreina, y de tornada al señor archebisbe. Estigué de posada en casa de don Juan Cabanelles, prop de Sent Juan. Y a l'endemà, que fonch dilluns a 6, la ciutat de València li presentà quatre pagos,¹⁷⁵⁶ sis galls de les Índies, dotse ¶^{290r} parells de conills, dotse parells de polles, dotse parells de gallines, dotse parells de colomins. Y açò o portaven campanys per lo mercat y anaven devés de la Sala de la Ciutat.

Y hallí aguardaven lo més que havien de portar. Y dos cafisos de farina de candelal, quatre cafisos de ordi, una vedella, dos moltons, un porch mort, dotse plats grans de terra, ab confitura secca; quatre plats grans, ab confitura de monjes, que pesava cadascú més de trenta-sis lliures; dos cabaços de panets de çucre fi; una dotsena [...], sis odres de vi: tres de blanch y tres de vermell; dotse aches blanques, dos tabachs grans, ab stadals blancs; una barra plena de bugies de sera blanca, ab dos bastaxos.

Y primer los tabals de la ciutat, y après lo forment, y a la retaguarda Vicent Matheu, en lloch del racional, y sis¹⁷⁵⁷ vergers¹⁷⁵⁸ de la ciutat de València.

Y rebé lo present y estrenà, al Matheu, quaranta lliures; als vergers, trenta lliures; als que portaven la bolateria y plats, a quatre reals cascú.

Y a l'endemà, que fonch dimats 7, de nit convidà en sa casa als jurats de València, los quals anaren ab [...].¹⁷⁵⁹ Anà ab la carrosa del virey ha fer son compliment a la ciutat als jurats. Y a la vesprada anà a la Seu a veure les relíquies. Y dimecres de matí se n'anà a sa terra.

Déu lo encamine.

Diuhen que estigué lo més contentíssim home del món y diuhen que, rebut lo present, lo dit Matheu se va traure de la cinta¹⁷⁶⁰ una cèdula de quaranta mil ducats que la ciutat li offeria, y que s'admirà de tal, y que u agrayí molt, y que no la volgué acceptar, que dien que dix que tal present y offeria era per a sa magestat y no per a un conseller de Barcelona.

¶^{290v} Y lo jurat de Barcelona sempre menjà ab la gramalla.¹⁷⁶¹

¶¹⁷⁵⁴ El 4 de novembre de 1617, i el text continua després de l'entrada següent. ¶¹⁷⁵⁵ Paràgraf escrit al marge esquerre, com a incís. ¶¹⁷⁵⁶ Segons el *DLC* de l'IEC (2007), el paó o pago és un: «Ocell de la família dels fasiànids, de 100 a 125 cm de llargada, cara nua i blanca, cresta de plomes rígides, cap, coll i pits blaus, ales i cua brunes, aquesta coberta de llargues plomes d'un verd i d'un daurat irides-

cents amb una taca oval a l'extrem, les quals pot dreçar en forma de ventall (*Pavo cristatus*)». ¶¹⁷⁵⁷ Al text manuscrit, ratllat: «quatre». ¶¹⁷⁵⁸ Caldria que hagués escrit: «verguers». ¶¹⁷⁵⁹ Al marge dret, com a incís: «que fonch dimats, a 7 de dit, convidà en sa casa als jurats de València, los quals anaren ab [...]». ¶¹⁷⁶⁰ De la faixa o del cinturó. ¶¹⁷⁶¹ Text al marge dret, com a incís.

1.475.

GRÀCIES DE AYGUA

Diumenge, a 5 de novembre 1617, al matí tocà la Seu *Te Deum laudamus* per gràcies de l'aygua.

1.476.

Estos¹⁷⁶² dies vingueren noves de que lo riu Hebro de Tortosa havia fet excessiva exida, y grandíssims danys y desolacions. Y també la mar en Barcelona havia exit y entrava per la muralla, cosa que no n'í <a> havia tal memòria, ab gran desolació de cases. Tant que tingueren dos dies y nits lo santíssim Sagrament patent en lo fort,¹⁷⁶³ demanant misericòrdia.

1.477.

FESTA LO DIA DE LA BASÍLICA DE SANT SALVADOR

Dimecres, a 8 de novembre 1617, a la vesprada feren crida los señors jurats de València que el endemà fos de guardar, que era la dedicació de la basílica del Salvador, y que no y hagués negocis.

Y aquesta fonch la primera volta que's guardà en València, que fonch dijous, a 9 de dit.

1.478.

FESTA DE SENT MARTÍ

Disapte, a 11 de novembre 1617, dia de sent Martí, vingué lo il·lustríssim archebisbe a la dita església y offici. Vingué ab grandíssima magestat y content, ab una carroça ab quatre cavalls, acompanyat de frare Maluenda¹⁷⁶⁴ y del canonge Andreu y del canonge Bellmont. Y anaven primers tres gentils hòmens, ab tres cavalls, y après huyt dels criats de casa, ab lo crusero en la creu alta a cavall, ab ses mules y gualdrapes, y après la dita carroça.

Dix la missa lo señor rector Juan Hosta, doctor en Theologia, diacha Miquel Pareja y subdiacà mosén Pellicer. Predicà lo doctíssim pare Ballester, de la casa de la Companya Professa, dita de Jesús.

¶¹⁷⁶² Paràgraf escrit al marge esquerre.

¶¹⁷⁶³ Segons el *DCVB*: «Edifici construït i armat en forma convenient per a la defensa contra els atacs bèl·lics».

¶¹⁷⁶⁴ Vegeu nota 1091, sobre fra Tomàs Maluenda.

1.479.

MORT DE MASPARROTA, ALGUAZIL

Dimarts, a 14 de nohembre 1617, soterraren a don Felip Masparrota, alguazil real que morí en la parròchia de Sent Thomàs, a les espalles de la Creu Nova.

Fonch soterrat en Sent Agostí, a hon soterraren a son fill, que'l mataren en lo any 1615, dimats a 15 de dehembre, *pro ut supra*, dit dia. ¶^{291r}

1.480.

MOROS DE ALGER

Divendres, a 24 de nohembre 1617, a les deu hores del matí viu traure de la presó de Sent Arcís, en una filera, quaranta-set moros; part de cinquanta y tants que havien donat en naufragi a la ribera de la mar de Castelló de la Plana dies enans.

Y ls de Castelló los prengueren sens colp ni ferida.

Y lo bal·le de València envià per ells, perquè dien que eren del señor rey.

1.481.

ESTOCADA¹⁷⁶⁵ A DON CARLOS BOÏL.¹⁷⁶⁶ Y A POCHS DIES MORÍ

Disapte, a 25 de nohembre 1617, al matí pegaren¹⁷⁶⁷ una¹⁷⁶⁸ estocada¹⁷⁶⁹ en la plaça de la Seu, a les deu hores del matí, a don Carlos Boïl, reñyint ab lo fill del señor de Mirafior, N. Perpinyà.

1.482.

ESCOPETADA A PERTUSA. REVOLUCIÓ ENTRE·LS FRARES DEL CARME¹⁷⁷⁰

Dijous, a 30 de nohembre 1617, vespra de sent Andreu, o, per millor dir, dia de sent Andreu, puix era ya entre onse y dotse de la nit, dia de sent Andreu, despararen una escopetada a Gaspar Pertusa, generós, dit lo Estudiant, al cantó dels Manyans, a la part de mà dreta anant per Sent Martí. Y li pasaren per les costelles de mà dreta a les de la esquerra y lo bras esquerr. Y ell mateix anà cridant, fins a la abadia de Sent Martí, con-

¶¹⁷⁶⁵ Ratllat: «Punyalada» i dalt «Estocada». ¶¹⁷⁶⁶ Carles Boïl (València, 1577-València, 1617). Fou senyor de Massamagrell i de Farnals; assistí a les corts de 1604 com a representant del braç militar i va ser un dels fundadors de l'Academia de los Nocturnos, on participava amb el pseudònim de «Recelo». Com a poeta va escriure, entre altres, *Epitalamio*, en honor a la boda de

Felip III celebrada a València el 1599, *La segunda parte de la Silva de los Versos i Loas a Lisandro* i com a dramaturg *El médico asegurado*. Vegeu en *Actas de la Academia...*, *op. cit.*, volum I, pp. 15-16. ¶¹⁷⁶⁷ Ratllat: «-ren». ¶¹⁷⁶⁸ Abans, ratllat: «un». ¶¹⁷⁶⁹ Abans, ratllat: «estoc, punyalada» i a l'interlineat: «estocada». ¶¹⁷⁷⁰ Dalt del segon enunciat del títol, reixat d'atenció.

fessió. Y a la mateixa porta obriren los vicaris y·l confessaren, y·l pernoliaren. Y·l pasaren al costat de la abadia, a casa de don Vicent Tolsà, y hallí lo tingueren. Y a les dotse hores de migjorn morí, ab gran sentiment y dolor de bon cristià.

Estos dies y agué avalot ente los frares del Carme, que se havien donat entre ells metzines. ¶^{291v}

1.483.

CRIDA SOBRE DITA MORT

Dit dia de dijous, dia de sent Andreu, a les tres hores de la vesprada féu crida la Real Audiència que donarien sinc-centes lliures y traurien dos hòmens del treball, qui u descobrís, encara que fos lo matador, perquè digués qui lo y havia fet fer.¹⁷⁷¹

1.484.

CARROÇ FUIX <QUE> DELS ALBARDERS

Dit dia, a les quatre hores de la vesprada corrien gran tropa de albarders y ministres de perseguir humans, seguint a don Vicent Carroç, fill de don Bel·lesari Carroç, comanador de Malta. Perquè pretenien que sabia qui l'havia mort ha dit Pertusa. Per[què] la nit enans estava parlant ab ell en la església de Sent Juan de l'Hospital, a hon dit Carroç estava retret per la religió, per haver reny[i]t ab tal Feo.

Y lo fill de Francés March, ciutadà, y lo dit Carroç y Pertusa eren grandíssims amichs. Y per saber que o presumien, que dit Carroç ne tendria alguna notícia.

Y estant retret, com é dit, per no veure's en mans del rey, dit Carroç se n'ixqué per lo foçar a la porta que va al carrer de la Mar y girà devés Sent Christòfol. Y se n'entrà per lo carrer dit de Ribelles y se n'entrà per un postich de una casa que trobà hubert. Y hallí posaren la custòdia, al cap del carrer, y a les espal·les. Y fien grandíssim escorcoll micer Navarro y don March Antoni Sisternes,¹⁷⁷² jutge del Real Consell. Y no·ls aprofità res, perquè no·l trobaren. Y és cert que ell se n'anà quant menys s'o pensaren, y's burlà d'ells. ¶^{292r}

1.485.

SOTERRAR DE GASPAR PERTUSA

Divendres, lo primer de dehembre 1617, entre onse y dotse hores de migjorn soterraren en la Seu, en la sua capella, al dit diffunct, que està al costat de la porta del Campanar, [a] l'altra part de la Trinitat. Y·l portaven engramallats al coll, dins un atahüt, ab andes de focer, y no y hagué acompanyament.

¶¹⁷⁷¹ Es refereix a l'homicidi de Gaspar Pertusa. Al text «fer féu». ¶¹⁷⁷² Vegeu la nota 1263.

Anà-y Sent Andreu, Sent Martí, general, y cinquanta de la Seu. Dix-se-li missa cantada en lo altar de sent Pere, de *Requiem*. Y varen traure lo cos de casa de don Vicent Tolsà, a hon estigué fins que morí. *Requiescat in pace*.

Féu, ans que morí, grans demostracions de grandíssim cristià y ab grandíssimes protestacions. Y la mare, quant li portaren la nova que l'havien tan malnafrat, com a grandíssima cristia[na] féu gran sentiment, y ab grandíssim dolor perdonava al qui lo havia mort a son fill.

Y lo señor virey féu gran cosa, en què arrestà als germans en casa de la mare, a hon habitaven.

1.486.

MORT DE GASPAR GRANADA

Dit dia morí, a migjorn, Gaspar Granada, cavaller, fill de micer Granada, al carrer de Sent Vicent. Y fonch soterrat en Sent Augustí, accomanat.

1.487.

ANADA DEL DOCTOR LLEÓ

Diumenge, a 3 de dehembre 1617, lo doctor Lleó, del Real Consell de València, se n'anà a Madrid per advocat fiscal de sa magestat, a la vesprada de dit dia. Nostre Señor lo encamine. ¶^{292r}

1.488.

FESTA DEL CONTE DE BUNYOL, DE LA INMACULADA CONCEPCIÓ DE NOSTRA SEÑORA

Dijous, a 7 de dehembre 1617, vespra de la Puríssima Concepció sens peccat original de la Verge Senta Maria, mare de l'unigènit fill de Déu, etern viu y verdader, lo il·lustre señor conte de Bunyol, don Gaspar Mercader,¹⁷⁷³ en la nit féu grandíssima festa de lluminàries, masclets, focs, música y altres gèneros de entreteniments, en honra y alabansa de dita reyna del Cel y Terra.

1.489.

B. EXCOMUNICACIÓ CONTRA·LS QUE PEGAREN A PERTUSA

Diumenge, a 10 de dehembre 1617, lo señor archebisbe féu publicar per excomunicats als que sabien, entervingueren¹⁷⁷⁴ y mataren a Gaspar Pertusa, cavaller del regne.

¶¹⁷⁷³ Vegeu la nota 187. Gaspar Mercader era un destacat immaculista. ¶¹⁷⁷⁴ Al text: «entrevingueren».

1.490.

A.¹⁷⁷⁵

Disapte, a 9 de dehembre 1617, se tingué capitol los señors de Sent Martí. Y's determinà que s'observàs la bul·la de dit reverent clero sobre les elections dels officis, que qui'n tenia no fos elet. Y açò o continuà mosén Planes, archiver. Y també que'l qui tingués càrrech, un mes après accabat lo any, donàs conte.

Y après dimecres, a 24 de dit, estant ajustats a la vesprada per a votar los officis¹⁷⁷⁶ lo señor rector, lo qual sempre enans à esforçat que's guardàs lo que lo papa manava, y cada *prima mensis* o esforçava, *nescio quo spiritu ductus*, reculà. Y féu que's votàs *iterum* y que no guardàs la bul·la, que no u sé si's podia fer, per ser contra bul·la. Y axí no's guardà dita bul·la y feren nominació dels qui tenien, en lo any passat, officis.

1.491.

AESSOR DE BAL·LE, DON BALTAZAR SANS

Dimats, a 12 de dehembre 1617, al matí jurà per assessor de batle y oydor¹⁷⁷⁷ don Baltazar Sans, fill de don Ramon Sans, del Real Consell, persona benemèrita y de parts. ¶^{293r}

1.492.

MORT DE UN GICH DEL CONTE DE CASTELLAR

Divendres, a 15 de dehembre 1617, al matí soterraren en Sent Agostí un fill primogènit del conte del Castellar, lo jove dit don Lluís, per haver-se afollat la muller y nàxer a dies.

1.493.

DESASTRE DE UN COCHE EN LO RIU

Dit dia, a les quatre hores de la vesprada se trabucà en lo riu la carroça de don Pau Zanoguera, oncle de dit conte. Y no y anava gent en ella, sinó que lo cochero volgué netechar les rodes y se li trabucà. Y lo riu portava quatre arcades de aygua, y rocha. Y varen exir les mul·les sens perill y la caxa la varen traure dos mul·les de un carreter, que les féu portar Cantos, lo alcayt del mostaçaf. Y'l tornaren a hadresar y la varen traure.

¶¹⁷⁷⁵ Vegeu la nota 1049.

¶¹⁷⁷⁶ Des d'ací fins al punt i a la línia, el text figura després de l'entrada següent.

¶¹⁷⁷⁷ Al manuscrit: «oy».

1.494.

AÇOTS DOBLES A UNA DONA

Disapte, a 23 de dit, a la vesprada açotaren a una desdichada dona açots dobles, per llàdria.

1.495.

B¹⁷⁷⁸

Dilluns, a 25 de dit, dia de Nadal, féu lo offici lo señor archebisbe en la Seu y en les maitines. Y dia de Nadal convidà al[s] señors canonges esplèndidament.

1.496.

A. CARTES DE GERÒNYMA SABATER, DONZELLA

Diumenge, a 24 de dehembre 1617, a la nit, Gerònima Sabater, donzella, filla de Juan Sabater, guarnicioner de espases, que estava en companya de una germana, Isabet Juan, muller del dit Juan Sabater, se encartà ab Juan de Santjuan, sastre, ab acte rebut per Pere Mollà notari, dit dia y any. Y a la nit, anant a matines de Nadal, lo vicari de Sent Steve los esposà en una capella. Y de hallí se'n tornaren a casa, y no oÿren les matines. Açò és per a *in futurum*. ¶^{293v}

1.497.

RECTORIA DE SENT THOMÀS

Dijous, a 28 de dehembre 1617, a la vesprada prengué possessió de la rectoria de la parrochial de Sent Thomàs de València lo doctor Picó.

1.498.

RÒTUL DE FRAY NICOLAU FACTOR

Diumenge, a 31 de dehembre 1617, se publicà un edicte sobre lo ròtul del pare fray Nicolau Factor per les thrones de les parròchies. ¹⁷⁷⁹ ¶^{294r}

¶ ¹⁷⁷⁸ Com en casos d'entrades anteriors, possiblement indica una anomalia en la cronologia, perquè l'en-

trada «B.» és dilluns, i la següent «A.», és diumenge. ¶ ¹⁷⁷⁹ Des d'ací fins el final del foli, 1,4 cm en blanc.

AÑY 1618 GINER¹⁷⁸⁰

1.499.

PROCESSÓ DE LA SANTA CREUHADA

Divendres, a 19 de giner 1618, a la vesprada feren la processó de la santa Creuhada de la Puritat a la Seu. Portava-la lo señor degà Frígola y predicà-la en la Seu.

1.500.

PRESÓ DEL MAGISTER DE LA SEU

Diumenge, a 4 de febrer 1618, predicà en la Seu frare Garcia, de Sent Agostí. Y per ser a tan llarch li tocaren lo rogle, y encara no se'n dexava. Quexàs al señor archebisbe y féu posar en la presó al magíster de la Seu, dit Gutèrriç.

Y disapte, a 17 de dit, a la nit lo féu traure.

1.501.

POL·LUTA SENTA CATALINA MARTRE¹⁷⁸¹

Dijous,¹⁷⁸² a 8 de febrer 1618, a les deu hores del matí un carnicer, reny[i]nt ab altre, tirà una pedrada y acertà pegar, de rebot de la porta de la església de Senta Catalina ma[r]tre, a un gich que estava en la església. Sospengueren dir los officis y anaren a Calatrava.

Per ço que morí en la plaça de Penarrojes la mare de Chrysòstomo Siurana, cavaller, y la havien de soterrar en Senta Catalina. Porrogat lo soterrar de aquell dia per a l'altre següent, que era divendres. Y fonch provehÿt, per lo señor official, que la depositaren en Sent Martí fins tant fos la església reconciliada. Y axí's féu. ¶^{294v}

1.502.

RECONCILIACIÓ DE SENTA CATALINA

Diumenge, a 11 de febrer 1618, *dominica in septuagèsima*, reconcilià la dita església lo reverendíssim señor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos.

¶¹⁷⁸⁰ El mes, subratllat.

¶¹⁷⁸¹ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶¹⁷⁸² Escrit: «Diumenge»; ratllat: «-umenge»; a l'interlineat «-jous».

1.503.

PROCESSÓ DELS BORJES. Y LO QUE ACONTEGUÉ AB LOS JURATS Y CANONGES SOBRE LOS ASSIENTOS Y LA CREU

Disapte, a 17 de febrer 1618, feren la processó ordinària de la Puríssima Concepció, dita dels Borjes, a Sent Francés. Y anant los señors jurats portaven, enmig dels dos delanteres, a don Lluís Ferrer,¹⁷⁸³ fill de don Jaume Ferrer, governador de València.

Y acontegué que ls señors jurats, estant seyts en lo primer banch, com és costum de la església, lo escolà de la Seu posà la creu a hon és costum, en una argolla que està en lo banch del faristol, davant del primer banch de la església, com en totes les esglésies y ha. Y los canonges se segueren dins la capella Mayor, en uns banchs arrimats a la rexa de l'altar mayor, com és costum. Als señors jurats los paregué que la creu de la Seu no estava bé hallí. Enbiaren recaudo als señors canonges que fesen llevar-la. Y anant y venint los recaudos, no concordant-se, se n'entraren los canonges en la sagrestia de Sent Francés y de hallí no yxqueren.

Y llavors los señors jurats feren posar cadires davant del banch del faristol, que és lo darrer banch, a hon estava la creu. Y se varen seure y la creu estigué a les sues espalles. Açò se féu y molts ho tingueren a mal. Y après, acabat lo offici, se'n tornaren ab la orde que vingueren a la Seu. ^{295r}

1.504.

MÀIXQUERA

Dimats, a 20 de febrer, 1618, a la vesprada feren los señors estudiants una màixquera, ab grandíssimes invencions y robes, y moltíssims, que anaven en fileres de sinch en sinch.

1.505.

MORT DE DON XIMÉN PÉREZ RUIZ DE LIORI

Disapte, a 24 de febrer 1618, entre nou y deu del matí, llevant-se don Ximén Pérez Roiz de Liori del llit, y vestint-lo, caygué desmayat, mort en terra.

Y diumenge, a 25 de dit, a les 12 hores del matí, lo soterraren en Predicadors vestit ab lo hàbit de dit Orde. Y anà Sent Thomàs, que era sa parròchia, la Seu, Sent Steve y Sent Martí.

¶ ¹⁷⁸³ Vegeu la nota 538.

1.506.

TORNEU EN LA PLAÇA DE PENNARROJES

Diumenge, a 25 febrer 1618, a la nit feren celebríssim torneu en la plaça de Pennarrojes. Assistiren lo virey, duch de Feria, en casa don Pau Zanoguera, y lo marqués de Aytona, don Gastó de Moncada, en casa de doña Margarita Pennarroja, en la qual y habitava don Gaspar Juan. Y en un balcó engelosiat y estava doña N.¹⁷⁸⁴ Salvador y de Roig, muller del vicecanceller, micer don Andreu Roig, y altres señors.

1.507.

MOTÍ EN LA PRESÓ DE SENT ARCÍS

Dimats, a 27 de febrer 1618, a la nit y hagué gran avalot en la presó de Sent Arçís ab los presos, que se'n fugien casi tots si no s'apresuraven tant.

Anà lo Centenar, lo justícia criminal, los jutges del Real Consell. Y foren tan desdichats los presos que no tingueren ventura.

Y divendres, a 16 de març, ne açotaren per València a vint-y-nou, y tots forasters, que dien que eren los que havien portat¹⁷⁸⁵ de Çaragoça¹⁷⁸⁶ per a les galeres del duch de Lerma.¹⁷⁸⁷ ||^{295v}

1.508.

CASA DE LES FARSES

Divendres, a 2 de març 1618, començaren a derrocar la casa de les Comèdies per a ampliar-la.

Y diumenge, a 23 de juny 1619, començaren a representar, vespra de sent Joan. Riquelme¹⁷⁸⁸ era lo auctor.¹⁷⁸⁹

1.509.

CARTELL DE LA SANTA INQUISISIÓ

Diumenge, a onse de març 1618, segon diumenge de Quaresma, es publicà lo cartell de la Santa Inquisició y no y hagué sermó en les parròchies.

¶¹⁷⁸⁴ El nom, que sembla que Porcar ha oblidat, és el de «doña Francisca», com així figura a l'entrada 1.260.

¶¹⁷⁸⁵ Al manuscrit: «portar». ¶¹⁷⁸⁶ Al manuscrit: «Çaragoca». ¶¹⁷⁸⁷ Vegeu nota 483. ¶¹⁷⁸⁸ Possiblement es tracta d'Alonso de Riquelme, «autor y galán» en la companyia teatral pròpia. Entre les obres del seu re-

pertori estava *La comedia de las flores*, de Lope de Vega. Vegeu M.ª Pilar SARRIÓ RUBIO: *La vida teatral valenciana en el siglo XVII. Fuentes documentales*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2001, p. 262. ¶¹⁷⁸⁹ Des de «Y diumenge a 23...» fins a «era lo auctor», text afegit posteriorment a la redacció inicial de l'entrada.

1.510.

AÇOTS A 29 HÒMENS

Divendres a 16 de març 1618, a la vesprada, en casa lo señor Regent llixgueren a vint-y-nou desdichats hòmens sentència de açots. Y hallí los lligaren sobre uns rocins, quals de dos en dos, quals a soles, y·ls portaren fins a Sent Arcís, a hon és la Comuna dels presos. Y de hallí los pasecharen València, açotant-los.¹⁷⁹⁰ Y dien perquè havien foradad la presó per anar-se'n.

Y cert que tenien que murmurar del govern de la terra y dels jutges; perquè hòmens a tant temps presos, per anar-se'n, fer tal spectacle. ¶^{296r}

ABRIL

1.511.

MORT DE DOÑA BLANCA DE CARDONA Y DE FERRER¹⁷⁹¹

Dijous, a 19 de abril 1618, ans de migjorn morí doña Blanca de Cardona y de Ferrer, muller de don Jaume Ferrer, portantveus de general governador de la ciutat y regne de València.

Y divendres, a 20 de dit, la soterraren ab general de la Seu y parròchies. Y no y hagué remembrança.

1.512.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Dilluns, a 23 de abril 1618, dia de sent Vicent Ferrer, y també dia de sent Jordi, feren la processó de sent Vicent com se acostuma, solemnement. Y anà-y lo reverendíssim señor archebisbe, y·ls señors jurats y lo señor virey.

1.513.

MORT DE MICER MARGARIT

Dijous, a 26 de abril 1618, al matí soterraren en la Seu, en la capella de la Longitut, a Jaume Margarit,¹⁷⁹² doctor en Drets y advocat de València y assessor dels diputats y del Secret de la Santa Inquisició. Y perquè en son testament volgué que anasen la confraria de Nostra Señora de la Seu y la de Sent Jaume, y havent-hy contenció¹⁷⁹³ entre dites

¶ ¹⁷⁹⁰ Al manuscrit: «acotant-los». ¶ ¹⁷⁹¹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ¹⁷⁹² Vegeu la nota 302, sobre Jaume Margarit. ¶ ¹⁷⁹³ Inici de discussió de dues jurisdiccions sobre un dret o drets deter-

minats, que es donava sobretot, com podem comprovar al llarg del text del dietari, entre les autoritats de la jurisdicció reial i les de la jurisdicció eclesiàstica.

confraries sobre la preheminiència dels llochs, lo señor vicari general provehí que, *ex eo*, que la confraria de Sent Jaume era més antiga, que anàs en lo lloch més preheminent. Y axí, la de Nostra Señora se'n tornà y no acompanyà lo cos, sinó la de Sent Jaume. Y cantaren la missa *De Conceptione*. ¶^{296v}

1.514.

DESASTRES EN VALÈNCIA

Diumenge, a 29 de abril 1618, entre deu y onse hores de la nit mataren en la plaça dels Caxers a Christòfol Sentjordi, jove de gran valentia, ordenat de menors. Y mataren a Verger, scrivent de notari, a la plaça de Senta Catalina. Y molt malnafraren a tal Arnau, companyó de Sentjordi.

Y en la Torre pegaren a fray Marcel·lo —que hallí estava pres, anys havia, per la mort del guardià de Sent Francés—, algunes ganivetades.¹⁷⁹⁴

Y¹⁷⁹⁵ lo mateix dia una dona, prop del monastir del Carme, estava frenètica *eo* endemoniada y's menchava a moços una criatureta seuha. Y a fray Pere, de Sent Francés, li pegà un gran mos en la mà dreta.

Y trobaren en la cavallerisa del doctor del Real Consell, micer Navarro, una criada soterrada.

MAIG

1.515.

PROCESSÓ DE SENT JORDI

Dimecres, a 2 de maig 1618, feren la processó de sent Jordi.

1.516.

BOUS EN LA PLAÇA DE LA OLIVERA, DE RIURE

Dit dia de dimecres, a 2 de maig, en la plaça de la Olivera tingueren llicència del señor virey de correbous sol[t]s. Y feren grans tanques y cadafals, y los bous tancats en un corral de dita plaça. Y après vingué orde de dit virey que no's correguesen, sots grans penes, y les executaren; perquè tan prest no'ls desfeyen.

Y haueren de traure los bous més que de presa del corral y portar-se'n-los al Brosquil.¹⁷⁹⁶ ¶^{297r}

¶¹⁷⁹⁴ Al marge esquerre, prova de ploma.

¶¹⁷⁹⁵ Al marge esquerre, com a incís: «Navarro, una criada».

¶¹⁷⁹⁶ En el *DCVB* el mot «brosquil» significa: «Bosc espés, intransitable», però en el present cas deu referir-se a un lloc concret.

1.517.

DOBLA DE LA CREU [A] SENT MARTÍ¹⁷⁹⁷

Dijous, a 3 de maig 1618, lo clero de Sent Martí celebrà dobla de la Creu; no havent-hi renda, com ells diuhen, per a celebrar. Y havia molts anys enans que no la celebraren, y la cobraven per na Vallseguera.¹⁷⁹⁸

1.518.

SENT MARTÍ

Divendres, a 4 de dit, al matí lo racional posà *Ceda de 1a mensis*. Y no's tingué, contra tota costum.

1.519.

GALEOTS

Diumenge, a 6 de maig 1618, al matí portaren en moltes cadenades més de cent galeots, per a les galeres que guardaven en Dénia.

1.520.

FESTES PER LO RÒTUL DE DON FRANCISCO DE BORJA¹⁷⁹⁹

Disapte, a de 12 de maig 1618, feren crida que, a pena de xexanta sous, tots fesen una nit lluminàries per lo ròtul que era vengut del pare don Francisco de Borja, de la Companya de Jhesús. Y dilluns, *—vide infra, pàgina següent*.

1.521.

PROVINCIAL [DE] LOS DEL REMEY

Diumenge, a 13 de dit, feren lo offici en la Seu los frares del Remei, per la electió de provincial a fray N. Sanahuja.

¶ ¹⁷⁹⁷ Al marge dret, al costat del títol, reixat d'atenció.

¶ ¹⁷⁹⁸ «Y la cobraven per na Vallseguera» és un text afegit posteriorment i escrit al marge dret, eixint-se'n del caixer. ¶ ¹⁷⁹⁹ Per tal de celebrar l'esdeveniment, també es va publicar, en aquest any de 1618, la *Relación verdadera de la estimación y fiesta que se ha hecho en la ciudad*

de Valencia por la presentación del Rótulo que la Santidad de Paulo Quinto, Pontífice máximo, que mandó despachar para que se averiguase la vida y milagros del padre Francisco de Borja... editada a València per Patricio Mey. Vegeu S. CARRERES ZACARÉS: *Bibliografía de Libros...*, op. cit., 1925, pp. 238 i 239.

1.522.

MORT DE ALONSET DE SENTA CATALINA

Dit dia de diumenge, a les onse hores del matí soterraren en Senta Catalina martre a un simple que li dien Alonset. Y l'acompanyaren Sent Andreu, perquè era mort en la sua parrochial, al carrer de les Barques, y Senta Catalina y Sent Martí. Y admirava la multitud de la gent que acompanyaven y exien per los carrers ha veure'l. Portava garnalda y la sua roba llarga, que anava vestit. Y'l portaven als muscles quatre fosers *eo* companys. ¶^{297v}

1.523.

Dilluns, a 14 de maig 1618, a les sis hores de la vesprada, de la Casa Profesa de Jesús varen traure lo ròtul del señor don Francisco un pare de dita Companya. Y'l donà a l'il·lustre señor don Baltasar de Borja, archidiano de Xàtiva y parent de dit don Francisco. Lo qual estava aguardant-lo a la porta de la església, ab la carroça de l'il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe, negra, ab quatre cavalls castanys. Lo qual portava ab una font gran de argent, ab un cobertor brodat de or, y damunt com una bosa, y'l portava damunt de les faldes dit señor don Baltasar. Y a la mà esquerra anava lo il·lustríssim señor príncep de Àsculi, y a la part del colgero anava a soles, a l'enfront del ròtulo, lo il·lustríssim y excel·lentíssim señor marqués de Aytona, don Gastó de Moncada. Acompanyava tota la noblea de València en carroces.

Anaren Boseria amunt al Tosal, carrer de Cavallers, al palau archebisbal, a hon aguardava lo dit il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe, a hon se feren les cerimònies acostumades.

Aquest dia, de migjorn avall, fon feriat y a la nit grans lluminàries en lo Real y altres parts.

Y dimats fon feriat per la ciutat. Y lo señor virey féu ¶^{298r} grandíssimes lluminàries en lo Real, que més no podien ser. Y desparà lo Baluart la artilleria y en la plaça del Real y havia un castell ben provehýt de mànegues de cohets. Y en la plaça del comte de Oliva un altre, ab grandíssims fochs, y tota la plaça. Perquè estava hallí lo señor don Baltasar de Borja, archidiano de Xàtiva. Y en la plaça de la Seu, casa lo archidiano Tàpia, grans llums, y en la Seu ninguna; lo Micalet ab grans farons. La casa del marqués de Moya era cosa de veure los farons que y havia. Y la Casa Profesa dels señors teatinos grans fochs y moltes mànegues de cohets. Y casa Barrera, notari, a les Pujades, cosa de veure. Y lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe, lo palàcio, rodejat de aches, que adornaven moltíssim. Los frares de Predicadors tota la capella dels Reys ab farons y lo campanar, y despararen mànegues de coets. Casa de lo Regent mayor estava famosíssima de farons y aches. Y casa de micer Gil, doctor de la Real Audiència, y moltes altres cases. Y [a] la casa del duch de Gandia, a la plaça de Sent Llorens, despedien moltes mànegues de cohets.

Diumenge, a 20 de maig, publicaren per les trones de València lo dit ròtul.

1.524.

FITILLERA

Dilluns dit dia, a les deu hores del matí portaven per València a la vergonya, ab una corroça al cap, una dona per fitillera y ab un home, ab unes mordases en la boca per blasfemo, açotant¹⁸⁰⁰ a l'home sols per la Santa Inquisició. Y portava la vara de aguasil March Antoni Çamora. ¶^{298v}

1.525.

PER A MAL DE ULLS

NOTABLE¹⁸⁰¹

Pendre un poch de vi vermell, és a saber, dos parts de vi, que sia de a deu sous, bo, y una part de aygua, y mesclar-lo. Y ab un drapet de lli blanch enchopar-lo en lo vi y aygua y destil·lar-lo dins dels ulls a menut. *Et favente Deo curabunt, et est expertum.*

NOTABLE¹⁸⁰²

També és bo y ben provat, pendre un blanch de ou fresch y batre'l tres o quatre vegades. Y a cada vegada traure la broma, fins que reste clar lo blanch. Y après posar-i un poch de ayguaròs, que sia bo, y mesclar-o. Y ab unes benetes de llens prim banyar-les ab dit blanch de ou, mesclat ab lo ayguaròs. Y posar-les als llagrimals dels ulls, fins que s'exugen les benetes, y tornar-les a refrescar a menut fins se exugen, és saludable remey y provat.

1.526.

PUBLICACIÓ DEL RÒTUL DE DON FRANCISCO DE BORJA

Diumenge, a 20 de maig 1618, publicaren per les trones de València lo ròtul del pare de la Companya de Jesús, don Francisco de Borja. ¶^{299r}

1.527.

LLETANIES DE LA ASSENSIÓ

Dilluns, a 21 de maig 1618, dimats a 22, dimecres a 23 de dit, dies de les lletanies *eo* rogacions, feren les tres processons per la Seu y no anaren als monastirs.

Y dien que en Roma no van per la ciutat. Y és veritat que y havia alguns pochos fanchs, encara que y havia bones vores.

¶¹⁸⁰⁰ Al manuscrit: «acotant».

¶¹⁸⁰¹ Mot al marge esquerre, com van els títols i incisos de les entrades. ¶¹⁸⁰² Ítem.

1.528.

CONSEGRACIÓ DE LA ABBADESA DE LA ZAYDIA

Dilluns, a 28 de maig 1618, consagrà en abbadesa de la Zaydia lo reverendíssim don Thomàs de Espinosa, bisbe de Marruecos, a doña N. Monsoriu. Y hagué grandíssim sarrau de dames.¹⁸⁰³

JUNY

1.529.

MORT DEL FILL DEL VIREY, DUCH DE FERIA

Disapte, a 2 de juny 1618,¹⁸⁰⁴ morí lo fill mayor del duch de Feria, marqués de Villalba, entre set y huyt hores del matí; lo qual morí en lo Real. Y fonch nat en València, di-sapte a 12 de dehembre 1615. Y fonch batechat en Sent Steve a 25 de dit, dia de Nadal.

Y a les deu hores de la nit lo portaren dins una carrosa al monastir dels Capugins, accomanat. Y dien que per la mort de dit infant perdia dit señor virey, cada any, quaranta mil ducats de renda. ¶^{299v}

1.530.

CONFIRMACIÓ LO SEÑOR ARCHEBISBE

Diumenge, a 3 de juny 1618, dia de Pascua del Spirit Sant, confirmà lo il·lustríssim señor archebisbe en la Seu. Y dilluns a 4, segon dia, confirmà en Sent Martí lo reverendíssim señor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos.

Y dimats, a 5, també.

1.531.

CAYGUDA DE CASSA

Divendres, a 8 de juny 1618, a les deu hores del matí caygué una casa en la plaça de Senta Catalina de Sena, que era ayslada. Y no féu, gràcies a Déu, mal a ningú. Perquè los obrers de la vila que la obraven sentiren que cruxia y se n'yxqueren a la plaça.

¶¹⁸⁰³ Entre el final de l'entrada i la següent, uns 2,5 cm en blanc. ¶¹⁸⁰⁴ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1070, aquest dia foren elegits en jurats de la ciutat de València: Miquel Geroni Pertusa, generós; Miquel

Mayor, cavaller; Gaspar Cifre, Lluís Salafranca, Joan Baptista Palau i Josep Esparça de Castellví, ciutadans. Com a clavari de Censals: Francesc Garcia, i racional i síndics els de l'any anterior.

1.532.

ÓRDENS GENERALS

Disapte, a 9 de juny 1618, vespra de la santíssima Trinitat, celebrà ordens generals lo il·lustríssim señor archebisbe en lo altar mayor de la Seu. Y acabà entre tres y quatre hores de la vesprada.

Acontegué a un criat del sacrista Vich, ordenat ya de epístola, que'l cridaren ya per a ordenar-lo ab los subdiaches. Y essent dit subdiaca tan ignorant, y portant maniple,¹⁸⁰⁵ a la segona volta que li posaven lo amit¹⁸⁰⁶ lo señor il·lustríssim advertí que ya portava maniple. Y dient que com lo portava, dix que ell era ya de epístola, sinó com lo havien cridat (quisà per descuyt) entre·ls subdiaches, que per ço tornava. Y axí lo despedí de hallí y·l féu portar a la presó. Açòacontegué. ¶^{300r}

1.533.

PROCESSÓ DEL CORPUS. FOCH A LES PORTES DE FAUS, SABATER

Dijous, a 14 de juny 1618, dia del Corpus, feren en València la acostumada processó. Y ixqué la custòdia de la Seu a les huyt hores tocades y tornà a la Seu a les nou y miga. Y lo virey, duch de Feria, se aturà de cansat a la Mercé en un banch de un botiguer.

Y pegaren foch a les portes de casa un sabater que estava de casa al cantó dels Assaonadors,¹⁸⁰⁷ entrant per la Sabateria. Y, com fonch de nit, no saben qui.

1.534.

ANADA DEL VIREY DE MALLORCA

Dimecres, a 27 de juny 1618, al matí se n'anà don Francisco Juan de Torres, alcayt del Real, per a virey de Mallorca. Anasen a embarcar a Vinaròs.

1.535.

Disapte,¹⁸⁰⁸ a 21 de nohembre 1615, vingué al lloch de Quart lo duch de Feria per a virey, y diumenge a la vesprada, a 22 de dit, feren crida los jurats per a l'entrada. Y di·lluns, a 23, entrada a la vesprada.

¶ ¹⁸⁰⁵ Segons el *DCVB*: «Ornament sagrat de la mateixa figura que l'estola, però més curt, que el sacerdot porta cenyit al braó esquerre, damunt la mànega del camís». ¶ ¹⁸⁰⁶ Segons el *DCVB*: «Tela blanca quadrada que es lliga amb toques pels pits i per la cinta i cobreix l'esquena del sacerdot per davall dels

ornaments de dir missa». ¶ ¹⁸⁰⁷ Assaonadors, els qui assaonen pells o cuirs. ¶ ¹⁸⁰⁸ Entrada redactada posteriorment, ja que no segueix la cronologia lògica del dietari i afegida a l'espai que restava de la caixa, entre les entrades del 27-VI-1618 i 09-VII-1618 i el marge dret.

JULIOL

1.536.

GALERES AL GRAU. ANADA DEL SEÑOR VIREY, DUCH DE FERIA, DIMECRES, A 10 DE JULIOL 1618 ESTIGUÉ EN VALÈNCIA DOS AÑYS, SET MESOS, VINT-Y-TRES DIES

Dilluns, a 19 de juliol 1618, vespra de sent Cristòphol, vingueren a la placha de València sis galeres a les set hores de la vesprada, per a embarcar a l'il·lustríssim y excel·lentíssim señor duch de Feria, per a ser governador de Milà.

Y dimats següent, tot lo matí, carregaren roba per a les galeres del dit señor. Y restaren fins al dimecres, que dit señor se embarcà ans de les sis hores del matí ab la señora duquesa. Y ans oÿren missa en lo Grau.

Y partiren les galeres a les nou hores, ab vent pròsper. Y dits señors anaven molt trists, per la gran afectió que tenien als de la terra. Anasen molt prosperíssim de roba y de diners. Déu los guarde de mal y treball.

À regit València dos añys, set mesos, vint-y-tres¹⁸⁰⁹ dies inclusive; perquè diumenge, a 22 de nohembre 1615 y estigué en Quart,¹⁸¹⁰ y entrà dilluns a 23 a jurar.¹⁸¹¹ Y se n'anà dimecres, a deu¹⁸¹² de juliol 1618, dia de la Sanch. ¶^{300v}

1.537.

JURÀ PER VIREY DON JAUME FERRER, GOVERNADOR, Y ÉS LA QUINTA VEGADA. LA 4A, A 20 DE OCTUBRE 1615; LA 3A, A 12 DE FEBRER 1606; LA 2A EN GINER, 1598; LA PRIMERA,¹⁸¹³ A 24 DE NOHEMBRE 1594¹⁸¹⁴

Dijous, a 12 de juliol 1618, a les sis hores de la vesprada jurà per virey don Jaume Ferrer, governador de València. Y iqué de sa casa ab sombrero ample, de dol, que'l portava per la muller, que li morí dijous, a 19 de abril present any. Y acompanyaren-lo los señors jurats de València. Y anava enmig dels jurats en cap, y après lo bal·le, enmig dels segons jurats, y après don Juan de Castellví, enmig dels altres jurats, davant. Encara que entre don Juan Castellví, lloctinent del governador, y lo bal·le, y hagué certa frívola pretensió de part del don Juan. Per ço que pretenia anar en lo lloch del bal·le, que era après del lloch a hon anava lo jurant per virey. Y'l desengan[y]aren contra sa pretensió, dient-li que ell era lloctinent de governador y que lo governador encara o era, y no virey, axí que ell no tenia lloch. De manera que anà ab los primers jurats.

¶¹⁸⁰⁹ A la línia, ratllat: «dos»; a l'interlineat: «tres».
¶¹⁸¹⁰ Quart de Poblet. ¶¹⁸¹¹ El text «y estigué en Quart, y entrà dilluns, a 23, a jurar» figura al marge dret i s'inicia amb una petita creueta, la mateixa que figura en la penúltima línia de l'entrada, on cal d'inserir-lo. ¶¹⁸¹² A

la línia, ratllat: «onse»; a l'interlineat: «deu». ¶¹⁸¹³ És a dir, la primera. ¶¹⁸¹⁴ El text «Y és la quinta vegada, la 4a a 20 de octubre, 1615; la 3a a 12 de febrer, 1606; la 2a en giner, 1598; la 1a a 24 de nohembre, 1594» figura afegit al marge esquerre de l'entrada 1.527, davall del títol.

Aprés de jurat per virey, vingué axí mateix entre mig dels dos jurats en cap, y lo don Juan aprés. Y davant, ab los primers jurats, lo bal·le. Y ans de exir de la porta de la Seu y hagué, entre los jurats y lo bal·le, gran escarapella, perquè no li volien dar lloch en lo acompanyament entre·ls dos jurats. Y estigueren bona estona en dades y preses, hallí parats, dient que lo bal·le no té lloch, aprés de jurat lo virey, entre dos jurats. Y feren grans protestos, de part dels jurats, contra lo bal·le; però ell no dexà lo lloch d'enmig¹⁸¹⁵ dels primers jurats.

Y acompanyaren al virey a sa casa, tots a peu, com vingueren, y no feren volta per la ciutat com és costum. Però y havia tota la música de la ciutat y tabals. Y aprés pasechà en una carroça per València, ab alguns cavallers dins d'ella, y ab los soldats de la sua guarda. ¶^{301r}

1.538.

MONEDERS

Disapte, a 7 de juliol 1618, al matí prengueren uns moneders de reals falsos castellans y de a tres sous, prop de Sent Thomàs, en un carreró *eo* cobertiz. Y lo justícia criminal féu totes les diligències possibles.

1.539.

ANADA DEL SEÑOR ARCHEBISBE A GANDIA

Disapte, a 21 de juliol 1618, a migjorn, se n'anà lo señor archebisbe a Gandia, Oliva y altres parts, a pendre informació sobre'l ròtul del señor don Francisco de Borja. Y perquè se n'anava per la marina fins a Cullera, lo acompanyà la Guarda de a Cavall del señor Virey.

Y tornà divendres, a 17 de agost.¹⁸¹⁶

1.540.

SOTERRAR AB LOS FRARES DE SENT FRANCÉS EN SENT MARTÍ

Dimecres, a 25 de juliol, dia de sent Jaume, a la vesprada soterràrem en Sent Martí la muller de un corredor que estava en una escaleta al costat de la església de Sent Gregori, juntament ab los frares de Sent Francés; encara que alguns señors capellans rebusnaven.¹⁸¹⁷

Y anaven davant lo señor oficial y vicari general, Pere Antoni Serra, lo síndich de Sent Martí y lo síndich de Sent Francés, frare Sancho. Y provehí que's guardàs la sý-nodo. Y lo mateix feren en un soterrar de la viuda na Lloba, que vingué Sent Juan, que era parrochiana, y los frares de Sent Francés y lo clero de Sent Martí. Y la soterraren en Sent Martí, a hon tenia sepultura y altar de la Concepció.

¶¹⁸¹⁵ A l'interlineat: «d'enmig». ¶¹⁸¹⁶ El text «Y tornà divendres a 17 de agost», afegit posteriorment.

¶¹⁸¹⁷ Castellanisme, del verb «rebusnar».

1.541.

MORT DEL PROVINCIAL DE SENT AGUSTÍ

Dijous, a 26 de juliol 1618, morí lo provincial de Sent Agustí, frare Saldoni. ¶^{300v}

1.542.

MORT DE MICER GIL

Divendres, a 27 de juliol 1618, al matí [morí] micer Gil, doctor del Real Consell del Civil de la ciutat de València, en la plaça de Predicadors, en la casa dita del doctor don Martí Pons.

Soterraren-lo disapte, a 28 de dit mes, en Predicadors, ab sols la creu de Sent Steve y capellans.

AGOST

1.543.

PESÀ LA CREU DE SENT MARTÍ DOS ARROVES, SIS LLIURES¹⁸¹⁸

Dimats a 7 de agost 1618, a la vesprada, en la sagrestia de Sent Martí, lo fadrí del rector, dit Custodi, y lo escolà, dit Llorens, y un nebot del rector de Sent Martí, dit Hosta, y en presència de mestre Torres, sastre, y mia, pesaren ab una romana la creu mayor de or. Y pesà dos arroves y sis lliures.

1.544.

MORT DE MIQUEL SIMÓ CONCA, NOTARI

Dilluns, a 13 de agost 1618, tocades les oracions, anant-se'n a sa casa Miquel Simó Conca, notari, de casa de micer Navarro, essent davant lo bany de Sent Llorens li pegaren una punyalada y en continent morí.

1.545.

TORNADA DEL SEÑOR ARCHEBISBE

Divendres, a 17 de agost 1618, a les sinch hores de la vesprada tornà lo señor archebisbe de Gandia ab la Guarda de a Cavall, y ab grandíssima magestat.

¶¹⁸¹⁸ Al marge esquerre, dalt del títol, com senyal d'atenció, una creu que té un punt prop de cada angle i davall una sanefa.

1.546.

MAL¹⁸¹⁹

Disapte, a 18 de agost 1618, me tentà mal en la boca. Y diumenge a 19, dia de sent Lluís, diguí missa y me'n torní a casa. Y a les 8 hores me sagnaren. Y a les sis de la vesprada, y a les 7, un servici: beure aygua cuyta ab canella y sàlvia. Y beure y menjar poch, y dieta y manegeta.¹⁸²⁰ ¶^{302r}

1.547.

TESTAMENT¹⁸²¹

Dimecres, a 22 de agost 1618, accomaní la plica del meu testament clos a Juan Baptiste Atrosillo, notari, fet per mi¹⁸²² a vint de agost 1618.

Aprés la cobrí y li'n torní a dar altra a 16 de nohembre 1620. Aprés la cobrí y li'n torní a dar altra a 29 de març 1624. Y me n'aturí per a mi un tresllat sagellat y clos. Està en lo meu scriptori.¹⁸²³

SETEMBRE

1.548.

BOUS

Dilluns, a 17 de setembre 1618, y hagué en la plaça de Predicadors corro de bous. Y a l'endemà no'ls y hagué perquè plogué; encara que havien portat ya los toros al corral del corro. Y lo dilluns tot lo dia féu núvol, que yamay aparegué lo Sol, que tan bon esmerç varen traure los cadafalsos de la part de Predicadors com los demés.

1.549.

PLOURE Y LO RIU

Dimats, a 18 de setembre 1618, fonch lo girant de la Lluna a la vesprada y plogué moltíssim, ab grans trons y llams, y tota la nit ab grandíssima fúria. Y a l'endemà també y a la nit també. Y lo riu vingué gran fins lo pla del Real. Y'ls cadafalsos sempre estigueren de peu, en la plaça de Predicadors.

¶ ¹⁸¹⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ¹⁸²⁰ Possiblement «manegueta», encara que ací el significat és bastant obscur. ¶ ¹⁸²¹ Dalt del títol, un senyal d'atenció consistent en un tros

de sanefa. ¶ ¹⁸²² Ratllat: «a dotse de nohembre»; a l'interlineat: «vint de agost». ¶ ¹⁸²³ Des de «aprés lo cobrí...», fins a «lo meu scriptori», afegit posteriorment.

1.550.

Dimecres, a 19 de setembre 1618, a les deu hores de la nit caygué un llam y tocà al campanar de Sent Juan del Mercat.

1.551.

OBRA DE SENT MARTÍ¹⁸²⁴

Dimecres, a 12 de setembre 1618, començaren a cubrir la església de Sent Martí. Y acabà's de cobrir divendres, a 17 de juliol 1620, per mestre Antoni Gallego, obrer de vila. Y li donaven, per dita obra y estall, trescentes-y-sinch lliures. (*pro ut infra*, foli 337). ¶^{302v}

1.552.

LLAMS

Dit dia, y a la nit entrà un llam en casa del comte de Bunyol per una finestra y ixqué per altra. Y chamuscà los cabells a unes criades que hallí estaven, y al monastir de Sent Augustí.

1.553.

CAS AL SOCORS

Disapte, a 22 de setembre 1618, a la nit caygué lo porge d'enmig del Socors y matà a una dona que estava hallí ab un home. Y a l'home lo maltractà, que no's confiava de la sua salud. Y a la dona la portaren per València, per desemparada.

1.554.

BOUS

Dimecres, a 26 de setembre 1618, y hagué altre corro de bous en la plaça de Predicadors, tals quals que puchaven a cavall en ells.

1.555.

BOUS

Dilluns, a 8 de octubre 1618, y hagué corro de bous en la plaça de Predicadors, de la vaqueria de Badia, de València, cabriter, y tals quals.

¶ ¹⁸²⁴ Dalt del títol, al marge dret, sanefa d'atenció. Altrament, no segueix la cronologia lògica de les entrades.

1.556.

BOUS

Dimats, a 9 de dit, y hagué altre corro de bous en dita plaça de dita vaqueria, y jugaren prou bé.

1.557.

PORGA¹⁸²⁵

Dimecres, a 10 de dit, a les sis hores del matí prenguí la primera porga, y a les sinch hores del matí. Diguí primer missa en Predicadors, en lo altar de nostra Señora del Refugi. Y la Lluna¹⁸²⁶ en tal dia estava en lo signe de Càncer y, ab favor de Déu, fonch bona.

1.558.

MORT DE CARLO BARTOLI

Dit dia morí Carlo Bartoli, mercader riquísim, a la plaça de Pellicers. ¶^{303r}

1.559.

ANADA DEL SEÑOR ARCHEBISBE A MADRID

Dilluns, a 15 de octubre 1618, entre la una y dos hores de la vesprada se n'anà a Madrid lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe a veure a son germà. Y aquest dia esquarterisaren en la força un saltechador de camins.

1.560.

MORT DE AYALA, NOTARI

Diumenge, a 21 de octubre 1618, morí Francisco de Ayala, notari de casa del señor archebisbe, que era persona de gran experiència en coses de causes pies [i] visses. Y l soterraren en lo monastir del Remey, fora de València, dilluns a 22, al matí.

¶¹⁸²⁵ Al marge esquerre, davall del títol, sanefa d'atenció.

¶¹⁸²⁶ A la línia, ratllat: «signe»; a l'interlineat: «Lluna».

1.561.

PROVISIÓ DEL SEÑOR OFFICIAL¹⁸²⁷

A 29 de dit, provisió del señor official que·ls obrers donasen les llimosnes a la església per a misses.

NOHEMBRE

1.562.

SOTERRAR A ROSELL, VELLUTER

Dijous, a 8 de nohembre, soterraren en Sent Martí a Jaume Rosell, velluter del carrer de la Séquia Podrida, persona molt christiana. Y volgué en son testament que anasen 20 capellans de Senta Catalina y 20 de Sent Nicolau y general de Sent Martí. Y que arribant lo cos a la església les altres parròchies diguesen tan solament los responsos y que se n'anasen a ses esglésies, y que hallí, cascuna en sa església, digués una missa cantada ab los dits capellans que·l soterraren.

1.563.

CRIDA FERIANT SANT SALVADOR

Dit dia féu crida la ciutat que a l'endemà, que era dia de sant Salvador, fos feriat. ¶^{303v}

1.564.

FURT EN LA ALQUERIA DE ESPLUGES, PROP LO SOCORS

Divendres, a 9 de nohembre 1618, de nit entraren prop del monastir del Socors, en la alqueria d'Espluges, o, segun altres, de Jacca, molts hòmens, a títol que obrisen al rey. Y tancaren a tots los de la casa en una cambra y escorcollaren-la tota. Y dien que li llevaren, en moneda, més de huyt-centes lliures.

Y tenim un señor lloctinent de virey que, per la gran lliberalitat de sa señoria, les panses van la arova, per lo menys, a dihuyt sous en la collita, y l'arròs a set diners la lliura.

1.565.

Diumenge, a 11 de dit, predicà en Sent Martí lo señor canonge don Francisco López de Mendoza. Y dix la missa la señor rector, y la epístola lo doctor Crespo, y lo evangeli lo

¶ ¹⁸²⁷ Al marge esquerre de l'entrada, davall del títol, sanefa d'atenció.

doctor Tudela, beneficiats y residents en dita església. Y no's tingué conte ab los més antics, com sempre se à acostumat.

1.566.

Dilluns, a 12 de nohembre.¹⁸²⁸

Dimats,¹⁸²⁹ a 13 de nohembre 1618, vingué¹⁸³⁰ a València lo il·lustríssim señor duch de Cardona a convalèxer y posà en casa don Juan Vil·larrasa, a la plaça de Vil·larrasa.

1.567.

Dimecres, a 14 de dit, feren crida prohibint los ganchos, gargusos, coletos, y que de nit no portasen les espases sens bayna.

Y après, de hallí a poch dies, pagant huyt reals castellans donaven llicència per a portar-los. Són coses de València.¹⁸³¹

1.568.

Dijous, a 15 de dit mes de nohembre 1618, publicà la ciutat per València, ab pública crida, que'ls que donaven conte de marmessories al justícia civil eren ben donades. Y que lo jutge de Obres Pies no'ls inquietàs; inseguint la sentència donada per don Baltasar de Borja, canceller, contra dit jutge, a 13 de dit mes y any.

1.569.

Duch¹⁸³² de Sogorb prengué possessió de dita ciutat dilluns, a 18 de març 1617.¹⁸³³ (foli 311) ¶^{304r}

1.570.

BEATIFICACIÓ DEL SEÑOR DON THOMÀS DE VILANOVA

Dijous, a 15 de nohembre 1618, a les huyt hores de la nit vingué un tresllat auctèntich de la beatificació del señor don Thomàs de Vilanova, archebisbe de València, de gloriosa memòria y pare de pobres. Y los monastirs del Socors y de Sent Augustí feren grans lluminàries y fochs. Y lo mateix feren los señors col·legials del col·legi del dit sent Thomàs de Vilanova.

¶¹⁸²⁸ Entrada que no figura a la caixa del text del foli 303v sinó al marge dret, a l'altura de l'entrada de l'11 de novembre de 1618. ¶¹⁸²⁹ Repetit per dues vegades «vingué a València lo il·lustríssim señor» i entre les dues repeticions, ratllat: «estos dies». ¶¹⁸³⁰ Abans,

ratllat: «estos dies». ¶¹⁸³¹ Des de «Y après de hallí...» fins a «...són coses de València», text afegit posteriorment. ¶¹⁸³² Entrada que figura al marge esquerre, a la part inferior del fol 303v. ¶¹⁸³³ Ratllat: «-19»; a l'interlineat: «-17».

Y-l portaren després de la beatificació y estigué enpenyada,¹⁸³⁴ en poder de Estefano Moraltes, en mil tres-centes lliures. Y anaven accapatant los frares per desempenyar-lo.¹⁸³⁵

1.571.

COMETA. ALTRE COMETA DE COLOR BLANQUINÓS

Dilluns, a 12 de nohembre o, per millor dir dilluns, a 12 de nohembre 1618,¹⁸³⁶ fonch vista en lo cel, devés del lloch de Catarroja, a levant, un gran cometa en lo cel. Y començà a aparèxer dijous, a 15 de dit mes de nohembre, a les tres hores de la matinada, començant per orient y la coa devés ponent, y no és drete, sinó com a corbella de segar forment, un poch més drete, y la color és esblanquida, conforme la que aparegué quant fonch la guerra de Portugal y morí lo rey don Sebastià. Y accabàs a desfer a les sis hores del matí.

Y disapte, a 24¹⁸³⁷ de dit, ne aparegué altra cometa de color blanquinós, ab gran[s] raigs y claror. Y lo principi com a estela relluent y la coa com a coet.¹⁸³⁸

1.572.

MORT DE MARCH ANTONI ORTÍ, NOTARI¹⁸³⁹

Diumenge, a 18 de nohembre 1618, entre deu y onse de la nit morí March Antoni Ortí, notari síndich de la parròchia de Sent Martí. Fonch soterrat en dita església, en lo seu vas, dimats a 20 de dit. Anaren los señors jurats y oficials de la Sala al soterrar. Acompanyaren quatre jurats, dos al fill mayor y dos al gendre, micer Ferrer. Y lo fill més gich estava en Xàbea, de hon son pare lo portaren malalt. ¶^{304v}

1.573.

MORT DEL VEDELL DEL STUDI GENERAL

Disapte, a 24 de nohembre 1618, a les onse hores de la nit, a les spal·les de la casa de Sent Vicent Ferrer, en lo carrer de la Garrofa, mataren, ab una escopetada en la gargamella, a Matheu¹⁸⁴⁰ Balaguer, vedell del Studi General.

¶¹⁸³⁴ La relíquia. ¶¹⁸³⁵ Tot el paràgraf afegit posteriorment. ¶¹⁸³⁶ Ratllat: «y aquesta nit». ¶¹⁸³⁷ Els mots «disapte a 24» figuren a l'interlineat, i davall, ratllat: «dilluns a 26». ¶¹⁸³⁸ Paràgraf afegit posteriorment. ¶¹⁸³⁹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶¹⁸⁴⁰ El nom «Matheu» figura a l'interlineat, i davall, sense es-

borrar-lo, «N.», és a dir, «nomine», que és l'abreviatura que Porcar empra quan sap el cognom d'una persona però no el nom, o al revés, coneix el nom però no el cognom. En aquest cas, podem pensar que en principi no coneixia el nom del bidell de l'Estudi General i després sí.

1.574.

GALEOTS. VISSITA DEL DUCH DE CARDONA ALS JURATS

Dilluns, a 26 de nohembre 1618, a les deu hores del matí portaven per València dos carros ab galeots. Y aquest matí lo il·lustre duch de Cardona¹⁸⁴¹ féu gran vissita als señors jurats de Valencia; y l'aguardaren al Consell de la Sala. Y al tornar dit señor no volia que baxasen la escala, y los señors jurats abaxaren fins al primer replanell de la rexa.¹⁸⁴² Acompanyava'l¹⁸⁴³ tota la cavalleria de València, ab gran magestad.

1.575.

BASILISCH¹⁸⁴⁴

Dimats, a 27 de nohembre 1618, acabades vespres en Sent Martí, un animalet gich, com micha mà, —y dien que era basilisch, figura extraordinària de animal— era mort en casa de Mendieta lo Argenter, al campanar de Sent Martí. La matexa forma que tenen los dragolins que porten al Corpus, ab ales de rata penada y la coa de scorió. Y féu-me'l mostrar mosén Juan Baptiste Pons, prevere beneficiat en dita església de Sent Martí. Lo qual animal trobaren ya mort dins de casa, en un escudeller, dalt, al porge.

1.576.

VINGUDA DE UN PRÍncep DE BOHÈMIA, DIT PRÍncep DE LANSGRAVE

Divendres, a 30 de nohembre 1618, de nit, a michanit,¹⁸⁴⁵ vingué secretament un gran príncep de Bohèmia, dit príncep de Lansgrave.¹⁸⁴⁶ Y posà a l'hostal dels Reys, a la Tapineria, y era parent del nostre rey. Y anà'l a visitar hallí lo señor lloctinent del virey y altres señors. ¶^{305r}

DEHEMBRE¹⁸⁴⁷

1.577.

ANADA DEL DUCH DE CARDONA

Diumenge, a 2 de dehembre 1618, entre nou y deu hores del matí se'n partí per a la Vall lo il·lustríssim duch de Cardona.

¶ ¹⁸⁴¹ Des de «Cardona» fins a «...ab gran magestad», escrit posteriorment al marge esquerre i al final de l'entrada. ¶ ¹⁸⁴² Abans, ratllat: «reja». ¶ ¹⁸⁴³ Al text: «acompa-

nyavall». ¶ ¹⁸⁴⁴ Dalt, repetit: «basiljisch». ¶ ¹⁸⁴⁵ La locució «a michanit» figura a l'interlineat. ¶ ¹⁸⁴⁶ Els mots «dit príncep de Lansgrave», a l'interlineat. ¶ ¹⁸⁴⁷ Subratllat.

1.578.

SÍNDICH DE LA PARRÒCHIA A JUAN VIVES

Dilluns, a 3 de dehembre 1618, dia de festa manada del gloriós sent Mauro martre, al matí se ajustà la parròchia de Sent Martí y nomenà per síndich a Juan [...] ¹⁸⁴⁸ Vives, notari, gendre de Penyaranda. Rebé lo acte Gregori Marçà, notari, dit dia.

1.579.

Dimecres, ¹⁸⁴⁹ a 5 de dehembre 1618, en avent dinat, lo señor virey portà al príncepe Lansgrave a veure lo hort del señor Archebisbe y la casa de les Armes.

1.580.

ANADA DEL PRÍNCEP LANSGRAVE

Dijous, a 6 de dit 1618, al matí se n'anà dit señor príncep a la posta.

1.581.

RENUNCIACIÓ DE DON OLFO A LA MINERVA DE MARÇ Y DONADA A DARDER ¹⁸⁵⁰

Disapte, ¹⁸⁵¹ a 8 de dehembre 1618, renuncià la Minerva don Olfó Sans, que tenia obligació de fer-la celebrar cascun any en lo mes de març, conforme la voluntat de sa muller, doña Violant Despuig, señora de Alcàntara, ab testament rebut per Francisco Pérez, notari, a 21 de nohembre 1605. Vingué a effecte y té-la ¹⁸⁵² Mendieta, clavari lo any següent, 1619. ¹⁸⁵³

1.582.

OBLIGACIÓ DE DARDER DE DONAR 15 LLIURES AL CLAVARI DEL SANTÍSSIM SACRAMENT

Dit dia la donaren ¹⁸⁵⁴ a Mendieta, botiguer de ferro. Y Rafel ¹⁸⁵⁵ Darder se obligà, cascun any, donar al clavari del Santíssim Sacrament quinse lliures migerament, ab acte rebut per Juan Vives, notari síndich de la parròchia de Sent Martí. ¹⁸⁵⁶ ¶ ^{305v}

¶ ¹⁸⁴⁸ Espai en blanc. ¶ ¹⁸⁴⁹ A l'inici de l'entrada, ratllat: «Dijous, a 6 de dehembre, al matí se n'anà a la...».

¶ ¹⁸⁵⁰ Tota aquesta entrada figura ratllada al manuscrit. ¶ ¹⁸⁵¹ Davall, en l'interlineat, i ratllat: «Divend».

¶ ¹⁸⁵² Del verb «tenir». ¶ ¹⁸⁵³ Text que figura al marge

esquerre del foli 305r, a l'altura de l'entrada ratllada.

¶ ¹⁸⁵⁴ Ratllat, a la línia: «Rafel Darder, ciutadà»; a l'interlineat: «al Mendieta, botiguer de ferro». ¶ ¹⁸⁵⁵ Al marge esquerre, com a incís: «Rafel». ¶ ¹⁸⁵⁶ Paràgraf ratllat en el manuscrit.

1.583.

MORT DE DON FEDERICH TALLADA

Disapte, a 8 de dehembre 1618, venint de Xàtiva a la vesprada don Federich Tallada, estant en lo lloch de Catarroja, prop de València, li prengué unes torbes de cap y, de repent, morí hallí.

1.584.

REMEMBRANÇA PER LA CONDESA DE BENAVENT

Dilluns, a 10 de dehembre 1618, al matí la Seu de València tocà general remembransa per la il·lustríssima senhora condesa de Benavent, que dien que morí en Benavent als darrers de nohembre. *Requiescat in pace.*

1.585.

MORT DE L'ARCHEBISBE DE TOLEDO¹⁸⁵⁷

Disapte, a 15 de dehembre 1618, vingué Francés Morant, correu, y portà noves de Cort com era mort, súbitament, lo señor archebisbe de Toledo.

1.586.

MORT DEL LLOCTINENT DE MUSTAÇAF

Dijous, a 20 de dehembre 1618, vespra de sent Thomàs, a les set hores de la nit mataren en la placeta de Burguerins a Vicent Arbós, pasamaner y lloctinent de mustaçaf, jove molt honrrat y virtuós.

1.587.

MORT DE FRANCISCO DE CARDONA

Disapte, a 22 de dehembre 1618,¹⁸⁵⁸ a les huyt hores del matí soterraren en Sent Francés, en lo vas de l'Almirant, a don Francisco de Cardona, fill natural de l'Almirant. Estava de casa al costat de l'hort del Real, anant a mà esquerra per lo portal de la Trinitat.

¶ ¹⁸⁵⁷ Bernardo Sandoval y Rojas (Aranda de Duero, 1546-Toledo, 1618), nebot del duc de Lerma, i de pare cortesà, va tindre diversos càrrecs polítics i eclesiàstics al llarg de la seu vida: marquès de Dènia; bisbe de Ciudad Rodrigo, de Pamplona; Jaén, inquisidor general; cardenal i arquebisbe de Toledo entre els anys 1599-

1618; primat d'Espanya i membre del Consell d'Estat. Vinculat a la Universitat d'Alcalà de Henares, va ser deixeble de l'humanista Ambrosio de Morales i, a més a més, va protegir alguns escriptors castellans, com ara fray Luis de León, Cervantes, Lope de Vega, Quevedo i Góngora. ¶ ¹⁸⁵⁸ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*,

1.588.

TORNADA DEL DUCH DE CARDONA

Dimats, a 25 de dehembre 1618, tornà lo duch de Cardona. Y se n'anava a Madrid.

1.589.

Estos dies vingueren noves de Madrid que era mort lo señor archebisbe de Toledo. ¶^{306v}

AÑY 1619 GINER¹⁸⁵⁹

1.590.

MORT DE MOSÉN BALAGUER

Dijous, a 3 de giner 1619, al matí trobaren mort en lo llit a mosén N. Balaguer, beneficiat en Sent Nicolau.

1.591.

MORT DE TIMONEDA¹⁸⁶⁰

Dijous, a 3 de giner 1619, a la nit, a prima nit, estant en la entrada de sa casa, a Juan Batiste Timoneda, botiguer junt a la Mercé,¹⁸⁶¹ entrà un home y li pegà una punyalada, y'l matà.

1.592.

MORT DE L'INQUISIDOR DON PEDRO PACHECO. Y DE BARTOLO SÁNCHEZ, A 12 DE JUNY 1610¹⁸⁶²

Diumenge, a 6 de giner 1619, dia dels Reys, a les nou hores del matí morí lo señor inquisidor don Pedro Pacheco. Y dilluns següent, a les onse hores, lo soterraren en lo monastir de Sent Francés. Anava¹⁸⁶³ vestit com a sacerdot en un túmulo en alt, a coll de hòmens, y capellans de Sent Llorenç a la una part y altra, vestits ab sobrepelliços y mu-

p. 1070, aquest mateix dia foren elegits en justícies de València per a l'any 1619 els següents: Justícia Criminal, Francesc Garcia; Justícia Civil, Vicent Assio, cavaller; Justícia de 300 sous, Felip Ayerve, notari; lloctinent de Justícia Criminal, Martí Perales, moliner; assessor de Justícia Criminal, misser Jaume Sanchis, i assessors del Justícia Civil: Lluís Joan Mingot i Llorenç Asoris. ¶¹⁸⁵⁹ Any i mes subratllats.

¶¹⁸⁶⁰ Deu referir-se al fill de l'escriptor i editor Joan Timoneda (València, 1518/1520-1583). ¶¹⁸⁶¹ El text «junt a la Mercé», a l'interlineat. ¶¹⁸⁶² Al marge dret, dalt del títol, una creu. ¶¹⁸⁶³ Text afegit que comença: «Anava...» i s'interromp en «un túmulo», interrupció que s'assenyala amb una petita creueta, que ens remet a una altra que hi ha després de l'entrada 1.583, on continua el text.

ces. Y après la capa de la Seu, Sent Llorens y Sent Martí y Sant Salvador. Y après de les capes anava lo señor inquisidor Roig¹⁸⁶⁴ enmig, ab manteu y barret quadrat, y a la sua mà dreta lo fiscal de la Santa Inquisició. Anava micer Salt, jutge dels Béns Confiscats de la dita Santa Inquisició, après lo aguazil, secretaris y officials, y molts famíliars. Alguns, y poch, portaven creus.

Y dix la missa lo provincial, frare Menor, de *Requiem*. Y-l soterraren en una fosa que feren davant lo altar mayor, a mà dreta, dins la capella Mayor. *Requiescat yn pace*.

Estava lo cos de dit señor en un túmulo alt, en la sala de la Inquisició, de cara, devés un altar o armari que està al costat de la porta, per hon entren allà dins. Y tota la sala entoldada de vayeta negra y unes armes de la Santa Inquisició de paper. Y les armes del dit señor, que eren com dos alans. ¶^{306v}

1.593.

MATAREN AL JUSTÍCIA DE ALGEMESÍ Y PORTAREN EL HU DELS MATA-DORS

Dit dia, a les quatre hores de la vesprada portaren pres a un home que's dia Juan Bleda, de Algemesí, que havia mort al justícia de dita vila. Y dimats, a 8, li lleixqueren la sentència que¹⁸⁶⁵ li llevasen la mà en la plaça de la Seu [i] que'l penchasen. Y lo cap que'l portasen a Algemesí y-l posasen a hon havia fet lo delict.

1.594.

PENJAREN A JOAN BLEDA DE ALGEMESÍ

Dijous, a 10 de giner 1619, al matí llevaren [la mà]¹⁸⁶⁶ en la plaça de la Seu al que matà al justícia de Algemesí, y-l pencharen.

1.595.

GALERES AL GRAU

Diumenge, a 13 de giner 1619, al matí vingueren a la placha de València les quatre galeres de Dénia. Y a les tres hores de la vesprada anà hallà y entrà en elles don Jaume Ferrer, loctinent del virey, y li feren gran recibiment de artilleria y mosqueteria y música. Y-l pasecharen un poch per dins la mar, y feren fer a tots los soldats, y forçats, los ministeris que s'accostumen fer en galera. Y a boca nit se n'anaren a Barcelona y de allí havien de portar diners a Sardenya.

¶ ¹⁸⁶⁴ L'inquisidor Ambrosio Roig, que havia investigat els fets, va ser qui, argumentant la celeritat amb què s'havien acomplert les ordres reials i el fet d'haver tornat a una situació més normal, més tranquil·la, dictaminà penes lleus per a alguns, i demanà clemència a Felip III

per a la resta dels culpables del motí del 3 de març. Vegeu E. ESTELA CALLADO: *Iglesia, poder...*, op. cit., pp. 83-88. ¶ ¹⁸⁶⁵ A partir d'ací i fins al punt i a la línia, el text de l'entrada és escrit al marge esquerre. ¶ ¹⁸⁶⁶ Com ja hem vist en l'entrada anterior, la 1.593.

1.596.

MORTS DE BELLO Y TORRENTÍ

Diumenge, ans de miganit, mataren en lo carrer d'enmig dels Peixcadors a un peixcador dit Bello. Y a l'hort de micer Vidal, al portal de Ruçafa, a Torrentí, llaurador de Ruçafa.

1.597.

BUL·LA DE LA SANTA CREUHADA

Disapte, a 19 de giner 1619, a la vesprada feren solemne processó, ab pali, de la santa Creuhada. Y diumenge, a 20 y dia de sent Sebastià, la publicaren en la Seu.

1.598.

INQUISIDOR MAJOR

Diumenge, a 28 de giner 1619, vingué nova com lo confessor del señor rey¹⁸⁶⁷ era ya inquisidor mayor.¹⁸⁶⁸ ¶^{307r}

FEBRER¹⁸⁶⁹

1.599.

MORT DE L'INQUISIDOR SAMANYEGO

Divendres, a 1 de febrer 1619, entre les dos oracions de la nit morí lo señor inquisidor Matheo Samanyego, doctor en cascun Dret. Estava en la Sala, com lo altre señor inquisidor, don Pedro Pacheco, ab un barret en lo cap, ab borles verdes de doctor y a cada costat un llibre. Y'l portaren a soterrar a Predicadors.

Acompanyaren-lo lo señor inquisidor Roig a la mà dreta; y'l señor advocat fiscal a la esquerra. Y alrededor lo acompanyaven lo[s] capellans de Sent Llorens.

Y'l soterraren en un vas que està enmig del chor de Predicadors, a hon se acostumen a soterrar señors de tals títols. Y après los dos señors que venien darrer lo cos, venia lo alguazil y receptor del Sant Offici, y no venia micer Salt, advocat dels Béns Confiscats, com anava al soterrar de don Pedro Pacheco. Y don Pedro Pacheco no portava insignies de doctor, y dien perquè no u era, sinó llicenciado. *Requiescat in pace.*

¶¹⁸⁶⁷ L'aragonés Luis Aliaga Martínez, també dominic i germà de l'arquebisbe Aliaga.

¶¹⁸⁶⁸ A partir d'ací, dos centímetres en blanc fins al final del foli.

¶¹⁸⁶⁹ Subratllat.

1.600.

FESTES PER LO INQUISIDOR GENERAL

Dilluns, a 4 de febrer 1619, a la nit feren en moltes parts lluminàries per la nova elecció de inquisidor general al confessor del señor rey, nomenat fray Luís [...] ¹⁸⁷⁰ Aliaga, de la Orde de Predicadors. Y en lo monastir de Predicadors molts farons y festes de música y mànegues de cohets. Y una nau de piules y cohets desapararen.

Y dimats següent molts cavallers, a la vesprada feren lo abramet ben adresats. Feren grans carreres de cavalls, feren encamissades. Y la Seu, a les oracions de les Ànimes, repicà solemnement, com a la nit de Nadal.

1.601.

MORT DE DOÑA LEONOR Y DE ZANOQUERA

Diumenge, a 10 de febrer 1619, ¹⁸⁷¹ soterraren a doña Leonor Scrivà de Romaní, muller de don Berlandino Zanoquera, mestre racional, prop de Sent Steve. ¶ ^{307v}

1.602.

COMÈDIA EN LA DEPUTACIÓ, PER LOS CAVALLERS

Dimats, a 12 de febrer 1619, dia de Carnestoltes, yxqué un paper que dia: «*Oy martes se presenta la companya de los cavalleros, con vestidos fiados, la comedia de La ocasión voluntaria y gastos forçosos, deudas mal pagadas de mercaderes y quexas de oficiales, en la Deputación. Y viernes, en la verbal, delante el señor visorey.*»

Y representaren la comèdia los señors cavallers en la prima nit y en la sala de la Deputació, y trobà's lo señor virey, don Jaume Ferrer

1.603.

MORT DE DOÑA MARGARITA BELLVÍS ¹⁸⁷²

Dijous, a 14 de febrer 1619, soterraren en Sent Nicolau a doña Margarita Bellvís y de Zanoquera, muller de don Miquel Zanoquera, fill de don Pau Zanoquera, que havia estat mala en lo llit més de dotse mesos. La més polida dama de València. Anà al soterrar lo señor virey, don Jaume Ferrer, a la mà dreta de don Pau Zanoquera, sogre de la difuncta. Y après son fill, marit de aquella, y après los dos germans engramallats, ab los masers y la guarda, y'ls jutges de la Real Audiència, ab los deputats y governador y bal·le. Y tot o merexia, dita dama.

¶ ¹⁸⁷⁰ Espai en blanc. ¶ ¹⁸⁷¹ Des de «soterraren» fins a «Sent Esteve», subratllat.

¶ ¹⁸⁷² Al marge esquerre, prova de ploma.

1.604.

EMBAXADOR DEL DUCH DE SABOYA

Disapte, a 16 de febrer 1619, vingué un archebisbe del duch de Saboya per embaxador al nostre señor rey. Y aposentà en Predicadors.

1.605.

MISSA EN SENT MARTÍ, NOVAMENT CELEBRADA, DE LA MINERVA¹⁸⁷³

Diumenge, a 17 de febrer 1619, tercer diumenge de dit mes y de la Minerva, la qual féu celebrar Pere Torres, sucrer, digueren primer la missa de la *dominica primera* de Quaresma, cantada ab solemnitat y diaques. Y après la missa cantada de la Minerva ab solemnitat. Y acabada dita missa solemne ne digueren ¶^{308r} altra missa ressada ab diaches, del Sant Sacrament, com se acostuma. Y per voler-o lo rector sols donaren als capellans sis diners més a¹⁸⁷⁴ cascún capellà,¹⁸⁷⁵ a saber és, un sou per la processó y sis diners per la missa. Essent com és contra exprees disposicions de les sínodos que per cascuna missa, que no sia de *Requiem*, se ha de donar dos sous a cascun capellà.

Y¹⁸⁷⁶ altra se celebrà lo diumenge de 70,^a en febrer. Y hagué dos misses cantades de la dominica, ab diaques, y l'altra del Santíssim Sacrament, ab diaques, orgue y música, y lo clero no volgué caritat, sinó la que lo señor official tacharia.

1.606.

SOTERRAR EN RUÇAFA, ESSENT LO COS DE SENT MARTÍ

Y axí mateix dit rector, per lo que ben vist li fonch, dimats, a 19 de dit mes de febrer 1619, consentí, essent estat avisat que un home, parrochià de Sent Martí, [que] era mort en la parròchia de Ruçafa, y en lo dit lloch, volgué que'l soterrasen en Ruçafa. No havent fet lo home testament, ni per tenir de què. Essent contra tota disposició de dret, que'l cos és de hon té sa habitació y és parrochià.

1.607.

SOTERRAR AL RECTOR DE ALAQUÀS, EN LO VAS NOU DELS CAPELLANS DE SENT MARTÍ

Y, axí mateix, dilluns, a 18 de febrer 1619, que fonch dia que morí en lo carrer del Pou Pintat lo rector de Alasque,¹⁸⁷⁷ determinà, la major part dels que's trobaren en dit ajust,

¶¹⁸⁷³ Al marge esquerre, dalt del títol, prova de ploma. ¶¹⁸⁷⁴ A l'interlineat, ratllat: «per». ¶¹⁸⁷⁵ A la línia, ratllat: «-a missa». ¶¹⁸⁷⁶ Paràgraf que figura al final de 307v. ¶¹⁸⁷⁷ «Alasque» pot ser una confusió

o corrupció dels topònims «Alaquàs», poble prop de la ciutat de València, o amb «Alasquer», llogarret habitat abans per moriscs, prop d'Alberic, a la vora del riu Xúquer.

—que fonch ans de començar completes, que no y havia sinó 22 capellans— que puix dit rector se dexava en lo vas dels Capellans, que'l posaren en lo vas Nou. Y axí fonch fet, que'l soterraren dimats a 19, al matí.

Dimats, a 19 de febrer 1619. (*Vide infra*, pàgina següent)

1.608.

MORT DEL RECTOR SCOLANO¹⁸⁷⁸

Dimecres, a 20 de febrer 1619, a les tres hores del matí morí Gaspar Escolano,¹⁸⁷⁹ rector de Sent Steve, coroniste del regne de València y predicador de la ciutat. Soterraren-lo en dita església.

Anava son germà, lo doctor micer Escolano,¹⁸⁸⁰ acompanyat ab lo governador y lo bal·le, vestit ab gramalla, ab dos patges darrer de aquell, vestits ab capusos, y après lo[s] fills del dit micer Escolano, ab gran acompanyament. Anava la cantoria de la Seu y lo clero de Sent Miquel y la creu de la confraria de la Seu y la de la Seu. Eren prop de les dotse hores, ans migjorn. ¶^{308v}

1.609.

CONSELL DE VALÈNCIA QUE ANASEN LOS JURATS, AB EMBAXADA, AL REY

Dimats, a 19 de febrer 1619, se ajuntà la Sala Consell General, y's determinà que anasen dos dels señors jurats,¹⁸⁸¹ en forma de ciutat, ab embaxada al señor rey, sobre que havia enviat una carta que's llevasen totes les ymatges y figures del venerable Francés Geroni Simó. Y anaren y foren mal rebuts, que no li parlaren de molts dies.

1.610.

COSA NOVA EN LA NÒMINA DELS CONFESSORS

Divendres, a 22 de febrer 1619, portaren en un full de paper de marca major la nòmina dels confessors. Y cosa yamés vista, que a la marge de alguns confessors posaren una lletra 'h', significant que los tals sols havien de confessar hòmens, tan solament.

¶ ¹⁸⁷⁸ Al marge esquerre i dret, prova de ploma.

¶ ¹⁸⁷⁹ Vegeu la nota 1737. ¶ ¹⁸⁸⁰ Francesc Escolano (1568-1626), doctor en Dret, germà del cronista de la ciutat de València i rector de Sant

Esteve, Gaspar Escolano. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Francesc Escolano», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 22, 180, 368 i 404. ¶ ¹⁸⁸¹ Abans, ratllat: «jur».

1.611.

PARTIDA DELS JURATS PER AL REY

Dilluns, a 25 de febrer 1619, a les deu hores de la nit partiren dos señors jurats per embaxadors a sa magestad, sobre lo mandato que havia provehÿt que dins 30 dies llevasen les ymatges del venerable Simó.

MARS¹⁸⁸²

1.612.

LLEVADA LA GUARDA DE LA MAR Y TORNADA A 29 DE MARÇ 1620

Divendres, a 1 mars 1619, de orde del señor rey¹⁸⁸³ se llevaren los soldats de la guarda de la Marina. Gran dany de la terra! Y a 29 de març de l'any 1620 fonch tornada.

1.613.

Diumenge, a 3 de mars 1619,¹⁸⁸⁴ en la Seu de València publicà¹⁸⁸⁵ Antoni Calafat, secretari de la Santa Inquisició de València, un edicte dels señors inquisidors prohibint <se llevasen> les ymatges del venerable Francés Geroni Simó. Y no lo y dexaren acabar de publicar. Ans bé se amotinà tanta gent que hagué de abaxar-se'n de la trona y hagueren de portar lo santíssim Sacrament. Y acompanyat de canonges, y molt rodechat d'ells, lo¹⁸⁸⁶ entraren en la sagrestia de la Seu y hallí lo tancaren.¹⁸⁸⁷

Lo edicte fonch fet a 2 de març en València, y el¹⁸⁸⁸ tinch en altra part.¹⁸⁸⁹

Fa advertir, lo stament militar, entenen que lo virey havia fet algunes diligències per saber dels señors inquisidors si tenien algun orde per a publicar algun edicte, y tostemps negant-ho dits señors, fonch advertit dit bras, *de ante tempus*, interposar appellació per al papa, lo qual acertaren en gran manera. Y axí lo rey sempre à insistit que la renunciassen. Y fins a 8 de abril no o han fet.

Y après, lo motí de la gent anà al palau del señor archebisbe y li apedregaren totes les finestres. ^{309r}

Y après anaren a Predicadors, y hallí romperen les portes de la porteria y romperen los banchs a hon menchaven los pobres.¹⁸⁹⁰

¶ ¹⁸⁸² Subratllat. ¶ ¹⁸⁸³ El text de l'entrada s'interromp amb un senyal i continua, separat per un guió, al final de l'entrada següent. ¶ ¹⁸⁸⁴ Segon avalot important dels partidaris del pare Simó; el primer havia estat el dia de santa Magdalena, el 22.07.1612. ¶ ¹⁸⁸⁵ Al marge esquerre hi ha la nota següent: «Lo edicte fonch publicat a 2 de març en València y el tinch en altra part». ¶ ¹⁸⁸⁶ A Antoni Calafat, secretari de la Santa Inquisició de València. ¶ ¹⁸⁸⁷ A l'interlineat hi ha un senyal d'atenció que ens remet a la part baixa del foli, per afegir tot se-

guit el text que comprén des de «Fa advertir» fins a «...a 8 de abril no o han fet». ¶ ¹⁸⁸⁸ Al text: «al». ¶ ¹⁸⁸⁹ Text que figura al marge esquerre, com a incís. ¶ ¹⁸⁹⁰ Els Vich també contenen, al seu dietari, que els amotinats posaren al peu de l'altar major del monestir de Predicadors un estandart, amb l'efígie del venerable Simó. I també que «...un fraile, viendo entrar la turba amotinada, temiendo algun ademán, consagró en el lavabo». Vegeu Álvaro/Diego VICH: *Dietario valenciano (1619-1632)*, València, Acció Bibliogràfica Valenciana, 1921, p. 6.

Y aquest dia estaven los señors inquisidors en Sent Nicolau, que publicaven lo cartell de la Santa Inquisició. Y foren avisats de la avalot de la Seu y que venia devés hon ells estaven gran multitud de gent. Y se n'entraren en la sagrestia de dita església, yl's tancaren. Y lo sermonador se'n baxà de la trona y la missa solemne se acabà ressada. Y lo mateix se féu en la Seu, que no y hagué sermó y la missa se acabà ressada.

Y quant entraven al secretari, lo vicari de Sent Pere, acompanyat de dos sacerdots, y davant del dit secretari, y molt apegat a ells. Y·ls Frígola, Pellicer y don Leonardo de Borja, canonges, lo portaven circuÿt, y un fill de Satanàs, portant-lo d'esta manera, li tirà al secretari y l'errà. Y pegaren al degà Frígola en los pits, y no li féu molt dany, sinó que'l tingueren molt desmayat.

Y après anaren a Sent Andreu, que sermonaven, y prengueren un retrato que y havia del venerable Simó y'l posaren en una llansa, y la portava un negre. Y tornaren a la Seu y la rodecharen, cridant: «Víctor el pare Simó!».

Y se n'anaren a Sent Francés y avalotaren al sermonador, y se'n baxà a més que de pas y tancaren les portes. Y no·ls feren res los señors dels oficials,¹⁸⁹¹ [que] estaven vent lo spectacle de la tribuna y donaren orde de atrancar bé les portes de palàcio,¹⁸⁹² que foren ben menester. Y axí·ls romperen les gelosies de les finestres y vidrieres.¹⁸⁹³

Y¹⁸⁹⁴ una tropa de la gent anà a casa de Aguilar, lo dansador, y perquè tenia en la paret de sa casa scrit lo nom de frare Roig, mestre en Arts, de la orde de Predicadors, li apedregaren les portes y finestres, y lo y feren borrar y emblanquinar la paret y posar papers del pare Simó.

Y lo señor vicari general, [a] hora cauta se'n pasà a la sagrestia de la Seu, perquè en palàcio¹⁸⁹⁵ no estaria segur. Y manà a totes les parròchies a vespres, y tota la vesprada, tinguesen lo santíssim Sacrament patent. Y la Real Audiència féu ^{309v} fer una crida (prou escusada),¹⁸⁹⁶ de que nos alterasen, ni moguesen cosa; que fins a 21 de març 1619 no s'alterarien les coses. Cosa prou escusada, puix lo mandato sols dava termini que llevasen dites ymatges fins a 21 de dit.

Y axí los braços se ajustaren per a veure com ho podien remediar Y quexaven-se del lloctinent del virey, perquè no·ls havia en temps comunicat la carta del señor rey sobre dites coses. Nostre Señor se apiade.

Acontegué que dita vesprada, un gich de 8 a 9 mesos, que'l portava la ama en la mamella, dix a veus altes, tres voltes: «¡Víctor lo pare Simó, que és mon amich!» que admirà a moltíssims circumstants. Y era fill de don N.¹⁸⁹⁷ de Borja.

Y axí mateix la ciutat, après féu fer crida que no moguesen ni alterasen ninguna cosa; ans bé que·ls pregaven que fesen lluminàries y altres festes en honrra del venerable Simó. Y crech cert que esta crida és estada de gran providència, perquè creÿa's que esta nit se hagueren fet alguns insurts en algunes cases en València. Déu que u remedie.

Y a la nit, a les oracions de les Ànimes, doblà la Seu solemnement, y tota València estigué plena de farons. Y a l'endemà del matí doblà la Seu també, y lo virey anà a cavall,

¶ ¹⁸⁹¹ Els oficials de l'arquebisbe Aliaga. ¶ ¹⁸⁹² Arquebisbal. ¶ ¹⁸⁹³ Una petita creu en l'interlineat ens remet i ens diu que cal afegir el text «y una tropa de la gent...» fins a «...papers del pare Simó». ¶ ¹⁸⁹⁴ Paràgraf

escrit al marge dret i en la part inferior del foli 309r. ¶ ¹⁸⁹⁵ Arquebisbal. ¶ ¹⁸⁹⁶ En el text original i entre parèntesi: «prou escusada». ¶ ¹⁸⁹⁷ Al marge esquerre: «Ferrando».

a la brida, a les quatre hores de la vesprada per València, y al seu costat lo il·lustre marqués de Aytona. Y anava a la mà dreta lo marqués y davant lo capità de la Guarda, y a cavall, en son cavall, y dos cavallerisos darrer, y altres cavallers que·ls acompanyaren sens la guarda. Acariciant y afalagant tota la gent ab grandíssimes barretades, y tots dient: «Vixca lo pare Simó!»

Y feren grans faronades per València, y en lo palau archebisbal y hagué moltíssimes aches excesses.

¶^{310r} Y en Predicadors, per orde del virey, encengueren alguns farons, perquè demanaven que·ls donàs gent que·ls guardàs lo convent, y·ls respongué que no tenien necessitat de guarda si posaven farons. Y lo mateix diuhen que respongué als del palau, que encenguesen llums, que exa era la bona guarda.

Perquè anaven per València, per de nit, dos tropes de gent, la una ab un tabal y l'altra ab una dolsayna, ab alabardes, jussos y espases desembaynades, la punta en alt y cridant tots: «Vixca lo pare Simó!». Y a la casa que, per sa desgràcia, no tenia llum: les finestres ben apedregades.

Dilluns de matí, a 4, vingué a llegir a l'Estudi frare Roig, fill del vicencanceller, Lo arrebataren y li clavaren un paper del pare Simó en los pits, y·l portaren a Sent Andreu y l'assentaren en una cadira del chor, y acabà de oyr lo sermó. Y après lo portaren a la capella de mosén Simó y lo feren agenollar y dir: «Víctor lo pare Simó!» Y li feren besar lo càlcer y li feren donar caritat per a la capella. Y·l portaren per tots los carrers dels Peixcadors y per tota València fent-li dir «Víctor lo pare Simó!». Y li fien bessar un paper del venerable Simó.

Y açò fonch en retorn, perquè poch dies enans, en la aula, li digueren que digués: «Víctor lo pare Simó!» Y tant importunant-lo, dix que·l diumenge¹⁸⁹⁸ o veuriem en la Seu, que fonch causa de que no·l dexaren llegir y feren lo que feren. Y lo frare portava, de llavors avant, gent de la lampa en sa companya.

Y lo dit diumenge, a 3, a hora cauta, lo señor vicari general se n'anà a la sagrestia de la Seu y allí es recollí. Y après lo pucharen al Micalet; perquè havien de dir vespres y la sagrestia ¶^{310v} havia de estar uberta. Y a hora cauta lo tornaren a la sagrestia y hallí dormí, y ab gran recel. Y manà que a les dos hores que totes les parròchies, a vespres, tingueren ubert lo santíssim Sacrament; com se féu.

Y a la nit despacharen un embaxador los del bras militar al rey, a don Baltazar Mercader, germà del comte de Bunyol,¹⁸⁹⁹ y don Jaume de Moncayo,¹⁹⁰⁰ alcayt de la Casa de les Armes, perquè·s¹⁹⁰¹ dia que havia donat per la muralla moltes armes als frares de Predicadors. Y cert no u crech, per ser persona de qui sempre se ha tengut gran opinió de aquell.

¶¹⁸⁹⁸ Al text: «diumengo». ¶¹⁸⁹⁹ Tot seguit, cinc mots ratllats i il·legibles. ¶¹⁹⁰⁰ A l'interlineat hi ha una petita creueta que ens indica que s'interrop el text, la qual ens

remet a una altra que hi ha després de l'entrada 1.604, que va des de «la casa de les Armes...» fins a «...opinió de aquell». ¶¹⁹⁰¹ Al text del manuscrit, ratllat.

1.614.

NEVAR

Divendres,¹⁹⁰² a 8 de març 1619, al matí nevà més de¹⁹⁰³ tres ores, y al matí féu gran fret. Y estaven les montanyes ab neu.

1.615.

Disapte, a 9 de dit,¹⁹⁰⁴ vingué nova de com los estudiants de Alcalà¹⁹⁰⁵ feren grandíssim dañy en un monastir de frares dominicos. Y també que·ls grans de Castella se havien amotinat contra lo confessor del señor rey,¹⁹⁰⁶ inquisidor general. De tal manera que lo rey féu posar guardes perquè no li feren algun dany.

Y també vingué nova com lo il·lustre comte de Benavent, y lo il·lustre duch de l'Infantado y lo il·lustre duch de Cardona, ixqueren dos llegües de Madrid per a acompanyar los jurats de València.¹⁹⁰⁷ Y lo de Benavent aposentà al jurat en cap, Pertusa, en son palàcio, y a l'altre jurat, Palau, lo duch de Cardona. Y lo racional, y altres oficials que anaven, los aposentaren en altres palàcios de señors. Y també vingué nova que lo duch de Cardona, dit dia, havia de pendre possessió del ducat de Sogorb. ¶^{311r}

1.616.

FUGITS DE SENT ARSÍS

Dilluns, a 11 de març 1619, vespra de sent Gegrori, a la nit se n'yxqueren de la presó de Sent Arsís nou presos. Y tot lo dia tingueren los més portals tancats, y·ls uberts ab molta guarda.

1.617.

DECLINATÒRIA DE FOR¹⁹⁰⁸ EN LA SANTA INQUISISIÓ

Dimecres, a 13 de març 1619, portaren uns cavalls y roba del nou virey vinidor, marquès de Tàvara. Y aquest dia declinà lo clero de for sobre una provisió feta per los señors inquisidor[s], sobre la persona de mosén Alexos Alemany, prevere beneficiat en Sent Martí, persona honesta de la Santa Inquisició, que li donasen percasos, estant entretingut en coses de son offici.

¶¹⁹⁰² Escrit a l'interlineat, dalt d'un mot ratllat.

¶¹⁹⁰³ Dos mots ratllats i il·legibles. ¶¹⁹⁰⁴ A l'interlineat: «a 9 de dit». ¶¹⁹⁰⁵ Alcalá de Henares. ¶¹⁹⁰⁶ L'aragonès Luis Aliaga, que com ja hem dit, era germà d'Isidoro

Aliaga, arquebisbe de València. ¶¹⁹⁰⁷ El text entre cometes està ratllat. I al marge diu: «tot fonch mentida», també ratllat. ¶¹⁹⁰⁸ La locució adverbial de «de for», significa de «lleï, ordenació», segons el *DCVB*.

1.618.

Divendres, a 15 de març 1619, en lo carrer de Ramon Juan, parròchia de Sent Martí, morí N. Palanch, corredor de seda, que en toda sa vida, ni en sa boca, y havia dona bona ni home que fos bo.¹⁹⁰⁹ Soterraren-lo en lo foçar de Sent Juan del Mercat diumenge, a 17 de dit, al matí.

1.619.

LLEVADES LES YMATGES DEL PARE SIMÓ

Dilluns, a 18 de març 1619,¹⁹¹⁰ a migjorn, llevaren les ymatges dels altars a hon estaven retratats lo venerable Francesc Geroni Simó. Axí lo de Sent Andreu, com los de la Seu, carrer de Cavallers, de Sant Salvador.

Al de Sent Andreu anà lo señor bal·le per orde del virey, ab los jurats dels Peixcadors; los de la Seu lo degà Frígola, ab altres canonges, en un colcho; lo del carrer de Cavallers lo mateix comte de Bunyol. Y era grandíssim lo plor de la gent.

Nostre Señor se apiade de València.

1.620.

MORT DE MOSÉN ANDREU

Dilluns, a 18 de març 1619,¹⁹¹¹ a les quatre hores de la vesprada morí mosén Pere Andreu, prevere beneficiat de Sent Martí, gran zelador de la comunitat. Y fonch molts anys síndich y col·lector dels goigs, quatre anys: 14, 15, 16 y 17. Y·l soterraren a l'endemà en Sent Martí, a la mateixa hora que morí. Y nostre Señor [no] li donà vida perquè no ves llevades les ymatges y altars del venerable mosén Simó. *Requiescat in pace.*

¶¹⁹⁰⁹ El text entre cometes està ratllat. ¶¹⁹¹⁰ Els Vich contenen també, al seu *Dietario*, que a l'església de Sant Andreu hi hagué un intent de tumult quan les autoritats volgueren apagar les làmpades de la capella del venerable Simó, perquè la gent es pensava que volien endur-se les despulles del venerable al monestir de Predicadors. Encara que al principi de l'entrada també es diu que: «...y así, sin violencia alguna, quitaron los retablos que havia en las calles y plazas públicas...». Vegeu *Diario valenciano...*, op. cit., pp. 7-8. ¶¹⁹¹¹ En aquesta mateixa data, tot i que sembla que una gran part dels dominics o frares de predicadors de València eren contraris a mosén Simó, els Vich (op. cit., pp. 12-13) també ens contenen el següent: «Sábado, a 18, se dice haver sucedido entre los padres dominicos una grande quimera sobre las cosas del padre mossén Simón. Y se dixo haver salido algunos malheridos y

uno muerto: y que fue menester que el prior enbriasse por el regente para que los pusiese en paz. Díxose que la causa havia sido que un religioso fue acusado de que tenía en su celda una lámpara, que alumbrava una estampa del P. Simón, y que después de haverla muerto, por havérselo mandado el prior, volvió a hallarla encendida. Y así mismo le sucedió otra vez, siendo la tercera acusado. Fue el prior a la celda de dicho fraile y la mató con sus manos, y, efectivamente, se volvió por si misma a presencia de dicho prior. El qual, pareciéndole cosa sobrenatural, juntó Capitulo, e hizo que dicho religioso hiziese relación de lo que havia pasado. A lo qual respondió otro: ser ylucción diabólica. Y así, después de algunas réplicas vinieron a las manos, maltratándose con mucha malicia. Y dicen que uno de ellos fue a la cocina y volvió con azador, y con él mató a un fraile. También dixeron haver quedado otros heridos, y finalmente que fue necesario llamar al regente para que los apaciguase».

1.621.

DUCH DE SOGORB A 18 DE MARÇ. SOGORB DEL DUCH DE CARDONA¹⁹¹²

Aquest dia prengué possessió de Segorb lo duch de Cardona; a 18 de març,¹⁹¹³ e segons altres a 19 de març.¹⁹¹⁴ ¶^{311v}

1.622.

Dimats, a 24 de març 1619, diuhen que vingué lo señor archebisbe de Madrid a Puçol o al Villar.

1.623.

CRIDA DE LA ENTRADA DEL VIREY, MARQUÉS DE TÀVARA

Diumenge, a 24 de març 1619, dia de Rams, féu crida la ciutat de València com lo señor marqués de Tàvara¹⁹¹⁵ havia de entrar en València per virey a les tres hores, don Antonio Pimentel.

1.624.

ASSALT EN LA TORRE FET PER FRAY NICOLAU GOMIS, DE SENT HONOFRE, DONAT. VINGUDA DELS JURATS DE MADRID

Dit dia, a la nit, entre les dos oracions, pucharen a la Torre alguns hòmens ben armats ab boques de foch, y romperen les portes y varen traure a un home de Algemés que's dia Gomis.¹⁹¹⁶ Y se n'anaren, dien, 57 presos. Cas extraordinari en València.

Y esta nit vingueren los jurats¹⁹¹⁷ de Madrid.

1.625.

ENTRADA DEL VIREY. ES DIU DON ANTONIO PIMENTEL ETTCÈTERA, MARQUÉS DE TÀVARA¹⁹¹⁸

Dilluns, a 25 de març,¹⁹¹⁹ dia de Nostra Señora, 1619, a les set hores de la vesprada vingué al pont de les Mealles¹⁹²⁰ lo marqués de Tàvara; per cert ben aderesat de vestit y ab molta magestad. Y li feren lo recibiment acostumat.

¶ ¹⁹¹² Al marge dret, davall del títol i ratllat: «o, segons altres, a 18 de març». ¶ ¹⁹¹³ Text que figura després de l'entrada 1.610. ¶ ¹⁹¹⁴ Al marge dret, ratllat: «e segons altres, a 19 de març». ¶ ¹⁹¹⁵ Antonio Pimentel y Toledo (?-Sicília, 1627), IV marqués de Tàvara, va ser gentilhom de Cambra de Felip III, del Consell de les Òrdens, comanador de Belvis de la Sierra, cavaller de l'orde d'Alcàntara, virrei del regne de València (1618-1622) i de Sicília (1622-1627) on va morir i on li succederia en el càrrec de virrei el seu fill Enrique Pimentel y Osorio,

comte de Villada. Estava casat amb Isabel de Moscoso Osorio y Sandoval, neboda del duc de Lerma. ¶ ¹⁹¹⁶ Segons el *Dietario* dels Vich es tractava de: «... Jayme Gómez, bandolero famoso, natural de Alzira o de Algemés...», a qui ajudaren a escapar dos familiars del Sant Ofici, els germans Barceló. Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 8. ¶ ¹⁹¹⁷ Subratllat: «esta nit vingueren». ¶ ¹⁹¹⁸ Davall del títol, un reixat com a signe d'atenció. ¶ ¹⁹¹⁹ Vegeu també en el *Llibre de Memòries...*, op. cit., pp. 1070-1071. ¶ ¹⁹²⁰ Al text original escrit: «Meales».

Y cert que és plaga de València que, fent una vesprada tan llarga, fonch de nit quant entrà per lo portal de Quart. Anaven los sis jurats y lo governador lloctinent del virey, don Jaume Ferrer. Lo virey anava enmig del governador, a mà dreta, y lo jurat Pertusa a la esquerra. Y dos jurats portaven a un fill del virey enmig, y lo altre jurat anava ab la vireyna¹⁹²¹ asoles, davant.

Anà-se'n dilluns, a 5 de dehembre 1622.¹⁹²²

1.626.

LO VIREY ANÀ A LA SEU

Dimats, a 26 de març, anà lo señor virey oyr lo pasi¹⁹²³ y l'offici en la Seu, y'ls demás dies. Y's posà en la trona de la part del chor, a mà dreta del chor.

1.627.

DON THOMÀS D'ESPINOSA BENEHÍ LA CRISMA

Dijous, a 28 de març 1619, benehí la chrisma lo señor reverendíssim don Thomàs d'Espinoso, bisbe de Marruecos.

1.628.

BATISTE NOGUERA MATA A SA MULLER SENS PER QUÈ

Disapte, a 30 de març 1619, vespra de Pascua de Ressurectió,¹⁹²⁴ Batiste¹⁹²⁵ Noguera, nebot del vicecanceller Roig, fill de germana,¹⁹²⁶ a migant va degollar a sa muller,¹⁹²⁷ filla de una viuda que li dien la Peyrona.

Aquest jove, per ser nebot del dit, s'és inclinat a mal y ha fet grans insurts.

Y la soterraren dilluns, lo primer de abril, al matí, ab missa de *Requiem*, en lo vas de Nostra Señora de les Febres de Sent Martí, ab 8 capellans. ¶^{312r}

¶¹⁹²¹ El text «ab la vireyna», a l'interlineat. ¶¹⁹²² Text afegit posteriorment. ¶¹⁹²³ «Passi o pàssia», narració evangèlica de la passió i mort de Jesucrist, que es recita o canta en les misses del dia de Rams o del dimarts, dimecres o dijous sant. ¶¹⁹²⁴ «Vespra de pascua de Ressurectió», a l'interlineat. ¶¹⁹²⁵ A la línia: «N.». Al marge esquerre,

per a substituir per «N.»: «Batiste Noguera». ¶¹⁹²⁶ En el text, ratllat: «va traure de la casa de la mare de sa muller, que hallí estava y la portà...». ¶¹⁹²⁷ Segons el *Dietario* dels Vich: «...bolvió a cohabitar maritalmente con su muger, después de un largo divorcio, y esa misma noche le dió veinte puñaladas...». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 8.

1.629.

MORT DEL SAGRISTA VICH. Y DIA DE PASCUA PLOGUÉ. CRIDA SOBRE LA MORT QUE FIU NOGUERA

Diumenge, dia de Pascua de la santíssima Ressurectió, a 31 de març 1619, a les deu hores del matí morí don Miquel Vich, sacrista mayor de la Seu de València, y canonge. Tenia prop de noranta anys.

Y dilluns, lo primer de abril 1619, al matí, a les onse hores, lo soterraren. La verba era a don Geroni Vich, sacrista mayor y canonge de la metropolitana Seu de València, capellà de Sa Magestad y comissari de la Santa Creuada.

Y dia de Pascua plogué prou y tota la nit següent.

Y aquest dia féu lo virrey crida: qui donaria la persona de Christòphol Noguera,¹⁹²⁸ mort o viu, li daria do-centes lliures y trauria un home de treball.

ABRIL

1.630.

POSSESIÓ DE DOS CANONICATS

Dimecres, a 3 de abril 1619, al matí prengueren possessió de dos canonicats. Lo hu don¹⁹²⁹ N. Vives, per lo que tenia lo fill del comte de Benavent. Y lo altre lo doctor Geroni Guardiola, per la mort del sacrista Vich, que havia prop de trenta anys que lo¹⁹³⁰ aguardava.

1.631.

MORT DEL SEÑOR DE AGRES

Dijous, de 4 de dit, al matí prengué possessió de la sagristania don¹⁹³¹ N. Zanoguera, nebot del Vich. Y vingué nova que en Alacant havien mort, en sa casa, al señor de Agres,¹⁹³² un criat seu, dit Nicolau Spinosa,¹⁹³³ moro de la vall de Ricote.¹⁹³⁴

1.632.

Diumenge, a 7 de abril 1619, a la vesprada [es] féu crida per a les festes de la beatificació del señor don Thomàs de Vilanova, archebisbe de València.

¶ ¹⁹²⁸ A l'entrada 1.618 figura amb el nom de «Batiste Noguera». ¶ ¹⁹²⁹ Al text: «do». ¶ ¹⁹³⁰ Al manuscrit: «la».

¶ ¹⁹³¹ El text està subratllat des de «don N. Zanoguera» fins al final. I afegit posteriorment des de «y vingué nova...» fins a «... Ricote». ¶ ¹⁹³² Jaume Calatayud. El senyoriu d'Agres va pertànyer als Calatayud de Xàtiva des del 1512, amb Joan Calatayud, i el 1633 va quedar vinculat al comtat de Cirat, pel matrimoni de Josep

Calatayud amb Damiata Vilarig Carròs. ¶ ¹⁹³³ Encara que els Vich comenten, al seu *Dietario*, que hom deia que l'havia mort «...un criado suyo o esclavo moro granadino –cuyo nombre era fulano de Molina...», tot i que també se sospitava de la seua muller, Leonor Pallàs i del germà d'aquesta, Diego Pallàs. Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 9. ¶ ¹⁹³⁴ Poble murcià on una gran part de la població havia estat morisca.

1.633.

MORT DE LA SEÑORA DE AGRES¹⁹³⁵

Dimats, a 9 de abril 1619, vingué nova que havien trobada morta a la muller del sobre-dit señor de Agres,¹⁹³⁶ en Alacant; tenint, com estava, ab guardes de vista, per ordre de micer Tàrrega. ¶^{312v}

1.634.

JHESÚS, MARIA, JUSEP¹⁹³⁷

Dimecres, a 10 de abril 1619, Pere Pau Lauro entrà a oyr gramàtica. Y diumenge, a 18 de agost dit any, no volgué estudiar, sinó estar en casa son pare y apendre lo ofici de sastre.¹⁹³⁸

1.635.

ALTRA CRIDA CONTRA·LS RECEPTADORS DELS FUGITS DE LA TORRE

Y aquest dia, a la vesprada, lo señor virey féu altra crida contra·ls que se n'anaren de la Torre: que ningun los recullís, encara que fos pare y mare. Y ab moltíssimes penes als qui contrafarien, encara que fosen del qual stat y condició secular.

1.636.

MORT DE MOSÉN FERRÀNDIZ DE BELLO

Dimecres, a 10 de abril 1619, soterrarem a mosén Ferràndiz de Bello, prevere beneficiat en Sent Martí; persona que no sabia de hon era, ni quin fonch son pare ni parents.

1.637.

SOTERRAR A ALONSO ORTS, OBRER DE VILA

Disapte, a 13 de abril 1619, al matí soterraren en la parròchia de Sent Andreu a mestre Alonso Orts, obrer de vila, que estava de casa a la placeta de la Creu Nova. Lo millor mestre de la sua art. Havia fet lo col·legi del Seminari¹⁹³⁹ y havia acabat la església de Sent Andreu. *Requiescat in pace.*

¶¹⁹³⁵ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶¹⁹³⁶ Leonor o Lionor Pallàs. ¶¹⁹³⁷ Davall del títol un reixat de dues línies, com a senyal d'atenció. ¶¹⁹³⁸ Des de

«Y diumenge a 18...» fins a «... lo ofici de sastre», afegit. ¶¹⁹³⁹ També conegut pel col·legi del Corpus Christi.

1.638.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Diumenge, a 14 de abril 1619, feren la processó solemne del gloriós patró nostre, sent Vicent Ferrer, perquè dies enans y havia fanchs.

1.639.

Disapte, a 20 de abril 1619, féu sa excel·lència anar tots los officials de la milícia, y molts capitans, ab poders de que fesen gent de guerra contra la Vilareal dita de Castelló. Per ço que·ls de la dita vila havien anat ab cautela al monastir que tenen fora la vila, de la Orde de Sent Francés, y se n'havien portat a la església de dita vila lo cos del beato frare Baylon.¹⁹⁴⁰

Y per molts medis de persones de consideració, que s'i <a> havien posat de per mig, yamay lo havien volgut tornar; hans bé fent-se forts ab armes. Y axí lo virey provehí que anasen huyt o deu mília soldats hallà. Déu o encamine.

Y lo mateix dia vingué nova que·ls de Vilareal havien tornat lo cos ab molta solemnitat, al monastir, de hon lo havien tret. ¶^{313r}

1.640.

BEATO DON THOMÀS DE VILANOVA

Dijous, a 25 de abril 1619, de part del señor fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València, se publicà lo ròtul del señor don Thomàs de Vilanova, òlim archebisbe de València.

Y que·s fes offici de aquell a 18 de setembre perpetuament, de confessor pontífice, per tot lo archebisbat de València. Axí per los regulars de la Orde de Sent Augustí, y com per los ecclesiàstichs seculars. Dient com lo diumenge següent, que era a 28 de dit mes, en havent dinat farien solemne processó y portarien del Socors lo cap de dit beato a la Seu. Y que les esglésies, a la nit, fesen lluminàries, etcètera.

1.641.

Divendres, a 26 de abril 1619, féu crida la ciutat de València de la processó que determinava ha fer al cap y beata relíquia del señor don Thomàs de Vilanova.

¶ ¹⁹⁴⁰ Pascual Baylon (Terrohermosa, 1540-Vilareal, 1592). Aquest religiós aragonés, germà llec de l'orde dels frares menors descalços de Sant Francesc, era ja

venerat, aleshores, com una persona molt santa, encara que el canonitzaren el 1690, durant el pontificat d'Alexandre VIII.

1.642.

Disapte, a 27, a la nit, diumenge y dilluns, se feren grans faronades. Y dilluns y dimats, grans festes per los señors cavallers en la plaça de la Seu.

1.643.

Diumenge, a 28 de abril 1619,¹⁹⁴¹ de matí vingueren los frares del Socors ab processó a la Seu. Y los cantors de la Seu entonaren lo offici de gràcies de la santíssima Trinitat. Predicà lo señor canonge Bellmont, y a la vesprada anaren al Socors ab processó tots los officis, ab standarts y banderes, y tots los monastirs. Y portaren de l'altar mayor, a hon estava lo cap del santíssim pare y señor de pobres: don Thomàs de Vilanova; y-l portaren a la Seu.

Anava infinits de señors de títols y cavallers, cascú ab una acha blanca, que no se ha vist de memòria de hòmens tal spectacle, que parexia que per hon pasava la santa relíquia estaven ab grandíssim content. No s'i trobà lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València, que estava en lo Villar. ¶^{313v}

1.644.

PRESÓ DELS ESCOLANS

Dilluns, a 29 de abril 1619, féu lo señor official y vicari general posar en la presó als 13 escolans de les parròchies. Perquè dien que no¹⁹⁴² havien bastantment repicat a les hores de la Seu a la festa del beato señor don Thomàs, havent-los-ho manat, ettcètera.¹⁹⁴³

MAIG

1.645.

BOUS EN LO MERCAT. Y EN LA PLAÇA DE PREDICADORS A 12 DE AGOST

Dilluns, a 7 de maig 1619, y hagué corro de bous reals en lo mercat. Trobaren-se lo il·lustre virey, sa muller y fills, y-ls jurats y tots los demés de govern de la ciutat. Torec-haren don Juan Cabanelles, don Manuel Bellví, don Remigio y don Lluís Sorells. Des-garraren quatre toros. Dimats y hagué, en dit lloch, altre corro de bous.

¶¹⁹⁴¹ Ratllat: «en havent dinat».

¶¹⁹⁴² A l'interlineat: «no's».

¶¹⁹⁴³ Des d'ací fins a la següent entrada, uns dos centímetres en blanc.

1.646.

CRIDES SOBRE LES GUARDES DE CAMINS Y LLANTERNES

Dimecres, a 9 de maig 1619, lo señor virey féu fer dos crides: la una prop migjorn, manant que ninguna guarda yxca a rregonèxer camí Real, sinó en poblats, y que amostren les comisions y porten senyals.

L'altra havent dinat, manant que de nit tots porten llanterna encessa, sots certes penes. Y lo que més és de plorar, que lo virey passat havia fet gran expulsió de gent malfahenera y vagabunda, que·ls havia llevat los bastonets que·ls servia de cubertora de ses vellaqueries y de malfaheners, aquest señor los ha multiplicat, per a que y acha més desastres cada nit.

1.647.

Disapte, a onse de maig 1619, entrà lo rey en Portugal. Y diumenge, a 14 de juliol, lo coronaren per rey y juraren al príncep.¹⁹⁴⁴

1.648.

PROCESSÓ DE LA TRANSLACIÓ DEL SANTÍSSIM SACRAMENT A LA ESGLÉSIA NOVA DE SENT GREGORI

Diumenge, a 12 de maig 1619, al matí anaren tots los capellans de Sent Martí al monastir de Sent Gregori. Y de la església vella a la nova translladaren lo santíssim Sacrament. Anaven tots los señors jurats. Y lo canonge Bellmont dix la missa y predicà lo pavorde Rocafull.¹⁹⁴⁵

Y nosaltres nos ne tornàrem en havent posat lo santíssim Sacrament en lo altar y acabada la oració, que dix dit canonge.

1.649.

Estos dies,¹⁹⁴⁶ los molt il·lustres señors jurats de València, com a persones doctes y circunspectes, donaren una examinatura de Theologia a frare Roig, fill¹⁹⁴⁷ del vicecanceller Andreu Roig, ans de ser doctor en Theologia. Miren quina confianza es pot tenir del govern de tal gent.

Y aquest lo trobaren mort en la cel·la, nit de sent Thomàs de Aquino, 1628.

¶¹⁹⁴⁴ Entrada que figura escrita al marge esquerre.

¶¹⁹⁴⁵ Vegeu la nota 1069. ¶¹⁹⁴⁶ Al marge dret, prova de ploma.

¶¹⁹⁴⁷ Senyal que ens remet a la part inferior del foli, on després de l'entrada 1.642 continua el text afegit.

1.650.

TORNEO A LA PLAÇA DE LA SEU

Dimecres, a 15 de maig 1619, a la nit y hagué torneo real en la plaça de la Seu.¹⁹⁴⁸ Assistí-y lo señor virey en una finestra, ab son dozell, posat en casa del archidiano Tàpia. Y davall dita finestra assistiren los señors diputats. Y davant de Nostra Señora dels Desemparats los señors jurats. Y davant lo cap de taula de la Cort¹⁹⁴⁹ de la Real Audiència los governadors, bal·les y altres señors, tots seÿts ab ses cadires.

Durà fins a l'alba.

1.651.

PESTE EN MARCELLA¹⁹⁵⁰

Disapte, a 18 de maig 1619,¹⁹⁵¹ fèu crida la ciutat de València que's guardasen de la contractatió de la ciutat de Marcella, perquè y havia peste.

1.652.

LOS CAPELLANS PORTEN LLUM

Disapte, a 25 de maig¹⁹⁵² 1619, envià lo señor vicari general un mandato a Sent Martí que, a pena de obediència y deu sous y altres penes a sí reservades, los capellans, tocada la queda, porten llum. ^{||}^{314v}

1.653.

ALCANSIES¹⁹⁵³ A LES PUJADES

Dimecres, a 26 de maig,¹⁹⁵⁴ dia de la Santíssima Trinitat 1619, a la vesprada, encara que plugué poch, y hagué alcansies en lo carrer de les Pujades, davant casa lo señor comte de Anna.¹⁹⁵⁵ Y en un balcó estava lo señor virey, ab son dozer.

Y en dita casa y hagué comèdia a la nit. Durà més de miganyit.

¶ ¹⁹⁴⁸ Segons el *Dietario* dels Vich: «...a honra del Sro. Fr. Thomás de Villanueva...». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 12. ¶ ¹⁹⁴⁹ Després, repetit i ratllat: «de la cort». ¶ ¹⁹⁵⁰ Marsella. ¶ ¹⁹⁵¹ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1071, aquest dia foren elegits en jurats de la ciutat de València: Pere Lluís Almúnia i Lluç Joan Navarro, generosos; Jeroni Andreu, Honorat Tora, Nicolau Pallarés i Jeroni Alonso, ciutadans. Com a clavari de Censals, Francesc Almella, i com racionals i síndics

els de l'any anterior. ¶ ¹⁹⁵² Els mots «de maig», a l'interlineat. ¶ ¹⁹⁵³ Castellanisme. Porcar es refereix al joc de cavallers anomenat, segons el *DUE* de Maria Moliner «Correr [o jugar] alcansias». *L'alcansia* era un bola buida de fang, i el joc consistia en llançar-les uns als altres i parar-les amb els escuts. ¶ ¹⁹⁵⁴ A l'interlineat: «de maig». ¶ ¹⁹⁵⁵ Els germans Vich, al seu *Dietario*, parlen d'una: «...cascabelada a honra y gloria de Sto. Thomàs de Villanueva...». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 13.

1.654.

CRIDA SOBRE LOS CAMVIS

Dimecres, a 29 de maig 1619, feren crida sobre la reducció dels camvis que fosen a deu per cent, anant les lletres a les terres de les fires. Y si fos ab penyores a sinch per cent, y que no'ls poguesen fer pagar, fins dins un any, la sort principal.¹⁹⁵⁶

1.655.

PROCESSÓ DEL CORPUS

Dijous,¹⁹⁵⁷ a 30 de maig 1619, feren la processó del Corpus. Y tornaren de nit, prop de les deu hores.

Acontegúe¹⁹⁵⁸ que la muller del marquès de Moya estava davant la Diputació, en una finestra de N. Ferrer, llibrer, ab dos coxins reclinada, perquè estava dita marquesa indisposta –*vide infra*–¹⁹⁵⁹ y lo virey estava en la finestra de la Diputació, en lo ordinari balcó. Y lo virey li envià ha dir que llevàs los coxins de hallí, y ella li envià ha dir que «*Por estar indispueta*» los havia posat. Replicà lo virey y li envià ha dir que, per lo càrrech que representava de rey, que'ls llevàs.¹⁹⁶⁰ Y ella replicà que ella era filla del duch¹⁹⁶¹ de Alburquerque y que tots eren ben coneguts. Y llavors ella féu llevar los coxins y posar dos gelosies, y axí veu la processó.

JUNY

1.656.

EXCOMUNIÓ SOBRE LOS CAMVIS

Diumenge, a 2 de juny 1619, publicà un edicte lo señor vicari general, ab excomunió *late sentencie*, que guardasen la sobredita praxmàtica dels canvis.

1.657.

PROCESSIONS PER LES ESGLÉSIES, SOBRE LA ELECTIÓ DE L'EMPERADOR¹⁹⁶²

Dit dia de diumenge, feren per les esglésies processons ab les lletanies, per la nova electió de Emperador. ¶^{315r}

¶ ¹⁹⁵⁶ Davall, ratllat: «Diumenge, a 2 de juny». ¶ ¹⁹⁵⁷ A la línia anterior, ratllat: «Diumenge, a 2 de juny».

¶ ¹⁹⁵⁸ Paràgraf afegit posteriorment. ¶ ¹⁹⁵⁹ El text continua a la part inferior del foli. ¶ ¹⁹⁶⁰ Els Vich contenen al

seu *Dietario*, sobre aquell fet, que: «*Pareció a todos cosa fea, y descortesía*». Vegeu en el *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 13. ¶ ¹⁹⁶¹ A l'interlineat: «duch», a la línia, ratllat: «marqués». ¶ ¹⁹⁶² Ferran II d'Àustria.

1.658.

ACAPTE PER AL PARE SIMÓ, PER LA PARRÒCHIA DE SENT PERE

Dimats, a 4 de juny 1619, ans de migjorn, los señors jurats Armúnia y Alfonso, acompanyats ab sos verguers y alguns cavallers, y·ls dos macips de la parròchia de Sent Pere, anaven per les cases dels principals cridant los macips fesen caritat a la beatificació del pare Simó. Y lo primer de tot anaren al palau del señor archebisbe, y com no estava en València lo señor official los féu grans promesses. Y anaven per les cases dels canonges y de altres señors. Déu o encamine.

1.659.

ALTRE¹⁹⁶³ PER LA DE SENT STEVE

Dimecres, a 5 de juny 1619, anaren dits señors jurats per la parròchia de Sent Steve.

1.660.

EXCOMUNIÓ CONTRA·LS JURATS PERQUÈ ACCAPTAVEN

Divendres, a 7 de juny 1619, entre nou y deu hores del matí, lo señor archebisbe, estant en Benaguazil, envià una excomunió *late sentencie* contra·ls jurats que accaptaven. Y la publicaren per les troncs de les parròchies, y que lo que havien accaptat o despositasen en la sagrestia de la Seu. Y los jurats, enans, havien fernet contentió y fernet de dret.

1.661.

PROCESSÓ DE SENT GREGORI. Y EN LO AÑY 1620, A 12 DE MARÇ,
DIA DE DIT SANT, LA FEREN LOS DE PREDICADORS SENS PORTAR
AGUASILS

Dimats, a 11 de juny 1619, dia de sent Bernabeu, féu la ciutat la processó de sent Gregori, que per moltes ocupacions no s'havia pogut fer. Y acontegué's cosa rídícula, que los frares de Predicadors portaven sa guarda, perquè la gent no·ls digués: «¡Rapa-lo, Simonet!». ¹⁹⁶⁴

¶ ¹⁹⁶³ Acapte. ¶ ¹⁹⁶⁴ El *Dietario valenciano* dels Vich, en l'entrada de data 30 de maig de 1619, explica la procedència d'aquesta expressió: «El origen de este dicho, según dicen y concuerdan todos, es: que yendo un fraile lego, de dicha religión [predicadors] pidiendo limosna para san Onofre, llegó a una casa que había un gato en la puerta, y en ella fixada una estampa del Padre Simón, y tomando el gato en las manos, llegava a la estampa y decía: "Arra-

pa Simonet, arrapa-lo!". Castigó el Marqués [el marquès de Tàvara, virrei aleshores] *esta insolencia, mandando prender muchos de los vecinos del Tosal*, pp. 13-14. Sobre el mateix tema vegeu també aquest dietari, entrada del 7 de novembre de 1619, en que diu: «En estas calendas tuvo la Ciudad orden, con carta particular del Rey, de remediar y castigar los abusos de la plebe en razón de la vaya que dava a los frayles dominicos, diciéndoles: "Arra-

Y diuhen que importunaren molt al señor virey per a que·ls dexàs anar los augasils, y a cascú quatre reals, per lo treball, cosa molt excusada. Y que se n'escandalizaren en València que, havent-se per part de ells inventat dit dicho, fesen-ne tan sentiment. Déu que u remedie com pot, que està molt enborrascat. ¶^{315v}

1.662.

PROCESSÓ DEL CORPUS EN SENT GREGORI

Diumenge, a 16 de juny 1619, feren les monges de Sent Gregori la processó del santíssim Sacrament. Anaren quatre parròchies, y no frares, y·ls señors jurats y administradors de dit convent.

1.663.

COMENÇAREN A REPRESENTAR LES COMÈDIES EN LA PLAÇA DE LA OLIVERA. Y ESTAFERMO¹⁹⁶⁵

Diumenge, a 23 de juny 1619, vespra de sent Juan, en havent dinat començaren a representar¹⁹⁶⁶ comèdia¹⁹⁶⁷ en la casa Nova, y no acabada, a la plaça de la Olivera. Y divendres, a 2 de març 1618, començaren a derrocar-la, dita casa vella, per a fer-la nova y davant lo Real. Y hagué estafermo¹⁹⁶⁸ y lo comediant se dia Riquelme.

1.664.

MANDATO ALS FRARES DE PREDICADORS

Dimats, a 25 de juny 1619, de part de la ciutat intimaren als frares de Predicadors que, dins tres dies, redificasen los murons que havien derrocat a la part de les seldes que venien al riu. Y que tornasen lo carrer entre la muralla y lo monastyr, y que no diguesen missa en la casa de Sent Vicent, y que no donasen albarans per als molins dels frares y quitament dels censals que tenien sobre València.

lo! Víctor el P. Simón!" Y otras cosas. Y para esto llamaron los jurados a todos los cathedráticos de la Universidad, particularmente los de Artes, en cuyos generales suelen profesar más libertades que en otros y advirtieron a dichos cathedráticos de la Orden que tenían, para que de ellos, informados los estudiantes, tuviessen por cierto que Su Magestad estaría muy atento al castigo de los delinquentes», *op. cit.*, p. 30. ¶¹⁹⁶⁵ Al marge esquerre, dalt del títol, el rei-

xat d'atenció. ¶¹⁹⁶⁶ A la línia, ratllat: «fer»; a l'interlineat: «representar». ¶¹⁹⁶⁷ Segons el *Dietario* dels Vich es tractava de *La comedia de las Flores*, de Lope de Vega, representada per la companyia teatral d'Alonso Riquelme. Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 17. ¶¹⁹⁶⁸ Estaferm. Segons el *DCVB*: «Ninot de fusta giratori, que els corredors fereixen amb una llança i que en girar dona un cop al corredor inhàbil».

1.665.

NAFRAT LO JUSTÍCIA CRIMINAL

Diumenge, a 30 de juny 1619, en la nit¹⁹⁶⁹ nafraren al justícia criminal als Peixcadors.¹⁹⁷⁰ Y tancaren los portals a l'endemà, y sols obriren lo del Real a les set hores del matí. Y fins a dimecres¹⁹⁷¹ a 3 de juliol, a les nou hores, los tingueren tancats.¹⁹⁷² Y no sabien qui era lo que'l nafrà y feren mala obra a moltíssima gent que tenia que negociar.

Y és gran plaga d'esta terra que no sabent, ni conexent, qui fa lo cas, a cada pas tanquen los portals. Y posaren casi tots los peixcadors, gichs y dones, en la presó. Sent lo cas a l'entrar del carrer de les Granotes, y exint lo justícia¹⁹⁷³ a les onse de la nit, de veure com ballaven los peixcadors, y'ls féu que prou avien ballat, per ser tant tart. ¶^{316r}

JULIOL

1.666.

BRAMA DE VALÈNCIA

Dilluns, lo primer de juliol 1619, lo bon govern dels señors jurats de la insigne ciutat de València feren convocació dels soldats del Centenar, per a que a les dos hores accudisen a la Sala, y alguns obrers de la vila. Y tot no res, tot cosa de València, tot cosa de castanyoles blanques y tot temor y por, y la foça de merda. Y a les sinch hores donaren orde que se'n tornasen dits soldats.

1.667.

GENERAL DE PREDICADORS

Aquest dia, al matí vingué lo general dels frares de Predicadors.

1.668.

CRIDES DE VALÈNCIA MAL PREMIADES, COM ÉS COSTUM

Dimecres, a 3 de juliol, en avent dinat féu la Real Audiència una crida premiant al qui descobriria qui havia nafrat al justícia criminal. Y la ciutat de València, après de aquesta, ne féu altra consemblant. Y aquest dia obriren, a les nou hores del matí, tots los portals que estaven tancats, perquè no ixqués qui no conexien, ni sabien qui havia de exir.

¶¹⁹⁶⁹ A l'interlineat: «en la nit». ¶¹⁹⁷⁰ Barri de Pescadors. ¶¹⁹⁷¹ Una creueta ens remet al marge esquerre, a la mateixa altura de la línia, que diu: «a 3 de ju-

liol», i davall de la línia, a l'interlineat, ratllat: «dilluns». ¶¹⁹⁷² Tot seguit, tres mots ratllats i il·legibles. ¶¹⁹⁷³ Ratllat: «als».

1.669.

MORT DE DON ENRRICH CENTELLES¹⁹⁷⁴

Dit dia de dimecres, soterraren a don Henrrich Centelles en Predicadors, a les sis hores de la vesprada. Estava en lo palàcio Real, en la quadra de la Audiència.

1.670.

PASQUÍ CONTRA VIREY, JURATS Y ALGUNS CAVALLERS

Dijous, a 4 de juliol 1619, al matí aparegué en la paret del campanar de Sent Martí un títol escrit, ab un full de paper que dia: «*Devotos del Rosario, rogat por el visorey, jurados y algunos cavalleros de Valencia, que están a pique de ser hereges o schismáticos.*» Lo qual paper arrancà de dita paret mosén Sabater, beneficiat en Sent Martí, y'l féu trosos y'ls amostrà a alguns capellans. ¶^{316v}

1.671.

CONTENTIÓ DECLARADA¹⁹⁷⁵

Disapte, a 6 de juliol 1619, a les tres hores de la vesprada declarà don Baltazar de Borja, canceller, la contentió dels jurats y lo señor archebisbe, sobre fer accapte per València sens llicència del dit reverendíssim señor. Y declarà que bé la podien fer los jurats sens altra llicència.

1.672.

ACCAPTE PER AL PARE SIMÓ

Diumenge, a 7 de juliol 1619, anaren los señors jurats proseguint lo accapte, començat per les parròchies de València, per a beatificació del pare Francés Geroni Simó. La qual començaren ha fer dimats, a 4 de juny 1619,¹⁹⁷⁶ y per la excomunió que posà lo señor archebisbe divendres, a 7 de juny, contra'ls jurats, los quals fermaren de dret y fermaren contentió. Y's declarà disapte, a 7 de juliol 1619.

1.673.

Dilluns,¹⁹⁷⁷ a 8 de juliol 1619, fixaren un cartell de la presentació que féu Miquel Gombau, notari procurador de doña Gerònima Ribelles d'Íxar¹⁹⁷⁸ Vilanova, donzella habitant

¶¹⁹⁷⁴ Al marge esquerre, dues línies paral·leles de prova de ploma. ¶¹⁹⁷⁵ Al marge esquerre un petit cercle, travessat per una ratlla inclinada, que sembla, més que un senyal d'atenció, una prova de ploma. ¶¹⁹⁷⁶ Els Vich ens diuen que aquest acapte començà a fer-se el 6 de

juliol. Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 19.

¶¹⁹⁷⁷ Sanefa al marge esquerre, que pot ser un senyal d'atenció o una prova de ploma. ¶¹⁹⁷⁸ Escrit al text: «Díxer», amb la «e» emborronada i una «a» sobre la «e» a l'interlineat.

de València, patrona del benifet instituït en Sent Martí de València, sots invocació de les plagues de nostre señor Déu Jesucrist y la Puríssima Concepció de Nostra Señora; presentà a¹⁹⁷⁹ Antoni Vicent Navarro, diaca. Lo qual benifet havia dos o tres anys que dit Navarro lo tenia. Y s'ordenà a títol de aquell de diaca, y'l renuncià en poder del señor Pere Antoni Serra, prevere, official y vicari general de la diòcesi de València. Havent-se ordenat a títol del dit benifet, y no tenint-ne altre, havia de fer mentiò de dita ordinació, perquè no tenint-ne ^{317r} altre no's pot renunciar lo benifet, al títol del qual hom se ordena. Y la renunciació segons lo motu propri de Pio quint, Dattum Rome, calendis aprilis, any 1568, que comença: «*Quanta ecclesia Dei...*», a hon se manà: «*...quod nec verbo nutu, aut signo futuri successores ni beneficys ab ipsis resignantibus, aut alys eorum significatio ne vel hortatu designentur, et ne deys assumendis inteos promissio vel intencio qualiscunque intercedat ac de nique ne collatores suis aut dimittentium consanguinis affinibus vel familiaribus de beneficys resignandis audeant providere. A beneficiorum collaciones electione, presentatione, confirmatione et institutione prout cuique competierit suspenduntur. Et qui talia beneficia acceperint ei dem subiaceant pene. Ac nihil ominus qui sic suspensi conferre, eligere, presentare, confirmaren aut instituere ausi fuerint excommunicationis quo ad personas quo vero ad capitula et conventus a divinis suspensionis sententias eo ipso incurrunt*¹⁹⁸⁰ quibus solus Roman: Pontifex ab solutionem poterit impertiri.»

Y espanta que, sabent que lo y havien de donar, no'n féu mentiò en la renunciació, que és cert que sinó lo y hageren de tornar ha donar, no'l renunciare, conforme dit *motu propri*, y altres coses en dit *motu propri*, més *ad longum* contengudes.

1.674.

EMBAXADA AL SEÑOR ARCHEBISBE, DE PART DE LA CIUTAT

Aquest dia¹⁹⁸¹ anaren ab embaxada, de part de la ciutat, al señor archebisbe. Y anà lo racional Bajarri, advocat micer Mora, síndich Masquefa. Y tornaren ben mocats¹⁹⁸² y sens resposta. Perquè dit señor diuhen que estava molt enujat y, en lo que ell dia, sa señoria tenia rahó. Y jamay se à sabut lo que'ls digué, y per honrra dels embaxadors s'és callat.¹⁹⁸³ ^{317v}

¶ ¹⁹⁷⁹ Ratllat: «Vicent». ¶ ¹⁹⁸⁰ Escrit al text: «incurrant», amb una «u» a l'interlineat, dalt de la «a». ¶ ¹⁹⁸¹ Anaren a Gilet, on residia l'arquebisbe Aliaga, a proposar-li la celebració de la festa de la Immaculada Concepció i es refereix a la data de 8 de juliol de 1619. ¶ ¹⁹⁸² Sense capacitat de reaccionar, sense poder fer res. ¶ ¹⁹⁸³ L'entrevista durà unes cinc hores i F. Pons Fuster (1988), en *La espiritualidad valenciana: el iluminismo en los siglos XVI i XVII*, pp. 331-332, sí que ens reporta el que va respondre l'arquebisbe a l'ambaixada desplaçada a Gilet,

referint-los tots els greuges que havia sofert a València, ja que «no havia sido acepto, ni bien recibido en la ciudad, y que havia sido para los valencianos bocado de vómito y de mala gestión», que els simonistes l'havien titllat de: «loco, cugot, frarot, motilón, mondonguero, y cabrón, rebelado, infame, hereje, inglés y luterano...». Vegeu també E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., pp. 90 i 181-182. Altrament no va consentir celebrar la festa de la Immaculada Concepció i desaprovà el jurament immaculista que havia fet l'Estudi General.

1.675.

CORONACIÓ DEL REY DON FELIP, Y JURAREN PER PRÍncep A SON FILL,
EN PORTUGAL

Diumenge, a 14 de juliol 1619, juraren per príncep al fill del nostre rey, don Felip, en Portugal. Y ans coronaren al señor rey, pare de dit príncep.

1.676.

AÇOTS A UN CEGO Y DOS DONES

Disapte, a 13 de juliol 1619, asotaren dos dones y un cego per València, per lladres. Y les dones la cara tapada.

1.677.

CRIDA QUE ARRUXEN LES CARRERES

Dit dia de disapte, a 13 de juliol 1619, féu crida la ciutat de València que, sots certa pena, tots arruxaren de matí y de vesprada lo enfront de ses cases.

1.678.

FOCH EN PREDICADORS

Dilluns, a 15 de juliol 1619, a migant se pegà foch en la pallisa¹⁹⁸⁴ dels frares de Predicadors.

1.679.

MORT DE TURÚVIO

Divendres, a 19 de juliol 1619, soterraren en Senta Catalina martre a Thomàs Turúvio, ciutadà del carrer d'En Bou, que hallí tenia casa.

1.680.

MORT DE DON JUSEP VIVES¹⁹⁸⁵

Divendres, a 26 de juliol 1619, a les onse hores de la nit morí don Jusep Vives, òlim señor de Verger, a la plaça de Vil·larassa. Y diumenge, a 28 de dit, entre nou hores y

¶ ¹⁹⁸⁴ Els Vich ens parlen de la: «*enfermería del convento de Santo Domingo, y se quemó un pajar...*». Vegeu en el *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 20v. ¶ ¹⁹⁸⁵ Da-

vall del títol, al marge esquerre, unes traces de prova de ploma consistents en un petit cercle i dues línies paral·leles.

deu del matí digueren lletania los de Sent Andreu ab los de la Seu. Y fonch tan baixa que casi no's sentia cantar de quatre passes, perquè dien que estava la muller molt mala y perquè no u sentís.

Y a les onse hores lo soterraren en lo vas propri de aquell, que està en lo altar major de Sent Andreu, ab les parròchies de la Seu, Sent Jaume, Sent Andreu y Sent Martí.

1.681.

FESTA DE NOSTRA SEÑORA DE LA SAPIÈNCIA. SOTERRAR A DON JUSEP VIVES

Diumenge, a 28 de juliol 1619, feren en la Universitat festa de Nostra Señora de la Sapiència. Era clavari fray [...] ¹⁹⁸⁶ Roig, de Predicadors, fill del vicencanceller Andreu Roig. Y ell predicà y féu gran sermó en alabança de la Puritat de Nostra Señora, sens peccat original concebuda. Y estava tots los patis de l'Estudi ab famosísima empaliada adornats. Y enmig del pati gran un famosísim altar y la capella, tot adornat de galaníssims quadros, que era cosa de veure. Y de molts anys no se ha vist tal empaliada. ¶^{318r}

1.682.

MORT DE DON ANTONIO FERRER. Y DIJOURS, A 9 DE AGOST, FEREN CRIDA QUI LA DESCUBRIRIA

Diumenge, a 28 de juliol 1619, a les primeres oracions desapararen una escopetada del carreró del Forn, del carrer de Cavallers, y pegaren enmig de la cintura ¹⁹⁸⁷ a don Antonio Ferrer. Y l'entraren en casa de micer Just, jutge de la Real Audiència, y vixqué algunes hores; fins a les onse del dia següent.

1.683.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS

Dilluns a 29 y dimats a 30 de juliol 1619, y hagué corro de bous en la plaça de Predicadors. Foren, com acostumen en València, los dos dies. Y assistí lo señor virey en una primera finestra de casa de Sapena. Y los de la Audiència en un carreró que's va al de la Garrofa, en un cadafals alt que acostumen. Y los jurats no haparegueren en forma de jurats.

¶ ¹⁹⁸⁶ Espai en blanc. ¶ ¹⁹⁸⁷ Els Vich ens conten que: «...diéronle en los riñones...» i que «...Murmurose que le ha-

via hecho matar don Ramón de Anglesola y sus hermanos». Vegeu en el *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 21.

1.684.

POSSESIÓ DE MOSÉN NAVARRO Y TARRAGÓ

Dimats, a 30 de juliol 1619, a la vesprada prengué possessió nova del benifet que havia renunciat ell mateix, Antoni Vicent Navarro, a 8 de juliol 1619. Y dit dia, poch après, prengué possessió del benifet, que era de mosén Pere Pèriz, mosén Tarragó.

1.685.

PER A MAL DE QUIXAL

Remey provat per a dolor de quixal:¹⁹⁸⁸

Pendre'n dos parts de¹⁹⁸⁹ aygua y una de vinagre¹⁹⁹⁰ y micha onsa, o una cullerada, de mel rosat colat. Y mesclar-o y glopechar de rato en rato. Y és bo. ¶^{318v}

AGOST

1.686.

CAS ENTRE UN HOME Y LA MULLER Y L'HOME

Divendres, a 2 de agost 1619, a la vesprada, Mollà, congreter,¹⁹⁹¹ malnafrà a Marçal, ministre de Justícia de 300 sous, perquè era amich de sa muller. Y lo justícia criminal, a les onse hores de la nit donà salt en sa casa y'l posà en la presó, y dien que a instància del dit Marçal. Y tres dies ans, lo dit Mollà arrastrà per lo carrer, dels cabells, a la senhora, sa muller. Perquè era públich en lo carrer que, el<l> mateix dia, <que> era anada als bous ab lo dit son amich.

1.687.

FESTA DE SENT DOMINGO

Diumenge, a 3¹⁹⁹² de agost 1619, dia de sent Domingo, anà lo señor virey a l'offici, y'ls señors jurats ab ses cotes roxes. Ya no se'n parlà més del pasat, que axí són [les] coses de València.

¶¹⁹⁸⁸ Títol subratllat i escrit al marge esquerre «Per a mal de quixal», i dalt un reixat de tres línies perpendiculars, més o menys equidistants.

¶¹⁹⁸⁹ Ratllat: «vinagre»; a l'interlineat: «aygua».

¶¹⁹⁹⁰ Ratllat: «de aygua»; a l'interlineat: «vinagre».

¶¹⁹⁹¹ No hem trobat aquest mot en el *DCVB*.

¶¹⁹⁹² Al manuscrit, taca de tinta i la xifra «3» a l'interlineat.

1.688.

Dijous, a 7 de agost 1619, féu crida la Real Audiència qui sabia sobre la mort que feren a don Antonio Ferrer, que'l mataren diumenge, a 28 de juliol 1619, a les primeres oracions.

1.689.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS

Dilluns a 12 de agost, y dimats a 13, y hagué bous en la plaça de Predicadors y assistí-y lo señor virey. Y a 7 de maig en la plaça del Mercat, dilluns a 7 y dimats a 8.

1.690.

PROCESSÓ DE NOSTRA SEÑORA¹⁹⁹³

Dijous, a 15 de agost 1619, dia de Nostra Señora, a la vesprada feren la processó ordinària. Y lo señor virey estava en lo balcó de la Diputació y baxà a acompanyar-la del dit balcó. Y la acompanyà fins a la confraria de Nostra Señora y se'n tornà.

1.691.

A 18 de agost¹⁹⁹⁴ començà lo meu gich a ser sastre y no volgué estudiar. Y començà a estudiar a 10 de abril, dit any.

1.692.

LLEVADES LES LLÀNTIES DE MOSÉN SIMÓ

Diumenge, a 25 de agost 1619, al matí llevaren les llànties que estaven en la capella de mosén Simó y les penjaren al costat de la dita capella, en les altres capelles.

Y après, don Joan Vil·larrasa y don Joan ^{319r} Singler [eren] los que daven orde de lo que havien de fer los obrers de vila. Y après estos dos anaren a dar-ne rahó al virey de lo que havien fet. Y a esta desferra s'i trobaren los elets de dita parròchia, los quals, dia abans, lo virey los manà, per carta del señor rey, que gustava que's llevasen les presentalles de argent per a a posar les llànties.

Y dien que aquestos dos, y don Jusep Vives, señor de Verger, y don Llorens Sans, havien-se offert ha fer dita desferra. Y com no poguesen satisfer a la seua paraula als señors inquisidors, lo del Verger, de enuig, morí.

Y estos cavallers, per dar gust al señor virey han fet lo que han fet, essent tan lleals y servidors a son rey y señor.

¶¹⁹⁹³ Mare de Déu. ¶¹⁹⁹⁴ Dalt del text, que figura al marge esquerre, hi ha un reixat d'atenció.

1.693.

UNA ALBUDECA¹⁹⁹⁵ AB LLETRES

Disapte, a 24 de agost 1619, dia de sent Berthomeu, lo il·lustre comte de Bunyol portava una albudeca, ab la qual estava en ella matexa scrit: «Simó, víctor!». Cosa de admirar, que en lo mateix estigués scrit tals. Y no constava haver-se fet de mans, sinó naturalea.

1.694.

ASALT EN LA REXA DE MOSÉN SIMÓ

Dimats,¹⁹⁹⁶ a 27 de agost 1619, vespra de sent Augustí, entre les dos oracions de la nit, entrant lo escolà de Sent Andreu a tocar la oració de les Ànimes, sentí no sé quina remor en la església y sentí com qui anava per la església. Y cridant al rector, y no li responien, accudí a la capella del venerable mosén Simó. Y trobà un cadenat, que estava entravesat en la rexa y la tancava, que estava romput. Y no y hagué altre.

1.695.

LLIBERTAT DE CARCHOTO

Estos dies vingué nova de Madrid de que Escàrpia, o Carchoto, que estava pres en Toledo [a] instància de don Baltazar de Blanes, síndich del regne, pasechava per Madrid ab llibertat. Y que dit Blanes se n'era anat a Lisboa a parlar ab lo rey. Y que lo duch de Bergansa¹⁹⁹⁷ lo havia rebut ab magestat. ¶^{319v}

1.696.

FET DE UN SCLAU

Dijous, a 29 de agost 1619, a les deu hores de la nit, en la plaça de la Seu, en casa Pascual lo Neveter, un sclau que tenia pegà de punyalades a un altre fadrí que tenia en casa y malnafrà.

¶ ¹⁹⁹⁵ Una varietat de meló d'Alger o síndria, també conegut com meló escrit. Tanmateix, la notícia que ens refereix Porcar serà desmentida al *Dietario valenciano* dels Vich, p. 22, que eren antisimonistes i ens conten el següent: «Dicho sábado salió una voz de que en la corteza de un melón, naturalmente, se habían hallado escritas unas letras que decían: "Vitor el P. Simón!!"». És ben curiós, però al segle següent, el XVIII, durant la guerra de la Successió també ocorre un fet semblant: «Martes, a 17 de agosto de 1706, murallas. Esta mañana se manifestó

quénto era el allucinamiento del pueblo en orden a esta loca pasión, pues empezaron a vítores en el Mercado, al ver que en un melón había escrito, con letras bien formadas: "Viva don Carlos 3er». Com se'ns conta al *Diario (1700-1715)*, de Josep Vicent Ortí y Major, publicat per Bancaixa el 2007, en una edició i estudi a cura de Josep Vicent Escartí, entrada 362, p. 158. ¶ ¹⁹⁹⁶ Dalt, ratllat: «dimecres». ¶ ¹⁹⁹⁷ El portugués Joan II, vuité duc de Bragança, que consumada la separació amb Espanya, seria monarca de la nació lusitana amb el nom de Joan IV de Portugal.

1.697.

SENTÈNCIA [A] JOAN CALBO

Disapte, a 31 de agost 1619, a la una hora de migjorn arrastraren per València a Joan Calbo,¹⁹⁹⁸ de Aragó. Y en la plaça de la Seu li llevaren la una mà y après lo penjaren en una forca que feren en la plaça dels Serrans, y·l feren quartos y li tallaren lo cap. Y·l posaren en una escàrpià¹⁹⁹⁹ damunt lo portal de Serrans, a la part de fora.

Y fonch perquè se trobà en lo cas quant saltecharen la torre del portal dels Serrans, ell y altre, diumenge a la nit, a les primeres oracions, per traure a Gomis, de Algemés, y s'i trobà un germà del dit Gòmiz, frare de Sent Onofre, profés y llech.

Y aquest home se havia posat a saltechar per los camins, y finalment lo prengué lo justícia criminal de València en lo furt en la mà, a la Creu que diuhen de Conca.

Y après que dit justícia li donà sentència de mort, la Audiència se ocupà de ell y li féu descobrir més de lo que era menester, en lo sacco de la Torre.²⁰⁰⁰ ¶^{320r}

SETEMBRE

1.698.

PRESOS LOS ELETES DEL STAMENT. PATRÓ DON THOMÀS DE VILANOVA

Dimats, a 3 de setembre 1619, lo virey féu posar en la Torre als elets del stament, perquè los envià a cridar y refusaren de anar; per ço que no·ls reb com han acostumat a rebre a dits elets, tractant-los de señories, sinó de voses mercés.

Y aquest dia tingué Consell General València y votà la festa del beato don Thomàs de Vilanova, y·l prengué per patró.

1.699.

MORÍ CHERTA, PROCURADOR FISCAL

Dijous, a 5 de setembre 1619, a les deu hores del matí morí Jaume Cherta, procurador fiscal de sa magestad, al portal de Valldigna.

1.700.

PLOURE

Divendres, a 6 de setembre 1619, a migjanit començà a ploure, que des de los primers de maig, dit any, no havia plogut, y la Seu ya pregava per aygua.

¶¹⁹⁹⁸ Segons els Vich: «*Pedro Calvo*». Vegeu en *Diario valenciano...*, *op. cit.*, p. 23. ¶¹⁹⁹⁹ Castellanisme. Una mena de clau ganxut on posaven els caps dels ajusticiats

per exhibir-los públicament com a exemple. ¶²⁰⁰⁰ Tot seguit, més avall, hi ha l'inici d'una entrada inacabada que diu: «Dimats a».

1.701.

FESTA DEL SEÑOR BEATO DON THOMÀS DE VILANOVA

Diumenge, a 15 de setembre 1619, manà lo señor vicari general la festa del señor don Thomàs de Vilanova, que seria dimecres següent, a 18²⁰⁰¹ de dit, y que's guardà's tan solament en València. Y que'ls cleros fesen festa doble solemne,²⁰⁰² de confessor pontífice, y que les esglésies, a la nit, fesen lluminàries.

Y lo clero de Sent Martí, per ser la primera vegada, dix matines, y pagaren a cascun capellà, per elles, díhuyt diners. Y al matí les hores que fosen dobles, que axí com acostumaven a pagar per cascuna hora un diner ne pagasen dos.

1.702.

CONSELL GENERAL DE VALÈNCIA

Dilluns, a 16 de setembre 1619, tingueren Consell General en la ciutat de València sobre si farien lluminàries y processó per a lo dia del dit señor don Thomàs. Y per no fer lo Consell plaer als jurats, que segons se dia los venia gran propina, determinaren no y hagués lluminàries, ni processó. Y lo capítol de la Seu dix y respongué, a la embaxada dels jurats, que no determinaven de fer festes exteriors, llevats dels officis solemnes que farien en la església, perquè lo capítol dels canonges estava molt alcansat, y per ço no u podien fer.

1.703.

FOCH

Dimats, a 17 de setembre 1619, a les nou hores del matí se pegà foch en lo bañy de sent Llorens, y cremà dos cases. ¶^{320v}

1.704.

CRIDA DE VALÈNCIA, SOBRE LA FESTA DEL SEÑOR DON THOMÀS DE VILANOVA

Dit dia de dimats, a 17 de setembre 1619, a les deu hores del matí féu crida la ciutat de València exortant que fesen lluminàries en la nit al señor don Thomàs; perquè a tres de setembre, dit any 1619, en Consell General, València lo votà y l'acceptà per patró de dita ciutat.

¶²⁰⁰¹ Repetit dues vegades: «a 18».

¶²⁰⁰² A l'interlineat, davall un mot emborronat i il·legible.

1.705.

FESTA EN LA SEU DEL SEÑOR DON THOMÀS DE VILANOVA

Dimecres, a 18 de setembre 1619, dia del beato señor don Thomàs de Vilanova, se féu gran offici en la Seu. Y dix la missa lo señor degà Frígola; predicà lo canonge don Francisco López de Mendoça. Assistí lo señor virey y lo governador, y'ls jurats. Féu-se solemne processó per al Seu a la hora de l'offici, ab totes les capes. Tocaren campanes solemnisimament, com si fóra dia y nit de Nadal.

1.706.

SACO DE ORPESA

Dijous, a 26 de setembre 1619, vingué nova del virey que'ls moros de Alger²⁰⁰³ havien saquechat lo lloch de Orpesa²⁰⁰⁴ y se n'havien portat tota la gent y roba. Y mataren a molts christians y se'n portaren al rector y la caxeta²⁰⁰⁵ del santíssim Sacrament, y llansaren formes per terra, y pegaren foch a casi totes les cases y feren grandíssim dany.

1.707.

FOCH EN LO MONASTIR DE PEU DE LA CREU

Divendres, a 27 de setembre 1619, entre dos y tres hores de la matinada se pegà foch²⁰⁰⁶ en lo monastir de les monges del Peu de la Creu, y'ls féu gran dany.

1.708.

CONFRARE DEL ROSER EN LO LLIBRE COMÚ²⁰⁰⁷

Divendres, a 27 de setembre 1619, em escriguí confrare de Nostra Señora del Roser en lo llibre dels Confreres Comuns, que fray Domingo em va scriure en dit monastir. Además que só confrare dels de número y ya estava yo scrit en lo llibre dels Confreres de Número, a 24 de agost 1614. (*pro ut supra* foli 204, pàgina 2 et foli 374)

Y aprés, divendres, 27 de octubre 1621, me fiu tornar a scriure al dit fray Domingo, per no trobar-me escrit en dit llibre. Y aprés em trobaren escrit en dit llibre, per mans de dit fray Domingo, en lo any 1619.²⁰⁰⁸

¶²⁰⁰³ Al text original: «Arger». ¶²⁰⁰⁴ Segons el *Dietario* dels Vich, eren tres galeres, amb quatre-cents mosqueeters, que mataren cinquanta persones i s'endugueren captius 14 homes. Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 25. ¶²⁰⁰⁵ La resta del text del paràgraf és escrita al marge dret. ¶²⁰⁰⁶ La causa de l'incendi va ser, segons

els Vich, perquè les monges estaven fent conserva i es deixaren el foc encés. Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 25. ¶²⁰⁰⁷ Dalt del títol un reixat, com a signe d'atenció. ¶²⁰⁰⁸ Paràgraf escrit posteriorment a la primera redacció de l'entrada, que comença al marge esquerre i acaba en la part inferior del foli 320v.

1.709.

MUSTAÇAF

Disapte, a 28 de setembre 1619, fonch elet en mustaçaf Thomàs Boix,²⁰⁰⁹ ciutadà, òlim doctor en Medicina. ¶^{321r}

OCTUBRE

1.710.

PART DE LA VIREYNA

Dimats, lo primer de octubre 1619, parí al matí la señora vireyna un fill.

1.711.

EMBAJADA LOS DELS STAMENTS AL VIREY

Dit dia feren embaxada los síndichs dels staments al señor virey, a la vesprada. Y don Jofre de Blanes, com a qui tocava a parlar, li dix que sa excel·lència els havia desaforat en quatre furs y que li requirien que dins deu dies los desaforàs; a hon no,²⁰¹⁰ farien propri a sa magestat.

Sentí-u molt, y·ls dix que li donasen los quatre desafors, però enans pensava's que anaven a dar li lo parabien del nou infant.

1.712.

MOROS A BORRIANA

Dijous, a 3 de octubre 1619, vinguè nova de com havien desembarcat sinch-cents moros en la plaja de Borriana²⁰¹¹ y anaven a saquejar-la. Però los de Castelló y de Cabanes²⁰¹² socorregueren-los y no feren efecte.

1.713.

Divendres, a 4 de octubre 1619, varen traure de la presó de la Torre a mestre Arnau, sastre del carrer de la Xerea. Y dos dies ans havien tret a N. Castillo, que tenia un colp

¶ ²⁰⁰⁹ En el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1071, és escrit «Buix, ciutadà». Altrament, com a lloctinent del mostassaf fou elegit Jeroni Ferrer. ¶ ²⁰¹⁰ O per contra. ¶ ²⁰¹¹ Segons el *Dietario dels Vich*, els moros venien de

saquejar Orpesa. Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 26. ¶ ²⁰¹² Segons el *Dietario dels Vich*, sota el comandament de don Carles de Borja, governador de Castelló. *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 27.

en los drets de la Llonja, que·ls havien presos per sospita que haurien pegat foch al paller o pallisa de Predicadors. Y havia dos mesos que·ls capturaren, y en tot lo dit temps ni·ls digueren lo perquè, ni·ls feren càrrech ni descàrrech, essent contrafurs de València, que dins sinch dies los havien de fer càrrech o traure'ls.

Sols se confia que en lo cel està la verdadera justícia, y jutge, del qual se spera la retribució dels jutges de la terra, que tindrán per los tals fets y desafors.

1.714.

VENGUDA DEL SEÑOR ARCHEBISBE A PUÇOL

Aquestos dies vingué a Puçol lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe, y li feren, en dit lloch, gran festa. Estigué ab dit señor lo duch de Sogorb, fent-li companyia y visita. Y de part de la ciutat li enviaren embaxada per a que vingués a València. Y dien que no tenia tal propòsit per ara, que estava molt disgustat. Anaren a la embaxada Geroni Bayarri, racional; Masquefà, síndich; [el] doctor Olginat y lo doctor Mora. ¶^{321v}

1.715.

FESTA DEL SEÑOR VIREY

Dilluns, a 7 de octubre 1619, dia de nostra Señora del Remey, anà lo señor virey a l'ofici a dit monastir. Y veu un gran estrado que estava posat per a unes dames convidades a la festa y missa nova que y havia. Y entrant lo señor virey manà²⁰¹³ llevar lo estrado, que estava davant la capella de sent Blay y no en la capella Mayor, a hon dit virey se acostuma a seure. Y les dames, tan galanes com estaven, se n'ixqueren de la església y no y assistiren a l'ofici, açò essètera.

Y lo que és més de consideració, que pasà per davant d'elles sens saludar-les, ni fer-los cortesia, que lo señor rey, ab tota sa magestat, les saludara.²⁰¹⁴ Y en la Llonja, a hon estava tota la magestad possible de sa magestad, ab la reyna, germana y grans, los dexà tenir strado y coxins; y ab molta alegria y criança y cortesia de magestat. Y més, que lo que més spanta, que lo seu capellà, mosén Steve, baxà, llevà los coxins y·ls llançà desà i dellà.

Y don N. Cabanelles, que veu lo que lo virey havia manat que llevasen los coxins y estrado, dix a la que estava al seu costat: «*Vamos hermana.*» Y mà per mà se n'yxqueren²⁰¹⁵ y les seguiren les demés. Y anaren a oyr missa a la capella de Nostra Señora del Remey. Y sols restà la señora condesa del Ca[s]tellar. Y dient-li perquè no havia seguit a les demés, respongué que no u havia fet per mortificar-se.

Y lo mateix aconegué ab la il·lustre señora marquesa de Moya, en la processó del Corpus ab lo dit virey, sobre los coxins que tenia a una finestra, dijous a 30 de maig 1619.

¶²⁰¹³ Segons els Vich, li ho manà a «mosén N. Estevan». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 27

¶²⁰¹⁴ Al text hi ha una creueta que ens remet a una

altra, amb un text que abasta des de «Y en la Llonja» fins a «...y cortesia de magestat» i que figura al marge esquerre. ¶²⁰¹⁵ Al text: «se'ns yxquesen».

1.716.

MORT DE LA SOSPRIORA DE SENT GREGORI

Dimecres, a 16 de octubre 1619, a la vesprada soterràrem, sols la parròchia de Sent Martí, a sor Paula, sotspriora de les monges de Sent Gregori, sens vespres, que no paregué bé. Trobaren-s'i al soterrar, dins de la església, lo canonge Bellmont, lo primer, lo jurat Navarro y lo jurat Tora, seÿts en ses cadires ab los rollos. Y varen estar seÿts a la part dreita de l'altar. ¶^{322r}

1.717.

LLAM EN LO MONASTIR DEL PI, EN OLIVA

Divendres, a 18 de octubre 1619, dia de sent Luch, a les huyt hores de la nit, en lo monastir del Pi de Oliva, de la Orde de Sent Francés, baxà un llam en la cel·la del predicador y pasà la paret, entrà en la església y, al baxar, tishà la cara de Nostra Señora del Pi y li cremà les llechugilles;²⁰¹⁶ y baxà al sacrari y l'obrí, y derrocà la creu de la custòdia y pegà en terra.

Y un frare que estava en la església veu que lo raig era com un atruch²⁰¹⁷ encés. Rodant per davant lo altar, ixqué per lo chor y anà rodant lo claustre y puxà per la escala. Y baxant frare Sala y fray Geroni Sala, son germà, baxaren lo cap a la bola de foch. Y d'espant estigué mal lo dit Geroni Sala y morí de açò.

La matexa nit y hora, Luís de na Berenguera, ell y lo fill de Giner, veren una claror que se espantaren, y alsaren lo cap y veren en lo cel una barra de foch, llarga com una llansa y de amplària com una mà. Y tantost se desfèu.

Diumenge a 20 de octubre. (*Vide infra* §)

1.718.

DESASTRE DE UN CARRO AB UN GICH

Dilluns, a 21 de octubre 1619, a les deu hores del matí, en lo carrer de Sent Vicent, un carro, que exia de l'hostal de la Sanch, pasà la roda per mig del ventre a un gich de 12 anys, fill de N. Bogues, fuster de l'Adreçador de Pellicers, y en continent morí.

Y a l'endemà lo soterraren en Sent Martí, a la matexa hora, ab missa de *Requiem*.

¶ ²⁰¹⁶ Castellanisme, plural de «lechuguilla». Es refereix, pel context, a uns punys de camisa de randa o obertura en el vestit per traure el cap, que va estar de moda en els regnats de Felip II i Felip III. ¶ ²⁰¹⁷ En el present cas

és possible que es referesca a una de les accepcions més adients del mot «truc», –la del *DCVB*– amb «a» inicial adventícia; seria el de: «Cop que una bola dóna a una altra, amb què ve a topar en certs jocs».

1.719.

NOVES DE LA ESTAFETA. SOBRE LA REDUCTIÓ DE CENSALS. DEL DOCTOR MICER TÀRREGA. DE LES COMPANYYES DE SOLDATS DE LA MARINA, DE A CAVALL, [1] DE LES GALERES LLEVADES

§ Diumenge, a 20 de octubre 1619, vingué la estafeta y portà nova com no y auria més estafeta, sinó lo ordinari correu de mes a mes.

Y també que lo señor virey comunicàs sobre si seria útil la reductió de censals a sou.

Y també que lo doctor micer Gaspar Tàrrega, del Real Consell de València, Civil, anàs a Mallorca a rebre certes informacions que y havia contra certs cavallers de allà. Y dit doctor, per segona, respost que no volia anar.

Y també que's tornasen les companyes de a cavall que y havia, y que no y hagués galeres per lo saco que feren los moros de la mar en lo lloch de Orpesa, dijous a 26 de setembre, present any 1619.

Açò y hagué de nou del dit diumenge. Y crech que tot ayre. ¶^{322v}

1.720.

NOMS DE PADRINS EN LOS FILLS SEGRETS

Dimats, a 22 de octubre 1619, venint a batechar una criatura secreta a Sent Martí, al scriure-la en lo llibre lo vicari Llopis, per força volgué que li diguesen lo nom del pare, no obstant que era segret, perquè o tenien de orde del señor archebisbe. Y axí u scrigué. Y après, anant-ho a consultar ab lo señor official y vicari general, Pere Antoni Serra, ab sa acostumada prudència, vist los grans inconvenients que seguir-se podrien, d'escriure's los noms dels pares dels segrets, fonch de parer que no'ls scriguesen, sinó que guardasen lo antich costum que's tenia, que era dir fill de Sent Martí.

1.721.

SAMARETA EN LA SEU DE JOAN DIONÍS GAZULL, NOTARI DE VALÈNCIA

Dimecres, a 23 de octubre 1619, al matí, en la Seu de València, a part de dins, damunt la porta dels Apòstols, posaren los señors inquisidors, o feren posar, un llens que nomenava a Joan Dionís²⁰¹⁸ Gazull, notari de València, que li tragueren stàtua en lo monastir de Predicadors diumenge, a 27 de juliol 1608: «*Reconciliado por la secta de Luthero y de Calvino.*»

¶²⁰¹⁸ Quatre o cinc mots ratllats i il·legibles.

1.722.

TERRATRÈMOL²⁰¹⁹

Divendres, a 25 de octubre 1619, entre nou y deu hores de la nit començà haver terratrèmol y durà, a nostre Señor gràcies, poch.

1.723.

AUGMENT DE LES HORES DE SENT MARTÍ²⁰²⁰

Disapte, a 26 de octubre 1619, ajustaren capítol en lo clero²⁰²¹ de Sent Martí per a nomenar oficials per a les misses y calderetes de Tots Sants. Y en aquest capítol fonch determinat que, per quant y havia bastant quantitat per a anyadir sinch diners més a les hores diurnes, que s'anyadisen, y que's donàs cada dia un sou, començant del primer dia de nohembre següent, 1619. Y que en les festes que se acostuma dar un real valencià y dos sous, que's proseguís avant donar-los. Però en los demés dies ordinaris, que no y avia tal porció, que's donàs un sou. A saber: a primera dos; a 3, 2; a 6, 1; a 9, 1; a missa, 2; a vespres, 2, y a completes, dos.

1.724.

COSA NOVA DE UN PREDICADOR, ALÇANT A NOSTRE SEÑOR EN LA SEU Y SENT MARTÍ

Diumenge, a 27 de octubre 1619, predicà en Sent Martí frare Revert, de Sent Francés, y en lo sermó alçaren a Déu en la Seu y parà lo sermò. Y féu oració de humiliat, a la vora de la trona, fins al darrer toch; cosa que no y à memòria de hòmens haver vist tal. ¶^{323r}

1.725.

ANADA DEL CLERO A RAFELBUNYOL

Dimats, a 29 de octubre 1619, anaren a Rafelbunyol, per orde del clero de Sent Martí, lo señor rector, Joan Hosta; lo doctor Tudela; mosén Bolas; mosén Pons y mosén Porcar, a bessar les mans a l'il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València, que estava en dit lloch visitant —essent rector de dit lloch mosén Mil·là, beneficiat *etiam* de Sent Martí— per a pregar-li que'ns fes mercé, que vingúes a la festa de sent Martí. Y cert que'ns rebé molt contentússim. Y també en aquell matí vingué lo stament del bras militar ha fer-li embaxada.

¶²⁰¹⁹ Al text original: «Terratrèmot». ¶²⁰²⁰ Un reixat, de tres línies perpendiculars, per a indicar atenció.

¶²⁰²¹ Senyal d'atenció que ens remet davall de l'entrada següent, on continua el text.

Aposentà dit señor en casa de don Pedro Bellvís, señor de dit lloch. Y a nosaltres ens apparellaren lo menjar que portàrem de València en casa de dit rector, famosíssima-ment. Que Déu lo y pague.

Anaren tots sínch en un cocho y costà lo lloguer díhuyt reals castellans.

NOHEMBRE²⁰²²

1.726.

AUGMENT DE HORES EN SENT MARÍ

Disapte, a 2 de nohembre 1619, dia de Partir lo Pa,²⁰²³ començaren a pagar un sou a les hores del dia en Sent Martí, essent bocer²⁰²⁴ mosén Albiol.

1.727.

Dilluns, a onse de nohembre 1619, dia de sent Martí, predicà fray Christòfol de la Torre, frare bernardo, fill del comanador de la Torre.

Assistí lo señor virey, don Antonio Pimentel. Dix la missa lo rector de dita església.

1.728.

MORT DE MICER ASSORIS

Dijous, a 14 de nohembre 1619, soterraren al doctor Joan Batiste Assoris, assesor del justícia civil. ¶^{323v}

1.729.

LO REY FELIP MALALT. DILIGÈNCIES FETES PER LO VICARI GENERAL

Dilluns, a 18 de nohembre 1619, vingué nova com lo señor rey estava molt mal de cambres²⁰²⁵ y de tavadillo,²⁰²⁶ que estava sis llegües de Madrid, y que per la indisposició no havia pasat avant. Y lo señor official, y vicari general, ab sa accostumada prudència y providència, en continent féu despachar mandatos per les parròchies de que, a vespres, obrisen lo sant Sacrament y, acabades completes diguesen una lletania cada clero, ab

¶²⁰²² Subratllat al manuscrit. ¶²⁰²³ El 2 de novembre és el dia de les Ànimes o dels Morts, i potser mossén Porcar s'estiga referint al pa de les Ànimes que, segons el *DCBV*, és: «El pa que es fa amb bocins de pasta que les dones deixen al forn, i que, venut més barat, es destina el seu producte a misses o altres sufragis a València». I que segons el *Diccionari Aguiló* és: «El que es reparteix

en l'ofertori a canonges i beneficiats el dia dels Morts».

¶²⁰²⁴ Bosser. ¶²⁰²⁵ Diarrea, encara que hi ha també «cambres de sang», quan la defecació és sanguinosa i es tracta de disenteria. ¶²⁰²⁶ Castellanisme. Patològicament pot tractar-se del tifus exantemàtic, tot i que en llenguatge col·loquial o familiar es diu el «tabardillo». Segons el *DLE* també pot referir-se a una insolació.

una salve, per la salud de tan gran rey, que tant importa. Y a l'endemà anasen a la Seu en processó y de hallí se faria solemne processó a l'Hospital.

En Sent Martí, accabat lo nocturn²⁰²⁷ de Morts se obrí lo sant Sacrament y digueren vespres del sant Sacrament, lo que no estava en lo mandato; y la lletania y salve, y-ls gaudes. Y a Sent Martí arribà lo mandato que ya acabaven les vespres de la octava de Sent Martí, que's dien, y no y hagué lloch en enans.

Y'l rector de Sent Martí se trobà a les vespres del sant Sacrament y féu lo offici y féu donar a cascun capellà quatre diners més dels de les vespres y completes ordinàries.

Y yxqueren a més de quatre hores tocades, y la Seu féu vespres y completes bisbals.

Y ab mandato stampat, donà dit señor vicari general de com se havien de fer les estacions y processons, a 18 de novembre 1619.²⁰²⁸

Y lo mandato manava que la missa conventual del següent dia se digués per la salud de dit señor rey, y lo mandato dia: «*Por Filipo segundo.*»²⁰²⁹ Y molts ho vérem y llegiren, dit mandato y lletra.

1.730.

OFICI EN LA SEU

Dimats, a 19 de dit, en la Seu es celebrà offici solemne bisbal. Y dix la missa lo degà Frígola. Assítí lo señor virey y jurats. Y estant lo virey asseÿt li vingué un correu y li portà noves: com son cunyat, germà de sa muller, canonge de Burgos, era mort.

1.731.

PROCESSÓ A L'HOSPITAL PER LO SEÑOR REY, Y NO S'I TROBÀ LO IL·LUSTRÍSSIM ARCHEBISBE

Dit dia, la ciutat féu crida a les deu hores del matí que a la vesprada se faria processó general a l'Hospital, per la salud del señor rey. Y axí's féu soleníssima processó, ab tots los officis y monastirs. Y anava lo señor virey y jurats, sinch. Y a l'entrar per la Seu cascun señor prengué una acha blanca, los sinch jurats, virey, governador, mestre racional y lo comte de Bunyol. Acompanyà la processó lo il·lustre de València.

Dit dia, manà lo señor archebisbe que demà, dimecres, obrisen en la Seu lo santíssim Sacrament quaranta hores. Y als que anasen a visitar-lo los concedia 40 anys de perdó, encara que sa il·lustríssima señoria estava en Bétera, visitant. Y encara que lo virey y²⁰³⁰ ciutat lo y supplicà que vingúes, no vingué. ||^{324r}

¶ ²⁰²⁷ Segons el DCVB: El «nocturn» és «cada part de les matines d'antifones, salms, lliçons i reponsoris».

¶ ²⁰²⁸ Le dues línies del text figuren al marge esquerre.

¶ ²⁰²⁹ Segon d'Aragó i tercer de Castella.

¶ ²⁰³⁰ La conjunció «y» a l'interlineat.

1.732.

PERE QUEBEDO, VELLUTER, DE EDAD DE MÉS DE 116 AÑYS

Dimecres, a 20 de nohembre 1619, entre onse y dotse hores del matí combregaren y pernoliaren, los capellans de Sent Martí, a Pere Quebedo, velluter al carrer de la confraria dels Ferrers —home que, al que contaven, pasava de cent setse añys. Per ço que contava que en lo añy de la Germania ell aferrà a un cavaller, que's recollí en Sent Martí dels Cabeços, y que lo cavaller li dix, al dit Pere Quebedo, quin atreviment era aquell. Y lo dit Quebedo li respongué que ell era a tan bo com ell [i] prengué-li de repent propexia—²⁰³¹ y tornà en si y estava seÿt en una cadira ab gran ànimo, y combregà.

Y dient-li lo altre vicari, que's dia mosén Llopis, que seria bé que'l pernoliasen, respongué dit Quebedo que: «Tan avant estich que'm volen pernoliar.» Y axí lo pernolià, y a tot açò estiguí present yo, que lo present escric.²⁰³²

Y après, en lo añy 1620, en abril, lo tornàrem a combregar la semana santa, perquè guanyàs un Jubileu pleníssim que y havia, que vingué a 12 de dit mes la dita semana. Y après dit Quebedo morí dimecres, a 3 de febrer 1621.²⁰³³

1.733.

MORT DE GENÍS ROCA

Dimecres, a 20 de nohembre 1619, a les tres hores de la vesprada morí Genís Roca, mercader molt rich. Y en vida se féu dir molt bé per la sua ànima. Soterraren-lo divendres, a 22 de dit en Sent Martí, en lo vas antich dels Capellans, ab lo hàbit de sent Francés.

1.734.

PROCESSÓ EN LA SEU DEL SANTÍSSIM SACRAMENT

Dijous, a 21 de dit, entre quatre y sinch hores de la vesprada tancaren en solemne processó, en la Seu, lo santíssim Sacrament.

1.735.

SENT MARTÍ UBERT, LO SANTÍSSIM SACRAMENT, 40 HORES

Divendres, a 22 de nohembre 1619, a les huyt hores del matí, en Sent Martí, obriren lo santíssim Sacrament y'l tingueren 40 hores. Y'ls señors jurats vingueren a l'offici.

¶ ²⁰³¹ Aplopexia; suposem que afectà al cavaller. Vegeu també l'entrada 1.914. ¶ ²⁰³² Al text original: «escrit». ¶ ²⁰³³ Paràgraf que figura escrit al mar-

ge esquerre de les entrades 1.723 i 1.724, separat pel títol de l'entrada 1.724, que diu: «Mort de Genís Roca».

1.736.

VISURA DELS FONAMENTS VELS DEL CAMPANAR VELL DE SENT MARTÍ

Divendres, a 22 de nohembre 1619, los elets de la obra de Sent Martí feren manifestar los fonaments del campanar de Sent Martí per alsar-lo, y trobaren que no tenia set pams de fonament. Y axí'l tornaren a reblir lo clot. ||^{324v}

1.737.

NOVA QUE LO SEÑOR REY ESTAVA BO

Dilluns, a 25 de nohembre 1619, dia de senta Catalina, al matí vingué nova com lo señor rey estava bo, que l'havia curat un doctor de una aldea de per hallí de l'enfit que sa magestat tenia, que·ls altres doctors se'n burlaven d'ell.

Y axí lo virey avisà als jurats d'esta nova. Y a les quatre de la vesprada anaren sinch jurats al virey y l'acompanyaren a la Seu, y cantaren solemne *Te Deum laudamus*. Y quatre jurats acompanyaven al virey, y lo hu anava al strepet de la esquerra de la carroça de la virreyna, que anava ab sis cavalls, molt ben entoldada; y a la mà dreta anava don Jaume Ferrer, governador, y sols anaven set cavallers a cavall.

Y vol la sort de València que sempre accaven de nit, perquè tinguen los señors jurats aches, com de fet les portaren al tornar del virey.

1.738.

CRIDA QUE FESEN LLUMINÀRIES DE ALEGRIA

Dimats, a 26 de dit, la ciutat de València féu crida que tots posasen a la nit llums, sots certa pena, y premis al qui millor lluminària faria. Y no obstant açò, tostemps lo santíssim Sacrament està patent, en les esglésies que han senyalat per a les 40 hores de pregàries. Y [si]les lluminàries són de alegries de salud del señor rey y les pregàries per què seran?

Y en lo Real, gran música y llums.

1.739.

TE DEUM LAUDAMUS PER LA SALUD DEL SEÑOR REY

Dijous, a 28 de dit, al matí, en Sent Martí, cantàrem lo *Te Deum laudamus* per la salud del rey.

Y en Senta Catalina estava lo santíssim Sacrament patent, y lo dia enans.

1.740.

REMEY CONTRA RONYA

Per si tenim alguns granets en les mans, com de ronya, remey probatíssim.

Pendre dos diners de *storax legis* y mesclar-o en un poch de oli de almelles²⁰³⁴ amargues. Y untar los granets, per punts, los cura. ¶^{325r}

DEHEMBRE

1.741.

PROCESSÓ DE GRÀCIES PER LO SEÑOR REY

Diumente, a primer de dehembre 1619, a les dos hores, après migjorn, la ciutat notificà al poble que lo dimats següent, que seria 3 de dit, dia sent Mauro, faria processó de Gràcies per la salud del señor rey nostre y que aniria²⁰³⁵ a Sent Agostí.

1.742.

PROCESSÓ A SENT AGOSTÍ

Dimats, a 3 de dehembre 1619, dia de sent Mauro, acabades vespres, se féu la processó solemne ab tots los officis y banderes de gràcies a Sent Agostí, per la salud del señor rey.

Anava per assistent lo canonge Torres y portava la ymatge de nostra Señora que pintà sent Lluch. Anava-y lo señor virey acompanyat de dos jurats en cap y après lo governador, don Jaume Ferrer, ab altres dos jurats, y lo bal·le, don Vel·lerix Carroç, ab los altres dos. Y al tornar, prop de Senta Tecla, prengueren tots estos señors aches blanques. Yxqué per la porta del Campanar als Brodadors, Tapiners, Argenteria, carrer Nou, travèsà per lo mercat als Cotamallers, al carrer de Verge Maria de Gràcia, ha dit monastir; al tornar per lo carrer Sent Vicent a Sent Martí, Campaners, Corregeria Vella a la devallada del campanar de la Seu. Y tornà ans de tocar les primeres oracions.

1.743.

MORT DE DON ÀLVARO CASTELLVÍ

Dijous, a 12 de dehembre 1619, al matí prengué propexia a don Àlvaro Castellví, comanador de Montessa, casat ab la filla de micer Bas, la més gica, viuda que fonch de don Francisco de Borja, pare de don Miguel de Borja. Y dit don Àlvaro era sorrogat del lloctinent de governador per don Joan de Castellví. Morí prop de Margalenes,²⁰³⁶ en un hort de la muller, a l'endemà.

¶²⁰³⁴ Ametlles. ¶²⁰³⁵ Al manuscrit: «anaria».

¶²⁰³⁶ Segurament es refereix a la partida de Marxalenes, a hores d'ara un barri de la ciutat de València.

1.744.

PRIMERA PROCESSÓ PER AYGUA

Divendres de matí, a 13, dia de senta Lúcia, començaren a fer la primera processó per aygua a Sant Salvador, per la gran secca de la terra y grans ayres que feren. Nostre Señor tinga misericòrdia de nosaltres.

Y après fonch nostre Señor servit ploure per festes, que s'offegaren los forments sembrats. Y casi tot lo mes de giner següent, de l'any 1620, plugué que admirava. Que y hagué falta de carn en les carneseries y les que tenien taules de carn salada la retiraren, per ser contra la salut. ¶^{325v}

1.745.

COMENÇA A PLOURE

Disapte, a 14, y dilluns, a 16, y dimats, a 17, feren la matexa processó. Y dit dia de dimats fonch nostre Señor servit que tornàrem de Sant Salvador a la Seu, en processó, plovent.

Y vingué nova de Madrid que hallí feyen cada dia dos processons, una al matí, per aygua, y l'altra, en havent dinat, per la salud del señor rey. Y dimecres, a 18, no's féu processó perquè y havia fanchs. Y dijous, a 19, feren processó a Sant Salvador, que era la quinta. Y dit dia començà a ploure a la vesprada, tota la nit y tot lo divendres següent. Y la mayor part de la nit y féu gran ayre. *Laudet Christus*.

Y disapte y diumenge següent plouent. Y dia de sent Steve cantà la Seu *Te Deum laudamus*, de gràcies per l'aygua. Y aquest dia mon pare fia, y complia, huytanta anys de edat.²⁰³⁷

1.746.

AYGUA

Disapte, a 21 de dehembre 1619, dia de sent Thomàs, a les onse hores ans migjorn, ab grandíssima aygua soterràrem en lo monastir del Remey a Jaume Esla, mercader rich, que en anys pasats avituallava la terra de forment. Morí en la plaça de Predicadors, en la casa que era de Martí Pons.

1.747.

ELECTIÓ DE OFFICIALS²⁰³⁸ EN SENT MARTÍ

Diumenge, a 29 de dehembre 1619, a les dos hores de la vesprada envià lo señor official y vicari general, Pere Anton Serra, per mosén Sentapau, racional de Sent Martí, y li

¶²⁰³⁷ Al manuscrit: «etat». ¶²⁰³⁸ Al text original: «officis».

manà en continent tinguesen capítol, que díem nosaltres de sent Thomàs, per a nomenar oficials en dita església; perquè encara no havien tingut capítol per d'açò.

Per ço que lo señor rector, Joan Hosta, dijous enans se n'hagué de anar a Oliva, perquè tenia una germana malalta. Y·ns ajustà dit dia de dijous, al matí, que fonch a 19 de dit mes, y·ns dix la sua anada, y que no y podia assistir a dit capítol per a dits càrrechs, que havia de ser en lo dia següent, a 20, vespra de sent Thomàs. Y que per a anar-se'n havia demanat llicència al dit señor vicari general y la y havia otorgada. Y que li demanà si havien nomenat oficials per a l'añy següent, y li ¶^{326r} respongué que no u havien fet, però que demà los farien. Y que per la sua anada no entenia trobar-s'i.

Y axí li dix que tinguesen dit capítol, y que, en son lloch de rector, assistís hu dels més antichs vicaris. Y replicant-li, dit rector, que lo clero tenia de costum, quant se ajustava en son lloch, assistir hu dels més antichs beneficiats y que de açò ne tenien provisions y molts añys ho havien guardat; replicà-li dit señor official que: «*Le notificase y hisiesen lo que él les mandava.*» De manera que·ns ajustà dit rector dit dia, al matí, y·ns notificà la voluntat de dit señor. Y per abreviar, determinaren de allargar dit capítol y electió per quant tornàs dit rector. Y axí, dit señor official envià per dit racional dit dia, y li demanà lo desús dit.

Y estant ya lo vicari Ferrer, com a més antich, per a seure's en lo lloch del rector, arribà la nova com lo rector era arribat de sa terra y se havia gitat. Per ço que tot lo camí li havia plogut, y cansat y apesarat, perquè sa germana morí de part.

Dels capellans, y molts, li anaren a pregar que·ns llevàs de tantes confusions, que s'aguardaven-y novetats. Y axí, dit señor se hapiadà del clero, vingué y·s va haseure en son lloch, y feren los càrrechs com acostumaven. Y ixqueren a les sinch hores tocades.²⁰³⁹ ¶^{326v}

AÑY 1620. GINER. BIXEST²⁰⁴⁰

1.748.

PENJAREN A JAUME GOMIS

Diumenge, a 5 de giner 1620, portaren de la vila de Caspe, en Aragó, a Jaume Gomis, de Algemesí —que son germà, lo frare de Sent Onofre,²⁰⁴¹ dit Nicolau Gomis, diumenge a 24 de març 1619, a prima nit, lo va traure de la Torre— y'l portaren al Real y hallí lo tancaren. Y lo virey, lo dia abans, se n'era anat a l'Albufera a divertir-se.

Y disapte, a onse de dit, lo penjaren en la forca de València. Y dia la crida per haver mort a N. Banyon en la horta de Xàtiva.

¶ ²⁰³⁹ Al manuscrit, a partir d'ací, hi ha 6 cm en blanc.

¶ ²⁰⁴⁰ Al manuscrit, subratllat: «Giner».

¶ ²⁰⁴¹ Una petita creu ens remet al text que cal afegir-hi, que es troba al marge dret i que va des de: «...dit Nicolau Gomis» fins a «...lo va traure de la Torre».

1.749.

BUYDAR DE VASOS EN SENT MARTÍ.²⁰⁴² DIMATS, A 7 DE GINER 1620.
DIJOURS A 8 DE GINER 1615. DILLUNS A 8 DE GINER 1596²⁰⁴³

Dimats, a 7 de giner 1620, de matí anàrem ha fer los officis a Senta Tecla, per ocasió que la nit enans, dia dels Reys, a 6 de dit, lo señor rector de Sent Martí, lo doctor Joan Hosta, havia donat orde que, de nit, los fosers obrisen les boques del vas de la porta del Cavall per a buydar-lo.

Y axí, dit dia de Reys, accabades vespres, ens ajustà en la sagrestia de dita església y ns o notificà. Y que no volia pasar lo santíssim Sacrament ab strèpit i solemnitat, com se féu en lo any 1596, diumenge a 7 de giner,²⁰⁴⁴ essent rector lo doctor Geroni Monroig. Encara que no s'y trobà aquell present perquè estava en Gandia, a hon morí divendres, a 27 de giner de dit any 1596; ni com se féu dijous, a 8 de giner 1615, a les deu hores del matí. Que'l transpasàrem ab solemnitat, essent rector lo sobredit Joan Hosta.

En après li paregué al dit señor rector, ab alguns zelosos del reverent clero, que's pasàs ab solemnitat. Axí, que après de la primera determinació pasà una hora y com a la segona no s'i trobaren la mitat dels capellans, lo pasaren com si anara a un simple combregar.

De lo que alguns capellans ne tingueren cert centiment, per no haver-s'i trobat.

||^{327r}

1.750.

PENJAREN A GOMIS, DE ALGEMESÍ

Disapte, a 11 de giner 1620, penjaren a Jaume Gomis de Algemesí, per haver mort a N. Banyon en la horta de Xàtiva. Lo qual se'n fuixqué de la Torre de València diumenge, a 24 de març 1619, a prima nit, per orde de son germà, fray Nicolau Gomis, del convent de Sent Onofre de la Orde de Predicadors.

1.751.

PROCESSÓ Y ENTRADA DE LA SANTA CREUADA

Dijous, a 16 de giner 1620, feren crida de la entrada de la santa Creuada lo disapte següent, a 18 de dit. Y disapte feren la processó de la entrada, que ixqué del capítol la santa Creuada²⁰⁴⁵ y donà volta per la Seu, y tothom a sa casa.

Anaren totes les parròchies ab ses creus, y'ls officis, y de cada monastir alguns frares. Per ço que dit dia de disapte, a les tres hores del matí, començà a ploure, y en tot lo dia parà.

¶²⁰⁴² Dalt del títol, al marge esquerre, sanefa d'atenció.

¶²⁰⁴³ El text de les dues línies és escrit al marge esquerre. ¶²⁰⁴⁴ Ratllat: «y en lo any».

¶²⁰⁴⁵ Al manuscrit: «Creuda».

Y diumenge, a 19, la publicaren en la Seu, que fonch *dominica 2a post Epiphaniam*. *Nupties facte sunt in Canna, Galilee*. Y en Sent Martí feren la processó ordinària de la Minerva, per ser lo tercer diumenge del mes de giner. Y no y hagué sermó, per amor de la publicació de la santa bul·la de la Creuada.

1.752.

PLOURE

Divendres, a 17 de giner 1620, dia de sent Antoni, tornà a la nit a ploure y no parà fins a 23 de dit, que y havia fanchs lo que's pot pensar. Y hagué fam de carn, que se havia de matinechar per a comprar. Y los que tenien les taules habundants de carnsalada se retiraren molt, vent la falta de la carn, per fer son fet. Gràcies a Déu, perquè may falte un ay²⁰⁴⁶ en València. ¶^{327v}

FEBRER

1.753.

PROCESSÓ DE SENT VICENT MARTRE

Diumenge, a 9 de febrer 1620 feren, en avent dinat, la processó de sent Vicent martre. Y lo seu dia no la feren, per los grans fanchs que y havia.

1.754.

MORT DE GERONI AUSINA, MENESTRIL

Dimats, a onse de febrer 1620, a les nou hores del matí morí Geroni Ausina, singular persona en tot gènere de música de menestril. Y que havia fet gran profit en la ciutat de València, en amostrar als fills de aquella la facultat de música. Morí en lo carrer del Governador Vell, pasat [la] casa del conte del Castellar. Era natural de Xàtiva y molt amat en València. *Requiescat ni pace*.

Soterraren-lo en la Seu dimecres, a 12 de dit, en lo vas davant lo altar de sant Vult.²⁰⁴⁷

Provheý lo señor vicari general que encara que era menestril de la Seu y servia hallí que, no obstant açò <que> vingués la parròchia de Sent Steve, a hon aquell morí. No obstant que servia a la Seu, que casi és contra lo que està dispost en la Sýnodo, a hon tracta dels actes funerals. Y per ço ne fas memòria.

¶²⁰⁴⁶ En el sentit de: «Ai!», de queixa.

¶²⁰⁴⁷ Una creueta ens remet a la del marge esquerre, davall la qual figura la continuació del text.

1.755.

Diumenge, a 16 de febrer 1620, *dominica de septuagèsima*, tercer diumenge de Minerva, altra missa de la Minerva com la de l'añy pasat. Y no prengueren caritat, sinó la que lo señor oficial senyalaria, feta dir per Pere Torres.

Dilluns, a 17 de febrer 1620. (*Vide infra, subsigno §*)²⁰⁴⁸

1.756.

Dimats, a 18 de febrer 1620, anaren ab embaxada al señor archebisbe —que estava en la ciutat de Xàtiva, en vissita de part de la ciutat— lo marquès de Aytona y lo racional de València, Geroni Bayarri, per a que vingués a València. Y no vingué fins que acabà's la vissita.

1.757.

Dimecres, a 19 de febrer 1620, a les tres hores de la vesprada, en la plaça de Sent Francés desapararen una pistola a un home de Albayda, dit Vallcaneda, y no li encarnaren. Y lo home se n'entrà en Sent Francés, y per los orts se n'anà.

1.758.

Disapte a 22 de febrer 1620, al matí, lo señor virey féu fer crida que, a pena de cent açots, ningun student pogués anar en camarada, sinó ab un altre. Y que no's parasen en lo mercat. Y, axí mateix, que·ls pellers no fesen fahena a les portes de sa casa, ni en los banchs.

Per ço que lo dia abans, a la vesprada, y havia hagut gran motí entre students y pellers en lo mercat. Y lo dit dia de la crida anaren molts guadamasilers²⁰⁴⁹ fent lo abramet per lo mercat, y no y hagué avalot alguna.

1.759.

Disapte, a 29 de febrer 1620, entre deu y onse, ans de migjorn, entrà en València lo señor archebisbe, que venia de Xàtiva. Y entrà per lo portal de Sent Vicent, ab sols los criats de sa casa. Y entrà a cavall, ab un maget, sens acompanyament. Y anà dret a la Seu.

Y fonch ¶^{328r} a tan gran lo concurs de la gent, que quant apeà al campanar de la Seu no podia entrar en la Seu. Y hagué casi tots los cavallers de València a la entrada de la Seu; puxà a l'altar mayor y s'agenollà, y féu oració. Y tornà a baxar y anasen per la porta del palau, ab moltíssima cavalleria que l'acompanyaren, y entrà per la porta dita de la Seu.

Venia molt alegre y content, que casi tots se'n folgaren. Tocaren totes les campanes de les parròchies y la Seu repicà solemnement. Y tots admirats com entrà tan enjorn, perquè lo aguardaven per a les quatre hores del vespre de dit dia. Estigué fora de València des de dilluns, a 15 de octubre de l'añy 1618.

¶²⁰⁴⁸ Que també hi apareix en la segona meitat del foli següent, el 328r, on comença repetint: «Dilluns a 17 de

febrer 1620». ¶²⁰⁴⁹ Pellers que treballaven en l'ornamentació del couro, fent estampats en pintura o baixrelleu.

1.760.

Aquest dia anava un home cridant per València qui volia adobar cossis y llibrells, lo que yamay tal en València se havia oÿt nomenar: adob de cosis y llibrells.

1.761.

MORT DE MIQUEL PERTUSA, EMBAXADOR DE VALÈNCIA A LA CORT

§ Dilluns, a 17 de febrer 1620, morí en Madrid Miquel Pertusa, cavaller de València, embaxador enviat per la Diputació. Estava de casa a la plaça de Vil·larrasa y lo any pasat fonch jurat de València. *Requiescat in pace.*

Aquest Pertusa, com morí, revelà que ell havia fet matar a don Geroni Valleriola divendres, a 20 de octubre 1606, a les huyt de la nit, per medi de dos catalans. Perquè lo y havia dit, al dit Pertusa, don Chrysòstomo Roís²⁰⁵⁰ de Lliori.

Lo qual don Chrysòstomo, com al que se entengué lo descàrrech que havia fet lo dit Pertusa, se corrompé, y morí dilluns, a nou de mars 1620. Y·l soterraren en Predicadors dimecres, a onse de dit mes.

Cas que s'admirava tota València. Per patir com patiren molt señors sens culpa, com era son fill, que·l pencharen e li donaren un garrot al peu de la forca, dimecres, a 30 de maig 1607, y morí negatiu. Patí don Francisco Crespí, señor de Sumacàrcer; don Pedro Figuerola y Camos,²⁰⁵¹ que s'ausentaren, y doña Sperança, muller del dit don Christòphol, y moltes criades que atormentaren sens saber-ne res. Y sols o sabien don Chrisòstomo, Miquel Pertusa y los dos catalans que feren lo homicidi.

Y lo hu de estos lo pencharen en Barcelona y dix que ell era lo hu dels que havien fet dita mort. ¶^{328v}

MARÇ

1.762.

FESTES EN SENT MARTÍ, LOS TRES DIES DE CARNESTOLTES. Y EN LOS TEATINOS Y EN LO HOSPITAL, Y NO EN ALTRA PART

Diumenge, a 1 de març 1620, *dominica in quinquagésima*, en Sent Martí estigué en vespres lo santíssim Sacrament ubert, com és costum ya en València per les Carnestoltes. Predicà lo pare de la companya dels teatinos²⁰⁵² y hagué vespres ordinàries del clero, ab alguns que ajudaren, dels cantors de una capella que, après del sermó, havien de cantar completes de palàcio, que dien.

¶²⁰⁵⁰ Al manuscrit, per errada del dietarista, posa: «Luis». ¶²⁰⁵¹ A partir d'ací, el text continua al foli 328v.

¶²⁰⁵² En aquest cas mossén Porcar confon la Companyia de Jesús amb l'orde de Clergues Regulars o teatius, fun-

dada a Roma el 1524, per quatre membres de l'oratori de l'Amor Diví, entre els quals es trobava Gian Pietro Caraffa, bisbe de Chieti (en llatí *Theate*, d'on s'origina el nom de teatí) i que després seria el papa Pau IV.

Y lo señor archebisbe no volgué que ninguna parròchia tingués lo santíssim Sacrament patent; sols en lo Hospital estigué, y en los pares de la Companya de Jhesús. Y estos, al que's dia, perquè com a prudents en ses coses havien obtés un breu del papa.

Perquè estos señors foren los primers que esta tan bona costum la introduhiren en València, de estos tres dies tenir lo santíssim Sacrament patent y fer festa per a divertir la gent de les acostumades insolències. Que ab lo favor de sa divina bondat y per la continuació que les demés esglésies havien seguit, se mostrava gran correctió en lo poble.

Nostre Señor lo guarde de offendre'l.

1.763.

CONTRA TERCIANES²⁰⁵³

Pendre un rave ben gros y fer-lo ravanades en una escudella. Y aquella escudella umplir-la de mel, juntament ab les ravanades del rave, y posar la escudella a la serena, de part de nit. Y a la matinada escórrer dita mel, ||^{329r} que està feta aygua, y mesclar-li tres diners de les tres triaques.

Y una hora ans que li prenga lo fort al pasient, donar-lo-y a beure. Continuar-o'n tres dies arreu, que ab lo favor de Déu no serà menester més.

1.764.

Dilluns, a 9 de març 1620, morí don Grysòtomo Roiz de Llori *-vide supra-*, a 17 de febrer 1620.

1.765.

PROCESSÓ DE SENT GREGORI

Dijous, a 12 de març 1620, dia del gloriós sent Gregori, feren la ciutat la processó ordinària a dit monastir. Anava-y lo señor marqués de Tàvara, don Antonio Pimentel, virey de València, y'ls señors jurats y altres oficials de la ciutat. Y'ls frares de Predicadors anaven també, sens portar aguazyls, com en la matexa processó en lo any 1619 pasat portaven —dimats a 11 de juny— que llavors se féu.

Y en lo altar mayor de Sent Gregori no estava lo santíssim Sacrament ubert, sinó enmig de l'altar una figura del dit sant, de argent.

²⁰⁵³ Dalt del títol, un reixat d'atenció. Altrament, les tercianes —o terçanes— són febres palúdiques que apareixen amb una intermitència de tres dies.

1.766.

MINERVA DE SENT MARTÍ

Diumenge, a 15 de mars 1620, y tercer diumenge de dit mes, feren la processó del santíssim Sacrament en Sent Martí, com la messada passada. Féu-la Mendieta, botiguer, y no y hagué sermó, perquè's publicava lo cartell de la Inquisició en la Seu.

1.767.

PROCESSÓ DELS SENTENCIATS

Dit dia, a la vesprada feren la processó dels Sentenciats. Y no y volguerén anar los de Sent Martí.

1.768.

TORNADA LA GUARDA

Diumenge, a 29 de març, vingué carta de sa magestad²⁰⁵⁴ que tornava los soldats a cavall de la Marina. Y que en cada company[i]a y hagués huyt arcabusers. Y fonch consultat sa magestad que los dits arcabusers que fosen de predrenyals. Los quals soldats foren llevats lo primer de mars de l'any 1619.

1.769.

COMPRA DE CASA

Dilluns, a 30 de mars 1620, mon señor pare comprà la casa de Gaspar Vallés,²⁰⁵⁵ notari del costat del forn dels frares de Predicadors, del carrer de Bonayre, ab acte rebut per Francés Mallent,²⁰⁵⁶ notari, per 500 lliures, rahó de franch. ¶^{329v}

ABRIL

1.770.

JUBILEU PLENÍSSIM. ALTRE EN LO AÑY 1617, A 13 DE AGOST. ALTRE JUBILEU PLENÍSSIM A 26 DE OCTUBRE 1608

Diumenge, a 5 de abril 1620, de Passió, publicaren un jubileu pleníssim del sant pare Paulo V. Y a la vesprada anà processó general a Predicadors. Anà-y lo señor archebisbe

¶²⁰⁵⁴ A partir d'ací, el text de l'entrada –afegit posteriorment– figura en la part inferior del foli 329r.

¶²⁰⁵⁵ Notari del testament de Miquel Geroni Bonilla, doctor en Dret. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Mi-

guel Jerónimo Bonilla», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, p. 155. ¶²⁰⁵⁶ Notari del testament de Francés Ither, doctor en Dret. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Francisco Mallent», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, p. 215.

de pontifical, ab dos assistents ab capes, y lo virey y·ls jurats. Y lo señor reverendíssim, accabada la estació en Predicadors, hallí se aturà, y tornà la processó a la Seu.

Aquest jubileu se publicà en Roma lo any 1619, a 13 de giner. Y lo mateix se féu en aquest en lo any 1617, en lo acompanyament y tornar.

1.771.

Dilluns, a 6 de abril 1620, la ciutat de València féu crida com declarava per dies feriatos dimecres, divendres y disapte següents, per a que guanyasen lo jubileu.

1.772.

FETA DEL SEÑOR VIREY AB LOS DISCIPLINANTS

Dijous sanct, a 16 de abril 1620, anava la processó de la Disciplina de la Soledad per la Seu. Y los que portaven los pendons feren reverència al santíssim Monument, com és de costum. Y en dit Monument estava la señor archebisbe, y feren-li la acostumada cortesia. Y après se giraren a hon estava lo señor virey, y la y feren també.

Y perquè havien fet cortesia primer al prelat que a ell, envià los ministres de la guarda a llevar-los los pendons. Hagué-y bosinades. No obstant açò, envià darrer de aquells al capità de la guarda, ab aguazils y alabardes, a posar-los en la presó. Y hagué davant Senta Tecla achades y porrades, y grans avalots.

Aprés, dit señor virey, anant de nit ha fer les estacions, ans que arribasen a Sent Martí, envià a dir als capellans que llegien al monument, y entre·ls que llegien era yo, ^{||330r} que sa excel·lència volia: «*Que quando estoviesse adorando al santísimo Sacramento, que los clerigos que hallí assistían estuviesen de pies mientras estava adorando.*» Y axí ho estigueren.

Y quant se n'anà sols lo vicari lo acompanyà, [i] féu-nos cortesies a l'entrar y exir. Y los capellans no s'estigueren en nostres cadires. Açò és esètera, *Laudetur Christus*. Que los assistents al santíssim Monument, estant lo Rey dels Reys y lo Señor dels Señors, estaran seÿts, y per lo loctinent del rey estaran denpeus.

Y vingué lo señor archebisbe y tots los assistents estigueren d'enpeus. Y volgueren-lo acompanyar y no volgué.

1.773.

PROCESSÓ DE PRIMERA APARISIÓ

Dimats, a 21 de abril 1620, tercer dia de Pascua de Ressurrecció, feren a l'Hospital la processó de la primera Aparició de Nostre Señor a Nostra Señora.

1.774.

PROCESSÓ DE SENT JORDI

Dijous, a 23 de abril 1620, dia de sent Jordi, feren la processó ordinària de sent Jordi. Y portà la bandera Joan Batiste Siurana, fill de Grysósthomo Siurana, justícia.

1.775.

VINGUDA DEL BISBE DE TORTOSA

Divendres, a 24 de abril 1620, entre sinch y sis hores de la vesprada vingué lo reverendíssim señor bisbe de Tortosa a València. Y posà en la casa del col·legi de Sent Pau, dels teatinos. Y dien que venia ab comisió apostòlica, y altres dien que per ser jutge contador de la Deputació. Y dia's don Luís de Thenas,²⁰⁵⁷ persona de parts y doctíssim.

1.776.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Dilluns, a 27 de abril 1620, dia de sent Vicent Ferrer, se féu la ordinària processó de dit sant. Y anà-y lo señor archebisbe de pontifical a l'anar y tornar, y lo señor virey y jurats. Y al tornar estigueren dits señors parats en la plaça, per a veure desparar lo castell que estava fet. Y fonch cosa de veure.

Y lo señor bisbe de Tortosa estava a la primera finestra de la plaça de casa Sapena, mirant la festa. ¶^{330v}

1.777.

ANADA DEL SEÑOR ARCHEBISBE DE VALÈNCIA A GANDIA, A LA VISITA

Dijous, a 30 de abril 1620, lo dit reverendíssim señor bisbe de Tortosa anà a visitar y a veure lo Seminari de don Joan de Ribera. Y des que és vengut no és estat ociós, que tots los dies ha rebut informacions del reverent mosén Geroni Simó. Y del Seminari se n'anà a veure al señor archebisbe. Lo qual señor archebisbe de València, a les dotse hores de migjorn se n'anà, dien, a Gandia, a batechar una filla que li era nada²⁰⁵⁸ al duch de Gandia, y de hallí proseguir la començada visita.

Y pensaven los de Sent Andreu que aniria a dita parròchia, y no y anà. Y entol·daren tota la sagrestia de les presentalles que havien fet al dit reverendíssim mosén Geroni Simó, per la gran devoció que molts devots li tenen.²⁰⁵⁹ ¶^{331r}

¶²⁰⁵⁷ Aquest andalús, nascut a Guadix, va ser president de la Generalitat de Catalunya entre 1617-1620 i bisbe

de Tortosa entre 1616-1622. ¶²⁰⁵⁸ Del verb: «nàixer».

¶²⁰⁵⁹ A partir d'ací, mig foli del 330v en blanc.

MAIG

1.778.

ANADA DEL SEÑOR BISBE DE TORTOSA A LA SALA Y DEPUTACIÓ

Disapte, a 2 de maig 1620, a les onse hores, ans migjorn, lo señor bisbe de Tortosa tornà les vissites que li havien fet los señors canonges, jurats y deputats dies ans, ab gran aplauso del poble. Los canonges lo reberen a la llongeta del Campanar, y'l portaren al capítol y's va seure en una cadira, y hallí li mostraren gran voluntat. Y de hallí lo portaren a la sagrestia, a les relíquies, que se'n folgà molt dit señor reverendíssim veure-les. Y de hallí lo acompanyaren fins casi a exir fora la llongeta dels Apòstols.

Y llavors, de la Sala dels señors Jurats sonaren les trompetes y menestrils. Y'ls jurats lo yxqueren a rebre dalt, al replanell de la Sala, y l'entraren en la Sala. Y'l varen seure enmig de dits señors, y'l tornaren acompanyar fins al mateix lloch a hon lo reberen, ab grandíssima alegria.

Y de hallí se'n baxà dit señor y anà a la Deputació, a hon lo reberen los señors deputats ab grandíssim content, perquè a l'endemà que dit señor vingué, los deputats, ab gran solemnitat y acompanyament, ab les mases, anaren a besar-li les mans a Sent Pau, a hon posava. Y feren-li grandíssimes offertes, axí de diners com de altres coses, lo que'ls agray molt lo dit señor.

Y açò dien que fonch per ocasió que'ls señors deputats de Barcelona escrigueren als de València que li fesen grans cortesies, per ço que era deputat, dit señor, de Barcelona. Y que dits señors també farien lo mateix per los de València quant fos menester. Y de la Deputació se n'anà com era vengut, acompanyat ab set o huyt carrosses de persones de respecte y nobles. ¶^{331v}

1.779.

BISBE DE TORTOSA VA A SANTA CREU

Diumenge, a 3 de maig 1620, dia de la Invenció de la santa Creu, anà dit señor bisbe de Tortosa a Santa Creu, a oyr lo sermó del canonge don Francisco López de Mendoça. Y acabat lo sermó se n'anà. Y lo predicador no prengué la benedictió del señor bisbe, ans bé primer anà a pendre la benedictió del²⁰⁶⁰ rector que cantava la missa major.

Y après, baxant, anà a besar la mà al señor bisbe, y no la y volgué donar. Ans bé lo abraçà y li féu grans carícies. Y dien que tenien orde dels señors official, y vicari general, que no li fesen ninguna cerimònia. Açò essètera.

¶²⁰⁶⁰ Al manuscrit: «que·l».

1.780.

SINGULAR COSA QUE FÉU DIT BISBE

Dimats, a sinch de dit mes, tingueren conclusions en la Universitat, y convidat dit señor bisbe y no y anà. Y fonch la ocasió que anà a casa Armúnia, jurat dels Cavallers, que estava davant de Sent Thomàs, ell en persona, y entrà en lo aposiento de un criat del dit Armúnia, que's dia Redolat, per a rebre deposició de aquell, com de fet la rebé.

Y a l'endemà dimecres, a les onse hores del matí, se n'anà a Tortosa.

1.781.

ANADA DE DIT BISBE A TORTOSA²⁰⁶¹

Dimecres, a 4 de maig 1620, a les onse hores del matí se n'anà lo dit señor bisbe de Tortosa a Tortosa, perquè dien que havia de ser en Barcelona per a vint-y-hu de dit, perquè era diputat de hallà. Y, secretament, lo señor archebisbe de València²⁰⁶² féu rebre informació contra dit bisbe, y la trameté, dien, que a Roma, sobre dita comisió y altres coses.

1.782.

PENCHAREN A UN MONEDER

Dijous, a 5 de dit, pencharen a un batifuller²⁰⁶³ que estava en un porche, prop de Sent Thomàs, per moneder.²⁰⁶⁴

1.783.

CRIDA CONTRA·LS BOVIANS²⁰⁶⁵

Dit dia de dijous a 5, 1620, feren crida que, dins quinse dies, desterraven los bovians del regne sots certes penes. Y après n'i havia molts més que enans. Són crides de València.

1.784.

CARESTIA DE FULLA

En estos dies anava la càrrega de fulla a nou lliures. ^{||332r}

¶ ²⁰⁶¹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ²⁰⁶² A partir d'ací, la resta de l'entrada és escrita després de la 1.175. ¶ ²⁰⁶³ Segons el *DCVB*: «Artífex que bat els metalls i els redueix a fulls prims per a aplicar-los a altres objectes». ¶ ²⁰⁶⁴ Moneder fals, és a dir,

falsificador de moneda. ¶ ²⁰⁶⁵ Encara que a Mallorca «bobià», segons el *DCVB*, és un adjectiu que significa: «Curt d'enteniment». En aquest cas trobe que es refereix als gitans, que es creia que procedien de Bohèmia: bohemians>bomians>bovians.

1.785.

A SIS LLADRES, CENT AÇOTS

Disapte, a 9 de maig 1620, a les quatre hores de la vesprada açotaren per la Real Audiència sis hòmens, per lladres.

1.786.

SCOPETADA A L'HOSTAL DELS REYS

Diumenge, a 10 de maig 1620, entre set y huit hores de la nit desapararen una escopetada, dins lo hostel dels Reys, a un home de la vila de la Sénia. Y li pasaren per la espal·la al ventre, y a la paret, les pilotes. Y es dia Palau, bal·le de dita vila de la Sénia.²⁰⁶⁶

Y un home dit Jordà, que estava al costat del dit Palau, arremeté contra lo matador y li pegà dos o tres estocades, y se li doblegà la espasa perquè²⁰⁶⁷ portava peto. Y lo matador se girà devés dit Jordà y li desaparà altra escopetada y no li asertà. Y tornasen dit Jordà a l'hostal. Y dien que si cent passes lo correguera més lo alcansara, perquè de hallí, a cent passes, caygué dos voltes lo matador.

Y vixqué dit Palau, nafrat, fins a les set hores del matí. Y féu ordens de cristià y testament.

1.787.

CRIDA SOBRE LA DITA MORT

Dimecres, a 13 de maig 1620, a la vesprada féu crida la Real Audiència de qui sabia de la mort del dit Palau li donarien docentes lliures y trauria un home de treball.

1.788.

LLUMS PER FRARE PASCUAL BAYLON²⁰⁶⁸

Divendres, a 15 de maig 1620, féu la ciutat crida, per ordre dels frares de Sent Joan de Ribera,²⁰⁶⁹ que fesen lluminàries disapte a la nit, per ser mort y beatificat fray Pascual Baylon, de la Orde de Sent Joan de la Ribera, en Vilareal.

Y tal nit com lo diumenge, a 17 de maig, morí en la Vilareal. Y per lo cos del qual y hagut grans treballs en dita vila, per haver-lo furtat.

Y començaren les lluminàries disapte a 16, a la nit. Y com disapte a la vesprada, fins a les nou hores de la nit, plogué, no's feren fochs ni lluminàries.

||^{332v}

¶²⁰⁶⁶ Al marge dret: «bal·le de la vila de Sénia». ¶²⁰⁶⁷ Al text diu, per confusió del dietarista: «pretenia que».

¶²⁰⁶⁸ Vegeu la nota 1940. ¶²⁰⁶⁹ Al marge dret: «per orde dels frares de St. Joan de Ribera».

1.789.

MORT DE FRARE CULLA

Disapte, a 16 de maig 1620, a les nou hores de la nit morí fray Joan Baptiste Culla, de la Orde de Sent Francés, persona doctíssima y de parts, y que farà molta falta.

1.790.

MORT DE DON BALTAZAR JULIÀ

Dijous, a 21 de maig 1620, a les quatre hores de la vesprada morí don Baltazar Julià, gran mercader y señor del lloch del Pujol,²⁰⁷⁰ persona de part y bon juhí. Morí en sa casa, y casa de son pare, als Cadirers. [El] soterraren en la parròchia de Sent Nicolau, en sa pròpia sepultura y capella. Dexà molts béns y fills.

Y divendres, a 29 de dit, li morí una filla y la soterraren en Sent Nicolau dit dia.

1.791.

LLEDÀNIES

Dilluns, a 25 de maig 1620, *fèria 2a rogationum*, anant a la processó y volent entrar en Sant Salvador los canonges de la Seu, no volgueren que·ls ministres que portaven relíquies entrassen entre·ls canonges, sinó que anasen davant, entre·ls capellans de la Seu. Cosa nova.

1.792.

COSA NOVA EN SENT MARTÍ, EN LES PROCESSIONS DE LES LLEDÀNIES²⁰⁷¹

Dimats, a 26 de maig 1620, *fèria 3a rogacionum*, anant com és costum la processó a Sent Martí se féu cosa nova en dita església y jamay acostumada. Que ni lo rector yxqué vestit, com és costum, ni altres preveres, ab les relíquies; sinó tan solament un ministre ab lo *Lignum crucis*, y dos ministres y dos capes, ab dos bordons.

Y la església no estava enramada, ni adresada, com era costum, que tenia la gent que dir per tal feta.

1.793.

PILA DE BATECHAR EN SENT MARTÍ

Disapte, a 30 de maig 1620, en Sent Martí, arrimaren més a dins la pila de batechar y li'n posaren al costat de aquella una gica, ab un forat més gich, per a buydar l'aygua.

Aquest mes féu molta frescor y casi tots los dies féu núvol. Y ploqué tots los dies: poch o molt. ¶^{333r}

¶²⁰⁷⁰ Podria referir-se a Puçol, però aquest poble era propietat de l'arquebisbat, no d'un senyor noble.

¶²⁰⁷¹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

JUNY

1.794.

PENJAVA'S UN HOME

Dilluns, lo primer dia de juny 1620, davant lo Remey, de matí, en un moreral se penjava un home. Y'l veu un home que estava vestit ab la vesta vermella, que vel·lava a les quaranta hores, y'l socorregué.

Y a migjorn, aquest dia ploqué.

1.795.

MORT DE UN FARSERO

Dijous, a 4 de juny 1620, a les set hores de la vesprada anava Àlvaro, ferrer del Trench, ab un farsero, marit de una dona que li dien Maria de los Ángeles. Y essent enmig del portal del Jueus dexà dit Alvaro pasar dos pasos avant al farsero y li pegà dos punyalades a traició, per les espal·les. Y morí dins tres avemaries.

Que dexà gran nota lo dit Àlvaro, per ser conegut dit home y anava ab ell, usar tal traició.

1.796.

NAFRA A UN PORTALER DEL PORTAL DEL REAL

Divendres, a V de juny 1620, entre deu y onse de la nit, a un portaler del Real dit Valero, obrint a dos hòmens que tocaven per part de fora del portal, entrat que fon lo hu, aguardava que entràs lo altre, aquest que entrà li pegà una gran coltellada entre lo coll y la orella.

1.797.

FUGITS DE LA PRESÓ DE SENT ARCÍS

Dit dia, a la nit se n'yxqueren de la presó de sent Arcís, per lo traginat,²⁰⁷² nou presos.

1.798.

JURATS

Diumenge, a 7 de juny 1620, dia de Pascua del Sperit Sant, per la gran contradició que y hagué en la Sala sobre Masquefa, que havia vengut en la llista dels jurats, y era ell síndich, no·ls varen a tan prest traure. Y axí no juraren aquest dia, com és costum, sinó a l'endemà. ^{333v}

¶ ²⁰⁷² Treginat.

1.799.

VICENTE BARBER MORÍ

Dit dia de diumenge, arrastrà la mula, ab què anava a cavall, Vicente lo Barber, del carrer de la Mar.

1.800.

MULLER DE PAREJA LLANÇÀ'S DE LA FINESTRA

Diumenge, a 14 de juny 1620, a les sis hores de la vesprada, la muller de Francés Pareja, que era filla de Albert, li prengué frenesia y's llançà de una finestra de la Sala a la carrera, y un[s] hòmens la apomaren.²⁰⁷³ Y no rebé dañy algú. Y estava de casa a les Torres.

1.801.

DESASTRE EN SENT ANDREU. DESASTRE DE UN CADAFALS EN LA PLAÇA DE LA SEU. PROCESSÓ DEL CORPUS

Dijous, a 18 de juny 1620, dia del Corpus, al matí, en Sent Andreu, un macip, pujant ab una escala de sis o set escalons per a clavar una cortina al front de la capella de nostra Señora, caygué de tos de la escala y alcansà sols lo pernoiar.

Y a la vesprada, en la plaça de la Seu, representant *Los Misteris* caygué lo cadafals que havien fet davant de la Cort²⁰⁷⁴ de la Governació y hallisià a molts.

Y dit dia feren la acostumada processó del santíssim Sacrament ab molta magestat. Y acabaren a les nou hores de la nit.

1.802.

MOSÉN GARCIA, DE SENTA CATALINA, LO POSAREN UNS AGUASILS EN LA TORRE²⁰⁷⁵

Diumenge, a 21²⁰⁷⁶ de juny 1620, lo señor virey manà posar en la presó a N. Garcia, barber y famíliar y official de la santa Inquisició. Y anant a casa del dit Garcia quatre aguazils, que estava de casa al cantó del carrer Empedrat, y estava un fill de aquell, prevere beneficiat en Senta Catalina martre —y acompanyant a son pare fins a la plaça dels Serrans— li digueren los aguazils que havia de pujar a la Torre. Y dient dit Garcia que era famíliar y official, no obstant lo empenyeren a la Torre.

^{334r} Y lo fill, defensant a son pare, lo aporrecharen y'l muntaren a la Torre. Y lo señor vicari general, en continent, féu son degut y'l demanà. Y'l portaren a les sues presons.

¶²⁰⁷³ Empomaren. ¶²⁰⁷⁴ El text: «fet davant de la cort», subratllat. ¶²⁰⁷⁵ Al marge esquerre, dalt del títol, un

reixat d'atenció. ¶²⁰⁷⁶ A la línia un mot ratllat; a l'interlineat: «Diumenge a 21».

Y a l'endemà féu publicar, per excomunicats, als aguazils Pere Làvia, Francés Escalles y Mathia Morató,²⁰⁷⁷ y l'altre no'm recorde. Que fonch dilluns a 22, en Sent Martí, a Lavia y a Escalles, y en Sent Steve a Morató. Y après, a 7 de setembre 1620, mandato del señor oficial que·ls absolguesen *ad cautelam*.

1.803.

Dimats, a 23 de juny 1620, vingué nova que lo rey havia fet penjar als jurats de Tarragona y asolat sis cases, y posats dos mil soldats de presidi.

Dit dia vingué nova que lo virey de València tenia carta que lo Gran Turch²⁰⁷⁸ tenia, ab do-cents vexells, sitiada la fortalesa de la Màmola,²⁰⁷⁹ que lo rey li havia en anys presa.

1.804.

LLÀNTIA EN SENT MARTÍ

Dimecres, a 24 de juny 1620, dia de sent Joan al matí, volent oyr²⁰⁸⁰ missa en la capella de nostra Señora de les Febres, en Sent Martí, y volent abaxar una llàntia per a pendre llum, descuydàs qui la abaxava y caygué la llàntia sobre unes dones. Y no se'n perdé gota de oli, que tot caygué damunt los mantells, y nafrà, en lo cap, a una dona.

1.805.

CRIDA DE LA REDEMPCIÓ

Dijous, a 25 de juny 1620, los frares de la Redempció de Nostra Señora de la Mercè feren crida de la Redempció.

1.806.

AVALOT EN LA ALMOYNA

Dit dia de dijous, prop migjorn, aconegué gran avalot entre lo virey y'l señor vicari general, sobre un fadrí que's dia Jacinto Pujades,²⁰⁸¹ de casa dit virey. Que havia, dit dia enans, mort altre fadrí que's dia Gregorio de Araujo, en palàcio, a punyalades, y's recullgué a la casa de l'Almoyna.²⁰⁸² Y hallí vingué micer Vallés,²⁰⁸³ jutge de la Audiencia, y

¶ ²⁰⁷⁷ Els patronímics «Pere», «Francés» i «Mathia», a l'interlineat. ¶ ²⁰⁷⁸ El soldà otomà Osman II, que regnà els anys 1618-1622. ¶ ²⁰⁷⁹ Mossén Porcar vol referir-se, possiblement, a Màrmora, port de pirates a la costa atlàntica del Marroc. ¶ ²⁰⁸⁰ A partir d'ací, la resta de l'entrada figura al marge dret. ¶ ²⁰⁸¹ Aquest fet va crear un dels conflictes jurisdiccionals, entre Església i Corona,

més importants de l'època foral. ¶ ²⁰⁸² La casa de l'Almoyna era un dels tres recintes de la ciutat de València, amb immunitat, que l'Església havia aconseguit en la Concòrdia de les Corts de 1604. ¶ ²⁰⁸³ Probablement es refereix a Jaume Joaquim Vallés (1572-1622). Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Jaime Joaquín Vallés», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 353.

lo fiscal Cardona²⁰⁸⁴ ab strèpit de aguazils. Y volien entrar per força en dita Almoyna y portaven molts dels malfaheners pedrenyals.

Y lo doctor Ciffre, advocat fiscal ecclesiàstich, y mosén Sierra, procurador ecclesiàstich, y altres nuncios, impedièn que no ferrasen lo home y no pogueren.²⁰⁸⁵ Y posaren guardes de vista, y lo señor vicari general, en continent, vist dit atreviment, los descomunicà. Y y à gran avalot. ¶^{334v}

1.807.

REPICAR LA ESGLÉSIA DE SENT MARTÍ²⁰⁸⁶

Disapte, a 27 de juny 1620, començà mestre Leonart a posar los quinals²⁰⁸⁷ y bastiments per a repicar la església de Sent Martí. Y dimats, a 7 de juliol 1620, comensaren a picarla. Y disapte, a 20 de febrer 1621, la accabaren.

1.808.

GUARDA DELS SASTRES

Diumenge, a 28 de juny 1620, vespra de sent Pere, yxqueren lo offici dels sastres a guardar lo Guerau y yxien galaníssims. Y volgué nostre Señor que plogués al punt que estaven en la plaça de Predicadors, y era llàstima veure tanta bissarria, tan remullada y enfangada.

JULIOL

1.809.

MORT DEL FILL DEL COMTE DE ANNA. Y DE SA MARE, A 25 DE DEHEMBRE DE DIT AÑY²⁰⁸⁸

Dimecres, lo primer de juliol 1620, a la una hora del matí morí don Joan Pujades²⁰⁸⁹ Borja Alpont, fill de l'il·lustre don Ferrando, òlim Borja Pujades, comte de Anna. Estava casat ab la filla de don Pere Antoni Matheu, doña Anna Matheu Bojl,²⁰⁹⁰ neboda de don Felip Bojl, señora de Manises.

Fonch soterrat en Predicadors a l'endemà, a dos de dit,²⁰⁹¹ en la capella dels Pujades, ab lo hàbit de sent Domingo. Portaven-lo al coll quatre hòmens andadors de les

¶ ²⁰⁸⁴ Cristòfol Cardona (1580-1632), doctor en Dret, conseller jurista, jutge d'Amprius, advocat fiscal, assessor del Justícia Civil i oïdor. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Cristóbal Cardona», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 22, 47, 59, 63, 85, 92, 110 i 162. ¶ ²⁰⁸⁵ A l'interlineat: «...y no pogueren».

¶ ²⁰⁸⁶ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ²⁰⁸⁷ Segons el *DCVB*: «Conjunt de dos ternals per a alçar pesos grossos». ¶ ²⁰⁸⁸ Al marge esquerre, davall del títol, senyal de prova de ploma. ¶ ²⁰⁸⁹ Ratllat: «òlim». ¶ ²⁰⁹⁰ Ratllat: «neboda». ¶ ²⁰⁹¹ A l'interlineat: «a l'endemà, a dos de dit».

confraries, y alrededor los criats de casa vestits de dol. Anava agramallat primer lo comte, son pare; lo segon lo comte de Almenara, marqués de Navarrés, y après anava engramalla-
llat don Felip Boÿl, señor de Manises, oncle de la muller de dit difunct.

Estava la Sala enpaliada ab teles de vellut y seda de colors, y lo trespol de vajetes. Y la mare morí a 25 de dehembre de dit any, dia de Nadal, y la soterraren a l'endemà, en la matexa sepultura. (*Pro ut vide infra*) ^{335r}

1.810.

El Rey

Muy reverendo in Christo, padre arçobispo de mi Consejo. Después de lo que os scrivi en ocho d'este, sobre las competencias que en estos días se han ofresido en la ciudad de Valencia, se ha visto la carta que scrivistes a mi secretario infrascripto, en 13 del corriente, que justificáis los procedimientos de vuestro vicario general. Y, así mismo, las letras responsivas que ysistes intimar a mi lugarteniente y capital general en esse reyno.

*Y en quanto lo primero abrèys entendido, por mi carta, como en la resolución que se tomó entonces se vieron presentes vuestras razones por haverse sabido vuestra opinión en otras occasiones, y que, sin embargo d'ella, por ser contraria a la verdadera intelligencia y la concordia, debería-
des de hazer lo que os escrivi.*

*En lo segundo, que a respeto de las dichas letras responsivas, de ocho de éste, no puedo dexar de significaros el vivo sentimiento que me queda de que os aja pasado²⁰⁹² por el pensamiento tratar de descomulgar a mi lugarteniente general, persona que representa la mía en esse reyno. Siendo cosa que jamás l'an ymaginado, ni intentado, ningún perlado con los vireyes que, siendo alternos, representa[n] inmediatamente mi persona real. Y que, hademás d'esto, en acción tan pública usèys de reprehensiones y advertimientos que devíades de escusar. Siendo todo esto cosa de tan mala conseqüentia, pudiendo juntamente resultar de ello los otros inconvenientes, tan en²⁰⁹³ deservicio mío ^{335v} y paz pública, que amenaza la misma materia en que tanto más debería-
des reparar. Originando de todo de fundamentos tan leves, como es la escomunió de los alguasiles por la prissió del clérigo, y por lo que hizo el fiscal de la Corte eclesiástica, sin ninguna aucthoridad y poder contra los de la Real Audiencia, quando se retiró al Almoyna Jasinto Pujades. El qual cometió delicto tan atrós que los procedimientos de vuestros ministros más parece que van encaminados a librarlo del castigo que merece, que no bolver por vuestra jurisdicción.*

*Y así, el virey y Audiencia procedieron bien en la despdisiõ de las letras de 3 d'este, cominando las temporalidades, a las cuales respondistes con las de ocho, que fuera muy justo huvie-
rales escusado.*

Pero haviéndose visto después el papel en que concordaron los doctores Sisternes²⁰⁹⁴ y Blasco con vuestros oficiales, y aunque en él hay cosas que recibe lesiõ mi real jurisdicción; pero para ataxar algunos inconvenientes, vengo bien en que se execute en la forma que hallá se contiene. Y para este effeto se os remitte con que, a un mismo tiempo el virey, Real Audiencia y vós, revoquèys todos los procedimientos que se huvieren echo, desde se firmó aquel papel de assiento, todas las causas

¶ ²⁰⁹² Al text original: «pasada». ¶ ²⁰⁹³ Al text, per error, «ni». ¶ ²⁰⁹⁴ No sabem quin dels dos, si Melcior o Marc

Antoni; vegeu les notes 1253 i 1263, ja que tots dos van doctorar-se en Dret.

al estado que tenían antes.²⁰⁹⁵ Y que assí mismo revocéys, caséys, anul·léys y agáys quitar de los registros y quemar las dichas letras de a ocho d' éste.

Porque en ningún tiempo puedan pareser cosa de tan pernicioso exemplar, y que el virey revoque y quite de los registros las letras de 3 d' este, que se intimaron a vós, pues, segun la sub·jecta ||^{336r} materia, más parece que se originaron estos encuentros en los títulos en ellos contenidos que otra causa.

Y para quitarlas en lo de adelante, mandaré que, con brevedad, se tome resolución en los títulos que entre el virey y vós se han de usar, en las letras por Canselería. Y pues con este medio parece que se accude a todo, y es mi voluntad, y así hos lo encargo, que juntamente absolváys a cautela a los doctores Vallés y Cardona,²⁰⁹⁶ y a los alguaziles que pretendéys que están descomulgados.

De modo que, por ambas jurisdicciones, se haga por la vuestra; es a saber, la absolución revocación, assí de censuras, como de entredicho, si se huviere puesto, y otros qualesquier procedimientos.

Y, por la mía, la revocación de las temporalidades y qualesquier otras, conferentes a la ejecución de las cominaciones. Aunque entendida mi voluntad, y la conveniencia que consigo trahe esto para el servicio de Dios, paz y quietud d' esa ciudad. Y para evitar los escándalos y peccados que en semejantes ocasiones suelen suceder, fío de vos que lo pornéys por ejecución, é querido advertiros que, no haziéndolo, luego procederá la Audientia a los remedios de justicia usados y permitidos, conforme fueros, leyes y costumbres del reyno, de que precissamente os abrá de resultar a vos la parte, assí en lo espiritual como en lo temporal.

Que devéys de considerar, y avisarme héys, como se abrá cumplido y efetuado esto.

Data en Madrid a 20 de julio 1620

Yo el rey

Villanueva, el secretario

Al arçobispo

||^{336v} (en blanc) ||^{337r}

1.811.

POL·LUTA SENTA CATALINA. RECONCILIADA A 13 DE JULIOL. VENGUDA DEL DUCH DE SEGORB

Dijous, a 2 de juliol 1620, al matí dos segos se barallaren en Senta Catalina martre y·s varen traure sanch. Y restà pol·luta la església, que fien gran festa en aquella.

Y a les onse hores soterraren en Predicadors al fill del comte de Anna.

Y aquest dia vingué lo il·lustre duch de Sogorb a València, y posà en la plaça de Vil·larrasa, en casa de don Joan Vil·larrasa.

¶²⁰⁹⁵ Al text, per error: «tantas».

¶²⁰⁹⁶ Vegeu la nota 2083.

1.812.

SENT MARTÍ A RENOVAR²⁰⁹⁷

Dimats, a 7 de juliol 1620, comencaren a repicar la església de Sent Martí. Y comencaren per la navada damunt la capella de senta Anna, y acabaren a renovar a 20 de febrer 1621. (*pro ut infra*, foli 352)

1.813.

RECONCILIADA SENTA CATALINA²⁰⁹⁸

Dilluns, a 13 de juliol 1620, fonch reconciliada la església de Senta Catalina martre per lo señor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos.

1.814.

ACCABAT DE COBRIR LA ESGLÉSIA DE SENT MARTÍ

Divendres, a 17 de juliol 1620 acabà mestre Antoni Gallego, obrer de vila, lo estall que tenia de cobrir la església de Sent Martí. Y li donaven per dit estall trecentes y sinch lliures. Y començà la obra dimecres, a 12 de setembre 1618. (*pro ut supra*, foli 302)

1.815.

CARTELS DE LA REAL AUDIÈNCIA

Dimats, a 21 de juliol 1620, al matí aparegueren per los cantons de València uns cartells estampats, com de part del virey y Real Audiència, donant a entendre lo cas que havia contés en lo Real, de com un criat del señor virey, dit Jacinto Pujades,²⁰⁹⁹ havia, a traïció, mort un fadrí en dit palàcio, nonemat Gregorio Arahujo.²¹⁰⁰ Y com se n'havia anat lo homicida a la Seu y a la Almoyna, y com lo havien ferrat ab guardes de vista. Y com lo señor vicari general havia publicat per excomunicats als jutges y aguazils que y hanaren a ferrar-lo, y altres coses acerca del fet. Y, a gran presa, molts estudiants y frares los arrancaven, que y havia gran scàndel.

Y ¶^{337v} dien que la causa de dit cartell fonch que lo diumenge, que contàvem a 19 de juliol, los rectors de les parròchies pucharen a les trones y exortaren al poble los efectes de la excomunicació quans grans eren. Y que la major arma, y més fort que tenia la Església, era la excomunicació. Y que: «*Justa vel injusta, erat timenda.*»,²¹⁰¹ y altres coses doctes sobre lo dit y fet, sens tocar pedra ni senyalar a ningú.

¶²⁰⁹⁷ Al marge dret, dalt del títol, sanefa d'atenció. ¶²⁰⁹⁸ Ítem.

¶²⁰⁹⁹ Al marge dret, per afegir al text: «dit Jacinto Pujades».

¶²¹⁰⁰ Al marge dret, per afegir al text: «nomenat Gregorio de Arahujo». ¶²¹⁰¹ «Justa o injusta, era temuda».

1.816.

TEMPORALITATS OCCUPADES

Dimats, a 21 de juliol, entre dotse y una de migjorn intimaren al vicari general la ocupació de les temporalitats de l'Archebisbat. Intimà-les March Antoni Sancho, notari, y rebé lo acte Francés Romeu, notari.²¹⁰²

1.817.

Dimecres, a 22 de juliol 1620, vingueren cartes per al[s] señors archebisbe y virey, que no pasasen avant fins tant y posàs sa magestad la mà en dit negoci.

1.818.

NÒMINA DELS ENTREDITS Y EXCOMUNICATS

Posaren en les portes de Sent Martí un cartell següent: «Los que se han de evitar por entredichos, y haver dado causa al entredicho, son los siguientes: el il-lustríssimo y excel-lentíssimo señor don Antonio Pimentel, virey y capitán general en este reyno de Valencia; el doctor don Marco Antonio Sisternes;²¹⁰³ el doctor Gabriel Sancho;²¹⁰⁴ el doctor Gerónimo Blasco;²¹⁰⁵ el doctor Miguel Mayor;²¹⁰⁶ regente de la Cancellaría d-esta ciudad y reyno; el doctor Gaspar Tárrega;²¹⁰⁷ el doctor Francisco Luís Arinyó;²¹⁰⁸ el doctor don Melchior Sisternes;²¹⁰⁹ el doctor Juan Bautista Just;²¹¹⁰ el doctor Miguel Navarro;²¹¹¹ el doctor Pedro Agustín Morlà;²¹¹² el doctor Pedro Juan Rejaule;²¹¹³ el doctor Jayme Joachim Vallés;²¹¹⁴ el doctor Christóval Cardona,²¹¹⁵ abogado fiscal.

Los diez últimos están publicados por descomulgados. Más están descomulgados los algua-ziles siguientes: Pedro Lavia, Francisco Escales, Mathía Moransó, Jaume Horts, Pedro Latorre, Vicente Montanyés, N. Córdova, Vicente²¹¹⁶ Yvarra.»^{338r}

¶²¹⁰² Francesc Joan Romeu, vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Francisco Juan Romeu», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 285. ¶²¹⁰³ Vegeu la nota 1263. ¶²¹⁰⁴ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Gabriel Sancho», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 82 i 322. ¶²¹⁰⁵ Ítem op. cit., p. 341. ¶²¹⁰⁶ Ítem op. cit., pp. 245-246. ¶²¹⁰⁷ Ítem op. cit., pp. 50, 64, 67, 75, 76, 82, 88, 98, 239, 252, 318, 341 i 380. ¶²¹⁰⁸ Francesc Lluís Arinyó (1559-1626), doctor en Dret. Al llarg de la seua vida fou assessor del governador i oïdor civil. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Francisco Luis Arinyó», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 102, 134 i 353. ¶²¹⁰⁹ Vegeu la nota 1252. ¶²¹¹⁰ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Juan Bautista Just», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 61, 64, 75, 93, 111 i 220. ¶²¹¹¹ Ítem Miquel Jeroni Navarro. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Miguel Jerónimo Navarro», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 102, 262 i 263. ¶²¹¹² Vegeu la nota 1562, sobre el jurisconsult Pere Agostí Morlà. ¶²¹¹³ Pere Juan Rejaule i Toledo (1582-?), doctor en Dret, va

ser advocat fiscal, jutge de Cort i membre del Reial Consell. Era germà de Mateu Rejaule. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Pedro Juan Rejaule», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 63, 83, 110 i 297. ¶²¹¹⁴ Misser Jaume Joaquim Vallés (1572-1622), doctorat el 1600, va ser assessor ordinari de la Batllia, advocat patrimonial, jutge de cort i membre del Reial Consell Criminal. Va casar-se amb Lionor Sans, germana del jurista Pere Sans. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Jaime Joaquin Vallés», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 105 i 353. ¶²¹¹⁵ Vegeu la nota 2084, sobre el doctor Cristóbal Cardona. ¶²¹¹⁶ Durant el pontificat d'Isidoro Aliaga a València sovintejaren els conflictes entre les autoritats eclesiàstiques i civils. Perquè tot i l'antiga concòrdia signada al respecte el 1372, entre la reina Lionor, muller de Pere IV, i el nunci apostòlic, cardenal Beltran de Comenges –coneguda com a *Concòrdia de la reina Leonor i el cardenal de Comenges*–, confirmada posteriorment pel papa Gregori IX, per a resoldre competències jurisdic-

AGOST

1.819.

PRESOS LOS ADVOCATS DEL SEÑOR ARCHEBISBE. ARMES REALS EN LOS LLOCHS DEL SEÑOR ARCHEBISBE. EXCOMUNICATS LO REGENT VALLÉS Y CARDONA

Disapte, lo primer de agost 1620, ans migjorn, lo señor virey féu posar en la Torre a micer Bonavida,²¹¹⁷ a micer Rejaule,²¹¹⁸ a micer Scholano y a micer Planes, advocats del señor archebisbe. Y dien que aquest dia, molt matí, havia despachat lo virey alguazils ab comissions per a poder posar les armes reals en los llochs del señor archebisbe, y ocupar-li les temporalitats.

Y aquest dia, a les tres hores de la vesprada, féu publicar per descomunicats los señor vicari general Antoni Serra, en Sent Martí, y afixar a les portes de la església al regent mayor y al doctor Vallés y al doctor Cardona, del Real Consell.

La data de dit mandato era a 21 del mes de juliol. Y aquest dia, dit señor vicari general intimà al señor virey lo entredit, y après al regent.

1.820.

EXCOMUNICATS DEL REAL CONSELL, EXCEPTATS TRES

Diumenge, a 2 de agost 1620, a la hora de l'offertori, en la throna de Sent Martí, publicaren *nominatim* per excomunicat al doctor Cardona, y en Sent Joan del Mercat al doctor Vallés. Y en la Seu a tots los doctors del Real Consell, exceptats al docthor Sisternes,²¹¹⁹ Blasco y Sancho. Y en Sent Steve al regent mayor.

1.821.

ENTREDIT EN LAS PARRÒCHIES Y MONASTYRS.²¹²⁰ ALTRE ENTREDIT A 27 DE JUNY 1626

Dit dia de diumenge, a 2 de agost 1620, dia de Nostra Señora dels Àngels, a migjorn se posà entredit en les parròchies y monastirs de València. Tocà lo simbolet de la Seu tres

cionals en matèria penal; i l'establerta aprofitant les Corts de 1604, que determinava que guadien d'immunitat l'església major, la Seu i l'Almoyna –coneguda com a *Concordia de la Casa de la Almoyna*–, l'arquebisbe no sabé compaginar la lluita contra el comportament delictiu dels coronats amb la defensa dels drets i de la immunitat eclesiàstica. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., pp. 284-283 i 318-319. ¶²¹¹⁷ Per la coincidència amb la data de l'any del seu decés, el 3 d'octubre de 1622, que ens dona mossén Porcar en l'entrada 2.213, que coincideix amb la de *Juristas valencianos...*, op.

cit., p. 154, el misser en qüestió no pot ser altre que Pere Ferrando Bonavida (1567-1622), doctor en Dret i cavaller de l'orde de Calatrava; conseller jurista en el 1607; advocat extraordinari de València; advocat administrador dels béns de Vicente Roca de la Serma i assessor del duc de Gandia, que va morir en la seua alqueria d'Arrencapins. ¶²¹¹⁸ Vegeu la nota 2113. Tot i que podria tractar-se també del seu germà, misser Mateu Rejaule. ¶²¹¹⁹ Deu tractar-se de Marc Antoni Sisternes. Vegeu la nota 1263. ¶²¹²⁰ El primer enunciat del títol es repeteix al marge dret, i entre els dos hi ha una sanefa d'atenció.

voltes, y cada volta com a tres credos. Y après tocà la campana vedada altres tres voltes y cada volta altres tres credos. Y en les parròchies digueren vespres a to, com casi en la semana sancta, sens tocar campanes, sinó era per lo senyal que fia la Seu ab lo simbolet y una campana. Divendres a 17 tornaren [...]. ¶^{338v}

1.822.

AGRAVAREN PER EXCOMUNICATS AL REGENT, A VALLÉS Y A CARDONA²¹²¹

Dimats, a 4 de agost 1620, dia de sent Domingo, en Sent Martí publicaren per excomunicats, ab senys sonants, caneles enseses y creu cuberta, al regent major y a micer Vallés y al doctor Cardona, del Real Consell. Y aquest matí, ni lo vespre enans, no estigué entredit lo monastir del señor sent Domingo.

1.823.

ANADA DELS SEÑORS OFFICIALS PER LO MANDATO DEL VIREY. CESSASIÓ A DIVINIS. MANDATO DE L'ENTREDIT

Dimecres, a 5 de agost 1620, a les quatre hores del matí se n'anaren los señors oficials Serra y Funes per lo portal de Sent Vicent. Y dien que anaven a hon estava lo señor archebisbe.²¹²²

Lo mandato que lo señor official, y vicari general, Pero Antoni Serra, féu per a l'entredit, és del thenor següent:

«Hoy, a dos de agosto 1620, se ha hecho²¹²³ senyal en la Santa Yglesia Metropolitana, d'esta ciudad de Valencia, de estar puesto por nós entredicho general eclesiástico en dicha yglesia y demás, d'esta ciudad y de sus arravales, conventos y monasterios. Notifícolo a Vuestra Paternidad, para que mande en esse convento se guarde como se deve.

*El doctor Serra
Vicario general»*

Y aquest dia, a les deu hores del matí posaren cessasió a *divinis*. Fins ad aquella hora, los capellans, casi tots, digueren missa.

Y aquest dia, a les set hores del matí, un corredor, dit Marato, pegà una galtada, dien, que a un capellà.

¶²¹²¹ Vegeu la nota 2083, sobre Cristòfol Cardona.

¶²¹²² Des de «lo mandato» fins al «doctor Serra», el text és escrit al foli següent, el 339r.

¶²¹²³ Ratllat: «general».

1.824.

ATTENTAT, PER LOS FRARES DEL CARME, CONTRA LO ENTREDIT

Dijous, a 6 de agost 1620, dia de sant Salvador, los frares del Carme intentaren de dir missa no obstant lo entredit. Y·ls comissaris de la santa Creuada los o impediren ab censures y penes. Y molts capellans anaren ha dir missa al lloch de Mislata, per no haver arribat la pena de l'entredit allà. Y·ls frares del Carme guanyaren moltíssim diner enbabcant la gent que si eren confreres, y portaven lo escapulari, podien dir y oyr missa. Y axí se scrigueren moltíssims confreres, y restaren burlats. ¶^{339r}

1.825.

LES GUARDES DE COSTA EN LO GRAU

Y estos dies, lo señor virey tingué, en lo Grau de València, aprestades les quatre companyes de la Guarda de a Cavall, per ço que sabia que al palàcio del reverendíssim señor archebisbe accudia moltíssima gent: ecclesiàstica y secular.

1.826.

Disapte, a 8 de agost 1620, a michanit anaren lo rector²¹²⁴ de Senta Catalina y lo rector de Sent Thomàs a vissitar al señor archebisbe a Cocentayna, de part dels demés rectors y cleros, y dar-li lo pèsame y offerir-se-li en lo que·ls manaria.

Y de hallí se n'anaren a Villena, a veure al señor vicari general Serra y a l'official, don Martín de Funes, per lo manament que lo virey los havia fet de part del rey que dins tres dies buydasen lo regne.

Y divendres, a 14 de dit, tornaren ab dits señors. (*pro ut infra*, β, foli 340)

1.827.

Diumenge, a 9 de agost 1620, lo señor vicari general, Pere Antoni Serra, ab mandato expedit a V de dit en Benigànim, reagravà que als doctor Miquel Major, regent, y a micer Vallés y a Cardona, ab participants, que no·ls donasen foch, llum, pa, vi, oli, sal, ettsètera. Y staven affixats los cartells en les portes de Sent Steve y de Sent Martí. Y aquest dia vingueren correus de sa magestat, ab los quals scrigué que soltasen als advocats de l'archebisbe, y de fet los soltà lo virey. Y que lo Jacinto Pujades, pres en la Almoyna, estigués hallí. Y que·l virey y lo señor archebisbe formasen contenció, y que per les dos parts cremasen tot lo fet y que alçasen lo entredit y lo demés, que sa magestad y lo señor núncio tractarien sobre lo fet. Y que los dos señors fosen amichs. ¶^{339v}

¶²¹²⁴ A partir d'ací el text és escrit al marge dret, fora del caixer, i al final del foli.

1.828.

ENTREDIT EN MISLATA

Dilluns, a 10 de agost 1620, dia de sent Llorenç, portaren entre deu y onse, a Mislata, lo mandato de l'entredit.

1.829.

MANDATO DEL SEÑOR ARCHEBISBE QUE NO OÿSEN MISSA EN LO MONASTIR DEL CARME

Dimats, a 11 de dit, aparegueren per los cantons dels carrers de València un cartell y mandato del señor il·lustríssim archebisbe, *datum* en Concentayna a 9 de dit mes de agost, manant, sots pena de excomunicació major, *late sentencie*, que ningú oÿs missa en lo monastir del Carme, ni en altres monastirs de dita religió. Per ço que no havien amostrat los privilegis de la confraria de Nostra Señora del Carme, après de la revocació feta per Clement 8.

1.830.

A HON POSAVEN LOS COSOS QUE, EN TEMPS DE L'ENTREDIT, MORIEN

En aquest temps soterraven los cosos amagadament ab los fosers, en lo carrer que està entre la casa de don Miquel Vallterra y la muralla nova del portal de la Mar. Hallí soterraven de sis²¹²⁵ parròchies: Sent Martí, Sent Thomàs, Sent Steve, y les altres sis parròchies soterraven al portal Nou, al costat de la Confraria de Sent Pere martre.

1.831.

ALÇAT LO ENTREDIT, LO DIA DE SENTA CLARA, PER ALS FRARES DE SENT FRANCÉS

Dit dia, vespra de senta Clara, de la orde de Sent Francés, alçà lo señor archebisbe lo entredit en respecte de dita vesprada, y lo endemà accabades segones. Y dien que sols per als frares, que ab llibertat, puguesen dir missa en dits convents.

1.832.

Estos²¹²⁶ dies estigué molt cansat lo doctíssim doctor Joan Pascual,²¹²⁷ beneficiat en la Seu, per los grans treballs que tenia en resoldre dificultats dificultosíssimes, que cada hora,

¶ ²¹²⁵ Hauria de posar-hi «tres». ¶ ²¹²⁶ Reixat d'atenció al marge esquerre.

¶ ²¹²⁷ Vegeu la nota 106, sobre Joan Pascual.

y cada punt, li demanaven sobre la ocasió de l'entredit y *cessatio a divinis*. Y, com a tan docte, no duptava en res y a tot responia ab molta facilitat. ¶^{340r}

1.833.

TORNADA DEL DESTERRO LOS OFFICIALS DEL SEÑOR ARCHEBISBE. DIVENDRES, A 14 DE AGOST, ALÇAT LA CESSASIÓ PER LA FESTA DE LA ASSUMPCIÓ, TAN SOLAMENT

Divendres, a 14 de agost 1620, entre dos y tres hores de la vesprada vingueren de Villena los señors oficials Serra y don Martín de Funes, ab companya dels dos rectors de Senta Catalina y Sent Thomàs, que disapte, a 8 de dit, eren anats a visitar-los. Y moltíssims rectors y capellans anaren, ab moltíssims colchos, a rebre-lls una llegua, y moltíssima gent de palàcio que portaven. Y a les tres tocases manaren tocar lo simbolet de la Seu y alsaren²¹²⁸ la *cessatio a divinis*. Y totes les parròchies repicaren y feren solemnes vespres y matines en la Seu, y lo mateix en les demés parròchies. Y en la Seu sols enpaliaren lo cap de l'altar, y no pararen lo llit sinó un cadafals. Y damunt, ab les graelles, la figura de Nostra Señora, y alrededor les virtuts.

Feren la processó ordinària la Seu ab les demés parròchies y les quatre òrdens mendicans, y fonch acabades vespres. Y après de tornats de la processó digueren completes. Y tornà a posar-se la matexa cessasió. Y en la Confraria de Nostra Señora, acabada de exir la processó, tancaren les portes de la Confraria.

En Sent Martí se féu lo ofici acostumat solemne. Y de matí anà lo santíssim Sacrament solemnement a tres malalts, y també un pernoiar. Y axí mateix, al matí soterraren un cos ab missa del dia. Y a la vesprada soterraren dos albadets. Y, acabades vespres, digueren la Salve davant lo cadafals que havien fet en la capella de la Sperança y, en ell, ab la ymatge de Nostra Señora.

Y, acabada la Salve, digueren completes y anaren a la processó, y donaren a cascun capellà tres sous de caritat y ajuda de costa. ¶^{340v}

1.834.

B. SOLS LO DIA DE SENT JACINTO, MISSA EN LOS CONVENTS DE PREDICADORS

Diumenge, a 16 de agost 1620, y dia de sent Roch y tercer diumenge de mes y dia de sent Jacinto, lo il·lustre señor vicari general, Pere Serra, no volgué donar llicència a ninguna parròchia per a que's digués missa, sinó en lo monastir de Predicadors, per ser dia de sent Jacinto. Y per ser dia de sent Roch, festa votada per la ciutat, no volgué que diguesen missa los carmelites, ni per ser tercer diumenge del mes, que s'acostuma —per

¶²¹²⁸ Al text, subratllat: «y alsaren».

la confraria de la Minerva fer festa del Santíssim Sacrament en la parròchia de Sent Martí—; no volgué donar llicència per aquestes. Y axí, moltíssims capellans anaren divagants per los llochs circumvehïns per a dir missa.

1.835.

A.

Disapte, a 15 de agost 1620, tornats de la processó, lo señor rector de Sent Martí llixqué una carta al clero que lo señor archebisbe los agrahïa lo bon recort que los clerics havien tengut, de enviar a saber de sa salud.

1.836.

ALÇAT LA CESSASIÓ A *DIVINIS*

Dimats, a 18 de agost 1620, vespra de sent Lluís bisbe, lo cos del qual està en la Seu de València, a les dos hores tocases se alçà la cessasió *a divinis*, y en la Seu lo entredit, per estar lo sant cos en dita Seu. Y, segons dien, era en recompensa que lo señor virey, per carta de sa magestad, havia tret los advocats del señor archebisbe de la presó y revocats als señors oficials del desterro. Però que lo entredit sempre estava posat. Per ço que ls señors capellans y sacerdots patien grandíssims treballs y necessitats, y no tenien culpa. ¶^{341r}

1.837.

CESSASIÓ A *DIVINIS*: DURÀ TRETSE DIES MENYS QUATRE HORES

Durà la cessasió *a divinis* des de dimecres, <de> a V de agost, des de les deu hores del matí, fins a dimats, 18 de agost 1620, a les dos hores tocases, après de dinar, que són tretse dies de cessasió *a divinis* menys quatre hores.

1.838.

MORT A DON FRANCISCO TALLADA²¹²⁹

Dijous, a 20 de agost 1620, dia de sent Bernat, mataren ab una agulla espardenyera a don Francisco Tallada, fill de don Enrrich Tallada, señor de Novel·lè²⁰³⁰ de Xàtiva, que estava de casa al carrer de Alboraya.²¹³¹ Pegaren-li a la porta falsa del cap de l'altar de la Zaydia. Y fonch a les quatre hores de la vesprada y no sabien qui u havia fet.

Y disapte, a 7 de agost 1621, atormentaren a un home que havien portat de Múrcia, que dien que l'havia mort.

¶²¹²⁹ Al marge esquerre, senyal de prova de ploma.

¶²¹³⁰ A l'interlineat: «don Enrrich» i «señor de Nove·lé». ¶²¹³¹ Ratllat: «a la».

1.839.

CRIDA SOBRE LA DITA MORT

Divendres, a 21 de dit, la Real Audiència féu fer crida que donarien tre-centes lliures, y una mort, al qui descubrí qui havia mort al sobredit don Francisco Tallada, fill del dit don Enrrich Tallada, señor del lloch de Novel·lé, terme de la ciutat de Xàtiva.

Y com se acostuma a pagar bé dites promeses axí mateix, no se'n descobrí ninguna.

1.840.

LLAM A LA PLACETA DE PERPINYÀ

Diumenge, a 23 de agost 1620, vespra de sent Berthomeu, a les quatre hores de la vesprada féu grandíssima tempestat de trons, llams y aygua. Y casi a les sinch hores vingué a tan gran resplandor, tro y llam. Y caygué en una escaleta a la plaça de Perpinyà, al carrer de la Xerea, y travès a l'altra casa del cantó del carrer Estret, que y à una palmera, a les spal·les de la casa del Regent mayor. Y hagué gran fum y mala olor, com de sofre. Y a un gich de l'home de la escaleta, que tendria tres o quatre anys, lo envarà de tal manera que estigué hert com un bastó, sens parlar, ni menechar-se, y també al pare, que's dia Pedro, margenter de art. Y a un notari que's dia Cuevas, que estava en la casa baixa de la escaleta, lo envarà grandíssim rato. Y a Pedro li matà dos gallines y altres animals; y lo llam pasà avant.

Y dien que devés Catarroja y en altres llochs féu mal. ¶^{341v}

Y la gran desdicha nostra que, com era temps de entredit, no tocaren ninguna campana.

1.841.

B.²¹³² TEMPESTAT DE TRONS Y LLAMS. LLAM EN LO COL·LEGI. Y DILLUNS, LLAM EN NOSTRA SEÑORA DE MONSERRAT

Dilluns, a 24 de agost 1620, dia de sent Berthomeu, a la vesprada començà a tronar y rellampegar ab gran ímpetu. Y Déu fonch servit que tocà la Seu al temporal, que'ns alegràrem y consolàrem moltíssim. Y lo mateix féu a les dos hores del matí, que tronà terriblement y tocà la Seu. Y's veu quant bé causaren los tochs, puix durà un poch la tempestat, trons y llams. Que Déu nos ne guarde.

Y aquesta nit²¹³³ caygué un llam en lo col·legi del Señor Patriarcha y rompé lo campanar del rellonge y altres dañys de importància. Y a 25 de juliol, 1616, dia de sent Jaume, ne caigué altre.

Y també caygué altre llam en la capella de Nostra Señora de Montserrat, al portal de Ruçafà, y féu alguns dañys de poca consideració.

Y lo que més admira és que si era un llam lo que caygué, en cascuna de les dites parts, fes tans mals en tan diferents parts, axí del Col·legi com de la capella de Montserrat.

¶²¹³² Vegeu la nota 1049. ¶²¹³³ Subratllat: «y aquesta nit».

1.842.

A.

Y dit dia de dilluns, al matí vingué lo riu ab set arcades de aygua. Y aquest dia, al matí portaren mort un home que, prop la Creu de Xàtiva, havia ferit un llam.

1.843.

Y dilluns, a 25 de juliol 1616, dia de sent Jaume, caygué altre llam en lo Col·legi.²¹³⁴

1.844.

MORT DE RICART, LLAURADOR

Divendres, a 28 de agost 1620, dia de sent Agostí a la matinada, prop del Grau, guardant uns melons, Ricart —llaurador del carrer de la Xerea, davant del forn dit d'Escrivà—, en lo camp li despararen una escopeta y'l mataren.

1.845.

AÇOTS PER MALÍCIA A SERRA

Disapte, a 29 de agost 1620, açotaren a N. Serra, fill de N. Serra, llaurador del camí de Morvedre. Y N.²¹³⁵ [condemnaren a] anys a galeres, perquè los darrers de giner,²¹³⁶ o primers dies de febrer, se havia escapat a l'hostal del Gamell de les mans del aguazil Ugo, appellidant: «¡Ajuda a la corona!»²¹³⁷ y no la tenia. Y'l prengueren prop de Madalenes.

Sentència que may s'és donada per semblant cas, y en aquest temps, que'ls jutges los nomenen per excomunicats en les troncs per resistir als privilegis de la església.

Y lo que ¶^{342r} és més de admirar, de una novetat casi no usada en València, que llegint-li la sentència en casa lo rigent Miquel Mayor, hallí, en dita casa, lo despullaren y'l feren pujar en un roçí, y l'açotaren,²¹³⁸ cosa no vista en València. Que tots murmura- ren en gran manera de cosa no vista en València, per cosa de tan poca consideració. Que li sobrava haver patit tant temps de presó. Y essent, dit desdijat, fill de València.

Y anava blasfemant dit pacient per los carrers públichs, que era llàstima. Y lo señor del bochí li carregava les mans en gran manera, que era compasió. Y lo pacient dia que per dir: «¡Ajuda a la corona!» patia.

Y lo relator de la causa dien que era micer Pere Joan Rejaule,²¹³⁹ que poch dies ans estigué arrestat en sa casa per orde dels señors inquisidors, per haver pres a N. Llopis,

¶ ²¹³⁴ Col·legi del Patriarca. ¶ ²¹³⁵ Vegeu la nota 284. En aquest cas es referiria a un nombre d'anys, condemnat forçat a galeres, que el dietarista desconeix. ¶ ²¹³⁶ A l'interlineat: «de giner». ¶ ²¹³⁷ És a dir, aclamar-se a la

seua condició d'eclesiàstic, i demanar que actuara sobre ell la jurisdicció de l'Església, més lleu, i no la de la Corona, més rigorosa. ¶ ²¹³⁸ Al manuscrit: «acotaren». ¶ ²¹³⁹ Vegeu la nota 2113, sobre Pere Joan Rejaule.

del lloch de Catarroja, familiar que portava un pedrenyal ab un pres, per orde de dits señors. Y volgué llegir la comissió y estigué molts dies arrestat en sa casa sens fer negocis, y fonch dit Rejaule²¹⁴⁰ publicat *nominatim* excomunicat²¹⁴¹ juntament ab altres del Real Consell, per orde del señor vicari general, diumenge, a 2 de agost 1620.

1.846.

NAFRAT FABABUIX, CANONGE

Dilluns, a 31 de agost 1620, a les dotse hores de la nit nafraren malament al canonge Fababuix, de la Seu de València. ¶^{342v}

SETEMBRE

1.847.

CRIDA PER LES NAFRES DEL CANONGE FABABUIX²¹⁴²

Dimecres, a 2 de setembre 1620, féu la Real Audiència crida de qui sabia qui havia pegat al canonge Fababuix li donarien 300 lliures, guardarien secret y perdó de un home. Y que si era de la camarada dels que li havien pegat, lo perdonarien.

1.848.

CRIDA QUE PORTEN DE NIT LLUMS. NO·S TOCÀ LA QUEDA

Axí mateix, dit dia feren altra crida que, en tocar les huyt hores de la nit, que tots portassen llums. Y si topasen los del rey algun capellà ab armes que·l portasen al vicari general. Y dien que açò se ha fet a instància dels vagamundos, malfaheners, brivons, perduts de aguazils, perquè no volen treballar. Ocasión de ses acostumades llibertats y insolències y malescriances, per a posar los hòmens honrrats entre àls, y ells, a *rio rebelto*, engurgitar-se en los bodegons!

Fa advertir que, des que posà entredit a dos de agost,²¹⁴³ lo señor vicari general no ha permés que·s tocàs la campana de la queda. Y, axí mateix, que en ninguna parròchia y hagut sermó per observància de l'entredit, sinó era en alguna que era de sa invocació, com Sent Juan degollat²¹⁴⁴ y Sent Gil.

¶²¹⁴⁰ Ítem. ¶²¹⁴¹ Al text del manuscrit: «eycomunicat».

¶²¹⁴² Deu referir-se al canonge Fababuix. ¶²¹⁴³ A l'in-terlineat: «entredit, a dos de agost». ¶²¹⁴⁴ Al text: «de-

gollàs»; es refereix a sant Joan Baptiste, manat a degollar pel rei Herodes a petició de Salomé, influïda per la seua mare, Herodias.

1.849.

ALTRA PUBLICACIÓ

A. y A. infra, foli 2, p. 2.

Diumenge, a 6 de setembre, publicaren en les troncs als de la Real Audiència per excomunicats.

1.850.

ALÇAT²¹⁴⁵ LO ENTREDIT

Dilluns, a 7 de setembre 1620, vespra de la Nativitat de Nostra Señora, entre set y 8 hores del matí estigué una capitania de la guarda de Canet, de a cavall, per la plaça de la Llenya y espal·les y carrers de la Almoyna, y tota la guarda del virey ab arcabuzos y armes. Per ço que los jutges del señor archebisbe, y·ls del rey, havien concordat de desferrar y dexar sens lligadures algunes a Jacinto Pujades, dins de la Almoyna, tantes hores.

Y estos soldats, ¶^{343r} juntament ab quants porters y ministres detestables de justícia, estaven ajustats en dita plaça y carrers de dita Almoyna per a aguardar que iqués dit Pujades.

Y a les deu hores, lo señor vicari general envià, ab lo secretari Pèriz y lo fiscal Ajerve, y altres de la cort ecclesiàstica, a la Almoyna. Y hallí reberen los actes y se'n tornaren al palau. Y de hallí a un quart de hora obriren les portes de la Seu y tocà lo simbolet. Y lo Michaellet tocà solemnement les campanes de la suspensió de l'entredit y lo mateix feren les demés parròchies. Y·ls de la guarda, y demés ministres, estaven en guarda, com se à dit. Y axí que lo pobre jove no tingué lloch a exir si no's tornara fúm.

Y a les dotse hores lo tornaren a ferrar ab grillons y cadena y tancat, ab guardes de vista, fins tant se declare valer-li la església. Déu li ajude.

1.851.

Y²¹⁴⁶ dilluns, a 12 de octubre 1620, a la vesprada declararen *non gaudere*. Y en continent se'n lo'n²¹⁴⁷ portaren de la Almoyna ab un colcho, ben ferrat, a la Torre. Però dien que tenia corona registrada; y's mogué altra contenció.

1.852.

ABSOLUCIÓ DEL FISCAL CARDONA²¹⁴⁸

Dit dia, prop migjorn, vingué lo doctor Christòfol Cardona, advocat fiscal, ab un mandato del señor vicari general que l'absolgués *ad cautelam*, segons un bulleto del señor

¶²¹⁴⁵ Al manuscrit: «Alcat». ¶²¹⁴⁶ Entrada afegida posteriorment, entre les entrades 1.842 i la 1.844 i al marge dret.

¶²¹⁴⁷ L'encausat, Jacint Pujades. ¶²¹⁴⁸ Vegeu la nota 2084.

núncio. Y axí lo rector de Sent Martí lo absolgué en la capella de la dita senta Anna, en Sent Martí,²¹⁴⁹ ab penitència que digués un miserere, dejunàs lo divendres y fes dir una missa.²¹⁵⁰ Lo thenor del²¹⁵¹ mandato és lo següent:

«De Francés Escales, alguazil,

Por thenor de las presentes, mandamos al vicario de la yglesia parrochial de Sant Martin, d'esta ciudad de Valencia, que absuelva a Francisco Escales, alguazil o comisario real, ad cautelam, conforme lo ordinario de²¹⁵² la presente ciudad en una capilla de dicha yglesia, de la descomunió reservada a Su Santidad, por haver puesto el dicho las manos violentas en la persona ¶^{344v} de mosén Basilio García, clérigo presbítero, beneficiado en la yglesia parrochial de Santa Catalina mártir d'esta ciudad, y puéstole preso en la càrcel secular.

Para lo qual tenemos comissió de su illustríssimo núncio, que para ello le subdelegamos con la comissió apostólica que tenemos, imponiéndole, como lo havemos impuesto, por penitencia saludable, que ajune el primer viernes siguiente y reze un rosario en honor de Nuestra Señora, y oya toda una missa después en la capilla de Nuestra Señora del Rosario de Predicadores, y dé la limosna d'ella.

Datum en el palacio Arçobispal de Valencia, en 7 días de setiembre 1620

El doctor Serra, vicario general

Por mandato de dicho señor vicario general

Phelippe Ayerve, notario por el scrivano.»

Aquest és lo mateix que del doctor Cardona, *mutatis nominibus*, salvo que en lo del doctor Cardona y havia sagell y en aquest no.

1.853.

ABSOLUCIÓ DEL DOCTOR CARDONA, ADVOCAT FISCAL

Tresllat del mandato de la absolució del doctor Christòfol Cardona, advocat fiscal, y del tenor següent:

«*Por tenor de las presentes, mandamos al retor o vicario de la yglesia parrochial de Sant Martín, de la presente ciudad, que absuelva al doctor Christóval Cardona, abogado fiscal por Su Magestad, en esta ciudad y reyno, ad cautelam. Conforme el ordinario de la presente ciudad y arçobispado, en una capilla de dicha yglesia, de las descomuniones assí puestas ¶^{344r} por nos, como de las reservadas por Su Santidad, por la contravención a nuestros mandatos en la casa de la Almoyna, y por los echos por el arçobispo, mi señor, y por la ocupación de las temporalidades y destierro nuestro y del official don Martín de Funes. Para la qual tenemos comissió de su illustrísima, señor núncio, que para poder absolver de las impuestas por nos le damos comissió, y para las reservadas le subdelegamos con la comissió apostólica que tenemos.*

Imponiendo, com le havemos impuesto, por penitencia saludable, que ajune el primer viernes siguiente y rese el psalmo del Miserere y dé medio escudo de limosna al Hospital General y haga dezir una missa y dé la limosna d'ella.

¶²¹⁴⁹ A l'interlineat: «en St. Martí». ¶²¹⁵⁰ Ratllat: «en dit».

¶²¹⁵¹ Ratllat: «qual». ¶²¹⁵² Ratllat: «d'esta».

*Dattum en el palacio Arçobispal de Valencia, a un de setiembre MDCXX
El doctor Serra, vicario general. Por mandato de dicho vicario general,
Phelippe Ayerue notario, por el scrivano.»*

Sagell.

1.854.

DURÀ LO ENTREDIT 36 DIES

De manera que durà lo entredit, del dia que's posà, que fonch diumenge a 2 de agost, dia de Nostra Señora dels Àngels, a migjorn, fins a set dies de setembre, tocases deu hores, ans migjorn. Que foren trenta-sis dies, contant lo migdia que's posà a migjorn, y lo altre migdia que's llevà, que fonch vespra de la Nativitat de Nostra Señora.

Y fa advertir que, al punt que s'alçà lo entredit a les deu hores, en la Seu estava lo ofici que volien dir los *agnus* a to. Y com arribà la nova tornaren los *agnus* ferials. ¶^{344v}

1.855.

FRARES DE LA MERCÉ

A. 2, *supra*, foli 2, p. 2.

Diumenge, a 6 de setembre 1620, per part dels frares de la Mercé se publicà en les trones de les esglésies un bulleto per part de l'il·lustríssim señor nuncio, impetrat a instància de dits frares, de que qualsevol llegat o diner, o altra qualsevol cosa que's trobe y no se'n sàpia amo, ni de qui sia, sia donat als frares de la Mercé.

1.856.

TÈRCIO DEL CONTE DE ALAQUÀS

Y dit dia, en avent dinat, féu mostra lo tèrcio del comte de Alaquàs. Y lo fill, exint per lo pare, per ser tan destre²¹⁵³ es cremà la mà del flascó de la pólvora, per no saber com ho havia de fer. Gran llàstima!

1.857.

ANADA DE LAURO²¹⁵⁴

Dimecres, a 16 de setembre 1620, entre dos y tres hores de la vesprada se n'anà de ma casa, sens dar-me rahó ninguna, sinó per barallar-lo que jugava a cartes, Pere Pau Lauro Apparisi, gich que me'l cr[i]jy de edat de dos anys y mig fins temps de set anys

¶²¹⁵³ A partir d'ací, la resta de l'entrada és escrita al marge esquerre.

¶²¹⁵⁴ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

y més. Porta-se'n les sues camises y roba. Dien que anava a Madrid. Déu lo guarde y encamine. Amén.

Après tornà de hallí a quinse dies. Déu vulla que s'assosegue.

1.858.

SENT THOMÀS DE VILANOVA

Divendres, a 18 de setembre 1620, dia del señor beato don Thomàs de Vilanova, fonch feriat y no de guardar. Y en Sent Martí, en la missa de dit sant, no digueren credo.

1.859.

MORT DEL CAPITÀ DON GASPAR VIDAL

Dit dia de divendres, a migant morí don Gaspar Vidal, capità de la companya de la guarda de Canet. Y dexà en son testament que'l soterrasen de vesprada ab dotse capellans, en Madalenes. Y axí, fonch gran cosa que lo señor vicari general Serra donà lloch, per medi del canonge Belmont, lo soterrasen a les sinch hores de la vesprada del disapte, que a les dotse de la nit era mort; y essent agermanat, dit don Gaspar, ab lo clero de Sent Martí. Y cascun capellà, gratis, li dix missa; no's recorda de fer fer algun acte. ¶^{345r}

1.860.

B.²¹⁵⁵ REDEMPCIÓ A ALGER. CONTE DE ANNA Y CABANELLES

Dimecres, a 23 de setembre 1620, dia de senta Tecla, feren crida solemne que anaven tots los frares de la Mercé a la Redempció. Portaven dotse càrregues de grans, sis càrregues de moneda per al rescat, y anaren a les deu hores al virey y aguardaren molt, perquè no estava llevat. Y pasecharen per València ab la bandera de la Redempció a cavall.

És cert gran calamitat de aquestos regnes que lo Turch tinga tan gran poder y subjectió en aquells, que li fassen tan gran tribut cascun any, sens aver-y rey que mire per semblants desastres; que cascun dia li cativen la major part dels seus, que ab molta menys providència o poguera remediar, si volguera; tenint tants fills y tant lleals vasalls en los regnes de Aragó, que de Castella no se'n parla.

Y²¹⁵⁶ aquest dia, entre nou y deu hores del matí, llansaren mà a les espases don Christòfol Cabanelles y lo conte de Anna, don Ferrando Pujades Borja, prop casa de mi-cer Bajarri.²¹⁵⁷

¶ ²¹⁵⁵ Vegeu la nota 1049. ¶ ²¹⁵⁶ Entrada escrita posteriorment, entre les entrades 1.852 i 1.854, i al marge dret. ¶ ²¹⁵⁷ Possiblement es tracta de Pau Bayarri (1571-

1634), doctor en Dret, que fou assessor del Justícia Civil l'any 1620. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Pablo Bayarri», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 80, 82 i 143.

1.861.

UNA CIUTAT EN LA CALÀBRIA

Dimats, ans de miganyit, a 22 de setembre 1620, un correu portà cartes ab nova certa de que lo Turch havia saquechat, cremat y asolat una ciutat en lo regne de Nàpols, en lo ducat de Calàbria, y cativada tota la gent, del més gich fins al major. Y nostre rey, que Déu lo guarde, tostemps està endormiscat y amodorrit, y'ls seus vasalls o patixen.

1.862.

PRÍncep DE ÀSCULI, LLIURE

Y també fonch lliurat lo il·lustríssim príncep de Àsculi y restituhit a son antich estat, y ab molt content de tots.

1.863.

YVIÇA PER LO TURCH SITIADA

Y estos dies era fama que lo Turch havia sitiado la yslla de Yviça, ab gran admiració de nostra terra, y que la tenia molt sitiada. Y fien en València grans prevencions de capitans, banderes y soldats: y tot ayre. ^{||345v}

OCTUBRE

1.864.

ANADA DEL PRÍncep D'ÀSCULI A SES TERRES. Y VINGUÉ A VALÈNCIA DIMATS, A 13 DE JUNY 1617, Y DE HALLÍ LO ENVIÀ LO VIREY, A 15 DE DIT, A XÀTIVA, PRES

Divendres, a 2 de octubre 1620, entre nou y deu hores del matí se n'anà a sa terra, molt alegre y gochós, lo il·lustríssim señor príncep de Àsculi, ab molta honra y mercers, que los que rigen al señor rey li havien fet en tornar-lo a sa justa justícia en son antich estat. Y castigant a molts testimonis falsos que li havien, per mala voluntat, calumniat.

1.865.

DESASTRE EN LO REPICAR SENT MARTÍ

Aquest dia, serien deu hores del matí, caygué del bastiment de la enblanquinació de Sent Martí, que estava prop de la mitat de la altària de la església, un fadrí dels que entenien en dit ministeri. Rompé's lo bras esquer y se allisà en una cama. Y dien que era per sa culpa, per no tenir conte en los andamis.

1.866.

MOSTRA DE UN TÈRCIO DE SOLDATS

Diumenge, a 11 de octubre 1620, feren mostra de soldats en València del tercio de don Gaspar Mercader,²¹⁵⁸ comte de Bunyol, que anaren huyt banderes de ricament adornats soldats.

Y,²¹⁵⁹ fent la salva, ixueren de un arcabuz dos pilotes y pegaren en los pits de un cavall de un trompeta y'l derrocà. Y no·[s] sabé qui u féu.

Y tots estos dies ans, fa exir a mostra lo virey <de> los officis. Y tenien noves que·ls moros de la mar anaven per la costa de València fent mal. Y que encara estaven sobre Yviça. Y que havien desembarcat en Vil·lajoyosa y que havien saquechat lo lloch de la Torre Blanca, y havien fet molt de mal.

1.867.

MORT DE DOÑA JOANNA MARRADES PERELLÓS Y DE BELLVÍS

Dilluns, a 12 de dit, a les deu hores de la nit morí doña Joanna Marrades Perellós y de Bellvís, muller de don Vicent Bellvís, señor de Bèlgida. Y la portaren a soterrar a Xàtiva, en lo monastir de Predicadors, a hon tenen pròpia sepultura. *Requiescat. Amén.* Anaren huyt capellans de Sent Martí a dit soterrar. ¶^{346r}

1.868.

DECLARACIÓ NON GAUDERE, LA ALMOYNA, A PUJADES²¹⁶⁰

Dilluns, a 12 de octubre 1620, a la vesprada declarà lo canceller don Balthazar de Borja [a] Jacinto Pujades no valer-li la església. Y en continent lo varen traure de la Almoyna y'l portaren a la Torre ferrat, com estava.

1.869.

PUBLICAREN PER EXCOMUNICATS ALS FRARES DEL CARME²¹⁶¹

Dimats, a 13 de octubre 1620, publicaren en la Seu, per excomunicats y entredits, *ab ingressu ecclesiae*, al provincial dels Carmelites y més vint frares de dita casa, y sis o set de Sent Felip. Nomenant a cascun frare ab son propri nom.

Y dimecres afixaren en les parròchies dits cartells, per²¹⁶² no haver guardat lo entredit y *cessatio ad divinis*. Y, ab sentència, declararen dits religiosos no tenir confraria de Nostra Señora del Carne.

¶²¹⁵⁸ Vegeu la nota 187, sobre aquest noble valencià.

¶²¹⁵⁹ Des de «Y, fent la salva» fins a «no·s sabé qui u féu», al marge dret. ¶²¹⁶⁰ Prova de ploma al marge es-

querre. ¶²¹⁶¹ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶²¹⁶² Des de «per no» fins al final de l'entrada, el text és escrit al marge dret.

1.870.

DUQUESA DE GANDIA, RETIRÀ'S

Dimecres, a 14 de dit, vingué nova que la duquesa de Gandia se n'havia retirat a Gandia per por; que dien que certs vexells de moros li anaven rodechant lo Guerau.

1.871.

CRIDA DELS CENSALS A 16

Dimecres, a 14 de octubre 1620, pramàtica real se publicà en València que tots los censals del regne, carregats a més de a setse, tots, se reduhisen a setse diners; y's que's carregarien de huy en avant. Y'ls que estaven carregats a sou no's tocasen de dit for i preu.

1.872.

GALEOTS

Divendres, a 16 de dit, portaren per València tres carros de galeots.

1.873.

NOVES DE ALGER CONTRA VALÈNCIA

Diumenge, a 18 de octubre 1620, al matí portaren una spia de Alger que trobaren prop lo Puig, en una casa de grancha dels frares de Ara Christi.

Y de pla confessà com era de Alger y que en Alger y havia xexanta vexells, ab 10 o 12 mília moros soldats, que venien sobre València, perquè los moros de Alger estaven concertats ab los moros de València, y catius de aquella; que certa nit los farien en la mar senya, y que'ls de València cascú faria mal y pegaria foch en la casa a hon estava. Y, ab la turbació, desembarcarien los ^{346v} de la mar y saquecharien a València.

1.874.

Dit dia de diumenge, a 18 de octubre 1620, dia de sent Lluch, ixqué a mostra general el tèrcio de don Jaume Ferrer ab nou banderes. Y ell ixqué a cavall, ab un cavall blanch en cos, ab sa espasa senyida y un bastó en la mà. Y ixqueren en aquest terç los señors allargadors de etcéteres, els²¹⁶³ dit[s] notaris, axí creats com reals, y carnicers y mercaders, vagants, traginers y altres turbes.

¶ ²¹⁶³ Al manuscrit: «als».

1.875.

DETERMINACIÓ DEL CLERO DE SENT MARTÍ

Dimats, a 20 de octubre 1620, ajustats capitularment tot lo clero de Sent Martí, determinaren que's donàs a qualsevol capellà que estigués en la presó, cascuna semana, vint sous de la porció dita de l'archiu; no obstant qualsevol innovació per a subvenir en la necessitat y fer-li caritat seu, quasi dels percasos.

1.876.

GALERES DE BARCELONA

Estos dies vingueren noves de que les galeres de España, que estaven en Barcelona, y lo general de aquelles, marqués de Santa Cruz,²¹⁶⁴ havien investit a dos naus de moros que anaven per aquella costa y que les havien, les naus, maltractades a les galeres y mort moltíssima gent principal.

Que per a dit effecte se havien embarcat de Barcelona y que havien pres les galeres una de dites naus, y l'altra afondat, que havien mort un nebot del dit marqués.

1.877.

MORT DE DON BATISTE GRANULLÉS

Disapte, a 24 de octubre 1620, entre set y huyt hores del matí soterraren en Sent Francés a don Batiste Granullés, comanador de Montesa, que estava de casa a la plaça de Sent Nicolau, la casa dita òlim de Metaller. Portaren-lo ab lo hàbit vestit de Montesa, a muscles, uns companys. Y après seguïen los freyles, capellans y après los comanadors militars.

Y no vingueren los frares de Sent Francés a l'acompanyament, encara que anava a sa casa, perquè no portava lo seu hàbit. Y al soterrar y anava la Seu. ¶^{347r}

1.878.

PER PARTIR LO VIDRE DE LA MANERA QUE HOM VOLDRÀ

Pendre una predrenyera, tan prima com puga, y rallar la plancha del vidre per hon hom voldrà. Y dar-li tres o quatre rallades o pasades, y's trencarà en les mans.

Ítem, pendre un tros de sarment y cremar-lo al cresol que tinga com a mecha, y pasar-lo per rededor del vidre que hom vol trencar, y s'obrirà ell mateix.

¶ ²¹⁶⁴ Álvaro de Bazán y Benavides (Nàpols, 1571-Madrid, 1646), II marqués de Santa Cruz i fill de qui va ser *capitán general del Mar Océano*, ell també seguiria la tradició militar i marinera familiar. Participà en diverses campanyes contra els turcs i berbers i el 1625 acudí a

socórrer Gènova, assetjada per francesos i saboians. El 1635 tractà de conquerir les illes Hyères, en la costa mediterrànea francesa, prop de Toló, però una forta tempesta li ho va impedir, tot i que poc després aconseguia ocupar les illes Lerins.

1.879.

MUDAR LO CAP DE ALTAR MAYOR DE SENT MARTÍ

Disapte, a 24 de octubre 1620, mudaren lo cap de l'altar de Sent Martí a la porta del Cavall, per obrar lo cap de l'altar mayor.

1.880.

MORT DE MON PARE²¹⁶⁵

Dijous, a 29 de octubre 1620, a les nou hores de la nit morí mon amat y señor pare. Fonch soterrat en Sent Francés, en la sua capella de sent Christòphol, disapte a 31 de dit, entre deu y onse del matí.

NOHEMBRE

1.881.

PLOURE. RIU

Dijous, a 5 de nohembre 1620, plugué tota la nit y dia. Y divendres molta aygua. Y disapte fins a les quatre hores de la vesprada. Y dit divendres portava huyt arcades de aygua lo riu.

1.882.

BARALLÀ'S LO JUSTÍCIA CRIMINAL Y LO LLOCTINENT

Estos dies, en la Cort Criminal se barallaren lo justícia criminal, dit Siurana, y'l seu lloctinent. Y's tractaren com se pot pensar, segons lo lloch era. Y lo virey féu arrestar en sa casa al justícia y al lloctinent lo féu posar en la Torre. ¶^{347v}

1.883.

EMBAXADOR DE BARCELONA

Disapte, a 14 de nohembre 1620, vingué a la Sala de la ciutat de València un embaxador dels diputats de Barcelona nomenat don Juan de Buxadós, comte de Savallà. Reberen-lo los jurats a la porta de la Sala, a hon tenen la Audiència, juntament ab un advocat que ab dit embaxador venia. Y'l varen seure entre lo jurat cavaller y ciutadà, y estigueren

¶ ²¹⁶⁵ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

un quart de hora rahonant. Y tornaren-lo a acompanyar ab molt gran cortesia fins a la primera porta, y de hallí se n'anà a la sagrestia de la Seu ab moltíssim acompanyament de cavallers. Y'l pasecharen ab carroces per València.

1.884.

MOSTRA DEL TERÇ DE DON JUAN CASTELLVÍ

Diumenge, a 15 de nohembre 1620, a la vesprada yxqueren a mostra general huyt banderes del tercio de don Juan de Castellví, lloctinent del governador. Y dit lloctinent havia temps que estava en Madrid.

1.885.

TESTAMENT²¹⁶⁶

Dilluns, a 16 de nohembre 1620, accomaní la plica²¹⁶⁷ del meu testament a Juan Baptiste Atrosillo, notari. Y me'n returí per a mi altra plica.

1.886.

VINGUDA DEL NEBOT DEL REY

Dijous, a 26 de nohembre 1620, a les dos hores de la vesprada vingué de Madrid lo nebot del rey, fill segon del duch de Saboya,²¹⁶⁸ que anava a embarcar-se a a Vinarós o Peníscola²¹⁶⁹ y era comanador de Malta, y anava per virey de Sicília y ab altre gran càrrech.

Y no entrà en València, sinó que per fora la muralla se n'anà per lo carrer de Morvedre. Y dien que'l llansaren de la Cort perquè tenia masa privança ab son oncle, lo rey d'Espanya. Y perquè no estigués tan prop lo despediren ab estos càrrechs.

1.887.

PLOURE

Aquest mes casi tots los dies plogué, y la mitat del pasat. ^{348r}

¶ ²¹⁶⁶ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció, i al dret, prova de ploma.

¶ ²¹⁶⁷ La resta de l'entrada, al marge esquerre.

¶ ²¹⁶⁸ Manuel Filibert de Saboya, que seria virrei de Sicília entre els anys 1622-1624. Vegeu les notes 498 i 1139 sobre la casa de Saboia.

¶ ²¹⁶⁹ Peníscola.

DEHEMBRE

1.888.

DETERMINACIÓ DEL CLERO DE SENT MARTÍ²¹⁷⁰

Dimats, a 1 de dit, tingué lo clero de Sent Martí *prima mensis*. Y's determinà perseguir lo parer de dos o tres persones —que per ser singulars, a lo menys la una d'elles, que sempre li à pesat que'ls capellans tinguesen algun poch de refrigeri, y per ésser altre dels archivers— que no's llevàs lo sou de cada dia donava lo clero a cada capellà aleshores. Y que's mitiguasen los maitines dels fasos, maitines de Nadal del capítol de Sent Thomàs. Y que no pagasen les hores dobles alguns dies de entre any.

Y que volgueren dar lloch a que alguns zelosos de la comunitat repasasen los contes y rendes. Per ço que quant pucharen de set dinés a dotse y havia renda sobradíssima, ans bé sobrava renda per anyadir-ne dos diners més; com a grans veus se publicava en lo capítol de l'any 1619, de octubre, persones tan intel·ligents com los que ara o han procurat de llevar, ans bé dos y tres. Y'ls matexos quatre de ara dien que era veritat lo que mosén Planes, *illo tunch* archiver, o amostrava planament.

Y perquè may falta en comunitats que fer traure lo hun ull a son vehý, es dexà traure los dos. Perquè mosén Pau Pellicer no li playà que's fes la caritat del sou tostemps, ha tengut gran oxarisa²¹⁷¹ y may ha parat. Fins que, ya que no podia llevar lo sou, fes dañy per altra part.

Y ell dia que y avia prou, però que tostemps la església havia de tenir fondello²¹⁷² y no havia de gastar tot lo que podia, sols ixqués ab son intent. De manera que lo que los presents guanyen no se n'aprofiten sinó los que vindran sens ¶^{348v} haver-o treballat. Y trobar lo menjar, y menjar lo que los que vindran no u han sembrat ni cullit. Què bona justícia!

1.889.

NOVA DEL BISBAT DE LLEYDA

Dimecres, a 2 de dehembre 1620, vingué nova com lo señor official y vicari general, Pero Anton ad Zerra,²¹⁷³ era nomenat en bisbe de Lleyda per mort de Francés Virgili y també fonch vicari general en València.

Y's certificà dilluns, a 25 de giner 1621.

¶²¹⁷⁰ Al marge dret, dalt del títol, sanefa d'atenció.

¶²¹⁷¹ Castellanisme, de «ojeriza», antipatia, mala voluntat.

¶²¹⁷² Vi d'Alacant o reserva en sentit metafòric.

¶²¹⁷³ Pedro Antón Serra, nebot de l'arquebisbe Aliaga.

1.890.

TERREMOT EN ALCOY

Divendres, a 4 de dehembre 1620, vingué nova com en la vila de Alcoy, dos dies ans, y hagut gran terratrèmol y que ha fet gran dañy en les cases de la vila. Y que ha desolat gran part del monastir dels Augustinos y mort molts frares.

1.891.

MORT DEL BAL·LIO DE CASPE

Dijous, a 10 de dehembre 1620, al matí morí don Christòphol Zanoguera, comanador de Sent Juan y bal·lio de Caspe. Morí en casa la contesa del Castellar, germana de aquell, al carrer del Governador Vell.

Portaren-lo a soterrar al seu lloch de Alcàcer, orta de València, ab quatre capellans de Sent Juan de l'Hospital y altres tants de Sent Steve. Era de molta edad y germà de don Pau Zanoguera, comanador de Sent Tiago.²¹⁷⁴ *Requiscat in pace. Amén.*

1.892.

SCOLÀ DE TORRES TORRES, DIT N. PEDRO

Dimecres, a 16 de dehembre 1620, pencharen a un home cavaller, de natió sicilià, perquè sent escolà del lloch de Torres Torres furtà lo argent de la església. Y anant al suplici ab aquell el pare Séspedes, de la Casa Professa de la Companya de Jesús, dix en la escala de la forca, dit Séspedes, que era gran cosa veure que dit home, essent, com era, a tan mal inclinat ha cometre tal sacrilegi, que poch dies abans que perpetràs tal delicte, en somnis, se li aparegué nostre Señor ¶^{349r} ab una corona de spines y en la mà esquerra ab un crucifici y la dreta alta. Y que li dix que no fes tal, que'l pencharien, y li llevarien les mans y les orelles per lladre. Y que recordant-se se accomanà ab moltes veres a Nostra Señora, ab qui confiava molt. Y que nostra Señora li aparegué y li dix que no féu tal, que li acontentaria lo que damunt se ha dit. Y que un ermità li aparegué, o, per millor dir, un pelegrí, y que l'acabà de enpényer ha que cometés dit sacrilegi.

De manera que, fet dit delicte, se n'anà tota la nit y tot lo dia, a soles, devés Çaragoça. Y lo peligrí no'l veu més, après que prengué lo argent. Y acaminat tant temps, per molta presa que's donà arribà fins al lloch de Quart, [a] una llegua de València.

Y morí conforme y com a bon christià. Y no li llevaren les mans, sinó tan solament un cantonet de la una orella. Y feren les cerimònies com si tallaren les mans. Y, per haver-i grans fanchs, lo portaren ab un carro per los llochs acostumat que podia pasar lo carro. *Requiescat in pace.*

¶²¹⁷⁴ Vegeu també «Santiago».

1.893.

ALTAR DE LA SPERANÇA AL MAYOR

Dijous, a 17 de dehembre 1620, vespra de nostra Señora de la Sperança, un devot de Nostra Señora féu posar en lo altar major dita figura y llevaren la del Crist, que estava posada, y llevaren lo santíssim Sacrament de hallí. De manera que en lo altar que era, y és, de Minerva, estigué tres dies sens santíssim Sacrament, lo que no sé yo si's podia fer. En gran perjuhí de la confraria.²¹⁷⁵ ¶^{349v}

1.894.

ENTRADA DE L'INQUISIDOR MARTÍNEZ

Disapte, a 19 de dehembre 1620, a migjorn vingué lo señor inquisidor Rúvio Martínez, que abans era oficial de matrimonis de l'il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga.

1.895.

ÓRDENS

Dit dia celebraren órdens particulars, lo señor don Thomàs Spinoso, en Sent Christòfol.

1.896.

MORT DE LA CONDESA DE ANNA. Y LO FILL MORÍ LO PRIMER JULIOL, DIT AÑY

Divendres, a 25 de dehembre 1620, dia de Nadal, a migdia morí la il·lustre condesa de Anna, dita doña Francisca Alpont, muller del comte de Anna, don Ferrando Pujades Borja. *Requiescat in pace. Amén.*

Soterraren-la en lo monastir de Predicadors, en la capella dels Pujades, disapte a 26 de dit, a migjorn, a hon fonch soterrat son fill. Portaven-la ab lo hàbit de sent Domingo, a muscles, criats de casa. Y alrededor del fêretro anaven los comtes y marquesos de València. Y anava engramallat son marit y son padastre d'ella, lo marquês de Navarés y comte de Almenara, y ab tota la noblea de València, ab capusos de dol.

Y advertix-se que la sala, a hon estava lo²¹⁷⁶ cos, estava entapisat ab draps de ras y lo sòl de terra estava cubert de vajetes. Y quant al soterrar del fill estava la sala entapisada de draps *eo* teles de vellut y domàs de col·lors, y lo sòl ab vajetes.

Y lo fill, don Juan Pujades, morí lo primer de juliol dit any. Y'l soterraren en dita sepultura.

¶²¹⁷⁵ Confraria de la Minerva. ¶²¹⁷⁶ La resta de l'entrada és escrita després de la 1.890.

1.897.

TE DEUM LAUDAMUS

Disapte, a 26 de dit, acabat lo offici en Sent Martí a les onse hores, y en les demés par-ròchies, cantaren lo *Te Deum laudamus* per la gran victòria que alcançà lo emperador de Romans contra'ls lluterans,²¹⁷⁷ contraris a la sua electió.

1.898.

LLOCTINENT CRIMINAL, DIJOURS A 24 DE DEHEMBRE 1620

En aquest any 1620, nomenà lo virey, per lloctinent criminal de València, a Nadal Fuster, corredor de orella, que en anys pasats —dilluns, a 6 de febrer 1604, *pro ut supra*— li havien clavat la mà en la plaça de la Seu per haver pegat una galtada a un capellà en la comèdia.²¹⁷⁸ (*Vide infra*, foli 377v)

¶^{350r} Aquest²¹⁷⁹ Nadal Fuster, corredor de orella, al principi del seu lloctinettage —per lo que li paregué— [tancà]²¹⁸⁰ a un fill de Morales, lo corredor de la Cort de la Governació, y per bé que lo pare de dit fadrí li pregà no'l volgué traure. Y vent Morales açò, posà una denunciació criminal contra dit Fuster, dient que era estat home afrontat en la plaça de la Seu y clavada la mà en aquella ab cadafals públich, per haver pegat una galtada a un capellà en la comèdia.

Posaren-s'i molts cavallers per mig, perquè dit procés no pasàs avant. Y axí va traure lo lloctinent a son fill de la presó y no's pasà avant. Que per cert, lo fisch, per sa obligació y offici, ho havia de fer pasar lo procés y causa.

Y'l soterraren en Sent Juan del Mercat, dia de Nadal, al dit Nadal Fuster.

1.899.

MORTS DE SENT MARTÍ EN LO OFFICI

Dimecres,²¹⁸¹ a 23 de dehembre 1620, celebraren a la vesprada, en Sent Martí, vespres de morts. Y'ls tres nocturns de morts y *laudes*,²¹⁸² que són quatre, per quatre aniversaris que havien, dos dits y dos per dir.

Y dilluns, a 28 de dit, dia dels sants Innocents, a la vesprada digueren axí mateix vespres de morts, y'ls nocturns tres y les laudes; per quatre aniversaris que se havien de celebrar. Y alguns dies, ans de les semanas, no y avia que celebrar. Déu sia lloat —*In secula seculorum. Amén*— essent racional lo reverent Sentapau.

¶²¹⁷⁷ Mossén Porcar es refereix a la victòria, a la Muntanya Blanca, de l'exèrcit de l'emperador Ferran II contra el txecs revoltats —gran part d'ells hussites— que s'oposaven a la seua elecció com a emperador i que tingué lloc el 8 de novembre de 1620. ¶²¹⁷⁸ Vegeu l'en-

trada 262. ¶²¹⁷⁹ Paràgraf que figura, com indica, al foli 377v. ¶²¹⁸⁰ Aquesta forma verbal és una de les possibilitats plausibles d'aquest context, tot i que també haguérem pogut posar «apresà» o «detingué». ¶²¹⁸¹ A l'interlineat, repetit: «Dimecres». ¶²¹⁸² A l'interlineat: «laudes».

1.900.

MÒNSTRUO UN GOS

Dimats a 29 de dehembre 1620, al matí, en lo mercat de València un home portava un gos mort, de més de un pam y mig, planjat de pardo y blanch, ab un cap, huyt peus, dos cohes y dos natures: de mascle y femella. Que era cosa de admirar y veure tal mònstruo.

1.901.

VESPRES, NOCTUR[N] Y MATINES SOLEMNES

Dit dia de dimats, en Sent Martí, a vespres y hagué vespres y un nocturn de mort, y matines solemnes reduhides. Cosa rara,²¹⁸³ vista en Sent Martí!

1.902.

PISTOLADES UNS STUDIANTS

Dijous, a 31 de dehembre 1620, a les tres hores de la vesprada, en lo carrer de la Nau, dos studiants —lo hu dit Mançano, fill de Mançano, notari, y lo altre de fill de Llopis, çapater²¹⁸⁴ de les Pujades—; lo Mançano desparà una pistola al Llopis y l'errà, y lo Llopis tirà-li una altra y li pegà al Mançano en los pits, y-l matà.

Y lo Mançano portava altre germà, y aquest, vent a son germà en terra, arremeté ab un punyal al Llopis y li pegà en lo cap de punyalades. Y lo Llopis tirà altra pistolada ad aquest Mansano y l'errà. Y portaren al mort al col·legi dit de Rodrigues. *Laudetur Christus.*

1.903.

MORÍ DON ALONSO REBOLLEDO²¹⁸⁵

Vingué nova de Madrid que hallí era mort don Alonso Rebolledo, señor de Eslida.

1.904.

CONTE EXTRAORDINARI Y CAS

Los darrers dies de l'any 1620.

^{350v} Los²¹⁸⁶ darrers dies de l'any 1620 *eo* en la semana darrera de dit any, aconegué un cas extraordinari a N. Bolada, botiguer de llens, davant del forn de la Porta Nova. Que

¶²¹⁸³ Al manuscrit: «raro». ¶²¹⁸⁴ Al manuscrit: «capater».

¶²¹⁸⁵ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶²¹⁸⁶ Text escrit al foli 350v i 351r, després de l'entrada 1.905.

anaren a la sua botiga dos dones, y la una portava com una criatura que mamava als braços, com si fóra criada de l'altra. Y feren tallar llens, y dien en vàlua de quaranta lliures. Y la que's fia la señora posà la mà com qui traÿa la bolsa y féu com que la y havien tallada,²¹⁸⁷ y fent grans admiracions. En continent va traure una clau del clauer y donà-la a la criada, y li dix que en tal part de un scriptori o caxa trobaria diners, que'ls y portàs. Y ella prengué la criatura y se la posà als pits y fia com qui li donava a mamar, y la portava molt ben adresada de roba. Y estant d'esta manera aguardant bona estona, estava com acongoxada de que no tornava la criada. Y lo dit Bolada la conortava, y ella, ab més basques li dia: «Ay, Señor, que estich a recel que esta criada a pochos dies que la tinch y estich ab ànsia no'm fasa alguna traÿció, y cert que voldria anar a veure perquè's tarda. Y axí dexaré la criatura, puix que dorm, y anirà a veure lo que fa.»

De manera que accomodà damunt un ¶^{351r} taulell, ben atapada, y se n'anà.

Tardant tant la tornada, y la criatura no's despertava, espantàs dit Bolada com tant dormia; regonegué la criatura ben endrapada, y trobà que era carabaça, y no lo que pretenia. Açò és ettsétera.

Y contant aquest fet en lo chor de Sent Juan del Mercat, dix mosén Sanchis, beneficiat en dita església, que un consemblant cas aconegué al costat de sa casa. Que estava en la Almesqueria, davant de la Mercé, a la muller de Gil Garcia, que llavors venia calses de agulla de llana, que llavors se ussaven molt més que hara, auria molts anys. Y que restà dita calcetera prou escorreguda del semblant fet.

ANY 1621

Aquest any fon molt abundant de forment, seda, fruyta, qual jamés se ha vist, contra tota pronosticació.

GINER

1.905.

RINYES: LO CONTE DE ALAQUÀS Y DON GINER DE PERELLÓS

Dimats a 5 de giner 1621, a la vesprada, en la plaça de la Seu renyeren lo conte de Alaquàs y don Giner de Perellós.²¹⁸⁸ Y s'i posaren cavallers de per mig ettsétera. Y don Giner de Perellós li fia moltes humiliacions al conte de Alaquàs, respectant-lo com a pare. Y axí u dia.

¶²¹⁸⁷ Un furt de carrer, que era un dels procediments més habituals aleshores per a cometre un robatori.

¶²¹⁸⁸ Segons els Vich: «...fue la ocasión un Beneficio que, por ser entre ambos Patronos, quisieron proveher al mismo tiempo». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 35.

1.906.

En estos dies, les monges de Madalenes obriren una porta al mercat, que està al costat de l'altar major.²¹⁸⁹

1.907.

REDEMPТОRS

Diumenge, a 10 de giner 1621, vingueren los redemptors de catius de Argel, de la Orde del Remey y de la Mercé, y portaren moltíssims catius.

Y dimats, a 12 de dit, predicaren los redemptors la gran multitud que y à de catius en Alger. Y lo mal tractament que·ls fan y lo gran preu de cada hu demanen.

Déu, per sa infinita bondad, se apiade de nosaltres y <no> castigue a qui és causa, y als qui impedixen no sia ya conquistat.²¹⁹⁰

1.908.

CREUADA

Dilluns, a 18 de giner 1621, al matí, plovent, feren la crida de la santa Creuada, que entraria dimats, a 19 de dit, y·s publicaria a 20 de dit, dia de sent Sebastià. Y la processó no yxqué de la Seu, per los fanchs que y havia.

1.909.

BISBE DE LEYDA, PERO ANTONIO SERRA

Dilluns, a 25 de giner, a la vesprada vingué lo billet de sa magestad del bisbat de Leyda al vicari general Pero Anton Serra. Y acceptà lo parabién de tots. Y dimecres, a 2 de de-hembre 1620, començà a venir ya dita nova. Y ara se·s adverada. ¶^{351v}

1.910.

MORT DE FRARE SALON. Y DIMECRES, A 26 DE GINER 1622, LI FEREN LES HONRRES EN LO STUDI²¹⁹¹

Dilluns, a 25 de giner 1621, a les nou hores del matí morí lo egregi doctor y cathedràtich de Theologia en la Universitat de València, fray Miquel Berthomeu Salon,²¹⁹² de la Orde de Sent Augustí. Morí en lo monastir dels Socors, fora los murs de València, y·l soterraren a l'endemà, casi a les onse hores, ab grandíssim concurs de gent principalíssima.

¶²¹⁸⁹ Entrada escrita, tota, al marge dret. ¶²¹⁹⁰ Alger.

¶²¹⁹¹ Al marge esquerre, davall del títol, senyal de pro-

va de ploma. ¶²¹⁹² Vegeu la nota 746, sobre fra Miquel Bertomeu Salon (València, 1558-València, 1621).

Dix la missa lo canonge Bellmont y predicà lo doctor Pastor, fill del que era procurador fiscal del rey, y fonch rector de la vila de Algemesí. Morí dit señor: mort natural, sens accidents alguns, sinó decrepita naturalea. Dien que pasava de noranta anys. *Requiescat in pace. Amén.*

1.911.

VENGUDA DEL CANONGE BALAGUER

Estos dies vingué de Roma lo canonge Balaguer y dexà en sa casa parada a micer Tronchoni, *qui valentie fecerat uxoricidium.*

1.912.

NON GAUDERE PUJADES²¹⁹³

Y estos dies declararen *non guadere* Jacinto Pujades de la corona. Y a 12 de octubre es declarà no valer-li la Almoyna.

1.913.

MORT DEL PAPA PAULO QUINT²¹⁹⁴

Dimecres, a 27 de dit, dien que era mort lo papa Paulo V.

FEBRER

1.914.

MORT DE PERE QUEBEDO, DE EDAD DE MÉS 136 AÑYS

Dimecres, a 3 de febrer 1621, dia de sent Blay, soterraren en Sent Francés, ab missa de cos present, a Pere Quebedo, velluter; home que en temps de la Germania ceny[i]a espasa y va arremetre a un cavaller prop de Sent Martí, y'l va traure de Sent Martí dels Cabelos.²¹⁹⁵ Y dient lo cavaller que miràs que era cavaller, li dix dit Quebedo que era tan bo com ell.

Segons lo fet y la edad de dit Quebedo, pasaria de cent trenta-sis añys, ans més que menys, perquè la Germania fonch en lo any 1519 quant començà. Y ya portava espasa Quebedo y féu lo que féu ab lo cavaller se ha de creure que tendria, *illo tunch*, díhuyt a denou anys.

¶ ²¹⁹³ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ²¹⁹⁴ Alessandro Ludovisi –Pau Vè– va ser papa de

Roma els anys 1621–1623. ¶ ²¹⁹⁵ A l'interlineat: «dels Cabelos».

Y dimecres, a 20 de nohembre 1619, a migjorn lo combregaren, ¶^{352r} al dit Pere Quebedo, y'l pernoliaren ab tots sos sentits y recorts, salvo que de tant vell estava seÿt en una cadira, que si no'l menechaven no's menechava.

Y aprés, en lo mes de abril, aña 1620, en la semana sancta lo combregaren. *Requiescat in pace.*

1.915.

MORT DE DON JAUME FERRER, GOVERNADOR²¹⁹⁶

Divendres, a 5 de febrer 1621, morí don Jaume Ferrer, portantveus de general governador. Y a l'endemà disapte, a 6 de dit, tocà la Seu general. *Requiescat in pace.*

1.916.

MORT DE UN HOME EN LA TORRE

Dit dia de divendres, a 5 de febrer 1621, a la vesprada pujà a la Torre un jove a veure un altre que estava pres en los ginneus²¹⁹⁷ y li pegaren de punyalades y'l mataren. Y a l'endemà lo portaven per València [els de la confraria de] Nostra Señora dels Desamparats. *Requiescat in pace.*

1.917.

MORT DE VICENT SANCHIS, NOTARI²¹⁹⁸

Dit dia de divendres, a michanit, morí Vicent Sanchis, notari, persona de grandíssim ser y propòsit, y que a tots era gran patró y de consell. Y ell morí sens fer testament. Estava de casa a l'altre cantó de casa lo regent Frígola.

1.918.

SEPELIO DE DON JAUME FERRER

Diumenge, a 7 de febrer 1621, a les onse hores soterràrem en la Seu, en la capella de sent Miquel, al sobredit don Jaume Ferrer, vestit en lo hàbit blanch de sent Jaume y espueles daurades, y botes blanques y spasa y daga daurada. Portaven-lo los cavallers més principals, vestits del mateix hàbit, y la cavalleria de València en acompanyament. Anaven al soterrar tots los canonges y totes les demés parròchies, com és costum, ab huyt

¶²¹⁹⁶ Al marge esquerre, prova de ploma.

¶²¹⁹⁷ Les «ginneus» eren presons que hi havia a la part alta de la casa de la vila de València.

¶²¹⁹⁸ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Vicente Sanchis», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 318.

capellans. Fonch sinch voltes virey de València. Anava en²¹⁹⁹ ¶^{352v} lloch de bisbe, per a dir missa, lo degà Frígola, perquè may ha permés lo señor archebisbe que ningú dels seus bisbes de gràcia exercitassen lo pontifical en semblants actes. Anava lo señor virey acompanyant a don Lluís Ferrer,²²⁰⁰ fill del mort; après anava lo fill del comte de Sinarques, nét del mort; après anava engramallat don Pedro d'Íxer, casat ab la filla del comte de Sinarques, néta del mort. Dix-se la missa en lo altar mayor de la Seu, per ser persona que u mereixia, lo mort.

1.919.

PROCESSÓ DE SENT VICENT MARTRE

Diumenge, a 7 de febrer 1621, *dominica in septuagesima*, a la vesprada feren la processó acostumada de sent Vicent martre, perquè los fanchs no havien donat lloch.

1.920.

ESGLÉSIA DE SENT MARTÍ. Y DIMATS, A 7 DE JULIOL 1620, ÉS QUANT LA COMENÇAREN A REPICAR (*Ut supra*, foli 337)²²⁰¹

Disapte, a 20 de febrer 1621, a la nit acabaren mestre Lleonart y mestre Abril, pedrapiquers, a repicar y enblanquir la església de Sent Martí. Y diumenge següent, *in quinquagesima* y tercer de dit mes, se celebrà en lo altar major la festa de la Minerva per Pere Torres, que tenia dita messada. Y predicà lo predicador de la Quaresma, de la Orde de Predicadors, dit frare Savallà.

Y estos tres dies y hagué grans festes —en los en avent dinats—²²⁰² en Sent Martí, estan patent lo santíssim Sacrament.

1.921.

PENJAREN UNA DONA QUE MATÀ SA FILLA

Dilluns, a 22 de febrer, penjaren una dona²²⁰³ que, a moços y a pesichs, matà una filla sehua de poca edad.

1.922.

MORT DEL PAPA PAULO QUINT²²⁰⁴

Dit dia y hagué nova en València que lo papa Paulo V era mort a 27 de giner, dit any 1621, a les tres hores de la vesprada. ¶^{353r}

¶²¹⁹⁹ La resta del text de l'entrada, després de la 1919, al foli 352v. ¶²²⁰⁰ Vegeu la nota 538, sobre aquest noble valencià. ¶²²⁰¹ Al marge esquerre, dalt del títol. ¶²²⁰² És a dir, per la vesprada. ¶²²⁰³ Segons els Vich es

tractaria de: «...*Magdalena Sánchez, porque avia muerto a otra muger. Y dicen se le havia comido el ombligo*». Vegeu en *Dietario Valenciano...*, *op. cit.*, p. 38. ¶²²⁰⁴ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

1.923.

DESASTRE DE UN CARRO QUE CAYGUÉ EN UNA SÉQUIA, PROP JESÚS²²⁰⁵

Dimats, a 23 de febrer, a les quatre hores de la vesprada, anant nou persones en un carro de Ciprià Gonzales —carreter de la Sanch—²²⁰⁶ a Alzira, pasat Jesús,²²⁰⁷ [en] un pont se trabucà lo carro y s'offegaren set persones dins la séquia. Y, entre altres, un frare de Jesús que anava, segons dien, a predicar la Quaresma a Alzira. Y entre aquells una dona ab dos gichs, y ella prenyada. *Requiscat in pace.*

1.924.

DIA DE QUARESMA

Dimecres, a 24 de febrer 1621, dia de sent Mathia y primer dia de Quaresma, y dimats, dia de Carnestoltes, fonch dejuni.

1.925.

MORT DE DON VALERIAN BOÏL Y SA MULLER, DOÑA LLUÏSA SERVATA. MORT DE LA MARE DE MOSÉN JOACHIM CIFFRE, BENEFICIAT EN SENT MARTÍ

Divendres, a 26 de febrer 1621, al matí soterraren en Predicadors a don Valerian Boïl, señor del lloch de Masamagrell. Morí en una casa llogada, que era de mosén Santacrús, beneficiat de la Seu de València,²²⁰⁸ enfront la Soledad Vella. Y a les quatre hores de la vesprada, dit dia, pernoliaren a sa muller, que estava en uns studis de don Baltazar de Monpalau, prop Sent Agostí. Y morí lo endemà, que fonch disapte, a les tres hores de la vesprada. La soterraren en Senta Catalina martre, en una capella de l'Ecce Homo, ab intervenció de la parròchia de Senta Catalina y Sent Andreu y Sent Martí.

Y a les quatre hores de dita vesprada soterraren a la mare de mosén Ciffre, beneficiat de Sant Martí, en lo vas vell dels Preveres de Sent Martí. Y morí en lo carrer de les Barques, parròchia de Sent Andreu. Y anà lo clero de Sent Martí general gratis, com és costum a pares y mares de beneficiats. Y per ser dit beneficiat persona que se li devia tota amistat y bona correspondència. ||^{353v}

1.926.

PER LA PAU EN SENT MARTÍ

Diumenge, a 28 de febrer 1621, en Sent Martí y hagué certes diferències entre lo obrer mayor y don Juan de Castellví, portantveus de General governador, sobre a qui primer se havia de donar a besar la pau.

¶²²⁰⁵ Del monestir de Jesús. ¶²²⁰⁶ Ben possiblement del carrer de la Sang. ¶²²⁰⁷ El convent de Jesús.

¶²²⁰⁸ El 1617, la Seu comptava amb 7 dignitats, 24 canonges i 219 beneficiats.

Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., pp. 119-120.

Y consultat ab lo rector, dix que no's donàs a ningú. Y axí no's donà a ningú fins tant fos consultat lo ordinari. Y lo señor archebisbe, estant en lo lloch de Torrent, fonch consultat.

Y dimecres, a 3 de març, fonch respost que's donàs primer al governador. Sobre açò és de advertir que, en Sent Martí, totstemp que'ls señors jurats han vengut, y lo governador, sempre han donat la pau primer al governador y après als jurats.

Y en un *motu proprio* de Pio V,²²⁰⁹ que està en los principis dels misals, en lo que mana que la pau la abaxe al chor un dels accòlits.

1.927.

FONAMENTS DE SENT MARTÍ

Disapte enans, que fonch a 27 de febrer 1621, comencaren a regonèxer los fonaments de la església de Sent Martí a la part de la placeta. Y dimecres, a 3 de mars següent, cavaren fins a vint-y-un pam, y encara estaven més fondos. Y trahien aygua y no afondaren més.²²¹⁰ ||^{354r}

MARS

1.928.

ÓRDENS

Disapte, a 6 de març 1621, celebrà órdens en lo monastir de Sent Christòphol lo reverendíssim señor don Thomàs d'Espinosa.

1.929.

PERCASOS A UN BENEFICIAT, CONTRA LO ACCOSTUMAT. GASPAR PUJADES

Diumenge, a 7 de març 1621, acabades vespres, tingué lo clero de Sent Martí [capítol] sobre la admissió de percasos²²¹¹ de mosén Gaspar Pujades, successor en lo benifet de mosén Gabriel Franch, per permuta que lo dia enans se havia ordenat de Epístola, y per ser criat del señor vicari general Pere Antoni Serra, elet bisbe de Lleyda. Lo rector y altres votaren que no's guardàs la orde antiga del clero, que servís en lo chor tres dies, sinó que l'examinàs lo cabiscol, y que, en continent, entràs a residir. Que és contra la intenció de la Sýnodo y orde ya ussat en dit clero.

¶ ²²⁰⁹ Antonio Ghislieri –Pius V– papa de Roma entre 1566-1572. ¶ ²²¹⁰ Després hi ha escrit: «Di-
sapte a 6» i 10 cm en blanc fins al final del foli. ¶ ²²¹¹ Rendes o emoluments dels antics beneficiats.

1.930.

NOMINACIÓ DE PAPA

Diumenge, a 7 de dit, vingué nova com lo il·lustre archebisbe de Bolònia, cardenal, era elet en papa y's nomenava Gregori Quinse. Y que sols durà la electió dèset hores.

1.931.

ENTRADA DE LA SABOYANA

Dijous, a 18 de mars 1621, a la vesprada entrà en València una filla del duch de Mòdena²²¹² y filla de la muller del duch de Saboya, germana del nostre rey Felip 3. Y lo señor virey anava acompanyant-la en la llitera, a la mà esquerra, y ell ben adrebat ab son cavall. Y era dona no molt bonica, de poca edad. Y dien que per ella se havien mogut les guerres entre Saboya y Espanya y costà moltes vides de grans señors. Passecharen-la per València ab la cavalleria y jurats, y aposentà en lo Real. Y disapte, ¶^{354v} a 20 de dit, a les nou hores del matí se n'anà a Castella. *Dominus dirigat.*

1.932.

PROCESSÓ PRO SALUTE REGIS

Dilluns, a 29 de març, a les deu hores de la nit pernoliaren al señor rey y li feren fer, en continent, testament. Y al de matí, dimats a 30 de dit, lo pernoliaren.

Y morí dimats,²²¹³ a 30 de març 1621, a les quatre hores de la vesprada. Y per enpaliar feren tots los disfraços que han fet, perquè axí com reberen la nova de la malaltia ya era mort.

Y dijous, lo primer de abril 1621, a les huyt hores de la nit se ajustaren tots los braços y anaren a la Seu y obriren lo sant Sagrament. Y estigué en totes les parròchies ubert aquella nit, y lo divendres en la nit, fins a les huyt hores de la nit, que'l tancaren.

Y divendres, que fonch dia de sent Francisco de Paula, feren gran processó a Sent Sebastià a les deu hores del matí. Y anaren per lo portal de Quart, y feren una estació y tornaren per lo portal del Coxo. Y per no pasar per lo carrer de Conills, pasaren per davant de Sent Joan a la Llonja Nova y porta Nova y carrer d'En Bou, Corregeria, Brodadors y al Campanar. Anaven en la processó lo señor virey, enmig de dos jurats, y lo governador, don Jaume Sorell, y entre los segons jurats, y ab los tercers lo bal·le,²²¹⁴ don Vel·lerix Caroç. Y lo señor archebisbe anava de pontifical vestit, ab dos assistents y diachha y subdiachha, y davant un domer ab la figura de nostra Señora.

¶²²¹² La infanta de Mòdena, Laura d'Este (1594-1630), filla dels ducs de Mòdena: Cèsar d'Este (1561-1628) i Virgínia de Mèdici (1568-1615). ¶²²¹³ Des de: «Y morí

dimats...» fins a «malaltia, ya era mort», escrit al marge esquerre. ¶²²¹⁴ Batle, que apareix també escrit «bal·le», com ara en les entrades 1.491 i 1.944.

Y lo dia enans era vengut lo señor archebisbe ¶^{355r} de Sogorb, de vissitar al duch, per un casament que havia fet un fill ab la filla del conde de Arcos. Y aquest dia, en Sent Sebastià, es parlaren lo señor virey y lo señor archebisbe, que segons dien havia molts temps que no s'havien vist, ni parlat.

Y aquest mateix divendres manaren que sis parròchies, ab sis monastirs, anasen en processó a l'altar major dient la lletania per la salud del rey.

Y diumenge, a 4 de abril, en avent dinat, feren altra solemne processó a Sant Salvador. Y anaven de la mateixa manera dits señors.

Y disapte enans, a 3, vingué mandato que a les huyt hores de la nit tancasen lo santíssim Sacrament y que no l'obrisen més fins tant altre orde tinguesen.

Y que diumenge, a 4 de abril següent, *dominica in ramis*, ans de l'offici diguesen una missa cantada *pro salute regis*. Y axí es digué en Sent Martí.

1.933.

MORT DE MOSÉN MAJENCH

Dimats, a 30 de mars²²¹⁵ 1621, a prima nit entraren en casa de mosén Machench, prevere -que estava de casa al carrer de Paraís-, a nom de que mosén Vicent Ferrer, vicari de Sent Martí, que era gran amich de dit Machench, li havia pres un mal repentí, que l'enviava a cridar. Lo bon señor els obrí la porta a dos hòmens, y li posaren dos pistoles als pits, que li donasen los diners que tenia. Lo bon señor, esglayat; la ama que tenia començà a cridar, y llavors aporrecharen la ama. Se n'yxqueren sens fer efecte algú. Y dit señor, sobre lo esglay, sopà y li prengué propèxia y morí. Y'l soterraren en lo vas dels Capellans de Sent Andreu divendres, a 2 de abril 1621. ¶^{355v}

ABRIL²²¹⁶

1.934.

MORT DEL REY FELIP 3, A 31 DE MARÇ, DIMECRES, 1621, A LES NOU HORES Y MIGA DEL DIA

Dimecres, a 31 de març 1621, a les quatre hores de la vesprada morí²²¹⁷ lo señor rey don Felip 3. Y dilluns, a 29 de dit, a les deu de la nit lo combregaren y feren fer testament y l²²¹⁸ pernoliaren. Y lo divendres,²²¹⁹ a dos de abril, a miganyit, lo portaren a l'Escurial.

¶^{355v} Divendres, a 2 de abril 1621, se mudà na Aparísia, y sa filla Lluïsa, de casa. Vega, divendres, a 20 de agost 1621.²²²⁰

¶²²¹⁵ A la línia, ratllat: «abril»; a l'interlineat: «mars».

¶²²¹⁶ El nom de dit mes hauria d'anar després de l'entrada 1.927.

¶²²¹⁷ A la línia, ratllats, un mot il·legible i «abril».

¶²²¹⁸ Ratllat, a la línia, «lo dimats de matí lo pernoliaren»; a l'interlineat, «pernoliaren».

¶²²¹⁹ Ratllat: «dijous lo primer». ¶²²²⁰ Dues línies al marge dret, emmarcades en tres caselles.

1.935.

MANDATO DEL VICARI GENERAL SOBRE LA SALUD DEL REY, YA MORT

Dilluns sanct, a 5 de abril 1621. (*Vide infra*)²²²¹

Dimats, a 6 de abril 1621, vingué un mandato del señor Pere Antoni Serra, oficial y vicari general, elet bisbe de Lleyda. Manà a totes les parròchies que, acabats los officis, diguesen una lletania sens tenir lo santíssim Sacrament ubert. Essent com se sabia que estava en encubert, que ya era mort.

Y a les quatre hores anaren totes les parròchies en processó y feren una processó general de aquelles per dins la Seu. Y dos hores abans se n'anà lo señor reverendíssim archebisbe a Torrent, havent estat des que vingué de Sogorb, des del dia de sent Francisco de Paula, en lo seu palàcio.

1.936.

JURAMENT DE NOU VIREY, EN LLOCH DEL PRÍNCEP FELIP 4

Dimecres sant, a 7 de abril 1621, anà lo señor virey a la Seu, a les sis hores de la vesprada, acabat los fasos,²²²² ab la sua carroça ordinària de sis cavalls, y entrà per la porta del Foçaret. Y los jurats, vestits ab ses cotes de vellut, lo aguardaven. Y lo bal·le li prengué lo jurament de nova confirmació de virey. Y se'n tornà ab la dita carroça per lo Almodí y Temple. Y acompanyaven-lo dos o tres carros, per la mort del dit rey, y per lo nou Felip 4, príncep no jurat encara.²²²³ ¶^{356r}

1.937.

CHRISMA

Dijous sanct, a 8 de abril 1621, conegrà la chrisma en la Seu de València lo reverendíssim señor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos, per lo reverendíssim y il·lustríssim señor fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València, que estava en Torrent.

1.938.

CRIDA SOBRE LES VAJETES

Divendres sanct, a 9 de abril 1621, a la vesprada féu crida la Real Audiència que, a pena de cinquanta lliures, ningun botiguer amagàs vajetes.

¶²²²¹ El signe en qüestió és una creueta sobre un cercle; tot i això no hi ha text posterior. ¶²²²² A la línia, ratllat: «entrà per la porta del»; a l'interlineat: «a les sis de la vesprada, acabats los fasos». Vegeu nota 88, entrada 24. ¶²²²³ El dietari dels Vich recull la protesta dels jurats per no estar present el nou rei, perquè era contra-

fur, en el jurament: «*Miércoles, a 7 de la noche, se publicó la muerte del rey y juraron la ciudad y el reyno al marqués de Távara Virrey, después de jurar al príncipe D. Felipe 4 por rey y señor natural. Protestando no les fuessen perjudicados sus fueros, por no haverse hallado presente la misma persona real*». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 43.

1.939.

CRIDA SOBRE LO PREU DE AQUELLES

Disapte sanct, a 10 de abril 1621, tornaren a fer crida que donarien un real més, per alna, de les vajetes, sols²²²⁴ no'n faltasen.

1.940.

CRIDA SOBRE LA MORT DEL SEÑOR REY Y OBSÈQUIES DE AQUELL

Diumenge, a 11 de abril 1621, dia de Paschua de Resurrecció, a les huyt hores de la nit, tocases les oracions de les Ànimes, féu senyal lo symbolet de la Seu prop de un quart de hora, tres voltes. Y cada vegada lo dit interval·lo.

Y après tocaren les morlanes un toch molt trist, y altres tres vegades, y cada vegada, prop de un quart de hora. Y lo darrer tranch fonch ya tocases les nou hores.

Y feren la verba de la mort de nostre Señor, <si> segons se féu en lo any 1598, disapte, a 26 de setembre, vespra dels gloriosos metges sent Cosme y sent Damià. (*pro ut supra*, en dit calendari, foli 19)

Y cada dia a l'alba y a les oracions de les Ànimes, y a migjorn,²²²⁵ tocava general a mort la Seu, y molts monastirs.

1.941.

ANADA DEL MARQUÉS DE AYTONA A MADRID. Y FERIAT DIMECRES A 14, DIJOURS A 15, DIVENDRES A 16, DISAPTE A 17, DIMARTS A 20 DE ABRIL

Dilluns, a 12 de abril 1621, segon dia de Pascua, a migjorn se n'anà a Madrid²²²⁶ lo marqués de Aytona, perquè dien que havia rebut una carta de Madrid,²²²⁷ del comte de Benavent, que anàs en continent. Y dien que estava en presó lo duch de Ossuna, y altres coses noves que havia fet lo nou rey.

Y foren feries de a 14, tercer dia de Pascua, fins a dimats a 20 de abril, endemà de sent Vicent Ferrer y dia de capell ardent. ¶^{356v}

1.942.

FURT DEL LLOCH DE SILLA DEL SANTÍSSIM SACRAMENT

Dimecres, a 14 de abril 1621,²²²⁸ a la nit en lo lloch de Silla han furtat la caxeta del sant Sacrament y lo vericle, a hon estava la forma del santíssim Sacrament. Y han dexat damunt dels corporals les formes, y se han portat lo argent.

¶²²²⁴ Per a que no en mancassen. ¶²²²⁵ A l'interlineat.

¶²²²⁶ Al text: «Madril». ¶²²²⁷ Ítem. ¶²²²⁸ Segon el *Llibre*

de Memòries..., *op. cit.*, p. 1079, aquest dia hi hagué altercat en l'estament militar.

MEMÒRIA DE LA ESCURÀ DE LA SÉQUIA MARE

1.943.

ESCURÀ

Dilluns sanct, a V de abril 1621, comencaren a escurar la séquia mare del carrer, la part que va devés lo Temple, ab tres hòmens. Y dimecres, a 24 de dehembre 1614, la escuraren altra vegada.

Y feren manament, dimecres de Passió, que contàvem a 31 de març, dit any 1621, a instància del mustaçaf, que dins tres dies escurasen los enfronts cascú de sa casa, essent vehedors Geroni Negret y Martí Barona, obrers de vila, y mustaçaf Lluch Navarro. Y acabaren la escurà dimecres, a 21 de abril 1621.

Y arribà esta vegada [a] obrir lo carrer fins pasat lo rastell, que està més amunt del mig carrer de la Xerea, prop de casa lo Pare de Òrfens. Y'n paguí, a ma part, nou sous y mig.

Altra se'n féu dimecres, a 24 de dehembre 1614, essent²²²⁹ Juan Blasco y Vicent Arboleda, obrers de vila, vehedors del mustaçaf. Y de ma part ne paguí onse sous y mig. Altra se'n féu en lo any 1625, en juliol, y paguí 17 sous; vehedor, Altabert.

1.944.

Dilluns, a 19 de abril 1621,²²³⁰ dia del patró nostre sent Vicent Ferrer, al matí anaren los oficials de la ciutat, excepto los jurats, a convocar al señor virey a la remembrança de la mort del dit señor rey, que's faria dimats, lo dia següent, en la Seu, al matí. Y lo mateix feren la²²³¹ Audiència, governadors, batle y les confraries. [La] de²²³² sent Jaume fonch la primera, a la una hora, y après Nostra Señora de la Seu, y les demés al palàcio del señor virey.

Y²²³³ no volia que s'obris la porta gran de palàcio, sinó que descavalcasen a la porta y entrasen per lo postich. Y com Geroni Bayarri, que hallí anava per la ciutat²²³⁴ y sabia lo que havia de fer, féu sos protests; de tal manera que tingué per bé lo virey de fer obrir-los la porta y que entrasen. Y axí entraren.

1.945.

OBSÈQUIES DEL SEÑOR REY.²²³⁵ FOREN DIES FERIATS: DIMECRES A 14, DIJOURS A 15, DIVENDRES A 16, DISPATE A 17, DIMARTS A 20, DIMECRES A 21

Dimats, a 20 de abril 1621,²²³⁶ feren lo capell ardent en la Seu ab grandíssima magestat y pompa, y havia llums [...].²²³⁷ Los jurats aguardaren al virey en la Seu, acompanyats del

¶ ²²²⁹ A la línia, ratllat: «Geroni Negret». ¶ ²²³⁰ Va ser la vespra del capell ardent per a les honres del rei difunt. Vegeu *Llibre de Memòries...*, op. cit., p. 1081.

¶ ²²³¹ Al text: «lo». ¶ ²²³² Ratllat: «Nostra Señora».

¶ ²²³³ Des de «Y no volia...» fins a «...Bayarri que

allí...», al marge esquerre, i la resta de l'entrada al final. ¶ ²²³⁴ En representació de la ciutat de València.

¶ ²²³⁵ Davall del títol, sanefa d'atenció. ¶ ²²³⁶ Per aquest dia, vegeu també en el *Llibre de Memòries...*, op. cit., pp.

1085-1090. ¶ ²²³⁷ Espai en blanc.

governador y lo batle, seÿts dins la capella Mayor. Y, en lo entretant, digueren los cantors de la Seu la lletania en lo chor ab molta grandesa. Y vingué lo virey, acompanyat de molts cavallers y titulats, aguazils, Audiència, y començaren la missa de *Requiem*, la qual dix lo degà Frígola ab los diaches ordinaris de la Seu.

Aprés, acabada la missa, predicà lo pavorde Rocafull²²³⁸ les honrres del rey en llengua castellana. Aprés yxqué de la sagrestia lo il·lustríssim y reverendíssim monseñor archebisbe, vestit de pontifical, ab assitència dels reverendíssims señors don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos, y don N. Carvajal, bisbe de Coron, també vestits de pontifical, a saber és: ab camisos y estoles y pectorals ^{357v} y ab mitres blanques. Y lo il·lustríssim archebisbe ab sobrepellís y mitra negra. Y pucharen al cadafals o túmulo, a hon estava una tomba ab un drap de brocat damunt dos coxins de brocat, y damunt una corona y ab los quatre reys de armes. Y los cantors en lo chor entonaren *Subvenite sancti Dei occurrite angeli domini* ettsètera. Y lo il·lustríssim señor dix una oració. Aprés los dits cantors entonaren lo respons *Qui Lazarum resuscitasti* ettsètera ab *Requiem eternam*. Y don Thomas de Espinosa, bisbe de Marruecos, dix lo *Pater noster* y, en lo entretant, ab un salpaser, rodava la tomba dos vegades aspergint-lo.

Y fa advertir que lo degà Frígola, que havia dit la missa, estava seÿt a la mà dreta de la tomba, devés lo chor, ab un taburet y [l']archidiano, don Baltasar de Borja, a l'altra part de la tomba, seÿt axí mateix. Y a la mà dreta de la tomba, a la part de l'altar, estava seÿt don Thomàs d'Espinosa ab una cadira, sols, ab respallé. Y a la esquerra don N. Carvajal, bisbe de Coron, y²²³⁹ lo señor archebisbe, axí mateix seÿt, ab cadira de magestat, arimada a la columna esquerra del cadafals que venia a la part de la sagrestia. Y²²⁴⁰ ab assistents lo canonge de la Torre, a mà dreta, y, a la esquerra, lo canonge Belmont, aseÿts ab taburets.

Y quant don Thomàs de ^{358r} Espinosa, llevada la mitra, ab lo salpaser anava isopechant lo túmulo y après incensant,²²⁴¹ y pasava per davant los canonges *eo* dignitats, que estaven aseÿts en los taburets, ab ses capes negres, los fia humiliació, y els dits señors fien-li lo mateix.

Aprés féu lo mateix don N. Carvajal, bisbe de Coron: anant ab lo salpaser y encenser fia lo mateix. Accabant estos señors dos bisbes, yxqué don Baltazar de Borja, de hon estava seÿt, archidiano de Xàtiva, y ysopechà y encensà lo túmulo, y fia les matexes humiliacions als demés y a cada hù d'estos señors. Cantaven lo dit respons *Qui Lazarum resuscitasti*, y de allí, a hon estaven seÿts, alsaven-se en peus y hallí dien la oració y's tornaven a seure. Y lo mateix féu lo degà Frígola.

Y últimament cantaren lo últim respons los cantors en lo chor: *Libera me Domine deys*²²⁴² *inferni*. Y acabat ab lo *Requiem eternam*, lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, ab los dos dits dos assistents canonges, Torres y Belmont, féu les matexes cerimònies als bisbes y a les dos dignitats, de humiliacions. Y dix la oració y finí lo dit acte de remembrança.

Anaren a la remembrança totes les parròchies generals, y a cada capellà pagaren tres sous per dit acte. Y en Sent Martí no capsonaren²²⁴³ dits tres sous, sinó que a cascun capellà donaren 3 lliures.

¶ ²²³⁸ Vegeu la nota 1069 sobre el paborde Josep Rocafull.

¶ ²²³⁹ Ratllat: «anant don Thomàs de Es». ¶ ²²⁴⁰ Ratllat: «quan don Thomàs». ¶ ²²⁴¹ A l'interlineat: «après incensant».

¶ ²²⁴² Mot confús, quasi il·legible. ¶ ²²⁴³ Verb format a partir

del substantiu «capsou», terme que el *DCVB* defineix, en la seua primera accepció, com: «Quantitat o tant per cent que cobrava el procurador o el qui intervenia en la solució d'un negoci»; en el present cas, el que cobraven els eclesiàstics.

1.946.

MORT DEL RECTOR DE SENT BERTHOMEU

Dit dia de dimats, a 20 de abril 1621, a les quatre hores de la matinada morí lo doctor Sanmartín, rector que era de Sent Berthomeu.

1.947.

Dimecres, a 21 de abril 1621, la confraria de Sent Jaume féu andana per a l'endemà, a la remembransa de dit señor rey, mayordom de dita confraria. ¶^{358v}

1.948.

MORT DE DON MONTES, EN LA SEU

Dijous, a 22 de abril 1621, al matí soterraren a doña N. Montes y de Aguilar, a l'entrar per la porta del campanar de la Seu, en un atahüt. Y feren-li hallí una fosa y damunt ab una pedra. Per ço que dien que havia dexat vint-y-quatre mília ducats als canonges, per a que fesen hallí una sumptuosa portalada.

1.949.

ANADA DEL MARQUÉS DE MOYA ALS BANYS DE FORTUNA²²⁴⁴

Aquest dia, lo il·lustre señor marqués de Moya se n'anà als bañys de Fortuna, al terme de Oriola y Castella, per a convalèxer de cert accident, ab grandíssima magestat y gasto. Perquè portava doctor, confessor, barber y lo demés necessari per a son servici, ab grandíssim compliment com a tal señor. Déu li done la salud, com dit señor la desicha. Amén.²²⁴⁵ ¶^{359r}

1.950.

Tresllat de la carta que la magestad del señor nostre rey, Felip 3, envià als jurats de València:

En lo sobre escrit de la carta dia.

«El Rey.

Amados y fieles míos: miércoles, a 31 de março próximo pasado, fue Dios servido llevarse para sí al rey, mi señor y padre, que aya gloria, habiendo recibido todos los sacramentos de la Yglesia con su acostumbrada devoción. Y su fin ha sido tan cathólico y exemplar como su vida. Y mi

¶ ²²⁴⁴ Actualment un poble de Múrcia, on encara hi ha els banys.

¶ ²²⁴⁵ A partir d'ací i fins al final de la 358v, uns 10 cm en blanc.

sentimiento, como la pérdida de tal padre y señor, que las obligaciones naturales de hijo la accrescentó con muchos beneficios.

Doyos cuenta d'este successo para que lo sepáis, como es justo, y hagáis en essa ciudad la demonstración pública de lutos y sentimiento y honrras, tanto mayor que en semejantes casos se ha acostumbrado, quanto la ocasión presente lo es de todas las pasadas. Pidiendo a nuestro Señor su descanso eterno, y que mis acciones las ordene en su santo servicio y al bién universal de mis reynos y vasallos.

Y particularmente d'esse de Valencia, que yo tanto amo y estimo. Y entretanto que no ordeno otra cosa, y me desembaraço de algunas que es necessario assentar en estos reynos, antes de hyr a esse, é mandado al marqués de Tàvara que, en mi nombre, continúe el exercicio de mi lugarteniente y capitán general, y lo mismo los demás ministros y oficiales en sus officios, como lo han echo hasta aquí.

Ruego, y encargos, que les assistáys y acudáys en todo lo que fuere necesario, como lo havéys acostumbrado siempre, para que tanto mejor puedan cumplir con sus obligaciones, que yo procuraré ^{359v} desocuparme en la major brevedad que será possible para hyr a visitar esse mi reyno, por el amor que como rey y señor natural os tengo, y ha juraros juntamente vuestros fueros, leyes y privilegios,²²⁴⁶ los quales mando a mis ministros que os los guarden como es justo, y ha daros, como desseo, satisfacció en todo lo que fuere beneficio y accrescentamiento d'ese reyno, com lo merece vuestra innata fidelidad.

Dattum en Madrid, a 3 de abril 1621

Yo, el rey

Vidit, Roig vicecancellarius

Vidit, Comes thesauriss

Vidit, Pérez Manriques. R.

Vidit, don Francisco Castellví.²²⁴⁷ R.

Vidit, don Salvador Fontanet, R.

Vidit, Villar R.

Vilanueva, secretarius.»

Aquest señor rey, Felip tercer de Aragó y 4 de Castella, ha començat ha regnar a[b] molta rigor y justícia en Castella, y ha despertat aquí la vida²²⁴⁸ que son pare fia dormir. Déu lo guarde, etcètera. ^{360r}

1.951.

Altra carta que dit señor rey envyà als diputats de València. En lo sobre escrit de la carta dia:

«A los venerables nobles, amados nuestros, los diputados de la ciudad y reyno de Valencia.

El Rey.

Diputados:

Miércoles, a 31 del mes de março, proxime pasado, fue Dios servido llevarse para sí al rey, mi señor y padre, que aya gloria. Aviendo recebido todos los sacramentos de la Yglesia con su acos-

¶ ²²⁴⁶ Sembla que aquesta referència al jurament vulgar pal·liar el descontent que hi havia a València, per no haver jurat el nou rei els Furs i haver-ho fet el virrei en el seu lloc. ¶ ²²⁴⁷ Vegeu la nota 1327, sobre Francesc Castellví. ¶ ²²⁴⁸ Sembla que durant els primers anys del regnat de Felip IV, el jove monarca va despertar entre els seus súb-

dits bones expectatives. Una altra mostra d'aquesta actitud favorable la podem veure també en el gacetiller professional de la Cort, Andrés de Almansa y Mendoza, que escriurà: «*siglo de oro es para España el reinado del Rey, Felipe IV, prometiendo tan felices principios prósperos fines*». Vegeu J. S. ELLIOT: *El conde-duque de Olivares*, 1990, p. 121.

tumbrada devoción. Y su fin ha sido tan cathólico y exemplar como su vida, y mi sentimiento como la pérdida de tal padre y señor, que las obligaciones naturales de hijo las acrescentó con muchos beneficios.

Doyos cuenta d'este suceso para que lo sepáys, como es justo, y hagáys la demonstración pública de luto y honrras, tanto mayor que en semejanes casos se ha acostumbrado; quanto la ocasión presente lo es de todas las pasadas. Pidiendo a nuestro Señor su descanso eterno y que mis acciones las ordene a sus sancto servicio del bién universal de mis reynos y vasallos.

Y particularmente d'esse de Valencia, que yo tanto amo y estimo. Y entretanto que no ordeno otra cosa, y me desembarço de algunas que es necessario assentar en estos reynos, antes de yr a esse, he mandado al marqués de Tàvara que, en mi nombre, continúe el exercicio de mi lugartiniante y capitán general. Y lo mismo los demás ministros y oficiales en sus ^{360v} officios, como lo han echo hasta aquí.

Ruego, y encargoós, que les assistáys y acudáys en todo lo que fuere necessario, como lo havéys acostumbrado siempre, para que tanto mejor puedan cumplir con sus obligaciones, que yo procuraré desocuparme con la mayor brevedad que será posible para ir a vissitar esse mi reyno, por el amor que como rey y señor natural os tengo. Y a juraros juntamente vuestros fueros, leyes y privilegios (los quales mando a mis ministros que os guarden como es justo). Y a daros (como desseo) satisfacción en todo lo que fuere beneficio y acrescentamiento d'esse reyno, como lo merece vuestra innata fidelidad.

Dattum en Madrid a 3 de abril 1621

Yo el rey

Vilanueva, Secretarius

Vidit, Roig, vicecancellarius

Vidit, Comes, thesaurarius

Vidit, Pérez Manrriques. R.

Vidit, don Francisco Castellví. R.

Vidit, don Salvador Fontanet, R.

Vidit, Villar R. R.^{ta}» ^{361r}

1.952.

SERMÓ DEL SEÑOR ARCHEBISBE

Diumenge, a 25 de abril 1621, dia de sent March y segon après de Pascua de Ressurrectió, predicà al matí, en la Seu, lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València. Predicà en un cadafal que havia fet a la matexa peanya de la trona —que havia fet desfer a la part de la sagrestia— a hon és de costum predicar, fora de l'altar major, molt ben entoldat de vellut carmesí. Ab assistència de l'archidiano Tàpia y lo canonge don Leonardo de Borja, als costats, seýts ab unes cadires sens respallé y ab braços. Y la del perlat, cadira de magestat, y davant ab un tapet posat ab sos coxins y un llibre.

Predicà ab mitra y bàculo, y perquè dit señor estava molt indispost, dexà lo bàculo y predicà poch més de micha hora, ab tanta gràcia y eloqüència que pareixia ser sent Chrysòstomo. Dix la missa lo degà Frígola, ab assistents ordinaris de epistoler y evangelister. No y estigueren los jurats, ni virey, per no tenir alguns encontres, segons dien,

y evitar alguns escàndels; tot per millor. Y la missa fonch del Sperit Sant, y convocaren totes les creus de les parròchies, ab huyt capellans cascuna, y acabaren ans de les dotse hores. ¶^{361v}

1.953.

ANADA DELS JURATS AL REY

Dilluns, a 26 de abril 1621, en avent dinat²²⁴⁹ partiren dos jurats de València²²⁵⁰ per a donar lo pésame al rey de la mort de son pare. Anaren los jurats Francés Artés y Geroni Pavesi.²²⁵¹

1.954.

PRESÓ DE DON FRANCISCO ALBORNOZ, Y NO'S DIA SINÓ FRANCISCO SALINES, Y'L VAREN TRAURE

Dimarts, a 27 de abril 1621, a la vesprada posaren en la Torre a don Francisco Albornoz, criat de la boca del señor archebisbe. Y li llevaren la espasa y li lligaren en un mocador la mà los alguazils. Y dien perquè lo dia que predicà lo señor archebisbe en la Seu, y lo dia enans, anava ab alguns estudiants ab pistoles per a defensar lo sitial que havia fet posar lo señor archebisbe. Y lo virey féu-ne rebre secreta informació d'est fet.

Y dimecres, a 12 de maig,²²⁵² a les onse hores de la nit, manà lo virey que'l traquesen de la Torre y anà ab la comisió micer Reyauli.²²⁵³

1.955.

RINYES EN LO CAMÍ DEL GRAU

Divendres, a 30 de abril 1621, a migjorn se escopetecharen Salvador Mir y Rodrigo,²²⁵⁴ llauradors del camí del Grau, per la repartició de la aygua per a regar.

1.956.

RINYES ENTRE GIL SERRA Y NAVARRO

Dit dia, a la vesprada se pegaren de machinetades Gregori Serra, àlias lo Valent, y N. Navarro, taverner, dins la casa de dit Navarro, per coses de poca importància. Y restaren malnafrats, y moriren diumenge, a 2 de maig 1621, a les quatre hores, los dos. ¶^{362r}

¶²²⁴⁹ L'incís: «en avent dinat», a l'interlineat. ¶²²⁵⁰ En representació de la ciutat, ja que els Vich escriuen al seu dietari: «...Lunes a 26, a las 6 de la tarde, se partió a Madrid la Ciudad de Valencia a dar el pésame al Rey Nuestro Señor». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 44. ¶²²⁵¹ Ítem, op. cit., p. 44: «...acompañados de Don Francis-

co Roca, de Don Martín Sensi, de Don Francisco Artés, de don Balthazar Mercader y de Rafael Darder, y se han librado para este viage 3.000 libras». ¶²²⁵² A l'interlineat: «a 12 de maig». ¶²²⁵³ Pere Joan Rejaule i Toledo, vegeu la nota 2113. ¶²²⁵⁴ Segons els Vich, *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 45: «Pedro Rodrigo» i «...se están muriendo».

MAIG

1.957.

PROCESSÓ DE LA PRIMERA APPARICIÓ

Disapte, lo primer de maig 1621, dia dels apòstols sent Felip y sent Jaume, feren la processó de l'Hospital de la primera Apparició. Y anà per assistent lo canonge Pellicer, y anaren quatre jurats, perquè los altres dos eren a Madrid. Anaven vestits de llobes de raxa llargues, ab uns barrets del mateix, ab sis quadros. Y los macers o verguers vestits de drap, ab les maces cubertes de dol, y ab los barrets conforme los dels señors jurats.

1.958.

PROVINCIAL DE PREDICADORS. ÓRDENS GENERALS

Diumenge, a 2 de maig 1621, anaren los frares de Predicadors en processó a la Seu, per la nova electió de provincial de la nació catalana, que's dia fray Arsís Ribes. Y acompanyava'ls lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe darrer de tots, a la mà dreta del provincial, ab sombrero forrat de vert, y la creu *immediate* davant. Y tornà de la matexa manera a acompanyar-los al monastir, y restà a dinar. Y dien que'ls havia donat, a dit monastir, per adjutori, quatre-centes lliures.

Predicà en la Seu lo doctíssim fray N. Maluenda,²²⁵⁵ confessor de dit reverendíssim señor, de dita orde; era cosa de veure. Y aquest dia, al matí apparegueren per algunes parets scrit: «Víctor Simó!», prou escusades novetats.

Y²²⁵⁶ aquest dia, en Madrit, coronaren per rey al señor rey don Felip de Castella y tercer de aquest nom, rey de Aragó.

Y a l'endemà aparegué una figura del pare Simó, ab la apparició de la Creu, ab un paper blanch que li tapava casi la cara, ab un mot que dia: «Puch exir en cara.» Cert que donà que riure a molts lo dit dicho.

Y aquest dia publicaren ordens generals per a la Trinitat, que serà a 6 de juny 1621. ^{362v}

1.959.

FURT DE UN VI

Dimats, a 4 de maig 1621, a michanit anaren uns hòmens, ab dos aches enceses y ab una galera y odres, a un seller que estava davant lo monastir del Peu de la Creu, que era de la viuda na Ximena, tavernera del carrer de Conills. Y l'obriren y carregaren la galera ab vi y se n'anaren, sens saber-ne cosa alguna sa señora.

¶ ²²⁵⁵ Vegeu la nota 1091, sobre fra Tomàs Maluenda.

¶ ²²⁵⁶ Paràgraf que figura com una mena de glossa al marge esquerre.

1.960.

CRIDA DE LA PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Dijous, a 6 de maig 1621, a la vesprada féu crida la ciutat de València que lo diumenge següent, que seria a 9 de dit, farien la processó de sent Vicent Ferrer.

1.961.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Diumenge, a 9 de maig 1621,²²⁵⁷ feren la processó de sent Vicent Ferrer. Anaren tots los officis ab ses banderes, sens sons —a la sorda, y no y hagué chagants—, ab totes les órdenes y parròchies, y ab quatre jurats vestits ab dol, perquè los altres dos eren a Madrit. Y anava lo señor virey enmig dels primers dos jurats, y'l governador, don Lluís Ferrer,²²⁵⁸ enmig dels altres dos.

1.962.

PRIMERA PEDRA DE LA CALSADA EN SENT MARTÍ²²⁵⁹

Dimats, a 11 de maig 1621, entre una y dos, après dinar, posaren la primera pedra fundamental en la calsada que feren per a fer lo campanar de Sent Martí, a la part de la pla-seta. Y era pedra carretal²²⁶⁰ y tenia ya dos pams de aygua, y pasava de vint y sinch pams de fondo. Y encara no arribaven al principi dels fonaments de dita cantonada.

1.963.

ECLYPSE DE SOL²²⁶¹

Divendres, a 21 de maig²²⁶² 1621, a les set hores y un quart del matí se eclypsà lo Sol casi tres hores en signe de Gèminis, sent señors de l'eclipse Venus y Jupíter. ||^{363r}

1.964.

ANADA DE L'IL·LUSTRÍSSIM ARCHEBISBE A MADRID

Divendres, a 14 de maig 1621, al matí se n'anà lo il·lustríssim señor archebisbe del lloch de Torrent, a hon habitava, per a Madrid; a veure a l'il·lustríssim señor inquisi-

¶ ²²⁵⁷ Vegeu també en el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1090. ¶ ²²⁵⁸ Vegeu la nota 538. ¶ ²²⁵⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ²²⁶⁰ Apta per

al pas de les carretes. ¶ ²²⁶¹ Al marge esquerre, dalt del títol, sanefa d'atenció. ¶ ²²⁶² A la línia, ratllat: «juny»; a l'interlineat: «maig».

dor general,²²⁶³ que l'aguardava en lo lloch o vila de Huete²²⁶⁴ per orde de sa magestad. *Dominis dirigit.*

Y disapte, a 11 de juny 1622, tornà.

1.965.

VINGUDA DEL PROVINCIAL DEL REMEY

Dit dia vingué lo provincial dels Trinitaris, del capítol que havien tengut en la ciutat de Xàtiva, ab gran acompanyament de frares del Remey a cavall. Y entraren per lo portal de Sent Vicent, y per lo carrer de la Mar al monastir.

1.966.

JUBILEU PLENÍSSIM²²⁶⁵

Diumenge, a 16 de maig 1621, publicaren en les troncs de les parròchies de València un Jubileu pleníssim del nou papa, Gregori Quinse.

1.967.

CRIDA SOBRE LES FÈRIES DEL SANT JUBILEU

Dilluns, a 17 de maig 1621, a la vesprada feren crida que feriaven dimecres, divendres y disapte de dita semana, per lo sant Jubileu.

1.968.

MORT DE FRARE PELLICER

Dimats, a 18 de maig 1621, morí frare Pellicer, de la Orde de Sent Francés, persona de gran doctrina y calificador del Sant Ofici.

1.969.

ANADA DE CASA, LAURO. DOS GALEONS²²⁶⁶

Dit dia se'n anà per a Madrid Pedro Lauro, fadrí de 17 anys, que de gich me l'avia criat en casa. *Dominus dirigit.* Y tornà dijous, a 17 de juny, a la nit.

Y a la nit vingueren al Grau de València dos galeons carregats de forment, formatge, llens.

¶²²⁶³ El seu germà, el dominic fra Luis Aliaga, que havia perdut el favor del rei. ¶²²⁶⁴ Poble conquis, on al monestir de Predicadors d'aqueixa localitat l'havia des-

terrat Felip IV amb un despatx reial de 22 d'abril de 1621. ¶²²⁶⁵ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶²²⁶⁶ Al marge esquerre, reixat d'atenció.

1.970.

TORNADA DELS JURATS

Disapte, a 22 de maig 1621, a la vesprada vingueren los señors dos jurats que anaren a Madrid. A saber és: Francés Artés y Pavesi, y ab grandíssim content de que lo señor rey los havia molt ben rebuts y lo gran recibiment que aquells grans señors los havien fet.

Y, principalment, lo gran comte de Benavent, de Aytona y de Caracena. ¶^{363v}

1.971.

PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM JUBILEU

Diumenge, a 23 de dit mes de maig, 1621, feren la processó del santíssim Jubileu del santíssim papa Gregori 15 a Predicadors. Portava la ymatge de nostra Señora —que dien que havia pintat sent Lluch— hu dels domers de la Seu, y ab quatre jurats; que·ls altres dos reposaven del cansansi del camí de Madrid.

Y enmig dels dos primers jurats anava Esplugues, justícia en lo Civil de la ciutat de València; cert que admirava no anar virey ni governador, ni altres señors titulars.

1.972.

MORT DE FRANCÉS AUSINA, NOTARI

Dimecres, a 26 de dit mes de maig 1621, soterraren en Sent Andreu a Francés Ausina, notari apostòlich, gran curial de Roma. *Requiescat in pace.*

1.973.

TRASTS²²⁶⁷ DE L'ALMODÍ

Dimecres, a 28 de maig 1621, los señors jurats de València, sens junta de Consell, posaren en possessió los trasts de l'Almodí. Y segons dien alguns señors dels jurats, los venen ben venuts y posaren alguns trasters; que quant ells no u eren, sinó consellers, abominaven dels trasts fins ha fer-los llevar. Y ells los an pres²²⁶⁸ y procurat de haver-los. Y ningú dels que ans ho eren tornaren, que sens fer agravis a ninguns, no eren millors los presents. Sols tornaren a hu que's dia Vilanova, per ser de la casa<da> de March Ruiz de Barzena y factor de la muller de aquell.

¶²²⁶⁷ Banc o espai per a una classe o categoria de persones.

¶²²⁶⁸ A l'original: «ampres».

Y jamay se ha vist jurats arrendadors, sinó en lo present any 1621. Que acabaren diumenge, a 30 de maig, dit any 1621, y entraren altres. Y entre aquells Climent, de Altura, persona de gran enteniment, y sempre se'ls ha asolat Serafi Miquel.

No obstant que ab los jurats que anaren a dar lo pésame al rey, li besà la mà.

Y dimecres, a 22 de dehembre present any, lo Consell, en la Sala, llevà aquells.

||^{364r}

JUNY

1.974.

LA CALÇADA DEL CAMPANAR DE SENT MARTÍ

Dijous, a 3 de juny,²²⁶⁹ a les dos hores acabaren de fer la calçada del fonament per al campanar de Sent Martí. Y vingué nova de Madrid que lo rey havia fet posar en presó al duch de Lerma y cardenal.²²⁷⁰

1.975.

CRIDA DE L'ACTE DE LA SANTA INQUISICIÓ

Divendres, a 4 de juny 1621, feren los señors inquisidors crida que, a 4 de juliol, tindrien acte públich de la fe en la plaça de la Seu.

1.976.

ÓRDENS GENERALS

Disapte, a 5 de juny 1621, quatre témpores de la santíssima Trinitat, celebrà ordens generals, per orde del reverendíssim señor archebisbe, en lo capítol de la Seu, don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos. Ordenaren-se de tots ordens do-cents quaranta. Y no dóna a ningun llech corona. Per ço que molt señors pregaren al señor elet²²⁷¹ bisbe de Lleyda, Pere Anton Serra, vicari general, no volgué donar lloch a que ningun secular donasen corona, sinó a molts frares.

¶²²⁶⁹ Aquest mateix dia, el promotor fiscal del Sant Ofici, acompanyat per altres oficials de la Inquisició, convidà els jurats de València al proper acte de fe. Vegeu en el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1091. ¶²²⁷⁰ Francisco de Sandoval y de Rojas, marqués de Dénia i duc de Lerma —de qui ja hem donat informació en la nota 483—, cometé, en la seua etapa de *valido* de Felipe III, corrupció i nepotisme, i per tal d'evitar el càstig dels seus delictes es féu concedir la dignitat de cardenal. Francisco de Quevedo, en el primer quartet d'un sonet titulat: *A la*

huerta del duque de Lerma, favorecida y ocupada muchas veces del señor rey don Felipe III y olvidada hoy de igual concurso, ens diu al respecte: «Yo vi la grande y alta jerarquía / Del Magno, invicto y santo Rey Tercero / En esta casa, y conocí Lucero / al que en sagradas púrpuras ardía», tot fent al·lusió a la pròpia cardenalícia del duc. També el comte de Villamediana va escriure uns versos satírics sobre aquest mateix personatge: «El mayor ladrón del mundo, / por no morir ahorcado, / se vistió de colorado». ¶²²⁷¹ El text de la resta de l'entrada, entre les entrades 1.970 i 1.971.

1.977.

VICARI NOU EN SENT MARTÍ: PERE LLINARES

Diumenge, a 6 de juny 1621, diumenge de la santíssima Trinitat, entrà en Sent Martí, a servir la vicaria per la ausència del vicari mosén Vicent Ferrer, mosén Pere Llinares, de Vil·lajoiosa, vicari de Alsira.

1.978.

ESCOPETADA A UGO, AGUAZIL

Dit dia de diumenge, a 6 de juny 1621, a les primers oracions desapararen una escopetada a Ugo, agualzil, a l'entrar de sa casa, que estava al costat del Studi General. Y tingué gran sort, com altres vegades, que no li asertaren. ¶^{364v}

1.979.

PROCESSÓ DEL CORPUS

Dijous, a 10 de juny 1621, dia del Corpus, feren los señors jurats paseixch per València, com han acostumat en semblants dies. Y anaven vestits de dol de sargeta de grans, que diuhen, y forrades les gramalles de setí mostrechat, y ab barrets redons, sisanats. Y estos jurats, los sinch, eren nous. Sols Climent era ya estat jurat.

Féu-se la processó a tan tart quant yamay se havia vist, perquè en lo enllosat de la Seu tocaren les huyt hores als capellans de Sent Martí.

Féu-se ab la solemnitat ordinària y anaven los sis jurats. Y enmig dels dos primers, qui eren Lloquí, cavaller, a la mà dreta del señor virey, y Climent, a la esquerra, cascú ab una acha en la mà, y après lo governador y lo bal·le los demés.

Accabaren a les nou hores y miga, y lo señor virey se folgà moltíssim de veure lo gran adrés que y havia de llums en la església de Sent Martí. Y cert que era cosa de veure, que féu fer Catarroja, apotechari, clavari del santíssim Sacrament. Y féu fer octava en dita església.

1.980.

LAURO²²⁷²

Dijous, a 17 de juny 1621, a la nit tornà dit Paulo Lauro.

¶²²⁷² Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

1.981.

SEPELIO A VANACLOCHA

Dimats, a 22 de juny 1621, al matí soterraren en lo Hospital General, en lo vas dels Administradors, a Vicent Benet Vanaclocha, ciutadà jurat, que acabà en dit any, que estava al comú dels Peixcadors. Acompanyaren los señors jurats a sos fills, engramallats, ab capes ab capillets negres y rollos negres y sombreros. ¶^{365r}

1.982.

MORT DE DON JUAN ZANOQUERA²²⁷³

Dimecres, a 23 de juny 1621, pasant los soldats que anaven a la guarda del Grau, que eren albarders, y altra chusma de menestrals, per davant la casa de don Juan Zanoquera, que estava en la casa del sagrista Vich —de hon lo fill era sagrista— en acabant de pasar morí lo dit don Juan. Sols alcansà lo pernoliar. *Requiescat in pace.*

1.983.

A. FOCH EN JERUSALEM

Diumenge, a 27 de juny 1621. (*Vide infra, sub signo §*)

§Diumenge,²²⁷⁴ a 27 de juny 1621, estant en vespres les señores monges de Jerusalem, una que's dia sor Perellona, ya ansiana, tocada de l'enteniment, anà a hon estaven les gallines de dit monastir y pegà foch als cañisos y llenya que y havia en dit aposento. Y totes les gallines se n'ixqueren de dit aposento, y una lloca ab sos polls. Y cremà's la desdichada de dita monja Perellona, y la trobaren cremada. Y no féu altre dañy en dit monastir, perquè entraren persones de consideració y apagaren lo foch. ¶^{365v}

1.984.

DESAFIU AL CONTE DE CARLET

Dilluns, a 28 de juny 1621, a les deu hores, en la plaça de la Seu, don Ferrando Beneyto envià un billet, o carta de desafiú, a don Jacinto Castellví, conte de Carlet, y hagué grans avalots entre cavallers. Y lo virey manà que's tancasen los portals. Y a l'endemà, que fonch dia de sent Pere, a les huyt hores del matí féu obrir lo del Real y après los tres més principals.

¶²²⁷³ Al marge esquerre, senyal de prova de ploma.

¶²²⁷⁴ Entrada que figura després de la 1.977.

1.985.

CAS EN MORVEDRE²²⁷⁵

Estos dies aconegué que, en la vila de Morvedre, no's sabia que havia tret de l'archiu de dita vila una caixa, dins la qual y havia no sé quins actes. Y trobaren la caixa en lo riu de dita vila, buyda, sens cosa de dins. ¶^{365v}

JULIOL

1.986.

Dijous, lo primer de juliol 1621, enviaren embaxada los señors inquisidors als señors jurats que's trobasen en la Inquisició²²⁷⁶ dits jurats, per a l'acompañament que se havia de fer diumenge, a 4, en punt de les sinch hores.

1.987.

ACTE DE LA SANTA INQUISISIÓ. ALTRE A 7 DE GINER 1607. ALTRE A 30 DE JUNY 1602. ALTRE EN PREDICADORS, A 23 DE JULIOL 1608. ALTRE EN LA PLAÇA DE SENT LLORENS, A 27 DE OCTUBRE 1616. ALTRE EN PREDICADORS, A 6 DE DEHEMBRE 1609. ALTRE EN LA PLAÇA DE SENT LLORENS, A 1 DE MAIG 1622. ALTRE EN LA PLASA DE LA SEU, A 16 DE NOHEMBRE 1625

Diumenge, a 4 de juliol 1621, y hagué acte públich en la plaça de la Seu de la Santa Inquisició. Y havia tres inquisidors: Salazar de Frias,²²⁷⁷ Roig y Martínez. A estos señors los acompanyaren los sis jurats de València [des] de la casa de la Santa Inquisició. Dos, los últims, a l'inquisidor Martínez; los dos segons al inquisidor Roig, y los dos en cap a l'inquisidor Salazar.

En lo cadafals sols y havia tres cadires de repós guarnides de vellut negre, y en la d'enmig estava lo dit inquisidor Salazar, y a la sua mà dreta lo inquisidor Roig, y après lo canonge Bellmont y lo canonge Pèriz, seÿts ab cadires baxes, com a taburets. Y a la esquerra del Salazar, en l'altra cadira, lo inquisidor Martínez, y al seu costat lo degà Frígola. Y a la esquerra del dit Frígola lo canonge de Segorb, Fababuix; seÿts com en taburets.

Y estos quatre señors yamay se han vist estar d'esta manera en los altres actes. Dien que per lo ordinari de València estava lo canonge Bellmont, perquè lo bisbe elet de Leyda, vicari general de València, no assistí en dit cadafals, sinó que subdelegà de dit

¶ ²²⁷⁵ Les entrades 1.977 i 1.978, són el 365r. ¶ ²²⁷⁶ La casa de la Santa Inquisició de València es trobava a la plaça de Sant Llorenç. ¶ ²²⁷⁷ L'inquisidor Alonso Salazar de Friás ja havia estat a València durant el mes de març de 1619, per tractar d'escatir les responsabilitats de la

commoció popular que havia provocat la lectura dels edictes inquisitorials contra el pare Simó, el dia 3 de març d'aquell any. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder..., op. cit.*, pp. 83-84. Vegeu també en el *Llibre de Memòries..., op. cit.*, pp. 1091-1093.

Bellmont. Y dit bisbe estava en una de les finestres de la obra nova de la Seu. Y les tres cadires estaven posades, juntament ab les altres, davall de un doser gran de carmesí, ab les armes del señor rey.

Lo virey estava aseÿt en una cadira, dins de la finestra del cantó de la casa de l'Archidiano, juntament ¶^{366r} ab la vireyna. Lo virey es dia don Antonio Pimentel, marquès de Tàvara, y damunt un doser que exia més de cinch pams de la finestra a fora, [que] parexia de vellut negre.

Y vingueren dits señors inquisidors un quart ans de les huyt hores y, casi en continent, lo señor virey, y'l saludaren. Predicà fray Arsís Ribes, provincial de Predicadors.

Y hagué trenta dos o trenta tres penitents. Cremaren a Pedro Bonet, prevere, fill de moro y rector de Nàquera, per haver-se'n pasat ad Alger ab la sua amiga, y allí apostatà. Y a tres altres. Los dos: la hu per sodomita ab un gich y l'altre per una burra, y altre per gran perro moro. Y altres gents, de poch més o menys, per la secta de Mahoma y blasfemos. Y set o huyt dones per fitilleres.

Accabaren lo acte a les sinch hores de la vesprada.

Déu mantenga los señors inquisidors, y'ls conserve. Y esta vegada llevaren los empostats de les finestres de la casa de l'arthiaca Tàpia, lo que altres voltes no feren. Y llevaren los balcons que tenien les dos finestres.

Bé és veritat que altres vegades no'ls y havia. Y a les finestres eo arquets del porche y havia gent que estava mirant lo dit spectacle. Accabaren a les cinch hores de la vesprada y batecharen hallí al moro sclau sodomita. Y lo virey y la vireyna foren padrins, y batechà'l Pons Salvador, rector de Sent Llorens.

Y eren ya prop les huyt hores de la nit quant arribaren al cremador. Y nomenà's lo dit moro Juan Batiste Felip y ans se dia Xexanta-nona, y era estat criat de Ribes, flaqer eo forner de les Repentides, y lo fadrí era criat de aquell.

Y lo señor virey anà al cremador dins una carroça atapada y los fills en una altra descuberta, a part. Y'ls cadafalsos dels jurats y de la Real Audiència estaven entoldats de dol de vajetes y lo dels señors inquisidors ab cortines de vellut y domàs carmesí.

Vingueren a aquest spectacle casi la mitat de la gent de tot lo reyne, que admirava tanta gent forastera com y havia. ¶^{366v}

1.988.

AÇOTS PER LA INQUISICIÓ

Dilluns, a V de juliol 1621, a les onse hores del matí açotaren vint-y-sinch hòmens y dones per orde dels dits señors inquisidors. A saber és, set o huyt dones a cavall, sens açotar, y'ls demás hòmens ab açots. Pasaren per Senta Tecla y no per lo carrer de les Avellanes, com acostumaven, sinó que anaren dret per les Pujades a Sent Christòfol, darrer de la Mar²²⁷⁸ amunt. Y dien que'ls pasaren per lo Real.

¶²²⁷⁸ Del carrer de la Mar.

1.989.

MORT DE GASPAR JOFRÉ²²⁷⁹

Dit dia, soterraren en la Seu, en la capella dels Jofrens, a Gaspar Jofré, comanador de Malta, que morí en la casa del canonge Guardiola, a la placeta d'En Borràs. Al soterrar sols anà la Seu, Sent Berthomeu y Sent Juan de l'Hospital.

1.990.

MORT DE DON NICOLAU DE CARDONA²²⁸⁰

Diumenge, a 11 de juliol 1621, a miganyit trobaren mort a don Nicolau de Cardona, mestre de grech en la Universitat de València, ab una estocada que li pasava lo chor, y sens sombrero, ni capa, ni espasa, sols ell. Y li pegaren davant la casa de hon naixqué lo pare Simó, a la travesa de don Ximén Pérez Roiz de Lliori. Era molt jove, ben dispost, ros. Estava en la entrada de dita casa estés a la llarga, en terra.

1.991.

Dilluns, a 12 de juliol 1621, pencharen a un home per haver mort a N. Monserrat, de Canet.

1.992.

Divendres, a 16 de juliol 1621, dia de Nostra Señora del Carme, vingué nova de que havien donat sentència a don Rodrigo Calderó,²²⁸¹ que'l portasen a cavall, ab una mula ab estreps, y que'l degollasen. Y li confiscaven tota la hazienda. Y per infames tots los seus, fins a la 4a generació. ¶^{367r}

1.993.

MATAREN A FRANCISCA MILLANA Y DE GARCIA

Diumenge, a 18 de juliol 1621, a migdia, en lo carreró del Bañy, anant a sa casa, que estava davant les carneseries del Palau, Francisca Millana y de Garcia, muller de micer Garcia, per les espal·les li pegaren ab una pistola y la pasaren. Entraren-la en lo forn, es concilià, y pernoliaren-la y morí. Anava en companya de aquella un fill de aquella y una filla, y lo mestre de casa. Y l'oficial provehý que se li digués lletania general y soterrar de Sent Thomàs. Y li tachà quatre-centes lliures per la ànima. Prou nova cosa per a València, en semblants casos.

¶ ²²⁷⁹ Al marge esquerre, davall del títol, senyal de prova de ploma. ¶ ²²⁸⁰ Ítem. ¶ ²²⁸¹ Rodrigo Calderón (Anvers, 1570-Madrid, 1651) fou l'home de confiança del duc de Lerma durant la seua època de *valido* de Felip III,

que el féu marquès de Siete Iglesias i comte d'Oliva de Plasencia. Però en caure en desgràcia el duc, Rodrigo Calderón fou condemnat i executat a Madrid el 21 d'octubre de 1621, com a escarment i exemple.

1.994.

ANADA DE DOS BANDERES

Dilluns, a 19 juliol 1621, dia del sant patriarcha sent Joachim, a la vesprada se n'anaren a embarcar dos banderes de soldats a Vinaròs: la una del capità don Lluís Mercader, y l'altra de Vicent Peralta. Y no feren reseña en València, sinó que se n'anaren per lo portal dels Serrans, camí caminant, y no anaren a la Casa de les Armes, ni pasaren per lo Real, com és de costum.

1.995.

PENJAREN A PALAVEZINO²²⁸²

Dimats, a 20 de juliol 1621, penjaren a Pere Vicent Palavezino, fill de N. Palavezino, notari, síndich y escrivà del capítol de la Seu de València, per haver falsificat uns albarans de València, ell y altres. Essent justícia Salafranca y son lloctinent N. Fuster, corredor de orella. Y'l portaren ab una cadira, perquè dels torments estava maltractat. Y al peu de la forca li donaren un garrot. Y'l pujaren après en alt, a la forca, ab una corriola. ¶^{367v}

1.996.

DUCH DE GANDIA

Dilluns, a 26 de juliol 1621, vingué nova de Madrid que lo rey havia fet mercé al duch de Gandia de la vila de Vilallonga y del lloch de Vilamarchant, que se les havia lo rey ocupades del quòndam don Pedro de Franquesa,²²⁸³ y trenta mil ducats de ajuda de costa.

Y per ço lo señor duch no dexa la costum de no pagar lo que deu, ni [li] à profitat ser virey de Serdenya; ahon féu, segons dien, grans saques y aprofitar-se'n. Y aquí Déu que perdone.

1.997.

A.²²⁸⁴ DESASTRE DE LA MULLER DE ANTON GUILLA, BARBER. Y EN GRANADA

Diumenge, a 25 de juliol 1621, dia de l'apòstol sent Jaume, a les quatre hores de la vesprada, anant la muller de Anton Guilla, barber, a visitar una parenta seua a la plaça de Calatrava, se'n puchà al terrat de la casa y's llançà de hallí avall, y morí en continent.

¶²²⁸² Al marge esquerre, davall del títol, senyal de prova de ploma. ¶²²⁸³ Un altre dels principals homes de l'entourage del duc de Lerma, a qui va arrossegar amb

la seua caiguda. ¶²²⁸⁴ Indica que a aquesta entrada, per ordre cronològic, com hem vist en altres casos, li pertoca anar abans.

Y dit dia, en Granada, acontegué grandísim desastre en Granada, que²²⁸⁵ en la plaça de Vinarambla caygueren unes cases de don Antonio de Herrera, que a poc à que les havia acabades de obrar, per a la festa que fien de coronasió de sa magestat. Y·s mataren²²⁸⁶ dos-centes cinquanta persones que estaven en dites cases, sens altres moltes que restaren allisiades. Y de açò y hagué una carta nova, estampada en Granada a 29 de juliol 1621.

1.998.

MORT DE MARTÍ THOMÀS, NOTARI

Disapte, a 31 de juliol 1621, soterraren en lo monastir de Sent Juan de Ribera a Martí Thomàs, notari, sogre de micer Bonavida,²²⁸⁷ que estava de casa en la plaça de l'Àngel. ¶^{368r}

AGOST

1.999.

CONSEGRACIÓ AL BISBE DE LLEYDA

Diumenge, lo primer dia de agost 1621, conseqraren en bisbe de Lleyda a Pere Antoni Serra, vicari general de l'archebisbat de València, a l'altar major de la Seu de València.

Trobaren-se a la conseqració los señors bisbe de Oriola, dit Balaguer, y lo bisbe de Marruecos, dit don Thomàs d'Espinosa, y lo bisbe de Coron, dit Caravajal. Y estos dos últims señors eren bisbes de gràcia de València.

Assistiren a l'altar major lo il·lustríssim marqués de Tàvara, virey, y·ls jurats, y tota la noblea y titulats de València. Accabaren a la una hora.

Féu lo convit, dit nou señor bisbe, en la sala gran de palàcio. Tenia un aparador de plata, y dien que era sua pròpria, tal y tanta com señor podia tenir. Estava dit señor molt rich, en nou anys que ha regit dit càrrech. Y inventariaren-li roba y plata que no·s podia creure. Tenia trenta quatre anys y per a elegir confessor ad algú, dit señor no·l volia admetre que no tingués quaranta anys, per àbil que fos. *Dominus dirigit*, que és bisbe de bona terra de pa, carn y aygua y fruyta y bolateria.

Fa advertir que tal dia com diumenge, que fonch en lo any pasat, a dos de agost 1620, dia de Nostra Señora dels Àngels, al mateix punt y hora que en lo present dia de la conseqratió tocaven lo *Te Deum laudamus*, en aquest mateix punt y hora, en lo any pasat, tocava lo simbolet per a l'entredit que·s posa en dit any 1620, a dos de agost.

Y dimecres, a 5 de agost 1620, se n'anaren los dits señors: bisbe conseqrat y l'oficial, y don Martin de Funes, a les quatre hores del matí, a cumplir lo desterro del regne²²⁸⁸ posat per lo virey. Y a les deu hores del matí posaren la *cessatio a divinis*, per lo agravi de dit desterro.

Y divendres, a catorse de dit, entre dos y tres hores de la vesprada tornaren dits desterrats del regne a València. ¶^{368v}

¶²²⁸⁵ La resta del text d'aquesta entrada, després de la 1998. ¶²²⁸⁶ Ratllat: «cent». ¶²²⁸⁷ Vegeu la nota 2117,

sobre Pere Ferrando Bonavida, doctor en Dret. ¶²²⁸⁸ A l'interlineat: «del regne».

2.000.

RINYES ENTRE DON LAUDÒMIO MERCADER Y DON FRANCISCO ROCAMORA²²⁸⁹

Dijous, a V de agost 1621, entre onse y dotse hores, ans migjorn, reny[i]ren davant Sent Thomàs don Laudòmio Mercader, fill del comte de Bunyol, y don Francisco de Rocamora, senyor de Moxent y Agost. Y's nafraren molt bé, lo hu a l'altre.

2.001.

CLAVAR LA MÀ A QUATRE FADRINS, EN LA PLAÇA DE LA SEU

Disapte, a 7 de agost 1621, atormentaren a un home que en dies pasats matà a don Francés²²⁹⁰ Tallada —dijous, a 20 de agost 1620— a la Zaydia.

Y dit dia pasecharen per València quatre fadrins, per haver fet resistència al rey prop dels Peixcadors. Y'ls clavaren les mans en un cadafals a la plaça de la Seu. Y havien de anar quatre anys a galeres.

2.002.

VISIONS SOBRE VALÈNCIA²²⁹¹

Diumenge, a 8 de agost 1621, y havia certa rumor en València que los frares de Sent Honofre, estant molt attents, veren sobre les muralles de València y torres gran faronada y lluminàries. Y també adveraren que lo mateix havien vist los frares de Portaceli.

2.003.

DESASTRE EN GRANADA

Estos²²⁹² dies vingué nova de Granada, que aconegué en la plaça de Granada fent y solemnisant la coronació del señor rey, de una casa gran, de nou edificada, mirant de dita casa de les finestres portes y balcones de aquella, Déu fonch servit que caygués a plom dita casa, y matà moltíssima gent que estava mirant dita festa. Que era cosa espantable la tanta gent que hallí morí. Y lo gran señor archebisbe de dita ciutat accudí, ab grandíssima diligència, ab lo santíssim Sacrament per a combregar als que podien, y ab moltíssims confessors, y lo sant sagrament de la Extremaunctió. Y anava ab gran diligència y vigilància ajudant a tots y remediand-los. Lo qual acontengué dit dia de sent Jaume apòstol, diumenge, a 25 de juliol.

¶ ²²⁸⁹ Al marge esquerre, davall del títol, senyal de prova de ploma. ¶ ²²⁹⁰ A l'interlineat: «Francés». ¶ ²²⁹¹ En-

trada escrita al foli 369r. ¶ ²²⁹² Text que figura al foli 368v, després de l'entrada 2.003.

2.004.

PENJAREN A DIEGO SAPLANA, DE VILLENA, PER LA MORT DE DON FRANCÉS TALLADA

Dimecres, a 11 de agost 1621, penjaren a Diego Saplana, natural de Villena, per aver mort a don Francés Tallada dijous, a 20 de agost 1620, exint de la Zaydia. Perquè lo y havien ben pagat, y era oficial de tals obres. *Requiescat in pace*. Y l'havien portat pres de Múrcia ab requisitòries.

2.005.

PART DE LA REYNA

Disapte, a 14 de agost 1621, parí la senyora reyna una infanta. Y dilluns, a 16 de dit, morí. Y restà molt mala, dita senyora reyna. ¶^{369r}

2.006.

PROCESSÓ DE LA ASSUMPCIÓ

Diumenge, a 15 de agost 1621, dia de la Assumpció de Nostra Senyora, féu la Seu la acostumada processó de la Assumpció y no vingué lo virey. Y començaren enjorn y acabaren enjorn.

2.007.

MALALTA LA SENYORA REYNA

Diumenge, a 22 de agost 1621, al matí vingué un correu aposta de com la senyora reyna havia parit una infanta disapte, a 14 de dit, y que morí dilluns al matí,²²⁹³ a 16 de dit. Y que dita senyora reyna estava molt mala. Y en continent, a la vesprada, obriren lo santíssim Sacrament en la Seu. Y dilluns, a 23, manà lo senyor oficial²²⁹⁴ general, don Martín de Funes,²²⁹⁵ que en les parròchies y en les misses conventuals, y particulars, pregasen per dita senyora.

2.008.

PROCESSÓ A SENT FRANCÉS

Dimats, a 24 de agost 1621, dia de sent Berthomeu,²²⁹⁶ se féu processó general a Sent Francés de pregàries per dit effecte.²²⁹⁷ Y portaren lo cos de sent Lluís ab unes andes, y

¶ ²²⁹³ A l'interlineat: «al matí». ¶ ²²⁹⁴ A l'interlineat: «don Martin de Funes». ¶ ²²⁹⁶ A l'interlineat: «dia de sent Berthomeu». ¶ ²²⁹⁷ Per la salut de la reina.

lo cap de or y lo cos, ab vidres; y lo señor virey, encara que vingué molt tart y l'estiguere-
ren aguardant molt. Anà per assitent lo degà Frígola y'ls sinch jurats.

2.009.

SANT SACRAMENT, UBERT EN SENT MARTÍ

Dimecres estigué ubert lo santíssim Sacrament en Sent Martí quaranta hores, per al dit
effecte. Y quan fonch a les nou hores de la nit, que estava ubert, vingué orde de dit of-
ficial general que'l tancasen, y axí es tancà. Perquè tenien avís que ya la senyora reyna
estava fora de perill.

2.010.

NOVA DE ALGER

Dilluns, a 23 de agost 1621, vingué nova que havien exit de Alger xexanta vexells en
cos, y no [es] sabia per a hon. ¶^{369v}

2.011.

TE DEUM LAUDAMUS PER LA SALUD DE LA SENYORA REYNA

Disapte, a 28 de agost 1621, dia de sent Agostí, entre deu y onse del matí, en la Seu de
València, tocaren *Te Deum laudamus* per la salud de la senyora reyna. Y, en avent dinat,
anà lo señor virey a caçar a Torrent.

2.012.

Y diumenge, a 29 de agost 1621, estant en la església de Sent Martí arribà hallí mo-
sén Jaume Dasí —prevere beneficiat en la Seu de València y vicari que fonch de la
parrochial de Sent Thomàs de València— [i] ens contà, a molts capellans que hallí ens
trobàvem en les cadires del santíssim Sacrament. Y'ns dix que ell estava diumenge, a 8
de agost 1621, en Morvedre, y que venint-se ya tart, de vesprada de Morvedre a Va-
lència, que ans de arribar a Puçol, a miga llegua ans, veu en València, en un campanar,
uns farons a dos regles, ben concertats. Y que li parexia a ell que era lo campanar de
Sent Agostí. Y que també via clarors de llums com a farons, y que ell no podia veure
los farons, y que açò veu des de lo dit camí fins que arribà prop de Carraxet, que hallí es
pert la vista de València. Y que se admirava que podien ser aquells farons; puix en tal dia
ningun monastir, ni església, féu semblants llums.

Y no és de dir ni de oyr lo que alguns dien, que era per sent Beltran que aquell
dia era mort. Perquè saben que sent Bertran morí a nou de octubre, any mil sich-cents
huytanta-hu.

*Y las mismas clarores vió mosén Centonges, beneficiado de la Seu, que estava de casa en su
huerto, junto a la Zaydia, fuera la puente de los Serranos.* ¶^{370r}

SETEMBRE

2.013.

CAS EXTRAORDINARI DE GRANADA

Diumenge, a 5 de setembre 1621, vingué nova de Granada de un desastrat cas que en dita ciutat aconegué.

En dita ciutat y havia certa monja en cert monastir, la qual, segons se dia, tenia tres devots, com és costum de dites señores, que és lo menys que aquelles tenen. Y com lo que més haze²²⁹⁸ era, y cahia en més. Y lo qui portava la càrrega importable tingués mirament sobre si y advertís —après de ser en modo axí—²²⁹⁹ que y havia altres en la porfia. Determinà y féu fer, perquè dita senyora entengués que sabia de la sua adulteració, una panada dins la qual féu aposar dos banyes ben aposades, que no pareguesen que elles anaven hallí, ben encubertes. Y envià-les a dita senyora monja en present.

Y dita senyora la rebé ab grandíssim content y alegria [i] la envià a un altre dels devots. Y aquell devot, vent com estava ben feta y adresada, li paragué enviar-la al seu frare confessor, entenent que ell merexia més que el qui la enviava.

Y lo confessor, vent una panada a tan ben adresada, y que merexia ser per a altra persona de més respecte y mirament, la presentà a un particular devotíssim seu, persona de respecte, a qui tindria obligació.

Y com dita panada arribàs a hora de dinar, y a bon temps, li paregué que era hora de rebre tan bona ocasió y la obrí davant de sa muller fills y criades, pensant tenir bon dinar. Y com veu la dita visió, que no y à diables que la reforme, mogut de repentina còlera, llansà mà a un punyal que portava, matà a la muller, fills, criades y, en continent, se n'anà al monastir y demanà per lo seu confessor, y-l matà a punyalades. Açò és, ettsètera.

2.014.

ANADA A MADRID DE²³⁰⁰ DON BALTAZAR BLANES²³⁰¹

Diumenge, a 5 de setembre 1621, se n'anà a Madrid don Baltazar Blanes, síndich del bras militar, per a l'efecte del ròtul de mosén Francés Geroni Simó.

2.015.

SALUD DE LA SEÑORA REYNA

Dimecres, a 8 de setembre 1621, yxqué la senyora reyna en públich, ab lo senyor rey, en Madrid. Y anà al monastir de Nostra Señora de la Atocha, de la malaltia que havia tengut del part de la infanta, que li morí lo dilluns a 16. Y parí disparte a 14 de agost, dit any 1621.

¶²²⁹⁸ Ase. ¶²²⁹⁹ Al manuscrit: «en modoxí». ¶²³⁰⁰ Al text original: «a».

¶²³⁰¹ Al marge esquerre, davall del títol, senyal de prova de ploma.

2.016.

MORT DEL VIREY DE MALLORCA, DON FRANCISCO JUAN TORRES

Vingué nova de Mallorca, com a dos de setembre 1621 morí don Francisco Juan Torres, virey de Mallorca y alcayt del Real de València.

2.017.

TORNÀ A TOCAR QUEDA²³⁰²

Y, a 12 de setembre, tornà a tocar la queda.

Y en una nit, lo virey, anant a ronda, executà la pena a més de cinquanta, axí cavallers de hàbit com a altres, sens perdonar a ningú; a vint sous cascú.

2.018.

Dimats,²³⁰³ a 14 de setembre 1621, dia de santa Creu, se ajustaren los elets de la parrochial de Sent Martí en casa de Pere Vil·laragut, torcedor a l'adressador de Pellicers. Y hallí concordaren en donar la obra del campanar a N. Abril y a N. Lleonart, pedrapiquers, y que dins trenta mesos lo acabasen. Y·ls donaven tres mil ducats de fer-lo. Y fonch dia de santa Creu.

2.019.

CAMPANAR DE SENT MARTÍ

Dijous, a 16 de setembre 1621, començaren a derrocar lo campanar vell de Sent Martí.

2.020.

ÓRDENS EN SENT CHRISTÒFOL

Disapte, a 19 de setembre 1621, dia del beat señor Thomàs de Vilanova —quatre tempores de sent Matheu— celebrà en lo monastir de Sent Christòfol órdens particulars lo reverendíssim señor Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos.

¶ ²³⁰² Entrada escrita entre les entrades 2.016 i 2.018, als folis 370v i al principi del foli 371r.

¶ ²³⁰³ Al marge esquerre, reixat o quadrícules d'atenció.

2.021.

VIREY DE MALLORCA MORT; [EL] PORTAREN A VALÈNCIA²³⁰⁴

Y aquest dia, a les deu hores de la nit, portaren de Mallorca a don Francisco Juan Torres, virey. Y de hallí a Sent Juan de l'Hospital, a la sua capella. ¶^{371r}

2.022.

DERROCADA LA CAPELLA DE LES ÀNIMES DE SENT MARTÍ

Dilluns, a 20 de setembre 1621, aparegué la capella de les Ànimes derrocada en la església de Sent Martí. Y dien que la començaren a derrocar tocades dotse de la nit; per recelar-se que l'amo de la capella los o volia impedir y fermar de dret contra la parròchia, perquè axí o havia dit dos dies abans.

Y axí los elets de la parròchia se ajustaren lo dia enans, de matí, acabada la processó de la Minerva. Y creu-se que de aquella determinació resultà aquesta desfeta y derrocament.

2.023.

MORT DE MONROIG, EN CASA NA VIVES²³⁰⁵

Disapte, a 25 de setembre 1621, trobaren en casa del doctor Gaspar Vives, y ara de la viuda de aquell —que enans era dita casa del cèlebre doctor y pavordre Blay Navarro— al carrer Sequiola, dins lo stable de dita casa, rastre de un cos hallí soterrat. Y dien que era hu que's dia Jaume Monroig, sastre, de no molt bona fama.

Y posaren en la presó lo fill de dita viuda, que's dia Juan Vives, y a Nicolau Simó, cunyat de aquell, germà del reverent Francés Geroni Simó. Y la major part del cos trobaren soterrat en lo foçar de Sent Andreu.

2.024.

MANAMENT DEL RECTOR DEL STUDI

Dilluns, a 27 de setembre 1621. (*Vide pagina sequenti, sub signo §*)

§ Lo²³⁰⁶ doctor Michael Geroni Guardiola, rector del Studi General, féu afixar uns cartells y manaments per los cantons de la ciutat, manant a tots los estudiants, *sub pena prestiti juramenti*, ningun estudiant stiga parat en lo mercat, des del cantó del carrer Nou fins a l'enllosat de la Llonja, y a pena de tres lliures. Y, axí mateix, que no porten armes algunes, sots la matexa pena.²³⁰⁷

¶²³⁰⁴ A l'esquerra, davall del títol, senyal de prova de ploma.

¶²³⁰⁵ Al marge esquerre, reixat o quadrícules d'atenció.

¶²³⁰⁶ El subsigne de la línia anterior apareix al principi del foli 371v, amb el títol i la resta del text.

¶²³⁰⁷ A partir d'ací i fins al final del foli, en blanc.

2.025.

CONFESSOR DE LA REYNA

Dijous, a 30 de setembre 1621, dia del gloriós sent Geroni, a les deu hores del matí vingué a la Seu un pare teatino, de nació francès, confessor de la nostra reyna de Espanya, y vissità la capella de sent Lluís. Y de hallí anà a vissitar la capella del pare Francés Geroni Simó a Sent Andreu. Y dien que aquest confessor havia portat als pares teatinos, de part de la reyna, vint mília ducats per a que acabasen de fer la obra que havien començat en la Casa Professa de València.²³⁰⁸ ¶^{371v}

OCTUBRE

2.026.

Divendres, a 1 de octubre 1621, acabades vespres anarem a besar les mans y donar lo parabién de la nominació que havia fet lo señor archebisbe, de vicari general, a son oficial don Martin de Funes. Y de la denominació de oïdor de Causes Pies y de visitador general de l'Archebisbat al doctor²³⁰⁹ Garcés, per orde del clero de Sent Martí, que s'ajustà per a dit effecte ans de vespres. Y féu nominació del señor rector Joan Osta, doctor en Sacra Theologia, y a mosén Juan Batpiste Pons y Cosme Valentí Sentapau, síndich del clero, y a mi, mosén Pere Juan Porcar.

Lo senyor vicari general ens rebé dempeus, sa señoria arrimat a un bufet. Y lo senyor doctor Garcés ens féu seure, y cobrir lo cap, y també ens féu cobrir lo señor vicari general. Açò és, ettsètera. ¶^{372r}

2.027.

VISSITA DEL CONFESSOR ALS SEÑORS JURATS

Disapte, a 2 de octubre 1621, a les onse hores del matí anà dit señor confessor a la Sala dels señors jurats, y·l reberen, com és de costum, a la primera porta, y se'n folgà moltíssim. Y féu son rahonament en llengua castellana, y que la senyora reyna li havia manat que vissitàs la capella del venerable pare Simó y a la ciutat. Y que portàs lo donatiu a la sua companya de vint mília ducats, per a la obra, y altres dien que eren deu mília. Déu sab la veritat.

¶²³⁰⁸ A la plaça de les Panses, darrere de la Llotja, actualment plaça del Palleter.

¶²³⁰⁹ Entre «doctor» i «Garcés», espai en blanc.

2.028.

DESPEDIDA DEL BISBE DE LLEYDA

Dit dia, se despedí lo reverendíssim señor don Pero Anton Serra, bisbe de Lleyda, oficial y vicari general que era estat en lo present archebisbat, per lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga. Y anà a despedir-se dels señors jurats y del stament militar y del cabildo de la Seu. Y dien que en lo cabildo no y havia sinó sis cononges, y que no li donaren cadira, sinó com ells se acostumen a seure, sobre ls²³¹⁰ calaxos.

2.029.

FESTA DE NOSTRA SEÑORA DEL ROSER

Diumenge, a 3 de octubre 1621, feren en Predicadors la festa de nostra Señora del Roser, ab la acostumada solemnitat.

2.030.

CORONA [QUE] DONÀ LO SEÑOR BISBE DE LLEYDA

Dimats, a 5 de octubre 1621, lo señor bisbe de Lleyda donà corona a molts llechs que a sa señoria li paregué.

2.031.

ANADA DEL DIT SEÑOR A LLEYDA

Dijous, a 7 de octubre 1621, dia de Nostra Señora del Remey, a les sis hores ben tocades de la vesprada se n'anà per al seu bisbat de Lleyda lo reverendíssim señor don Pero Anton ad Zerra,²³¹¹ vicari general de València, ab grandíssim sentiment de molts. *Domini- nus dirigat et beatum faciat eum in terra en non tradat eum in manibus inimicorum eius.* Y cert que mostrava gran sentiment en dexar tals aposientos.

Aquest dia se n'anà Lluïsa de casa. Y disapte a la vesprada se n'anà Vicenta. ||^{372v}

2.032.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS

Disapte, a 9 de octubre,²³¹² féu la ciutat la processó ordinària de sent Dionís en son sant dia. Portava lo Rat Penat N. Salafranca, justícia criminal. Y anaven ab un barret de raxa

¶²³¹⁰ Al manuscrit: «sobrells». ¶²³¹¹ En la resta del dietari: «Serra».

¶²³¹² Ratllat: «setembre»; a l'interlineat: «octubre».

redó, sisanat, conforme, los sis jurats. Dien coses, de dit justícia, molt gracioses, que havia dit que quant lo sastre li tallava una sotana llarga fins a la lligacama, de tafatà o riso, dix al mestre que la y tallava, quan li prenia la mida del coll: «Ola mestre, mirau com preniu la mida del coll, que yo só molt collut.» Corregué prou esta paraula.

També quant havia de exir a jurar per justícia havia's fet fer unes botes blanques, y tardava's lo sabater a venir a calsar-les-hi, y estava molt affligit y congoxava's: «Que may ve aquest boter a calsar-me les botes.» També corregué aquesta paraula.

També, quant fonch mustaçaf, un carnicer li donà a entendre que unes turmes que tenia sobre la sua taula eren de ovella. Y axí, congoxat, anà-lo-y a dir a Cantos, alcayt de la Llongeta, ab gran sentiment, que com se podia suffrir que's venesen turmes de ovelles. Corregué este dicho moltíssim.

També, quant fonch cap de taula de l'Almodí, prengueren un frau que portava una dona sobre una burra ab forment, fora camí. Y dix a la guarda que ell tenia part en lo forment y en la burra. També dix al guàrdia de l'Almodí que los jurats eren sobre ell, y que ell sobre la guàrdia.

Portava, lo Rat Penat, les borles que de dalt li penjen de tafatà negre, però lo Rat Penat de argent daurat, com és costum. ¶^{373r}

2.033.

MORT DE DON FRANCISCO MARRADES²³¹³

Dimats, a 12 de octubre 1621, a prima nit morí don Francisco Marrades, comanador de Alcàntara y señor de Sellent, y sargento mayor del regne de València. Y'l soterraren en la sua capella de Sent Martí dijous, a 14 de dit, a les set hores del matí. Sols y hagué sis que llixqueren de²³¹⁴ dia, y quatre de nit, y sols missa de cos present, de *Requiem*, ab la Seu.

Y donaren per colació, a cascun dels quatre que de nit llixqueren, dos reals castellans. Y al soterrar sols Sent Martí, la Seu y Senta Catalina martre, sens acompanyament algú. Y entraren per la porta del Cavall.

2.034.

CAS DE LA AUDIÈNCIA, EN LO PALAU DE L'ARCHEBISBE

Divendres, a 15 de octubre 1621, a les onse hores de migjorn la Real Audiència envià un jutge de aquella al palàcio archebisbal, dit micer Jaume²³¹⁵ Joachim Vallés,²³¹⁶ ab soldats de la guar[da] y molts aguazils ben armats ab pedreñals. Per a traure unes dones que estaven detengudes en dites presons bisbals. Y hagué gran avalot. Perquè lo vicecanceller

¶²³¹³ A l'inici de l'entrada, ratllat: «Dimecres a 13», i al marge esquerre prova de ploma.

¶²³¹⁴ Ratllat: «dit», ¶²³¹⁵ A l'interlineat: «dit micer Jaume Joachim Vallés».

¶²³¹⁶ Vegeu les notes 2083 i 2114, sobre misser Jaume Joaquim Vallés (1572-1622).

havia declarat ésser del rey y no de l'official. Y com és costum de la terra haver-i grans mals e [...],²³¹⁷ que tot lo que es fa en Consell, ab màchina o fan revel·lar.

Axí, que anant dit micer Vallés ab la turba, ya el vicari general don Martin de Funes ne fonch sabidor y soltà les dones que tenia en la presó. Y quant arribaren ya eren fora. Y se'n tornaren sens fer effecte. ¶^{373v}

2.035.

NOMINACIÓ DE INQUISIDOR MAJOR

Diumenge, a 17 de octubre 1621, vingué nova de Madrid que lo senyor rey havia nomenat en lloch del inquisidor major, que era fray Luís Aliaga, al bisbe de Cuenca, don Antonio Pacheco.²³¹⁸

Y dimats, a 26 de abril 1622, a les sinch hores de la vesprada, prengué posesió.

2.036.

SENTENTIAT A DON RODRIGO CALDERÓ²³¹⁹

Dijous, a 21 de octubre 1621, en Madrid, descapsaren a don Rodrigo Calderó, marquès de Siete Yglesias y altres títols que tenia. Y ans de lligar-li la bena, diuhen que li llevaren la creu que tenia de la Encomanda, y que açò o sentí molt. Y que també donà dos cartes al seu confessor en lo cadafals per a que, degollat aquell, les donàs a sa magestat.

2.037.

Divendres, a 29 de octubre 1621, a la vesprada portaren de Castella a dos señors principals ab molta guarda, y ben ferrats, en un colcho. Y·ls posaren en lo hostal de les²³²⁰ Molles, als Asaunadors, ab grans guardes de vista. Y anaren los que·ls portaven a donar rahó al virey.²³²¹ Y diumenge, après següent, se'n los emportaren a embarcar per a Nàpols.

2.038.

Dit dia de divendres,²³²² ya tart, Pedro de la Torre, aguasil, portà dos processats bandolers que havia pres en Carlet. La hu es dia Soler y l'altre Llopis, de Silla. ¶^{374v}

¶²³¹⁷ Mot il·legible. ¶²³¹⁸ Durant el període que el frare dominic Luis Aliaga va ser inquisidor general, aquest havia practicat l'obstrucció sistemàtic contra la causa de mossén Simó, negant que la certificació exigida complira amb l'edicta inquisitorial. Però amb la caiguda del germà de l'arquebisbe, com a inquisidor general, i els canvis polítics produïts amb la pujada al tron de Felip IV, el procés va rebre un nou impuls. Fins al punt que el comte-duc d'Olivares i la seua esposa escrigueren a Roma al nebot del papa, el carde-

nal Ludovico Borghese, i al cardenal Gaspar de Borja, perquè intercediren davant de sa santedat, Gregori XV, per a agilitar la beatificació del venerable valencià. Vegeu, F. Pons (1991): *Místicos, beatas...*, op. cit., p. 92. ¶²³¹⁹ Rodrigo Calderón, personatge important i influent fins aleshores, per haver format part de l'entorn del duc de Lerma, *valido* de Felip III. Vegeu la nota 2281. ¶²³²⁰ Mot ratllat i il·legible. ¶²³²¹ Tres línies ratllades; després el text continua al marge esquerre. ¶²³²² El 29 d'octubre de 1621.

2.039.

CONFRARE DEL ROSER²³²³

Dit dia de divendres, a 29 de octubre 1621, me fiu tornar a scriure en lo llibre de los confreres comuns del Roser, a fray Domingo. Perquè no'm trobava scrit en añys arrere.

Y après me trobà scrit, de sa pròpia mà, en lo any 1619 (*Supra*, foli 320). Y ja damunt, en lo any 1619, a 27 de setembre, que fonch divendres.

Ne fas memòria *supra foli* 320, pàgina 2.²³²⁴

NOHEMBRE

2.040.

MORT DEL CANONGE AGORRETA

Dilluns, a 1 de nohembre 1621, dia de Tots Sants, a les quatre hores de la matinada morí lo canonge de València Agorreta. Y'l soterraren dimecres, a 3 de dit en la Seu, a les deu hores del matí.

2.041.

Divendres, a 5 de dit 1621, a migjorn anava don Francisco Carroç, pagador de la Costa, ab huyt soldats arcabusers, ab sos morrions, a cavall, y altres soldats a cavall, ab dos carregues de moneda ha pagar los soldats de la Costa. Y anà primer al Real, a donar rahó²³²⁵ al virey. Y après féu per València la bufa del bou: tot ayre. ||^{374v}

2.042.

UN COMBREGAR AB GRANDÍSSIMA MÚSICA, DE NIT, EN SENT MARTÍ

Dilluns, a 8 de nohembre 1621, a les primeres oracions anà lo combregar de Sent Martí al carrer dit de Sorolla, a casa de hu que's dia Vidal. Al tornar se encontraren los menestrils que venien de cantar les matines de Sant Salvador, que era a l'endemà.

Y al tornar lo santíssim Sacrament de casa lo malalt, los dits menestrils sonaren ab grandíssim content y los senyors que acompanyaven lo santíssim Sacrament proseguiren lo hymne *Pange lingua gloriosi* fins a la església. Que cert fonch cosa de veure y la gran multitud de gent que, ab grandíssima alegria, a tan solemne acompanyament y ab moltíssimes aches, que admirava. *Laudetur Christus*.

Dimecres a 10 de dit, ettsetera, infra.

¶ ²³²³ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶ ²³²⁴ Després hi ha escrit a la línia següent: «Dilluns» i 3 cm en blanc fins al final del foli.

¶ ²³²⁵ Al text: «del».

2.043.

VISSITA DE COSTA DEL VIREY

Dijous, a 11 de nohembre 1621, dia del gloriós cavaller y bisbe sent Martí, anà lo señor virey, entre deu y onse, ans migjorn, a la visita de la Costa ab grandíssim acompanyament. Y als soldats de la sua guarda los féu se fesen, a ses pròpies costes, famoses lliures.

2.044.

MORT DEL SEÑOR COMTE DE BENAVENT²³²⁶

Dimecres, a 10 de nohembre 1621, morí lo il·lustríssim y excel·lentíssim comte de Benavent en Madrid, ab grandíssim sentiment de molts y en gran falta de la nostra ciutat de València.

2.045.

PLOURE PEDRA

Dimats, a 16 de nohembre, a les primeres oracions, *de repente*²³²⁷ ploqué pedra, que durà poch més de un credo.

2.046.

MORT DE DON GERONI PÉREZ ARNAL²³²⁸

Dijous, a 18 de nohembre 1621, morí don Geroni Pérez de Arnal, comanador de Montesa. Soterraren-lo en la Mercè a les quatre hores de la vesprada. Y morí en la parròchia de Sent Thomàs. Y acompanyaren-lo los comanadors y freyles de Montesa. Primer anaven los capellans y après los cavallers, cascú per antiguitat. ¶^{375r}

2.047.

TANDES DE SENT MARTÍ, A 10 SOUS²³²⁹

Dijous, a 18 de nohembre 1621, a les deu hores del matí soterraren en Sent Martí un estatger de l'alqueria del doctor Spècies, òlim de Baltazar Aznar, camí de Torrent, ab missa de nostra Señora. És tanda de a deu sous, sens la missa. Donaren a cascun capellà que anà, del siriet, catorse diners. Anaren deu capellans y la creu y capa.

¶²³²⁶ Vegeu la nota 159. ¶²³²⁷ Locució adverbial castellana de mode.

¶²³²⁸ Al marge esquerre, prova de ploma.

¶²³²⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

Y en lo año 1601, a 21 de agosto, y hagué altra tanda de dita alqueria a Sent Martí. Y en lo año 1602, a 19 de nohembre, y hagué altra tanda de dita alqueria a Sent Martí. Estan les sobre dites tandes scrites en los llibres de racionals de dits anys.

2.048.

Y divendres, a 26 de nohembre 1621, y hagué altre soterrar²³³⁰ de vesprada, ab quatre capellans, a una donzella de l'alqueria de doña Beatriu o Rafela Figuerola, que està més amunt de la de Aznar *eo* Spècies, a mà dreta del camí de Torrent. Y és tanda de a deu sous, y porta capa lo rector. Y anà per aquell mosén Ciffre. Y anàrem a la vesprada, com acabàvem completes, y tornàrem un quart ans de les sinch hores, mosén Ciffre per ell; y lo rector mosén Gisbert per Perpinyà; mosén Pujades per mosén Ciffre, y mosén Porcar per mosén Navarro, que estava malalt.

2.049.

ANNIVERSARI PER LO COMTE DE BENAVENT

Dilluns, a 22 de nohembre 1621, en la Seu de València digueren un aniversari general per lo excel·lentíssim señor comte de Benavent. Tocaren general la nit enans, y al matí fins acabat dit aniversari. *Requiescat in pace. Amén.*

2.050.

COSA NOVA PER A VALÈNCIA

Estos dies, que serien los darrers de nohembre 1621, lo señor ¶^{375v} virey, estants en Dénia en la vissita, envià una sorrogació de capità general a don Joan Castellví, que era lloctinent de portantveus de General, governador del regne de València. Y don Joan, tenint esta carta del virey, en continent manà que cada nit anàs una bandera dels officis a guardar lo Real. Cosa que may s'és ussada en València. Y axí, poch a poch, los que la han de despechar la pechen.²³³¹

¶²³³⁰ A partir d'ací el text és escrit després de l'entrada 2.041. ¶²³³¹ Castellanisme que significa «pagar peita». Porcar volia dir que aquells que tenien l'obligació,

si més no, moral, d'alleujar la ciutat de càrregues tributàries, com ara la de pagar els serveis de vigilància, encara la carregaven més, amb motius no massa justificats.

DEHEMBRE²³³²

2.051.

PROCESSÓ DE LA CONCEPCIÓ

Disapte, a 11 de dehembre 1621, feren la processó de la Concepció de Nostra Señora, dita dels Borjes, y anaren a Sent Augustí. Y anaven enmig dels dos jurats en cap don Lluís Ferrer,²³³³ governador de València, y anaven sinch jurats.

2.052.

TORNADA DEL VIREY DE LA VISSITA

Dit dia, a les sinch hores de la vesprada tornà lo virey de la vissita que havia fet de la costa de la mar, per la part de Alacant. Y no entrà per València, sinó fora la muralla del portal de Sent Vicent. Y essent davant lo Baluart desapararen la artilleria ab grandíssim estruendo. Venia acompanyat de les quatre companyes de a cavall de la Marina, y tots vestits de lliurea —a pròpies costes dels soldats— y ls síndichs dels estaments, y per assessor a don Melchior Sisternes.²³³⁴ Era solemnísim lo acompanyament, y de gran magestat. Venia ab una llitera. ¶^{376r}

2.053.

PEDRENYALS TORNATS²³³⁵

Dijous, a 16 de dehembre 1621, al matí feren crida real que tornaren los predrenyals de la mida de Catalunya, que és de quatre pams menys quatre dits.

Y la crida *eo* pramàtica que's prohibiren fou publicada divendres, a 26 de abril 1613. (*Pro ut supra*, foli 179)

2.054.

ÓRDENS PARTICULARS EN PALÀCIO

Disapte, a 18 de dehembre, 1621, dia de nostra Señora de la Sperança, celebrà órdens particulars en la capella del palàcio lo reverendo señor don Thomàs de Espinosa, bisbe de Marruecos.

¶²³³² Abans, uns cinc centímetres en blanc.

¶²³³³ Vegeu la nota 538.

¶²³³⁴ Vegeu la nota 1252.

¶²³³⁵ Al marge esquerre, reixat d'atenció.

2.055.

LLEVATS LOS TRASTS DE L'ALMODÍ. Y DISAPTE, A 8 DE GINER, LOS TOR-
NÀ A POSAR LA REAL AUDIÈNCIA. 1622 –foli 378–

Dimecres a 22 de dehembre 1621, a la nit, tenint consell en la Sala de València per a traure justícies criminal y civil y lloctinent,²³³⁶ tots los consellers no volgueren fer dita extractió que primer no-s llevasen los trasts de l'Almodí, que eren tretse.

Y per molt que·ls insistiren, y digueren, que tenien cartes de sa magestat, y ab la última, ab la qual los dia que no li escriguesen més sobre dits trasts, que l'enfadaven; lo Consell replicà que aquella carta no seria de sa magestat, sinó contrafeta.

Y que no obstant dita carta, tot lo Consell determinà llevar-los, com de fet anaren tretse consellers, cascú ab son company, y portaren les taules de l'Almodí a la Sala. Y hallí cascun conseller guardà son taulell, y cridaren als amos de aquells. Y varen traure lo que dins de aquells tenien, se n'o portaren sos amos, y les taules hallí restaren. O y bé que, insistint, lo síndich de la ciutat, dit Geroni Bayarri, ya casi determinaren de revocar-lo de síndich. Y com dit Bayarri veu que no hav[i]a lo negoci com ell volia, consentí en que·s llevasen.

Y ¶^{376v} axí proseguiren a la extractió de justícia criminal a Boyl, fill de micer Boyl, y civil a Rodrigo, de Rafelbunyol.

Fa advertir que los jurats pasats, sens consultar ab lo Consell, dimecres, a 28 de maig present, los havien posats. Y ara lo Consell los à tornat a llevar.

2.056.

ROBO A MOSÉN APARISI

Divendres, a 24 de dehembre 1621, vespra de Nadal, anant a matines a Senta Catalina mosén Aparici, li entraren per la porta certs hòmens ab claus mestres y li saquecharen tota la casa y li llevaren tota la roba de les caxes, fins als matalafs dels llits. Y se n'o portaren.

2.057.

SEPELIO A MOSÉN FARLET, DE SENT STEVE

Disapte, a 25 de dehembre 1621, dia de Nadal, al matí soterraren del carrer de Culla a mosén Farlet, beneficiat de Sent Steve, en dita església.

Fa advertir que la parròchia de Sent Steve està agermanada ab la de Sent Thomàs. Y lo rector de Sent Steve donà la mà dreta al de Sent Thomàs, y dix la missa tercera de Nadal.

¶²³³⁶ Vegeu en *Llibre de Memòries...*, op. cit., p. 1091.

Y cridaren a la parròchia de Sent Martí dotse capellans, creu y tres capes, y feren anar la creu de Sent Martí la primera, davant de les dos. Y yo diguí que dita creu no podia anar davant per ser parròchia més antiga que la de Sent Thomàs, que prou era que anàs la de Sent Steve, per ser parròchia del capellà.

En açò y hagué dades y preses. Hal·legaven que los de Sent Steve havien fet un comsemblant al soterrar de un capellà, que's dia mosén Benito Rúvio, que'ns servia en dita església de Sent Martí. No obstant que dit capellà habitava en la parròchia de Sent Steve, y que la creu de Senta Catalina anava en segon lloch, après ¶^{377r} de la de Sent Martí, per ser agermanats los de Senta Catalina ab los de Sent Martí. Y que per ço ells havien de anar d'èxa manera.

Y replicant ad açò que era molt different, per ço que no obstant que era agermanada Senta Catalina, que dita creu era més antiga en lloch que no la de Sent Steve, y que per ço anava darrer de la de Sent Steve. Ad açò se dix, que per ço ningun no perdés de son dret per est exemplar, y que proseguisem ab pau com havien començat. Y axí anà la creu de Sent Martí davant.

2.058.

ACOMPANYAMENT DEL SANTÍSSIM SACRAMENT, PER LO SEÑOR VIREY Y JURATS, A SENT STEVE²³³⁷

Disapte a 25 de dehembre 1621, dia de Nadal, a la vesprada, stant²³³⁸ los señors jurats ab los justícies nous a donar les bones pasqües al virey, y vingué que de la parròchia de Sent Steve portasen lo combregar a la casa a hon estan los lleons en dit Real.

Y al tornar lo señor virey, ab los señors jurats y justícies y tota la cavalleria de l'acompanyament, acompanyaren lo santíssim Sacrament fins tornar a dita parròchia. Y anaven los menestrils cantant lo hymne *Pange lingua gloriosi*, a cant de orgue, y sonant a chors los menestrils y trompetes. Arribats al peu de l'altar ab la santa custòdia, lo vicari detingué's un poch mentres los menestrils cantaren²³³⁹ *Tantum ergo sacramentum*. Y acabat y dit lo verset, lo vicari dix ab veu alta la oració del santíssim Sacrament, y après dix la oració *Pro infirmis*. Y donada la benedició, se'n tornà lo dit señor ab lo mateix acompanyament, a peu, al Real, ab moltes aches encesses. Y al tornar vingueren per lo Temple y a l'anar anaren per la placeta de Perpinyà ¶^{377v} y a la Morera.

Y dexat dit señor virey en palácio, puchà²³⁴⁰ dit acompanyament de señors jurats y justícies, y altres señors, ab les trompetes y menestrils,²³⁴¹ y anaren per los carrers acostumats de València, que era per lo carrer de la Mar, Senta Tecla, Sent Martí, Mercat, ettsètera y era ya més de sis hores y micha de la nit.

¶²³³⁷ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶²³³⁸ Ratllat: «anant».

¶²³³⁹ Mot ratllat i il·legible.

¶²³⁴⁰ La utilització del verb «pujar» en dit cas és confusa, si no es refereix a que va augmentar de nombre.

¶²³⁴¹ Mot ratllat i il·legible.

2.059.

RECTOR DE SENT BERTHOMEU

Dimats, a 27 de dehembre, dia dels sants Innocents, 1621, prengué possessió en la rectoria de Sent Berthomeu lo doctor Grau.

2.060.

Aquestos dies féu gran fret, y molt sech.²³⁴²

2.061.

PRIMERA PEDRA DEL CAMPANAR DE SENT MARTÍ

Dijous, a 30 de dehembre 1621, pucharen la primera pedra nova a la obra del campanar de Sent Martí. ¶^{378r}

JHESÚS, MARIA, JUSEP. AÑY 1622

Litera dominical B. Àureo núm. 8

Y fonch molt calorós lo present any.

2.062.

Disapte, lo primer dia de Cap d'Añy.

2.063.

NEVAR

Diumenge, a 2 de giner 1622, a les quatre hores de la vesprada començà a nevar un poch.

2.064.

MORT DE MOSÉN ALBIOL

Dilluns, a 3, soterraren en Sent Martí, de matí, a mosén Albiol, beneficiat en dita església. Estava de casa en les cases de Calatrava.

¶²³⁴² Al marge esquerre, signe que ens remet al foli 149, pàgina 2, és a dir el 149v, encara que el trobem al 349v.

2.065.

TORNATS LOS TRASTS DE L'ALMODÍ²³⁴³

Disapte, a 8 de giner 1622, la Real Audiència tornà los trasts de l'Almodí que havien llevat a 22 de dehembre 1621.

2.066.

MORT DE LA MULLER DEL BAL·LE GENERAL.²³⁴⁴ MORT DE SIRUJEDA, TA- VERNER

Dimats, a 11 de giner 1622, morí la muller del bal·le de València, don Vil·larig Carroç. Y Sen Esteve boltechà gran estona una campana en senyal de dita morta, perquè encara que està al costat de Sant Salvador la casa és de la parròchia de Sent Steve.

Y dimecres, a 12 de dit, al matí, a les onse tocaes, la soterraren en lo monastir de Predicadors. Portaven-la cavallers a muscle, y la noblea de València en acompanyament, y anaven engramallats. Lo marit primer, don Vil·larig Carroç, bal·le de València, y après lo comte de Alaquàs, germà de dita dama, y don Bernat Carroç, fill mayor, y don Francisco Carroç, fill menor. *Requiescat in pace.*

Y a les primers oracions aquest dia, a la nit, entrà un home ab una espasa tirada en la taverna del costat del col·legi de Na Monforta, y pegà quatre o sinch estocades al taverner, dit Sirujeda, que estava en la entrada, alrededor del foch. Y de halli a poch morí. Y·l soterraren en Sent Francés. Y yo·l viu, y estava tan morat de cara com si li hagueren dat metsines. Y presumí's que la espasa estava venenada. ¶^{378v}

2.067.

LA SANTA CREUADA

Dimats, a 18 de giner 1622, feren crida los comisaris de la Santa Creuada que dimecres farien la processó, com de fet se féu a la vesprada. Y dijous, a 20 de dit, dia de sent Sebastià, la predicà en la Seu lo pavorde Belda.²³⁴⁵

¶ ²³⁴³ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ²³⁴⁴ Al marge esquerre, prova de ploma.

¶ ²³⁴⁵ Joan Baptista Belda, natural de València, mestre en Arts, doctor i catedràtic de Teologia de l'Estudi General, paborde de la Seu i autor de

Quadruplici nodo Cuneus unus. Id est, pro Adriani Palaii ad Consulta Civitatis Valentina responsione, dissertatio (1638). Vegeu Vicente XIMENO: «Juan Bautista Belda», en *Escritores del Reyno...*, op. cit., tom II, p. 341.

2.068.

PRES <A> MICER MORA

Y dimecres a 19, a les deu hores del matí, micer Vallés, del Consell Criminal de la Real Audiència de València, féu posar pres en la Torre al doctor micer Mora, per certa nul·la pretensió sobre cert decret que havia fet essent, en lo any pasat, 1621, assesor del Justícia Civil. Y dit dia, a les nou hores de la nit, lo lliuraren y anà a sa casa.

2.069.

PESTA EN FRÀNCIA. QUE NO TIREN TARONGES. HONRRES DE FRARE SALON

Dimecres, a 26 de giner 1622, de matí, féu la ciutat crida que's guardasen de terres de França que y havia en certs llocs peste. Y a la vesprada altra crida, que no tirasen taronges.

Y aquest dia, al matí, en lo Studi General se recordaren de fer les honrres del pare fray Miquel Salon,²³⁴⁶ cathedràtich de dita Universitat —havent-ne fet tantes dit magister Salon, de la orde de Sent Agostí, a dita Universitat. Predicà lo canonge Federich Villarrasa, vicecanceller de dit Studi—, lo qual morí dilluns, a 25 de giner de 1621.

2.070.

FOCH EN LES PORTES DEL REGENT

Divendres, a 28 de giner 1622, a migant pegaren foch a les portes de la casa del Regent, y comensava's a cremar la del postich. Y a les sinch hores de la vesprada, dit dia, féu la Real Audiència crida de qui u manifestaria li donarien sinc-centes lliures y trauria dos hòmens de treball.²³⁴⁷ ¶^{379r}

2.071.

CADAFALS EN LA PLAÇA DE LA SEU. EMBAXADA QUE FEREN LOS JURATS AL VIREY, SOBRE DIT DON JUAN ROCAFULL.²³⁴⁸ Y DIMECRES, A 4 DE MAIG 1622, A MIGJORN, PORTAREN AL DIT DON JUAN A LES PRESONS ECCLESIASTICAS, PER GOZAR DE LA CORONA QUE TENIA

Dilluns, a 31 de giner 1622, aparegué en la plaça de la Seu un cadafals fet. Y dien que per a descapsar a don Juan de Rocafull, que'l prengueren en València la nit de sent Vicent martre, en lo carrer dit del Balanser, prop de la plaça de la Olivera.

¶²³⁴⁶ Fra Miquel Bertomeu Salon. Vegeu la nota 746.
¶²³⁴⁷ Després hi ha quatre línies ratllades i il·legibles. ¶²³⁴⁸ Fill del senyor d'Alfarrasí.

Y aquest dia²³⁴⁹ tots los señors jurats, a la vesprada anaren al señor virey y feren li embaxada que's servís de dilatar la execució de la dita sentència. Y·ls respongué que no volia. Y cert que, segons dien, era gran mengua de la ciutat fer tal embaxada, ab tots los jurats, que may se s'acostumat ha fer anar tots. Ans bé, segons cascun dia es veu, [en] fer embaxada per quasevol cosa que sia, resten en la Sala la major part dels jurats. Per a que si lo virey vol attentar alguna cosa y haja en la Sala qui represente la ciutat. Y açò feren dits jurats, per complaure la embaxada que·ls féu lo bras militar, que lo y supplicasen al virey.

2.072.

CRIDA QUE NO·S DISFRASEN

Y dimats, a 1 de febrer 1622, lo bogí posà un piló o banquet damunt dit cadafals y una escala. Y portaren un bolich de vajetes y no les entoldaren, sinó que se·ls ne tornaren. Y dit dia de dilluns, lo señor vicari general, don Martí de Funes, fermà contenció sobre que's pretenia que dit don Juan tendria corona.

Y no obstant açò, lo señor virey manà que la Guarda de a Cavall se aprestàs per a l'acompanyament de la dita execució de sentència. Y féu venir la creu dels Sentenciats y capellans de l'Hospital, per a l'acompanyament, y alguns religiosos.

Y dit dimats estigué molt remitent lo señor virey, que no volia admetre dita contenció, ans bé aprestà que·ls ministres de justícia estiguesen en la plaça dels Serrans, ab lo bogí, per a la execució. Y lo señor vicari general sempre insistint ab gravíssimes penes y censures que la admetés. Y manà al clero de l'Hospital se'n tornàs ab la creu, y·ls demés, que estaven aguardant al dit acompanyament. *Et tandem* estaven ya fetes les lletres de entredit y *cessasió a divinis*, y altres apercebiments necessaris en contravenció del virey.

Volgué nostre Señor que no·s perdés València, perquè estaven ya determinats la caterva dels estudiants de lliurar al dit don Joan, si·l tragueren. Y en ¶^{379v} açò fon fermada la contenció y cessà la rebolució. Y aquest dia de dimats, a la vesprada féu fer crida lo señor virey y que ningú [es] posara disfrasas.²³⁵⁰

FEBRER²³⁵¹

2.073.

PASCHINS PER LOS CANTONS

Dimats, lo primer, *ut supra*.

Dimecres, a 2 de febrer 1622, dia de nostra Señora Canelera, al matí apareguren per los cantons de València uns papers pintat[s]: un pes ab ygualtat y una espasa denua, ab una mà que la tenia, y al cap de açò dia: «*Justítia Dei*», y al peu del pes dia: «*Deposvit patentes sanctos persequentes et exaltavit humiles Christum confitentes.*» Y sobre açò

¶²³⁴⁹ A partir d'ací, el text de l'entrada figura en el 379v. ¶²³⁵⁰ Disfresses. ¶²³⁵¹ Subratllat.

glosava cascú, *secundum captum*, que u entenien per lo confesor²³⁵² del rey, que estava ya privat dels càrrechs que tenia, ettsètera. ¶^{380r}

2.074.

XISTO SANCHIS, CAP DE QUADRILLA, PRES

Disapte, a 5 de febrer 1622, entre sinch y sis hores de la vesprada portaren de Carcaxent a Xisto Sanchis, cap de quadrilla de la part de uns bandos,²³⁵³ en un colcho, ab do-cents setanta hòmens a cavall y a peu, ben armats. Y'l varen traure del monastir de Sent Juan de la Ribera, que està en dita vila, y'l portaren a la torre del portal dels Serrans.

2.075.

Disapte, a 12 de febrer 1622, lo pencharen, al dit Xisto Francés Sanchis, en la forca de València.

2.076.

CRIDA SOBRE LOS BÉNS DELS QUI SERVIXEN AL REY

Dit dia de disapte, a 12 de febrer 1622, a la vesprada féu fer²³⁵⁴ la magestat del señor rey crida en València que tots los oficials que des de lo año 1592 —los que²³⁵⁵ havien tenguts càrrechs de qualsevol manera, fosen de la real magestat— fesen inventaris de la hazienda que ans tenien y de la que de present tenien. Y de lo que lo señor rey<s>, pare y major, los havia fet mercé, si e segons un decret fet en lo Prado, a 14 de giner del present año. Y lo modo dels inventaris que dit señor rey havia donat orde que's fesen. Fet en lo Pardo, a 21 de dit mes de giner, dit present año 1622.

2.077.

PENJAT PER LLEVAR LO FORMENT DE LES SICHES

Dilluns, a 21 de febrer 1622, penjaren a un home de Burjaçot perquè havia furtat forment de les siches, que's dia Vicent Sales.

¶ ²³⁵² Com ja hem dit en altres ocasions, es tracta del dominic Luis Aliaga —germà de l'arquebisbe Aliaga—, confessor de Felip III i exinquisidor general, reclòs per ordre del rei Felip IV al monestir de

Predicadors de Huete (Conca). ¶ ²³⁵³ Ben possiblement de rodors que operaven a la comarca de la Ribera del Xúquer. ¶ ²³⁵⁴ A l'interlineat: «fer». ¶ ²³⁵⁵ A l'interlineat: «los que».

2.078.

INQUISIDOR GENERAL DON ANTONIO PACHECO, BISBE DE CUENCA

Y aquest dia vingué nova de Madrid que don Antonio Pacheco, bisbe de Cuenca, havia entrat per orde de don Baltazar de Zúniga, y del comte de Olivares, a besar les mans a sa magestat, per la mercé de inquisidor general. Y que, públicament, dit señor acceptava lo parabien.

Y espantava lo món ésser privat lo señor fray Luís Aliaga de tal càrrec, per ser persones de tantes parts y negocis. Y prengué possessió de dit offici dimats, a 26 de abril 1622, lo dit bisbe de Cuenca. ¶^{380v}

2.079.

ANADA DEL PRIOR DE PREDICADORS A ROMA, A NÀPOLS

Dijous, a 24 de febrer 1622, dia de sent Mathia, al de matí, se n'anaren a Roma lo prior de Predicadors, dit fray Francés Castro²³⁵⁶ Bellvís²³⁵⁷ y fray Jacinto Roig, fill del vicecanceller Roig. Y dies ans havien depositat al dit prior y après lo havien tornat. Y dien que eren convocats a capítol general a Roma²³⁵⁸ o a Nàpols o a Milà,²³⁵⁹ y que frare Roig havia de tenir, y sustentat, les conclusions per la nació espanyola.

Dilluns, a 21 de mars 1622, tornà a València lo prior.

2.080.

CRIDA DEL DUCH DE GANDIA PER NO PAGAR LO QUE DEU. SENTÈNTIA EN FAVOR DEL CLERO DE SENT MARTÍ

Disapte, a 26 de febrer 1622, a la vesprada se féu crida de part de sa magestat al·legant, en dita crida, tot lo seu supremo poder y magestat y absoluta señoria, que no regonexia en la terra superior en los seus regnes, a effecte de valer al duch de Gandia, per a que jamay pague lo que deu als crehedors y censalistes.

Constant a tot lo món de que no y à señor més aforrat ni més rich, axí per lo grandíssim spoli que ha tengut de la expulsió dels seus moros, com per la regèntia de vi-rey que fonch de Sardenya, que afferrà prou, y també que lo señor rey li à donat, ajuda de costa trenta mília lliures, et justícia *de celo prospexit*, ettsètera.

Y aquest dia es publicà sentència²³⁶⁰ en favor en lo negoci que's tractava del clero de Sent Martí, *eo* del rector de aquell, contra don Juan Pellicer, en Madrid.

¶ ²³⁵⁶ Francesc de Castro Bellvís (València, 1572-València, 1629). Era germà de Guillem de Castro. Ingressà en l'orde de Predicadors, i va ser examinador de l'Estudi General, prior del monestir de Sant Domènec de València i qualificador del Consell del Sant Ofici en 1627. Participà en l'Academia de los Nocturnos on va emprar, en les dues sessions que parti-

cipà (les del 2 i 11 de març de 1592), el pseudònim de «Consejo». Vegeu *Actas de la Academia...*, *op. cit.*, volum 1, pp. 16-17. ¶ ²³⁵⁷ A l'interlineat: «Bellvís». ¶ ²³⁵⁸ Sobre el mot «Roma»; a l'interlineat: «Nàpols». ¶ ²³⁵⁹ Al marge dret, com a incís: «a Nàpols o a Milà». ¶ ²³⁶⁰ A la línia següent, ratllat, es pot llegir: «tots estos dies de matí y a la vesprada».

2.081.

To<s>ts estos dies, de matí y de vesprada, féu grans boyres, que admiraven. ¶^{381r}

MARS

2.082.

MORT DEL BOCHÍ

Diumenge, a 6 de mars, al matí soterraren en Sent Michael de la Vilanova a Juan Gastó, bochí de València, que tenia casa a la Moreria.

L'altre morí a 18 de febrer 1603. –*vide folio supra 65*–

2.083.

MORT AL FILL DEL COMANADOR PERPINYÀ

Dilluns, a 7 de mars 1622, al matí trobaren en una séquia, prop del monastir de la Zaydia, mort ab una escopetada, al fill del germà del señor de Mirafior, dit Perpinyà.

2.084.

MORT DE DONA MARIA PENARROJA²³⁶¹

Dijous, a 10 de mars 1622, al matí soterraren en Sent Martí, en la capella dels Penarrojes, a doña Maria Magdalena Penarroja y de Centelles, viuda muller del quòndam don Jaume Centelles. Estava de casa a la plaça dels Penarrojes, sogra de don Gaspar Juan, alcaide del Real. Sols anava ell agramallat, ab tota la cavalleria en acompanyament.

2.085.

ALTERCACIÓ SOBRE LOS LLOCHS ENTRE LO JUSTÍCIA CRIMINAL Y LO LLOCTINENT DE GOVERNADOR, EN SENT MARTÍ

Divendres, a 11 de mars 1622, portaren les dones del Públich a Sent Martí, a oyr lo sermó. Y lo justícia criminal, dit Batiste Boÿl, tingué [una discussió] ab don Juan de Castellví, lloctinent del governador, sobre los assientos. Y fonch tan simple lo justícia criminal que subcumbí y prengué lo lloch menys principal del cap dels banchs. Y lo dit lloctinent prengué lo de man dreta.

¶²³⁶¹ Al marge esquerre, prova de ploma.

2.086.

PROCESSÓ DE SENT GREGORI. LO QUE FEREN LOS FRARES DE LA MERCÉ Y DE SENT JUAN DE LA RIBERA²³⁶²

Disapte, a 12 de mars 1622, dia de sent Gregori, en avent dinat feren la acostumada processó de dit sant a la sua església. Anaven sols los sis jurats, racional y síndich, y lo degà Frígola per assistent. Y un domer portava la ymatge de nostra Señora que pintà sent Lluch. Y a les onse hores de la nit vingué lo pare y germà de Lauro a casa. Y acontengué ^{381v} que exint los frares, en son concert y orde, los frares de Sent Juan de la Ribera volgueren-se posar en lo lloch a hon se acostumen a posar, quant van<t> en les processons los frares de Sent Francés.

Y com en est dia los frares de Sent Francés tenien capítol provincial, y no anaren en la dita processó, llavors los frares de la Mercé no volgueren dar-los lo lloch que dits descalsos volien, sinó que anasen en son lloch de antigüedad de monastirs. Y·ls descalsos no volgueren, sinó que se n'anaren y no entraren en la processó. Y, axí mateix, los frares de la Mercé no anaren en la processó, sinó que se estigueren en los carrers, ab ordenansa, mirant com pasava la processó.

2.087.

PROVINCIAL FRANCISCO

Diumenge a 13 de mars 1622, al matí, los frares de Sent Francés feren gran processó a la Seu, y lo offici; per la electió de nou provincial que havien fet, que serà fray Christohol Sanchis, natural de València; y residia en lo monastir del Socors.

2.088.

NOVES AL VIREY, CONFIRMAT DE NOU²³⁶³

Dilluns, a 14 de mars 1622, ab la estafeta portaren noves al virey com lo confirmaven altre trienni, juntament ab lo privilegi.

2.089.

MORT DE L'ALCAYT DE LA TORRE

Dimecres, a 16 de mars 1622, soterraren en Sent Francés a Francisco Pérez, alcayt de la torre dels Serrans.

¶ ²³⁶² Al marge esquerre, sanefa d'atenció.

¶ ²³⁶³ Al marge esquerre, davall del títol, reixat d'atenció.

2.090.

MORT DE JAUME BERTHOMEU, NOTARI

Diumenge, a 20 de mars 1622, de Rams, soterraren en Sent Thomàs a Jaume Berthomeu, notari. Y aquest dia llevaren lo cadafals que estava en la plaça de la Seu per a sentenciar a don Joan de Rocafull. Lo qual fonch fet dilluns, a 31 de giner, y sempre estigué hallí fins a la present jornada. Y après no fonch menester tornar a fer, perquè dimecres,²³⁶⁴ a 4 de maig, fonch portat dit don Joan a l'Oficialat. ¶^{382r}

2.091.

MORT DE JACINTO PUJADES²³⁶⁵

Divendres, a 25 de mars 1622, dia de la Annunciatió de Nostra Señora, y divendres sanct, a les dos hores de la vesprada soterraren en Sent Francés a Jacinto Pujades, que estava pres en la Torre. Y aquest fadrí fonch per lo qual y hagué grandíssimes dissensions entre la jurisdicció real y ecclesiàstica, des de dijous, a 25 de juny 1620. Y durà moltíssim temps dit encontre, fins a entredit y *cessatio a divinis*. (*Vide supra*, foli 334). Y'l soterrà sols la parròchia de Sent Berthomeu.

2.092.

NOMINACIÓ PER A LA CRISMA

Dimecres, a 23²³⁶⁶ de mars 1622, lo señor official y vicari general, don Martín de Funes, envià mandato a Sent Martí dient que lo clero nomenàs tres assistents per a l'endemà, dijous sanct, que assistisen a la benedicció de la crisma. Y si lo clero no'n fés nòmina que, *illo tunch*, lo rector fes dita nòmina. Y axí lo clero nomenà als tres que assistien de ordinari a l'altar.

2.093.

ÓRDENS DE SENT CHRISTÒFOL. GRAMALLES NOVES ALS JURATS

Disapte sant, a 26 de mars 1622, lo señor bisbe de Marruecos, don Thomàs d'Espinosa, celebrà ordens particulars en Sent Christòfol. Y aquest dia los señors jurats se llevaren les gramalles de dol y's vestiren les de vellut carmesí.²³⁶⁷

¶²³⁶⁴ Ratllat: «dimarts».

¶²³⁶⁵ Al marge esquerre: «A.».

¶²³⁶⁶ Emborronat un «4»; a l'interlineat: un «3».

¶²³⁶⁷ Vegeu també en *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1090.

2.094.

PROCESSÓ DE LA PRIMERA APPARICIÓ

Dimats, a 29²³⁶⁸ de mars 1622, tercer dia de Pascua de Resurrecció, a la vesprada feren processó de la primera Aparició a l'Hospital General. Anaren totes les creus y officis y-ls sis jurats, ab les gramalles vermelles de domàs, ab lo síndich y racional, y un dels domers de la Seu portava la imatge de nostra Señora que pintà sent Lluch, y per assistent lo canonge Pellicer. ¶^{382v}

2.095.

PER AYGUA

Dijous, a 31 de març 1622, començaren en la Seu a cantar les misses de Goigs de Nostra Señora per aygua, que a molt temps havia que no plovia.²³⁶⁹

ABRIL

2.096.

FRARES DE LA MERCÉ, PORTA AL MERCAT

Diumenge *in albis*, a 3 de abril 1622, al matí aparegué en lo mercat, enmig de les cases dels Galliners, una porta uberta, que s'entrava per hallí a la claustra nova que havien fet los frares de la Mercé. Y hagué grans avalots y lo justícia criminal féu tancar la porta per part de dins.²³⁷⁰

2.097.

PROCESSÓ DE SENT VICENT

Dilluns, a 4 de abril 1622, dia de sent Vicent Ferrer, féu la ciutat de València la acostumada processó.

2.098.

BOGÍ NOU

Dimats, a 5 de abril 1622, a les onse hores ans de migjorn, lo bogí prengué possessió de la forca, y era de Alcañiz de Aragó. Y l'acompanyaren quatre verguers dels jurats y cap de guaytes, y pujà la escala de la forca fins dalt.

¶²³⁶⁸ Emborronat: «30»; a l'interlineat: «29».

¶²³⁶⁹ Espai en blanc d'uns 3 cm. ¶²³⁷⁰ Espai en blanc d'un centímetre i mig.

2.099.

CLAVADA LA MÀ A UN HOME, EN LA PLAÇA DE LA SEU

Disapte, a 9 de abril 1622, a les sinch hores de la vesprada clavaren la mà, en la plaça de la Seu, a un fadrí; perquè pegà una coltellada a un altre en Sent Steve. Y'l pasecharen per València a cavall, ab un roçí, y'l portaren après a dita plaça, en la qual estava aparellat un cadafal. Y tres anys de galeres. Y fonch la primera estrena del bogí. ¶^{383r}

2.100.

PROCESSÓ GENERAL PER AYGUA

Dimats, a 12 de abril 1622, a les huyt hores del matí la Seu féu processó general per aygua a Sant Salvador. Anaren los officials dels officis, ab sos siris de ses confraries, y anaven sinch jurats, síndich, racional y subsíndich.

2.101.

CRIDA DE LA CIUTAT DE PRESTAR FORMENT. Y EN LO AÑY 1599, A 28 DE ABRIL, NE FEREN ALTRA CONSEMBLANT (*Vide ut infra*, foli 37)

Y aquest dia, los jurats de València feren crida que qui volia forment a pagar a tal preu fiat, y qui'l volia enprestet al tornar a la collita.

2.102.

PROCESSÓ DE AYGUA

Dimecres, a 13 de abril 1622, continuaren les processons de l'aygua a Sant Salvador, ab los quatre capellans de cascuna parròchia.

2.103.

Dijous, a 14, continuaren dita processó.

2.104.

SINCH SANCTS CANONIZATS EN ROMA

Dijous, a 14 de abril 1622, a migjorn repicà la Seu per la canonizació que'l santíssim papa, Gregori 14,²³⁷¹ havia fet de sinch sancts que havia fet en lo mes propasat de març

¶²³⁷¹ Confusió de Porcar per Gregori XV (Alessandro Ludovisi), 1621-1623; atés que Gregori XIV (Niccolò Sfondratti) va ser papa els anys 1590-1591.

1622: al sent Isidro, a senta Teresa, a sent Ignaci, a sent Xavierri, españols, y a sent Felip Neri, florentí, confesor de sent Carlos Borromeo.

2.105.

PENCHAREN DOS HÒMENS NEGATIUS

Dit dia de dijous, a 14 de abril 1622, a les dos hores de la vesprada pencharen a dos hòmens per moneders. Y tots moriren negatius. Y lo hu era de Ruçafa, dit Juan Pèriz, y hagué gran avalot del poble que'l soltasen.

2.106.

Divendres, a 15, plogué poch tot lo dia.

2.107.

Disapte, a 16, processó per aygua a Sant Salvador.

2.108.

CAMPANA MANUEL

Disapte, a 16 de abril, a les tres hores de la vesprada beney lo señor degà Frígola, al peu del campanar Miquel,²³⁷² la campana dita lo Manuel, que pesava trenta-set quintals y una arrova. Y la pujaren dalt al Micalet, a son lloch.

Y acontegúe²³⁷³ que un home, que estava dalt del Micalet guiant la maroma en lo argue, descuydàs tantet y aferra-se-li lo dit polce y lo y arrancà, ab més de un pam de nirvi, que li penchava lo dit. Y vixqué pocs dies.

2.109.

Aquesta vesprada, trobant-se quatre hores tocases en Sent Martí, com és costum, comensaren a dir les completes y la salve sis o set capellans que's trobaren hallí. Y la digueren a l'altar mayor, per ^{383v} no estar lo capeller, dit mosén Ciffre, en la església, per anar a veure pujar dita campana. Y après, tornats dit Ciffre y Sentapau y lo racional mosén Sala, feren tornar a dir completes y salve altra volta; lo que no se ha fet jamay. Y als primers no la pagaren y als segons sí. Essent contra ordinació de la església, que a les quatre tocases se diga la salve fins a maig.

¶ ²³⁷² El Miquelet.

¶ ²³⁷³ Des de «y acontegúe...» fins «vixqué pocs dies», figura després de l'entrada 2.100, al foli 383r.

2.110.

POVAR

Dilluns, a 18 de abril 1622, portaren ab la estafeta noves que era nomenat en virey de València lo marquès de Povar, capità de la Guarda del Rey, y que havia vengut lo bulletó del papa per a expel·lir a l'inquisidor mayor, fray Luís Aliaga, y altres noves prou escusades.

2.111.

Dimecres, a 20 de dit, entre tres y quatre hores de la vesprada provaren en lo campanar lo so de la campana Manuel, que'l disapte pasat la havien puchada.

2.112.

Divendres, a 22 de abril, 1622, a les onse hores, ans migjorn, soterraren en Predicadors, en lo vas de Nostra Señora del Refugi, a doña Vicenta Vidal y de Vilanova, muller de don Jaume Vilanova, capità dels soldats del Grau, y filla del doctor del Real Consell de València, Vicent Vidal y de Isabet Juan Porcar y de Vidal, cònjuges, y neta de Pere Porcar,²³⁷⁴ quòndam notari de València, en lo carrer dit de don Juan de Vil·larrasa, prop de Sent Juan del Mercat. *Requiescat in pace. Amén.* ¶^{384r}

2.113.²³⁷⁵

Diumenge, a 17 de abril 1622, en avent dinat se n'anà a Logronyo lo inquisidor Salazar de Frias, que estava entretengut así, en València, per la vissita que's feia en la Inquisició de Logroño, de hon era dit señor inquisidor.

2.114.

B.²³⁷⁶ CAS DE MICER SOLSONA CONTRA LO VICARI GENERAL

Dimecres, a 27 de abril 1622, acontegué que micer N. Solsona, de Tortosa, atrobant[te] en València, y en lo aposiento del vicari general don Martin de Funes, fonch molt

¶²³⁷⁴ Lògicament, si «Pere Porcar, quòndam notari de València», és avi de Vicenta Vidal, filla de Vicent Vidal i Isabet Juan Porcar, aquest Pere Juan o Pere Joan Porcar, és el pare del dietarista. De tota manera no pot ser, per cronologia, el mateix notari Pere Joan Porcar que redactarà el testament el 5 d'octubre de 1554 de Pere Antoni Beuter –autor de la *Primera Part de la Història de València*– que es conserva al ARCSCCV, protocol de Pere Joan Porcar, sig. 19715. Perquè el 1554, el pare del dietarista, nascut el 1539, tenia 16 anys, i segons les *Institucions*

dels Furs i Privilegis del Regne de València, en el títol XXII, dedicat als notaris, ho deia ben clar: «Ningú no pot ser elet notari que no haja cumplida edat de vint-y-cinch anys,...». Potser fóra l'avi de mossén Porcar. Vegeu també el pròleg de V. J. ESCARTÍ a *Primera part de la Història de València*, de Pere Antoni Beuter, València, PUV, 1998, p. 24. ¶²³⁷⁵ Entrada que no segueix la cronologia. ¶²³⁷⁶ El que s'ha dit en casos anteriors: la B després de la A, a l'inici de títol d'entrada, significa que cronològicament no guarda l'ordenament degut.

descomedit en paraules contra dit vicari general y empunyà y començà arrancar la espasa. Y no faltaren hallí que s'abrasaren d'ell y li llevaren la espasa y la clavaren, feta troços, en dit Oficialat. Y ad aquell lo posaren dins de la presó de dit Oficialat. Y lo virey lo demanà, y lo y donà.

2.115.

A. ROBO DELS DEL GRAU. INQUISIDOR GENERAL DON ANTONIO PACHECO, BISBE DE CUENCA

Dimats, a 26 de abril 1622, a la vesprada portaren ab unes caxetes sinch mília nou-centes y tantes lliures en moneda, que havien amagat en lo forment uns malfatans del Grau, que havien robat de un vexell que anava a Alger, de christians, per un rescat de uns christians. En lo qual vexell y anava lo capità Bartoli, de nació raguseu,²³⁷⁷ persona de bon tracte, al qual mataren los del Grau, que remaven en dit vexell, y al patró del vexell y a altres.

Y hu dels malfatans del Grau se assegurà y anà a la Formentera y vingué ab la moneda dita.

Y aquest dia, a les sinch hores de la vesprada prengué possessió de inquisidor general don Antonio Pacheco, bisbe de Cuenca, y privat fray Luís Aliaga.

2.116.

PROCESSÓ DE AYGUA A SENTA TECLA, Y PLOGUÉ

Dijous, a 28 de abril 1622, a les huyt hores del matí féu la processó de l'aygua de la Seu a Senta Tecla. Plogué bona rujada; tant que los señors canonges y jurats determinaren de fer tornar la relíquia a la Seu ab un colge, ab lo domer y assistents, ab dos llums, y·ls demás capellans; que tothom se donàs cobro en tornar a ses esglésies, que fonch gran sort per als de Sent Martí que no·s banyàrem un poch quatre capellans que anàrem: mosén Vives, mosén Gibert, mosén Perpinyà y mosén Porcar. ¶^{384v}

MAIG

2.117.

ACTE DE LA SANTA INQUISISIÓ A LA PLAÇA DE SENT LLORENÇ. ALTRE A 4 DE JULIOL 1621. ALTRE A 6 DE DEHEMBRE 1609. ALTRE A 27 DE OCTUBRE 1616. ALTRE A 27 DE JULIOL 1608. ALTRE A 7 DE GINER 1607. ALTRE A 30 DE JUNY 1602. ALTRE A 19 DE MARÇ 1623. ALTRE LO PRIMER DE DEHEMBRE 1624

Diumenge, a 1 de maig, dia dels gloriosos apòstols sent Felip y sent Jaume, any 1622, al matí, a les nou hores y hagué acte públich de la Santa Inquisició en la plaça de Sent

¶²³⁷⁷ Possiblement de l'antiga ciutat dàlmata de Ragusa, actualment Dubrovnik, ciutat croata ubicada en la costa balcànica de l'Adriàtic.

Llorens. Davant les parets de dita casa varen traure setze penitents, y·ls tres cremaren per sodomites. Y acabaren poch ans de les dos de la vesprada.

Y entre·ls setze y havia dos germans botiguers de llens y altres mercaderies, que tenien dos botigues davant la Llonja Nova, de nació francesos, que·s dien lo hu Chaqués Coll y Marco Coll, ab santbenitos, càrcel perpètua y confiscació de béns, dien que per ser de la secta de Lutero. Déu mantenga la fe cathòlica y Santa Inquisició.

2.118.

ROBO AL SECRETARI DEL VIREY

Dilluns, a 2 de maig 1622, tancaren los portals de València perquè dien que lo dia enans, a les huyt hores de la nit, havien robat al secretari del virey, don Fàbio.

Y posaren en la presó a N. Ricart —cansalader del Palau— y escripsió de sos béns, per haver abonat lo criat de dit secretari.

2.119.

AÇOTATS PER LA INQUISICIÓ

Dit dia dilluns, al matí açotaren per lo Tribunal de Sant Ofici a set penitents.

2.120.

CRIDA SOBRE·L FURT DEL SECRETARI

Dit dia, a la vesprada feren crida la Real Audiència sobre lo furt.

2.121.

INQUISIDOR GENERAL LO BISBE DE CUENCA Y LLEVAT FRAY LUÍS ALIAGA²³⁷⁸

Dit dia de dilluns, a 2 de maig 1622, al matí vingué la estafeta de Madrid. Y scrigueren al capità don Berthomeu Ripoll que lo señor bisbe de Cuenca dimats, a 26 de abril pasat, havia pres possessió de ser inquisidor general a les sinch de la vesprada. Y lo dia enans, que era dia de l'apòstol sent March, per orde de sa magestat li llevaren tots los papers que dit fray Luís Aliaga tenia de sa magestat, de quant fonch confessor y inquisidor general. ¶^{385r}

¶ ²³⁷⁸ Els càrrecs del dominic fra Luis Aliaga, com a confessor del rei Felip III i més tard inquisidor general, van ser decisius en l'escalada de poder d'Isidoro Aliaga, arquebisbe de València i germà d'aquest. Fin al punt

que en el 1614, els simonistes havien escrit un pasquí contra el mitrat que deia: «*Prelado: verdugo, inglés, luterano, ¿qué harás si muere tu hermano?*». Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, op. cit., p. 232.

2.122.

LLEDÀNIES

Dit dia de dilluns, a 2 de maig 1622, *fèria 2a rogacionum*, feren les processons de les lletanies per la Seu.

2.123.

TE DEUM LAUDAMUS PER GRÀCIES DE AYGUA

Dimats, a 3 de maig 1622, *fèria 3a rogacionum*, feren per la Seu la matexa processó, y acabada la missa cantaren *Te Deum laudamus* per tota la Seu, ab totes les creus, per gràcies de aygua.

Dia de santa Creu, dimecres, a 4 de maig 1622, 3a processó de la Seu.

2.124.

DON JUAN DE ROCAFULL REPELIT A LA PRESÓ ECCLESIASTICA

Dimecres, a 4 de maig 1622, portaren a migjorn de la Torre, de la presó del Rey, a don Juan de Rocafull, per haver-li valgut la corona, que à costat grandíssims en què entendre's portar-lo a les presons ecclesiàstiques.

2.125.

PROCESSÓ DE LA CONCEPCIÓ A L'HOSPITAL. REPICA LA SEU PER LA SENTA TERESA

Diumenge, a 8 de maig 1622, feren la processó de la Puríssima Concepció a l'Hospital, que en lo any passat no's féu. Anaren general de Sent Martí, ab quatre capes. Y aquest dia, a migjorn, repicà la Seu, y les demés parròchies, per la alegria de senta Teresa.²³⁷⁹

2.126.

MORT DEL BAL·LE GENERAL

Dimats, a 10 de maig 1622, morí lo bal·le general, don Vel·lerig Carroç.

¶ ²³⁷⁹ Per la canonització de santa Teresa de Jesús o d'Àvila.

2.127.

ATENALLAR A DOS HÒMENS DEL GRAU

Dit dia atenallaren a Pau Romaní y a Salvador, del lloch del Grau, de nació de catalans, y casats en dit lloch, per la mort y gran traïció que feren en lo vexell del capità Bartoli, en la mar, anant a rescatar uns catius de Alger.

Y anaven los dos en un carro, amarrats a uns puntals, y no portaven foch en lo braser sinó carbó apagat. Y feyen-los la cerimònia de les tenalles com qui·ls aferrava. Descobrí lo cas hu de la camarada que s'assegurà, de nació genovés, fill de Juan Maria, del Grau. Y aquest era fillol, del bateig seu, del capità Bartoli. Y lo qui primer posà ^{385v} les mans en son padrí y·l matà.

Portaren als dos sobredits al Grau, que eren cosins los dos —y casats en dit Grau ab dos germanes— y essent davant la església, ab unes tisores los feren un tall en la orella a cascú. Aprés estava una forca de fusta, aparellada poch més amunt de la Creu, y hallí los penjaren, sens tallar-los mans ni senyal de atenallar-los, sinó senyal que les tenalles estaven mascarades del carbó. *Requiescat in pace.*

2.128.

MORT DE MOSÉN GARCIA

Dijous a 12 de maig 1622, a migjorn morí mosén Miquel Garcia, beneficiat en Sent Martí. Y divendres a 13, a les onse hores del matí, lo soterraren en la església de Sent Martí, en lo vas Nou dels Capellans, a l'entrar en lo chor. *Requiescat in pace. Amén.*

En est soterrar aconegué que per estar malalt lo rector de Senta Catalina envià al-tre en son lloch, y lo rector de Sent Martí, perquè estava de mala gana, envià en son lloch al vicari Llopis al soterrar. Y la missa la dix lo dit rector de Sent Martí, ab diaches de Senta Catalina. Y·ls responsos los dix lo qui venia per lloch del rector de Senta Catalina.

2.129.

Aquest dia se n'anaren a Alemanya don Jordi Marrades y don Francisco, son nebot, a visitar al coronel don Baltazar Marrades,²³⁸⁰ que estava en servici de l'emperador, oncle del nostre rey Felip 4. (*Vide infra*, foli 260)

¶ ²³⁸⁰ Sobre aquest personatge, amb data de di-lluns, 11 de gener de 1621, els Vich ens diuen: «Dicho lunes vino nueva a esta Ciudad, por carta que recibió Francisco Cernesio, de que la Magestad Cesárea

de Ferdinando Emperador, havia hecho merced al coronel don Balthazar Marradas de una varonia, que vale 30 mil escudos de renta.», en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 36.

2.130.

MEMÒRIA DE LES CONCÒRDIES DE SENT MARTÍ Y SENTA CATALINA –supra foli 7–

En lo any 1596, dimecres a 2 de febrer, per mort de Geroni Monroig, rector de Sent Martí, que morí a 27 de giner dit any, en Gandia, se agermanaren los cleros de Sent Martí y Senta Catalina als soterrars, que anasen debades lo hun clero ab l'altre, quant fos de capellà beneficiat ressident de lo un clero ab l'altre.

Y en lo any 1612, dilluns, lo primer de octubre, se concordaren lo hun clero ab lo altre en que's diguesen les misses per los capellans que's moriren de lo hun clero o de l'altre, ¶^{386r} *gratis pro amicis*.

2.131.

(Supra foli 180)²³⁸¹

Y dilluns, a 20 de maig, any 1613, se concordaren quant fonch lo soterrar de mosén Marco Ximeno, doctor en Theologia y beneficiat en Senta Catalina, que sempre y quant morís algun beneficiat en Senta Catalina, los de Sent Martí diguesen la missa y offici en Senta Catalina, ab los de Sent Martí y axí mateix o de Senta Catalina ab los de Sent Martí. Y que les campanes de les dos parròchies tocasen general, com si fos mort en qualsevol de aquelles, com és costum a tocar a capellans.

2.132.

NOUS JURATS

Disapte, a 14 de maig 1622, a la nit feren extractió de nous jurats. Y diumenge, a 15 de dit, dia de Pascua del Spirit Sanct, juraren al matí en la Seu. Y a la vesprada anaren a besar les mans al señor virey, com és costum.

2.133.

CONFIRMACIÓ EN LA SEU

Diumenge, a 15 de maig 1622, dia de Pascua del Spirit Sanct, y'ls dos dies següents, confirmà en lo capítol de la Seu lo reverendíssim señor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos.

¶²³⁸¹ Al marge dret de l'entrada.

2.134.

ÓRDENS GENERALS

Disapte, a 21 de maig 1622, témpora de la santíssima Trinitat, y hagué ordens generals en lo capítol de la Seu de València. Ordenà lo reverendíssim señor don Thomàs de<l> Spinosa, bisbe de Marruecos, y hagué do-cents noranta-sis, de tots ordens.

2.135.

TRET UN HOME DE SENT VICENT MARTRE, PER LO VIREY

Diumenge, a 22 de maig 1622, a les quatre hores de la vesprada Gaspar Portalés, aguazil, ab altres consemblants, ab pedrenyals ben provehÿts, anaren al monastir de Sent Vicent martre y varen traure de hallí a Vicent Tora, corredor de coll, que estava hallí retret.

Y dimats, a 24 de dit, publicà per descomunicat al dit Portalés lo vicari de Sent Martí, Llinares, per edicte del señor vicari general. Y dimecres següent lo tornaren a dita església.

Y divendres, a 3 de juny, se n'yxqué dit Tora a la vesprada y l'agafaren en lo carrer de Quart y'l posaren en la Torre. ¶^{386v}

2.136.

FUGITS, DE LA TORRE, TRETSE HÒMENS

Dimecres, a 25 de maig 1622, a migjorn se n'anaren de la Torre tretse presos sens rompre res; estant, segons dien, les portes sens guardes. Entre'ls quals y estava Juan Vives, que lo mateix matí li havien votat sentència de mort.

Y són: Andreu Salas, Juan Vives, Vicent Miravet, Pere Calavuig, Jacinto Llàser, Bernat Sans, Vicent Armengol, Antoni Martí, Andreu Buytró, Francés del Notari, Vicent Pastor, Nicolau Valero, Vicent de Triz. Y a gran presa feren diligències per buscarlos fora y dins València, y tancaren los portals.

2.137.

B.²³⁸² PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM SACRAMENT. CAS NOU, EN SENT MARTÍ, DE MOSÉN BOLAS

Dijous, a 26 de maig 1622, dia del Corpus, se féu la processó del santíssim Sacrament y acabaren un quart ans de les nou hores. Y aquesta vesprada, en Sent Martí, acabades les completes, digueren les matines que acostumen a dir-se per lo clavari del santíssim Sacrament. Y acabades les vespres és costum, avent-hi matines, fer processó per la església.

¶²³⁸² El que hem dit en semblants casos anteriors. Vegeu la nota 1049.

Y acontegué que, anant a la processó un beneficiat de dita església, dit mosén Gonzalbo Bolas, anava en aquella vestit ab un roquet y muça, de què les dones se rigueren moltíssim. Tant, que lo rector que fia la doma,²³⁸³ sobre ser persona molt morigera-da, li tocà sa part del riure, que arribant al faristol ab sos ministres no pogué dir la oració que s'acostuma.

Y aquesta vesprada, lo clavari del santíssim Sacrament, dit Pau Cyprer, no donà colació ni refresch als capellans, ans de anar a la processó general, com altres dos voltes que és estat clavari, y altres clavaris o han acostumat ha fer; exceptat hu, que's dia Alexandre Vicent, clavari que fonch añys pasats, no'n donà de colació.

2.138.

LO CAPELL²³⁸⁴ A 12 SOUS

Estos dies, en la Llonja, se ha venut la lliura del capell a dotse sous y mig. ¶^{387r}

2.139.

VENGUDA DE UN NUNCI DE ROMA, QUE VENIA DEL REY

Dimecres, a 25 de maig 1622, vespra del Corpus, a migjorn vingué a València —y hospedà en lo col·legi de Sent Pau— un nuncio o embaxador del papa, que l'havia enviat ha donar lo parabién al señor rey de la nova investidura dels regnats; y venia de Madrid y anava en hàbit de capellà. Y dien que era archebisbe de Salern y tenia un germà cardenal.

Aquest vingué a València per a tornar-se'n a Roma. Fonch vissitat de la noblea de Valencia. Lo señor virey li féu grans cortesies, perquè a l'endemà, dia del Corpus, en havent dinat dit señor virey, anà ab sa solemne carroça acompanyat de alguns cavallers de llustre, y'l portà en sa carroça, a la sua mà dreta, a la Deputació. Y hallí lo féu estar a son costat vent les festes.

Aprés, com hagué de baxar dit virey a la Seu, de la Deputació, per a acompanyar la processó, lo portà a la Seu y l'apostaren en la trona o mirador de ferro, a hon acostumen los prelats oyr lo sermó, ab un grandíssim drap de or, entoldada la trona y asseÿt juntament lo fill mayor del señor virey. Y de hallí veu tota la processó y festes, fins a la tornada.

Y se'n tornà acompanyat de carroces y aches a Sent Pau.²³⁸⁵ Y divendres, a 27, li anaren a besar les mans los deputats y per part dels jurats de València. Y a les deu hores del matí lo aguardaven los capitulars de la Seu per amostrar-li la sagrestia. Y a la vesprada, exint del Col·legi,²³⁸⁶ anà a veure Sent Andreu, y s'admirà de veure tanta llàntia y sens llum. Y més se admirà de veure que en la capella que estava lo crucifici no y havia llum, y de hallí anà al Seminari.²³⁸⁷ Folgàs molt veure tot açò. Y dit dia, al matí anà a visitar

¶²³⁸³ «Fer la doma»: dir la missa cantada assistit de diaca i subdiaca o presidir la funció dels oficis religiosos amb capa fluvial. ¶²³⁸⁴ Capell de cuc de seda. ¶²³⁸⁵ Col·legi

de Sant Pau, el dels jesuïtes, l'actual Institut de Lluís Vives. ¶²³⁸⁶ Ítem. ¶²³⁸⁷ També conegut com col·legi del Patriarca o del Corpus Christi.

als jurats en la Sala y a la Deputació y li feren gran recibiment. Y s'estigué molt content de veure'n tot lo que veu. Y es dia Aguabiva.²³⁸⁸

Y disapte, a 28, a la vesprada se'n anà, après ¶^{387v} que avia estat convidat del señor virey a Barcelona, a embarcar-se. Y los señors deputats y jurats de València li feren present de moltes confitures de sucre, y serà per al son servici. Era archebisbe y capellà y anava vestit de roba de color morat, ab barret.

2.140.

Y dilluns següent, a 30 de dit, ab gran curiositat y diligència lo señor don Martin de Funes, vicari general del señor archebisbe, féu rebre informació per a saber que li havia donat aquell lloch de la trona ha dit embaxador.

2.141.

CRIDA SOBRE LOS FUGITS DE LA PRESÓ

Disapte, a 28 de dit, féu crida la Real Audiència que qui donaria la persona de Andreu Sala y la de Joan Vives, per cascuna donaria lo rey tre-centes lliures y tres hòmens de treball, y als que donarien als demés, a cent ducats.

2.142.

CONCÒRDIA ENTRE SENT MARTÍ Y SENTA TECLA

Dilluns, a 30 de maig 1622, feren una concòrdia entre'ls capellans de Sent Martí y les monges de Senta Tecla, que en cascun soterrar de monga que anasen los capellans de Sent Martí, y'ls anyadien vint sous a cascun soterrar de monga. Que axí com fins dit dia los donaven, a dits capellans, trenta sous, de hallí avant los ne donasen cinquanta.

2.143.

GALEOTS

Dit dia portaren per València, a la vesprada, quatre carros de galeots a embarcar al Grau de València, per a les galeres que estaven en Vinaròs.

¶²³⁸⁸ Mossén Porcar deu referir-se al cardenal Ottavio Acquaviva el Vell (Nàpols, 1560-1612), que tingué càrrecs amb els papes Sixt V, Gregori XIV i Climent VIII, fou cardenal-llegat i un personatge clau en la conversió d'Enric IV de França, i a qui Lleó IX

féu arquebisbe de Nàpols l'any 1605, segons la *Catholic Encyclopedia*: Acquaviva (Cardinals) <<http://www.neadvent.org>>, tot i que la data del seu decés ens sembla equivocada o Porcar es refereix a una altra dignitat eclesiàstica.

2.144.

Dimats, a 31 de maig 1622, soterraren en lo monastir de Senta Tecla los capellans de Sent Martí a una monga, en seguiment de la sobredita concòrdia. ¶^{388r}

JUNY

2.145.

LA CARN A QUATRE SOUS LA LLIURA, Y EN JUNY, AÑY 1625, A 5 SOUS 4 DINERS

Dimecres, lo primer de juny 1622, posaren dos diners més en la lliura de la carn, que ans anava a quatre sous y huyt diners y est mes anava a quatre sous deu diners. Y la ciutat tingué la administració de la carn, per no trobar qui la arrendàs.

2.146.

PRES VICENT TORÀ, CORREDOR

Divendres a 3 de juny 1622, a la vesprada, en lo carrer de Quart prengueren a Vicent Tora, corredor de coll, que estava retret en lo monastir de Sent Vicent martre. Y l'oficial lo havia fet tornar ab censures, perquè lo rey lo havia tret de hallí diumenge, a 22 de maig. Y aquest Tora, per sa sort, ne à exit de molts malfets.

2.147.

COSA NOVA EN SENT ANDREU. SENT FELIP NERI, FUNDADOR DE LA CONGREGACIÓ DE L'ORATORI EN ROMA. DON FRANCISCO LÓPEZ DE MENDOZA, CANONGE DE LA SEU

Disapte, a 4 de juny 1622, aconegué que un florentí, nomenat Paulo Antonio Julian, que estava de casa prop de Sent Andreu, en la casa de don Pedro de Castro, òlim de don Jusep Pellicer, <y> havent arribat nova, en lo mes de març, que lo santíssim papa Gregori 15 havia canonizat a sinch sants, a 12 de març 1622, y entre·ls quals era sent Felip Neri, florentí, confessor que era de sent Carlos Borromeo, archebisbe de Milà. Y lo dit Paulo Antònio, per sa devoció, obtingué llicència del señor oficial, deu o dotse dies enans, per a celebrar solemne festa en dita església de Sent Andreu del dit sent Felip.

Y havent prevengut gran ornato per a celebrar-la, y de predicadors doctes y exemplars; aconegué que, havent ricament, dit devot, adornat y entoldat dita església de Sent Andreu, de repent se sabé que dit señor vicari general, don Martín de Funes, privà de la llicència de predicar y confessar a dit don Francisco López de Mendoza, canonge de la Seu, que dit devot avia senyalat, ço és, per al diumenge següent, que era a

sinch; al canonge Pellicer, que ¶^{388v} havia de predicar lo dilluns següent, y al pavordre Gillonda, que havia de predicar lo dimats següent.

Y admirat de açò, dit Paulo Antonio féu desentoldar la església y los demés apercebiments que havia preparat, que s'admirà la gent de València de tan gran novedad.

Y²³⁸⁹ en continent, dit Paulo Antonio Julian, envià un correu a les vint hores a Madrid, al señor nuncio, donan-li la rahó de lo que pasava. Y diuhen que dit sant era parent del duch de Florença y també del dit Julian. Y dien que la ocasió que dit señor vicari general havia tengut, de llevar la llicència al dit don Francisco López de Mendoza, canonge, de predicar, fonch per que lo dijous abans, octava del Corpus, havia predicat en lo col·legi del Corpus Christi. Y que, entre altres coses que digué, fonch que en lo rededor de la custòdia del santíssim Sacrament assistien moltíssims àngels y que li havi-en, dit persones de crèdit, que quan lo il·lustríssim y excel·lentíssim señor don Juan de Ribera, patriarcha de Anthiochia y archebisbe de València, fundador de dit Col·legi, dia missa, ells los veren algunes vegades alrededor de dit señor y custòdia y forma.

Y per ço que dix, segons que dien, dit señor vicari general los llevà llicència al dit don Francisco, y que no gustava que fesen la festa en dita església. Y axí als dos no la llevà, sinó al dit don Francisco.

2.148.

PENJAT UN HOME

Dit dia penjaren a un home per haver furat forment de les Siches.²³⁹⁰ Y, per estar tot desconjuntat dels torments, li donaren un garrot en la forca. Y ab uns quinals²³⁹¹ de ferro lo pucharen après dalt, a la forca.

2.149.

COSA NOVA EN SENT MARTÍ. Y MOSÉN SANTAPAU Y MOSÉN ANDREU

Aquest dia aconegué en Sent Martí que, essent tocades sinch hores, tocà a la salve un capellà de dita església, diaca, dit Gaspar Pujades, en presència y assitència de mosén Cifre, capeller de Nostra Señora. Y tocà lo rogle immediatament. Y dit Cifre donà llum per a dir les completes, cosa que may se ha fet ni s'acostuma a fer. Y féu dir la salve en lo altar major, sens portar llum, com és costum de la matexa capella, ni sens haver-i cabiscol en lo chor, ni menys domer.

Lo que en dies pasats certs beneficiats, que eren mosén Cifre, dit Pujades, mosén Sala, racional y mosén Santapau y mosén Matheu, que havent tocat ya les quatre, per ésser enans de sancta més de un quart, y dits señors, estant dalt en la obra del campanar y no dar-los gust de abaxar, los que's trobraren en la església feren tocar la salve y acabaren-la. Que era mosén Porcar, mosén Pons, mosén Tarragó y altres. No la volgué pagar

¶²³⁸⁹ A partir d'ací i fins al final de l'entrada, escrit al foli 389r. ¶²³⁹⁰ Les sitges de Burjassot. ¶²³⁹¹ Quinal:

«conjunt de dos ternals –politges– combinats per a alçar pesos grossos». *DCVB*.

dit Cifre a dits assistents, ans bé tornaren-la a dir de bell nou, com si no s'haguera dit, sens domer ni cabiscol.

Y a l'altre disapte, dit mosén Matheu, bocer,²³⁹² donà a cascun capellà —que assistí en les completes del disapte ans— dos diners a cascú, en recompensa de les passades.

2.150.

MORT DE UN GERMÀ A ALTRE, DELS FILLS DE RIBES

Dilluns, a 6 de juny 1622, a migjorn aconegué que dos fills de la viuda na Ribes —fornera que era del forn de les Repenedides, en lo carrer d'En Llop, prop del carrer de Sent Vicent— lo germà més gich pegà una punyalada a l'altre germà major, que era notari, y caigué mort davant la casa del barber que estava davant de Sent Gregori.

2.151.

MADERA

Dimats, a 7 de juny 1622, a migjorn començà a venir la madera del marquès de Moya per lo riu de València. ¶^{389v}

2.152.

CRIDA DE BOUS

Dijous, a 9 de juny 1622, al matí feren crida la ciutat que a quatre de juliol següent y hauria bous en lo mercat de València.

2.153.

AÇOTAR A UN LLADRE

Divendres, a 10 de juny 1622, açotaren a un jove, de nació mallorquí, y dia la crida per famós lladre. Y lo dia abans açotaren a tres fadrins per capechadors.

2.154.

PROCESSÓ DE SENT GREGORI. VINGUDA DEL SEÑOR ARCHEBISBE

Disapte, a 11 de juny 1622, dia de sent Bernabeu, feren la processó del santíssim Sacrament en Sent Gregori. Y fent la processó, a les sis hores de la vesprada vingué lo señor archebisbe a València de Madrid, que a 14 de maig 1621, al matí se n'anà hallà.

¶ ²³⁹² Bosser: «El qui té el càrrec de donar les distribucions dineràries d'assistència al cor». *DCVB*.

2.155.

PROCESSÓ A L'HOSPITAL GENERAL. CA[R]RO TRIUMFAL

Diumenge, a 12 de juny 1622, feren en lo Hospital General la processó del santíssim Sacrament. Anà per la Confraria dels Ferrers, tota la Séquia Podrida, al carrer dels Àngels, a la Saboneria Nova, carrer dels Falcons, tornà a l'Hospital, rodà totes les quadres baixes y anà a la església.

Y esta vesprada feren uns cavallers un carro triunfal per València, y tota la nit, [desfilà] per les festes de canonizació de sent Ygnacio, fundador de la Companya de Jhesús, que canonizà lo papa Gregori 15²³⁹³ a 12 de mars 1622, juntament ab altres quatre.

2.156.

CLERO DE SENT MARTÍ

Dit dia de diumenge, a 12 de juny 1622, ans de dir vespres se ajustaren en la sagrestia de Sent Martí lo clero y nomenaren quatre beneficiats y lo rector, que anasen a donar la benveguda al señor archebisbe. Y anaren en continent lo rector, Juan Hosta,²³⁹⁴ doctor en Sacra Theologia, mosén Steve, mosén Porcar, mosén Batiste Pons y lo doctor Crespo. Anaren y se'n folgà moltíssim. Rebé'ns en peus. Estigueren descuberts y li besàrem les mans a l'entrar y a la despedida. ¶^{390r}

2.157.

BEATO ALOY²³⁹⁵ GONZAGA, TEATINO

Dilluns, a 20 de juny 1622, a migjorn repicà la Seu y demás parròchies per la beatificació de un teatino, dit Aloy Gonzaga, que lo sant pare havia donat llicència als jesuïtes que celebrasen d'el[] a 21 de dit mes, cascun any. Y'n clavaren cartells per València de dit, *motu propri*, diumenge a 19 de dit mes.

2.158.

ESCOPETADA A MONREAL. ESTOCADA Y MORÍ N. MARTÍ

Dímats, a 21 de juny 1622,²³⁹⁶ a les dos hores de la matinada, N. Monrreal, pessador de la carn de la ciutat, tocant juntament ab un company *eo* bastaix, que anava ab aquell, a la

¶ ²³⁹³ Al text posa, per equivocació: «Gregori 16».

¶ ²³⁹⁴ En altres entrades escrit: «Osta». ¶ ²³⁹⁵ Es tracta de l'italià Luis de Gonzaga (1568-1591), jesuïta, fill del marquès de Cahatillon de Stivièrs i de Marta Tana Santena –dona Norta–, dama d'honor en la cort

de Felipe II, que seria canonitzat el 1726. Pel que fa al patronímic Aloy hem trobat una altra referència en l'obra *Escudo Montesiano* (1703) de fra Bonaventura de Tristany, p. 384, on diu: «...el beato Aloysio de Gonzaga...». ¶ ²³⁹⁶ A partir d'ací, escrit en el foli 391r.

porta de la casa de N. Prats —scrivà de la ciutat de dita carn, que estava de casa al molí de la Rovella— y tenint una garba de canyamises²³⁹⁷ encesa en la mà dit company, y en l'altra un gargús,²³⁹⁸ un home desparà una pedrenyalada al dit Monreal. Que estava aseÿt en un escaló de una escaleta que estava davant casa de Prats, y-l matà. Y lo company, vent dit cas, arremeté al dit invasor, y quant estigué davant la casa lo doctor Salat²³⁹⁹ se girà lo invasor y li'n tirà altra al dit company y malnafrà. Y a l'endemà morí en lo Hospital dit company.

Y a l'endemà en la nit mataren, ab una escopetada, a N. Martí, corredor, gendre de Santaolalla, barber, a la porteria de les monges del Peu de la Creu.

2.159.

LO REVERENDÍSSIM SEÑOR ANÀ A SENT JUAN

Divendres, a 24 de juny 1622, dia de sent Juan Baptiste, anà lo señor archebisbe a la església de Sent Juan del Mercat, a l'offici.

2.160.

CRIDA QUE ALS PORTALS REGONEGUEN LOS COLCHOS

Disapte, a 25 de dit, al matí feren crida que als portals regoneguesen als colchos y que-ls arrendadors posaren aguazils per a dit ministeri.

2.161.

PORTAREN A SENT FELIP NERI A SENT ANDREU

Dit dia de disapte, a la vesprada, los de la nació de Florença varen traure del monastir de Senta Tecla la ymatge o figura de sent Felip Neri, florentí, ab grandísima lluminària de aches, y la figura ben adornada, que retirava²⁴⁰⁰ moltíssim a sent Ramon de Peñafort.

Y la portaren a Sent Andreu y la posaren a mà dreta de l'altar, perquè a l'altra part estava la figura de sent Carlos Borromeo, archebisbe de Milà. Y estava aprestat hallí lo degà Frígola, ab diaches, y entonà *Te Deum laudamus* y la cantoria de la Seu, que hallí en lo chor, en dita part estava aguardant, proseguí. Y havia gran enpaliada en dita església y lluminària.

Y a l'endemà diumenge, a 26, y havia de haver gran festa. Y havia de predicar don Francisco López de Mendoza, cononge de la Seu de València, que lo señor nuncio

¶ ²³⁹⁷ Canya del cànem. ¶ ²³⁹⁸ Tija del garguller, planta pomàcia de l'espècie *Crataegus oxyacantha*. ¶ ²³⁹⁹ Ben possiblement, mossén Porcar es refereix al doctor Jaume Garcia Salat, fill de Vicent Garcia Salat (?-1612), doctor en Medicina, catedràtic d'Anatomia a l'Estudi

General durant molts anys i degà dels professors de la seua Facultat. Vegeu les entrades 384 i 1.113 i en V. XIMENO: *Escritores del Reyno...*, op. cit., tom II, pp. 266-267. ¶ ²⁴⁰⁰ En l'accepció que té el verb «retirar», d'assemblar-se una persona a una altra.

li havia donat llicència per a predicar est sermó, encara que lo ordinari la y havia llevada. Y aparellaven-se grans lluminàries per a la nit.

¶^{390v} Y diumenge, a 26 de dit mes de juny 1622, dix la missa cantada lo degà Frígola. Assistiren los señors jurats y lo señor virey y la vireyna, encara que vingueren prop de les onse hores, cascú en sa carroça. Y predicà dit canonge López, y a la una hora encara predicava.

Fa advertir que monseñor reverendíssim manà, lo disapte ans, que les campanes de Sent Andreu les repicasen però que no les boltehasen. Y quant dit señor entrà en València disapte, a onse de dit, quant tornà de Madrid, bé li boltechaven les campanes de la Seu.

Y entrà ab acompanyament del governador y altres pochhs señors.

Y a les quatre hores de la vesprada anà dit reverendíssim señor a Sent Andreu, ha fer oració y regosizar la festa y a la missa. Y hagué encontre de los señors jurats ab lo señor de Alcàntara, dit don Christòfol de Puig —que vingué ab companyia del virey— sobre que dit señor se havia hazeit²⁴⁰¹ en una de les cadires del chor. Y ls jurats li enviaren ha dir que s llevàs de hallí y ell no volgué, y responia que ell també era ecclesiàstich. Y feren embaxada al virey que l fes llevar y li envià a dir lo mateix que als jurats, que era comanador de Montesa y que era també del stat ecclesiàstich. Y no obstant açò, li tornà a enviar y manà que s llevàs de allí, y axí se n'anà del chor y de la església.

2.162.

MORT DE DOÑA MARIA BERTRAN

Dit dia, morí doña Maria Costa y de Bertran, viuda del quòndam Jaume Bertran, ciutadà germà del benaventurat Lluís Bertran. Y dilluns, a 27 de dit, la soterraren en Predicadors, a les deu hores, en lo vas de sent Bertran.

2.163.

ESCOPETADA A DOLÇ

Y a prima nit, als Matalafers, despararen una pedrenyalada a N. Dolç, matalafer, estant a la porta de sa casa. Y l'erraren. ¶^{391r}

2.164.

Dilluns, a 21 de dit mes de juny 1622, predicà en Sent Andreu lo canonge Pellicer y dix la missa lo canonge Torres.

Y a la vesprada corregeren dos bous en corda.

¶²⁴⁰¹ Del verb 'seure'.

2.165.

Dimats, a 28 de juny 1622, predicà en Sent Andreu lo pavorde Guillonda; dix la missa don Francisco Vives, canonge.

A la vesprada corregueren tres bous y acabat de córrer tornaren la ymatge de dit sent Felip Neri, ab gran acompanyament de aches y música.

Y estos tres días cantaren la missa y vespres los cantors de la Seu.

2.166.

RIU GROS

Dimecres, a 29 de dit, al matí vingué lo riu gros, que arribava la aygua fins als forats de les arcades, fins a la arcada pasada la escala. ¶^{391v}

2.167.

NOCTURN EN DIA DE PRIMERA CLASSIS. Y LO MATEIX FEREN EN LO AÑY 1625

Dimecres, a 29 de juny 1622, dia del gloriós sent Pere, a les segones vespres digueren en lo chor de Sent Martí nocturn de morts reduhit, essent festa tan principal y *primer classis*. Y dies ans, sent de fahena, no'n tenien.

JULIOL

2.168.

Dilluns, a 4 de juliol 1622, havent de haver corro de bous en lo mercat de València no·ls y hagué.

Estant aguardant lo corro moltíssima gent, vingué Pere Pi, trompeta de la ciutat, y preconisà que no y havia bous. Y que axí no·s fia lo corro, estant tot adresat lo soli del virey ab grandíssima magestat. Y estant en lo cadafals los jutges de la Real Audiència y los deputats, féu dit<a> Pi la crida, y axí se n'anaren.

2.169.

BOUS EN LO MERCAT

Dimats, a V de juliol 1622, y hagué corro de bous en lo mercat de València. Vingué lo virey ab gran magestat, y la vireyna, y molt tart. Los bous foren prou bons. Torechà don Juan Ponce de León y clavà la llança al coll del bou, prop de la espal·la esquerra y trencà la llança. Don Lluís Sorell torechà ab grandíssima destrea y féu-ho molt bé. Y·s veu ab perill ab lo bou y llansà mà a la espasa y·s delliurà sens nafra alguna. Gràcies a Déu. ¶^{392r}

2.170.

BOUS EN LO MERCAT

Dimecres, a 6 de juliol 1622, y hagué corro de bous en lo mercat. Y foren bons.

2.171.

CRIDA QUE ARRUIJEN

Dijous, a 7 de dit, feren crida los jurats de València que tots los vehins arrujasen los enfronts de ses cases.

2.172.

DESGRÀCIA AL FOÇAR DE SENT THOMÀS

Dit dia de dijous, a les sinch hores de la vesprada, en lo carrer que ve d'enfront del foçar de Sent Thomàs, estant a la sua porta N. Alexos, manyà, ab un altre conegut seu parlant, aconegué que caigué un algepsó que estava dalt —a la sola de una finestra de sa casa— y pegà a l'amich en lo mig del cap y'l matà. Y al dit Alexos, de la part del tos, lo molt mal llastimà.

2.173.

MORT DE FRAY ANTONI SOBRINO. SOTERRAREN FRAY ANTONI SOBRINO DILLUNS, A 11 DE JULIOL, A LES V HORES DE LA VESPRADA

Diumenge, a 10 de juliol 1622, dia de sent Christòfol, que fan festa en València, y dia de la festa de l'àngel Custodi, a les sis hores del matí morí en lo monastir dels frares de Sent Juan Baptista, dit de la Ribera, lo molt y gran religiós de dita casa, frey Antoni Sobrino, rebuts tots los santísimos sacraments de la santa mare Església.

Y'l tingueren en un cadafalts *eo* tùmulo lo endemà, ab molta bona custòdia, los frares de dit monastir. Y agué gran concurs de tota la gent, granada com plebeya.

Y lo vigilantísim y reverendísim señor archebisbe, com a singular pastor —perquè la gent, ab gran motí, anava a veure dit cors de dit religiós, perquè lo poble lo tenia per gran religiós y de singular vida— procurà dit señor, ab singular diligència, que dit dia de dilluns, a les sinch hores, lo soterrasen. Com de fet ho feren. *Ipse intercedat pro nobis. Amén.* ¶^{392v}

2.174.

GALEOTS

Dimats, a 12 de juliol 1622, a la vesprada passecharen per València tres galeres de galeots. Y camí caminant los portaren a embarcar al Grau de València. Y entre aquells portaren a l'alcayt de la Torre, dit Vicent Anton, perquè a migdia se li'n fugiren per la porta molts presos, que foren 13, com consta. (*Supra*, foli 286, pàgina 2)

Aquest dia vingué nova que, tornant del capítol general de Nàpols, lo provincial de Predicadors, frare Castro y frare Noguera y frare Roig, los avien cativat moros.

2.175.

EDICTE DE LA PURÍSSIMA CONCEPCIÓ²⁴⁰²

Diumenge, a 17 de juliol 1622, a la hora de l'ofici, en la Seu, Antoni Calafat, hu dels secretaris dels senyors inquisidors, publicà un edicte en favor de la Puríssima Concepció.

2.176.

MORT DE SOR MAGDALENA BUYTRAGO

Dit dia, a les set hores del matí soterraren, lo clero de Sent Martí, a sor Magdalena Buytrago, donzella de l'hàbit de San Francés, que stava en casa en lo carrer dit de Culla, travesa del carrer dels Reglons. La portaren al monastir de Jerusalem y ab missa cantada *De Conceptione*. Era gran religiosa y serventa de nostre Señor, y de gran spirit. Y la tenien en gran reputació. *Ipsa intercedat pro nobis*.

2.177.

ROBO A NOSTRA SEÑORA DEL ROSER

Dimats, a 19 de juliol 1622, en la nit robaren la capella de nostra Señora del Rosari, de Predicadors. Y li llevaren totes les joyes que aquella tenia dins lo armari. Y tot ho trobaren tancat a l'endemà dimecres, a 20 de dit, quant lo capeller vingué a obrir dita capella.

¶ ²⁴⁰² Per a celebrar-ho, també es publicaren *Solemnes y grandiosas fiestas que la noble y leal ciudad de Valencia ha hecho por el nuevo Decreto que la Santidad de Gregorio XV ha concedido, en favor de la inmaculada Concepción de María, Madre de Dios y Señora nuestra, sin pecado ori-*

ginal... editada a València per Patricio Mey, i també es va publicar el *Certamen del conde de Buñol, defensor de la Pureza de la Virgen María*. El comte de Bunyol era Gaspar Mercader. Vegeu *Bibliografía de Libros...*, op. cit., pp. 247-249.

2.178.

CRIDA PER A LES FESTES DE SENT IGNASI²⁴⁰³

Dijous, a 21 de juliol 1622, al matí féu crida la ciutat de València per a les festes que se havien de fer per la canonització del pare Ignati, fundador de la Companya de Jesús, que se havien de començar lo diumenge següent, que seria a 24 de dit y dilluns y dimats següents. Y que dit diumenge, en havent dinat, se havia de fer solemníssima processó ab tots los officis, banderes y jagants, conforme la de sent Vicent Ferrer.

2.179.

Disapte, a 23 de dit, a la nit y hagué grans lluminàries.

2.180.

Diumenge, a 24 de juliol 1622, al matí, ans de les nou hores, lo[s] señors reverents jesuïtes, que n'í anaven xexanta-tres o quatre, sols ells, sens altre convent o parròchies, vestits tots ab uns sobrepellisos castellans, ab sos barrets de quatre cantons, cuberts los caps y sens cantar, portaren en processó a sent Ignasi, fundador de la sua Companya, y a sent Xavierri, també de la Companya.

Anava en gran manera adornat sent Ignasi, y també ben adresat sent Xavierri. Anava la cantoria de la Seu a soles, cantant ab alguns menestrils. Portava en companya tota la noblea de València, cascú ab sa acha. Y anaven tre-centes aches; quatre menys, segons alguns. Era cosa de veure tal processó.

Yxqueren per la porta principal a la plaça de les Panses, a la Estamenyeria, plaça de Calatrava, carrer de Cavallers, Deputació y a la Seu, a hon estava lo vigilantíssim perlat vestit de pontifical, y encesà als sancts. Y·ls pujaren a l'altar mayor. Y a sent Ignasi lo posaren a la mà dreta de l'altar y al sent Xavierri al de la epístola.

Dix la missa lo degà Frígola y predicà don Francisco ¶^{393v} López de Mendoza, canonge de la Seu, y féu grandíssim sermó, si yamay lo ha fet fins ara. Y entre altres coses dix que d'esta santa Companya y havia quatre-cents auctors que han scrit de diverses coses.

Assistí lo señor virey y·ls jurats, y lo señor archebisbe al sermó, y en la trona del chor, ab dos coxins en terra de vellut carmesí, y ab cadira guarnida de franges ab or.

Y acabaren lo offici a les dotse y miga. Y·ls señors jesuïtes restaren alguns a la custòdia de dits sancts, y·ls altres se'n tornaren ab sos manteus. Y ampraren la creu de les monges de Madalenes per a la processó.

Y, en havent dinat, feren la solemne processó ab los officis [i] jagants. Y yxqué per la porta dels Apòstols al carrer de Cavallers y estava lo virey aguardant en la Deputació, y baixà a acompanyar-la, que lo señor archebisbe no·y anava. Y a la plaça del comte de Oli-

¶ ²⁴⁰³ El pregó de les festes dels dos sants jesuïtes es va editar aquell mateix any 1622, amb el títol de: *Pregón anunciando las fiestas con que la ciudad de Valencia había*

acordado solemnizar las canonizaciones de S. Ignacio de Loyola y de S. Francisco Javier. Vegeu també *Bibliografía de Libros...*, op. cit., p. 247.

va, en la qual los frares carmelites havien fet un galanísim altar y, al costat, un mont que era de veure. Y de hallí al Toçal, que a la paret de les monges y havia un altar molt curiós, ab una ymatge de nostra Señora dels Àngels, molt curiosíssimament pintada. Y dien que la havia feta lo pintor Castanyeda. Y de hallí al cap de la Bolseria, que y havia un altar fet fer per los pares dominicos, tan curiós quant sumptuós. Y de hallí, mercat avall y enfront de la forca, davant de la botiga òlim dita Aguilar, estava fet lo teatro de les Adrogues —per a fer lo mitridat, que era cosa de veure—. [I] al foçar de Senta Catalina, a hon y havia un altre altar magnífich que los pares trinitaris havien fet.

Y en esta ocasió no s'i mostraren en res, ni per res, los pares mercedaris. Y dien perquè no·ls havien donat sermó los jesuïtes en la octava que havia de haver. Y de hallí als Matalafers, a la plaça dels Caxers, a hon y havia un altar galant fet per los pares franciscans. ¶^{394r} Y de hallí al campanar vell de Sent Martí. Travesaren per la Pelleria Vella a la Llonja de l'Oli. Y en la plaça de les Panses y havia un grandíssim altar, y molt curiós, que havien fet los pares augustinos. Y de hallí anaren a la porta principal dels Jesuïtes y entràrem per dita església, y giràrem a mà dreta, a la porteria, y yxquérem als Estameñers, a la Corregeria, als Brodadors y a la Seu.

Y lo señor virey se returà als Jesuïtes. Y sols tornaren los sis jurats, cascú ab sa acha. Y Bernardino Salsedo, racional, ab altra acha. Y Geroni Bayarri, síndich, ab altra acha, que casi eren ya les oracions. Y esta nit sols y hagué llums, y no altra festa.

2.181.

Dilluns a 25, a la nit pegaren foch a un dragó que avia fet Colomer lo nigromàntich, que anava ab una corda que estava posada des de lo Micalet de la Seu fins a un sambori que estava a casa dels Jesuïtes. Y fonch tal qual que ni donà content a la gent, ans bé gran disgust.

2.182.

MORT DE LA CONDESA DE CASTELLAR

Dimats a 26, dia de senta Anna, entre una y dos del matí morí la muller del comte del Castellar. Y dimecres, a les onse hores, la soterraren en Sent Agostí. Es dia doña Violant Palafoix y de Vilanova. Digueren la missa *De conceptione*, que és tanda de tres sous, quatre diners. Y en lo capítol del dit convent fonch soterrada. *Requiescat in pace. Amén.*

2.183.

Tota la octava fonch solemnement festechada, perquè cada dia, de cada religió, dix la missa solemne y ab la cantoria de la Seu. Y lo diumenge dix la missa lo señor archebisbe de pontifical y no·y hagué sermó, com en los altres dies. Y la nit enans, los dits jesuïtes feren grans focs de pòlvora molt senyalats. Y convidaren al dit señor a dinar lo diumenge.

Y dilluns, lo primer de agost, féu fer festa lo señor virey en dita casa. Y predicà lo gran predicador jesuïta Malonda, que alçà a tots los demés de punt. Y lo señor virey féu lo gasto de menjar, *ad multorum memoriam*.

AGOST

2.184.

DEGOLLAREN A STEVE XIMENO

Dimecres, a 3 de agost 1622, a migjorn degollaren en la plaça de la Seu a Steve Ximeno, germà de Ximeno, notari scrivà de la Sala,²⁴⁰⁴ que'l portaren de Morella a requesta de la Real Audiència de València.

Perquè en València havia mort a un porter y a un aguazil que anaren a sa casa ha traure-li peñores. Y li feren procés de ausència, y en un lloch prop de Morella, estant en casa de un gran amich seu, féu coses que no eren de home honrrat, ni fill de qui era dit Ximeno. Y la Real Audiència, en continent envià per ell. Y lo diumenge, a 31 de juliol, a migjorn, lo portaren.

Y sols la crida nomenà lo cas que havia fet en València y no lo de Morella, per ésser cas que no cap en home honrrat, ni de qui ell era fill, ni germà. Y per ésser tan volgut son germà de la terra lo abreviaren, perquè no se estengués lo segon cas. Encara que bé'l sabien casi tots.

Y après lo soterraren en lo vas davant Sent Bult, encara que son germà tenia pròpia sepultura a les espal·les de l'altar major, en la capelleta de la Resurrecció.

2.185.

FURT EN SENTA CATALINA

Divendres, a sinch de dit, en la nit robaren la capella de Nostra Señora de la Pau en Senta Catalina martre. Y al matí, lo disapte, anant a netejar les llànties, per a la missa solemne que hallí es canta, trobaren que havien llevat les tres llànties de argent y la corona del Jesús y la de nostra Señora, y altres joyes què estava adornada. ¶^{395r}

2.186.

TEMPESTAT DE TRONS Y AYRES

Disapte, a 13 de agost 1622, a les quatre hores de la vesprada se mogué gran tempestat de trons y ayres. Y lo señor virey —[que] avia's embarcat en lo Guerau per anar a Chinchés,²⁴⁰⁵ per a casar y divertir-se— agué de desembarcar al Puig, y dien que molt marechat.

¶²⁴⁰⁴ Possiblement es tracte de Miquel Ximeno. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Miguel Ximeno», en *Juristas va-*

lencianos..., *op. cit.*, 2003, en les seues notes 218, 279, 1184, 1285, 1654, 1800 i 1910. ¶²⁴⁰⁵ Xilxes.

2.187.

COLTELLADA AL CARCELLER DE L'OFICIALAT

Disapte a 13, a la nit pegaren una coltellada al carceller del señor archebisbe [a] boca de nit, portant un barral ab vi.

2.188.

MORT DEL FILL DEL COMTE DE BENAVENT EN MADRID

Diumenge, a 14 de agost 1622, vingué nova de Madrid que dimats ans, que contàvem a nou dies de dit mes, entre una y dos de la matinada, anant a cavall don Fernando Pimentel, degà de Cuenca y hu dels fills del comte de Benavent lo Vell,²⁴⁰⁶ li pegaren ab una agulla espartenyera per les espal·les a dit señor. Y no tingué temps de confessar, y morí. *Requiescat in pace.*

2.189.

AÇOTAREN A UN STUDIANT

Disapte, a 20 de agost 1622, entre dotse hores y la una de migjorn açotaren per València a un estudiant, perquè en una rinya que tingueren uns estudiants en lo carrer de la Nau appellidà ajuda a la corona²⁴⁰⁷ y ell no la tenia. Y a tal hora li publicaren la sentència en casa lo regent, y de allí lo pucharen en un rocí y la executaren, ^{395v} y deu anys de gales. Però ab tot lo recel del món, perquè a cada cantó exien aguasils ben aposats ab escopetes, y ab amichs que·ls acompanyaven. Y·l estudiant de la rinya, a dos dies que estigué en la Torre, lo varen traure de la presó ab llibertat. Y ad aquest, per lo appellidar lo que appellidà.

Y llevaren de mans de doctor de la Real Audiència Criminal, lo noble don Cosme Fenollet,²⁴⁰⁸ al dit Ximeno, que axí es dia lo estudiant de la rinya. Y [per] nomenar la corona feren lo que feren, que en aquest temps lo nom de corona és molt odiós als jutges seculars.

2.190.

DESASTRE A UN MANYÀ

Disapte, a 20 de agost 1622, a les sis hores de la vesprada acontegué que —trahent una vacca negra del corral dels bous, ab corda—, va exir per la part dels Manyans que va al

¶ ²⁴⁰⁶ Vegeu la nota 159. ¶ ²⁴⁰⁷ «Apel·lar» o «al·legar corona»: fer declaració d'ésser clergue per tenir certs privilegis, com ara ser jutjat per la jerarquia eclesiàstica, que no era tan rigorosa com la civil o reial. ¶ ²⁴⁰⁸ Cosme Fenollet (1580–1630) era doctor

en Dret i va graduar-se a Salamanca. Fou examinador de notaris, assessor del justícia civil, jutge de cort i oïdor. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Cosme Fenollet», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, 2003, pp. 22, 60, 82, 85 i 187.

Trench, y acostà's a la porta de un manyà, que's dia Burguera. Y lo dit Burguera tenia en un bastó com unes forquetes per a despenjar alguna cosa, y va-li apunjar ab dit bastó. Y axí com li punjà, la vaca li tirà una cos que féu tornar lo bastó ab tanta fúria que, ab la culata del bastó, pegà al dit Burguera en lo engonal, que'l derrocà en terra, en la entrada de sa casa. Y estigué un bon rato sens sentit.

Y lo diumenge morí de dit desastre, sens tenir senyal de colp ni nafra.

2.191.

NOU NÚNCIO EN LA CORT

Dilluns, a 22 de dit, a la nit se'n tornà a sa casa Aparisi, avent estat en casa des de diven-dres, <de> a 2 de abril 1621.

Dilluns,²⁴⁰⁹ a 22 de agost 1622, anà a besar les mans lo señor núncio nou, vengut a Madrid, al señor rey.

2.192.

MORT DEL SEÑOR DE PETRÉS

Dimecres, a 24 de dit, vingué nova com lo señor de Miraflor, dit don Francisco Perpinyà, havia mort a son germà, señor de Petrés, dit don Jaume Perpinyà. Y'l mataren en lo lloch de Petrés, y no del tot. Y als interfectors, que eren lo pare y dos fills, los prengueren dormint en una sel·la de un frare, en lo monastir del Socors. ¶^{396r}

2.193.

MORT DEL CORREU MAJOR

Diumenge, a 28 de agost 1622, vingué nova que dilluns, a 22 de dit, a prima nit pegaren una punyalada a don Francisco de Tarsis, comte de Villamediana,²⁴¹⁰ correu major de sa magestad.

2.194.

DESASTRE EN LA PLAÇA DE LA SEU

Dilluns a 29 de dit, al matí acontengué que un home pegà a un altre per les espal·les ab un ganivet, que dien de Gelva, damunt la espal·la. Y lo nafrat portava jacco,²⁴¹¹ y'l

¶²⁴⁰⁹ Les dues línies, referents al nunci, figuren al foli 396r, entre les entrades 2.194 i 2.195. ¶²⁴¹⁰ Juan de Tarsis, segon comte de Villamediana i correu major (Lisboa, 1582-1622). Controvertit personatge a cavall dels segles XVI i XVII –uns l'acusaven de sodomita i altres

d'amant de la reina–, va destacar com a poeta culteranista, sobretot pels seus poemes amorosos –entre ells la *Fábula de Faetón*– i també satírics, que li comportaren més d'un problema. Vegeu la nota 2270. ¶²⁴¹¹ Peça superior de vestit d'home, protectora, que no arriba a la cintura.

pasà. Y lo agressor se amagà en la sagrestia de la Seu y feren grans diligències los jutges y aguasils. Y cansats y desconfiats digueren que un cert home descobrí un segret que y havia en dita sagrestia, lo qual home a ell, en certa ocasió, li suffragà.

Y portaren a l'agressor ferrat ab una cadena a l'Almoyna y hallí enprisionaren. Y dien que la Seu no li podia valer, per ser traïció, y també perquè li pegà dins la circumferència que la Seu gosà de privilegi, de tants pams o passes, alrededor de aquella.

SETEMBRE

2.195.

MORT DE FEBRER, LO FORNER

Dilluns, a 5 de setembre 1622, a migant matà un esclau moro a son amo, lo forner del forn de les Monges, nomenat N. Febrer. ¶^{396v}

2.196.

VENGUDA DEL BISBE ELET DE LES AMPÚRIES

Dijous, a 8 de setembre 1622, dia de la Nativitat de Nostra Señora, al matí vingué a Sent Martí un bisbe elet de les Ampúries. Y dix missa ressada en la capella de Tots Sants. Y estava de posada en la plaça dels Caxers, dit[a] Tre-cents, a hon també y habitava mosén Llopis, vicari de Sent Martí.

Y diumenge, a 11 de dit, dix missa ressada en lo altar major de dita església al matí. Y a migjorn se n'anà devés Çaragoça. Déu lo encamine.

2.197.

MORT DE DON JUAN BRISUELA

Y dit dia, de matí soterraren a don Juan de Brisuela en Predicadors, gran subjecte y repúblich.

2.198.

VINGUDA DEL SEÑOR NÚNCIO

Dimecres, a 14 de setembre 1622, a la vesprada vingué lo reverendíssim señor núncio de san sanctedad de Madrid a València, y aposentà en palàcio archebisbal. Y divendres féu lo que [...].

2.199.

PROCESSÓ PER AYGUA. COSA NOVA EN TAL TEMPS SINÓ ÉS EN LA PRIMAVERA DEL STIU. Y DIT DIA, A LA NIT, PLOGUÉ

Divendres, a 16 de setembre, processó general per aygua a les huyt hores del matí a Sant Salvador. Y dit dia veu lo señor nuncio dita processó dels balcons de dit palàcio. Y, entre onse y dotse hores de migjorn, anà dit señor nuncio, ab lo dit señor archebisbe, en sa carroça —y a la mà dreta dit señor nuncio— a visitar lo col·legi del señor don Juan de Ribera, patriarcha de Antiochia y archebisbe de València. Y estigué ab gran attentió y consideració mirant cada capella, y la sepultura de dit gran perlat, y la figura de aquell, que hallí la tenien retratada.

Y li amostraren tanta relíquia que y à en dit Seminari. Y de hallí se n'anà a veure la església de Sent Andreu. Y mirà y regonegué tot molt bé y féu oració en la capella del Christo, a hon està soterrat lo beat Geroni Simó. Y considerà ab particular attentió les presentalles y llànties que estaven en dita església penjades; perquè les que estaven dins la sagrestia no les veu, per no saber-o los qui les tenia a son càrrech.

Y açò, tot assistint, a sa mà esquerra, lo nostre perlat. ^{397r}

2.200.

Disapte, a 17 de setembre 1622, anà dit señor nuncio en companya del señor archebisbe a Sent Miguel de los Reyes. Y a la vesprada estigueren dits señors en la tribuna; que de palàcio pasà a la Seu.

Y accabades vespres baxaren per la escala del Fosaret, aguardant los canonges, en ordenansa, a l[a] dita porta. Y pujaren a l'altar major y hallí tenien dos coxins en terra verts, de vellut vert, y davant, com a sitial, ab altres dos coxins de vellut carmesí, a hon se recostaren agenollats y feren un poch de oració. Y alçats miraren lo altar major y après se'n anaren devés la sagrestia a veure les relíquies.

Y anava dit señor nuncio, don Alexandro de Sangro, archebisbe de Benavent y patriarcha de Alexandria,²⁴¹² vestit curt, de camí, de un com achameleot morat clar, ab la girada de la capa y aforro davanter de tafatà eo setí carmesí; gentil home, disposat, ab barba y mostachos com de turch. Y sempre anava a la mà dreta del monseñor archebisbe de València, ab gran content y alegria.

2.201.

FESTA DE LA CONCEPCIÓ

Diumenge, a 18 de dit mes y tercer diumenge de setembre, los frares de Sent Francés feren solemníssima festa de la Puríssima Concepció de Nostra Señora. Y predicà lo gran mestre dels Predicadors, frare Almenara, de dita orde.

¶ ²⁴¹² Es refereix a l'italià Alessandro di Sangro, archebisbe de Benevento (1616-1633), fill de Giovan Francesco di Sangro, duc de Torremaggiore, que el 1590

va eregir a Nàpols la famosa capella barroca de Sansevero, dita també Santa Maria della Pietà dei Sangro, on seria soterrat l'arquebisbe i altres membres de la família.

2.202.

FESTA DE DON THOMÀS DE VILANOVA

Aquest dia feren en la Seu de València solemníssim offici del benaventurat señor don Thomàs de Vilanova, lo gran caritatiu, meritíssim perlat de València. ¶^{397v}

2.203.

VISSITA LO SEÑOR NÚNCIO ALS JURATS Y DEPUTATS

Dilluns, a 19 de setembre 1622, a les onse hores anà dit señor núncio a vissitar als jurats y li feren gran recibiment y ab música. Y après anà als diputats y restà molt content dit señor. Y no anà ab ell lo señor archebisbe.

2.204.

SENTÈNCIA A DON JUAN VICH

Dimats, a 20 de dit, al matí publicaren sentència de mort a don Juan Vich, bal·le de Alacant, per haver fet matar al señor de Agres en dita terra. Y havia añys que estava en la Torre, molt apretat. Y dimecres li digueren missa.

2.205.

CADAFALS EN LA PLAÇA DE LA SEU

Dijous, a 22 de dit, aparegué en la plaça de la Seu un cadafals ab un piló o banquet clavat y un doser a la part de la capella dels Emparats.²⁴¹³ Y a les deu hores posaren sobre dit cadafals un montó de vajetes negres. Y los de la guarda aguardaven ab sos cavalls, adargues y llances en la plaça dels Serrans, y juntament los capellans de l'Hospital ab la creu, per a traure a don Juan Vich, bal·le de Alacant.

Acontengué que, estant tot apercebit, lo il·lustríssim y reverendíssim señor fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València, estava ab grandíssima afflictió de lo que havia de ser, perquè dien que dit cavaller tenia corona, y juntament offici. Estava ab gran perplexitat, què faria.

Llavors, serien prop les onse hores de migjorn, vingué un correu ab tota diligència de Oriola ab lletres subsidiàries, demanant auxili y ajuda a dit prudent prelat, per a que amparàs a dit don Juan Vich, perquè tenia corona y offici. Y que no és de creure lo grandíssim content que dit il·lustríssim y reverendíssim señor prelat tingué, quant arribà

¶²⁴¹³ Capella de la Mare de Déu dels Desemparats.

dit correu ab dites noves, que de content li s'alteraren les llàgrimes dels ulls. ¶^{398r} Y en continent, en un momento envià ses lletres de contentió, ab sos ministres, al señor virey. Y posà la contentió jurídica, de manera que s'allargà la dita execució de sentència.

Y dit dia, per executar promptament, dit virey, la sentència, anticipà la execució de altra, perquè penjà a un home a les nou hores del matí que havia furtat lo forment de les Siches, que dimats li havien dat sentència de mort.

Y disapte, a 5 de nohembre 1622, lo llevaren²⁴¹⁴ per a la festa de la Puríssima Concepció. Y ans de Nadal lo señor virey lo perdonà, al dit don Juan Vich.

2.206.

ANADA DEL SEÑOR NÚNCIO

Divendres, a 23 de dit, se n'anà lo il·lustríssim señor nuncio a Castelló de la Plana.

2.207.

ÓRDENS EN SENT CHRISTÒPHOL

Disapte a 24 de dit mes de setembre 1622, al matí, en Sent Christòphol, celebrà ordens particulars lo reverendíssim señor don Thomàs del Spinosa, bisbe de Marruecos.

2.208.

CAS ALS SOMBRERERS

Dilluns, a 26 de dit, a les nou hores del matí soterraren en Senta Catalina martre a una filla de un sombreroer, promessa per a casar-se. Y dit dia havia de oyr missa de nóvia. Y fonch que'l divendres ans, que contaven a 23 de dit, féu lo llit, es clavà una puncha de les esclès de les taules en lo dit, y se li unflà la mà y bras, que la agueren de combregar y pernoliar. Y morí diumenge al matí.

2.209.

MORT DE JAUME PENARROJA

Dimecres, a 28 de setembre 1622,²⁴¹⁵ a les onse hores, ans migjorn, soterraren en lo foçar de l'Hospital General a Jaume Penarroja, donzell, per ço que mai se havia casat. Y havia's recollit hallí, a l'Hospital, a viure.

¶²⁴¹⁴ El cadafal de l'execució. ¶²⁴¹⁵ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1094, en aquest dia s'elegí com

a mostassaf de València Joan Batista Català, generós, i com a lloctinent de mostassaf Josep Macià.

Dexà a l'Hospital mil quatre-centes lliures de renda y als parents seus poch. Feren gran soterrar, perquè acompanyaren en dit Hospital dos jurats lo seu cors y un señor canonge, dit Gilabert, y ab la cantoria de la Seu y confraria de Sent Jaume. Tot contra la voluntat de aquell, perquè no volia sinó sis capellans al soterrar.

2.210.

ENTRADA DEL DUCH DE ALBA

Dijous, a 29 de setembre 1622, dia del gloriós príncep archàngel sent Miquel, entrà en València lo excel·lentíssim señor duch de Alba, que pasava per a virey de Nàpols.

Y ls señors jurats, ab lo señor virrey, a la vesprada anaren al pont de les Mealles ab gran acompanyament a rebre'l, encara que plovisnava y fia fanchs. Y en la nit enans aposità en Mislata, en casa dita de Calderó, la qual tractaren malament, perquè li derrocaren les andanes, que eren moltes y ben fetes.

2.211.

Entrà dit señor en València a les sinch hores de la vesprada, acompanyat de sinch jurats. Y anava dit señor a la mà dreta del señor virey, costat per costat, y a cada part un jurat. Portava gran magestat de casa; sols de gent que portava maleta, y ab cavalcadura, més de cent. Y sens altra gent, molta de a peu, reposters, portava més de huytanta-hu. Y los més eren de vellut, ab diversitats de colors guarnits.

Entrà per lo portal de Quart al Toçal y Boseria, Mercat, Matalafers, plaça de Caxers, Sent Martí, Senta Tecla, Sent Christòfol, carrer de la Mar, plaça de Predicadors al Real. Y no féu sinó apear y visitar a la señora vireyna y anar-se'n a dormir, dien, que a Morvedre. Era persona ben disposat y de quaranta anys poch més y viudo. Déu lo encamine, que cert portava en si gran magestat y família. ¶^{399r}

OCTUBRE

2.212.

ANADA DE LAURO A NÀPOLS

Diumenge, a 2 de octubre 1622, dia de Nostra Señora del Roser, a les nous hores del matí se n'anà Pere Pau Lauro²⁴¹⁶ ab lo capità don Francisco Quiroga a Nàpols, de soldad. Déu lo encamine y garde de tot mal y perill.

Y de hallí a huyt dies tornà a casa. Y lo dia de senta Llúcia anà a casa son pare, ha per fahena de sua voluntat.

¶ ²⁴¹⁶ El nom complet és Pere Pau Laure Aparisi.

2.213.

MORT DE MICER BONAVIDA.²⁴¹⁷ MORT DE LA FILLA DEL VICECANCELLER COVARRÚVIES

Dilluns, a 3 de octubre 1622, morí lo doctor micer Bonavida. Y dit dia tocà la Seu general per doña Maria Blanch, fillastra de micer Covarrúvies, vicecanceller, y muller de don Francisco Milà, governador de Xàtiva. Y morí en la sua alqueria de Rancapinos.²⁴¹⁸

2.214.

Dimats, a 4 de dit, dia de sent Francés, lo il·lusstríssim y reverendíssim señor archebisbe de València, don fray Isidoro Aliaga, dix la missa major en dit monastir. Y no y hagué sermó.

2.215.

SENTA TERESA

Disapte, a 8 de octubre 1622, feren crida que havien de fer festes per a la senta Teresa, que les farien lo diumenge quart de dit mes. Y les feren a 23, 24 y 25.

2.216.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS. CARRO TRIUMFAL DE SENTA TERESA

Diumenge, a 9 de dit, festa de sent Dionís, feren la ordinària processó y no y anaven sinó vint-y-un ballester[s]. Y a la vesprada feren per València un carro triunfal de la senta Teresa, ab los sis cavalls del señor virey. Y portava lo pendó lo marqués de Gaudalest y almirant de Aragó.

2.217.

SALVAGUARDA REAL EN LES SICHES

Dilluns, a 10 de octubre 1622, al matí feren crida real posant salvaguarda real en les siches de Burjaçot y en les botigues dels forments, sots pena de la vida. ¶^{399v}

¶²⁴¹⁷ Vegeu la nota 2117.

¶²⁴¹⁸ Alqueria d'Arrancapins, que dóna actualment nom a un barri de la ciutat de València.

2.218.

PEDRO LORENTE, DE TEROL

Divendres, a 14 de octubre 1622, penjaren en la forca de València a Pedro Lorente, sabater de Terol, per assasí. Y l'atormentaren per dos dies diferents. Y descobrí haver fet més de quaranta morts y inculpà a moltíssima gent en València. Y era home de vint-y-quatre o vint-y-sinch anys, y al peu de la forca ne desinculpà alguns. Y ans que'l traguessen de la Torre, em dix lo scrivà de la Cort del Justícia Criminal —qui era scrivà de la causa— que's ratificà en lo que havia confessat en los torments que li havien donat en la Sala, davant tot lo Consell.

Y cert que no sé que'm diga: yo'l viu; però, a mon parer, no puch creure que tal garbó de home tingués ànimo per a fer tan mal. Déu lo aja perdonat.

2.219.

MORT DE DON BALTAZAR DE ZÚNIGA

Dilluns, a 17 de octubre 1622, ab la estafeta vingué nova de Madrid com la gran privat del rey, don Baltazar de Zúniga, era mort, y un gran. Carta que lo rey escrigué de per fetes a doña Francisca, sa muller, escrita en Sent Llorenço²⁴¹⁹ a 7 de octubre dit any 1622.

2.220.

CRIDA DE LA REDUCCIÓ DELS CENSALS A SOU

Disapte, a 22 de octubre 1622, a la vesprada publicà's crida real, ab la qual reduhiren tots los censals, axí de particulars com de ciutats y viles reals y llochs, que fosen la responsió a sou.

2.221.

LLUMS DE LA SENTA TERESA

Dit dia, a la nit, y hagué grans lluminàries per València per la canonisació de senta Teresa. Lo Real estava molt magnífich de llums y lo portal de Quart, lo Nou y lo monastir del Carme, la Seu, lo Micalet y moltes altres parts. ¶^{400r}

¶²⁴¹⁹ San Lorenzo del Escorial.

2.222.

PROCESSÓ DE SENTA TERESA

Diumenge, a 23 de octubre 1622, la Seu de València féu y solemnissà gran ofici de la senta Teresa. Y a la vesprada féu solemne processó ab tots los officis, religions y creus, y la cleresia.

Anà de la Seu per lo carrer de Cavallers, carrer de Quart al portal Nou, monestir de Sent Felip. Y tornà pel portal del Coxo, carrer de don Juan Villarrassa a Sent Juan, a la porta Nova, carrer d'En Bou, Corretgeria, Brodadors, campanar de la Seu, y anava per assistent lo degà Frígola.

En lo carrer de Cavallers, a la plaça del comte de Oliva, y havia un altar famosíssim y sumptuosíssim, fet per los reverents señors pares jesuïtes; a la porta de Quart, a la part del portal del Coxo, y havia altre altar, ben adreat. Fora'l portal de Quart y havia una montanya del monte Carmelo, en lo pati del[s] Carmelites Descalsos; estava molt ben entoldada, ab molts enigmes, y un altar en alt, ben aposat.

Anava lo virey en dita processó, que estava aguardant en la Deputació la processó. Y la companyà fins al dit monastir, fora'l portal de Quart. Anava la cleresia, al tornar, ab tan mal orde com se pot creure y pensar, per ser los señors canonges y capitulars de la Seu de tal humor y condició que si no fan les coses segons sos caps y enteniments; que és llàstima dir-o y pensar-o. Tot al revés de lo que se à de fer, axí fonch feta. Perquè la Seu, y sa creu, yxqué a les sinch hores de la vesprada. Y lo dia se acabà a les sis hores de la dita vesprada y tornar tan llarch, tret com aniria a tan ben concertada.

Los de Sent Martí anaren ab tots los capellans residents. Y en lo primer lloch anava lo vicari Pere Llinares, home foraster y de la Ribera, cosa que, per ser conforme sýnodo, és permés donar lloch a un home no beneficiat y foraster, y presedir a tan antichs beneficiats com y ha en dita església, que és en gran nota dels beneficiats. Déu ho remedie.

Y no y volgué anar lo rector, per major ^{400v} deshonor de dits beneficiats, per a que més no's tinguesen de notar la gent popular y la turba. Donaren de caritat, a cascun capellà que y anà, huyt sous als de Sent Martí, lo clero; y de diners de la bolsa de dit clero de Sent Martí. Y tornaren a la Seu ab tal concert y orde com se pot ymaginar. Y no tornà dit señor virey per veure tan gran tumultuació de capellans embolicats ab turmes y lo gran desconcert que's portava.

Y esta nit feren grans fochs y lluminàries, com la nit passada per València, y les demés parts principals de la ciutat. Y, al tornar, tornaren los sis jurats, y lo governador y lo mestre racional enmig dels dos primers jurats, y'ls dos darrers jurats asoles.

2.223.

FERIAT

Dilluns, a 24 de dit, feriat, per la festa de la dita santa.²⁴²⁰

¶ ²⁴²⁰ Santa Teresa d'Àvila.

2.224.

FERIAT

Dimats, a 25 de dit, feriat.

2.225.

MORT DE MICER VALLÉS

Disapte, a 29 de octubre 1622, a les quatre hores dels vesprada morí lo doctor del Real Consell Criminal de València, Jaume Joachim Vallés.²⁴²¹ Estava de casa al molí de na Rovella, y·l soterraren en la església parro[chial] de Sent Juan del Mercat.²⁴²²

||^{401r}

NOHEMBRE

2.226.

CRIDA DE LA PURÍSSIMA CONCEPCIÓ. Y LLEVAREN LO CADAFALS QUE LO VIREY HAVIA MANAT FER PER A LLEVAR LO CAP A DON JUAN VICH. DILLUNS A 14, DIMATS A 15, DIMECRES A 16, FERIATS PER LES FESTES DE LA PURÍSSIMA CONCEPCIÓ

Disapte, a 5 de nohembre 1622, a les deu hores del matí, la insigne ciutat de València féu preconizar una solemníssima²⁴²³ crida per València, és a saber, primer en la plaça de la Seu, après al Real, après al Palau, après a la Puritat, après al mercat y après en los llochs acostumats de València, sobre que dita ciutat festejava la Puríssima y Ynmaculada Concepció, sens peccat original concebuda, la santíssima Verge Maria, mare de l'etern fill de Déu. Y que per a d'açò senyalaven que lo diumenge après següent, que seria a 6 de dit mes, en la Seu, acabats los officis matinals, accudiren hallí los señors jurats y prohòmens de València, a fer cantar lo càntich *Te Deum laudamus*.

Y axí accudiren los sinch jurats, ab lo señor virey y vireyna, ab moltíssima gent acompanyant dita processó en dita Seu. Y és plaga d'esta terra que sempre o tenen de vici los vireys venir tart, ab gran mengua de la ciutat, y portants les cotes roches que com a imprudents suffrixen carregar-se. Cantà's solemnement, y lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València, ab sa acostumada prudència, per obviar la confusió y murmurasió popular —que dien que obviava y destorbava dita festa—, manà a totes les parròchies que accudisen a dita Seu ab la creu y huyt capellans forçosos, sens los que voluntariament volguesen anar, com de fet o feren, per obehir a son pastor.

¶²⁴²¹ Vegeu les notes 2083 i 2114, sobre Jaume Joquim Vallés.

¶²⁴²² Davall de l'entrada, en blanc, uns 3 cm.

¶²⁴²³ Al text manuscrit: «sa lemníssima».

Anaven los sinch jurats, los dos primers ab lo señor virey y vireyna, y·ls altres dos ab lo governador, don Lluís Ferrer,²⁴²⁴ y per assistent ¶^{401v} lo degà Frígola, ab un domer de la Seu, que portava una ymatge de Nostra Señora.

Lo señor archebisbe no y anà, per estar molt indispost y ab moltes sagnies, que li pesava prou. Lo jurat Buix²⁴²⁵ no anava, perquè a poc à que s'havia casat, y per ço no pogué anar, conforme lo sant evangeli o diu dels convidats a la boda.

En la crida, lo disapte, no y anaven los jurats, ni justícia criminal, sinó primer los atabals, après alguns consellers, après los macers, après los menestrils y trompetes, après Pere Pi, trompeta, preconizador de la crida.

Aprés seguia la turma²⁴²⁶ dels oficials de la Sala, afferrats a ella com a caparres, en les desventurades orelles y anelles d'ella, que una volta afferrats no y à remei que·s ne traga; ans bé tostemp diuhen mal d'ella y dita ciutat calla per no haver·i qui·s condolga d'ella. Y axí està tan trista y desconsolada, que no pot quexar·se per la tanta y tan gran opresió que té dels matexos que d'ella viuhen y diuhen tan mal d'ella. Y no poden apartar·se·n ni y a qui la remedie, per estar tan oppresa.

Aprés venien un Geroni Bajarri,²⁴²⁷ que de son art era notari. Aprés se s'afferrat a dita Sala, que jamay à dextat de tenir càrrech, a pesar de tots; y en esta ocasió era subsíndich. Venia també un Bernaldino Salsedo, racional de dita ciutat, ab un pendó pintada la Puríssima Concepció, que també a tort o a dret, a pesar dels de la terra y persones de sciència y prudència, ha mantengut la porfia: tenir sempre offici en dita Sala. Aprés molta turba de gent comuna, en multitud.

Manava la crida que lo dit diumenge, a 6 de dit, ¶^{402r} se diria en la Seu lo *Te Deum laudamus*. Y que lo diumenge après següent se faria processó general, conforme²⁴²⁸ la del Corpus, ab la matexa volta. Y que farien la estació en lo monastir de les monges de la Puritat, al Tosal.

Y que feriaven lo dilluns, dimats y dimecres següents, y que celebraven octava en dita Seu, començant dit diumenge, de a 13, fins al següent. Y que comensaren los fochs y llums del disapte enans, que seria a 12, fins tots los tres dies. Y que donaven tres joyes, axí de llums com de fochs, com de parades: a la millor, deu lliures; a la segona, 8; a la 3a, sis.

2.227.

Dimats, a 8 de nohembre 1622, la ynsigne ciutat de València féu fer crida com lo endemà, dimecres a 9, dia de sant Salvador, era feriat.

Y en estos dies estava mal indispost lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe. Déu li done lo que desicha.

¶²⁴²⁴ Vegeu la nota 538.

¶²⁴²⁵ Vegeu la nota 609, sobre el metge Tomàs Buix.

¶²⁴²⁶ En l'accepció d'esquadró de trenta genets o de multitud o turba.

¶²⁴²⁷ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Hieroni Bayarri», en *Juristas valencianos...*, op. cit., nota 774.

¶²⁴²⁸ Al manuscrit: «conforma».

Y EN TOTES ESTES FESTES NO Y POGUÉ ASSISTIR LO SEÑOR ARCHEBISBE,
PER ESTAR MALALT

Diumenge, a 13 de nohembre 1622, cantaren ab molta solemnitat. Assistiren los señors jurats y la noblea de València, y dix la missa lo degà Frígola y predicà lo canonge Pellicer. Y a la vesprada se féu una processó tan solemne qual los mortals no l'an vista. Anaven tots los officis, ab grandíssims carros triümphals, cascú ab invenció diferent, ab tan grandíssim content com se pot ymaginar y no's pot scriure, ab los chagants danses y altres gèneros de gales.

Y anava-y lo señor virey enmig de dos jurats en cap, y après don Lluís Ferrer, governador; y lo bal·le, don Francisco Carroç, enmig dels altres dos jurats, que eren tots los sis. Quant entrà en la Seu aguardava la ¶^{402v} señora vireyna, y posàs a la mà dreta de son marit.

Anava-y tota la noblea de València, tots ab aches blanques, cosa increïble y difícil de contar. Encara que alguns catalans, que veren la vireyna de aquella manera, murmuraren que en Catalunya no u hagueren suffrit, anar ella, però los valencians som més benignes.

Y la nit enans, que fonch disapte, y hagué grandíssimes lluminàries per València. Y·ls que més se senyalaren foren Barrera,²⁴²⁹ lo notari, don Geroni Valleriola, y lo comte de Bunyol, y lo comte de Anna y molts altres.

Y als Campaners y havia un faró com a campana, que bé seria tre-centes xexanta y més llantietes, y damunt la porta de un campanar y havia feta, de murta, una M, ab moltíssimes llànties.

Y esta nit y hagué grandíssims coets en lo Micalet, ab grandíssimes mànegues. Y quatre nits duraren les llums.

Y en lo mercat feren una gran portalada de llens y fusta. Y·ls pellers, enmig del mercat, feren un castell ben provehÿt de mànegues y piules, y·l desapararen.

Lo dijous següent, en la nit, y també los parrochians de Sent Juan, feren grans festes en lo cap de l'altar de la dita església y lo seu campanar, que era cosa de veure, y desapararen.

Disapte en la nit, en la replaceta de Sent Martí, feren los parrochians un altar ab tres de retaule: lo d'enmig, de la Puríssima Concepció, que era de Bononi,²⁴³⁰ y lo altre de sent Martí, que lo llens era de Ribalta,²⁴³¹ ab lo encaix de l'altar, [que] era de sent

¶ ²⁴²⁹ Deu tractar-se de Francesc Barrera. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Francisco Barrera, notario», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, nota 866. ¶ ²⁴³⁰ Possiblement deu referir-se al mercader milanés Joan Antoni Bononi, molt relacionat amb la parròquia de Sant Martí de València, qui pagaria el retaule i no Carlo Bonone o Bononi (Ferrara, 1569-1632), pintor i una de les figures importants de l'escola ferraresa. ¶ ²⁴³¹ Francesc Ribalta (Solsona, 1565-Valèn-

cia, 1628) Pintor influït pels manieristes que havia vist a l'Escorial, quan de jove va instal·lar-se a Madrid. Després passà a València el 1599 on, protegit pel Patriarca, evoluciona cap a un naturalisme tenebrista influenciat per Caravaggio, en la imitació del qual fou pioner a la península. Està considerat com el cap de l'escola valenciana del XVII. Una de les seues obres principals és el *Retaule de Sant Jaume*, a la basílica d'Algemesí.

Mena, y lo altre era de sent Jaume, que era de Rafel Darder; ab tanta relíquia en les grades que no's podia ymaginar, ni s'havia vist en València consemblant altar.

Y en la Seu, los tres dies següents: dilluns, dimats y dimecres: poecies. Y'l diumenge següent los premis.

¶^{403r} Y cascun dia d'estos exien los officis ab ses invencions —de archs triumphals y banderes y estandarts—; pasecharen València y anaven al Real.

Y dilluns a la nit anaren per València los argenters a cavall, ab moltíssimes aches blanques enceses, y anaren al Real. Y no's pot scriure la gran alegria que's tingué esta octava.

Y aprés lo diumenge, en la plaça de Predicadors, feren grans festes los vehiins ab un castell, ben provehýt de coets y mànegues. Y lo dilluns següent, que fonch a 21 de dit mes de nohembre, los frares de Predicadors feren grandíssima festa de desparar cohets y mànegues y lluminària.

2.229.

MORT DE MICER NAVARRO.²⁴³² MORT DE PERE TRISTANY

Diumenge, a 20 de nohembre 1622, morí lo doctor del Real Consell, micer Navarro. Y dit dia morí Pere Tristany, mercader, gran parrochià de Sent Martí. Y la mare de aquell la soterraren lo diumenge ans, en Sent Martí.

Y lo doctor Navarro²⁴³³ lo portaren a soterrar a Portaceli, com a son pare també.

2.230.

FESTA EN SENTA CATALINA

Disapte, a 26 de nohembre 1622, en la església parrochial de Senta Catalina martre feren grans altars en dita església, en les capelles, ab grans lluminàries. Y assistiren quatre señors jurats a l'offici. Dix la missa lo degà Frígola y predicava fray Arnal, del Carme. ¶^{403v}

¶²⁴³² Deu tractar-se, per l'any del seu decés (1622), de Miquel Jeroni Navarro, fill de Jeroni Navarro, doctor el 1581; assessor del Governador des de 1612; assessor de casos criminals, en funcions de civil en la Cort del Governador; jutge de Corts (1617) i oïdor de l'Audiència (1619). Vegeu V. GRAULLERA SANZ:

«Miguel Hieroni Navarro», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 102, 262 i 263. ¶²⁴³³ Jeroni Navarro —pare— (1534-1603), doctor en Dret; assessor del justícia el 1567 i oïdor de la Reial Audiència el 1586. Vegeu en V. GRAULLERA SANZ: *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, p. 262.

DEHEMBRE

2.231.

LLEVATS LOS TRASTS DE L'ALMODÍ²⁴³⁴

Divendres, a 2 de dehembre 1622, entre deu y onse hores del matí, lo virey, marqués de Tàvara,²⁴³⁵ y féu cridar a don Cosme Fenollet,²⁴³⁶ altre dels jutges de la Audiència Real Criminal, y li manà que tenia carta de sa magestad, ab la qual li manava que, en continent, llevàs los trasts de l'Almodí.

Y, en continent, anà dit jutge ab molts dels vagabundos malfaheners dels alguazils y notaris, y llevà los trasts de l'Almodí; ab grandíssimes penes, que no y tornasen los que-ls tenien.

Y diuhen que esta carta, que dit virey tenia, havia moltes semanas que la tenia, y per sos benvists respectes no la fia executar, fins que altra volta li fonch rescrit y manat que la posàs en execució. Y axí es féu.

2.232.

FOCH EN LA BOSERIA²⁴³⁷

Y dita nit de divendres, a migant se pegà foch enmig de la Boseria, en casa de un fuster. Y cremà's la casa de dalt a baix, sens remissió, y les cases del costat ne tingueren demasiat.

2.233.

Diumenge, a 4 de dehembre 1622, a la vesprada féu crida la ciutat de València com don Enrrich de Gusmán, marqués de Povar, capità de la Guarda Espanyola de Sa Magestat, a l'endemà havia de entrar en València a les tres hores de la vesprada, a jurar per virey.

Y aquest señor, lo dia enans, que fonch disapte, arribà a Mislata y aposità en la casa dita de les Calderones. Y lo que és de admirar, que encara estava en lo palàcio lo marqués de Tàvara, virey, y lo altre estava tan prop. Y lo de Tàvara anà a visitar-lo al de Povar lo dit disapte y lo dit diumenge, a les onse hores. Y dien que eren parents molt propinchs. Y ningun home, per molts anys que tenia, à vist semblant conjunció de virreys.

Y el de Tàvara se'n tornava a Madrid, sens ser provehÿt de algun càrrech, y no perquè dit marqués no aja fet bé son offici, sens coecho algú, y ha defensat la auctoritat real més que ningun virey, sobre tenir tan grans contrapesos que li impedièn en Madrid.

Estigué virey en València, dit marqués de Tàvara, des de a 25 de març, any 1619, fins a la present jornada, que són tres anys, nou mesos. Y dilluns vingué y dilluns se'n anà.

¶ ²⁴³⁴ Entrada, el títol i l'inici de la qual, que després es repeteix, es troba al foli 403v, però que figura al foli 404v. ¶ ²⁴³⁵ Al text: «Tavera». ¶ ²⁴³⁶ Vegeu la nota 2408, sobre misser Cosme Fenollet

(1580-1630), doctor en Dret. ¶ ²⁴³⁷ Entrada que també figura al foli 404v i que té el núm. 2.232, en funció de la cronologia de l'anterior, que és de la mateixa data.

2.234.

ANADA DEL MARQUÉS DE TÀVARA. MORT DEL VICECANCELLER ROIG

Dilluns, a 5 de dit, 1622, a la una hora de migjorn se n'anà lo marqués de Tàvara, virey, a Quart, ab grandíssima alegria. Y féu grandíssimes remissions y perdons. Déu lo guarde y encamine.

Y aquest dia, en la estafeta, vingué nova de Madrid com lo vicecanceller, Andreu Roig, era mort.²⁴³⁸ ¶^{404r}

2.235.

VENGUDA DEL VIREY, LO MARQUÉS DE POBAR, DON ENRRICH ÀVILA Y GUZMAN, SEÑOR DE LES VILES DE CUBAS Y GIRÓN; DEL CONSELL DE SA MAGESTAT; CLAVER DE ALCÀNTARA; CAPITÀ DE UNA DE LES COMPANYYES DE HÒMENS DE ARMES DE CASTELLA; CAPITÀ DE LA GUARDA ESPAÑOLA DE SA MAGESTAT, DE A PEU Y DE A CAVALL, Y VIREY Y CAPITÀ GENERAL DEL REGNE DE VALÈNCIA. ANADA DE DIT VIREY A CASTELLA

Dilluns, a 5 del mes de dehembre 1622, a les quatre hores de la vesprada vingué per virey, y jurà en la Seu de València, don Henrrich Àvila de Guzman, marqués de Pobar, capità de la Guarda Española del Rey. Persona ben disposta, de més de cinquanta anys, y vingué molt acompanyat de la cavalleria valenciana y de sos criats.

Y ls jurats de la ciutat lo aguardaven al pont de les Mealles, com és costum. Entrà molt enjorn en València y casi quant fon al portal del Real ya se oscuria.²⁴³⁹ Y entrà ab aches en lo Real, *et hoc totum factum est*, per no pedre lo regreix de les aches los señors jurats y prohòmens de la Sala. No y anaven ningú dels governadors, ni bal·le.

Portava una galana carroça, ab sis cavalls famosos que la tiraven, y ab ella la seño-ra vireyna. Y al strep de la mà esquerra d'ella, son fill, de edad de sis a set anys, y a la delantera dos filles giques, de edad de sis a set anys, molt ben adresades. Y dien que lo marqués de Tàvara y aquest eren cosins, per ço que les mares de aquells eren germanes. Déu li dexe administrar justícia y fer bé son offici.

Dien que estava rich, y fonch tan desdichat dit señor que, de hallí a sis dies que vingué, se li moriren un fill y una filla dels que portava, y de hallí sis dies se li [morí] lo mayorasgo que eren tres. De què pesava a molts de València tanta desgràcia.

Anasen de València dijous, a 20 de maig, 1627, en havent dinat, ab grandíssim —axí de cos, com de cor— gran dolor. Estigué en València, per gran sort, quatre anys, sinch mesos y quinse dies. ¶^{404v}

¶²⁴³⁸ Vegeu la nota 1018, sobre Andreu Roig.

¶²⁴³⁹ Al text: «escuria», del verb 'obscurir' o fer-se fosc.

2.236.

PEDRO PAU LAURO ANAVA A CASA SON PARE [A] APENDRE LO OFFICI,
DE MA VOLUNTAT Y CONSELL

Estos dies, Pedro Paulo Lauro, de ma voluntat, anà a casa son pare apendre lo offici de sastre.

2.237.

Dijous, a 8 de dehembre, 1622, dia de la Puríssima Concepció de Nostra Señora, lo señor virey, ab la vireyna, anaren a l'ofici a la Seu.

2.238.

Disapte, a 10 de dit, lo señor bisbe de Sogorb, don Pere Genís Casanova, vingué a les nou hores al monastir de Sent Juan de la Ribera per a vissitar al señor virey.

2.239.

Dit disapte, a la vesprada, la señor archebisbe de València anà a visitar al señor virey. Y a l'endemà, dit señor bisbe se n'anà a Sogorb. Y entre deu y onse hores del matí, [el virrei] anà a vissitar a palàcio al señor archebisbe y, de pas, se n'anà a Sogorb. ¶^{405r}

2.240.

REMEMBRANÇA DEL VICECANCELLER

Dimats, a 13 de dehembre 1622, dia de senta Lúcia, a migjorn, la Seu tocà general al cos del doctor don Andreu Roig, vicecanceller de la Corona de Aragó, que morí ans de hora y contra la comuna sperança, que lo portaren a la Cort, a hon morí.

Y'l depositaren en lo monastir del Socors y convocaren les parròchies a la remembrança a les nou hores. Y les confraries de sent Jaume y de Nostra Señora de la Seu y la de sent Jordi, digueren al nostre confrare, lo egregi don Andreu Roig, dels nobles de Aragó, de la Orde y Milícia de Nostra Señora de Montesa y sent Jordi de Alfama, comanador de la comanda de Silla, assessor general de la dita religió, del Consell de Sa Magestat y son vicecanceller en los regnes de la Corona de Aragó.²⁴⁴⁰

Tingueren-lo en un cadafals en alt, y un comanador de Montesa li dix la missa cantada, ab assistència de tots los comanadors de l'hàbit. Y après lo soterraren, accomanant, prop lo altar major. Perquè los frares feren molts protest[s], que no volien que fos soterrat en lo altar mayor.

¶²⁴⁴⁰ Porcar no informa sobre què digueren.

Aprés vingué, a les onse hores, lo general de la remembrança, ab los canonges y totes les parròchies, y lo degà Frígola, que anava assistent, y dix la missa.

Y entrant que acabaren de entrar en la església, vingué lo virey en sa carroça, ab sis cavalls, acompanyat ab alguns cavallers. Y l'exiren a rebre los de la Audiència y altres cavallers. Segués en lo cap de altar, ab una cadira de vellut negre, y·ls de la Audiència ab sos macers alrededor; y·ls canonges, uns se'n muntaren al chor y altres, per amor²⁴⁴¹ del fum de les aches, no y entraren.

Y acabàs lo offici a la una hora, y tothom se'n tornà a son acostumat. *Requiscat in pace.* ¶^{405v}

2.241.

NEVAR

Dilluns, a 19 de dehembre 1622, entre nou y deu hores del matí ploqué neu y durà bona estona y féu bon fret. Y lo dia enans tambe·l féu. Y ploqué après tota la vesprada del dilluns, y ab fret.

2.242.

MORT DE NADAL FUSTER, CORREDOR DE ORELLA

Diumenge, a 25 de dehembre, 1622, dia de Nadal, y lo següent dia, y totes les demás festes, foren molt melancòliques y sens sol, y tots nuvolats.

Y aquest dia soterraren en Sent Juan del Mercat a Nadal Fuster, corredor de orella, que fonch lloctinent del Criminal en lo any 1621.

Morí davant de la Llonja, parròchia de Senta Catalina.

2.243.

Estos dies vingué nova, com lo señor rey havia perdonat a don Juan Vich. ¶^{406r}

¶²⁴⁴¹ Forma arcaica que després derivaria en «per mor de».

Pere Joan Porcar:

Coses evengudes

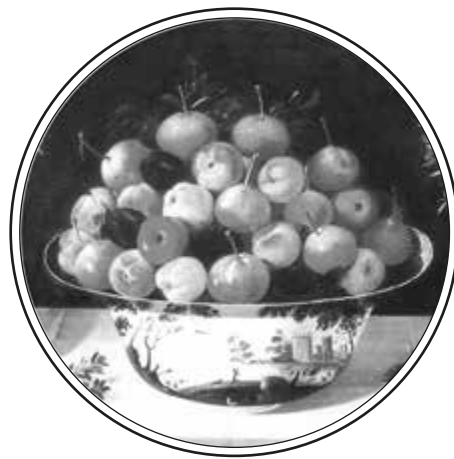
en la ciutat y regne de València

Dietari (1585 – 1629)

*f*onts històriques valencianeS
50B.

Pere Joan Porcar:
*Coses evengudes
en la ciutat y regne
de València*

Dietari (1585 – 1629)

Edició a cura de
Josep Lozano

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

•
2012

*f*onts històriques valencianes

*Directors de la col·lecció
Antoni Furió i Enric Guinot*

© Josep L. Lozano Lerma, 2011
© D'aquesta edició: Universitat de València, 2011
Disseny de la col·lecció: J.P.
Il·lustració de la coberta:
Tomàs Yepes (València, 1600?-1674), *Bodegó amb ceràmica*, fragment.
Museu de Belles Arts de València
Maquetació: Publicacions de la Universitat de València
ISBN (Obra completa): 978-84-370-8155-7
ISBN (vol. II): 978-84-370-8157-1
Dipòsit legal: V-4192-2011
Impressió: Guada Impressors, SL

AÑY 1623

GINER

Lletra dominical A. Aureo 3²⁴⁴²

2.244.

Diumenge, a 1 de giner,²⁴⁴³ any 1623, dia de Cap d'Any, y altres següents dies, ploqué, y antecedents també; que'ns causaren les festes melancòliques, ab tan[ts] grandíssims fanchs que y havia que meravellar.

Fonch la Lluna nova dit dia, a les 3 hores del matí, y ploqué. Lo que tres pronòstichs no senyalaren yamay.

2.245.

B. INFRA A. MORT DE MOSÉN PLANES

Dimecres, a 11 de giner 1623, soterraren en lo monastir de Predicadors, en lo vas dit dels Planes, en lo altar de sent Ramon, a mosén Juan Batiste Planes, prevere beneficiat en Sent Martí, persona de gran intel·ligència y vigilància, y que res no ignorava.

Anà Sent Martí general, y'l pagaren dos sous per cascun capellà, encara que era resident en Sent Martí, per ço que dexà fora la església de hon residia.

Convocaren los marmessors a la parròchia de Sent Steve y de Sant Salvador; digueren-li missa de *Requiem* en Predicadors, y en Sent Martí lo acostumat, que era una missa general de *Requiem* y les misses acostumades y ressades, tots los residents, y lletania en la església, per no tenir lloch en sa casa dit difunct. ¶^{406v}

2.246.

NAFRAT LO DEPUTAT MONCAJO

Dimats, a 10 de giner 1623, a prima nit, exint ab lo colcho de Tora, lo deputat en cap, don Jaume de Moncajo, alcayt de la casa de les Armes, del palàcio archebisbal, prop les carneseries del Palau, atrevidament lo invadiren y'l nafraren dins dit colcho, al dit deputat.

¶²⁴⁴² En el còmput eclesiàstic que és un còmput solar i lunar, la lletra dominical correspon cada any al dia en què cauen els diumenges, comptant els dies de l'any amb les set primeres lletres: *a, b, c, d, e, f* i *g*. I el número auri és el número d'ordre de l'any gregorià, considerat dins del cicle lunar o de Metó (de 19 anys de durada). Tots

dos, lletra dominical i número auri de cada any, condicionen els cicles litúrgics. Vegeu Maria MOLINER, *Diccionario del uso del Español*, op. cit., vol. II, pp. 173 i 469.

¶²⁴⁴³ Segons el *Libre de Memòries...*, op. cit., p. 1095, aquest dia hi hagué una qüestió protocolària de precedència a la Seu, entre els representants de la ciutat i el batle.

2.247.

EMBAXADOR DE POLÒNIA²⁴⁴⁴

En estos dies vingué un bisbe a València de Polònia, per embaxador al rey Felip.

2.248.

Dimecres, a 18 de giner 1623, al matí feren la crida de la santa Creuada. Y dijous, a la vesprada entrà ab processó y pali. Y la portava lo degà Frígola.

2.249.

CREUADA

Divendres, a 20 de dit, se predicà en la Seu dita Santa Creuada, y la predicà [...].²⁴⁴⁵

2.250.

CRIDA SOBRE LO GENERAL DE ÇARAGOÇA

Dimecres, a 25 de giner 1623, feren crida sobre los arrendaments del General de Çaragoça.

2.251.

ANADA DEL VIREY A L'ALBUFERA

Dit dia anà lo señor virey a caçar a la Albufera y tornà a les sinch hores de la vesprada.

2.252.

CRIDA SOBRE LO BON GOVERN

Dimecres, a 27 de giner, féu preconizar lo señor [virey] una grandíssima precmàtica sobre lo Bon Govern de la Terra; la qual ya és molt antiga, del comte de Aytona, y ans de altres vireys. ¶^{407r}

¶ ²⁴⁴⁴ Es tracta de monsenyor Adam Makowski, plenipotenciari a Nàpols del rei Segismund III de Polònia, que va ser enviat pel seu monarca a la cort de Felip IV en una missió extraordinària relativa als Països Baixos, i que vingué acompanyat del teatí Plácido Frangipane-Mirta, amic i confessor del polonés, que ben aviat es guanyaria les simpaties de Felip IV per les seues dots

en oratòria religiosa, vegeu <www.teatino.com/espana/funda/espana.htm>. Sobre la missió de l'internunci polonés, vegeu també l'article: «El mar Báltico en la estrategia de los Países Bajos» del professor Ryszard Skowron, de la Universitat de Silèsia, Polònia: <www.moderna2008.org/downloads/B3%20SKOWRON.pdf>, pp. 10-11. ¶ ²⁴⁴⁵ En blanc.

FEBRER

2.253.

CRIDA SOBRE LA SEDA

Dimecres, lo primer de febrer 1623, feren crida real que no's tragués la seda de València, sinó obrada, pena de la vida, y altres coses de importància sobre açò.

2.254.

DIA DE NOSTRA SEÑORA CANELERA

Dijous, a 2 de febrer 1623, dia de nostra Señora Canelera, fêu terrible dia de núvols, ayre y aygua menuda. Y aquest dia, en Sent Martí, lo señor rector no donà la sera per estar indispost; donà-la per ell mosén Mil·là, que dia la conventual.

Y aprés, lo dia de sent Blay plogué, y tota la nit lo disapte, y'l diumenge y part del dilluns següent.

2.255.

ALÇAREN-SE LOS PRESOS, Y·LS AÇOTAREN, A 21 DE DIT, 21

Disapte a 11 de febrer, a la una hora de la nit se alçaren los presos de Sent Arcís y volgueren matar al carceller que feya la ronda. Y no obtingueren son effecte, los presos. Y dimats, a 21 del present, ne açotaren 21.

2.256.

CRIDA DEL VIREY CONTRA LOS STUDIANTS

Disapte, a 16 de febrer 1623, de matí, de part del virey se fêu crida que·ls estudiants no estiguesen parats en lo mercat, ni en ninguna carrer eo plaça de València, so pena de cent açots.

Y que no anasen més de dos en dos y que no tirasen taronches. Y fonch la ocasió perquè lo dia abans foren molt descomedits, en lo mercat, ab una carroça de cavallers, en tirar-los de taronches.

2.257.

MORT DE LA CONTESA DE CASTELLAR Y SEÑORA DE BICORP

Dilluns, a 20 de febrer 1623, a la matinada morí doña Àngela Zanoguera y de Vilanova, muller del quòndam don Lluís Vilanova, contesa del Castellar y señora de Bicorp, y mare de don Lluís Vilanova, conte de Castellar.

Soterraren-la en Sent Agustí, en la sua sepultura, que és en lo capítol de dit monastir, a l'endemà, dimats. Y no y hagué acompanyament.²⁴⁴⁶ ¶^{407v}

2.258.

MORT DE DON JUAN PALLÀS

Dimats, a 21 de febrer 1623, al matí morí don Juan Pallàs, señor de Cortes. Estava de casa davant la Deputació. Y a l'endemà lo soterraren en Sent Francés, en lo cap de altar, sua sepultura.

2.259.

AÇOTS A 21 HOME

Dit dia, a les sinch hores de la vesprada açotaren per València, per los llochs acostumats, a vint-y-un home, y après a galeres. Perquè havien fet un insurt en Sent Arcís al carceller, per fugir-se'n; que era de gran llàstima, sent tots jòvens.

Y la causa la tenen los señors jutges, per ser infinits y jamay acabar de rematar los negocis; que y havia home que havia més de tres anys que hallí estava sens acabar son negoci.

Y confiam ab la gran misericòrdia de nostre Señor Déu que, ya que estos no la fan, sa divina justícia los castigarà.

Alçaren-se estos hòmens en la presó disapte, a 11 del present mes. Y lo que és de més consideració, lo poch govern y saber que té en lo Consell d'esta terra sa magestad. Perquè sabien, dies havia, lo que los presos volien fer y en continent o havien de remediar, puix o sabien, y no aguardar que vingués lo cas, y fer tan gran insolent exida, com han fet, en afrontar los desdichats.

Y lo que més admira era que lo señor virey, essent persona de tantes parts, no ferro remediar. Y fóra bon govern prevenir. No succeix que'n casos que après de succehits fer justícies; diuhen que no és de persones de bon govern.

Déu és servit de castigar-nos d'esta manera, les grans insolències que's fan en esta terra. ¶^{408r}

2.260.

PROCESSÓ DELS SENTENCIATS, TANDA DE A 3 SOUS

Divendres, a 24 de febrer 1623, dia de sent Mathia àpòstol, feren la processó dels Sentenciats *eo* Penjats. Y anà la Seu ab cinquanta capellans y la cantòria. Y fonch tanda de a 3 sous per cascuna parròchia que y anà.

¶²⁴⁴⁶ El text «y no y hagué acompanyament», escrit al marge dret.

2.261.

FESTES LOS DIES DE CARNESTOLTES

Diumenge a 26, y dilluns a 27, y dimats a 28 de febrer, y dia de Carnestoltes, en Sent Martí los tres dies estigué lo santíssim Sacrament patent.

Y agué cascun dia sermó. Lo primer féu la festa N. Calbet, mercader, y predicà frare Grau, de Sent Miquel dels Reys; lo segon dia féu la festa Artés, lo velluter, lo Roig, y predicà un frare de Sent Augustí; lo 3r féu la festa Fuster, corredor de orella, y predicà lo canonge de Oriola, Garcia, que tenia la Quaresma en Sent Andreu.

Y en la nit del diumenge y hagué gran sarau en casa de don Juan Cabanelles. ¶^{408v}

MARÇ

2262.

CRIDA SOBRE LES SEDES TEXTIDES FORASTERES

Disapte, a 4 de març 1623, féu crida la Real Audiència que tots los que tindrien peses de seda texides, forasteres, les manifestasen dins un mes sots certes penes.

2.263.

CARESTIA DE QUARESMA

Dimats, a 7 de març 1623, dia del gloriós sent Thomàs de Aquino —celebríssim doctor de la santa Església y seté dia de Quaresma, perquè la Quaresma començà lo primer dia de març— cosa yamay vista dels nats en València, que no's trobàs sinó un cove de bolix²⁴⁴⁷ en la Peixcateria. Y demanaven a set sous la lliura, y en los tonyers no's trobava, ni's trobà, ninguna manera de abadecho, ni de merlusa, ni sardines.

Y als primers dies de Quaresma anava la merlusa remullada a dos sous y lo abadecho a catorse diners la lliura, remullat, y les sardines a onse diners la dotsena. Y dit dia costà la dotsena vint diners, y no n'i havia sinó en una part, y molt poques, que s'acabaren. Que jamay memòria de hòmens han vist tal, per ser la Quaresma tan baixa, lo primer de mars. Y·ls ous a sis diners. Déu nos tinga de la sua mà.

2.264.

NORA DE PEDRO BELLVÍS

Dijous a 9 de dit, a la vesprada, lo fill de don Pedro Bellvís portà sa muller de Çaragoça ab gran acompanyament. Y entrà per lo portal dels Serrans y tingué gran sarau en sa casa aquella nit. ¶^{409r}

¶²⁴⁴⁷ Es refereix al «peix de bolitx», pescat amb bolitx; art de pescar de la mateixa forma que l'art de bou, però més petit i de malla més estreta (DCVB).

2.265.

COSA NOVA DE UN JURAT DE BARCELONA

Divendres, a 10 de març 1623, lo señor virey envià de matí per los jurats y deputats, y de part del señor rey los notificà una carta, com sa magestad no gustava que lo jurat que estava en Madrid, de Barcelona. Lo qual sa magestad li havia manat, dins tantes hores, sots pena de la vida, se n'anàs de Madrid. Si lo tal jurat pasava per València no li fesen la acostumada cortesia, que altres voltes acostumaven a fer a semblants jurats. Y·ls jurats, a la vesprada tornaren resposta que farien lo que sa magestad manava. (*Vide infra pàgina sequenti*)

Y axí mateix lo virey envià a manar, per tota la costa, que no dexasen embarcar a ninguna persona de Catalunya, ni desembarcar vexell algú.²⁴⁴⁸

2.266.

CRIDA DE LA PROCESSÓ DE SENT GREGORI

Disapte, a 11 de març 1623, al matí féu la ciutat crida de a l'endemà farien processó de sent Gregori.

2.267.

PROVISIÓ CONTRA SÝNODO Y NOVA

Dit dia féu una provisió lo señor vicari general, don Martin de Funes, que un cos de Vicent Llodrà de la Sperança, parrochià de Sent Berthomeu, lo havien mort fora lo portal dels Jueus, al ragolar de Guardijuela, en lo camí Real —y alguns hòmens lo portaren a casa una parenta sua, que estava a Calatrava,²⁴⁴⁹ en casa lo doctor Martorell— [i] provehí que anasen dotse de Sent Berthomeu, de hon era parrochià, y dotse capellans de la església de Ruçafa, parròchia de hon lo mataren, y dotse capellans de la parròchia de Sent Nicolau, a hon despositaren lo cors.

Que dita provisió era contra tota disposisió synodal, que anant 3a parròchia, que era a hon lo cos estava depositat, havien de anar generals les altres dos. ¶^{409v}

2.268.

CARTELL DE LA INQUISISIÓ

Diumenge, a 12 de març 1623, dia de sent Gregori, los señors inquisidors publicaren lo seu ordinari cartell en la Seu. Y publicà'l lo secretari Olmos. Y féu primer reverència als inquisidors y per tres voltes se girà a la trona, a hon estava lo señor archebisbe, per a fer-li cortesia.

¶²⁴⁴⁸ Línies escrites al principi del 409v. ¶²⁴⁴⁹ Plaça de Calatrava.

Y dit señor no li donà lloch a que la y fes. De manera que, vent açò, començà y proseguí la lectura de dit cartell. Y predicà frare Grau, de Sent Geroni, y dit señor arcebisbe la oý.

Y primer donà la pau lo diachà al señor archebisbe, que no als inquisidors. Y après lo subdiachà prengué la pau de l'altar y la baxà als inquisidors. Y a la vesprada lo dit señor prelat no anà a la processó.

Y a 7 de març, dimats, dia de sent Thomàs de Aquino, anà la processó que feren los frares de dit convent. Y també anà a la processó que dits frares feren diumenge, a 5 de març, de Nostra Señora del Roser.

Y diuhen que lo inquisidor Martínez dix al inquisidor Roig que no prenguesen pau, y lo Roig li respongué que la prenguesen, per no escandalizar al poble.

2.269.

ACTE DELS SEÑORS INQUISIDORS EN SANT SALVADOR (*Vide supra* altres actes, foli 284, pàgina 2, y altre, *infra*, foli 248)

Diumenge, a 19 de dit, los señors inquisidors feren en Sant Salvador acte de quatre hòmens, per certs delictes que havien perpetrat y, entre ells, a un fuster de València, per fetiller. ¶^{410r}

2.270.

PRÍncep DE INGLATERRA²⁴⁵⁰

Dilluns, a 27 de març 1623, vingué nova ab la estafeta de Madrid que havia arribat ha dita Cort lo fill del rey de Ingalaterra y de Escòsia. Y que lo señor rey lo rebé en gran magestat y l'apostentà en un quarto del seu palàcio.

Y dien que venia per a casar-se ab una germana del nostre rey Felip 3.²⁴⁵¹ Y ans que's manifestàs, estigué's tres dies en Madrid, aposentat en casa lo embaxador de Inglaterra, y pasechà tot Madrid.

Y dien que, com a embaxador de son pare, primerament besà les mans al rey y reyna²⁴⁵² y que après se manifestà qui era. Y lo rey féu gran recibiment, y que lo rey havia manat suspendre la pramàtica que havia fet de traure ni entrar la seda.

Y dit dia, lo señor archebisbe, ab la diligència y solitud acostumada, féu expedir al seu vicari general, don Martin de Funes, un mandato per a totes les parròchies y a la Seu, que a l'endemà, accabat lo ofici, diguesen una missa solemne del Sprit Sant, que encaminàs dites coses y persona; octava accabat lo ofici, y diguesen una lletania en comandació de dites coses.

¶ ²⁴⁵⁰ El qui després seria Carles I d'Anglaterra (Dumfermilne, 1600–Londres, 1649) i, vençut per Cromwell, executarien a Londres i es proclamaria la

República. ¶ ²⁴⁵¹ Maria Anna d'Àustria, que més tard seria reina d'Hongria i emperadriu d'Àustria. ¶ ²⁴⁵² Isabel de França.

Y axí se féu en Sent Martí, y en la Seu se cantà solemnisimament y ab gran toch de totes les campanes. Y lo señor virey y assistí ab molta cavalleria, y assistí ab son sitial, ¶^{410v} en son lloch, en lo altar major, y també los jurats y demés oficials reals.

Dix la missa solemne lo degà Frígola, ab assistents de capes, y lo señor archebisbe assistí en la sua cadira del chor, y de hallí donà la última benedició de la missa. Y estigué tot aquest dia lo santíssim Sacrament patent, ab capellans y canonges que llegien.

Y, en havent dinat, digueren solemnes completes y començà a tronar y ploure. D'esta venguda de príncep se féu una carta nova, estampada en València, y lo señor archebisbe manà a les parròchies y monastirs que, per orde y boxart,²⁴⁵³ tinguesen tot lo dia lo santíssim Sacrament patent. Y concedia quaranta dies de indulgència als que visitarien dites esglésies; encara que en esta ocasió no'ns guardà als de Sent Martí la orde acostumada en ser los primers, sinó que fonch Sent Juan del Mercat lo primer y Sent Martí lo sis, que fonch lo diumenge a 2 de abril.

Pensava's aquest negoci tenir bon succés, y yxqué molt fallat, perquè no féu res de bo. Y, axí, que casà ab la germana del rey de Francia.²⁴⁵⁴ Y segons se veu era llutherà, y féu com era. Perquè en lo any 1625, a 17 de nohembre, vingueren cartes de Madrid, com havia dit inglés desembarcat 13 mil hòmens en lo port de Càdiz, y sinc-cents cavalls y molta artilleria. Però tan ben rebut que ixqué a més que de pas, y ab gran pèrdua de gent y artilleria. ¶^{411r}

ABRIL

2.271.

PROCESSÓ DE PREGÀRIES

Diumenge, a 2 de abril 1623, en Sent Martí estigué lo santíssim Sacrament patent per a pregàries del sobredit succés. Y a la vesprada se féu solemne processó a Sant Salvador y assistí lo señor virey, jurats, governador y bal·le. Y anà en ella lo reverendíssim señor archebisbe vestit de robes de chor, darrer los señors canonges. Y anava lo degà, don Christòphol Frígola, revestit ab diaches, y portava la ymatge de nostra Señora, que pintà sent Lluch, hu dels domers de la Seu.

Y tornada a la Seu, a la porta de la sagrestia, se despedí lo señor archebisbe del señor virey. Açò ettsètera.

2.272.

DESCAPSAT A DON JUAN VICH

Dimecres, a 5 de abril 1623, entre una y dos hores de migjorn descapsaren a don Juan Vich, bal·le que era de Alacant —y dien per la mort del señor de Agres— enmig de la

¶²⁴⁵³ Ordre d'oficis en una comunitat eclesiàstica. ¶²⁴⁵⁴ Enriqueta de França, germana de Lluís XIII.

plaça de la Seu, damunt de un cadafals. Y en continent féu la senyal la Seu y·l posaren en un atahüt. Y·l portaren a soterrar a la Mercé, en lo vas y sepultura de micer Mora, son cunyat.

2.273.

A YVIÇA. Y QUARTOS A UN HOME

Dilluns, a 10 de abril 1623, dilluns sanct, portaren una galerada de vagamundos a Yviça. Y dit dia esquarteraren en la forca a hun home, per saltechador de camins. ¶^{411v}

2.274.

BENEDICTIÓ DE CHRISMA²⁴⁵⁵

Dijous sant, a 13 de abril 1623, benehí en la Seu lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe la chrisma, ab grandíssima magestat y gravedad.

2.275.

QUARESMA ERA CARA

En tota esta Quaresma y hagué grandíssima carestia y falta de peix. Lo que jamay los nats an vist, sobre ser la Quaresma molt altíssima, que fonch lo primer de març 1623.

2.276.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Dilluns, a 24 de abril 1623, *fèria 2a post dominicam in albis*, dia y festa del gloriós nòstron patró sent Vicent Ferrer, se féu la processó solemne y acostumada.

Y anava lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe vestit de pontifical, ab grandíssima magestad, com acostuma, y·ls señors jurats y governador. Y no anava lo señor virey, per ço que li havien portat noves de Madrid que era morta sa sogra, mare de sa muller, marquesa de Malpica.

Y féu un vesprada molt melancòlica y de gran núvol.

¶²⁴⁵⁵ Oli barrejat amb bàlsam o altra matèria aromàtica que, consagrat pel bisbe dijous sant, s'empra en els sa-

graments del baptisme i la confirmació, així com en les benediccions de consagració.

2.277.

PROCESSÓ DE LA 1A APPARICIÓ

Dimats, a 25 de abril 1623, dia de sent March, feren en havent dinat la processó de la primera Apparició. Y anà per assistent lo canonge Torres y un domer portava la ymatge de nostra Señora.

Aquest dia, a les tres hores, lo justícia Pavesi composà ab frare del Remey ab [...] y lo mateix féu ab N. Juny don Ramon Angresola, ab lo mateix. ¶^{412r}

MAIG

2.278.

Dilluns, lo primer de maig, 1623, entre set y 8 hores del matí, Geroni Domingo Sa-peyra, àlias Albesa, pegà públicament, enmig del carrer de la Xerea, a la porta de sa casa, a la muller de Domingo Matheu, y la molt maltractà.

2.279.

REMEMBRANÇA A LA SOGRA DEL VIREY

Dimats a 2 de dit, al matí feren los capitulars capell ardent y remembrança a la marquesa de Malpica, mare de la vireyna, muller del marquès de Povar.

2.280.

VENGUDA DEL BISBE DE SOGORB

Dimecres, a 3 de maig 1623, dia de la invenció de la santíssima Vera Creu, a les nou hores del matí vingué a posar als Capuchinos lo reverendíssim señor bisbe de Sogorb, don Pere Genís Casanova, per a donar lo pésame de la mort de la sogra del señor virey y mare de la señora vireyna. Y anà a les sinch hores a donar-li lo pésame.

Y disapte, a 6 de dit, a les nou hores del matí anà a visitar al señor archebisbe.

2.281.

MORT DE BERNAT CATALÀ, BARBER DE L'HOSPITAL

Divendres, a 5 de dit, morí Català, barber de l'Hospital. Y morí dimecres al matí y'l soterraren divendres, en lo Hospital.

2.282.

ELECTIÓ DE PROVINCIAL DELS AUGUSTINOS

Disapte, a 6 de maig 1623, feren los frares augustinos electió de provincial a frare Sebastià Garcia, que lo trienni passat o havia estat. Essent dita electió contra tota regla y ordinació de dita religió, havent-se de ellegir de natió aragonesa.

Y diumenge, a 7, feren lo offici acostumat en la Seu. Y dit dia, a la vesprada anà lo señor virey a les conclusions a Sent Agostí. Y dit dia, a la vesprada lo señor bisbe de Sogorb anà a visitar a la señora vireyna. ¶^{412v}

2.283.

MISSA DE PONTIFICAL, PER LO SEÑOR BISBE DE SOGORB

Dilluns, a 8 de maig 1623, dix missa de pontifical en lo col·legi del Corpus, de *Requiem*, lo reverendíssim señor don Pere Genís Casanova, bisbe de Sogorb. Y dinà en lo palàcio del señor il·lustríssim y reverendíssim archebisbe, que fonch per aquell convidat.

2.284.

MEMÒRIA DE SENT MARTÍ NO VISTA²⁴⁵⁶

Dilluns, a 8 de maig 1623, en lo clero de Sent Martí se féu una novetat que·ls residents, los més antichs, no l'an vista ni ussada. Y fonch que tingueren lo capítol de *1a mensis*, que los antichs tenien en gran conte. Y assistí en aquell lo vicari, que era semaner de aquella semana, que·s dia Llòpiz, beneficiat de dita església, en lloch del rector; perquè, adrede, se féu malalt per cert negoci que s'havia de tractar de una administració que dien de don Melchior Pellicer. Que ya havia moltes voltes, y en molts capítols, se havia resolt que·s proseguís la justícia de aquell; puix per Madrid lo clero tenia sentència en favor en lo possessorí, y pasat en cosa jutgada. Y per no trobar-s'i se indispongué dit rector y, axí com que axí, se determinà que·s proseguís la justícia.

Però yamay se havia vist en dit clero que, faltant lo rector, assistís hu dels vicaris, sinó lo més antich beneficiat.

Y axí les comunitats perden ses preheminències y antigues possessions. ¶^{413r}

2.285.

DESASTRE EN SENT JUAN DEL MERCAT, ENTRE TRES CAPELLANS

Dilluns, a 8 de maig 1623, de matí, en lo chor de Sent Juan del Mercat, estant dient missa de un cos, aconegué que un capellà, dit mosén Abbat, pegà en los siris que tenia

¶ ²⁴⁵⁶ El títol és dalt del text i no al marge esquerre o dret, com és habitual en aquest dietari.

en les mans a la cara del cabiscol y'l maltractà, y cessaren los officis. Y lo señor vicari general no donà lloch que's digués missa en dita església, ni en lo foçar, ni'ls demés capellans que no la havien dita la diguesen.

Y a la vesprada digueren vespres solemnes.

2.286.

LO BISBE DE SOGORB ANÀ A LA SEU Y A DINAR AL SEMINARI

Dimats, a 9 de dit, anà lo señor bisbe de Segorb ha dinar al col·legi *eo* seminari del Señor Patriarcha, y après anà al Real. Y ans de anar ha dinar entrà per la Seu, per la porta dels Apòstols, a vissitar als señors canonges, que se'n folgaren molt y'l reberen ab gran solemnitat.

2.287.

Dimecres, a 10 de maig 1623, ya tart, se n'anà lo señor bisbe de Segorb al seu bisbat. Nostre Señor lo guarde.

2.288.

PROCESSÓ DE SENT JORDI

Diumenge, a 14 de maig 1623, al matí feren la processó acostumada de sent Jordi. Y acontegué que los soldats, estant davant lo palau, feren volta per la plaça, com una volta que feren quant don Pedro de Toledo estigué en dit palacio, ha veure la dita processó. Y quant arribaren les creus al cantó de la plaça pararen y consultaren ab los canonges si seguirien²⁴⁵⁷ als soldats, fent dita volta, y'ls respongueren que no'ls seguisen, sinó que anasen dret. Si e segons se féu. ¶^{413v}

2.289.

PROCESSÓ DE NOSTRA SEÑORA DELS DESEMPARATS

Dit dia de diumenge, a 14 de maig 1623, a les sis hores de la vesprada los confreres de Nostra Señora dels Desamparats feren la processó, la segona volta que se ha fet. Perquè començà a fer-se lo any pasat la primera vegada y en est diumenge la segon. Y yxqué de l'Hospital General per la porta del Forn, per lo carrer de la confraria dels Ferrers a la Séquia Podrida, als quatre cantons de les monjes del Peu de la Creu, per lo carrer dels Àngels a la Saboneria Nova al carrer dels Falcons, a la plaça de Pellicers, devés del torn de l'Hospital. Entrà per la claustra frontera dels mala[ll]ts y yxqué per la porta que va al relonge y a la església.

¶²⁴⁵⁷ Al manuscrit: «seguerien».

Esta processó se ha fet d'esta manera, per ço que en anys pasats tostenps la feyen lo dia de la Puríssima Concepció, que és ha huyt de dehembre. Y encontrava's ab la que fien los frares y confreres de la Concepció en Sent Francés. Y perquè no y accudia tanta gent per ço, ab decret del señor archebisbe, la han mudada cascun any ha fer lo segon diumenge de maig.

Y no y anaven jurats, ni altra gent de llustre, sinó darrer la ymatge de nostra Señora dels Desemparats anaven los prohòmens de dita confraria, ab siris grosos encesos. Y dels tres que anaven primers era lo doctor Grau, que anava enmig dels dos mayors de dita confraria, per ser lo prior de aquella.

Y en lo any pasat la feren diumenge, a 8 de maig. Y la parròchia de Sent Martí anà general del clero, ab dos creus y quatre capes. ¶^{414r}

2.290.

COMÈDIA EN PREDICADORS

Dijous, a 18 de maig 1623, y hagué en lo monastir de Predicadors, a la vesprada, unes conclusions a hon y assistí lo señor virey y acabaren tart.

Y lo dit señor féu venir los comediantes y representaren una comèdia, y acabaren a les nou hores de la nit. Y representaren dins la església, entre lo lloch de la capella de sent Vicent y la dels Reys.

2.291.

PENJAT ANTONI PERTEGÀS, LLOCTINENT

Divendres, a 19 de maig, 1623, a les dos hores de la vesprada se penjà en sa casa Antoni Pertegàs, mesurer de l'Almodí, que dit any era lloctinent del Justícia Criminal, y per ses melancolies no's regia. Y'l soterraren en Sant Salvador dilluns, a 22 de dit, perquè's dubtava si estava frenètic o llunàtic o melancòlic, o tenia altre accident, y axí lo detingueren tant temps.

2.292.

B.²⁴⁵⁸ LLEDÀNIES

Dilluns, a 22 de maig, 1623, *fèria 2a rogationum*, feren la acostumada processó de les Lletanies a Predicadors, dit dia. (*Vide infra*, pàgina següent)

¶²⁴⁵⁸ El mateix que ja hem vist en altres casos.
Vegeu la nota 1049.

2.293.

A.

Diumenge,²⁴⁵⁹ a 21 de maig 1623, tercer diumenge de maig, feren la festa de la Minerva en Sent Martí. Y estigué lo santíssim Sacrament patent fins casi la nit, per orde de l'illustríssim y reverendíssim señor archebisbe, per les pregàries del señor rey y príncep de Inglaterra.

2.294.

Dimats, a 23, processó de les Lledànies a Sent Francés.

2.295.

Dimecres a 24, processó de les Lledànies al Carme, y tornà a la Seu.

Fa advertir que en estes processons, llevada la del Carme, tostemps los senyors canonges, quan van a algun monestir, entre un canonge posen un frare, y en les parròchies no volen que enmig de cascun canonge se pose una relíquia, ¶^{414v} sinó que's posen davant los canonges. Y axí poques parròchies han tret relíquies, sinó que'ls capellans de les sues parròchies se han arrimat a una part y han dexas entrar los canonges, sens posar-se entreverats, com se ha acostumat de molts anys arrere.

Y més fa advertir que al segon dia, que dita processó pasà per la Llonja Nova, estaven hallí los jurats y acompanyaren dita processó fins a la Seu, y en los altres dos [anys] no y anaren los jurats, ni altres senyors de títol.

2.296.

VENGUDA DEL COMTE DE FUENTES DE ÇARAGOÇA

Dimats, a 30 de maig 1623, a les sinch hores de la vesprada entrà per lo portal de Serrans en València, y anà dret a casa del comte de Anna, son sogre, lo conte de Fuentes, que venia de Çaragoça a casar-se ab la filla del dit de Anna. Y l'acompanyaren alguns cavallers de València.

Y dia's que'ls havien desposat la nit enans, als dits comte de Fuentes y dita filla del comte de Anna. Y que après, per disfràs, feren aquest disfràs. Déu los guarde ettcètera.

Y dit dia, a la vesprada se n'anà la mia ama a curar a l'hostal del portal del Coxo.

¶²⁴⁵⁹ Les entrades 2.284, 2.285, 2.286, 2.287 i 2.288 no segueixen la cronologia.

2.297.

COSA NOVA EN SENT MARTÍ

Dilluns, a 22 de maig 1623, de manament y provisió del señor don Martin de Funes, vicari general, manà a dos capellans de Sent Martí que anasen, ab un plat, acceptant per tota la parròchia per a una necessitat. Lo qual manament feren mosén Sabater y mosén Ciffre. Lo qual fet yamay se ha vist en Sent Martí.

2.298.

FULLA CARA

En aquest temps [es] pagà la fulla, la càrrega, fins a deu lliures, y lo capell se vené a 8 sous la lliura, y lo adducar²⁴⁶⁰ a tres sous y set. ¶^{415r}

2.299.

COMBREGAR, AB ASSISTÈNCIA DE L'IL·LUSTRÍSSIM SEÑOR ARCHEBISBE,
EN SENT FRANCÉS

Dimecres, a 31 de maig 1623, aconegué que en lo pati de Sent Francés pegaren una estocada a un estudiant que's dia N. Crespo, germà del doctor Crespo, beneficiat en Sent Martí. Y'ls frares lo entraren en la porteria, dins de un carreró que's travesa a la capella dels Genovesos.

Y yo, mosén Porcar, aquella vesprada me havia accomanat lo vicari de Sent Martí, mosén Pere Llinares, que li tingués conte aquella vesprada en Sent Martí, que ell tenia un poch que fer. Y axí u fiu, y yo li portí lo santíssim Sacrament, y'l combreg[u]í dins dit monastir y carreró, y també lo pernoley, perquè estava en terra, dit patient, gitat.

Y aconegué que anant ab est ministeri, juntament ab mi tres o quatre beneficiats, que eren mosén Esteve, mosén Arbona y mosén Sabater —anàvem ab tota la diligència posible— encontraren a l'il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe, que estava ab la carroça, a la devallada de Sent Francés, apeat. Y com veu que anàvem ab tota diligència, sa il·lustríssima ens seguí, y veu com lo combregàrem y pernojàrem. Y lo pacient li demanà la mà y la y besà, y'l confortà. Y'ns ne tornàrem ab pausa, y estigué agenollat davant lo santíssim Sacrament. Y yo publiquí les indulgèn[cies], otorgats per los papes, als qui acompanyaven lo santíssim Sacrament. Y après lo tanquí en lo sacrari y se n'anà.

¶ ²⁴⁶⁰ Alducar: fil de seda de mala qualitat.

Y la publicació y demás actes, que s'hagueren de parlar en romans, los parlí en llengua valenciana,²⁴⁶¹ y anaven ab dit señor il·lustríssim lo canonge Andreu y lo canonge Estela y fray Maluenda.²⁴⁶²

Y per ço, lo diumenge següent descomunicaren a qui u féu en la trona de Sent Martí. ¶^{415v}

2.300.

ARGENTERA

Dit dia de dimecres, a 30 de maig 1623, a les onse hores del matí, escurant la séquia de Rovella, enfront de un barber que estava davant de Sent Gregori, trobaren una dona lligada ab una post dins de la séquia, desfigurada, que casi no s'atina qui podia ser.

Y digueren que, ab alguns indicis que li veren, era una argentera polida y rosa, que estava a la Argenteria, en un cantó que solia ser del argenter dit Servera, perquè havia molts mesos que dita dona faltava, des del dia de senta Catalina martre de l'any pasat, 1622. Y tenien presos alguns per sospita.

JUNY

2.301.

MEMÒRIA NOTANDA SOBRE DOS HOMICIDIS. DISPENSATIO

A 1 de juny 1623. (*Vide* foli 317, p. 1, y 330)²⁴⁶³

Divendres, a 2 de juny 1623, que és *Quarto calendas junny*, *Gregorius* papa 15, ab son breu, expedit en Roma *Apud sanctam Mariam majorem Anna yncarnationis domine, millesimo sexcentesimo vigesimo tercio quarta calendas juny Pontificatus sui anno tercio*, a suplicació de Galserà Desllor, valencià, dispensà ab aquell per a ordenar-se de tots ordens, *absque nota infamiae*, sobre dos homicidis per aquell perpetrats en dos ocasions, lo qual breu vingué remès *dilecto filio officiali valentini salutem et apostolicam benedictionem pro parte dilecti filii Galserandi Desllor clerici laici* ettsètera. —està notat també infra, foli 330—²⁴⁶⁴

¶ ²⁴⁶¹ Altrament, el Concili de Trento havia prohibit una pràctica tradicional i molt arrelada a València: els cants profans en vernacle durant la celebració de la missa. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder...*, *op. cit.*, p. 149. Sobre el tema del català als sermons, vegeu V. PITARCH: *Llengua i església durant el barroc valencià*, Barcelona-València, Abadia de Montserrat-IFV, 2001; els articles de R. FRESQUET FAYOS: «Algunes consideracions al voltant de la prosa didàcticoreligiosa del

segle XVI», 2004, pp. 33-46, i V.J. ESCARTÍ: «Unes reflexions sobre la poesia del barroc en valencià», 2004, p. 189, publicats en el catàleg de l'exposició d'*Escriptors valencians de l'Edat Moderna*, València, Generalitat Valenciana-Acadèmia Valenciana de la Llengua-MBV.

¶ ²⁴⁶² Vegeu la nota 1091, sobre fra Tomàs Maluenda.

¶ ²⁴⁶³ Text que figura al foli 415v; els folis que indica no són el 317 i 330, sinó el 417 i 430. ¶ ²⁴⁶⁴ Error del dietarista: és el foli 430.

2.302.

CONFIRMACIÓ

Diumenge, a 4 de juny, dia de Pascua del Sperit Sant 1623, a la vesprada, y·ls dos dies següents, confirmà lo señor bisbe Spinosa en lo capítol de la Seu.

2.303.

ÓRDENS GENERALS

Disapte, a 10 de juny 1623, donaren ordens generals en la Seu de València en lo altar major. Y les celebrà lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe.

2.304.

GRAUS Y CORONA

Y diumenge, a 11 de dit, en Sent Christòphol, lo señor bisbe, don Thomàs d’Espinosa, celebrà ordens menors, ço és, graus y corona; cosa que yamay se ha fet en nostros temps. Y també que lo señor perlat ha fet grandíssimes diligències en cascun ordenant, que per mínima que fos la cosa que avia fet la tenia escrita en un memorial, de manera que n’à ordenat molts poch. ¶^{416r}

2.305.

ALCANCIES

Diumenge, a 11 de juny 1623, y dia de sent Bernabeu apòstol, davant la casa del comte de Anna, a la vesprada, y hagué alcancies²⁴⁶⁵ per lo casament de la filla de dit comte ab lo comte de Fuentes, de Çaragoça.

2.306.

MORT DE DON JUAN FIGUEROLA

Diumenge, a 11 de dit, entre set y huyt hores del matí soterraren en Sent Martí, en la capella dita dels Figueroles, a don Juan Figuerola —que morí en una posada, al cap del carrer dit de la Mola, parròchia de Sent Juan— ab dotse capellans de cascuna parròchia. *Requiescat in pace.*

¶²⁴⁶⁵ Jocs amb boles de fang.

2.307.

CAS EN SENT MARTÍ

Dimecres, a 14 de juny 1623, entre nou y deu hores del matí aconegué en la església de Sent Martí que vingué don Gaspar Esplugues, germà del señor de la Pobla Llarga, juntament ab un altre cavaller, y entrà dins de la església y trobà hallí a un capellà que's dia mosén Aguilar, beneficiat y resident en dita església, y parlant ab aquell lo va traure de la església a la porta, fora, y li pegà de esplanisades.

Y dien que'l nafrà en lo cap. Y trobaren-se hallí mosén Sabater y mosén Cifre y lo vicari Llinares. Y a la vesprada anaren per orde del señor vicari general a contar lo que pasava. Y lo señor vicari general manà al cavaller que se n'anàs arreatat a sa casa, per haver caygut en la censura del canon *si quis suadente diabolo*. Y al capellà lo posà en la presó. Açò, ettcètera. ¶^{416v}

2.308.

DIA DEL CORPUS Y DELS JURATS. PROCESSÓ DEL CORPUS

Dijous, a 15 de juny 1623, dia del Corpus, anava lo santíssim Sacrament de Sent Martí a casa de un malalt, dit Alavés,²⁴⁶⁶ notari al carrer de les Torres, y aconegué que estant lo santíssim Sacrament davant lo forn de la Boatella, los señors jurats nous, y sols anaven sinch fent la volta ordinària, apareen y l'acompanyaren fins a la casa, ab tota la gent que's acompanyaven, ab los trompetes y menestrils, llevat los atabals. Y com portaven lo pernoliar, per no aguardar tant, feren que en ser lliurat lo santíssim Sacrament al malalt, restà[s] un capellà, que's dia mosén Juan Batiste Pons, a administrar-lo.

Y'ls demés capellans se'n tornaren ab lo santíssim Sacrament, ab lo sobredit acompanyament. Y féu dita administració mosén Llopis, vicari. Y, dada la acostumada benedictió, se'n tornaren los señors jurats a exir per la porta del Cavall y hallí pujaren a cavall. Y era jurat en cap dels cavallers Navarro de la Gasca, y dels ciutadans, Calahorra.

Consemblant cas dels jurats aconegué en lo any 1614, diumenge, lo primer de juny, perquè lo dia de Corpus, que fonch a 29 de maig, y havia fanch *—pro ut supra, foli 196, p. 2—*, feren la processó del santíssim Sagrament acostumada *—yxqué ya casi de nit de la Seu—*, y acabaren prop de les deu hores de la nit. Anava-y lo señor archebisbe vestit de pontifical, y lo señor virey, encara que féu grandíssima vesprada de calor, per estar lo cel molt núvol. Y començà a ploure, que donava gran agonia. ¶^{417r}

2.309.

PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM SACRAMENT PER DINS DE SENT MARTÍ

Divendres, a 16 de juny 1623, en Sent Martí feren la processó per dins de la església del santíssim Sacrament. Perquè axí u mana la bul·la de dita confraria, perquè aquella vesprada plogué y no pogueren fer-la per de fora, com se havia acostumat.

¶²⁴⁶⁶ Es tracta del notari Miquel Alavés.

Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Miguel Alavés», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 224.

2.310.

GALEOTS

Dilluns, a 19 de juny 1623, a la vesprada portaren quatre galeres de galeots per València.

2.311.

HOME MORT SENS CAP

Dit dia, de nit, o dimats a la matinada, trobaren un home sens cap, ab camisa y zara-guells, prop la Encarnació.

2.312.

MEMÒRIA

Vide supra, foli 165, tres provisions dels vicaris generals sobre assistència del més antich beneficiat en los capítols de Sent Martí.

JULIOL

2.313.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS

Dimecres, a sinch de juliol 1623, a la vesprada y hagué corro de bous en la plaça de Predicadors, y foren bons. Y al matí torecharen sinch cavallers, y don Ramon Pallàs o féu valerosíssim. Y a la vesprada entrà, ab grandíssima magestat, don Geroni Corella, dit lo Indià, casat ab la germana del comte de Carlet. Y entrà ab quaranta-quatre patges, ab famosa lliurea, y cascú ab sa espasa, çarrojo y plomes, y jugà animosament. Y après entrà son cunyat, lo comte de Carlet, ab setse patges vestits de lleonat gran devisa. Y acon-tegué pegar una coltellada a un toro, y li pegà en lo coll, y'l derrocà de costats, y après se alsà. Entrà don Carlos Juan, ab famosa lliurea de dotse o tretse patges, y torechà bé. Y va entrar don Manuel Bellví y torechà bé, y també va entrar lo temerari don Juan Ponce de Leon a llansechar un toro, y com en continent volgué arribar al toro, lo toro apechu-gà ab lo cavall, y'l llansà en terra, a dit cavaller.

Los toros, tots, són estats bons y no han fet dany de consideració, sinó que arre-metien bravament. Assistí lo señor virrei.

2.314.

BOUS

Dijous, a 6 de juliol 1623, y hagué bous en la dita plaça de Predicadors. Agué-n'i alguns que donaren plaer y altres no. Assistí lo señor virrey ha dita festa. Y eren toros castellans. ¶^{418r}

2.315.

CONTE DE FUENTES

Dilluns, a 10 de juliol 1623, a la nit se n'anà lo conte de Fuentes ab sa muller a ses terres. Déu los guie.

MEMÒRIA

2.316.

STUDI GENERAL, QUANT FONT FET

Any 1411, los jurats de València compraren del noble mosén Pere de Vil·la[ra]gut,²⁴⁶⁷ en lo carrer de l'Hostal de la Nau, unes cases, y hallí feren Universitat o Studi General.

2.317.

Dit any, Oriola era vila y après fonch ciutat. *Ita* fray Vicent Gómez²⁴⁶⁸ [ho diu] en la *Vida de sent Vicent Ferrer*, foli 312, del Studi. Està [al] foli 309.

2.318.

CANONGE LO RECTOR DE SENTA CATALINA

Divendres, a 14 de juliol 1623, entre dotse y una de migjorn prengué possessió del canonicat del rector de Senta Catalina don Justiniano Sentist, canonge de la dita Seu de València, com a procurador de aquell. Y hagué grans dades y preses a instància del señor archebisbe, per certes pretensions que tenia contra dit rector.

¶²⁴⁶⁷ Segurament es tracta de Pere de Vilaragut.

¶²⁴⁶⁸ Vegeu la nota 12, sobre fra Vicent Gómez.

2.319.

B. MORT DEL RECTOR DE SENT BERTHOMEU

Diumenge, a 16 de juliol 1623, dia de nostra Señora del Carme, a les tres hores de la matinada morí lo doctor Juan Batiste Grau, rector de Sent Berthomeu. Y a l'endemà dilluns, a 17, lo soterraren.

2.320.

A. PEDRES EN SENT MARTÍ, AL CAMPANAR

Disapte, a 17 de juliol 1623, a la vesprada pucharen a la obra del campanar de Sent Martí les dos pedres de bordons que venien als cantons de dit campanar, a la placeta. ¶^{418v}

2.321.

ENTRADA EO VENGUDA DEL CARDENAL SPÍNOLA,²⁴⁶⁹ BISBE DE TORTOSA

Diumenge, a 16 de juliol 1623, entre dotse y una de la nit, que ya era dilluns, entrà en València lo cardenal Spínola, que estava en Madrid y venia a pendre possessió del bisbat de Tortosa, que lo señor rey lo y havia donat.

Y entrà ab aches y moltes carroces, y l'acompanyà lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València, y l'aposenà en son palàcio.

Y dien que entrà ad aquella hora perquè no volia que li fesen entrada, com se ha acostumat ha fer a altres señors il·lustríssims cardenals.

Y en lo año 1625, en lo mes de juliol, vingué nova que li havien donat lo archebisbat de Sevilla. Y fonch falsa nova.

2.322.

Dimats, a 18 de juliol, dit cardenal baixà a la Seu, ab gran acompanyament dels capitulars y del señor archebisbe, entrà en lo capítol, y de hallí a l'altar major, fent-se grans cerimònies los dos señors, y après a la sagrestia.

Anà, en avent dinat, als señors jurats, y de hallí al Seminari del señor don Juan de Ribera. Era jove, de 26 a 27 anys. Y altre dia als demés cumpliments.

Y dijous, a 20 de dit, a les set hores de la vesprada se n'anà al seu bisbat de Tortosa ab la guarda del Grau, y molts colchos y carroces que l'acompanyaven.

¶ ²⁴⁶⁹ Agostino Spínola (Gènova, 1597-Sevilla, 1649), fill d'Ambrogio Spínola, marquès de Balbases i duc de Sesto, i de Giovannetta Bacciadonne, nasqué a Gènova. Va ser durant cinc anys *menino* de la reina Margarida a la Cort de Madrid i cursà estudis a Alcalà d'Hena-

res i Salamanca. El 1623 fou nomenat cardenal-diacon de Sant Cosme i Sant Damià i bisbe de Tortosa; archebisbe de Granada el 1627; archebisbe de Santiago el 1630, i archebisbe de Sevilla el 1645, ciutat on moriria quatre anys més tard.

2.323.

Divendres, a 21 de juliol 1623, dia de senta Praxedis, fiu 63 anys a servici de nostre Señor, perquè em batecharen a 21 de juliol, any 1560, en la parrochial de Sent Llorens.

2.324.

MORT DE BLANES, [ÀLIES] CATÓ

Disapte, a 22 de juliol 1623, al matí soterraren en Predicadors a N. Blanes, dit Cató, que estava en la plaça de Predicadors, en casa del señor de Torres Torres. *Requiescat in pace. Amén.*

Acompanyaren-lo los señors jurats y gran acompanyament de magestat, perquè o mereixia. ¶^{419r}

2.325.

MORT DEL CANONGE TUDELA

Disapte, a 22 de juliol, 1623, dia de senta Magdalena, a les onse hores de migjorn morí lo canonge Eugeni Tudela.

Y diumenge, a 23 de dit, lo soterraren en lo vas dels Canonges a les onse hores del matí.

2.326.

CASAMENT DELS PRÍnceps

Dilluns, a 24 de juliol, en la estafeta vingueren noves de Madrid que, com dilluns, a 17 de dit mes, se havia concluït lo casament del príncep de Gales ab la infanta de España, germana del nostre rey Felip 4. Y que tres dies se feren grans festes en Madrid.

2.327.

LO SECRETARI DE L'ARCHEBISBE, CANONGE.²⁴⁷⁰ EXCOMUNICATS LOS TRES CANONGES. Y A 3 DE AGOST ABSOLTS PER LO NÚNCIO

Disapte, a 29 de juliol 1623, al matí donaren possessió de percasos de canonge al doctor Vicent Peris, secretari del señor archebisbe. Lo qual, al disapte, lo 22 de dit, li donà col·lació de aquell.

¶ ²⁴⁷⁰ Sobre el nomenament del doctor Peris, per ocupar la vacant de la canongia penitenciària, fet per l'arquebisbe Aliaga, quan tal provisió li pertocava a Roma, per ser juliol *in mense reservato* o

apostòlic, i els enfrontament que això va causar amb els membres del capítol de la Seu, vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia poder y sociedad...*, op. cit., pp. 246-254 i 255.

Y aconegué que divendres, a 28 de dit mes, lo señor archebisbe féu ajustar als capitulars cononges per a que donasen possessió de dit canonicat. Y ab penes pecuniàries, com spirituals, los cominà. Y deu *eo* onse de aquells no volgueren consentir [i] los nomenà per excomunicats dit divendres, en avent dinat.

Y a l'endemà, com no y havia en dit capítol sinó los del seu bando, los féu ajustar. Y sols contradiren dos, qui eren lo canonge Torres y lo canonge Gilabert, los quals valentment contradiren y protestaren en tot y per tot. Y en continent, lo señor archebisbe féu traure a cascun dels sobredits canonges penyores de sinc-centes lliures ^{419v} als canonges de la primera congregació, exceptats al canonge Torres y lo canonge Gilabert, que per tenir ofici apostòlich no'ls descomunicà, ni féu traure penyores. Déu los sosegue.

Dix cert cavaller de València, don Geroni Nunyes, que dit señor archebisbe havia fet entrada y exida de canonges. Y açò fonch, no obstant, qualsevol apel·lació, ni recurs [sic], fet per dits canonges. Déu los done quietut.

2.328.

FOCH A LA BARRACA DEL MARQUÉS DE MOYA

Estos dies se pegà foch, per desgràcia, a la barraca del señor marqués de Moya que tenia en la Rambla, prop lo portal del[s] Serrans.

2.329.

MORT DEL PAPA. MORT DEL VICECANCELLER. VICECANCELLER DE ARAGÓ, DON PEDRO DE GUZMAN Y LA MORT

Dilluns, a 31 de juliol 1623, vingué nova ab la estafeta de com lo papa Gregori 15²⁴⁷¹ era mort. Y també com lo rey havia nomenat en vicecanceller de Aragó a don Pedro de Guzman, cosí del conde de Olivares, persona de parts. Morí divendres, a 3 de novembre 1623.

Y com dilluns, a 24, se feren vistes los prínceps de Gales y la germana del nostre rey, ab grandíssimes lliurees.

Y també que en Sevilla se han trobat, ser lluterans, més de díhuyt mília persones.

^{420r}

¶ ²⁴⁷¹ Sobre Gregori XV, vegeu la nota 851.

AGOST

2.330.

VERGONYA A UN HOME. PRESES LES GALERES DE BARCELONA. NOU PAPA URBANO 8.²⁴⁷² ABSOLTS LOS CANONGES

Dijous, a 3 de agost 1623, a les tres hores de la vesprada pasecharen per València, a la vergonya, a cavall, ab un rocí, a un fadrí ab una cadena al coll. Y lo trompeta dia que per haver llançat mà de un punyal contra un cavaller en la Seu.

Y hagué nova que les galeres de Bisserta²⁴⁷³ habien pres dos galeres de Barcelona, carregades ab molta moneda, que pasaven a Ytàlia per a comprar sedes.

Y hagué nova que ya tenien papa: lo cardenal Aldobrandino.²⁴⁷⁴

Y dit dia, a les onse hores de la nit, lo provincial del Carme absolgué a dits canonges per orde del señor nuncio. Y a l'endemà anaren al chor a fer sa residència, que fonch dia de sent Domingo.

2.331.

RECTOR DE SENT BERTHOMEU

Disapte, a 5 de agost, 1623. (*Vide infra pagina sequenti* §)²⁴⁷⁵

Disapte, a V de agos 1623, lo rector Río, rector de Sent Thomàs, prengué possessió de la rectoria de Sent Berthomeu.

2.332.

LA SEU

Dilluns, a 7 de agost 1623, ans de començar nona en la Seu, manà lo señor archebisbe que los canonges que se havien fet absoldre se n'yxquesen del chor o que no pasàs lo offici avant. Per ço que dien que lo señor archebisbe volia que, ans de ser absolts, lo y hagueren notificat a sa señoria, y los canonges²⁴⁷⁶ protestaren y feren rebre acte y se n'yxqueren. Y lo que espantava a tots era que l'archidiano Tàpia fos de la part del señor archebisbe.

2.333.

Dimats, a 8 de agost 1623, també no·ls dexà entrar en lo chor. Y hagué nova que no teníem papa.

¶²⁴⁷² Era el cardenal Maffeo Berberini, qui entrà a ocupar la càtedra de Sant Pere amb el nom d'Urbà VIII (1623-1649) i no el cardenal Aldobrandino. Possiblement el dietarista el confon amb el cardenal Ippolito Aldobrandini que entrà en el papat amb el nom de Climent VIII (1592-1605), sota el pontificat del qual també va viure

mossén Porcar. ¶²⁴⁷³ Port del litoral mediterrani nord-africà, actualment a la república de Tunícia. ¶²⁴⁷⁴ Errada de Porcar: és Maffeo Barberini. ¶²⁴⁷⁵ Es troba entre les entrades 2.335 i 2.336. ¶²⁴⁷⁶ Aquests enfrontaments o discòrdies, entre l'arquebisbe Aliaga i els canonges de València, es van donar en algunes ocasions més.

2.334.

THOMÀS PORCAR Y SA MULLER

Disapte, a 12 de agost 1623, a la vesprada vingué a ma casa Monserrada Bonaventura Llodrà y de Porcar, per estar ab son marit Thomàs Porcar mentres trobasen casa.

2.335.

LLEVAT²⁴⁷⁷ LA NÒMINA DEL CHOR DE LA SEU DELS CANONGES

Dilluns, a 14 de agost 1623, molt de matí, vingué un mandato del señor núncio, y molt apretat, que lo provincial del Carme, jutge nomenat, fes llevar la nómina dels canonges que lo señor archebisbe tenia afixat a la porta del chor de la Seu dins una hora. Que may havia permés²⁴⁷⁸ que la llevasen, des de lo dia que·ls excomunicà y·ls féu afixar.

2.336.

RECTOR DE SENT THOMÀS

Dilluns, a 14 de dit, prengué possessió de la rectoria de Sent Thomàs lo doctor Salines, que mesos ans era anat a la Cort per síndich dels Cleros, per a la reducció dels censals, y a negociar lo que ell se sab.

2.337.

FOCH EN LA BARRACA DEL CONTE DE SINARQUES

Dijous, a 17 de dit, a la una hora de la nit diuhen que pegaren foch a la barraca del conte de Sinarques que estava en la Rambla, prop lo portal de la Blanqueria, que guardava la fusta redona que tenia en la Rambla.

2.338.

PROCESSÓ DE LA ASSUMPCIÓ

Dimats, a 15 de agost 1623, dia de la Assumpció de Nostra Señóra, se féu la processó ordinaria. Y·l señor virey yxqué de la Deputació a acompanyar-la fins a la confraria.

¶²⁴⁷⁷ No concorda amb gènere.

¶²⁴⁷⁸ L'arquebisbe Isidoro Aliaga.

2.339.

BOUS

Dijous, a 17 de dit, feren crida que y havia de haver bous generals en lo mercat, a onse y dotse dies del mes de setembre.

2.340.

BOUS EN MADRID

Dilluns, a 21 de dit, y <a> hagué en Madrid bous y canyes, y'l rey les jugà. ||^{421r}

2.341.

VAS EN SENT MARTÍ EO ESCALA AL VAS [DELS CAPELLANS]

Divendres, a 25 de agost 1623, *eo* per millor dit a manifestar-lo, començaren en Sent Martí, lo reverent clero, ha fer la escala per al vas dels reverents señors Capellans. Y'l féu mestre Berthomeu Abril, gran pedrapiquer. Y començà-la a 5 de setembre 1623 y preu de 70 lliures.

2.342.

ANADA DE LAURO A NÀPOLS

Diumenge, a 27 de agost 1623, de matí se n'anà a Nàpols Pedro Paulo Lauro Aparisi ab don Pedro de la Vega, secretari del marqués de Vellada, nomenat capità en Nàpols.

Y se n'anaren a embarcar a Vinaròs, que havien de arribar hallí les galeres. Deu que'ls guarde y encamine com pot en tot bé. Amén. Y a la nit tornà, perquè no pasà avant lo seu capità y se'n tornaren.

2.343.

PAPA URBANO 8. DIA'S LO CARDENAL BARBERINO

Dit dia de diumenge, a 27 de agost 1623, vingué nova de com havien elegit papa a N. Barberino, capellà, de nació florentí, doctíssim home, y que lo havien elegit a 6 de dit mes. *Dominus dirigat*. Y que's nomenava Urbano 8.

2.344.

VENGUDA DE UN CARDENAL MOSCOSO²⁴⁷⁹

Aquest dia, tart, vingué un cardenal de la Cort. Y pasava per a la electió del sant pare y sabé com ya era elet. Aposentà en lo Real y aguardà ocasió per anar-se'n a Jaén, de hon és bisbe.

Diu-se el cardenal de Moscoso, fill segon del comte de Altamira, gran de Castella y germà de la marquesa de Tàvara. Y pasechà València (*Vide infra*, pàgina següent)²⁴⁸⁰ y anà visitar als señors jurats, Generalitat y Cabildo, a la casa de les Armes, lo Seminari y Sent Andreu, divendres, lo primer de setembre. Y se'n tornà al Real acompanyat del señor virey. Y anava dit cardenal a la mà dreta del señor virey, en la carrosa. Y dit dia, a la nit se n'anà a Castella. Estigué molt agraÿt, y era de edad de 34 añys, gentil cara y molt cortesà y ben criat. Déu lo guarde, etcètera.

Acontegué, que estant en lo Baluart, manà que tirasen una de les peces grosses y divertien-lo en desparar alguns esmerills. Y porfiant que desparasen li respongueren que no tenien pólvora, del que se'n admirà molt, que en una casa de Armes no y²⁴⁸¹ hagués pólvora.

Y trobant-se en Sent Andreu, se admirà que davant la ymatge del crucifici, que està dins dita capella, no y hagués llàntia ensesa.

2.345.

PROVISIÓ DE MATHEU Y MATHEUA

Die XXI mensis juny, anno Domini MDCXI, lo justícia criminal, aconsellat etcètera, instant Jaume Bertina,²⁴⁸² notari, procurador de Rafela de Llis y d'Escrivà, provehí que sia manat a Domingo Matheu, llaurador, y a sa muller, que dins sis dies buyden de la casa en què estan. *Registre in libro cedarum curie justicie criminalis valenciae sub dicto calendario.*

2.346.

MORT DE MARC ANTONI SANCHO, NOTARI

Dijous, a 31 de dit, morí March Antoni Sancho, notari. Fonch soterrat en Sent Francés, en lo vas dels Frares. ¶^{421v}

¶²⁴⁷⁹ Es tracta de Baltasar Moscoso y Sandoval (Altamira, 1589-Toledo, 1665). Oriund d'Altamira (Santander) i de família noble, era descendent del comte d'Altamira per línia paterna i per línia materna de sant Francesc de Borja, duc de Gandia. Els seus primers càrrecs eclesiàstics foren: ardiaca de Guadalajara i després canonge i degà de la catedral de Toledo. L'any 1615 fou nomenat cardenal i el 1619 bisbe de Jaén, on celebrà una Sínode Diocesana el 1624. El 1630 va viatjar a Roma, i el papa Urbà VIII li va imposar el capel cardenalici,

amb el títol de prevere de la Santa Creu de Jerusalem i el feu membre de la Sagrada Congregació de Bisbes i Regulars. El 1645 fou nomenat rector de la Universitat d'Alcalà d'Henares i posteriorment, el 1646, arquebisbe de Toledo, ciutat on moriria el 1665. ¶²⁴⁸⁰ El text de l'entrada continua a l'inici del foli 441v, i també després de l'entrada 3.347. ¶²⁴⁸¹ Des d'ací fins al final, després de l'entrada 3.347. ¶²⁴⁸² Sobre Jaume Bertina, notari, vegeu en V. GRAULLERA SANZ: *Juristas valencianos...*, les seues notes a peu de pàgina 1253 i 1401.

2.347.

ASSESOR DEL GOVERNADOR, MICER POLO²⁴⁸³

Dijous, lo darrer de agost, que és a 31, 1623, jurà per assesor del Criminal²⁴⁸⁴ del governador lo doctor micer Juan Batiste Polo.²⁴⁸⁵

SETEMBRE

2.348.

COMBREGAR A L'ARCHIDIANO

Diumenge, a 3 de setembre 1623, entre sinch y sis hores de la matinada combregaren de la Seu a l'archidiano Gaspar Tàpia.

2.349.

CABRÓ

Dit dia començaren, en les Carneceries Majors, a tallar cabró.

2.350.

PROCESSÓ GENERAL PER AYGUA

Dilluns, a 4 de setembre 1623, a les nou hores del matí la Seu féu processó general a Sant Salvador per aygua. Y anaven sols sinch jurats y alguns oficials de la Sala. Y dix la missa lo canonge Torres y convocaren per a altra processó de quatre capellans de cascuna parròchia. Y anaren de Sent Martí a les set y micha, que era la hora que havien convocat, y ns digueren que no'n fien.

2.351.

ESCALA DEL VAS DELS CAPELLANS

Dimats, a 5 de setembre 1623, de migjorn avall, Berthomeu Abril, pedrapiquer, començà ha fer la escala del vas dels Capellans de Sent Martí, per preu de 70 lliures.

¶²⁴⁸³ Vegeu la nota 1379.

¶²⁴⁸⁴ De la jurisdicció criminal.

¶²⁴⁸⁵ Tot seguit, uns 4 cm en blanc fins al final del foli 421v.

2.352.

DON DIEGO PIMENTEL, GENERAL DE LES GALERES DE NÀPOLS

Dit dia, a la vesprada entrà en València, ab la carroça del señor virey, don Diego Pimentel, general de les galeres de Nàpols, y anà a visitar la vireyna. Y anà a dormir al Puig.

2.353.

CRIDA DELS ALBARANS FALSOS

Dimecres a 6 de dit, al matí, la ciutat féu fer crida que tots los qui tinguesen albarans de València falsos los manifestasen. Perquè en esta ocasió n'i havien aparegut molts, y que-
ls manifestasen a Dionis Alfonso, y que'ls tornàs a fermar. ^{422v}

2.354.

VENGUDA DEL DUCH DE TURSIS

Divendres, a 8 de setembre 1623, a la vesprada vingué lo duch de Tursis a València, secret, y posà en casa del comte de Oliva, prop de Sent Nicolau.

2.355.

CRIDA NO TIRASEN COHETS

Disapte, a 9 de dit, a la vesprada feren crida que no tirasen cohets.

2.356.

BOUS AL MERCAT

Dilluns, a 11 de dit, bous generals en lo mercat, ab assistència del president y jurats y demás oficials. Y la vireyna no y anà. Torecharen quatre o sinch cavallers valerosament. Y a don Llaudòmio Mercader, comte de Bunyol, lo toro lo llansà a ell y al cavall en terra, y no fon res.

2.357.

BOUS

Dimats, a 12 de dit, bous en lo mercat. La Audiència estigué solemnement en son acostumat cadafals y lo virey mirà per les gelosies. Y llansechà don Juan Ponce de León

un toro y no li iqué a conte, perquè li clavà la banya per lo pit del cavall y ell lo llançà per la una part del coll. Y a ell no li féu dany, ans bé en continent apeà. Y eran bons los bous.

2.358.

CRIDA DE LA PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM CÀLCER. FESTA MANADA, DIA DE L'EXALTACIÓ DE LA CREU. MANADA LA FESTA DE LA EXALTACIÓ DE LA CREU PER TOT LO ARCHEBISBAT

Dit dia féu crida la ciutat que manava [festa] lo dijous, dia de la Exaltació de la Creu. Perquè volien los canonges fer una processó com la del Corpus, ab lo Càlcer que tenen en la sagrestia, ab lo qual nostre Señor instituí lo santíssim Sagrament. Y és per rahó de una administració que dexà en anys pasats lo inquisidor Honorat Figuerola,²⁴⁸⁶ y canonge de dita Seu. Y juntament fonch festa manada per lo señor archebisbe, ab mandato del thenor següent:

El jueves primero ¶^{423r} siguiente, día de santa Crus, que será catorse del corriente, ha mandado el arçobispo, mi señor, que en honrra de la fiesta del Cáliz, y processión que se ha de hazer en dicho día, se guarde como las fiestas que por precepto tiene nuestra santa Madre Yglesia senyaladas. Y assí oy, a mediodía, ordenará a los macipes d'essa parrochia que lo publiquen por toda ella. Funes – vicario general.

2.359.

PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM CÀLCER DE LA SEU

Dijous a 14 de setembre 1623, al matí, lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, meritíssim prelat de l'archebisbat de València, estant vestit de pontifical dins de la sagrestia de la Seu de València, ab ses pròpies mans va traure en processó lo santíssim Càlcer, que estava en la sagrestia.

Lo qual se té per certa tradició ser aquell que nostre mestre Jhesús, la nit de la sua sancta Cena, que féu ab los seus amats dexeble, consagrà la seua preciosíssima sanch, instituhint lo santíssim Sagrament.

Anaven per assistents, a la mà dreta, lo degà Frígola, y a la mà esquerra lo cabiscol, don Leonardo de Borja. Y en la processó acompanyaren sis donzelles òrfenes, ab mantos vermells. Y ab caritat, segons dien, de vint y sinch lliures cascuna. Y posà dita santa relíquia en una custòdia, feta aposta per a dit efecte, en lo altar major.

A la vesprada feren ¶^{423v} processó, per la volta del Corpus, sols los capellans de la Seu y·ls frares dels monastirs. Y no anà ninguna creu ni capellà de parròchia. Y anaven sols los jurats, sens perlat, ni virrey, ni governador, ni oficial real. Anava per assistent lo degà Frígola y portaven la custòdia capellans de la Seu. Y davant dita custòdia portaven dotse aches dotse capellans d'ella. Anaven alguns officis ab siris, y·ls chagants, ni altre gèner de dances, sinó los tabals de la ciutat ab los trompetés.

¶ ²⁴⁸⁶ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Honorato Figuerola», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 369.

Y ésta és la primera processó que se ha fet en València ab lo santíssim Càlcer. Y també que no y anava parent algú del dit canonge Figuerola. Havent-n'í tants com n'í à; com y van en l'altra processó, que's fá de la Purísima Concepció a Sent Francés, que sempre va parent, enmig de dos jurats, que sia dels Borjes.

2.360.

EN ESTOS DIES SE N'ANÀ DE MADRID LO PRÍNCEP CA[R]LES DE INGLATERRA A SA TERRA, TAN GRAN HERETGE COM VINGUÉ

Y dien que ussà algunes males criances ab lo nostre rey y'ls seus grans. Y que'l rey lo acompanyà una jornada o dos, y que l'acompanyaren dos grans de Castella fins a embarcar-lo. Y dien que'l nostre rey havia guanyat un enemich y gastat dos millons en festes y gastos. ||^{424r}

2.361.

SEÑOR ARCHEBISBE, DE PONTIFICAL, EN LA SEU

Dilluns, a 18 de setembre 1623, dia del beato señor don Thomàs de Vilanova, archebisbe de Valencia, dix la missa, de pontifical, lo il·lustríssim y reverendíssim señor fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València. Tingué per assistents al degà Frígola y al canonge Andreu. Dix lo evangeli lo canonge Stela y la epístola lo canonge Penya, y no y hagué sermó; perquè dien que don Francisco López de Mendoça havia de predicar en la Seu y, per dir missa dit il·lustríssim no predicà, ans bé se n'anà a predicar a Madalenes. Y predicà casi dos hores, que li tocaren en lo sermó les dotse y pasà més de un quart.

2.362.

MORT DEL PAPA URBANO 8

Dimecres, a 20 de setembre 1623, vingué nova que era mort lo papa Urbano 8. Fonch falsa.

2.363.

ÓRDENS EN SENT CHRISTÒPHOL

Disapte, a 23 de setembre 1623, dia de senta Tecla, lo reverendíssim señor don Thomàs del Spinosa celebrà, en Sent Christòphol, ordens particulars.

2.364.

PRES LO CONTE DE CARLET, DON JACINTO CASTELLVÍ

Diumenge, a 24 de dit 1623, entre tres y quatre hores de la vesprada, anant en un cocho pasejant don Jacinto Castellví, comte de Carlet, lo portaren pres a la Torre. Y al matí, a l'alba, de la Torre, ab un cocho, don Pedro Rejuale, auditor de la Real Audiència Criminal, se'n lo portà pres al castell de Xàtiva.

2.365.

PEDRA 1A DE LA CORNISA DEL CAMPANAR DE SENT MARTÍ

Dilluns, a 25 de setembre 1623, a la vesprada pucharen al campanar de Sent Martí la primera pedra de la primera cornisa, après del bordó. Y après ne pucharen altres. Y di-vendres, a 13 de octubre, la accabaren de assentar. ^{||424v}

OCTUBRE

2.366.

PROCESSÓ DEL ROSER. MIRACLE A UN DEIXEBLE DEL PARE SIMÓ, DIT COLOMER

Diumenge, a 1 de octubre, 1623, dia de nostra Señora del Roser, feren la processó acostumada ab molta solemnitat. Y aconegué, entre onse y dotse de migjorn, que estant enmig del pont del Real, Colomer, ingenier, li pasà una pilota²⁴⁸⁷ per la capa y li féu dos forats, y li pasà los saragüells de chamellot y los de llens y la camisa. Y en cada roba li féu dos forats per damunt del genoll, y no'l nafrà. Y la pilota es va clavar prop de dos alnes de terra en la muralla del portal del Real. Y havia hallí gent y no'ls tocà.

Y cridava dit home que la ymatge y reliquia que portava del pare Simó, al coll, lo havia guardat de mal. Y que cert parexia gran milacre, per lo que moltes persones que veren los huyt forats.

2.367.

OFFICI DE SENT BRUNO, SEMIDOBLE

Diumenge, a 1 de octubre 1623, al matí per orde del señor archebisbe, tenint facultat del papa, manà que a sis de octubre, cascun any, se fes festa de sent Bruno de confesor, *non pontifice*, semidoble.

¶ ²⁴⁸⁷ Una mena de perdigó, amb què li havien disparat.

2.368.

MORT DE UN BARBER

Dimats, a 3 de octubre 1623, a prima nit mataren ab una escopetada, per les espal·les, a un barber que estava enfront del mercat, a la part del foçar de Senta Catalina ma[r]tre, al costat de Salelles, apothecari. ||^{425r}

2369.

CAMPANA MIQUEL VICENT JOACHIM CAYGUÉ DE LA TRUCHA

Dimecres, a 4 de octubre 1623, dia de sent Francés, tocant lo relonge del Micalet les onse hores de la nit, caygué la campana del relonge, dit Michel Vicent Joachim, entre·ls dos pilars que estava sostenguda. Y cert que era gran miracle haver estat tant de temps hallí sustentada perquè, ab evidència ocular, se via que les anses de dita campana, llevada d'ella un bras, totes les demás amostraven ésser falses y falsament buydades. Perquè·s pareixien que estaven totes negres y no gens ben buydades.

Perquè trobam que en lo any 1539, a 19 de juliol, buydaren dita campana en la plaça del Campanar. Y a 19 de dehembre, de dit any 1539, la pucharen. Y estava scrit, en dita campana, lo mestre que l'havia feta, que·s dia Lloís Nogués.

Y que estant tant temps admira com se havia pogut pujar, per estar les anses com està dit, y tenir ya huytanta-quatre anys, dos mesos y quinse dies, que fonch feta.

Y la tornaren a remendar Cucarella, manyà. Y la pucharen del tot a 14 de abril 1624, dia de sent Vicent Ferrer. (*Vide infra*, foli 438)

2.370.

PUJADA DELS JURATS AL MICALET

Divendres, a 6 de dit, pucharen los señors jurats de València a veure lo desastre de la campana. Y donaren orde, ab los señors canonges, que·s tocasen les hores de les sinch del matí fins a les nou o deu de la nit, ab la campana dit lo Jaume. Y dihen que li donaven a qui tocava les hores, cada dia, dos reals castellans; altres dien quatre. ||^{425v}

2.371.

LLAM Y AYGUA

Divendres, a 6 de octubre 1623, vespra de nostra Señora del Remey, en la nit ploqué moltíssim, ab grans trons y llams, fins al matí del disapte. Y un rellam donà tal estampit y tro que admirà. Y dien que havia ferit en lo campanar del Temple y en la Sala, y en una tronera que ix a la església; y·s clavà en dita església.

2.372.

DIA DE SENT DIONÍS. CONFITURA AL VIREY DEL MUSTAÇAF

Dilluns, a 9 de octubre 1623, dia de sent Dionis, no's féu la processó accostumada per los fanchs. Y a la vesprada, prop de les sinch hores, venia lo virey ab la vireina del Puig. Y de hallí a una hora, lo mustaçaf, que's dia Batiste Steve, fill del sucrer de la ciutat, féu fer y portar, ab dotse bastajos *eo* companys en cos, ab uns grans plats de obra de terra de Manises, plens de diverses maneres de confitures, que era cosa de veure; y'ls portaven damunt del cap cascun company. Y dit mustaçaf donà a cascun company, per lo port, dos reals castellans.

Y se'n folgà molt dit señor virrey, perquè ningun mustaçaf ha fet tal a ningun virrey.

2.373.

ACCABAREN LA CORNISA

Divendres, a 13 de octubre 1623, accabaren de fer la cornisa del campanar de Sent Martí, que la començaren a fer dilluns, a 25 de setembre de dit any. ¶^{426r}

2.374.

TE DEUM LAUDAMUS PER L'AYGUA

Diumenge, a 15 de octubre 1623, dia de la consecratió de la església de la Seu, cantaren en la Seu *Te Deum laudamus*, de gràcies per l'aygua que havia plogut dies enans, los primers de octubre, que fonch a sis de dit, vespra de nostra Señora del Remey.

2.375.

En estos dies tornà de Madrid don Baltazar de Blanes, enbaxador enviat per los staments. Que havia anys que estava hallí sens negociar cosa alguna.

2.376.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS

Diumenge, a 22 de octubre 1623, feren la processó de sent Dionís, que no la havien feta son dia per lo fanch. Y lo dia abans feren la crida accostumada.

2.377.

LLUMINÀRIES PER TRES SANCTS DE SENT FRANCÉS: BEATO FRAY JUAN CAPISTRANO, BEATO FRAY PEDRO DE ALCÀNTARA [I] BEATA MARGARITA CARLONA²⁴⁸⁸

Dijous, a 25 de octubre 1623, féu fer la ciutat crida que lo disapte, a la nit, feren lluminàries per uns sants que lo sant pare havia beatificat²⁴⁸⁹ de la orde de Sent Francés. A saber, disapte a la nit.

Y·ls beatos se dien: beato fray Juan Capistrano y beato fray Pedro de Alcántara y beata Margarita Carlona. Y com lo diumenge a 28, al matí, ploqué bona plucha, destorbà molt la festa.

2.378.

JUTGE DE RESSIDÈNCIA PER A LA SALA DE VALÈNCIA

Diumenge, a 28 de octubre 1623, a la vesprada vingué un jutge de Cort, de nació aragonesa, que's dia don Francisco de Puejo, per a pendre residència als oficials de la Sala de València, ab assessor micer Blasco,²⁴⁹⁰ del Consell Civil de la Real Audiència de València.

Déu lo encamine y mire per la desdichada ciutat. Y dilluns, a 29, presentà les sues lletres de sa comissió. Aposentà en lo Temple. Y dimecres, a 31 de dit, anà a Sent Andreu.

Despedí's²⁴⁹¹ dels jurats y deputats dijous, a 12 de juny 1625, per anar-se'n a Madrid *—vide infra*, foli 259 pàgina 2—. Estigué en València un any, set mesos y quinse dies. ^{426v}

NOHEMBRE

2.379.

MORT DEL VICECANCELLER

Divendres, a 3 de nohembre 1623, vingué nova de Madrid com don Pedro de Guzman, vicecanceller de la Corona de Aragó, era mort dit dia. Y fonch nomenat per lo rey a 31 de juliol 1623.

¶ ²⁴⁸⁸ Es tracta de Giovanni di Capistrano (Capistrano, Itàlia, 1385-Ilok, Àustria, 1456) que va estudiar dret i exercí d'advocat i jutge. El 1412 el nomenaren governador de Perúgia. Ingressà en l'orde franciscana i va ser deixeble de Bernardí de Siena, amb qui va treballar intensament en la reforma de l'orde. Tenia dots de gran predicador; va ser nunci i ambaixador en delicades missions diplomàtiques i predicà una croada contra l'Imperi otomà que es trobava aleshores en procés expansiu a Europa. El segon beatificat és Juan de Sanàbria (Alcántara, Cáceres, 1494-Arenas, Àvila, 1562). Va estudiar a Salamanca i en prendre els hàbits franciscans es canvià el nom propi pel de fra Pedro de Alcántara. Fou contemporani de sant Francesc de

Borja i de santa Teresa de Jesús, amb qui es va relacionar. És autor del *Tratado de la oración y la meditación* i va ser canonitzat el 1669 per Climent IX. Pel que fa a la tercera beatificació, deu referir-se, per confusió de Porcar entre Cortona i Carlona, a la monja franciscana Margherita da Cortona (Perúgia, 1247-Cortona, 1297), fundadora de la Confraternitat di Santa Maria della Misericordia. ¶ ²⁴⁸⁹ Foren canonitzats mitjançant la breu papal *In sede Principis Apostolorum*. ¶ ²⁴⁹⁰ Possiblement deu referir-se a misser Lluís Blasco, doctor en Dret, que el 1623 seria nomenat membre del Consell Suprem d'Aragó. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Luis Blasco», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 42 i 151. ¶ ²⁴⁹¹ Paràgraf escrit al marge esquerre.

2.380.

CALVARI EN SENT MARTÍ

Dimats, a 7 de nohembre 1623, llevaren lo altar de la capella de senta Anna y'l portaren al foçar de Sent Martí, y començaren ha fer lo calvari.

2.381.

TERRATRÈMOL

Dijous, a 9 de nohembre 1623, a les nou hores de la nit y hagué terratrèmol per les cases, y durà poch.

2.382.

MORT DE THOMÀS PORCAR

Divendres, a 10 de nohembre 1623, entre quatre o sinch hores de la vesprada morí mon germà, Thomàs Porcar, *requiescat in pace*. Fonch sepultat en lo monastir de Sent Francés, en la capella dels Porcars, sots invocació de sent Christòphol. Y fonch soterrat a onse de dit y féu testament²⁴⁹² a nou de dit, en poder de Juan Batiste Pina, notari, y publicat a 12 de dit en la escaleta mia, a hon morí aquell.

Naixqué a 23 de abril 1582, dia de sent Jordi. Y batejat a 25 de dit en Santa Creu. Tenia quaranta-hun anys, sis mesos y mig.

2.383.

CRIDA SOBRE·LS ARTILLERS

Disapte, a 11 de nohembre 1623, feren crida real que reformaven los artillers. Y que's presentasen davant don Jaume Moncayo, alcayt de la casa de les Armes, perquè sobraven y'ls volien reduhir a menys número. ¶^{427r}

2.384.

MORT DEL BANDOLER CARLES

Dilluns, a 13 de nohembre 1623, al matí portaren entravesat en un rocí a Jaume Carles, bandoler mort prop de Alberich, per un gran amich seu nomenat Batiste Ferrer, de Al-gemesí.

¶ ²⁴⁹² El testament de Tomàs Porcar figura a l'Arxiu del Col·legi del Patriarca, en els protocols del notari Pina, com també el de les germanes del dietarista: núms. 1.050, 5.542 i 5.544.

Y'l portaren a la casa del marquès de Terranova y de hallí lo portaren arrastrant ab unes taules per València la volta dels Penjats. Y de les exelles, ab unes corrioles, lo pucharen dalt a la forca, y'l tingueren penjat a vista de tots. Y dien que l'havien de fer quarters. Com de fet lo<s> feren.

2.385.

REMENDAR LA CAMPANA DEL MICHALET

Disapte, a 18 de dit, a migjorn, los jurats de València lliuraren lo remendar la campana gran a mestre Cucarella, manyà, per preu de sinc-centes trenta-sis lliures, y quatre mesos per a fer-la.

2.386.

TORNADA LA YMATGE DE NOSTRA SEÑORA DELS DESEMPARATS A LA CAPELLA DE LA PLAÇA DE LA SEU

Diumenge, a 19 de nohembre 1623, a la vesprada portaren la ymatge de Nostra Señora dels Desemparats, que la tenien en lo Hospital General, fins tant acabasen de adobar y obrar la capella en la qual estava, en la plaça de la Seu.

Y la portaren sens ninguna creu ni capellà revestit, sinó ab gran acompanyament de gent secular y de cavallers, que portaven prop de cent y huytanta aches. Y yo no'n contí sinó cent setanta-dos, sens alguns siris, que no eren aches. Y portaven dos estandarts: la hu portava don Vil·lariz Carroç, lo primer, y l'altre portava son germà, don Francisco Carroç, bal·les, sent dos primers de tots, que portaven dos capellans. Y enmig dels dos pendons anava lo capeller de la capella de dita Verge, dit mosén Peralta. Y darrer la ymatge anava lo prior, dit lo doctor Alvarado, y a la mà dreta lo clavari y a la esquerra lo scrivà, y moltíssima gent seguint dita processó. ^{427v}

2.387.

VENGUDA DEL DUCH DE SOGORB

Diumenge, a 26 de nohembre 1623, a la una hora après migjorn vingué dels seus llochs de Castella, per lo portal de Sent Vicent, lo il·lustríssim duch de Cardona y de Sogorb en una carroça, acompanyat de l'il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe; lo qual portà'l a la mà dreta al dit duch.

Y l'apostentà en sa casa y dinà hallí a les dos hores. Y lo il·lustríssim archebisbe féu fer un dinar com de tal persona y per a qual señor.

2.388.

ANADA DEL DUCH DE SOGORB Y VENGUDA DEL DE GANDIA. AÇOTAREN SIS ALCABOTES

Dimats, a 28 de nohembre 1623, entre dos y tres hores de la vesprada se n'anà lo duch de Sogorb. Y lo dilluns abans era vengut lo duch de Gandia a València.

Y dit dia de dimats, a la vesprada, en casa lo Rigent, publicaren sentència a unes alcabotes y a un alcabot. Y eren onse elles, y un home, que eren dotse.²⁴⁹³ Y en continent ne açotaren a les sis de aquelles, per no tenir qui per aquelles parlàs; y per no tenir espalles, amostraren les seues.

Perquè Déu és servit que tingam tal virey que fa la justícia ab qui no parla per elles, que si per les sis sobredites y haguera qui parlara, no yxqueren; com se dexaren de traure entre altres alcabotes, una, la mayor, y més fina que dobló de Sevilla.

Tant, que's dia que lo señor bisbe de Sogorb no cessava cada dia, ab cartes, sollicitar [¶]428r al virey. Y més, que segons se dia, per tan mala dona vingué lo duch de Gandia, de Gandia, ha pregar per ella. Y lo mateix féu lo duch de Sogorb y —*quod fortius est*— lo jutge de residència que estava en València, dit don Francisco de Puejo, féu son favor ab lo personatge y, ans d'estos, lo governador, don Lluís Ferrer,²⁴⁹⁴ y moltes persones en dignitat constituïdes, així ecclesiàstiques com seculares.

És gran perdicó la d'esta terra que semblant gent, tant pernicioso y escandaloso de la terra, trobe qui'ls valga.

Plàcia a Déu que no vinga lo càstich de la sua justícia, sobre així dels que u des-torben, com del qui no executa la justícia.

2.389.

BATLES DE LES VILES REALS

Dit dia de dimats, al matí se féu crida real que tots los batles de les viles reals millorassen les fermances. [¶]428v

DEHEMBRE MEMÒRIA

2.390.

DOS MOROS EXPULSOS CASATS

Disapte, a 2 de dehembre 1623, desposaren y donaren les benedictions nuptials, en la església parrochial de Sent Martí, en lo altar major, a Michel Bechí, llaurador del lloch de

¶ ²⁴⁹³ Al marge dret, com a incís: «...y eren onse elles, y un home, que eren dotse».

¶ ²⁴⁹⁴ Vegeu la nota 538.

Finestrat, habitant en Albalat,²⁴⁹⁵ fill de Geroni, de Bechí, y Sperança, cònjuges, y Àngela Vicenta Arrai, donsellà del lloch de Benafe,²⁴⁹⁶ habitant de València, y filla de Martí Arrai y Àngela Pajana, cònjuges. Tots moros expulsos, ab llicència donada per lo señor don Martín de Funes, oficial y vicari general de la present diòcesi, a 10 de nohembre 1623.

2.391.

PART DE LA REYNA, UNA FILLA. NOM DOÑA MARGARITA MARIA CATALINA. MORÍ A [...] DE DEHEMBRE 1623

Dilluns, a 5 de dit, ab la estafeta vingué nova com la señora reyna havia parit una filla disapte, a 25 de nohembre, dia de senta Catalina martre. Y la parí entre deu y onse hores, ans migjorn.²⁴⁹⁷

Y dimecres, a 6 de dit, dia de sent Nicolau, a les deu hores de la nit repicaren la Seu y les demés parròchies, de la nova que havia scrit sa magestat de la nova infanta *eo* princesa.

Y fonch batejada a 8 de dehembre 1623, dia de la Puríssima Concepció, en la església de Sent Juan, parròchia del palàcio. Fonch compare don Carlos, infant, germà de dit rey, y doña Maria, sa germana. Posaren-li nom Margarita Maria Catalina, y altres quinse noms de sancts que la reyna tenia en devoció.

Los pares se dien Felip 4 de Àustria y doña Isabel de Borbón, muller de dit Felip 4, rey de Spanya. Y morí a [...] ²⁴⁹⁸ de dehembre de dit any. ¶²⁴⁹⁹

2392.

Divendres, a 8 de dehembre 1623, dia de la Puríssima Concepció de Nostra Señora, en casa de don Francisco Valleriola, al costat del monastir de Sent Christòphol, aderesaren la ymatge de nostra Señora de la Concepció, la que estava en Sent Francés, molt ben adresada, y la portaren ab ses andes al coll lo bal·le, don Francisco Carroç, don Pedro Scrivà, don Pedro Bellví y don Geroni Ferrer, tots comanadors de Sent Tiago. Y la portaren entre deu y onse, ans migjorn, a Sent Francés, ab gran música.

Aquest dia batecharen en Madrid a la infanta. (*Vide supra*, foli 328, p. 2)²⁴⁹⁹

¶²⁴⁹⁵ No sabem a quin Albalat es refereix: si al de Pardines –ara de la Ribera– o al de mossén Sorell.

¶²⁴⁹⁶ Llogarret morisc que pertanyia a la diòcesi de Sogorb.

¶²⁴⁹⁷ Al marge dret, com a incís: «Y la parí entre deu y onse hores, ans migjorn».

¶²⁴⁹⁸ Ítem. ¶²⁴⁹⁹ Línia que figura escrita al marge dret.

2.393.

FESTA DE LA CONCEPCIÓ EN LA SEU. *TE DEUM LAUDAMUS* Y PROCESSÓ DE LES 12 PARRÒCHIES; DE CASCUNA PARRÒCHIA 10 CAPELLANS, PER GRÀCIES DE LA SEÑORA REYNA Y NOVA PRINCESA²⁵⁰⁰

Dit dia, en la Seu de València se celebrà solemne offici, axí per ésser dia de la Puríssima Concepció com també per les gràcies que's devien fer per lo part de la señora reyna, que parí una infanta lo dia de senta Catalina martre, a 25 del propasat mes de nohembre, entre deu y onse hores, ans migjorn.

Estava en lo altar major de la Seu una bandera *eo* estandart de la Puritat, lo que lo any abans havia portat lo justícia criminal, quant la ciutat féu la processó de la Puríssima Concepció, que fonch diumenge, a 13 de nohembre 1622. (*Pro ut supra*, foli 302).

Y estava posat lo strado per al señor virey, y no y assistí fins acabat lo offici, cubert de un tafatà carmesí. Y assistiren los sis jurats. Y a la mà de la epístola, al cap del banch, y assistia don Lluís Ferrer,²⁵⁰¹ governador. Y a la sua mà dreta los tres jurats, y a la part de l'evangeli hu dels jurats en cap, y après lo bal·le y don Francisco Carroç, y après, a la sua mà esquerra, los dos jurats.

Dix la missa solemne lo degà, don Christòphol Frígola,^{429v} y diacha lo canonge Torres, y subdiaca lo canonge Andreu. Y predicà lo doctíssim fray N. Maluenda,²⁵⁰² de la Orde de Predicadors y confessor del señor archebisbe.

Y estigué oynt lo sermó en la sua trona, a la part del chor, lo señor archebisbe. Acabat lo offici, feren convocació de les tretse parròchies, y de cascuna deu capellans convocats per a dita processó.

Y començant lo chor nona, lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe, acompanyat dels canonges del chor, anà a la sagrestia a vestir-se de pontifical. Y en lo entretant vingué lo señor virey, y acompanyat dels jurats y demás oficials vingué a l'altar major y's va seure en son estrado.

Y en lo entretant de acabar en nona, yxqué lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, meritíssim perlat d'esta santa església, vestit de pontifical, ab tan excel·lentíssims y costosíssims ornaments com poguera exir perlat del món. Perquè la mitra no cansava la vista veure, tan admirable y vistosa y costosa, y lo bàculo de gran estima.

Anava davant dit señor lo canonge Torres, ab una figura de argent de nostra Señora, ab diacha y subdiacha. Y après dit señor, ab assistència de les dos dignitats, a saber és, lo archidiano Tàpia y lo cabiscol, don Lleonardo de Borja; après lo señor virey, enmig dels dos jurats en cap. Y lo virey portava hun com o gorra o sombrero y un mantinet²⁵⁰³ negre, y après altres dos jurats ab lo governador, y·ls altres ab lo batle. Y estos sis darrers llevades les gorres y los tres primers,^{430r} que eren los dos jurats y virey, cuberts.

Y essent lo señor archebisbe davant lo altar, ab lo succentors,²⁵⁰⁴ entonà lo *Te Deum laudamus*. Anaven tretse creus de les parròchies, y la de Sent Juan de l'Hospital, y

¶ ²⁵⁰⁰ També recull la notícia de la festa el *Llibre de Antiquitats...*, *op. cit.*, en la seua entrada 251, p. 291.

¶ ²⁵⁰¹ Vegeu la nota 538, sobre Lluís Ferrer. ¶ ²⁵⁰² Vegeu la nota 1091, sobre fra Tomàs Maluenda.

¶ ²⁵⁰³ Al text original, potser per una errada de mossén Porcar, escrit: «martinet».

¶ ²⁵⁰⁴ Els sotscapiscols.

la gran de la Seu. Féu-se solemne processó y començaren ya tocadés les dotse hores de migjorn. Y eren, totes les creus: quinse. Y a l'endemà se dix missa cantada de gràcies en Sent Martí, per lo dit part.

2.394.

PROCESSÓ DELS BORJES

Disapte, a 9 de dehembre 1623, feren la processó dita dels Borjes, y mosén Folcrà, domer de la Seu, portava en un bastó *eo* vara alta la ymatge de la Puríssima Concepció, que lo dia enans se havia portat per la Seu.

Y anaven los señors jurats, los sis, y enmig dels dos primers anava-y don Lluís Ferrer, governador, per ser de la parentela, segons dien, dels Borjes. Y anà a la confraria de la Seu per lo Palau, a les Carneseries Noves y al tri[n]quet de Cavallers. Y entrà per la primera porta de la confraria y yxqué per l'altra, y se'n tornà per lo carrer frontier a dita confraria a Sent Thomàs, a la devallada del Campanar, y entrà per la porta del Campanar.

Y feren lo offici en la Seu y predicà un jesuïta, Caspe.²⁵⁰⁵ Y féu lo offici lo canonge Bellmont, ab los ordinaris ministres de diacha y subdiaca.

2.395.

MISSA DE GRÀCIES PER LO PART DE LA SEÑORA REYNA

Aquest dia, en Sent Martí, digueren missa cantada de gràcies per lo part de la senyora reyna; encara que la missa fonch de senta Leocàdia, per ser doble y en lo seu dia.

2.396.

MORT DE ALPERA, DINS SA CASA

Diumenge, a 10 de dehembre 1623, entre nou y deu hores de la nit, per entre la porta, desapararen una pedrenyalada a Antoni Alpera, carreter de la plaça de Predicadors; y'l mataren en continent. ^{||430v}

2.397.

COMTE DE ALBAYDA COMANADOR DE SYLLA²⁵⁰⁶

Dilluns, a 11 de dehembre 1623, ab la estafeta vingué nova de com lo rey havia fet mercé al comte de Albayda de la comanda de Silla, la qual vaccava per la mort de don Pedro de Guzman, vicecanceller de Aragó, que morí en Madrid divdres, a 3 de nohembre.

¶ ²⁵⁰⁵ Al marge esquerre, com a incís. ¶ ²⁵⁰⁶ Al marge esquerre, prova de ploma.

2.398.

FESTA DE LA SPERANÇA

Dilluns, a 18 de dit, féu gran festa mosén Pareja de Nostra Señora de la Sperança —vingueren virey y jurats— en Sent Martí.

2.399.

MORT DE MESTRE MANÇANO FERRER

Dimats, a 19 de dehembre 1623, entre quatre y sinch hores de la matinada, estant fent fahena a la fornal mestre Mançano Ferrer, al cantó del portal del Mar, a la plaça de Predicadors, per entre les fenilles²⁵⁰⁷ de la porta li desapararen una pedrenyalada dins sa casa; y'l mataren.

2.400.

DISPENSACIÓ DEL PAPA GREGORIO 15, EN HOMICIDIS

Gregorius episcopus, servus servorum Dei dilecto filio officiali valentino salutem et apostolicam benedictionem etcetera, pro parte dilecti filij Galcerandi Desllor, clerici laici etcètera sobre dos homicis dispensa ab lo sobredit. Datum Rome apud Sanctam Mariam maiorem, anno incarnationis Domini, millesimo sexcentesimo vigesimo tercio quarto calendas juny, pontificatus sui anno tercio.- Papa Gregorius decimus quintus.

Dispensa per a ordenar-se ab quatre menors: subdiaconat, diaconat y presbiteri sens nota alguna de infàmia. (Està també notat *supra*, foli 317.)

2.401.

FESTES DE LA INFANTA

Dimecres, a 20 de dehembre 1623, la ciutat féu crida de les festes de la nova infanta y lluminàries, que serien dimecres, a 27 de dit, a 28 de dit y a 29. Y dit dimecres, processó general de nostra Señora de Gràcia a Sent Agostí. ¶^{431r}

2.402.

ANADA DE NA MONSERRADA

Dijous, a 21 de dehembre 1623, a prima nit, dia de sent Thomàs, se n'anà de ma casa Montserrat Llodrà y de Porcar, viuda. Juntament s'enportà tota la roba que estava en los estudis y sala de la escaleta.

¶²⁵⁰⁷ Segons el DCVB: «Escletxa, obertura llarga i a voltes estreta».

2.403.

ÓRDENS PARTICULARS EN SENT CHRISTÒFOL

Disapte, a 23 de dit, celebrà órdens particulars en Sent Christòfol lo reverendíssim señor don Thomàs del Spinosa. Y hagué cent ordenans.

2.404.

LAURO Y MARCH ANTONI CONFRARES DEL ROSER²⁵⁰⁸

Dilluns, a 25 de dehembre 1623, dia de Nadal, fiu assentar en lo llibre comú dels confreres de Nostra Señora del Rosser de València a fray Domingo, de dita orde, a Pere Pau Lauro. Aparisi y a March Antoni Aparisi, germans.

2.405.

PROCESSÓ PER LA PRINCESA DOÑA MARGARITA MARIA CATALINA. DIMECRES, DIJOURS, DIVENDRES, FOCHS Y LLUMINÀREIS. Y²⁵⁰⁹ EN LA ESTAFETA DEL PRIMER DE GINER VINGUÉ NOVA QUE ERA MORTA A [...] ²⁵¹⁰ DE DEHEMBRE 1623. MORT DE PRATS, CARNICER

Dimecres, a 27 de dehembre, any 1623, accabades vespres se féu una solemne processó a nostra Señora de Gràcia per lo part de la senyora reyna d'Espanya, francesa, doña Isabel de Borbon, muller del nostre señor y rey, don Felip de Àustria 4.

Anaren tots los officis ab ses banderes, jagants y totes les religions i parròchies.²⁵¹¹ Anaren per lo carrer de Cavallers a Calatrava, a la Corretgeria, al carrer d'En Bou, a la porta Nova, per davant los Llegumers al carrer de Cotamallers, al carrer de Nostra Señora de Gràcia, a Sent Agostí.

Y tornaren per lo carrer de Sent Vicent, per davant de Sent Martí a Senta Tecla, a la Corretgeria Vella. Y entraren per la porta del Campanar.

Anaven totes les parròchies ab ses creus ¶^{431v} y capellans. Anava lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe vestit de pontifical, ab dos capes assistents, a la mà dreta lo cabiscol, don Leonardo de Borja, y la esquerra lo degà, don Christòfol Frígola, y per diacha lo canonge Monserrat, y subdiaca Stela. Y aquest portava la ymatge de nostra Señora que pintà sent Lluch.

Y anaven los sis jurats y'l governador y lo batle. Y quan estigueren davant la Deputació lo señor virey baxà de la finestra del balcó, que hallí aguardava, y posà's enmig dels dos jurats en cap y acompanyà la processó fins a Sent Agostí.

¶ ²⁵⁰⁸ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶ ²⁵⁰⁹ Text escrit davall del títol de l'entrada, al marge dret del foli 432v.

¶ ²⁵¹⁰ En blanc. ¶ ²⁵¹¹ A l'interlineat: «parròchies».

Y a la tornada hallí restà, que l'aguardava la sua carroça. Y lo señor perlat tornà ab la processó vestit tostemps de son magnífich pontifical. Y acabaren axí com se fia de nit.

A les primeres oracions, en Sent Martí, donaren de la bolsa comuna de dit clero a cascun capellà, de porció, quatre sous.

La princesa es dia doña Margarita Maria Catalina, y deu noms més que tenia en devoció la reyna, sa mare. Y per esta senyora reyna [...] ²⁵¹² se féu altra processó general, any 1616, a 17 de giner, a Sent Augustí —*vide infra*, foli 231—. Y també en esta processó, per anar a Sent Augustí, no vingueren los frares en lo acompanyament, sinó que hallà en lo carrer la reberen.

Y la reyna, quant entrà en Madrid, fonch a 18 de dehembre, dia de nostra Señora de la Sperança. Y dijous, a 14 de giner 1616, féu crida la ciutat de festes y lluminàries per la venguda de dita reyna de Francia a Madrid. (*Vide supra*, foli 239)

Y digueren que quant al señor rey li portaren les noves, de que habia la reyna parit filla, ¶ ^{432r} diuen que respongué lo rey: «*Que ya tiene el principe don Carlos muger.*»

Y també diuhen que'l Consell d'Estat manà que lo príncep don Carlos no anàs de hallí avant al costat del rey, son germà, sinó que anàs quatre pasos arrere, perquè ya tenia lo rey princesa y sucesora.

Lo dit dia de dimecres y hagué grans fochs y lluminàries en lo Micalet y Real y en altres parts. Y en lo Micalet desapararen, valerossament, molts gèneros de fochs les tres nits arreu, a saber: dimecres en la nit, dijous y divendres. Y aquest dia, a migjorn, en los quatre cantons del carrer de la Nau pegà un home una punyalada a N. Prats, carnicer, y en continent morí, portant espasa al costat.

2.406.

SENT MARTÍ, COSES NOVES²⁵¹³

Disapte, a 30 de dehembre 1623, en la vesprada vingué orde del señor don Martin de Funes, official y vicari general, a dir al clero de Sent Martí que fesen enguany altra elecció de racional per a l'any que ve, de 1625. Perquè per a l'any 1624 ya la havien feta de mosén Forner, qui també ho era stat en lo any present 1623.

Per ço que no gustava que dit racional ne fos dos anys arreu. Perquè quant li portaren la cèdula de la nominació, per al any 1624 —que la feren vespra de sent Thomàs, com és costum— y en aquella, qui tingué més vots fonch mosén Forner, també racional, en dit any 1623, y après de aquell, mosén Batiste Pons ne tingué set, y mosén Pujades, diacha, sis. Sabé-li mal, a dit senyor, que tal nominació fos feta.

Y axí tornà a nomenar al dit Forner y ¶ ^{432v} y, al que parexia, contra sa voluntat y gust. Y donà orde que dit dia se fes la nominació sobredita y perquè lo qui ara tendria més vots servís de ajudant de racional y que u fes per a l'any següent, y que'l qui tindria segons vots, aquest tal servia per a d'aquell, que seria en lo dit any següent. Y que açò es guardàs *in perpetuum*. Per ço que lo racional que havia en lo any següent ya tingués alguna cognició y intel·ligència de l'ofici y no entràs ignorant y balbús en dit offici.

¶ ²⁵¹² Mot il·legible. ¶ ²⁵¹³ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

Y axí, ajustats en lo sobredit dia de disapte, es votà que fos ajudant del racional de l'any 1623, per a l'any 1624, mosén Batiste Pons, que tingué més vots. Y l'altre, que'n tingué més després del dit, fonch mosén Pellicer. Açò és, ettcètera.

Y a mosén Pellicer nomenà en ajudant de racional, per ço que tenia a mosén Batiste Pons per persona mal acondicionada.²⁵¹⁴ ¶^{433r}

AÑY 1624

Bixest. Dies 31. Luna 30. Lletres dominicals G. y F. Avero núm. 20.
Cendra, a 21 de febrer. Pascua, a 7 de abril. Assensió, a 16 de maig.
Pentecosta, a 26 de maig. Corpus, a 6 de juny.

GINER

2.407.

Primer dia de Capdañy fonch dilluns.

2.408.

MORT DE LA PRINCESA EO INFANTA

Dimats, a 2 de giner 1624, vingué nova ab la estafeta que era morta la infanta *eo* princesa doña Margarita Maria Catalina, primogènita del nostre señor y rey don Felip 4, que nai-xqué dia de senta Catalina martre, a 25 de novembre 1623, entre deu y onse hores, ans migjorn.²⁵¹⁵ Y divendres, a 8 de dehembre 1623, dia de la Purísima Concepció, la bate-garen en Sent Juan, parròchia del palàcio Real.

2.409.

AVALOT EN LA LLONGETA DE LA SEU²⁵¹⁶

Dimecres, a 3 de giner 1624, en la Llongeta de la Seu y hagué grans avalots sobre certes paraules que se havien dit contra don Baltazar Vidal de Blanes, embaxador dels staments, y lo que dix dit Blanes també.

Y lo virey manà que l'arrestasen, a dit Blanes, en sa casa. Y a l'altre dia lo féu puxar a la Torre.

¶ ²⁵¹⁴ A partir d'ací i fins acabar el foli, 5 cm en blanc.

¶ ²⁵¹⁵ Al marge dret, com a incís: «entre deu y onse hores, ans migjorn».

¶ ²⁵¹⁶ Al marge dret, davall del títol, prova de ploma.

2.410.

CAS EN LA TAULA DE VALÈNCIA

En esta setmana à acontés, en la Taula de València, cosa no pensada, que un frare *eo* un home, y dien que era mínimo, havia contrafet una poliça de un mercader yталиà nomenat Felipe Antonio Julian, que estava de casa en la plaça de Vil·larrasa, en la casa del quòndam don Jusep Pellicer. Y ab esta poliça havia cobrat, del tauleger Vicent²⁵¹⁷ Ferrer, botiguer, mil y sinch lliures. Y's fien grans diligències perquè Benavides,²⁵¹⁸ notari, era scrivà de la Taula. ¶^{433v}

2.411.

CONVIT A L'ALBUFERA

Dimats, a 9 de giner 1624, lo batle general de València, don Francisco Carroç, féu grandíssim convit a l'Albufera a moltíssimes dames. Y convidà al señor virey y lo virrey anà a les onse hores, y l'altra gent més de matí. Perquè dien que havia fet fer gran tancada en l'Albufera.

2.412.

CARTELL DE VET, A INSTÀNCIA DELS REYS D'ESPANYA²⁵¹⁹

Diumenge, a 14 de giner 1624, en la trona de Sent Martí se publicà un cartell de vet del reverendíssim senyor nuncio de sa santedad, expedit a 6 de setembre 1623, a instància del rey y emperador don Carlos Quint rey d'Espanya, y de Felip 2 y de Felip 3, y a petició del rey Felip 4; sobre qui sàpia haver-los ocupats alguns béns *eo* altres coses, tocants ha dits reys.

2.413.

MERCÉ DEL SEÑOR REY A L'EMBAXADOR DEL STAMENT DE ROMA

Dilluns, a 15 de giner 1624, ab la estafeta vingué nova de Madrid de com lo señor rey havia fet mercé, a don Vicent Pardo de la Casta, de cascun any de renda de sis-centes lliures, fins que obtingués la beatificació del pare Simó. Y que donava llicència per a que acceptasen per tot lo regne de Aragó, Catalunya y València, axí per les esglésies com per les altres parts, per a la beatificació.

¶ ²⁵¹⁷ A la línia, ratllat: «Christòfol»; a l'interlineat: «Vicent». ¶ ²⁵¹⁸ Podria ser fill o familiar, pel cognom i per l'ofici de notari de Jeroni Benavides, qui va ser nota-

ri-síndic de Sant Martí i que va morir el 1611. Vegeu l'entrada 606 i la nota 898. ¶ ²⁵¹⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

2.414.

CRIDA DE LA SANTA CREUADA

Dijous, a 18 de giner 1624, al matí feren crida de com entraria la Santa Creuada divendres, a 19 de dit, a la vesprada.

Y ixqué del capítol de la Seu ab acompanyament de tots los oficis y religions. Y donà volta per la Seu, com és costum. Y a l'endemà, que fonch dia de sent Sebastià, a 20 de giner 1624, la predicà en la Seu fray N. Florcadel, del Remey. ¶^{434r}

2.415.

LLANTERNES EN SENT MARTÍ

Diumenge, a 21 de giner 1624 —y tercer diumenge del mes y Minerva en Sent Martí— essent clavari de la confraria Ramon Marro, mercader francès que estava en la plaça de Penarroja, al costat del forn, fèu unes llanternes de gran magestat, axí grans com chiques, per acompanyar lo santíssim Sacrament quant va als malalts, guarnides de banyó,²⁵²⁰ molt vistoses.

2.416.

CRIDA DE LOS FRARES DE LA MERCÉ DE LA REDEMPCIÓ

Dimats, a 23 de giner 1624, al matí feren crida general los frares de la Mercé de la Redempció dels Catus.

2.417.

PENCHAREN A UN FADRÍ SENS CULPA

Y a la vesprada pencharen un fadrí de la plaça de Predicadors, dit Jacinto N., fill de un pedrapiquer, per procés de absència. Y dix públicament que, per lo que'l penchaven, no y devia res, ny'n sabia res.

2.418.

PENCHAREN A SALVADOR BERENGUER, DEL LLOCH DE BUCHAMEL²⁵²¹

Divendres, a 26 de giner 1624, pencharen a un home de Alacant, de gran presència y forces, y pasà los torments sens cantar cosa.

¶²⁵²⁰ Segurament «banya petita». També cap altra possibilitat: «banyo» sense accent, i pot ser més plausible,

que poguera referir-se a un bany metàl·lic. ¶²⁵²¹ Deu referir-se a Mutxamel.

Y'l depositaren en lo foçar de Sent Juan, per a soterrar-lo pasades 24 hores; que axí ho provehí lo señor vicari general en Sent Francés, a hon ell se dexà. Dia's Salvador Berenguer, del lloch de Buchamel, orta de Alacant. Y'l soterraren entre deu y onse hores del matí del disapte a 27, ab los capellans de Sent Juan y frares de Sent Francés.

Y dien que lo rey havia ussat contra aquell de la summa potència, perquè no obstant que li valia la església, hallà en lo lloch de Basa,²⁵²² terra de Castella, lo féu sentenciar. Y lo rey li havia confiscat tota sa hazienda, y assolada la casa, y altres coses de suma rigor. ¶^{434v}

2.419.

CRIDA DELS PERAYRES

Divendres, a 26 de giner 1624, feren certa crida contra'ls perayres que venien una roba per altra.

2.420.

CRIDA DE LA PROCESSÓ DE SENT VICENT MARTRE

Dit dia feren crida que lo dia de diumenge següent, que seria a 28 de dit, farien la processó de sent Vicent martre, per no haver-la feta lo seu dia, per los molts fanchs.

2.421.

SELFA, DE ALACANT

Disapte, a 27 de dit, a la vesprada portaren ab gran guarda de escopeters a N. Selfa, de Alacant, gran bandoler.

2.422.

PROCESSÓ DE SENT VICENT MARTRE

Diumenge, a 28 de dit, se féu la processó acostumada de sent Vicent martre.

2.423.

RIU GELAT

Dimats a 30 de dit, dia de sent Valero,²⁵²³ féu a tan gran fret que's gelà lo riu. Y lo endemà també.

¶²⁵²² Possiblement es refereix al poble andalús de Baza. ¶²⁵²³ A l'interlineat: «dia de sent Valero».

2.424.

NEVAR

Y dimecres, a 31 de giner 1624, a les huyt hores de la nit començà a nevar y no parà en tota la nit. Que y havia en molts carrers de València dos pams de neu. Y durà en los carrers tot lo endemà per los carrers la neu, que's tiraven uns ab altres pelles de neu.

Y, [de] nevar tant, no y avia memòria de hòmens haver vist tanta neu. ¶^{435r}

FEBRER

2.425.

NEVAR. LO PRIMER DE GINER 1589, NEVÀ (*Supra*, foli 3)

Dijous, lo primer de febrer 1624, dia de sent Ygnasi, aparegueren al dematí tots los carrers de València ab moltíssima neu, que aquella nit abans havia caygut; que no y havia memòria de hòmens, molt antichs, haver vist tanta neu.

Sia Déu lloat per a sempre.

Y durà la neu fins a l'altre dia, dia de la Purificació de Nostra Senyora, que n'i havia en moltíssims carrers de València. Y fins lo diumenge següent, que era a 4 de dit, n'i havia encara a les muralles.

Estos dies féu experiència lo doctor en medicina Lleonart, de que ab un vas posà aygua y vi a la serena y's gel·là. Y també posà, ab altre vas, vi a soles, y's gel·là. Y açò també o viu lo pavordre Rocafull.²⁵²⁴

2.426.

Disapte, a 3 de febrer, de dia de sent Blay, fiu posar al terrat dos tases: la una ab vi a soles, y no's gelà; y l'altra ab aygua, y's gelà.

2.427.

SERMÓ DE FRARE MONTERDE

Diumenge, a 4 de febrer 1624, septuagèsima en Sent Martí, predicà lo cèlebre doctor en Lleys, fray Christòfol Monterde,²⁵²⁵ de la orde de Sent Geroni de la Murta.²⁵²⁶ Y predicà tan doctament y tan subtilment com de tal doctor se esperava. Y fonch lo primer sermó que havia predicat en València. Y accudí la nata de València, axí dels doctors del Real Consell y lo jutge de residència, y cèlebres doctors, axí predicadors com de la plaça, que tingué gran auditori. ¶^{435v}

¶²⁵²⁴ Vegeu la nota 1069. ¶²⁵²⁵ Vegeu la nota 257.

¶²⁵²⁶ Aleshores hi havia en actiu dos monestirs de jerònims amb el mateix nom: Sant Jeroni de la Murta, a Alzira, fundat l'any 1401, i Sant Jeroni de la Murtra/Murta, a Badalona, fundat el 1416.

2428.

CRIDA DELS TARONGES

Dilluns, a 5 de dit, féu crida lo justícia criminal de València que's recordasen, los olvidats, de [no] tirar aygua y taronges lo dia de Carnestoltes, sots certes penes.

2.429.

PART DE LA SENYORA VIREYNA

Dimats, a 6 de dit, parí la senyora vireyna una filla. Y dimats, a 13 de dit, la batecharen en Sent Steve. Nomenaren-la Maria Dorotea Vicenta.²⁵²⁷

2.430.

FOCH A LA SANCH

Dimecres, a 7 de dit, accabad de tocar la queda, se pegà foch en un carro que havia vengut de Oriola a l'hostal de la Sanch, en lo qual portava pólvora, salmitre y lli, que bolà totes les més altes cubertes de dit hostal. Y sols restà una coberta, com a pallisa, que restava entre la coberta de la teulada y la entrada de reboltos. Cosa de gran admiració.

Y hagué molts al·lisiats del gran foch, axí de la pólvora com del demás foch.

2.431.

GALEOTS

Disapte, a 10 de dit, a la vesprada portaren dos galerades de galeots al Grau.

2.432.

MÀIXQUERES

Dimecres, a 14 de dit, a la vesprada se féu gran maixquerada en València ab grans invencions y differents divises, y ab moltíssima gent; que donaren que entretenir als miradors ab moltíssims arcabuses y differents armes. (*Vide infra*,²⁵²⁸ foli 238, p. 2)

¶²⁵²⁷ Al marge dret, com a incís: «Maria Dorotea Vicenta».

¶²⁵²⁸ Hauria de dir «supra», pel foli que cita.

2.433.

MORT DEL DOCTOR DOMÈNECH²⁵²⁹

Dijous, a 15 de dit, morí lo doctor en Drets micer Domènech, beneficiat en Sent Martí. Y fonch lo primer qui estrenà la nova escala que lo reverent clero féu per al vas dels Capellans.

Soterraren-lo divendres, a 16 de dit, a la vesprada, ab sols vespres de morts y ab capellans de Senta Catalina, y no tots, y ab lo clero de Sent Martí.

Y no anaren los que més lo defensaren ¶^{436r} en lo capítol, que lo dia abans avalotaren lo capítol, [i] parexia que en sa defensa parlaven.

Perquè tenint capítol lo dijous a la vesprada, de com se havia de soterrar ha dit prevere, fonch determinat que attès que dit doctor era beneficiat en dita església, però yamay havia dit missa per ningun beneficiat, ni menys era anat a combregar a ningun capellà, ni menys a soterrar de ningun capellà, axí resident en Sent Martí, com encara a ningun de Senta Catalina, com és costum, per estar agermanat ab lo clero de Sent Martí, que per lo ben parèixer del poble, que no tingués que murmurar, com a cap de moltes bésties, que'l soterrasen ab lo clero tan solament los que volguessen anar, juntament ab lo clero de Senta Catalina. Y li diguessen unes vespres de morts, com és costum en lo soterrar dels capellans, de vesprada. Y en lo dir missa ressada —que dits cleros y capellans *respectively* acostumaven ha dir per dit capellà, no'n parlaven res, ni menys la lletania y missa cantada, que lo clero accostumava ha dir— per hara no se'n parlàs; puix aquell a ningun d'estos actes assistia, ni se n'adonava.

2.434.

FOCH EN CASA DE SAHUCH, SASTRE, AB UN ODRE DE SENTA TECLA

Dimats, a 20 de dit, dia de Carnestoltes, a la nit pegaren foch, ab un odre de alticrà,²⁵³⁰ a les portes de mestre Nofre Sahuch, sastre, davant de Senta Tecla.

2.435.

MORT DEL PROVINCIAL DEL REMEY

Dimecres, a 21 de febrer 1624, dia de la Sendra, a les dos hores de la matinada morí fray N. Mançano, provincial del Remey, lo qual havia de sa pròpia hazienda fet grans obres en lo monastir del Remey: la escala y lo sacrari, y altres que entenia fer en il·lustració de dit monastir. ¶^{436v}

¶²⁵²⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, un reixat d'atenció.

¶²⁵³⁰ Segurament es tracta, mal escrit, del mot «alquitrà».

2.436.

ANADA DEL REY A SEVILLA

Dijous, a 15 de febrer 1624, vingué nova de Madrid que'l señor rey se n'anava a Sevilla y se'n portava lo Consell de Guerra, y a son germà don Carlos y al seu amich, lo comte de Olivares.

2.437.

BLANES A ALGINET. JUTGE PER ALS CANONGES

Divendres, a 23 de febrer 1624, don Baltazar Vidal de Blanes, que estava pres en la Deputació de orde del rey, se n'anà pres al castell de Alginet. Y havia gran rumor, y's murmurava, que venia jutge de residència per als canonges.

2.438.

VICECANCELLER LO COMTE DE CHINCHON.²⁵³¹ CANONGE TORRES, LLEVAT [DE] SER THESORER

Dimats, a 27 de febrer 1624, vingué nova que era vicecanceller lo comte de Chinchon. Y també vingué nova que'l virey de Sardenya, don Juan Vives de Canyamàs,²⁵³² havia fet llevar lo càrrech de thesorer de la Cambra Apostòlica al canonge Hieroni Torres, per a donar-lo a son fill, archidiano de Morvedre. ¶^{437r}

MARÇ

2.439.

MORT DE DON FRANCISCO BOU

Dilluns, a 4 de març 1624, al matí soterraren en lo hospital d'En Bou, en la capella del dit Hospital, a don Francisco Bou, señor de dit Hospital, persona de edad de norantasinchs anys y molt rich. Era parrochià de Ruçafa, y'ls de Ruçafa se ampararen dels de²⁵³³ Sent Martí, de 26 capellans, per a dir una lletania diumenge abans, a les sinch hores. Y al de matí, dilluns,²⁵³⁴ a les deu hores, per a dir altra lletania ab la Seu y soterrar.

¶ ²⁵³¹ Luis Jerónimo Fernández de Cabrera y Bohadilla.

¶ ²⁵³² Joan Lluís Vives de Canyamàs i Alapont, casat amb Maria Monpalau i Lloris, va ser cavaller de Calatrava, ambaixador de Felip III i virrei de Sardenya (1623-1625). Altrament, per naixença, era senyor de Benifairó de les Valls (Vall de Segó) on va construir, en la primera dècada del segle XVII i dissenyat per l'arquitecte

italià Andrea Lurago, una casa palau d'estil renaixentista, com les que es construïen a Gènova. Ben possiblement, el fill a què es refereix Porcar, que era aleshores l'ardiaca de Morvedre, també va ser cavaller de Montesa, ja que en el Museu del poble de Montesa es guarda un escut dels Vives de Canyamàs. ¶ ²⁵³³ Repetit: «de».

¶ ²⁵³⁴ A l'interlineat: «dilluns».

Y après de soterrat li digueren los capellans de Ruçafa, a soles ab los 26 de Sent Martí, y alguns altres de que se ampraren, dos misses: la una de *Corpore Christi* y l'altra *De Conceptione*. Anà gran acompanyament de cavallers, y'l governador y'l bal·le ab dos fills y tres gendres, engramallats.

2.440.

CAS NOU EN SENT MARTÍ

Dimecres, a 6 de març 1624, dient lo versos en lo chor de Sent Martí *eo* lo tracte, pujà a l'altar major, estant en la missa major, los ministres. Accabada la epístola pujà, davant tot lo poble, un jove student dit Serrano, ab un notari de l'Officialat, y prengué possessió de un benifet que per mort del doctor Domènech vaccava.

Estant tot lo poble admirat, perquè com era infra segona de Quaresma estava molta gent. Cosa que may se ha vist fer en ninguna part, que celebrant la missa major arribàs a destorbar lo offici. Y fonch, dien, per orde del señor vicari general, per la sentència que havia donat en favor de dit Serrano. ¶^{437v}

2.441.

PROCESSÓ DE SENT GREGORI

Dimats, a 12 de març 1624, a la vesprada feren processó general a Sent Gregori.

2.442.

FESTA DE SENT JOACHIM, LA 1A VOLTA²⁵³⁵

Dimecres, a 20 de març 1624, per orde del papa Gregori 15, ab un breu expedit a 2 de dehembre, any 1622,²⁵³⁶ en tota la Església manà celebrar offici de sent Joachim, doble confessor, no pontífice.

Y aquest fonch lo primer any que en València se començà a celebrar en aquest dia, perquè en València no's celebrava de dit sant, sinó que en lo calendari valencià antich lo posaven a 19 de juliol. Y en lo calendari de les festes y dies feriat de València enguany lo han posat feriat, y ans no.

2.443.

MORT DEL SEÑOR DE NÀQUERA²⁵³⁷

Dijous, a 21 de març 1624, a michanit vingué nova com don Francisco Figuerola, señor de Nàquera, era mort súbitament, a prima nit, en Nàquera. Y disapte a 23, de matí, lo soterraren en la sua capella, en la Seu.

¶²⁵³⁵ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

1622», al marge esquerre, com a incís. ¶²⁵³⁷ Al marge

¶²⁵³⁶ Des de «Gregori 15...» fins a «...dehembre any

esquerre, senyal de prova de ploma.

2.444.

MORT DE MASCARELL

Divendres, a 22 de març 1624, morí Mascarell, que estava al relonge.²⁵³⁸ Y'l soterraren en Sent Francés, ab lo hàbit, y l'acompanyaren²⁵³⁹ los sis jurats y molta cavalleria.

2.445.

CRIDA DE LA SANTA INQUISISIÓ

Disapte al matí, a 22 de març 1624, los señors inquisidors feren general crida que tots acudisen diumenge següent, a 24, a la Seu. Per a que oÿsen un nou cartell que publica-ven sobre coses de la fe; cosa que jamay se ha vist en València.

2.446.

ÓRDENS PARTICULARS

Disapte, a 23 de març 1624, en lo monastir de Sent Christòfol celebrà ordens particulars lo reverendíssim señor don Thomàs d'Espinosa. ¶^{438r}

2.447.

PUBLICACIÓ DE L'ANATHEMA EN LA SEU, PRIMERA. ALTRA N'I HAGUÉ A 9 DE MARÇ 1625. ALTRA A 22 DE MARS 1626

Diumenge, a 24 de març, feren publicar lo anathema los señors inquisidors en la Seu, que jamay se havia vist tal en València. Publicà-la lo secretari Olmos. Y començant-la a publicar per lo psalm *De la Maledictió*, ixqueren de la sagrestia de la Seu cinquanta capellans²⁵⁴⁰ ab les mucetes al cap, ab un siri cascú ensés, y's posaren en lo rextat que està entre lo chor y l'altar major ab una creu coberta. Y a sos pasos portaven una caldereta ab aygua beneïta y hallí apagaren los siris en la caldereta. Aprés, passant dit psalm avant, tocaren totes les campanes de dita Seu y'l Micalet. Y açò fo[n]ch acabat lo evangeli, y predicà frare Guerau, de Sent Miguel de los Reyes.

Vingueren los señors inquisidors acompanyats de gent il·lustre, y'ls familiars ab sa creu acostumada, y'ls señors inquisidors ab sombreros de borles. Y entraren per la porta dels Apòstols, y entraren per la porta principal del chor y per mig de aquell[a] pasaren a l'altar major y hallí se asentaren en son lloch.²⁵⁴¹

¶ ²⁵³⁸ De la Seu. ¶ ²⁵³⁹ A partir d'ací, la resta de l'entrada és escrita al final del foli 337v. ¶ ²⁵⁴⁰ Repetit: «de la sagrestia de la Seu». ¶ ²⁵⁴¹ Tot seguit hi ha una entrada

ratllada que diu: «Dilluns, a 26 de març 1624, morí Jusep Simó Pallarés, que estava en lo carrer de Alboraya, en la casa antiga dels comtes de [il·legible], y'l soterraren».

2.448.

MORT DE DON PAU ZANOGUERA

Dimats, a 26 de març 1624, entre tres hores y quatre de la vesprada morí don Pau Zano-
guera, thesorero de sa magestat.

Soterraren-lo en Sent Nicolau, en sa pròpia capella dijous, a 28 de dit, que està al costat de la trona. Y anava vestit ab lo hàbit de sent Jaume. Y·l portaren quatre andadors, ab quatre robes vestits de blau, y al costat anaven nou comanadors vestits ab sos hàbits. Y estant a la porta del la església lo abaxaren dels muscles y los comanadors lo entraren ab ses mans. Portava al costat una espasa daurada, y ab botes de baqueta y unes espuelles negres calçat. Y·l posaren ab lo hàbit en un atahüt y·l soterraren. ¶^{438v}

ABRIL

2.449.

Lo primer de abril fonch dilluns.

2.450.

ÀNGELO, INGLÉS, SE TORNA CHRISTIÀ

Dijous sant, a 4 de abril 1624, en la Casa Profesa de la Companya de Jesús combregà Àngelo, hun inglés que estava de casa al carrer d'En Bou, lo qual dien que era gran llut-herà calviniste. Y·s tornà cristià.

Y havia anys que estava en València, y combregà per orde dels señors jesuïtes en dita Companya, y feren que l'acompanyàs a la comunió hun que·s dia N. Ferri, gendre de N. Navarro, argenter. Y segons dit Ferri contà en lo chor de Sent Martí, lo divendres sanct al matí lo veu combregar ab grandíssima devoció, de que ne estigué en gran manera content. Açò és, ettcètera.

2.451.

MORT DE ANTONI FERRER, NOTARI

Divendres sanct, a 5 de abril 1624, a la nit morí Antoni Ferrer, notari de la cort del señor archebisbe, molt intel·ligent y rich. Y disapte a 6 de dit, al matí lo portaren sis capellans de Sent Juan del Mercat, de hon ell era parrochià, que estava de casa als arbres de Sent Francés, a Biar [...] ²⁵⁴² de hon aquell era. *Requiscat in pace.*

¶ ²⁵⁴² Sembla que falte text, perquè parla de València i després de Biar.

2.452.

FURT EN SENT FRANCÉS

Dilluns, a 8 de abril 1624, y segon dia de Pascua de Resurrecció, furtaren de la cuyna de Sent Francés tot lo coure que tenien en la cuyna de dit monastir.

2.453.

PUJAT LA CAMPANA DEL RELONGE

Disapte, a 12 de abril 1624, pujaren la campana gran del relonge. La qual té de amplària trenta-tres pams y de altària onse pams. Y la acabaren de pujar fins dalt dilluns, a 14 de dit, dia del gloriós sent Vicent Ferrer.

Y a les dos hores de la vesprada, dit dia, comensaren a tocar-la ab lo batall. ¶^{439r}

2.454.

PROCESSÓ DE SENT VICENT

Dilluns, a 15 de abril 1624, dia del gloriós sent Vicent Ferrer, feren la processó accostumada del gloriós sant ab la magestat de tots los officis, banderes y monastirs. Y anaven los señors jurats y lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe. Accabaren ya aquesta de nit.

2.455.

MORT DE MICER JUST,²⁵⁴³ LO JOVE

Dit dia, al matí morí micer Juan Batiste Just, fill del cèlebre doctor Juan Batiste Just,²⁵⁴⁴ doctor jubilat de la Real Audiència Civil de València. Fonch soterrat dimats, a 16 de dit, al matí, en lo monastir dels Socors de la Orde de Sent Agosti, fora'l portal del Coxo. Y era advocat del clero de Sent Martí.

¶ ²⁵⁴³ Joan Baptista Just el Jove (1586-1624), fill del doctor Joan Baptista Just el Vell que també era doctor en Dret com el seu pare, i el 1614 fou elegit conseller jurista. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 61 i 221. ¶ ²⁵⁴⁴ Joan Baptista Just el Vell (1555-1631), doctor en Dret el 1590, va ser ad-

vocat de don Joan Boil, senyor de Bétera. Al llarg de la seua vida ocupà els càrrecs de conseller jurista, advocat extraordinari de València, advocat patrimonial i oïdor. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Juan Bautista Just», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 61, 64, 75, 93, 111, 220 i les seues notes 45, 837 i 839.

2.456.

MORT DE ROSINA ALIAGA²⁵⁴⁵

Divendres, a 26 de abril 1624, entre quatre y sinch hores de la vesprada morí Rosina Aliaga, viuda del comanador de la Torre.

Soterraren-la diumenge, a 28 de dit a les onse, a migjorn, en la parrochial de Sent Juan, en lo seu vas propi. Y acompanyaren-la tota la Real Audiència —exceptat lo rigent— y tots los altres y anaven. Y anava engramallat lo doctor del Real Consell, micer Tàrrega,²⁵⁴⁶ y lo gendre de aquell, Sernesio, y altre.

Y anava vestida de l'hàbit dels capugins. Y portaren-la al coll y en companya de tota la cavalleria de València. Gran soterrar. Dix la missa lo canonge don Federich Villarrasa. Y digueren missa de *Requiem* y acabaren molt tart.

2.457.

RELONGE ADOBAT

Disapte, a 27 de abril 1624, començà a tocar lo relonge les hores concertadament, com acostumava enans.²⁵⁴⁷ ¶^{439v}

MAIG

2.458.

COMÈDIA EN PREDICADORS

Dimecres, lo primer de maig 1624, dia dels sants apòstols Felip y Jaume, axí entre huit nou hores de la nit, en lo monastir de Predicadors de València, representaren los comedians que estaven en València la comèdia tan famosa y honesta de l'emperador Carlos Quint.²⁵⁴⁸ Y la representaren en la capella dels Reys y sent Vicent Ferrer. Y acabaren prop de les onse de la nit.

2.459.

CAS EN LA MERCÉ

Diumenge, a 5 de maig 1624, en avent dinat, Pascual Exarch *—vide infra—* neveter, y altres tres hòmens, anaren al monastir de la Mercé y varen traure, per força, a un fill del dit Exarch. Y hagué gran avalot.

Y diumenge següent, que contàvem a 12 de dit, los citaren en la trona de Sent Martí que compareguesen.

¶²⁵⁴⁵ Al marge dret, davall del títol, una prova de ploma.

¶²⁵⁴⁶ Vegeu la nota 1251, sobre Gaspar Tàrrega (1563–1635). ¶²⁵⁴⁷ A partir d'ací hi ha uns 5 cm en blanc, fins

al final del 439v. ¶²⁵⁴⁸ Deu referir-se a la *Comedia famosa. La mayor hazaña del emperador Carlos V, de un ingenio de esta Corte*, de Diego Ximénez de Enciso (Sevilla 1585–1634).

2.460.

HÀBIT DE DON PAU SISTERNES²⁵⁴⁹

Dimecres, a 8 de maig 1624, a la vesprada donaren en lo Real lo hàbit de Santiago a don Pablo Sisternes, fill de don Melchior Sisternes²⁵⁵⁰ y nét de don March Antoni Sisternes,²⁵⁵¹ jutges del Real Consell de València.

Aquest don Pablo fonch patge del señor rey, y per estar malalt vingué a convaléixer a València. Y fonch solemníssima visita, y gran honrra, que ls cavallers feren a esta festa.

Y agué comèdia, y fonch tart, de de nit. Bé:s parexia ser sos pares tan honrrats com ser se pot ymaginar. Donà-li lo hàbit un comandador de dita religió y rector del lloch de Muceros. Don Laudòmio Mercader li calçà la una espuela y don Francisco Juan, alcayt del Real, l'altra, tots del mateix hàbit, y moltíssims senyors titulats del dit hàbit, y no titulats, assistiren a dit spectacle, que era de veure y admirar. Nostre Señor lo guarde com mereix y sos pares desichen. Amén.

2.461.

PENJATS DOS BOMIANS²⁵⁵²

Dijous, a 9 de dit, pencharen dos bomians per haure exit al pla de Quart a robar a don Ramon Pallàs.

Y aquest don Ramon matà a punyalades un matí, en lo llit, a don Diego Pallàs, son germà, a 28 de mars de 1626.

2.462.

Divendres, a les 10 de la vesprada, vingué gran batuda de aygua y ayre, que gità en gran manera lo forment de la horta.

2.463.

VENGUDA DE LA MADERA

Diumenge, a 12 de maig 1624, en havent dinat, vingué a València la madera del marquès de Moya. ¶^{440r}

2.464.

DE LES COMISIONS DELS AGUAZILS

Dimats, a 14 de maig 1624, se publicà pragmàtica real que ningun alguasil porte més de una comissió.

¶²⁵⁴⁹ Al marge esquerre, davall del títol, senyal de prova de ploma.

¶²⁵⁵⁰ Vegeu la nota 1252. ¶²⁵⁵¹ Vegeu la nota 1263. ¶²⁵⁵² Bohemians o gitanos.

2.465.

Dimecres, a les nou hores del matí pernoliaren al degà de València, don Christòfol Frígola. Y lo il·lustríssim y reverendíssim monseñor archebisbe lo anà a visitar a peu, y a consolar-lo, que donà grandíssim content a tota València.

2.466.

CRIDA DE LA FUSTA DE VINARÒS

Dit dia de dimecres, a 15 de maig 1624, a la vesprada feren crida que pagasen als arrendadors los drets de la fusta que venia per mar de Vinaròs.

2.467.

ENCENSAR LO ESCOLÀ DE SENT MARTÍ, EN LO CHOR

Dit dia, a la vesprada de la Assensió, en Sent Martí, encensà en lo chor de Sent Martí als capellans lo escolà de dita església, que's dia Bernat, lo que jamay en dita església se havia fet.

Y diumenge, a 19 de dit mes de maig, 1624, volent a vespres encensar dit scholà lo chor no volgué lo rector que incensàs, y hu féu un dels beneficiats residents en lo chor.

2.468.

MORT DEL DEGÀ FRÍGOLA²⁵⁵³

Diumenge, a 19 de maig 1624 y tercer diumenge de dit mes, entre deu y onse hores del matí morí don Christòfol Frígola, degà de Morvedre y canonge de la Seu de València. *Requiescat in pace*, que féu gran falta a sos germans y nebots.

Soterraren-lo dilluns següent a migjorn. Portaren-lo quatre andadors ab ses cotes blanques de nostra Señora de la Seu a mans, y no al coll. Acompanya'l, engramallat, son germà, don Geroni Frígola, acompanyat de don Juan Castellví,²⁵⁵⁴ governador, y de don Bernat Carroç, bal·le. Dix la missa lo canonge Torres. No s'i trobaren en la Seu ni lo reverendíssim señor archebisbe ni'l señor virey.

A molts à pesat la mort de aquest señor dels qui'l conexien, y molt prest se han vist en lo cel los dos grans amichs: don Pau Zanoquera y don Christòfol Frígola, degà. *Requiescat in pace*.

La verba dia: don Christòfol Frígola, doctor en sacra Teologia, capellà de la Real Casa y capellà de sa magestat, comisari de Tres Gràcies, degà y canonge de la Santa Església de València.

¶ ²⁵⁵³ Al marge dret, dalt del títol, senyal de prova de ploma. ¶ ²⁵⁵⁴ Al text: «Castellar» per error de Porcar, ja

que el governador és don Joan de Castellví, com figura a l'entrada 1.462.

2.469.

CAS ENTRE SENT MARTÍ Y LO CARME

Dit dia de dilluns, a 20 de maig 1624, soterràrem del carrer dels Sastres un llister dit Sentjordi a la Encarnació. Y hagué grans avalots en la Encarnació ab los frares del Carme, que no ns dexaren entrar en dit monastir. Y tornàrem lo cos a Senta Catalina de hon era ell, dit parrochià. Y com lo señor archebisbe provehí que, per esta volta, de gràcia, manava que anasen acompanyar-lo los frares del Carme, per ser ^{440v} lo difunt germà del prior [del] Carme, dit frare Sentjordi. Per ço que los capellans no volgueren dexar anar als frares acompanyar lo cos, que estaven aguantant-lo en sa casa. Y axí los volgueren tornar lo jornal, aguantant-los a la porta del monastir y no volent dexar-los entrar, no obstant que aquella no era sa casa.

Anaren lo vicari de Sent Martí, dit mosén Llopis, y lo vicari de Senta Cathalina, y no trobaren al senyor vicari general, don Martin de Funes. Puxaren lo prior, per hallí es trobà, y'ls dos dits vicaris.

Y, *auditis partibus*, lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe, per no ser neutral, provehí que, de gràcia, anasen los frares del Carme acompanyant lo cos y que per ser lo monastir de l'àmbit de la parròchia de Sent Martí, puix anaven los frares, que anasen los capellans de Sent Martí generals, y açò sens perjudí dels drets de les paròchies. Y açò, ettcètera.

2.470.

MATHEU DOMINGO MUDA DE CASA

Dimecres, a 22 de maig 1624, se mudà del carrer de la Xerea Matheu Domingo, llaurador, y sa muller, dita na Matheua, al portal de la Trinitat, en una escaleta.

2.471.

DELS JURATS DE VALÈNCIA

Diumenge, a 26 de maig 1624, dia de Pascua del Sperit Sant, a les nou hores del matí encara no havien tret jurats nous. Per ço que lo dia enans, y tota la nit fins a dita hora, y hagué gran avalot en lo Consell. Per ço que N. Palau, que en lo any 1623 havia estat jurat de l'any 1622, y era administrador de l'Hospital, havia tengut una carta del señor rey, ab la qual, per aquella volta, lo posava en la nòmina dels jurats del dit any 1624.

Y sobre açò y hagué grans avalots y *tandem*, entremetent-se la Real Audiència. Y restituint la causa a la Sala, declarà lo Consell de aquella que dit Palau estava impedit per privilegis y furs y stabliments de la terra, [i] aquell no tenir lloch en dit concurs. Y nomenaren tres altres, y entre aquel[ls] a Rechaule. Y no ixqué açò perquè no havien pasats tres anys, com està ordenat en la present ciutat, y açò *in futuram rei memoriam*.

Y après, dilluns següent, segon dia de Pascua juraren los nous jurats. Y a la vesprada anaren a bessar les mans del señor virey y pasecharen València, com és costum. ^{441r}

2472.

Diümenge, a 26 de maig 1624, vingué lo señor núncio de sa santedat y apossentà en Sent Agostí. Y dimats anà a Sent Andreu. Y hallí dix missa en lo altar major. Servi'l lo comte de Bunyol de donar-li la tovalla, y l'aygua don Basílio Castellví,²⁵⁵⁵ fill del governador don Juan de Castellví.²⁵⁵⁶

Y lo virey lo vissità, y'l señor archebisbe y tots los estaments y ciutat. Era gentil home, ros y ben dispos. Y exint de Sent Andreu anà a embarcar a Vinaròs. *Dominus dirígat.*

2.473.

CONFIRMACIÓ DE MARCH ANTONI APARISI

Dilluns, a 27 de maig 1624, segon dia de Pascua del Sperit Sant, confirmà en la Seu lo reverent señor don Thomàs Spinosa, bisbe de Marruecos, y confirmà lo diümenge enans.

Y dilluns fonch confirmat March Antoni Aparisi, fill de Pere Aparisi, sastre, y de Lluïsa Gerònima Serra y de Aparici, cònjuges, compare mosén Gaspar Barber, cler<e>gue.

2.474.

Adverteix que casi tots los dies de maig à plogut, perquè jamay se à vist tant aygua en lo mes de maig moltíssims anys ha. Y gastà moltíssims forments de la orta, y-ls gità en una gran manera una grandíssima batuda de aygua que vingué juntament ab grandíssima ayguaafort, que durà més de dos hores, cosa de admirar.

Y fonch la batuda de aygua divendres, a 10 de dit.²⁵⁵⁷

||441v

JUNY

2.475.

ÓRDENS GENERALS LO SEÑOR ARCHEBISBE

Disapte, lo primer de juny y témpores de la Santísima Trinitat, lo il·lustrisim y reverendíssim señor archebisbe celebrà órdens generals en la capella Mayor de la Seu ab grandíssima magestat. Portava una mitra de tanta magestat y costosa y vistosa, ab grandíssims adornaments de pedres y or, que robava los ulls als miradors. *Dominus conservet.* Ordenan[t]-ne molts, perquè, segons dien, feren gran escorroll dels ordenants.

¶²⁵⁵⁵ Tot seguit hi ha una línia que emborriona l'entrada i la fa il·legible.

¶²⁵⁵⁶ Que en 1648 formaria part de la primera Junta de Sanidad per a combratre la pesta.

¶²⁵⁵⁷ Tot seguit, uns 7 cm en blanc, fins acabar el 441r.

2.476.

ÓRDENS MENORS EN SENT CHRISTÒFOL

Diumenge, a 2 de juny 1624, dia de la Santíssima Trinitat, donà ordens de corona y graus lo reverendíssim señor don Thomàs del Spinosa, bisbe de Marruecos, en lo monastir de Sent Christòfol.

2.477.

CRIDA: LA NEU A TRES DINERS

Dimats, a 4 de juny 1624, al matí féu crida la ciutat de València que la neu no's pogués vendre sinó a tres diners la lliura, açò és, de molt poch, per ser en benefici del poble.

2.478.

NETECHAR LOS CARRERS DE VALÈNCIA

Dimecres, a 5 de dit, la ciutat de València lliurà a mestre Leonart que fes netejar los carrers de la processó del Corpus. Y li donà cent vint lliures, que fonch lo menys preu que's trobà, a veure de corredor. Y cert que estaven ben nets los carrers.

2.479.

PROCESSÓ DEL CORPUS

Dijous, a 6 de juny, dia del Corpus, ixqué la processó de la Seu a les huyt hores de la nit y un quart. Y ans de les deu hores de la nit se acabà. Estava la església de Sent Martí en gran manera adornada de llums, que jamay se à vist tal. Era obrer del santíssim Sacrament N. Marro, mercader.

Anaven en la processó, com era lo costum, ab los nou jurats y lo señor archebisbe, y lo señor virrey entre·ls dos primers jurats. Y lo señor virrey y lo governador no y anaven. Y lo bal·le, don Bernat Carroç, anava enmig dels dos darrers jurats, y lo governador, don Juan de Castellví sols acompañà la mitat de la processó, perquè estava de puagre.²⁵⁵⁸

Donaren als capellans de Sent Martí, als que portaven capes: 4 sous, y los de sobrepelliz: 2 sous, y als de la pelejana, capa de brocat: 5 sous.²⁵⁵⁹

¶ ²⁵⁵⁸ Poagre, malaltia de la gota, als peus.

¶ ²⁵⁵⁹ El text del darrer paràgraf figura al marge esquerre.

2.480.

Divendres, a 7 de juny 1624, feren en Sent Martí la processó del santíssim Sacrament ab grandíssima solemnitat. ¶^{442r}

2.481.

PRIVILEGIATS LOS MONASTIRS Y CASES DE PORTACELI

Dimats, a 10 de juny 1624, de vesprada feren crida real de que los frares de la Portaceli tenien salvaguarda real, axí en los monastirs com en les cases de aquells, com en totes ses terres.

Cosa que donà ocasió haver-i molts lladres malfatans y bandolers, puix troben cases a hon se reculguen y defensen principalment. Estos religiosos estan situats en llocs asprers y ocasionats a fer molt mal, puix tenen ocasió de qui·ls regulgen²⁵⁶⁰ y amporen y defensen.

Y admirà que si lo qui per precedèntia en la terra fóra de govern, no admetera tal privilegi, tan perjudicial al bon govern de tal terra, tan ocasionada a tants mals com de ca[da] dia es fan, sens poder·los ell remediari y comportar, que·s fasen tals ennotaments, contraris a la quietut y pacificació de son regne y govern.

2.482.

PROCESSÓ DE LA ENCARNATIÓ

Dimecres, a 12 de juny 1624, a la vesprada anàrem a la processó de la Encarnatió. Y·ls frares no volgueren dexar pasar tres capes a la part esquerra de a hon ells anaven, sinó que totes les capes anasen a mà dreta. Y axí anàrem ab los frares del Carme ab esta orde, que ells anaren a la mà esquerra. Y tots los capellans, axí de Sent Martí com de y Senta Catalina, que eren convocats, a la mà dreta.

2.483.

PORTAREN DE ÇARAGOÇA, PRES, A VICENT ROSELL, LLAURADOR DE FOYOS

Dimats, a 25 de juny 1624, prop de les oracions portaren de Çaragoça, pres, a Vicent Rosell, llaurador de Foyos. Perquè dien que así, en dit lloch de Foyos, havia mort a Gregori Badia en casa de Vicent Juan, que ara, en lo dit any, lo havien nomenat notari. Y·l penjaren a 5 de juliol 1624.

¶²⁵⁶⁰ Recullen.

2.484.

MORT DEL DOCTOR AGUILAR

Divendres, a 28 de juny 1624, trobaren al matí, mort en son llit, al doctor Aguilar, metge.

Y disapte fonch soterrat en lo monastir de Predicadors per la parròchia de Sent Andreu, de hon aquell era. Que estava de casa al costat del quòndam don Anrich Alpont. ¶^{442v}

2.485.

CRIDA DE LA EXPULSIÓ DELS BOVIANS.²⁵⁶¹ Y ALTRA CRIDA REAL DE LOS DITS, A 3 DE DIT

Dilluns, lo primer dia del mes de juliol, any 1624, al matí se féu crida real que, dins 30 dies, los bovians buydasen del regne, so pena als hòmens de cent açots y deu anys de galeres y a les dones sots pena de cent açots y altres rigoroses penes.

Esta crida serà conforme en anys pasats se féu dels bovians.²⁵⁶² Y lo il·lustríssim y excel·lentíssim señor duch de Sogorb la embarrerà per lo que li paregué. Y no's posà en executió.

2.486.

SENTÈNTIA DE MORT A PANCRUDO Y A GASPAR ROCA

Y aquest dia donaren sentència de mort, per lo negoci de la taula del Diner de Paulo Julian, a Pancrudo,²⁵⁶³ notari, que fos penjat, y a Gaspar Roca, cavaller, que fos descapsat, perquè estaven ausents.

2.487.

CRIDA REAL DELS BOVIANS

Dimecres, a 3 de juliol 1624, altra crida de sa magestat excluint del tot als bovians.

2.488.

PENJAREN A ROSELL

Divendres, a 5 de juliol 1624, pencharen a Vicent Rosell, llaurador de Foyos, que'l varen traure de Çaragoça ab requistòries. Y'l portaren a València a 25 de juny, dit any, y li donaren grans torments. Y sempre negà que no havia mort, ni sabia cosa alguna de la mort que li aplicaven de N. Badia, que havien mort en dit lloch de Foyos, y li havien clos procés de ausència.

¶ ²⁵⁶¹ Bohemians o gitanos. ¶ ²⁵⁶² Ítem. ¶ ²⁵⁶³ Possiblement deu referir-se a Francesc Pancrudo, notari. Ve-

geu V. GRAULLERA SANZ: «Francisco Pancrudo», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 364.

2.489.

DEL CANONGE TORRES²⁵⁶⁴

En estos dies, lo señor archebisbe féu posar en la presó, o en palàcio, reclús, al canonge Torres, persona benemèrita. Per ço que diuhen que havia dit, estant ajustats los estaments, que suplicasen a sa magestad que mudasen de perlat y estaria la terra asosegada. Y no faltà qui lo y relatà al señor archebisbe y per ço lo encarcerà.

En après, ab mandato del señor nuncio, fonch excarcerat y manant al señor president que si res pretenia contra dit canonge que u digués davant dit señor nuncio. Açò és lo que y à. Y axí fonch excarcerat. ¶^{443r}

JULIOL

2.490.

CRIDA QUE S'ACCAPTE PER A MOSÉN SIMÓ

Divendres, a 19 de juliol 1624, a la vesprada féu crida la ciutat de com sa magestad donava cascun any, de ajuda de costa, a don Vicent Pardo de la Casta, agent en Roma per la beatificació y canonizació del reverent mosén Geroni Simó, sis-centes lliures. Y que també sa magestad donava llicència per a que poguesen acceptar per los regnes de València, Aragó y Catalunya, *ac etiam* Castella; per a que acceptasen per a la beatificació y canonizació de aquell.

2.491.

MORT DEL RECTOR DE RUÇAFA, MOSÉN PELEGRÍ

Dilluns, a 22 de juliol 1624, a les set hores de la nit morí en Ruçafa mosén Pere Pelegrí, vicari que fonch de dit lloch moltíssims anys y beneficiat en la Seu, de edat de cent y dotse anys. *Requiescat in pace.*

2.492.

ORDE EN LO MESURAR LOS CARAGOLS Y PESAR-LOS. Y DURÀ POCH, FINS A L'ENDEMÀ

Divendres, a 26 de juliol 1624, en lo mercat de València féu lo mostaçaf una cosa nova, inaudita, ni ussada, ni de memòria de hòmens recordada. Que anà dit señor als venedors de caragols, perquè tenien unes escudelles ab les quals mesuraven aquells, tan chiques y tan desmorrades y desorellades y tan anihil·lades, que era llàstima veure-les.

¶²⁵⁶⁴ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

Y axí que les féu trencar totes aquelles y manà que los caragols los mesurasen ab escudella de partera, y'n pagasen dos diners per cascuna, o que'ls venesen a lliures, a quatre diners per cascuna lliura, com ab tot efecte se pesaren.

2.493.

ACAPTAREN PER AL PARE SIMÓ

Dilluns, a 29 de juliol 1624, a migjorn anà un senyor jurat y un canonge de la Seu, dit don Francisco López de Mendoza, per la parròchia de Sent Pere y de Sent Thomàs, acaptant per a la beatificació y canonisació del pare Simó. ¶^{443v}

2.494.

Dimats, a 30 de juliol 1624, lo comissari real de Sa Magestad, don Francisco de Puejo —jutge nomenat per lo virrey de orde de sa magestad, per certa pretensió que la ciutat portava contra'ls doctors en medicina, Romà²⁵⁶⁵ y Villena, contra'ls jurats de València, per aver-los llevat les càtedres de Medicina— confirmà la provisió dels jurats, y'ls llevà les càtedres als dos. Y la donaren al doctor Tudela la de Romà y la del doctor Villena al doctor Pons, que ans los jurats les havien donades.

Y és certíssim que si no y haguera tants doctors en la terra no y cabera la gent en ella, que's desdichat lo que cau en ses mans, que pochs ne escapen que a pures sangries no'l degollen; que si no és sangrar, exaroporar y purgar no saben altre. Y ells yamay, per a ells, o ussen.

AGOST

2.495.

MORT DE DON CÉSAR TALLADA, COMANADOR DE MONTESA²⁵⁶⁶

Diumenge, a 4 de agost 1624, a les onse hores del matí morí don César Tallada, comanador del Temple. Y dilluns, a les dos hores de la nit, lo portaren a soterrar a Xàtiva en la sua sepultura, ab tres capellans de Sent Steve y tres freyls²⁵⁶⁷ de la comanda de sent Jordi. *Requiescat in pace.*

¶ ²⁵⁶⁵ Miquel Jerònim Romà, natural de València, doctor en Medicina i catedràtic de Galé. Entre les seues obres hi ha: *Apologia qua probat, Squamam Aeris securissimum esse medicamentum...* (València, 1620); *Antipologetis nuper emisis Vosculis Satisfactoria Reclamatio...* (Barce-

lona, 1620) i la *Recastigatio Reclamationis Petri Joannis...* (Girona, 1632). Vegeu V. XIMENO: «Miguel Gerónimo Romá», en *Escritores del Reyno...*, *op. cit.*, tom 1, p. 296. ¶ ²⁵⁶⁶ Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma. ¶ ²⁵⁶⁷ Frares.

2.496.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS

Dimats, a 20 de agost 1624, y dimecres a 21 de dit, y hagué bous en la plaça de Predicadors. Y dien que eren castellans.

Y com havia casi un mes que estaven en lo regne, de mansos²⁵⁶⁸ se'n moriren alguns, y los que restaven los havia provat la terra.

Y lo virrey, ab la virreyna, estigueren lo primer dia en sòlio de magestat, y'l segon sols lo virrey. Y est segon dia foren prou bons los bous. ¶^{44r}

2.497.

Dilluns,²⁵⁶⁹ a 26 de agost 1624, fiu procura a fray Christòfol Sanchis, de Predicadors, ad cites, y ratificant en poder de Juan Perona, notari,

2.498.

DEL SEÑOR VIREY ALS BALLS

Dimats, a 28 de agost 1624, dia de sent Agostí, en Benimaclet y hagué balls. Y assistí lo señor virrey seyt en lo banch de dita plaça, y al costat lo señor regent, y al costat del regent lo señor don Lluís Carroç, pagador de la Costa.

2.499.

EXORCISAR CERT GÈNERO DE PEXOS DE LA MAR

Dijous, a 29 de agost 1624, a les sis hores de la vesprada lo señor don Martin de Funes, vicari general de la present diòcesi, anà a la hermita de les barraques del Grau. Y de hallí, vestit ab camiçó y capa morada, ab dos assistents diaches, vestits del mateix color, y lo rector de Sent Thomàs darrer de aquell, ab capa morada y ab alguns capellans de la matexa parròchia, y alguns altres cantant ab cant de orgue, exiren de dita hermita revestits ab sobrepelliços, arribaren a la vora de la mar, a hon estava parat un altar, ben adornat, sobre dos grans barques, y hallí feren ses deprecacions y exorcisaren, lo dit señor vicari general, dos o tres maneres de pexos, que segons dien los peixcadors destrüen les exàrcies y andanons.

Y ans de açò, ha vista de tots, veren pasar, dos llegües dins de la mar, dos vexells, la hu de moros, que havia cativat a l'altre y se'l ne portava a vel·les esteses, que causava gran avalot als miradors. Tant que alguns del Grau volien fletar vexells per llevar-los la presa. Y com eren casi les oracions yo me'n torní, però davan-se gran presa a fer-o.

¶ ²⁵⁶⁸ Al text: «manses». ¶ ²⁵⁶⁹ Al marge esquerre, reixat d'atenció.

Y açò de l'exorcisar no se ha vist en València de memòria de hòmens.

Al venir de la hermita a la mar, cantaren los psalms de completes, ¶^{44v} *Cum invocarem* etcètera, fins arribar a l'empostat *eo* entaulat. Y hallí digueren primer una oració y après los exorcismes, que part de aquells dien que·ls trobaren en lo cerimonial valencià, lo antich, y part de altres que van en un llibre modern de exorcismes.

Y al tornar cantaren *Te Deum laudamus* fins a la hermita. Açò és en summa.

Fa advertir que en tots los dies caniculars, y dies enans, no plogué, que era cosa de admiratió.²⁵⁷⁰

SETEMBRE

2.500.

DESASTRE DE UN MANYÀ

Dijous, a 5 de setembre 1624, entre nou y deu hores del matí, mestre Juan, manyà al carrer dels Manyans, no·s sab *quo spiritus ductus*, ell mateix se'n muntà al més alt de sa casa y·s tancà en una cambra. Y hallí llevàs los saragüells de drap y restà ab los de llens, y ab unes tisores que tenia sa muller de fer ventalls, tallà's lo sachí y·ls companyons, y en terra llansà la tel·la del sachí.

Y en tot alcançà lo combregar, pernoliar y féu testament com si tal cosa no fóra passat per ell. Déu nos guarde lo enteniment.

Y a l'endemà, a la matexa hora, morí. ¶^{445r}

2.501.

FESTA MANADA LO DIA DE LA EXALTATIÓ DE LA CREU

Diumenge, a 8 de setembre 1624, dia de la Nativitat de Nostra Señora, se publicà un mandat del reverendíssim señor archebisbe, expedit a 3 de dit, que manava la festa de la Exaltatió de la Santa Creu, que és a 14 de setembre, com los dies de diumenges y festes de guardar, per la processó general que·s fa en lo dit dia en honrra del sant Càlcer. Y no diu més: si sols és en València o fora d'ella. Y esta és la primera vegada que se·s manada.

2.502.

BOUS A LA PLAÇA DE LES BARQUES

Dilluns y dimats, a 9 y 10 de setembre, y hagué corro de bous solts en lo carrer de les Barques, ab barreres que tancaren los carrers.

¶²⁵⁷⁰ Tot seguit, 4 cm en blanc.

2.503.

PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM CÀLCER. SEGONA PROCESSÓ

Disapte, a 14 de setembre 1624, dia de la Exaltatió de la santa Creu, los canonges y capellans de la Seu, a soles ab los monastirs, feren la processó del santíssim Càlcer de Christo, nostre redemptor, axí e segons lo any pasat feren y ab los officis.

Y cert que tenien que murmurar la gent, que anava per assistent lo canonge Torres, y anaven darrer don Melchior Figuerola,²⁵⁷¹ nebot del canonge Honorat Figuerola, y a la mà dreta lo governador, don Lluís Ferrer,²⁵⁷² y a la esquerra don Ramon Sans, lloctinent del bal·le.

2.504.

JURAMENT DEL GOVERNADOR²⁵⁷³

Dijous, a 19 de setembre 1624, a les quatre hores de la vesprada jurà per lloctinent de governador, y per son pare, don Basilio Castellví,²⁵⁷⁴ fill de don Juan Castellví, altre dels governadors de València. Vingueren los señors jurats, ab gran magestad, a casa de son pare, que estava davant la porta major de Sent Martí. Y hallí aguardava, ab grandíssim acompanyament de cavallers. Anaren per Senta Tecla a Sent Thomàs, al palau del señor archebisbe, a la plaça de la Seu. Y anava entre los ^{445v} dos jurats en cap, y arribaren a les segons grades de l'altar. Y hallí N. Andreu, notari de la Sala, li llixqué lo que ell se sap, perquè llix de tal manera que ell se entenien. Y après dit jurat pujà a l'altar major —estant Rafel, del Consell, síndich de València, a la mà dreta de l'altar—²⁵⁷⁵ y posà les mans sobre lo cànon y les besà.

Y tornaren-se a peu tots ab lo acompanyament. Y arribaren a la Cort de la Governació, que estava entoldada, y va's seure al costat esquerre. Estava micer Polo,²⁵⁷⁶ assessor del Criminal²⁵⁷⁷ del governador, y a la dreta micer Martí,²⁵⁷⁸ lo altre assessor del Civil.²⁵⁷⁹

Y hallí lo scrivà va publicar no sé què provisió, que ells se la saben.

Y entraren en la Casa de la Ciutat y [des de] hallí lo pasecharen per València fins tornar-lo a sa casa.

¶²⁵⁷¹ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Melchor Figuerola», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 136. ¶²⁵⁷² Vegeu la nota 538. ¶²⁵⁷³ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶²⁵⁷⁴ Don Basilio Castellví Ponce de León va ser cavaller de l'hàbit de Nostra Senyora de Calatrava i gentilhom de boca de Sa Magestat, segons les dades que figuren al *Llibre de Antiquitats...*, op. cit., entrada 254, p. 293. ¶²⁵⁷⁵ Des de «... estant...» fins a «... mà dreta de l'altar...», escrit al marge esquerre. ¶²⁵⁷⁶ Vegeu la nota 1379, sobre misser Polo. ¶²⁵⁷⁷ De la jurisdicció criminal. ¶²⁵⁷⁸ Pere Marc Martí (1561-1627), va ser doctor en Dret, assessor del justícia criminal, del Consell de Sa Magestat i assessor civil del gover-

nador. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Pedro Marco Martí», en *Juristas valencianos...*, pp. 82, 103, 239 i 264. Potser aquest Pere Marc Martí fóra fill de mossén Joan Josep Martí (Oriola, entre 1570-1572-València, 1604) doctor en cascun Dret per l'Estudi de València, membre del Consell de València i examinador de l'Estudi. El qual formà part de l'Academia de los Nocturnos amb el pseudònim de «Atrevimiento», i autor de la *Segunda parte del Guzmán de Alfarache* (València, 1602), dedicada a Gaspar Mercader. Vegeu *Actas de la Academia...*, op. cit., volum 1, p. 24. ¶²⁵⁷⁹ Des de «... y a la dreta...» fins a «... assessor del Civil», escrit al marge esquerre.

Fa advertir que a l'acompanyament, los primers anaven tres, és a saber, a la mà dreta don Lluís Ferrer, governador de Valencia, y a la mà esquerra anava don Juan Castellví, pare del dit don Basilio, jurant, y enmig lo lloctinent del bal·le, don Ramon Sans.

Anava lo jurant vestit de negre, ab una cadena y balona y ab una medalla, [i] ab moltes plomes en lo sombrero. Açò és, etcètera. Y a l'agenollar-se no y havia coxí ni altre adrés.

2.505.

ÓRDENS PARTICULARS EN SENT CHRISTÒFOL. ROBO A LA MADRINA
ÚSOLA PALLASA

Disapte, a 21 de setembre 1624, dia de sent Matheu, celebrà ordens particulars en lo monastir de Sent Christòfol lo reverendíssim señor don Thomàs del Spinosa, bisbe de Marruecos. Y a la nit enans entraren quatre hòmens, a migant, en casa de la madrina na Pallasa y li llevaren sinc o sis-centes lliures y la maltractaren.

Y après, en son llit, la offegaren, a 25 de giner 1626. (*Vide infra*, foli 478)

2.506.

RINYA DEL COMTE DE CARLET Y DON CHRYSANTI SORELL

Dit dia de disapte, a les onse hores del matí lo comte de Carlet, don Jacinto Castellví, reny[í] ab don Chrysantí Boyl y de Sorell en lo mercat. Y'l nafrà al dit Sorell, que era ya nomenat per capità de una companya. ¶^{446r}

2.507.

HOME VESTIT COM A DONA

Dijous, a 26 de setembre 1624, entre sis y set hores del matí trobaren un home vestit ab son mantell, com a dona, ab béns, armat, y un punyal. Y dien que era un beneficiat en la Seu que's dia mosén Jover.

2.508.

BEATIFICAT DON FRANCISCO DE BORJA

Dilluns, a 30 de setembre 1624, a les oracions de les Ànimes repicà la Seu solemnement per al beatificació de l'il·lustre don Francisco de Borja, de la companya de Jesús, duch de Gandia.

2.509.

MORT DEL DUC DE OSUNA

Vingué nova de Madrid que lo gran duch de Ossuna era mort. *Requiscat in pace.*²⁵⁸⁰

OCTUBRE

2.510.

ARCHEBISBE DE PÈRSIA

Dijous, a 3 de octubre 1624, a la vesprada anà al convent de Predicadors lo reverendíssim señor archebisbe de Pèrsia, de la Orde de Predicadors.

Y diumenge a 6, dia de nostra Señora del Roser, anà en la processó a la mà esquerra de l'il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe de València, don fray Isidoro Aliaga.

2.511.

CRIDA DELS SASTRES Y PELLERS

Dimats, a 8 de octubre 1624, a la vesprada feren crida Real entre los sastres y pellers y, entre altres coses, que·ls²⁵⁸¹ pellers de vell tinguen deu dies, penjada en la perja, la roba que compraran. Y que també qualsevol casolà que voldrà la roba que·s lliurarà en lo Encant a qualsevol peller, lo casolà la prenga sens contradicció del peller a qui·s lliurarà o vendrà. Y també que·l peller que farà roba de nou no la fasa de vell, ni lo de vell fasa de nou, y altres capítols que·n dita crida Real y havia. ¶^{446v}

2.512.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS

Dimecres, a 9 de octubre 1624, dia de sent Dionís, feren la acostumada processó en València a sent Jordi, y no y anaven vint ballesters. Y anava lo señor canonge Pellicer, ab capa, ab lo magíster de cerimònies al costat.

¶²⁵⁸⁰ Tot seguit, dos centímetres en blanc.

¶²⁵⁸¹ Abans, ratllat: «que·s».

2.513.

IMPOSISIÓ. B²⁵⁸²

Dijous, a 10 de octubre 1624, a la vesprada començaren a contar la imposició en la Sala. Cosa molt nova y no²⁵⁸³ ussada, que tostemps arribaven y pasaven dos mesos après de cayguda. Y servia de racional lo jurat en cap dels ciutadans, dit Salafranca, àlies Turmes de Ovella.

2.514.

A.

Dimecres, a 9 de octubre 1624, al matí envià lo señor official y vicari general, don Martin de Funes, un mandato de l'il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València, als cleros de les parròchies, per a que accomanassen los felís sucés de la armada de sa magestat del señor rey don Felip²⁵⁸⁴ fia, per a recobrar lo port *eo* ciutat del Brasil,²⁵⁸⁵ que·ls enemichs lo havien pres, que era de gran importàntia per a la carrera de les Índies.

Déu la prospere y guarde, y que done gràtia y llum al señor rey, per a que veja y remedie la gran necessitat que patix la corona de València²⁵⁸⁶ de Aragó, y ses esglésies, per la baxa que féu dels censals y valer als qui li estan entorn y no a les esglésies, òrfens, viudes y pobres.

2.515.

PROCESSÓ PER LA ARMADA

Disapte, a 19 de octubre 1624, dia de sent Lluís Bertran, a la vesprada se féu processó general de pregàries per la armada que anava a favor del Brasil. Féu-se a Predicadors y anaven quatre jurats y lo virey y lo governador, don Lluís Ferrer, y lo reverendíssim señor archebisbe. Y feta la stació se restà lo señor archebisbe y se'n tornaren los jurats, ab lo virey y governador. Y a l'entrar per la Seu li·s²⁵⁸⁷ donaren encés un siri de lliura, blanch, y a cada jurat una acha excessa. ||^{447r}

¶ ²⁵⁸² Com hem vist en altres casos del dietari de Porcar, quan una entrada du la «b» –com el que ens ocupa– o «B» i en la següent la «A», vol dir que la «A», cronològicament, va davant de la «b» o «B».

¶ ²⁵⁸³ A l'interlineat: «no». ¶ ²⁵⁸⁴ Felip IV. ¶ ²⁵⁸⁵ Es tracta de la reconquesta de la ciutat brasilera de Ba-

hia, de la qual el pintor i frare dominic Juan Bautista Maino (Pastrana, 1578-Madrid, 1641) en féu un quadre com a recordatori de la gesta, que es conserva al Museu del Prado de Madrid i es titula *Reconquista de Bahía*. ¶ ²⁵⁸⁶ A l'interlineat: «de València».

¶ ²⁵⁸⁷ A l'interlineat: «li·s».

2.516.

COLTELLADA A MI. SENTÈNCIA DE DIT CAS

Dimats, a 23 de octubre 1624, entre nou y deu hores, ans migjorn, mosén Gonsalo Rodrigues em pegà una coltellada en la mà dreta²⁵⁸⁸ en lo carrer de Barreters. Y après disapte, a 23 de nohembre 1624, li donaren sentència que estigués un mes més de presó del que havia estat,²⁵⁸⁹ un any desterrat de l'Archebisbat y un any desterrat de València, y pagàs los gastos.

NOHEMBRE

2.517.

MORT DE BAYARRI

Dimecres, a 6 de nohembre 1624, en la nit morí Geroni Bayarri, ciutadà, persona de gran govern y juhí.

Y divendres, a 8 de dit, lo soterraren en lo monastir del Carme, en la sepultura²⁵⁹⁰ d'ell pròpia, en lo altar de sent Mauro, al costat de la rexa de la capella de nostra Senyora.

2.518.

GICHS DE SENT VICENT

Y dit dia de dimecres se mudaren los gichs de la casa de Sent Vicent Ferrer de davant de Sent Agostí al col·legi de l'Emperador, dit dels Morets, per mercé feta per lo señor rey Felip 4.

2.519.

BORDONS EN SENT MARTÍ

Diumenge, a 10 de nohembre 1624, vespra del gloriós sent Martí, portaren dos bordons nous que havie[n]-s'i fet per a dita església. Y serviren les primeres vespres y matines, y desferen altres dos antichs y vells que y havia. Y·ls altres dos los feren a 4 de giner 1625.

2.520.

MARQUÈS DE TÀVARA,²⁵⁹¹ VIREY DE SICÍLIA

Dilluns, a 11 de nohembre 1624, vingué nova de Madrid que lo marquès de Tàvara, vi-
rey que fonch de València, era provehýt per virey de Sicília.

¶ ²⁵⁸⁸ A la línia, ratllat: «esquerre»; a l'interlineat: «dreta».

sa muller, dita dels Siffcís fres, segurament dels Cifres.

¶ ²⁵⁸⁹ A l'interlineat: «estat». ¶ ²⁵⁹⁰ Ratllat: «del pare de

¶ ²⁵⁹¹ Vege la nota 1915 sobre aquest noble castellà.

2.521.

MORT DE DON ÀLVARO VICH²⁵⁹²

Dijous,²⁵⁹³ a 14 de noembre 1624, al matí morí don Àlvaro Vich, de l'hàbit de Montesa. Y'l portaren a soterrar al monastir de Sent Geroni de la Murta, de la Orde de Sent Geroni, monastir y casa dels Vichs.

Portaren-lo divendres a 15, molt matí, ab 8 capellans de Sent Martí y quatre frey-les de l'hàbit de Montesa. No era casat sinó fadrí, morí en la casa dita de l'embaxador Vich. ¶^{447v}

2.522.

PROCESSÓ DE AYGUA

Dimecres, a 20 de nohembre 1624, feren processó general de aygua a Sant Salvador.

Dijous, a 21 de dit, feren processó a dita església de totes les parròchies quatre capellans, ab sombreros y gayates.

Divendres, a 22, processó de aygua. Disapte, a 23, processó de aygua.

2.523.

MORT DE DON FRANCISCO DE FENOLLET²⁵⁹⁴

Disapte, a 23 de nohembre 1624, al matí soterraren en lo monastir de Jerusalem a don Francisco Fenollet, pare de don Juan Cabanelles, òlim Fenollet, señor de Alginet y Benisanó. Aquest señor, en son testament, nomenà per son fill bastart a Vicent March, notari de València, que estava al fosar de Benimaclet. Y trobà's en lo aposiento a hon estaven los demás fills llegítims del dit don Francisco, y rebia los pésames com los demás, y'ls y donaven com als demás.

Acontegué que, lo dia enans, que era divendres, a 22 de dit, em rebé una àpoca que fermí yo a Berthomeu Castro, torner, que'm responia la pensió del meu benifet. Açò és, ettcètera.

2.524.

Dilluns continuaren les processons de l'aygua fins a sinch, en dita església de Sant Salvador.

Y après, a divendres a 29 de nohembre,²⁵⁹⁵ anaren a Senta Tecla.

Dilluns, a 2 del mes de dehembre, anaren a Predicadors, [i] dimats sent Mauro.

Dimecres, a 4 de dehembre, anaren a Sent Martí.

Dijous, 5,²⁵⁹⁶ a Sent Christófol.

¶ ²⁵⁹² Pertanyia a la noble família dels Vich, estava casat amb Blanca Castellví i va ser coautor del *Dietario valenciano* amb el seu germà Dídac. ¶ ²⁵⁹³ Abans, ratllat:

«Dimecres». ¶ ²⁵⁹⁴ Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma. ¶ ²⁵⁹⁵ A l'interlineat: «divendres a 29 de novembre». ¶ ²⁵⁹⁶ A l'interlineat: «5».

Divendres, a 6 de dehembre 1624, processó a Sent Thomàs.
Disapte, a 7 de dehembre 1624, processó de aygua a Sent Francés.
Dilluns, a 9 de dit, a Senta Catalina martre.
Dimats, a 10, a Sent Christòfol.
Dimecres, a 11, a Senta Catalina martre.
Dijous, a 12, a Magdalenes.
Divendres, a 13, a Sent Andreu y al Col·legi, stació y miserere. Cantaren los de la Seu angèlicament. ¶^{448r}

DEHEMBRE

2.525.

ACTE DE LA SANCTA INQUISITIÓ A SENT LLORENS, EN LA PLAÇA

Diumenge, lo primer de dehembre 1624, al matí, en la plaça de Sent Llorens, a les partets de la sancta casa de la Inquisitió, ab gran cadafal, tingueren acte de la fe. Varen traure tretse penitents, quatre fitilleres, un cremat, per bestial, y altres, açots. (*Vide* altres, *supra* foli 284, p. 2)

2.526.

MORT DE DON JUAN VIL·LARRASA²⁵⁹⁷

Dilluns, a 2 de dehembre 1624, soterraren en Sent Francés a don Juan Vil·larrasa, señor de Albalat y Segart, que morí en la sua casa, en la plaça de Vil·larrasa. *Requiescat in pace*.

2.527.

BOYRA

Dimats a 10, al matí féu grandíssima boyra.

2.528.

MORÍ LA VIUDA NA PERTUSA

Divendres, a 13 de dehembre 1624, al matí soterraren en la Seu, en la capella dels Pertuses, a la viuda na Pertusa, de la plaça de Vil·larrasa. Y no convocaren a Sent Martí, sobre haver-se criat tota sa vida en la parròchia.

¶²⁵⁹⁷ Al marge esquerre, davall del títol, senyal de prova de ploma.

2.529.

PROCESSÓ A SENTA LÚCIA

Dit dia de divendres, dia de senta Lúcia, feren la processó acostumada de dita santa en la sua capella.

2.530.

PROCESSÓ DELS BORCHES²⁵⁹⁸

Disapte, a 14 de dit, feren la antiga processó dels Borches²⁵⁹⁹ de la Puríssima Concepció a Sent Domingo. Predicà frare Monsoriu altísim sermó de la Puríssima Concepció.

2.531.

SENT MARTÍ LO PUNT²⁶⁰⁰

Dit dia de divendres, a 13 de dehembre 1624, al matí en Sent Martí posaren en lo chor —lo racional— que avent dinat comensarien vespres en punt de les dos hores. Perquè y havia matines acabades vespres y havien de anar a la processó de senta Lúcia, com és ya costum en altres casos ha fer-o. Perquè y à ordinació en dit clero que, de ordinari, se comence a les dos y un quart. Y no obstant esta costum, donaren lo punt als que vingueren a les dos y un quart, y açò ho féu mosén Pau Pellicer, que era lo apuntador. ¶^{448v}

2.532.

PROCESSÓ DE AYGUA

Dilluns, a 16 de dehembre 1624, processó de aygua a Senta Anna.

Dimats, a 17, processó a Sent Nicolau.

Dimecres, a 18, a la Casa Professa dels Teatinos.

Dijous, a 19, al monastir²⁶⁰¹ de Sent Gregori.

Divendres, a 20 de dehembre 1624, processó per aygua a Sent Steve.

Disapte, a 21, témpores, no y hagué ordens ni assuns.

2.533.

PLOURE

Dijous, a 26 de dit, a les deu hores de la nit començà a ploure y féu grans llams y trons, y ploqué fins a migjorn del dia següent.

¶²⁵⁹⁸ Al marge dret, davall del títol, estel d'atenció. ¶²⁵⁹⁹ Abans, ratllat: «Borges».

¶²⁶⁰⁰ Al marge esquerre, estel d'atenció. ¶²⁶⁰¹ Abans, ratllat: «Puritat».

2.534.

MORT DE DON PEDRO D'ÍXER²⁶⁰²

Divendres, a 27 de dit, morí don Pedro d'Íxer, señor de la Alcúdia y Xaló y altres llocs. Soterraren-lo en lo monastir de Predicadors vestit ab lo hàbit de sent Francés, disapte a 28, entre onse y dotse hores de migjorn. Anava los capellans de Sent Thomàs ab la creu, y ls de Senta Catalina y de Sent Steve —de hon era parrochià—, la confraria de Sent Jaume y la Seu. Anaven engramallats don Lluís Ferrer, governador, y lo fill del comte de la Fèr[i]a, que era fill de la germana del dit difunct. Acompanyava'l la noblea de València vestit[s] ab capuços. *Requiescat in pace.*²⁶⁰³ ¶^{449r}

ANY DEL JUBILEU SANT DE ROMA

ANY 1625²⁶⁰⁴

GINER

Letra dominical E, Aureo número 11.²⁶⁰⁵ Cendra, a 12 de febrer. Pascua, a 30 de març. Ascensió, a 11 de maig. Penthecostes, a 21 de maig. Corpus a 29 de maig. Advent, a 30 de nohembre.

2.535.

PLOURE

Dimecres, lo primer de giner 1625, dia de Cap d'Any, a les sinch hores de la vesprada ploqué grandíssima batuda de aygua, y ab pedra,²⁶⁰⁶ de les bones que se han fet en València. Encara que de matí ploqué un poch.

2.536.

MORT DEL DOCTOR EN MEDICINA SALAT

Dijous, a 2 de giner 1625, al matí soterraren en Sent Francés al doctor Jaume Salat,²⁶⁰⁷ que estava de casa a la plaça del Palau.

Y²⁶⁰⁸ determinaren, en la *1a mensis*, que's fes octava de sent Antoni com a patró. Y après no's guardà.

¶²⁶⁰² Al marge esquerre, davall del títol, senyal de prova de ploma. ¶²⁶⁰³ A partir d'ací, uns 5 cm en blanc fins al final. ¶²⁶⁰⁴ Tots els anys múltiples de 25 són jubilar a Roma. ¶²⁶⁰⁵ Vegeu la nota 2442. ¶²⁶⁰⁶ Al

marge esquerre, com a incís: «y ab pedra». ¶²⁶⁰⁷ Vegeu la nota 2399, sobre Jaume Garcia Salat. ¶²⁶⁰⁸ Part del text que arriba fins al final de l'entrada 2.536; i al marge dret, dalt del text, un reixat d'atenció.

2.537.

BARATO DE CASTAÑYES

En aquestos primers dies de l'any anaven lo almut de les castanyes a quatre diners; però eren tals quals que al principi. Ans de Nadal no les volien dar a dos sous y huyt.

2.538.

TE DEUM LAUDAMUS PER LA AYGUA

Diumenge, a 5 de giner 1625, cantaren en la Seu de València *Te Deum laudamus* per lo que havia plogut. *Gratias dominus Deo nostro ac puritati virginis Marie.*

2.539.

ALTRES DOS BORDONS A SENT MARTÍ

Disapte, a 4 de giner 1625, en la vesprada portaren los altres dos bordons de argent a Sent Martí. Y ara són quatre nous, essent Pere Torres, sucrer, fabriquer.

2.540.

MORT DEL GERMÀ DE L'EMPERADOR Y ONCLE DEL NOSTRE REY

Estos dies vingué nova de Madrid que lo germà de l'emperador de Romans, que estava en Madrid, era mort, y era germà de la mare del nostre rey Phelip 4, y oncle d'ell. ¶^{449v}

2.541.

VASSOS²⁶⁰⁹

Dimecres, a 8 de giner 1625, a la vesprada portàrem lo santíssim Sacrament a Senta Tecla, per rahó que's buydaven dos boques dels vasos de les Ànimes y dels Àngels. Y²⁶¹⁰ aconegué que la priora de dit monastir no volgué que'ls plats de la església acaptasen. Cosa que ninguna de les altres voltes se ha fet, ans bé esta volta han fet y tramat ab lo official que anasen hallí en esta ocasió —lo que no convé de ninguna manera y anem, per ço que estam apartats de tota parròchia—, si no que anasem a la Sanch, que no y à aquí dar enfado, ni tenir-lo. Y tornaren-se'n disapte, a 11 de dit, accabat lo nocturn, a la vesprada.

¶²⁶⁰⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶²⁶¹⁰ Des de «...y aconegué..» fins a «...lo nocturn a la vesprada», incís escrit després de l'entrada 2.542.

2.542.

CRIDA A LA FESTA DEL NINYO PERDIDO AL COL·LEGI DELS MORETS

Dit dia, féu crida la ciutat de València com lo diumenge següent, que seria a 12 de dit, farien festa del Ninyo Perdido. Que la farien al col·legi dit dels Morets, que ya no estaven davant de Sent Augustí los gichs dits de Sent Vicent, sinó allà, al dit col·legi.

2.543.

OBSÈQUIES AL BISBE DE TEROL, FRAY GERONI LANUSA

Divendres, a 10 de giner 1625, feren les obsèquies solemnes del bisbe de Terol, don Geroni Lanusa, frare de la orde de Predicadors, en lo monastir de Predicadors, ab gran y alt tumulto. Assistí lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, benemèrit perlat de València. Predicà fray Vicent Gómez,²⁶¹¹ de la matexa casa.

2.544.

PRECMÀTICA REAL CONTRA·LS DELINQÜENTS DELS REGNES²⁶¹²

Dit dia de divendres, a 10 de giner 1625, a la vesprada se publicà una precmàtica Real ab la qual llevava²⁶¹³ tots lo privilegis y furs dels regnes, que no valguesen a ningun delinqüent, sinó que·ls poguesen pendre com si haguesen delinquit en lo regne y altres coses contengudes en dita precmàtica. ¶^{450r}

2.545.

TORNADA A SENT MARTÍ

Disapte, a 11 de giner 1625, acabat lo nocturn en Senta Tecla se'n tornà lo clero de Sent Martí a la sua església.

Costà buydar, les tres boques de vasos, trenta lliures al foser, que·s dia Monçó, y fermà àpoca en poder de Francés Barrera, notari, dit dia, mes y any.

Y après li'n donaren dos més, perquè en tant li estava al dit foser. Y pagà lo clero dita quantitat per mans de mosén Pons, thesorier.

¶²⁶¹¹ Vegeu la nota 12, sobre fra Vicent Gómez.

¶²⁶¹² Al marge esquerre, dalt del títol, estel d'atenció.

¶²⁶¹³ Al text: «llevada».

2.546.

DICENSIÓ ENTRE PEIXCADORS Y·LS DE RUSAFA

Diumenge, a 12 de giner 1625, a les tres hores de la vesprada se mogué gran motí entre-
ls peixcadors y·ls del lloch de Ruçafa, sobre certes pretensions. Y hagué grans dicensions
y coltellades, y molts nafrats.

2.547.

CRIDA SOBRE LO DIT

Dimats, a 14 de dit, la Real Audiència féu crida general que·ls de Ruçafa y peixcadors,
tots, se presentasen dins dos dies, sots pena de processos de ausència, confiscacions de
béns y altres penes.

2.548.

MÀIXQUERA D'ESTUDIANTS

Dijous, a 16 de dit, los studiants feren una màixquera ridícula, com ells acostumen, dis-
paratada, que donaren que riure a tots ab tanta diversitat de invencions.

2.549.

CRIDA DE LA SANTA CREUADA

Divendres, a 17 de dit, feren crida que a l'endemà entraria la Santa Creuada.

2.550.

MATINES EN SENT MARTÍ, DE DOMINICA²⁶¹⁴

Disapte, a 18 de giner 1624, en Sent Martí aconegué que y havia una dobla de sent An-
toni, de caritat de setse sous, y tenia matines. Y digueren matines de la dominica per les
de sent Antoni, lo que jamay se à vist en Sent Martí tal feta.

Y determinaren, en la *1a mensis* del present mes, que's fes octava de sent Antoni.
Y après, en la càtedra de sent Pere no'n feren commemoració. Són coses de Sent Martí,
fer novetats. ¶^{450v}

¶ ²⁶¹⁴ Al marge esquerre, reixat d'atenció.

2.551.

PROCESSÓ DE LA SANTA CREUADA Y NOTÀ LO QUE EN ELLA HAVIA, PER SER LO ANY DE SANT JUBILEU

Diumenge, a 19 de giner 1625, a la vesprada se féu processó general de la santa Creuada. Anà per la Seu, per haver-i fanchs. Portava la creu don Leonardo de Borja, commisari de aquella. Y en aquesta bul·la, per ser lo Jubileu de l'any sant de Roma, y havia, en lo fi del transumpt de paper, scrit lo que's segueix: «*Y todos los demás días del año se ganan indulgencias, por averlas en Roma. Don Diego de Guzmán,*²⁶¹⁵ *patriarcha de las Indias.*»

2.552.

CRIDA DELS PASAMANERS

Dimats, a 21 de giner 1625, féu la Real Audiència crida en favor dels pasamaners, sobre certs gèneros de botons que's feyen, que eren de pasamaners, y aquells ya no'ls feyen.

2.553.

SEPELIO DE JAUME SOLER, DE XÀTIVA

Dijous, a 30 de giner 1625, dia de sent Valero, a la vesprada feren processó del gloriós martre sent Vicent. Y aquest, al molt matí, portaren onse capellans de Sent Martí a soterrar a Xàtiva a Jaume Soler, natural de de Xàtiva y [que] era vengut a habitar a València. Y'l soterraren en lo sacrari de l'Altar Mayor del monastir de Predicadors. Era tanda de quatre dies y tornaren disapte, lo primer de febrer. Primer mosén Steve y darrer mosén Pellicer.

2.554.

INVENCIÓ DE MÀIXQUERES

Divendres, a 31 de giner 1625, feren solemnísima inventió los estudiants y turba de poble, que no's podia creure ab tantes y tan diferents invencions de tota manera d'estats y trases de robes.

Portaven quatre andadors, ab robes vermelles en los sombreros, entravesats cuernos, y a cavall, ab sos bastos, cuernos. Anaven cridant: «¡Confreres y confrereses de la nostra confraria del Studi General, del gloriós sent Lluch, advocat dels cabrons!» Y abaxaven lo cap y tocaven ab uns senserros. Cert que no's pot creure tan gran invenció de màixquera, ettsètera. ¶^{451r}

¶²⁶¹⁵ Es refereix a Diego de Guzmán y Haro, patriarca de les Índies Occidentals –n'hi havia també de les Índies Orientals, però pertanyia a Portugal–,

arquebisbe de Sevilla (1625-1631). Vegeu J. H. ELLIOT: *El conde-duque...*, op. cit., pp. 120, 121 i 559.

FEBRER

2.555.

MORT DE DON SERAFÍ MIQUEL²⁶¹⁶

Divendres, a 7²⁶¹⁷ de febrer 1625, a la nit²⁶¹⁸ morí don Serafí Miquel, que abans era ciutadà. Y que per ocasió de que no entràs en càrrechs de la ciutat lo señor rey li donà títol de *don*. *Requiscat in pace*.

2.556.

VENGUDA DEL SEÑOR BISBE DE SOGORB²⁶¹⁹

Disapte, a 8 de febrer 1625, a les set hores de la nit vingué don Peris Genís Casanova, bisbe de Sogorb, a València, per acabar la residència que tenia de la Deputació de València. Y posà en lo carrer de Cavallers, en casa de don Pedro Peralta. Y anasen a 17 de juliol 1626 a Sogorb. És estat en València un any, sinc mesos, nou dies.

2.557.

EDICTE DELS COMISSARIS DE LA BULLA DE LA CREUADA

Diumenge, a 9 de dit, los señors comissaris de la Creuada publicaren un edicte de que totes les indulgències y jubileus estaven suspesos, llevats los que estaven en los de la bulla de la Creuada; per ço que era en lo any del Jubileu Sant, de l'any 1625.

2.558.

JOCH DE CANYES A LA BOSERIA

Dit dia de diumenge, a la vesprada y hagué gran joch de canyes en la Bolseria. Y caygué de la sella don Christòfol Fenollet y l'arrastrava lo cavall, per aver-se entresat o aficat en la sincha del cavall, y no's féu mal. Y maltractà a un home, que l'atropellaren.

2.559.

FESTES DE CARNESTOLTES²⁶²⁰

Fa advertir que estos tres dies de Carnestoltes no estigué lo santísim Sacrament patent ni en Sent Martí, que fonch cosa fort[a].

¶ ²⁶¹⁶ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ²⁶¹⁷ A la línia, ratllat: «Dijous a 6»; a l'interlineat: «Divendres a 7». ¶ ²⁶¹⁸ A la línia, ratllat: «migjorn»; a l'interli-

neat: «a la nit». ¶ ²⁶¹⁹ Al marge dret, dalt del títol, sanefa d'atenció. ¶ ²⁶²⁰ Al marge dret, dalt del títol, estel d'atenció.

2.560.

RECTOR NOU EN SENTA CATALINA MARTRE

Dilluns, a 10 de dit, al matí prengué per procurador possessió de la rectoria de Senta Catalina mosén Gregori Torrent, germà del rector pasat, *auctoritate apostolica*. ¶^{451v}

2.561.

CRIDA PER LO JUTGE DE RESIDÈNCIA DE LA DEPUTACIÓ

Divendres, a 14 de febrer 1625, a la vesprada féu fer crida lo reverendíssim señor don Pere Genís Casanova, bisbe de Sogorb, jutge de residència, nomenat per sa magestat a la Deputació de València, que qui pretengués alguna cosa contra ls deputats que u vinguesen a dir davant de sa señoria.

2.562.

Dilluns, a 17 de febrer 1625, yxqueren los señors deputats a la vissita.

2.563.

POSSESIÓ DEL CANONICAT DE STELLA

Disapte, a 22 de febrer 1625, prengué possessió del canonicat del canonge Stella lo rector de Senta Catalina, dit Francés Roch Torrent,²⁶²¹ auctoritat apostòlica, y ab jutge apostòlich y ab auxili de la Real Audiència, y ab gran contradicció del señor archebisbe.

2.564.

Diumenge, a 23, publicaren en la Seu lo cartell de la santa Inquisició.

2.565.

MATINES EN SENT MARTÍ, DE FERIA²⁶²²

Dilluns, a 24 de febrer 1625, dia de sent Mathia, havent-hi una dobla de sent Mathia per mosén Mathia d'ella, y havent-la de dir resada per al dimats següent, digueren les matines de la Feria ab les preces, per ser temps de Quaresma y ab commemoratió de sent Mathia. Cosa nunca vista en Sent Martí.

¶²⁶²¹ Al marge esquerre, com a incís, i també a l'interlineat: «Francés Roch Torrent».

¶²⁶²² Al marge esquerre, dalt del títol, estel d'atenció.

2.566.

MORT DEL MARQUÉS DE LARISA²⁶²³

Dimecres, a 26 de febrer 1625, a la vesprada morí lo marqués de Larisa prop de Sent Llorens. Fonch soterrat *eo* accomanat en una capella de les espalles de l'altar mayor de la Seu de València, perquè dien que dexava en Çaragoça.

2.567.

PEDRA DE LA BALLESTERIA

Dimecres, a 26 de febrer 1625. (*Vide infra* pàgina 2, foli 252,²⁶²⁴ Dimecres ettsétera) ¶^{452r}

Dimecres, a 26 de febrer 1625, se acabà la portalada de la Ballesteria y posaren una pedra ab lo lletrer següent:

«S. p. g. v.

Franciscus Artes de Vil·larrasa, primarius militum consul; Michael Hieronymus Istella, canonicus valentinus; pro doctore Gaspare Tàpia, canonicus et archidiaconus minor administer muzorum et vallium; Ludovicus Salafranca, civium consul primarius; Joannes Aliaga de Tallada,²⁶²⁵ miles consul; Jacobus Castelló Penya, valentie canonicus, administer fabrice nove; Honoratus Torant et Michael Tafalla consules; Gaspar Joannes Çapata, civis administrator; Dionisius Climent, civis ¶^{453r} rationum vrbis prefectus; Raphael Alcongell, civis tribunis plebis; hoch opus a fundamentis erexerunt vt milites valentini artiludia equestria exerceant, die 26 de february, anno 1625.»

Començà's a edificar la dita obra en lo any 1624.

MARÇ

2.568.

NOTABLE FET DE DON DIEGO MERCADER, DE HUMILITAT²⁶²⁶

Disapte, lo primer de mars 1625, ans de predicar, vingueren de casa de don Baltasar de Monpalau, señor de Gestalcamp, a que'l combregasen, perquè estava mal, indispost en lo llit. Y venint ab la carroça, perquè plovia y fia fanchs, y hallí es portàs lo santísim Sacrament. Arribant a la porta de la església, dins de la qual venia don Diego Mercader, señor del lloch de Gest,²⁶²⁷ comanador de l'hàbit de sent Jaume de la Espasa, y aguardant que entràs lo rector de Sent Martí, que portava la custòdia ab lo santísim Sacrament, ab quatre²⁶²⁸ capellans més que l'acompanyaven, perquè la carroça era gica, que no'n cabien més. Llavors, dit don Diego féu apar al cohero y dit señor se posà en la cadira

¶ ²⁶²³ Al marge esquerre, davall del títol, prova de plo-

ma. ¶ ²⁶²⁴ Dada equivocada: es refereix al 452v i al 453r.

¶ ²⁶²⁵ Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Juan Aliaga de Ta-

llada», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, p. 132. ¶ ²⁶²⁶ Al

marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ²⁶²⁷ Xest.

¶ ²⁶²⁸ A l'interlineat: «quatre».

de aquell, descobert lo cap —encara que plovia— ab sa capa, ab lo hàbit de sent Jaume; guià lo coche *eo* carroça fins casa de dit don Baltasar.

Y tornant a exir de la dita casa li digueren que's servís de no anar més avant, perquè havien de anar a combregar prop lo bañy de les Torres. Y diu don Diego Mercader: «*Que lo haría aunque fuesen por toda Valencia.*»

De manera que anaren prop lo bañy de les Torres guiant dit senyor les mules, descaperusat y plovent, fins tornar a la església; que cert edificà a tota València tal espectacular. Y la carroça ab les cortines alçades, que tots o vien. Y a l'exir de la casa de don Baltasar de Monpalau molts cavallers, que hallí es trobaren, prengueren moltes aches enceses en ses mans y acompanyaren lo santísim Sacrament descaperuçats, no obstant que plovia, fins arribar a la església. Açò és veritat, y'n fas memòria per a l'esdevenidor. ¶^{452v}

2.569.

CASATS DIONÍS Y VALERA

Diumenge, a 2 de mars 1625, a les tres hores de la vesprada desponsà²⁶²⁹ per paraules de present lo vicari de Sent Steve, mosén Steve, a Vicent Dionís, llaurador, fill de Dionís, llaurador del carrer dels Àzens, ab Valera, donzella criada de mosén Gaspar Barber, beneficiat en la Seu de València, habitant en lo carrer de la Xerea.

Trobaren-se Pedro Pau Lauro Aparisi, la tia del dit Dinoís, dita na Martínez, y la muller de l'oncle de dit desponsat, germà de son pare, y altres. Y açò fonch dins la església de Sent Steve.

2.570.

AÇOTS A UNA MOÇA, PER METSINES

Disapte, a 8 de mars 1625, açotaren una moça perquè havia donat metsines a la sua ama.

2.571.

ANATHEMA EN LA SEU, 2A²⁶³⁰

Diumenge, a 9 de mars 1625, y quart diumenge de Quaresma, publicaren los señors inquisidors, en la Seu de València, la anathema. ¶^{453r}

¶²⁶²⁹ Forma arcaica del verb «desposar-se».

¶²⁶³⁰ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

2.572.

CRIDA PER LA PROCESSÓ DE SENT GREGORI

Disapte, a 15 de març 1625, a la vesprada feren crida la ciutat que a l'endemà farien processó de sent Gregori, que son dia no la havien pogut fer per haver-i molts fanchs, que fonch dimecres, a 12 de dit.

2.573.

PROCESSÓ DE SENT GREGORI

Diumenge, a 16 de dit, feren la acostumada processó de sent Gregori. Y per estar lo carrer de Cotamallers embaraçat ab unes obres de unes cases, entraren per la porteria de la Mercé y rodaren mig claustro, y se'n yxqueren per la porta principal. Y anaren al carrer Nou, Argenteria, Tapiners, Brodadors y al campanar de la Seu.

2.574.

MÒNSTRUO, UN GAT

Dilluns, a 17 de març 1625, a les deu hores del matí viu en la plaça dels Alls, en casa un pastiser, juntament ab molts altres senyors, que un home portava un mònstruo d'esta manera: embolicat en un paper portava un gat, de llargària de un exeme,²⁶³¹ ya mort, que l'havia parit una gata de sa casa; és a saber, un cap com de onso²⁶³² y a les espal·les dos mans, dos peus y una coa, y lo mateix a la devantera. Y dia que l'havia parit viu la sua gata. ¶^{453v}

2.575.

MORT DE MOSÉN GASPÀR GALIP, VICARI DE L'HOSPITAL²⁶³³

Diumenge, a 23 de març 1625, al matí anaren dotse capellans de Sent Martí, sens creu ni capes, a l'Hospital General al soterrar de mosén Gaspar Galip, vicari de dit Hospital. Y soterrà's ab missa *De Conceptione*.

2.576.

DONA DE 106 AÑYS

Dimats, a 25 de març 1625, dia de la Encarnació, al matí combregàrem, de la parròchia de Sent Martí, en casa Noguera, velluter, al carrer del Torn de l'Hospital, davant la casa

¶²⁶³¹ Vegeu la nota 549, sobre eixem o exeme. ¶²⁶³² Ós o orso.

¶²⁶³³ Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma.

de Vicent Alcocer, a una dona, sogra de dit Noguera, que tenia cent-y-sis anys. Y tenia clar parlar, com si fóra de 30 anys. Y era mare de mosén Antoni Chevarne, beneficiat en Sent Martí.

2.577.

Dimecres sanct, a 26 de dit, vingué don Francisco²⁶³⁴ Castellví,²⁶³⁵ regent en lo Supremo de Aragó, y posà en sa casa, al forn de Sent Nicolau. Y estigué poch dies, que se'n anà a una comisió a Caudet, y la ciutat en forma de ciutat y la Generalitat en sa magestat, li donaren la benvenguda, cosa no usada. Y portà a sa filla, juntament ab lo gendre, fill de don Juan Castellví, lloctinent en lo offici de governador, encara que son gendre vingué poch dies enans.

2.578.

PLOGUÉ PEDRA

Dijous, a 27 de mars 1625, dijous sanct, a les quatre de la vesprada es mogué gran tempestat de trons y ayre y aygua gran batuda.²⁶³⁶ Y plogué pedra com a siurons, que destorbà prou les processons dels Disciplinats, de la Soledad y la del Remey.

2.579.

ÓRDENS PARTICULARS

Disapte, a 29 de març 1625, en Sent Christòfol celebrà ordens paticulars don Thomàs del Spinosa. ¶^{454r}

ABRIL

2.580.

ENIGMA²⁶³⁷

Divendres, a 4 de abril 1625, aparegué una enigma en los cantons de València. A saber és: un castell, y damunt un lleó ab una espasa desembaynada, y al costat dret *eo* mà dreta les armes del Papa, y a la esquerra les de França, y al peu del castell, com a micha lluna, ab un turbant com ha de turch y ab quatre lletres, que volien dir: «*Quando más moros, más ganancia.*» Y lo virrey féu fer aprehensió de dit enigma.²⁶³⁸

¶²⁶³⁴ A partir d'ací el text de l'entrada figura al final del 453v i després de l'entrada 2.579. ¶²⁶³⁵ Francesc Castellví, doctor en Dret. Vegeu la nota 1327. ¶²⁶³⁶ Al

text del manuscrit: «batura». ¶²⁶³⁷ Vegeu la nota 437 sobre aquest tema dels pasquins. ¶²⁶³⁸ Després, ratllat: «y ab gran p».

2.581.

FESTES PER DON FRANCISCO DE BORJA BEATIFICAT

Disapte, a 5 de abril 1625, al matí féu crida solemne la ciutat de València de festes que's farien per la beatificació del señor don Francisco de Borja, y que's farien bous en lo mercat, y lluminàries a 27,²⁶³⁹ diumenge, dilluns y dimats, a la nit, y bous dimats y dimecres, a 29 y a 30.

2.582.

ALTRE ENIGMA

Diumenge, a 6 de abril 1625,²⁶⁴⁰ molt matí, ixqué en lo mercat altre enigma: que era un castell y al costat com dos peses de artilleria, y a la mà dreta les armes del Papa y a la esquerra les de França, y al cap del castell com un globo, no senser, y enmig de aquell una corona y una lletra que dia: «*Serrar se á.*» Y al peu del castell altra lletra que dia: «*Para más, si más huviera.*» Y a cascuna arma y havia una T. per lletra, y lo aguazil Escales, ab gran p[r]esa, prengué una escala [i] llevà lo enigma. ¶^{454v}

2.583.

ALTRE ENIGMA

Dilluns, a 7 de abril 1625, dia de sent Vicent Ferrer, al matí ixqué en lo mercat altre enigma en lo mateix lloch. Y era dos escales, la una contra la altra, y enmig un home ab una vara de aguazil, ab unes grans banyes al front y un lletrer que dia: «*Si me lo quitas, porque no te las quitas.*»

2.584.

ALTRE ENIGMA

Dijous, a 10 de dit, aparegué altre enigma pintades dos escales. Y dit aguazil ab les banyes als peus, ab un student que estava agenollat ab les mans plegades, com qui li²⁶⁴¹ de-mana perdó. Y lo aguazil ab la mà alta, ab una lletra que dia: «*Ego te absolvo.*»

2.585.

BANQUETS AL CHOR DEL FARISTOL DE SENT MARTÍ²⁶⁴²

Disapte, a 11 de dit, a les sinch hores de la vesprada portaren los banquetes per al davant del faristol del chor de Sent Martí, per als cabiscols.

¶ ²⁶³⁹ A l'interlineat: «a 27». ¶ ²⁶⁴⁰ A la línia quatre mots ratllats; a l'interlineat: «Diumenge, a 6 de abril 1625».

¶ ²⁶⁴¹ Al text: «le». ¶ ²⁶⁴² Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

2.586.

MISSA DE PREGÀRIES

Diumenge, a 13 de abril 1625, al matí anaren a la Seu totes les parròchies ab huyt capellans y la creu. Y acabada la missa conventual entonaren solemne altra missa *De Trinitate*. Y la dix lo canonge Torres, de pregàries, per lo bon succés de les guerres. Assistiren lo reverendíssim señor archebisbe, vestit ab roba de chor, dins lo chor, y·ls sis jurats, racional y síndich, y lo governador, don Lluís Ferrer.²⁶⁴³

Y acabada la missa feren processó per la Seu, ab dites creus y capellans, y cantant la lletania. Y donaren a cascun capellà de Sent Martí, [de] la bolsa del clero, un sou. Açò essétera. Y en la processó anava lo señor il·lustríssim archebisbe y·ls sis jurats, governador, síndich y racional. Y un domer de la Seu portava la ymatge de nostra Señora, ab diaques, que pintà sent Lluch.

2.587.

PROCESSÓ A L'HOSPITAL

Dit dia, processó general a l'Hospital General de la Primera Apparició. ¶^{455r}

2.588.

PROCESSÓ EN SENT MARTÍ Y MISSA

Dimats a 15 de abril 1625, al matí, en Sent Martí, acabad lo perpetual dix lo rector una missa cantada *De Trinitate*. Y acabada se féu processó per la església, cantant la lletania per les guerres de nostre rey Felip.

2.589.

PESAR LES LLAGOSTES

Divendres, a 18 de abril 1625, en la Peixcateria viu que pesaven les llagostes a real valencià. Y l'home que les comprà li·n pesaren sinch lliures a cada pesada y a real valencià la lliura. Y·m dix que moltes voltes les havia comprades a sou. Y lo y diguí a la peixcadora, na Viamor, viuda, y·m dix que era costum pesar-les, fet que m'admirà, de lo que may havia vist, ni oÿt dir.

¶²⁶⁴³ Vegeu la nota 538.

2.590.

TRES PENJATS PER SALTECHADORS

Dimats, a 22 de abril 1625, pencharen tres famosos saltechadors de camins, no obstant que y havia molts fanchs, y per haver fet cert motí en la Torre per exir-ne de aquella. Y los caps dien que·ls havien de portar a hon havien fet los robos, que era al coll de Balaguer. Y·ls tingueren fins a l'endemà en la forca.

2591.

PROCESSÓ DE SENT JORDI, NO·S FÉU

Dimecres,²⁶⁴⁴ a 23 de dit, dia de sent Jordi, no·s féu la processó accostumada, ni tampoch se féu en lo any 1626, que fonch dijous, a 23 de abril 1626. Féu-se lo primer de maig.

2.592.

PROVINCIAL A FRAY GERONI MOS,²⁶⁴⁵ DE VALÈNCIA, PRIOR

Dijous, a 24 de abril 1625, vingué nova de com los frares dominicos, en lo capítol general que tingueren en Çaragoça, disapte a 19 de dit, nomenaren provincial a fray Geroni Mos, prior que era del monastir de València. Tingué cent-y-dihuyt vots y frare Castro 24 y altre frare dos. ¶^{455v}

2.593.

MISSA EN LA COMPANYYA,²⁶⁴⁶ LO SEÑOR ARCHEBISBE

Diumenge, a 27 de abril 1625, al matí dix la missa solemne de la Companya lo il·lustríssim y reverendíssim señor don fray Isidoro Aliaga, archebisbe de València. Assistiren don Lleonardo Borja y lo canonge Torres, y la cantoria de la Seu, y predicà don Francisco López de Mendoça, y canonge. Y a la nit y hagué grans lluminàries per València, y dilluns y dimats en la nit. Dilluns a 28, feriat.

2.594.

BOUS EN LO MERCAT

Dimats, a 29, feriat y a la vesprada bous reals²⁶⁴⁷ en lo mercat.

¶ ²⁶⁴⁴ A la línia, ratllat: «Dijous»; a l'interlineat de davall, ratllat: «Divendres»; a l'interlineat de dalt: «Dimecres». ¶ ²⁶⁴⁵ Vegeu la nota 1621. ¶ ²⁶⁴⁶ Companyia de

Jesús, ben possiblement a la Casa Professa de la plaça de les Panses, actualment del Palleter. ¶ ²⁶⁴⁷ A la línia, ratllat: «generals»; a l'interlineat: «reals».

2.595.

Dimecres, a 30 de dit,²⁶⁴⁸ feriat y bous en lo mercat. Y lo virey los mirà de una finestra ab gelosies y los jurats los miraren del seu cadafals, ab modo de gelosies, y'ls deputats y la demés Generalitat. Y torecharen lo conte del Real y don Geroni de Corella, molt bé. Y don Ponce de León volgué llansejar un toro y errà lo colp, y pegà la llansa en terra, ettcètera.²⁶⁴⁹ ¶^{456r}

MAIG

2.596.

ANADA DEL REGENT, DON FRANCISCO CASTELLVÍ²⁶⁵⁰

Disapte, a 3 de maig 1625, a la vesprada se'n tornà a Madrid lo regent don Francisco Castellví,²⁶⁵¹ lo qual es trobà en les festes de València dels bous y lluminàries.

2.597.

Diumenge, a 4 de dit mes de maig 1625, se n'anà a Madrid lo gendre del dit regent y la filla, sa muller, al matí, y oÿren missa en Sent Martí. *Dominus dirigat*. Perquè dien que l'aguardava lo regent, son sogre, en Aldaya, y havien de dinar allí. Perquè don Miquel Falcó los aguardava hallí a dinar.

2.598.

CONFIRMACIÓ EN LA SEU²⁶⁵²

Diumenge a 18 de maig 1625, dia de Pascua de Pentecostés, confirmà en la Seu lo reverendíssim señor don Thomàs del Spinosa, bisbe de Marruecos, y'ls altres dos dies també.

2.599.

MORT DEL DUCH DE LERMA²⁶⁵³

Dilluns, a 19 de dit, morí lo cardenal duch de Lerma.

¶²⁶⁴⁸ Aquest dia, el marquès de Gaudalest i almirall d'Aragó fou rebut pel racional, jurats i síndic de la Ciutat a la Sala, per tal d'acomiar-se d'ells, ja que el marquès partia cap a Flandes. Vegeu en el *Llibre de Memòries...*, op. cit., p. 1096. ¶²⁶⁴⁹ Uns

5 cm en blanc, fins al final del foli 455v. ¶²⁶⁵⁰ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶²⁶⁵¹ Vegeu la nota 1327, sobre Francisc Castellví. ¶²⁶⁵² Al marge esquerre, reixat d'atenció. ¶²⁶⁵³ Vegeu les notes 483 i 2270.

2.600.

CRIDA SOBRE LOS PREUS DEL LLENS

Dimecres, a 21 de maig 1625, féu crida la Real Audiència que·ls botiguers de llens no puchasen de preu los llensos, sinó que·ls venesen com fins a huy y que no l'amagasen, sots certes penes.

2.601.

VENGUDA DE L'IL·LUSTRÍSSIM SEÑOR INQUISIDOR GENERAL Y CONFESOR DEL SEÑOR REY

Divendres, a 23 de maig 1625, a les onse hores de la nit vingué al palàcio archebisbal lo il·lustríssim señor²⁶⁵⁴ fray Luís Aliaga,²⁶⁵⁵ germà de l'il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe de València, persona de grans parts y qualitats, que renuncià ser confessor del rey y ser inquisidor major, y no volgué ser archebisbe de Toledo; pesa de tanta importància y qualitat, ser primat de les Espanyes. Y sols se acontentà de tenir algunes pensions per a pasar la vida. Nostre Señor, ettsètera.

Y dimecres, lo primer de octubre dit any, se'n tornà a Madrid. Y dien que provehÿt ab grandíssim càrrech. ¶^{456v}

2.602.

ÓRDENS GENERALS

Disapte, a 24 de maig 1625, témpores²⁶⁵⁶ de la santíssima Trinitat, féu celebrar órdens generals en lo capítol de la Seu lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe a don Thomàs del Spinosa, bisbe de Marruecos. Y hagué moltíssims ordenants.

2.603.

PESTE EN ALGER

Dit dia de disapte, a 24 de maig 1625, al matí la ciutat féu crida que·s guardasen de Alger, perquè y havia gran peste.

¶ ²⁶⁵⁴ A l'interlineat: «il·lustríssim señor». ¶ ²⁶⁵⁵ Dominic molt influent en la cort de Madrid de Felip III, perquè, com ja hem dit, era confessor del monarca, el qual intercedí perquè el nomenaren inquisidor general. Tanmateix, va ser cessat en els seus alts càrrecs amb

l'entronament de Felip IV. Era germà d'Isidoro Aliaga, arquebisbe de València. ¶ ²⁶⁵⁶ Temps de dejuni al començament de cadascuna de les quatre estacions de l'any, que abans es feia en tres dies de la mateixa setmana: dimecres, divendres i dissabte.

2.604.

FESTA EN PREDICADORS DE SENT VICENT FERRER, COSA DE VEURE. DIX LA MISSA LO CANONGE BELLMONT²⁶⁵⁷

Dilluns, a 26 de maig 1625, los menestrils feren festa en lo convent de Predicadors, com cascun any acostumen, de sent Vicent Ferrer. Y aconegué que en esta ocasió estava en València mestre Comes,²⁶⁵⁸ ajudant del mestre de capella del rey. Lo qual, en anys pasats era estat mestre de capella en lo col·legi del Corpus Christi de València y après fonch mestre de capella en la Seu de dita ciutat, y de hallí se n'anà a Madrid. Y ara, per sos negocis, era vengut a València.

Y en esta ocasió havia altre mestre de capella en dit Col·legi, de nació castellà, nomenat Gabriel *eo* Diego de Grado,²⁶⁵⁹ de gran habilitat, y mestre Garcia, de la Seu de València.

Y cascú de aquestos havia compost certs villancets o motets, y cascú de aquells, ab los cantors de la Seu, los cantaren una vegada de matí y altra volta a la vesprada. Era cosa del cel. Perquè com los cantors de la Seu eren persones tan destres, y·ls deputadets de la Seu estaven tan en son punt, cantaren com a àngels. Cosa que en València no se ha vist de memòria de hòmens, veure tres mestres tan àbils y ab cantors tan destres, y·ls motets differentes. Era de pasmar-se. *Laudet Christus.*

2.605.

MISSA DE COMES EN SENT CHRISTÒFOL

Dimats, a 27 de dit, en Sent Christòfol cantà una missa del santísim Sacrament mestre Comes ab los cantors de la Seu, ab molts motets, que era per a alabar a Déu veure y oyr tanta melodia. Y dien que dit mestre Comes la compongué.

Y assistí moltíssima gent a sis chors, y assistiren al dir y oyr dita missa mestre Garcia, lo mestre de la Seu, i Gabriel *eo* Diego de Grado, mestre del Col·legi. Y lo mestre de la Seu lo posà a la sua mà esquerra y lo del Col·legi tingué a la sua mà dreta, al dit Garcia. De manera que estaven seÿts en unes cadires devés la part de la sagrestia, junta-

¶ ²⁶⁵⁷ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶ ²⁶⁵⁸ Joan Baptista Comes (València, 1568-València, 1643). És un dels compositor més importants del segle XVII i fundador de l'escola Valenciana. Ordenat sacerdot, ocupà la càtedra de mestre de Capella de la Seu de Lleida i després la del col·legi del Corpus Christi de València. El 1619 va ser reclamat, per Reial Cèdula, a fi que es traslladara a la Cort, on fou mestre de la Capella Reial, càrrec que va exercir durant 10 anys, fins que tornà a la seua ciutat natal, on acabaria els seus dies com a mestre de Capella de la Seu. ¶ ²⁶⁵⁹ Diego Gabriel de Grado Guílez (Vallecas, 1593-València 1627) va exercir de mestre de capella a Sevilla, Jaén, Segovia i Plasencia i va ser contractat pel col·legi del Corpus Christi el 24-IV-1625. Se sap que va compondre 17 motets i de la resta només se'n coneixen dues obres: el salm *Beatus Vir*, per a vuit veus, i *Conceptuo tua/Presen-*

tatio tua, per a nou veus i tres cors. L'altre mestre és Vicent Garcia Velcaire, també conegut per 'mestre Vicent' (València, 1593-Toledo, 1650). Encara que segons Ruiz de Lihory seria nascut a Alcoi, on començaria a l'església Major. D'aquí passà a Oriola i després va substituir Joan Baptista Comes a la Seu el 1618. Més tard passaria al col·legi del Patriarca, a Conca i a Toledo, on va morir. Va escriure una *Alabanza de la música* i és autor d'una obra musical ben nombrosa. Vegeu J. RUÍZ DE LIHORY: *La música en València*, 1903, pp. 267 i 300; J. CLIMENT/J. PIEDRA: *Juan Bautista Comes y su tiempo*, 1977, pp. 82-83, 96-97 i 137 per a Diego de Grado i les pp. 75, 82-83, 93, 115-119, 144, 148 i 152 per a Vicent Garcia. Com també E. CASARES RODICIO: *Diccionario de la música valenciana*, 2006, pp. 432, 433 i 467. Pel que fa a la mort de Grado, vegeu *Dietario valenciano* dels Vich, entrada del 17-VIII-1627.

ment ab altres señors en ses cadires. Y lo primer contant de l'altar, a la part de l'evangeli, estava dit mestre Grado. Y acabada la dita missa li dix, dit mestre Garcia, al dit mestre Comes: «*Bien parece, señor maestro Comes, ser de reyes esta missa.*» Asò és etcètera.

2.606.

Dimecres, a 28 de dit, al matí determinà lo capítol de Sent Martí que anasen a donar la benveguda a l'il·lustríssim señor inquisidor. Y anàrem lo rector, lo doctor Crespo, mosén Steve y mosén Porcar, y'l trobàrem gitat, perquè dien que tenia mal de gota. Y hallí lo rector li donà la benveguda, ¶^{457v} y dit señor la rebé ab gran gust. Y après anàrem a besar les mans al señor il·lustríssim archebisbe, nòstron señor y pastor, y li besàrem les mans y se'n folgà molt. Y, despedint-nos, les y tornàrem a besar. Açò és etcètera.

2.607.

DIA DEL CORPUS TROBÀREM ALS SEÑORS JURATS Y ACOMPANYAREN LO COMBREGAR²⁶⁶⁰

Dijous, a 29 de maig 1625, dia del Corpus, al tornar lo santíssim Sacrament de uns combregars en Sent Martí, trobàrem als señors jurats que fien la volta als Matalafers y hallí apareen. Y'ns acompanyaren fins a la església y pucharen a cavall, a la porta del Cavall, y se'n anaren.

Y lo mateix aconegué en lo mes de juny 1623, a 15, dia del Corpus –*vide supra*, foli 316, p. 2–. Y en est any, 1625, era jurat en cap dels cavallers Chrysòstomo Siurana y dels ciutadans²⁶⁶¹ Pallarés. Y altra volta fonch lo mateix en lo any 1623, a 15 de juny, Corpus –*vide supra*, foli 316–. Y altra en lo any 1614, a 1 de juny, Corpus. (*Vide supra*, foli 199)

2.608.

RELIQUIARI DEL SANTÍSSIM SACRAMENT DE SENT MARTÍ

Dit dia de dijous, dia del Corpus, portaren a Sent Martí un famosíssim reliquiari per a la hòstia del santíssim Sacrament que féu fer Navarro de la Gasqua, que fonch obrer en lo any pasat, 1624. Y s'acabà per al present dia del Corpus, any 1625. Pesà 22 lliures, 4 onses y micha.

2.609.

PROCESSÓ DEL CORPUS²⁶⁶²

Dit dia de dijous se féu la processó accostumada del Corpus y ixqué a la Seu més tard que lo any pasat, que eren més de les huyt hores de la nit. Y al tornar, estant davant les finestres del vicari general, tocaren les ¶^{458r} nou hores y acabaren prop de les deu, cosa cansada.

¶²⁶⁶⁰ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶²⁶⁶¹ Espai en blanc. ¶²⁶⁶² Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

Anaven los señors virey y archebisbe, y a la una hora après migjorn, ans de la processó, los il·lustríssims señors inquisidor major y archebisbe anaren los dos a casa lo doctor micer Morlà,²⁶⁶³ de la Audiència, al cantó de Governació. Y hallí, de la finestra de la Sala, veren les festes de les Roques. Y, essent hora, lo señor archebisbe se n'anà a vestir a la Seu y lo il·lustríssim inquisidor restà hallí y veu la solemne processó.

2.610.

PROCESSÓ EN SENT MARTÍ, AB LA CUSTÒDIA NOVA. PESÀ 22 LLIURES, 4 ONSSES Y MIGA

Divendres a 30 de maig 1625, a la vesprada, en Sent Martí se féu la processó solemne de la confraria del Santíssim Sacrament. Y aquest dia s'estrenà la custòdia nova que havien fet de argent sobredaurat, y anaren totes les parròchies. Y era clavari Vil·la[ra]gut.

Y aconegué que al tornar, essent davant de l'hostal del Cànem, començà a ploure. Y donà's tanta presa que no y hagué concert, que tothom corria a més que de pas. La custòdia pesa, de argent, trenta tres marchs, quatre onses y miga, que són vint-y-dos lliures, quatre onses y miga.

2.611.

EPIGRAMA NOTABLE

Estos dies, per les guerres que y avia entre Gènova y Saboya, feren un epíteto al papa Urbano octavo, que en les sues armes posà tres abelles. Y diu lo epigrama: «*Bella dabunt francys / hispanis stipula figunt / stipula si figant / et vita et melle carebunt.*»²⁶⁶⁴ ¶^{458v}

2.612.

FRANCESOS

Disapte, a 31 de maig 1625, a la vesprada vingué un correu de Madrid²⁶⁶⁵ ab 23 hores. Y, en continent, lo virey ajuntà les sales. Y de repent anaren tots los jutges y ministres de justícia a casa dels francesos y feren scripció dels béns de la roba de les cases y aprehensió dels diners y moneda que trobaren. Y posaren guardes en dites cases.²⁶⁶⁶

¶²⁶⁶³ Vegeu la nota 1562, sobre Pere Agostí Morlà.

¶²⁶⁶⁴ La traducció literal del text ens dóna un sentit una mica confús: «Faran guerra als francesos i amb els hispanos establiran promeses, però si es fan promeses, també

mancaran d'una vida amable». Enigma que es torna a repetir a les entrades 2.836 i 3.217. ¶²⁶⁶⁵ A l'interlineat: «de Madrid». ¶²⁶⁶⁶ Tot seguit hi ha l'espai d'un centímetre i mig en blanc, entre les entrades 2.612 i 2.613.

2.613.

CIUTAT A L'IL·LUSTRÍSSIM INQUISIDOR, LA BENVENGUDA

Dit dia feren embaxada, de part de la ciutat, de la benvençuda del señor il·lustríssim confessor.²⁶⁶⁷ Y no y vingueren bé dos jurats, que foren Siurana y Vives, [vingueren] après.

2.614.

LO IL·LUSTRÍSSIM LA TORNA A DAR

Aprés, dimecres, a 4 de juny, lo il·lustríssim señor inquisidor los tornà la ben trobada. Y yxqueren-lo a rebre al cap de la Sala quatre jurats; Siurana y Vives no s'i trobaren.²⁶⁶⁸ ¶^{459r}

JUÑY

2.615.

Diumenge, lo primer de juny 1625, anava la lliura de la carn del moltó a sinch sous, quatre diners. Y aquest dia a la vesprada plogué, tronà y la ciutat donava la carn.

2.616.

FRANCISCO MARRADES

Dimats²⁶⁶⁹ a 3, una carta del rey per a don Francisco Marrades.

(*Vide infra*, foli 260)²⁶⁷⁰

*El Rey*²⁶⁷¹

Il·lustre marqués primo, mi lugarteniente y capitán general, don Francisco Marrades, conde de Buxis, gentilhombre de la Cámara del Emperador, mi tío, ha servido en Alemania. Y por esto, y estar sirviendo hallá con particular satisfacción, don Baltazar Marrades, su tío, obliga a que se tenga cuenta con su persona y que en las ocasiones vea la estimación que se haze de los méritos de ambos. Va a essa ciudad para dar asiento de las cosas de su casa.

De qué he querido avisaros, con encargaros mucho que en lo que se ofreciere le honrréis y ayudeis en quanto huviere lugar, que a más de devérselo, por los respetos referidos, holgaré yo mucho de lo que por él se hiziere.

Datum en Madrid, a 3 de junio 1625

Yo, el rey – Don Nicolás de Mensa, secretarius

Y aquest don Francisco tornà de Flandes —que havia tres o quatre anys estat hallà ab son oncle— diumenge a 22 de juny, vespra de la vespra de sent Juan, a michanit.

¶²⁶⁶⁷ Fra Luis Aliaga. ¶²⁶⁶⁸ A partir d'ací i fins al final del foli 458v, uns 6 cm en blanc. ¶²⁶⁶⁹ Al marge esquerre, reixat d'atenció. ¶²⁶⁷⁰ El foli 260, que anota

Porcar, correspon al 460 de la numeració del manuscrit, segurament feta posteriorment. ¶²⁶⁷¹ Tot el text de la carta figura al foli 460r.

2.617.

LO IL·LUSTRÍSSIM INQUISIDOR ANÀ A LA SALA Y AL CAPÍTOL

Diumenge, a 4 de juny 1625, al matí anà lo il·lustríssim señor don fray Luís Aliaga a tornar la ben trobada als jurats. Anava ab una carroça, acompanyat dels canonges Bellmont y don Federich Vil·larrasa. Apeà a la porta de la Sala y lo mayordom de l'il·lustríssim señor archebisbe li ayudà a sostenir perquè anava, mal de gota, ab sa muleta. Y'l posaren ab una cadira y'l pujaren fins al primer replanell de la Sala. Y yxqué de la cadira,²⁶⁷² que estaven quatre jurats aguardant a dit señor. Y hallí es feren grans cortesies. Y entrant per la Sala, a les cadires, també es feren grans cortesies. Estigueren parlant y despedís. Y'ls jurats lo acompanyaren fins al cap de la escala, com és costum.

Y lo rational, síndich y altres oficials de la Sala lo acompanyaren fins a la carroça, encara que fêu gran cortesia al racional, escusant que no l'acompanyàs. Però dit racional, com a persona intel·ligent, lo acompanyà. Açò és, ettcétera.

Y poch enans havia anat a visitar al capítol de la Seu, que l'estava aguardant a la primera porta del capítol, y's feren grans cortesies. Y, despedits de hallí, se n'anà a la Sala, com està dit. ^{459v}

2.618.

CRIDA SOBRE LO AVITUALLAMENT DE LES CARNS DE VALÈNCIA. VISITA DEL CONFESSOR

Dilluns a 9 de juny 1625, al matí los jurats feren crida de qui volgués arrendar lo avituallament²⁶⁷³ de les carns de València. Y que per a demà, a onse hores, anasen a la Llonja, que hallí es trobarien dits senyors.

Y aquest dia lo senyor virrey anà a visitar a l'il·lustríssim senyor confessor.²⁶⁷⁴

2.619.

DESPEDIDA DEL JUTGE DE RESSIDÈNCIA. ESTIGUÉ UN ANY, SET MESOS, QUINSE DIES

Dijous a 12 de juny 1625, al matí don Francisco de Pueyo, jutge de residència, que era vengut per coses de la Taula de València, se n'anà a despedir dels jurats y diputats per a anar-se'n a Madrid, que havia dies que era nomenat del Consell Supremo de Aragó. *Vadat in pace.*

Vingué a València²⁶⁷⁵ diumenge, a 28 de octubre 1623. Estigué en València un any, set mesos, quinse dies, ab gros salari per a ell y sos ministres. Y de hallí se n'anà al capítol de la Seu ha fer lo mateix. Y en son lloch està micer Tàrrega, auditor del Real Consell de València.

¶ ²⁶⁷² A partir d'ací hi ha al manuscrit, ratllat, el text següent:
«... y puchà poch a poch ab lo mayordom al segon replanell los escalons».
¶ ²⁶⁷³ A l'interlineat: «lo avituallament». ¶ ²⁶⁷⁴ El dominic Luis Aliaga.
¶ ²⁶⁷⁵ Dues vegades: «Vingué a València».

2.620.

PEIX DIT LO EMPERADOR

Divendres, a 13 de juny 1625, a les tres hores de la vesprada la muller de Torrent, tonyer del mercat, portà a Sant Salvador la mitat de un cap de peix dit lo emperador, que tenia una punta com de alabarda llarga, de llargària de tres pams poch més, *eo* com de una espasa ampla.

Lo qual peix, Rondoletto, en lo llibre que fa de *Piscibus*,²⁶⁷⁶ en lo llibre 8, en lo cap. 15, foli 251, de *xiphia*, tracta.

Y aquesta senhora lo portà, juntament ab la coa de aquell, y la féu clavar damunt la porta menor de Sant Salvador, perquè es dia que dita senhora fia novena a dit sant Salvador, perquè son marit estava en les Almadraves de Dénia, que les tenia arrendades, y que lo any pasat rompia les almadraves²⁶⁷⁷ y no sabien qui.

Y que nostre Señor fonch servit de trobar qui'l fia, y axí'l trobà y'l portà a València. Pesava dihuyt arrobes. *Vide Rodeletum supra allegatum de dicto pisce*. Y'ls costà de matar, ab unes fitores, tres dies.

2.621.

ANADA DEL JUTGE DE RESIDÈNCIA

Dilluns, a 16 de juny 1625, los jutges de la Real Audiència, al matí, a les onse hores, se despediren del jutge de residència, don Francisco de Puejo. Y a la vesprada se n'anà. Y dien que havia dexat per exe[cut]ors de les sues sentències al bisbe de Sogorb, que estava per jutge de residència de la Deputatió así, a València, y a micer Blasco,²⁶⁷⁸ auditor del Real Consell de dita ciutat.

2.622.

BALAGUER, VEDELL DEL STUDI

Dit dia, a migjorn, prengué possessió de vedell del Studi lo fill de Balaguer, que enans era son pare, y'l mataren. Y per la menor edad havien posat altre. ^{||460v}

2.623.

CRIDA SOBRE LOS BÉNS DELS Francesos

Disapte, a 21 de juny 1625, se féu crida real que tots aquells que tinguesen moneda y joyes, robes y altres coses de francesos, que dins tres dies o manifestasen a don Melchior Sisternes,²⁶⁷⁹ doctor del Real Consell, y que lo y porten a ell, sots grans penes.

¶ ²⁶⁷⁶ El títol sencer de l'obra és *Libri de piscibus marinis* (1554-1566), un tractat d'ictologia del naturalista llenguadocià Guillaume Rondelet (Montpeller, 1507-Réalmon, 1566). ¶ ²⁶⁷⁷ El dit peix. ¶ ²⁶⁷⁸ Possiblement

es tracta de Joan Jeroni Blasco i Yago (1569 -¿?), doctor en Dret. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Juan Jerónimo Blasco Yago», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 59, 93, 103, 111, 150 i 205. ¶ ²⁶⁷⁹ Vegeu la nota 1252.

2.624.

VINGUDA DE DON FRANCISCO MARRADES

Diumenge, a 22 de juny 1625, en la nit vingué don Francisco Marrades, comte de Buxis, a sa casa de València, que havia anys que era anat a Flandes ab son oncle don Jordi Marrades, a veure a son oncle, Baltazar Marrades, coronel de l'emperador. Lo qual don Francisco se n'anà a 12 de maig, any 1622, que fonch dijous.²⁶⁸⁰ Y hallà lo emperador lo féu comte de Buxis y gentilhome de la Cambra. (*Vide supra*, foli 285, p. 2)

2.625.

MEMORIA DE LOS INFANTES Y CAVALLOS QUE TIENE SU MAGESTAT EN CAMPO Y EN GALEONES. LA QUAL MEMORIA ESTOS DIAS LA TRUXERON A VALENCIA:

30 mil infantes, 5. mil cavallos

En Nápoles, el duque de Alba, treynta mil infantes y cinco mil cavallos.

26 mil infantes, 4. mil cavallos

Duque de Feria, veynteseys mil infantes y quatro mil cavallos.

14 mil infantes, 900. cavallos

Génova, catorse mil infantes y nuevecientos cavallos.

8 mil infantes

En la Bartolina,²⁶⁸¹ de guarnición, ocho mil infantes.

20 mil infantes, 4. mil cavallos

Monseñor (de) Felis de Borgoña, veynte mil infantes y quatro mil cavallos.²⁶⁸²

||^{461r} *12 mil infantes*

Don Carlos Coloma, doze mil infantes.

30 mil infantes, 6. mil cavallos

El marqués de Spínola, treynta mil infantes y seis mil cavallos.

24 mil infantes, 3. mil cavallos

Marrades coronel, veynte y quatro mil infantes y tres mil cavallos.

36 mil infantes, 10. mil cavallos

El emperador de Alemaña, a al raya de Francia, treynta seis mil infantes y diez mil cavallos.

3 mil infantes

La armada del Océano, en ocho galeones, tres mil infantes.

11 mil infantes

La armada del Brasil, en sesenta vaxelles de alto bordo, onse mil infantes.

6 mil infantes

Los de la India tienen, en veynte quatro galeones, seis mil infantes.

6 mil infantes

¶²⁶⁸⁰ Al marge esquerre, com a incís, «que fonch dijous».

¶²⁶⁸¹ La Valtellina. ¶²⁶⁸² Abans, ratllat: «infantes».

La armada del mar del Sur, en catorse galeones, seis mil infantes.

7 mil infantes

Las galeras de Nàpoles, Cicilia, Génova y Espanya, que son setenta ocho, con siete mil infantes.

Galeres 78, galeons 70

Más seis galeones del Almirantasgo de Flandes, esto es, sin los batallones y gente de los presidios galeras, son setenta ocho, y galeones setenta.

Vaxelles 60

Vaxelles de alto bordo son sesenta.

Infanteria 237 mil y 500

Son todos los infantes docientos trentasiete mil y quinientos.

De a cavall, 33 mil y 400

Son todos los de a cavallo trenta tres mil y quatrocientos. ¶^{461v}

2.626.

CRIDES SOBRE LO PAGAR LOS SENYORS DELS LLOCHS

Dilluns, a 30 de juny 1625, feren dos crides: la una que·ls senyors dels llochs, que estaven concertats ab sos crehedors, pagasen segons los concerts, y, l'altra, que·ls que no s'havien concertat dins quatre mesos se concertasen.

Memòria dels actes que han fet los señors inquisidors, des de lo año 1602

- Diumenge, a 30 de juny 1602. (foli 61)
- Diumenge, a 5 de setembre 1604, (foli 85) virey marqués de Villamisar.
- Diumenge, a 7 de giner 1607, (foli 112) virey marqués de Carasena.
- Diumenge, a 27 de juliol 1608. (foli 123)
- Diumenge, a 6 de dehembre 1609. (foli 131)
- Dijous, a 27 de octubre 1616. (foli 251)
- Diumenge, a 4 de juliol 1621, (foli 365)²⁶⁸³ virey marqués de Tàvara.
- Diumenge, a 1 de maig 1622. (foli 384)
- Diumenge, a 19 de març 1623. (foli 409)
- Diumenge, a 1 de dehembre 1624. (foli 448)
- Diumenge, a 16 de dehembre 1625, (foli 469) virey marqués de Povar.
- Diumenge, a 13 de agost 1628, (foli 241) virey marqués de los Vélez. ¶^{462r}

¶²⁶⁸³ Abans, ratllat: «364».

JULIOL

2.627.

PROCESSÓ DE SENT JORDI

Dimecres, a 2 de juliol 1625, dia de la Vissitació de senta Isabet, feren la processó ordinària de sent Jordi. Y la senyor virrei la veu en la casa a hon estava micer Guardiola,²⁶⁸⁴ davall unes gelosies, encara que alçades, on y habitava la viuda de dit micer, y també son gendre, don Carlos de Borja, capità que era de la guarda de dit virey.

Féu-se aquest dia, perquè los jurats pasats no la feren en son dia, que és a 23 de abril, per haver-i molts fanchs.

2.628.

ASSESOR DEL GOVERNADOR, GAMIR²⁶⁸⁵

Dilluns, a 7 de juliol 1625, jurà per assesor del governador, en lo Criminal, micer Gamir.²⁶⁸⁶ ¶^{462v}

AGOST

2.629.

TE DEUM LAUDAMUS PER LES VICTÒRIES CONTRA FRANCESOS

Diurnenge a 3 de agost 1625, al matí, acabat lo offici en la Seu, cantaren solemne *Te Deum laudamus* ab lo señor virrey y il·lustríssim archebisbe, jurats, governador y demés officials reals, y totes les parròchies. Y de Sent Martí anaren huyt capellans, per la victòria que s'ha tengut contra francès y inglesos.

2.630.

PROCESSÓ, NO DE LA ASSUMPCIÓ

Divendres, a 15 de agost 1625, dia de la Assumpció de Nostra Senyora, al matí plogué un poch y féu fanchs. Y a la vesprada no's féu la acostumada processó.

¶²⁶⁸⁴ Vegeu la nota 238, referent al doctor Joan Baptista Guardiola. ¶²⁶⁸⁵ Ben probablement es tracta de Miquel Joan Gamir (1577-1636), doctor en Dret i germà del capità d'Infanteria Lleonard Gamir. Vegeu

V. GRAULLERA SANZ: «Miguel Juan Gamir», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 22, 60, 82, 102, 111, 128 i 199. ¶²⁶⁸⁶ A partir d'ací hi ha uns 6 cm en blanc, fins al final del 462r.

2.631.

PROCESSÓ DE LA ASSUMPCIÓ DE NOSTRA SENYORA

Diumenge, a 17 de agost 1625, feren la accostumada processó de la santíssima Assumpció de Nostra Senyora. Y anaren sinch jurats y lo canonge Bellmont per ministre, ab un camís²⁶⁸⁷ exactíssimament enrrandat. Y tornant de fer-la, feren la de Sent Martí: la volta accostumada.

2.632.

GALEOTS

Divendres, a 22 de agost 1625, a la vesprada portaren ab quatre carros molts galeots a embarcar al Grau de València, que estaven les galeres aguardant en Dénia per al dit efecte. Y·ls embarcaren, y·ls portaren a Dénia ab barques. ¶^{463r}

2.633.

MORT DEL COMANADOR STEVE²⁶⁸⁸

Diumenge, a 24 de agost 1625, al matí soterraren en Sent Augustí al comandor Steve, de la Orde de Montesa, persona de respecte, que·l mestre don Pedro Pérez Galseran de Borja ne havia fet gran cas. Estava de casa als Cadirers. Anaren molts comanadors y frey-les de montesos en acompanyament.

2.634.

SOTERRAR A XÀTIVA

Dilluns, a 25 de agost 1625, a les tres hores de la matinada portaren a soterrar al fill mayor del senyor de Masalavés, al monastir de Sent Francés de Xàtiva, sinc capellans de Sent Martí.

2.635.

FRARE GÓMEZ,²⁶⁸⁹ PRIOR DE PREDICADORS

Divendres, a 29 de agost 1625, en avent dinat fonch elet en prior del monastir de Predicadors de València frare Gómez, en contraposició al doctíssim frare Maluenda,²⁶⁹⁰ que frare Maluenda tingué 27 vots y Gómez 30.

¶²⁶⁸⁷ Túnica blanca que cobreix el cos del sacerdot des del coll fins als peus, per dir missa. En cast.: «alba».

¶²⁶⁸⁸ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶²⁶⁸⁹ Vegeu la nota 12, sobre fra Vicent Gómez.

¶²⁶⁹⁰ Vegeu nota 1091, sobre fra Tomàs Maluenda.

2.636.

PROCESSÓ EN LO HOSPITAL

Diumenge, a 31 de agost 1625, feren en lo Hospital la processó de la Assumptió de Nostra Señora.

2.637.

CANICULARS

Tots los dies caniculars, que comensaren a 24 de juliol y acabaren a dos de setembre, féu grandíssim calor, que yamay se ha vist tal. Y sols plogué obra de quatre hores gran ruxada, en tots los caniculars. ¶^{463v}

SETEMBRE

2.638.

PESTE EN INGLATERRA

Dimats, a 2 de setembre 1625, a la vesprada feren crida en València avisant de que y havia peste en Inglaterra.

2.639.

DRAP PER AL GICH

Dijous, a 4 de setembre 1625, comprí de casa la viuda na Thomasa, botiguera de draps al costat del General,²⁶⁹¹ sich pams y mig de draps, [i] setse de les mo[n]tanyes, a rahó de onse reals castellans la alna. Costà'm a onse reals y no arribava a sis pams de amplària —puxà 31 lliures— 4 per a fer una ropilla y zaragüells al gich Marc Antoni, y fon ben menester, que cert faltava mig pam. Axí que eren menester sis pams. Y per a forrar la ropilla comprí dos pams y mig de tela de color rosa secca y faltà'n mig pam, que bé eren menester de tela tres pams complits.

2.640.

BOUS

Dimats, a 9 de setembre, y hagué corro de bous solts en lo carrer de les Barques. Y dimecres, a 10 de dit.

¶²⁶⁹¹ Generalitat.

2.641.

PENCHAT UN CRIAT DE UN FERRER DE OBRA GROSA

Divendres, a 12 de setembre 1625, pencharen a un fadrí català, criat de un mestre ferrer²⁶⁹² de fer obra grossa, que estava en lo camí de Morvedre. Perquè la muller de son amo lo induhí que se l'an portàs, cosa que admirà a tots, que essent ella la causa, y la movedora, no la pencharen, y al fadrí sí. ¶^{464r}

2.642.

PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM CÀLCER, LA 3

Diumenge, a 14 de setembre 1625, dia de la Exaltació de la Santíssima Vera Creu, los senyors canonges feren la acostumada processó del santíssim Càlcer, sols ab los monastirs y·ls capellans de la Seu y canonges, y no anaven officis.

Y adverteix que·ls senyors canonges havien impetrat un breu de sa santedad per a que anasen los capellans de les parròchies. Y·l sant papa los concedí que era content que anasen, però que·ls pagasen honesta porció. Y·ls rectors o sentiren y anaren a donar rahó al señor archebisbe. Y fonch parer que almenys los donasen convenient porció de 3 sous. Y com no volgueren dar-la no y anaren. Y també volien que·ns manasen, y·l papa no volia, sinó que·ns convocasen y no manasen.

2.643.

MICER LLEÓ, REGENT EN MADRID²⁶⁹³

Dilluns, a 15 de setembre 1625. (*Vide infra, pàgina sequenti*)²⁶⁹⁴

Dilluns, a 15 de setembre 1625, vingué nova de Madrid de com lo señor rey havia nomenat en regent de la Cort al doctor micer Geroni Lleó,²⁶⁹⁵ que era hallí advocat fiscal de la corona de Aragó.

2.644.

DESASTRE AL CORREU MAJOR

Dimecres, a 17 de setembre 1625, a les deu hores del matí aconegué que davant la ymatge de la Puríssima Concepció, que està en la paret dels Teatinos, que ve enfront de la Corretgeria, un licenciado, vestit ab hàbit talar, ordenat de²⁶⁹⁶ corona, nomenat Fran-

¶ ²⁶⁹² A l'interlineat: «ferrer». ¶ ²⁶⁹³ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ²⁶⁹⁴ A partir d'ací, el text de l'entrada és escrit al foli 464v. ¶ ²⁶⁹⁵ Francesc Jeroní Lleó o León (1565-?), doctor en Dret, era germà de Vicent Lleonart,

rector de Campanar i cosí de Tomàs Lleonart, jurista. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Francés Hieroni León», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 25, 28, 47, 103, 114, 222 i les notes 1638 i 1649. ¶ ²⁶⁹⁶ A la línia, ratllat: «de espist».

cisco de Dios, temeràriament invadí per les espalles, ab un bastó, a Hernando Balda,²⁶⁹⁷ correu mayor, y li pegà en lo cap y'l derrocà en terra ha dit senyor, que anava malalt i molt flach y ab puagre, y sens espasa. Que sempre, estant bo, la acostumava a portar.²⁶⁹⁸ Era persona de gran propòsit y terme. Y era estat jurat y justícia civil en anys pasats.

Estava dit correu major de casa en la placeta dita de la taverna de²⁶⁹⁹ Çaragoça, òlim de Nàtera.²⁷⁰⁰ ¶^{464v}

2.645.

MUSTAÇAF

Diumenge, a 28 de setembre 1625, vespra de sent Miquel, en la nit fonch nomenat per mustaçaf N. Yvars,²⁷⁰¹ ciutadà que servia per lloctinent de justícia criminal. Y com lo dia de sent Miquel assití en la Sala y hagué grans avalots entre'ls jurats en cap, [sobre] qui havia de portar la verga de justícia —eren jurats en cap dels cavallers, Chrysòstomo Siurana, y dels ciutadans N. Pallarés— y consultes ab lo virrey. Y a la fi la portà Pallarés.

2.646.

NORA DE DON PEDRO SCRIVÀ

Dit dia, portà a sa casa don Pedro Scrivà, alcayt de la Secca, a sa nora, filla de don Diego Mercader. *Dominus conservet eos et beatos faciat eos in terra.*

2.647.

MORT DE MICER MORLÀ²⁷⁰²

Dilluns, a 29 de dit morí micer Morlà,²⁷⁰³ doctor del Real Consell de València. Fon soterrat en Senta Catalina martre, a hon tenia sa sepultura. ¶^{465r}

¶²⁶⁹⁷ Va ser acadèmic de l'Academia de los Nocturnos a partir de la sessió 78, de data 2 de febrer de 1594; el seu pseudònim era «Cometa». Vegeu en *Actas de la Academia...*, *op. cit.*, pp. 15 i 57 i també V. GRAULLERA SANZ: «Fernando Balda», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, p. 93. ¶²⁶⁹⁸ Al manuscrit: «portat». ¶²⁶⁹⁹ A l'interlineat: «la taverna de». ¶²⁷⁰⁰ Errada del dieta-

rista, possiblement Bétera o Nàquera. ¶²⁷⁰¹ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1098, aquest dia va ser elegit mostassaf Joan Lluch Ivars, ciutadà, i com a lloctinent del mostassaf Bertomeu Adam. ¶²⁷⁰² Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma. ¶²⁷⁰³ Vegeu nota 1562, sobre Pere Agostí Morlà.

OCTUBRE

2.648.

TORNADA A MADRID LO SEÑOR CONFESOR

Dimecres, lo primer de octubre 1625, a les quatre hores de la vesprada se'n tornà, per orde de sa magestad, lo il·lustríssim señor fray Luís Aliaga, confessor de sa magestad, y òlim inquisidor general. Y dien que ab grandíssim càrrech y títol. Acompanyà'l moltíssima gent ab carroces. *Dominus dirigat.*

Y vingué divendres, a 23 de maig. (*Vide pàgina següent §*)

Y²⁷⁰⁴ vingué divendres, a 23 de maig, dit any 1625, y se'n tornà ab una carroça de gran magestat, acompanyat de l'il·lustríssim señor archebisbe, que anava a la trasera de la carroça. Y a la porta anava lo il·lustríssim señor confessor y a la altra porta anava frare Maluenda,²⁷⁰⁵ y a la part del colchero anava lo inquisidor Martínez, y après gent de a peu y ab cavalcadures, y carroces moltíssimes.

Y al que dien estava molt satisfet de la gent valenciana, però cert que amostrava en sa persona y tracte tenir grans parts. Estigué en València quatre mesos y huit dies, ab molt content y gust de tota la ciutat. Y que parexia pesar-los que se n'anàs, tant estaven satisfets de sa persona y bon tracte. Y quant pasechava per València, ab sa carroça, no's saciaven de veure'l, y ab molta alegria lo saludaven. Y dit señor corresponia axí mateix ab molta affabilitat y alegre cara.

2.649.

PÉSSAME DE LA MORT DEL SOGRE DEL VIRREY

Dit dia anaren los doctors del Real Consell, en avent dinat, al Real, a donar lo péssame al señor virrey de la mort de son sogre, lo marqués de Malpique. Y al matí anaren los jurats y governador y bal·le. Y dijous, en avent dinat, anaren los deputats.

2.650.

REMEMBRANÇA EN LA SEU, DEL MARQUÉS DE MALPIQUE

Dijous, a 2 de dit, tocà general a la remembrança del dit marqués. Y divendres posaren un cadafals enmig del pas del chor, a l'altar mayor, rodechat de aches. Y en lo cadafal una tumba ab un drap de brocat y alrededor molts canalobres de argent ab siris blanchs.

Y vingué lo virrey ab una carroça vestit ab capuz de dol, y altres carrozes ab cavallers vestits ab capusos de dol, y assistí en lo altar mayor ab son sitial de negre. Y'ls jurats ab los rollos de carmesí, governador [i] bal·le. Y dix la missa lo canonge Torres, ab molta cantòria y magestad. Y tocà la Seu solemnement les campanes de mort. *Requiescat in pace.*

¶²⁷⁰⁴ A partir d'ací, el text és escrit al foli 465v. ¶²⁷⁰⁵ Vegeu nota 1091, sobre fra Tomàs Maluenda.

2.651.

PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM ROSER

Diumenge, a 5 de octubre 1625, feren en Predicadors la festa de nostra Señora del Roser. Y a la vesprada solemne processó. Anava-y lo il·lustríssim señor archebisbe y lo provincial de Predicadors, fray Geroni Mos.²⁷⁰⁶

2.652.

REMEMBRANÇA EN LO COL·LEGI

Dilluns, a 6 de dit, feren en lo col·legi del Corpus Christi remembrança del marqués de Malpica. Assití lo senyor virey ab capuz de dol, ab altres cavallers, en son sital. Aviha-y, dels primers balcons fins al[s] segons, tres aches a cada part, y en cascuna les armes, y en lo altar mayor sis siris blanchs. ¶^{466r}

2.653.

MEMÒRIA DE LA IMPOSISIÓ²⁷⁰⁷

Dit dia de dilluns, a 6 de octubre 1625, començaren a contar la imposició que havia caygut lo darrer de giner, dit any. De manera que en devien tres terses los arrendadors, per certa pretensió que y havia frau per la ciutat en la sisa del vi. Cosa que de memòria de hòmens no se havia vist.

2.654.

DESARRESTAT LO JUSTÍCIA CRIMINAL

Dimecres, a 8 de octubre 1625, vespra de sent Dionís, pasechà per València lo justícia criminal, dit N. Lleó. Perquè havia dies que lo virrey lo féu arrestar en sa casa, per certa remissió que féu de un home sentenciat a galeres.²⁷⁰⁸ Cosa nova en València, que lo virrey se entremeta en la jurisdicció del justícia criminal.

Y axí que no y à virrey que no toque en la cresta de la ciutat, sols trenquen privilegis o furs.

2.655.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS

Dit dia feren crida que a l'endemà farien la processó de sent Dionís, la acostumada. Y's féu.

¶²⁷⁰⁶ Vegeu la nota 1621 sobre aquest prior i provincial dominic.

¶²⁷⁰⁷ Al marge dret, davall del títol, reixat d'atenció. ¶²⁷⁰⁸ Després, a la línia i ratllat: «alguns dies».

2.656.

GALEOTS

Dijous, a 16 de octubre 1625, a la vesprada portaren per València dos carros de galeots.

2.657.

MANDATO DEL PAPA SOBRE·LS CORONATS²⁷⁰⁹

Disapte, a 18 de dit, se publicà en la trona de Sent Martí un edicte del papa Urbano 8, expedit en Roma a 12 de juliol 1624 a instància del rey Phelip, sobre los que han de gozar la corona y de quina manera. ¶^{466v}

2.658.

MISSA DE NOGUERA

Y dit dia de disapte, a 18 de octubre 1625, dia de sent Lluch, mentres se dia la missa conventual cantada estigué en cos y sens capa, y en peus tota la missa, N. Noguera. Y a la sua mà dreita una parenta sua, en tercer grau, per haver-se cassat ab ella, precehint *dispensatio* del señor papa.

2.659.

PROCESSÓ DE SENT BERTRAN

Diumenge, a 19 de octubre 1625, dia de sent Lluís Bertran, feren la processó los frares de Predicadors acostumada. No y anava lo il·lustríssim señor archebisbe, y anaven darrer de tots los frares dos ecònoms del col·legi del señor don Juan de Ribera, y après dos llanternes, y après la ymatge de dit sant, ab ses andes, y après quatre dels señors jurats de València. Y no y anava ningun parent de dit sant, com se havia acostumat.

2.660.

LAURO A LA GUERRA. Y DIMECRES, 19 DE MAIG 1627, TORNÀ DE LA GUERRA (*Vide infra*, foli 516, p. 2)

Aquest dia se n'anava a servir al rey, soldad, Pedro Paulo Lauro Aparisi y Juan Baptiste Aparisi, germans, davall de la bandera del capità don Jaume Valenciano Mandiola. Déu los encamine.

¶²⁷⁰⁹ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

Y dimats, a 21 de dit, a la una hora de migjorn partiren a cavall, cascú ab sa mula, per a Dénia, que'ls aguardava son capità a Sent Vicent de la Roqueta. Y estigueren estes quatre banderes en València²⁷¹⁰ des del mes de agost, any pasat, fins al present dia que se'n partiren. Cosa nova per a València. Y estigueren aguardant les galeres, embarcats los soldats, fins a dimarts 18 de nohembre, perquè no'ls féu bon temps. ¶^{467r}

2.661.

FOCH EN LA CASA DE MICER MARGARIT

Diumenge, a 26 de octubre 1625, entre nou y deu hores de la nit se pegà foch en la pallisa de la viuda²⁷¹¹ de micer Margarit²⁷¹² y féu-li gran dañy. Y hagué gran contenció entre Valero Santgermà, justícia en lo Civil,²⁷¹³ y ab lo doctor del Real Consell Criminal, don Cosme Fenollet,²⁷¹⁴ sobre que dit justícia manà a una casa de les propínquies, a la del foch, que, si no obrien, los portasen a la presó als de la casa. Y don Cosme dix que estan[t] ell hallí, ell no podia manar tal. Lo justícia replicà dient que a ell tocava, que era justícia de la ciutat y a ell no.

De manera que, accabat lo incendi, lo justícia en donà rahó al virey. Y dien que'l reprengué, al dit don Cosme. Y no'n crech res. Perquè tan gran alcayt era lo hu, com lo altre ignorant, arrogant. Y axí és veritat.

2.662.

CRIDA DE L'ACTE DE LA SANTA INQUISISIÓ

Dilluns, a 27 de octubre 1625, a la vesprada feren fer crida los señors inquisidors de com tindrien acte públich de la fe diumenge, a 16 de nohembre, en la plaça de la Seu.

2.663.

DON FRANCISCO ROMANÍ LLANSOL, MORÍ²⁷¹⁵

Dimats, a 4 de octubre 1625, soterraren en Sent Juan de l'Hospital, en lo vas de l'Altar Mayor, a don Francisco Romaní Llansol, señor del lloch de Gilet. ¶^{467v}

¶²⁷¹⁰ Ratllat: «fins». ¶²⁷¹¹ Isabel Joan Pérez, tercera dona de misser Jaume Margarit. Vegeu en V. GRAU-LLERA SANZ: *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 238. ¶²⁷¹² Vegeu la seua nota 302. Aquest Margarit deu ser

un familiar de Jaume Margarit. ¶²⁷¹³ A partir d'ací, el text és escrit després de l'entrada 2.662. ¶²⁷¹⁴ Vegeu la nota 2408, sobre misser Cosme Fenollet. ¶²⁷¹⁵ Al marge esquerre, prova de ploma.

NOHEMBRE

2.664.

MORT DE MOSÉN POMEREDA

Dimecres, a 5 de nohembre 1625, a les sinch hores de la matinada anaren a cridar a sa casa, que estava en lo carrer del Jofrens, a un capellà de Senta Catalina martre que's dia mosén Pomareda, ab excuses de que lo vicari havia'l de menester per anar a una comunió.

Y'l desdichat yxqué de sa casa, que era ans del dia, ab la ama, que li fia llum ab un cresol. Y estant que entrava en la plaça de Senta Catalina,²⁷¹⁶ la ama li dix que en la plaça estaven dos hòmens arreboçats. Y ell dix: «Estiguen en bona hora, que yo no dech res.» Y li desapararen una escopetada, estant dit Pomareda davant casa Ximeno lo capucher. Y li pasà la una pilota a la mamella esquerra y l'altra se returà al cuyro de la carn, y la y varen traure.

Y perquè pretenien que hauria fet testament en Onda, de hon aquell era, y's presumia també haver-li vengut lo malañy de hallà, aguardaren a soterrar-lo a l'endemà, a les onse hores de migjorn, perquè havien enviat per la clàusula del testament, y no la portaren,²⁷¹⁷ de provisió del señor vicari general.

Fonch soterrat ab atahüt, en lo vas dels Capellans de Senta Catalina, per a en cas de traure'l lo coneguesen. Y dien que la ama cridava als lladres «Ajuda al rey!», quant li desapararen. *Requiescat in pace. Amén.*

Y al que's via, lo soterraren vestit com estava, ab ses calses y sabates, y ab les mans sens guants. ¶^{468r}

2.665.

CARBÓ EN LA RAMBLA

Dimecres, a 6 de nohembre 1625, a la vesprada lo marqués de Dénia féu pegar foch a un forn de carbó de pi de fum, que féu fer en la Rambla, prop la sua barraca, que havia més de quaranta-sinch anys que no n'havien fet.

2.666.

TEMPESTAT DE AYRES Y AYGUA Y LLAMS

Divendres, a 7 de dit, a la una hora de la matinada féu gran tempestat de ayres de llevant y ponent, llams, aygua y pedra. Y durà prop de una hora. Cosa espantosa de veure. Y lo mateix féu en la nit següent, encara que no durà tant.

¶²⁷¹⁶ A partir d'ací hi ha unes 7 línies ratllades, que cal substituir pel text que hi ha a mà dreta, el qual va des de: «la ama...» fins a «...lo capucher, y li pagà».

¶²⁷¹⁷ Ratllat: «fins».

2.667.

RESPONS AL PROVINCIAL DE SENT FRANCÉS²⁷¹⁸

Disapte, a 8 de dit, anà casi tot lo clero de Sent Martí a Sent Francés ha dir un respons al tùmulo del provincial,²⁷¹⁹ que era mort, dit frare Font. Que estava posat en un tùmulo alt, en[tre] lo pati dels Banchs y lo altar major. *Requiescat in pace*.

Y a 12 de abril 1603, anaren a dir altre a frare Moreno. (*Vide supra*, foli 67)

2.668.

FURT DE VALLÉS, DE MIL Y CENT REALS

Dimecres, a 12 de dit, a la vesprada feren crida que descubrisen un furt que havien fet a N. Vallés, del carrer de don Juan Vil·larrasa, de onse mília real castellà. ¶^{468v}

2.669.

ACTE DE LA INQUISISIÓ

(*Vide* altres foli 261, *supra*)

Diumenge, a 16 de nohembre 1625, y hagué tribunal públich de la Santa Inquisició en la plaça de la Seu. Assistiren tres señors inquisidors de València y lo il·lustríssim y reverendíssim señor archebisbe, fray Isidoro Aliaga. Y tots los quatre davall de un doser, ab ses cadires de repós. A saber és: lo primer estava seyt devés la capella de nostra Señora dels Desemparats, y era lo señor inquisidor Martínez; y al costat de aquell, a la sua mà dreta, lo inquisidor Roig; y a la mà dreta de Roig, lo il·lustríssim señor archebisbe; y a la mà dreta del señor archebisbe, lo señor inquisidor, don Pedro Herrera; y a la dreta del dit señor Herrera, lo canonge Belmont; y a la esquerra del señor inquisidor Martínez, estava lo canonge Pellicer; y a la esquerra de dit Pellicer, lo canonge de Sogorb, Fababuix. Y estos tres canonges ab cadires de respal·lé, més baxes que les quatre que estaven davall del doser y fora·l doser.

Y en la finestra de la casa del Archidiano, devés la trona a hon sermonen, estava posat un doser de brocat a hon assistia lo virrey. Y a la part de dita trona y havia una tribuneta, a hon assistia un señor inquisidor nomenat per a Mallorca. Y a la esquerra de aquell lo official Garcés, que regia la vicaria general per la ausència de don Martín de Funes, vicari general, que era anat a Çaragoça a la oposició de un canonicat.

Predicà lo provincial de Sent Domingo, dit fray Geroni Mos. Y al predicar estigué molt gran rato agenollat, per la gran consulta que y havia sobre a qui havia de saludar primer: al virrey *eo* als inquisidors.

¶²⁷¹⁸ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶²⁷¹⁹ A la línia, ratllat: «guarda»; a l'interlineat, «provincial».

Y²⁷²⁰ per lo debat que y havia, dien, perquè lo doser del virey exia molt afora de la finestra; altres dien per a qui havia de saludar primer. Tant que lo virrey manà al regent y jutges, que estaven en son cadafals acostumat, a la part de la obra nova de la Seu, que vinguesen a hon ell estava a dar son parer.

La salutació fonch als señors inquisidors. Ab gran humiliació dix: «*Bendita y exalsada sea la santa fe cathòlica.*» Y girà's al virrey, sens humiliació, y dix: «*Il·lustríssimo y excellentíssimo señor.*»

Se ¶^{469r} ha de advertir lo que yamay se à vist fer en València, que·ls frares de Predicadors yxqueren del monastir de Predicadors en punt de les set hores, en processó, davant, ab un crucifisi gran cubert ab un vel negre. Y·l portava frare Imperial, y davant sis familiars del Sant Offici, ab sis aches blanques encesses, y après tots los frares en processó, fins al prior, dit frare Gómez.²⁷²¹

Y anaven moltíssims frares, y anaren a la Inquisició dient en to lo miserere. Y après, de la matexa manera, anaren davant de tots los familiars y penitents fins al cadafals. Y lo christo *eo* crucifisi que portaven lo posaren enfront de la creu que estava de la Inquisició, en lo cadafals dels penitents, y se n'anaren.

Y lo camí per hon yxqueren y anaren a la plasa de la Seu fon diferent de l'acostumat, per los gran fanchs que y havia. Y fonch de la porta de la Inquisició, a mà dreta, giraren per lo carrer que·s va a la placeta dels Crespins, a la plaça de la Herba, a la plaça de la Seu, y hallí pucharen. Y·ls jurats acompanyaren als señors inquisidors, y davant lo seu pendó; y·l posaren a mà dreta dels dits señors, devés la finestra. Y la creu del señor archebisbe davant dit señor.

Y hagué dotse cremats y una stàtua, que eren tretse. Y cosa no vista, que·ls que cremaven per sodomites portaven com una vesta morada y la crosa blanca —poch més de un pam de altària— y per orla com de color de groch,²⁷²² y axí devés los cabells *eo* cap, y la part alta de la copa uberta, ab un rètul que dia: «Per sodomita.» ¶^{469v}

Y acabat de llegir, y entregats al braç secular, los portaren a la Sala. Y hallí, aquella nit los guardà los soldats del Centenar tota la nit.²⁷²³ Y a un fadrinet lo tornaren a la Inquisició en fer-se de nit.²⁷²⁴

Y·ls frares tornaren a acompanyar als senyors inquisidors per la matexa manera que al matí, y acabaren a les quatre de la vesprada.

Y lo senyor archebisbe no·s despedí del senyor virey.²⁷²⁵

Y portaren los sodomites de la Sala a la Torre. Y hallí també, dits soldats, los guardaren.

Y feren grans fochs per la plaça y enmig del portal, y estigué ubert tota la nit, de bat en bat²⁷²⁶ <que>. Comprà la ciutat de València una carretada de llenya del comte de Synarques, de la que tenia en la Rambla, que pesava setse arroves.

Y a l'endemà, a les deu hores del matí, los varen traure als onse cremats²⁷²⁷ y una stàtua, en sinch carros *eo* galeres.²⁷²⁸ Y lo fadrí, a les set hores de la nit lo tornaren a la

¶ ²⁷²⁰ Paràgraf escrit al marge esquerre, com a incís.

¶ ²⁷²¹ Vegeu la nota 12, sobre fra Vicent Gómez.

¶ ²⁷²² A la línia, ratllat: «gràcia»; a l'interlineat: «groch».

¶ ²⁷²³ A l'interlineat: «tota la nit». ¶ ²⁷²⁴ La frase és escrita al marge esquerre, com a incís. ¶ ²⁷²⁵ El text:

«...archebisbe no·s despedí del señor virey» al marge esquerre, com a incís. ¶ ²⁷²⁶ El text: «... y estigué ubert tota la nit, de bat en bat», a l'interlineat i al marge dret, com a incís. ¶ ²⁷²⁷ Condemnats a ser cremats. ¶ ²⁷²⁸ Tot seguit, ratllat: «... y·n dexaren un fadrí».

Inquisició y diumenge lo cremaren.²⁷²⁹ Y·ls portaren al Cremador y hallí, a miga hora que·ls portaren de la casa de la Santa Inquisició, varen traure en una galera a quatre joves. Y anaven darrere uns familiars a cavall, ab vares de la insígnia de la Santa Inquisició. Y arribaren al Cremador y veren com donaven los garrots als altres y·ls cremaven, y·ls tornaren a la Inquisició.²⁷³⁰

Y al Cremador estava aguardant lo bogí ab huyt carretades de llenya, que havia pres de la llenya del marqués de Moya. En cada carretada y havia setse quintals, ab un cadafals alt que tenia fet en lo Cremador, ab grandíssim spectacle de gent. La llenya era cent-y-vint huyt quintals, fets a montons alrededor del cadafals, y·ls pegaren foch a les quatre hores tocades, als onse y a la stàtua. Y tots los onse per sodomites, cosa no vista en València, ni oÿda.

Déu nos tinga de la sua santa mà y mantinga la Santa Inquisició.

Y a la hu que era moro, hallí en lo cadafals se convertí. Y·l batecharen. ¶^{470r}

2.670.

CRIDA QUE S'EMBARGUEN LOS BÉNS DELS INGLESOS

Dilluns, a 17 de dit 1625, a la vesprada feren crida de part del rey que segretasen tots los béns dels inglesos. Per ço y havia nova que l'inglés havia desembarcat, dies enans, en lo port de Càdiz, tretse mília soldats y cinch cents cavalls, y molta artilleria.

Y dit dia de dilluns vingueren cartes de Madrid ab la estafeta, de com los de Càdiz havien dexas desembarcar a l'inglés. Y que·ls havien, los nostres, molt maltractats, y que no tenien vagar de fugir y que s'havien dexas moltes peses de batre y·ls cavalls, y morts molts dels inglesos.

2.671.

AÇOTS PER LA INQUISICIÓ

Dimats, a 18 de dit, a les onse hores del matí açotaren, per lo Tribunal de la Santa Inquisició, a sis fadrins molt jòvens y una dona per fetillera; dos-cents açots a cascú y a galeres los quatre²⁷³¹ jòvens. Eren los que portaren al Cremador, lo dia abans,²⁷³² a veure cremar los dotse, ab la stàtua, y dos jòvens més.

2.672.

MORT DEL FOSER MONÇÓ

Dit dia de dimats, a les nou hores del matí soterraren en lo foçar al foser de Sent Martí, dit Juan Monçó, que morí de un enuix que li donaren, sens tenir febra ni mal algú, sinó aquell gran entecament que li donaren dos senyors. Déu los ho perdone. Y *Requiescat in pace*. ¶^{470v}

¶²⁷²⁹ El text: «y lo fradrí, a les set hores de la nit, lo tornaren a la Inquisició, y diumenge lo cremaren», al marge esquerre, com a incís. ¶²⁷³⁰ El text: «...y arribaren al Cre-

mador y veren com donaven garrots als altres y los cremaven; y·ls tornaren a la Inquisició», al marge esquerre, com a incís. ¶²⁷³¹ Abans n'ha dit: «sis». ¶²⁷³² Escrit: «ab ans».

2.673.

ANADA DE L'INQUISIDOR MARTÍNEZ²⁷³³

Dijous, a 20 de mohembre 1625, en avent dinat se n'anà a resedir a la Inquisició de la ciutat de Çaragoça lo inquisidor de València, nomenat Martínez Rúvio. Y parexia que anava ab grandíssim content.

2674.

AMOTINADORA

Dit dia açotaren una dona del lloch de Herbés²⁷³⁴ per amotinadora del poble. Cosa nova en València.

2.675.

VINGUDA DE²⁷³⁵ L'INQUISIDOR RINCÓN

Disapte, a 22 de dit, aportà al monastir de Jesús²⁷³⁶ lo advocat fiscal de la Inquisició de Toledo,²⁷³⁷ nomenat lo doctor Rincón. Y lo diumenge, en avent dinat, anaren los dos senyors inquisidors que restaven en València per acompanyar-lo.

2.676.

CREMAREN AL FADRINET QUE TORNAREN A LA INQUISISIÓ. Y·L TRA-
GUEREN DE LA TORRE

Dit dia de disapte, a les dos hores, en avent dinat,²⁷³⁸ a 22 de nohembre 1625, cremaren al fadrinet que havien portat a la Inquisició, de la Torre, y hallí lo tornaren a l'endemà. Y de la Torre lo varen traure.

2.677.

SENTA CATALINA, 40 DIES DE PERDÓ

Dimats, a 25 de dit, dia de Senta Catalina martre, lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe féu fixar uns cartells a les portes de dita parrochial, als quals concedia 40 dies de perdó per als que pregarien per lo bon succés de les guerres.

¶ ²⁷³³ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶ ²⁷³⁴ Ratllat: «Orpesa»; a l'interlineat: «Herbés».

¶ ²⁷³⁵ Ratllat: «el bisbe de Terol». ¶ ²⁷³⁶ Ratllat: «un in-

quisidor». ¶ ²⁷³⁷ Ratllat: «elet bisbe de Terol, nomenat».

¶ ²⁷³⁸ A l'interlineat: «Dit dia de disapte, a les dos hores, en avent dinat».

2.678.

PART DE LA REYNA²⁷³⁹

Dit dia vingué correu de Madrid de com la senyora reyna havia parit una infanta diven-
dres, a 21 de nohembre, entre onse y dotse de migjorn, dia de la Presentació de Nostra
Senyora.

Y dijous, a 18 de dehembre dit any, féu crida la ciutat que's fesen lluminàries di-
sapte a 21, diumenge a 22 y dilluns a 23 de dit. ¶^{471r}

2.679.

DELS SUCCÉS DE CÀDIZ

Dit dia de dimats yxqué carta nova del succés de Càdiz, que'l duch²⁷⁴⁰ de Medina Sidò-
nia havia scrit a sa magestad lo succés de Càdiz, dimecres, a sinch del present mes 1625,
com havien arribat a Càdiz huytanta vexells inglesos. Y après de haver arribat de hallí,
ha dos o tres dies començaren a batre un fort, dit lo Puntal, y'l prengueren. Y en fi, no-
ls yxqué molt bé als inglesos, que se n'anaren dexant dels seus prou morts y los tirs que
havien desembarcat y cavalls y altres municions, segons dita carta dia. Plàsia Déu axí sia.

2.680.

VINGUDA DE DON FRANCISCO CASTELLVÍ, RE[GENT]²⁷⁴¹

Dimecres, a 26 de nohembre 1625, a la vesprada vingué a sa casa en València lo regent
de la Cort, don Francisco Castellví,²⁷⁴² per a cert negoci del senyor rey. Y casi tota Va-
lència anà a visitar-lo.

2.681.

VISSITA DEL SEÑOR ARCHEBISBE

Dijous, a 27 de dit, al matí anà lo senyor archebisbe a visitar-lo.

2.682.

CRIDA SOBRE·LS TINTORERS Y PERAYRES

Dit dia de dijous, a la vesprada feren crida sobre que·ls perayres y tintorers no fien lo
que devien en les tintes y draps.

¶²⁷³⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶²⁷⁴⁰ Abans, a la línia i ratllat: «marqués».

¶²⁷⁴¹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶²⁷⁴² Vegeu la nota 1327, sobre Francesc Castellví.

2.683.

LLETANIA EN LES ESGLÉSIES

Disapte, a 29 de dit, lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe, ab sa acostumada providència, donà orde y manà que en totes les parròchies, a la hora de la missa major, diguesen la lletania per lo bon succés de les guerres.

Y sa magestad fa llargues mercets a qui ben vist li és, y·ls capellans prou peccats,²⁷⁴³ y no dóna orde que·ls paguen los senyors dels llochs lo que se·ls deu, y prou carregats de subsidi y obligacions. Guay d'ell. ¶^{471v}

2.684.

DEL CARBÓ. CONFIRMAT LO VIREY²⁷⁴⁴

Disapte, a 29 de nohembre 1625, féu crida la ciutat de València que tot lo carbó vinga a la plaça, sots grans penes. Perquè n'i havia gran necessitat y venian molt, y amagàven-lo. Y·l venien ab gran preu, y per pares y compares.

Y aquest dia los de la Real Audiència donaren lo parabien de ser confirmat altre trienni lo virey, lo que no *deviera* lo rey [fer]. Y jurà dimecres, a 4 de dehembre següent, en la Seu, de matí, dia de sent Mauro.

2.685.

SENT ANDREU

Diumenge, a 30 de nohembre 1625, dia de sent Andreu, estigué lo santíssim Sacrament ubert en lo altar major de dita parròchia.²⁷⁴⁵ ¶^{472r}

DEHEMBRE

2.686.

REPICAR LA SEU, Y LES PARRÒCHIES, PER LA NOVA INFANTA. FINESTRES DE SENT MARTÍ

Dilluns, lo primer de dehembre 1625, a les oracions repicà la Seu y totes les parròchies per lo part de la senyora reyna, que havia parit una dona. Que parí lo dia de la Presentació de Nostra Señora, al matí, que fonch divendres a 21 de nohembre. Y vingué nova de com lo senyor rey havia casat a la sua germana ab lo fill de l'emperador de Romans,

¶²⁷⁴³ Carregats de tributs i contribucions. ¶²⁷⁴⁴ Al marge esquerre, entre els dos enunciats, reixat d'atenció.

¶²⁷⁴⁵ La resta del foli 471v té uns 9 cm, en blanc.

cosins germans, fills, los dos, de germà y germana, que era la gran christiana doña Margarita de Àustria, muller de don Phelip 3, rey de España.

Y aquest dia començaren a fer les vidrieres de Sent Martí, ab màrmols, y les accabaren divendres, a 5 de dit *—vide infra*, foli 473—, dia de sent Mauro, festa manada y patró.²⁷⁴⁶

2.687.

MISSA DE GRÀCIA PER LA DITA INFANTA Y PART. JURAMENT DEL VIRREY. COM A MOT DE PASQUÍ EO MOFA

Dimecres, a 3 de dehembre 1625, lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe dix en la Seu, de pontifical, la missa de gràcies per la dita infanta. Y accabant lo offici cantaren lo *Te Deum laudamus* ab grandíssima solemnitat. Assistint tots los magnats y magistrats de la ciutat, y ab les dotse creus *eo* 13 de les parròchies.

Assistiren a l'altar, al reverendíssim senyor, lo cabiscol, don Leonardo de Borja, a la mà dreta, y a la esquerra lo canonge Andreu y, diacha, lo canonge Bellmont, y subdiacha, lo canonge don Federich Vil·larrasa. Y al dar de la pau al virrey, que assitia ab son sitial, baxà lo canonge Bellmont ab la pau y la donà al virrey, sens fer-li humiliació, y après de donada la y féu.

Accabada la missa se cantà *Te Deum laudamus*, anant dit senyor de pontifical, y lo virrey ab los jurats [¶]472v en cap. És a saber, a la dreta Siurana y a la esquerra Pallarés, y après lo governador y'l sorrogat del bal·le.

Y accabat lo *Te Deum*, lo senyor reverendíssim dix les acostumades oracions arimat a la part de l'evangeli, en lo replanell de dit altar. Y·ls canonges lo acompanyaren y l'entraren a la sagrestia, y lo chor entonà nona. Y entretant los jurats y estaments hallí, al cap de l'altar, entre les grades y·ls banchs de la rexa,²⁷⁴⁷ a hon los escolans de la Seu apparellaren un escabeix²⁷⁴⁸ gran, com un bufet, sobre lo qual posaren un drap de brocat y damunt un coixí de vellut carmesí. Y sobre·l coixí un missal de gran magestat, a hon estava un christo crucificat en una plana y en lo altre²⁷⁴⁹ la figura del Juhí.

Y alçà's lo virrey de la cadira, a hon estava acompanyat de dits jurats, ab assistència dels tres staments. Y lo notari, per lo scrivà de la Sala, li llixqué lo que ell se sap, que per prop que hallí estava yamay se entén lo que llix.

Y al cap de rato se agenollà dit virrey y posà la mà sobre dit missal y dix, que yo l'ohý: «*Lo juro.*»

Y tots acompanyaren al virrey fins a la llongeta de la Seu, que hallí lo aguardava la sua carroça de sis caballs y se n'anà.

Que per nostres peccats no·ns pot faltar malany en esta terra.

Estava en lo chor de la Seu, a veure tal espectacle, lo regent de la Cort, don Francisco Castellví,²⁷⁵⁰ y a la sua mà dreta don Ramon Sans, del Real Consell de la Audiència de València.

¶²⁷⁴⁶ A l'interlineat: «dia de sent Mauro, festa pagada y patró». ¶²⁷⁴⁷ Al manuscrit: «resa». ¶²⁷⁴⁸ Escambell o ta-

buret. ¶²⁷⁴⁹ Hauria de posar «i en la altra». ¶²⁷⁵⁰ Vegeu la nota 1327.

Y aquest dia, de matí paregué a la plaça de la Seu un pasquí que dia que don Francisco Castellví²⁷⁵¹ havia vengut per a vendre sa pàtria. Deuhen ser fábules de pobles,²⁷⁵² perquè també lo señor rey havia enviat altre regent a Çaragoca y altre a Barcelona, per a sos obs y intents. Déu nos guarde, etcétera. ¶^{473r}

2.688.

LES VIDRIERES DE SENT MARTÍ

Dilluns, lo primer de dehembre 1625, començaren a fer les quatre finestres de les spilleres de marbre que venen devés lo altar mayor, dos a cada part. Y les acabaren divendres, a 5 de dit, de matí.

2.689.

[REMEIS]²⁷⁵³

*Contra les chinchas*²⁷⁵⁴

Untar les taules a hon estan les chinchas ab fel y oli: en continent les mata. 2º Pendre pols de sostre, bullir-lo ab aygua, y ab aygua calenta untar les taules: mata les chinchas. (Palmireno,²⁷⁵⁵ foli 205)

Contra les arnes

Pendre axensios o donzell²⁷⁵⁶ y posar-lo en la caixa: y no arnaran.²⁷⁵⁷ Y si està ya arnada la roba, pren llavadura di scutella,²⁷⁵⁸ *échala allí*: y moriran les arnes que estan en la caixa. (Palmireno, foli 205)

Contra los cuchs dels orts

Los cuchs dels orts que roen les herbes en los horts. Pendre'n molts de aquells y bullir-los en aygua, y estant freda la aygua arruxar lo hort: y tots los que resten moriran. (Palmireno, en *El studioso de la aldea*, foli 203)

Contra mosques

Pendre fulles de zucche y brusivale en²⁷⁵⁹ casa: y no vindran les mosques. 2. Pendre manrúbio²⁷⁶⁰ banyat ab vinagre, en menjant-lo: moren les mosques. 3. Such de orenga²⁷⁶¹ mesclat ab llet y fel de porch y una magrana, y llansar esta aygua per casa: y fugiran les mosques. 4. Comins²⁷⁶² picats ab vi blanch, banyar la finestra o pati de casa: no entraran. (Palmireno, *ubi supra*)

¶ ²⁷⁵¹ Ítem. ¶ ²⁷⁵² Al text: «poblas». ¶ ²⁷⁵³ A partir d'ací hi ha al manuscrit tota una sèrie de receptes etnomèdiques i d'higiene corporal, que l'arxiver Avellaneda, en l'edició que feu del dietari de Porcar l'any 1934, no va incloure-hi. ¶ ²⁷⁵⁴ Plural de xinxxa, *Cimex lectularius*, paràsit hematòfag i nocturn. ¶ ²⁷⁵⁵ Llorenç Palmireno (Alcaniys, Aragó, 1514-València, ~1580). Humanista i catedràtic de Retòrica a Saragossa i València, on publica bona part de la seua obra, i entre elles *De vera et facili imitatione Ciceronis* (1560), *El studioso de la aldea* (1568), *Vocabu-*

lario del humanista etc. ¶ ²⁷⁵⁶ Planta també coneguda per assensí, absinti o donzell, l'*Artemisia absinthium*, de la qual s'extrau l'oli d'absinti, ja emprat en medicina en el segle XIV. ¶ ²⁷⁵⁷ Les robes. ¶ ²⁷⁵⁸ Podria dir també: «di sentelle». ¶ ²⁷⁵⁹ Al manuscrit: «in». ¶ ²⁷⁶⁰ Malrubí, planta labiada de l'espècie *Mamblum vulgare*. ¶ ²⁷⁶¹ Planta labiada de l'espècie *Origanum vulgare*, s'empra com a condiment i en medicina popular per a tractar afeccions, la inflamadura, l'anurèsia i la fluixetat nerviosa. ¶ ²⁷⁶² Fruit aromàtic de la planta umbel·lífera, de l'espècie *Cuminum cyminum*.

Contra puses

Pendre celiandre o verbena,²⁷⁶³ o fulla de preseguer bullides, llançant l'aygua per casa: mata les puses. (Ítem Palmireno, *ubi supra*, foli 205) ||^{473v}

*Contra morenes*²⁷⁶⁴

Bulliràs malves y fulles de beleño,²⁷⁶⁵ oli rosat, dos rovells de ou y untar les almorranes. (Palmireno en *El studioso de la aldea*, foli 150)

Altre: desfeta una dracma de aleña²⁷⁶⁶ en aygua y aplicada com a empastre a les morenes: les cura. Ítem, lo mateix fa la rel de escrofulària.²⁷⁶⁷

Contra sangoneres

Pendràs vinagre, o, mastegant alls, o, ab such de yergos,²⁷⁶⁸ que diuhen ébols, o ab gargarisme, ex assa.

Per a llarga vida

Dinar a les huyt hores y sopar a les quatre: alarga molt la vida. O menjar poch, sopar més, dormir en alt: y viuràs. (Idem Palmireno, *ubi supra*)

Contra (v)ull de poll

Amoniacum o pell d'anguila, o soliu aizoi, aplicat a l'ull de poll: lo cura. (Idem Palmireno, *ubi supra*, foli 169)

Per a fer negres los cabells

Pendre pols de gales²⁷⁶⁹ fregides ab oli y després secas,²⁷⁷⁰ y corfes de anous verdes, picades y cuytes ab aygua de plucha. També un ou de corb batut en un vas de coure, untant ab ell lo cap, després de llevat lo cabell. També lo such de carpaso²⁷⁷¹ los fa crespos y negres. També ous de formigues picats ab mosques, *mysi levigatum cum aceto oleitum*: los fa negres.

Per a nàxer la barba prest

Pendre cendra de abrotànium, que en valencià diuhen broida,²⁷⁷² y oli comú. En los genolls de l'ase se fa una durícia que's diu lichen, y cremada y mesclada ab oli vell té tanta força que, untant-se ab ella: farà exir a la dona barba. (Palmireno, *ubi supra*, foli 171 y foli 153) ||^{474r}

*Contra vértoles*²⁷⁷³

Prendre rel de scrophulària cuyta ab aygua y mantega fresca, y, picada, aplicar-la en forma de empastre.

Contra morenes

Altre: pendre fava en vesa y picar-la, y aplicar la pasta. (Palmireno, en *El Cortesano*, foli 151). Est és contra morenes.

Contra somis terribles

Menjar la herba dita tarongil, la qual conforta lo chor y servell y lleva la tristea y melengia, ajuda a la digestió del ventrell fret y humit. (Palmireno, foli 151)

¶²⁷⁶³ Planta de la família de les umbel·líferes: *Coriandrum sativa* L. ¶²⁷⁶⁴ Hemorroides. ¶²⁷⁶⁵ Jusquiam, planta solanàcia del gènere *Hyoscyamus*, coneguda també popularment com planta queixalera. ¶²⁷⁶⁶ Alenya, planta oleàcia, *Ligustrum vulgare*, la bullidura del fruit de la qual s'empra per tancar nafres, aturar hemorràgies i curar la inflamació dels ulls. ¶²⁷⁶⁷ Planta herbàcia i sufruticosa: *Scrophularia* sp.

¶²⁷⁶⁸ Edros, en castellà «yeros». ¶²⁷⁶⁹ Plural de «gal·la»: excrescència morbosa d'algunes plantes. ¶²⁷⁷⁰ Seques. ¶²⁷⁷¹ Podria tractar-se d'una variant del mot «carpe» < del llatí *carpinus*; que es refereix a la planta *Carpinus betulus*, planta betulàcea. Vegeu al *Diccionario del Uso del Español* de María Moliner, l'entrada «carpe». ¶²⁷⁷² Planta de la família de les compostes: *Artemisia abrotanum*. ¶²⁷⁷³ Ganglis.

Contra la toz

La lecheriça de la llavor de papaver blanch,²⁷⁷⁴ cuyta ab regalísia y beguda ab sucre candi: mitiga la tos, ablana lo pit, fa arrancar sens treball, lleva la sed, templa la ardor de la orina, refresca lo fetge, trau les plagues de la vexiga y renyons, fa dormir suaument.

Per a dormir

Pendre una funda de coxí y umplir-la de fulles de bel·lena²⁷⁷⁵ y pose lo malalt que no pot dormir sobre ell lo cap. Y si dorm demasiat llevar-lo-y.

Per a la peladilla

Pendre corfes de ceba y de rave, cremar-les y, ab aquella sendra, mesclada ab mel: untar-se.

Per a cuchs

Pendre vi y flors de la athanàsia,²⁷⁷⁶ nomenada *tancetum* o *artemisia secunda*, per a cuchs. (Palmireno, *ubi supra*, foli 154)

*Contra floroncos*²⁷⁷⁷

Pendre greix de gallina, mantega de vaques o sachí de porch sens sal. Altre: pendre farina sernuda, mel, rovell de ou, oli rosat, y quant estarà ubert posaràs unguient vermell o drachilon o diapalma.²⁷⁷⁸ (Palmireno, *ubi supra*)

Per a gra de la cara

Per al floronco de la cara, no l'obres, ni'l torques, ni'l grates, y si l'obres guarda que fasa punta que pareixca la matèria, y llavors posaràs panses, llevats los granets, banyades ab greix de gallina o mantega de vaques. ¶^{474v}

Contra cuchs

Saunia bollida ab cansalada grasa o sachí de porch y després col·lat, bullirà altra volta y ab açò untaràs lo melich y ventre. (Palmireno, *ubi supra* foli 156)

2.690.

FLOTA ARRIBADA SALVA

Dilluns, a 8 de dehembre 1625, a les quatre de la vesprada vingué un correu. Y portava nova com la flota de Índies era arribada a bon port de Càdiz salva. Amén. Y que portava vint-y-un mil·ló y mig, segons dix lo correu.

Y que fonch cosa milagrosa, que la encontrà la armada inglesa, la que havia anat a Càdiz, y que's mogué tan gran tempestat que la desbaratà tota, que no paregué.

¶ ²⁷⁷⁴ Ratllat: «feta». ¶ ²⁷⁷⁵ Possiblement jusquiam o «beleño». ¶ ²⁷⁷⁶ Atanàsia, herba medicinal, de la qual s'extrau l'apoponac, una mena de goma-resina. ¶ ²⁷⁷⁷ Plural de «floronc o floronco», que segons el

DCVB és un tumor inflamatori que es forma en l'espessor de la pell i termina en supuració. ¶ ²⁷⁷⁸ Segons el *DCVB*: «Emplastre dessecatiu compost de litargiri, oli de palma i sulfat de zinc».

2.691.

CRIDA QUE VENEN COM PUGUEN EN LO CARBÓ

Divendres, a 12 de dit, feren crida que tots los que portasen carbó lo venesen al preu que poguesen. Quant va en lo mal govern y tenir de bons avitualladors la terra.

Y disapte, a 29 de nohembre 1625, ne feren altra que tot lo carbó vingués a la plaça. Ni per exes, que tots los regents [de] la ciutat son arrendadors, vitualladors y agabelladors. Y axí may faltará malany en la terra, puix posen persones en càrrechs en què tenen grossos interessos en les provisions y uns se les empresten ab los altres. Y-s graten uns a altres, com los de l'Almodí.

2.692.

FELIP GRAU

Diumenge, a 14 de dehembre 1625, *dominica 3a Adventus*, mosén Felip Grau, beneficiat en Sent Martí, predicà lo primer sermó en Senta Catalina de Sena. ¶^{475r}

2.693.

CRIDA DE LLUMINÀRIES²⁷⁷⁹ A 21, A 22 A 23²⁷⁸⁰

Dijous, a 18 de dehembre 1625, féu la ciutat crida de les lluminàries que se havien de fer disapte, diumenge y dilluns següents, per alegries del part de la senyora reyna, que havia parit una infanta y que estaven bones.

Y disapte y dilluns no foren ferriats, ans bé foren de negocis.

2.694.

RECEPTA PER A FER TINTA. PER A FER TINTA NEGRA²⁷⁸¹

Pendre un cànter de vi blanch, que sia bo, y dos lliures de gales de romaní giques y chafar-les²⁷⁸² tan solament; dos lliures de vidriol romà; huyt onses de goma aràbiga; una lliura de caparròs; posat tot junt en una olla envernizada y tenir conte de menechar-o a menut, ab un bastó de figura, tot un mes.

¶²⁷⁷⁹ Al marge dret. ¶²⁷⁸⁰ Al marge esquerre.

¶²⁷⁸¹ Aquesta mena de receptes figuren sovint en les guardes dels protocols notariales, com ara la que transcriu –també per a fer tinta– José Rodrigo

Pertegàs, en «Eferídes notariales», publicat en *Anales del Centro de Cultura Valenciana*, núm. 4, 1931, pp. 5-6. ¶²⁷⁸² Al marge dret, com a incís: «chafar-les».

2.695.

DON FRANCISCO CASTELLVÍ AL TEMPLE

Per estos dies se'n pasà don Francisco Castellví²⁷⁸³ al Temple, ab sa muller, gendre y filles.

2.696.

JUNTAMENT DEL BRAS MILITAR

Disapte, a 20 de dehembre 1625, don Francisco Castellví, regent de la Cort enviat per sa magestad a València, proposà la sua embaxada en lo bras militar en la Deputació. Y féu son rahonament ab tanta elegància y terme que no sé yo que Demòsthenes la poguera dir tan bé. Y havia grandíssima noblea en la sala de la Deputació, y per tots respongué lo comte de Anna, ab poques paraules y molt discretas, y que s'ajuntarien altre dia y li tornarien la resposta.

2.697.

PORTA DE MADALENES

Aquest mateix dia, les monges de Magdalenes accabaren de fer una porta a la part del molí de Rovella, com a porteria. ¶^{476v}

2.698.

JUSTÍCIA CRIMINAL

Dijous, a 25 de dehembre 1625, dia de Nadal, a la vesprada anaren los senyors jurats, juntament ab lo nou justícia criminal, dit Juan Batiste Català, a donar les bones festes al senyor virey.

Y aquest dia, en les trones de València se publicà, per orde del senyor archebisbe, que a l'endemà, a la vesprada, faria fer processó de gràcies a sent Steve per la nova infantia. Y anà per lo Palau al trinquet de Cavallers, a Sent Steve, y tornà per lo Almodí a la plaça de la Herba, a la de la Seu. Y axí es féu.

2.699.

PROCESSÓ DE GRÀCIES A SENT STEVE. TORNADA DEL SEÑOR VICARI GENERAL Y CANONGE DE ÇARAGOÇA

Divendres, a 26 de dit, se féu la processó desús publicada y no anaren los officis, ni tabals, ni virrey, ni jurats, y'ls menestrils sens robes de la ciutat. Sols lo il·lustríssim y re-

¶ ²⁷⁸³ Vegeu la nota 1327.

verendíssim senyor archebisbe vestit de pontifical, y les parròchies y monastirs. Y dien la causa que no sé que ny[i]neries havien pasat, entre'l capítol y los jurats, sobre certes embaxades que entre aquells y à hagut.

Y donaren que murmurar a tots. Y dit dia, a la nit tornà lo senyor vicari general, don Martí de Funes, de Çaragoça, de la oposició del canonicat. Y'l guanyà, que no podia ser menys que persona de tantes parts no'l guanyàs.

2.700.

AJUSTS DELS ESTAMENTS

Diumenge, a 28 de hembre 1625, se ajustaren los estaments sobre una carta que sa magstad los havia enviat, que a set de giner, any següent 1626, partirà a Monçó a tenir les Corts als valencians a catorse o quinse de dit. ¶^{476r} Y que a Barcelona les tindria en Lleyda y als de Aragó en Balbastro.²⁷⁸⁴

De qué se han sentit en gran manera los valencians, que en tan breu temps los tenia Corts fora son regne y a les altres nacions en sos regnes, y ser los primers los de València. Essent contrafurs y privilegis del regne, que'ls ha de donar tan temps del dia de la convocació. Y axí determinà lo bras militar enviar lo comte de Anna, don Ferrando Pujades y Borja. No y anà per estar indispost, anà-y don Christòfol Crespí,²⁷⁸⁵ juriste y advocat de la Sala, a 30 de de hembre, 1625.²⁷⁸⁶ Y la ciutat envià al Consell a Raphael, síndich de València, per a advertir al senyor rey lo que fia, essent contra furs y privilegis.

Y dilluns, a 29 de dit, a la vesprada partiren. Y no aprofità res la tal embaxada. Perquè al comte de Olivares no li parexeria bé, per lo que a ell se sap; perquè pretén que totes les corones y regnes de Aragó han de ser conforme la de Castella,²⁷⁸⁷ no obstant los furs y privilegis de dits regnes, atorgats per los sereníssims reys de Aragó y acceptats, jurats y confirmats per los sucesors en dits regnes, y de Castella. ¶^{476v}

¶²⁷⁸⁴ Barbastre. ¶²⁷⁸⁵ Cristòfol Crespí de Valldaura (Sant Mateu, 1599-Madrid, 1671). Fill de Francesc Crespí de Borja i d'Isabel Brizuela, es graduà a Salamanca i ocupà la càtedra de Jurisprudència a València. Fou advocat extraordinari de la ciutat de València i després ordinari. El 1626 i el 1628 va ser nomenat corregidor d'advocats, i també en aquest any jutge del Tribunal dels Amprius. El 1630 fou procurador del senyor d'Alginet, don Cristòfol Vila-rasa, i després va exercir importants càrrecs: assessor del governador, advocat fiscal, jutge, oïdor, membre del Reial Consell,

regent del Consell d'Aragó, assessor general de l'orde de Montesa i vicecanceller. És autor d'una important obra jurídica, entre la qual destaca *Observationes illustratae decisionibus Sacri Supremi Regii Aragonum Consilii*. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Cristóbal Crespí de Valldaura», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 26, 37, 48, 68, 74, 103, 110, 114, 149, 172, 306 i 326. ¶²⁷⁸⁶ Frase escrita al marge dret. ¶²⁷⁸⁷ Porcar es refereix a la *Unión de las Armas* o unificació dels exèrcits de tots els regnes de la monarquia, que propugnava el comte-duc d'Olivares, *valido* del rei Felip IV.

AÑY 1626 GINER

Lletra dominical D²⁷⁸⁸

2.701.

Dijous, lo primer de giner 1626, féu tot lo dia molt melancòlich, y plogué poquet

2.702.

IMPOSISIÓ

Divendres, a 3 de giner 1626, al matí avisaren per les parròchies que contarien la imposició y també a la vesprada. Per rahó que estaven de presa per a anar a les Corts, que'l rey los havia intimat, que'ls havia de tenir als valencians en Monçó.

Era la terça²⁷⁸⁹ de l'any 1625, és a saber, de febrer, mars, abril y maig. Y tardaren-se tant perquè y hagut gran contradicció entre los arrendadors y Cabildo, sobre certes pretensions de la sisa del vi.

2.703.

DE LA CONCEPCIÓ

Precmàtica per lo rey don Juan lo primer, lo de aquest nom, fill primogènit del rey don Pere, lo segon²⁷⁹⁰ de aquest nom, rey de Aragó, y publicada en València, any 1394, a 2 de febrer, sobre la devoció de la Puríssima Concepció de la Mare de Déu. Y à un privilegi en lo *Llibre dels Privilegis de València*. –foli 157–.

2.704.

DELS CORONATS²⁷⁹¹

Ningun coronat pot tenir offici real; en los *Privilegis de València*. –foli 52 et foli 111–.

2.705.

Diumenge, a 4 de giner 1626, conegren en bisbe de Mallorca a don Baltasar Velasco y de Borja, archidiano de Xàtiva y canonge de València. Y consagrà'l lo patriarxa de les Índies. Y dimats, a 6 de dit, dia dels Reys, dix la missa de pontifical en la capella Real. Y sa magestat assistí a la consecratió y missa.

Y divendres, a 18 de febrer 1626, vingué a València. Aposentà en sa casa, dita del comte de Oliva. Y²⁷⁹² diumenge, a 22 de febrer 1626, pasechà ab lo virrey de matí per València. Y'l señor virey lo convidà. ¶^{477r}

¶ ²⁷⁸⁸ Vegeu la nota 2442. ¶ ²⁷⁸⁹ Al manuscrit: «terca».

¶ ²⁷⁹⁰ Probablement es tracta d'un error de Porcar, ja que el 1394 regnava Joan II el Caçador, que havia succeït a

Pere III el Cerimoniós –i no Pere II– l'any 1387. ¶ ²⁷⁹¹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ²⁷⁹² El text següent és escrit entre les entrades 2.695 i 2.606.

2.706.

SENYOR ARCHEBISBE A CORTS²⁷⁹³

Dimats, a 6 de giner 1626, dia dels Reys,²⁷⁹⁴ a migjorn se n'anà lo senyor archebisbe a Corts de Monçó. Portava-se'n sinch canonges de la Seu ab sa companya, ab grandíssim acompanyament que en si portava per a les Corts; que havien de ser a 27 de dit.

2.707.

NOUS DEPUTATS

Dit dia, en avent dinat, los nous diputats anaren a visitar al senyor virey ab grandíssim acompanyament.

2.708.

Diumenge, a 11 de dit, partí per a les Corts don Francisco López de Mendoça, canonge de la Seu de València y síndich de dit capítol.²⁷⁹⁵

2.709.

MORT DEL MARQUÉS DE CARASENA.²⁷⁹⁶ MARQUÉS DE VÉLEZ, VIRREY DE VALÈNCIA

Dilluns, a 12 de dit, vingué nova com lo marqués de Carasena,²⁷⁹⁷ president de Órdens de Madrid, virrey que fonch en València, era mort,²⁷⁹⁸ y que era nomenat per virey de València lo marqués de los Vélez.

2.710.

CARBÓ

Dimats, a 13 de dit, començaren a descobrir lo primer forn de carbó.

2.711.

MORT DE MICER ARINYÓ

Dimecres, a 14 de dit, morí lo doctor del Real Consell micer Francés Arinyó.²⁷⁹⁹ Fonch soterrat en Sent Joan de l'Hospital.

¶ ²⁷⁹³ Vegeu també en el *Dietari* de José Agramunt, publicat a *Memoria escrita, historia viva...*, *op. cit.*, p. 113.

¶ ²⁷⁹⁴ A l'interlineat: «dia de Reys». ¶ ²⁷⁹⁵ En el manus-

crit, a la línia següent, ratllat: «Diumenge». ¶ ²⁷⁹⁶ El primer enunciat del títol, ratllat. ¶ ²⁷⁹⁷ Al text: «Carasana».

¶ ²⁷⁹⁸ Fins ací, tot el text ratllat. ¶ ²⁷⁹⁹ Vegeu la nota 2108.

Y envià lo senyor rey al virey de València per a que anàs a Monçó. Y no sabia per a què.

2.712.

CRIDA DELS ORLANDESOS. MORT DE DOÑA GRACIANA MONPALAU Y DE SOTO²⁸⁰⁰

Dijous, a 15 de dit, feren crida que no's tingués tracte ab los ingleses o orlandesos, per ço que tenien circuit al marquès de Spínola en la ciutat de Breda, que ans fonch de aquells.

Y aquest dia morí doña Graciana Monpalau y de Soto, mare de don Bernat de Soto, davant de Sent Martí. Y divendres fonch soterrada en lo monastir de Senta Tecla. Tenia més de cent anys.²⁸⁰¹ ¶^{477v}

2.713.

CREUADA

Divendres, a 16 de giner 1626, al matí feren crida que entrava la santa Creuada dilluns, a 19 de dit.

Y entrà vespra de sent Sebastià y la portava don Lleonardo de Borja, canonge cabiscol de la Seu. Y predicà-la, a l'endemà, dia de sent Sebastià, en la Seu, frare Aragonés, de la Orde del Carme.

2.714.

DE ÇARAGOÇA

Dilluns, a 19 de dit, vingué nova de Çaragoça de com havien festechat a sa magestat en gran manera y que'l juraren per rey ab grandíssim content.

Y portant-lo a pasechar, feren senyes que desaparàs la fortalea la artilleria; diuhen que sa magestad manà que no desaparàs, ans bé que llevasen de hallí y la abaxasen, y que no y hagués soldats ni presidy algú. Del qual se'n folgaren tots quants o han oÿt dir. Y confià's que'ls farà a tots grans mercers.

2.715.

ANADA A CORTS LO JURAT DE VALÈNCIA

Dimecres, a 21 de giner 1626, en avent dinat anà lo jurat en cap dels ciutadans de València, dit Joan Pallarés, per a les Corts de Monçó.²⁸⁰²

¶ ²⁸⁰⁰ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ²⁸⁰¹ Tot el paràgraf subratllat. ¶ ²⁸⁰² En aquestes Corts de 1626, el comte-duc pretenia que el regne de València aportara 6.000 homens i la seua manutenció, per al seu projecte

unificador de l'exèrcit de la monarquia, conegut com *Unión de las Armas*. Però tot i que el braç eclesiàstic valencià n'era partidari, el rey i el seu *valido* es van trobar amb la negativa del braç militar i les ciutats, encara que

Y per fer molts fanchs anava en cocho, ab altres colchos acompanyat, y portava-dotse cavalcadures ab reposters ab les armes de la ciutat de València, sens altres. *Dominus dirigat. Amén.*

2.716.

FOCH A LA BARRAQUETA DEL PORTAL DE SERRANS

Dit dia, a migantit se pegà foch a una caseta de fusta que estava feta fora lo portal de Serrans.

2.717.

MORT DEL PROCURADOR FISCAL ECCLESIASTICH, DIT AGUSTÍ BLASCO

Divendres, a 21 de giner 1626, soterraren en Sent Nicolau a mosén Agustí Blasco,²⁸⁰³ procurador fiscal de la Cort Ecclesiàstica.

2.718.

RIU DE SEVILLA

Divendres, a 23, y disapte a 24 de giner 1626, vingué lo riu de Sevilla a tan gran que destruí tres parts del arraval y ciutat. Y per ço, ser tan gran lo dany, no dexaren vendre la carta nova que havien estampat. (*Vide foli 479, p. 2*)²⁸⁰⁴

Y lo mateix aconegué en la ciutat de Salamanca lo que fèu lo riu. Y no han volgut estampar-o.²⁸⁰⁵ ¶^{478r}

2.719.

MORT DE NA PALLASA, MADRINA

Disapte, a migantit del diumenge següent, que seria a 25 de giner 1626, trobaren a la madrina na Úsola²⁸⁰⁶ Pallasa offegada ab cordell en son llit, a part.²⁸⁰⁷ Y una criada, en lo seu llit, a part.²⁸⁰⁸ Y no li llevaren res de roba ni diners. Y no's sabé qui fèu tal.

Y estava molt rica y's soterrà en la Seu. Y'ls dexà gran llegat.

els valencians proposaren, com alternativa, un «donativo pecuniario» i pagador en una sola vegada. Per la seua banda, el braç eclesiàstic, dirigit per l'arquebisbe Aliaga, sense consensuar-ho amb els altres estaments, hi proposà la xifra de 1.782.000 lliures, que al capdavall quedaria en 1.080.000 lliures. Vegeu E. CALLADO ESTELA: *Iglesia, poder..., op. cit.*, pp. 390-399. ¶²⁸⁰³ Repe-

tit: «Blasco», a l'interlineat superior i inferior. ¶²⁸⁰⁴ On figura, a principi del foli 470v, el text que segueix. ¶²⁸⁰⁵ La notícia sobre Salamanca figura al principi del foli 479v. ¶²⁸⁰⁶ Al marge esquerre, com a incís: «Úsola». ¶²⁸⁰⁷ A la línia, ratllat: «juntament ab»; a l'interlineat: «en son llit, apart». ¶²⁸⁰⁸ Dels tres mots: «seu llit apart», a l'interlineat «seu» i «apart».

2.720.

CRIDA SOBRE DITA MORT

Dilluns, a 26 de dit, a la vesprada la Real Audiència feu crida y donava tre-centes lliures, y un home de treball, als o al qui descobriria la mort de la sobre dita Úsola Pallasa.

2.721.

MORT DEL MARQUÉS DE AYTONA²⁸⁰⁹

Diumenge, a 25 de dit, morí lo marqués de Aytona en Çaragoça. Encara goçà²⁸¹⁰ a les nou hores del matí.

2.722.

RIU GROS

Dit dia de dilluns, a 26 de giner 1626, vingué lo riu ab huyt²⁸¹¹ arcades de aygua, que pasaven per lo portal de la Trinitat.²⁸¹²

2.723.

MORT DE DON JOAN FERRER²⁸¹³

Dimecres, a 28 de dit, soterraren en la Seu, de defora lo portal de la Mar, a don Joan Ferrer, comanador de Montesa y governador de la ciutat de Oriola.

2.724.

VIDRIERES DEL REAL

Dijous, a 29 de dit, al matí aparegueren les vidrieres del balcó de palàcio Real molt rompudes y apedregades. *Buscardo!*²⁸¹⁴

Y dit dia feren crida que a l'endemà, dia de sent Valero, se faria la processó de sent Vicent martre.

¶ ²⁸⁰⁹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ²⁸¹⁰ El text: «encara goçà, a les nou hores del matí», a l'interlineat.
¶ ²⁸¹¹ A la línia, ratllat: «nou»; a l'interlineat: «huyt».

¶ ²⁸¹² Porcar deu referir-se al pont de la Trinitat, no al portal. ¶ ²⁸¹³ Al marge esquerre, prova de ploma.
¶ ²⁸¹⁴ Tot i que al text posa: «buscardo».

2.725.

PROCESSÓ DE SENT VICENT MARTRE

Divendres, a 30 de dit, feren la processó accostumada de sent Vicent martre.

2.726.

MORT DEL MARQUÉS DE AYTONA

Dit dia, vingué nova de que lo marqués de Aytona era mort en²⁸¹⁵ Çaragoça a 25 de giner, a les nou hores del matí,²⁸¹⁶ del mal de orí; que era anat a les Corts que celebrava lo rey als aragonesos, catalans y valencians. *Requiescat in pace.*

2.727.

SENT MARTÍ

Disapte, a 31 de giner 1626, enragolaren lo terraplé de Sent Martí, per estar fondo. ¶^{478v}

FEBRER

2.728.

Divendres, a 6 de febrer 1626, la ciutat féu crida: qui volia forment prestat, a tornar a la collita.

2.729.

Disapte, a 7 de febrer 1626, la Real Audiència féu crida que no tirasen taronges. Y que ls estudiants no fassen corrillos, sinó que vachen de dos en dos y que no es paren en lo mercat, sots grans penes. Y que lo Studi estiga ubert, llevat dies de festes y diumenges, y altres coses.

2.730.

Dimecres, a 11 de febrer 1626, féu crida la Deputació qui volia arrendar lo General de Çaragoça.

¶²⁸¹⁵ A la línia, ratllat: «en un lloch prop de Leyda dit».

¶²⁸¹⁶ A l'interlineat: «de giner, a les nou hores del matí».

2.731.

SENTÈNCIA EN FAVOR DELS CAPELLANS. ALTRA SENTÈNCIA A 15 DE JULIOL 1626, EN CONTRA²⁸¹⁷

Dit dia de dimecres, a 11 de febrer 1626, lo canonge Geroni Guardiola, jutge conseller, donà sentència en favor dels béns mobles dels capellans que morien intestats, adjudicant dits béns als hereus de aquells que's declararan ésser hereus *eo* succesors de aquells. Y que lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe no tenir lloch en dits béns, com se havia introduhüt.

Y açò fonch en certa causa de que morí un capellà mallorquí, que residia en Sent Berthomeu, dit mosén Esteve, que morí sens testament, y vingueren uns parents de aquells de Mallorca, y lo senyor archebisbe, *eo* lo fisch de aquell, los havia occupat los béns de aquell. Açò és ettcètera.

Altra sentència,²⁸¹⁸ donada a 15 de juliol 1626.

Fa advertir que dites dos sentències se han donat en dia de dimecres. ¶^{479r}

2.732.

ARMES DELS VIVES

Disapte a 14 de febrer 1626, a la vesprada, don Geroni Vives, que està de casa en la plaça de Vil·larrasa, en la casa sua, dita del senyor del Verger, posà les sues armes damunt de la porta de sa casa y llevà les que abans havia, que eren dels Santàngels y dien, en una lletra: «*Siempre vivas.*»

2.733.

RIU DE ALSIRA, GROS

Lo riu de Alsira ha vingut vint y tants dies en gran crexència, que és estada dita vila en gran perill, y les terres.

2.734.

SANTÍSSIM SACRAMENT UBERT EN LA SEU, PER LES CORTS

Diumenge, a 15 de febrer 1626, manà la señor vicari general, per orde, segons dien, del senyor archebisbe, tenir tot lo dia en la Seu lo santíssim Sacrament ubert.

Y dien que era per la bona direcció de les Corts que's celebraven a Monçó, que les coses anaven de certa manera que y havia dades y preses. *Dominus dirigat.*

¶²⁸¹⁷ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶²⁸¹⁸ Subratllat: «Altra sentència».

2.735.

EN PREDICADORS

Dilluns, a 16 de dit, en Predicadors estigué lo santíssim Sacrament ubert per orde del señor archebisbe, per la bona directió de les Corts. Dimats en la Puritat; dimecres en Sent Juan del Mercat; dijous en Sent Francés;²⁸¹⁹ divendres en Sent Nicolau; disapte en Sent Berthomeu; diumenge en Sent Martí y la Seu, y sols predicà en la Seu un frare descals, trinitari.

2.736.

PESTE EN PALERM

Disapte, a 19 de febrer 1626, feren crida que y havia peste en Palerm.

2.737.

Diumenge, a 20 de febrer 1626, estigué ubert lo santíssim Sacrament en la Seu y en Sent Martí. Y sols se predicà est matí en la Seu un frare descals trinitari, y no en ninguna paròchia, ni en Sent Martí no's predicà. ¶^{479v}

2.738.

VINGUDA DEL BISBE DE MALLORCA²⁸²⁰

Diumenge, a 22 de febrer 1626, ans migjorn, lo senyor virey portava a la sua mà dreta al reverendíssim senyor bisbe de Mallorca, dit don Baltasar de Borja Velasco, y'l convidà en palàcio.

Aquest senyor fonch consagrat en bisbe lo diumenge, a 4 de giner 1626. Y'l consagrà lo patriarcha de les Índies en Madrid.

Y dia dels Reys, que fonch a sis de dit mes, dix la primera missa de pontifical en la capella Real, a hon assistí lo senyor rey y també en la consecració.

Y divendres, a 18 de dit, vingué a València dit senyor bisbe y aposentà en sa casa, dita del comte de Oliva, al carrer de Cavallers, per a pasar-se'n a Mallorca.

¶²⁸¹⁹ A la línia, ratllat: «Nicolau»; a l'interlineat: «Francés».

¶²⁸²⁰ Al marge esquerre, prova de ploma.

2.739.

MORT DEL DOCTOR SABATA

Dit dia, a la nit, essent convidat lo doctor en Theologia y beneficiat en la Seu de València, Çabata, en casa ses cosines, en lo carrer de la Mar, acabant de sopar morí sens confessar.

Y dimats, a les set hores del matí, lo soterraren en la Seu.²⁸²¹ ¶^{480r}

MARÇ

2.740.

MORT DEL COMPTE DE CASTELLAR

Diumenge, lo primer de març y primera dominica de Quaresma, a les huyt hores del matí soterraren en lo monastir de Sent Agostí, en lo capítol de dit monastir, al comte del Castellar, que estava de casa en lo carrer del Governador Vell, davant lo carrer dit d'En Blanch.

2.741.

VIDRIERES DEL REAL

Diumenge, a 8 de dit, aparegueren altra volta les vidrieres del Real apedregades. Y dit dia vingué nova que, en Monçó, havien mort en dos escopetades al rector de Moncada, fray Insa.

2.742.

MORT DEL PARE MALONDA²⁸²²

Dit dia de diumenge, a 8 de març 1626, soterraren en la Casa Professa de la Companya de Jesús al pare Pere²⁸²³ Malonda, persona de gran exemple, virtut y bondat, y mel·lífluo predicador. *Requiescat in pace.*

2743.

PROCESSÓ DE SENT GREGORI

Dijous, a 12 de mars 1626, dia del gloriós sent Gregori, féu la ciutat de València la ordinària processó general ab officis y monastir y cleresia.

¶²⁸²¹ A partir d'ací i fins acabar el foli 479v, 5 cm en blanc.

¶²⁸²² Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶²⁸²³ A l'interlineat: «Pere».

Y acompañaven-la quatre jurats a soles, sens ningú dels governadors ni batle. Y lo virey estigué davant Sent Martí darrer una gelosia, en casa don Joan de Castellví, lloc-tinent de governador, y mirava la processó.

2.744.

CARTELL DE LA INQUISISIÓ, DIA DE FAENA, LLEGIR

Disapte, la 14 de dit, estigué lo santísim Sacrament ubert *eo* patent en la església de Senta Catalina martre. Y, casi acabada la missa, lo vicari va llegir lo cartell ordinari de la Santa Inquisició, cosa nova per a València, que en dia de faena es llixqués.

2.745.

CRIDA PER AL CARTELL DELS SEÑORS INQUISIDORS, PRIMERA

Dit dia feren crida los senyors inquisidors que tots, a l'endemà, anasen a la Seu a oyr lo cartell de dits senyors. Y és la primera que se ha fet en València. ||^{480v}

2.746.

CARTELL DE LA INQUISISIÓ

Diumenge, a 15 de mars 1626, es publicà per les trones lo cartell ordinari de la Santa Inquisició.

2.747.

TRATO DE CUERDA

Dilluns, a 16 de dit, en la plaça de la Seu donaren *tratos de cuerda* a dos jóvens de setse anys, perquè se n'havien tornat de la companya dels soldats que se havien scrit y anat. Cosa prou escusada y prou nova, y tonta, del virey.

2.748.

BELTRAN, PENJAT

Dimecres, a 18 de mars 1626, donaren un garrot al peu de la forca a Bernabeu Beltran, per falsari de albarans de València. *Requiescat in pace*. Y no-l pencharen per favor que al-cansà.

2.749.

SÒLIO DE LES CORTS

Disapte, a 21 de dit, tingué lo rey sòlio en Monçó a les Corts dels Valencians.

2.750.

3A ANATHEMA²⁸²⁴

Diumenge, a 22 de mars 1626, en la Seu de València los senyors inquisidors publicaren, *eo* feren publicar, lo anathema. Y no y hagué sermó en ninguna parròchia de València, encara que era lo quart diumenge de Quaresma.

Altra n'i hagué a 9 de mars 1625, y altra a 22 de mars 1624.

2.751.

ENIGMA²⁸²⁵

Dit dia de diumenge, al matí aparegué en lo cantó de Sent Juan del Mercat, a la part de les barres, un enigma ab un full de paper pintat de colors, al rey Felip, seÿt en son doser de magestat y davant de aquell les armes de València. Y damunt de aquelles, pintats, tres personatges. A saber és, enmig un personatge ab una gramalla vermella; y a la sua esquerra, pintat, un personatge vestit de negre, ab una creu de Santiago, y a la dreta un personatge, com a capellà, y [a] la mà del capellà un pes, y cahia la una balansa. Y debaix de la balança un mot que dia: «*Temor*»; y baix de dit mot altre que dia: «*Ambisió*», y a la part esquerra, davall les armes de València, al comte de Olivares,²⁸²⁶ posat enmig de unes ||^{481r} flames de foch, y en la mà esquerra tenia una corda que tirava a les armes de València y en la dreta altra corda, lligada al peu del rey, que també lo tirava. Y damunt del rey un mot que dia: «¿*Dónde va*²⁸²⁷ *esta gente, conde?*» Y responia: «*Quando sentirán el fuego ellos, dirán dónde.*»

Y prop les huyt hores del matí arribà hallí March Antoni Çamora, notari de la Audiència Criminal, de casa don Cosme Fenollet,²⁸²⁸ jutge de la Audiència, juntament ab altres aguasils, enemichs de fer bondat y fahena, gent folgasana y picacantons. Y altres noms no tan honrrats com tenen. Y l'arrancaren a trosos, perquè estava ben clavat encara, que dit granota de notari, tenint tan mala farga y tall, que més parexia altre Ysop,²⁸²⁹ dia algunes paraules que molts, que són estats fets quartos, no u merexien també com ell.

¶ ²⁸²⁴ Al marge esquerre, davall del títol, reixat d'atenció. ¶ ²⁸²⁵ Vegeu la nota 437. ¶ ²⁸²⁶ El *valido* del rey.

¶ ²⁸²⁷ Al marge dret, com a possibilitat: «*llevais*».

¶ ²⁸²⁸ Vegeu la nota 2408, sobre misser Cosme Fe-

nollet. ¶ ²⁸²⁹ Sembla que Porcar es refereix, amb una connotació pejorativa, al fabulista grec Esop (s. IV aC?). Vegeu F. M. GIMENO i V. J. ESCARTÍ: «Los testimonios cronísticos...», art. cit., pp. 23-28.

2.752.

CREMADES LES BARRAQUES²⁸³⁰

Dilluns, a 23 de dit, al matí aparegueren casi totes les barraques del mercat cremades en lo Encant.

2.753.

MORT DE DON DIEGO PALLÀS EN SA CASA, A PUNYALADES. PRIMERA SENTÈNTIA, A 15 DE MAIG. 2A, A 23 DE JUNY. 3A, A 29 DE AGOST PER LA ORDE, Y LI LLEVAREN LA CREU

Disapte, a 28 de mars 1626, a migjorn aparegué en sa casa y llit don Diego Pallàs, comanador de l'hàbit de Calatrava,²⁸³¹ ab set o huyt punyalades *eo* dien que degollat.

Y per sospita posaren pres a son germà, don Ramon Pallàs, de parer y vot de les dos sales de la Real Audiència, per certes pretensions que entre los dos y havia agut. Y no obstant que dit Ramon era comandor de Montesa, lo posaren pres en les presons de la torre dels Serrans, en guardes de vista. Y'l posaren en la lleonera. Y al don Diego lo portaren a soterrar a Gelva, ab quatre capellans de Sent Berthomeu, que era de hallí parrochià, que estava al costat del comte de Carlet, a les espalles de casa de don Ramon Sans, en la casa que es entra per dita casa de don Ramon Sans. Y a 29 de dehembre lo degollaren. (*Vide* foli 501)

2.754.

PRESÓ AL PORTAL DE QUART

Dilluns, a 30 de dit, començaren ha fer forta presó en les torres del portal de Quart. ||^{481v}

ABRIL

2.755.

MONS PIETATIS

Divendres, a 3 de abril 1626, feren crida que qui volia diners, ab penyores, los dexarien pagan[t] per mig any a rahó, per lliura, de quatre diners per lliura.

¶²⁸³⁰ Al marge esquerre, prova de ploma.

¶²⁸³¹ Al marge esquerre, com a incís: «comanador de l'hàbit de Calatrava».

2.756.

GERONI PLA, PENJAT

Dit dia pencharen un famosíssim assesí nomenat Geroni Pla,²⁸³² velluter, que si no li atallaren la vida no y havia prou hòmens en València.

Y no obstant tenia grans favors, lo penjaren; y no l'atormentaren, perquè havia fet moltes males fahenes accomanades. Y'l portaren ab una galera, perquè feya fanchs. Y juntament portaren altre home en la galera, perquè havia fet cert cas, y'l penjaren també. *Requiescat in pace*. Y guay²⁸³³ dels que moriren malament a ses mans.

2.757.

MORT DE L'INQUISIDOR MAJOR

Estos dies vingué nova que era mort lo inquisidor mayor.²⁸³⁴

2.758.

COSA NOVA EN SENT MARTÍ, DIJOURS SANCT

Dijours sanct, a 9 de abril 1626, essent obrer mayor²⁸³⁵ de Sent Martí Michael Tafalla, féu una cosa molt nova y no ussada a puix de trenta anys. Per ço que yo entrí a percasos en Sent Martí disapte, ans de dominica de Rams,²⁸³⁶ que fonch a 18 de mars, any 1595.

Y tots aquest[s] temps als capellans, que assistixen al llegir al monument, se'ls posen a cada part del llit quatre o sis cadires, per a asentar-se los dits capellans, y hallí salmechar.

Y dit senyor obrer Tafalla, ab gran cordura, com la que *su mente tenia*, féu posar a cada part del llit dos banquetes, ab respallé, que en cascú cabia tres capellans. Y advertit per cert capellà, dels que assistiren al llegir, de que no estava bé a la desènsia dels capellans, respongué que axí li parexia a ell y que sinó estaven bé^{482r} que se'n fesen portar de ses cases.

Y dit capellà li respongué que si tinguera la casa tan prop com ell la tenia les haguera fetes portar. Y advertit de açò, lo savi del señor rector, lo doctor Juan Hosta, musclechant com en altres occasions, respongué que no volia disgustar als obrers en lo any. Que'n son sàvia resposta y, en consequència de açò, lo senyor dit obrer se'n portà a sa casa, en continent, lo siri dit la Maria, y'ls dels fasos; perquè dit señor rector volgué, lo que jamay se s'acostumat ha fer, fins pasat tot lo any, que se'n fes altra nova; que's guarda en la sagrestia per a ensendre-la per als temporals. Açò ettcètera, *In futuram rei memoriam*.

¶ ²⁸³² Els Vich comenten que: «...confesó muchas muertas y que casi todas las había hecho teniendo el Rosario en las manos...». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 48. ¶ ²⁸³³ «Guai», segons el *DCVB*, és una interjecció emprada per a expressar sorpresa, dolor, amenaça o por; encara que també pot ser un subs-

tantiu que significa «crit de dolor». ¶ ²⁸³⁴ Deu referir-se a l'inquisidor general, que ho fou en els anys 1622-1626: Andrés Pacheco, bisbe de Conca i patriarca de les Índies. ¶ ²⁸³⁵ A l'interlineat: «mayor». ¶ ²⁸³⁶ A l'interlineat: «de Rams»; a la línia, ratllat: «in Passione».

2.759.

BISBE DE ORIOLA²⁸³⁷

Disapte sanct, a 11 de abril 1626, morí lo senyor bisbe de Oriola.

2.760.

PROCESSÓ DE LA 1A APPARISIÓ

Dimats, a 14 de abril 1626, segon dia de Pascua de Resurrecció, feren crida de com a l'endemà se faria processó de la 1a Apparisió a l'Hospital.

Y dimecres se féu, com se à acostumat, ab sols los officis, creus y parròchies y sinc jurats, ab los sorrogats de racional, Geroni Alfonso,²⁸³⁸ y de síndich Miguel Tafalla, que·ls dos anaven al costat del jurat Arinyó.²⁸³⁹

2.761.

TRES BESONS EN SENT MARTÍ

Disapte, a 18 de abril 1626, en Sent Martí batecharen a tres besons nats de un part, fills de Martí²⁸⁴⁰ Riquer, torcedor, prop de l'Hospital, en lo carrer de la Cuyna.²⁸⁴¹ La hu digueren Geroni y a l'altre Martí, y a la dona Agna Maria, que los dos eren hòmens, y l'altre dona. Y cascuna criatura portava sa comare y compare.

Y a l'endemà, que fonch *dominica in albis*, accabades les matines que·s celebraren del gloriós patró nostre sent Vicent Ferrer, soterraren en Sent Martí a dits tres besons. Y cascú ab dotse capellans de tanda, en lo vas dit dels Àngels.^{482v}

2.762.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Dilluns, a 20 de abril 1626, se féu la processó ordinària de sent Vicent Ferrer.

Y acontegué que·ls capellans de Sent Steve no yxqueren, com an acostumat, als quatre cantons de la travesa de Bonayre. Y en casa de Llorens Parent, ciutadà, davant la casa de sent Vicent Ferrer, estava micer Trilles,²⁸⁴² jutge de la Real Audiència, ab molts

¶²⁸³⁷ Es refereix al dominic valencià Andreu Balaguer i Salvador; vegeu la nota 466. A aquest el va succeir a la seu d'Oriola el castellà Bernardo Caballero Paredes (Medina del Campo, 1592-Oviedo, 1661), que després seria bisbe de Lleida (1635-1642) i bisbe d'Oviedo (1642-1661).
¶²⁸³⁸ Vegeu la nota 1131. ¶²⁸³⁹ Potser siga Joan Baptista Arinyó. Vegueu V. GRAULLERA SANZ: «Juan Bautista Arinyó», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 135. ¶²⁸⁴⁰ A la

línia, ratllat: «Juan»; a l'interlineat: «Martí». ¶²⁸⁴¹ Al marge esquerre, com a incís: «al carrer de la Cuyna». ¶²⁸⁴² Joan Baptista Trilles (1574-1626), doctor en Dret, va exercir com examinador de Dret, advocat fiscal, familiar del Sant Ofici, conseller jurista, oïdor i jutge de l'Audiència. També fou procurador del comte de Cocentaina. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Juan Bautista Trilles», en *Juristas valencianos...*, op. cit., pp. 36, 64, 67, 90, 110, 190, 324 i 347.

aguazils. Y hallí mosén Franco, síndich de Sent Esteve, y per part de la ciutat Pèriz, lo subsíndich, y reberen protestos.

Y també aconegué que·ls frares de Predicadors no yxqueren a rebre la processó a la plaça, com han acostumat, sobre certa pretensió que tenien ab los canonges y pavordres sobre lo loch.

Y la ciutat féu que·l jutge conservador de les pavordries, que era don N. Caravajal, bisbe de Coroni, manà[s], ab censures y penes als frares, que no innovasen cosa alguna sobre lo loch dels pavordres. Y estes novetats y hagué en esta ocasió.

2.763.

PRESÓ DE DON FERRANDO BENEYTO

Y aquesta vesprada, tocases les oracions, portaren pres del castell de Xàtiva a don Ferrando Beneyto, per sospita que seria estat còmplice en la mort de don Diego Pallàs. Y·l posaren en la torre dels Serrans.

Aquest don Ferrando, a 28 de juny 1621, se desafià ab lo conte de Carlet, dit don Jacinto Castellví. Y féu-ho molt bé.

2.764.

PROCESSÓ DE SENT JORDI; NO·S FÉU, NI L'ANY PASAT, FÉU-SE LO PRIMER DE MAIG DIT ANY

Dijous, a 23 de abril 1626, dia de sent Jordi, no feren la processó acostumada per certes prou escusades diferències que lo capítol tingué ab los jurats. Y dia's perquè ans de haver fet la embaxada feren fer los jurats la crida, y après feren la embaxada, prou cosa frívola, si açò era. Ni·s féu lo any pasat, que fonch dimecres, a 23 de dit.

2.765.

LLÀNTIA DE SENTA CATALINA

Divendres, a 24 de dit, al matí aparegué que havien llevat la llàntia de argent que estava davant lo altar de les Ànimes, de Senta Catalina martre. ¶^{483r}

2.766.

SENYORS INQUISIDORS. PROCESSÓ A PREDICADORS AB PENDÓ NOU²⁸⁴³

Dimecres, a 29 de abril, dia del gloriós sent Pere màrtir, los señors inquisidors y familiars feren la acostumada processó al monastir de Predicadors. Y portaven un pendó nou

¶²⁸⁴³ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

que era sis pams, poch més o menys, en quadro, de domàs carmesí, ab la figura davant del dit sant molt ben brodada, ab un rètul alrederor que dia: «*Credo in unuum Deum Patrem* ettcètera.» Y a les espal·les les armes del rey y un rètul que dia: «*Judica causam tuam.*» Y damunt del rètul la tiara del Papa, ab les claus entravesades, y damunt y alrederor de dit pendó un rètul que dia: «*Judica causam tuam*, ettcètera.»

Y lo bastó que portava lo pendó era una asta daurada y, al cap, la creu de la Santa Inquisició, y ab dos cordons carmesí: lo hu a la dreta, y'l portava Rafael Darder, ciutadà, y lo altre lo portava Balaguer, ciutadà, administrador que era de l'Hospital General. Y la asta del pendó portava'l don Diego Sans, fill de Baltazar Sans, jutge de la Real Audiència y nét de don Ramon Sans, *etiam* de la Real Audiència, jubilat.

Anaven tres senyors inquisidors ab sombreros al cap:²⁸⁴⁴ enmig Roig; a la dreta don N. Herrera y a la esquerra el doctor N. Rincón, el qual dix la missa, y diaca, mosén Silvestre, y subidaca, mosén Dou, capellans del Segret. Y assistens mosén Esteve a la dreta, y mosén Font a la esquerra, també beneficiats de la Seu.

A la missa feren la ordinària processó per lo claustro. Molts anys que la fasen. Amén.

Dit dia soterraren a la Seu²⁸⁴⁵ al doctor micer Martí, fill de l'assessor del governador, dit micer Martí.²⁸⁴⁶ ¶^{483v}

2.767.

PROCESSÓ DE SENT JORDI

Dijous, a 30 de abril 1626, feren crida la ciutat que a l'endemà, dia de sent Felip y sent Jaume, farien la processó de sent Jordi. Y féu-se. Portava lo Rat Penat Juan Batiste Català, justícia criminal, y lo canonge Bellmont per assistent.

2.768.

CRIDA CONTRA·LS DEL PUIG, QUE NO PORTASEN ESCOPETES DE NINGUN GÈNERO

Dit dia, en avent dinat, féu crida la Real Audiència que, sots grans penes, ningú sia gosat tenir ningun gènero de escopeta, ni de mecha ni de pedrenyal, ni portar-la per lo lloch del Puig, ni son districte.

¶²⁸⁴⁴ Al marge dret, com a incís: «ab sombreros al cap».

¶²⁸⁴⁵ A l'interlineat: «en la Seu». ¶²⁸⁴⁶ Es refereix a misser Pere Martí –vegeu nota 2578–, a qui trobaren mort

«ans de l'alba», sense cap ferida i arrimat a la taverna del Pinto, el 21 de desembre de 1604. Vegeu també l'entrada 293 i la nota 554 d'aquest dietari, sobre el pare.

2.769.

SOTERRAR DE UN GICH DE NOU A DEU ANYS, DE SENT MARTÍ A SENT JUAN

Dit dia, a les onse hores del matí soterràrem de la parròchia de Sent Martí, del carrer de la confraria dels Ferrers, al foçar de Sent Juan del Mercat, ab dotse capellans de cascuna parròchia, creu y tres capes, ab missa dels Àngels, a Jusep Gacent, fill de N. Gacent, de edad de nou a deu anys.

Per ço lo pare donà testimonis al señor official Garcés de com lo gich havia dit que volia ser soterrat en dit lloch.²⁸⁴⁷ ¶^{484r}

MAIG

2.770.

PROCESSÓ DE SENT JORDI AB QÜESTIONS

Lo primer de maig 1626, feren los senyors jurats la acostumada processó de sent Jordi. Y Juan Batiste Català, justícia criminal, portava la bandera del Rat Penat ab sinch jurats y per asistent lo canonge Bellmont, y plovisnava poch.

Y acontegué que, estant davant lo carrer de Sent Jordi, hallí al forn, aguardant los comanadors de sent Jordi ab la relíquia, ab los capellans y creu de Sent Andreu, com sempre han acostumat, y hagut grans debats ab los pavordres y canonges²⁸⁴⁸ y freyles grans protestos. Rebia'ls actes Pancrudo, notari, axí per part dels pavordes y los canonges, com dels freyles y lo subsíndich de la ciutat. Y concordaren hallí que la relíquia anàs entre'ls dos pavordres, que anaven dos només: la hu era Belda y l'altre Rocafull.²⁸⁴⁹

Predicà en la Seu lo sermó lo pavordre Pastor. Y lo canonge don Francés Vives, àlias *Fatiguilla*, dix al pavorde Rocafull que: «*Aunque era docto, era imprudente.*» Y dit pavorde li respongué que: «Prou era que ell era indocte y imprudent.» Y a l'endemà tingueren capítols los canonges y [es] quexaren del pavordre al vicari general. Y manà-li al dit pavorde que tingués arrest en sa casa. Y estigué dos dies.

Y ls jurats enviaren al síndich que la llisó de Rocafull era molt necessària en la Universitat. Y axí li donà llicència que anàs a llegir y se'n tornàs a casa. Y cert que canonge que menys sap és lo dit *Fatiguilla* y més se fa sentir, no obstant que és rector de la Universitat.

2.771.

SÒLIO DE LES CORTS

Divendres a 8 de maig 1626, al matí, lo senyor rey tingué'l sòlio a les desdichades Corts de Monçó als malaventurats y molt y temerosos y amendantats valencians. Y féu comtes

¶²⁸⁴⁷ A partir d'ací, hi ha uns 7 cm en blanc. ¶²⁸⁴⁸ En l'interlineat: «y canonges».

¶²⁸⁴⁹ Vegeu la nota 1069, sobre el paborde Josep Rocafull i l'entrada 2.344 sobre Joan Baptista Belda.

a sis: al de Olocau, don Vil·laragut Sans;²⁸⁵⁰ al de Albalat de mosén Sorell, don Jaume Sorell;²⁸⁵¹ al señor de Agost, don Francisco Rocamora; al señor de Gestalgar,²⁸⁵² don Baltasar de Monpalau; al señor de Sirat,²⁸⁵³ don Bernat Carroç, y al señor de Albaterra, don N. Rocafull, y donà setanta creus, y a molts. N'í havia dels que la feren *eo* descendents dels que la feren a Jesuchrist.²⁸⁵⁴ Gran desgràcia de desdichades Corts per als molls valencians.

A micer Mora feren advocat fiscal; a micer don Cosme Fenollet,²⁸⁵⁵ del Civil; a micer Trilles,²⁸⁵⁶ del Civil; a micer Polo,²⁸⁵⁷ del Criminal. ¶^{484v}

2.772.

INGLESOS ENEMICS

Dimats, a 12 de maig 1626, feren crida real que tinguesen per enemichs als inglesos.

2.773.

Dimecres, a 13 de dit, feren crida que arrendasen les carns.²⁸⁵⁸

2.774.

CAPELL ARDENT PEL BISBE DE ORIOLA EN PREDICADORS

Dit dia feren capell ardent en Predicadors, y remembransa, per la mort del reverendíssim senyor bisbe de Oriola, don N. Balaguer.²⁸⁵⁹

2.775.

SANTÍSSIM SACRAMENT PATENT EN SENT MARTÍ

Dit dia, en la església parrochial de Sent Martí estigué lo santíssim Sacrament patent, des de les nou hores del matí fins a les set de la vesprada. Y hagué gran cantoria per la capella de mosén Renat.²⁸⁶⁰ Y predicà fray N. Espejo, de Sent Augustí, per lo bon succés de les Corts, com ya aquelles fosen acabades divendres, a 8 de maig 1626.

¶²⁸⁵⁰ Senyor d'Olocau. ¶²⁸⁵¹ Senyor d'Albalat dels Sorells. ¶²⁸⁵² Xestalgar. ¶²⁸⁵³ Cirat. ¶²⁸⁵⁴ Segons açò, Porcar sembla que pense que hi ha nobles valencians d'origen jueu o així els qualifica pejorativament. ¶²⁸⁵⁵ Vegeu la nota 2408. ¶²⁸⁵⁶ Vegeu la nota 2842, sobre misser Trilles. ¶²⁸⁵⁷ Vegeu la nota 1379, sobre misser Polo. ¶²⁸⁵⁸ A l'interlineat: «carns». ¶²⁸⁵⁹ Fra Andrés Balaguer i Salvador, vegeu la nota 466. ¶²⁸⁶⁰ Ben possiblement es tracta de mossén Andreu Renart, sacerdot i mestre de capella, qui deuria ser un músic important i ben considerat, perquè

el Consell de València el va elegir per organitzar els actes musicals de les festes que s'hi celebraren, encara que 'sens salari algú', com consta en el *Llibre de Consells* de 1634, en data de 7 de juny. Altrament, durant el primer quart del segle XVII va intervindre, musicalment, tots els dissabtes, a Sant Joan del Mercat. De la seua producció es coneixen les peces: *Ave María Pura*, *aveilla lisonjera*, des motets a la Passió, un *Laudate* i dos *Magnificat*. Vegeu J. RUÍZ DE LIHORY, *La música en València*, op. cit., p. 387 i E. CASARES RODICIO, *Diccionario de la música valenciana*, op. cit., vol. II, p. 337.

2.776.

SENTÈNCIA 1A²⁸⁶¹ A RAMON PALLÀS²⁸⁶²

Divendres, a 15 de maig 1626, entre tres y quatre hores de la vesprada²⁸⁶³ portaren don Ramon Pallàs y'l tornaren a la Torre, ben afferrat, ab soldats del virrey que l'acompanyaven. Lo portaren al Temple y hallí assistí don Gaspar Despuig,²⁸⁶⁴ comanador de Montesa, sorrogat de don Jofre de Blanes, loctinent del mestre.

Y hallí li lixqueren la sentència en presència del prior del Temple,²⁸⁶⁵ y'l relaxaren al bras secular, per haver perpetrat la mort de sa germana y de son germà, don Diego, y altres coses que li acumularen. Y'l tornaren a la torre.

Y²⁸⁶⁶ a 23 de juny 1626, a la vesprada li donaren sentència per la religió y'l relaxaren al bras secular en la casa del Temple. Y'l tornaren a la Torre y li llevaren lo hàbit.

2.777.

PROCESSÓ DE NOSTRA SENYORA DELS EMPARATS

Diumenge, a 17 de maig 1626, féu la confraria de Nostra Senyora dels Emparats la processó ordinària a l'Hospital. ¶^{485r}

2.778.

LLEDÀNIES

Dilluns, a 18 de maig 1626, y dimats, a 19 de dit, y dimecres, a 20 de dit, feren-se les processons ordinàries de les Lledànies, y no anaven los pavordres. Y a cada parròchia y monastir la relíquia que portaven la posaven enmig dels dos primers canonges, ab lo subdiaca y diacha, y ab lo ministre que la portava.

Sols la parròchia de Sent Juan se volgué singularisar, en traure moltes capes y relíquies, y també portaven lo *lignum crucis* ab ministres. Y'l posaren enmig dels dos primers canonges, com si no merexia millor loch que la que portaven de la Seu.

Cosa molt nova y no ben revista, que al *lignum crucis* se li dóna la mateixa adoració que a nostre Señor, y més aventajada que a nostra Senyora. Y'ls senyors canonges volen fer al revés.

2.779.

VINGUDA DEL JURAT PALLARÉS DE LES CORTS

Dimecres, a 20 de maig 1626, a les sinch hores de la vesprada vingué lo jurat Pallarés de les Corts y se n'anà al Real. Y de hallí no yxqué que casi no fosen les oracions, que's

¶ ²⁸⁶¹ Dos mots il·legibles ¶ ²⁸⁶² Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ²⁸⁶³ A partir d'ací, ratllat, el text següent: «... en lo Real de València, y en presència del virey, llevaren

la creu y hàbit de Montesa que portava». ¶ ²⁸⁶⁴ Vegeu la nota 730. ¶ ²⁸⁶⁵ Ratllat: «y li llevaren la creu». ¶ ²⁸⁶⁶ Línies escrites al marge dret i al final del foli 484v.

temia que no li fesen los del poble alguna feta, que com tenia la coha de palla, temia's de les grans traýcions que ell y altres han fet a la ciutat y pobres, no·ls donasen lo guallardó que merexien.

2.780.

ALÇATS BALDRÉS Y VAQUERO

Divendres, a 22 de maig 1622, corregué fama pública per València que Juan Baptiste Baldrés²⁸⁶⁷ y Michael Vaquero, cavallers y mercaders, se havien alçat y que destruÿen a miga València.

2.781.

MORT DE NUARI

Dit dia, a prima nit desapararen una escopetada en lo carrer d'En Bou a N. Nauri, y·l mataren. Y anava enmig de dos amigs seus. Y confesà y combregà y féu testament y morí. *Requiescat in pace.* ¶^{485v}

2.782.

MADERA

Diumenge, a 24 de maig, començà a venir la madera grossa del marqués de Moya.

2.783.

SECRETARI, DON NICOLAU DE LA MENSA

Dijous, a 28 de maig 1626, entraren una rèqua de machos de Catalunya ab roba del secretari del rey, don Nicolau de Mensa. Y aponsetà en casa de Julià Gil Polo,²⁸⁶⁸ del Patrimoni Real.

Y dien que dit secretari venia a effectes de publicar les mercés que·l senyor rey havia fet, en les Corts, als molls y folls de valencians. Ab presupòsit que si no efectuaven los valencians lo donatiu, y promessa que a dit senyor rey havien fet, que totes les mercés foren nul·les y de ningún effecte. De hon se pot dependre²⁸⁶⁹ en quant menys té, lo dit señor rey, als valencians que als aragonesos y catalans. Que ab los valencians se ha tractat ab grandíssima potestat absoluta, lo que fer no podia en los regnes de Aragó,²⁸⁷⁰

¶²⁸⁶⁷ Segons els Vich, «Vandrés»; vegeu en el *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 50. ¶²⁸⁶⁸ Era germà del doctor en Dret i advocat patrimonial del Rei, Gaspar Gil Polo, jurista i escriptor; per tant potser que Porcar s'haja confós amb el nom, perquè sembla que Julià Gil Polo

solament era oficial del Mestre Racional i no advocat. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Julián Gil Polo», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, p. 206. ¶²⁸⁶⁹ Confusió amb «aprendre». ¶²⁸⁷⁰ Al marge dret, com a incís: «Lo que fer no podia, en los regnes de Aragó».

portant-los a regnes estrañys, y hallí detenir-los més de lo que·ls privilegis del regne de València donen lloch. Y sobre açò féu un subtil·lísim y docte memorial lo pavordre, Jussep Rocafull,²⁸⁷¹ cathedràtich de 1a, en la Universitat de València.

Y als aragonesos los ha tengut les Corts a hon aquells han volgut, y per lo consemblant los catalans, que l'han fet anar fins a Barcelona, y no l'han cregut en res de lo que·ls demanava. És gran llàstima.

2.784.

JURATS TRETS DIA DE PASCUA

Disapte, a 30²⁸⁷² de maig 1626,²⁸⁷³ vespra de Pascua del Sperit Sanct, no varen traure los jurats, per ço que n'i havia quatre dels extrets impeditos. Y'l virey manà que dia de Pascua se extraguessen. Y axí·ls dia de Pascua, entre dos y tres de la vesprada²⁸⁷⁴ los varen traure.

Déu los dexe ben governar, que està del tot molt opprimida la ciutat, que entren pobres y jamay ne ixen de les anelles de aquella, afferrats com a cans.

2.785.

CONFIRMACIÓ

Diumenge, a 31 de maig 1626, dia de Pascua del Sperit Sanct,²⁸⁷⁵ lo senyor bisbe de Mar-ruecos, don Thomàs del Spinosa, confirmà en lo capítol de la Seu, y·ls altres dos dies. ¶^{486r}

JUÑY²⁸⁷⁶

2.786.

JURATS

Dilluns, lo primer dia de maig y segon dia de Pascua del Spirit Sanct, juraren en la Seu los jurats nous. Y a les quatre hores de la vesprada anaren a besar les mans al senyor virey, com és costum. Y anaven en cochos, perquè havia aquell dia plogut de matí y havia fanchos.

¶ ²⁸⁷¹ Vegeu la nota 1069, sobre el paborde Rocafull. ¶ ²⁸⁷² A la línia, ratllat: «29»; a l'interlineat: «30».

¶ ²⁸⁷³ Encara que al *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1098, se'ns diu que aquell dia foren «...elets en jurats de la ciutat de València, Lluch Juan Navarro, Gaspar

Roig, cavallers. Francisco de Céspedes, Pere Rodrigo, Thomàs Cas, Ambrós Fababuix, ciutadans». ¶ ²⁸⁷⁴ A l'interlineat: «de la vesprada». ¶ ²⁸⁷⁵ A l'interlineat: «dia de Pascua del St. St.», per «dia de Pascua del Sent Spirit». ¶ ²⁸⁷⁶ Tot seguit, ratllat: «Maig».

2.787.

ANADA DEL SECRETARI DEL REY Y DE MICER LLEÓ²⁸⁷⁷

Dimecres, a 3 de juny 1626, al matí se n'anaren a Madrid lo secretari del rey, don Nicolau de Mensa, y micer Geroni Lleó, del consell de Aragó. Déu los encamine.

2.788.

NOVES DEL DUCH DE FERIA Y DELS GRANS DE CASTELLA

Dit dia vingué nova de Madrid com lo senyor rey havia manat al duch de Feria se'n tornàs a ses terres y casa, arrestat. Y també com lo almirant havia reny[i]t ab lo conte de Olivares, y que casi tots los grans se n'eren exit de Madrid, y que Aragó estava molt rebolt y Catalunya estava a la mira.

Lo conte de Olivares vol reboldre lo món y inquietar al rey, que's jove, per fer-se a ell, y serà d'ell, com dels demés, que són estats privats.

2.789.

BATEIG DE LA INFANTA²⁸⁷⁸

Diumenge, a 7 de juny 1626, fonch batechada –*vide infra*, foli 488r– la infanta doña Maria Eugènia, filla del rey don Felip 4 y de madama Ysabel de Borbó, filla mayor dels cristi-anísims reys de França, que se esposaren en Burdeus, ciutat de França, a 18 de octubre any 1615. Y²⁸⁷⁹ altra memòria diu que foren desposats a 17 de octubre 1615, en la església mayor de Burgos.

Batechà-la lo cardenal Çapata.²⁸⁸⁰ Foren padrins Matheu Saccheti, ¶^{486v} nuncio de sa santidad en los regnes de España, y doña Maria de Àustria, germana del dit rey Felip y tia de dita infanta; la qual donya Maria era promessa en muller per al fill del rey de Un-gria. Y'l papa Urbano 8²⁸⁸¹ envià a don Francisco Barberino,²⁸⁸² nebot seu,²⁸⁸³ que l'envià per embaxador per a fer les paus entre'ls reys de França, Saboya y Espanya. Lo qual vingué a 24 de maig 1626 a la Cort, y li portà una bolcada per a la dita nova infanta, tal qual se pot creure y ymaginar. La qual batecharen en la capella Real, en la pila a hon fonch batechat sent Domingo, que per a dit efecte la feren portar ha dita capella.

Y de hallí a pocs dies morí dita infanta.

¶²⁸⁷⁷ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶²⁸⁷⁸ Entrada que s'inicia al foli 486r i continua als 488r i 488v. ¶²⁸⁷⁹ Des d'ací i fins al punt i a la línia, al marge dret del 499r. ¶²⁸⁸⁰ Vegeu la nota 1682, sobre aquest eclesiàstic castellà. ¶²⁸⁸¹ A l'interlineat:

«Urbano 8». ¶²⁸⁸² El cardenal Francesco Barberini (Florència, 1597-Roma, 1679), nebot del papa Urbà VIII i un gran mecenes de les arts del seu temps. ¶²⁸⁸³ A l'interlineat: «seu»; ratllat: «del papa Urbano 8».

2.790.

MORT DE BONONI

Dimats, a 9 de juny, a la una hora del matí morí Joan Antoni Bononi, cavaller milanés, en la plaça dels Penarrojes, en sa pròpia casa. Fonch soterrat en sa pròpia capella, en Sent Martí —era persona de gran caritat y fia molt bé a la parròchia y a la església— dimecres, a 10 de dit. *Requiescat in pace.* ^{||486v}

2.791.

CRIDA PER A LA PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM SACRAMENT

Dimecres, a 10 de juny 1626, al matí féu crida la ciutat que a l'endemà farien solemne processó del santíssim Sacrament.

2.792.

PROCESSÓ DEL CORPUS Y ACCABADA UN QUART APRÉS DE LES ORACIONES PRIMERES. Y EN LO AÑ 1600, A 1 DE JUNY. Y A 11 DE JUNY 1613

Dijous, a 11 de juny 1626, dia del Corpus y de sent Bernabeu apòstol, al dematí feren lo paseixch acostumat los de les gramalles roches. Y tots los sis portaven balones al coll, y dien perquè lo rey axí acostuma a portar. Y a la vesprada feren la acostumada processó del santíssim Sacrament. Y acabàs un quart après de les primeres oracions.

2.793.

Divendres, a 12 de dit, la féu Sent Martí, que era primera *Post ponticalem et magnis centesima*.

2.794.

PROCESSÓ DE PREDICADORS

Diumenge, a 14 de dit, los frares de Predicadors feren la sua acostumada processó del santíssim Sacrament. Y entre altres custòdies curioses que portaven, portaren la del santíssim Sacrament, una piràmide quadrada, a grades, y pintada ab grandíssima art, com a entretallat, que la féu frare Melgar, de dit convent. Y és la primera volta que la varen traure, cosa molt curiosa sobremanera.

Primera la custòdia y figura de sent Lluís Bertran, molt ben adreçada; la 2a, la del gran nostre patró, sent Vicent Ferrer, ben adornat; la 3a, la del gran doctor sent Thomàs

de Aquino, molt polit y ben adornat lo hàbit; la 4a, lo gloriós sent Domingo, exactísimament de ben adreat; la 5a, la ymatge de nostra Señora del Roser, la gicha, la que tenen los clavaris en sa casa; la 6a, la custòdia del Ñyno Jesús. Aprés venia la desús dita, pintada de blanch y negre, que parexia de taugia,²⁸⁸⁴ cert cosa de admirar. Y anava la capella de la Seu, que cantaren com a àngels. Fins a les croses que sustinien lo reliquiari era de veure, rallat de blanch y negre.

2.795.

PROCESSÓ DE LA OCTAVA EN PREDICADORS

Dijous, a 18 de juny 1626, cap de octava del Corpus en Predicadors, feren per dins la església y claustro processó, ab tanta magestat, axí de llums com de fonts per dins lo claustro, que no's pot escriure ni dir, que abona lo món. ¶^{487v}

2.796.

PROCESSÓ DE SENT GREGORI

Diumenge a 21 de juny 1626, a la vesprada, les monges de Sent Gregori feren la processó del santíssim Sacrament. Y féu la volta per la Mercé, plaça dels Alls, carrer de Verge Maria de Gràcia al carrer de les Garrigues y a Sent Gregori. Anaven-hi los dos jurats en cap: Lluch Navarro y Rodrigo, y enmig Rodrigo, y a la esquerra de aquell Chrysòstomo Siurana, administrador de dit convent.

Y aconegué cosa nova per a Sent Martí, que portaven dos encesers: lo hu lo portava un capellà de Sent Martí, lo doctor Amiguet, y lo altre mosén Ferrer, beneficiat en Sent Nicolau, lo que yamay se's fet en Sent Martí, que capellà de altra parròchia fes ministeri en Sent Martí.

2.797.

2A SENTÈNCIA DE RELIGIÓ A DON RAMON PALLÀS.²⁸⁸⁵ 3A A 15 DE MAIG

Dimats a 23 de juny 1626, a la vesprada, en lo Temple llixqueren la 2a sentència de religió a don Ramon Pallàs.²⁸⁸⁶

¶²⁸⁸⁴ Castellanisme: «taujia», que segons el *Diccionario del Uso del Español* de María Moliner, 2001, procedeix del l'arab andalusí «attawšiyya» i significa: «Labor

mora hecha embutiendo un metal en otros distintos». ¶²⁸⁸⁵ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶²⁸⁸⁶ Quasi una línia de mots il·legibles.

2.798.

PRIMO DE MADRID, ALÇAT

Dit dia corré fama com un mercader de Madrid, molt rich, nomenat Vicent Primo, se havia alçat abazienda de molts. Y alguns de València anaren hallà, a veure son mal.

2.799.

HÒMENS A L'OFFICIALAT. APRÉS, DIT SENYOR VICARI GENERAL SE'N ANÀ ÇARAGOÇA DIJOURS, A 30 DE JULIOL, AL MATÍ

Dimecres a 24 de juny 1626, dia del gloriós sent Juan Batiste, al matí, mentres se dia lo offici en la Seu, varen traure a la porta de l'Officialat, en un cadafals,²⁸⁸⁷ a dos hòmens. Lo hu per dos mullers y l'altre per haver robat en dit ||^{487v} palàcio²⁸⁸⁸ uns llançols y altra roba. Y'l trobaren en la furt en la mà, y'l posaren pres en dit Officialat, y'l varen treure ab un rètul que dia: per haver robat no sé què coses en dit palau.

Y la Real Audiència, entenent açò se ajustà ab orde del virey, y determinaren que, segons se dia, no podia lo vicari general jutgar de tal cas, per ser mer secular.

Y lo virey manà al senyor don Martin de Funes, vicari general y canonge penitentiary de la Santa Església de Çaragoça, que no se n'anàs de palàcio. Per ço que ya dit senyor se n'avia de anar a residir a son canonicat divendres al matí, que contàvem a 25 de juny, y ya tenia preparat lo necessari per a la partida.

Y dit dia de divendres se li féu dit manament. Açò és etcètera.

Y disapte, a 27 de dit, molt matí, a les tres hores²⁸⁸⁹ anasen dit senyor vicari general ab sa roba. Y per orde del virey fonch segrestada y manat a dit senyor vicari general, ab penes, que no se n'ixqués de València. Y après la portaren a casa don Nofre Scrivà, thesorero del rey.

Y dit senyor vicari general havia donat orde, a son dispenser, que dit dia de divendres havia de ser en Morvedre al matí, que li tingués aparellat lo dinar. Y après és devengut lo desús dit.

Y arribant al portal, tres aguasils, és a saber: Portales, Torrogrosa y Clarà, lo embargaren. Y ab tota la benignitat possible dit senyor vicari general se'n tornà. Y portaren-li los aguasils los bahüls y cófrens a casa del cap de Taula de la Audiència, dit Romeu, que estava de casa a la plaça de la Seu.

Y ab est intermedi lo noble don Francisco Castellví,²⁸⁹⁰ del Consell Supremo de Aragó, regent, per quietar a dits senyors, se ||^{488r} posà de per mig y parlà ab dit senyor vicari general y ab lo virey. Y trobà al virey molt alterat y que no volia fer lo que era de rahó. Y tornà ab la resposta a dit senyor vicari general, y dit senyor, entenent la resposta y pretensió del virey, començà a fulminar censures, agravant y reagrant, fins posar entredit. De tal manera que...²⁸⁹¹

¶²⁸⁸⁷ A l'interlineat: «en un cadafals». ¶²⁸⁸⁸ Arquebisbal. ¶²⁸⁸⁹ A l'interlineat: «a les tres hores».

¶²⁸⁹⁰ Vegeu la nota 1327. ¶²⁸⁹¹ Continua a l'entrada següent.

2.800.

ENTREDIT²⁸⁹²

Disapte, a 27 de dit, a les nou hores del matí posà entredit en la Seu y en les demés parròchies y monastirs. Y tot açò plourà sobre ls desdichats y pobres capellans y goigs y gràcies del monastirs, que s'aprofitaran molt, e segons pasà en lo altre entredit, posat en lo any 1620, a dos de agost, que'ns llastimà a moltíssims capellans y durà fins a onse de juliol següent.

A 6 de juliol declarà lo canceller²⁸⁹³ que's fermà la contentió.

2.801.

SUSPENSIÓ DE L'ENTREDIT PER LA SEU Y·L COL·LEGI DE JESÚS, PER A DOS DIES

Diumenge, a 28 de juny 1626, al punt de les dos hores, en avent dinat, tocà lo symbolet de la Seu y après la campana, fent senyal y vespres tan solament en la Seu y en lo col·legi de la Compañia de Jesús. Alçà lo entredit dit vicari general, restat en son ésser lo entredit en les demés esglésies. Y axí u vingué a notificar N. Castro, nuncio a Sent Martí, que tan solament per a huy y a demà alçava lo entredit.

2.802.

DECLARATIÓ²⁸⁹⁴

Dilluns, a 6 de juliol 1626, a la vesprada declarà lo canceller, lo canonge Guardiola,²⁸⁹⁵ [que] fermà la contenció dit senyor vicari general. Axí que la fermà.

2.803.

DETERMINACIÓ DEL CLERO DE SENT MARTÍ

Dilluns, a 6 de juliol 1626, en Sent Martí, en la *1a mensis*, determinà lo clero que lo punt duràs de vespres fins al segon *glòria patri* del segon psalm. Y que's donàs al que entraria, al dit *glòria patri*, la dobla de les primeres vespres. Y que entrant en lo chor, acabat²⁸⁹⁶ lo primer *glòria patri*, no pagàs la bolsa la distribució que acostuma ha dar a les vespres.

¶ ²⁸⁹² Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶ ²⁸⁹³ Al títol, ratllat: «no fou ben posat lo entredit»

¶ ²⁸⁹⁴ Mots il·legibles, i al marge esquerre, dalt del tí-

tol, reixat d'atenció. ¶ ²⁸⁹⁵ Ratllat a la línia: «per haver-se posat lo entredit per lo que pasà, sens que».

¶ ²⁸⁹⁶ Abans, ratllat: «accabant».

2.804.

ALÇAT LO ENTREDIT A BENEPLÀCIT²⁸⁹⁷

Disapte, a 11 de juliol 1626, entre nou y deu hores del matí alçaren lo entredit, que durà just quinse dies, perquè a 30 de juliol 1626 se n'anà a Çaragoça dit vicari general, dit don Martin de Funes, a residir al seu canonicat de Çaragoça. ¶^{489r}

JULIOL

2.805.

3A SENTÈNCIA A DON RAMON PALLÀS

Dit dia de disapte, a 11 de juliol 1626, a la vesprada, en la Torre varen llegir la 3a sentència a don Ramon Pallàs, que la y donà la religió.

2.806.

MUDAT GIRONA

Diumenge, a 12 de juliol 1626, a la nit se mudà Girona de davant de casa de mosén Barber al fosar de Benimaclet. Y tornà en lo mes de octubre a estar.

2.807.

DE L'ARCHIDIANAT DE XÀTIVA. LA CONTRADICTIÓ²⁸⁹⁸

Dilluns, a 13 de juliol 1626, en la Seu de València, a les nou hores del matí aconegué que un licenciado, procurador de un frare andaluz de la orde de Sent Domingo, al qual lo rey li havia fet mercé de l'archidianat de Xàtiva, per la promoció del don Baltazar de Borja al bisbat de Mallorca, y pasada la gràcia per lo papa, dit procurador vingué a pendre la possessió de dit pesa.

Y'l bras militar *eo* son síndich, y lo síndich de la ciutat lo contradiren valentment y nomenaren, en conservador de la bul·la de la naturaleza, a l'abbad de Valldigna, lo qual estava en esta ocasió en València. Y ab censures y penes manà al capítol que no li donàs possessió, y al procurador, axí mateix, que no la prengué. Y se'n reberen actes de dites coses en la Seu.

¶²⁸⁹⁷ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶²⁸⁹⁸ Ítem.

2.808.

PRENGUÉ POSSESIÓ

Dimecres, a 15 de dit, no obstant los protests y actes fets en contrari, entre deu y dotse del matí prengué dit procurador possessió. Y dien que lo senyor virey féu crida a l'abbad conservador y li féu moltes amensases, y desistí de fer son ministeri<o>.

És gran llàstima que essent contrafur, y contra *motu propri*, se aya de fer tan gran injustícia a la terra. Déu que u castigue, la summa malícia dels que regnen.

Donà-li la possessió lo archidiano Tàpia y'l canonge Torres, axí de la cadira en lo chor de la Seu com de la casa de la Dignitat, que està davant de la Sala, al costat de la Governació. ¶^{489v}

2.809.

MORT DE XIMENO, NOTARI, SCRIVÀ DE LA SALA

Dijous, a 16 de juliol 1626, al matí morí Francés Geroni²⁸⁹⁹ Ximeno, notari y scrivà de la Sala de València y del Consell de la Sala. Fonch soterrat divendres,²⁹⁰⁰ a les onse hores del matí, a 17 de dit mes, en la Seu, en lo vas que està davant la capelleta de la santíssima Resurrecció, a les espal·les de l'altar mayor. *Requiescat in pace*.

2.810.

ALTRA SENTÈNTIA EN CONFIRMACIÓ DE LA DE A ONSE DE FEBRER 1626²⁹⁰¹

Dimecres, a 15 de juliol 1626, lo canceller Hieroni Guardiola donà sentència en confirmació de la que donà a onse febrer present any, sobre los béns dels capellans que morien instentats, no poder succehir lo señor archebisbe.

Attento quod per declarationem per nos factam et publicatam die 11 mensis february prope lapsi fuit pronunciatum quo dexquo bona Petri Antony Esteve quodam presbiteri possidebantur per personas laicas que conveniri debent coram iudice seculari cognitionem et jurisdictionem ad iudicem secularem et non ad ecclesiasticum pertinere, ut latius mea continetur unde cum pecunia deposita in tabula cambiorum et depositorum urbis sit processa ex nomine debitoris dicte hereditatis stipulato in favorem dictorum heredum laicorum, et penes quas ea propter existerat quasi possessio illius, quam non constat dictos heredes amississe. Id circo et alias pronunciamus, sentenciamus et declaramus, in ocurrenti casu cognitionem et jurisdictionem dicte pecuniae depositae at regiam et secularem jurisdictionem et non ad ecclesiasticam pertinere et spectare, non obstantibus in contrarium deductis pretensis et allegatis.

Fa advertir que dites dos sentènties se han publicat en dia de dimecres.

¶²⁸⁹⁹ A l'interlineat: «Francés Geroni».

¶²⁹⁰⁰ Des de «divendres» fins a «17 de dit mes», a l'interlineat.

¶²⁹⁰¹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

2.811.

TORNADA DEL SENYOR BISBE DE SOGORB, A SOGORB

Divendres, a 17 de juliol 1626, de migjorn avall se'n tornà lo senyor bisbe de Sogorb a Sogorb, havent acabat la comisió de jutge de residència. Estigué en València un any, sinch mesos, nou dies. Vingué a València a 8 de febrer 1625. ¶^{490r}

2.812.

VENGUDA DEL SENYOR ARCHEBISBE

Diumenge, a 19 de juliol 1626, entre set²⁹⁰² y huyt hores del matí vingué a sa casa y terra lo il·lustríssim y reverendíssim senyor don frare Isidoro Aliaga, archebisbe de València, vigilantíssim pastor de ses ovelles. Féu senyal lo Micalet de la Seu solemníssimament, voltant totes les campanes de la sua torre. Y no res menys repicaren totes les demás parròchies de alegria, de veure'l venir y entrar per sa casa y ciutat al tan desichat pare y pastor, que des de a sis de giner, dia dels Reys, fins al present dia, no l'havia vist. Que havia fet falta en aquella mig any y tretse dies. Y estava ab grandíssim desix de tornar-lo ha ver-o.²⁹⁰³ Temen-se que lo senyor rey no'l milloràs en altra cosa. Nostre Senyor ettcètera.

2.813.

MORT DEL JUSTÍCIA DE 300 SOUS

Dilluns, a 20 de juliol 1626, a les nou hores de la nit, en lo carrer de Cavallers, prop de casa de lo senyor de Montigelvo, y [que] ara habitava micer Trilles,²⁹⁰⁴ del Consell de la Real Audiència Criminal, desapararen una escopetada a Pere Jaume, notari, justícia en lo present any de Tre-cents Sous.²⁹⁰⁵

Y vixqué prop de quatre hores, y li trencaren la cuxa. Morí com a gran cristià, ab moltíssims actes de contrició. Y anava a sa casa, que estava en casa lo comte de Oliva, que era procurador del duch de Gandia.

2.814.

AÇOTS PER LA INQUISISIÓ

Dilluns, a 27 de juliol 1626, al matí los senyors inquisidors feren açotar a un fadrinet ben carat y ben dispost.

¶²⁹⁰² Tot seguit, ratllat: «hores». ¶²⁹⁰³ Al text: «ha-ver-o». ¶²⁹⁰⁴ Vegeu la nota 2842. ¶²⁹⁰⁵ Segons el *Die-*

tario dels Vich, a Pere Jaume el feriren al carreró dels Lladres. Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 53.

2.815.

CATIUS DE ALGER

Dimats, a 28 de juliol 1626, al matí vingueren a Sent Martí deu o dotse catius cristians; part de altres tants que se n'havien fugit ab una barca de Alger y aportaren a Mallorca, y de hallí a Barcelona. Y estigueren, segons dien, tres dies y tres nits sens menjar. ¶^{490v}

2.816.

DOCTOR MORA,²⁹⁰⁶ ADVOCAT FISCAL

Dimecres, a 29 de juliol 1626, vingué lo privilegi de advocat fiscal al doctor micer Mora, advocat de la Sala y del senyor archebisbe.

2817.

DONA AL CARRER DELS REGLONS, SOTERRADA EN UNA CASA

Dit dia, a les quatre hores de la vesprada trobaren en una casa del carrer dels Reglons, la primera entrant a mà esquerra, en la entrada de aquella, soterrada una dona nua, boca abaix, y la entrada paymentada.

2818.

VINGUDA DEL DUCH [DE] SOGORB.²⁹⁰⁷ ANASEN A DOS DE AGOST

Dit dia, a les huyt hores de la nit vingué lo duch de Sogorb a València y aposentà en lo palau archebisbal. Y'l senyor archebisbe lo anà a rebre al pla de Quart. I enviant-li lo virey a don Carlos de Borja, son capità de la Guarda, per a²⁹⁰⁸ que, de part de aquell, y de la marquesa, donàs al duch la benvenida.

Arribant dit don Carlos a la porta del aposiento ixqué Simanques, procurador general de dit duch y, tornat ab la resposta, dix que lo duch no tenia lloch per a acceptarla. Y axí se'n tornà dit don Carlos.

¶²⁹⁰⁶ Possiblement es tracta de Guillem Ramon Mora d'Almenar (1572-1635) doctor en Dret, que va ser advocat extraordinari de la Ciutat, examinador de notaris, membre del Tribunal d'Apel·lacions dels Amprivus, advocat de Torrent i del monestir de la Valldigna, corregidor d'advocats en quatre ocasions, auditor de l'Expulsió dels Moriscos, assessor del Justícia Civil, advocat fiscal, oïdor de l'Audiència i jutge de cort. Vegeu V. GRAULLE-RA SANZ: «Guillermo Ramón Mora de Almenar», en *Ju-*

ristas valencianos..., *op. cit.*, pp. 25, 51, 61, 66, 67, 75, 82, 88, 92, 100, 110, 219, 250, 256, 272, 352, 406 i les notes 97, 1063 i 1832 d'aquest llibre. ¶²⁹⁰⁷ Don Enric III d'Aragó Folc de Cardona i Còrdova (1588-1640), senyor de la baronia d'Entença, comte d'Empúries, comte de Prades, marquès de Comares i cinquè duc de Sogorb i de Cardona. Va ser virrei de Catalunya durant els períodes següents: 1630-1632, 1633-1638 i 1640. ¶²⁹⁰⁸ A partir d'ací, la resta del text és escrit després de l'entrada 2.819.

2819.

ANADA DEL VICARI GENERAL A ÇARAGOÇA

Dijous, a 30 de juliol 1626, molt matí, se n'anà a Çaragoça lo señor don Martin de Funes, vicari general y official de l'archebisbat de València y canonge de la Santa Església de Çaragoça, Déu que'l guarde, conserve y augmente en son major estat.

2820.

VINGUDA DE FRARE MOS,²⁹⁰⁹ PROVINCIAL DE PREDICADORS

Divendres, a 31 de juliol 1626, entre deu y onse de la nit vingué lo provincial de Predicadors al seu convent de Predicadors, de la vissita de Catalunya y Aragó. ¶^{491r}

AGOST

2.821.

MORT DEL PAVORDRE TRILLES.²⁹¹⁰ LA MARE MORÍ A 1 DE ABRIL 1627; Y LO GERMÀ, DOCTOR DEL REAL CONSELL, MORÍ A 14 DE AGOST 1626, Y LA MULLER DE DIT DOCTOR MORÍ A 1 DE ABRIL 1627 (*pro ut infra*, foli 513)

Diumenge, a 2 de agost 1626, al matí morí lo celebríssim doctor y pavordre de la Seu de València Pere Juan Trilles, persona de grans parts y esciència. *Requiescat in pace. Amén.*

Morí en casa sa mare, que estava al cap del carrer de Çaragoça, a la placeta de Burriol, una casa és que travesa, dret a dret, a la Tapineria. Y, toça,²⁹¹¹ aja may voler-se dexar sagnar, persona de tan gran enteniment.

Fonch soterrat en lo vas comú dels Capellans de la Seu, ab gran acompanyament del rector y doctors y estudiants y dels pavordres de la Seu, que bé u meritava.

2.822.

CRIDA DE LA NEU

Estos dies fêu crida la ciutat que la neu no pujàs la preu, la lliura, més de quatre diners, a pena de 60 sous. Y no aprofità.

¶ ²⁹⁰⁹ Vegeu la nota 1621. ¶ ²⁹¹⁰ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ²⁹¹¹ Al *DCVB* trobem «tossa», amb les accepcions de: «a) Part alta d'un animal boví, cabrú o porquí, i b) Embalum massa considerable que

presenta el cos d'una persona, animal o cosa inanimada». Pensem que ací, en aquest context, figura com un sinònim de «cabut», però en el sentit de tossut, testarrut.

2.823.

ANADA DEL DUCH DE SOGORB²⁹¹²

Dit dia de diumenge, a 2 de agost 1626, a la una hora del matí, casi a la mateixa hora que morí lo sobredit pavordre Pere Juan Trilles, se n'anà a Catalunya lo il·lustríssim y excel·lentíssim duch de Sogorb. Y era fama pública que·ls vehins de Sogorb se havien tornat a donar al rey y no volien ser de senyor, sinó del rey.

2.824.

VEDATS LOS PEDREÑALS EN PUÇOL

Divendres, a 7 de agost 1626, la Real Audiència féu crida vedant les escopetes de predren[y]al en lo lloch y terme de Puçol.

2.825.

MORT DE LA SENYORA DE BORRIOL²⁹¹³

Dijous, a 13 de agost 1626, soterraren en la Seu a donya Mariagna Castellví y de Besaldú, senyora dita de Borriol.

2.826.

MORT DEL DOCTOR DEL REAL CONSELL, TRILLES²⁹¹⁴

Divendres, a 14 de agost 1626, a la matinada morí lo doctor del Real Consell del Civil Joan Batiste²⁹¹⁵ Trilles. Habitava en lo carrer de Cavallers, en casa del senyor de Montigelvo. Soterraren-lo ab grandíssim acompanyament la Real Audiència, en la Seu, en son propi vas.

La muller y la mare del doctor moriren a 1 de abril 1627. (*infra*, foli 513)

2.827.

LLETANIES

Aquest dia vingué un mandat del senyor vicari general Garcés, expedit a 12 de dit, que tots los dies de diumenge y festes diguesen en les parròchies les lletanies per²⁹¹⁶ lo bon dirigiment dels negocis del señor rey. Y aquell se folga y juga,²⁹¹⁷ y destruí los regnes. ||^{391v}

¶²⁹¹² Vegeu la nota 2907. ¶²⁹¹³ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶²⁹¹⁴ Vegeu la nota 2842, sobre misser Joan Baptista Trilles. ¶²⁹¹⁵ A l'interlineat: «Civil, Joan Batiste».

¶²⁹¹⁶ Al text: «por». ¶²⁹¹⁷ Es refereix a Felip III de Castella i II d'Aragó, conegut per la historiografia com Felip III, que tenia fama d'agradar-li jugar a les cartes.

2.828.

GALERES AL GRAU Y VINGUÉ LO DUCH DE PASTRANA.²⁹¹⁸ Y ANASEN AL 27 DE DIT

Disapte, a 15 de agost, a la una hora de migjorn vingueren al Grau de València huyt o nou galeres y portaren al duch de Pastrana, que era embaxador de Roma, y aposità en lo Real. Y lo virey entrà en les galeres, y la vireyna, y li feren gran salva.

2.829.

PROCESSÓ DE LA ASSUMPCIÓ

Dit dia, a 15 de agost 1626, a la vesprada se féu la processó ordinària de la Assumpció de Nostra Senyora. Y aquest mateix dia, a la vesprada, embarcaren dos carros de galeots. Y-ls embarcaren en les galeres sens més rèplica. Y les galeres estigueren fins al diumenge a les nou hores del matí, perquè es mogué grandíssima tempestat de trons, ayre y aygua que admirava. Que no tingueren temps de acabar de desembarcar la roba del dit duch y la roba de la vireyna de Sardenya que portaven en elles, muller de don Joan Vives de Canyamàs,²⁹¹⁹ que morí virey en Sardenya lo any pasat.

2.830.

MORT DE MICER ESCOLANO²⁹²⁰

Dilluns, a 17 de agost 1626, morí micer Francés Escolano, doctor en cascun dret y persona docta. Soterraren-lo dimats a 18 en Sent Augustí, en la sua capella. *Requiescat in pace.*

2.831.

VENGUDA DEL NEBOT DEL PAPA URBANO 8

Dimecres, a 19 de agost 1626, a les huyt hores de la nit vingué lo senyor nebot²⁹²¹ del papa, cardenal y nuncio. Y aposità en palàcio archebisbal.

Y dien que la causa que entrà de nit era perquè la ciutat tenia orde del rey que no'l rebés. Y com lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe és a tan pròvido en

¶ ²⁹¹⁸ Vegeu la nota 1707, sobre aquest noble castellà.

¶ ²⁹¹⁹ Joan Vives de Canyamàs o Canyamars i Alapont, baró de Benifairó de les Valls, i virrei de Sardenya (1623-1625), cofundador, amb Bernat Català de Valeriola, de l'Academia de los Nocturnos. Vegeu la nota 2532. ¶ ²⁹²⁰ Vegeu la nota 1880, sobre misser Francisc Escolano, germà de l'historiador Gaspar Escolano.

¶ ²⁹²¹ El cardenal Francesco Barberini, legat «ad latere» i nebot del papa Urbà VII, a qui acompanyen, segons Farinelli, alguns literats de Perusa, com ara Leandro Boverini i Timotteo Bottoni, frare dominic i poeta. Vegeu *Exploradores y viajeros por España*, d'Emilio Soler Pascual, en l'adreça electrònica <www.cervantesvirtual.com/historia/viajeros/viajeros1_119.shtml>.

son govern, havia manat a totes les parròchies de València *eo* als cleros (cosa per memòria de hòmens no recordada) que cascun clero se aprestàs a pendre cascú una casa gran de cavallers, per a que ¶^{492r} la entoldasen y aposasen llits per als hostes que havien de venir ab dit senyor nuncio, com de fet se féu. Que més de dos capellans restaren a dormir sobre una flasada, per donar los dos matalaps que tenia.

Que se à vist en València que quant lo rey Felip 3 vingué a casar-se a València, portava grandíssim acompanyament, axí del senyor nuncio com del cardenal archebisbe de Sevilla, que portaven moltíssima gent en si. Y no's féu tal innovació. *Laudetur Christus.*

2.832.

Dijous, a 20 de dit, yxqué a missa dit cardenal, nebot del papa Urbano 8, nomenat don Francesco Barbarino,²⁹²² y a la porta de la Seu (de palàcio) estaven dos canonges ab lo pali, descaperusats, y l'acompanyaren fins a l'altar mayor, entrant per la part de la sagrestia. Anava dit señor ab barret de quatre cantons, vermell, y muça vermella, y davant lo nostre senyor archebisbe, vestit de pontifical, li donà lo salpaser, y après se despulla del pontifical y restà vestit com a cononge, y li donà la tovallola al dit cardenal, après que's llavà les mans.

Y hallí lo despullaren de les robes, a saber, de la muça, y'l dexaren ab roquet los seus ceremoniers y començà la missa. Y de hallí a poch vingueren los jurats, y's varen seure junts en lo banch, a la part de la sagrestia.

2.833.

Dit dia féu crida la ciutat que, a la nit, y hagués lluminàries. Y aquest dia viu al senyor virey que anava al Col·legi ab lo duch de Pastrana, y'l portava al dit duch a la mà dreta. ¶^{492v}

2.834.

Aqueix mateix dia enviaren los jurats embaxada a dit cardenal, que volien anar a dar-li la benvenguda. Y no y anaren. Y era perquè presentiren que dit cardenal havia fet parar son sòlio ab un doser y una cadira, y als costats havia fet posar dos banchs, ab unes cortines damunt, y no y havia cadires.

Y per ço enviaren embaxada al virey de lo que havien de fer. Y²⁹²³ anaren visitar-lo, y'ls rebé d'enpeus, de que no estigueren estomagats. Y lo mateix féu al bras militar y als de la Real Audiència. Y'ls senyors inquisidors se li agenollaren y besaren les mans.

2.835.

Divendres anà al Real a vissitar a la señora vireyna.²⁹²⁴ Y tingué gran comèdia y sopar.

¶²⁹²² Barberini. ¶²⁹²³ Mot emborronat i il·legible.

¶²⁹²⁴ Segon contenen els Vich, el legat cardenalici Barberini anava acompanyat d'un altre cardenal, de cognom

Saqueto i, quan visitaren la virreina, aquesta: «...*les tuvo una comedia: para lo qual conbidó a algunas señoras*». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 56.

2.836.

Disapte, a 22 de agost 1626, al matí anà a visitar lo Seminari del Corpus Christi y no anà a Sent Andreu, que l'estaven aguardant. Y anà al Grau.

*Mella dabunt franciis
hispani spicula figunt
spicula si figant
et melle et vita carebunt.*²⁹²⁵

2837.

Dilluns, a 24 de agost, dia de sent Berthomeu, 1626, a les nou hores vingueren les galeres del Grau. Y a les onse se embarcà dit cardenal juntament ab lo senyor archebisbe. Feren gran salva les galeres y, havent dinat, anà lo senyor virey a veure'l, y'l duch de Pastrana,²⁹²⁶ y despedir-se de aquell, y hagué altra salva. Y lo senyor archebisbe may lo dexà fins que serien les sis hores, que marcharen. *Dominus dirigat.* Y per bé que la ciutat, y'l bras militar, lo importunaren ab memorial, yamay ne féu cas, y'ls remittia al senyor archebisbe. À fet gasto lo senyor archebisbe a tan cumplit, y sobrehabundant, que no's pot dir ni escriure. ¶^{493r}

2.838.

ANADA DEL DUCH DE PASTRANA. COLTELLADA A NA MARTÍNEZ²⁹²⁷

Dijous, a 27 de agost 1626, a la vesprada se n'anà a Madrid lo duch de Pastrana, que des de a 15 de agost aposentà en lo Real.

Y aquest dia, a prima nit, creuaren la cara a na Dionisia, muller de Martínez lo Cego, al carrer de la Xerea.

Y a 6 de nohembre cridaren, en trompeta,²⁹²⁸ a la porta de la casa de na Albesa a Geroni Albesa, fill de dita viuda.

2.839.

DESHABITAT DON RAMON PALLÀS. 3A SENTÈNCIA DE DON RAMON PALLÀS PER LA ORDE

Disapte a 29 de agost 1626, al matí, en lo pati de la Torre feren devallar a don Ramon Pallàs. Y lo lloctinent de mestre, que per ausència de don Jofre Blanes era don Gas-

¶ ²⁹²⁵ És l'enigma que figura en l'entrada 2.611 i en la 3.217, amb la diferència que en la primera, la 2.611, comença per «Bella» i en les dues restants per «Mella»: mel, dolcesa, suavitat, que evidentment canvia el sentit.

¶ ²⁹²⁶ A l'interlineat: «y'l duch de Pastrana». Sobre el duc vegeu la nota 1707. ¶ ²⁹²⁷ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ²⁹²⁸ Des de: «trompeta» fins a «dita viuda», escrit al marge esquerre.

par Despuig,²⁹²⁹ y li llevà lo hàbit y·l relaxà al bras secular, y se entregà de aquell micer Polo,²⁹³⁰ doctor del Real Consell del Criminal de València.

Y acabada de llegir la sentència estava hallí un ministre ab unes tisoires: li des-cosia la creu que estava en una capa de gorgaran,²⁹³¹ que don Ramon portava, y ans de acabar dos punts, dit don Gaspar, sorrogat del lloctinent de Mestre, la prengué en ses mans y la tirà, com qui la y arrancava. Y dix: «*Anda, que soys mal cavallero.*» Açò és.

2.840.

CRIDAR A DON VICENT DE VALLTERRA Y A DON RAMON DE ANGRESOLA A MADRID. TORNADA A 10 DE FEBRER 1627²⁹³²

En estos dies féu cridar sa magestat a don Vicent Vallterra y a don Guillem Ramon Angresola a Madrid. Y estos eren dels que, en les Corts, defensaren ab gran ànimo la causa dels pobres. Y fins ara no[·s] sab per a què. La causa és tan justa que Déu no·ls dexara partir perquè defensaren tal causa.

Y cert, dits senyors anaren ab grandíssim ànimo, per a patir per tal causa y de grandíssima honrra. Axí per a ells, com per a tots los seus. Y après dimecres, a 10 de febrer 1627, tornaren ab llibertat y ab molta salud. Deu la·ls conserve. (*Ut infra*, foli 509) ¶^{493v}

SETEMBRE

2.841.

SENTÈNTIA DE MORT A DON RAMON PALLÀS²⁹³³

Dimecres a 2 de setembre 1626, al matí, en la Torre publicaren sentència de mort a don Ramon Pallàs —y·l desgraduaren de cavaller— y que fos atormentat *tanquam* cadàver y privat de la herència de son germà. Y penjat en la forca del mercat de València.

2.842.

COSA NOVA EN SENT MARTÍ²⁹³⁴

Divendres, a 4 de setembre 1626, aconegué en Sent Martí lo que ha més de 30 anys y mesos que són beneficiat se's fet, y és que anant dotse capellans al soterrar de un home de la confraria dels Velluters, en los dotse capellans és sempre après del rector Sent Martí. Y tostemps es figura que los puntets de la micha portió se partix en les dos capes, si

¶²⁹²⁹ Vegeu la nota 730. ¶²⁹³⁰ Vegeu la nota 1379, sobre misser Joan Baptista Polo. ¶²⁹³¹ Castellanisme. Segons el *DUE* de María Moliner (1998), vindria de l'anglès «gorgoran», antiga variant de «grogam»: «Cierta

tela de seda, que forma cordoncillo». ¶²⁹³² Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶²⁹³³ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶²⁹³⁴ Al marge esquerre, dalt del títol, sanefa d'atenció.

no y à altra porció, que's repartix entre les dos capes, micha porció a cada capa. Y quant és una a soles se repartix aquella a soles, en los dos capers, donant a cascun caper quatre diners. Y ara, no sé *quo spiritu ductus*, lo racional,²⁹³⁵ que's dia Matheu Gasch, natural de la Jana, féu que un capellà, que's dia Martínez, anàs per la figura de sent Martí sols als capers, qui eren mosén Vives y mosén Forner, [i] no·ls tocà los puntets. Cosa que de memòria de hòmens no y à recort. Açò ettcètera.

MEMÒRIA

2.843.

Lo²⁹³⁶ stiu de aquest any 1626 es estat de grandíssims calors, com aya fet yamés.

2.844.

CAS, PROP DE MADRID, DEL MARQUÉS DE TENDILLA²⁹³⁷

Dilluns, a 7 de setembre 1626, a mosén Lluís Vives, prevere beneficiat en Sent Martí, escrigué de Madrid lo doctor don Francisco Roiz de Liori, a 31 de agost dit any, de com en un lloch, prop de Madrid, lo marqués de Tendilla, fill del marqués de Mondéjar,²⁹³⁸ havia mort a punyalades a un confessor, perquè en la confessió havia représ a una amiga sua. Y per bé que lo capellà li pregava que no·l matàs del tot, sens dexar-lo confessar, no y aprofità; sinó que de tots punts lo matà.

Y la germana del dit capellà se n'anà al rey, a donar-li rahó del fet. Lo rey diuhen que hu sentí molt, y creu-se com de les demés coses.

2.845.

PROCESSÓ DEL SANTÍSSIM CÀLCER, COM HAN USSAT

Dilluns, a 14 de setembre 1626, dia de la Exaltació de la Santíssima Vera Creu, acabades completes en la Seu feren los senyors canonges la sua acostumada processó del santíssim Càlcer, per la volta de la del Corpus.

Y no y anava ninguna creu, ni capellà de parròchia, sols los frares dels convents y los capellans de la Seu. Y ans de la custòdia anaven dotse capellans de la Seu, ab dotse aches blanques; y après la custòdia; y après dos capes y diaches, ab assistent, lo canonge Pellicer; y après anaven los dos macers ordinaris del governador, y lo governador, don²⁹³⁹

¶ ²⁹³⁵ Dos mots ratllats. ¶ ²⁹³⁶ Al marge esquerre, reixat d'atenció. ¶ ²⁹³⁷ Porcar deu referir-se a Íñigo López de Mendoza y Mendoza, VIIé comte –i no marqués– de Tendilla i Vé marqués de Mondéjar, des del 1604, en què es van resoldre els pleits de successió. Va combatre contra els moriscs en l'alçament de les

Alpujarres. Es casà amb Ana de Cabrera y Vargas, i en morir aquesta va ingressar en la Companyia de Jesús, on moriria el 1647 de novici. ¶ ²⁹³⁸ Íñigo López de Mendoza y Mendoza, de qui ja hem parlat en la nota anterior. ¶ ²⁹³⁹ Ratllat a la línia: «Jaume»; a l'interlineat: «Lluís».

Lluís Ferrer, a mà dreta, y a la esquerra don Bernaldino Zanoquera, mestre racional, y enmig dels dos don Melchior Figuerola, nebot del canonge Honorat Figuerola y inquisidor de València. Y no y anaven ningun offici, ni chagants, ni virrey, ni jurats, sols los attabals de la ciutat, que tots tenien que murmurar, tenint tanta renta dita administració.

Y esta és la 4a processó que se ha fet; com la 1a fonch en setembre, any 1623. ¶^{494v}

2.846.

PERCASOS DE CANONGE, LO RECTOR DE SENTA CATALINA

Dimats, a 15 de setembre 1626, al matí prengué possessió de percasos del seu canonicat Roch Torrent, rector que fonch de Senta Catalina martre.

2.847.

MORT DE MOSÉN BOLAS

Dit dia, a les tres hores de la vesprada morí en Sent Martí mosén Gonzalo Bolas, ya molt vell, que no residia en la església. Y a l'endemà, a la matexa hora, lo soterraren en Sent Martí en lo vas Nou, a l'entrar al chor.

2.848.

CREMAR DOS SODOMITES

Dimats, a 22 de setembre 1626, a migjorn, lo tribunal de la Santa Inquisició féu cremar, per sodomites, a dos hòmens. Lo hu era un esclau moro, que era del marquès de Moya, y l'altre un català de Tortosa, que fia pintes. Y cascú era per diferent acte ab altre.

2.849.

MORT DEL DEGÀ PORCAR²⁹⁴⁰

Dijous, a 24 de dit, morí en Sogorb lo degà Miquel Porcar.

2.850.

VICARI NOU, MOSÉN PEXO

Divendres, a 25 de setembre 1626, es vestí en lo chor de Sent Martí a vespres, ab son roquet y stola, un vichari incògnit, nomenat mosén [...] ²⁹⁴¹ Pexo, sens tenir capítol ni

¶²⁹⁴⁰ Al marge esquerre, davall del títol, reixat d'atenció. ¶²⁹⁴¹ Espai en blanc.

ajust algú, lo que jamay se ha fet en Sent Martí quant algun nou resident entra. Lo que no se ha vist fer jamay.

2.851.

FOCH EN LO FORN D'EN BORRÀS

Dimats, a 30 de setembre 1626, a les dos hores de la matinada se pegà foch en lo forn de la placeta d'En Borràs.

2.852.

MORT DEL MARQUÉS DE MOYA

Dit dia, a les nou hores del matí trobaren mort en son llit al marqués de Moya. Y a l'endemà, a les sis hores, lo portaren a depositar, en un colcho, al monastir de les monges de la Trinitat, ab poch capellans, que anaven en un altre colcho.

2.853.

LLAMP EN L'ALQUERIA DEL CORREGER, PROP DE BENIMACLET

Dit dia caygué un llamp en l'alqueria dita del Corretger, prop de lloch de Benimaclet. Y li cremà tota la casa sens estalviar cosa, y la gent era a missa. Perquè dit dia, a les onse hores, tronà terriblement, ab gran avenguda de aygua, y llavors un gran tro que féu caygué lo llamp. ^{495r}

OCTUBRE

2.854.

BOUS EN RUÇAFA

Dilluns, a V de octubre 1626, en les heres del lloch de Ruçafa y hagué corro de bous ab gran magestad de cadafals. Y anà-y tota València, lo virrey y Real Audiència.

2.855.

BOUS

Dimats, a 6 de dit, bous en dit lloch, castellans. Assistiren los matexos, y'l señor archebisbe davall la gelosia, y son vicari general. Y foren castellans, y bons.

2.856.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS

Divendres, a 9 de dit, dia de sent Dionís, se féu la processó ordinària de la ciutat. Y portà lo Rat Penat lo justícia criminal, Juan Batiste Català. Y acabà's la processó a les dotse hores tocases, y ningun pavordre anava.

2.857.

LLEVAT LO CAP A DON GERONI TOUS²⁹⁴²

Disapte, a 10 de dit, llevaren lo cap en la plaça de la Seu a don Geroni Tous, del lloch de Benicàsim —y, per millor dir, dels millors llinatges de València—²⁹⁴³ per haver mort a punyalades a una amiga de son germà, y estava prenyada. Y era polit jove, y quant féu lo cas tenia poch més de 17 anys, y en la Torre acabà de cumplir los 20. Y'l sentenciaren a la una de migjorn. *Requiescat in pace.*

2.858.

PORTAREN LO CORS DEL MARQUÉS DE MOYA A CASTELLA

Dilluns, a 12 de octubre 1626, al matí se'n portaren del monastir de les monges de la Santíssima Trinitat lo cors del señor marqués de Moya a soterrar en la sua sepultura a Castella, prop de Moya, al lloch dit Carbones, de la orde de Predicadors.²⁹⁴⁴

Anaren 25 capellans de Sant Salvador y dotse frares de Sent Francés, y altres tants de Predicadors, ab grandíssim acompanyament de gent, ab son gendre, don Diego Pacheco. Y pasaren grans treballs los que anaren a l'acompanyament, axí en lo camí com del menjar y en les posades. ¶^{495v}

2.859.

VESPRES DELS ÀNGELS EN RUÇAFA, A UN SOTERRAR

Dimecres, a 14 de octubre 1626, a la vesprada anàrem uns quants capellans de Sent Martí a Ruçafa, a<l> soterrar un fill de N. Ribera.²⁹⁴⁵ Y'l portaren a la església ben adresat en son llit. Y en lo chor cantaren vespres dels Àngels, cosa nova y de poch vista, y ab orgue, ab hymne y magnificat.

¶²⁹⁴² Al marge esquerre, prova de ploma.

¶²⁹⁴³ Al marge dret: «y, per millor dir, dels millors llinatges de València».

¶²⁹⁴⁴ Al marge esquerre, com a incís: «al lloch dit Carbones, de la orde de Predicadors».

¶²⁹⁴⁵ A l'interlineat: «Ribera».

2.860.

MORT DEL BISBE DE CORON

Dit dia, a michanit, morí lo reverendíssim señor don Michael Angulo Caravajal,²⁹⁴⁶ bisbe de Coron, sens sacraments. Estava de casa prop de la casa de la Companya de Sent Pau.²⁹⁴⁷ Y al divendres següent lo soterraren en dita Companya, en terra, ab un atahüt, a l'altar mayor, a la part de l'evangeli.

2.861.

MORT DE MOSÉN ABELLÀ

Dijous, a 15 de octubre 1626, soterraren en Sent Martí, en lo vas dels Capellans, a mosén Francés Abellà, beneficiat en dita església. Y perquè mesos ans era anat a ser vicari a Castelló de Xàtiva, y vingué malalt, no se li feren los actes acostumats ha fer a altres beneficiats. Y sols de gràcia li digueren lletania en sa casa, sols los beneficiats de Sent Martí, y lo soterrar lo pagà.

Y après del soterrar de gràcia, lo clero li digué una missa de Requiem general. *Requiscat in pace. Amén.* Y fonch convocada al soterrar capellans de Senta Catalina marre, pagant-los.

2.862.

SENYOR ARCHEBISBE PER LO CARRER DE XEREA

Divendres, a 16 octubre 1626, a les quatre hores de la vesprada vingué lo il·lustríssim senyor archebisbe per lo carrer de la Xerea, ab sa carroça de sis mules, ab gran magestat; lo que yamay se havia vist des que estava en València.

2.863.

BISBE DE TORTOSA, ARCHEBISBE DE GRANADA

Estos dies vingué nova que <de> lo cardenal Spínola,²⁹⁴⁸ bisbe de Tortosa, se n'era anat a Granada, nomenat archebisbe de dita ciutat. ¶^{496r}

2.864.

SENT LLUÍS BERTRAN

Dilluns, a 19 de octubre 1626, [se] celebrà la festa del beato sent Lluís Bertran, patró de València, doble y ab credo. Y en Predicadors, per la plaça, feren solemne processó; com és costum.

¶²⁹⁴⁶ Vegeu la nota 869. ¶²⁹⁴⁷ Jesuïtes. ¶²⁹⁴⁸ Vegeu la nota 2469.

2.865.

TORMENTS ALS TESTIMONIS DE DON RAMON PALLÀS²⁹⁴⁹

Dimats, a 20 de dit, a la vesprada atormentaren a dos fadrins per sospita que se haurien atrobat en la mort de don Diego Pallàs o sabrien altre de lo que havien dit en la sua primera deposició. Y's ratificaren en la 1a.

Adverteix com se descobriria res, ni persona alguna dirà la veritat, si per haver-la dita lo han de atormentar. Déu que u remedie, que ya no y à jutges, puix tal fan.

2.866.

CRIDA SOBRE LA MONEDA VALENCIANA, QUE NO'S PRENGA INTERÉS

Dimecres, a 21 de dit, féu crida la ciutat que ningú prengué interés algú de moneda valenciana, per menuts valencians.

2.867.

PEYTES DE LES CORTS DE L'AÑY 1626

En estos desdichats dies concordaren, los traditors de la pàtria, de donar tyrànicament lo donatiu que contra sa voluntat havien extorsits [i] malament havien promés al seu rey, contra tota justícia, rahó y lley. Puix no u podien donar y imposaren lo vectigal,²⁹⁵⁰ exactió²⁹⁵¹ y gabela²⁹⁵² de la xexantena del vi.

Déu que est molt pacient, misericordiós y justicier, la amostre contra'ls traïdors y infames a Déu, pàtria [i] furs de la terra, que contra'ls pobres han fet, per fer-se a ells.

Y confia's que nostre Senyor vengarà sa causa, puix és contra la gent pobra y al senyor rey dimidiarà²⁹⁵³ los seus dies, que axí es llix de molts altres reys que han imposat inexhonorables tributs contra tota lley, rahó y justícia. Puix ab tanta extorxió y opresió y gravàmens los à obligat, ab tants temors y amenases, que's posasen. ¶^{496v}

2.868.

MORT DEL SENYOR DE ANTELLA²⁹⁵⁴

Diumenge, a 25 de octubre 1626, al matí morí don Miquel Salvador, senyor del lloch de Antella. Fonch soterrat en la església parrochial de Sent Nicolau, dilluns següent al matí.

¶²⁹⁴⁹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶²⁹⁵⁰ Tribut imposat al transport de mercaderies. ¶²⁹⁵¹ Exacció: percepció de tributs. ¶²⁹⁵² Gabela o gabella: impost que

es cobrava per la compra de certs articles de primera necessitat, com ara el vi, l'oli, la sal, etc. ¶²⁹⁵³ Dividirà per la meitat. ¶²⁹⁵⁴ Al marge esquerre, prova de ploma.

2.869.

MORT DEL PRIOR DE ALMENARA

Dit dia, a la vesprada soterraren los frares predicadors a fray N. Altar, prior de Almenara.

2.870.

GERMANDAD AB PREDICADORS

Dimats, a 27 de octubre 1626, lo reverendíssim²⁹⁵⁵ frare Geroni Más, provincial de la orde de Sent Domingo de la corona de Aragó, em féu caritat de donar-me germandad ab la dita religió.

2.871.

ANA VIDALA

Dimecres, a 28 de octubre 1626, a prima nit pegaren dos coltellades per la cara a la Vidala, tendera de²⁹⁵⁶ davant lo portal vell del Real.²⁹⁵⁷ ¶^{497r}

NOHEMBRE

2.872.

OBRERS DE SENT MARTÍ²⁹⁵⁸

Diumenge, lo primer dia del mes de nohembre 1626, dia de Tots Sants, acontegué en Sent Martí que hu dels obrers de pobres, que's dia Vicent Granell, no penjà la roba que avien acostumat a penjar dins la església per a repartir als pobres, y lo altre, que's dia Esteve Artés, mercader, la havia penjada a la part de la sagrestia.

Y l'obrer mayor, que's dia Miquel Tafalla, féu ajustar dit dia, de matí, la paròchia. Y féu a tan gran diligència que la Real Audiència manà provehyr que anasen a casa de dit Granell y li traguesen la roba que tenia en sa casa per al dit efecte o sinó que li traguesen penyores en dos-centes cinquanta, que seria la quantitat que aquell hauria cobrat com ha pare de pobres.

Anaren a sa casa ab aguasils,²⁹⁵⁹ y varen traure molt poca roba que aquell tenia en casa. Y l dit Tafalla, obrer mayor, féu gran diligència en tota aquella part que estava desnua.²⁹⁶⁰

¶²⁹⁵⁵ A l'interlineat, abreujat: «reverendíssim».
¶²⁹⁵⁶ A l'interlineat: «de». ¶²⁹⁵⁷ A partir d'ací, hi ha 8 cm en blanc fins al final. ¶²⁹⁵⁸ Al marge dret, da-

vall del títol, reixat d'atenció. ¶²⁹⁵⁹ A l'interlineat: «aguasils». ¶²⁹⁶⁰ A partir d'ací, 3 cm en blanc fins al final del 479r.

Y tot açò dien que fonch perquè dit Granell era ciutadà y lo altre mercader, y li havien donat lo lloch millor al mercader, lo qual tocava al ciutadà. Açò és en suma, etcètera.

2.873.

NO·S TRAGA LLAVOR DE CUCHS

Dimats, a 3 de nohembre 1626, feren crida que ninguna persona puixa traure llavor de seda *eo* de cuchs fora'l regne, sots certa pena.

2.874.

CRIDA PER AUSÈNCIA A GERONI ALBESA

Divendres, a 5 de nohembre 1626, a la vesprada cridaren en trompeta a Geroni Albesa a la porta de sa casa, en contumàsia, per haver pegat a la muller del cego Martínez una coltellada per la cara en lo carrer de la Xerea.

2.875.

MAITINES A SENT MARTÍ

Dimats, a 10 de nohembre 1626, a la vesprada digueren maitines en Sent Martí. Al mateix punt les primeres oracions se acabaren, donaren a cascun capellà, de caritat, setse sous; y los goigs quinze diners.

2.876.

MORT DE PERONA, NOTARI

Dimecres, a 11 de nohembre 1626, al matí morí Francés Perona, notari de gran juhí y enteniment. *Requiescat in pace*.

2.877.

MORT [DE] SOLANES

Dimecres, a 18 de dit, soterraren en Sent Martí a Miquel Àngel Solanes, ciutadà, que's morí en casa son consogre, Francisco Pérez, notari.²⁹⁶¹

¶²⁹⁶¹ Tot seguit, una entrada de dues línies ratllades i il·legibles.

2.878.

VISITA DEL VIREY

Dit dia, a migjorn se n'anà lo senyor virey a la vista devés la Plana. Y cada nit anava una escuadra de soldats a guardar que no se'n portasen la senyora vireyna. Cosa prou nova, y prou escusada, pechar los pobres officis.²⁹⁶² ¶^{498r}

2.879.

MORT DE SETINA, NOTARI

Divendres, a 20 de nohembre, morí Lluís Setina, notari, persona de gran saber y síndich del capítol de la Seu, y de qui's tenia gran confiansa. *Requiescat in pace. Amén.*

Fonch soterrat en Predicadors, y ab dit hàbit, en un vas al costat de la capella de sent Vicent Ferrer, a la part del claustro.

2.880.

MORT DE DON FRANCÉS ARTÉS²⁹⁶³

Dilluns, a 23 de nohembre 1626, morí Francés Artés Vil·larrasa, àlias don Francisco Artés, que està enfront del rellonge de la Seu. Y dimats al matí fonch soterrat en Sent Joan de la Ribera.

2.881.

PROCESSÓ GENERAL PER AYGUA

Dimats, a 24 de dit, feren processó general per aygua a Sant Salvador. Anaren-i cinch jurats. Y dix la missa lo canonge don Francisco Vives.

2.882.

SÍNDICH DE VALÈNCIA, RIBES

Diumenge, a 29 de dit, vingué nova de com lo gran senyor rey havia nomenat en síndich perpètuu de València a Ribes, ciutadà, que per fer tan bé son offisi en lo any arre-re, que fonch jurat, li pegaren entrant en sa casa una coltellada per la cara.

¶²⁹⁶² Perquè certs serveis de vigilància els havien de fer els officis que estaven organitzats en gremis i confraries.

¶²⁹⁶³ Al marge esquerre, prova de ploma.

2.883.

MORT DE MOSÉN PAREJA

Dilluns, a 30 de nohembre 1626, dia del gloriós sent Andreu apòstol, a les set hores de la matinada morí lo reverent mosén Miguel Pèriz Pareja, prevere beneficiat en la present església de Sent Martí, persona de bona vida y exemplar. Soterraren-lo en lo vas dels Capellans de Sent Martí y fonch lo primer que estrenà la taula del fèretro per abaxar-lo dins lo vas.

Dimats, lo primer de dehembre, entre set y huy hores del matí fonch soterrat.

Requiescat in pace. ¶^{498v}

DEHEMBRE

2.884.

LA FLOTA. MORT DEL DUCH DE PASTRANA²⁹⁶⁴

Dimats, lo primer de dehembre 1626, vingué nova de Madrid com la flota de Índies vingué molt pròspera. Y que era mort lo duch de Pastrana, que a 27 de agost, present any, se n'anà a Madrid de València, que estigué en ella des de disapte a 15 de agost de dit present any. Vingué y desembarcà de unes galeres que'l portaren de Roma al Grau de València, per haver estat embaxador en Roma.

2.885.

DON FRANCISCO LÓPEZ DE MENDOÇA NOMENAT BISBE DE ELNA²⁹⁶⁵

Dijous, a 3 de dehembre 1626, entre huyt y nou hores de la nit don Francisco Castellví,²⁹⁶⁶ regent de cort que estava de casa en lo Temple, envià a cridar, *per mediam personam* de don Juan Castellví, altre dels governadors, a don Francisco López de Mendoza, canonge de la Seu de València. Y arribat li manifestà un billet del señor rey, de com lo nomenava en bisbe de Elna.

Y encara que fèu del melindrós acceptà la mercé. Axí premia lo senyor rey als que'l valen a tort o a dret, encara que sien contra la sua pàtria, càrrech y capítol. Y casi tots desichaven veure tal home, enemich del seu bras eclesiàstich, que Déu lo castigàs en desterrar-lo²⁹⁶⁷ del paraís de València y llansar-lo a les penyes. (*Vide infra*, foli 499, p. 2).

¶²⁹⁶⁴ Vegeu la nota 1707, sobre el duc de Pastrana.

¶²⁹⁶⁵ Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma. ¶²⁹⁶⁶ Vegeu la nota 1327. ¶²⁹⁶⁷ En el mateix sentit s'expressava l'autor d'un pasquí en vers, dedicat a tots aquells que, segons una bona part de la població valenciana, havien venut el regne en

les Corts de Monçó de 1626. El pasquí es titula *Al governador* i en fer referència al dit eclesiàstic, diu: «...bisbat donen en l'infern / a Mendoza per traïdor...». Vegeu Dámaso DE LARIO: *El comte-duc d'Olivares i el regne de València*, València, Tres i Quatre, 1986, pp. 276-278.

Aquest senyor bisbe, en lo any 1597, a 8 de giner, prengué possessió de la rectoria de Sent Martí²⁹⁶⁸ per mort de Geroni Monroig. Aprés lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe, don Joan de Ribera, li donà un canonicat en lo any 1603. Y succehí en dita rectoria Geroni Urgellés, en lo mes de març a 3. Aprés dit senyor bisbe, en lo any 1626, en les Corts de Monçó, anà per síndich del capítol de la Seu, procurà en fer son negoci y no per lo que anava. Déu lo y pague. Y axí lo senyor rey lo remunerà en traure'l del paradís terrenal y portar-lo a les penyes. Perquè lo refrany diu que «Lo rey se val de la traïció y no del traïdor.»

Y també dien que al bisbe de Barcelona, nomenat don Visent Sentist, lo havia nomenat en bisbe de Tortosa, y a don Baltazar de Borja, bisbe de Mallorca, lo havia elet de Tarragona. Y d'estes resolucions los pesa molt als de Roma, que's fan richs ab estos moviments.

2.886.

ROBO A L'HOSTAL DIT DE GANDIA

Diumenge a 6 de dit, en la nit entraren en lo hostel de Gandia, a la plaça de Sent Francés, tres *eo* quatre hòmens ab vares de aguazils y amarraren a l'hostaler y muller. Y li robaren tot lo bo y millor de casa y se n'anaren. ¶^{499r}

2.887.

TORNADA DEL VIREY

Dimats, a 8 de dehembre 1626, a les quatre hores de la vesprada tornà lo virey de la visita. Portava gran acompanyament y l'yxqueren a rebre tres banderes de soldats. Vingué per lo carrer de Morvedre y entrà per lo pont de la Trinitat al del Real, y portava tres capitanyes de soldats de la guarda de la Marina. Y quant fonch al cap del pont del Real, que baxava al Real, lo baluart li fèu gran salva ab artilleria. Era cosa de veure.

Y dit senyor venia indispost. Estigué, en lo anar y tornar, de dihuyt de nohembre fins al present dia, vint dies. Nostre Senyor lo guarde.

2.888.

ESCOPETADA A MOSÉN²⁹⁶⁹ NOFRE MARCH

Dimecres, a 9 de dit, a les set hores de la nit tiraren una escopetada a mosén Nofre March, beneficiat de Sent Steve,²⁹⁷⁰ que exia de la casa del capità de la Guarda, don Carlos de Borja, que estava a Sent Jordi, anant aquell a sa casa, que estava en lo carreró del Forn de l'embaxador Vich. Y'l nafraren en la cuxa. Y morí a 18 de dit.

¶ ²⁹⁶⁸ Ratllat: «après». ¶ ²⁹⁶⁹ Ratllat: «March». ¶ ²⁹⁷⁰ Els Vich ens conten que anava acompanyat del cotxer de

don Carlos de Borja: «...de cuya casa venía». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 69.

2.889.

ANADA DEL SENYOR ARCHEBISBE

Disapte, a 12 de dit, molt matí se n'anà lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe a Çaragoça a veure a son germà, lo inquisidor major, que li havien scrit que estava molt mal. Y no l'alcançà viu. (*infra*, foli 501)

2.890.

PROCESSÓ DELS BORJES

Dit dia, féu la ciutat la acostumada processó de la Puríssima Concepció a Sent Francés. Anaven tres convents, a saber: carmelites, augustinos y dominicos, y totes les parròchies ab ses creus. Portava un domer de la Seu una ymatge de la Puríssima Concepció ab un bordó alt. Anaven los sis jurats, y per enmig dels dos primers y anava don Lluís Ferrer Cardona,²⁹⁷¹ governador de València, per ser la processó dita dels Borjes.

2.891.

MORT DEL CANONGE GIL

Dilluns, a 14 de dehembre 1626, a les quatre hores de la matinada morí lo canonge Gil,²⁹⁷² que morí en la casa de sent Vicent Ferrer. *Requiescat in pace*.

Y a l'endemà lo soterraren en lo vas dels Canonges, d'enmig del chor de la dita Seu. Dix la missa lo canonge Torres, ab assistència de una capa de domer. Pujaren ab dos siris y offertà lo canonge Frederich Vil·larrasa, a mà dreta, y lo canonge Bellmont. Y a l'acompanyar no y anava ningun pavordre.

2.892.

ENCAMISADA

Dimats a 15 de dit, a prima nit féu lo comte de Sinarques, juntament ab molts cavallers, gran encamissada per València²⁹⁷³ ab moltes aches. Per la bonaventura que ha tengut de parir-li sa muller un infant molt desichat. Déu lo y guarde com pot.

Que havent estat dit comte tan malalt y pernoliat, y tan a l'extrem, com per molts dies contínuos estigué, nostre Senyor, per sa infinita bondat y misericòrdia li ha donat salud y doblada, donant-li un fill. *Sit benedictum in secula*.

Y-l batejaren en Sent Steve divendres, a 18 de dit. Y hagué grandíssima magestat en la església de dames y cavallers, y música. ^{500r}

¶ ²⁹⁷¹ Vegeu la nota 538. Altrament, els Ferrer de Cardona estaven emparentats amb els Borja; com ara Felip Ferrer de Cardona era Felip Ferrer de Cardona i Borja Roís de Lio-

ri. ¶ ²⁹⁷² Segons ens conten els Vich era: «*Matías Gil, hombre de mucha edad...*». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 69 ¶ ²⁹⁷³ Al marge esquerre, com a incís: «per València».

2.893.

FESTA DE LA SPERANÇA EN SENT MARTÍ

Divendres, a 18 de dehembre 1626, dia de nostra Senyora de la Sperança, en Sent Martí se féu solemne festa, axí de empaliada com de música y sermó. Y hagué Jubileu, lo primer que se's portat per a dita festa.

Y'l portà de Roma un beneficiat de la església que estigué en Roma, dit mosén Pèriz. Predicà mosén N. Grau, beneficiat en dita església y resident en aquella. Dix la missa lo señor rector de aquella. Féu la festa mosén Lluís Blanch, beneficiat de dita església per la mort del virtuós sacerdot mosén Miquel Pareja, que la acostumava ha fer. Y cert que esta festa no era menys que les altres.

2.894.

MORT DE CALDERER, NOTARI

Disapte, a 19 de dit, morí Sebastià Calderer, notari de gran intel·ligència y perícia en la sua art.

2.895.

FURT A CONILL, PASTISER. MORT DE LLORENS LLODRÀ

Dit dia, a la nit, a un pastiser que estava en lo carrer de la Mar, dit N. Conill, li rompenen lo bastiment de una porta falsa y li llevaren dos barres traveseres que tenia. Y li entraren en casa y li llevaren tot lo coure que tenia penjat en la entrada.

Y Déu fonch servit que a l'endemà, per medi de un frare de Sent Francés, lo tornà cobrar la mitat, y saberen qui'l furtà.²⁹⁷⁴

Y esta nit mataren al molí de la Sperança, ab una escopetada, al gendre de Baldoquí, lo moliner, dit Llorens Llodrà.

2.896.

FILLS DE CASTILLO

En estos dies vingué nova de Madrid de que havien penjat en Madrid dos fills de Castiello, lo Sacabuig.²⁹⁷⁵ ¶^{500v}

¶²⁹⁷⁴ Al marge dret, com a incís: «la mitat, y saberen qui'l furtà». ¶²⁹⁷⁵ Castellanisme que procedeix de la traducció literal de «sacabuche»; mot que segons el *DUE* de María Moliner (1998) té dues entrades que podrien encaixar en el text: 1. Del francès «saquebu-

te», instrument musical de metall, espècie de trompeta que s'allarga i s'acurta introduint més o menys un tub en un altre, una mena de trombó de vares; músic que toca aquest instrument, i 2. Home baix, petit de cos i raquític.

2.897.

PROCESSÓ DE LES 40 HORES EN SENT THOMÀS

Dilluns, a 21 de dehembre 1626, dia del gloriós sent Thomàs, lo reverent clero de dita parrochial església, a les 4 hores de la vesprada feren la primera processó de les 40 hores, que la impetraren en Sent Joan de l'Hospital per descuyt del clero de dita església *eo* per descuyt de la confraria de les Penes que en dita església està o sia, per lo que pot ser.

Yxqué la processó per la porta principal de dita església de Sent Thomàs y anà per la Corregeria Vella a Senta Tecla, a les Pujades. Y en lo balcó del senyor comte de Anna sonaven un joch de menestrils. Pasà per Sent Christòfol, y a una cantonada que està davant lo forn de dit carrer, en un balcó, y havia altre joch de menestrils que sonaven.

Pasà la processó fins a la placeta dita dels Ams y girà devés los Santets a Sent Joan de l'Hospital, lo qual estava molt ben entoldat de cortines lo àmbit a hon està dita capella. Pasà avant la processó devés lo trinquet de Cavallers y girà per lo carrer que ve a les Carneseries Noves y girà a mà esquerra y entrà per la porta de dit carrer. *Sit nomen benedictum in secula.*

Estava entoldat Sent Thomàs, tot de cortines de vellut carmesí y de tel·la groga [de] brocadello,²⁹⁷⁶ que cert era cosa de veure y de gran divertiment de vista.

2.898.

GENERAL, PER LO IL·LUSTRÍSSIM INQUISIDOR

Dimats, a 22 de dit,²⁹⁷⁷ a les primeres oracions féu la Seu, y totes les parròchies, general de campanes a mort per lo il·lustríssim y reverendíssim senyor don fray Luís Aliaga, inquisidor general, que morí en Çaragoça a 12 de dehembre 1626, ans que arribàs lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe a veure'l viu. ¶^{501r}

2.899.

MISSA GENERAL PER LO IL·LUSTRÍSSIM SENYOR INQUISIDOR GENERAL

Dimecres, a 23 de dehembre 1626, a les deu hores del matí totes les parròchies, cascuna de per si en dita hora, digueren una missa de *Requiem* general per lo il·lustríssim y reverendíssim senyor don fray Luís Aliaga, inquisidor general, que morí en Çaragoça a 12 de dehembre 1626; ans que'l seu amat germà, don fray Isidoro Aliaga, meritíssim archebisbe de València, lo ves viu.

¶ ²⁹⁷⁶ A l'interlineat: «brocadello». Es refereix al «brocadello» o «brocadillo», teixit de seda i or, més lleuger que el brocat. ¶ ²⁹⁷⁷ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1099, aquest mateix dia també foren elegits els càrrecs de la ciutat següents, per a l'any vinent: «jus-

tícia criminal, Geroni Rejaule; justícia civil, Francés Bayarri, cavaller. Justícia de 300 sous, Francés Mallent, notari. Lochtinent de justícia criminal, Francés Hieroni Jover. Assessors de justícia civil, Silvestre Blanco y Mr. Angel Dalp. Obrer de Murs y Valls, Hieroni Alfonso».

Perquè sabent la nova de la indisposició partí per a d'allà disapte,²⁹⁷⁸ a 12 del present, molt matí, y no l'alcansà viu.

2.900.

SENYOR DE BÉTERA, LO SENYOR DE ALBATERA

Dit dia prengué possessió del lloch de Bétera lo senyor de Albatera, don R. Rocafull y Spolia, a don Jaume Sorell.

2.901.

DON RAMON DE PALLÀS ATORMENTAT²⁹⁷⁹

Dijous, a 24 de dit, per orde del senyor rey atormentaren a don Ramon de Pallàs, y dien que confessà de pla en pla. Y a don Felip Castellví, germà del comte de Carlet, lo transportaren de la Torre a Sent Arsís, ab guardes doblades.

2.902.

SÚNYER, SÍNDICH DE VALÈNCIA, Y BUIX²⁹⁸⁰

Dijous, a 24 de dit, lo Consell nomenà en síndich de la ciutat a Sunyer, per al racional, y per a la ciutat a Thomàs Buix.

2.903.

MORÍ MOSÉN JUST, RECTOR DE GIRVELLA²⁹⁸¹

Divendres, a 25 de dit, dia de Nadal, a la una hora del matí morí lo fill de micer Just, lo que era estat rector de Chir[i]vella. Morí en casa son pare, que estava en lo carrer de Quart.

2.904.

REJAULE,²⁹⁸² JUSTÍCIA CRIMINAL

Dit dia de Nadal pasecharen los senyors jurats al nou justícia criminal, nomenat [...] ²⁹⁸³ Rejaule, ²⁹⁸⁴ germà de don Pedro Rejaule, de la Real Audiència.

¶ ²⁹⁷⁸ A l'interlineat: «disapte». ¶ ²⁹⁷⁹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ²⁹⁸⁰ Vegeu la nota 609, sobre el metge Tomàs Buix. ¶ ²⁹⁸¹ Xirivella. ¶ ²⁹⁸² Vegeu la nota 2113, sobre Pere Joan Rejaule.

le. ¶ ²⁹⁸³ Espai en blanc. ¶ ²⁹⁸⁴ Possiblement es refereix a misser Mateu Rejaule, jurista. Vegeu V. GRAULLERA SANZ: «Mateo Rejaule», en *Juristas valencianos...*, op. cit., p. 297.

2.905.

Dilluns, a 28 de dehembre 1626, digueren la missa en la Torre a don Ramon Pallàs. Y acabat de combregar demanà perdó a tots los circumstants y dix que, per lo Senyor que havia rebut, que no y sabia en la mort de son germà Diego, ni s'i havia trobat. Y que injustament li havien donat sentència de mort. ¶^{501v}

2.906.

SENTENTIAT DON RAMON PALLÀS. ALTRA CONSEMBLANT A ESTA DONAREN A DON LLUÍS DE SOSA, A 6 DE JUNY 1607. ALTRE CONSEMBLANT, A 30 DE MAIG 1607, DE DON CHRISTÒFOL VAL·LERIOLA
(*Vide supra*, foli 115)

Dimats, a 29 de dehembre 1626, a les tres hores de la vesprada portaren a sentenciar al dit don Ramon Pallàs en la plaça de la Seu, ab un cadafals davant de la capella de Nostra Senyora dels Desemparats.

Veure tal espectacle [era] de gran dolor y compasió. Li llevaren lo cap protestant, y dient que per lo pas en què estava que ell no havia mort a son germà, ni sabut res ni per res en aquella. Y que·ls testimonis que aquell los nomenà eren falsos y que·ls perdonava. Y que als cavallers que tenien presos per dita ocasió no y sabia aquell que ells ne sabien, y altres coses que atemorisà als que l'oÿhen y posà en gran admiració.

Llevat lo cap, estigué bon espa<ñ>y de temps damunt lo piló del cadafals y après lo posaren, juntament ab lo cadàver, en un atahüt. Y·l portaren a la capella de nostra Senyora dels Desemparats, y vingueren vint-y-cinch capellans de la Seu, ab la creu, y altres tants de Sent Martí.

Y·l soterraren en la capella dita dels Penarrojes, a hon estava sa mare y pare<s> soterrats, en dita parrochial de Sent Martí. Acompanyaven-lo dos famosíssims de la Companya de Jesús: lo hu nomenat pare Scrivà y lo altre pare Bartolí, y doctíssims, sens altres religiosos de fama, nom y doctrina. Y, entre altres, lo famosíssim frare Cucaló.²⁹⁸⁵ Y lo trompeta Pere Pi, davant, anava dient la verba següent:

«Aquest²⁹⁸⁶ és Ramon Pallàs, òlim don Ramon Pallàs, cavaller de la Orde de Monthesa, lo qual, per haver mort, acordada y alevosament, a don Diego Pallàs y Guzmán, son germà major, cavaller profés de la Orde de Calatrava, ab tres sentències donades en la Orde de Montesa, fonch relaxat a la justícia secular y, ab sentència real, donada per sa excel·lencia y Real Audiència, confirmada per sa magestad y son sacro supremo Real Consell de Aragó, és estat condemnat en pena de mort natural.»

Y²⁹⁸⁷ lo que és de admirar, essent lo sentenciat del llinatge que era, fonch gran inconsideració y gran advertiment dexar los cavallers que·ls seus coches, y carroces, pareguessen parats per los carrers al funest spectacle, que cert paregué ésser gent indòmita, bàrbara y de poca consideració. ¶^{502r}

¶²⁹⁸⁵ Vegeu la nota 1742 sobre fra Jeroni Cucaló.

¶²⁹⁸⁶ Dues vegades repetit: «aquest». ¶²⁹⁸⁷ El paràgraf és escrit al marge esquerre i en sentit vertical.

AÑY 1627

Letra Dominical C. Aureo número 13: 70a.²⁹⁸⁸ A 31 de giner; Cendra, a 17 de febrer; Pascua, a 4 de abril; Lledànies, a 9 de maig; Ascensió, a 13 de maig; Pentecostés, a 23 de maig; lo Corpus, a 3 de juny; Advent, a 28 de nohembre.

2.907.

CLAUSULA BENEFICIORUM

Cum primo tibi testimonio constiterit quod primo dicti beneficij fructus, redditus, et proventus et illi fonsam anexorum una cum distributionibus quotidianis etiam ratione residentie percipi solitis ac emolumentis incertis viginti quator, etcètera.

2.908.

NOVA ANATHEMA EN SENT MARTÍ, PER LA MORT DE UN CAPELLÀ

Diumenge, a 3 de giner 1627, en Sent Martí, a la hora de l'offertori llixqueren <en Sent Martí²⁹⁸⁹> un cartell de anathema contra los que mataren a mosén Nofre March, prevere beneficiat en Sent Steve,²⁹⁹⁰ que esta és la primera que de memòria de hòmens se·s feta en Sent Martí y també en la Seu.

Fonch²⁹⁹¹ que yxqueren dotse capellans dins los rexa del chor a l'altar major y la creu en la darrera grada de la rexa cuberta ab dol. Y és d'esta manera, estant lo vicari de Sent Martí, mosén Pexo, pujà a la trona, y estant llegint lo cartell de la Maledictió yxqueren de la sagrestia de dita església huyt capellans, ab les mucetes en lo cap. Y cascú un²⁹⁹² siri encés en la mà y ab dos domers, ab sos bordons y capes negres, y lo vicari llegint lo cartell. Y axí com llegia tocaven les campanes y llegint parà lo vicari. Y·ls huyt capellans, quatre a cada part, enpeus, en lo chor, davant lo altar major, llixqueren a chor y a to²⁹⁹³ lo psalm *De la Maledictió*.

Y acabat de llegir a to baix lo vicari pasà havant, y llegint tocaven les campanes y apagaren los siris, y lo vicari acabà de llegir lo cartell, y·ls dits se'n tornaren a la sagrestia com havien exit.²⁹⁹⁴

[Al] foli 503 està la anathema al peu de la lletra, com en lo cartell estava. ¶^{502v}

¶²⁹⁸⁸ Vegeu la nota 2442. ¶²⁹⁸⁹ A l'interlineat: «en Sent Martí».

¶²⁹⁹⁰ A l'interlineat: «en Sent Esteve».

¶²⁹⁹¹ Dues línies escrites al marge dret, com a incís.

¶²⁹⁹² A l'interlineat: «un»; a la línia, ratllat: «en lo».

¶²⁹⁹³ A l'interlineat: «a to». ¶²⁹⁹⁴ Al marge dret hi ha el signe d'una creu dalt d'un cercle que diu: «Foli 503. Està la anathema al peu de la lletra, com al cartell estava».

GINER

2.909.

MORT DE GREGORI VICENT

Diumenge, a 3 de giner 1627, morí Gregori Vicent, botiguer de sedes prop de les Torres, en casa son germà, Alexandre Vicent, persona lleal y verdader tracte. Y a l'endemà fonch soterrat en Senta Tecla, en la capella dita dels Vicents.

2.910.

PROCESSÓ GENERAL PER AYGUA A SANT SALVADOR. DIMATS, A 24 DE NOHEMBRE 1626 –*vide supra*, foli 498–, 1A PROCESSÓ PER AYGUA

Dit dia dilluns, a 4 de dit, al matí feren processó per aygua a Sant Salvador ab quatre capellans de cascuna parròchia, ab mucetes al cap y sombreros y gayates. Y esta és la primera enguañy. Anaven–y dos senyors jurats y lo síndich Thomàs Buix.²⁹⁹⁵

Dimats, a V de dit, altra processó hallí mateixa, ab altres dos señors jurats y dos síndichs, Thomàs Buix y Súnyer.

2.911.

DONYA VICENTA MONPALAU Y DE SERVELLÓ²⁹⁹⁶ DE MONJA EN LA TRINITAT, AB SES TRES FILLES

Dit dia de dilluns, a 4 de giner 1627, entrà per a monja donya Vicenta Monpalau de Servelló, muller de don Miquel Servelló, senyor del lloch de Orpesa, juntament ab ses tres filles, en lo monastir de la Trinitat, vivint son marit don Miquel y dos fills hòmens que tenia.

Y's dia que, après que aquella faria professió, son marit havia de entrar en lo monastir de Sent Joan de la Ribera, juntament ab lo fill major, que l'altre no u volia. *Domini dirigit*. Y en aquest interin anava dit senyor vestit ab hàbit llarch de capellà.

Y la filla major morí lo dilluns, a 18 de dit, en dit monastir, ab grandíssim gust de sa mare, y mayor del pare, perquè morí una sancteta.²⁹⁹⁷

Y²⁹⁹⁸ lo fill menor, que restava en poder del pare, morí a 20 de dit mes, y a 23 de dit lo soterraren en lo monastir de Jesús. Y's nomenava don Gaspar²⁹⁹⁹ Servelló. Y après la filla més gica, que estaven dins lo monastir, ab la mare, morí divendres, a 19 de febrer 1627.

¶²⁹⁹⁵ Vegeu la nota 609. ¶²⁹⁹⁶ Encara que segons ens contenen els Vich era: «*doña Vicenta Monpalau y Ferrer*». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 73. ¶²⁹⁹⁷ Dues línies que també estan escrites al marge esquerre amb lleugers canvis de contingut: «Y la major morí dilluns,

a 18 de dit, en dit monastir, ab grandíssima alegria dels pares, perquè morí una sancteta». ¶²⁹⁹⁸ Paràgraf escrit al marge esquerre i en la part inferior de la caixa del foli 502v. ¶²⁹⁹⁹ A l'interlineat: «Gaspar»; a la línia, ratllat: «Gerardo».

2912.

DESPOSADA LA FILLA³⁰⁰⁰ DE PEDRO DE CASPE

Dimecres, a 6 de giner 1627, dia dels Reys, a la nit desposaren a la filla única de Pedro de Caspe ab lo germà del senyor y comte de Bunyol, nomenat don Galserà Mercader, per procurador. Y fon lo procurador don Baltazar Mercader, son germà. Y féu lo spon-salici lo archidiano de Sogorb, N. Caspe.

2.913.

Dijous, a 7 de dit, no feren la processó 3a de l'aygua perquè los senyors jurats anaren a l'ofici al col·legi del Corpus Christi ¶^{503r}

2.914.

FORMA ANATHEMATIS

»Nós, lo doctor Pere Garcés, prior de Ruesta y per lo il·lustríssim y reverendíssim se-nyor don fray Isidoro Aliaga, per la gràcia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica de València, del Consell de Sa Magestad, etcètera, en lo spiritual y temporal en la present ciutat y diòcesis de València, oficial y vicari general, instant y requirent mosén Antoni de la Sierra, prevere, procurador fiscal de la Cort Ecclesiàstica de València.

»Per quant a instància del procurador fiscal, de provisió nostra, són estades citades, denunciades y publicades, per públiques excomunicades, ab señys sonants, candeles en-cesses y apagades totes e sengles persones, axí ecclesiàstiques com seculars, de qualsevol estament y condició sien, que hàjen tirat una escopetada a mossén Nofre March, pre-vere, beneficiat en la església parrochial de Sent Steve de la present ciutat, maliciosa y acordadament, de la qual morí e passà de la present vida en l'altra, y haja donat consell, auxili y favor y en qualsevol manera hàjen entrevengut³⁰⁰¹ en dit delictes.

»Per no haver comparegut davant Nós, ni manifestat ninguna de les dites coses, y estant *ànimo indurato*, e insistyxquen en dita excomunicatió. Que per ço Nos requiria procehissem contra les tals persones, agravant y regravant aquelles, y fulminant totes les censures y penes que contra semblants delinqüents estan statuïdes y ordenades ab tot lo rigor del dret.

»Declarant-los per públics excomunicats y anathemes, com a fills de damnació.

»E Nós, vista la dita requesta ser justa y a rahó conforme, considera[n]t la gran offensa que se ha fet a nostre Senyor Déu, a la Iglésia y Justícia, y és just que crexent la contumàcia creixca y se augmente la pena.

»Per ço, per tenor de les presents, declaram y publicam, y per lo curat de la esglé-sia parrochial de Sent Martí de la present ciutat de València, declarar y publicar manam,

¶³⁰⁰⁰ Segons contenen els Vich: «*Francisca de Caspe*», que es va casar per poders i aportà al matrimoni un dot de

quaranta mil lliures. Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 74. ¶³⁰⁰¹ En el manuscrit: «entrevengut».

¶^{503v} a la persona o persones —que han tirat la dita escopetada, ab la qual han mort al dit mossén Nofre March, o han donat consell, favor, auxili o han <o> entervengut³⁰⁰² en alguna manera en dit delict e homicidi— públicament per excomunicades, ab senys sonants, candeles enceses y apagants, y ab una creu cuberta de dol, per maleytes anathemes.

»Y per membres damnats, tallats y apartats del cos místich de la Santa Mare Iglésia; per haver comés y perpetrat dit delict e homicidi, als quals axí mateix diem y declaram, y per dit curat declarar manam, que les tals persones sien maleytes de nostre senyor Déu tot poderós. Y en condemnació y confusió de aquells hosen aquella temerosa paraula del dia del Juhí final (*Ite maledicti in ignem Eternum*). Confuses se vejen y no tinguen part ni remey en les pregàries de la intemerada y gloriosíssima Verge Maria, Mare de Déu y señora nostra, que és verdader amparo de tots los peccadors.

»Maleytes y abominables se vegem de tots los sants y sanctes de paraýs.

»Maleyt sia lo pa que menjaran.

»Maleyt sia l'aygua y vi que beuran.

»Y maleytes les robes y vestidures que portaran y vestiran y lo llit en què dormiran.

»Foch del cel que cayga que'ls creme, abrase y ensenga, com cremà als qui quagenaris que anaren a pendre a Elies.³⁰⁰³

»La terra se'ls traga y bega, com a Dathan³⁰⁰⁴ y Abyron.³⁰⁰⁵

»Tots los elements y criatures que nostre senyor Déu ha creat, per servici dels hòmens, los sien contraris y es lleven contra ells en càstich³⁰⁰⁶ de la offensa que contra nostre senyor Déu han fet y en menyspreu de la justícia.

»Per rahó de dit delict e homicidi justícia demanen, y no la puguen alcançar puix la han menyspreada.

»Tostemps que entren en juhí yxquen condemnades.

»Òrfens se vejen sos fills y viudes ses mullers, tristes desterrades, pobres, abatudes, mendigues ¶^{503v} vagen per lo món y no troben qui's dolga d'ells.

»Perseguides, espantades y atemorizadas vagen com Cahym. Sens ser perseguides vixquen en perpètua subjectió y esclavitut com Cam³⁰⁰⁷ y sos descendents.

»Pochs y mals sien sos dies. Y aquells dies que viuran los sobrevixquen les set plagues de Egypte, y en aquelles se executen totes les malediccions que la Yglésia cantarà en lo psalm.³⁰⁰⁸

Aquest³⁰⁰⁹ psalm lo digueren a to 8 capellans, ab les musetes al cap, en lo chor, ab 8 siris encessos. Y en lo entretant parà lo vicari de llegir y, acabat lo psalm, pasà avant. (*Deus laudem meam ne tacneris*).

»Y, finalment, en nom de la Sancta Mare Església Cathòlica Romana, les armes de la qual (encara que i[n]digne) en sa defensa exercim, manam que —y assí apagaren los siris y se'n entraren en la sagrestia—³⁰¹⁰ tocant-se y repicant-se campanes y apagant-se

¶³⁰⁰² Ítem. ¶³⁰⁰³ El profeta Elies. ¶³⁰⁰⁴ Es refereix al personatge bíblic Datan, fill d'Eliab i germà d'Abiram, de la tribu de Rubén. ¶³⁰⁰⁵ Abiram, membre de la tribu de Rubén qui, amb el seu germà Abiram, es rebel·là contra Moisès. ¶³⁰⁰⁶ Repetit: «en càstich». ¶³⁰⁰⁷ Cam, fill petit de Noé i pare de Canaan, a qui el patriarca

va maleir en saber com s'havia burlat d'ell en veure'l embriac, dient-li: «Maleit siga Canaan. Que siga esclau dels seus germans» [*Gènesi*: 9,25]. ¶³⁰⁰⁸ *Salm de la Maledicció*. ¶³⁰⁰⁹ El paràgraf és escrit al marge esquerre, com a incís. ¶³⁰¹⁰ Al marge esquerre, com a incís: «y assí apagaren los siris y se n'entraren en la sagrestia».

les candeles encesses, se diga que axí com se aparta lo so de les campanes y la llum de les candeles, axí sien mortes les sues ànimes, y sepultades eternalment en les horribles, espantables y tenebroses flames del foch de l'Infern, en companya de Lucifer y de tots los damnats y mals sperits y prínceps de les tenebres.

»*Dattum* en lo palàcio Archiepiscopal, a dos dies de més de janer de Mil sis-cents vint-y-set.

Doctor Garcés, vicarius generalis

De mandato dicti domini officiali et vicary generalis valentini

Joannes de Tàpia, notarius per scriba

Anathema sobre la mort de mosén Nofre March, prevere beneficiat en Sent Steve

Sigillio pro fisco.

Fonch publicat diumenge, a 3 de giner dit any, en la trona de Sent Martí, a la hora de l'offertori, per lo vicari mosén Pexo. ¶^{504v}

2.915.

3A PROCESSÓ PER AYGUA

Divendres, a 8 de giner 1627, feren la processó 3a per aygua a Sant Salvador. Anaren dos jurats y lo síndich Súnyer.

2.916.

4A PROCESSÓ PER AYGUA

Disapte, a 9 de giner 1627, feren la 4a processó per aygua a Sant Salvador. Anaren los dos jurats en cap y ls dos síndichs.

Adverteix que als jurats que's seuhen en los primers bancs de la església, al jurat en cap que's seu a la part de l'evangeli donen la pau, y al canonge, que's seu a la part de l'evangeli no la y donen si lo chor de la Seu no està ad aquella part. Ans bé la y donen³⁰¹¹ encara a l'altra part de la epístola, si lo chor de la Seu està ad aquella part.

2.917.

VA PROCESSÓ PER AYGUA

Dilluns, a 11 de giner 1627, feren la 5a processó per aygua a Sant Salvador.

¶³⁰¹¹ Ratllat: «sinó».

2.918.

VEDA DELS PREDREN[Y]ALS PER POBLATS

Dilluns, a 11 de giner 1627, féu crida la Real Audiència ve<r>dant tots los predren[y]als de bufet y de roda, que de ninguna manera los puguen portar carregats ni ase-vats per poblat, ni ciutats, ni arravals —declarant que entenen per arravals— sots pena de 50 sous. Y perduts y de nit, de les primeres oracions fins al alba, de ninguna manera, y escopetes de mecha, sota pena de Orà y tres anys de galeres y de mort, segons la qualitat de les persones y altres coses.

2.919.

6A PROCESSÓ

Dimats, a 12 de giner 1627, 6a processó a Senta Tecla. Y aquest dia, al matí y a migjorn se han fet grans furts.

2.920.

7A PROCESSÓ

Dimecres, a 13 de dit, processó a Predicadors per aygua.

2.921.

8A PROCESSÓ

Dijous, a 14 de dit, processó a Sent Martí per aygua.

2.922.

9A PROCESSÓ

Divendres, a 15 de dit, processó a Sent Francés per aygua. ^{505r}

2.923.

VENGUDA DEL SENYOR OFFICIAL ASCÓN. DOCTOR CYPRIAN DE AZ-CÓN

Divendres, a 15 de giner 1627, a les tres hores de la vesprada, de orde del capítol, anàrem a donar la benvenguda del senyor oficial, doctor Cyprian de Ascon, natural de Balbastre; persona que en son tracte amostrava gran gravedad, puix ens rebé en peus y ns féu assentar en cascuna cadira.

Y lo senyor rector fonch lo primer, com era de rahó, parlar; après mosén Porcar, y après mosén Lluís Vives, que acompanyaren al rector.

Y respongué ab grandíssima magestad y gravedad, que casi ni li oÿem lo que dia, sempre tenint en les mans un palillo de dents stregant-se-les. Y·ns acompanyà fora del aposiento de hon estava fins al mig del segon, lo gran, que eren los aposientos del doc-tíssim Frexa, Virgili y Casanova, officials.

2.924.

10A PROCESSÓ

Disapte, a 16 de dit, processó per aygua a Sent Thomàs.

2.925.

PENJAREN DOS HÒMENS

Dit dia penjaren dos hòmens en la forca del mercat, perquè capejaven a la torre de Senta Catalina,³⁰¹² fora. Y lo hu dix que per lo que·l penjaven³⁰¹³ no y devia res. Y posaren lo cap de hu a la torre de Senta Catalina.

2.926.

FRARE DE SENT FRANCÉS DIX LA MISSA NOVA EN SENT MARTÍ Y FES LA OFFERTA PER LA ESGLÉSIA

Diumenge, a 17 de giner 1627, dia de sent Antoni y tercer diumenge del mes, en Sent Martí, que·s fa la acostumada festa de la Minerva <en Sent Martí>, lo senyor rector dexà dir la missa de la Minerva a un frare de Sent Francés, dit frare Morós, fill de un matalafer. Y assistiren frares, per diacha y subdiacha, y frare Vives y lo rector per assistents. Y féu dit frare, per tota la església y per damunt del banchs, la offèrta. Cosa que yamay se ha vist, que frare, y de Sent Francés, fes offèrta, ab un padrí que portava lo plat per als diners.

Y de memòria de hòmens [no] se ha vist que frare fes tal, ni rector suffrir-o. ¶^{505v}

2.927.

GARBERES CREMADES

Dit dia de diumenge, a 17 de giner 1627, a la vesprada se pegà foch a dos garberes de cànem en lo carrer de Alboraya, en lo corral de casa Jornet, llaurador.

¶³⁰¹² Es refereix al portal de Santa Caterina. ¶³⁰¹³ Al text, per confusió: «penjaren».

2.928.

11 PROCESSÓ

Dilluns, a 18 de giner, processó per aygua a Sent Christòfol.

2.929.

12 PROCESSÓ

Dimats, a 19 de giner, processó per aygua a Sent Andreu.

2.930.

COSA NUNCA VISTA NI OÿDA (*Vide infra*, foli 506, subsigno §)³⁰¹⁴

MEMÒRIA MAY VISTA NI OÿDA

Vicent Tristan del Pinell, botiguer del mercat de València, anà a comprar un roçí al mercat ab pactes yamay vists ni anomenats, ab fre y sella. Que eren que lo y venesen a pes, de manera que com era cosa nova, ni per lo corredor medi oÿda. Donant y prenint del preu se concertà, ab lo amo del roçí, a tres lliures per arrova. De manera que'l portaren al Pes de la Palla y pessà lo roçí, ensellat y enfrenat, més de vint arroves.

De manera que, conforme lo concert, valia més de xexanta lliures. Y spantat lo comprador de tant preu, y arrepenit, buscant sos enredos, yamay lo amo desisitia, sinó que lo y pagàs conforme lo concert. Dant y prevint, per abreviar, se concertaren que li donàs a l'amo, de jans,³⁰¹⁵ vint corones, y's pregués lo roçí.

Y axí fonch fet. Y après lo amo vené lo roçí en 40 sous.

2.931.

PROCESSÓ DE LA SANCTA CREUADA³⁰¹⁶

Dimats, a 19 de giner 1627, de matí feren la crida de la Sancta Creuada y a la vesprada feren la processó acostumada.

Y dimecres a 20, dia de sent Sebastià, la predicà³⁰¹⁷ en la Seu lo doctor Morlà³⁰¹⁸ y li donen per lo sermó cent reals castellans y sis bul·les. Y dix-me Claudio³⁰¹⁹ Pintor, notari y scrivà de la Sancta Creuada, que donen al predicador que la predica mil tres-cents reals castellans en Madrid.

¶³⁰¹⁴ A partir d'ací, l'entrada és escrita, com diu la indicació, al foli 506r. ¶³⁰¹⁵ Possiblement el mot siga un gal·licisme procedent de «chance», en el sentit de sort o d'acord beneficiós per a una o ambdues parts. Possibilitat no massa insòlita, perquè a la València d'aleshores hi havia un gran nombre de comerciants fran-

cesos que haurien pogut posar el mot en circulació.

¶³⁰¹⁶ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶³⁰¹⁷ Des de «predicà...» fins a «...sis bul·les», al marge esquerre. ¶³⁰¹⁸ Vegeu la nota 1562. ¶³⁰¹⁹ Des de «Claudio» fins a «...en Madrid», escrit després de l'entrada 2.919.

2.932.

TALLADA LA LLENGUA, UN TEIXIDOR DE LLI, DIT MONSERRAT, A SA MULLER

Dit dia, a les sinch hores de la matinada, un teixidor de lli que estava de casa en lo carrer de la Xerea, dit Monserrat, fent festes a sa muller li tallà en redó dos dits de llengua y se n'anà, dit Monserrat.

Dimats,³⁰²⁰ a 28 de setembre 1627, altre consemblant fet d'un teixidor de lli (foli 15, pàgina 2).

2.933.

ABUNDÀNCIA DE PEIX. MEMÒRIA

Quinse dies arreu, en tot aquest mes de giner 1627 y hagut gran peixca de llobarros de la Albufera, tant que anava a set diners la lliura; cosa que³⁰²¹ de anys a esta part no se ha vist en València.

2.934.

RIU DE ALSIRA, GRANDÍSSIM

Estos dies, lo riu de Alsira ha vengut molt gran, més que altres voltes.

2.935.

13 PROCESSÓ

Dijous, a 21 de dit, processó per aygua al Carme.

2.936.

SEPELIO A DON GASPAR³⁰²² SERVELLÓ EN JHESÚS

Dijous, a 21, soterràrem en lo monastir de Jesús a don Gaspar³⁰²³ Servelló, fill menor de don Miquel Servelló, senyor del lloch de Orpesa, y la mare estava en lo monastir de les monjes de la Trinitat. Y de hallí a quinse dies que entrà, que era dilluns a 4 de giner, juntament ab les tres filles, la major que tenia set anys li morí, dita filla major, ab grans señyals de sancta. ^{506r}

¶ ³⁰²⁰ Línia escrita al marge esquerre. ¶ ³⁰²¹ A l'interlineat: «que».
¶ ³⁰²² A l'interlineat: «Gaspar»; a la línia, ratllat: «Gerardo». ¶ ³⁰²³ Ítem.

2.937.

PROCESSÓ DE SENT VICENT

Divendres, a 22 de giner 1627, dia de sent Vicent martre, feren la acostumada processó dita de sent Vicent.

2.938.

14 PROCESSÓ

Disapte, a 23 de dit, processó per aygua a Senta Catalina martre.

2.939.

15 PROCESSÓ

Dilluns, a 25 de dit, processó per aygua a la Puritat.

2.940.

16 PROCESSÓ

Dimats, a 26 de dit, processó per aygua a Sent Joan del Mercat.

2.941.

PROCESSÓ DE PREDICADORS PER AYGUA

Dit dia de dimats, los senyors reverents frares de Predicadors anaren en processó per aygua a Sent Vicent martre, ab los confreres del Nom de Jhesús y de Nostra Senyora del Roser. Portaven en unes andes la figura del gloriós sant Vicent Ferrer y una relíquia del gloriós sanct.

Y al principi un religiós de dit convent portava un christo crucificat, ab un vel negre cubert.

2.942.

17 PROCESSÓ

Dimecres, a 27 de dit, processó per aygua a la Mercé.

2.943.

SAN FRANCÉS, PROCESSÓ PER AYGUA

Dit dia, los frares de Sent Francés feren processó general per aygua y feren la estació al monastir de la Puritat.

2.944.

18 PROCESSÓ

Dijous, a 28 de giner 1627, processó per aygua a Sent Nicolau. ||^{506v}

2.945.

PROCESSÓ 2A, DELS FRARES DE SENT FRANCÉS ALS CAPUGINOS

Dit dia, a la vesprada vingueren en processó per aygua los frares de Sent Francés a Sent Martí acabant vespres, y feren estació a l'altar major. Y axí com se n'exien, vingué lo fiscal del senyor archebisbe, nomenat Serra, demanant per lo provincial *eo* guarda, entrant per mig dels frares, y arribà als més antichs y dix que lo senyor vicari general, avisat del senyor virrey, los advertia que en semblant dia, com era aquell, que exien la gran maixcarada dels estudiants, no fesen tal processó, perquè no se'ls descomedisen.

Y respongueren los senyors reverents frares que ells eren molt obedients als manaments de sa senyoria, que si [ho] saberen enans no yxqueren; però ya havien començat a fer-la y que essent tan urgent la necessitat que tenien de aygua, los movia a apiadar-se de la gran necessitat que tenien, y que per ço no se'ls descomediria ningú, vent tal acte de processó.

Y axí que pasaren avant y anaren ha fer la estació al monastir dels Capuginos.

Admira cert que, [en] un temps de tanta necessitat, lo senyor virrey done tals llicències ab tan grans divertiments. Y tenen molts que murmurar, vent que cada dia fan processons per la gran necessitat que y à de aygua.

2.946.

19 PROCESSÓ

Divendres, a 29 de dit, processó per aygua a Senta Anna.

Dit dia, los frares de Sent Sebastià a Senta Tecla, processó.

2.947.

PROCESSÓ 3A, FRARES DE SENT FRANCÉS A SENTA TECLA

Disapte, los frares de Sent Francés, en avent dinat, anaren en processó a Senta Tecla per aygua. Y ras que ras.

2.948.

1 EDICTE CONTRA LOS QUE TENIEN BÉNS DE FRAY LUÍS ALIAGA

Diumenge, a 31 de giner 1627, publicà lo comissari de la Cambra Apostòlica contra los qui tenien béns del inquisidor general, fray Luís Aliaga.

Dit dia, a migjorn, anaren en processó los frares de la Mercé, per aygua, al Puig.

Y dos hores ans fonch lo girant de la Lluna, ab grandíssims ayres. ||^{507r}

FEBRER

2.949.

PROCESSÓ 20

Dilluns, lo primer de febrer 1627, processó per aygua de la Seu a Sent Esteve.

2.950.

PROCESSÓ DELS FRARES DE LA CORONA

Dit dia, los frares de la Corona anaren en processó per aygua a la Vall de Jesús, molt matí. Y a la vesprada tornaren los de la Mercé, que havien anat al Puig.

2.951.

PROCESSÓ 21

Dimecres, a 3 de febrer 1627, processó per aygua de la Seu a a Teatinos, casa Professa.

2952.

FRARES DE LA CORONA

Dit dia, los frares de la Corona anaren en processó a Sent Juan de la Ribera.

2.953.

FRARES DE SENTA MÒNICA

Dit dia, los frares de Senta Mònica anaren en processó al Grau.

2.954.

FRARES DE SENT JOAN DE RIBERA

Dit dia, los frares de Sent Joan de la Ribera anaren a Sant Salvador en processó per aygua, y per moltes esglésies.

2.955.

DE LA CAPELLA DE SENTA ANNA, OLIM³⁰²⁴

Dit dia de dimecres, a 3 de febrer 1627, per part dels elets de Sent Martí, mestre Lleonart, pedrapiquer, volgué manifestar lo sòl *eo* pati de la capella de senta Anna, per aplanar lo escaló que fa ab la rexa dita de la senyora de Alcàntara. Y diuhen que per part del prior de Predicadors feren contradicció, com a administrador de dita senyora. No sé en què ha donat.

Y a 8 de dit començaren a enderrocar lo enllosat. Dit dia anaven los frares [...].³⁰²⁵

2.956.

PROCESSÓ 22

Dijous, a 4 de febrer 1627, processó per aygua a Sent Llorens. ¶^{507v}

2.957.

PROCESSÓ 23

Divendres, a V de febrer 1627, processó per aygua a Magdalenes.

2.958.

CORTS ALS CATALANS

Aquest dia es dix que lo rey havia convocat als catalans a Corts en Taraçona. Y que·ls catalans havien respost que·ls tenien privilegis que en sa terra les havia de tenir.

¶³⁰²⁴ Al marge esquerre, reixat d'atenció. ¶³⁰²⁵ Frase incabada.

2.959.

CRIDA QUE NO·S FASEN FESTES

Aquest dia, a la vesprada féu crida la Real Audiència que de ninguna manera y hagués màixqueres, ni fesen festes.

2.960.

PROCESSÓ 24

Disapte, a 6 de febrer 1627, processó de aygua a Sancta Creu, per no haver lloch accommodat de chor, en Sent Berthomeu, per als canonges.

2.961.

MORT DE MOSÉN LAUDRICH

Aquest dia, al matí soterraren en Sent Martí a mosén Laudrich, lo més antich beneficiat de dita església. Y dix la missa mosén Torrent, rector de Senta Catalina martre —dit Gregori Torrent—³⁰²⁶ com és costum. Que havia poch dies à vengut de Roma y negociat ab lo senyor archebisbe. Déu los done pau.

Vingué diumenge, a 31 de giner 1627, *dominica septuagèsima*, a migjorn, ab grandíssim aplauso dels parrochians.

2.962.

CONFRARES DE LA SANCH, PROCESSÓ.³⁰²⁷ A 17 DE MARÇ 1605 ALTRA
PROCESSÓ. A 30 DE GINER 1608, ALTRA

Aquest dia, a la vesprada tingueren capítol lo clero de Sent Martí sobre la processó que·ls confreres de la Sanch havien determinat de fer a Nostra Senyora de l'Olivar, ab los frares de Sent Sebastià.

Y no obstant que y havia constitució synodal, que dits frares no podien exir sens clero, determinaren que dits confreres donasen de caritat per als pobres capellans, que havia en dita església, trenta reals castellans. Y que se'n rebés acte que per dit permís no fos causat perjudí a dit clero. Y·s rebé dit acte, dit dia, per Francés Barberà, notari, síndich de dit clero, les dites tres lliures. Açò és, ettsètera.

¶³⁰²⁶ Al marge esquerre, com a incís: «dit Geroni Torrent».

¶³⁰²⁷ Al marge esquerre, dalt del títol, tres línies paral·leles com a senyal d'atenció.

2.963.

2. CARTELL

Diumenge, a 7 de sexagèsima, 2 cartell de la Cambra Apostòlica contra los que tenen béns del confessor del rey.³⁰²⁸

2.964.

PROCESSÓ 25

Dilluns, a 8 de febrer 1627, processó per aygua a Sent Agostí.

2.965.

FRARES DE PREDICADORS, PROCESSÓ AL SOCORS

Dit dia, los frares de Predicadors anaren al Socors en processó y pasaren per la Seu y feren stació a l'altar major. Y portaven a nostra Señora del Roser en unes andes, y tota cuberta ab un mantell negre, y acompanyats de molts confreres, que edificaven moltíssim. Y lo cel, blau que blau.

MEMÒRIA

2.966.

COSA NOVA DE PENJAT³⁰²⁹

Dilluns, a 8 de febrer 1627, portaven a penjar un home de Chiva per haver desparat una pistola, de la que no havia pres foch lo fogó, a N. Thomàs, calceter dels Brodadors, y per lo Consell Criminal sentenciat a mort.

Acontengué que, estant dit sentenciat al cap de la Bocería, vingué lo capità de la Guarda al trot, a cavall, y apeà y prengué de la mà al sentenciat y li dix que s'alegràs, que sa excelència lo havia perdonat. De manera que'l desembolicaren de les cordes, cordells y dogal, y l'entraren en una casa y'l sagnaren.

Açò és, ettcètera. Cosa de poch vista en València, després del negoci de Gorgera y de Roma y de don Henrich Alpont.

¶³⁰²⁸ El frare dominic Luis Aliaga.

¶³⁰²⁹ Al marge dret, davall del títol, reixat d'atenció.

2.967.

COSA MAL FETA DEL RACIONAL DE SENT MARTÍ³⁰³⁰

Dit dia, anant a soterrar al carrer de Sorolla un albat de Escales, velluter, Sentapau, que era racional en dit any de 1627, envià per lo puntets que ad aquell tocaven a mosén Matheu, y'ls llevà a mosén Batiste Pons, que li tocaven. Cosa jamay feta en Sent Martí, ni's podia fer.

2.968.

Dit³⁰³¹ dia de dilluns, al matí començaren los pedrapiquers a aplanar lo escaló de la capella de senta Anna, dita de la Comunió. No obstant que lo frares de Predicadors los ho havien empedit a 3 de febrer 1627. ¶^{508v}

2.969.

PROCESSÓ 26

Dimats, a 9 de dit, processó per aygua a Sent Miquel.

2.970.

PROCESSÓ 27

Dimecres, a 10 de dit, processó per aygua al monastir de les monges de la Trinitat. Se ha de advertir que a cascuna processó de estes la bolsa del clero, a cascun capellà que anàvem de Sent Martí, quatre, donaven un sou. Y en lo any 1605, al Socors y Sent Vicent martre donaren a cascú dos sous. Y a ésta de la Trinitat donaren també dos sous.

Advertix-se que lo senyor vicari general y oficial, pròvidament provehý dit dia que a l'endemà, que era dijous a 11, se fes processó general ab lo cos de sent Lluís, que estava en la Seu, a Sent Francés. Y començà lo mandato axí: «*Avemos resuelto etcétera...*», com si lo senyor archebisbe o haguera provehýt, etcètera.

Dimecres a 10, *infra*, pàgina següent.³⁰³²

Y any 1605, a 21 de mars, y a 26 de dit, anaren la primera al Socors y la 2a a Sent Vicent martre. Y a cascun capellà, que eren quatre, pagaren dos sous.

¶³⁰³⁰ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶³⁰³¹ Al marge esquerre, reixat d'atenció.

¶³⁰³² Vegeu l'entrada 2.972.

2.971.

PROCESSÓ GENERAL PER AYGUA A SENT FRANCÉS. PROCESSÓ 28

Dijous llarder,³⁰³³ a 11 de febrer 1627, prop de les nou hores del matí feren processó general per aygua y varen portar tot lo cos de sent Lluís de la Seu a Sent Francés.

Y celebrà's solemne missa, ab tots los officis y monastys y creus y capellans de le parròchies, que anaren-hi sinch jurats, y entremig dels dos primers anava lo governador, don Lluís Ferrer, y après tots los tres junts, hu al costat de l'altre.

Dix la missa lo canonge Bellmont y tornaren per lo mateix camí que vingueren, que era per los Campaners, Senta Tecla a Sent Martí, la devallada de Sent Francés, y tornaren prop de migjorn.

Y posaren lo cos ab les andes al costat de l'altar mayor, fen[t] lo escud en la Seu.³⁰³⁴ Y après lo posaren sens les andes damunt dit altar, a la part de l'evangeli. Y estigué tota la vesprada ab canonges y capellans que a chor llegien, seÿts en la Seu. ¶^{509r}

2.972.

A. TORNADA DE DON VICENT VALLTERRA Y DON RAMON ANGRESOLA

Dimecres, a 10 de febrer 1627, vingueren de Madrid los nobles valerosos cavallers defensors dels pobres: don Vicent Vallterra y don Ramon Angresola, que foren cridats per lo rey que anasen a Madrid, perquè no consentien que-ls pobres fosen vexats per los desatinos que se havien fet per los traÿdors en Corts. Y anaren a Madrid los darrers dies de agost. (*ut supra*, foli 493r)

2.973.

PROCESSÓ DEL SOCORS

Divendres, a 12 de febrer 1627, feren gran processó per aygua los frares del Socors al Remey y Predicadors. Y seré que seré.

2.974.

A2.³⁰³⁵ ANADA A LLÝRIA, LO VICARI GENERAL Y MICER SISTERNES

Dit dia de dimecres, a 10 de febrer 1627, al matí se n'anaren a Llýria, ha fer vissura sobre la església nova que volien fer en dit vila, los senyors vicari general Garcés y'l doctor del Real Consell, don Melchior Sisternes.³⁰³⁶ Y tornaren divendres, a 12 de dit.

¶³⁰³³ Darrer dijous abans de la Quaresma. ¶³⁰³⁴ A l'interlineat: «fen lo escud en la Seu». ¶³⁰³⁵ La «A2» ens indica

que té la mateixa data que l'entrada 2.972, el títol de la qual comença per una «A.». ¶³⁰³⁶ Vegeu la nota 1252.

2.975.

PROCESSÓ LOS CONFRARES DEL REMEY

Disapte, a 13 de febrer 1627, al matí ixqué la confraria del Remey y anà a Predicadors, a SentaTecla, a la Seu y a Sent Berthomeu.

2.976.

PROCESSÓ DELS FRARES DE SENT FRANCÉS

Disapte, a 13 de febrer 1627, a la vesprada yxqueren los frares de Sent Francés a fer estació a la Seu, al cos de sent Lluís en processó, ab sombreros. Y seré que seré.

2.977.

3. EDICTE. LOS BÉNS DEL CONFESSOR DEL REY³⁰³⁷

Diumenge, a 14 de dit, 3. edicte de la Cambra Apostòlica contra ls que tenen béns dels confessor del rey, ab caneles enceses y senyts sonants. ^{509v}

2.978.

PROCESSÓ DE LA SOLEDAD

Diumenge, a 14 de dit, en avent dinat,³⁰³⁸ la confraria de la Soledad féu solemne processó dels confrares, tots cuberts de vestes negres y sols nou disciplinats. Anaren a Sant Salvador, a la Seu, a la Mercé, Sent Agostí, Hyerusalem y altres parts. Y anaven acompanyant-los, a la dita processó,³⁰³⁹ altres convents y monastirs entreverats ab los confrares, que pareixien bé.

2.979.

CARNESTOLTES BENIGNES

Dimats, a 16 de febrer 1627, dia de Carnestoltes, era grandísim lo content veure com en València no y havia bolísia³⁰⁴⁰ de taronges, ni aygua, com la broma de gent acostumava fer. Cosa no vista, ni oйда, de persones molt antigues y zeloses de la pàtria. Déu los conserve en lo seu sant servici.

¶ ³⁰³⁷ Luis Aliaga. ¶ ³⁰³⁸ A l'interlineat: «en havent dinat».

¶ ³⁰³⁹ A la línia, ratllat: «y també feren processons»; a l'in-

terlineat: «-cessó altres convents y monastirs». ¶ ³⁰⁴⁰ El mot «bullícia» significa manifestacions sorolloses d'alegria.

2.980.

PROCESSÓ 29

Dijous, a 18 de febrer 1627, processó per aygua a Sent Gregori.

2.981.

MORT DE LA FILLA DE DON MIQUEL SERVELLÓ

Disapte, a 19 de dit, morí la filla més gica de don Miquel Servelló dins lo monastir de la Trinitat. (*Vide supra*, foli 502, p. 2)³⁰⁴¹

2.982.

PROCESSÓ 30

Disapte, a 20 de febrer 1627, processó per aygua al Peu de la Creu.

2.983.

[EL] CAPÍTOL DE SENT MARTÍ DÓNA A CASCÚ CAPELLÀ, A LA PROCESSÓ PER AYGUA, 1 SOU, ANÀS EN VALÈNCIA O FORA

Diumenge, a 21 de febrer 1627, ajustats en la sagrestia de Sent Martí capitularment, determinaren que, exceptats los ministres de l'altar y cabiscol, no se aceptàs algú y que donasen a cascun capellà, per la processó, axí dins València com fora, 1 sou.

Com fins ara en València donaven 1 sou, y fora, doble. ¶^{510r}

2.984.

PROCESSÓ DE PREDICADORS A LA TRINITAT

Dilluns a 22 de febrer 1627, al matí, los frares de Predicadors anaren en processó per aygua, ab lo ninyo Jesús y-ls confreres, a la Trinitat.

2.985.

PROCESSÓ 32

Dit dia, processó per aygua, la cleresia, a la Corona.

¶ ³⁰⁴¹ El text: «dins lo monastir de la Trinitat. (*Vide supra* foli 502 pàgina 2)», al marge dret.

2.986.

B. PROCESSÓ 33

Dimats a 23 de febrer 1627, processó per aygua a Senta Catalina de Sena.

2.987.

A. POU³⁰⁴²

Dilluns, a 22 de febrer 1627, a migjorn fiu escurar lo pou. Que havia quatre anys que no l'havien escurat.

2.988.

PROCESSÓ 34

Dijous, a 25 de febrer 1627, processó per aygua a la Encarnació, y pasaren per lo carrer de Conills. Y al tornar anaren per lo monastir del Peu de la Creu y per lo molí de la Rovella.

2.989.

MORT DE GINER, NOTARI

Dit dia, soterraren en Sent Julià a N. Giner, notari, ajudant del racional de la Sala, sols ab la parròchia de Sant Salvador, de hon aquell era parrochià.

2.990.

QUE ARRUXEN LES PORTES

Divendres, a 26 de febrer 1627, féu crida la ciutat que tots arruxasen les portes de ses cases, sots certa pena.

2.991.

ÓRDENS PARTICULARS

Disapte, a 27 de febrer 1627, órdens particulars en Sent Christòphol. Celebrà-les don Thomàs del Spinosa.

¶ ³⁰⁴² Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

2.992.

PROCESSÓ 35 PER AYGUA. LEGIR LO CARTELL DE LA SANTA INQUISISIÓ,
AB CRIDA 2A

Dit dia, processó per aygua a Sent Juan de l'Hospital.

Dit dia, crida per los senyors inquisidors que a l'endemà es llegia lo seu cartell en la Seu, que era diumenge segon de Quaresma. Y és la segona crida que se ha fet en València per a dit effecte. L'altra fonch a 14 de mars 1626.

2.993.

VINAGRE

Disapte, a 27 de dit, tirí quinze canters de vinagre de Lluís Cambres, ab albarans de divendres, a 19 de febrer 1627. ¶^{510v}

MARÇ

2.994.

PROCESSÓ 36

Dilluns, lo primer de març 1627, feren processó per aygua a Senta Úsola.

2.995.

PROCESSÓ 37

Dimats, a 2 de març 1627, processó per aygua a Senta Úsola.³⁰⁴³

2.996.

PROCESSÓ 38

Dijous, a 4 de dit, processó per aygua a l'Hospital General.

2.997.

Divendres, a 5 de dit, lo frares de la Mercé feren crida per València que, dins tants dies, anaven a la redemptió de catius christians a Alger.

¶³⁰⁴³ En aquesta entrada el text està ratllat: «Processó 37. Dimats, a 2 de mars 1627». I escrit sense ratllar: «Procesó per aygua a Senta Úsola».

2.998.

PROCESSÓ 39

Disapte, a 6 de març 1627, tornà altra volta la processó per aygua a Senta Tecla.

MEMÒRIA

2.999.

MEMÒRIA. MATINES EN SENT MARTÍ, A 1A NIT³⁰⁴⁴

Diumenge, a 7 de març 1627, tercer diumenge³⁰⁴⁵ de Quaresma y dia del gloriós sent Thomàs de Aquino, determinà lo reverent clero de Sent Martí, a petició de Raphael Darder, cavaller —que u desichava tant— que ell voluntàriament donaria cascun dia dos sous, per a que tot lo any,³⁰⁴⁶ cascuna nit, a les primeres oracions diguesen matines ressa-des, [i] que's repartisen entre'ls capellans residents en dites matines.³⁰⁴⁷

Y un beneficiat de dita església, nomenat Sentapau, que en dit any servia lo offici de racional, que ell també donaria un sou tostemps y quant en dites matines se diria lo offici de matines de Minoritat de Nostra Senyora,³⁰⁴⁸ repartidors *ut supra*.

Y en dita nit, *immediate* següent, sinch capellans residents en dita església començaren a celebrar dites matines, que foren del gloriós sent Thomàs de Aquino. Açò és, ettcètera.

3.000.

PROCESSÓ 40

Dilluns, a 8 de març 1627, feren processó per aygua a Predicadors. ¶^{511r}

3.001.

PROCESSÓ 41

Dimats, a 9 de març 1627, processó per aygua a Sant Salvador.

3.002.

ESGLÉSIA DE SENT GREGORI

Dimecres, a 10 de març 1627, féu crida la ciutat que's guardàs lo divendres a 12, dia de sent Gregori.

¶³⁰⁴⁴ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶³⁰⁴⁵ Repetit a la línia: «tercer diumenge».

¶³⁰⁴⁶ Al marge esquerre: «per a que tot l'any». ¶³⁰⁴⁷ Mot il·legible. ¶³⁰⁴⁸ De la Mare de Déu.

3.003.

PROCESSÓ 42

Dijous, a 11 de març 1627, processó per aygua a Sent Christòfol. Y aquest dia, a la matina, nevà un poch.

3.004.

PROCESSÓ GENERAL A SENT GREGORI

Divendres, a 12 de març 1627, dia del gloriós sent Gregori, feren processó ordinaria general de dit sant. Y al matí començà a ploure un poch. Y era la causa que dos dies abans havia fet un poch de fret, molt gelat, y de neu.

3.005.

CARTELL PUBLICAT EN LA TRONA DE SENT MARTÍ DIVENDRES, A 12 DE MARÇ, DIA DEL GLORIÓS SENT GREGORI, PER MOSÉN SALA, DEL THENOR SEGÜENT:³⁰⁴⁹

»Nós, Pere Garcés, prevere, doctor en cascun dret, prior de Ruesta y vicari general de la present ciutat y diòcesi de València, instant y requirent mosén Antoni de la Serra, prevere, altre dels procuradors fiscals de la cort ecclesiàsticha de València. Per quant lo dit requirent som estats informats que ha sa notícia ha pervingut que mosén Joachim Sala, prevere beneficiat en la església parrochial de Sent Martí, de la present ciutat, estant ab algunes indisposicions, y, en particular, li acostumava a prendre certs accidents que'l privava de sos sentits, y ya molts dies que no pareix. Havent-se fet les dèbites diligències per a que's pugua veure a hon està, y donar-li lo remey necessari, és de molta importància que aquell parega.

»Requerint-nos per ço, manasem³⁰⁵⁰ provehyr fos despachat lo present.³⁰⁵¹

¶^{511v} Lo que és estat així per nos provehyt. Per ço, per execució de dita provisió, amonestam, y per lo curat de la yglésia parrochial de Sent Martí amonestar manam totes e sengles persones, així ecclesiàstiques com seculars, de qualsevol stament y condició sien, que tinguen notícia o sapien, hajan entés hoyt dir qui tinga recollit a mosén Joachim Sala, que dins tres dies, après publicació³⁰⁵² del present cartell, en avant continuament contadors. Los quals, per primer 2.3. peremptori terme e monició canònica assignam hajan entés, qui tinga notícia qui haja recollit al dit mosén Sala, o sapien, hajan entés hoyt dir, que haja recollit ad aquell. En altra manera, après de la publicació del present cartell, en avant continuament contadors, los quals en los contrafahents e inobedients, ara per llavors y llavors per ara, sentència de excomunicació promulgam.³⁰⁵³ La absolució de la qual a Nós o al superior nostre tan solament reservam.

¶³⁰⁴⁹ El títol està centrat sobre el text i l'entrada té una sanefa d'atenció al marge esquerre.
Escrit al marge dret: «mosén Sala». ¶³⁰⁵⁰ Ratllat: «lo present mandato». ¶³⁰⁵¹ Ratllat: «mandato».
¶³⁰⁵² Repetit, «publicació». ¶³⁰⁵³ Ratllat: «la absolució de la qual».

»*Datum* in palàcio Arçobispal de València, a VIII de març MDCXXXVIII. Doctor Garcés, vicarius generalis

»*De mandato dicti domini officialis et vicariy generalis valentí = Aloysius Andreus, real notari per scriba*

»*Pro sigillo Vi. Castell.*

Cartell.

Aquest³⁰⁵⁴ capellà, [fou] portat per orde del senyor dit vicari general a la casa de son pare, als Aluders, de sa casa, que estava fora lo portal de la Mar. Y anant y venint per València lo dia de sent Valero, se n'yxqué de casa son pare en avent dinat y jamay se n'à sabut de aquell. Cosa que no y à memòria de hòmens de consemblant cas, ni's sab si és mort ni viu.

3.006.

PROCESSÓ 43. AYGUA

Disapte, a 13 de març 1627, processó per aygua al monastir de les monges de Magdalenes. Y a la nit plugué prop de una hora. Y en lo Col·legi,³⁰⁵⁵ tots los huyt dies han tengut en lo altar major lo cos de sent Mauro. Y esta nit és estat lo ploure. Y'ls senyors jurats són anats, en forma de ciutat, a pregar als del Col·legi que tinguesen altra octava a dit sant en lo altar.³⁰⁵⁶ ¶^{512r}

3.007.

ANATHEMA 4A

Diumenge, a 14 de març 1627, quart diumenge de Quaresma, los senyors ynquisidors publicaren en la Seu lo anathema. Y esta fonch la quarta.

La primera, a 24 de març 1624 (foli 438); la 2a, a 9 de març 1625 (foli 452); la 3a, a 14 de març 1626 (foli 480).

3.008.

PROCESSÓ PER AYGUA. 44

Dijous, a 18 de març 1627, processó per aygua al monastir de les monges del Peu de la Creu. Y nostre Senyor fonch servit de donar-nos aygua. Y tornàrem prou remulats.

¶³⁰⁵⁴ Paràgraf escrit posteriorment, figura al final del foli 511v.

¶³⁰⁵⁵ Del Patriarca.

¶³⁰⁵⁶ Quasi mitja línia ratllada i il·legible.

3.009.

TORNADA DEL SENYOR ARCHEBISBE

Dijous, a 18 de març 1627, entre set y huyt hores de la nit vingué de Çaragoça lo il·lustríssim y reverendíssim senyor don fray Isidoro Aliaga, benemèrit archebisbe de València. Vingué ab molta salut y molt gros, que jamay lo é vist a tan galant y gentil persona.

Anasen disapte, a 12 de dehembre 1626 (*pro ut supra* foli 499).

Y envià lo clero a visitar-lo divendres a 19, a les dos hores de la vesprada. Y li besaren les mans y estava ab aquella cara de Pascua que a tots nos alegrà. Anà lo senyor rector Joan Hosta, lo doctor Crespo y mosén Esteve y mosén Porcar.

3.010.

ÓRDENS DE SENT CHRISTÒPHOL

Disapte, a 20 de març 1627, lo reverendíssim senyor bisbe de Marruecos, don Thomàs del Spinosa, celebrà òrdens particulars en Sent Christòphol.

3.011.

PROCESSÓ PER AYGUA. 45

Disapte, a 20 de març 1627, processó per aygua al monastir de la Mercé.

3.012.

AYGUA

Dilluns, a 22 de març 1627,³⁰⁵⁷ plugué a migant y al matí.

3.013.

MORT DEL DUCH DE MÀNTUA

Estos dies vingué nova com lo duch³⁰⁵⁸ de Màntua era mort, y que lo duch de Saboya pretenia Màntua per haver casat una filla ab aquell. ¶^{512v}

¶³⁰⁵⁷ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1099, que data aquest dia com a dissabte, don Lluís Ferrer jurà de lloctinent i capità general del Regne per la vacant que hi hagué en anar-se'n el marquès de Povar. ¶³⁰⁵⁸ Es refereix a Vincenzo II Gonzaga (Màntua, 1594-1627) que

seria duc de Màntua i Monferrato entre els anys 1626-1627 al succeir el seu germà Ferdinando. La mort de Vincenzo II Gonzaga sense descendència, i essent últim baró de la rama principal dels Gonzaga, desencadenà la guerra de Monferrato, perquè la casa d'Àustria (que governava

3.014.

ALTAR DE NOSTRA SENYORA D'ESPERANÇA, DE SENT MARTÍ

Dilluns, a 22 de març 1627, començaren a desfer lo altar de nostra Senyora d'Esperança per a daurar-lo, perquè la condessa de Fuentes, filla del comte de Anna, ho havia promés si nostra Senyora³⁰⁵⁹ li donava un fill per al stat, lo faria daurar.

Y axí que es concertà ab lo gran pintor Ribalta³⁰⁶⁰ en tres-centes cinquanta lliures, pagadores en set anys, cascun any cinquanta lliures, y li feren consignació de dites cinquanta lliures cascun any sobre València, que responia a la dita condessa.

3.015.

MORT DE DON VICENT DÀSSIO

Dimecres, a 24 de març 1627, morí don Vicent³⁰⁶¹ Dàssio,³⁰⁶² nebot del gran síndich Dassio. Estava de casa en casa del gran síndich de València, Dassio, a la Corregeria Vella. Y'l soterraren en Sant Salvador, dijous a 25 de dit, al matí.

3.016.

MOSÉN ALBEROLA, DE LA SEU³⁰⁶³

Dit dia, a miganyit, que era la nit de la Annunciació, exint de matines de la Seu y anant a casa mosén Geroni Alberola, que estava de casa en un carrer asucach de la casa antiga del senyor de Manises, a la Morera Vera, li yxqueren certs hòmens y'l lligaren. Y'l portaren a sa casa, y li obriren les portes y'l dexaren lligat, y li llevaren tot quant pogueren. Açò és, ettcètera.

Y disapte, a 27, publicaren per les troncs excomunions contra'ls malfactors.

3.017.

MORT DE DON JOAN VALLTERRA

Dijous, a 25 de març 1627, soterraren en Predicadors a don Joan Vallterra. Estava de casa a l'altre cantó del Rigent, en la plaça de Predicadors.

l'Imperi i Espanya) volia que li succeira en el ducat un membre de la rama Gonzaga de Guastalla, mentre que a França l'interessava un membre de la rama Gonzaga-Nevers, concretament Carlo di Rethel, qui poques hores abans de morir Vincenzo II s'havia casat amb la neboda d'aquest, Maria Gonzaga. Aquests darrers, al capdavant, foren els qui detentaren el ducat. Vincenzo II és també

recordat per la venda que féu de la col·lecció d'art de la Casa Gonzaga, per una quantitat irrisòria, a Carles II rei d'Anglaterra. ¶³⁰⁵⁹ La Mare de Déu. ¶³⁰⁶⁰ Vegeu la nota 2431. ¶³⁰⁶¹ A la línia: «N.»; a l'interlineat: «Vicent». ¶³⁰⁶² El Vich escriuen: «Don Vicente Asión». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 80. ¶³⁰⁶³ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

3.018.

COMTE DE BUGÍS A MADRID

Dimecres, a 24 de dit, se n'anà a Madrid don Francisco Marrades, comte de Bugís.

3.019.

AYGUA

Dijous, a 25 de dit, plogué bona estona de matí y a migjorn bona batuda. Gràcies a Déu.

¶^{513r}

3.020.

Disapte, a 27 de març 1627, en les troncs de València publicaren a tres hòmens per ex-comunicats, per haver fet lo infurt a mosén Geroni Alberola a les dos hores del matí, venint de matines de la Seu y anant a sa casa, que era dimecres, a 24 de dit.

3.021.

MORT DEL SENYOR DE MANISES³⁰⁶⁴

Diumenge, a 28 de març 1627, morí don Felip Boyl de la Escala, senyor de Manises.³⁰⁶⁵ Y'l soterraren en Predicadors dilluns, a 29 de dit, prop de migjorn.

3.022.

MORT LO MARQUÉS DE TÀVARA

Dit dia morí³⁰⁶⁶ lo marqués de Tàvara,³⁰⁶⁷ virey de Sicília, en Sicília.

3.023.

GALEOTS

Dilluns, a 29 de març 1627, a migjorn portaren a embarcar a Dénia dos carros de galeots. Havia-n'i 20 o 21.

¶ ³⁰⁶⁴ Al marge esquerre prova de ploma. ¶ ³⁰⁶⁵ El *Dietario* dels Vich precisa que morí de «...larga enfermedad, sin hijos». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 80. ¶ ³⁰⁶⁶ Encara que els Vich daten la

mort del virrei el 8 de març. Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 78. ¶ ³⁰⁶⁷ Sobre Antonio Pimentel y Toledo, IV marqués de Tàvara, vegeu la nota 1915.

3.024.

En tota esta Quaresma y hagut gran falta de peix, axí com en les altres, que fins a les sardines era gran llàstima. Los tonyers per molta aygua que remullaven lo abadecho encara no estaven contents. Y'l venien a deu, y la merlusa a catorse, y lo congre a sis sous.³⁰⁶⁸ ¶^{513v}

ABRIL

3.025.

Dijous, a 1 de abril 1627, al matí soterraren en Sent Martí a la muller de micer Trilles, auditor del Real Consell Civil de València.

Y dit dia, a la vesprada soterraren en la Seu, en lo vas del sant Bult, a sa sogra, mare de son marit y del gran pavorde Trilles, que pochans ans moriren. Perquè Pere Juan Trilles, lo celebríssim pavorde, morí a 2 de agost 1627 (*supra*, foli 491) y'l doctor del Real Consell Civil, Juan Batiste Trilles, morí a 14 de agost 1626, y sa muller morí *ut dictum est*.

3.026.

Dit dijous, a 1 de abril 1627, que fonch dijous sant, en Sent Martí sols y hagué un combrregar.

3.027.

MORT DE DON XIMÉN PÉREZ RUIZ DE LIORI³⁰⁶⁹

Dilluns, a 5 de abril 1627, soterraren a les dotse hores tocases, en Predicadors, a don Ximén Pérez Ruiz de Liori, gendre de don Carlos de Borja, capità de la Guarda del virey.

3.028.

Dimats, a 6 de dit, nevà poch.

3.029.

CAPÍTOL DE SENT MARTÍ³⁰⁷⁰

Dimecres, a 7 de abril 1627, en la 1a *mensis* se determinà sobre lo que pretenia lo sagristà de tenir en la dobla matinal, que's celebrà lo dia de Pasqua, amortisada per mosén Gabriel Franch, [de] tenir interés, com és lo domer y diaches. Lo que may s'és fet en Sent Martí.

Se determinà que ningun sagristà tinga interés algú en les dobles amortisades.

¶³⁰⁶⁸ A partir d'aquesta línia i fins al final del 513r, 5 cm en blanc. ¶³⁰⁶⁹ Al marge esquerre, dalt del títol,

prova de ploma. ¶³⁰⁷⁰ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

3.030.

CRIDA DE LA PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER. Y·S FÉU DIUMENGE, A 18 DE DIT *—pro ut infra—*

Dijous, a 8 de abril 1627, a la vesprada féu fer la ciutat crida de com lo dilluns següent, a 12 de dit, faran la processó de sent Vicent Ferrer. Y no·s féu per haver-i fanchs. ¶^{514r}

3.031.

BATEIG DE LA FILLA DE DON PERE REJAULE³⁰⁷¹

Dijous, a 8 de abril 1627, entre quatre y sinch hores de la vesprada batechà lo rector de Sent Llorens, en dita església, una filla de don Pedro Rejaule,³⁰⁷² auditor del Real Consell Criminal de València, y de Navarra de la Gasca, segona muller de aquell. Foren padrins don Lluís Ferrer,³⁰⁷³ governador de València, y³⁰⁷⁴ la muller de don Francisco Castellví,³⁰⁷⁵ del Real Supremo, doña Eugènia Montoliu,³⁰⁷⁶ que estaven así entrentenguts per los negocis de les Corts *—que no·n devieran—*, de casa en lo Temple.

Y hagué grandíssim acompanyament, axí de dames com de cavallers, ab tot gènere de músiques.³⁰⁷⁷ Cosa que ni lo comte de Benavent, ni lo de Tàvara, ni·l de Feria, ni·l de Povar, en semblants ocasions han fet fer. Havia-y en la església, a la part de la pila, entoldat de cortines, y parat, un llit de camp de domàs carmesí, de magestad. Coses que donaren que riure y dir.

3.032.

MORT DE MOSÉN GISBERT

Diumenge, a 11 de abril 1627, a les set hores del matí morí mosén Francés Gisbert, prevere beneficiat en Sent Martí. Y·l dilluns següent, dia de sent Vicent Ferrer, lo soterraren en Sent Martí.

Y dit senyor, fent testament, se dexà per a la sua ànima cent lliures, ab assistència de micer Aguilar³⁰⁷⁸ y del rector de Sent Martí. Y féu ses marmessors al dit Aguilar y a mosén Blanch y a mosén Pellicer, beneficiats en Sent Martí. Y advertint-lo si tenia algun diner en les caxes, no·n féu menció ninguna de tenir-lo.

Y com li dien la lletania, dit dia, a les sinch hores, dits marmessors, prevint les claus de les caxes trobaren en aquelles, en reals de a huyt y de a quatre, set-centes setanta lliures y sous. Cosa que a tots los que u han sabut se admiren de tanta abundàntia, rebolta ab tanta llaeria.

¶³⁰⁷¹ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶³⁰⁷² Vegeu la nota 2113. ¶³⁰⁷³ Vegeu la nota 538. ¶³⁰⁷⁴ Des de: «...y la muller...» fins a «...lo negoci de les Corts», subratllat en el text original. ¶³⁰⁷⁵ Vegeu la nota 1327. ¶³⁰⁷⁶ Com a incís, escrit al marge dret: «doña Euge-

nia de Montoliu». ¶³⁰⁷⁷ Músiques. Un altre cas de la grafia «c» davant de «e» àtona, amb valor de /k/. ¶³⁰⁷⁸ Per una qüestió de cronologia deu ser Crisòstom Aguilar, doctor en Dret. Vegeu la nota 1154 d'aquest dietari.

3.033.

MENDOÇA, RECEPTOR DE LA SANTA INQUISISIÓ, PEGÀ UNA PUNYALADA A SON GERMÀ MAJOR

Divendres, a 16 de abril, 1627. (*Vide infra*, foli 515, p. 1)³⁰⁷⁹

Divendres, a 16 de abril, estant en casa de un jutge de la Real Audiència, N. Mendosa, receptor del Sant Offici, juntament ab son germà major, dit receptor li pegà una punyalada per lo ventre que'l malnafrà.³⁰⁸⁰

3.034.

CRIDA DEL DUCH DE SOGORB

Disapte, a 17 de abril 1627, de part del duch de Sogorb se féu crida que, per a deu dies del mes de maig següent, tots los seus crehedors se ajustasen en lo capítol de la Seu, per a que qui volgués cobrar tingués paciència, que ell los speraria.

3.035.

MORT DE DON MIRALLES

Dit dia, al matí soterraren en la Companya de Sent Pau a don Pere Miralles, que estava a les Carneseries Noves, en la casa dita la Paella, y era del lloch de Caudiel. Y dexà als teatinos quaranta mil ducats.

3.036.

CRIDA PER LA PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER³⁰⁸¹

Dit dia, a la vesprada féu crida la ciutat de que faria a l'endemà la processó de sent Vicent Ferrer.

3.037.

MORT DE LA BONÒNIA

Diumenge, a 18 de abril 1627, al matí soterraren a la segona muller de Juan Antoni Bononi, cavaller milanés, en Sent Juan de l'Hospital, en la capella de sos pares, dita dels Felius, que morí en l'alqueria, més amunt de Jesús.

¶³⁰⁷⁹ A partir d'ací el text figura al foli 515r, després de l'entrada 3.039. ¶³⁰⁸⁰ També ens contenen els Vich, al seu *Dietario*, que l'agressor: «...se fue retirando hasta casa

del Fiscal de la Ynquisición, y allí se libró de los que le perseguían». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 82.

¶³⁰⁸¹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

3.038.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Diumenge, a 18 de abril 1627, a la vesprada feren la acostumada processó de sent Vicent Ferrer. Y no y anaren los señors virey ni archebisbe.

Y acontegué, a l'entrar per la porteria de Predicadors, sobre lo lloch de la relíquia, lo mateix que en lo any pasat. Tant, que la creu de la Seu se'n tornà del chor de Predicadors fins a la plaça, davant de casa Sapena, y estigueren altercant. Y al cab de una hora pasà com l'altra vegada, que anà la relíquia entre mig dels dos últims pavordres, que eren don Francés Cruilles y Pastor.

Y lo senyor vicari general, a l'endemà los posà presos, a dits pavordres, en les seues presons comunes. Y a l'altre dia los féu posar en un aposiento que cau damunt de la entrada de la presó. Y divendres, a 16 de dit, los arrestaren en ses cases.³⁰⁸² ¶^{515r}

3.039.

PRIVILEGI DE VACCANT DE VIREY A DON LLUÍS FERRER, GOVERNADOR

Dilluns, a 19 de abril 1627, en la estafeta vingué lo privilegi a don Lluís Ferrer, governador de València, la vaccant de virey, que s'aguardava per punt y dies que havia de ser per a la anada del marqués de Povar, virey que era.

Axí paga lo rey a qui fa lo que ell vol, encara que sia contra sa pàtria. Y li senyalà casa en lo Real, en la quadra dels Lleons, a hon encontinent que agué jurat se n'anà a habitar.

3.040.

PROCESSÓ DE SENT JORDI

Dimecres, a 23 de dit, dia de sent Jordi, no's féu la processó acostumada.

3.041.

RECTOR DE SENT MICHAEL, MOSÉN LLINARES

Disapte, a 24 de abril 1627, a les tres hores de la vesprada lo senyor archebisbe féu nominació per a rector de la parrochial de Sent Michael a mosén Pere Llinares, vicari de la parrochial de Sent Martí, persona benemèrita. Déu lo guarde y la aya de dexar per un canonicat.

Y dit dia li donaren la col·lació y a l'endemà la possessió, encara que era diumenge. Y anà a cantar la primera missa dit dia.

¶³⁰⁸² Al marge esquerre, com a incís: «arrestaren en ses cases».

3042.

MAL DE QUIXAL³⁰⁸³

Per al mal de quixal, pendre un all y, llevada la corfa, après pelar-lo per lo rededor ab un ganivet. Y posar-lo en la orella, per la part que està afferrada en la cabeça,³⁰⁸⁴ dins de la orella a la part que està lo quixal que dol, y tapar-la ab un drapet de llens y gitar-se sobre dita orella, y, *Deo favente*, cura, llançant molta aygua per la geniva que dol lo quixal. Provat y experimentat. ¶^{515v}

3.043.

SEPELIO A JULIÀ GIL POLO³⁰⁸⁵

Disapte, a 24 de abril 1627, al matí soterraren a Julià Gil Polo, ajudant de mestre racional en la Casa Professa de Teatinos. Estava de casa a les espalles de les carniseries de Palau, parròchia de Sent Thomàs.

3.044.

MORT DE MOSÉN CORTEL, ECÒNOMO

Disapte, a 30 de abril 1627, a migjorn féu senyal lo col·legi del Corpus Christi per la mort de mosén Francés Cortel, hu dels sis ecónomos del dit col·legi.

3.045.

MORT DE DIONÍS ALFONSO, NOTARI

Dit dia morí Dionís Alfonso, notari de la Sala, que estava de casa al carrer de les Barques, davant lo forn, en la sua casa, òlim de N. Ximeno, notari de la Cort Civil, son sogre. Fonch soterrat en Sent Andreu, en la sua capella.

3.046.

FRARES DE SENT AGOSTÍ

Dit dia se n'yxqueren de Sent Agostí díhuyt o vint frares de dit monastir, y se n'anaren al virey, donant-li rahó de com lo prior de aquells, dit frare Garcia, los tractava malament. Y lo virey los envià al monastir del Socors y féu donar orde en lo que convenia.

¶³⁰⁸³ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. A més a més, aquest text remeier tampoc no està a l'edició

que va fer Castañeda del dietari l'any 1934. ¶³⁰⁸⁴ Cabeça d'all. ¶³⁰⁸⁵ Vegeu la nota 2868, sobre Julià Gil Polo.

3.047.

BASTONADES A UN JUTGE

Estos dies fonch fama pública, en València, que un dia donaren bastonades a un jutge criminal de la Real Audiència, y no per res de bo. Y dien que en una casa de dones.

3.048.

Estos dies y hagué poca salut en la terra, que casi tots estaven malalts de la gola.

3.049.

PROCESSÓ DE LA 1A APPARISIÓ NO SE À FET, NI LA DE SENT JORDI³⁰⁸⁶

En est any no se ha fet la processó de la Primera Aparisió, ni la de sent Jordi; per haver-i fanchs. ¶^{516r}

MAIG

3.050.

BISBE DE SOGORB, VINGUT A VISITAR LO VIREY

Dimecres, a 5 de maig 1627, vingué lo reverendíssim senyor Pere Genís Casanova, bisbe de Sogorb, a donar la despedida del señor virey. Y posà en lo monastir dels Capuchinos. Y a l'endemà de matí se n'anà.

3.051.

FORN DE SENT BERTHOMEU, DERROCAT

Divendres, a 7 de maig 1627 –(Vide *infra*, foli 517)–, lo forn de Sent Berthomeu.

Divendres,³⁰⁸⁷ a 7 de maig 1627, començà a derrocar lo forn dit de Sent Berthomeu lo il·lustre senyor don Lluís Ferrer, governador de València, que estava al costat del seu palàcio. Lo que tants anys o havien procurat son pare, don Jaume, y son avi, don Lluís, y yamay ho havien alcançat.

¶³⁰⁸⁶ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶³⁰⁸⁷ Text que figura en el foli 517r.

3.052.

PROCESSÓ DE LES LLEDÀNIES

Dilluns, a 19 de maig 1627, *feria 2a Rogacionum*, feren la processó de les Lledànies per la Seu. Y Feria 3a y Feria 4a, per haver plogut diumenge abans, a 9, y haver-i fanchs.

3.053.

FRESCOR

Divendres, a 14 de maig 1627, féu gran frescor; que admirava.

3.054.

SENT BAYLON³⁰⁸⁸

Dilluns, a 17 de maig 1627, en lo monastir dels³⁰⁸⁹ frares recolets de Sent Juan de la Ribera. feren festa de la beatificació del pare fray Gaspar Baylon.

3.055.

SENT FELIS

Dit dia, la ciutat féu crida que a l'endemà dimats, a 18 de dit mes, fos feriat, per la honrra y festa que fien los pares capuginos de la beatificació del pare sant Felis. Y lo senyor archebisbe féu lo officí y dits pares feren solemníssima festa tres dies arreu, y sols dimats feriat.

3.056.

DIMATS FERIAT

Dimats, a 18 de maig 1627, feriat per lo sobredit sanct.

3.057.

SÍNDICH DE SENT MARTÍ, CONCA, NOTARI

Dimats, a 18 de maig 1627, nomenà per síndich notari als plets del clero a Michael Joan Conca, notari. Rebé lo acte lo sogre de aquell, N. Roures, notari, dit dia, ab certs pactes que havia en lo acte que dit síndich se havia de obligar per lo clero. ¶^{516v}

¶³⁰⁸⁸ Abans, ratllat: «S'. Fèlix».

¶³⁰⁸⁹ A partir d'ací, ratllat: «...capuginos feren gran festa per la beatificació de sent Felis».

3.058.

TORNADA DE LAURO

Dimecres infra.³⁰⁹⁰

Dimecres, a 19 de maig 1627, a la nit tornà de Ytàlia Pedro Paulo Aparisi sens son germà, que'l dexà allà. Que se n'havien anat ab lo capità don Melchior Valenciano de Mandiolaza, a 19 del mes de octubre, any 1625, que fonch diumenge.

3.059.

Dijous, a 20 de maig 1627, en havent dinat se n'anà de València lo señor virey, marquès de Pobar, don Henrich de Àvila y Guzman, senyor de les viles de Cubas y Grinyon, del Consejo de Su Magestad, claver de Alcàntara, capità de una de les companyes de hòmens de armes de Castella, capità de les Guardes Espanyoles del Rey, de a peu y de a cavall. Dinà en lo col·legi del Corpus Christi y a les dos hores se n'anà per la plaça de Vil·larrasa ab una carrosa de sis mules. Y a la mà esquerra la vireyna y dos filles a la part del cogero. [Anà] per Senta Tecla al campanar,³⁰⁹¹ plaça de Seu, per la Diputació, carrer de Cavallers, al portal de Quart etcètera.

Anava dit senyor molt de mala gana, axí en lo cos com en lo cor. *Deus dirigat*. Vingué a València dilluns, a 5 del mes de dehembre 1622. Estigué en València quatre anys, sinch³⁰⁹² mesos, quinse dies.

MEMÒRIA

3.060.

DON LLUÍS FERRER, GOVERNADOR DE VALÈNCIA, VACCANT DE VIREY
1A VOLTA³⁰⁹³

Disapte, a 22 de maig 1627,³⁰⁹⁴ entre dotse y una hora de migjorn³⁰⁹⁵ jurà per virey *eo* la vaccant, don Lluís Ferrer, governador de València, ab grandíssim content y alegria de tot lo poble, ab grandíssima confiansa del bon govern que necessita la terra. Déu lo encamine. Feren-li lo pasechament ordinari y se'n tornà a sa casa, y fonch la primera bolta que u és estat. Y sols lo acompanyaren quatre jurats, que no n'i avia més. Y en continent se n'anà a aposentar al Real per orde del rey, que li havia senyalat casa en la quadra dels Lleons. ^{517r}

¶ ³⁰⁹⁰ El següent paràgraf es troba després de l'entrada 3.059. Altrament, al marge esquerre, dalt del títol, sanefa d'atenció. ¶ ³⁰⁹¹ El campanar del Miquelet. ¶ ³⁰⁹² A la línia, ratllat: «quatre»; a l'interlineat: «sinch». ¶ ³⁰⁹³ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció i, davall, prova de ploma. ¶ ³⁰⁹⁴ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1099, aquest mateix dia també foren «...elets en jurats de la ciutat de València: Carlos Cruïlles, generós; Bal-

thasar Ros, cavaller, y Cosme Perdiguier, Pere Lluís Ramos, Juan Bte Alreus y Chrisóstomo Leonar, ciutadans. Com a clavari de Censals, Pere Juan Pujades, i racional, Dionís Climent, ciutadà. Síndic de la Cambra, Thomàs Buix, ciutadà, y síndic de la Racionalitat, Alonso Súnyer, ciutadà». ¶ ³⁰⁹⁵ Tot i que en el *Llibre de Antiquitats...*, *op. cit.*, entrada 256, p. 294, diu que jurà «...a les 11 hores ans de mijorn, en lo altar Major, *ut moris est*».

3.061.

GALEÓ

Diumenge, a 3 de maig 1627, dia de Penthecostés, vingué al Grau de València un galeó carregat ab forment. Nostre Senyor lo guarde.

3.062.

CONFIRMACIÓ

Y estos tres dies de Pascua confirmà en lo capítol de la Seu lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe.

3.063.

ÓRDENS MENORS EN LA TRINITAT

Divendres, a 28 de maig 1627, celebrà ordens menors don Thomàs del Spinosa en lo monastir de monges de la Trinitat.

3.064.

ÓRDENS GENERALS EN LA SEU. Y DIX LA MISSA RESSADA, PER ESTAR
INDISPOST DIT IL·LUSTRÍSSIM Y REVERENDÍSSIM SENYOR

Disapte, a 29 de maig 1627, témpores de la santíssima Trinitat, lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe celebrà ordens generals en lo altar mayor de la Seu. Encara que estava molt mal dispost, tant, que començant a ordenar als sacerdots li prengué grandíssim desmay, que li hagueren de portar hallí, en la cadira seyt, de pontifical, coses y olfactes per a retornar-lo. Que causà gran perturbació, axí per als ordenants com per a les persones affectades.

3.065.

MORT DE MOSÉN VALLS, DE LA SEU

Dit dia soterraren a la vesprada a mosén Valls, beneficiat de la Seu, del benifet fundat per Domingo Rambla, y patrons los majorals y regidors de la confraria dels Armers.

JUNY

3.066.

PROCESSÓ DEL CORPUS. MORT DE JUAN BAPTISTE MOLINA, VELLUTER

Dimats, lo primer de juny 1627 *–vide infra–*.

Dijous, a 3 de juny 1627, al matí pasecharen per València los senyors jurats nous y portaven balones, com los de l'any pasat. Y aquest dia feren la processó acostumada del santíssim Sacrament per València. Y portava lo pali, lo bastó de'n mig de la part dreta, lo nou virey, don Lluís Ferrer.³⁰⁹⁶ Y anava lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe, encara que indispost. Y returàs a la església de Sent Martí y despullà's en la sagrestia.

Y³⁰⁹⁷ estava la església de Sent Martí adornada de llums excessivament, y era de veure. Y acabàs la processó prop de les nou hores de la nit.³⁰⁹⁸ Y lo canonge Torres se revestí en Sent Martí en la capella dels Figueroles, y continuà la processó en lloch del señor prelat.

Y aquest dia al matí, a les set hores soterraren en Sent Martí a Juan Batiste Molina, velluter, que estava de casa al carrer de Cavallers, lo qual dexà en lo altar major de Sent Martí una llàntia de argent y renda per a que cremàs oli en ella.

3.067.

PROCESSÓ DE LA MINERVA³⁰⁹⁹

Divendres, a 4 de dit, féu Catarroja, clavari del santíssim Sacrament, solemne processó del sant Sacrament. Y anà per Senta Tecla, carrer de Ribelles, plaça de Vil·larrasa, carrer de Mascons a Sent Jordi, carrer de Barcelonina, devallada de Sent Francés a la Sanch, al carrer de Sent Vicent amunt, a la Creuheta de l'Hospital, travesa de Vicent Pèriz, travesa de Sent Gregori, al carrer de Sent Vicent, dret a Sent Martí. Acabà's prop de les oracions y portaren la custòdia huyt preveres, dos a cascu bastó. Y com eren curts anaven en treball, y donaren a cascu prevere [...].³¹⁰⁰

Y fonch la primera volta que's portàs d'esta manera, per ser llarch lo tret y la custòdia pesada. ¶^{518r}

3.068.

PROCESSÓ DE PREDICADORS

Diumenge, a 6 de juny 1627, *dominica infra octavam Corporis Christi*, en havent dinat, los frares de Predicadors feren la sua sumtuosa processó del sant Sacrament per la acostumada volta.

¶³⁰⁹⁶ Vegeu la nota 538. ¶³⁰⁹⁷ Des de: «...y estava...» fins a «...era de veure», al marge esquerre, com a incís. ¶³⁰⁹⁸ Des de: «...y lo canonge...» fins a «...era de

veure», com a incís, al marge esquerre de l'entrada següent. ¶³⁰⁹⁹ A l'inici, títol ratllat i dues línies ratllades i il·legibles. ¶³¹⁰⁰ Espai en blanc.

3.069.

NOVETAT EN LO MONASTIR DE SENT FRANCÉS

En dies pasats vingué un comissari dels frares franciscos y féu que les seldes que havien fet, ben adresades, en lo segon claustro, les ha fetes compartir y fer que servisen per a enfermeria; cosa que admirava. Que fonch gran tonteria y caprigio de frare fer semblant cosa. Que bé parexia que no y havia frares que foren frares, com fonch fray Marcel·lo Marçà, quant donant-li ocasió lo provincial en Alsira, y altres frares, ne matà y espallà alguns d'ells. Y après estigué pres en les presons del rey molts anys, crech, de l'any 1605, y après lo traslladaren a les presons ecclesiàstiques, no se atreviren ha fer semblants novetats, que basta ser frares que tostemps estan enverinats ells ab ells.

Y·ls féu llevar les ragoletes de Manises, què havien hornat lo claustro.

3.070.

OCTAVA EN PREDICADORS

Dijous, a 10 de juny 1627, cap de octava del Corpus, en avent dinat, en lo convent de Predicadors feren solemníssima processó de la octava del santíssim Sacrament, ab grans altars, empaliades [i] invencions de fonts. Cosa yamay vista.

3.071.

MORT DE GASPAR GRAU, SUBSÍNDICH

Disapte, a 12 de dit, morí Gaspar Grau, notari subsíndich de València.

3.072.

CRIDA, QUI VOLDRIA FORMENT

Dit dia, a la vesprada féu crida la ciutat que qui voldria forment prestat, a tornar a la collita, que anàs. ¶^{518v}

3.073.

FURT A L'ASSESOR DEL GOVERNADOR

Disapte a 12 de juny 1627, a la vesprada, estant micer Gamir,³¹⁰¹ assesor del Criminal del governador, en la presó de la Torre confessant a certs reos, en lo mateix instant en sa casa entraren lladres y li robaren roba de més de do-centes lliures. Y n[o] trobaren rastre dels lladres y roba.

¶ ³¹⁰¹ Vegeu les notes 1262 i 2685.

3.074.

PROVISIÓ DEL SEÑOR OFICIAL³¹⁰²

Dimecres, a 16 de juny 1627, prop de Sent Francés, a la part de la parròchia de Sent Joan, morí un hostaler nomenat N. Torres, lo qual dos anys enans estava en lo altre hospital que està en la Creueta de Sent Francés, a l'altra part. Y hallí féu testament, y's dexava en Sent Martí que —ab 24 capellans—³¹⁰³ *illo tunch* era parròchia. Y com se mudà a l'altra part y hallí morí, y com morí en l'altra parròchia de hon aquell féu testament, y de aquella era parrochià, y³¹⁰⁴ hagué qüestió entre'ls de Sent Juan y la part del difunct.

Y com de justícia està dispost que'l que convocara parròchia altra de la que mor, haya de ser general dels residents de la parròchia de hon mor; no obstant açò, y prou replicat per part del clero de Sent Joan, que era de justícia de anar aquells general *nihil hominus*, provehí lo³¹⁰⁵ senyor official, Pedro Garcés, que anasen 24 de Sent Joan y 24 de Sent Martí, puix se soterrava en Sent Francés, en lo àmbit de Sent Martí, y axí anaren. Y replicant-li que donàs tresllat de dita provisió per haver *in memoria*, «*Dixo que no lo queria proveher, porque no convenia.*» Açò etcètera. ¶^{519r}

Y replicant-li que quatre dies abans havia-y un exemplar ¶^{519r} consemblant en una tonynera, que era morta en la devallada de Sent Francés y volia ser soterrada en la Encarnació. Y essent de la parròchia de Sent Juan convocava 12 capellans de Sent Martí, 12 de Sent Juan. Y³¹⁰⁶ no obstant açò anà general Sent Juan *nihil ominus tamen*, dit senyor official provehí que anasen 24 de una part y 24 de l'altra. Y per ser parrochiana de Sent Juan, anà dita parròchia de Sent Juan, general, y 12 de Sent Martí. Y açò causà la ignorància de molts bachillers de notaris, [que] sols ells reben los testaments, que ya juristes y notaris que u reboldran y enterbolinaran com acostumen, per no estar ociosos y quiets sols fasen lo afahenat.

3.075.

VICARI MAYOR³¹⁰⁷

Divendres, a 18 de juny 1627, a vespres vingué per vicari a Sent Martí mosén [...] ³¹⁰⁸ Mayor, que's dia que era vicari de la Seu de Xàtiva. Y dien que era molt rich.

3.076.

CAPELL

En estos dies [es] pagava la lliura del capell, en la Llonja, a nou sous y sinch y a més.

¶ ³¹⁰² Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶ ³¹⁰³ Al marge esquerre, com a incís: «ab 24 capellans».

¶ ³¹⁰⁴ Al marge esquerre, com a incís: «...y hagué qüestió entre'ls de Sent Juan y la part del difunct». ¶ ³¹⁰⁵ Al mar-

ge esquerre, com a incís: «lo señor official, Pedro Garcés». ¶ ³¹⁰⁶ Des de: «...y no obstant açò...» fins a «...24 de l'altra», al marge dret com a incís. ¶ ³¹⁰⁷ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ³¹⁰⁸ En blanc.

3.077.

PLET ENTRE CAPELLANS Y FRARES, SOBRE PROCESSIONS

En estos dies, lo rector de Senta Catalina intimà una determinació dels señors cardenals als frares de la Mercé, que no yxquesen del monastir ha fer processons. Y lo mateix féu lo clero de Sent Juan y també lo clero de Sent Martí, per observància de un capítol 12 del Concili Provincial de València, en la sessió 4, que comença: «Estatuït...». Déu que u encamine lo que més convinga, per al seu sant servici. ¶^{519v}

3.078.

PROVISIÓ DEL SENYOR OFFICIAL³¹⁰⁹

Dimats, a 22 de juny 1627, a la vesprada soterraren en Sent Martí a un teixidor de lli nomenat Francés March, del carrer dels Reglons, al qual dos dies havia que l'havien mort camí de Torrent, en un alfals, ab una escopetada, entre l'alqueria de Alcongel y la de Villar, parròchia de Sent Martí.

Y pretenent-se per lo clero de Sent Martí <que> —encara que dit cadàver era mort en la sua parròchia, y era parrochià *nihil ominus* de dita parròchia, que no obstant que dit cadàver lo havien portat de hon lo mataren a la sua casa, que per ser mort fora de València havien de pagar com si lo haguesen acompanyat los capellans del lloch de on lo trobaren mort fora València, *nihil ominus providet*—, que'l soterraren com si fóra mort en València, en sa casa.

Perquè *ex accidenti* era mort fora sa casa, però dins la parròchia, y replicant-li lo síndich algunes coses duptoses *nihil ominus*, perseverà, *et ita factum fuit*. Y advertint lo rector que anàs a parlar al dit senyor official, dix que no y volia anar, per ser persona que no pren enuix, ni'l vol pendre.

3.079.

NO·S FASEN CLAUS MESTRES

Divendres a 25, 1627, féu crida la Real Audiència que ningun manyà fasa claus mestres.

3.080.

RENEGATS

Estos dies vingueren sinch renegats fugits de Alger, molt jòvens, que s'havien alçat ab lo vexell. Venint en cos³¹¹⁰ arribaren a Mallorca y aportaren³¹¹¹ en València. Y en companya de un vergueta³¹¹² acaptaven.

¶³¹⁰⁹ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶³¹¹⁰ Cos costaneres i les naus de l'enemic. ¶³¹¹¹ Arribar a port. o cors: campanya que fa una nau contra les riberes ¶³¹¹² Algutzir que portava una vara en senyal d'autoritat.

3.081.

GIL BANYATOS

En estos dies, lo fill de Gil Banyatos, comanador de Montesa, pegà a un home de bastonades en Predicadors. ¶^{520r}

JULIOL

3.082.

CRIDA SOBRE·LS FORMENTS

Disapte, a 3 de juliol 1627, la ciutat de València féu la acostumada crida de cascun any, que ningú compre ni ven[ga] forment, si no serà en lo Almodí de dita ciutat. Y guardà's com les demés.

3.083.

XIMENES CITAT A MADRID³¹¹³

Aquest dia se'n partí per a Madrid Ximenes, ajudant de racional, citat per orde del rey que dins dotse dies se presente en les presons de Madrid. Y és grandíssim contrafur fer que ans de conèixer en València de la causa, coneguen en altra part. Està de tot anihilada València.

3.084.

MORT DE BARRERA, NOTARI

Dit dia, a les sinch hores de la vesprada morí Francés Barrera, notari síndich de Sent Martí. Soterraren-lo en Sent Martí, en lo vas Vell dels Capellans. *Requiescat in pace.*

3.085.

PROCESSÓ DE LA SANCH

Dimecres, a 7 de juliol 1627, feren los confreres de la Sanch la processó que ya estava olvidada, de la Sanch. Portaren la ymatge de nostra Senyora de la Font³¹¹⁴ de la Salut y als qui la portaren donaren a cascú tres reals castellans, y la ymatge de l'Ecce Homo, y donaren a cascun portant quatre reals castellans. Y arribaren per lo carrer de Manyans al Trench, a la Mercé, etcètera.

¶³¹¹³ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶³¹¹⁴ Al text, per errada: «fonch».

3.086.

MORT DE L'ASSESOR DEL GOVERNADOR

Divendres, a 9 de juliol 1627, a la una hora de la matinada morí lo doctor micer Pere March Martí,³¹¹⁵ assessor del Civil del Governador. *Requiescat in pace*. Fonch soterrat en la Seu, en la capella entrant per la porta dels Apòstols, a mà dreta.³¹¹⁶

3.087.

CRIDA DELS SENYORS DELS LLOCHS

Dit dia, al matí féu crida la Real Audiència que donava lo senyor rey dos mesos de dilació als senyors de lloch per a que pagasen; a hon no, que·ls executasen.

Tot maldat y mal govern del rey jove. ¶^{520v}

3.088.

TRONS Y LLAM

Diumenge, a 11 de juliol 1627, a les tres hores de la vesprada féu grans trons y llams y ploqué bona ruxada, y caygué un llam. Y parà l'aygua obra de una hora y tornà a ploure.

3.089.

BOUS, Y FONCH FERIAT³¹¹⁷

Dimats, a 13 de juliol 1627, y hagué corro de bous en la plaça de Predicadors, y foren bons. Y tingué gran desventura don Geroni Corella, ab un toro que·l féu derrocar del cavall y·l maltractà malament,³¹¹⁸ Y defensant-se com a valerós, com accudiren sos criats y altres a lliurar-lo, lo nafren en la mà esquerra,³¹¹⁹ que cert a tots pesà. Y ixqué juntament ab don Felip Castellví, germà del comte de Carlet y cunyat de aquell.

3.090.

BOUS

Dimecres, a 14 de dit, altre corro de bous en dita plaça, bons també. Y ixqué a torear un criat del comte de Carlet, nomenat Paulo, de color més negre que blanch, que·l nomenaven lo Indià. Y torejà valentement a tres o quatre toros, que admirà. Perquè tots pensaven que tindrien que riure, y per burla y matar lo toro lo fien exir. ¶^{521r}

¶³¹¹⁵ Vegeu la nota 2578. ¶³¹¹⁶ El mot «dreta», al marge esquerre, com a incís. ¶³¹¹⁷ Al marge esquerre, dalt del títol,

sanefà d'atenció. ¶³¹¹⁸ Al marge dret, com a incís: «malament». ¶³¹¹⁹ Al marge esquerre, com a incís: «esquerra».

3.091.

PROTESTEN TRES FRARES DE SENT AGOSTÍ Y CAPELLANS DE SENT MARTÍ³¹²⁰

Disapte, a 17 de juliol 1627, acontengué que morí una dona prop de Sent Agostí, en lo carrer de Sent Vicent, a la cantonada del carrer de Ramon Juan, a la part de Sent Agostí. Y anant los capellans de Sent Martí a les set hores a soterrar-la en Sent Agostí, a hon se dexava la difuncta, avisaren als frares que ya estaven los capellans aguardant que vinguesen. Y respongué lo prior de aquells, nomenat frare Garcia, que no volia venir ni dexar entrar los capellans en dit monastir.

Y anant lo racional ab altre capellà a parlar ab dit prior, los dix lo mateix, y tornaren-se'n los capellans a sa església. Y anà lo síndich mosén Pons y lo racional mosén Sentapau a donar rahó al senyor vicari general. Y dit senyor envià, ab lo hu dels seus³¹²¹ procuradors fiscals, a dir que li pregava que, per esta volta, no intentàs ni innovàs cosa, que en altra ocasió podia intentar sa pretensió.

Respongué lo prior que per ser gust de dit senyor vicari general, que tan solament aquesta vegada o permitria, ab que's rebés acte de protest, com de fet lo rebé N. Tàpia, notari de la Cort Ecclesiàstica y en presència del dit síndich de Sent Martí. Lo qual respongué que no y consintia ha dit acte de protest, per ser contra disposicions de justícia lo dit acte. Açò és ettcètera. Y rebut dit acte entràrem en lo monastir y digueren dos misses cantades *De Concepcione*, la una, y l'altra de *Requiem*.^{||521v}

3.092.

NOVA DE MOROS

Dimecres a 21 de juliol 1627, a la vesprada, a gran presa feren exir la bandera y soldats de la companyia de don Bernardo de Soto a guardar lo Grau, perquè costechaven certs vexells de moros.³¹²²

3.093.

MORT DE JUSEP ALBERT

Dijous, a 22 de dit, soterraren a Jusep Albert, ciutadà major, señor del dit molí de Sent Pere, que estava de casa al costat de dit molí, a les espalles del Real.

Soterraren-lo en lo monastir de Sent Agostí de València. Anà-y la parròchia de Sant Salvador, de hon era parrochià, y la Seu, y vint-y-sinch capellans de Sent Martí per ser lo monastir de la parròchia. Digueren-li missa de *Requiem*. Fonch tanda de 4 sous 8, y, llevat lo capsou, eren 4 sous 3.

¶ ³¹²⁰ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶ ³¹²¹ A l'interlineat: «dels seus». ¶ ³¹²² Segons els Vich, eren sis galeres de Bizerta, que havien fet molt

de mal per la costa de Catalunya, on «...havían cautivado un convento de Frayles». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 89.

3.094.

CRIDA DE LES GUARDES

Dimecres a 28 de juliol 1627, al matí, la Real Audiència féu crida que no y hagués sinó tantes guardes als portals y ab les insígnies de qui eren guardes, perquè a títols de guardes se havien trobat grans insurts. Y a la vesprada féu altra crida contra quatre aprocessats que saltechaven los camins prop de València, que als denunciants donarien tanta quantitat, y traure de treball ad algú, perquè trobaren als aprocessats que no eren guardes *eo* fingien ser-o.

3.095.

FARISTOL EN SENT MARTÍ

Dit dia, en Sent Martí, posaren lo faristol devés la sagrestia. Y costa 36 *eo* 40 lliures. ¶^{522r}

AGOST

3.096.

TORNADA DEL PROVINCIAL DE PREDICADORS

Diumenge, lo primer de agost 1627, a les onse hores de la nit vingué fray Geroni Mos, provincial de Predicadors.

3.097.

PENJAT UN MONEDER

Dimats, a 3 de dit, sentenciaren a N.[...],³¹²³ llibrer de davant de Sent Thomàs, per moneder.

3.098.

PROCESSÓ DE SENT DOMINGO

Dimecres, a 4 de dit, dia del patriarxa sent Domingo, feren dits religiosos, en avent dinat, la sua acostumada y pomposa processó de dit. Anava-y lo il·lustríssim senyor archebisbe.

¶³¹²³ Espai en blanc.

3.099.

PENJAREN A XIMENO, DE MORVEDRE

Disapte, a 7 de dit, sentenciaren a N. Ximeno,³¹²⁴ de Morvedre, àlias dit don Joanet, per haver desparat un preden[y]al a l'alguazil real N. Pascual y nafrat en la boca, mesos havia, en Morvedre. Y l'hagafaren en Oriola. Llevaren-li la mà *eo* feren la cerimònia³¹²⁵ en la plaça de la Seu, y'l penjaren en la forca.

3.100.

PLET ENTRE LO VIREY Y JURATS

En estos dies y hagué grans qüestions entre lo senyor lloctinent de virrey y'ls senyors jurats, sobre lo llevar dels pastims.³¹²⁶ Y cert los jurats li han resistit a dit virrey ab varonil ànimo, que no's creÿa. Déu los done vida per a que defensen als pobres.

3.101.

MATAREN LES MULES DE MICER POLO³¹²⁷

Dilluns, a 9 de agost 1627, a la vesprada feren crida que donaven tre-centes lliures a qui donaria notícia de qui havia mort les mules de micer Polo, que en la nit abans les y mataren en la cavalleriza. ¶^{522v}

3.102.

MORT DEL MESTRE DE CAPELLA DEL COL·LEGI³¹²⁸

Dijous, a 12 de agost 1627, morí lo mestre de capella del Seminari, nomenat N. Grados.³¹²⁹

3.103.

Diumenge, a 15 de agost 1627, dia de la Assumpció de Nostra Señora, féu la Seu la sua acostumada processó.

¶ ³¹²⁴ Al *Dietario* dels Vich figura el nom de Vicente Peris, i amb l'àlies de don Joanet de Morvedre. Vegeu *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 90. ¶ ³¹²⁵ Al marge dret, com a incís: «*eo* feren la cerimònia». ¶ ³¹²⁶ Impost o privilegi dels eclesiàstics, virrei i inquisidors sobre el pa. Perquè al *Dietario* dels Vich, en l'entrada del 24 d'abril de 1628, aquests escriuran: «*Lunes a 24. Estos días atrás vino última resolución para que se les quitase al virrey, arzobispo e ynquisidores el Pastim. Però nadie se ha atrevido hasta oy a executar*». Vegeu *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 114. Tot i

que el 5 de juny d'aquell any s'executarà: «*Executose lo del Pastim después del día 5, y para que el pueblo entendiese que se hacía en beneficio de la República quitaron onza y media de pan*». Ítem p. 119. ¶ ³¹²⁷ Vegeu les notes 1149 i 1309, sobre misser Gaspar Gil Polo. ¶ ³¹²⁸ Del Patriarca o Seminari del Corpus Christi. ¶ ³¹²⁹ Pel *Dietario* dels Vich sabem que es tracta de Diego de Grado, natural de Vallerias i que va morir de *garrotillo*, com també que era «*...hombre mozo de buen gusto y estremada habilidad, aunque poco trabajador en ella*». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 90.

3.104.

Dilluns, a 16 de dit, en Sent Martí, feren la acostumada processó de la Assumpció. Y féu-la fer Pere Torres, fabricer³¹³⁰ de la parròchia, per orde de dita parròchia. Perquè y havia gran plet entre l'obrer nomenat per la parròchia.

3105.

Dijous, a 19 de dit, feren en Sent Steve la processó sua ordinària de la santíssima Assumpció y pasà per lo carrer de la Xerea.

3.106.

UNA CORONA PER XEXANTENA, IMPOSICIÓ DEL VI EN CADA CÀNTER.
MISSES PER AYGUA EN LA SEU

Dimecres, a 25 de dit, feren crida de com en cada cànter de vi imposaven quatre diners de sisa, en cada un cànter,³¹³¹ una corona per xixantena; per al servici de sa magestad promés en les Corts.

Y aquest dia començaren en la Seu les misses de pregàries dels Set Goigs de Nostra Senyora, per aygua. Y aquest dia se presumix que mataren al rey Felip 4, en la casa del duch de Veraguas.³¹³² (*Vide infra*, foli 524, p. 2)

3.107.

CONTRA BANDOLERS

Divendres a 27 de dit, féu crida, la Real Audiència, de qui volgués anar a perseguir bandolers los farien moltes cortesies y preheminències.

3.108.

PROCESSÓ EN LO HOSPITAL

Diumenge, a 29 de dit, lo Hospital General féu la acostumada processó de nostra Senyora de Agost.

3.109.

En tot aquest mes no ha plogut y ha fet grandíssim calor. ¶^{523r}

¶³¹³⁰ Fabriquer. És a dir, l'eclesiàstic o el parroquià que té al seu càrrec l'administració de la fàbrica o obres de construcció i conservació d'una església. ¶³¹³¹ A l'interli-

neat: «en cada cànter». ¶³¹³² Llinatge descendent de Cristòfol Colom. El primer duc de Veragua, i també marquès de Jamaica, va ser l'almirall Luis Colom y Toledo.

SETEMBRE

3.110.

PROCESSÓ GENERAL PER AYGUA

Disapte, a 4 de setembre 1627, al matí feren processó general per aygua a Sant Salvador.

3.111.

RINYA ENTRE OBRERS DE VILA

Diumenge, a 5 de dit, a les deu hores del matí y hagué gran rinya entre uns obrers de vila al Palau.³¹³³ Y nafraren-se malament uns als altres, que eren sinch a sinch. Y aquest dia y hagué grans rinyes en València en moltes parts.

3.112.

BRUXES

En lo més pasat vingué nova com en la vila de Uldecona, Maestrat de Montesa, havien penjat sinch bruxes. Y que havien descubrit moltes altres, y·ls grans mals que havien fet. Y que moriren³¹³⁴ com a heretges.

3.113.

ÀLMANGUENADA

Dijous, a 9 de dit, a la nit pegaren una ampollada ab almànguena damunt la porta del doctor, del Real Consell Criminal, Polo.³¹³⁵

3.114.

DOS GICHS DEGOLLATS EN UNA VINYA³¹³⁶

Diumenge, a 12 de dit, portaren per València, [a] Nostra Senyora dels Desemparats, a dos gichs degollats que·ls havien trobat prop del lloch de Museros,³¹³⁷ en una regadora de vinya. Y dien perquè menchaven raïm.

Y aquest dia [es] manà en les trones que·s guardàs la festa de la Creu, per la processó del Càlcer.

¶ ³¹³³ Els Vich ens conten la causa: una rinya entre obrers de vila per la subhasta d'una obra: «...fue la causa, porque los unos bajaron a los otros doscientos escudos de dita, por el reparo de las Torres de la costa, y se llevaron la obra: fue difícil ponelos en paz: murió allí luego uno, y otro quedó muy mal herido, que murió a los dos días, y casi todos heridos, y

toda la calle bañada en sangre». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 93. ¶ ³¹³⁴ Al manuscrit: «moxiren».

¶ ³¹³⁵ Vegeu la nota 1379, sobre misser Polo. ¶ ³¹³⁶ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ³¹³⁷ Els Vich ens conten que els trobaren en «...un ribazo, junto al Puig». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 94.

3.115.

MATAREN A DON FELIP DE CARDONA³¹³⁸

Dilluns, a 13 de dit, a les huyt hores de la nit mataren ab una pedrenyalada a don Felip de Cardona,³¹³⁹ cosí³¹⁴⁰ germà de don Lluís Ferrer,³¹⁴¹ lloctinent de virrey en València, anant juntament³¹⁴² ab son cosí, don Alonso de Cardona, davant la casa del marquès de Albayda, al portal de Valldigna. Y tancaren los portals.

Sols obriren lo del Real³¹⁴³ –*vide infra* pagina sequenti– ¶^{523v} y estigueren tancats lo dimecres.

Y lo desdichat don Felip lo entraren en casa don Miquel de Borja y hallí lo dextingueren fins acabada la processó del Càlcer; que'l portaren sols la parròchia de Sent Berthomeu, ab molts capellans, a soterrar en lo monastyr de Sent Francés; a hon tenen en lo altar mayor, a la part de l'evangeli, la sua sepultura *eo* vas.

Y quant li despararen [a] son dit cosí, don Alonso, no féu moviment ningú, sinó que's gelà, sens perseguir lo invasor. Y portaren-lo cubert, dins un atahüt.

SETEMBRE

3.116.

FESTA EN LO CARRER DE LA XEREA

Dilluns, a 13 de dit, en la placeta de Perpinyà, al carrer de la Xerea, feren festa del sant Vult de Jesús de Luca.

3.117.

FESTA DE LA SANTA CREU, MANADA

Dimats, a 14 de dit, festa de la Exaltació de la Santa Creu.

Fonch manada la festa per lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe lo diumenge abans, que fonch a 12 de dit.

3.118.

CRIDA SOBRE LA DITA MORT

Dit dia de dimats, a vespres, feren crida la Real Audiència de qui sabia de la mort de don Felip de Cardona³¹⁴⁴ li darien mil ducats, y dos morts, encara que fos lo matador, si descubria qui lo y havia fet fer.

¶³¹³⁸ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶³¹³⁹ Vegeu la nota 494. ¶³¹⁴⁰ Abans, ratllat: «nebot». ¶³¹⁴¹ Vegeu la nota 538. ¶³¹⁴² Tot seguit, ratllat: «...en lo colcho del

comte de Carlet, davant casa lo marquès». ¶³¹⁴³ A partir d'ací, el text està al final del foli 523v. ¶³¹⁴⁴ Vegeu la nota 494, sobre Felip Ferrer de Cardona.

3.119.

PROCESSÓ DEL CÀLCER

Dit dia feren la acostumada processó del Càlcer, ab los frares y capellans y canonges de la Seu, sens altre acompanyament de magistrats ni cleros.

3.120.

MATAREN A NA TÀPIA

Dit dia de dimats, a la nit mataren en sa casa a la viuda na Tàpia, en lo carrer de la Sequiola. Diuhen que era parenta de l'archidiano Tàpia.

3.121.

MORT DE DON PARDO DE LA CASTA, COMTE DEL CASTELLAR³¹⁴⁵

Dijous, a 15 de setembre 1627, al matí morí don Martí Pardo de la Casta, comte del Castellar. Y a l'endemà lo soterraren en lo monastyr de Predicador[s]. Y'l portaren dotse cavallers, les andes, als muscles.

3.122.

ÓRDENS PARTICULARS

Disapte, la 17 de setembre 1627, lo senyor bisbe Spinosa celebrà órdens particulars en lo monastyr de les monges de la Trinitat.

3.123.

MORT DE NA APARÍSIA

Dilluns, a 19 de dit, a les dos hores de la matinada morí Lluïsa Gerònima Serra y de Aparisi, muller de Pere Aparisi, sastre, mare de March Antoni Aparisi, que està en ma casa.

3.124.

MORT DEL PRIOR DEL CARME

Dimats, a 21 de dit, morí lo prior del Carme, frare Garcia.

¶ ³¹⁴⁵ Al marge esquerre prova de ploma.

3.125.

BOUS EN RUÇAFA

Dimecres, a 22 de setembre 1627, y hagué bous en lo lloch de Ruçafa.

3.126.

BOUS

Dijous, a 23 de dit, bous en dit lloch.

3.127.

CRIDA DELS COHETS

Disapte, a 25 de dit, feren la ordinària crida dels cohets.

3.128.

CRIDA DE UNA CAPA

Dit dia, a les huyt hores de la nit, féu crida la Real Audiència de qui conexia una capa que trobaren en lo carrer dit dels Lladres, la nit que mataren a don Felip de Cardona, li donarien quatre-centes lliures y trauria un home de treball y altres coses. ^{524v}

3.129.

AVALOT EN SENT AUGUSTÍ

Diumenge, a 26 de setembre 1627, entre nou y deu hores de la nit, los frares de Sent Augustí tocaren a foch per lo gran motí y revolució que entre ells y hagué, axí de bastonades, gavinitades y pedrades.³¹⁴⁶ Y romperen la porta de la selda de frare Garcia, prior de aquells. Y ell se'n fuixqué per lo ort. Y a les deu hores de la nit anà lo senyor official y vicari general hallà. Y a l'endemà anà lo il·lustríssim senyor archebisbe,³¹⁴⁷ com a comissari apostòlich, a veure lo que era. Açò és ettcètera.

¶³¹⁴⁶ Els Vich expliquen al seu dietari que: «...se dieron batalla los frayles de ambas parcialidades, del provincial Antillón y del prior Sebastián García...» i que aquest darrer, en veure que anaven a tirar avall la porta de

la seua cel·la: «...se arrojó con calzas y jubón por una ventana, y se fue a guarecer a casa de Gaspar Roix...». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 96. ¶³¹⁴⁷ Ratllat: «Açò és, ettsètera».

3.130.

MUSTAÇAF

Dimecres, a 29 de dit, dia de sent Miquel, [nomenaren] mustaçaf Ambrós Fababuix.

3.131.

ENIGMA DEL COMTE OLIVARES

Dijous, a 30 de setembre, dia del gloriós sent Geroni, al matí aparegué en la pared de Sent Juan del Mercat un enigma, és a saber, un arbre com de olivera, casi secca, y enmig una corona, y al cap de la olivera un pardal a cascun part que picaven. Y aferrat del tronch un home que tenia un ram vert ab una lletra, d'esta manera: «*Aún no estoy del todo seco, aunque a alguno lo parezco, pues conservo fruto y cresco.*»

Y açò era per lo senyor rey Felipe 4 de Castella, y tercer de Aragó, [que] lo vulgo dia que l'havien mort en casa lo duch de Veraguas, a 25 de agost, present any 1627, y no's gosava declarar. Y après convaleixqué y estigué bo.

OCTUBRE

3.132.

GILABERT CANONGE³¹⁴⁸

Divendres, a 1 de octubre 1627, prengué possessió del canonicat lo nebot del canonge Gilabert.

3.133.

FETA DEL NOU MUSTAÇAF

Disapte, a 2 de dit, lo mustaçaf féu cremar enmig del mercat dotse paners d'un pobre llegumer; perquè dien que li havia fet manaments que no'ls tingué a la sua porta.

Y aquest dia accabaren, en lo claustro de Sant Francés, de arrancar les ragoletes de Manisses que y havia. Gran llàstima!

¶ ³¹⁴⁸ Els Vich ens diuen al respecte que: «*Dióse en estos días la posesión del canonicato de Valencia a Feliciano*

Gilabert, conyunto de su tio Lorenzo Gilabert, residente en Roma». Vegeu *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 99.

3.134.

PROCESSÓ EN PREDICADORS DE LA ARMADA DE DON JUAN³¹⁴⁹

Diumenge, a 3 de dit, feren la ordinària processó de la armada de don Juan d'Àustria, naval, encara que dien que era pròpia dels frares del Remey.

3.135.

ANADA DEL PRIOR DE SENT AUGUSTÍ

Divendres, a 1 de octubre 1627, se n'anà frare Garcia de Sent Augustí. Per ço que lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe, comissari apostòlich, li manà certa cosa y no la volgué obehyr.

3.136.

CRIDA DEL MUSTAÇAF

Dimats, a 5 de octubre 1627, lo mustaçaf féu la sua ordinària crida per a que's recorden, qui no's recordava, de lo que havia de fer.

Són coses de València, que tostemps crida y avalota, y·ls desdichats de pobres o patixen, y·ls de la Sala *eo* administradors, gosos alans afferrats a les orelles de la desdichada Sala y ciutat, yamay la dexen resposar, ni respirar, ni anel·lar.³¹⁵⁰ Y axí està tan opresa, que és gran miracle de Déu com se viu en aquella, per aquests alans y sangoneres dels pobres y poble.

3.137.

DONA DE SET³¹⁵¹ MARITS

Divendres, a 8 de octubre 1627, de Sent Martí combregaren una dona dita na Camps, casada. Y estava de casa a la Séquia Podrida, que havia tengut nou³¹⁵² marits.

Y³¹⁵³ morí dia de sent Bertran, a migjorn. Dia's Gerònima Plou, muller de Nadal Escuder, torcedor de seda. Soterraren-la en Sent Martí dimecres, a 19 de octubre 1627.

¶ ³¹⁴⁹ Per commemorar la batalla de Lepant.

¶ ³¹⁵⁰ L'hem escrita amb «l·l», com si fóra un castellanisme, perquè l'altra possibilitat amb «ll», que comportaria «anellar», ens sembla més inversem-

blant. ¶ ³¹⁵¹ Al text de l'entrada hi posa «nou».

¶ ³¹⁵² A la línia, ratllat: «set»; a l'interlineat: «nou».

¶ ³¹⁵³ Des d'ací fins al final, el text és escrit al principi del foli 525v.

3.138.

MORT DE N. RAMS, NOTARI

Dit dia, a la vesprada soterraren en Predicadors a N. Rams, notari, que estava de casa en la casa del senyor de Olocau. ¶^{525v}

3.139.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS

Disapte a 9 de dit, dia de sent Dionís, feren la acostumada processó de sent Dionís en València. Y anaren a Sent Jordí y portà lo Rat Penat N. Rejaule,³¹⁵⁴ justícia criminal.

3.140.

MORT DE LLORENS PARENT

Diumenge, a 17 de dit, morí Llorens Parent, ciutadà, davant de la casa de Sent Vicent Ferrer, carrer de la Mar. Y'l soterraren dimats, a 19 de dit, dia del gloriós sent Bertran, en lo monastir de nostra Senyora del Carme, entre set y huyt hores de la matinada. *Requiescat in pace.*

3.141.

FESTA DE SENT BERTRAN

Dimats, a 19 de dit, dia del benaventurat sent Bertran, en lo monastir de Predicadors feren la acostumada festa de dit sanct.

3.142.

SÈPELIO A UNA DONA QUE HAVIA TENGUT HUYT MARITS

Dimecres, a 19 de octubre 1627, al matí soterràrem en Sent Martí a Francisca³¹⁵⁵ Matheua Plou,³¹⁵⁶ muller de Nadal Escuder, torcedor de seda, a un cantó de la Séquia Podrida, que havia tengut huyt marits.

Dia's Francisca Matheua Plou, muller de Nadal Escuder, tenia cent-y-un any. Ha tengut, en lo sobredit Plou, últim marit, huyt marits.

¶ ³¹⁵⁴ Possiblement es refereix a Pere Joan Rejaule, notari. Vegeu la nota 2113.

¶ ³¹⁵⁵ A la línia, ratllat: «Gerònima»; a l'interlineat: «Francisca Matheua».

¶ ³¹⁵⁶ A l'entrada 3.124 figura com a Gerònima Plon.

3.143.

AVALOT EN SENT AUGUSTÍ

Diumenge, a 24 de octubre 1627, al matí anà lo virrey ab la guarda al monastir de Sent Augustí, per la reholució que y havia en los frares.

3.144.

Dit dia es tingué notícia de com don Francisco Castellví, regent de Madrid —entreten- gut así en València per lo asiento que s'havia de fer en lo donatiu del rey en les Corts, que malament havien promés los galalons³¹⁵⁷ de la terra—, no li donaven lloch a que tornàs a Madrid.³¹⁵⁸ ¶^{526r}

OCTUBRE

3.145.

BISBE DE DALMÀSIA,³¹⁵⁹ DE NACIÓ GRECH

Diumenge, a 24 de dit, en la capella de sent Vicent Ferrer, en la Seu, dix missa un reve- rendíssim senyor bisbe de Dalmàsia,³¹⁶⁰ de nació grech.³¹⁶¹ Y aposentà en lo monastir de Predicadors. Dia's Euthýmio.

3.146.

FILLA DE MICER BLASCO, MORTA

Dilluns, a 25 de dit, al matí depositaren en la església de Sant Salvador la filla del doctor del Real Consell, don N. Blasco. Portava gran acompanyament dels del la Real Audièn- cia y cavalleria.

¶³¹⁵⁷ Podria ser un derivat dels mots «galafre»: home menjador, però també avariciós, cobejós de diners; i de «gonfaró»: estendard. ¶³¹⁵⁸ Sembla que la Hisenda Pública necessitava diners i que la situació econòmica era bastant greu. Fins al punt que al mes següent, en octubre, es publicaria la Pragmàtica dels Preus, amb unes directrius tan honeroses que comportaren la repulsa dels més desfavorits, com ens conten els germans Vich al seu *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 97: «Martes a 27 —d'octubre—, vino nueva por la esta- feta que el rey estaba mejor, y que se observaba con rigor

la pragmática de los precios. Y que el pueblo estaba descon- tento. Y también que havian puesto este pasquin: “De un hartazgo dice Urgel, / que enfermó Felipe IV. / Y si él enfermó de hartó / más están los reynos dél”». ¶³¹⁵⁹ Abans, ratllat: «Armènia». ¶³¹⁶⁰ Ítem. ¶³¹⁶¹ Se- gons el *Dietario* dels Vich era de Corint i religiós de l'orde de sant Basili: «Estos días llegó aquí un obispo grie- go, natural de Corinto, religioso de San Basilio, dixo su misa griega en la Encarnación, y miércoles a 27 en Santo Domingo, y después en otras partes. Era obispo de Ama- sia». Vegeu *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 99.

3.147.

LES CAMPANES DE SENT MARTÍ

Divendres, a 29 de dit, a les quatre hores de la vesprada beneý lo rector de Sent Martí dos campanes noves que havien fet per al campanar nou de Sent Martí. La una és nomenada Gràcia, y pesava dotse arroves; l'altra era nomenada Sperança, que pesava huyt arroves.

Les quatre que y havia ya en lo campanar vell de Sent Martí, la mayor de aquelles, que's dia Martí, que la posaren devés lo carrer de Sent Vicent, pesava cinquanta-huyt arroves y micha. L'altra, que's dia Antoni, que la posaren devés de la placeta devés la Seu, pesava cinquanta-dos arroves, sis lliures. L'altra, que mira a la mar, es diu archàngel sent Miquel,³¹⁶² pesà vint arroves. L'altra, que cau al carrer principal, es diu Àngel de la Guarda,³¹⁶³ pesà vint-y-set arroves, tres lliures. Les quals quatre campanes se posaren dalt, en lo campanar nou, divendres a 29 de octubre, de dit any 1627.

3.148.

MORT DE LA CONDESA DE CARLET³¹⁶⁴

Divendres, a 29 de dit, morí en Carlet la condesa de Carlet.

NOEMBRE

3.149.

MORT DEL SAGRISTÀ DE LA SEU

Dilluns, lo primer dia de nohembre 1627, a les quatre hores de la matinada [morí] morí sèn Sebastià Gutèrriz, sacrista de la Seu.

3.150.

MATINES DE MORTS PER DARDER, LA 1A VOLTA³¹⁶⁵

Dit dia, a prima nit, acabades les matines de prima nit en Sent Martí, que per sa devoció les fa celebrar Rafel Darder, cavaller, se començaren a celebrar cantades matines de morts, ab los tres nocturns y laudes, per la devoció del dit Darder, ab tots los que assistir-hy voldran.

Donà a cascun assistent un sou y als domer y cabiscols dos sous a cascú, y a l'escolà. Celebraren-se davant lo seu altar de sent Jaume. Y esta és la primera vegada que se han començat a celebrar.

¶ ³¹⁶² Al marge dret, com a incís: «archàngel s'». ¶ ³¹⁶³ A l'interlineat: «de la Guarda». ¶ ³¹⁶⁴ Segons el *Dietario dels Vich* es tracta de dona Magina de Queralt, casada amb Jacint de Castellví i germana del comte de

Santa Coloma: «... moza hermosa, discreta y desdichada; no dejó hijos». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 99. ¶ ³¹⁶⁵ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

3.151.

MORT DE DON JUAN MAÇA³¹⁶⁶

Dimecres, a 3 de dit, soterraren en Sent Martí, ans de migjorn, a don Juan Maça, fill natural de don Juan Maça, senyor de Moxent y de Agost. Estava de casa en lo carrer del Pou, travesa del carrer de Renglons.

3.152.

PROCESSÓ 1A PER AYGUA; LA GENERAL A 4 DE SETE[M]BRE

Dijous, a 4 de nohembre 1627, feren la 1a processó ordinària per aygua a Sant Salvador. Com la 1a general se féu disapte, a 4 de setembre, present any 1627.

3.153.

2A PROCESSÓ

Divendres, a 5 de dit, 2a processó per aygua en Sant Salvador.

3.154.

3A PROCESSÓ

Disapte, a 6 de dit, 3a processó per aygua en Sant Salvador.

3.155.

4A PROCESSÓ

Dilluns, a 8 de dit, 4a processó per aygua en Sant Salvador.

3.156.

5A PROCESSÓ

Dimecres, a 10³¹⁶⁷ de dit, 5a processó per aygua en Sant Salvador.

¶³¹⁶⁶ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶³¹⁶⁷ Segons el *Dietario dels Vich*: «Este día, que fue vispera de st. Martín, quedaron colocadas las quatro campanas de la

torre nueva de esta parroquia: y se li hicieron sentir, causando arto dolor de cabeza a los vecinos». Vegeu *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 101.

3.157.

6A PROCESSÓ

Dijous, a 11 de dit, 6a processó per aygua en Senta Tecla. ¶^{527r}

3.158.

CANTOS, DEL MUSTAÇAF

Divendres, a 5 de nohembre 1627, de nit, entrant en sa casa N. Cantos —alcayt del mustaçaf— en sa casa estava amagat, diuhen, <que> un home dins sa casa, [i] li pegà una coltellada per la cara.

3.159.

ANADA DE LA MULLER DE DON FRANCISCO CASTELLVÍ³¹⁶⁸ A MADRID

Dit dia se n'anà a Madrid doña Eugènia Montoliu y de Castellví, muller de don Francisco Castellví,³¹⁶⁹ regent de Madrid, que estava así detengut, en la casa del Temple. Y a 18 de dehembre 1627, se n'anà allà dit don Francisco.

3.160.

LES CAMPANES GRANS DE SENT MARTÍ³¹⁷⁰

Disapte, a 6 de dit, tocases les primeres oracions en lo campanar de Sent Martí, acabaren de assentar les dos campanes mayors, a saber: sent Martí y sent Antoni, y les voltecharen; que se n'alegraren los parrochians.

3.161.

ARCHEBISBE DE DALMÀSIA, MISSA EN SENT MARTÍ

Dilluns, a 8 de nohembre 1627, vingué ha dir missa en lo altar mayor de Sent Martí, Euthýmio, archebisbe de Dalmàsia, de nació grech, y ya ne havia dit en altres paròchies. Y 4a processó per aygua a Sant Salvador.

¶³¹⁶⁸ Vegeu la nota 1327, sobre Francisc de Castellví.

¶³¹⁶⁹ Ítem.

¶³¹⁷⁰ Al marge esquerre, prova de ploma.

3.162.

ABORS³¹⁷¹ DE LA REYNA

Dit dia vingué nova com havia malparit la senyora reyna.³¹⁷²

3.163.

Dimats, a 9 de dit, dix missa dit senyor archebisbe en lo monastyr de la Mercé.

3.164.

RETOC DE LES CAMPANES DE SENT MARTÍ

Dit dia de dimats, a michanit, tocaren en lo campanar de Sent Martí les quatre campanes que havien assentat en les truches. Les boltecharen valerosíssimament, que donaren gran content a tots les que les oÿren. Y Pere Torres, sucrer, que era fabriquer en dit any, los donà un famós sopar als que les havien de boltechar. Y dimecres següent, famós almorçar. ¶^{527v}

3.165.

VINGUÉ A SENT MARTÍ LO LLOCTINENT DE VIRREY

Dimecres, a 10 de dit, vespra del gloriós sent Martí, com comensaven en lo chor les laudes, vingué lo il·lustríssim senyor don Lluís Ferrer,³¹⁷³ governador de València y lloctinent de capità general del regne de València. Y's va aseure en la primera cadira del chor de l'evangeli, a hon estava seÿt lo rector. Y'l rector se'n pasà a la cadira³¹⁷⁴ segona de davant, a hon se assenta lo virey. Y acabades les laudes, lo acompanyaren a dit senyor molts capellans fins a l'exir de la porta del Cavall, ab gran content de dit senyor.

3.166.

5A PROCESSÓ³¹⁷⁵

Dit dia, a 10 de dit, 5a processó per aygua a Sant Salvador.

¶³¹⁷¹ Avort. ¶³¹⁷² Els Vich conten al seu *Dietario* que la infanta nounada era vuitmesina i que: «...no tenia dedos en los pies...». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 100. ¶³¹⁷³ Vegeu la nota 538.

¶³¹⁷⁴ Ratllat: «de davant». ¶³¹⁷⁵ En aquesta entrada, i en la següent, repeteix les notícies sobre les processons 5a i 6a, sobre les quals Porcar ja havia escrit a les entrades 3.156 i 3.157.

3.167.

6A PROCESSÓ

Dijous, a 11 de dit, 6a processó per aygua a SentaTecla.

3.168.

7A PROCESSÓ

Divendres, a 12 de dit, 7a processó per aygua a Predicadors.

3.169.

8A PROCESSÓ

Disapte, a 13 de dit, 8a processó per aygua en Sent Martí.

3.170.

DOBLA EN SENT MARTÍ, AB LES MATINES DE DOMINICA³¹⁷⁶

Disapte, a 13 de dit, acabades les completes en Sent Martí digueren matines de la dominica següent, que fonch la 3a de nohembre, per la dobla que cascun any se celebra en dita església de la Puríssima Concepció per N. Conchillos. La qual se acostuma celebrar en dita església lo dia après de sent Menna, que és a l'endemà de sent Martí. Cosa molt escusada, que per complaure a un home pervertixen la orde de la santa Mare Església, que no respecta a ningú.

3.171.

9A PROCESSÓ

Dilluns, a 15 de dit, processó per aygua en Sent Francés.

3.172.

10A PROCESSÓ

Dimats, a 16 de dit, processó per aygua a Senta Catalina martre.

¶ ³¹⁷⁶ Al marge esquerre, davall del títol, reixat d'atenció.

3.173.

11A PROCESSÓ

Divendres, a 17 de dit, processó per aygua a Sent Christòphol.

3.174.

12A PROCESSÓ

Dijous, a 19 de dit, processó per aygua a Sent Thomàs.

3.175.

MOYA, NOTARI

Estos dies Miquel Moya, notari scrivà de la Cort de Tre-cents Sous, se féu sabater³¹⁷⁷ y no aparegué. ^{528r}

3.176.

HOME QUE'S PENCHAVA EN LA FORCA

Dijous, a 18 de nohembre 1627, a les set hores de la nit un home se'n puchà a la forca, posat un dogal al coll, y travesava lo cap per la barra de la forca.

Y's mogué gran turbació de ayre y apagà les llums que y havia en lo mercat. Y uns hòmens dels grahons de la Llonja Nova o advertiren y, ajudats de altres, lo feren abaxar de hallà dalt.³¹⁷⁸

3.177.

MORT DE MARTÍ DANSA

Divendres, a 19 de dit, morí de repent Martí Dansa,³¹⁷⁹ mercader que estava en lo carrer de Eulàlia, al carrer de les Corredores, parròchia de Sent Martí. Estant per ha llevar-se del seu llit, ab zaragüells de llens y gypó, llansant golades de sanch, sens rebre ninguns sacraments.

¶ ³¹⁷⁷ Segurament és una locució, la de «Fer-se sabater», que equival a desaparèixer o fugir d'un lloc.

¶ ³¹⁷⁸ Els Vich diuen, al seu *Dietario*, que en acabant «...fue llevado a San Francisco, a fray Pere, por si esta-

va endemoniado». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 101. ¶ ³¹⁷⁹ Al *Dietario* dels Vich figura com «Martín Danz». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 101.

3.178.

13A PROCESSÓ

Divendres, a 19 de dit, processó per aygua al monastyr de la Mercé.

3.179.

14A PROCESSÓ

Disapte, a 20 de dit, processó per aygua a Sent Steve.

3.180.

MINERVA, DE DARDER

Diumenge, a 21 de nohembre 1627, dia de Minerva, donaren una festa que era de Martí Dansa a Rafel Darder.

3.181.

15A PROCESSÓ

Divendres, a 5 de dit, processó per aygua al Carme.

3.182.

16A PROCESSÓ

Dilluns, a 23 de dit, processó per aygua a Sent Nicolau.

3.183.

17A PROCESSÓ

Dimecres, a 24 de dit, processó per aygua a la Concepció.

3.184.

PROCESSÓ DE CATIUS CHRISTIANS

Dit dia, processó de la Redempció dels 133 catius christians³¹⁸⁰ que feren los frares de la Mercé per València, ab sols les quatre órden mendicants. Y dien que set, que havien

¶ ³¹⁸⁰ Els Vich diuen al seu *Dietario* que: «Este día trahian hasta ciento y treynta, entre hombres y mugeres, y llegó al Grau la Redención de Cautivos de la Merced, y dos leones pequeños para el ynfante cardenal (es refereix

rescat[at] los redemptors, se[']n] tornaren a Mahoma y renegaren; y's returaren hallà, en Alger. Y no anà ninguna parròchia ni creu; no donaven sinó a dos sous per cascun cape-llà, y volien a tres sous. ¶^{528v}

3.185.

CRIDA DELS DIPUTATS

Dimecres, a 24 de dit, feren crida los diputats que no obstant que les mercaderies havien de entrar per lo portal de la³¹⁸¹ Mar, que les poguesen entrar per qualsevol portal, fins tant senyalasen Duana.

3.186.

18A PROCESSÓ

Dijous, a 25 de dit, dia de senta Catalina martre, processó per aygua a Sent Llorens.

3.187.

19A PROCESSÓ

Divendres, a 26 de dit, processó per aygua a Senta Anna.

3.188.

20A PROCESSÓ

Disapte, a 27 de dit, processó per aygua a Santa Creu.

3.189.

21A PROCESSÓ. DENT DE LA BOCA

Dilluns, a 29 de dit, processó per aygua a Madalenes.

Aquest dia, entre nou y deu hores del matí, Jusep Yvorra, quixaler, me arrancà una dent de la boca de la part dreta, la del costat del clau, y tenia gran reel.

a l'infant cardenal don Fernando, germà de Felip IV.) Fue la procesión el miércoles siguiente, de Predicadores a la Seo. Predicó un frayle de la misma orden, que tam-

bién havia sido cautivo. Venian también dos moros de paz». Vegeu *Dietario valenciano...*, op. cit., pp. 101-102. ¶³¹⁸¹ Mot il·legible.

3.190.

PLOURE

Dilluns, a 29 de dit, a prima nit ploqué prop de micha hora, gràcies a nostre Senyor.³¹⁸²

3.191.

ACCABAT LO CAMPANAR DE SENT MARTÍ

En aquest mes de nohembre, 1627, accabaren los pedrapiquers de perficionar lo campanar de Sent Martí.

3.192.

ADOBAR LA CAPELLA DE NOSTRA SENYORA D'ESPERANÇA³¹⁸³

Dit dia de dilluns, a 29 de dit, començaren³¹⁸⁴ a derrocar lo vas *eo* escalons de la capella de nostra Senyora d'Esperança de Sent Martí. Essent auctor y promotor mosén Lluís Blanch, beneficiat en dita església y protector de dita capella, per mort de mosén Pérez Pareja. ¶^{530r}

DEHEMBRE

3.193.

22A PROCESSÓ

Dimecres, lo primer de dehembre 1627.

Dijous, a 2 de dit, processó per aygua a Sent Juan de l'Hospital.

3.194.

IMPOSICIONS DE LES CORTS

Lo primer de aquest mes començaren en València a exegir los nous tributs imposats per les Corts, en servici de sa magestat Felip 4 de Castella y 3 de Aragó, en les Corts de Monçó de l'any 1626.

¶³¹⁸² Déu.

¶³¹⁸³ A la línia següent, ratllat: «Dimats, a 30 de».

¶³¹⁸⁴ Al text original: «comencaren».

3.195.

MUDANÇA DE LA TAULA DE L'ALMODÍ. LO PRIMER DE JUNY 1627 (*Vide supra*, foli 517, p. 2)

Dimats, lo primer de juny 1627, en lo Almodí, la taula dels Albarans, a hon se donen los albarans per a moldre lo forment, que estava entrant per lo Almodí a mà esquerra, la mudaren a la mà dreta del dit Almodí, a hon se acostumaven fer les soltes en les rexes. De la qual part acostumen a lligar cavalcadures del traginar y embrutar-se, y a dita part a hon se orina.

Cosa de València, que sols fasa coses noves, encara que no estiguen en son lloch, los pareix ben fetes.

3.196.

23A PROCESSÓ

Disapte, a 4 de dehembre 1627, processó per aygua al monastir del Peu de Creu.

3.197.

24A PROCESSÓ

Dilluns, a 6 de dit, processó per aygua a Sent Andreu.

3.198.

25A PROCESSÓ

Dimats, a 7 de dit, processó per aygua a Senta Catalina de Sena.

3.199.

26A PROCESSÓ

Dijous, a 9 de dit, processó per aygua a Sent Miquel.

3.200.

27A PROCESSÓ

Divendres, a 10 de dit, processó per aygua a la Encarnació.

3.201.

PROCESSÓ DE LA CONCEPCIÓ

Disapte, a 11 de dit, processó de la Puríssima Concepció a Sent Augustí, ab los sis jurats, síndich y racional, y enmig dels dos senyors jurats en cap don Carlos de Borja, gendre del doctor micer Guardiola,³¹⁸⁵ y ab lo standart de la ciutat de dita Puríssima. ¶^{529v}

3.202.

28A PROCESSÓ

Divendres, a 13 de dehembre 1627, dia de sent Lúcia, processó per aygua a Sent Gregori.

3.203.

29A PROCESSÓ

Dimats, a 14 de dit, processó per aygua a l'Hospital General.

3.204.

30A PROCESSÓ

Dimecres, a 15 de dit, processó per aygua a Sent Agostí.

3.205.

31A PROCESSÓ

Dijous, a 16 de dit, processó per aygua a Senta Úsola.

3.206.

32A PROCESSÓ

Divendres, a 17 de dit, processó per aygua a la Corona. Y así feren pausa ha dites processons, perquè nostre Senyor no volgué dar-nos aygua.

¶³¹⁸⁵ Vegeu la nota 238, sobre misser Joan Baptista Guardiola.

3.207.

NOSTRA SENYORA D'ESPERANÇA EN SENT MARTÍ. COLCHO DE MICER POLO³¹⁸⁶

Aquest dia tornaren a Sent Martí, en son lloch, lo altar ya daurat de nostra Senyora d'Esperança, per orde de mosén Blanchs, beneficiat en dita església. Y féu fer solemne enपालiada y suprema festa a la nit, de fochs y menestrils.

Y a l'endemà, dit dia de nostra Senyora d'Esperança, solemne offici a la capella de la Seu, que authorisava en gran manera la festa.

Y assistí lo senyor lloctinent de virey, don Lluís Ferrer, governador de València. Y any 1627, a 22 de març, començaren a desfer lo dit altar per a daurar-lo.

Y³¹⁸⁷ acontegué que esta nit, a la 1a oració, que anant en son coche micer Polo, jutge de la Real Criminal, estant en la plaça de Senta Catalina, acompanyat dels seus ordinariis, vagundos, ministres, aguazils, parant lo cocho, desapararen en Sent Martí, per la gran festa que en dita església se fia, de nostra Senyora d'Esperança, los masclets. Volgué la sort del dit auditor, que nostra Senyora lo vol molt, que estant fora del colcho, agenollat en terra, les mul·les, que eren noves y serrenyes, desenfrenadament arremeteren devés la Peixcateria. Y atropellant y arrancat les taules dels carnicers, arribaren fins al rextat del Quint del Peix. Tot és qual se pot pensar. Açò és, ettcètera. ¶^{530r}

3.208.

ESCOPETADA [A] RÚVIO,³¹⁸⁸ DE CARCAXENT

Divendres, a 17 de dit, a prima nit desapararen una escopetada en lo carrer del Rellonge³¹⁸⁹ a N. de Carcaxent. No era Talens³¹⁹⁰ sinó altre, dit Rúvio.

3.209.

ÓRDENS EN LA TRINITAT, PARTICULARS

Disapte a 18 de dit, 1627, celebrà ordens particulars, en lo monastir de les monjes de la Santíssima Trinitat, lo il·lustre y reverendíssim senyor don Thomàs d'Espinosa, bisbe de Marruecos.

¶³¹⁸⁶ Vegeu la nota 1379, sobre misser Joan Baptista Polo.

¶³¹⁸⁷ Al marge esquerre, com a incís: «de març, començaren al desfer lo dit altar, per a daurar-lo».

¶³¹⁸⁸ Ratllat: «a Talens».

¶³¹⁸⁹ Ratllat: «de Çaragoça»; a l'interlineat: «del Rellonge».

¶³¹⁹⁰ «No era Talens», ratllat; però hem deixat el text per facilitar la comprensió.

3.210.

TORNADA DE DON FRANCISCO DE CASTELLVÍ A MADRID³¹⁹¹

Dit dia de disapte, dia de nostra Senyora d'Esperança, al matí se'n tornà a Madrid lo illustre senyor don Francisco Castellví, auditor del Supremo Real Consell de Aragó, que havia dies que estava en València per a les corts celebrades en Monçó —*que no devieran*.

Y divendres, a 5 de nohembre 1627, se n'anticipà a anar hallà la sua muller, gendre y filla.

3.211.

MALALTIA³¹⁹²

Dimats a 28. (*Vide infra subsigno* §)³¹⁹³

Dimats,³¹⁹⁴ a 28 de dehembre 1627, al matí em prengué gran puchament de sanch al cap, que·m sagnaren quatre voltes y estiguí setse dies contínuos en lo llit, ab gran perill. Y estiguí en casa sens exir dels aposientos, ni baxar baix, fins a 2 de febrer dit any, dia de Nostra Senyora Candelària, y aní a la església a les deu hores del matí, que fonch la primera exida.

3.212.

CRIDA CONTRA SEBASTIÀ ADELL

Dimecres, a 29 de dit, a les nou hores de la nit, ab aches encesses, féu crida la ciutat de València desgraduant de cavaller y privant dels privilegis de València a don Sebastià Adell, per certes coses per aquell fetes.³¹⁹⁵

3.213.

ASSESOR DEL GOVERNADOR

Dilluns, a 20 de dehembre 1627, jurà per jutge de assessor del governador Criminal mi-cer Planes.

¶ ³¹⁹¹ Al marge esquerre prova de ploma. ¶ ³¹⁹² Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ³¹⁹³ Entrada escrita a partir del claudàtor i després de l'entrada 3.238. ¶ ³¹⁹⁴ El paràgraf es troba al final del foli, després de l'entrada 3.200. ¶ ³¹⁹⁵ Segons el *Dietario* dels Vich, la desgraduació o desveïna-

ment afectava don Sebastià Adell i llurs fills pel següent fet: «...porque llegándose a su casa unos vergueros de la ciudad, a sacar unos hombres i llevarlos presos, dicen los quitó, y a los dichos vergueros los maltrató de palabra y obra». Vegeu *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 104.

3.214.

GUARDA PER AL VIRREY VENIDOR

Dijous, a 30 de dit, après migjorn se n'anà la guarda de a cavall per a la entrada del virrey, lo marqués de los Vélez, a la entrada del regne, nomenat don Luís Faxardo de Requesens y Zúnyga. (*Vide infra*, foli 533, p. 2) ^{||530v}

MEMÒRIA

3.215.

CHRISTIANS NOUS EXPULSOS, CASATS³¹⁹⁶

A 10 de nohembre 1623, ab llicència expedida per lo senyor official y vicari general de València, foren casats Michael Bechí, llaurador del lloch de Finestrat, habitant en Albalat, fill de Geroni Bechí y d'Esperança Cap, còniuges, y Angela Vicenta Array, donzella natural del lloch de Benafé,³¹⁹⁷ habitant de València, filla de Martí Array y Àngela Pajana, còniuges, tots moros expulsos. Y'ls donaren les benedictions y desposaren en la església de Sent Martí, disparte a 3 de dehembre 1623.

3.216.

*CORPUS CHRISTII VENERIT IN VIGILLA SANCTII JOANNIS NON JEJUNET*³¹⁹⁸

Navarrus insum cap. 21 – nu 11 dicit Porro leo 10 in quodam brevi misso ad legatum hispanis statuit ut quo anno vigilia sancti Joannis inciderit die Corporis Christi pridie illius jejunetur f. feria 4 et non quinta illa sacra.

3.217.

ENIGMA³¹⁹⁹

*Mella dabunt francys / hispanis stipula figunt / estipula si figant / et vita melle carebunt.*³²⁰⁰

3.218.

VALL GRAN

En aquest any, 1627, començaren les obres de Murs y Valls³²⁰¹ a escurar la Vall Mayor, y l'accabaren de ben mal escurar. ^{||531r}

¶ ³¹⁹⁶ Aquesta notícia, ja figura en l'entrada 2.390.

¶ ³¹⁹⁷ Benafer, municipi valencià de la comarca de l'Alt Palància. ¶ ³¹⁹⁸ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ³¹⁹⁹ Enigma que també apareix en l'entrada 2.601, entrada que cronològicament correspon

al mes de maig de 1625. Vegeu també la nota 2637.

¶ ³²⁰⁰ L'entrada 2.611 comença per «Bella» i la 2.836 per «Mella», com ací. ¶ ³²⁰¹ Segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, p. 1100, l'obrer de Murs e Valls d'aquell any era Francesc Jeroni Jover.

GINER
AÑY 1628. BISXEST
Literes domi. B y A

3.219.

ENTRADA DEL VIRREY³²⁰²

Disapte, lo primer del mes de giner 1628, de nit feren crida de com lo virey, lo marqués de los Vélez,³²⁰³ entraria a jurar per virrey lo endemà, que era diumenge. Y entrà ben de nit, ab la orde acostumada.

3.220.

Diumenge, a 2 de dit, entrà.

(*Vide infra*, foli 238, p. 2)³²⁰⁴

3.221.

MORT DEL CANONGE CRESPO

Dilluns, a 3 de dit, soterraren en la Seu al canonge Crespo.

3.222.

Dijous, a 6 de giner 1628, dia dels Reys, llogà ma germana la casa a la serera Àlvara.

Y aquest dia féu profesió³²⁰⁵ de monja, en lo monastyr de la Trinitat, la muller de don Miquel Servelló, senyora del lloch de Oropesa. Y son marit, don Miquel Servelló, se ordenà de epístola³²⁰⁶ disapte, a 18 de març 1628. Y disapte, a 22 de abril 1628, se ordenà de evangeli.³²⁰⁷

3.223.

TAULES DEL MERCAT LLEVADES

Estos dies llevà la ciutat les taules de formatge³²⁰⁸ y abadecho que estaven davant la Llonja y forca. Aprés retornades de allí, a pochos dies.

¶ ³²⁰² Al marge esquerre prova de ploma. ¶ ³²⁰³ Luis Fajardo Requesens y Zúñiga, marqués de los Vélez (senyor dels pobles andalusos de Vélez-Blanco i Vélez-Rubio) que fou virrei del regne de València entre els anys 1628-1631. ¶ ³²⁰⁴ No hem trobat en el foli 238 pàgina, 2 –que en realitat seria el foli 532v–,

cap text per a la dita data. ¶ ³²⁰⁵ A partir d'ací continua el text al marge dret, davall d'una sanefa d'atenció i a l'altura de l'entrada 3.237. ¶ ³²⁰⁶ De subdiaca, que eren els qui llegien les epístoles. ¶ ³²⁰⁷ De diaca. ¶ ³²⁰⁸ A partir d'ací, el text de l'entrada es troba al marge dret.

3.224.

MORT DE SANTAPAU, PREVERE. ESTRENES DE LES CAMPANES NOVES EN BENEFICIAT DE SENT MARTÍ

Divendres, a 7 de giner 1628, dia del gran sent Ramon Penyafort, confessor del molt alt, poderós y víctoriós, lo senyor rey En Jaume —conquistador del reyne de Aragó y de València— en Sent Martí soterraren a mosén Cosme Valentí Santapau, prevere de bona vida [i] costum. Y morí la vespra dels Reys, a les set hores de la vesprada.

[Qui] essent estat racional en lo any 1627 de dita església, <y> a casi ningú [deixà] content de dita administració. Y no per ser persona de lletres y prudència, sinó tabascot.³²⁰⁹ Y segons les regles que nostre Jesús ens ha dexat predicant, estant en lo món, lo seu sant Evangeli, que a ningú tinguésem mala voluntat, sinó que ns amem los uns als altres, y lo amor del pròxim és observar los manaments de Déu; y també lo que ns predicà, dient: «*Nemini injuriam faciatis.*», y també lo que sent Augustí diu: «*Peccatum non dimittitur nisi restituat oblatum.*» Y donant-li temps, acabat lo temps de racional, nostre Senyor no se ha vist satisfacció, de part de aquell, axí en restituir lo públich, llevat ab alguns beneficiats, com en satisfèr a la honrra y murmuració de fama de altres, avent combregat dos voltes públicament y no havent feta pública satisfacció,^{531v} examinació y descàrrech.

Admiració causà a tots de son descàrrech, essent estat persona de gran magestat y rich.

Y ad aquest fonch lo primer que tocà lo campanar de Sent Martí general de les campanes, après de ser acabat dit campanar.

Y dit Santapau se gloriava que estrenaria deu reals al capellà que les estrenaria, y fonch fet com a nostre Senyor fonch servit.

3.225.

ANADA DEL SENYOR VIRREY AL COL·LEGI³²¹⁰

Dit dia de divendres, lo senyor virrey anà ab una carroça, acompanyat de alguns cavallers, a vissitar lo Col·legi.

3.226.

Estos dies³²¹¹ donaren granaja³²¹² criminal³²¹³ del governador³²¹⁴ a micer Planes, lo qual anava pels porrats ab gran stol de chusma, tallant les polseres als hòmens per los porrats. Y a 20 de dehembre, any pasat, jurà.

¶ ³²⁰⁹ No he trobat aquest adjectiu al *DCVB*. Potser podria derivar de «tabalot»: «persona que obra esvalotadament, lleugerament amb poc de seny.» *DLC* (2007), Barcelona, p. 1587. ¶ ³²¹⁰ Del Patriarca.

¶ ³²¹¹ El títol és al marge esquerre, i ratllat, tot i que encara es pot llegir: «Micer Planes [...] de la gover-

nació». ¶ ³²¹² Probablement deu ser una errada de Porcar, que hauria d'haver escrit «garnatxa», una vesta que es portava damunt la gonella i, en aqueix context, distintiva d'un càrrec dependent del governador. ¶ ³²¹³ Al text: «griminal». ¶ ³²¹⁴ A l'interlineat: «del governador».

3.227.

BISBE³²¹⁵ DE ELNA³²¹⁶

Diumenge, a 9 de giner 1628, en la Seu de València conegueren en bisbe de Elna a don Francisco López de Mendoza,³²¹⁷ canonge de la Seu de València y rector de Sent Martí en anys pasats. Aquest fonch nomenat per síndich del bras ecclesiàstich per les Corts de Monçó. Y fonch lo primer que vené lo seu bras y estament.

Y fonch causa que lo bras militar es veu en grandíssims treballs y afflictions.

Consagraren-lo lo il·lustríssim y reverendíssim senyor don fray Lluís Aliaga, meretíssim archebisbe de València, y don Thomàs del Spinosa, bisbe de Marruecos, y don Pere Genís Casanova, bisbe de Sogorb. Foren-li padrins lo comte de Carlet y-l comte de Olocau. Lo senyor il·lustríssim archebisbe los convidà a dinar.

3.228.

BUYDAR LOS VASSOS EN SENT MARTÍ³²¹⁸

Dilluns, a 10 de giner 1628, acabades vespres pasaren lo santíssim Sacrament de Sent Martí, mentres durava lo buydar los vasos al foçar.

Y disparte, a 15 de dit, tornaren a officiar a Sent Martí. ¶^{532r}

PROCESSIONS EN GINER³²¹⁹

3.229.

33A PROCESSÓ³²²⁰

1a³²²¹ dimecres, a 12 de giner 1628, processó per aygua a les Carmelites Descalses, al portal Nou.

3.230.

34A PROCESSÓ

2a dijous, a 13 de dit, processó per aygua a les Capugines.

¶ ³²¹⁵ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ³²¹⁶ Ciutat del Rosselló. ¶ ³²¹⁷ El *Llibre de Antiquitats...*, *op. cit.* (entrada 258), pp. 294-297, també dona una àmplia informació sobre aquest fet. ¶ ³²¹⁸ Al marge esquerre, dalt

del títol, sanefa d'atenció. ¶ ³²¹⁹ Abans hi ha dues línies, ratllades, on es pot llegir: «Disapte, a 15 de giner 1628, tornaren a fer processó, per aygua, a Senta Tecla». ¶ ³²²⁰ Els ordinals, al marge dret. ¶ ³²²¹ Ítem.

3.231.

35A PROCESSÓ

3a divendres, a 14 de dit, processó per aygua a Sant Salvador.

3.232.

36A PROCESSÓ

4a disapte, a 15 de dit, processó per aygua a SentaTecla.

3.233.

PROCESSÓ GENERAL, PER AYGUA, A SENT FRANCÉS

5a diumenge, a 16 de giner 1628, feren, en avent dinat, processó general per aygua de la Seu, ab lo cos de sent Luís, a Sent Francés, ab totes les religions. Anà-y lo senyor virrey, marqués de los Vélez, y lo reverendíssim senyor archebisbe, jurats, y la noblea de València. Y a l'endemà tingueren lo cos de dit sant en lo altar mayor de la Seu. Y anaren les parròchies y monastys a fer estació hallí.

3.234.

CRIDA DE LA SANTA CREUADA

Dimats, a 18 de giner 1628, feren la crida ordinària que a l'endemà entraria la santa Creuada.

3.235.

PROCESSÓ DE LA SANTA CREUADA

Dimecres, a 19 de dit, entrà la santa Creuada ab la processó ordinària.

3.236.

VEGUERS LOS AGUZILS

Estos dies manà lo senyor virrey que tots los aguzils reals portasen les vergues primes, y tan llargues com elles eren. Y de hallí a poch dies les acurtaren un pam.

3.237.

CAS EN LA SEU

Divendres, a 21 de dit, trobaren en la Seu, los escolans, de nit, un home amagat en la capella de sent Vicent martre. ¶^{532v}

3.238.

PROCESSÓ DE SENT VICENT MARTRE

Disapte, a 22 de dit 1628, dia del gloriós patró nostre, sent Vicent martre, a la vesprada feren la processó accostumada de dit sant. Y fa advertir que en la cabiscolia de la Seu, a hon està la sua presó, en lo any pasat, en lo mes de dehembre, començaren a pulir les parets de ragoletes de Manisses y a polir lo altar y capella y examplar la porta de dita presó, y llevar lo pilar que estava enmig de la porta.

Y cada dia feyen estació los monastyr y parròchies a la presó de dit sant a Senta Tecla, per aygua.

3.239.

Estos dies à gel·lat bravíssimament.

3.240.

A³²²² 25 de giner 1628, provisió del governador, y registrada en dita Cort en dit calendari, en favor de Joanna Anna Cabañes y de Çabater, viuda. Y a 27 de dit, acte rebut per Simó Gòrriz, notari, [que] transportà ma germana a la dita viuda lo censal de València de cent lliures, conforme la provisió de dit governador.

3.241.

NEVAR

Divendres, a 28 de giner 1628, a la matinada aparegué un València un pam de neu; gràcies a nostre Senyor.

3.242.

MORT DEL SENYOR DE MASALAVÉS³²²³

Dilluns, a 31 de giner, portaren de Sent Martí a don Miquel Milà, senyor del lloch de Masalavés, a soterrar a Xàtiva, ab sis capellans.³²²⁴ ¶^{533r}

¶³²²² Al marge esquerre reixat d'atenció. ¶³²²³ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶³²²⁴ Tot seguit hi ha una entrada, completament ratllada, que té com a títol,

Carro triunfal. 23 sants de Sent Francés. Freres ferriats. Divendres, amb un text on es pot llegir: «Dijous a tres de giner –a l'interlineat posa «febrer»– 1628, a la vesprada

FEBRER

3.243.

CARRO TRIUNFAL. FESTES DE 23 SANTOS MARTRES DE LA ORDE DE SENT FRANCÉS Y 4 JESUÏTES.³²²⁵ FERIATS DIVENDRES Y DISAPTE, A 4 Y A 5

Dijous, a 3 de febrer 1628, dia de sent Blay, a la vesprada feren los pares teatinos gran carro triunfal al Real, ab grans representacions y festa; per vint-y-tres frares de la orde de Sent Francés que·ls martyrisaren en lo Jappon, juntament ab quatre de la Companya de Jesús. Y manà la ciutat que·ls tres dies següents se fesen lluminàries a la nit y fosen feriatos divendres a 4 y disapte a 5.

3.244.

BOL·LA³²²⁶ DELS SOMBREROS LLEVADA

Lo primer de aquest mes es llevà la bol·la dels sombreros, per les Corts de l'any pasat, 1626.³²²⁷

3.245.

PROCESSÓ EN SENT JOAN DE LA RIBERA. COMÈDIA EN LOS TEATINOS

Disapte, a 5 de febrer 1628, a la vesprada feren totes les religions solemne processó, exint del monastyr de Sent Francés al monastyr de Sent Juan de la Ribera, ab grandíssim acompanyament de gent. Anava-y lo senyor virrey ab los senyors jurats. Perquè estava lo pati de Sent Joan molt adornat dels benaventurats sants màrtirs.³²²⁸ Y eren 24, segons lo lletrer de la sentència, que estava enfront de un cadafals, entrant per lo pati de dit Sent Joan; lo qual dia que foren martyrisats en lo any 1597, que havia 31 any.

Y en Sent Francés y havia grans altars de les representacions de dits màrtirs y en Sent Juan de la Ribera grans fochs y lluminàries y hagué. Y també los jesuïtes entoldaren la església superiorment y ab grandíssims quadros. Y aquest dia tingueren comèdia en sa casa.

feren gran carro triunfal al Real y hagué gran festa. Y divendres, a 4 y disapte a 5, foren feriatos per les festes que fien en València, per vint-y-tres frares màrtirs de la orde de Sent Francés, que·ls martyrisaren en Jappon juntament ab quatre teatinos. Y axí que lo carro triunfal feren los [...] señors teatinos». ¶³²²⁵ Porcar es refereix a un fet molt conegut aleshores: el martiri de sant Pau Miki i companys –entre ells tres jesuïtes i 5 franciscans– executats a Nagasaki el 6 de gener de 1597. Sobre el qual Lope de Vega (1562-1635) va escriure la peça

teatral *Los primeros mártires del Japón*, que foren canonitzats per l'any 1862. ¶³²²⁶ Entre les possibles accepcions que hi ha al DCVB de l'entrada «bolla», creiem que la següent és la que més concorda amb el sentit del text: «Peça rodona de plom, que duia una marca i s'aplicava als draps que s'havien fabricat per vendre i que estaven conformes amb els preceptes legals de llur fabricació». ¶³²²⁷ A l'interlineat: «per les Corts de l'any pasat, 1626». Tot i que caldria haver escrit: «1627». ¶³²²⁸ Els primers màrtirs del Japó, com ja hem dit abans, en la nota 3224.

3.246.

PER AYGUA

Tots estos dies, los cleros dien les lletanies en lo chor per aygua; y·ls convents no cessaven de fer cada dia processons per lo mateix.

3.247.

PLOURE

Dimecres, a 9 de febrer 1628, a la nit començà a ploure. Y dijous, a l'endemà, plogué casi tot lo dia poch a poch. Y divendres, de migant en avant, plogué dos hores per la gran misericòrdia de Déu, y consecutivament a ratos. ¶^{533v}

3.248.

CRIDA REAL

Dilluns, a 14 de febrer 1628, féu la Real Audiència crida de bon govern, que ya també en temps del comte de Aytona se féu. Y la féu fer lo virrey,³²²⁹ don Lluís Faxardo de Requesens y Zúñiga, marqués de los Vélez y de Molina, marqués de Martorell, senyor de les baronies de Castellví de Rosanes y Molin[s] de Rey y altres, en lo principat de Catalunya; adelantado mayor y capità general del regne de Múrcia y marquesat de Villena; arcidiano de Alcaraz, Camp de Montiel, Sierra de Segura y sos districtes, y lloctinent y capità general en la present ciutat y regne de València.

3.249.

TE DEUM LAUDAMUS PER AYGUA

Diumenge, a 20 de febrer 1628, *septuagèsima*, feren³²³⁰ processó general ab les dotse paròchies de *Te Deum laudamus*, per l'aygua que plogué dimecres, a 9 de febrer, y altres dies.

3.250.

REMEMBRANÇA DE FRARE CATALÀ

Dilluns, a 21 de febrer 1628, en Predicadors feren gran remembrança per la mort de fray Català, hereu de Baltasar Simó, mercader de llibres, que morí en la casa nova que havia fundat de dita religió, al carrer de Alavés, que li durà huyt dies la malaltia.

¶ ³²²⁹ Aquest va ser virrei durant els anys 1628-1631, i el succeí en el càrrec el seu germà, Pedro Fajardo Re-

quesens y Zúñiga, virrei durant els anys 1631-1635. ¶ ³²³⁰ Al text: «fosen».

Feren-li gran tùmulo enmig de la església, ab moltíssims siris. Y cada religió anà al dit monestyr de Predicadors ha dir-li un respons. Y predicà les honres fray Gómez,³²³¹ prior de dit convent.

3.251.

MAIXCARADA

Dimecres, a 23 de dit, los estudiants, ab la turba de la ciutat, yxqueren gran maixcarada y moltíssima chusma, y ab molts arcabussos: senyal de bon govern de la terra.

3.252.

MORT DEL RECTOR DE SENT BERTHOMEU

Dijous, a 24 de dit, morí lo rector de Sent Berthomeu, lo doctor Rio. ¶^{534r}

3.253.

RÒTUL DE DOS SANTS DE SENT FRANCÉS

Dilluns, a 28 de febrer 1628, los cavallers de València feren gran festa ab lo ròtul dels sants frares franciscos³²³² que martirisà lo rey moro de València, Zeyt Abuzeyt,³²³³ en lo seu palau; que après se tornà christià y'l batecharen après. Y lo rey en Jaume li fonch padrí y la reyna padrina.³²³⁴

3.254.

MORT DE RAMOS, JURAT

Dit dia morí N. Ramos,³²³⁵ jurat en cap dels ciutadans y administrador de l'Hospital General.

3.255.

Dimats, a 29 de febrer 1628, féu fer crida lo duch de Sogorb que li pesava pagar lo que devia.

¶ ³²³¹ Vegeu la nota 12, sobre fra Vicent Gómez.

¶ ³²³² Porcar es refereix als beats franciscans, d'origen italià, Joan de Perusa i Pere de Saxoferrato, que foren martiritzats a València el 29 d'agost de 1228 i beatificats el 23 de juliol de 1723 pel papa Benet XIII.

¶ ³²³³ Es refereix a Abu Sa'id 'Abd al-Rahman, nét del califa Abd al-Mu'nim –fundador de l'imperi almohade–. Aquest personatge va ser el darrer valí o saiyid almohade de València, abans de la conquesta jaumina;

fou deposit pel cabdill antialmohade Zayyan ibn Mardanis. Tot i que després va col·laborar amb els cristians en la conquesta del regne de València, es convertí al cristianisme i es batejà amb el nom de Vicent. Vegeu Manuel SANCHIS GUARNER: *La ciutat de València, València*, 1976, pp. 62 i 76, i el *Diccionari d'Història de Catalunya*, Barcelona, 1992, p. 4. ¶ ³²³⁴ Violant d'Hongria. ¶ ³²³⁵ Encara que al text figura, per equivocació de Porcar: «...N. jurat en cap dels Ciutadans Ramos y ...».

3.256.

Dit dia degollaren en la forca N. Pedro,³²³⁶ nebot de mosén Lluís Vives, beneficiat en Sent Martí³²³⁷ ¶^{534v}

MARÇ

3.257.

AMPOLLADA EN CASA DON GERONI VAL·LERIOLA

Dimats, a 7 de març 1628, al matí aparegué una ampollada³²³⁸ a la porta de don Geroni Val·leriola.

3.258.

MORT DE FRARE ROIG³²³⁹

Dit dia, al matí trobaren mort en la sua celda, en Predicadors, fray Hyacinto Roig. Cosa que admira.

3.259.

MORT DE LA VIUDA NA GUARDIOLA

Dimecres, a 15 de març 1628, a les deu hores del matí morí Theodora Santgermà y de Guardiola, viuda del quòndam Juan Batiste Guardiola, auditor del Real Consell, del Civil de la Real Audiència, en la casa del duch de Pastrana, prop Sent Jordi.

Fonch soterrada dijous, a l'endemà, a les quatre hores de la vesprada —perquè de matí plogué— en la capella de son marit, en la Seu, dita de Sent Francés, devés la porta dels Apòstols.

3.260.

ÓRDENS

Disapte, a 18 de dit, donà òrdens particulars³²⁴⁰ en lo seu oratori lo il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe al canonge Gilibert y a don Gabriel Sancho, doctor del

¶ ³²³⁶ Segons els Vich, va ser: «...*Gerónimo Viva, por falsificar apocas de la Lonja nueva...*». Vegeu *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 109. ¶ ³²³⁷ A partir d'ací i fins al final de 533v, hi ha en blanc uns 6 cm. ¶ ³²³⁸ Acte de llançar boles de fang contra cases o persones, per molestar. ¶ ³²³⁹ Els Vich ens donen com a data de l'òbit el 6 de

març, i que les causes de la mort no estaven massa clares: «*Lunes a 6, en la noche, murió en Santo Domingo, súbitamente, fray Jacinto Roig, hijo del vicencaciller, catedrático de prima. Murnurose que le habían ahogado*». Vegeu *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 110. ¶ ³²⁴⁰ A partir d'ací, el text figura després de l'entrada 3.261 i al marge dret.

Real Consell de València en lo Civil, y a don Miquel Servelló, senyor del lloch de Orpesa, a tots de epístola.

Y la muller del dit don Miquel féu profesió en lo convent de les monjes de la Trinitat dijous, a 6 de giner 1628.

3.261.

CARTELL DE LA SANTA INQUISISIÓ. RAFEL DARDER

Diumenge, a 19 de març 1628, tercer diumenge de dit mes, publicaren lo cartell de la Santa Inquisició en la Seu de València, y per ço en les parròchies no y hagué sermons. Y aquest diumenge, per ser³²⁴¹ la festa dita de la Minerva, y la primera que havia fet Rafel Darder, cavaller, fon ab grandíssima solemnitat de cohets, repicar y música, y no y hagué sermó.

3.262.

POLVORISTE

Dilluns, a 20 de març 1628, aconegué que en la Pelleria Vella, en casa Pere Lleó, polvoriste, [que] a migjorn se pegà foch en los morters de la pólvora³²⁴² y allisià a dos fadrins y a un gich. ¶^{535r}

3.263.

PROCESSÓ DELS PENJATS

Diumenge, a 26 de març 1628, a la vesprada feren los confreres de Nostra Senyora dels Desemparats processó dels Penjats de Carraxet. Y hagué gran avalot: los de la creu de Sent Juan de l'Hospital ab los de la creu de Sent Berthomeu, sobre la precedència. Y al cap de hora y micha los de Sent Juan, de voluntat de dits oficials, no anaren a la processó, y dien que-ls pagarien.

MEMÒRIA

3.264.

CONFRARE DEL SANTÍSSIM NOM DE JESÚS³²⁴³

Dimats, a 28 de març 1628, a glòria del santíssim Nom de Jesús, fray Domingo, de la Orde de Predicadors, me escrigué a mi, mosén Pere Juan Porcar, en la confraria del

¶³²⁴¹ Al text, subratllat: «Y aquest diumenge, per ser».

¶³²⁴² Segons els Vich: «...volaron los mazos, que dieron en un balcón, que lo maltrataron, y los dos mozos estuvie-

ron a la muerte...». Vegeu en *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 111. ¶³²⁴³ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

Santíssim y Dulssíssim Nom de Jesús, constituïda en dit convent de Predicadors de València, y a March Antoni Aparisi, que estava en ma casa y'm fia companya.

3.265.

Dijous, a 30 de dit, indulgència en lo col·legi del Patriarcha³²⁴⁴ ¶^{535v}

ABRIL

3.266.

ANATHEMA 5A; ANATHEMA 4A, A 14 DE MARÇ 1627; 3A, A 14 DE MARÇ 1626; 2A, A 9 DE MARÇ 1625; 1A, A 24 DE MARÇ 1624

Diumenge, a 2 de abril 1628, los senyors inquisidors feren publicar en la Seu de València lo cartell de l'anathema, y fonch la quinta. Y no y hagué sermó en les parròchies.

3.267.

POSSESIÓ DE UN BENIFET EN DIUMENGE

Y aquest dia, mentres dien la missa major conventual cantada, donaren possessió a un criat del senyor vicari general, nomenat [...] ³²⁴⁵ del benifet de mosén Sala; que yamay saberen de aquell des del dia <que> de sent Valero de l'any pasat 1627, que se n'anà y yamay se à sabut de aquell. Y donaren-la-y, dita possessió, en lo altar de nostra Senyora de les Febres.

3.268.

MORT DE MICER NAVARRO CRUGIAGA³²⁴⁶

Dimats, a 4 de abril 1628, soterraren en Sent Francés a micer Navarro Crugiaga.

3.269.

FASOS DE SENT MARTÍ, 8 REALS³²⁴⁷

Dit dia de dimats, a 4 de abril 1628, en la *prima mensis* que's tingué en Sent Martí, anyadiren un real més a la caritat dels dies dels fasos³²⁴⁸ cada dia, que eren set reals y ara seran huyt.

¶ ³²⁴⁴ Fins al final del 535r, 3 cm en blanc. ¶ ³²⁴⁵ En blanc. ¶ ³²⁴⁶ Domingo Navarro Crugiaga (1584-1628), doctor en Dret, va ser assessor del Justícia Civil, assessor ordinari, conseller jurista i procurador d'Onda. Vegeu

V. GRAULLERA SANZ: «Domingo Navarro Crugiaga», en *Juristas valencianos...*, *op. cit.*, pp. 82, 261 i 263. ¶ ³²⁴⁷ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶ ³²⁴⁸ Vegeu la nota 88.

3.270.

NAFRAT UN CAPELLÀ³²⁴⁹

Diumenge, a 9 de abril 1628, a les sinch hores de la vesprada, al fosaret de la Seu, en lo carrer, donaren dos punyalades a un capellà foraster³²⁵⁰ que residia en Sent Andreu.

Y a l'endemà, lo senyor vigilantíssim vicari general féu promulgar sentència de excomunió contra N. Juan Benavent, student³²⁵¹ de Campanar, y contra Berthomeu Baldoví.³²⁵² ¶^{536r}

3.271.

CAS EN LA SEU

Dimats, a onse de abril 1628, a les deu hores del matí, dient missa en la Seu en lo altar de sant Bult mosén N. Vilanova, rector que fonch de Ondara, acabada la consecració del *sanguis*, conegueren, qui li ajudava, que dia disbarats. Y accorregueren y'l feren entrar en la capella de sent Sebastià, que estava hallí al costat.

Y per assegurar-se si havia ben consagrat, lo canonge Torrent començà la missa de nou y la acabà. Açò és.

3.272.

DESASTRE EN CASA DE CASPE, DE UNA GICA

Dimecres, a 12 de dit, sotterraren en Sent Andreu una gica affillada per Crespo, de Caspe, que inavertidament caygué dins un pou que tenia sens vora, en uns aposientos que alguna persona de casa lo dexà sens tapar. De lo qual, dit senyor Caspe ne prengué grandíssim sentiment.

3273.

GALEOTS

Disapte, a 15 de dit, portaren per València tres galeres de galeots per a embarcar. Déu los ajude.

3.274.

POLO,³²⁵³ DIVENDRES SANCT

Divendres sanct, a 21 de abril 1628, volent dir les matines dels fasos en Sent Martí, vingué lo doctor del Real Consell Criminal, micer Polo, ab gran tropa de aguazils. Y féu

¶³²⁴⁹ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶³²⁵⁰ Segons els Vich era mossén Juan Bueno: «...clérigo aragonés, bueno en las costumbres como en el nombre...». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 112. ¶³²⁵¹ A

l'interlineat: «student». ¶³²⁵² Per als Vich eren tots dos beneficiats. Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 112. ¶³²⁵³ Vegeu la nota 1379, sobre misser Joan Baptista Polo.

llevar dels banchs, que estaven per a mirar les processons dels Disciplinats, als hòmens que estaven seÿts. Y féu que tornasen arrere y les dones davant. Cosa ben pensada y mal executada per los que ho havien de fer; puix estava manat, en sýnodo, que les dones no seguesen en los banchs.

3.275.

ÓRDENS

Disapte, a 22 de dit,³²⁵⁴ órdens particulars lo reverendíssim don Thomàs del Spinosa en lo monastyr de les monges de la Trinitat. Ordenà's lo gran Simanques, gran valedor del duch de Sogorb —y ¶^{536v} per³²⁵⁵ dit senyor duch expuls y posat en residència, que lo món era poch per a ell— y lo molt tímido senyor de Orpesa, don Miquel Servelló.

3.276.

MORT DEL RECTOR DE SENT THOMÀS

Diumenge, a 23 de abril, dia de Pascua de Resurrecció, a les tres hores de la matinada morí lo rector de Sent Thomàs, dit lo doctor Vicent Salines, que fia molt bé a sos parents y germans. Y fonch soterrat en la parrochial de Sant Salvador, a hon tenia sepultura pròpia.

3.277.

PROCESSÓ DE LA 1A APPARICIÓ. MORT DE LA SENYORA DE NÀQUERA

Dimats a 25, tercer dia de Pascua y dia de sent March, feren la ordinària processó a l'Hospital de la primera Apparició. Y aquest dia soterraren en la Seu a la senyora de Nàquera.

3.278.

MORT DE DON JUAN DE ROCAFULL

Dimecres, a 26 de de dit, al matí soterraren en Sent Francés a don Juan de Rocafull, gendre de don Jaume de Moncayo, alcayt de casa de les Armes, en la sepultura de dit Moncayo.

¶³²⁵⁴ A l'interlineat: «de dit»

¶³²⁵⁵ A partir d'ací, el text figura al final del foli 536v.

3.279.

MALALTIA³²⁵⁶

Divendres, a 28 de dit, nostre Senyor fonch servit de dar-me gran febra. Y estiguí huyt dies contínuos en lo llit.

3.280.

FESTA DE SENT PERE MÀRTYR

Disapte, a 29 de dit, dia del gloriós sent Pere màrtyr, los senyors inquisidors no feren la festa acostumada, perquè la festa havia caygut en la octava de la Resurrecció y feren-la dimecres, après dia de la Invenció de la Creu, en maig, que és a 3.

3.281.

MORT DE STEVE ARTÉS

Y aquest dia de disapte, a les nou hores de la matinada morí Steve Artés, gran mercader de seda. Y a l'endemà diumenge, a 30 de abril 1628, accabat lo offici, lo soterraren en Sent Martí. ¶^{537r}

MAIG

3.282.

Dimecres, a 3 de maig 1628, los senyors inquisidors feren la festa de sent Pere martre en Predicadors, per no haver vengut³²⁵⁷ lo seu dia en temps llibert.

3.283.

TARRONGES

En aquest any no y havia en les tarronges such.

3.284.

MORT DE FRARE MALUENDA³²⁵⁸

Diumenge, a 7 de maig 1628, al matí portaren del palau de l'il·lustríssim senyor archebisbe, molt matí,³²⁵⁹ al monastyr de Predicadors, al doctíssim doctor fray Thomàs Ma-

¶³²⁵⁶ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció. ¶³²⁵⁷ A l'interlineat: «vengut».

¶³²⁵⁸ Vegeu la nota 1091, sobre fra Maluenda. ¶³²⁵⁹ A l'interlineat: «molt matí».

luenda, confessor de sa il·lustríssima. Perquè arribava a tenir 63 anys y ell dia que eren arribats los anys crítichs y que havia de morir en aquest any, de la sua edad de 63.

Y li feren octava en Predicadors. Predicà la octava un cèlebre frare de Predicadors, dit N. Barroso, de Mèxico de les Índies. Y³²⁶⁰ assistí lo reverendíssim y il·lustríssim senyor archebisbe a dit sermó. Y yo advertí, y altres també, que no féu cortesia a dit il·lustríssim, que s'admiraven de cosa tan nova. Diuhen que era la causa que dit senyor archebisbe té donat orde —axí en la Seu com en altres parts— los predicadors que no'l saluden.

3.285.

PROCESSÓ DE SENT VICENT FERRER

Dit dia, a la vesprada feren la acostumada processó de sent Vicent Ferrer al monastyr de Predicadors, perquè lo dilluns, que fonch a 1 de maig,³²⁶¹ *fèria 2a post dominicam in albis*, no's pogué fer per haver plogut la nit abans.

3.286.

FURT A LA PORTA NOVA

Dimats, a 9 de maig 1628, entre huyt y nou hores de la prima nit, en una casa de un vidrier, a la porta Nova, dit Pedro —que fia pedres per a pedren[y]als— entraren a escusa de comprar pedres, y lligaren al pobre home, tres hòmens, y li llevaren a dit desdichat, entre roba y diners, casi do-centes lliures.

3.287.

ANADA DEL BISBE DE ELNA

Diumenge, a 14 de maig 1628, a les quatre hores de la matinada se n'anà al seu bisbat de Elna lo reverendíssim senyor don Francisco López de Mendoza,³²⁶² canonge de la Seu de València y síndich per lo bras ecclesiàstich,³²⁶³ el qual vené <y> a tot son regne. ¶^{537v}

3.288.

LA MADERA

En esta semana començà a a venir la madera del riu, divendres a 19 de maig. Y disapte la comensaren a traure. Y dien que y havia sis-centes càrregues de fusta.

¶³²⁶⁰ El paràgraf figura escrit entre les entrades 3.270 i 3.271, 3.271 i 3.272, i al final del foli 537r. ¶³²⁶¹ Al marge esquerre: «a 1 de maig». ¶³²⁶² Vegeu Antoni SIMON I TARRÉS i Pep VILA: *Cròniques de Rosselló. Segles XVI-XVII*, concretament el «Diari de Jeroni Cros»

(1597-1638), p. 222 i a «Memòria de l'església de Sant Jaume de Perpinyà», Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1998, p. 307. ¶³²⁶³ Es refereix a la participació d'aquest eclesiàstic en les Corts de Montsó de l'any 1626.

3.289.

CASATS LA FILLA DE ARNAU AB IL·LELFONSO

Diumenge, a 21 de maig 1628, oïren missa Sperança Arnau, filla de N. Arnau, lo sastre del carrer de la Xerea, ab N. Il·lelfonso, obrer de sastre, en Sent Steve.

3.290.

VICARIA DE ALZIRA. B³²⁶⁴

Dimats a 23 de maig 1628, a la vesprada, lo senyor il·lustríssim envià un billet de la vicaria de l'arreal de Alzira al vicari de Sent Martí, dit mosén Pexo. *Vadat in pace*.

3.291.

FONAMENT DE LA CAPELLA DE SENT LLUÍS BERTRAN. A

Dilluns, a 22 de maig 1628, entre tres y quatre hores de la vesprada, en Predicadors, fray Vicent Gómez,³²⁶⁵ prior del monastir de Predicadors de València, començà a cavar las primeres llegonades en lo hort dels Planters, de la part del portal del Real, a les espalles de la capella del santíssim Nom de Jesús, per a fer hallí la capella de sent Lluís Bertran. Essent mestre de la obra mosén Guillem Roca, gran mestre de obrer de vila.

3.292.

PROCESSÓ DE LES LLETANIES

Dilluns, a 29 de maig 1628, *fèria 2a rogatium*, anà la processó de les Lletanies a Sent Domingo,³²⁶⁶ com és costum cascun any, quant no y à fanchs. Y al tornar, com és costum de pasar per lo carrer de la Xerea, no pasà esta volta, sinó que se n'anà per la plaça al portal del Real y al Temple.

3.293.

A. B. S. ALTAR MAYOR DE SENT JUAN

Divendres, a 12 de maig 1628, començaren a posar lo altar mayor de Sent Juan del Mercat, *machina superior*. ¶^{538r}

¶³²⁶⁴ La «b» significa que l'entrada ha d'anar, per ordre cronològic, després de la següent, que du la «A» al principi del títol, com ja hem vist en altres

casos en aquest dietari. ¶³²⁶⁵ Vegeu la nota 12, sobre fra Vicent Gómez. ¶³²⁶⁶ També conegut com monestir de Predicadors.

JUNY

3.294.

Dijous, lo primer de juny 1628, dia de la Assensió.

3.295.

LLEVATS LOS PASTIMS³²⁶⁷

Divendres, a 2 de dit, los senyors jurats de València, de manament del senyor rey, llaven los pastims del senyor virey, senyor archebisbe y senyors inquisidors.

3.296.

1A PEDRA EN LA CAPELLA DE SENT BERTRAN. GUILLEM ROCA, OBRER DE VILA

Dilluns, a 5³²⁶⁸ de maig 1628, a les sis hores de la vesprada, lo il·lustríssim y reverendíssim senyor don fray Isidoro Aliaga, benemèrit archebisbe de València, posà la primera pedra en lo cap de altar de la nova capella, edificada a honor y glòria de sent Lluís Bertran, que s'edificava en lo monastyr de Predicadors de València. Era la pedra marbre, com una aragica, escrita ab lletres de or, nomenant lo papa qui regnava, Urbano 7;³²⁶⁹ Felip 4, rey de Castella, y lo il·lustríssim sobredit archebisbe; general de la orde, fray Geroni Mos; provincial de la orde, prior Vicent Gómez;³²⁷⁰ virey lo marqués de los Veles.³²⁷¹

Fon mestre d'esta obra mosén Guillem Roca, prevere beneficiat en Sent Steve, que ans de ser capellà fonch casat y pèrit en son ofici de obrer de vila.

3.297.

MORT DE ABRIL, PEDRAPIQUER

Dimecres, a 7 de dit, soterraren en lo Remey a mestre Berthomeu Abril, gran pedrapiquer, que féu lo campanar de sent Martí juntament ab mestre Lleonart.

¶ ³²⁶⁷ Drets imposats a les fleques.

¶ ³²⁶⁸ A la línia, ratllat: «Dimarts, a 6»; a l'interlineat: «Dilluns a 5».

¶ ³²⁶⁹ Error al text, cal que diga «Urbano 8» o «Urbà 8».

¶ ³²⁷⁰ Vegeu la nota 12.

¶ ³²⁷¹ De Vélez-Blanco i Vélez Rubio.

3.298.

NOUS JURATS³²⁷²

Disapte, a 10 de juny 1626, vespra de Pascua de sant Sacrament, no feren extractió de nous jurats;³²⁷³ ans la feren lo dia de Pascua, a migjorn.

Y dilluns, a 12, juraren. Y a les quatre hores de la vesprada anaren al Real y pascharen València. ¶^{538v}

3.299.

CONFIRMACIÓ

Diumenge, a 11 de juny 1628, dia de Pascua del sant Sacrament confirmà en havent dinat, en lo capítol de la Seu, lo reverendíssim senyor don Thomàs del Spinosa, bisbe de Marruecos.

Y lo segon dia no confirmà, per la multitud de gent que no podia entrar. Y lo tercer dia confirmà. Y estos dies de Pascua estigué lo duch de Gandia en lo palàcio del senyor archebisbe.

3.300.

ALTRA MADERA

Dimats, a 13 de dit, vingué l'altra madera, que dien era del comte de Sinarques *eo* de uns particulars mercaders.

3.301.

ENTREDIT EN PREDICADORS

Dijous, a 15 de juny 1628, don Gaspar Vives de Canyamàs,³²⁷⁴ subcol·lector de la Cambra Apostòlica, posà entredit en lo convent de Predicadors de València y en lo monastyr de Senta Catalina de Sena, sobre los béns, llibres y altres alaxes de fray Thomàs Maluenda,³²⁷⁵ per haver-los-se'n portat los frares de Predicadors. Y a les set hores de la vesprada, dit dia, se alçà.

¶ ³²⁷² Entrada que, per la seua cronologia, juny del 1626, hauria d'anar abans. ¶ ³²⁷³ En aquest dia foren «... elets jurats de la ciutat de València», Pere Lluís Almúnia, generós; Francesc Ferragut, cavaller, i Vicent Granell, Nicolau Pallarés, Miquel Tafalla i Joan Antoni Casabona, ciutadans. Com a clavari de Cen-

sals, Vicent Esquerdo, i racional i síndic, els de l'any anterior. Vegeu *Llibre de Memòries, op. cit.*, p. 1100.

¶ ³²⁷⁴ Possiblement fill de Joan Lluís Vives de Canyamàs i Alapont, senyor de Benifairó de les Valls. Vegeu les notes 2532 i 2919. ¶ ³²⁷⁵ Sobre fra Tomàs Maluenda, vegeu la nota 1091.

3.302.

MORÍ ANTONI CALAFAT, SECRETARI DE LA INQUISICIÓ

Divendres, a 16 de juny 1628, a la vesprada morí Antoni Calafat, de nació mallorquí, fill de un flasader y hu dels secretaris de la Santa Inquisició de València. Y fonch soterrat³²⁷⁶ diumenge, a 18 de dit, de matí, en Sent Juan del Mercat.

3.303.

ÓRDENS GENERALS

Disapte, a 17 del dit, celebrà ordens generals lo reverendíssim senyor don Thomàs del Spinosa en lo capítol de la Seu.

3.304.

ÓRDENS

Diumenge, a 18 de dit, dóna ordens menors³²⁷⁷ lo dit senyor bisbe en Sent Christòfol, per no tenir temps lo disapte.

3.305.

FURT AL CANTÓ DEL MERCAT Y CARRER NOU

Diumenge, a 18 de dit, entraren en casa un botiguer, que està al cantó del Trench —que trau dos portes al mercat— en la nit. Y li llevaren gran quantitat de diners, y en albarans.

3.306.

AGUILAR,³²⁷⁸ ASSESOR DEL CIVIL, Y GAMIR, ADVOCAT PATRIMONIAL

Dilluns, a 19 de dit, jurà per assessor del Civil lo doctor Aguilar, del governador, y per advocat patrimonial micer Gamir, son assessor del Civil. ||^{539r}

¶³²⁷⁶ Mot ratllat.

¶³²⁷⁷ A l'interlineat: «menors».

¶³²⁷⁸ Vegeu la nota 1154.

3.307.

MATAREN A VICENT GÓMEZ DE LA TORRE³²⁷⁹

Dimecres, a 21 de juny 1628, vespra del Corpus, en la nit mataren ab una pistola a Vicent Gómez de la Torre, casat ab la filla de Vicente del Padro, prop de Sent Christòfol, junt al forn.

3.308.

PROCESSÓ DEL CORPUS

Dijous, a 22 de dit, dia del Corpus, feren la acostumada processó del santíssim Sacrament per València.

3.309.

MORT DE MOSÉN GUARDICHUELA

Divendres, a 23 de dit, soterraren en la Seu de València a mosén Guardichuela, beneficiat en dita Seu.

3.310.

CRIDA CONTRA INGLATERRA

Dit dia feren crida en València que vedaven lo comerci de Inglaterra, Ylanda y Gelanda.³²⁸⁰ Ya s'és feta altra vegada.

3.311.

PROCESSÓ DE PREDICADORS

Diumenge, a 25 de dit, feren los frares de Predicadors la sua acostumada y solemne processó del santíssim Sacrament. No y anava lo senyor archebisbe y anava-y lo virrey.

3.312.

POSSESIÓ NOVA AL DOCTOR GIRBAU, DONADA PER LO RECTOR DE SENT MARTÍ³²⁸¹

Dijous, a 29 de juny 1628, dia del gloriós sent Pere y sent Pau, apòstols, al matí, en Sent Martí, vingué a pendre possessió lo doctor Girbau del benifet que tenia mosén Abellà. Y

¶³²⁷⁹ Ben possiblement el fill de Vicent Gómez de la Torre, administrador de l'Hospital General. Vegeu l'entrada 407.

¶³²⁸⁰ Irlanda i Holanda. ¶³²⁸¹ Al marge dret, dalt del títol, reixat d'atenció.

ningun dels beneficiats li volgué donar la possessió. Per ço que tenen una bul·la, en favor de dita església, que ningun nou beneficiat entre ni prenga possessió de algun benifet *de novo*, que no aya pagat la *nata mortis*, que són 8 sous.

Y no obstant açò, anà a casa lo senyor rector, que estava hallí prop, y no obstant la dita constitució, li donà possessió de dit benifet, sens primer pagar dit<e>s 8 sous. Bon peccat mortal se carrega a la esquena, contravenint a les bul·les apostòliques.

Y après les pagà.

3.313.

MESTRE DE CAPELLA, EN LO COL·LEGI, A COMES³²⁸²

Dit dia, en lo col·legi del Corpus Christi admeteren per mestre de capella a N. Comes, que era vengut de Madrid. ¶^{539v}

JULIOL

3.314.

Disapte, lo primer de juliol.

3.315.

BOUS EN LA PLAÇA DE PREDICADORS

Dilluns, a 3 de dit, bous en la plaça de Predicadors.

3.316.

Dimats, a 4 de dit, bous en dita plaça.

3.317.

ESCOPETADA

Dijous, a 5 de dit, a les tres hores de la matinada, en les Carneseries Majors, dins la sua taula, despararen una escopetada a un carnicer y·l mataren. Y posaren en la presó a molts carnicers.

¶ ³²⁸² Els Vich també reporten la notícia al seu dietari: «Fue recibido estos días en el Colegio por Maestro de Capilla, con la licencia del Rey, Juan Bautista Comes, que servía el oficio de teniente en la Capilla Real, natural de Valencia

y hombre de notable y conocida habilidad. Vistiose jueves, a 29, cabo de Octavario del Corpus, con general aplauso». Vegeu *Dietario valenciano, op. cit.*, p. 121 i també la seua nota 2658, sobre Joan Baptista Comes.

3.318.

PROCESSÓ DE LA SANCH

Dimecres, a 12 de dit, feren los confreres de la Sanch processó per València, que havia aïns que no la fien.

3.319.

SANTA EN LO CARMÉ

Diumenge, a 16 de juliol 1628, dia de nostra Senyora del Carmé, féu repicar a migjorn lo senyor archebisbe totes les parròchies y la Seu, perquè dien que lo sant pare havia canonisat una santa nomenada Magdalena,³²⁸³ de la Orde de dit Carmé.

Y'l dilluns, a 17, lo senyor archebisbe dix la missa de pontifical en dit monastyr del Carmé. Y feren processó per la parròchia de Santa Creu, dits frares, ab la santa.

3.320.

ESCOPETADA A MOSÉN ANDRÉS PALÚS³²⁸⁴

Dimecres, a 26 de juliol 1628, dia de senta Anna, a les nou hores de la nit, estant al balcó de sa casa, que habitava en casa de N. Blanco,³²⁸⁵ corredor de la Llonja y ans guadamasil³²⁸⁶ —y en aïns pasats fonch ¶^{540r} lloctinent del justícia criminal y regí lo seu càrrech ab tota potència y rigor—, mosén Andrés Palús, tiple de la Seu, de edad de noranta-sinch³²⁸⁷ anys, que per ses bons mèrits lo il·lustre capítol de la Seu de València lo havia jubilat y donat son ordinari salari, —perquè tenia gran habilitat y havia servit a l'il·lustríssim duch de Segorb de tiple en sa juventut— un mal home li desaparà una escopetada estant al balcó de sa casa, que estava prop de la placeta d'En Borràs, en casa del dit Blanco, al costat del canonge Guardiola, y li romperen una costella y'l malnafraren.

Y llavors no'l mataren, però malnafraren.

Y dien que no era per ell, sinó per lo honrrat de Blanco. Y morí dimats, lo primer de agost 1628, de edat de noranta-sinch anys.

¶ ³²⁸³ Deu referir-se a santa Marta Magdalena de Pazzi (Florència, 1566-1607), monja carmelita d'origen noble i famosa pels seus arravataments místics, que li valgueren que l'Església la denominara amb el sobrenom de l'Extàtica. El seu lema o consigna era: «No morir, sinó sofrir» o «Ni morir, ni curar, sinó viure per a sofrir». Va ser beatificada per Urbà VIII el 8 de maig de 1626 i canonitzada per Clement IX el 28 d'abril de 1669. ¶ ³²⁸⁴ Segons el dietari dels

Vich: «...el capón mosén Andrés, músico de la cathedral y el mejor metal voz que se ha conocido en estos tiempos, de 94 años de edad...». La referència a «capón» deu referir-se a la condició de *castratto*. Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 124. ¶ ³²⁸⁵ Segons el *Dietario dels Vich*: «Cosme Blanco». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 124. ¶ ³²⁸⁶ Fabricant de «guadamasils», cuiros ornats amb dibuixos estampats amb pintures o relleus. ¶ ³²⁸⁷ A l'interlineat: «y sinch».

3.321.

SCOLÀ DE SENT MARTÍ

Dijous, a 27 de juliol 1628, a les nou hores de la nit, anant Jusep, escolà de Sent Martí, a refrescar a la neveteria —que era vengut de un combregar— li pegaren una coltellada en la galta dreta.

3.322.

MULA DEL DOCTOR REJAULE³²⁸⁸

Disapte, a 29 de juliol 1628, a les dos hores de la matinada mataren, dins la cavallerisa del doctor de la Real Audiència, ab una escopetada, una de les seues mules.

3.323.

VICARI MOSÉN BLASCO

Dit dia, entrà per vicari en Sent Martí mosén Blasco, que era vicari en Sant Salvador. ¶^{540v}

3.324.

CRIDA DE FESTES

Dijous, a 3 de agost 1628, en avent dinat, féu crida la ciutat de València que a hu, 2 y 3 de setembre següent se fesen festes y lluminàries y a 4 bous generals en lo mercat, y canyes a 5 de dit; per la canonisació de senta Isabet, reina de Portugal,³²⁸⁹ muller del rey Dionís, any 1280, —ita Scolano, *Década* 1a,³²⁹⁰ columna 554—, filla mayor del rey En³²⁹¹ Pere, fill del rey En Jaume lo Conquistador y de doña Costança, sa muller,³²⁹² y axí neta del rey en Jaume.³²⁹³ Y de esta santa los de Portugal celebraren festa a 4 de juliol. Escolano, *ibídem*, columna 614.

3.325.

MORT DEL DUCH DE TURÇ, NET DE ANDRIETA, GENERAL DE LA MAR

Divendres, a 4 de dit, vingué nova que mataren al duch de Turç Andrieta en una ref[r]ega que tingué ab dos vexelles de moros, devés lo Grau de Gandia.

¶³²⁸⁸ Vegeu la nota 2113. ¶³²⁸⁹ Al marge esquerre: «muller del rey don Dionís, any 1280». ¶³²⁹⁰ Un dels deu llibres de l'obra del cronista i historiador Gaspar Escolano (València, 1560-1619), titulada *Décadas de la historia de la insigne y coronada ciudad*

y Reyno de Valencia. ¶³²⁹¹ Al text: «em». ¶³²⁹² A l'interlineat: «y de doña Costansa, sa muller». ¶³²⁹³ Santa Elisabet d'Aragó (Barcelona, 1270?-Estremoz, Alentejo, 1336) casada amb Dionís I de Portugal.

3.326.

SENT MARTÍ, LO RÈTUL DE L'ALTAR MAJOR

Diumenge a 6 de agost 1628, a la vesprada, lo rector de Sent Martí féu tapar en lo altar mayor lo rètul que dia: «Altar privilegiat.» Y a 28 de octubre 1628, dia dels apòstols sent Simó y Judes, a migjorn lo destaparen.

3.327.

MORT EN LO GRAU

Dimecres, a 9 de dit, aparegué en lo Grau de València, en casa lo lloctinent de Justícia, un home que havia portat garrofes juntament ab un cosí seu, ab vint-y-sinch punyalades, mort. Y'l cosí may aparegué.

3.328.

CATIUS CHRISTIANS

Dijous, a 10 de dit, vingueren los restants catius christians que havien restat per lo rescat. Y entraren en la vesprada acompanyats dels frares de la Mercé, ab processó, per València.

3.329.

DON MELCHIOR SISTERNES,³²⁹⁴ JUTGE DE RESSIDÈNCIA

Estos dies nomenaren jutge de residència, per als obrers de Murs y Valls, a don Melchior Sisternes, del Consell Civil de València. ¶^{541r}

3.330.

RIU

Divendres, a 11 de agost 1628, a les sis hores de la vesprada vingué lo riu ab quatre arcades de aygua. Gràcies a Déu, que patiem per lo pa³²⁹⁵ y no tenir aygua.

¶³²⁹⁴ Sobre el jurisconsult Melchior Sisternes, vegeu la nota 1252.

¶³²⁹⁵ Per a la propera collita de blat.

3.331.

ACTE DE LA INQUISISIÓ EN LA PLAÇA DE SENT LLORENS. ALTRES ACTES (*supra*, foli 461)

Diumenge, a 13 de agost 1628, al matí tingueren acte públich de la fe los senyors inquisidors y feren fer cadafals davant les finestres de la plaça,³²⁹⁶ y enmig de les dos finestres posaren un dozer,³²⁹⁷ lo que no se ha fet en altres actes.

Varen traure setse o dèset penitents y, ab aquells, un cremat, esclau de un llaurador, [i] dos o tres fetillers.³²⁹⁸ Y acabaren entre una y dos, après migjorn. Y lo virey, ab sa muller, estigueren en la darrera rexa baixa de la casa del duch de Gandia,³²⁹⁹ a part de dins. Y ls senyors inquisidors davall lo dozel,³³⁰⁰ en lo cadafals. Y a l'endemà ne açotaren tres per los senyors inquisidors.

3.332.

MARCA DELS FERRERS

Dilluns, a 14 de agost 1628, feren fer crida, lo ofici de Ferrers, que ninguna persona pogués vendre ningun gènere de obra de ferro forastera, que no fos marcada ab la marca de dit ofici.

3.333.

MORTA EN SENT MARTÍ

Dimats, a 15 de dit, dia de la Assumpció de Nostra Senyora, en Sent Martí, anant a combrregar a la capella de la Comunió [una dona] caygué morta. Y ls fosers la portaren a sa casa, que estava al cobertís dels Campaners, en casa de una calsetera. Y a l'endemà la soterràrem.

3.334.

FRAU DE SEDA EN L'YRIA

Dimecres, a 16 de dit, vingué nova de com en lo monastir de la Trinitat *eo* de la Mercé, de la vila de L'Yria, havien trobat un frau de seda, de setanta-sinch arroves de seda, que la volien pasar a Castella. Y que a la mosca³³⁰¹ li donaren, per la sua part, vint-y-sinch arroves, y les vené prou barato. Y en lo camí li llevaren la moneda.

¶ ³²⁹⁶ Es refereix a la plaça de Sant Llorenç. ¶ ³²⁹⁷ Al text, per confusió de Porcar: «...y enmig posaren un dozer, de les dos finestres». ¶ ³²⁹⁸ També ens contenen els Vich, en el seu dietari, que entre els condemnats hi havia: «...uno que sin saber leer dixo una missa en Buñol, que los que la oyan fácilmente conocieron la vellaquería. Confesó que havia confesado, allí mismo, y absuelto

a una muger; hubo un sodomita esclavo, aunque cristiano, que a la tarde lo quemaron y dió muestras de arrepentido. Al otro día, lunes, azotaron al de la Missa con otros dos, y a uno sacaron a la vergüenza». Vegeu *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 125. ¶ ³²⁹⁹ El palau dels Borja, l'actual seu de les Cortes Valencianes. ¶ ³³⁰⁰ Dossier. ¶ ³³⁰¹ Ben bé no sabem a què es refereix Porcar quan escriu el

AGOST

3.335.

MORT DE GUTIÉRREZ, CREDENTIER³³⁰² DE LES CARNS

Dijous, a 17 de agost 1628, aconegué que, fent festa en lo carrer de Manyans, vingué un jove nomenat Gutiérrez, que portava *eo* fia portar un gos de ajuda³³⁰³ a un fadrí, [i] estant ab aquell davant casa de N. Costa, calceter, yxqué un gos de hallí, de una casa, y arreme-té'l al gos del dit Gutiérrez. Y estant afferrat ab aquell pegà un mos a la cama de dit Gutiérrez, y lo diumenge al matí, que contàvem a 20 de dit, morí. Y lo soterràrem en lo monastir de Sent Augustí.

3.336.

DEL COMTE DE REAL³³⁰⁴

Disapte, a 19 de agost 1628, a la nit, anant a ronda lo senyor virrey, entre altres encontrà al conte del Real. Dien que portava dos pistoles. Y no obstant que anava per orde del senyor inquisidor Roig, lo féu portar a la Torre. Y que dit virrey féu fer gran destrosa, en la plaça de la Seu, de broquers y espases en dita nit. Y aquesta matexa nit trobaren un colcho ab talegues de farina³³⁰⁵ y anaven en ell don Sebastià Adell y son fill, y'l posaren en la Torre, micer Planes, assessor del governador. Y s'ampararen de la farina y colcho y de unes escopetes que dins aquell portaven.

Y dimats, a 22 de dit, a michanit, lo virrey, ab la guarda, lo féu portar al castell de Xàtiva pres. Y dimecres, a 23 de dit, lo senyor archebisbe fermà contenció, per ser coronat don Sebastià Adell. Y en lo més de maig, 1629, fonch lliurat. ¶^{542r}

3.337.

TRATO DE CUERDA

Dilluns, a 21 de dit, en la plaça de la Seu, a la part que s'acostuma fer cadafals als penitents del Sant Offici, feren com una forca de fusta y hallí donaren com casi *trato de cuerda* a un soldad, perquè se n'havia portat, *eo* se'n portava, una esclava de un tonyer.

nom d'aquest insecte, segurament és una denominació pejorativa per a la persona encarregada de fer el frau. ¶³³⁰² El credencier era l'escrivà encarregat de dur el llibre de comptes –llibre de Credença– d'un

gremi, d'una germandat o d'una confraria. ¶³³⁰³ Podria ser un gos pigall. ¶³³⁰⁴ Al text: «del Rall». ¶³³⁰⁵ A partir d'ací, el text de l'entrada continua després de la 3.337 i al final del foli 541v.

3.338.

TORNADA DE DON PEDRO SCRIVÀ³³⁰⁶

Disapte, a 26 de agost 1628, a la vesprada vingueren de Madrid don Pedro Scrivà, thesoror del rey y alcayt de la Secca, y don Bernardo de Soto, que eren anats hallà per certa residència que don Pedro tenia. Y lo vicencanceller, bisbe de Cuenca,³³⁰⁷ germà del comte de Benavent, lo absolgué en continent que fonch nomenat vicecanceller de Aragó, essent contrafurs y privilegis del regne, per ser castellà.

3.339.

MORT DE UN CAP DE GUAYTA

Dimats, a 29 de dit, a les tres hores de la matinada, acontengué que anant un cap de guayta nomenat Vicent Cardona, obrer de vila, a ronda, devés los carrerons de Sent Sebastià, ab quatre hòmens en companya, trobaren un home. Y dient-li que's tingués al rey,³³⁰⁸ los saludà ab tres pilotes de una pistola, y pasà al segon, que anava [amb] un broquet que portava, y li pasà lo bras, y les tres pilotes se clavaren enmig del melich de dit Cardona.

Y Déu li féu mercé que l'entraren en Sent Sebastià, y confessà y morí.

3.340.

DEL DOCTOR GARCIA, DE LA SEU

Dit dia de dimats, a 29 de dit, a les onse hores de la nit, anant a ronda micer Polo,³³⁰⁹ doctor del Criminal de la Real Audiència, trobà davant la imatge de la Puríssima, que està a les spal·les dels Teatinos, a la Corregeria, al doctor Basílio Garcia, prevere beneficiat en la Seu, bon predicador —armat ab peto y espal·lar, ab espasa y broquer, y una pistola y un pedrenyal llarch, y ab espartenyas,³³¹⁰ sens calces y ab un sombrero de color, de fray lech<s>— que anava ab altres. Y·l portà ha dit doctor al senyor archebisbe, y·ls altres a la sua presó.

3.341.

CRIDA DEL DUCH DE GANDIA

Dijous, a 31 de agost 1628, crida del duch de Gandia que no vol pagar. ¶^{542v}

¶ ³³⁰⁶ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ³³⁰⁷ Enrique Pimentel y Zúñiga (1574-1643), que va ser bisbe de Conca (1619-1623) i de Valladolid (1623-1643). ¶ ³³⁰⁸ Locució de caràcter oficial i

imperativa, per a que hom s'ature en nom del rei. ¶ ³³⁰⁹ Vegeu la nota 1379, sobre misser Joan Baptista Polo. ¶ ³³¹⁰ Al marge dret, com a incís, però ratllat: «çabates».

SETEMBRE

3.342.

Divendres, lo primer de setembre 1628, dia de sent Gil, començaren en València ha fer festes de la senta Isabet de Portugal. Y a migjorn la Seu tocà les campanes al bol, y no los demás dies.

3.343.

PRIOR DE PREDICADORS

Dit dia, a les dos hores, en avent dinat, feren electió de prior los frares de Sent Domingo a mestre frare Barberà.

3.344.

MORT DE CASTRÚS

Diumenge, a 3 de dit, soterràrem a [...] ³³¹¹ Castrús, cabriter, de davant la confraria dels Argenters, en Sent Nicolau.

3.345.

PROCESSÓ DE SENTA ISABET. DESASTRE A DON GALSERÀ BOU

Diumenge, a 3 de dit, entre les sis y set hores de la vesprada feren los frares de Sent Francés gran processó, sens creus ninguna de parròchia, juntament ab los monastys de totes les religions, y·ls officis, ab sos siris, y lo virrey ab los jurats; feren gran volta per València. Y·ls frares de Sent Francés, en lo seu pati, feren grans invencions en servici de dita sancta.

Aquest dia caygué un algepsó damunt del cap de don Galserà Bou, en lo patí de Sent Francés, y·l malnafrà.

3.346.

MORTA LA MULLER DE PENARROJA ³³¹²

Dilluns, a 4 de dit, soterràrem en la capella dels Penarrojes a doña Jusepa Sisternes y de Penarroja, muller de Llorens Penarroja y filla de don March Antoni Sisternes y germana de don Melchior Sisternes, doctors del Real Consell Civil de València. Vingueren tots los doctors del Real Consell. Féu-se-li gran soterrar. ¶ ^{543r}

¶ ³³¹¹ En blanc.

¶ ³³¹² Al marge esquerre, prova de ploma.

3.347.

CORRO DE BOUS

Dilluns, a 4 de dit mes de setembre 1628, y agué gran corro de bous en lo mercat, y ab gran acompanyament que feren los jurats al virrey y virreyna, a l'anar y tornar.

3.348.

ALTRE CORRO

Dimats, a 5 de dit, altre corro de bous en lo mercat. Y feren gran dañy. Y lo virrey mirau-los³³¹³ davall de una gelosia, en la casa acostumada.

3.349.

CONTES DE CARLET Y DE OLOCAU

Dimecres a 6 de dit, al matí, en lo carreró de casa Mascarell, com qui travesa al bodegó del Toledano, se acoltellecharen lo conte de Carlet y lo conte de Olocau, mà a mà, a soles. Y no's nafren, y'ls departiren.

3.350.

ALTRE CORRO DE BOUS

Dit dia de dimecres y hagué tercer corro de bous en lo mercat, y molts perrers.

3.351.

MORT DEL DOCTOR CRESPO

Dijous, a 7 de dit,³³¹⁴ al matí soterràrem en Sent Martí al doctor Thomàs Crespo, beneficiat en dita església.

3.352.

CRIDA DE L'OLI

Disapte, a 9 de dit, a la vesprada feren crida que qui tingués oli amagat lo portàs a la Llonja, perquè anava la arrova a 48 sous.

¶³³¹³ Al text: «mirau-les». ¶³³¹⁴ Ratllat a la línia: «soterràrem».

3.353.

LLETANIA

Dilluns a 11 de dit, al matí, de orde del senyor vicari general, començaren en Sent Martí a dir la lletania ans de la missa cantada. Y dien que era per a una gran revolució que y avia en los potentats de Ytàlia. ¶^{543v}

3.354.

CRIDA DELS COHETS

Dimats, a 12 de dit, féu crida la ciutat que no tirasen ni fesen cohets.

3.355.

SENT THOMÀS DE VILANOVA, MANAT LO SEU DIA³³¹⁵

Dijous, a 14 de setembre 1628, dia de la exaltació de la santa Vera Creu, y juntament dia del sent Bult de Jesús, en Sent Martí, de manament del il·lustríssim y reverendíssim senyor archebisbe se publicà un edicte, ab lo qual manà que lo dia del beato senyor don Thomàs de Vilanova, archebisbe que fonch de València en anys passats —a<t>és que per lo Consell de la present ciutat lo havien admés per patró— que'l tinguesen en conte de festa de guardar.

3.356.

MORT LO MARIT A LA MULLER Y A MOSÉN MATHIA PORTA

Dit dia, entre tres y quatre hores de la vesprada, N.³³¹⁶ Navarro, notari prop de Sent Thomàs, matà a punyalades a sa muller³³¹⁷ y a mosén Mathia Porta, prevere beneficiat en Sent Juan del Mercat, y'l mal nafrà. Y fonch molt roïn home,³³¹⁸ dexar apunyalar la dona.

3.357.

PROCESSÓ DEL CÀLCER

Dit dia feren la ordinària processó del Corpus los de la Seu, ab lo Càlcer, sens les par-ròchies.

¶³³¹⁵ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶³³¹⁶ Segons el *Dietario dels Vich: «Gerónimo Naquela»*. Vegeu *Dietario valenciano...*, op. cit., p. 132. ¶³³¹⁷ A la

línia, ratllat: «juntament ab N. De la Torre»; a l'interlineat: «y a mosén Mathia Porta». ¶³³¹⁸ Potser es referisca al «prevere».

MEMÒRIA DEL SEÑOR DON THOMÀS DE VILANOVA

3.358.

DON THOMÀS VILANOVA, MANAT

Dilluns, a 18 de setembre 1628, dia del senyor beato don Thomàs de Vilanova, meritíssim archebisbe de València. Lo féu colre³³¹⁹ lo senyor don fray Isidoro Aliaga com a dia manat per la Santa Mare Església.

Y fonch lo primer dia que's guarda. ¶^{54r}

3.359.

ÓRDENS EN LA TRINITAT

Disapte, a 23 de setembre 1628, *quatuor temporum* setembre, lo reverendíssim senyor don Thomàs del Spinosa, bisbe de Marruecos, celebrà ordens particulars en lo monastyr de les senyores monjes de la Trinitat. Y havia huytanta ordenans, poch menys o menys.

3.360.

MUSTAÇAF

Divendres, a 29 de dit, [feren] mustaçaf N.³³²⁰ Royo, cavaller, fill de Domingo Royo, quòndam botiguer de draps. Y adhuc, vivint lo pare, se féu cavaller, y era mestre en arts. Y li argüí³³²¹ lo senyor archebisbe y lo archidiano Tàpia, qua[n]t tingué les conclusions.

3.361.

MISSA NOVA, DON MIQUEL SERVELLÓ. MORÍ A 4 DE OCTUBRE 1628³³²²

Diumenge, a 24 de setembre 1628, cantà la 1a missa nova en lo monastyr de Sent Francés de València don Miquel Servelló, prevere beneficiat en Ruçafa, que estava de casa a la taraçana, senyor del lloch de Orpesa. Y la muller estava monja professa en lo monastyr de les monges de la Trinitat.

Y a quatre de octubre, dia de sent Francés, *immediate* següent, morí a les deu hores del matí. Y diuhen que anant a donar-li lo pèsame a la muller, que dix: «Qui pogués fer les coses dos vegades!» Y no's deu creure, de una religiosa tan mortificada.³³²³ ¶^{544v}

¶ ³³¹⁹ Del verb «colre o coldre», en la seua accepció de «venerar, retre culte». ¶ ³³²⁰ Segons el *Dietario* dels Vich: «Ignacio», Vegeu *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 135.

¶ ³³²¹ Aquest verb té dues accepcions oposades: una,

presentar raons contra una afirmació i, l'altra, establir amb certesa propostes evidents; el text es refereix a l'última.

¶ ³³²² Al marge esquerre, prova de ploma. ¶ ³³²³ Tot seguit, 2 cm en blanc, fins al final del foli 544v.

OCTUBRE

3.362.

Diumenge, lo primer de octubre 1628, en lo monastyr de Predicadors de València feren festa de Nostra Senyora del Rosser, que fonch quant guanyà don Juan de Àustria la batalla naval.³³²⁴

3.363.

MORT DE DON MIQUEL SERVELLÓ

Dimecres, a 4 de octubre 1628, dia de sent Francés, a les deu hores del matí morí don Michael Servelló, prevere, senyor del lloch de Oropesa y beneficiat de la església de Ruçafa. Y'l portaren dotse capellans de Sent Andreu a soterrar a Jesús, al cap del altar, no obstant que era de Ruçafa beneficiat, *nescio quo jure*, com lo capellà no és parrochià sinó de hon és beneficiat.

3.364.

NOSTRA SENYORA DEL REMEY

Divendres, a 6 de dit, féu crida la ciutat que a l'endemà, disapte, era nostra Senyora del Remy, dia que's guanyà la batalla naval en lo any 1571, a 7 de octubre. Y per ço fos feriat.

3.365.

CRIDA DEL DE OLOCAU

Dit dia, féu fer crida lo conte de Olocau que'ls seus crehedors tinguesen paciència, que ell també la tenia.

3366.

PROCESSÓ DE SENT DIONÍS

Disapte, a 7 de dit, crida per la processó de sent Dionís, que seria dilluns a 9 de dit. Y féu-se.

3.367.

CAMPANA EN SENT MARTÍ, Y LA PUJAREN

Dit dia beneýren la campana de Sent Martí que yx al carrer Mayor, y la nomenaren sent Menna. Pesà huyt arroves grosses, deu lliures.

¶ ³³²⁴ De Lepant.

3.368.

MASALAVÉS

Dimecres a 11 de octubre 1628, al matí, lo senyor de Masalavés portava a les 7 hores del matí un home a penjar al dit lloch.

3.369.

BATISTE APARISI³³²⁵

Dijous, a 12 de octubre 1628, a la nit aparegué en ma casa Batiste Aparisi, que venia de la guerra ben spentolat, germà de Pere Pau Aparisi. ¶^{545r}

3370.

PESTE EN LLEÓ Y ALGER

Divendres, a 13 de octubre 1628, feren crida que y havia peste en Lleó de França, Tolosa y altres llochs, y en Alger. Y dien que·ls mercaders francesos o inventaren per encarrir la sua roba.

3371.

RECTOR DE SANT SALVADOR

Disapte, a 14 de dit, lo doctor N. Tudela, beneficiat en Sent Martí, prengué possessió de la rectoria de la parrochial de Sant Salvador per renunciació del doctor N. Toiva.

3.372.

A.1. DESASTRE A UN APOTHECARI DIT GARCIA³³²⁶

Dit dia de disapte, entre les dos oracions, entrà un home en casa un apothecari dit Garcia,³³²⁷ que estava a la Corretgeria. Y pegà una maginetada³³²⁸ a dit apothecari en lo coll, per les espalles, que casi arriba al gargamell, y³³²⁹ no·l matà. Ans bé confessà y combregà ab molta devoció.

Y morí dimecres, a 18 de dit, a les set hores del matí, dia de sent Lluch.

¶³³²⁵ Al marge esquerre, dalt del títol, reixat d'atenció.

¶³³²⁶ Ítem. ¶³³²⁷ A l'interlineat: «dit Garcia». ¶³³²⁸ No

hi hem trobat, al DCVB, cap mot referent a aquesta acció. ¶³³²⁹ Al manuscrit, per error de Porcar: «y·l».

3.373.

SOLDATS

Diumenge, a 15 de octubre 1628, a la vesprada se'n partiren de la casa de les Armes tres companyes de soldats: arcabusers, mosqueters y piquers. Y anaven devés Morvedre.

3.374.

A.2. CRIDA DEL JUTGE DE MURS Y VALLS

Dit dia de disapte, a la vesprada féu fer don Melchior Sisternes,³³³⁰ jutge de Murs y Valls, que los que pretenien tenir alguns drets en dita administració, dins breus dies los amostrasen.

3.375.

REGENT DON FRANCISCO DEL PUEJO

Dilluns, a 16 de dit, vingué lo regent don Francisco del Puejo. Y aposentà en casa son fill, a Sent Llorens, per anar-se'n a Corts a Barcelona.

3.376.

MORT DEL VICECANCELLER Y ELECTIÓ DE ALTRE

Estos dies vingué nova de Madrid que era mort lo vicencanceller de Aragó, marqués de Montes Claros. Y lo rey havia nomenat en son lloch al bisbe de Cuenca,³³³¹ germà del comte de Benavent³³³² y germà de la vireyna de València, muller del marqués de los Vélez.

Y tingueren moltes vissites de parabien humans, perquè essent castellà fer-lo canceller de Aragó.

Essent com és contra furs y privilegis de la corona de Aragó. ¶^{545v}

3.377.

PROCESSÓ DE SENT BERTRAN

Dijous, a 19 de octubre 1628, dia de sent Lluís Bertran, a la vesprada, en Predicadors, feren la acostumada processó de dit sant. Y no y anava en ella lo yl·lustrísim senyor archebisbe, ans bé se returà en la església. Y darrere los frares anaven los mayordom y

¶³³³⁰ Vegeu la nota 1252, sobre Melchior Sisternes d'Oblites. ¶³³³¹ Enrique de Pimentel, vegeu la nota

3307. ¶³³³² Des d'ací, la resta de l'entrada escrita al marge esquerre.

síndich del col·legi del Seminari del Corpus Christi, del senyor don Juan de Ribera. Y anaven dos jurats, sens parent algú de dit senyor, y sols la figura de dit sant.

Y aquest dia los dexà, dit senyor don Juan, cascun any, quaranta lliures de renda per a pitansa, als frares, y altres gastos per a dita festa.

3.378.

Divendres, a 20 de dit, açotaren per fitiller, per la Santa Inquisició, a un esclau de micer Sanchis. Y en continent³³³³ perdonà a don Pedro Scrivà de la suspensió que tenia de càrrech de thesorero per un any.

3.379.

GASPAR³³³⁴

Dimats, a 24 de octubre 1628, entre huyt y nou de la nit morí Gaspar Marco,³³³⁵ llaurador del carrer de la Xerea, molt honrrat, de edad molt vell. Que ell no sabia quin temps tenia. Estos dies *—vide infra pàgina sequent—*.³³³⁶

3.380.

DON FRANCISCO CASTELLVÍ.³³³⁷ Y ANADA DE DON FRANCISCO DEL PU-
EJO. Y ANASEN A 29 DE DEHEMBRE 1628

Dimecres, a 25 de octubre 1628, a les sis hores de la vesprada vingué de Madrid lo regent don Francisco Castellví. Y ans de venir a casa son gendre, don Geroni Valls, anà a visitar al virey. Y havia de anar a Barcelona, al casament de la germana del rey.

Y dit dia, a la una hora après migjorn se n'anà a Çaragoça lo altre rigent, don Francisco Michael de Puejo. ¶^{546r}

3.381.

DUCH DE GANDIA Y TORNADA

Estos dies vingué lo duch de Gandia a València y aposentà en lo palàcio del senyor archebisbe, y anava a visitar als jutges de la Real Audiència. Y se'n tornà anar dilluns, a 13 de nohembre.

¶³³³³ Al marge esquerre reixat d'atenció.

¶³³³⁴ Al marge esquerre, davall del títol, prova de ploma.

¶³³³⁵ Subratllat: «Marco».

¶³³³⁶ Vegeu l'entrada 3.381.

¶³³³⁷ Vegeu la nota 1327.

3.382.

MORT DE UNA FLAQUERA

Disapte, a 28 de octubre 1628, a michanit *eo* a les hores de la matinada del diumenge,³³³⁸ entraren uns hòmens en casa de una viuda flaquera, en lo carrer de la Corretgeria, y li lligaren dos fadrines que tenia, y a ella la offegaren ab un cordell.

*Requiescat in pace.*³³³⁹

Y prengueren a micer Felip Dia y a dos dones, y la una era la sua amiga, y l'altra de N. Vives, fill de N. Vives, mercader,³³⁴⁰ agent del conte de Agna,³³⁴¹ y un capellà de missa, beneficiat en Sent Martí, y un altre germà de dit micer,³³⁴² que a estos tres no·ls pogueren afferrar. Y les dones cantaren més del que volien.

Y micer Felip Dia era beneficiat en la vila de Alcora y contra aquell y hagué inminents indicis. Y a 24 de nohembre dit any, intimaren la contenció de dit micer per lo sorrogat del bisbe de Tortosa.

Déu ho encamine, que delictes siguen castigats.

Y dimats, a 28 de dit, renuncià la causa lo justícia criminal.

Y en continent, la Real Audiència li donà sentència de mort y l'atormentaren, y no confessà res, entre onse y dotse del dia. Cosa molt precipitada de juhí y contra·l favor de la església. Y·l senyor archebisbe fermà contenció, que era beneficiat.

Y dimecres, a 3 de giner 1629, declararen: «*Non guadere.*»

3.383.

ALTAR PRIVILEGIAT DE SENT MARTÍ

Disapte a 28 de octubre 1628, a migjorn, en Sent Martí descobriren en lo altar mayor lo rètul de: «Altar privilegiat», que mesos ha estava cubert, des de diumenge a 6 de agost, present any 1628, [que] fonch tapat *eo* cubert. ¶^{546v}

NOHEMBRE

3.384.

CAMPANA ANTONI

Dimecres, lo primer de nohembre 1628, dia de Tots Sants, se va badar la campana de Sent Martí, nomenada Antoni.

¶³³³⁸ A l'interlineat: «a l'hora de la matinada del diumenge». ¶³³³⁹ El text de l'entrada continua després de la 3.383. ¶³³⁴⁰ Al dietari figuren altres Vives, com ara els de la branca del senyor de Benifairó de les Valls, Joan

Lluís Vives de Canyamàs i Alapont, però no creiem que aquest mercader tinga cap vincle familiar amb aquests. ¶³³⁴¹ Del poble d'Anna. ¶³³⁴² A l'interlineat: «germà del dit micer». Aquest misser podria ser Joan Baptista Vives.

3.385.

REGENTS DE MADRID³³⁴³

Per estos dies vingueren los dos regents de Madrid a València: lo hu don Geroni Lleó, y lo altre lo sart,³³⁴⁴ y Navarro de la Lasca, síndich enviat per la ciutat per a llevar los pastims. Y dien que portava bon recapte.

Y micer Lleó aposentà en casa don Francisco Roca, al carrer dels Exarchs. Y se n'anà dijous, a 16 de dit,³³⁴⁵ se n'anà a Barcelona.

3.386.

MORT DEL DOCTOR PASCUAL.³³⁴⁶ RINYA DE DOS CAPELLANS EN SANT SALVADOR. GALEOTS

Divendres, a 10 de nohembre 1628, al matí morí lo cèlebre doctor en Theologia Moral, Juan Pascual, beneficiat en la Seu de València y rector que fonch de Sent Martí. Y ans en Sant Salvador y ans en Santa Creu.

Y'l clero, en regonexement de tan gran rector, lo mateix jorn celebrà una missa general per la sua ànima, *'Requiescat in pace. Amén'*, gratis per aquell.

Y disapte, a 11 de dit, a les set hores del matí lo soterraren en la Seu. Y vingué lo clero de Sant Salvador [...],³³⁴⁷ ab la creu de Sant Salvador, y lo clero de Sent Martí, ab la creu.

Y dit dia, al matí tingueren [rinya] en la sagrestia de Sant Salvador dos senyors capellans: mosén Vilata y mosén Cantó, y's varen traure sanch ab armes.

Y dit dia, a la vesprada portaren sis carros de galeots a embarcar.

3.387.

TORNADA DEL DUCH

Dilluns, a 13 de dit, a la vesprada se'n tornà a ses terres lo duch de Gandia³³⁴⁸ y son fill, lo marqués de Llombay.

3.388.

PRESA UNA NAU DE GENOVESOS

Dimats, a 21 de dit, entre nou y deu hores del matí, a una llegua de la mar del Grau de València, una nau de moros prengueren un vexell de genovesos carregat de mercaderia que portaven a Sevilla. Y'l Grau féu senyal y no importà. ¶^{547r}

¶³³⁴³ Al marge esquerre prova de ploma. ¶³³⁴⁴ Sard, procedent de l'illa de Sardenya.

¶³³⁴⁵ Repetit: «se n'anà». ¶³³⁴⁶ Vegeu la nota 106, sobre el doctor Joan Pasqual.

¶³³⁴⁷ Tres mots il·legibles. ¶³³⁴⁸ Carles de Borja i Centelles, V duc de Gandia.

3.389.

MORT DE PALLARES, MILMER³³⁴⁹ O MESURER

Dimecres, a 22 de dit, a les set hores de la nit mataren a Martí Peral·les,³³⁵⁰ mesurer de l'Almodí, ab una escopetada, anant a sa casa, que estava en hu dels carrers que's va del carrer de la Farina a Sent Esteve.

3.390.

LO SENTENAR³³⁵¹ A ALMUÇAFES

Dit dia, a michanit, anà lo justícia criminal ab los soldats del Centenar y portà molts presos del lloch de Almuçafes.³³⁵² Perquè havien maltractat a uns ganaderos dels moltons que pasturaven, que eren de l'avituallament de la ciutat de València. Y de hallí a dos dies tornà.³³⁵³ ¶^{547v}

DEHEMBRE

3.391.

PLOURE

Divendres, lo primer de dehembre 1628, en la nit plogué tota la nit y lo dia següent fins a les deu de la nit. Y a la nit grandíssims trons y llams. Tant que, venint a les huyt hores de la nit de Moncada a València don Baltazar Lladró, y essent davant la Ballesteria, prop del portal del Real, féu tan gran tro y llam que umplí lo colcho de gran fum y obscuritat y pudor de sofre. Que, de l'esglay, lo colchero estigué malalt en lo llit.

3.392.

MATAREN LES MULES DE MICER MORA

Dit dia mataren les mules del colcho de micer Mora.

¶³³⁴⁹ No he trobat el mot al *DCVB*; potser es referesca al qui compta milers. ¶³³⁵⁰ Porcar no és massa acurat en els noms. En aquesta entrada tenim el cognom Pallares al títol i al text Peral·les. ¶³³⁵¹ Milícia urbana perma-

nent de la ciutat de València, formada per una companyia de cent ballesters. ¶³³⁵² Ratllat a la línia: «Benetúser»; a l'interlineat: «Almuçafes». ¶³³⁵³ A partir d'ací i fins al final del foli, 6 cm en blanc.

3.393.

PRES LO CONTE DE CARLET

Diumenge, a 3 de dit, per dita sospita³³⁵⁴ posaren pres al conte de Carlet, perquè se havia alabat que ell les havia nafrades.

Y dimecres, a 3 de giner 1629, lo portaren al castell³³⁵⁵ de Alacant. Y après, en lo mes de maig 1629,³³⁵⁶ lo portaren a la Deputació de València.

3.394.

MORT DE MOSÉN BLANCH

Dijous, a 7 de dit, soterraren en lo vas dels Capellans a mosén Lluís Blanch, prevere beneficiat en dita església y resident,³³⁵⁷ que morí lo dia abans, entre tres y quatre hores de la matinada.

Y uns parents seus demanaren al clero que'l dexasen soterrar ab atahüt. Y lo clero, ajustat en la sagrestia, determinà que no's soterràs, sinó com los demés, sens atahüt. Y axí's féu. Y cert que dit clero de Sent Martí perdé grandíssim, y un sant capellà ressident. *Requiescat in pace. Amén.*

Digué's³³⁵⁸ que cert cavaller amenaçà al dit mosén Blanch, per ocasió de apartar la amiga que tenia de aquell. Y'l corrompé, que no se'n llevà del llit.

3.395.

NECESSÀRIES³³⁵⁹

Dit dia començaren ha cabar en la abbadia, per a fer les necessàries per al clero.

3.396.

MARQUESA DE SANTA CRUZ

En estos dies vingué al Real la marquesa de Santacruz. Y dilluns, a onse de dehembre 1628, anà a vissitar la sua parenta, la duquesa de Gandia. ¶^{548r}

¶³³⁵⁴ De matar les mules, com conta l'entrada anterior.
¶³³⁵⁵ A partir d'ací, la resta de l'entrada escrita al marge dret.
¶³³⁵⁶ Última data de la qual parla Porcar al seu dietari.
¶³³⁵⁷ De Sant Martí.
¶³³⁵⁸ Paràgraf escrit al marge esquerre.
¶³³⁵⁹ Latrines.

3.397.

PENJAT UN SALTECHADOR DE CAMINS

Disapte, a 9 de dehembre 1628, a les dos hores de la vesprada portaven per València a sentenciar ha un famós lladre, saltechador de camins, que exia en algunes parts vestit com a frare.

Y perquè fia tants fanchs, y no'l podien arrastrar, lo portaven lligat en una galera. Y·ls confessors, <y> darrer de la galera, portaven un carretó. Penjaren-lo en la forca del mercat de València. Y·l feren moneda castella, dita quartos. Y estigué també penjat en quartos, en dita forca, lo diumenge següent.

3.398.

MARQUESA DE SANTA CRUZ

Dilluns, a onse de dit, la marquesa de Santacruz anà a Gandia a visitar la duquesa de Gandia, y portà gran acompanyament.

3.399.

CASSASIÓ³³⁶⁰

Dit dia se obligà Thomàs Garreig, en poder de Andreu Guàrdia, notari de la Llonja, a pagar-me 80 sous, la cassasió de la pensió. Y lo dia abans rebé les procures lo rector de Senta Catalina, per a la pensió.

3.400.

CRIDA PROHIBINT JOCHS

Dijous, a 14 de dehembre 1628, lo virey féu publicar una crida prohibint los jochs a tot gènere de persones, fins tanta quantitat. Cosa novíssima per a València. Y sols és per traure diners dels que volen jugar, demanant-li llicència.

3.401.

CRIDA DEL GENERAL

Divendres, a 15 de dit, també la Generalitat de València [féu crida] que, dins tants dies, manifestasen los seus albarans.

¶ ³³⁶⁰ Al marge esquerre, dalt i davall del títol, reixat d'atenció.

3.402.

TE DEUM PER L'AYGUA

Diumenge, a 17 de dit, la Seu de València féu *Te Deum laudamus* per la molta aygua que havia plogut.

3.403.

NECESSÀRIES³³⁶¹

Estos dies començaren a fer necessàries en la abbadia.³³⁶²

3.404.

RECTOR DE SENT THOMÀS

Dimecres, a 20 de dehembre 1628, prengué possessió de la rectoria de Sent Thomàs mo-sén [...] ³³⁶³ Tristany, rector que era de Agres.

Y dijous a 21, dia de sent Thomàs, cantà la missa en dita parrochial.

3.405.

PENJAT UN HOME DE PUZOL

Divendres, ³³⁶⁴ a 22 de dit, ³³⁶⁵ penjaren un home de Puçol³³⁶⁶ en la forca del mercat. Y feren-li la cerimònia de tallar-li la mà en la plaça de la Seu.

3.406.

CONSECRAT LO ALTAR MAYOR DE SENT JUAN

Diumenge, a 24 de dit, lo excel·lentíssim y reverendíssim senyor archebisbe, don fray Isidoro Aliaga, consecrà lo altar mayor de Sent Juan del Mercat, tot una pedra negra.

Assistiren per diacha, archidiano Tàpia, y don Leonardo de Borja. Y per assistents lo cononge don Federich Vil·larrasa, y'l canonge Pellicer. Estava la església y capella mi-

¶ ³³⁶¹ Al marge esquerre, reixat d'atenció. ¶ ³³⁶² De Sant Martí. ¶ ³³⁶³ En blanc. ¶ ³³⁶⁴ A la línia, ratllat: «Disap- te»; a l'interlineat: «Divendres». ¶ ³³⁶⁵ Aquest mateix dia, segons el *Llibre de Memòries...*, *op. cit.*, pp. 1100-1101, van ser «...elets en justícies de la ciutat de Valèn- cia, per a l'any següent 1629, ço és, justícia criminal, Jusep Esparsa de Castellví, ciutadà; justícia Civil, Marc Antoni Gamir, cavaller; justícia de 300 sous, Vicent

Onyate; lochtinent de justícia criminal, Vicent Martí- nez; assessor del justícia criminal Joan Batiste Olginat; assessors del justícia civil, Pere Baltasar Barberà y Marc Antoni Bisse. Obrer de Murs y Valls, Vicent Granell». ¶ ³³⁶⁶ Segons el dietari dels Vich: «...*Claramunt de Puzol, por haver hecho matar a su suegro para heredalle, confesó el delito con otros muchos*». Vegeu en *Dietario valenciano...*, *op. cit.*, p. 142.

ríficament adornada. Y la vespra ans, ab grans músiques y lluminàries en suprema manera il·lustrades.

3.407.

MÒNSTRUO³³⁶⁷

Estos dies y havia en lo hostel del Gamell³³⁶⁸ un mònstruo que era un home de 13 a 14 anys, molt gentil y ros. Y de mig del ventre, davall la mamella esquerra, exia un cap de un jove ab dos pits y una mà, [de] polida figura. Y·l jove li sostenia lo cap, y era viu lo cap y coll. Y·l sustentaven ab mel y no parlava aquest cap. Y tenia un bras ab una mà, ab tres dits, una cama y dits, y com un membre gich com³³⁶⁹ lo dit.

3.408.

ANADA DE DON FRANCISCO CASTELLVÍ

Dijous, a 29 de dit mes de dehembre 1628, se n'anà a Barcelona lo senyor regent don Francisco Castellví a migdia. *Dominus dirigit*. Que era vengut a València dimecres, a 25 de octubre 1628. ¶^{548v}

3.409.

REMEMBRANÇA DEL GENERAL DE PREDICADORS

Divendres, a 30 de dit, los frares de Predicadors feren remembrança per la mort del seu general, que morí en Roma. ¶^{550v}

AÑY 1629

ANOTACIONES ESPARSE³³⁷⁰

3.410.

A 3 de juny 1571, dia de Pascua del Spirit Sanct, se comensà a cantar lo Breviari romà en lo cor de Sent Andreu y de la Seo, y en algunes altres parròchies.

¶³³⁶⁷ Al marge esquerre, prova de ploma. ¶³³⁶⁸ Camell.
¶³³⁶⁹ Al text: «con». ¶³³⁷⁰ Com ja hem dit en la introducció, al final del dietari, i com un afegit inconnex, hi ha una mena de taula de diàlegs de frases llatines, que s'intercanvien entre autoritats, com ara, el virrey al regent: «*Frexa, amicus nostris dormit*». A la qual cosa respon el regent al virrei: «*Si dormit, saluus erit*», taula que

ocupa els folis 549r, 549v i 550r; quatre notícies soltes la majoria del segle XVI, de cal·ligrafia distinta de la de l'autor del dietari; un petit text en llatí, que sembla un contracte privat, i una altra i última notícia, amb lletra de l'autor del dietari. Dels quals només hem transcrit les notícies en aquesta última part d'Anotacions Esparses i per l'orde en que hi figuren.

3.411.

A 9 de febrer 1561, professó per la Pau en Sent Miquel. Començà a la una y durà 7 hores, entre que no paraven, ni aguador ningú. Fonch tanta la gent, que quant arribà no havien exit de la Seo. [Anà] per lo carrer de Cavallers, Boseria, mercat a l'Hospital y carrer Sent Vicent.

3.412.

A 30 de agost 1580, vingué tan gran lo catarro en València, Madrid, Çaragoça y Barcelona, que no hi agué casa que no'l passàs. Y fonch necessari imbiar de Çaragoça a València a avisar que no y sagnasen per experimentar, que'ls que's sagnaven morien.

Y lo rey don Felip 2º estigué molt mal en Badajoz. De tal manera que's vingué a dir que era mort. Y en aquest any, mes de setembre, se prengué Portugal. Y agué armada per mar y per terra, que espantava a tots.

3.413.

Lo primer de octubre de 1564 se publicà lo Concili tridentí, que mana als vicaris que fesen un libre per archivar los que's desposaren, en què vila [són] nats los nobios y los padrins, y carrer a hon estaran.

3.414.

En un libre que està en lo Archiu del Real, en lo any 1448, a 23 de març, se troba que's féu un pregó general que totes les parròchies y monestirs, medio juraments, diguessen quina renda tenien y en què es convertia.

3.415.

Duch de Feria arribà a València dilluns, a 23 de nohembre de 1615. Y anasen dimecres, a 10 de juliol 1618, dia de la Sanch. Estigué en València dos anys y set mesos y vint-y-tres dies. Dia's don Gómez Xuares de Figueroa, duch de Feria.

*A*pendix

CRONOLOGIA DE LES DADES BIOGRÀFIQUES
DE MOSSÉN PERE JOAN PORCAR,
EXTRETES DEL *DIETARI*

1539

Dia 26 de desembre, dia de sant Esteve. Naix Pere Porcar o Pere Joan Porcar, pare de mossén Pere Joan Porcar.

1560

Dia 21 de juliol, santa Praxedis. És batejat a l'església de Sant Llorenç de València qui anys a venir serà mossén Pere Joan Porcar.

1582

Dia 23 d'abril, dia de sant Jordi. Naix Tomàs Porcar, germà de mossén Porcar. Serà batejat dos dies després, el 25 d'abril, a l'església de la Santa Creu de València.

1595

Dijous 9 de febrer. Pere Joan Porcar, notari, posa pedra de Riba-roja a la sepultura que els Porcar tenien a la capella de Sant Cristòfol del monestir de Sant Francesc, on ha de ser soterrat.

Dissabte 18 de març, vespra del diumenge de Rams. Mossén Porcar comença a cobrar percaços en l'església de Sant Martí de València. Potser aquesta data siga l'inici de la seua carrera eclesiàstica.

1598

Dimecres 18 d'agost. Una tempesta de vent sorprén mossén Porcar quan tornava de l'hort que el seu pare tenia fora vila, al carrer Morvedre.

1604

Mossén Porcar adopta o s'afilla Pere Pau Laure Aparisi, de dos anys i mig d'edat. Possiblement per a tindre'l després de fadrinet al seu servei.

1605

Dilluns 12 de setembre. El dietarista, acompanyat amb altres eclesiàstics de Sant Martí, va a l'Hospital General de València al soterrar d'una filla de Català, barber de la institució, i hi veu un infant, «*gichet de pocs dies ha*», amb diverses malformacions monstruoses.

1606

Dimecres 26 d'abril. Mossén Porcar va al pont de Serrans a volar la milotxa «*ab son germà, y la ama, y la negret de mon pare, Franceset*», i aquesta du dibuixats «*la figura de sent Vicent Ferrer, y al peu les armes de València*». Quan hi cau l'estel i se l'endú el corrent del riu, el dietarista interpreta el fet com un indicatiu de bon auguri, de la voluntat del sant sobre la ciutat de fer vindre la pluja. També en aquest dia veu Porcar com porten pres, a les torres de Serrans, el bandoler Jaume Català.

Diumenge 18 de juny, tercer dia de la Minerva. Mossén Porcar oficia a l'església de Sant Martí la missa de la festa de la Minerva, amb l'església empal·liada amb teles brodades «*de or y argent*». Després beneirà els assistents el provincial de l'orde de la Mercè, fra Monlluna.

1608

Dijous 19 de març, dia de sant Josep. En tornar de la processó de sant Gregori, mossén Porcar, amb alguns capellans que hi van amb ell, veuen al carrer Verge Maria de Gràcia un gat mort amb malformacions monstruoses: «*ab quatre mans y quatre peus, y un cos y un cap. Y de mig en avall era dos, ab dos coes y dos cames cada part*».

1614

Diumenge 24 d'agost, dia de sant Bartomeu. L'inscriuen confrare de número de la confraria del Santíssim Roser de València, al monestir de Predicadors.

Dimecres 24 de desembre. Li escuren la mare del carrer Xerea —séquia o espai concau, ubicat al centre del carrer, per on corren les aigües residuals—, és a dir, la part davantera de la casa que ell habita.

1615

Dia 14 de juliol. El dietarista renuncia, davant notari, a una comanda i àpoca, per a la compra d'un esclau a Dionís Durà, forner.

Divendres 24 de juliol. Mossén Porcar ens dona notícia de les desavinences entre els membres de la confraria de Sant Jaume i l'arquebisbe de València, Isidoro Aliaga, celebrant solemnes vespres. En aquesta data també esmenta un clergue, Miquel Porcar, que comparteix la degania de Sogorb amb un tal Corder.

Dia 7 d'agost de 1615. Mossén Porcar protesta una àpoca davant el justícia de 300 sous.

Dimecres 7 d'octubre de 1615. El dietarista, en parlar-nos del terratrèmol que ha tingut lloc a València, ens diu que ha afectat: «*la casa que yo habitava en lo carrer de Xerea*».

1616

Divendres 1 de gener. Se'n fugí de la casa del mossén el jove Pere Pau Laure Aparisi, afillat o criat de Porcar i fill de Francesc Aparisi, sastre.

Dijous 6 de gener. Francesc Aparisi torna a València amb el seu fill fugit —Pere Pau Laure— a qui ha trobat a Vall de Crist, camí de Saragossa.

Divendres 25 de març. El dietarista inscriu com a confrare de la Confraria del Santíssim Sagrament, dita també de la Minerva, Pere Pau Laure Aparisi, «*gich de 13 o 14 anys*», qui combregarà aqueix mateix dia.

1618

Dissabte 18 d'agost. Mossén Porcar té mal de queixal, que ell expressa així: «*me tentà mal a la boca*.»¹

Diumenge 19 d'agost. Diu missa de bon matí i torna a casa malalt. A les 8 hores el sagnen i a les 6 i 7 de la vesprada pren una infusió i el posen a dieta.²

Dilluns 20 d'agost. Deduïm que es troba pitjor i fa testament davant del notari Joan Baptista Atrosillo.³

Dimecres 22 d'agost. Possiblement el dietarista es troba millor de salut i li demana⁴ al notari «*plica del meu testament dos*.»

Dia 10 d'octubre. Mossén Porcar, després de dir missa a les cinc del matí, es torna a trobar malament, ja que a les 6 hores es pren «*la primera porga*». És un dia en què la Lluna es troba sota el signe de Càncer, i diu el dietarista que «*ab favor de Déu, fou bona*».

1619

Dia 10 d'abril. Pere Pau Laure Aparisi, a qui Porcar anomena afectuosament «*lo meu gich*», comença els seus estudis. Ja que «*entrà a oyr Gramàtica*», suposem que a l'Estudi General, encara que el dietarista no especifica de quin centre docent es tracta.

Diumenge 18 d'agost. Pere Pau Laure Aparisi abandona els estudis: «*no volgué estudiar, sinó estar en casa de son pare y aprendre lo ofici de sastre*». Aquest mateix dia, curiosament, mossén Porcar torna a fer unes noves últimes voluntats, amb el mateix notari Atrosillo.

¶¹ Vegeu l'entrada 1.546. ¶² Ídem.

¶³ Vegeu l'entrada 1.547. ¶⁴ Ídem.

Dia 27 de setembre. Mossén Porcar es fa inscriure, per fra Domingo, en el Llibre de Confreres Comuns del monestir de Predicadors.

Dia 26 de desembre. Aniversari del pare de mossén Porcar: «*Y aquest dia mon pare fia, y complia, huytanta anys de etat*».

1620

Dilluns 30 de març. Pere Porcar, notari, pare del dietarista, compra la casa de Gaspar Vallés, «*notari del costat del forn dels Frares, del carrer Bonayre, acte rebut per Francés Mallent, notari, per 500 lliures, rahó de franch*».

Dimecres 16 de setembre. Se'n va de casa de mossén Porcar el jove Pere Pau Laure Aparisi, de 17 o 18 anys, a qui sembla s'havia afillat des de ben petit: «*gich que me'l cry[i] de edat de dos anys y mig*», perquè el dietarista el reny per jugar a les cartes.

Dia 30 de setembre. Torna Pere Pau Laure Aparisi a casa, com escriu lacònicament Porcar, encara que no ens diu si a casa del mossén o a casa del seu pare natural: «*Aprés tornà de allí a quinze dies. Déu vulla que s'assegue*».

Dijous 29 d'octubre. Mor Pere Porcar, pare del dietarista: «*a les nou hores de la nit, morí mon amat y señor pare*».

Dissabte 31 d'octubre. Soterren el pare de mossén Porcar al monestir de Sant Francesc.

Dilluns 16 de novembre. El dietarista demana una còpia del seu testament al notari Atrosillo.

1621

Dilluns 5 d'abril. Comencen a escurar-li la séquia mare del seu carrer. Encara que no ens diu de quin carrer es tracta, possiblement siga el carrer Xerea.

Dimarts 18 de maig. Pere Pau Laure Aparisi abandona la casa de mossén Porcar, amb la intenció d'anar-se'n a Madrid. Fet que ens conta amb un deix de tristesa o, si més no, de capteniment: «*fadrí de 17 añys, que de gich me l'avía criat en ma casa. Dominus dirigit.*»

Dijous 18 de juny. Torna de Madrid Pere Pau Laure Aparisi.

Divendres 1 d'octubre. Quatre membres del clergat de l'església de Sant Martí, i entre ells mossén Porcar, van al palau arquebisbal a felicitar Martín de Funes, que ha estat nomenat vicari general de la diòcesi de València, i el doctor Garcés, nomenat oïdor oficial de Causes Pies i visitador de l'Arquebisbat.

Dijous 7 d'octubre. Se'n va de casa de Porcar una dona o xica anomenada Lluïsa, però no ens diu quina mena de relació o parentela té amb ella.

Dissabte 9 d'octubre. Se'n va de casa de Porcar una altra dona o xica anomenada Vicenta, però tampoc no ens diu quina mena de vincle laboral o familiar té amb ella.

Dia 27 d'octubre. Mossén Porcar es torna a inscriure «*en lo llibre de los confreres communs del Rose*», perquè fra Domingo no troba la inscripció.

- Dimecres 12 de gener. El dietarista assisteix al soterrar del taverner Sirujeda, de la taverna que hi ha al costat del col·legi de Na Monforta, a qui han assassinat amb «*quatre o sinch estocades*» al seu establiment.
- Dissabte 12 de març. Va a visitar mossén Porcar, a les onze hores de la nit, el sastre Aparisi i el seu fill, probablement Marc Antoni o Baptista, ja que ens diu «*lo pare y germà de Lauro*». Però no ens dóna cap informació sobre quin fill és, ni el motiu o objecte de la visita.
- Divendres 22 d'abril. Soterren la seua neboda: doña Vicenta Vidal y de Vilanova —muller del capità de soldats del Grau, Jaume Vilanova, i filla de la seua germana Isabet Joan Porcar—, en lo vas de nostra Senyora del Refugi, al monestir de Predicadors.
- Diumenge 12 de juny. Una representació del clergat de l'església de Sant Martí, de què, com en altres ocasions, forma part mossén Porcar, va a donar la benvinguda a l'arquebisbe de València, l'aragonés Isidoro Aliaga.
- Diumenge 2 d'octubre, nostra Señora del Roser. Pere Pau Laure, criat o afillat de mossén Porcar, se'n va de soldat a Nàpols amb el capità Francisco Quiroga.
- Diumenge 9 d'octubre, sant Donís. Pere Pau Laure torna a València, a casa de mossén Porcar.
- Desembre, dia de santa Llúcia. Pere Pau Laure va a casa del seu pare, «*ha fer faena de sua voluntat*»; on ha tornat per «*a aprendre lo ofici de sastre*».

- Divendres 21 de juliol. Mossén Porcar ens dona notícia de la seua edat: 63 anys.
- Dimecres 31 de maig. El dietarista combrega i pernoctia l'estudiant N. Crespo, ferit de mort amb una estocada i germà del doctor Crespo.
- Dissabte 12 d'agost. Arriba a casa de mossén Porcar el seu germà, Tomàs Porcar, i la seua esposa, Montserrat Bonaventura Llodrà i de Porcar, per a instal·lar-s'hi i estar amb son marit mentre busquen casa.
- Diumenge 27 d'agost, Pere Pau Laure torna a allistar-se de soldat per a Nàpols.
- Dia 9 de novembre de 1623, Tomàs Porcar, com que se sent malalt, fa testament i mor l'endemà, el dia 10, als quaranta-un anys.
- Dos dies després, 11 de novembre, es llegeix el testament de Tomàs Porcar en casa del mossén, el seu germà.
- Diumenge 12 de novembre. Tomàs Porcar és soterrat a la sepultura dels Porcar, a la capella de Sant Cristòfol del monestir de Sant Francesc.
- Dijous 21 de desembre. Montserrat, la cunyada de mossén Porcar, viuda, abandona la casa d'aquest.
- Dilluns 25 de desembre, dia de Nadal. Mossén Porcar inscriu, com a confreres de nostra Senyora del Roser de València, els germans Aparisi: Pere Pau Laure i Marc Antoni.

1624

- Dissabte 3 de febrer. Mossén Porcar, que té una certa curiositat pels fenòmens atmosfèrics, fa posar al terrat dues tasses, una de vi i altra d'aigua, i sembla que es gelen tots dos líquids.
- Dia 29 de març. Mossén Porcar torna a fer un altre testament amb el notari Atrosillo i se'n guarda una còpia segellada.
- Dilluns 27 de maig. El bisbe de Marroc, amb residència a València, Tomàs Espinosa, confirma Marc Antoni Aparisi, fill del Pere Aparisi i Lluïsa Gerònima Serra, germà de Pere Pau Laure i de Baptista; farà de compare el clergue Gaspar Barber.
- Dia 26 d'agost. Mossén Porcar fa procura a frare Christòfol Sanchis, de Predicadors, amb cites, i la ratifica davant el notari Juan Perona.
- Dia 23 d'octubre. El dietarista és agredit al carrer de Barreters per mossén Gonzalo Rodrigues.
- Dia 22 de novembre. Mossén Porcar rep una àpoca que va fermar a Bartomeu Castro, torner, en què li responia de la pensió del benifet de Sant Martí. El 23 d'aquest mateix mes, l'agressor del dietarista, mossén Gonzalo Rodrigues, és condemnat a un any de desterrament de l'Arquebisbat de València i a pagar les costes.

1625

- Dia 19 de maig, dimecres. Els germans Aparisi: Pere Pau Laure i Joan Baptista s'allisten en la bandera del capità Jaume Valenciano de Mendiola.
- Dia 28 de maig. El rector de Sant Martí, doctor Crespo, mossén Esteve i mossén Porcar, visiten a València els germans Aliaga: Luis Aliaga, que ha estat inquisidor general i confessor del rei Felip II (III de Castella), i Isidoro Aliaga, arquebisbe de València.
- Dia 4 de setembre. Mossén Porcar compra a la viuda na Tomasa, botiguera de draps, una tela per a fer-li una «ropilla y saragüells» a Marc Antoni Aparisi, germà Pere Pau Laure Aparisi i Joan Baptista Aparisi, que ara viu amb mossén Porcar.
- Dimecres 18 de novembre. Tornen els germans Aparisi a València, ja que no han pogut embarcar cap a Nàpols.

1626

- Dijous Sant, 9 d'abril. Mossén Porcar se sent ofès per la conducta de l'obrer major de Sant Martí envers ell, ja que no li ha posat cadira per a salmejar després de llegir al monument, en l'ofici religiós de tan assenyalat dia. Tot i que ell fa 30 anys que cobra percaços de l'església de Sant Martí.
- Dia 27 d'octubre de 1626, Porcar ens conta que el reverendíssim fra Jeroni Mas, provincial de l'orde de Sant Doménec, de la Corona d'Aragó, el fa germà de dita religió.

1627

- Dia 15 de gener, el clergat de Sant Martí —i entre ells mossén Porcar— va a donar la benvinguda al senyor oficial de la diòcesi: Criprián de Ascón.

Dia 22 de febrer. Mossén Porcar mana netejar o escurar el pou de sa casa.
Dijous 18 de març. El clergat de Sant Martí, i entre els seus components mossén Porcar, van a visitar l'arquebisbe Isidoro Aliaga, que acaba d'arribar de Saragossa després de més d'un any d'absència.
Dissabte 19 de setembre. Mor Lluïsa Jerònima Serra i Aparisi, muller de Pere Aparisi, sastre, i mare de March Antoni Aparisi, —que aleshores viu amb mossén Porcar— i mare també de Pere Pau Laure i Baptista.
Dia 29 de novembre El queixaler, Josep Iborra, arranca una dent a mossén Porcar.
Dia 28 de desembre. El dietarista torna a caure malalt.

1628

Dijous 6 de gener. La germana de mossén Porcar («*ma germana*», però no sabem quina) lloga la casa a Àlvara la Cerera.
Dia 25 de gener. Porcar fa referència a alguns problemes dineraris que té la germana. Però tampoc no sabem quina, tot i que es pot intuir que és la que ha llogat la casa el 6 de gener.
Dia 2 de febrer, nostra Senyora de la Candelària. Mossén Porcar ix per primera vegada al carrer, per anar a missa, després del període de convalescència.
Dimarts 28 de març. Fra Domingo, de Predicadors, inscriu mossén Porcar i Marc Antoni Aparisi en la confraria del Santíssim i Dolcíssim Nom de Jesús.
Divendres 28 d'abril. Mossén Porcar es veu afectat per una gran febre.
Dijous 12 d'octubre. Arriba a casa de mossén Porcar un dels germans Aparisi: Baptista.
Dilluns 11 de desembre. Dit dia s'obliga Tomàs Garreig, en poder d'Andreu Guàrdia, notari de la Llonja, a pagar-li 80 sous, la cassació de la pensió, ja que el dia abans havia rebut les procures el rector de Santa Catalina, per la pensió.
El dia 30 d'aquest mes. Porcar escriu l'última entrada del dietari, sobre la remembrança que han fet els frares predicadors al seu general a Roma.

Tanmateix, hi ha dos incisos —referents a l'any 1629— en dues entrades de 1628 que, si més no, demostren que mossén Pere Joan Porcar visqué fins a maig de 1629.

1629

Dia 3 de gener (incís). Escrit en l'entrada de data 28 d'octubre de 1628, en què mossén Porcar ens conta que a Felip Dia, beneficiat de l'Alcora; acusat d'assassinar la flequera del carrer Corretgeria, no se li reconeix la condició de coronat i és declarat *non gaudere*. També ens refereix la detenció del comte de Carlet, amb data 3 de desembre,⁵ acusat de matar les mules de misser Mora.
Mes de maig (incís). Dia 19 d'agost de 1628, alliberament de Sebastià Adell —detingut pel virrei el 19 d'agost de 1627— per dur «*dos pistoles*» i del comte de Carlet.

¶⁵ Vegeu les entrades 3.392 i 3.393.

Testament de Thomàs Porcar⁶

Die 9 novembris, 1623

Thomàs Porcar, habitador de València, estant malalt y en nom de nostre Senyor Déu, fa son testament en la forma següent:

Primo, revoca qualsevol altre testament etc. Ítem, vol que tots ses deutes sien pagats, etc.

Ítem, se deixa per a la sua ànima y per obs de la sua sepultura 20 lliures, la qual vol sia feta en lo vas de la capella de sent Christòphol, en lo convent de Sent Francés de la present ciutat, en la sepultura dels Porcars, al qual vol ser posat vestit ab lo hàbit del seràphic frare sent Francés, y acompanyat ab la creu y dotse preveres de la església parrochial de Sent Esteve, de hon és parrochià, y dotse frares del dit convent. Y si feta la sua dita sepultura sobrarà quantitat alguna, vol sia distribuïda per sos marmessors en les obres pies que voldran y ben vistes los serà.

Elegant en marmessors y de aquest testament seu [...] ⁷ Dionís [...] y a Monserrada Llodrà, muller de dit testador [...].

Ítem, dóna, deixa y llega a la dita Monserrada Llodrà, sa muller, tots los béns mobles que recauran en la sua herència [...] noguer y un mig llit de camp daurat y altres mobles, volent que de aquells [...] voluntat, excepte de una cota de [...] y demés armes, les quals vol que sien per a qualsevol fill que Déu li donarà, com entenga estar prenyada la dita sa muller. En tots los altres béns es farà seu al costum merexedor. Y si no estigués prenyada, la dita sa muller, o no pervingués a llum, o pervingut morís ans de tenir edat de testar, en qualsevol de dits casos; substichxa⁸ en ereves altres ses germanes, com són Assabet,⁹ Juan Porcar, Dorotea Porcar y Justina Porcar, per iguals parts a fer a ses voluntats, o conforme son pare dispongué respective.

Testimonis, Jacint Conca y Dionís Monlleó, guarnicioner y [...] pintor.

¶ ⁶ Germà de mossén Pere Joan Porcar. Vegeu també els protocols 5.542 i 5.544, de les germanes de Porcar, a l'Arxiu de Protocols del Col·legi del Patriarca.

¶ ⁷ Text menjat per l'arna.

¶ ⁸ Mot mig arnat i reconstruït. ¶ ⁹ Isabet.

Índex de rúbriques

MEMORIAS DE VALENTIA

I	<i>Fundation</i>	XVI	<i>Evangelio antes del offertorio</i>
II	<i>Tomada de moros por el Cid</i>	XVII	<i>Inquisitió</i>
III	<i>Nativitat del rey Jayme</i>	XVIII	<i>Lonja nova</i>
IV	<i>Tomada Valencia por dicho rey</i>	XIX	<i>Saco de Cullera</i>
V	<i>Sent Vicente Ferrer</i>	XX	<i>Rey Ferrando y la reyna Germana</i>
VI	<i>Campanar de la Seu</i>	XXI	<i>Venguda del riu</i>
VII	<i>A 1396, a 26 de juny</i>	XXII	<i>Chrisma als moros</i>
VIII	<i>Foch de l'església de Ruçafa</i>	XXIII	<i>Serra d'Espadà</i>
IX	<i>Mort de sent Vicent Ferrer</i>	XXIV	<i>Foch en lo Trench</i>
X	<i>Cos de sent Lluís</i>	XXV	<i>Duch de Calàbria</i>
XI	<i>Monestir de monjes de la Trinitat</i>	XXVI	<i>Entrada del emperador</i>
XII	<i>Foch a les Carnicerías Noves</i>	XXVII	<i>Rey encubert</i>
XIII	<i>Foch als Capsers y Trench</i>	XXVIII	<i>Entrada del rey don Phelipe, y año 1598, a 13 de setiembre, murió</i>
XIV	<i>Calixto 3</i>	XXIX	<i>Crema de l'Hospital General</i>
XV	<i>Canonizatió de sent Vicent Ferrer</i>	XXX	<i>Saco de Cullera</i>

COSES EVENGUDES EN LO AÑY 1589

- 1 Nevar
 - 2 Nevar
 - 3 Pedra plogué
 - 4 Riu gran
- 1585
- 5 Salzedo
 - 6 Archebisbe a Roma
- 1586
- 7 Venguda del rey Felip 2. Foch en la presó
 - 8 Llorens Gostantí, bidell del Studi General
- 1589
- 9 Formatges del señor de Bicorp
 - 10 Mort de Nofre Sancho, taverner
- 1590
- 11 Riu gros
- 1591
- 12 Justícia de Aragó
- 1592
- 13 Nevar
- 1593
- 14 Entredit
 - 15 Tempestat de ayre
 - 16 Mort de Frexa
- 1594
- 17 Boltejador
 - 18 Mort del marqués de Aytona, virrey

- 19 Llochtinent de virrey don Jaume Ferrer, y fou la primera vegada
- 20 Frare Carroç, de Sent Francés, caigué del campanar
- 21 Ferruz
- 22 Nevar
- 23 Pedra de la capella
- 24 Entrada de percasos en Sent Martí
- 25 Processó de sent Vicent Ferrer. Y començà's a celebrar Feria 2a *in albis*
- 26 Mort de Blay Navarro
- 28 Virrey lo marqués de Dénaya

1596

- 29 Buydar los vasos de Sent Martí
- 30 Mort de Geroni Monroig, rector de Sent Martí
- 31 Mort del regent Pascual
- 32 Frare Vidal
- 33 Processó de sent Vicent martre
- 34 Festa de sent Vicent Ferrer
- 35 Chrisma
- 36 Comte de Benavent, virey
- 37 Mort de doña Lluïsa de la Cerda y de Ferrer y de don Geroni Artés

1597

- 38 Rector de Sent Martí, don Francisco López
- 39 Mort del bisbe de Sogorb

1598

- 40 Seu de Xàtiva. Virrey don Jaume Ferrer
- 41 Aquest any, 1598, no ixqué la processó de sent Vicent martre fora'l portal
- 42 Foch en Senta Catalina
- 43 Festa de sent Vicent Ferrer
- 44 Combat de una nau en la placha
- 45 Un negre canta missa
- 46 Saco de Chinchas
- 47 Foch de Senta Catherina màrtir
- 48 Entrada del rey don Phelip segon. Crema de la Presó
- 49 Part de 16 criatures
- 50 Carmelites monjes
- 51 Carmelites frares
- 52 Visorey, comte de Benavent

- 53 Translatió del cos de sent Lluís
- 54 Dijous, a 27 de agost, anà la duquesa de Gandia a Dènia
- 55 Bal·le general
- 56 Diumenge, a 20 de octubre 1598, correus de la mort del rey don Felip
- 57 Mort del rey don Phelip
- 58 Dumenge, a 18 de octubre, don Alonso d'Àvalos bisbe de Coron
- 59 Entrada del rey don Phelip tercer
- 60 Entrada de la reyna
- 61 Disabte, a 26 de dehembre 1598, y agué gran terremot per València
- 62 Dimars, a 4 de maig, 1599, sa magestat se n'anà a Barcelona
- 63 Dijous, a 22 de juliol 1599, vingué sa magestat de Barcelona
- 64 Y disabte, a 24, s'enbarcà per anar a Dénya
- 65 Dumenge, a 22 de agost 1599, perdó general per als christians nous
- 66 Divendres, a 27 de agost 1599, tornà de Dénya sa magestat
- 67 Cardenal don Ferrando de Guevara
- 68 Llongeta de la Seu. Pilar de la porta de la Seu, llevat
- 69 Mort de Simó Frigola, vicecanceller
- 70 Consecració de bisbes: de Lleyda y Barcelona
- 71 Memòria de la mort de don Phelip II de Àustria
- 72 Còpia de la carta que Phelip tercer envià als staments de València
- 73 Còpia de la carta que Phelip tercer envià als jurats de València
- 74 Relatió de lo que féu València en les obsèques del dit señor rey
- 75 En après, lo señor archebysbe féu mandato a ses parròchies
- 76 A cinch de octubre, vespra de la rememrança
- 77 En après, dilluns, a cinch de octubre, rememrança dels jurats
- 78 Dit dia de dilluns, rememrança de les confraries
- 79 Dimars, a 6 de octubre 1598, va a la rememrança lo virrey
- 80 Portió de la rememrança del señor rey: 3 sous
- 81 Dijous següent, capell ardent, los inquisidors, per lo rey
- 82 Divendres, a 9 de octubre 1598, processó de Sent Dionís
- 83 Dilluns, a 12 de dit, lo clero de Sent Nicolau, capell ardent
- 84 Dimecres, a 14 de octubre 1598, missa del Sperit Sanct en la Seu
- 85 Consecració del bisbe Àvalos
- 86 Dilluns, a 19 de octubre 1598, festa de fray Lluís Bertran
- 87 Pésame de la mort del rey, los jurats
- 88 Divendres, a 23 de octubre, la confraria de la Sanch, capell ardent per lo rey
- 89 Rememrança en lo Studi General
- 90 Ponts València: de la Mar, 37 pams y un quart
- 91 Pont del Real: 43 pams y un ters
- 92 Pont de la Trinitat, 42 pams y un ters
- 93 Lo pont dels Serrans, 43 pams y mig y dos dits
- 94 Vissita en Sent Martí
- 95 Terremot
- 96 Començaren lo portal del Real

- 97 Derrocar lo pont vell del Real
- 98 Baxaren la ymatge de sent Martí de la porta gran
- 99 Volien rompre [la] porta per les Ànimes
- 100 Dimats, a 26 de janer 1599, puxaren la figura de sent Martí dalt
- 101 Còpia de la carta del rey Phelip 3
- 102 A dos de febrer, començaren a entrar carros de sa magestat
- 103 Disabte, a 13 de febrer, any 1599, entra lo duc de Nàgera
- 104 Y's dia N. Castro
- 105 Phelip 3, rey y señor nostre, entra en València
- 106 Jurà per rey
- 107 Dinà lo rey en lo hort de l'Archebisbe
- 108 Descubrir los altars
- 109 Duch de l'Infantado
- 110 Almirant de Castella
- 111 Benedictió de la crisma en Morvedre
- 112 Dilluns, a 12 de abril 1599, entrà lo duch de Alburqueque
- 113 Entrada de la reyna
- 114 1, negres; 2, traginers; 3, calderers; 4, matalafers; 5, corredors de coll; 6, pellers; 7, sombreroers; 8, carders; 9, guanteres; 10, tintorers; 11, velers; 12, carnicers; 13, moliners; 14, obrers de vila; 15, peixcadors; 16, spardenyers; 17, boters; 18, assaunadors; 19, tapiners; 20, corredors de orella; 21, corders; 22, corretgers; 23, calceeters; 24, teixidors de lli; 25 teixidors de llana; 26, ferrers; 27, armers; 28, fusters; 29, çabaters; 30, abaxadors; 31, velluters; 32, sastres; 33, blanquers; 34, argenters; 35, perayres
- 115 Dijous y agué corro de bous
- 116 Tuson a l'archiduch de Àustria
- 117 Dimars, a 27 de abril, vingueren set galeres a la plaja del Guerau y sa magestat entrà en elles
- 118 Divendres, a 23 de abril, vingué sa magestat al Studi General
- 119 Divendres, a 29 de abril, soterràrem a Guillermo Gaufremont
- 120 Diumenge, lo primer de maig 1605, processó a Nostra Señora de Gracia
- 121 Consegratió del bisbe de Segorb
- 122 Galeres al Grau
- 123 El rey s'enbarcà per a Barcelona
- 124 Cas de un pou de casa mosén Sorell
- 125 Don Alonso Coloma, bisbe de Barcelona
- 126 Dissensió dels jurats y bal·le, sobre lo trast de un corredor dit Romeu
- 127 Cas dins Senta Catalina
- 128 Reconciliatió de dita església
- 129 Borrada la pedra del pont del Real, la de la part de sent Vicent Ferrer
- 130 Venguda de galeres
- 131 Embarcasió del señor rey en lo Grau
- 132 Perdó general de christians nous
- 133 Tornada de sa magestat y anada

- 134 Mort del comte de Albayda
- 135 Vinguda del cardenal Guevara
- 136 Dimecres, a 17 de dit 1599, lo cardenal Guevara visita a virey
- 137 Dijous, a 18, 1599, lo virrey féu un banquet al cardenal
- 138 Divendres, a 19, 1599, lo patriarcha porta a pasechar al Guerau al cardenal
- 139 Exemplar lo pas de la Llongeta
- 140 Desferen lo pilar de la porta dels Apòstols
- 141 Anada del dit cardenal
- 142 Mort del vicencanceller Frígola
- 143 Consegratió dels bisbes de Leyda y Barcelona
- 144 Dimecres, lo primer de dehembre, se n'anaren los señors bisbes junts
- 145 Sent Mauro

AÑY 1600

- 146 Nevar
- 147 Alabastres en Sent Martí
- 148 Penjats ab robes blanques y barrets
- 149 Relíquia de sent Vicent Ferrer
- 150 Concòrdia entre Sent Martí y les Repenedides, àls Sent Gregori
- 151 Mort de Torrosella, notari
- 152 Processó del Corpus, molt enjorn
- 153 Disabte, a 3 de juny 1600, caygué un pardal de l'Almodí
- 154 Extremauntió de Sent Martí, falta
- 155 Offegat un beneficiat de Sent Martí, dit Murciano
- 156 Eclypse de Sol
- 157 Tornada de la relíquia de sent Vincent a la Seu
- 158 Furt de la çabata de nostra Señora del Carne
- 159 Fama que'l crucifici de Senta Catalina suava
- 160 Christians fugits de Alger
- 161 Port del cos del regent, don Pedro Sans
- 162 Bernardino Zanoquera, mestre racional
- 163 Invenció de frares de Predicadors
- 164 Obrers de pobres de Sent Martí
- 165 Mort de la beata sor Agullona
- 166 Armada sobre Argel
- 167 Avalot de Armada
- 168 De christians nous. Cases que y à en lo regne de València: 25.165
- 169 Acte del Sant Offici en la plaça de la Seu
- 170 Mort de ràbia
- 171 Venguda del germà del rey Cuquó y son fill
- 172 Avalot de Armada
- 173 Preparatió per a Alger, de gent

- 174 Processó per a la Armada
175 Y dit dia, desapararen una escopetada a Mathia, lo mercader
176 Anada dels fills del virey per a Alger
177 Dilluns, a 4 de novembre 1602, en lo signe de Leo, la Lluna
178 Tornada dels de Alger
179 Anada del virey a Nàpols
180 Virrey lo señor archebisbe
181 Alcabotes
182 Fray Domingo Anedó
183 Frares augustinos recolets
184 Bandolers
185 Pedren[y]als
186 Casa de joch
187 Señor de Bétera
188 Nevar
189 Señor de Bunyol
190 Mort del doctor micer Navarro. Ploure
191 Infanta *eo* princesa
192 Fill del señor de Bunyol
193 Bisbe de Múrtia, don Alonso Coloma
194 Mort del bogí
195 Infanta *eo* la princesa
196 Sent Vicent Ferrer al pont, y lo martre
197 Frares de Sent Agostí, descalços
198 Frares descalços de Sent Augustí. Rector de Sent Martí: N. Urgellés
199 Alcabotes. Bogí
200 Quaresma de fray Antoni Joan Andreu, en Sent Andreu
201 Gran sentència en los d'Algemesí
202 Dilluns, a 7 de abril 1603, ploqué un poch
203 Frare Moreno, mort
204 Chor de la Seu
205 Embaxadors del rey Cuquó
206 Sent Vicent martre al pont del Real y sent Vicent Ferrer
207 Colcho en lo riu
208 El bisbe de Albarrasín
209 El primer penjat
210 Dia del Corpus
211 Cremaren los banchs dels tonyiners
212 Cadira en Sent Martí
213 Foch a la plaça dels Alys
214 Remembrança a la marquesa de Dénya
215 Cremador
216 Armada 3a sobre Alger
217 Mort de un moço a son amo

- 218 Órdens
- 219 Mort del bisbe de Oriola
- 220 Mort del bisbe de Coron
- 221 Mort de la filla de micer Sentjoan
- 222 Foch en casa de la señora Reix, de Alaquàs
- 223 Lo cap d'altar de Sent Joan del Mercat
- 224 Mort del señor de Millàs
- 225 Benedicció del Col·legi
- 226 Micer Ausina
- 227 Sanchis
- 228 Cap d'altar de Sent Joan
- 229 Mort de don Lluís Granulles
- 230 Officis en Sent Martí, sens vissitador
- 231 Vinguda 3a del señor rey Phelip 3
- 232 Entrada del señor rey a tenir Corts *—que no'n devieran—*
- 233 Creu dels familiars
- 234 Missa lo señor rey, a la Seu
- 235 Anada del señor rey a Predicadors
- 236 Anada del señor rey a Sent Francés
- 237 Lo señor rey puja al Micalet
- 238 Sarau
- 239 Conjuctió magna

AÑY 1604

- 240 Justes en lo mercat
- 241 Anada del rey a l'Albufera
- 242 Corts en València
- 243 Dinà lo rey en Burchasot
- 244 Açots per resistir a un alguazil
- 245 Offici en la Seu, y lo offertori del señor rey
- 246 Dimecres, a 7, anà dit señor rey al Guerau
- 247 Dijous, a 8, anà dit señor rey a caçar al pla de Quart
- 248 Verba
- 249 Tornada del rey a Dénia
- 250 Avalot entre frares y capellans
- 251 Reconciliació del monastir de la Mercé
- 252 Màixqueres ab enigmes
- 253 Altra reconciliació de la Mercè
- 254 Processó de sent Dionís a 30 de janer
- 255 Tornada de sa magestat a Dénya
- 256 Sa magestat dóna tota la sera en la Seu
- 257 Processó del santíssim Sacrament, de la Seu al Col·legi
- 258 Sa magestat a Morvedre

- 259 Dimats, a 10 de febrer 1604
 260 Mort del lymosnero del señor patriarcha
 261 Mort de micer Vives
 262 Clavada la mà, per pegar una galtada a un capellà en les farses
 263 Sòlio de les Corts
 264 Anada del rey a Castella
 265 Virey marquès de Villamisar
 266 Mort del regent Nunyes
 267 Anada del marquès de Dénya a Castella
 268 Divendres, a 26 de març 1604, pegaren porrades a un capellà de Senta Catalina
 269 Tornada la queda
 270 Mort de Garcia, bal·le
 271 Mort de don Enrich Alapont
 272 Crida contra arrendadors
 273 Mort de l'official Forés
 274 Bulto en la forca
 275 Mort de don Pere Antoni Matheu
 276 Foch en lo forn de Sent Joan
 277 Disabte, a 19 de juny 1604, mataren 4 hòmens
 278 Processó del Corpus
 279 Conjunct de governador a don Luís Ferrer, fill de don Jaume
 280 Diumenge, a 20 de juny 1604, s'enbarcà per a Mallorca don Christòphol Monterde
 281 Lloctinent de governador lo señor de Olocau
 282 Galeota de moros al Grau
 283 Home caygué del campanar de la Seu
 284 Bal·le, don Vel·lerix Carroç
 285 Lloctinent de bal·le, don Francisco de Borja
 286 Acte de Inquisició
 287 Pencharen a Pere Çaragoça, de Meliana
 288 Tallar la llengua a sa muller
 289 Dimats, a 19 de giner 1627, talla dos dits de llengua a sa muller
 290 Chor de la Seu
 291 Porta del Studi General
 292 Nevar a 19 de dehembre
 293 Mort de micer Martí

AÑY 1605

- 294 Nominació de capellans per al Col·legi
 295 La porta nova del Studi
 296 Abbat de Valldigna predica en Sent Martí
 297 Consecratió del Col·legi
 298 Cruada

- 299 Mort del cononge Monçó
- 300 Mort de Micó, notari
- 301 Mort de l'arhiaca Borja
- 302 Honrres de l'hermano padre Francisco
- 303 Officis en lo Col·legi
- 304 Processó per aygua
- 305 Visura de la font de Nynerola per los jurats
- 306 Confraria de la Sanch
- 307 Confraria del Sant Sepulcre
- 308 Agonia
- 309 Processó per aygua
- 310 Penes
- 311 Rebolutió que dien que fien los moros
- 312 Confraria de la Santísima Trinitat
- 313 Altària y amplària de Sent Martí
- 314 Confraria de la Soledad
- 315 Disapte, a 26 de març de dit, processó a Sent Vicent martre, per aygua
- 316 Confraria del Cordó
- 317 Plogué
- 318 *Te Deum laudamus* per l'aygua
- 319 Divendres sant, a 8 de abril 1605, féu tornar don Michael Ribelles los canelobres dels peuhets
- 320 Nativitat del príncep Felip 4
- 321 Diumenge, a 18 de abril 1605, *Te Deum laudamus* pel naiximent del príncep
- 322 Crida per lo naximent del señor príncep Felip 4
- 323 Diumenge, lo primer de maig 1605, processó de gràcies per lo naximent del príncep
- 324 Dilluns, a 2 de maig 1605, gran festa de fochs en lo Pla del Real
- 325 Tresllat de la carta que'l rey envià al patriarcha
- 326 Disabte, a 7 de maig 1605, comèdia en la plaça de la Seu
- 327 Diumenge, a 8 de dit, gran festa al Real de fochs y una encamisada
- 328 Ampollada en casa de don Giner de Perellós
- 329 Motín contra'ls jurats de València
- 330 Llam en lo hort del Patriarcha
- 331 Açots als amotinadors
- 332 Sentència de Felip Martí, per amotinador
- 333 Diumenge, a 29 de maig, Penthecosta
- 334 Galtada de un canonge a un capellà
- 335 Furt de l'encenser de Sent Martí
- 336 Dijous, a 9 de juny 1605, processó del Corpus
- 337 Pesta en Alger
- 338 Dilluns següent, a les dos hores, gran avalot en València
- 339 Caygué una campana del Micalet, dita la Morlana
- 340 Bous en lo mercat
- 341 Altres bous

- 342 Tempestat de aygua y trons
- 343 Gran tempestat de pedra
- 344 Ningú traga forment del regne
- 345 Crida contra les yoyes
- 346 Dimats, a 16 de dit, dia de Nostra Señora del Carme, manat per la ciutat
- 347 Diumenge, a 17 de dit, festa de la Minerva en Sent Martí
- 348 Sentència de tres traïdors de la terra
- 349 Comèdia en lo Studi
- 350 Mort de don Pedro Vil·larrasa
- 351 Bisbe de Segorb, Figueroa, pega un mos a un canonge
- 352 Mort de l'aguazil Miralles
- 353 Corro de bous
- 354 Altre corro de bous
- 355 Jubileu Sant
- 356 Llevaren la creu de Sent Martí, lo racional de la Seu
- 357 Mostro en lo Hospital
- 358 Abatut Fiamonte Palvesino
- 359 Mustaçaf
- 360 Sentència al conte de Anna
- 361 Processó per la salut de la señora reyna
- 362 Divendres, a 7 de octubre 1605, dia de la victòria naval, manat
- 363 Mort de Joan Baptiste Calderó
- 364 Eclypse de Sol
- 365 Jutge de residència, micer Çabater
- 366 Matines en Sent Andreu, per lo señor don Jusep Pellicer
- 367 Pres al jurat en cap, Felip Penarroja
- 368 Desastre del fill de Novasquier
- 369 Consecració de la església del Peu de la Creu
- 370 Divendres, a 11 de noembre 1605, festa de Sent Martí
- 371 Senyal en lo cel com a incendi de foch
- 372 Processó de la Minerva, anaren los señors jurats
- 373 Processó de sent Dionís
- 374 Consecració del bisbe Cerna
- 375 Sent Mauro, manat
- 376 Sermó de l'excelentísim patriarcha
- 377 Entrada dels Lobregons a l'Hospital

AÑY 1606

- 378 Forment de la ciutat en lo Almodí
- 379 Un home se degolla
- 380 Cruada
- 381 Foch a la plaça dels Caxers

- 382 Furt a sent Nicolau factor, a Jesús
- 383 Combregar al virey y mort
- 384 Dimecres, a 24 de janer 1606, totes les parròquies que fesen senyal
- 385 Zanoguera, Penarroja, Frígola, cridats per lo rey
- 386 Mort de March Antoni Gamir
- 387 Embaxador del rey Cuquó
- 388 Sigala
- 389 Vaccant don Jaume Mercader
- 390 Loctinent de virey, don Jaume Ferrer
- 391 Fugits de la presó
- 392 Sises de les Corts
- 393 Processó per aygua
- 394 Mustaçaf privat. Y aprés fonch restituit en dit càrrec ab sentència
- 395 Publicació dels Furs
- 396 Casament de donya Eugènia de Borja ab Gamir
- 397 Dilluns, a 3 de abril 1606, festa manada de sent Vicent Ferrer
- 398 La festa de sent Francés de Paula, manada per los jurats
- 399 Processó de sent Vicent Ferrer
- 400 Dimats, dia de sent March, 25 de abril 1606, processó de la 1a Apparisió
- 401 Cas de llegir, de una figura de sent Vicent Ferrer
- 402 Pedres de la font de Nynerola
- 403 Dimecres, a 17 de maig 1606, morí don Francisco Rocafull
- 404 Pedra de la font a l'Hospital
- 405 Dimecres, a 24 de maig 1606, soterràrem en lo Col·legi a mossén Aznar
- 406 Processó del Corpus, y fon lo mateix dia del Corpus
- 407 Mort de Vicent Gómez de la Torre
- 408 Cocodril·lo en lo Col·legi
- 409 Dijous, a 8, portaren a un moro bandoler mort a escopetades
- 410 Mort de fray Pedro Nolasco, de la Mercè
- 411 Diumenge, a 18 de juny 1606, ornaments de or y argent en la Minerva
- 412 Mataren al provincial de Sent Francès
- 413 Divendres, a 7 de juliol 1606, nova del comte de Anna
- 414 Divendres, a 4 de agost 1606, frares de Sent Francés fan l'offici en Predicadors
- 415 Jubileu Sant
- 416 Manada la festa de sent Roch
- 417 1a Venguda dels frares de Sent Francés, a dir respons per los capellans
- 418 Desastre en Senta Catalina martre, y restà pol·luta
- 419 Part de la reyna
- 420 Festes per la infanta
- 421 Crida dels pedrenyals de la malícia
- 422 Sentència contra lo comte de Anna
- 423 Tempestat de aygua, trons y llams
- 424 Divendres, a 22 de dit, pencharen un cristià nou del lloch de Anna
- 425 Diumenge, a 1 de octubre 1606, armaren en lo Grau tres fragates

- 426 Publicació de la canonització del pare Ignasi
- 427 Dimats, a 3 de octubre 1606, tornaren les tres fragates y gent malferida
- 428 Germandad dels frares de Sent Francés y de Predicadors
- 429 Naufragi de nau
- 430 Mort y degollació de don Geroni Val·leriola
- 431 Don Joan de Castelví, per lloctinent de governador
- 432 Martí Plaça, degollat
- 433 Tragueren lo cos de Val·leriola del vas
- 434 Trobaren lo gabinet que'l mataren
- 435 Diumenge, a 5 de noembre 1606, mataren un tal Isquierdo, de Segorb
- 436 Garrot al peu de la forca a Blanes
- 437 Dimats, a 21 de noembre 1606, portaren quatre dels famosos bandolers
- 438 Entrada del virrey don Luís Carrillo de Toledo, marqués de Caracena
- 439 Divendres, a 23 de noembre 1606, penjaren a dos dels bandolers
- 440 Presó del señor de Sumacàrcer, don Francisco Crespi
- 441 Dit dia de dimecres, a 13 de dehembre, degollat un mercader francès
- 442 Mort de micer Pellicer, del Real Consell

1607

- 443 Acte de la Inquisició en la plaça de la Seu
- 444 Dilluns, a 8 de janer 1607. açotaren penitents de la Inquisició
- 445 Dimats, a 9 de janer 1607, li llevaren les orelles y el feren quartos en la forca, a aquell que matà al francès
- 446 Diumenge, a 14 de giner 1607, se publicà Sinodo
- 447 Dijous, a 18 de dit, crida de la Creuada
- 448 Divendres, a 19 de dit, entrà y ixqué dita Creuada, en lo palau archebisbal
- 449 Disapte, a 20, se publicà y predicà en la Seu la Creuada
- 450 Presó de don Pedro Franquesa, conte de Vilalonga
- 451 Avalot dels estudiants a Carnestoltes
- 452 Lo señor virrey a la processó de la Minerva
- 453 Sínodo de València
- 454 [La] processó de la Soledad pasa per Sent Martí
- 455 Processó dels Genovesos ab lo bisbe Belarmino
- 456 Altres processons de confreres
- 457 Barres y cartells en lo chor de Sent Martí
- 458 Capsaren a Llois Angerot
- 459 Excomunió contra'ls que pasecharan, en colchos, en les processons
- 460 Mort del moro Nono
- 461 Penjà's una dona dita na Burguera
- 462 Marqués de Guadalest, embaxador de Flandes
- 463 Bous castellans en lo mercat
- 464 Torments a don Christòfol Valeriola, y del cas ell no'n sabia res

- 465 Descapsaren Lloís de Sosa, y és cas de llegir
 466 Processó del Corpus
 467 Huyt onses en la quèrna
 468 Don Thomàs de Espinosa, bisbe de Marruecos
 469 Ornament en la Seu, del conte de Benavent
 470 Relíquia de senta Bàrbera
 471 Mort de micer Solà
 472 Remey contra'l mal de yllada
 473 Penjaren a Salines, notari
 474 2a Sala de Audiència Criminal
 475 Processó de la Assumpció
 476 Sentència de Joan de Bueso, de Meliana
 477 Vinguda del marquès de Frómista, gendre del virey
 478 [El] vicari de Benimaçlet mata a una dona
 479 Dimats, a 4 de setembre 1607, prengueren a mosén Sopena, perquè dien que feia missa ab un pistolet
 480 Cometa en lo cel
 481 2a Sala de la Audiència Civil
 482 Órdens generals
 483 Natalici infant
 484 Mort de la Escopetera
 485 Vissita del virrey
 486 Mort de Covarrúvies
 487 Port de dit cos
 488 Mort de l'archidiano de Morvedre, Pere Steve Andreu
 489 Com trobaren lo pare de Guimerà, notari, senser en lo vas de Sent Thomàs
 490 Processó general, per aygua, al Col·legi
 491 Sentència de la Escopetera
 492 Foch en lo Remey
 493 Foch en casa lo pavordre Trilles
 494 Caygué lo bras de la Nostra Señora, de l'exir del chor de la Seu

JHESÚS 1608 MARIA

- 495 Disapte, a 19 de giner 1608, processó de la Cruada
 496 Festa del bateig de sent Vicent Ferrer
 497 Processons per aygua
 498 Mort del canonge Figuerola
 499 Dimecres, a 30 de febrer 1608, processó [de] la Sang als Capugins per aygua
 500 Disapte, a 2 de febrer 1608, processó la confraria de la Agonia a Sent Antoni
 501 Diumnege a 3, dia de sent Blay, anaren los de les Penes a Sent Joan de la Ribera
 502 Primeres festes de Sent Martí los tres dies de Carnestoltes
 503 Mònstruo un gat

- 504 Indulgència nova en lo Seminari
- 505 Processó de sent Vicent, en maig
- 506 Processó de la 1a Apparició
- 507 Processó de sent Jordi
- 508 Beatificació de sent Bertran
- 509 Nominació de jurats
- 510 Mort de frare Mas, de Predicadors
- 511 Mort del canonge de la Torre
- 512 Acte de Santa Inquisició. Y la statua de Joan Dionís Gazull, notari
- 513 Del beat fray Luís Bertrán
- 514 Dimats, a 2 de setembre, fonch feriat y justa poètica en Predicadors
- 515 Canyes en lo mercat
- 516 Bous en lo mercat
- 517 Divendres, a 5 de setembre 1608, desapararen un castell y una galera en la plaça de Predicadors
- 518 Disapte, a 6 de dit, desapararen la vila de Morvedre en dita plaça
- 519 Disapte, a 7 de dit, féu lo mestre Ripoll lo cavall troyà y desparà ab molt de concert
- 520 Dijous, a 18 de setembre 1608, se pegà foch al cantó del Trench
- 521 Consecratió del bisbe de Ampúries
- 522 Confirmació en Sent Martí
- 523 Jubileu pleníssim
- 524 Roba en Sent Martí
- 525 Albat en Predicadors
- 526 Primera pedra en lo monastir de Sent Gregori
- 527 Primera missa en lo cap nou de l'altar de Sent Joan
- 528 Sentència de Martines, venedor de forment, y dien que sens culpa
- 529 Mort del señor de Nàquera
- 530 Conjunct de bal·le, don Bernat Carroç
- 531 Processó general per aygua
- 532 Diumenge, a 22 de febrer 1609, processó la confraria de la Sanch als Capugins, per aygua
- 533 Dimats, a 24 de febrer 1609, la confraria de la Santíssima Trinitat als Socors
- 534 Processó ab lo cos de sent Lluís
- 535 Penjaren a Dites per assasino
- 536 Processó dels frares de Sent Joan de Ribera, molt devota
- 537 *Te Deum laudamus* per aygua
- 538 Riu sens aygua
- 539 Cases de la Inquisició. Los jurats llevaren los enllosats
- 540 Los inquisidors posaren presos als veguers dels jurats
- 541 Part de un infant: don Fernando, tercer germà
- 542 Los aguazils conjuncts llevats
- 543 Llevats de consellers los no naturals
- 544 Trona de sent Vicent en la Seu. Mutació de dita trona

- 545 Mort del jurat Perelló
- 546 Remembrança per lo bisbe Cerna
- 547 Música en la plaça de Vil·larasa, per la filla de don Giner
- 548 Foch de unes galeres de moros
- 549 Mort del señor regent don Juan Aguirre
- 550 Ajusta per la expulsió dels moros. Cases de moros: 25.165
- 551 Desterro dels moros del regne
- 552 Lo sobre scrit diu: «Al noble y amado don Vil·larig Carroç»
- 553 Sermó en la Seu per lo patriarcha, sobre la expulsió dels moros
- 554 Dimecres, a 30 de setembre 1609, carros carregats de moros y mores
- 555 Gran avalot en València, per falsa nova de moros
- 556 Soldats de Llombardia
- 557 Electió del bisbe de Segorb
- 558 A 13 de nohembre, entraren dos banderes
- 559 A 17 de nohembre, vingué una companya de soldats
- 560 A 20 de nohembre, entraren dos companyes de soldats
- 561 Acte de Inquisició. Altre a 27 de juliol 1608
- 562 *Te Deum* per la expulsió dels moros
- 563 Portaren al rey moro Turigit
- 564 Sentència del rey moro
- 565 Festes per la expulsió dels moros

AÑY 1610

- 566 Don Vicent Bellvís, llochtinent de bal·le general
- 567 Festes per la beatificació [del] pare Ignasi
- 568 Processó general per aygua
- 569 Processó general per la expulsió dels moros
- 570 Mort del pavorde Soriano
- 571 Foch en les gàbies dels orats
- 572 Casament del comte de Bunyol ab la filla de don Giner
- 573 Mort del rector de Sent Martí
- 574 Dilluns, a 19 de abril 1610, processó de sent Vicent Ferrer
- 575 Possessió de la rectoria de Sent Martí al doctor Pascual
- 576 *Laudamus te Deum* per aygua
- 577 Lo cap a Sent Feliu, de Morvedre
- 578 Consagració de dos bisbes
- 579 Primera missa bisbal de lo señor [bisbe] de Segorb
- 580 Primera missa bisbal de lo señor bisbe de Coron
- 581 Dimats, a 18 de maig 1610, crida de festes per les relíquies de sent Vicent martre
- 582 Processó general de les relíquies de sent Andreu y sent Vicent martre
- 583 Dimats, a 18 de mai 1610, títol a la porta de la Sala
- 584 Acompanyament del comte de Lemos, virey de Nàpols

- 585 Part de una infanta. Mort del rey de França
 586 Crida que tots los moros se embarcasen
 587 Mort de l'inquisidor Bartolo Sánchez
 588 Cridat micer Rodrigues per lo rey
 589 Crida, en Madrid, què no tinguesen ningun morisco
 590 *Te Deum laudamus* per la nativitat de la infanta
 591 Processó de sent Jordi. Y portà la bandera lo jurat en cap de cavallers
 592 Vinguda de riu
 593 Tempestat de llams, trons y aygua
 594 Mort de la señora de la Alcúdia
 595 Venguda del comte de Benavent, de virey de Nàpols
 596 Don Nofre Sans, llochtinent de bal·le general
 597 Mort de mosén Candel ab una pistola
 598 Pistola contra don Geroni Munyes
 599 Crida dels diners
 600 Mort del canonge Barber
 601 Processó general del Col·legi, per l'expulsió dels moros
 602 Disapte, a onse de dehembre 1610, processó dels Borjes
 603 Bandolers de la companya; y à Timor ab ells
 604 Avalot en lo Real, entre·ls familiars y·ls de la guarda
 605 Comunió del señor archebisbe
 606 Mort de Benavides, notari síndich de la parròchia de Sent Martí
 607 Mort del regent don Joan Çabater
 608 Processó del resso del beat sent Bertran

JHESÚS AÑY 1611 MARIA

- 609 Pregó de Jaume Sans Cotanda
 610 Mort del señor archebisbe
 611 Remembransa en la Seu, general
 612 Mort de don Jusep Pellicer
 613 Mort del regent Çabater
 614 Processó general a sent Bertran, y festes
 615 Mort de don Lloís Vil·larrasa
 616 Penjats del bando de Timor: 6
 617 Dilluns, a 11 de abril 1611, festa de sent Vicent Ferrer
 618 Riu gros
 619 Penjaren 5 hòmens de la camarada de Timor
 620 Processó del Corpus
 621 Dilluns, a 6 de juny 1611, micer Vasiero rebé lo acte
 622 Assesor de governador, micer Geroni Bonilla
 623 Divendres, a 1 de juliol 1611, mandato a Morales, a Vaquedano, a Miquel Navarro, contra na Vidala, na Barrera, na Morlana

- 624 Descapsaren a Andreu Figuerola
- 625 Robo en Senta Catalina martre
- 626 Mestre de Santacrús, general de les galeres
- 627 Galeres de Nàpols, 4, ab lo general
- 628 Dijous, a 21 de juliol 1611, vingueren dos galeres de Dénia
- 629 Tempestat de aygua, trons y llams
- 630 Sentència a Çaragoça
- 631 Processó de les relíquies de sent Vicent Ferrer y sent Erasme a Predicadors
- 632 Presó de March Talens, de Carcaxent
- 633 Dimats, a 23 de dit, atormentaren Talens
- 634 Sentència de Talens, del bando [de Lloret]
- 635 Escopetades al señor de Antella
- 636 Creació de cardenals. Cardenal don Gaspar de Borja
- 637 Cabyscol de Sent Martí, Andreu Monserrat
- 638 Mort de la señora reyna donya Margarita de Àustria
- 639 Rinyes entre los señors de Borriol
- 640 Crida de la mort de la reyna
- 641 Carta del rey als jurats de València
- 642 Dilluns, a 24 de octubre 1611, soterraren al canonge Mollà
- 643 Sentència a Martínez Corredor. Sentència de Cotanda, a 22 de maig 1611
- 644 Capell ardent per la señora reyna
- 645 Mort de l'archebisbe elet de València, don Pedro de Castro, bisbe de Segòvia
- 646 Desastre en lo carrer d'En Neus
- 647 Sentència de Sans Cotanda. Mort de Sans Cotanda
- 648 Llam en lo Real y gran tempestat

AÑY 1612

- 649 Cas del frare Salon en lo Socors
- 650 *Te Deum* en Predicadors, per la electió de archebisbe de València
- 651 Hàbit y creu a don Pau Zanoguera
- 652 Propèxia al comte de Bicorp. Soterrar d'aquell
- 653 Mort del bisbe de Tarragona
- 654 Processó general per aygua
- 655 A 20 de mars, any 1612, començà a entrar sol per los finestrons de ma casa
- 656 En este mes y any 1612, se feren los casaments del príncep de Espanya y la princesa de França
- 657 Primera marca als lladres
- 658 Motí en la presó
- 659 Escopetada divendres sant
- 660 Llevat lo dol de la señora reyna
- 661 Foch en l'alqueria de micer Vidal
- 662 Desastre en la Seu, a mosén Martí Thomàs

- 663 Excomunicació al capità de la Guarda y a altres
- 664 Mort de mosén Francés Geroni Simó, prevere
- 665 Marqués de Sentgermà
- 666 La ciutat fa honrres a sent Simó
- 667 Disapte, a 28 de abril 1612, van los monastirs a dir lo respons a sent Simó
- 668 Dimecres, a 2 de maig 1612, se barallen lo escolà de Sent Martí y mosén Geroni Perpinyà
- 669 Remembrança general per lo reverend Simó en la Seu
- 670 Diumenge, a 6 de maig 1612, processó ordinària de sent Vicent Ferrer
- 671 Dilluns, a 7 de maig 1612, lo clero de Sent Martí féu remembrança del reverent pare Simó
- 672 Dimats, a 8 de maig 1612, se féu lo mateix
- 673 Dijous en Senta Úsola
- 674 Divendres en Sant Salvador y Sent Joan
- 675 Diumenge, 13 de maig 1612, trenta-tres carros de pedra per a Sent Andreu
- 676 Penjaren a un cego
- 677 Dijous, a 17 de maig 1612, remembransa en Sent Steve del reverent Simó
- 678 Divendres, a 18 de maig 1612, remembrança en Santa Creu
- 679 Disapte, a 19 de maig 1612, en Sent Miquel
- 680 Entrada al cardenal don Gaspar de Borja
- 681 Divendres, a 25 de maig 1612, obsèquies de sent Simó
- 682 Embarcació del marquès de Sentgermà
- 683 Diumenge, a 27 de maig 1612, lo cardenal Borja convida en sa casa al virrey y altres señors
- 684 Dimats, a 29 de maig 1612, dènou arrobes y miga de oli per a sent Simó
- 685 Posesió de l'archebisbat
- 686 Anada del dit cardenal
- 687 Benicalap
- 688 Mort del canonge Balaguer. Primera audiència en lo Oficialat
- 689 Processó de sent Jordi
- 690 Mort del canonge Fababuix
- 691 Mort del canonge Fababuix
- 692 Capell ardent en Sent Joan per lo pare Simó
- 693 Diumenge, a 10 de juny 1612, monedes y pa per a sent Simó
- 694 Dilluns, a 11 de juny 1612, presents de Gestalcamp per a Sent Andreu
- 695 Dimats, a 12 de juny 1612, presents de Payporta
- 696 Y huy, dimats, a 12 de juny 1612, cas de un colom blanch
- 697 Dimecres, a 13 de juny 1612, presents, los carnicers, a sent Simó

MEMÒRIA

- 698 Lo monastir del Socors, *olim* hermita de Senta Celestina
- 699 Placeta dels Renegats
- 700 Carrer dels Trànsits

- 701 Carrer dels Esquarterats
- 702 Cançió de alabansa de mosén Geroni Simó, en totes les llengües
- 703 Diumenge, a 17 de juny 1612, los de Bétera amb càrregues per a sent Simó
- 704 Dijous, a 21 de juny 1612, Corpus, no es féu la pocsó per haver-i fanchs

MEMÒRIA

- 705 Ecurà 8
- 706 Dit dia, divendres, a 22 de juny 1612, reals castellans en una gàbia de ferro
- 707 Tempestat de trons y llams
- 708 Present al pare Simó dels ganaderos. Processó del Corpus, y anà per Sent Christòfol
- 709 Geroni Lloret, cap de bando
- 710 Dimecres, a 4 de juliol 1612, aparegué lo reverent mosén Simó
- 711 Dijous, a 5 de juliol 1612, remembrança al Carme
- 712 Dimats, a 10 de juliol 1612, remembransa en lo Studi General
- 713 Escàndel en València
- 714 Diumenge, a 22 de juliol 1612, presents del lloch de Quart per a sent Simó
- 715 Capelleta a la Seu, de Sent Simó
- 716 Dijous, a 26 de juliol 1612, presents de los del lloch de Silla
- 717 Dit dia de dijous, a 26 de juliol 1612, presents de los teixidors de lli
- 718 Diumenge, a 12 de agost 1612, presents de los dels llochs de Museros y de Masamagrell
- 719 Diumenge, a 19 de agost 1612, presents de los del lloch de Picasent
- 720 Divendre, a 24 de agost 1612, càrregues de forment, los de Alcàcer y Picacent
- 721 Diumenge, a 26 de agost 1612, los colgeros feren una llàntia gran de argent
- 722 Vicecanceller micer Roig
- 723 Mort de micer Vaziero, del Consell Criminal
- 724 Diumenge, a 2 de setembre 1612, presents de los llauradors de la vila de Llúria
- 725 En aquest temps, ha patit lo estat ecclesiàstich gravíssimes persecutions
- 726 Present que feren los colcheros al pare Simó, de una llàntia
- 727 Y dijous, a 8 de nohembre, dit any 1612, un plat amb cent coronas
- 728 Traslació del cap de altar de Sent Andreu
- 729 Dimecres, a 12 de setembre 1612, síndichs per anar al señor rey
- 730 Cega
- 731 Divendres, a 21 de setembre 1612, processó amb lo crucifici de Thomàs de Vilanova
- 732 Memòria de Sent Martí, sobre tenir capítol y assistir lo més antich
- 733 Mònstruo
- 734 Soterrat lo mònstruo
- 735 Germandad en Senta Catalina, per les misses. Mort de Baltazar Armúnia
- 736 Diumenge, a 30 de setembre 1612, se n'anà lo regent Fontanet
- 737 Dijous, 4 de octubre 1612, de Benetúser, una beata de l'Orde de la Mercé
- 738 Encamisada de cavallers
- 739 Començaren la concòrdia a dir missa los de Senta Catalina y Sent Martí

- 740 Anada dels síndichs de València al rey
- 741 Foch en la cuyna de Sent Gregori
- 742 Rexa en la capella de Sent Simó
- 743 Dijous, a 18 de octubre 1612, càrregues de terra a sent Simó dels traginers
- 744 Sermó de frare Ureta
- 745 Mort de Mauro Penarroja
- 746 B. Pons Sancho
- 747 Mort del regent real
- 748 Rinya de frare Ureta, de Predicadors, y frare Sentjordi del Carme
- 749 Disapte, a 27 de octubre 1612, càrregues de forment de la vila de Gelva
- 750 Jhesús. Per a mal de quixal
- 751 Primera missa en la capelleta de Sent Simó, en la Seu

NOEMBRE

- 752 Entrada del señor archebisbe
- 753 Anà a visitar al señor virey lo reverendísim señor
- 754 Nota de gran cordura, de dit reverendísim prelat
- 755 Novetat per a les festes de mosén Simó
- 756 Primera volta que baxà a la Seu
- 757 Mortaldad de pigota
- 758 Escopetada a Pintor, que matà a Lloret
- 759 Nota. Novedats en Senta Catalina martre
- 760 Novetat en lo capítol de la Seu
- 761 Presó del rector de Senta Catalina
- 762 Dimecres, a 28 de noembre 1612, processó per aygua a Sant Salvador
- 763 Dit dia de dimecres, l'archebisbe crida los rectors de Algimia y Alfara per a la rec-
toria de Albal
- 764 Anada [de] dit reverendísim a Sent Andreu
- 765 Montruositat de una mula
- 766 Embaxada al señor reverendísim, per a la informació de sent Simó
- 767 Processó de aygua a Sent Vicent Ferrer
- 768 Festa del bateig de sent Simó
- 769 Primera volta de pontifical en la Seu
- 770 Electió de provincial de Sent Francés
- 771 Mort de la filla de Beltran

AÑY 1613. JHESÚS, MARIA

- 772 Dimats, lo primer de giner, crida sobre lo vi
- 773 Germandad mia ab Sent Francés
- 774 Anada de dit provincial
- 775 Novedad en la Seu

- 776 Edicte que ningú ordenat se fes màxquera
777 Desastre en lo sitial del reverendíssim señor
778 Dijous, a 10 de giner 1613, los cocheros porten galeres de arena per a Sent Andreu
779 Mort del jurat Salines
780 Clavaren la mà en la plaça de la Seu, ab nou bochí
781 Tornada dels síndichs de la Cort
782 Furt de *lignum crucis* dels Socors
783 Dilluns, a 21 de giner 1613, los de Benimàment, càrregues de calç
784 Obriren altra volta la porta del Studi General y la tornaren a tancar
785 Graduaren al doctor Pascual, rector de Sent Martí
786 Regent micer Mayor
787 Mort de frare Collado
788 Los que mataren a Armúnia, a 1 de octubre de 1612
789 Penjaren a Vicent Martí, lo qui induhí als sobredits en dita mort
790 Dels diables de Senta Mónica
791 Mort de Vallpedrosa
792 Sentència a don Mathias Jofré
793 Mort de la muller de don Giner
794 Diumenge, a 31 de març 1613, morí Damià de Gaya
795 Predicà, en la Seu, Maluenda
796 Mort de la muller de don Giner
797 Mataren a N. Navarro
798 Benedicció de la crisma
799 Pechos sobre·ls lloguers de les cases
800 Contra·ls camvis
801 Novetat en la Seu, de vespres
802 Festa de sent Vicent Ferrer
803 Mort de fray Geroni Cabanelles, de edad de 61 o 62 anys
804 *Modus per hoc est translatum*
805 Festes per mosén Simó
806 Sermó en Sent Andreu, per frare Sobrino
807 Prohibició de predrenyals
808 Dit dia, a sis hores del matí, se pegà foch en casa Rafael lo flasader
809 Mort del doctor Manera
810 Rector de Sent Martí
811 Peix marí
812 Concòrdia de Senta Catalina y Sent Martí
813 Llevar lo cap a don Mathias Jofré
814 Punyalada a un gich de 4 anys
815 Divendres, a 24 de maig 1613, manà lo ordinari que no predicasen en la plaça de Serrans
816 Sermó del rector. Confirmació en lo capítol de la Seu
817 Foch en lo bany del Studi
818 Terrat avall, una dona
819 Mort de Francés Pau Alreus

- 820 Processó del Corpus, molt enjorn
821 1r Aniversari per los confreres de la Minerva
822 Dilluns, a 10 de juny 1613, morí Jaume Martí Vasiero, notari
823 Dimats, a onse de juny 1603, edicte dels inquisidors
824 Mort de mosén Ferrer
825 Lo que es determinà per ésser mort en Oriola [mosén Ferrer]
826 Mort del canonge Servera
827 Caiguda de un terrat
828 Primera crida de la Minerva
820 Mandato de l'archebisbe que ningun capellà tinga, ni porte, escopeta de predrenyal
830 Llàntia de argent a mosén Simó
831 Cavall morí a la mar
832 Dimecres, a 26 de juny 1613, los frares del Remyey lleven dos creus que havien posat los frares de Sent Joan de la Ribera
833 Diumenge, a 30 de juny 1613, edicte que excomunica als que han llevat les creus
834 Foch en casa Alfonso, notari
835 Dimecres, a 10 de juliol 1613, robatori al comte de la Bastida
836 Revocació de les indulgències que portava lo general de Sent Francès
837 Privats tres alguazils
838 Presó del doctor en medicina, Jusep Peris
839 Dijous, a 17 de juliol 1613, romperen en la plaça de la Seu moltes claus
840 Entrada del príncep de Saboya. Galeres
841 En Magdalena, avalot entre frares y apotecaris
842 Y lo dimats, a 23, crida que entoldasen los carrers
843 Pasecharen al príncep de Saboya
844 Dijous, a 25 de juliol 1613, lo príncep de Saboya va al Col·legi
845 Presó de mosén Esparsa
846 Bous en la plaça de Predicadors
847 Mort del vicari
848 Bous, altres, en dita plaça
849 Desnaturalisaren los jurats: a micer Cerdà y a micer Vallés
850 Avalot en Xàtiva, sobre una ymatge del venerable Simó
851 Apel·lació contra lo meu breu
852 Privació de confesar y predicar al doctor Andreu Guillonda
853 Processó de la Asumptió, y anà lo señor archebisbe
854 Mort de Joan Grau, subsíndich de València
855 Frare Ureta predica en Predicadors
856 Edicte sobre lo interés de la moneda
857 Mort de donya Anna Bellvís, comtesa de Fuentes
858 Crida sobre les universitats en pagar les pensions

SETEMBRE

- 859 Fugits presos de la Almoyna
860 Crida sobre ls dits presos

- 861 Cartell de vet sobre dit cas
- 862 Entredit en la Seu
- 863 Combregar a la vireyna
- 864 Excomunicats canonges
- 865 Mort de Mathia Chorruta, notari
- 866 Mort de donya Blanca de Castellví
- 867 Mort de donya Paula Falques y de Jofré
- 868 Absolució dels capitulars
- 869 Mort de la señora vireyna
- 870 Anada de l'archebisbe y tornada
- 871 Dimats, a 24 de setembre 1613, se n'anà a sa terra mosén Gabriel Franch, beneficiat de Sent Martí
- 872 Segona crida de la Minerva
- 873 Crida de la ciutat sobre lo preu del vi
- 874 Miracle de un vexel de peixcadors
- 875 Galeota de moros presa
- 876 Piles en la Seu, per a la aygua beneÿta
- 877 Cos del reverent Simó
- 878 Mort de don Anton Bellví
- 879 Dit dia de sent Francés vingué un correu aposta
- 880 Citacions contra los capellans de Sent Andreu
- 881 Remembrança de la señora vireyna
- 882 A l'Officialitat, dos hòmens
- 883 Examen dels que anaven a la processó de sent Simó
- 884 Mort de Palomar, de 103 anys de edad
- 885 Caygué una clau d'en mig de la església de Sent Steve
- 886 No y acha interés
- 887 Anada de don Baltazar de Borja
- 888 Dimats, a 22 de octubre 1613, portaren ymatge a Sent Andreu
- 889 Crida contra la canció *Ascarraman*
- 890 Mort de don Gaspar Beneyto
- 891 Dos obrers en Sent Martí
- 892 Presos canonges
- 893 Fugits moros
- 894 Crida dels diputats
- 895 Tercera crida de la Minerva
- 896 Revolució en tres nuncios, porters del governador
- 897 Mort del doctor Arbicio
- 898 Mort del canonge Vilafranca
- 899 Mort de Caspe
- 900 Mort de Jaume Sans Cotanda
- 901 Confirmà una gicha en la casa lo governador
- 902 Canonge mosén Gil
- 903 Quarta crida de la Minerva

- 904 Mort del señor de Godella
- 905 Llevats los trasts de l'Almodí
- 906 Penjaren a un home de Benimaclet, y vixqué après fins lo endemà

AÑY 1614

- 907 Mort de don Giner de Perellós
- 908 Santa Creuhada
- 909 Llevats los trasts de l'Almodí
- 910 Diumenge, a 9 de febrer 1614, se afondà un vas en Sent Thomàs
- 911 Ploure
- 912 Mort de mosén Valero
- 913 Tornada de trasts en lo Almodí
- 914 Inquietud en los frares de Predicadors
- 915 Mort de Marco Roiz de Barsena
- 916 Diumenge de Rams, a 24 de març 1614, predica frare Tamayo
- 917 Benedició de la crisma en la Seu
- 918 En est temps y avia gran inquietud
- 919 Contradició en lo virey, jurats y justícia
- 920 Armada de lo gran Turch
- 921 Penjat seus culpa
- 922 Pasquí escandalós
- 923 Plogué pedra
- 924 Crida a qui descobrís lo pasquí
- 925 Dijous, a 24 de abril 1614, desapararen dotse pses de artilleria
- 926 Rinya de dos germans
- 927 Tornada de Madrid de don Baltasar de Borja
- 928 Crida que lo real castellà val 2 sous
- 929 Mata un sclau a un portaler
- 930 Tornada de la Cort del jurat Vives
- 931 Presa del conte de Anna
- 932 Altra crida qui descubrís lo pasquí
- 933 Penjaren altre home sens culpa. Y altre a 8 de abril
- 934 Dijous, a 8 de maig 1614, predicà en la Seu lo padre Sotel·lo, de la Comanya
- 935 Disapte, a 10 de maig 1614, crida la ciutat de les grans mercés que sa magestat havia fet
- 936 Y diumenge, lo primer de juny, tornà a predicar en la Seu lo pare Sotel·lo
- 937 Mort de don Sancho de Cardona
- 938 Sises en lo oli, carbó, madera y vi
- 939 Presó del comte de Bunyol
- 940 Confirmà
- 941 Cayguda de un gich del señor de Agres
- 942 Mort del doctor Nadal

- 943 Mort del canonge Tàrrega. Fugida del conte de Anna
- 944 Milacre del santíssim Sacrament en Sent Martí
- 945 Crida de la Redemptió
- 946 Processó de mosén Simó
- 947 Disapte, a 24 de maig 1614, celebrà òrdens particulars lo bisbe Caravajal
- 948 Beatificació de sor Teresa
- 949 Divendres, a 30 de dit, provisió *late sentencie*
- 950 Almoneda dels que anaren al rey
- 951 Dimats, a 27 de maig 1614, visura de la casa on morí Francés Llopis
- 952 En lo mes de maig 1614, sa magestat ffeu la treta de forment de Sicília franca
- 953 Corpus
- 954 Crida del dret de la Duana
- 955 Processó del Corpus en diumenge, y tart
- 956 Sermó del pare Sotel·lo en la Seu, contradín-se al de la Assensió
- 957 Punyalades a una dona
- 958 Punyalades un marit a sa muller
- 959 Asalt en lo monastir de Sent Sebastià
- 960 Processó dels frares de Predicadors del santíssim Sacrament
- 961 Asalt al monastir de Sent Sebastià
- 962 Benedicció de la bandera del capità Gamir
- 963 Treta de quatre monjes de Madalenes
- 964 Disapte, a 21 de juny 1614, yxqué la mostra de guardar lo Grau
- 965 Dilluns, a 23 de juny 1614, crida del jubileu de la Minerva
- 966 Penjà's un home flaquer
- 967 Penjaren dos hòmens de Alcoy
- 968 Mostra de la bandera de don Laudomio Mercader
- 969 Prohibició de les ymatges del benaventurat Simó, ab raigs
- 970 Pasquí en la plaça de la Seu
- 971 Crida de la reducció dels censals del General
- 972 Llibertat als cononges per a ses cases
- 973 Citació a l'official per a Roma
- 974 Mort de l'alférez don Gamir, comanador de Sent Joan
- 975 Anada del doctor Gil a la ralla de Castella, per a don Francisco Crespi
- 976 Venguda del cardenal de Este
- 977 Crida que entoldasen los carrers per pasechar-lo
- 978 Diumenge, a 20 de juliol 1614, dina lo cardenal de Este ab lo virrey en lo Real
- 979 Racional de València, Geroni Bayarri
- 980 Offici en Madalenes, los cantors de la Seu
- 981 Presó de don Francisco Crespi
- 982 Elets de la parròchia de Sent Martí
- 983 Mort de mosén Çabater
- 984 Carta del rey que no executasen la sentència a don Francisco Crespi
- 985 Fugits tres hòmens de la Torre
- 986 Avalot en lo mercat, sobre un student
- 987 Offici en Predicadors y assistència del cardenal [de] Este

- 988 Nova del Turch
- 989 Anada del cardenal, y no se executà
- 990 Altra anada
- 991 Mort del canonge Vicent Peris
- 992 Mort de mosén Carci
- 993 Extinció de la Taula Vella de València
- 994 Carta del rey al frares de Predicadors
- 995 Germandat ab don Gaspar Vidal
- 996 Ajuts dels elets de la parròchia y del clero
- 997 Soterrar a Vicent lo Morrut en Sent Francés
- 998 Possesió del rector del Studi, lo canonge Guardiola
- 999 Processó de la Assumpció
- 1.000 Mort de micer Geroni Bonilla
- 1.001 Confrare del número del Roser
- 1.002 Mort del rector de Sent Thomàs. Crida sobre la garrama
- 1.003 Comèdia en Predicadors
- 1.004 Mort del sant frare Geroni Alcocer
- 1.005 Port de una llàntia de Castella al benaventurat Simó
- 1.006 Possesió del trast de Ximeno, en lo Almodí
- 1.007 Penjaren un home, y no y devia res
- 1.008 Mort de Pere Gostans Soler
- 1.009 Sentència a tres estudiants, y en continent la execució
- 1.010 Despedida dels señor virey del Consell
- 1.011 Primera pedra a la església dels frares Carmelites Delcalços
- 1.012 Crida per lo jubileu de la Minerva
- 1.013 Mustaçaf lo fill del rigent Mayor
- 1.014 Mort de micer Cerdà
- 1.015 Penjaren a Bernat Corts per una pistola
- 1.016 Eclipse de Sol. Festes per la mare Teresa
- 1.017 Mort de Jaume Bertran, germà de sent Bertran
- 1.018 Mort de donya Isabet Aliaga
- 1.019 Mort de mosèn Sanchis Granell
- 1.020 Llàntia de Flandes. Vingué donya Rafela Tallada
- 1.021 Bous en la plaça de Predicadors
- 1.022 A 17 de octubre 1614, vingué lo ordinari de Roma y digué que frare Istella morí
- 1.023 Bous en la plaça de Predicadors
- 1.024 Noves de Roma. Mort de frare Istella, mestre del Sacro Palàcio
- 1.025 Ploure pedra
- 1.026 Translació dels ossos de la capella dels Aguilar a la dels Mascarosos
- 1.027 Translació dels ossos de Benet
- 1.028 Obsèques de frare Ystella, mestre del Sacro Palàcio
- 1.029 Apunyalaren, dins casa, a un porter del governador al Partit
- 1.030 En esots dies, Francisco Castellví, auditor, lixqué una carta sobre lo fill del rey de China

- 1.031 Atenallar a Pere Canut, serrador
- 1.032 Mort de la viuda Navarra
- 1.033 Mort del prior del Temple
- 1.034 Anà lo virrey a Dènia
- 1.035 Alcabota emplomada
- 1.036 Present de mosén Simó, de Moncada
- 1.037 Presents dels corders
- 1.038 Inquietuds per mosén Simó
- 1.039 Miracle del venerable Simó en Madrid
- 1.040 Correu a la Cort, per los de Sent Andreu
- 1.041 La figura de sent Andreu, los peixcadors
- 1.042 Mort de Baltazar Simó
- 1.043 Fugits presos de la presó
- 1.044 Mort de mosén Tristañy
- 1.045 Mort de don Vicent Bellvís, thesorero del rey
- 1.046 Morts del regent Banyatos y del comte de Vilalonga
- 1.047 Noves de mosén Simó, agradables
- 1.048 Crida de València
- 1.049 Crida de burles. Llevats los trasts de l'Almodí
- 1.050 Crida per triar los menuts
- 1.051 Tallar menuts
- 1.052 Mort de Moreno
- 1.053 Mort de Nofre Melet
- 1.054 Determinació del Consell de llevar los trasts de l'Almodí
- 1.055 Enserats a Sent Martí
- 1.056 Dit dia, a la nit, als Peixcadors

MEMÒRIA

- 1.057 Ecurà de la mare
- 1.058 Matines en la Seu y rinya
- 1.059 Ploure
- 1.060 *Te Deum* de gràcies per la aygua

AÑY 1615 JHESÚS MARIA

- 1.061 Llevats trasts de l'Almodí
- 1.062 Buydaren un vas de Sent Martí
- 1.063 Tornada del señor archebisbe. Cosa no ussada
- 1.064 Tornada de Sent Martí
- 1.065 Vespres a la Seu, lo il·lustrísim archebisbe
- 1.066 Assiento en la trona de la Seu
- 1.067 Bul·la de la Creuada

- 1.068 Penjat lo nét del bogí Blay
1.069 Desastre en lo Col·legi dels Morets

FEBRER

- 1.070 Tornada de fray Antonio Sobrino
1.071 Predica lo reverendíssim archebisbe. Desposada la filla segona del virey
1.072 Vissites a frare Sobrino
1.073 Mort de frare Sierra
1.074 Processó de sent Vicent martre
1.075 Notes
1.076 Tornada de les monges de Madalenes
1.077 Desastre de un terrat
1.078 Mort de Sotel·lo, de la Companya
1.079 Venguda de monseñor de Segorb
1.080 Dimats, a 24 de febrer 1615, en la Seu entoldaren la trona a hon oý lo sermó l'archebisbe
1.081 Mort de fray Gregori Satorre
1.082 Dit dia se'n tornà lo señor bisbe
1.083 Novetats de la processó dels divendres

MARS

- 1.084 Lo primer de mars, diumenge de Carnestoltes, plogué
1.085 Dijous, a 6 de mars 1615, morí N. Pavia, perseguidor del venerable Simó
1.086 Processó de sent Gregori
1.087 Pol·lut Sent Joan
1.088 Cartell de la Santa Inquisició
1.089 Dilluns, a 16 de mars 1615, ve de Roma la prorrogació dels arrests
1.090 Rexa de sent Simó
1.091 Predicar en la Seu
1.092 Vicari foraster en Sent Martí
1.093 Mort de Clarà, darrer official dels pellicers de València
1.094 Barres de la forca
1.095 Crida que no porten llegendes
1.096 Offici de pastisers
1.097 Sombreros los andadors de Sent Jaume
1.098 Mandato, no essent yo marmessor de ninguna manera
1.099 [Les] quiernes no's venen menys de a quatre diners

MEMÒRIA

- 1.100 Cas en Algemesí

ABRIL

- 1.101 Baxà la arrova de l'oli y lo cànter del vi
- 1.102 Mort de donya Brianda Vil·larrasa
- 1.103 Mort del doctor Noguera
- 1.104 Rinya ab don Pedro d'Íxer
- 1.105 Sermó a a la plaça de la Seu. El señor archebisbe assistí a la processó
- 1.106 Rectoria de Sent Thomàs
- 1.107 Offici lo señor archebisbe en la Seu, dijous sant
- 1.108 Missa lo archebisbe
- 1.109 Llàntia del marqués de Guadalest
- 1.110 Festa en Sent Andreu de sent Simó, predicà fray Antoni Sobrino
- 1.111 Misa bisbal de sent Vicent y pretensions
- 1.112 Excomunió per lo subsidi en Sent Martí
- 1.113 Mort del doctor Salat
- 1.114 Processó general per aygua
- 1.115 Furtar lo santísim Sagrament de Senta Úrsola
- 1.116 La gran dil·ligència que féu lo reverendíssim señor archebisbe
- 1.117 Dimarts, a 26 de maig 1615, publicaren sentència en la Cort del Señor Official,
pro tribunali sedendo
- 1.118 Dijous a 28, de maig 1615, crida que lo disapte següent farien la processó de Senta Úsola
- 1.119 Aquest dia, a la vesprada, es diu que lo fill de vicecanceller d'Aragó vol exir-se'n dels agustins i casar-se
- 1.120 Disapte, a 23 de maig 1615, processó general dels Capellans
- 1.121 Estos dies, lo cononge Andreu fonch privat de ser vicari general y de percasos
- 1.122 Escala al vas de capellans de la Seu
- 1.123 Sentència contra lo sacrílego
- 1.124 Dimecres, a 27 de maig 1615, intimen los canonges un ban de exempció contra lo archebisbe
- 1.125 Dijous, a 28 de maig 1615, dia de la Assensió, diu la missa en la Seu lo canonge Gil, y no lo prelat

JUNY

- 1.126 Dilluns, a primer de juny, comencen a mudar lo altar de sent Joachim y de senta Anna
- 1.127 Diuenge, a 7 de juny 1615, Pascua del Sperit Sant, no dix la missa mayor en la Seu lo prelat
- 1.128 Desafiu de quatre germans
- 1.129 Y dijous, a onse de dit, soterren en lo foçar de Sent Joan del Mercat un dels germans Ratons
- 1.130 Dimecres, a 10 de juny 1615, comencen a paymentar la capella de sent Macari
- 1.131 Mort de l'archebisbe de Çaragoça

- 1.132 Órdens generals
- 1.133 Processó del Corpus
- 1.134 Disapte, a 19 de juny 1615, maten a Miquel Navarro, veler
- 1.135 Cas que féu un frare
- 1.136 Dijous, a 25 de juny 1615, mor lo diputat de Oriola
- 1.137 Dijous, a 25 de juny 1615, encontre entre los canonges ab lo señor archebisbe
- 1.138 Disapte, a 27 de juny, 1615, una pilota de vent buyda un ull

JULIOL

- 1.139 Divendre, a 10 de juliol 1615, crida los frares de la Mercé de Redempció de Catius
- 1.140 Processó dels catius christians
- 1.141 Y a 14 de juliol, Porcar renúncia una comanda y àpoca
- 1.142 Crida per los colchos de lloguer
- 1.143 Dijous, a 16 de juliol 1615, jubileu en la col·legi del señor Patriarcha
- 1.144 Crida contra cançons
- 1.145 Vespres en la Confraria de Sent Jaume
- 1.146 Missa bisbal en Predicadors
- 1.147 Dilluns, a 3, en avent dinat, rinya entre cavallers
- 1.148 Processó de aygua
- 1.149 Processó de Nostra Señora de Agost y offici de la Seu
- 1.150 Diumenge, a 23 de agost 1615, féu boyra molt espesa
- 1.151 Corro de bous
- 1.152 Altre corro
- 1.153 Hàbit a don Bernat Carroç

SETEMBRE

- 1.154 Constitucions de Sent Martí
- 1.155 Crida que arruxasen
- 1.156 Desastre de dos capellans al carrer de la Mar
- 1.157 La font del Grau
- 1.158 Desgràcia de don Pedro d'Íxer, corrent un cavall
- 1.159 Desgràcia de frares
- 1.160 Mort del bandoler Corts
- 1.161 Assalt en lo monestir del Carme
- 1.162 Mort de Jaume Pineda, notari
- 1.163 Crida del jubileu de la Minerva
- 1.164 Dilluns, a 28 de setembre 1615, plou, trona y cau un llam en la quadra nova de l'Hospital
- 1.165 Dit dia ixqué per mustasaf N. Masquefa
- 1.166 Mort de un velluter

OCTUBRE

- 1.167 Festa del Roser
- 1.168 Aygua en lo monastir de la Zaydia
- 1.169 Terremot en València
- 1.170 Penjaren a hun home que entrà en lo Carme
- 1.171 Venguda de don Pedro de Toledo
- 1.172 Processó de sent Donís, y la volta que féu perquè la ves don Pedro de Toledo
- 1.173 Foch en la Bal·lia
- 1.174 Translació del monastir de les Capuchines, del carrer Nou al de Ruçafa
- 1.175 Mort de la señora de Manises
- 1.176 Mort del jurat Ramó
- 1.177 Crida del virey als crehedors. Anada al Puig lo virey
- 1.178 Anada y despedida del virey
- 1.179 Dijous, a 15 de octubre 1615, relació dels que vénen amb les magestats de França
- 1.180 Jura per virey don Jaume Ferrer
- 1.181 Crida contra los hospedatges
- 1.182 Diumenge, a 25 de octubre 1615, nóvia ab corona de reyna

NOHEMBRE

- 1.183 Crida de la ciutat per lo nou casament dels reys de França y Spanya
- 1.184 Processó per dits casaments
- 1.185 Soterrar a la una hora
- 1.186 Offici en Sent Martí
- 1.187 Crida de la justícia civil
- 1.188 Dimecres, a 18 de nohembre 1615, los capitans de la Marina y del Grau van a rebre lo virey
- 1.189 Galeots
- 1.190 Vinguda al lloch de Quart de lo duch de Feria
- 1.191 Don Gomeç Xuares de Figueroa, duch de Feria, virey de València
- 1.192 Entrada del duch de Feria
- 1.193 Fuster, corredor de camvis, pres
- 1.194 Camarena abatut
- 1.195 La benvenguda del señor virey
- 1.196 Crida la Diputació que manifestasen los albarans

DEHEMBRE

- 1.197 Venguda de riu
- 1.198 No's publicà lo jubileu del Col·legi, dia de sent Mauro, ab crida
- 1.199 Dimats, a 8 de dehembre 1615, pasechà per València lo virey en carroça
- 1.200 Dimecres, a 9 de dehembre 1615, crida del virey que ningun notari, que no fos del Criminal, rebés acte de pau
- 1.201 Cayguda de una dona de un terrat

- 1.202 Mort de mosén Medina, de Sent Martí
- 1.203 Nativitat del fill del señor virey
- 1.204 Mort de dit infant
- 1.205 Soterrar de mosén Medina, y de notar
- 1.206 Clavar la mà a un home
- 1.207 Mataren a don Joan Masparrota, aguazil
- 1.208 A 18 de dehembre 1615, entra en Madrid la infanta francesa
- 1.209 Sitiada general
- 1.210 Bateig del fill del virey, que naixqué a 12 de dit. Posaren-li 14 noms
- 1.211 Dissensions entre los jurats y justícia civil, sobre lo lloch
- 1.212 A 26 de dehembre, scrigué lo rey al jurats del bon succés de la benveguda de la infanta francesa
- 1.213 Dimats, a 29 de dehembre 1615, Chrysóstomo Siurana, cavaller, fa rompre lo pilar a la capella de Sent Mena
- 1.214 Mort del marqués de Villalba

JHESÚS MARIA JUSEP
AÑY 1616
GINER

- 1.215 Fugit lo gich dia de Cap d'Any. Tornat après
- 1.216 En aquest dia no féu offici en la Seu l'archebisbe
- 1.217 Festa del benaventurat Nicolau Factor
- 1.218 Festes y lluminàries en València, per la venguda de la infanta de França
- 1.219 Disapte, a 16 de giner 1616, crida los señors comisaris de la Creuada
- 1.220 Processó de gràcies, per los casaments dels reys de França y Spanya
- 1.221 Frare Guimerà, bisbe de Jaca
- 1.222 Elet per a Roma, per al beat Simó
- 1.223 Processó de la Santa Creuada
- 1.224 Rector de Sent Martí, contra lo que lo capítol determinà
- 1.225 Processó de sent Vicent martre
- 1.226 Nevar
- 1.227 Açots a uns testimonis falsos
- 1.228 Fugir de Sent Arcís
- 1.229 Costell
- 1.230 Foch en lo forn del carrer de la Xerea
- 1.231 Crida qui havia nafrat al criat del comte de Albayda
- 1.232 Plogué pedra
- 1.233 Vedats los oratoris de dir missa
- 1.234 Nafrat en Sent Joan del Mercat y cessació als officis. Pol·lut Sent Joan
- 1.235 Mort del rector de Sent Andreu
- 1.236 Mort del doctor Zerezola
- 1.237 Pujada al campanar lo reverendíssim
- 1.238 Porta a la capella de les Ànimes, 1616

- 1.239 Y dimats, a 16, pujà lo archebisbe al Micalet
- 1.240 Dimecres, dia de la Sendra, a 17 de febrer 1616, porta nova migera a la capella de senta Anna
- 1.241 Beneÿt Sent Joan del Mercat de la pol·lució de l'homicidi
- 1.242 Ort de Sent Francés
- 1.243 Anada de la Torre lo alcayt Ferrer
- 1.244 Capellans no porten sombreros
- 1.245 Crida per la extractió de la moneda de València
- 1.246 Mort del primogènit de don Pedro d'Íxer
- 1.247 Senyals en un banch de Sent Martí
- 1.248 Manament que's tanquen, tocases les oracions, les esglésies
- 1.249 Processó de sent Gregori
- 1.250 Visura per ampliar la Peixcateria
- 1.251 Gent a Yvisa
- 1.252 Sent Benet feriat
- 1.253 Mort de don Galserà Carroç
- 1.254 Dijous, a 24 de mars 1616, sitiada general
- 1.255 Divendres, a 25 de mars 1616, Porcar escriu en confrare de la Minerva a Pedro Paulo Lauro Aparisi
- 1.256 Offici en la Seu, lo il·lustrísim y reverendísim señor, y exortació als canonges en la sagrestia

ABRIL

- 1.257 Processó de disciplinats, y de dos vestes no molt honestes
- 1.258 Convidà lo señor il·lustrísim a los canonges
- 1.259 Foch a la Boseria
- 1.260 Remembransa a Sent Martí per la comtesa de Altamira
- 1.261 Rector de Sent Andreu
- 1.262 Mort a don Melchior Pellicer
- 1.263 Misa lo señor archebisbe en la Seu
- 1.264 Crema de dos vestes en la plaça de la Seu
- 1.265 Processó per aygua
- 1.266 Processó de sent Jordi
- 1.267 Festa al venerable Simó
- 1.268 Riu sech
- 1.269 Conclusions en lo Studi General
- 1.270 Foch al forn de la plaça dels Ams
- 1.271 Penjaren un home per una pistola
- 1.272 Mort del síndich Francisco March
- 1.273 Romputs
- 1.274 Ploure
- 1.275 Saludador mata a hun home
- 1.276 Oració de nona en Sent Martí, dia de la Assensió

- 1.277 Séquia mare per al vall
- 1.278 Vinguda del fill segon del comte de Benavent
- 1.279 Crema de 200 cafisos de forment
- 1.280 Anada del señor official Serra
- 1.281 Desastre a Gaspar Ciffre
- 1.282 Confirmació del señor il·lustríssim
- 1.283 Órdens generals
- 1.284 Dimats, a 31 de maig 1616, accabaren de cobrir la séquia mare del carrer Boatella
- 1.285 Processó del Corpus. Y fonch molt tart
- 1.286 Mort de Salsedo, administrador dels gichs de sent Vicent
- 1.287 Crida desterro de gitanos
- 1.288 Pedrenyalada a un home que estava pres en la Almoyna
- 1.289 Tancada dels portals de València, per lo desafiú de dos cavallers

JULIOL

- 1.290 Foch en un corral del carrer del Governador Vell
- 1.291 Foch en una casa del carrer de les Corredores
- 1.292 Presó de Pau Ferrer, alcayt de la Torre
- 1.293 Dimecres, a 6 de juliol 1616 donen garrot, al peu de la forca, a Pau Ferrer
- 1.294 Presó de uns capellans de Sent Andreu
- 1.295 Señor archebisbe al Studi
- 1.296 Vinguda del riu
- 1.297 Benedictió de la bandera de don Bernat de Soto
- 1.298 Tempestat de llams y trons. Llam en lo Seminari
- 1.299 Concòrdia de tacha en la parròchia de Sent Martí
- 1.300 Entrada del virey de Nàpols. Y és de notar
- 1.301 Dijous, a 4 de agost 1616, los jurats reben lo virey de Nàpols
- 1.302 Cadenada de vagamundos
- 1.303 Dijous, a 11 de agost 1616, se n'anà la vireyna de Çaragoça a Çaragoça
- 1.304 Galeots y vagamundos
- 1.305 Bous en Ruçafa
- 1.306 Dimats, a 30 de dit, bous en Rusafa
- 1.307 Clavaren, en la plaça de Vil·larrasa, les mans a quatre carnicers
- 1.308 Dit dia portaren de Carlet dos famosos bandolers
- 1.309 Porta de Sent Martí
- 1.310 Nova de Corts a València
- 1.311 Crida que buyden los vagamundos
- 1.312 Vinguda de vall
- 1.313 Mort de Blay Garcia, rethòrich
- 1.314 Mort de Vicent Soler, fill de Pere Gostans de Soler
- 1.315 Bandolers de la Ribera
- 1.316 Dimecres, a 28 de setembre 1616, electió de mostaçaf
- 1.317 Consell que llansasen los frares que llegien en lo Studi

OCTUBRE

- 1.318 Mort del regent don Felip Tallada
- 1.319 Mort de Nofre Falcó, torcedor. Mort de Serna, notari
- 1.320 Penjaren a una dona de Cullera
- 1.321 Consecratió de bisbe de fray Felip F. Guimerà
- 1.322 Mataren a micer Arnau, prevere
- 1.323 Dimats, lo primer de nohembre 1616, publicaren en Sent Martí lo *Psalm de la Maledictió*
- 1.324 Acte de la Santa Inquisició a la plaça de Sent Llorens. Cremat Jusep Peris, doctor en Medecina
- 1.325 Prophetia enviada per lo núncio de sa sanctedat en Frància
- 1.326 Roba dels pares de pobres de Sent Martí
- 1.327 Capítol de Sent Martí sobre la dotació de nous benefets
- 1.328 Pregàries per aygua
- 1.329 Portes de Sent Martí
- 1.330 Tres draps en Sent Martí
- 1.331 Sermó en Sent Martí
- 1.332 Tornades les llicències al pavorde Andreu Guillonda
- 1.333 Un christià venut per esclau
- 1.334 Mort de mosén Rúvio

DEHEMBRE

- 1.335 Mudansa de la pila de l'aygua beneÿta de Sent Martí
- 1.336 Foch a la carroça de l'administrador de l'Hospital
- 1.337 Furt de casa de Constantin Cernesio
- 1.338 Crides, dos, per dit furt
- 1.339 Mataren a mosén Lluís Ridaura, beneficiat en la Seu
- 1.340 Mort de un sabater
- 1.341 Cas en Sent Martí
- 1.342 Ploure
- 1.343 Fret no ha fet en tot lo any 1616
- 1.344 Sambori de Predicadors

AÑY 1617

GINER

- 1.345 Ploure. Ajust en Sent Martí per cobrir la església
- 1.346 Diurne, a 8 de giner 1617, tirà en una pistola a un altre y no li acertà
- 1.347 Mort ab trenta punyalades en los Desamparats
- 1.348 Una dona penjà's
- 1.349 Processó de la santa Creuhada

- 1.350 Mort del señor bisbe, fray Phelip Guimerà, de Jaca
- 1.351 Mort de don Carlos Juan
- 1.352 Divendre, a 27 de giner 1617, penjaren un fill de Geroni Galant, campaner

FEBRER

- 1.353 Festes a les Pujades
- 1.354 Capítol de 1a *mensis*, en Sent Martí, novament
- 1.355 Carnestoltes en Sent Martí
- 1.356 Dimats, a la vesprada, a 7 de febrer 1617, dia de Carnestoltes, joch de canyes y altres festes
- 1.357 Mort del señor *olim* de Borriol
- 1.358 Mort de mosén Llorens, beneficiat en la Seu
- 1.359 Misa novament de Minerva, en Sent Martí
- 1.360 Font del camí del Grau, no corria aygua
- 1.361 Coltellades a Ribes, ciudadà
- 1.362 Mort del duch de Mandes, que morí en lo carrer de les Avellanes
- 1.363 Dit dia de dilluns, a 27 de febrer 1617, enfrontament, sobre paraules, entre lo señor de Albaterra y lo señor de Faura

MARÇ

- 1.364 Mort del comte de Carlet
- 1.365 Mort de la infanta donya Margalida de Àustria
- 1.366 Cartell contra·ls disciplinats
- 1.367 Açotat un home ab servellera y banyes, ab campanetes y ramellets
- 1.368 Sermó en la plaça de la Seu, [per] don Henrrique Mendoça
- 1.369 Minerva en diumenge de Rams
- 1.370 Mort de mosén Antoni Ferràndiz
- 1.371 Foch en la casa lo arcidiano
- 1.372 Cas en lo molí de Picacent
- 1.373 Coltellada a micer Tagell
- 1.374 Orde per a oyr missa disapte Sant, dia de nostra Señora
- 1.375 Mort del fill de Pila, taverner
- 1.376 Apparato de taula en lo palàcio archebisbal

ABRIL

- 1.377 Processó de sent Vicent Ferrer
- 1.378 Processons de aygua, à 19 anys que·s fan consecutivament
- 1.379 Electió de provincial de Sent Agostí
- 1.380 Entredit en Sent Nicolau

- 1.381 Cardenal Panyagua
 1.382 Soterraren a la muller de Chrisóstomo Siurana
 1.383 Reconciliació
 1.384 Desastre en Sent Steve
 1.385 Festa en Sent Andreu. Y lo que y hagué entre los jurats y lo regent
 1.386 Galeots, y se'n fuixqué hu
 1.387 Mort del pavorde y rector de Sent Thomàs
 1.388 Processó de sent Jordi
 1.389 Foch al forn de Sent Juan de l'Hospital
 1.390 Mort de Sempere, ajudant del racional
 1.391 Bastonades a uns frares
 1.392 Ploure y nevar
 1.393 Mort de Cucaló
 1.394 Mort de Vicente del Prado
 1.395 Dilluns, a 15 de maig 1617, soterrar de Vicent del Prado
 1.396 Confirmació
 1.397 Riu
 1.398 Órdens generals
 1.399 Furt en Vilachoiosa
 1.400 Mort en lo lloch de Masanasa
 1.401 Processó del Corpus
 1.402 Y aquest dia, en lo monastir de Sent Geroni de la Murta, féu professió lo doctor micer Christòfol Monterde
 1.403 *Copia de una carta embiada por el duque de Ossuna al rey*
 1.404 Còpia de una carta del cardenal Çapata als cononges y capítol de la Seu
 1.405 Lo bisbe de Elna, nomenat Cornet
 1.406 Encontre: los canonges ab lo governador
 1.407 Abbat de Valldigna predica en Sant Salvador
 1.408 Anant a un soterrar a Sent Martí, dos núncios fan llevar la capa y bordó a mosén Royo
 1.409 Escopetada a Sentjordi dins de sa casa
 1.410 Venguda del príncep de Asculi, germà bastart del señor rey
 1.411 Y tornada de dit señor
 1.412 *Copia de una carta del duque de Ossuna para su sanctidad*
 1.413 Furt en Predicadors
 1.414 Bous en la plaça de Predicadors
 1.415 Dimats, a 27 de dit, y hagué corro de bous
 1.416 Divendres, a 30 de juny 1617, coltellades a un frare de Sent Francés

JULIOL

- 1.417 Mort del doctor Guardiola, y·ls señors jutges ab barrets de dol
 1.418 Clàusula del testament del doctor micer Juan Baptiste Guardiola

- 1.419 Revocació de substitució al cabiscol de Sent Martí
- 1.420 Bous en la plaça de Predicadors
- 1.421 Bous en la plaça de Predicadors
- 1.422 Un cocheró mata una gica
- 1.423 Mort de Vidal, secretari de la Inquisició
- 1.424 Vinguda de riu
- 1.425 Degollada na Descalça en sa casa
- 1.426 Casament de N. Xaló, repudiat
- 1.427 Mort del fill del comte de Benavent
- 1.428 Tornada del príncep de Àsculi
- 1.429 Jubileu pleníssim
- 1.430 Secca de riu
- 1.431 Mortes dos dones
- 1.432 Crida de la ciutat
- 1.433 Pedrenyalades al colcho de micer Garcia
- 1.434 Processó per lo Santíssim Jubileu
- 1.435 Mort de la senyora de Alboy
- 1.436 Trabucats colchos en lo riu
- 1.437 Síndich de València a Masquefa
- 1.438 Convocació al Peu de la Creu
- 1.439 Soterrat un cos de Torrent a València
- 1.440 Penjada una dona en lo foçar de Senta Catalina
- 1.441 Bodes del fill del conte de Anna
- 1.442 Recepta contra lo mal de yllada
- 1.443 Motí en la Comuna. Y açotaren-ne nou, a 15 de setembre

SETEMBRE

- 1.444 Mort de un llibrer
- 1.445 Riu gros. La font plena de aygua. Desastre en Sent Esteve
- 1.446 Canyes a les Pujades
- 1.447 Rector del Studi, canonge Pellicer
- 1.448 Penjaren a Torrentí de Ruçafa
- 1.449 Processó de Nostra Señora de Montserrat
- 1.450 Sentència del moro que's trobà en lo matar les dones en la Rambla
- 1.451 Açotaren nou hòmens de la Comuna
- 1.452 Mort de Miquel Martínez, albarder
- 1.453 Açots a sis
- 1.454 Órdens en Sent Christòfol
- 1.455 Coltellada a Boix
- 1.456 Traslatió del cos del beat Nicolau Factor
- 1.457 Jubileu en Sent Martí
- 1.458 Mustaçaf, Geroni Alfonso

OCTUBRE

- 1.459 Vespres de la beata Teresa
- 1.460 Processó de sent Dionís
- 1.461 Jura de assessor micer Salines
- 1.462 Festa de sent Bertran. B.
- 1.463 A.
- 1.464 Festa del beat fray Luís Bertran
- 1.465 Mandato de l'archebisbe que's garde la festa del beato Luís Bertran
- 1.466 Mandato de l'archebisbe que's fasa offici y celebre [festa] de Luís Bertran
- 1.467 *Copia de una carta del cardenal don Gaspar Borja*
- 1.468 Redempció
- 1.469 Mort del mayordom del señor bisbe de Segorb
- 1.470 Per aygua
- 1.471 Provincial [de] los carmelites

NOHEMBRE

- 1.472 Ploure. Riu gros. Riu gran
- 1.473 Anada de don Francisco de Castellví a Madrid
- 1.474 Venguda de un jurat de Barcelona
- 1.475 Gràcies de aygua
- 1.476 Estos dies vingueren noves que lo riu Hebro havia fet excesiva exida, y grandís-sims danys y desolacions
- 1.477 Festa lo dia de la basílica de Sant Salvador
- 1.478 Festa de sent Martí
- 1.479 Mort de Masparrota, alguazil
- 1.480 Moros de Alger
- 1.481 Estocada a don Carlos Boyl. Y a pochos dies morí
- 1.482 Escopetada a Pertusa. Revolució entre·ls frares del Carne
- 1.483 Crida sobre dita mort
- 1.484 Carroç fuix dels albarders
- 1.485 Soterrar de Gaspar Pertusa
- 1.486 Mort de Gaspar Granada
- 1.487 Anada del doctor Lleó
- 1.488 Festa del conte de Bunyol, de la Inmaculada Concepció de Nostra Señora
- 1.489 B. Excomunicació contra·ls que pegaren a Pertusa
- 1.490 A.
- 1.491 Assessor de bal·le, don Baltazar Sans
- 1.492 Mort de un gich del conte de Castellar
- 1.493 Desastre de un coche en lo riu
- 1.494 Açots dobles a una dona
- 1.495 B.
- 1.496 A. Cartes de Gerònyma Sabater, donzella
- 1.497 Rectoria de Sent Thomàs
- 1.498 Ròtul de fray Nicolau Factor

AÑY 1618
GINER

- 1.499 Processó de la Santa Creuhada
- 1.500 Presó del magister de la Seu
- 1.501 Pol·luta Senta Catalina martre
- 1.502 Reconciliació de Senta Catalina
- 1.503 Processó dels Borjes
- 1.504 Màixquera
- 1.505 Mort de don Ximen Pérez Ruiz de Liori
- 1.506 Torneu en la plaça de Pennarrojes
- 1.507 Motí en la presó de Sent Arcís
- 1.508 Casa de les Farses
- 1.509 Cartell de la Santa Inquisició
- 1.510 Açots a 29 hòmens

ABRIL

- 1.511 Mort de donya Blanca de Cardona y de Ferrer
- 1.512 Processó de sent Vicent Ferrer
- 1.513 Mort de micer Margarit
- 1.514 Desastres en València

MAIG

- 1.515 Processó de sent Jordi
- 1.516 Bous en la plaça de la Olivera, de riure
- 1.517 Dobla de la Creu [a] Sent Martí
- 1.518 Sent Martí
- 1.519 Galeots
- 1.520 Festes per lo ròtul de don Francisco de Borja
- 1.521 Provincial [de] los del Remey
- 1.522 Mort de Alonset de Senta Catalina
- 1.523 Dilluns, a 14 de maig 1618, tragueren lo ròtul del señor don Francisco de Borja
- 1.524 Fitillera
- 1.525 Per a mal de ulls
- 1.526 Publicació del ròtul de don Francisco de Borja
- 1.527 Lletanies de la Assensió
- 1.528 Consecració de la abbadesa de la Zaydia

JUNY

- 1.529 Mort del fill del virey, duch de Feria
- 1.530 Confirmació lo señor archebisbe

- 1.531 Cayguda de cassa
- 1.532 Órdens generals
- 1.533 Processó del Corpus. Foch a les portes de Faus, sabater
- 1.534 Anada del virey de Mallorca
- 1.535 Disapte, a 21 de nohembre 1615, vingué al lloch de Quart lo duch de Feria per a virey

JULIOL

- 1.536 Galeres al Grau. Anada del señor virey, duch de Feria
- 1.537 Jurà per virey don Jaume Ferrer, governador, y és la quinta vegada
- 1.538 Moneders
- 1.539 Anada del señor archebisbe a Gandia
- 1.540 Soterrar ab los frares de Sent Francés en Sent Martí
- 1.541 Mort del provincial de Sent Agustí
- 1.542 Mort de micer Gil

AGOST

- 1.543 Pesà la creu de Sent Martí dos arroves, sis lliures
- 1.544 Mort de Miquel Simó Conca, notari
- 1.545 Tornada del señor archebisbe
- 1.546 Mal
- 1.547 Testament

SETEMBRE

- 1.548 Bous
- 1.549 Ploure y lo riu
- 1.550 Dimecres, a 19 de setembre 1618, caygué un llam y toca al campanar de Sent Juan del Mercat
- 1.551 Obra de Sent Martí
- 1.552 Llams
- 1.553 Cas al Socors
- 1.554 Bous
- 1.555 Bous
- 1.556 Bous
- 1.557 Porga
- 1.558 Mort de Carlo Bartoli
- 1.559 Anada del señor archebisbe a Madrid
- 1.560 Mort de Ayala, notari
- 1.561 Provisió del señor official

NOHEMEBRE

- 1.562 Soterrar a Rosell, velluter
- 1.563 Crida feriant sant Salvador
- 1.564 Furt en la alqueria de Espluges, prop lo Socors
- 1.565 Diumenge, a 11, predicà en Sent Martí lo canonge López de Mendoza
- 1.566 Dilluns, a 12 de nohembre, vingué a València lo duch de Cardona
- 1.567 Dimecres, a 14 de dit, crida prohibint ganchos, gargusos, coletos y que de nit no portasen les espases sens bayna
- 1.568 Dijous, a 15 de nohembre 1618, crida sobre marmessories
- 1.569 Duch de Sogorb prengué possessió de dita ciutat
- 1.570 Beatificació del señor don Thomàs de Vilanova
- 1.571 Cometa. Altre cometa de color blanquinós
- 1.572 Mort de March Antoni Ortí, notari
- 1.573 Mort del vedell del Studi General
- 1.574 Galeots. Vissita del duch de Cardona als jurats
- 1.575 Basilisch
- 1.576 Vinguda de un príncep de Bohèmia, dit príncep de Lansgrave

DEHEMBRE

- 1.577 Anada del duch de Cardona
- 1.578 Síndich de la parròchia a Juan Vives
- 1.579 Dimecres, a 5 de dehembre 1618, lo virrey portà lo príncep de Lansgrave a veure lo hort de l'archebisbe
- 1.580 Anada del príncep de Lansgrave
- 1.581 Renunciació de don Olfo a la Minerva de març y donada a Darder
- 1.582 Obligació de Darder de donar 15 lliures al clavari del Santísim Sacrament
- 1.583 Mort de don Federich Tallada
- 1.584 Remembrança per la condesa de Benavent
- 1.585 Mort de l'archebisbe de Toledo
- 1.586 Mort del llochtinent de mustaçaf
- 1.587 Mort de Francisco de Cardona
- 1.588 Tornada del duch de Cardona
- 1.589 Noves de Madrid que era mort de lo señor archebisbe de Toledo

AÑY 1619 GINER

- 1.590 Mort de mosén Balaguer
- 1.591 Mort de Timoneda
- 1.592 Mort de l'inquisidor don Pedro Pacheco
- 1.593 Mataren al justícia de Algemesí y portaren el hu dels matadors

- 1.594 Penjaren a Joan Bleda, de Algemesí
- 1.595 Galeres al Grau
- 1.596 Morts de Bello y Torrentí
- 1.597 Bul·la de la Creuhada
- 1.598 Inquisidor major

FEBRER

- 1.599 Mort de l'inquisidor Samanyego
- 1.600 Festes per lo inquisidor general
- 1.601 Mort de donya Lleonor y de Zanoguera
- 1.602 Comèdia en la Deputació, per los cavallers
- 1.603 Mort de donya Margarita Bellví
- 1.604 Embaxador del duch de Saboya
- 1.605 Missa en Sent Martí, novament celebrada, de la Minerva
- 1.606 Soterrar en Ruçafa, essent lo cos de Sent Martí
- 1.607 Soterrar al rector de Alaquàs, en lo vas nou dels capellans de Sent Martí
- 1.608 Mort del rector Scolano
- 1.609 Consell de València que anasen los jurats, ab embaxada, al rey
- 1.610 Cosa nova en la nòmina dels confessors
- 1.611 Partida dels jurats per al rey

MARS

- 1.612 Llevada la Guarda de la Mar y tornada a 29 de març 1620
- 1.613 Diumenge, a 3 de mars de 1619, lo secretari de la Santa Inquisició publica un edicte perquè es llevassen les ymatges del venerable Simó
- 1.614 Nevar
- 1.615 Disapte, a 9 de dit, nova de com los studiants de Alcalà feren grandíssim dany en un monastir de dominicos
- 1.616 Fugits de Sent Arsís
- 1.617 Declinatòria de for en la Santa Inquisició
- 1.618 Divendres, a 15 de març 1619, morí N. Palanch, corredor de seda
- 1.619 Llevades les ymatges del pare Simó
- 1.620 Mort de mosén Andreu
- 1.621 Duch de Sogorb a 18 de març. Sogorb del duch de Cardona
- 1.622 Dimats, a 24 de març 1619, vingué lo archebisbe de Madrid a Puçol o al Villar
- 1.623 Crida de la entrada del virey, marquès de Tàvara
- 1.624 Assalt en la Torre fet per fray Nicolau Gomis, de Sent Honofre, donat
- 1.625 Entrada del virey, es diu don Antonio Pimentel, marquès de Tàvara
- 1.626 Lo virey anà a la Seu
- 1.627 Don Thomàs d'Espinosa benehí la crisma
- 1.628 Batiste Noguera mata a sa muller sens per què
- 1.629 Mort del sagrista Vich

ABRIL

- 1.630 Possesió de dos canonicats
- 1.631 Mort del señor de Agres
- 1.632 Diumenge, a 7 de abril 1619, crida per les festes de beatificació de Thomàs de Vilanova
- 1.633 Mort de la señora de Agres
- 1.634 Jhesús, Maria, Jusep
- 1.635 Altra crida contra'ls receptadors dels fugits de la Torre
- 1.636 Mort de mosén Ferràndiz de Bello
- 1.637 Soterrar a Alonso Orts, obrer de vila
- 1.638 Processó de sent Vicent Ferrer
- 1.639 Disapte, a 20 de abril 1619, oficials de la milícia, y molts capitans, contra Vila-real
- 1.640 Beato don Thomàs de Vilanova
- 1.641 Divendres, a 26 de abril 1619, processó per la reliquia de Thomàs de Vilanova
- 1.642 Disapte, a 27 de dit, diumenge y dilluns, grans faronades y festes
- 1.643 Diumenge, a 28 de abril 1619, festa per Thomas de Vilanova
- 1.644 Presó dels escolans

MAIG

- 1.645 Bous en lo mercat y en la plaça de Predicadors, a 12 de agost
- 1.646 Crides sobre les guardes de camins y llanternes
- 1.647 Disapte, a onse de maig 1619, entrà lo rey en Portugal
- 1.648 Processó de la translació del santísim Sacrament a Sent Gregori
- 1.649 Estos dies, los jurats donen examintura en Theologia a frare Roig, fill del vice-canceller, ans de ser doctor en Theologia
- 1.650 Torneo a la plaça de la Seu
- 1.651 Peste en Marcella
- 1.652 Los capellans porten llum
- 1.653 Alcansies a les Pujades
- 1.654 Crida sobre los camvis
- 1.655 Processó del Corpus

JUNY

- 1.656 Excomunió sobre los camvis
- 1.657 Processons per les esglésies, sobre la electió de l'emperador
- 1.658 Acapte per al pare Simó, per la parròchia de Sent Pere
- 1.659 Altre per la de Sent Steve
- 1.660 Excomunió contra'ls jurats perquè acceptaven
- 1.661 Processó de sent Gregori

- 1.662 Processó del Corpus, en Sent Gregori
- 1.663 Començaren a representar les comèdies en la plaça de la Olivera
- 1.664 Mandato als frares de Predicadors
- 1.665 Nafrat lo justícia criminal

JULIOL

- 1.666 Brama de València
- 1.667 General de Predicadors
- 1.668 Crides de València mal premiades, com és costum
- 1.669 Mort de don Enrich Centelles
- 1.670 Pasquí contra virey, jurats y alguns cavallers
- 1.671 Contentió declarada
- 1.672 Accapte per al pare Simó
- 1.673 Dilluns, a 8 de juliol 619, cartell de benifet
- 1.674 Embaxada al señor archebisbe de part de la ciutat
- 1.675 Coronació del rey don Felip, y juraren per príncep a son fill en Portugal
- 1.676 Açots a un cego y dos dones
- 1.677 Crida que arruxen les carreres
- 1.678 Foch en Predicadors
- 1.679 Mort de Turúvio
- 1.680 Mort de don Jusep Vives
- 1.681 Festa de Nostra Señora de la Sapiència. Soterrar a don Jusep Vives
- 1.682 Mort de don Antonio Ferrer
- 1.683 Bous en la plaça de Predicadors
- 1.684 Possesió de mosén Navarro y Tarragó
- 1.685 Remey provat per a mal de quixal

AGOST

- 1.686 Cas entre un home y la muller y l'home
- 1.687 Festa de sent Domingo
- 1.688 Dijous, a 7 de agost 1619, crida de la Real Audiència sobre la mort de don Antonio Ferrer
- 1.689 Bous en la plaça de Predicadors
- 1.690 Processó de Nostra Señora
- 1.691 A 18 de agost, lo meu gich começa a ser sastre y no volgué estudiar
- 1.692 Llevades les llànties de mosén Simó
- 1.693 Una albudeca ab lletres
- 1.694 Asalt en la rexa de mosén Simó
- 1.695 Llibertat de Carchoto
- 1.696 Fet de un sclau
- 1.697 Sentència a Joan Calbo

SETEMBRE

- 1.698 Presos los elets del stament. Patró don Thomàs de Vilanova
- 1.699 Morí Cherta, procurador fiscal
- 1.700 Ploure
- 1.701 Festa del señor beato don Thomàs de Vilanova
- 1.702 Consell General en València
- 1.703 Foch
- 1.704 Crida de València, sobre la festa del señor don Thomàs de Vilanova
- 1.705 Festa en la Seu del señor don Thomàs de Vilanova
- 1.706 Saco de Orpesa
- 1.707 Foch en lo monastir de Peu de la Creu
- 1.708 Confrare del Roser en lo llibre comú
- 1.709 Mustaçaf

OCTUBRE

- 1.710 Part de la vireyna
- 1.711 Embaxada los dels staments al virey
- 1.712 Moros a Borriana
- 1.713 Divendres, a 4 de octubre 1619, varen traure de la presó de la Torre a mestre Arnau
- 1.714 Venguda del señor archebisbe a Puçol
- 1.715 Festa del señor virey
- 1.716 Mort de la sospriora de Sent Gregori
- 1.717 Llam en lo monastir del Pi, en Oliva
- 1.718 Desastre de un carro ab un gich
- 1.719 Noves de la Estafeta sobre la redució de censals
- 1.720 Noms de padrins en los fills segrets
- 1.721 Samareta en la Seu, de Joan Dionís Gazull, notari de València
- 1.722 Terratrèmol
- 1.723 Augment de les hores de Sent Martí
- 1.724 Cosa nova de un predicador
- 1.725 Anada del clero a Rafelbunyol

NOHEMBRE

- 1.726 Augment de hores en Sent Marí
- 1.727 Dilluns, a 11 de nohembre 1619, predica fray Christòfol de la Torre, frare bernardo
- 1.728 Mort de micer Assoris
- 1.729 Lo rey Felip malalt. Diligències fetes per lo vicari general
- 1.730 Ofici en la Seu

- 1.731 Processó a l'Hospital per lo rey, y no s'i trobà lo archebisbe
- 1.732 Pere Quebedo, velluter, de edad de més de 116 anys
- 1.733 Mort de Genís Roca
- 1.734 Processó en la Seu del santíssim Sacrament
- 1.735 Sent Martí ubert, lo santíssim Sacrament, 40 hores
- 1.736 Visura dels fonaments vells del campanar vell de Sent Martí
- 1.737 Nova que lo señor rey estava bo
- 1.738 Crida que fesen lluminàries de alegria
- 1.739 *Te Deum laudamus*, per la salud del señor rey
- 1.740 Remey contra ronya

DEHEMBRE

- 1.741 Processó de gràcies per lo señor rey
- 1.742 Processó a Sent Agostí
- 1.743 Mort de don Àlvaro Castellví
- 1.744 Primera processó per aygua
- 1.745 Comença a ploure
- 1.746 Aygua
- 1.747 Electió de oficials en Sent Martí

AÑY 1620 GINER BIXEST

- 1.748 Penjaren a Jaume Gomis
- 1.749 Buydar de vasos en Sent Martí
- 1.750 Penjaren a Gomis, de Algemesí
- 1.751 Processó y entrada de la Santa Creuada
- 1.752 Ploure

FEBRER

- 1.753 Processó de sent Vicent martre
- 1.754 Mort de Geroni Ausina, menestril
- 1.755 Diumenge, a 16 de febrer 1620, altra missa de la Minerva com la de l'any passat
- 1.756 Dimats, a 18 de febrer 1620, embaxada de la ciutat a l'archebisbe, que estava en Xàtiva
- 1.757 Dimecres, a 19 de febrer 1620, despren una pistola contra Vallcaneda, de Albayda
- 1.758 Disapte, a 22 de febrer 1620, crida del virrey que ningun student pogués anar en camarada, sinó amb un altre

- 1.759 Disapte, a 29 de febrer 1620, entrà lo archebisbe en València
- 1.760 Aquest dia anava un home cridant qui volia adobar cossis y llibrells
- 1.761 Mort de Miquel Pertusa, embaxador de València a la Cort

MARÇ

- 1.762 Festes en Sent Martí, los tres dies de Carnestoltes
- 1.763 Contra tercianes
- 1.764 Dilluns, a 9 de març 1620, morí Grysóstomo Roiz de Lliori
- 1.765 Processó de sent Gregori
- 1.766 Minerva de Sent Martí
- 1.767 Processó dels Sentenciats
- 1.768 Tornada la guarda
- 1.769 Compra de casa
- 1.770 Jubileu plenísim

ABRIL

- 1.771 Dilluns, a 6 de abril 1620, crida de dies feriatos per guanyar lo Jubileu
- 1.772 Feta del señor virey ab los disciplinants
- 1.773 Processó de la 1a Aparisió
- 1.774 Processó de sent Jordi
- 1.775 Vinguda del bisbe de Tortosa
- 1.776 Processó de sent Vicent Ferrer
- 1.777 Anada del señor archebisbe de València a Gandia y a la visita
- 1.778 Anada del señor bisbe de Tortosa a la Sala y Deputació
- 1.779 Bisbe de Tortosa va a Santa Creu
- 1.780 Singular cosa que féu dit bisbe
- 1.781 Anada de dit bisbe a Tortosa
- 1.782 Pencharen a un moneder
- 1.783 Crida contra·ls bomians
- 1.784 Carestia de fulla
- 1.785 A sis lladres, cent açots
- 1.786 Escopetada a l'hostal dels Reys
- 1.787 Crida sobre la dita mort
- 1.788 Llums per frare Pascual Baylon
- 1.789 Mort de frare Culla
- 1.790 Mort de don Baltazar Julià
- 1.791 Lledànies
- 1.792 Cosa nova en Sent Martí en les processons de les Lledànies
- 1.793 Pila de batechar, en Sent Martí

JUNY

- 1.794 Penjava's un home
- 1.795 Mort de un farsero
- 1.796 Nafra a un portaler en lo portal del Real
- 1.797 Fugits de la presó de Sent Arcís
- 1.798 Jurats
- 1.799 Vicente Barber morí
- 1.800 Muller de Pareja llançà's de la finestra
- 1.801 Desastre en Sent Andreu
- 1.802 Mosén Garcia, de Senta Catalina, lo posaren uns aguasils en la Torre
- 1.803 Dimats, a 23 de juny 1620, nova que lo rey havia fet penjar los jurats de Tarragona
- 1.804 Llàntia en Sent Martí
- 1.805 Crida de la Redempció
- 1.806 Avalot en la Almoyna
- 1.807 Repicar la església de Sent Martí
- 1.808 Guarda dels sastres

JULIOL

- 1.809 Mort del fill del comte de Anna
- 1.810 Carta del rey Felip III
- 1.811 Pol·luta Senta Catalina
- 1.812 Sent Martí a renovar
- 1.813 Reconciliada Senta Catalina
- 1.814 Accabat de cobrir la església de Sent Martí
- 1.815 Cartels de la Real Audiència
- 1.816 Temporalitats ocupades
- 1.817 Dimecres, a 22 de juliol 1620, cartes per als señors archebisbe y virey
- 1.818 Nòmina dels entredits y excomunicats

AGOST

- 1.819 Presos los advocats del señor archebisbe
- 1.820 Excomunicats del Real Consell, exceptats tres
- 1.821 Entredit en las parròchies y monastys
- 1.822 Agravaren per excomunicats al regent, a Vallés y a Cardona
- 1.823 Anada dels señors oficials per lo mandato del virey
- 1.824 Attentat, per los frares del Carme, contra lo entredit
- 1.825 Les guardes de costa en lo Grau
- 1.826 Disapte, a 8 de agost 1620, anaren los rectors de Senta Catalina y Sent Thomàs a vissitar al señor archebisbe a Cocentayna

- 1.827 Diumenge, a 9 de agost 1620, lo vicari general, Pere Antoni Serra, reagrava als doctors Major, Vallés y Cardona
- 1.828 Entredit en Mislata
- 1.829 Mandato del señor archebisbe, que no oysen missa en lo monastir del Carme
- 1.830 A hon posaven los cosos que, en temps de l'entredit, morien
- 1.831 Alçat lo entredit lo dia de senta Clara, per als frares de Sent Francés
- 1.832 Estos dies estigué molt cansat lo doctor Joan Pascual
- 1.833 Tornada del desterro los officials del señor archebisbe
- 1.834 B. Sols lo dia de sent Jacinto, missa en lo convent de Predicadors
- 1.835 A.
- 1.836 Alçat la cessasió *a divinis*
- 1.837 Cessasió *a divinis*: durà tretse dies menys quatre hores
- 1.838 Mort a don Francisco Tallada
- 1.839 Crida sobre la dita mort
- 1.840 Llam a la placeta de Perpinyà
- 1.841 B. Tempestat de trons y llams
- 1.842 A.
- 1.843 Dit dia de dilluns, a 25 de juliol 1616, caygué altre llam en lo Col·legi
- 1.844 Mort de Ricart, llaurador
- 1.845 Açots per malícia a Serra
- 1.846 Nafra Fababuix, canonge

SETEMBRE

- 1.847 Crida per les nafres del canonge Fababuix
- 1.848 Crida que porten de nit llums. No's tocà la queda
- 1.849 Altra publicació
- 1.850 Alçat lo entredit
- 1.851 Y dilluns, a 12 de octubre 1620, declararen *non gaudere* a Jacinto Pujades
- 1.852 Absolució del fiscal Cardona
- 1.853 Absolució del doctor Cardona, advocat fiscal
- 1.854 Durà lo entredit 36 dies
- 1.855 Frares de la Mercé
- 1.856 Tèrcio del conte de Alaquàs
- 1.857 Anada de Lauro
- 1.858 Sent Thomàs de Vilanova
- 1.859 Mort del capità don Gaspar Vidal
- 1.860 B. Redempció a Alger. Conte de Anna y Cabanelles
- 1.861 Una ciutat en la Calàbria
- 1.862 Príncep de Àsculi, lliure
- 1.863 Yviça per lo Turch sitiada

OCTUBRE

- 1.864 Anada del príncep d'Àsculi a ses terres
- 1.865 Desastre en lo repicar Sent Martí
- 1.866 Mostra de un tèrcio de soldats
- 1.867 Mort de donya Joanna Marrades Perellós y de Bellvís
- 1.868 Declaració *non gaudere*, la Almoyna, a Pujades
- 1.869 Publicaren per excomunicats als frares del Carme
- 1.870 Duquesa de Gandia, retiràs
- 1.871 Crida dels censals a 16
- 1.872 Galeots
- 1.873 Noves de Alger contra València
- 1.874 Dit dia de diumenge, a 18 de octubre 1620, ixqué a mostra lo tèrcio de don Jaume Ferrer
- 1.875 Determinació del clero de Sent Martí
- 1.876 Galeres de Barcelona
- 1.877 Mort de don Batiste Granullés
- 1.878 Per partir lo vidre de la manera que hom voldrà
- 1.879 Mudar lo cap de altar mayor de Sent Martí
- 1.880 Mort de mon pare

NOHEMBRE

- 1.881 Ploure. Riu
- 1.882 Barallà's lo justícia criminal y lo llochtinent
- 1.883 Embaxador de Barcelona
- 1.884 Mostra del terç de don Juan Castellví
- 1.885 Testament
- 1.886 Vinguda del nebot del rey
- 1.887 Ploure

DEHEMBRE

- 1.888 Determinació del clero de Sent Martí
- 1.889 Nova del bisbat de Lleyda
- 1.890 Terremot en Alcoy
- 1.891 Mort del bal·lio de Caspe
- 1.892 Scolà de Torres Torres, dit N. Pedro
- 1.893 Altar de la Sperança al mayor
- 1.894 Entrada de l'inquisidor Martínez
- 1.895 Órdens
- 1.896 Mort de la condesa de Anna
- 1.897 *Te Deum laudamus*

- 1.898 Llochtinent criminal
- 1.899 Morts de Sent Martí en lo offici
- 1.900 Mònstruo un gos
- 1.901 Vespres nocturn y matines solemnes
- 1.902 Pistolades uns studiants
- 1.903 Mort de don Alonso Rebolledo
- 1.904 Conte extraordinari y cas

AÑY 1621 GINER

- 1.905 Rinyes: lo conte de Alaquàs y don Giner de Perellós
- 1.906 Les monges de Madalenes obriren una porta al mercat
- 1.907 Redemptors
- 1.908 Creuada
- 1.909 Bisbe de Leyda, Pero Antonio Serra
- 1.910 Mort de frare Salon
- 1.911 Venguda del cononge Balaguer
- 1.912 *Non gaudere* Pujades
- 1.913 Mort del papa Paulo quint

FEBRER

- 1.914 Mort de Pere Quebedo, de edad de 136 anys
- 1.915 Mort de Jaume Ferrer, governador
- 1.916 Mort de un home en la Torre
- 1.917 Mort de Vicent Sanchis, notari
- 1.918 Sepelio de Jaume Ferrer
- 1.919 Processó de sent Vicent martre
- 1.920 Església de Sent Martí
- 1.921 Penjaren una dona que matà sa filla
- 1.922 Mort del papa Paulo quint
- 1.923 Desastre de un carro que caygué en una séquia, prop Jesús
- 1.924 Dia de Quaresma
- 1.925 Mort de don Valerian Boyl y sa muller, donya Lluïsa Servata
- 1.926 Per la pau en Sent Martí
- 1.927 Fonaments de Sent Martí

MARS

- 1.928 Órdens
- 1.929 Percasos a un beneficiat, contra lo acostumat. Gaspar Pujades
- 1.930 Nominació de papa

- 1.931 Entrada de la Saboyana
- 1.932 Processó *pro salute regis*
- 1.933 Mort de mosén Majench

ABRIL

- 1.934 Mort del rey Felip 3, a 31 de març 1621
- 1.935 Mandato del vicari general sobre la salut del rey, ya mort
- 1.936 Jurament de nou virey, en lloc del príncep Felip 4
- 1.937 Chrisma
- 1.938 Crida sobre les vajetes
- 1.939 Crida sobre lo preu de aquelles
- 1.940 Crida sobre la mort del señor rey y obsèquies de aquell
- 1.941 Anada del marquès de Aytona a Madrid
- 1.942 Furt del lloch de Silla, del santíssim Sacrament
- 1.943 Memòria de la escurà de la séquia mare. Escurà
- 1.944 Dilluns, a 19 de abril 1621, convocar remembransa del rey
- 1.945 Obsèquies del señor rey
- 1.946 Mort del rector de Sent Berthomeu
- 1.947 Dimecres, a 21 de abril 1621, la confraria de Sent Jaume fa andana per la remembransa del rey
- 1.948 Mort de don Montes en la Seu
- 1.949 Anada del marquès de Moya als banys de Fortuna
- 1.950 Tresllat de la carta que el rey Felip 3 envià als jurats de València
- 1.951 Altra carta que dit señor rey envyà als diputats de València
- 1.952 Sermó del señor archebisbe
- 1.953 Anada dels jurats al rey
- 1.954 Presó de don Francisco Albornoz, y no's dia sinó Francisco Salines
- 1.955 Rinyes en lo camí del Grau
- 1.956 Rinyes entre Gil, Serra y Navarro

MAIG

- 1.957 Processó de la 1a Apparició
- 1.958 Provincial de Predicadors. Órdens generals
- 1.959 Furt de un vi
- 1.960 Crida de la processó de sent Vicent Ferrer
- 1.961 Processó de sent Vicent Ferrer
- 1.962 Primera pedra de la calçada en Sent Martí
- 1.963 Eclipse de Sol
- 1.964 Anada de l'il·lustríssim archebisbe a Madrid
- 1.965 Vinguda del provincial del Remey
- 1.966 Jubileu pleníssim

- 1.967 Crida sobre les fèries del sant jubileu
- 1.968 Mort de frare Pellicer
- 1.979 Anada de casa Lauro. Dos galeons
- 1.970 Tornada dels jurats
- 1.971 Processó del santíssim jubileu
- 1.972 Mort de Francés Ausina, notari
- 1.973 Trasts de l'Almodí

JUNY

- 1.974 La calçada del campanar de Sent Martí
- 1.975 Crida de l'acte de la Santa Inquisició
- 1.976 Órdens generals
- 1.977 Vicari nou en Sent Martí: Pere Llinares
- 1.978 Escopetada a Ugo, aguazil
- 1.979 Processó del Corpus
- 1.980 Lauro
- 1.981 Sepelio a Vanaclocha
- 1.982 Mort de don Juan Zanoguera
- 1.983 Foch en Jerusalem
- 1.984 Desafiu al conte de Carlet
- 1.985 Cas en Morvedre

JULIOL

- 1.986 Dijous, lo primer de juliol 1621, embaxada los señors inquisidors als jurats
- 1.987 Acte de la Santa Inquisició
- 1.988 Açots per la Inquisició
- 1.989 Mort de Gaspar Jofré
- 1.990 Mort de don Nicolau de Cardona
- 1.991 Dilluns, a 12 de juliol 1621, pencharen un home per haver mort a N. Moserrat
- 1.992 Divendres, a 16 de juliol 1621, sentència a don Rodrigo Calderó
- 1.993 Mataren a Francisca Millana y de Garcia
- 1.994 Anada de dos banderes
- 1.995 Penjaren a Palavezino
- 1.996 Duch de Gandia
- 1.997 A. Desastre de la muller de Anton Guilla, barber. Y en Granada
- 1.998 Mort de Martí Thomàs, notari

AGOST

- 1.999 Consecració al bisbe de Lleyda
- 2.000 Rinyes entre don Laudomio Mercader y don Francisco Rocamora

- 2.001 Clavar la mà a quatre fadrins, en la plaça de la Seu
- 2.002 Visions sobre València
- 2.003 Desastre en Granada
- 2.004 Penjaren a Diego Saplana, de Villena, per la mort de don Francés Tallada
- 2.005 Part de la reyna
- 2.006 Processó de la Assumpció
- 2.007 Malalta la senyora reyna
- 2.008 Processó a Sent Francés
- 2.009 Santíssim Sacrament ubert en Sent Martí
- 2.010 Nova de Alger
- 2.011 *Te Deum laudamus* per la salut de la senyora reyna
- 2.012 Y diumenge, a 29 de agost 1621, mosén Dasí conta haver vist clarors de llums com a farons

SETEMBRE

- 2.013 Cas extraordinari de Granada
- 2.014 Anada a Madrid de don Baltazar Blanes
- 2.015 Salut de la senyora reyna
- 2.016 Mort del virey de Mallorca, don Francisco Juan Torres
- 2.017 Tornà a tocar queda
- 2.018 Dimats, a 14 de setembre 1621, s'ajustaren los elets de Sent Martí, per donar l'obra del campanar
- 2.019 Campanar de Sent Martí
- 2.020 Òrdens en Sent Christòfol
- 2.021 Virey de Mallorca mort. [El] portaren a València
- 2.022 Derrocada la capella de les Ànimes de Sent Martí
- 2.023 Mort de Monroig, en casa na Vives
- 2.024 Manament del rector del Studi
- 2.025 Confessor de la reyna

OCTUBRE

- 2.026 Divendres, a 1 de octubre 1621, donar lo parabién a don Martín de Funes, nou vicari general
- 2.027 Vissita del confessor als senyors jurats
- 2.028 Despedida del bisbe de Lleyda
- 2.029 Festa de Nostra Senyora del Roser
- 2.030 Corona [que] donà lo señor bisbe de Lleyda
- 2.031 Anada del dit señor a Leyda
- 2.032 Processó de sent Dionís
- 2.033 Mort de don Francisco Marrades
- 2.034 Cas de la Audiència, en lo palau de l'Archebisbe

- 2.035 Nominació de inquisidor major
- 2.036 Sententiat a don Rodrigo Calderó
- 2.037 Divendres, a 29 de octubre 1621, portaren de Castella a dos senyors principals
- 2.038 Dit dia de divendres, Pedro de la Torre, aguasil, portà dos bandolers
- 2.039 Confrare del Roser

NOHEMBRE

- 2.040 Mort del canonge Agorreta
- 2.041 Divendres, a 5 de dit 1621, don Francisco Carroç, pagador de la costa
- 2.042 Un combregar ab grandíssima música, de nit, en Sent Martí
- 2.043 Vissita de costa del virey
- 2.044 Mort del señor comte de Benavent
- 2.045 Ploure pedra
- 2.046 Mort de don Geroni Pérez Arnal
- 2.047 Tandes de Sent Martí, a 10 sous
- 2.048 Y divendres, a 26 de nohembre 1621, soterrar de una donzella de l'alqueria de donya Beatriu o Rafaela Figuerola
- 2.049 Anniversari per lo comte de Benavent
- 2.050 Cosa nova per a València

DEHEMBRE

- 2.051 Processó de la Concepció
- 2.052 Tornada del virey de la vissita
- 2.053 Pedrenyals tornats
- 2.054 Órdens particulars en Palàcio
- 2.055 Llevats los trasts de l'Almodí
- 2.056 Robo a mosén Aparisi
- 2.057 Sepelio a mosén Farlet, de Sent Steve
- 2.058 Acompanyament del santísim Sacrament per lo señor virey y jurats, a Sent Esteve
- 2.059 Rector de Sent Berthomeu
- 2.060 Gran fret y molt sech
- 2.061 Primera pedra del campanar de Sent Martí

JHESÚS, MARIA, JUSEP AÑY 1622

- 2.062 Disapte, lo primer dia de Cap d'Any
- 2.063 Nevar
- 2.064 Mort de mosén Albiol
- 2.065 Tornats los trasts de l'Almodí

- 2.066 Mort de la muller del bal·le general. Mort de Sirujeda, taverner
- 2.067 La Santa Creuada
- 2.068 Pres <a> micer Mora
- 2.069 Pesta en França. Que no tiren taronges. Honrres de frare Salon
- 2.070 Foch en les portes del regent
- 2.071 Cadafals en la plaça de la Seu
- 2.072 Crida que no's disfrasen

FEBRER

- 2.073 Paschins per los cantons
- 2.074 Xisto Sanchis, cap de quadrilla, pres
- 2.075 Disapte, a 12 de febrer 1622, pencharen Xisto Francés Sachis
- 2.076 Crida sobre los béns dels qui servixen al rey
- 2.077 Penjat per llevar lo forment de les siches
- 2.078 Inquisidor general don Antonio Pacheco, bisbe de Cuenca
- 2.079 Anada del prior de Predicadors a Roma, a Nàpols
- 2.080 Crida del duch de Gandia per no pagar lo que deu. Sentència en favor del clero de Sent Martí
- 2.081 Tots estos dies, de matí y vesprada, grans boyres

MARS

- 2.082 Mort del bochí
- 2.083 Mort al fill del comanador Perpinyà
- 2.084 Mort de dona Maria Penarroja
- 2.085 Altercació sobre llochs entre justícia criminal y llochinent de governador, en Sent Martí
- 2.086 Processó de sent Gregori
- 2.087 Provincial francisco
- 2.088 Noves al virey, confirmat de nou
- 2.089 Mort de l'alcayt de la Torre
- 2.090 Mort de Jaume Berthomeu, notari
- 2.091 Mort de Jacinto Pujades
- 2.092 Nominació per a la crisma
- 2.093 Órdens de sent Christòfol. Gramalles noves als jurats
- 2.094 Processó de la primera Apparició
- 2.095 Per aygua

ABRIL

- 2.096 Frares de la Mercé, porta al mercat
- 2.097 Processó de sent Vicent

- 2.098 Bogí nou
- 2.099 Clavada la mà a un home en la plaça de la Seu
- 2.100 Processó general per aygua
- 2.101 Crida de la ciutat de prestar forment
- 2.102 Processó de aygua
- 2.103 Dijous, a 14, continuà dita processó
- 2.104 Sinch sancts canonizats en Roma
- 2.105 Pencharen dos hòmens negatius
- 2.106 Divendres, a 15, ploqué poch tot lo dia
- 2.107 Disapte, a 16, processó per aygua a Sant Salvador
- 2.108 Campana Manuel
- 2.109 Aquesta vesprada començaren a dir completes y salves sis capellans
- 2.110 Povar
- 2.111 Dimecres, a 20 de dit, provaren lo so de la campana Manuel
- 2.112 Divendres, a 22 de abril 1622, soterraren a doña Vicenta Vidal y de Vilanova
- 2.113 Diumenge, a 17 de abril 1622, se n'anà a Logronyo l'inquisidor Salazar de Frías
- 2.114 B. Cas de micer Solsona contra lo vicari general
- 2.115 A. Robo dels del Grau. Inquisidor general don Antonio Pacheco, bisbe de Cuenca
- 2.116 Processó de aygua a Senta Tecla, y ploqué

MAIG

- 2.117 Acte de la Santa Inquisició, a la plaça de sent Llorenç
- 2.118 Robo al secretari del virey
- 2.119 Açotats per la Inquisició
- 2.120 Crida sobre'l furt del secretari
- 2.121 Inquisidor general lo bisbe de Cuenca y llevat fray Luís Aliaga
- 2.122 Lledànies
- 2.123 *Te Deum laudamus* per gràcies de aygua
- 2.124 Don Juan de Rocafull repelit a la presó ecclesiàstica
- 2.125 Processó de la Concepció a l'Hospital
- 2.126 Mort del bal·le general
- 2.127 Atenallar a dos hòmens del Grau
- 2.128 Mort de mosén Garcia
- 2.129 Aquest dia se n'anaren a Alemanya don Jordi Marrades y don Francisco, son nebot
- 2.130 Memòria de les concòrdies de Sent Martí y Senta Catalina
- 2.131 Dilluns, a 20 de maig, any 1613, se concordaren Senta Catalina y Sent Marti sobre los soterrars
- 2.132 Nous jurats
- 2.133 Confirmació en la Seu
- 2.134 Órdens generals
- 2.135 Tret un home de Sent Vicent martre, per lo virey
- 2.136 Fugits, de la Torre tretse hòmens

- 2.137 B. Processó del santíssim Sacrament. Cas nou, en Sent Martí, de mosén Bolas
- 2.138 Lo capell a 12 sous
- 2.139 Venguda de un nunci de Roma, que venia del rey
- 2.140 Dilluns següent, a 30 de dit, gran curiositat y diligència de don Martin de Funes
- 2.141 Crida sobre los fugits de la presó
- 2.142 Concòrdia entre Sent Martí y Senta Tecla
- 2.143 Galeots
- 2.144 Dimats, a 31 de maig 1622, soterraren en lo monastir de Senta Tecla, los capellans de Sent Martí, una monga

JUNY

- 2.145 La carn a quatre sous la lliura, y en juny, any 1625, a 5 sous 4 diners
- 2.146 Pres Vicent Torà, corredor
- 2.147 Cosa nova en Sent Andreu. Sent Felip Neri, fundador de la congregació de l'Oratori en Roma. Don Francisco López de Mendoza, canonge de la Seu
- 2.148 Penjat un home
- 2.149 Cosa nova en Sent Martí. Y mosén Santapau y mosén Andreu
- 2.150 Mort de un germà a altre, dels fills de Ribes
- 2.151 Madera
- 2.152 Crida de bous
- 2.153 Açotar a un lladre
- 2.154 Processó de sent Gregori. Vinguda del señor archebisbe
- 2.155 Processó a l'Hospital general. Carro triumfal
- 2.156 Clero de Sent Martí
- 2.157 Beato Aloy Gonzaga, teatino
- 2.158 Escopetada a Monreal. Estocada, y morí N. Martí
- 2.159 Lo reverendíssim señor anà a Sent Juan
- 2.160 Crida que als portals regoneguen los colchos
- 2.161 Portaren a sent Felip Neri a Sent Andreu
- 2.162 Mort de donya Maria Bertran
- 2.163 Escopetada a Dolç
- 2.164 Dilluns, a 21 de dit, mes de juny 1622, predicà en Sent Andreu lo canonge Pellicer, y per la vesprada bous en corda
- 2.165 Dimats, a 28 de juny 1622, predica en Sent Andreu lo pavorde Guillonda
- 2.166 Riu gros
- 2.167 Nocturn en dia de *primera classis*

JULIOL

- 2.168 Dilluns, 4 de juliol 1622, havent de haver corro de bous en lo mercat, no·ls y agué
- 2.169 Bous en lo mercat
- 2.170 Bous en lo mercat

- 2.171 Crida que arrujen
- 2.172 Desgràcia al foçar de Sent Thomàs
- 2.173 Mort de fray Antoni Sobrino
- 2.174 Galeots
- 2.175 Edicte de la Puríssima Concepció
- 2.176 Mort de sor Magdalena Buytrago
- 2.177 Robo a Nostra Señora del Roser
- 2.178 Crida per a les festes de sent Ignasi
- 2.179 Disapte, a 23 de dit, a la nit, y hagué grans lluminàries
- 2.180 Diumenge, a 24 de juliol 1622, processó a sent Xavierri per los jesuïtes
- 2.181 Dilluns a 25, a la nit, pegaren foch a un dragó que avia fet Colomer, lo nigro-màntich
- 2.182 Mort de la condessa de Castellar
- 2.183 Tota la octava solemne festejada

AGOST

- 2.184 Degollaren a Steve Ximeno
- 2.185 Furt en Senta Catalina
- 2.186 Tempestat de trons y ayres
- 2.187 Coltellada al carceller de l'Oficialat
- 2.188 Mort del fill del comte de Benavent en Madrid
- 2.189 Açotaren a un studiant
- 2.190 Desastre a un manyà
- 2.191 Nou nuncio en la Cort
- 2.192 Mort del señor de Petrés
- 2.193 Mort del correu major
- 2.194 Desastre en la plaça de la Seu

SETEMBRE

- 2.195 Mort de Febrer, lo forner
- 2.196 Vinguda del bisbe elet de les Ampúries
- 2.197 Mort de don Juan Brisuela
- 2.198 Vinguda del señor nuncio
- 2.199 Processó per aygua
- 2.200 Disapte, a 17 de setembre 1622, lo nuncio y archebisbe van a Sent Miguel de los Reyes
- 2.201 Festa de la Concepció
- 2.202 Festa de don Thomàs Vilanova
- 2.203 Vissita lo señor nuncio als jurats y deputats
- 2.204 Sentència a don Juan Vich
- 2.205 Cadafals en la plaça de la Seu

- 2.206 Anada del señor nuncio
- 2.207 Órdens en Sent Christòphol
- 2.208 Cas als Sombrerers
- 2.209 Mort de Jaume Penarroja
- 2.210 Entrada del duch de Alba
- 2.211 Entra el duch de Alba en València

OCTUBRE

- 2.212 Anada de Lauro a Nàpols
- 2.213 Mort de micer Bonavida. Mort de la filla del vicecanceller Covarrúvies
- 2.214 Dimats, a 4 de dit, lo señor archebisbe dix la missa major en lo monastir de Sent Francés
- 2.215 Senta Teresa
- 2.216 Processó de sent Dionís. Carro triunfal de senta Teresa
- 2.217 Salvaguarda real en les Siches
- 2.218 Pedro Lorente, de Terol
- 2.219 Mort de don Baltazar de Zúniga
- 2.220 Crida de la reducció dels censals a sou
- 2.221 Llums de la senta Teresa
- 2.222 Processó de senta Teresa
- 2.223 Feriat
- 2.224 Feriat
- 2.225 Mort de micer Vallés

NOHEMBRE

- 2.226 Crida de la Purísima Concepció
- 2.227 Dimats, a 8 de nohembre 1622, crida que lo dia de sant Salvador siga feriat
- 2.228 Y en totes estes festes no y pogué assistir lo señor archebisbe per estar malalt
- 2.229 Mort de micer Navarro. Mort de Pere Tristany
- 2.230 Festa de senta Catalina

DEHEMBRE

- 2.231 Llevats los trasts de l'Almodí
- 2.232 Foch en la Boseria
- 2.233 Diumenge, a 4 de dehembre 1622, crida que entrava a València lo marqués de Povar, a jurar com a virrey
- 2.234 Anada del marqués de Tàvara. Mort del vicecanceller Roig
- 2.235 Venguda del virey, lo marqués de Pobar, don Enrrich Àvila y Gúzman
- 2.236 Pedro Pau Lauro anava a casa son pare a aprendre lo offici, de ma voluntat y consell
- 2.237 Dijous, a 8 de dehembre 1622, anaren a l'offici lo virey y la vireyna

- 2.238 Disapte, a 10 de dit, lo bisbe de Sogorb, ve a visitar al virey
- 2.239 Se'n va lo bisbe de Sogorb
- 2.240 Remembrança del vicecanceller
- 2.241 Nevar
- 2.242 Mort de Nadal Fuster, corredor de orella
- 2.243 Estos dies vingué nova, com lo rey havia perdonat a don Juan Vich

AÑY 1623 GINER

- 2.244 Diumenge, a 1 de giner 1623, dia de Cap d'Any plogué, y altres següents dies
- 2.245 B. infra A. Mort de mosén Planes
- 2.246 Nafrat lo deputat Moncayo
- 2.247 Embaxador de Polònia
- 2.248 Dimecres, a 18 de giner 1623, crida de la Santa Creuada
- 2.249 Creuada
- 2.250 Crida sobre lo General de Çaragoça
- 2.251 Anada del virey a l'Albufera
- 2.252 Crida sobre bon govern

FEBRER

- 2.253 Crida sobre la seda
- 2.254 Dia de Nostra Señora Canelera
- 2.255 Alçàren-se los presos, y-ls açotaren, a 21 de dit, 21
- 2.256 Crida del virey contra los studiants
- 2.257 Mort de la contesa de Castellar y señora de Bicornp
- 2.258 Mort de don Juan Pallàs
- 2.259 Açots a 21 home
- 2.260 Processó dels Sentenciats, tanda de a 3 sous
- 2.261 Festes los dies de Carnestoltes

MARÇ

- 2.262 Crida sobre les sedes texides forasteres
- 2.263 Carestia de Quaresma
- 2.264 Nora de Pedro Bellví
- 2.265 Cosa nova de un jurat de Barcelona
- 2.266 Crida de la processó de sent Gregori
- 2.267 Provisió contra sýnodo y nova
- 2.268 Cartell de la Inquisició
- 2.269 Acte dels señors inquisidors en Sant Salvador
- 2.270 Príncep de Inglaterra

ABRIL

- 2.271 Processó de pregàries
- 2.272 Descapsat a don Juan Vich
- 2.273 A Yviça, y quartos a un home
- 2.274 Benedicció de chrisma
- 2.275 Quaresma era cara
- 2.276 Processó de sent Vicent Ferrer
- 2.277 Processó de la 1a Apparició

MAIG

- 2.278 Geroni Domingo, àlies Albesa, pegà a la muller de Domingo Matheu
- 2.279 Remembrança a la sogra del virey
- 2.280 Venguda del bisbe de Sogorb
- 2.281 Mort de Bernat Català, barber de l'Hospital
- 2.282 Electió de provincial dels Augustinos
- 2.283 Missa de pontifical, per lo señor bisbe de Sogorb
- 2.284 Memòria de Sent Martí no vista
- 2.285 Desastre en Sent Juan del Mercat, entre tres capellans
- 2.286 Lo bisbe de Sogorb anà a la Seu, y a dinar al Seminari
- 2.287 Partida del bisbe de Sogorb al seu bisbat
- 2.288 Processó de sent Jordi
- 2.289 Processó de Nostra Señora dels Desemparats
- 2.290 Comèdia en Predicadors
- 2.291 Penjat Antoni Pertegàs, lloctinent
- 2.292 B. Lledànies
- 2.293 A. Festa de la Minerva. Pregàries al príncep y rey d'Anglaterra
- 2.294 Processó de les Lledànies a Sent Francés
- 2.295 Processó de les Lledànies al Carme
- 2.296 Venguda del comte de Fuentes de Çaragoça
- 2.297 Cosa nova en Sent Martí
- 2.298 Fulla cara
- 2.299 Combregar, ab assistència de l'il·lustrísim señor archebisbe, en Sent Francés
- 2.300 Argentera

JUNY

- 2.301 Memòria notanda sobre dos homicidis. Dispensació
- 2.302 Confirmació
- 2.303 Órdens generals
- 2.304 Graus y corona
- 2.305 Alcancies
- 2.306 Mort de don Juan Figuerola

- 2.307 Cas en Sent Martí
- 2.308 Dia del Corpus y dels jurats. Processó del Corpus
- 2.309 Processó del santíssim Sacrament per dins de Sent Martí
- 2.310 Galeots
- 2.311 Home mort sens cap
- 2.312 Memòria

JULIOL

- 2.313 Bous en la plaça de Predicadors
- 2.314 Bous
- 2.315 Conte de Fuentes

MEMÒRIA

- 2.316 Studi General, quant font fet
- 2.317 Oriola que era vila, esdevé ciutat
- 2.318 Canonge lo rector de Senta Catalina
- 2.319 B. Mort del rector de Sent Berthomeu
- 2.320 A. Pedres en Sent Martí, al campanar
- 2.321 Entrada *eo* venguda del cardenal Spínola, bisbe de Tortosa
- 2.322 Dimats, a 18 de juliol, dit cardenal baxà a la Seu
- 2.323 Divendres, a 21 de juliol 1623, aniversari de mosén Porcar
- 2.324 Mort de Blanes, [àlies] Cató
- 2.325 Mort del canonge Tudela
- 2.326 Casament dels prínceps
- 2.327 Lo secretari de l'archebisbe, canonge
- 2.328 Foch a la barraca del marquès de Moya
- 2.329 Mort del papa. Mort del vicecanceller

AGOST

- 2.330 Vergonya a un home. Preses les galeres de Barcelona. Nou papa Urbano 8. Ab-solts los cononges
- 2.331 Rector de Sent Berthomeu
- 2.332 La Seu
- 2.333 Lo señor archebisbe no deixa entrar los canonges al chor. Nova que no teníem papa
- 2.334 Thomàs Porcar y sa muller
- 2.335 Llevat la nómima del chor de la Seu dels canonges
- 2.336 Rector de Sent Thomàs
- 2.337 Foch en la barraca del conte de Sinarques

- 2.338 Processó de la Assumpció
- 2.339 Bous
- 2.340 Bous en Madrid
- 2.341 Vas en Sent Martí *eo* escala al vas [dels Capellans]
- 2.342 Anada de Lauro a Nàpols
- 2.343 Papa Urbano 8. Dia's lo cardenal Barberino
- 2.344 Venguda de un cardenal Moscoso
- 2.345 Provisió de Matheu y Matheua
- 2.346 Mort de Marc Antoni Sancho, notari
- 2.347 Assesor del governador, micer Polo

SETEMBRE

- 2.348 Combregar a l'archidiano
- 2.349 Cabró
- 2.350 Processó general per aygua
- 2.351 Escala del vas dels Capellans
- 2.352 Don Diego Pimentel, general de les galeres de Nàpols
- 2.353 Crida dels albarans falsos
- 2.354 Venguda del duch de Tursis
- 2.355 Crida no tirasen cohets
- 2.356 Bous al mercat
- 2.357 Bous
- 2.358 Crida de la processó del santíssim Càlcer
- 2.359 Processó del santíssim Càlcer
- 2.360 Estos dies, se n'anà de Madrid lo príncep Carles de Inglaterra
- 2.361 Señor archebisbe, de pontifical, en la Seu
- 2.362 Mort del papa Urbano 8
- 2.363 Órdens en Sent Christòphol
- 2.364 Pres lo conte de Carlet, don Jacinto Castellví
- 2.365 Pedra 1a de la cornisa del campanar de Sent Martí

OCTUBRE

- 2.366 Processó del Roser. Miracle a un deixeble del pare Simó dit Colomer
- 2.367 Offici de sent Bruno, semidoble
- 2.368 Mort de un barber
- 2.369 Campana Miquel Vicent Joachim caygué de la trucha
- 2.370 Pujada dels jurats al Micalet
- 2.371 Llam y aygua
- 2.372 Dia de sent Dionís. Confitura al virey del mustaçaf
- 2.373 Accabaren la cornisa

- 2.374 *Te Deum laudamus* per l'aygua
- 2.375 En estots dies, tornà de Madrid don Baltazar de Blanes, embaxador dels staments
- 2.376 Processó de sent Dionís
- 2.377 Luminàries per tres sançts de Sent Francés
- 2.378 Jutge de residència per a la Sala de València

NOHEMBRE

- 2.379 Mort del vicecanceller
- 2.380 Calvari en Sent Martí
- 2.381 Terratrèmol
- 2.382 Mort de Thomàs Porcar
- 2.383 Crida sobre ls artillers
- 2.384 Mort del bandoler Carles
- 2.385 Remendar la campana del Michaelet
- 2.386 Tornada la ymatge de Nostra Señora dels Desemparats
- 2.387 Venguda del duch de Sogorb
- 2.388 Anada del duch de Sogorb y venguda del de Gandia. Açotaren sis alcabotes
- 2.389 Batles de les viles reals

DEHEMBRE MEMÒRIA

- 2.390 Dos moros expulsats casats
- 2.391 Part de la reyna, una filla
- 2.392 Ymatge de Nostra Señora de la Concepció
- 2.393 Festa de la Concepció en la Seu
- 2.394 Processó dels Borjes
- 2.395 Missa de gràcies per lo part de la señora reyna
- 2.396 Mort de Alpera, dins sa casa
- 2.397 Comte de Albayda, comanador de Sylla
- 2.398 Festa de la Sperança
- 2.399 Mort de mestre Mançano Ferrer
- 2.400 Dispensació del papa Gregorio 15, en homicidis
- 2.401 Festes de la infanta
- 2.402 Anada de na Montserratada
- 2.403 Órdens particulars en Sent Christòfol
- 2.404 Lauro y March Antoni confreres del Roser
- 2.405 Processó per la princesa donya Margarita Maria Catalina
- 2.406 Sent Martí, coses noves

AÑY 1624
GINER

- 2.407 Primer dia de Cap d'Any fonch dilluns
- 2.408 Mort de la princesa *eo* infanta
- 2.409 Avalot en la llongeta de la Seu
- 2.410 Cas en la Taula de València
- 2.411 Convit a l'Albufera
- 2.412 Cartell de vet, a instància dels reys d'Espanya
- 2.413 Mercé del señor rey a l'embaxador del stament de Roma
- 2.414 Crida de la Senta Creuada
- 2.415 Llanternes en Sent Martí
- 2.416 Crida de los frares de la Mercé, de la Redempció
- 2.417 Pencharen a un fadrí sens culpa
- 2.418 Pencharen a Salvador Berenguer, del lloch de Buchamel
- 2.419 Crida dels perayres
- 2.420 Crida de la processó de sent Vicent martre
- 2.421 Selfa, de Alacant
- 2.422 Processó de sent Vicent martre
- 2.423 Riu gelat
- 2.424 Nevar

FEBRER

- 2.425 Nevar
- 2.426 Gelada
- 2.427 Sermó de frare Monterde
- 2.428 Crida dels taronges
- 2.429 Part de la señora vireyna
- 2.430 Foch a la Sanch
- 2.431 Galeots
- 2.432 Màixqueres
- 2.433 Mort del doctor Domènech
- 2.434 Foch en casa de Sahuch, sastre, ab un odre de Senta Tecla
- 2.435 Mort del provincial del Remey
- 2.436 Anada del rey a Sevilla
- 2.437 Blanes a Alginet. Jutge per als canonges
- 2.438 Vicecanceller lo comte de Chinchon. Canonge Torres llevat de ser thesorer

MARÇ

- 2.439 Mort de don Francisco Bou
- 2.440 Cas nou en Sent Martí

- 2.441 Processó de sent Gregori
- 2.442 Festa de sent Joachim, la 1a volta
- 2.443 Mort del señor de Nàquera
- 2.444 Mort de Mascarell
- 2.445 Crida de la Santa Inquisició
- 2.446 Órdens particulars
- 2.447 Publicació de l'anathema en la Seu, primera
- 2.448 Mort de don Pau Zanoguera

ABRIL

- 2.449 Lo primer de abril fonch dilluns
- 2.450 Àngelo, inglés, se torna christià
- 2.451 Mort de Antoni Ferrer, notari
- 2.452 Furt en Sent Francés
- 2.453 Pujat la campana del relonge
- 2.454 Processó de sent Vicent
- 2.455 Mort de micer Just, lo jove
- 2.456 Mort de Rosina Aliaga
- 2.457 Relonge adobat

MAIG

- 2.458 Comèdia en Predicadors
- 2.459 Cas en la Mercè
- 2.460 Hàbit de don Pau Sisternes
- 2.461 Penjats dos bomians
- 2.462 Gran batuda de aygua y ayre
- 2.463 Venguda de la madera
- 2.464 De les comissions dels aguazils
- 2.465 Dimecres, pernoliaren al degà de València, don Christòfol Frígola
- 2.466 Crida de la fusta de Vinaròs
- 2.467 Encensar lo escolà de Sent Martí, en lo chor
- 2.468 Mort del degà Frígola
- 2.469 Cas entre Sent Martí y lo Carme
- 2.470 Matheu Domingo muda de casa
- 2.471 Dels jurats de València
- 2.472 Diumenge, a 26 de maig 1624, lo nuncio de sa santedat apossenta a Sent Agostí
- 2.473 Confirmació de March Antoni Aparisi
- 2.474 Pluja quasi tots los dies de maig

JUNY

- 2.475 Órdens generals lo señor archebisbe
- 2.476 Órdens menors en Sent Christòfol
- 2.477 Crida: la neu a tres diners
- 2.478 Netechar los carrers de València
- 2.479 Processó del Corpus
- 2.480 Processó a Sent Martí del santíssim Sacrament
- 2.481 Privilegiats los monastirs y cases de Portaceli
- 2.482 Processó de la Encarnatió
- 2.483 Portaren de Çaragoça, pres, a Vicent Rosell, llaurador de Foyos
- 2.484 Mort del doctor Aguilar
- 2.485 Crida de la expulsió dels bovians
- 2.486 Sentència de mort a Pancrudo y a Gaspar Roca
- 2.487 Crida real dels bovians
- 2.488 Penjaren a Rosell
- 2.489 Del canonge Torres

JULIOL

- 2.490 Crida que s'acapte per a mosén Simó
- 2.491 Mort del rector de Ruçafa, mosén Pelegrí
- 2.492 Orde en lo mesurar los caragols y pesar-los, y durà poch, fins a l'endemà
- 2.493 Aceptaren per al pare Simó
- 2.494 Dimats, a 30 de juliol 1624, lo comissari real, don Francisco de Puejo, es nomenat jutge

AGOST

- 2.495 Mort de don Cèsar Tallada, comanador de Montesa
- 2.496 Bous en la plaça de Predicadors
- 2.497 Dilluns, a 26 de agost, fiu procura a fray Christòfol Sanchis
- 2.498 Del señor virey als balls
- 2.499 Exorcisar cert gènere de pexos de la mar

SETEMBRE

- 2.500 Desastre de un manyà
- 2.501 Festa manada lo dia de la Exaltatió de la Creu
- 2.502 Bous a la plaça de les Barques
- 2.503 Processó del santíssim Càlcer. Segona processó
- 2.504 Jurament del governador

- 2.505 Órdens particulars en Sent Christòfol. Robo a la madrina Úsola Pallasa
- 2.506 Rinya del comte de Carlet y don Chrysanti Sorell
- 2.507 Home vestit com a dona
- 2.508 Beatificat don Francisco de Borja
- 2.509 Mort del duch de Osuna

OCTUBRE

- 2.510 Archebisbe de Pèrsia
- 2.511 Crida dels sastres y pellers
- 2.512 Processó de sent Dionís
- 2.513 Imposició. B.
- 2.514 A.
- 2.515 Processó per la Armada
- 2.516 Coltellada a mi. Sentència de dit cas

NOHEMBRE

- 2.517 Mort de Bayarri
- 2.518 Gichs de Sent Vicent
- 2.519 Bordons en Sent Martí
- 2.520 Marquès de Tàvara, virey de Sicília
- 2.521 Mort de don Àlvaro Vich
- 2.522 Processó de aygua
- 2.523 Mort de don Francisco de Fenollet, señor d'Alginet y Benisanó
- 2.524 Dilluns continuaren les processons de l'aygua

DEHEMBRE

- 2.525 Acte de la Sancta Inquisició a Sent Llorens, en la plaça
- 2.526 Mort de don Juan Vil·larrasa
- 2.527 Boyra
- 2.528 Morí la viuda na Pertusa
- 2.529 Processó a Senta Lúcia
- 2.530 Processó dels Borches
- 2.531 Sent Martí lo punt
- 2.532 Processó de aygua
- 2.533 Ploure
- 2.534 Mort de don Pedro d'Íxer

ANY DEL JUBILEU SANT DE ROMA
AÑY 1625
GINER

- 2.535 Ploure
- 2.536 Mort del doctor en Medicina Salat
- 2.537 Barato de castañyes
- 2.538 *Te Deum laudamus* per la aygua
- 2.539 Altres dos bordons a Sent Martí
- 2.540 Mort del germà de l'emperador y oncle del nostre rey
- 2.541 Vassos
- 2.542 Crida a la festa del *Ninyo Perdido* al col·legi dels Morets
- 2.543 Obsèquies al bisbe de Terol, fray Geroni Lanusa
- 2.544 Precmàtica real contra ls delinqüents dels regnes
- 2.545 Tornada a Sent Martí
- 2.546 Dicensió entre peixcadors y ls de Ruçafa
- 2.547 Crida sobre lo dit
- 2.548 Màixquera d'estudiants
- 2.549 Crida de la Santa Creuada
- 2.550 Matines en Sent Martí, de dominica
- 2.551 Processó de la Santa Creuada
- 2.552 Crida dels pasamaners
- 2.553 Sepelio de Jaume Soler, de Xàtiva
- 2.554 Invenció de màixqueres

FEBRER

- 2.555 Mort de don Serafi Miquel
- 2.556 Venguda del señor bisbe de Sogorb
- 2.557 Edicte dels comissaris de la bul·la de la Creuada
- 2.558 Joch de canyes a la Boseria
- 2.559 Festes de Carnestoltes
- 2.560 Rector nou en Senta Catalina martre
- 2.561 Crida per lo jutge de residència de la Deputació
- 2.562 Dilluns, a 17 de febrer 1625, yxqueren los señors deputats a la vissita
- 2.563 Possesió del canonicat de Stella
- 2.564 Diumenge, a 23, cartell de la Santa Inquisició
- 2.565 Matines en Sent Martí, de Feria
- 2.566 Mort del marquès de Larisa
- 2.567 Pedra de la Ballesteria

MARÇ

- 2.568 Notable fet de don Diego Mercader, de humilitat
- 2.569 Casats Dionís y Valera
- 2.570 Açots a una moça, per metsines
- 2.571 Anathema en la Seu, 2a
- 2.572 Crida per la processó de sent Gregori
- 2.573 Processó de sent Gregori
- 2.574 Mònstruo, un gat
- 2.575 Mort de mosén Gaspar Galip, vicari de l'Hospital
- 2.576 Dona de 106 anys
- 2.577 Dimecres sanct, a 26 de dit, vinguda de don Francisco Castellví
- 2.578 Plogué pedra
- 2.579 Órdens particulars

ABRIL

- 2.580 Enigma
- 2.581 Festes per don Francisco de Borja beatificat
- 2.582 Altre enigma
- 2.583 Altre enigma
- 2.584 Altre enigma
- 2.585 Banquets al chor del faristol de Sent Martí
- 2.586 Missa de pregàries
- 2.587 Processó a l'Hospital
- 2.588 Processó en Sent Martí y missa
- 2.589 Pesar les llagostes
- 2.590 Tres penjats per saltechadors
- 2.591 Processó de sent Jordi, no's féu
- 2.592 Provincial a fray Geroni Mos, de València, prior
- 2.593 Missa en la Companya, lo señor archebisbe
- 2.594 Bous en lo mercat
- 2.595 Dimecres, a 30 de dit, bous al mercat

MAIG

- 2.596 Anada del regent, don Francisco Castellví
- 2.597 Diumenge, a 4 de dit, se n'anà a Madrid lo gendre del regent
- 2.598 Confirmació en la Seu
- 2.599 Mort del duch de Lerma
- 2.600 Crida sobre los preus del llens
- 2.601 Venguda de l'il·lustrísim señor inquisidor general y confessor del señor rey
- 2.602 Órdens generals
- 2.603 Peste en Alger

- 2.604 Festa en Predicadors de sent Vicent Ferrer
- 2.605 Missa de Comes en Sent Christòfol
- 2.606 Dimecres, a 28 de dit, determinaren la benveguda a l'inquisidor
- 2.607 Dia del Corpus trobarem als senyors jurats y acompanyaren lo combregar
- 2.608 Reliquiari del santísim Sacrament de Sent Martí
- 2.609 Processó del Corpus
- 2.610 Processó en Sent Martí, ab la custòdia nova
- 2.611 Epigrama notable
- 2.612 Francesos
- 2.613 Ciutat a l'il·lustrísim inquisidor, la benveguda
- 2.614 Lo il·lustrísim la torna a dar

JUÑY

- 2.615 Diumenge, primer de juny, la lliura de moltó a sinch sous quatre diners
- 2.616 Francisco Marrades
- 2.617 Lo il·lustrísim inquisidor anà a la Sala y al capítol
- 2.618 Crida sobre lo avituallament de les carns de València. Vissita del confessor
- 2.619 Despedida del jutge de residència
- 2.620 Peix dit lo emperador
- 2.621 Anada del jutge de residència
- 2.622 Balaguer, vedell del Studi
- 2.623 Crida sobre los béns dels francesos
- 2.624 Vinguda de don Francisco Marrades
- 2.625 *Memoria de los infantes y cavallos que tiene Su Magestat*
- 2.626 Crides sobre lo pagar los senyors dels llochs

JULIOL

- 2.627 Processó de sent Jordi
- 2.628 Assesor del governador, Gamir

AGOST

- 2.629 *Te Deum laudamus* per les victòries contra francesos
- 2.630 Processó no de la Assumpció
- 2.631 Processó de la Assumpció de Nostra Señora
- 2.632 Galeots
- 2.633 Mort del comanador Steve
- 2.634 Soterrar a Xàtiva
- 2.635 Frare Gómez, prior de Predicadors
- 2.636 Processó en lo Hospital
- 2.637 Caniculars

SETEMBRE

- 2.638 Peste en Inglaterra
- 2.639 Drap per al gich
- 2.640 Bous
- 2.641 Penchat un criat de un ferrer de obra grossa
- 2.642 Processó del santíssim Càlcer, la 3
- 2.643 Micer Lleó, regent en Madrid
- 2.644 Desastre al correu major
- 2.645 Mustaçaf
- 2.646 Nora de don Pedro Scrivà
- 2.647 Mort de micer Morlà

OCTUBRE

- 2.648 Tornada a Madrid lo señor confesor
- 2.649 Pésame de la mort del sogre del virrey
- 2.650 Remembrança en la Seu del marquès de Malpique
- 2.651 Processó del santíssim Roser
- 2.652 Remembrança en lo Col·legi
- 2.653 Memòria de la imposició
- 2.654 Desarrestat lo justícia criminal
- 2.655 Processó de sent Dionís
- 2.656 Galeots
- 2.657 Mandato del papa sobre'ls coronats
- 2.658 Missa de Noguera
- 2.659 Processó de sent Bertran
- 2.660 Lauro a la guerra

OCTUBRE

- 2.661 Foch en la casa de micer Margarit
- 2.662 Crida de l'acte de la Santa Inquisició
- 2.663 Don Francisco Romaní Llansol, morí

NOHEMBRE

- 2.664 Mort de mosén Pomereda
- 2.665 Carbó en la Rambla
- 2.666 Tempestat de ayres y aygua y llams
- 2.667 Respons al provincial de Sent Francés
- 2.668 Furt de Vallés, de mil y cent reals
- 2.669 Acte de la Inquisició

- 2.670 Crida que s'embarguen los béns dels inglesos
- 2.671 Açots per la Inquisició
- 2.672 Mort del foser Monçó
- 2.673 Anada de l'inquisidor Martínez
- 2.674 Amotinadora
- 2.675 Vinguda de l'inquisidor Rincón
- 2.676 Cremaren al fadrinet que tornaren a la Inquisició
- 2.677 Senta Catalina, 40 dies de perdó
- 2.678 Part de la reyna
- 2.679 Dels succés de Càdiz
- 2.680 Vinguda de don Francisco Castellví, regent
- 2.681 Vissita del señor archebisbe
- 2.682 Crida sobre ls tintorers y perayres
- 2.683 Lletania en les esglésies
- 2.684 Del carbó. Confirmat lo virey
- 2.685 Sent Andreu

DEHEMBRE

- 2.686 Repicar la Seu, y les parròchies, per la nova infanta
- 2.687 Missa de Gràcia per la dita infanta y part
- 2.688 Les vidrieres de Sent Martí
- 2.689 [Remeis]
- 2.690 Flota arribada salva
- 2.691 Crida que venen com puguen lo carbó
- 2.692 Felip Grau
- 2.693 Crida de lluminàries
- 2.694 Recepta per a fer tinta
- 2.695 Don Francisco Castellví al Temple
- 2.696 Juntament del bras militar
- 2.697 Porta de Madalenes
- 2.698 Justícia criminal
- 2.699 Processó de gràcies a Sent Steve
- 2.700 Ajusts dels estaments

AÑY 1626 GINER

- 2.701 Dijous, lo primer de giner 1626, féu tot lo dia melancòlich
- 2.702 Imposició
- 2.703 De la Concepció
- 2.704 Dels coronats
- 2.705 Diumenge, a 4 de giner 1626, bisbe de Mallorca don Baltasar Velasco y de Borja

- 2.706 Señor archebisbe a Corts
- 2.707 Nous deputats
- 2.708 Diumenge, a 11 de dit, partí a les corts don Francisco López de Mendoza
- 2.709 Mort del marqués de Carasena
- 2.710 Carbó
- 2.711 Mort de micer Arinyó
- 2.712 Crida dels orlandesos. Mort de doña Graciana Monpalau y de Soto
- 2.713 Creuada
- 2.714 De Çaragoça
- 2.715 Anada a Corts lo jurat de València
- 2.716 Foch a la barraqueta del portal de Serrans
- 2.717 Mort del procurador fiscal ecclesiàstich, dit Agustí Blasco
- 2.718 Riu de Sevilla
- 2.719 Mort de na Pallasa, madrina
- 2.720 Crida sobre dita mort
- 2.721 Mort del marqués de Aytona
- 2.722 Riu gros
- 2.723 Mort de don Joan Ferrer
- 2.724 Vidrieres del Real
- 2.725 Processó de sent Vicent martre
- 2.726 Mort del marqués de Aytona
- 2.727 Sent Martí

FEBRER

- 2.728 Divendres, a 6 de febrer 1626, crida sobre forment prestat
- 2.729 Disapte, a 7 de febrer 1626, crida que no tirasen taronges
- 2.730 Dimecres, a 11 de febrer 1626, crida de la Deputació de qui voldria arrendar lo General de Çaragoça
- 2.731 Sentència en favor dels capellans
- 2.732 Armes dels Vives
- 2.733 Riu de Alsira, gros
- 2.734 Santíssim Sacrament ubert en la Seu, per les Corts
- 2.735 En Predicadors
- 2.736 Peste en Palerm
- 2.737 Diumenge, a 20 de febrer 1626, ubert lo santíssim Sacrament
- 2.738 Vinguda del bisbe de Mallorca
- 2.739 Mort del doctor Sabata

MARÇ

- 2.740 Mort del compte de Castellar
- 2.741 Vidrieres del Real

- 2.742 Mort del pare Malonda
- 2.743 Processó de sent Gregori
- 2.744 Cartell de la Inquisició, dia de faena, llegir
- 2.745 Crida per al cartell dels senyors inquisidors, primera
- 2.746 Cartell de la Inquisició
- 2.747 *Trato de cuerda*
- 2.748 Beltran, penjat
- 2.749 Sòlio de les Corts
- 2.750 3a Anathema
- 2.751 Enigma
- 2.752 Cremades les barraques
- 2.753 Mort de don Diego Pallàs, en sa casa, a punyalades
- 2.754 Presó al portal de Quart

ABRIL

- 2.755 *Mons pietatis*
- 2.756 Geroni Pla, penjat
- 2.757 Mort de l'inquisidor major
- 2.758 Cosa nova en Sent Martí, dijous sanct
- 2.759 Bisbe de Oriola
- 2.760 Processó de la 1a aparisió
- 2.761 Tres besons en Sent Martí
- 2.762 Processó de sent Vicent Ferrer
- 2.763 Presó de don Ferrando Beneyto
- 2.764 Processó de sent Jordi
- 2.765 Llàntia de Senta Catalina
- 2.766 Senyors inquisidors. Processó a Predicadors, ab pendó nou
- 2.767 Processó de sent Jordi
- 2.768 Crida contra'ls del Puig, que no portasen escopetes de ningun gènere
- 2.769 Soterrar de un gich de nou a deu anys, de Sent Martí a Sent Juan

MAIG

- 2.770 Processó de sent Jordi ab qüestions
- 2.771 Sòlio de les Corts
- 2.772 Inglesos enemics
- 2.773 Dimecres, a 13 de dit, feren crida que arrendasen les carns
- 2.774 Capell ardent pel bisbe de Oriola en Predicadors
- 2.775 Santísim Sacrament patent en Sent Martí
- 2.776 Sentència 1a a Ramon Pallàs
- 2.777 Processó de nostra Señora dels Emparats
- 2.778 Lledànies

- 2.779 Vinguda del jurat Pallarés de les Corts
- 2.780 Alçats Baldrés y Vaquero
- 2.781 Mort de Nuari
- 2.782 Madera
- 2.783 Secretari, don Nicolau de la Mensa
- 2.784 Jurats trets dia de Pascua
- 2.785 Confirmació

JUNY

- 2.786 Jurats
- 2.787 Anada del secretari del rey y de micer Lleó
- 2.788 Noves del duch de Feria y dels grans de Castella
- 2.789 Bateig de la infanta
- 2.790 Mort de Bononi
- 2.791 Crida per a la processó del santíssim Sacrament
- 2.792 Processó del Corpus
- 2.793 Divendres, a 12 de dit, primera *post ponticalem et magnis centesima*, a Sent Martí
- 2.794 Processó de Predicadors
- 2.795 Processó de la octava, en Predicadors
- 2.796 Processó de sent Gregori
- 2.797 2a sentència de religió a don Ramon Pallàs
- 2.798 Primo de Madrid, alçat
- 2.799 Hòmens a l'Officialat
- 2.800 Entredit
- 2.801 Suspensió de l'entredit per la Seu, y'l Col·legi de Jesús, per a dos dies
- 2.802 Declaratió
- 2.803 Determinació del clero de Sent Martí
- 2.804 Alçat lo entredit a beneplàcit

JULIOL

- 2.805 3a Sentència a don Ramon Pallàs
- 2.806 Mudat Girona
- 2.807 De l'archidianat de Xàtiva. La contradicció
- 2.808 Prengué possessió
- 2.809 Mort de Ximeno, notari, scrivà de la Sala
- 2.810 Altra sentència en confirmació de la de a onse de febrer 1626
- 2.811 Tornada del señor bisbe de Sogorb, a Sogorb
- 2.812 Vinguda del señor archebisbe
- 2.813 Mort del justícia de 300 sous
- 2.814 Açosts per la Inquisició
- 2.815 Catius de Alger

- 2.816 Doctor Mora, advocat fiscal
- 2.817 Dona, al carrer dels Reglons, soterrada en una casa
- 2.818 Vinguda del duch de Sogorb. Anasen a dos de agost
- 2.819 Anada del vicari general a Çaragoça
- 2.820 Vinguda de fray Mos, provincial de Predicadors

AGOST

- 2.821 Mort del pavordre Trilles
- 2.822 Crida de la neu
- 2.823 Anada del duch de Sogorb
- 2.824 Vedats los pedreñals en Puçol
- 2.825 Mort de la señora de Borriol
- 2.826 Mort del doctor del Real Consell, Trilles
- 2.827 Lletanies
- 2.828 Galeres al Grau y vingué lo duch de Pastrana. Y anasen al 27 de dit
- 2.829 Processó de la Assumpció
- 2.830 Mort de micer Escolano
- 2.831 Venguda del nebot del papa Urbano 8
- 2.832 Dijous, a 20 de dit, visita del cardenal Barberino
- 2.833 Dit dia, lluminàries per lo cardenal
- 2.834 Aqueix mateix dia, los jurats feren embaixada al cardenal Barberino
- 2.835 Divendres, lo cardenal va al Real, a visitar a la señora vireyna
- 2.836 El cardenal Barberino visita Corpus Christi y no va a Sent Andreu
- 2.837 El cardenal Barberino s'embarcà al Grau
- 2.838 Anada del duch de Pastrana. Coltellada a na Martínez
- 2.839 Deshabitat don Ramon Pallàs. 3a Sentència de don Ramon Pallàs per la Orde
- 2.840 Cridar a don Vicent de Vallterra y a don Ramon de Angresola a Madrid

SETEMBRE

- 2.841 Sentència de mort a don Ramon Pallàs
- 2.842 Cosa nova en Sent Martí

MEMÒRIA

- 2.843 Lo stiu de aquest any, 1626, es estat de grandíssims calors
- 2.844 Cas, prop de Madrid, del marquès de Tendilla
- 2.845 Processó del santíssim Càlcer, com han ussat
- 2.846 Percasos de canonge, lo rector de Senta Catalina
- 2.847 Mort de mosén Bolas
- 2.848 Cremar dos sodomites

- 2.849 Mort del degà Porcar
- 2.850 Vicari nou, mosén Pexo
- 2.851 Foch en lo forn d'En Borràs
- 2.852 Mort del marqués de Moya
- 2.853 Llamp en l'alqueria del Correger, prop de Benimaclet

OCTUBRE

- 2.854 Bous en Ruçafa
- 2.855 Bous
- 2.856 Processó de sent Dionís
- 2.857 Llevat lo cap a don Geroni Tous
- 2.858 Portaren lo cors del marqués de Moya a Castella
- 2.859 Vespres dels Àngels en Ruçafa, a un soterrar
- 2.860 Mort del bisbe de Coron
- 2.861 Mort de mosén Abellà
- 2.862 Señor archebisbe per lo carrer de Xerea
- 2.863 Bisbe de Tortosa, archebisbe de Granada
- 2.864 Sent Lluís Bertran
- 2.865 Torments als testimonis de don Ramon Pallàs
- 2.866 Crida sobre la moneda valenciana, que no's prenga interés
- 2.867 Peytes de les Corts de l'any 1626
- 2.868 Mort del señor de Antella
- 2.860 Mort del prior de Almenara
- 2.870 Germandad ab Predicadors
- 2.871 Ana Vidala

NOHEMBRE

- 2.872 Obrers de Sent Martí
- 2.873 No's traga llavor de cuchs
- 2.874 Crida per ausència a Geroni Albesa
- 2.875 Maitines a Sent Martí
- 2.876 Mort de Perona, notari
- 2.877 Mort de Solanes
- 2.878 Visita del virey
- 2.879 Mort de Setina, notari
- 2.880 Mort de don Francés Artés
- 2.881 Processó general per aygua
- 2.882 Síndich de València, Ribes
- 2.883 Mort de mosén Pareja

DEHEMBRE

- 2.884 La flota. Mort del duch de Pastrana
- 2.885 Don Francisco López de Mendoza nomenat bisbe de Elna
- 2.886 Robo a l'hostal dit de Gandia
- 2.887 Tornada del virey
- 2.888 Escopetada a mosén Nofre March
- 2.889 Anada del señor archebisbe
- 2.890 Processó dels Borjes
- 2.891 Mort del canonge Gil
- 2.892 Encamisada
- 2.893 Festa de la Sperança en Sent Martí
- 2.894 Mort de Calderer, notari
- 2.895 Furt a Conill, pastiser. Mort de Llorens Llodrà
- 2.896 Fills de Castillo
- 2.897 Processó de les 40 hores, en Sent Thomàs
- 2.898 General, per lo il·lustrísim inquisidor
- 2.899 Missa general per lo il·lustrísim señor inquisidor general
- 2.900 Señor de Bétera, lo señor de Albatara
- 2.901 Don Ramon de Pallàs atormentat
- 2.902 Súnyer, síndich de València, y Buix
- 2.903 Morí mosén Just, rector de Girvella
- 2.904 Rejaule, justícia criminal
- 2.905 Dilluns, a 28 de dehembre 1626, missa en la Torre a don Ramon Pallàs
- 2.906 Sententiat don Ramon Pallàs

AÑY 1627

- 2.907 *Clausula beneficiorum*
- 2.908 Nova anathema en Sent Martí, per la mort de un capellà

GINER

- 2.909 Mort de Gregori Vicent
- 2.910 Processó general per aygua a Sant Salvador
- 2.911 Donya Vicenta Monpalau de monja en la Trinitat, ab ses tres filles
- 2.912 Desposada la filla de Pedro de Caspe
- 2.913 Dijous, a 7 de dit, processó 3a de l'aygua
- 2.914 *Forma anathematis*
- 2.915 3a processó per aygua
- 2.916 4a processó per aygua
- 2.917 Va processó per aygua
- 2.918 Veda dels predrenyals per poblats

- 2.919 6a processó
- 2.920 7a processó
- 2.921 8a processó
- 2.922 9a processó
- 2.923 Venguda del señor official Ascon. Doctor Cyprian de Ascón
- 2.924 10a processó
- 2.925 Penjaren dos hòmens
- 2.926 Frare de Sent Francés dix missa nova en Sent Martí
- 2.927 Garberes cremades
- 2.928 11 processó
- 2.929 12 processó
- 2.930 Cosa nunca vista ni oïda
- 2.931 Processó de la sancta Creuada
- 2.932 Tallada la llengua, un teixidor de lli, dit Monserrat, a sa muller
- 2.933 Abundància de peix
- 2.934 Riu de Alsira, grandíssim
- 2.935 13 processó
- 2.936 Sepelio a don Gaspar Servelló, en Jesús
- 2.937 Processó de sent Vicent
- 2.938 14 processó
- 2.939 15 processó
- 2.940 16 processó
- 2.941 Processó de Predicadors per aygua
- 2.942 17 processó
- 2.943 San Francés, processó per aygua
- 2.944 18 processó
- 2.945 Processó 2a, dels frares de Sent Francés als Capuginos
- 2.946 19 processó
- 2.947 Processó 3a, dels frares de Sent Francés a Senta Tecla
- 2.948 Edicte contra los que tenien béns de fray Luís Aliaga

FEBRER

- 2.949 Processó 20
- 2.950 Processó dels frares de la Corona
- 2.951 Processó 21
- 2.952 Frares de la Corona
- 2.953 Frares de Senta Mónica
- 2.954 Frares de Sent Joan de Ribera
- 2.955 De la capella de Senta Anna, *olim*
- 2.956 Processó 22

FEBRER

- 2.957 Processó 23
- 2.958 Corts als catalans
- 2.959 Crida que no's fassen festes
- 2.960 Processó 24
- 2.961 Mort de mosén Laudrich
- 2.962 Confreres de la Sanch, processó
- 2.963 2. Cartell
- 2.964 Processó 25
- 2.965 Frares de Predicadors, processó al Socors

MEMÒRIA

- 2.966 Cosa nova de penjat
- 2.967 Cosa mal feta del racional de Sent Martí
- 2.968 Dit dia, los pedrapiquers comencen a aplanar lo escaló de la capella de Senta Anna
- 2.969 Processó 26
- 2.970 Processó 27
- 2.971 Processó general per aygua a Sent Francés. Processó 28
- 2.972 A. Tornada de don Vicent Vallterra y don Ramon Angresola
- 2.973 Processó del Socors
- 2.974 A2. Anada a Llýria, lo vicari general y micer Sisternes
- 2.975 Processó los confreres del Remey
- 2.976 Processó dels frares de Sent Francés
- 2.977 3. Edicte. Los béns del confessor del rey
- 2.978 Processó de la Soledad
- 2.979 Carnestoltes benignes
- 2.980 Processó 29
- 2.981 Mort de la filla de don Miquel Servelló
- 2.982 Processó 30
- 2.983 El capítol de Sent Martí dóna a cascú capellà, a la processó per aygua, 1 sou
- 2.984 Processó de Predicadors a la Trinitat
- 2.985 Processó 32
- 2.986 B. Processó 33
- 2.987 A. Pou
- 2.988 Processó 34
- 2.989 Mort de Giner, notari
- 2.990 Que arruxen les portes
- 2.991 Órdens particulars
- 2.992 Processó 35 per aygua. Legir lo cartell de la Santa Inquisició, ab crida 2a
- 2.993 Vinagre

MARÇ

- 2.994 Processó 36
- 2.995 Processó 37
- 2.996 Processó 38
- 2.997 Divendres, a 5 de dit, los frares de la Mercé feren crida de la Redemptió
- 2.998 Processó 39

MEMÒRIA

- 2.999 Memòria. Matines en Sent Martí, a 1a nit
- 3.000 Processó 40
- 3.001 Processó 41
- 3.002 Església de Sent Gregori
- 3.003 Processó 42
- 3.004 Processó general a Sent Gregori
- 3.005 Cartell publicat en la trona de Sent Martí
- 3.006 Processó 43. Aygua
- 3.007 Anathema 4a
- 3.008 Processó per aygua. 44
- 3.009 Tornada del señor archebisbe
- 3.010 Órdens de Sent Christòphol
- 3.011 Processó per aygua. 45
- 3.012 Aygua
- 3.013 Mort del duch de Màntua
- 3.014 Altar de Nostra Señora d'Esperança, de Sent Martí
- 3.015 Mort de don Vicent Dàssio
- 3.016 Mosén Alberola, de la Seu
- 3.017 Mort de don Joan Vallterra
- 3.018 Comte de Bugís a Madrid
- 3.019 Aygua
- 3.020 Disapte, a 27 de març de 1627, en les troncs de València publicaren a tres hòmens per excomunicats
- 3.021 Mort del señor de Manises
- 3.022 Mort lo marqués de Tàvara
- 3.023 Galeots
- 3.024 En tota esta Quaresma y hagut gran falta de peix

ABRIL

- 3.025 Dijous, a 1 de abril 1627, soterraren a la muller de micer Trilles
- 3.026 Dit dijous sanct, sols y hagué un combregar en Sent Martí
- 3.027 Mort de don Ximen Pérez Ruiz de Liori

- 3.028 Dimats, a 6 de dit, nevà poch
- 3.029 Capítol de Sent Martí
- 3.030 Crida de la processó de sent Vicent Ferrer
- 3.031 Bateig de la filla de don Pere Rejaule
- 3.032 Mort de mosén Gisbert
- 3.033 Mendoça, receptor de la Santa Inquisició, pegà una punyalada a son germà
- 3.034 Crida del duch de Sogorb
- 3.035 Mort de don Miralles
- 3.036 Crida per la processó de sent Vicent Ferrer
- 3.037 Mort de la Bonònia
- 3.038 Processó de sent Vicent Ferrer
- 3.039 Privilegi de vaccant de virey a don Lluís Ferrer, governador
- 3.040 Processó de sent Jordi
- 3.041 Rector de Sent Michael, mosén Llinares
- 3.042 Mal de quixal
- 3.043 Sepèlio a Julià Gil Polo
- 3.044 Mort de mosén Cortel, ecònomo
- 3.045 Mort de Dionís Alfonso, notari
- 3.046 Frares de Sent Agostí
- 3.047 Bastonades a un jutge
- 3.048 Estos dies, malalts de la gola
- 3.049 Processó de la 1a Apparició no se à fet, ni la de sent Jordi

MAIG

- 3.050 Bisbe de Sogorb, vingut a visitar lo virey
- 3.051 Forn de sent Berthomeu, derrocat
- 3.052 Processó de les Lledànies
- 3.053 Frescor
- 3.054 Sent Baylon
- 3.055 Sent Felis
- 3.056 Dimats feriat
- 3.057 Síndich de Sent Martí, Conca, notari
- 3.058 Tornada de Lauro
- 3.059 Dijous, a 20 de maig 1627, se n'anà de València lo señor virey, marqués de Pobar

MEMÒRIA

- 3.060 Don Lluís Ferrer, governador de València, vaccant de virey 1a volta
- 3.061 Galeó
- 3.062 Confirmació
- 3.063 Órdens menors en la Trinitat
- 3.064 Órdens generals en la Seu
- 3.065 Mort de mosén Valls, de la Seu

JUNY

- 3.066 Processó del Corpus. Mort de Juan Baptiste Molina, velluter
- 3.067 Processó de la Minerva
- 3.068 Processó de Predicadors
- 3.069 Novetat en lo monastir de Sent Francés
- 3.070 Octava en Predicadors
- 3.071 Mort de Gaspar Grau, subsíndich
- 3.072 Crida, qui voldria forment
- 3.073 Furt a l'assessor del governador
- 3.074 Provisió del señor oficial
- 3.075 Vicari Mayor
- 3.076 Capell
- 3.077 Plet entre capellans y frares, sobre processons
- 3.078 Provisió del señor official
- 3.079 No's fasen claus mestres
- 3.080 Renegats
- 3.081 Gil Banyatos

JULIOL

- 3.082 Crida sobre ls forments
- 3.083 Ximenes citat a Madrid
- 3.084 Mort de Barrera, notari
- 3.085 Processó de la Sanch
- 3.086 Mort de l'assessor del governador
- 3.087 Crida dels señors dels llochs
- 3.088 Trons y llam
- 3.089 Bous, y fonch feriat
- 3.090 Bous
- 3.091 Protesten tres frares de Sent Agostí y capellans de Sent Martí
- 3.092 Nova de moros
- 3.093 Mort de Jusep Albert
- 3.094 Crida de les guardes
- 3.095 Faristol en Sent Martí

AGOST

- 3.096 Tornada del provincial de Predicadors
- 3.097 Penjat un moneder
- 3.098 Processó de Sent Domingo
- 3.099 Penjaren a Ximeno, de Morvedre
- 3.100 Plet entre lo virey y jurats

- 3.101 Mataren les mules de micer Polo
- 3.102 Mort del mestre de capella del Col·legi
- 3.103 Diumenge, a 15 de agost 1627, processó de l'Assumpció
- 3.104 Dilluhs, a 16 de dit, Sent Martí, processó de la Assumpció, féu-la Pere Torres, fabricer
- 3.105 Dijous, a 19 de dit, en Sent Steve, processó ordinària de la santíssima Assumpció
- 3.106 Un corona per xexantena, imposició del vi en cada cànter. Misses per aygua en la Seu
- 3.107 Contra bandolers
- 3.108 Processó en lo Hospital
- 3.109 En tot aquest mes no ha plogut y ha fet grandíssim calor

SETEMBRE

- 3.110 Processó general per aygua
- 3.111 Rinya entre obrers de vila
- 3.112 Bruxes
- 3.113 Almanguenada
- 3.114 Dos gichs degollats en una vinya
- 3.115 Mataren a don Felip de Cardona
- 3.116 Festa en lo carrer de la Xerea
- 3.117 Festa de la Santa Creu, manada
- 3.118 Crida sobre la dita mort
- 3.119 Processó del Càlcer
- 3.120 Mataren a na Tàpia
- 3.121 Mort de don Pardo de la Casta, comte del Castellar
- 3.122 Órdens particulars
- 3.123 Mort de na Aparísia
- 3.124 Mort del prior del Carme
- 3.125 Bous en Ruçafa
- 3.126 Bous
- 3.127 Crida dels cohets
- 3.128 Crida de una capa
- 3.129 Avalot en Sent Augustí
- 3.130 Mustaçaf
- 3.131 Enigma del comte de Olivares

OCTUBRE

- 3.132 Gilabert canonge
- 3.133 Feta del nou mustaçaf
- 3.134 Processó en Predicadors de la Armada de don Juan
- 3.135 Anada del prior de Sent Augustí

- 3.136 Crida del mustaçaf
- 3.137 Dona de set marits
- 3.138 Mort de N. Rams, notari
- 3.139 Processó de sent Dionís
- 3.140 Mort de Llorens Parent
- 3.141 Festa de sent Bertran
- 3.142 Sepèlio de una dona que havia tengut huyt marits
- 3.143 Avalot en Sent Augustí
- 3.144 Dit dia, notícia de Don Francisco Castellví, regent de Madrid
- 3.145 Bisbe de Dalmàsia, de nació grech
- 3.146 Filla de micer Blasco, morta
- 3.147 Les campanes de Sent Martí
- 3.148 Mort de la condesa de Carlet

NOEMBRE

- 3.149 Mort del sagristà de la Seu
- 3.150 Matines de morts per Darder, la 1a volta
- 3.151 Mort de don Juan Maça
- 3.152 Processó 1a per aygua, la general, a 4 de setembre
- 3.153 2a processó
- 3.154 3a processó
- 3.155 4a processó
- 3.156 5a processó
- 3.157 6a processó
- 3.158 Cantos, del mustaçaf
- 3.159 Anada de la muller de don Francisco Castellví a Madrid
- 3.160 Les campanes grans de Sent Martí
- 3.161 Archebisbe de Dalmàsia, missa en sent Martí
- 3.162 Abors de la reyna
- 3.163 Dimats, a 9 de dit, missa major de l'arquebisbe al monastyr de la Mercè
- 3.164 Retoc de les campanes de Sent Martí
- 3.165 Vingué a Sent Martí lo lloctinent de virrey
- 3.166 5a processó
- 3.167 6a processó
- 3.168 7a processó
- 3.169 8a processó
- 3.170 Dobra en Sent Martí, ab les matines de dominica
- 3.171 9a processó
- 3.172 10a processó
- 3.173 11a processó
- 3.174 12a processó
- 3.175 Moya, notari

- 3.176 Home que's penchava en la forca
- 3.177 Mort de Martí Dansa
- 3.178 13a processó
- 3.179 14a processó
- 3.180 Minerva, de Darder
- 3.181 15a processó
- 3.182 16a processó
- 3.183 17a processó
- 3.184 Processó de catius christians
- 3.185 Crida dels diputats
- 3.186 18a processó
- 3.187 19a processó
- 3.188 20a processó
- 3.189 21a processó. Dent de la boca
- 3.190 Ploure
- 3.191 Accabat lo campanar de Sent Martí
- 3.192 Adobar la capella de Nostra Señora d'Esperança

DEHEMBRE

- 3.193 22a processó
- 3.194 Imposicions de les Corts
- 3.195 Mudança de la taula de l'Almodí
- 3.196 23a processó
- 3.197 24a processó
- 3.198 25a processó
- 3.199 26a processó
- 3.200 27a processó
- 3.201 Processó de la Concepció
- 3.202 28a processó
- 3.203 29a processó
- 3.204 30a processó
- 3.205 31 processó
- 3.206 32a processó
- 3.207 Nostra Señora d'Esperança en Sent Martí. Colcho de micer Polo
- 3.208 Escopetada a Rúvio, de Carcaxent
- 3.209 Órdens en la Trinitat, particulars
- 3.210 Tornada de don Francisco de Castellví a Madrid
- 3.211 Malaltia
- 3.212 Crida contra Sebastià Adell
- 3.213 Assesor del governador
- 3.214 Guarda per al virrey venidor

MEMÒRIA

- 3.215 Christians nous expulsos, casats
- 3.216 *Corpus Christi venerit in vigilla sanctii Joannis nou jejunet*
- 3.217 Enigma
- 3.218 Vall gran

GINER AÑY 1628. BISXEST

- 3.219 Entrada del virrey
- 3.220 Diumenge, a 2 de dit, entrà [en València lo virrey, marquès de los Vélez]
- 3.221 Mort del canonge Crespo
- 3.222 Dijous, a 6 de giner 1628, lloga la casa ma germana a la serera Àlvara
- 3.223 Taules del mercat llevades
- 3.224 Mort de Santapau, prevere. Estrenes de les campanes noves en beneficiat de Sent Martí
- 3.225 Anada del señor virrey al Col·legi
- 3.226 Estos dies donaren, granaja criminal del governador, a micer Planes
- 3.227 Bisbe de Elna
- 3.228 Buydar los vassos en Sent Martí

PROCESSIONS EN GINER

- 3.229 33a processó
- 3.230 34a processó
- 3.231 35a processó
- 3.233 36 processó
- 3.233 Processó general, per aygua, a Sent Francés
- 3.234 Crida de la Santa Creuada
- 3.235 Processó de la Santa Creuada
- 3.236 Veguers los aguzils
- 3.237 Cas en la Seu
- 3.238 Processó de sent Vicent martre
- 3.239 Estos dies à gel·lat bravíssimament
- 3.240 A 25 de giner 1628, provisió del governador a favor de Joanna Anna Cabañes y de Çabater
- 3.241 Nevar
- 3.242 Mort del señor de Masalavés

FEBRER

- 3.243 Carro triunfal. Festes de 23 sants martres, orde de Sent Francés, y 4 jesuïtes
- 3.244 Bol·la dels sombreros llevada

- 3.245 Processó en Sent Joan de la Ribera. Comèdia en los teatinos
- 3.246 Per aigua
- 3.247 Ploure
- 3.248 Crida real
- 3.249 *Te Deum laudamus* per aygua
- 3.250 Remembrança de frare Català
- 3.251 Maixcarada
- 3.252 Mort del rector de Sent Berthomeu
- 3.253 Ròtul de dos sants de Sent Francés
- 3.254 Mort de Ramos, jurat
- 3.255 Dimats, a 29 de febrer 1628, crida de lo duch de Sogorb, que li pesava pagar lo que devia
- 3.256 Dit dia degollaren, en la força, a N. Pedro, nebot de mosén Lluís Vives

MARÇ

- 3.257 Ampollada en casa don Geroni Val·leriola
- 3.258 Mort de frare Roig
- 3.259 Mort de la viuda na Guardiola
- 3.260 Órdens
- 3.261 Cartell de la Santa Inquisició. Rafel Darder
- 3.262 Polvoriste
- 3.263 Processó dels Penjats

MEMÒRIA

- 3.264 Confrare del Santíssim Nom de Jesús
- 3.265 Dijous, a 30 de dit, indulgència en lo Col·legi del Patriarcha

ABRIL

- 3.266 Anathema 5a
- 3.267 Possesió de un benifet en diumenge
- 3.268 Mort de micer Navarro Crugiaga
- 3.269 Fasos de Sent Martí, 8 reals
- 3.270 Nafrat un capellà
- 3.271 Cas en la Seu
- 3.272 Desastre en casa de Caspe, de una gica
- 3.273 Galeots
- 3.274 Polo, divendres sanct
- 3.275 Órdens
- 3.276 Mort del rector de Sent Thomàs

- 3.277 Processó de la 1a aparició. Mort de la senhora de Nàquera
- 3.278 Mort de don Juan de Rocafull
- 3.279 Malaltia
- 3.280 Festa de sent Pere màrtir
- 3.281 Mort de Steve Artés

MAIG

- 3.282 Dimecres, a 3 de maig 1628, los senyors inquisidors fan la festa de sent Pere mar-
tre en Predicadors
- 3.283 Tarronges
- 3.284 Mort de frare Maluenda
- 3.285 Processó de sent Vicent Ferrer
- 3.286 Furt a la porta Nova
- 3.287 Anada del bisbe de Elna
- 3.288 La madera
- 3.289 Casats la filla de Arnau ab Il·ldefonso
- 3.290 Vicaria de Alzira.b
- 3.291 Fonament de la capella de sent Lluís Bertran. A
- 3.292 Processó de les Lletanies
- 3.293 A.B.S. Altar mayor de Sent Juan

JUNY

- 3.294 Dijous, lo primer de juny 1628, dia de la Assensió
- 3.295 Llevats los pastims
- 3.296 1a pedra en la capella de Sent Bertran. Guillem Roca, obrer de vila
- 3.297 Mort de Abril, pedrapiquer
- 3.298 Nous jurats
- 3.299 Confirmació
- 3.300 Altra madera
- 3.301 Entredit en Predicadors
- 3.302 Morí Antoni Calafat, secretari de la Inquisició
- 3.303 Órdens generals
- 3.304 Órdens
- 3.305 Furt al cantó del mercat y carrer Nou
- 3.306 Aguilar, assessor del Civil, y Gamir, advocat patrimonial
- 3.307 Mataren a Vicent Gómez de la Torre
- 3.308 Processó del Corpus
- 3.309 Mort de mosén Guardichuela
- 3.310 Crida contra Ingalaterra
- 3.311 Processó de Predicadors
- 3.312 Possesió nova al doctor Girbau, donada per lo rector de Sent Martí
- 3.313 Mestre de capella, en lo Col·legi, a Comes

JULIOL

- 3.314 Disapte, lo primer de juliol
- 3.315 Bous en la plaça de Predicadors
- 3.316 Dimats, a 4 de dit, bous en dita plaça [de Predicadors]
- 3.317 Escopetada
- 3.318 Processó de la Sanch
- 3.319 Santa en lo Carme
- 3.320 Escopetada a mosén Andrés Palús
- 3.321 Scolà de Sent Martí
- 3.322 Mula del doctor Rejaule
- 3.323 Vicari mosén Blasco
- 3.324 Crida de festes
- 3.325 Mort del duch de Turç, net de Andrieta, general de la Mar
- 3.326 Sent Martí, lo rètul de l'altar major
- 3.327 Mort en lo Grau
- 3.328 Catus christians
- 3.329 Don Melchior Sisternes, jutge de residència
- 3.330 Riu
- 3.331 Acte de la Inquisició en la plaça de Sent Llorens
- 3.332 Marca dels ferrers
- 3.333 Morta en Sent Martí
- 3.334 Frau de seda en Lýria

AGOST

- 3.335 Mort de Gutiérrez, credentier de les carns
- 3.336 Del comte de Real
- 3.337 *Trato de cuerda*
- 3.338 Tornada de don Pedro Scrivà
- 3.339 Mort de un cap de guayta
- 3.340 Del doctor Garcia, de la Seu
- 3.341 Crida del duch de Gandia

SETEMBRE

- 3.342 Divendres, lo primer de setembre 1628, festes de senta Isabet de Portugal
- 3.343 Prior de Predicadors
- 3.344 Mort de Castrús
- 3.345 Processó de senta Isabet. Desastre a don Galserà Bou
- 3.346 Morta la muller de Penarroja
- 3.347 Corro de bous
- 3.348 Altre corro

- 3.349 Contes de Carlet y de Olocau
- 3.350 Altre corro de bous
- 3.351 Mort del doctor Crespo
- 3.352 Crida de l'Oli
- 3.353 Lletania
- 3.354 Crida dels cohets
- 3.355 Sent Thomàs de Vilanova, manat lo seu dia
- 3.356 Mort lo marit a la muller y a mosén Mathia Porta
- 3.357 Processó del Càlcer

MEMÒRIA DEL SEÑOR DON THOMÀS DE VILANOVA

- 3.358 Don Thomàs de Vilanova, manat
- 3.359 Órdens en la Trinitat
- 3.360 Mustaçaf
- 3.361 Missa nova, don Miquel Servelló. Morí a 4 de octubre 1628

OCTUBRE

- 3.362 Diumenge, lo primer de octubre 1628, quant guanyà don Juan de Àustria la batalla campal
- 3.363 Mort de don Miquel Servelló
- 3.364 Nostra Señora del Remey
- 3.365 Crida del de Olocau
- 3.366 Processó de sent Dionís
- 3.367 Campana en Sent Martí, y la pujaren
- 3.368 Masalavés
- 3.369 Batiste Aparisi
- 3.370 Peste en Lleó y Alger
- 3.371 Rector de Sant Salvador
- 3.372 A.1. Desastre a un apothecari dit Garcia
- 3.373 Soldats
- 3.374 A.2. Crida del jutge de Murs y Valls
- 3.375 Regent don Francisco del Puejo
- 3.376 Mort del vicecanceller y electió de altre
- 3.377 Processó de sent Bertran
- 3.378 Divendres, a 20 de dit, açots a un fitiller per la Santa Inquisició
- 3.379 Gaspar
- 3.380 Don Francisco Castellví y anada de don Francisco del Puejo
- 3.381 Duch de Gandia y tornada
- 3.382 Mort de una flaquera
- 3.383 Altar privilegiat de Sent Martí

NOHEMBRE

- 3.384 Campana Antoni
- 3.385 Regents de Madrid
- 3.386 Mort del doctor Pascual. Rinya de dos capellans en Sant Salvador. Galeots
- 3.387 Tornada del duch
- 3.388 Presa una nau de genovesos
- 3.389 Mort de Pallares, milmer o mesurer
- 3.390 Lo Sentenar a Almuçafes

DEHEMBRE

- 3.391 Ploure
- 3.392 Mataren les mules de micer Mora
- 3.393 Pres lo conte de Carlet
- 3.394 Mort de mosén Blanch
- 3.395 Necessàries
- 3.396 Marquesa de Santa Cruz
- 3.397 Penjat un saltechador de camins
- 3.398 Marquesa de Santa Cruz
- 3.399 Cassasió
- 3.400 Crida prohibint jochs
- 3.401 Crida del General
- 3.402 *Te Deum* per l'aygua
- 3.403 Necessàries
- 3.404 Rector de Sent Thomàs
- 3.405 Penjat un home de Puzol
- 3.406 Consecrat lo altar mayor de Sent Juan
- 3.407 Mònstruo
- 3.408 Anada de don Francisco Castellví
- 3.409 Rememrança general de Predicadors

AÑY 1629

ANOTACIONES ESPARSES

- 3.410 A 3 de juny 1571, se comensà a cantar lo *Breviari* romà
- 3.411 A 9 de febrer 1561, professó per la Pau en Sent Miquel
- 3.412 A 30 de agost 1580, gran lo catarro en València, Madrid, Çaragoça y Barcelona Y lo rey don Felip 2º estigué molt mal en Badajoz
- 3.413 Lo primer de octubre de 1564 se publicà lo Concili tridentí
- 3.415 Pregó general que totes les parròchies y monestirs, medio juraments, diguessen quina renda tenien y en què es convertia
- 3.415 Duch de Feria arribà a València 23 de nohembre de 1615. y anasen 10 de juliol 1618

Índex antroponímic

A

- Abbat, mossén (*mosén*), capellà de Sant Joan del Mercat 2.285
- Abelino, príncep d' 1.403
- Abellà, mossén Francesc (*mosén Francés*), vicari de Castelló de Xàtiva, beneficiat de Sant Martí de València 2.861, 3.312
- Abiron (*Abyron*), personatge bíblic de la tribu de Rubén 2.914
- Abreus (*Alreus*), Francesc (*Francés*) Pau, escriptor de mans o de manament 74, 819
- Abril, mestre Bartomeu (*Berthomeu*), gran picapedrer 2.341, 2.351, 3.297
- Acquaviva (*Aguabiva*), Ottavio, nunci de Sa Santedat, arquebisbe de Nàpols i de Salern 2.139
- Adell, Esperança (*Sperança*), muller de Josep Adell 1.292
- Adell, don Gaspar 996
- Adell, Josep, obrer de vila i marit d'Esperança 1.292
- Adell, don Sebastià, ciutadà 654, 3.212, 3.336
- Agorreta (*Agoneta*), canonge 864, 2.040
- Agost, senyor de Moixent (*Moxent*) i → Rocamora, don Francesc de; Maça, don Joan
- Agost, fill natural del senyor de Moixent (*Moxent*) i → Maça, Joan, fill de Joan Maça
- Agres, senyor d' → Calatayud, Jaume de
- Agres, senyora d' 1.633
- Àguila, Joan de l', cavaller i capità d'infanteria de Bretanya 149
- Aguilar, doctor, metge, assessor del Civil, gendre de Gaspar Grau 854, 2.484
- Aguilar, misser Crisòstom (*Grysósthomo*), doctor, assessor del Civil 1.407, 3.032, 3.306
- Aguilar, don Berenguer 4, 112
- Aguilar, dona Joana (*Joanna*), muller de misser Blanes 1.026
- Aguilar, Jeroni (*Geroni*), rector ordinari d'Alaquàs 374
- Aguilar, mossén (*mosén*), beneficiat i resident a Sant Martí 2.307
- Aguilar lo Dansador 1.613
- Agustí Cristòfol (*Augustí Christophol*), nom cristià d'Ahmed, esclau de Borràs 1.450
- Agustí (*Agostí, Augustí*), mossén (*mosén*), procurador fiscal de la Cort del Senyor Oficial 1.117, 1.244
- Aguirre Santjoan (*de Aguyrre Sentjoan*), don Joan d', regent 549

- Aguillonda, proveïdor d'una càtedra d'Art 402
- Agullona, sor, beata franciscana 165
- Aierve, Felip, notari de la Cort de l'Oficialat 1.123
- Aiora (*Ayora*), dels Campos d', llinatge 1.116
- Aitona (*Aytona*), marquès, comte d' → Montcada i de Gralla, don Gastó; Montcada i Folc de Cardona, don Francesc de; Montcada i Montcada, don Francesc de
- Alamiret, morisc d'Alaquàs 348
- Alapont (*Alpont*), don Enric (*Anrich, Enrich, Enrrich, Henrrich*) 271, 566, 596, 1.045, 2.484, 2.966
- Alapont (*Alpont*), dona Francisca, muller de don Ferran Pujades Borja, comte d'Anna 1.896
- Alaquàs, comte d' (*conte de*) → Pardo de la Casta, don Lluís
- Alaquàs, senyora d' → Reig, senyora de
- Alarcón, criat de don Giner de Perellós 328
- Alavés, notari del carrer de les Torres 2.308
- Alba, comte d' (*compte de*) 71
- Alba, duc d' (*duch de*), virrei de Nàpols 2.210, 2.625
- Albalat, comte d' → Sorell, Jaume
- Albalat, senyor d' → Sorell, don Jaume; Sorell, don Lluís
- Albalat i Segart, senyor d' → Vila-rasa, don Joan
- Albalat i Segart, muller del senyor d' → Frígola i de Villa-rasa, dona Brianda
- Albarrasí (*Albarracín, Albarrasín*), bisbe d' → Balaguer i Salvador, Andreu; Roca de la Serna, Vicent
- Albatera, senyor d' → Boil, don Ramon; Rocafull i Espolia, don N.
- Albaida (*Albayda*), comte d' → Milà, don Cristòfol; Milà, don Joan del
- Alberola, mossén Jeroni (*Geroní*) 1.116, 3.016, 3.020
- Albert, filla d', muller de Francesc Pareja 1.800
- Albert, Josep (*Jusep*), ciutadà major i amo del molí de Sant Pere 3.093
- Albert (*Alberto*) d'Àustria (*de Austria*), arxiduc (*archiduch, archiducque*), príncep de Flandes, marit de la infanta Isabel Clara Eugènia 60, 61, 113, 119, 1.020
- Albesa, àlies → Sapeyra, Jeroni Domingo
- Albesa, viuda n' 2.838
- Albesa, Jeroni (*Geroní*), fill de la viuda Albesa 2.838, 2.874
- Albiol, mossén (*mosén*), bossar, beneficiat de Sant Martí 1.726, 2.064
- Albornoz, don Francisco, criat de l'arquebisbe Aliaga 1.954
- Alboi (*Alboy*), senyor d' → Sanç, don Joan
- Alboi (*Alboy*), senyora d' → Vives i de Sanç, dona Anna Maria
- Alburquerque, filla del duc d' (*duch de*), virrei de Saragossa 1.655
- Alçamora, notari, àlies lo Machuca 222
- Alcàntara, beato fray Pedro de 2.377
- Alcàntera de Xúquer (*Alcàntara*), senyor d' → Despuig, don Cristòfol; Sanç, don Olf
- Alcàntera de Xúquer, Beneixida i Rafelguaraf (*Alcàntara, Benxides y Ràfol*), senyora d' → Despuig, na Violant
- Alcongell, Rafael (*Raphael*), *civis tribunis plebis* 2.567
- Alcocer, frare Gregori, prior de Predicadors de València 525, 1.004
- Alcocer, Vicent 2.576
- Alcúdia, senyora de l' → Ribelles Vilanova Montagut i de Castellví, dona Àngela
- Alcúdia de Carlet, senyor de la baronia de l' → Pere d'Íxer, don
- Aldobrandino, cardenal 2.330
- Alegre, senyor, jurat en cap 680
- Alemaný, mossén Aleix (*mosén Alexos*), prevere beneficiat de Sant Martí, de la Inquisició 1.617
- Alemanya, emperador d' → Carles V; Ferran II

- Alexandre, fill de Vicent 357
- Alexandre, galiot 1.386
- Alexandre, Pere, de Russafa, soldat de la guarda del virrei Caracena 662, 663
- Alexandre, Vicent 2.137, 2.910
- Alexandria, patriarca d' (*patriarcha de*) → Sangro, Alexandro de; Caetano, Camilo Caetano
- Alexos, N., manyà 2.172
- Alfons (*Alfonso*) el Magnànim, rei de la Corona d'Aragó X
- Alfonso, jurat 1.658
- Alfonso, Dionís, notari de la Sala, gendre de N. Ximeno, pare de Jeroni Alfonso 834, 1.458, 2.353, 3.045
- Alfonso, Jeroni (*Geroni*), mostassaf, subrogat de racional 1.458, 2.760
- Algemesí, justícia d' → Bleda, Joan
- Alginet i Benissanó (*Alginet y Benisanó*), senyor d' → Cabanelles, don Joan
- Aliaga, frare Luis, inquisidor (*ynquisidor*) general, dominic, confessor del rei Felip III, germà de l'arquebisbe de València 1.600, 1.615, 1.640, 2.035, 2.078, 2.110, 2.115, 2.121, 2.601, 2.613, 2.617, 2.618, 2.648, 2.898, 2.899, 2.948, 2.963, 2.977, 3.227
- Aliaga, Isidoro (*Ysidoro*), dominic, bisbe de Tortosa, arquebisbe de València, del Consell del rei 152, 650, 713, 752, 763, 917, 1.063, 1.064, 1.071, 1.110, 1.116, 1.132, 1.146, 1.186, 1.280, 1.465, 1.466, 1.640, 1.643, 1.725, 1.894, 1.937, 1.945, 1.952, 2.028, 2.035, 2.205, 2.214, 2.226, 2.321, 2.359, 2.361, 2.393, 2.510, 2.514, 2.543, 2.593, 2.669, 2.812, 2.899, 2.914, 3.009, 3.296, 3.358, 3.406
- Aliaga, N., jurat 337, 347
- Aliaga, Rosina, viuda del comanador de la Torre 2.456
- Aliaga de Tallada, Joan (*Joannes*), *miles consul* 2.567
- Aliaga i de Vila-rasa, Isabel (*Ysabel*), viuda de don Pere Vila-rasa, senyor de Bétera 1.018
- Almenara, comte d', marquès de Navarrés 1.809, 1.896
- Almenara, doctor 915
- Almenara, frare, gran mestre de Predicadors 2.201
- Almenara, prior del convent dominic d' → Altar, frare N.
- Almenara, Jeroni (*Geroni*), notari 915
- Almirant, fill natural de l' → Cardona, don Francesc
- Almoradí, mossén (*mosén*), rector de Càrcer, notari apostòlic de l'arquebisbe Joan de Ribera 163
- Almúnia (*Armúnia*), jurat 84, 1.658
- Almúnia (*Armúnia*), Baltasar, cavaller 735, 736, 788, 789, 792, 813
- Alonso, mestre, obrer de vila 710
- Alonso, Dionís, escrivà de la Sala 1.458
- Alonso, Jeroni (*Geroni*), mostassaf (*mostassaf*), fill de Dionís Alonso 1.458
- Alós, corredor d'orella i venedor de forment a l'Almodí 818, 909, 1.061
- Alós, muller d' 818
- Aloyena, argenter de Tapineria 1.116
- Altamira, comtessa d', germana del duc de Lerma 1.260
- Altamira, fill segon del marquès d', gran de Castella, germà de la marquesa de Tàbara 2.344
- Altar, fray N., prior del convent dels dominics d'Almenara 2.869
- Àlvara la Cerera (*Serera*) 3.222
- Alvarado, doctor, prior de Nostra Senyora dels Desemparats, 2.386
- Àlvaro, ferrer del Trenc 1.795
- Ahmad (*Amet*), de nom cristià Cristòfol Agustí (*Christòfol Agustí*), esclau moro de l'apotecari Borràs 1.450
- Amiguè, doctor, capellà de Sant Martí 2.796
- Andrés, comanador de Sant Antoni, 149
- Andrés, frare N., franciscà, 412
- Andrés, Simó (*Simón*), algutzir (*aguazil*) 837

- Andreu, Antoni Joan, doctor 150
- Andreu, frare Antoni Joan 154, 200
- Andreu, N., canonge, vicari general 1.111, 1.478, 2.299, 2.361, 2.393, 2.687
- Andreu, N., notari de la Sala 2.504
- Andreu, mossén (*mosén*) Pere, prevere síndic del clero de Sant Martí 996, 1.62
- Andreu, Pere Esteve (*Steve*), canonge, ardiaca de Morvedre 488
- Andreas, Aloysius* 3.005
- Andrieta, general de la Mar, oncle del duc de Turç 166, 3.325
- Anedón, frare Domingo, porter de Predicadors de València 294
- Àngeles, Maria de los, muller d'un farser 1.795
- Anglaterra i Escòcia (*Inglaterra y Escòcia*), fill del rei d' (*rey de*) → Carles d'Anglaterra
- Angresola, don Ramon de, jurat, justícia criminal; defensor dels pobres 661, 978, 1.211, 1.266, 2.277, 2.840, 2.972
- Anguerot, Lluís (*Lloís*), cavaller de Xàtiva 458
- Angulo de Carvajal (*Caravajal*), don Miquel (*Michael, Miguel*), bisbe de Coron i de Gràcia de València 578, 580, 605, 631, 901, 947, 1.128, 1.383, 1.945, 1.999, 2.762, 2.860
- Anna, comte (*compte, conte*) d' → Pujades de Borja, don Ferran
- Anna, comtessa d' (*condesa de*) → Alapont, dona Francesca
- Anna, fill del comte d' → Pujades de Borja Alapont, don
- Anna, filla del comte, comtessa de las Fuentes 2.296, 3.014
- Antella, senyor d' → Salvador, don Francesc; Salvador, Miquel
- Antella, senyora d' → Marrades i de Salvador, Anna
- Antioquia (*Anthiochia, Antiochia*), patriarca d' (*patriarcha de*) → Ribera, Joan de
- Anton, Vicent, algtzgir i alcaid de la Torre 1.346, 2.174
- Aparici (*Aparisi*), mossén (*mosén*) 2.056
- Aparici (*Aparisi, Apparisi*), Francesc (*Francés*) Pere, sastre, pare de Joan Baptista, Marc Antoni i Pere Laure, marit de Lluïsa Jerònima Parra 1.215, 2.191, 2.473, 3.123
- Aparici (*Aparisi*), Joan Baptista (*Juan Batis-te*) 2.660, 3.369
- Aparici (*Aparisi*), Marc (*March*) Antoni, fill de Pere Aparici i Lluïsa Jerònima Parra, criat de mossén Porcar i confrare del Roser 2.404, 2.473, 3.123, 3.264
- Aparici (*Aparisi, Apparisi*), Pere Pau Laure (*Lauro*), fill de Francesc Pere Aparici i Lluïsa Jerònima Parra 1.255, 1.857, 2.342, 2.404, 2.569, 2.660, 3.058, 3.369
- Apol·lònia (*Apolònia*), santa (*senta*) 31
- Aragonés, frare, del convent del Carme 2.713
- Arahujo, Gregori (*Gregorio*) d' 1.815
- Arbicio, doctor en Medicina 897
- Arboleda, Vicent (*Vicente*), veedor del mostassaf i obrer de vila 1.057, 1.943
- Arbona, mossén (*mosén*), beneficiat de Sant Martí 2.299
- Arbós, Vicent, passamaner i lloctinent del mostassaf 1.586
- Arcos, porter del governador 1.029
- Arguedes, doctor, paborde i rector de Sant Tomàs 681, 789, 1.106, 1.387
- Arinyó, jurat 2.760
- Arinyó, misser Francesc Lluís (*micer Francisco Luis*), doctor del Reial Consell 1.818, 2.711
- Armengol, mossén (*mosén*) 705, 1.057
- Armengol, Vicent, presidiari de la Torre de Sant Arcís 2.136
- Armengols, els (*los*), llinatge 1.100
- Arnau, fray, del convent del Carme 2.230
- Arnau, companyó de Sant Jordi 1.514
- Arnau, mestre N., sastre del carrer de la Xerea 1.713, 3.289

- Arnau, Esperança (*Sperança*), filla de N. Arnau, muller de N. Il·lefos 3.289
- Arnau, misser (*micer*) Vicent Felicià (*Feliciano*), doctor, prevere 1.322
- Arrai (*Array*), Àngela Vicenta, mora expulsada del Finestrat, cònjuge de Miquel Betxí i filla de Martí Arrai i Àngela Pajana 2.390, 3.215
- Arrai (*Array*), Martí, moro expuls del Finestrat, marit d'Àngela Pajana, pare d'Esperança 2.390, 3.215
- Artés, Esteve (*Steve*), mercader de seda, obrer de pobres de Sant Martí 2.872, 3.281
- Artés, don Gaspar, obrer major de Sant Martí i propietari del molí de Picassent 996, 1.372
- Artés Albanell, Jeroni (*Geroni*) 37
- Artés de Vila-rasa (*Villarsasa*), Francesc (*Francés*, *Francisco*, *Franciscus*), justícia criminal i jurat 591, 592, 1.953, 1.979, 2.567, 2.880
- Artés lo Roig, velluter 2.261
- Artieda, doctor, beneficiat de Sant Andreu 1.385
- Ascon (*Azcón*), doctor Ciprià d' (*Cyprian de*), oficial 2.923
- Àscoli (*de Àsculi*), príncep d' → Leyva, Luis Antonio de
- Asensi (*Assensi*), apotecari, escrivà de Sant Martí 821
- Asensi (*Assensi*), Pere, doctor, rector de Sant Bartomeu 81
- Assio d' (*Dassio*), síndic 3.015
- Assio (*Dassio*), don Vicent d', nebot del síndic d'Assio 3.015
- Assoris, misser (*micer*), Joan Baptista (*Batiste*), doctor, assessor del justícia civil 1.728
- Atrosillo, Joan Baptista, notari 1.547, 1.885
- Ausina, misser Francesc (*micer Francés*), doctor del Reial Consell, notari apostòlic i gran curial de Roma 226, 851, 1.327, 1.972
- Ausina, Jeroni (*Geroni*), menestrel de la Seu 1.754
- Àustria, arxiduc d' (*archiduc de*) → Àustria, Albert d'
- Àustria, emperador d' → Ferran II
- Àustria, Albert d', arxiduc d'Àustria, governador de Flandes 60, 1.020
- Àustria, dona Anna (*doña Agna*) d', reina d'Espanya, muller de Felip II 71, 80
- Àustria, dona Anna (*doña Agna*) d', germana de Felip IV, reina de França 656, 1.167
- Àustria, Ferran d' (*Ferrando*), infant, fill de Felip III 441, 541
- Àustria, dona Isabel Clara Eugènia d', princesa, germana de Felip III, muller de l'arxiduc Albert d'Àustria, governadora de Flandes 7, 48, 54, 59, 60, 63, 71, 105, 1.020, 2.789
- Àustria, don Joan d' (*Juan de*), germà bastar de Felip II, vencedor de la batalla de Lepant 881, 1.167, 1.169, 3.362
- Àustria, dona Margarida d' (*doña Margarita de*), infanta, filla de Felip III 1.365
- Àustria, dona Margarida d' (*doña Margarita de*), muller de Felip III 60, 111, 113, 130, 131, 133, 191, 195, 264, 320, 325, 361, 388, 419, 450, 585, 588, 638, 640, 641, 644, 1.394, 2.686
- Àustria, Margarida Maria Caterina (*Margarita María Catalina*), d', infanta, filla de Felip IV i Isabel de Borbó 2.391, 2.405, 2.408
- Àustria, dona Maria d' (*doña María de*), infanta, filla de Felip III 2.789
- Àustria, dona Maria Eugènia d', infanta, filla de Felip IV i Isabel de Borbó 2.789
- Àvalos, Alonso d', bisbe de Coron i de Gràcia de València, visitador eclesiàstic 58, 70, 85, 86, 89, 94, 121, 143, 188, 212, 218, 220
- Àvila, lo 1.141
- Àvila i Guzman, don Enric (*Enrrich*), marquès de Povar, senyor de Cubas i Griñón, claver d'Alcàntara, capità de la

- Guarda Espanyola de Sa Magestat, virrei i capità general del regne de València 2.235, 3.059
- Aviuela, Eloi (*Aloy*), alcaid de la casa de les Armes 100
- Ayerbe (*Ajerve*), Felip (*Phelip*), fiscal, 1.123, 1.850
- Aznar, jurat dels ciutadans 404, 438
- Aznar, mossén (*mosén*), beneficiat de la Seu i capellà del col·legi del Corpus Christi 150, 405
- Aznar, Baltasar (*Baltazar*) 2.047
- Ayala, Francesc (*Francisco*), escrivà, procurador i notari 1.098, 1.560
- B**
- Badia, cabriter 1.555
- Badia, carnisser (*carniser*) 1.421, 1.555
- Badia, Gregori/N., notari 2.483, 2.488
- Bailon (*Baylon*), frare Gaspar, beat (*beato*) 1.639, 1.788, 3.054
- Bailon (*Baylon*), sant (*sent*) Gaspar 3.054
- Balançat, mossén (*mosén*), notari-síndic de Sant Francesc 198
- Balaguer, bidell (*videll*), bidell de l'Estudi General 1.573, 2.622
- Balaguer, fill del bidell (*videll*), bidell de l'Estudi General 2.622
- Balaguer, jurat, ciutadà, administrador de l'Hospital General 509, 2.766
- Balaguer, Jaume Joan, canonge de la Seu de València, beneficiat de Sant Nicolau, 688, 690, 1.404, 1.911
- Balaguer i Salvador, Andreu, frare de l'orde de Predicadors, beneficiat de Sant Nicolau, bisbe d'Albarrasí, bisbe d'Oriola 208, 235, 251, 253, 254, 374, 468, 578, 1.999, 2.622, 2.774
- Balda, Ferran (*Hernando*), correu major, jurat i justícia civil 2.644
- Baldoví, moliner, gendre de Llorenç Llordrà 2.895
- Baldoví, Bartomeu (*Berthomeu*) 3.270
- Baldoví, Jaume, rector de Sant Andreu 1.235
- Baldrés, Joan (*Juan*) Baptista, cavaller, mercader 2.780
- Ballester, doctíssim (*doctísim*) pare, jesuïta 1.478
- Ballester, N., cristà nou, botiguer de la Bosseria 311, 348
- Bandoma, àlies → Enric IV de França
- Banyatos, fill de Gil de, comanador de Montesa 3.081
- Banyatos, misser (*micer*) Gil de, regent 237, 266, 1.046
- Banyon, N. 1.748, 1.750
- Barber, canonge 600
- Barber, mossén (*mosén*) Gaspar, clergue, beneficiat de la Seu de València 2.473, 2.569, 2.806
- Barber N., pres fugit de la Torre, originari d'Ontinyent, amic de l'alcaid Pau Ferrer 1.243, 1.292
- Barberà, mestre, frare, prior del monestir de Sant Domigo o Predicadors 3.343
- Barberà, mossén (*mosén*), mestre de cerimònies de la Seu 1.074, 1.107, 1.406
- Barberà, Francesc (*Francés*), notari 2.962
- Barberini (*Barberino*), cardenal Francesco, nebot del papa Urbà VIII 2.343, 2.789
- Barcelona, bisbe de → Coloma, Alonso; Sentist, Vicent
- Barona, Martí, veedor del mostassaf, obrer de vila 1.943
- Barrera, na 623
- Barrera, Francesc (*Francés*), notari síndic del clero de Sant Martí 1.109, 1.141, 1.327, 1.419, 1.523, 2.228, 2.545, 3.084
- Barroso, N., dominic mexicà 3.284
- Bartoli, Carlo, mercader italià 1.548
- Bartoli, Jordi (*Jorge*), capità, patró de vaixell 337, 2.115, 2.127
- Bartoli, cotxer (*cochero*) de Carlo 1.422
- Bartomeu (*Berthomeu*), Jaume, notari 2.090
- Bas, filla de misser (*micer*) 1.743
- Bayarri, cunyat de Jeroni (*Geroni*) → Sifre, Gaspar

- Bayarri (*Bajarri*), Jeroni (*Geroni*), notari, racional, síndic de la ciutat de València, ciutadà, subsíndic, cunyat de Gaspar Sifre 979, 1.385, 1.675, 1.714, 1.756, 1.860, 1.944, 2.55, 2.180, 2.226, 2.517
- Bazán y Benavides, Álvaro de, marquès de Santa Cruz 1.876
- Bazán y Pimentel, Teresa 3.396, 3.398
- Begí, fill de Jeroni (*Geroni*) de, habitant d'Albalat 2.390
- Begí, marit d'Esperança 2.390, 3.215
- Begí (*Bechi*), Jeroni (*Geroni*), moro expuls, llaurador de Finestrat, pare de Miquel
- Begí (*Bechi*), Miquel (*Michael*), moro expuls de Benafer, fill de Jeroni Begí i d'Esperança, marit d'Àngela Vicenta Arrai 2.390, 3.215
- Bugis, comte de → Marrades, don Francesc
- Bèlgida, senyor de → Bellví, don Vicent
- Belarmino (*Benarmino*), bisbe de → Mongions, Lorenço de
- Belda, paborde (*pavordre*) 2.067, 2.770
- Bellmont, canonge de la Seu de València, rector de l'Estudi General 502, 712, 775, 862, 864, 980, 1.065, 1.066, 1.146, 1.406, 1.478, 1.643, 1.649, 1.716, 1.859, 1.910, 1.945, 1.987, 2.394, 2.604, 2.617, 2.631, 2.669, 2.669, 2.687, 2.767, 2.770, 2.891, 2.971
- Bello, peixcador 1.596
- Belluni, comediant 1.003
- Bellví, nora de don Pere (*Pedro*) 2.264
- Bellví, don Antoni (*Antón, Antonio*), cavaller, síndic de la Diputació 878, 1.138, 1.192
- Bellví, don Manuel 1.645, 2.313
- Bellví, don Pere (*Pedro*), comanador de Santiago, pare de Lluís, Pere i Anna, senyor de Rafelbunyol 651, 857, 1.725, 2.264, 2.392
- Bellví, don Pere (*Pedro*), fill de don Pere, germà de Lluís i Anna 857
- Bellví, don Vicent, batle, tresorer del rei Felip III, senyor de Bellús i de Bèlgida 566, 596, 1.045, 1.867
- Bellví i de Fuentes, dona Anna, filla de Pere Bellví, muller de Joan Maça, comtessa de Moixent, Elda i Agost 857
- Bellví i de Sanoguera (*Zanoguera*), dona Margarida (*Margarita*), muller de don Pau Sanoguera 1.603
- Benavent (*Benavente*), comte (*conde, compte, conte*) de, don Juan Alonso de Pimentel y de Herrera, virrei de València, virrei de Nàpols 36, 52, 54, 70, 72, 73, 79, 84, 86, 89, 101, 105, 121, 126, 136, 143, 145, 149, 150, 162, 163, 165, 167, 168, 172, 176, 179, 469, 470, 582, 595, 1.192, 1.301, 1.427, 1.615, 1.941, 1.970, 2.044, 2.049, 2.188, 3.031
- Benavent, comtessa (*condesa*) de 54, 595, 1.584
- Benavent, fill del comte de 1.301, 1.427, 2.188
- Benavent, fill segon del comte de, don Alonso Pimentel y de Herrera, general de la cavalleria de Milà 1.278, 1.630
- Benavent, germà del comte de, don Fernando Pimentel, degà de Conca, bisbe de Conca 2.188, 3.338, 3.376
- Benavent, Joan (*Juan*), estudiant de Campanar 3.270
- Benavides, Jeroni (*Geroni*), notari, escrivà de la Taula 606, 2.410
- Benavides, Pere (*Pedro*), capità de la guarda del virrei 662, 663, 869
- Benedito, N., velluter 1.166
- Beneixida (*Benexides*), senyor de → Sanç, don Olf
- Benet, N., botiguer de ferro de davant la Mercè 1.026, 1.027, 1.130
- Benet Vanaclocha (*Vanaclocha*), Vicent, ciutadà jurat 1.981
- Beneyto, Ferran (*Ferrando*) 550, 1.984, 2.763

- Beneyto, mossén Francesc (*mosén Francés*), prevere 149
- Beneyto, Gaspar 890
- Beneyto, Leonard (*Leonardo*), cavaller 1.254
- Benevento (*Benavent*), arquebisbe (*archebisbe*) de → Sangro, Alexandro de
- Benicolet, senyor de → Maça Carròs Ladrón, don Pere
- Benissanó i d'Alginet (*Benisanó y de Alginet*), senyor de → Cabanelles, don Joan
- Berberini (*Barbarino, Barberino*), Francesc (*Francisco*), nunci, cardenal, nebot del papa Urbà VIII 2.789, 2.831, 2.832
- Berenguer, Salvador, de Mutxamel 2.418
- Berenguera, Lluís de na 1.717
- Bergada, germans 1.185
- Bergada, Pere Joan, mercader 592, 1.185
- Bernardo, frare, fill del comanador de la Torre 1.727
- Bernat, escolà de Sant Martí 2.467
- Bertina, Jaume, notari, procurador de la viuda de Rafael de Lis 2.345
- Bertran (*Beltran*), mossén 357
- Bertran (*Beltran*), racional (*rational*) 84, 106
- Bertran (*Beltran*), Bernabeu, falsari d'albarans de València 2.748
- Bertran (*Bertran*), don Jaume, cavaller, casat amb Maria Costa, germà de sant Lluís Bertran 771, 1.017, 2.162
- Bertran, sant (*sent*) Lluís 614, 744, 748, 3.137, 3.141, 3.377
- Bertran i Escrivà (*y de Scrivà*), dona Àngela, muller de Pere Escrivà, senyor de Sueca i neboda de sant Lluís Bertran 771
- Besaldú, Nicolau, comanador de Bétera i de Calatrava 1.357
- Besalduch (*Besaldú*), Nicolau, senyor de Borriol 639, 1.109, 1.123, 1.357
- Besalduchs, els (*los*), llinatge 1.254
- Bétera, senyor de → Rocafull i Espolia, don R.; Boil, don Ramon
- Bicorp, senyor de → Vilanova, Lluís comte de Castellar
- Bicorp, senyora de → Sanoguera i de Vilanova, Àngela
- Blanca, dona, muller de Jaume Ferrer 149
- Blanch, Carles (*Charles*), notari 119
- Blanch, mossén (*mosén*) Lluís, prevere beneficiat de Sant Martí 1.186, 2.893, 3.032, 3.192, 3.207, 3.394
- Blanch, dona Maria, muller de don Francesc Milà, fillastra del vicecanceller Covarrúbies 134, 2.213
- Blanco, N., guadamassiler, lloctinent de justícia criminal, corredor de la Llotja 3.320
- Blanes, justícia (*justitia*) civil 105
- Blanes, misser (*micer*), doctor, marit de dona Joanna Aguilar 1.026
- Blanes, subrogat de don Jofré de → Despuig, don Gaspar
- Blanes, N., àlies Cató 2.324
- Blanes, N., fill de N. Blanes, mercader 436
- Blanes, Alfons (*Alfonso*), notari 1.098
- Blanes, Baltasar (*Baltazar*) → Vidal de Blanes, Baltasar
- Blanes, don Jofré de, lloctinent del mestre de Montesa 1.711, 2.776, 2.839
- Blanquer, correu de Madrid 486
- Blas, mestre Joan 194
- Blasco, filla de Jeroni Blasco 3.146
- Blasco, mossén Agustí (*mosén Agostí*), procurador fiscal de la Cort Eclesiàstica, vicari de Sant Salvador, vicari de Sant Martí 973, 1.257, 2.717, 3.323
- Blasco, misser Jeroni (*micer Gerónimo*), auditor, assessor del Consell Civil de la Reial Audiència de València 1.810, 1.818, 1.821, 2.378, 2.621, 3.146
- Blasco, Joan, obrer de vila, veedor 1.057, 1.943
- Bleda, frare, dominic 936
- Bleda, Joan, homicida del justícia d'Algemés 1.593, 1.594
- Bogues, filla de N. 1.718
- Bogues, N., fuster de l'Adreçador de Pellers 1.718

- Bohèmia, príncep de, príncep de Landsgrave 1.576
- Boil (*Boyl*), don Antoni (*Antonio*), senyor de Borriol 639
- Boil (*Boyl*), don Baptista (*Batiste*), justícia criminal, fill de misser Boil 2.057, 2.055, 2.085
- Boil (*Boyl*), don Carles (*Carlos*) 1.481
- Boil (*Boyl*), don Pere (*Pedro*), senyor de Manises 151
- Boil (*Boyl*), don Ramon, senyor d'Albatera i de Bétera 14, 187, 1.018, 1.362, 1.363
- Boil (*Boyl*), don Valerià (*Valerian*), marit de dona Lluïsa Servat, senyor de Massamagrell 1.925
- Boil de l'Escala (*Boyl*, *Boyl de la Escala*), don Felip, oncle d'Anna Mateu Boil, senyor de Manises 1.809, 3.021
- Boil i de Sorell (*Boyl y de Sorell*), don Crisant (*Chrysentí*), capità de soldats 2.506
- Boils (*Boyls*), els (*los*), llinatge 1.254
- Boix, Lluís, apotecari del portal de Serrans 1.455
- Boix (*Buix*), mostassaf (*mustaçaf*) Tomàs (*Thomàs*), doctor en Medicina, síndic de la ciutat, racional 347, 1.709, 2.902, 2.910
- Boixadors i Rocabertí, Joan, comte de Savallà, ambaixador dels diputats de Barcelona 1.883
- Bolada, N., botiguer de llenç 1.904
- Bolas, mossén Gonçal (*mosén Gozalbo*), beneficiat de Sant Martí 1.725, 2.137, 2.848
- Bonavida, doctor, misser (*micer*), gendre del notari Tomàs Martí 1.819, 1.998, 2.213
- Bonavida, sogre de misser (*micer*) 1.998
- Bonavida, Marc (*March*) Antoni, notari escriptor del senyor Vaseiro 621, 623
- Bondia, misser (*micer*), víctima del bandoler Bueso 476, 1.339
- Bonilla, Jeroni (*Geroni*), doctor, assessor fiscal del governador de València 622, 1.000
- Bonet, Pere (*Pedro*), prevere, fill de moro i rector de Nàquera 1.987
- Bonanat, mestre, clàssic de l'Estudi General 349
- Bononi, segona muller de Joan Antoni 3.037
- Bononi, Joan Antoni, cavaller, mercader milanès 372, 411, 580, 765, 1.064, 2.228, 2.790, 3.037
- Bononi, Marc (*March*) Antoni, obrer de Sant Martí, pare de pobres 164
- Borbó (*Borbón*), madama Isabel (*Isabel-la*, *Ysabel*) de, reina d'Espanya, muller de Felip IV 656, 1.212, 1.218, 1.715, 2.009, 2.015, 2.025, 2.027, 2.270, 2.391, 2.393, 2.693, 2.405, 2.686, 2.687, 2.789
- Borges, els (*los*), llinatge 603, 636, 680, 1.503, 2.051, 2.394, 2.890
- Borgoña, monsenyor Felix (*Felis*) de 2.625
- Borja, gendre de don Carles (*Carlos*) de, don Ximén Peris Roís de Liori 3.027
- Borja, don Alonso de, cardenal XIV
- Borja, don Baltasar de, germà del duc de Gandia 636
- Borja, don Carles (*Carlos*) de, capità de la guarda del virrey, gendre de la viuda de misser Guardiola, sogre de don Ximén Peris Roís de Liori 6.80, 1.417, 1.418, 2.627, 2.818, 2.888, 2.966, 3.027, 3.028, 3.201
- Borja, dona (*doña*) Eugènia de, germana d'Onofre i Francesc de Borja, muller de Marc Antoni Gamir 396
- Borja, don Felip (*Phelip*), oncle del comte d'Anna 413, 424
- Borja, don Francesc Carles de, VII duc de Gandia 54, 563, 680, 1.777, 1.996, 2.080, 2.388, 2.508, 2.813, 3.299, 3.331, 3.341, 3.381, 3.387
- Borja, sant Francesc (*Francisco*) Carles de, duc de Gandia 285, 396, 1.520, 1.526, 1.539, 1.743, 2.508, 2.581, 2.582
- Borja, don Frederic (*Frederich*) de, ardiaca de València, canonge 108, 301
- Borja, Honorat Joan, trompeter major de la ciutat 74

- Borja, don Lleonard (*Lleonardo, Leonardo*) de, canonge, cabiscol de la Seu, comissari de la Santa Croada 864, 1.613, 1.952, 2.359, 2.393, 2.405, 2.551, 2.593, 2.687, 2.713, 3.406
- Borja, don Miquel (*Miguel*) de 915, 1.743, 3.115
- Borja, N. de 1.613
- Borja, don Onofre (*Nofre*) de 197, 396
- Borja, don Pere (*Pedro*) de, gendre de Peralta 245, 680, 1.147
- Borja, don Vicent, nét de don Carles de Borja 1.417
- Borja i de Pujades, don Bernabeu de 109
- Borja i de Velasco, don Baltasar de (*Baltazar, Balthazar de*), vicari general, ardiaca de Morvedre i de Xàtiva, canonge de València, vicari general seu vacant, bisbe de Mallorca, canceller, arquebisbe de Tarragona 636, 667, 679, 680, 715, 728, 802, 806, 853, 864, 887, 927, 1.011, 1.071, 1.111, 1.146, 1.149, 1.263, 1.434, 1.523, 1.568, 1.671, 1.868, 1.945, 2.705, 2.738, 2.807, 2.886
- Borja i Velasco, don Gaspar de, cardenal, germà del duc de Gandia, Baltasar de Borja 636, 680, 683, 686, 1.467
- Borràs, apotecari, amo de l'esclau moro Ahmed 1.450, 1.452
- Borràs, mossén Agustí (*mosén Agustí*), prevere, beneficiat de Sant Martí 30, 417
- Borriol, senyor de → Boil, don Antoni; Besalduch, Nicolau
- Borriol, senyora de → Castellví i de Besaldú, dona Marianna
- Bou, don Francesc (*Francisco*), senyor de Millars 224
- Bou, Francesc (*Francisco*), propietari de l'Hospital d'En Bou 2.439
- Bou, don Galcerà 3.345
- Bou, Marc (*March*) Antoni *olim* Penarroja, hereu de Maure Penarroja 745, 1.277
- Bragança (*Bergansa*), duc de (*duch de*), Joan II duc de Bragança, i després Joan IV de Portugal 1.695
- Bretanya (*Bretaña*), capità d'infanteria de → Àguila, don Joan de l'
- Brisuela, don Joan (*Juan*), factor del comte de Vilallonga 450, 2.197
- Bueso, Joan, bandoler, de Meliana 476
- Buitrago (*Buytrago*), sor Magdalena, monja de Sant Francesc 2.176
- Bunyol, comte de (*compte, conte de*) → Mercader i Carròs, don Gaspar; Mercader, don Laodomi
- Bunyol, fill del comte de → Mercader, don Laudomi; Mercader, don Pere
- Bunyol, germà del comte de → Mercader, don Baltasar; Mercader, don Galcerà
- Buonarroti, Michelangelo 42
- Burgesio, cardenal 1.325
- Burguera, manyà 2.190
- Burguera la Corredora, na 461
- Buitró (*Buytró*), Andreu, presidiari de la Torre 2.136
- Boixadors (*Buxadós*) i de Rocabertí, Joan de, comte de Savallà, ambaixador dels diputats de Barcelona a València 1.883
- Buxis, comte de (*conde de*) 2.624
- C
- Cabellos, mossén (*mosén*), vicari de Benimaclet 478, 906
- Cabanelles, germana de N. 1.715
- Cabanelles, don Cristòfol (*Christòfol*) 1.860
- Cabanelles, frare Jeroni (*fray Geroni*), orde de Sant Francesc i guarda de Jesús 83, 370, 803
- Cabanelles, don Joan *olim* Fenollet, senyor d'Alginet i Benissanó, capità dels Correders, fill de don Francisco Fenollet 964, 1.023, 1.087, 1.474, 1.645, 2.261, 2.523, 1.524
- Cabanelles, don N. 1.715
- Cabanes, argenter 399
- Cabanes, frare, provincial de Sant Francesc 770
- Cabanyes i de Sabater (*Cabañes y de Çabater*), Joana (*Joanna*), vídua 3.240

- Caetano, nunci (*nuncio*) Camillo, patriarca d'Alexandria 60
- Calafat, Antoni, mallorquí, un dels secretaris de la Inquisició de València 1.613, 2.175, 3.302
- Calahorra, jurat en cap dels Ciutadans 2.308
- Calabuig (*Calabuix*), Lluís, canonge de Sogorb, jutge ordinari, canceller del rei, consultor del Sant Ofici 1.847
- Calabuig (*Calaviug*), Pere, presidiari de la Torre 2.136
- Calatayud (*Calatayú*), don Lluís (*Luis*) de, governador de València 40, 77, 106, 149
- Calbo, Joan 1.697
- Calderer, Sebastià, notari 2.894
- Calderó, de Mislata 28
- Calderó, Joan Baptista, comissari 363
- Calderó, Polònia, muller de don Crisòtom Siurana 1.382
- Calderón (*Calderó*), don Rodrigo de, secretari de Felip III, marquès de Siete Iglesias 830, 1.992, 2.036
- Calderona, la viuda 1.169
- Calixte (*Calixto*) III, papa de la casa Borja XIV, 680
- Calvet (*Calbet*), N., mercader 2.261
- Calví (*Calvino*), Joan, teòleg, reformador protestant 512, 1.721
- Cama, N., assessor del batle 849
- Camarena, Joan Baptista, mercader 1.194
- Cambra Apostòlica, comissari de la 2.948
- Cambra Apostòlica, tresorer (*thesorer*) de la, Torres, Jeroni (*Hieron*) 2438
- Cambres, Lluís 2.993
- Campasio, Cesàreo, mercader milanès 893
- Campos, els, llinatge d'Aiora 1.116
- Campos, Gaspar, capellà d'Aiora, doctor en Teologia per Tortosa, acusat de furt en una església 1.116, 1.117, 1.123
- Camps, àlies na → Plon, Jerònima Francesca Mateua
- Canadilla, muller del notari N. 958
- Candel, mossén (*mosén*), subdiaca de la Seu 597
- Cantó, mossén (*mosén*), capellà 3.386
- Cantos, N., alcaid del mostassaf, alcaid de la Llotgeta 1.493, 2.032, 3.158
- Canut, Pere, serrador francès 1.031
- Cap, Esperança (*Sperança*), mora expulsa, mare de Miquel Begí, muller de Jeroni Begí 3.215
- Capistrano, beat fra Joan (*beato fray Juan*) 2.377
- Capredó (*Caprredó*), veguer dels jurats 1.116
- Caracena (*Caracena, Carazena*), marquès de → Carrillo de Toledo, don Lluís
- Carbonella, Na, vídua 1.016
- Càrcer, senyor de → Cucaló, don Fabià
- Carci, mossén (*mosén*) Vicent, beneficiat de Sant Martí 155, 992, 995
- Cardona, duc (*duch*) de [Diego Fernández de Córdova] 1.566, 1.574, 1.577, 1.588, 1.615
- Cardona, don Alfons (*Alonso*) de, cosí de don Felip de Cardona 3.115
- Cardona, don Cristòfol (*Cristóbal*), almirall d'Aragó 937
- Cardona, don Cristòfol (*Cristóbal*), advocat fiscal 1.806, 1.810, 1.818, 1.819, 1.820, 1.822, 1.827, 1.852, 1.853
- Cardona, don Fèlix → Cardona i Liori, don Felip
- Cardona, don Francesc (*Francisco*) de, fill natural de l'almirall d'Aragó 1.587
- Cardona, don Joan de, pare de Sanç i Cristòfol, ajusticiat pel virrei Vespasià Gonzaga 937
- Cardona, mossén (*mosén*) Joan Baptista, vicari de Sant Martí 396
- Cardona, dona Joana (*Joanna*) de 1.032
- Cardona, don Nicolau de, mestre de Grec de la Universitat de València 1.999
- Cardona, don Sanç (*Sancho*) de, germà de l'almirall d'Aragó 973, 938, 2.216, 2.218
- Cardona, Nicolau de, mestre de Grec de la Universitat de València 1.990

- Cardona, Vicent, obrer de vila, cap de guaita 3.339
- Cardona de Liori, don Felip (*Phelip*), marquès de Navarrès i Guadalest, ambaixador a Flandes 238, 396, 462, 602, 605, 1.190, 1.315, 1.434, 3.118, 3.128
- Cardona i de Ferrer, dona Blanca, muller de don Juame Ferrer 1.511
- Cardona i de Sogorb (*Segorb*), duc (*duch*) de [Diego Fernández de Córdoba] 1.621, 2.388, 2.387
- Carles (*Carlos*), infant i príncep don, germà de Felip IV 2.392
- Carles (*Carlos*), príncep don, fill primogènit de Felip II XXX, 2.405
- Carles V (*Carlos Quint*), emperador XXI, XXII, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, 71, 105, 248, 2.412, 2.458
- Carles (*Carlos*) Borromeo, confessor (*confessor*) de sant Felip Neri 2.104, 2.147
- Carles (*Carlos*) Borromeo, sant (*sent*), arquebisbe de Milà 1.463, 1.466
- Carles d'Anglaterra, príncep 2.270, 2.360
- Carles (*Carlos*) Felip, príncep Felip IV 483
- Carles, Jaume, bandoler d'Alberic, amic de Baptista Ferrer 2.384
- Carlet, comte (*compte, conte*) de → Castellví, don Jacint de; Castellví i López de Mendoza, don Jordi de
- Carlet, comtessa (*condesa*) de 3.148
- Carlona, beata Margarida (*Margarita*) 2.377
- Carmona, jurat, venedor de forment 909, 1.016
- Carpi, frare, novici del convent de Santa Mònica, fill d'un semoler 790
- Carrillo, Marianna de (*Mariagna de*), filla del virrei duc de Feria, muller del marquès d'Orellana 1.071
- Carrillo de Toledo (*Toleto*), don Lluís (*Luis, Ludovico*), marquès de Caracena, comandador de Triana, Santiago, Chiclana i Montison, senyor de les viles de Pinto i Inés, virrei de València, president del Consell d'Òrdens de Castella 438, 552, 583, 669, 1.011, 1.178, 1.970, 1.979
- Carròs (*Carroç*), frare franciscà 20
- Carròs (*Carroç*), don Belisari (*Bel·lisari*), comanador de Malta 1.484
- Carròs (*Carroç*), don Bernat Velerig, fill de don Velerig Carròs, batle de València, senyor d'Albatera, senyor de Cirat 530, 1.153, 2.066, 2.468, 2.479, 2.771
- Carròs (*Carroç*), don Francesc (*Francisco*), fill de don Velerig Carròs, pagador de la Costa, batle general de València 2.041, 2.066, 2.228, 2.386, 2.392, 2.393, 2.411
- Carròs (*Carroç*), don Galcerà, senyor de Toga 1.253
- Carròs (*Carroç*), don Lluís, pagador de la Costa 2.498
- Carròs (*Carroç*), don Velerig (*Vèl·lerig, Vèl·lerin, Vèl·leric, Vèl·lertx, Vil·larig, Vil·lariz*), batle de València 284, 530, 552, 1.153, 1.742, 2.066, 2.126, 2.386
- Carròs (*Carroç*), don Vicent, fill de don Belisari Carroç 1.484
- Carrossos (*Carroços*), els, llinatge 163, 631
- Casanova, oficial (*oficial*) 2.923
- Casanova, síndic (*síndich*) 281
- Casanova, don Pere Genís, jutge de residència de la Diputació, bisbe de Sogorb 198, 557, 572, 578, 579, 605, 691, 868, 2.238, 2.280, 2.283, 2.286, 2.388, 2.556, 2.561, 2.621, 2.811, 3.050, 3.227
- Casp, Crespo de, senyor de Casp 3.272
- Caspe, afillada de 3.272
- Caspe, filla de Pere (*Pedro*) 2.912
- Caspe, mercader 899
- Caspe, predicador jesuïta 2.394
- Caspe, don Eugeni (*Eugenio*), ardiaca de Sogorb, germà de Pere Caspe 926, 2.912
- Caspe, don Pere (*Pedro*), germà d'Eugeni Caspe 899, 2.912
- Caspes, els (*los*), els germans Eugeni i Pere Caspe 899
- Castalla, senyor de → Carròs Ladron, don Pere Maça, duc de Maudes, marquès de Terrenova, senyor de Picassent, Onil, Tibi, Lutxent, Quatretonda, Pinet, Benicolet i de la Font de la Figuera

- Castanyeda (*Castañeda*), paborde (*pavorde*) 89
- Castanyeda, pintor 2.180
- Castella, infant de VII
- Castellar, comte de → Pardo de la Casta, Martí don; Vilanova, don Lluís
- Castellar, comtessa de → Palafoix i de Vilanova, dona Violant; Sanoguera i de Vilanova, Àngela
- Castellar, don Lluís, fill primogènit del comte de Castellar 1.492
- Castelló Penya, Jaume (*Jacubus*) 2.567
- Castellví, don Àlvar (*Álvaro*), comanador de Montesa 540, 563, 1.743
- Castellví, don Basili (*Basilio*), fill de don Joan Castellví 2.472, 2.504
- Castellví, don Felip, germà del comte de Carlet 2.901, 3.089
- Castellví, don Francesc (*Francisco*), regent, auditor del Suprem Reial Consell d'Aragó 1.030, 1.473, 1.950, 1.951, 2.577, 2.596, 2.680, 2.687, 2.695, 2.696, 2.799, 2.885, 3.031, 3.144, 3.159, 3.210, 3.380, 3.408
- Castellví, don Jacint (*Jacinto*), II comte de Carlet 550, 1.984, 2.364, 2.506, 2.763
- Castellví, don Joan (*Juan*), portantveus de general governador, governador, pare de don Basili Castellví 431, 575, 877, 901, 1.111, 1.185, 1.537, 1.744, 1.884, 1.926, 2.050, 2.085, 2.468, 2.472, 2.479, 2.504, 2.577, 2.743, 2.885
- Castellví de Rosanes i de Molins de Rei (*Rey*) → Fajardo de Requesens y Zúñiga, don Luis
- Castellví i de Besaldú, dona Marianna (*Mariagna*), senyora de Borriol 2.825
- Castellví i de Penya-roja, dona Jerònima (*doña Gerònima*), viuda de don Marc Antoni Bou, *olim* Penya-roja, muller de don Ramon Pallàs 745, 1.277
- Castellví i de Vich, dona (*doña*) Blanca, muller de don Àlvar de Vich 866
- Castellví i López de Mendoza, don Jordi de, I comte de Carlet 266, 550, 1.207, 1.364
- Castellvins, els (*los*), llinatge 1.254
- Castillo, àlies lo Sacabuig 2.896
- Castillo, fills de 2.896
- Castillo, mossén Tomàs (*mosén Thomàs*) del, vicari regent de la vacant de Sant Martí 30, 38
- Castillo, N. 1.713
- Castro, frare, provincial de Predicadors 2.174, 2.593
- Castro, Bartomeu (*Berthomeu*), torner 2.523
- Castro, Guillem de, autor teatral i detractor del venerable Simó 976
- Castro, N., cardenal, arquebisbe de Sevilla 104
- Castro, N., nunci de Sant Martí 2.801
- Castro, Paulo de, cavaller 197
- Castro, don Pedro de, bisbe de Segovia, arquebisbe de València 645, 2.147
- Castro, Pere de, comte de Salines 71
- Castro Bellví, frare Francesc (*Francés*), prior del monestir de Predicadors de València 2.079
- Castrús el Cabriter 3.344
- Català, filla de Bernat, barber de l'Hospital General 357
- Català, Bernat, barber de l'Hospital General 357, 1.185
- Català, Jaume, bandoler 401
- Català, frare Jeroni (*Geroni*), prior de Predicadors, hereu de Baltasar Simó 163, 713, 841, 936, 976, 990, 3.250
- Català, Joan Baptiste (*Juan Batiste*), justícia criminal 2.698, 2.767, 2.770, 2.856
- Català de Valeriola, don Bernat 907, 1.185
- Caterina (*Catalina*), Alonset de Santa (*Senta*), home ximplet 1.522
- Centelles, els (*los*), llinatge 1.255
- Centelles, don Enric (*Enrrich, Henrrich*) de 1.669
- Centelles, don Jaume, marit de dona Maria Penya-roja, sogre de don Juan Gaspar 2.084
- Centonges, mossén (*mosén*), beneficiat de la Seu 2.012

- Cerda, Catalina de la, marquesa de Dénia 214
- Cerdà (*Cerdán*) de Tallada, misser Tomàs (*micer Thomàs*), doctor, jurat, del Reial Consell, senyor de Cerdanet, autor d'obres jurídiques 849, 1.014
- Cerda i de Ferrer, dona Lluïsa de la 37
- Cernesio (*Sernesio*), Constantín, mercader italià 1.337, 2.456
- Cervelló (*Servelló*), filla de don Miquel 2.981
- Cervelló (*Servelló*), don Gaspar, fill de don Miquel Cervelló i de dona Vicenta Montpalau 2.911, 2.936
- Cervelló (*Servelló*), don Miquel (*don Michael*), marit de dona Vicenta Montpalau, senyor d'Oropesa, i després capellà de Sant Joan de Ribera i beneficiat de Russafa 2.911, 2.981, 3.222, 3.260, 3.275, 3.361, 3.363
- Cervelló (*Servelló*), dona N., segona muller de don Gaspar Mercader, mare de don Pere Mercader 192
- Cervera (*Servera*), argenter 2.300
- Cervera (*Servera*), Tomàs (*Thomàs*), canonge de la Seu 826
- Céspedes (*Séspedes*), pare, jesuïta, àlies lo Teatino 1.450, 1.892
- Cetina (*Setina*), Lluís, notari, síndic del capítol de la Seu 2.879
- Chaqués, mosso 217
- Chevarne, mossén Antoni (*mosén Antonio*), beneficiat de Sant Martí 155, 411, 1.186, 1.341, 2.576
- Chinchón, comte de → Fernández de Cabrera y Boadilla, Luis Jerónimo
- Chorruta (*Churruta*), Maties (*Mathia*), notari, síndic de Sant Martí 119, 150, 198, 865
- Cifre (*Ciffre*), doctor, advocat fiscal eclesiàstic 1.806
- Cifre (*Ciffre*), Gaspar, ciutadà 1.281, 1.806
- Cifre (*Ciffre*), mossén Joaquim (*mosén Joachim*), beneficiat a Sant Martí 452, 955, 1.925, 2.048, 2.109, 2.149, 2.297
- Cifre (*Ciffre*), N., justícia criminal 1.460
- Cingler (*Singler*), don Joan 1.692
- Ciprer (*Cyprer*), Pau, clavari de la Confraria del Santíssim Sagrament de la Mिनerva 1.369, 2.137
- Cirat (*Sirat*), senyor de → Carròs, don Bernat
- Cisternes (*Sisternes*), Marc (*March*) Antoni, doctor, advocat i jutge de la Reial Audiència, pare de Melcior, avi de Pau 951, 1.484, 1.810, 1.818, 1.820, 2.460
- Cisternes (*Sisternes*), Melcior (*Melchior*), doctor del Reial Consell Civil, jutge de residència dels obrers de Murs i Valls de València, fill de Marc Antoni, pare de Pau 1.818, 2.052, 2.460, 2.974, 2.623, 2.974, 3.329, 3.346
- Cisternes (*Sisternes*), don Pau (*Pablo*), cavaller de Santiago, patge del rei, fill de Melcior, nét de Marc Antoni 2.460
- Cisternes (*Sisternes*) i de Penya-roja, dona Josepa, muller de Llorenç Penya-roja, filla de Marc Antoni Sisternes, germana de Melcior Sisternes 3.346
- Clarà, traster de l'Almodí 909, 913
- Clarà, algutzir (*alguasil*) 2.799
- Clarà, Jaume, oficial de Pellicers de València 1.093
- Claramunt, jurat 509
- Climent (*Clement*) VIII, papa, Ippolito Aldobrandini 759, 1.830
- Climent, Dionís (*Dionisius*), *civis rationum urbis prefectus* 2.567
- Climent, Honorat, jurat 509, 1.979
- Climent, N., d'Altura 1.973
- Cocentaina (*Cocentayna*), comte (*conte*) de → Corella, don Gastó Roís de; Corella, don Jeroni Roís de
- Cocentaina (*Cocentayna*), marquès de → Corella, Jeroni Roís de
- Coll, Jacques (*Chagues*), botiguer francès, veí de València, condemnat per la Inquisició 2.117

- Coll, Marc (*Marco*), botiguer francès, veí de València, condemnat per la Inquisició 2.117
- Collado, frare (*fray*), franciscà 759, 770, 787
- Colom, Cristòfol (*Christòphol*), visitador eclesiàstic 225
- Coloma, don Alonso, visitador de l'Estudi General, canonge de Sevilla, bisbe de Barcelona, bisbe de Múrcia i Cartagena 65, 70, 81, 83, 86, 89, 125, 132, 136, 143, 193
- Coloma, don Carlos 2.625
- Colomer, enginyer (*ingenier*) 2.366
- Colomer, nigromàntic 2.181
- Colon i Portugal, Álvaro Jacinto, VI duc de Veragua, marquès de Jamaica 3.106, 3.131
- Comes, *thesauris* 1.950, 1.951
- Comes, mestre Joan Baptista, compositor, ajudant del mestre de la capella reial, mestre de capella del Col·legi del Corpus Christi 2.604, 2.605, 3.313
- Conca (*Cuenca*), bisbe de → Pacheco, Antonio; Pimentel y de Herrera, don Fernando
- Conca, mossén, domer de la Seu 162
- Conca, Miquel (*Michael*) Joan, notari, síndic de Sant Nicolau 3.057
- Conca, Miquel Simó, notari 1.544
- Conchillos, N. 368, 3.170
- Conill, N., pastisser del carrer del Mar 2.895
- Coratjan i Pellicer, Isabel (*Ysabel*), muller de Joan Baptista Pellicer, corredor d'orella 1.098
- Corder, doctor, prior de la Confraria de Sant Jaume, degà conjunt de Sogorb amb Miquel Porcar 1.145
- Còrdova, mossén, notari apostòlic 38
- Còrdova, Diego de 71
- Còrdova, N., algutzir 1.818
- Còrdova i de Cardona, don Fernando, germà de la virreina, padrí del fill del duc de Feria i marquès de Villaba 1.210
- Còrdova i de Cardona, dona Francisca, muller del virrei duc de Feria 1.191, 1.210
- Corella, don Gastó Roís de, comte de Cocentaina 598, 1.448
- Corella, don Jeroni (*Geroni*), comte i marquès de Cocentaina, cunyat del comte de Carlet 831, 976, 1.362, 1.414, 2.313, 2.595, 3.089
- Coron (*Coroni*), bisbe de → Angulo de Carvajal, don Miquel; Àvalos, don Alfons d'
- Cornet, don Gabriel, inquisidor de Múrcia i València, bisbe d'Elna 443, 1.405
- Cortel, mossén Francesc (*mosén Francés*) 3.044
- Cortes, senyor de → Pallàs, don Joan
- Corts, Bernat, fill de l'alcaid de la Diputació 1.015
- Corts, Miquel (*Michael*) rector de Sant Andreu, abans vicari de Sant Pere 1.261
- Corts, Nicolau, cap dels bandolers de la Ribera 1.160
- Cosme, mestre, fuster 1.152
- Costa, N., calceter 3.335
- Costa i Bertran, Maria Bertran, filla de don Jaume, viuda de Jaume Bertran, cunyada de sant Lluís Bertran 153, 771, 2.162
- Costanyans, calceter 1.201
- Cotanda, jurat 404
- Cotes, senyora de 489
- Covarrúbies (*Covarrúvies*), misser (*micer*), vicecanceller, padrastre de dona Maria Blanch 72, 101, 108, 264, 266, 486
- Crespí, don Cristòfol (*Christòfol*), jurista, advocat de la Sala 2.700
- Crespí de Valldaura, don Francesc (*Francisco*), senyor de Sumacàrcer 151, 340, 440, 464, 975, 981, 984, 1.761
- Crespo, canonge 3.221
- Crespo, N., germà del doctor Tomàs Crespo 2.299, 3.272
- Crespo, Tomàs (*Thomàs*), doctor, beneficiat i resident de Sant Martí 1.565, 2.156, 2.606, 3.009, 3.351

Croada (*Creuada*), notari i escrivà (*scrivà*) de la Santa → Pintor, Claudi
 Cruelles, don Baptista (*Batiste*) 680
 Cruelles, Melcior (*Melchior*), jurat en cap dels cavallers 232, 591, 601
 Cruïlles i Pastor, don Francesc (*Francés*), paborde 3.038
 Cruz, marquès de Santa → Bazán y Benavides, Álvaro de
 Cruz, marquesa de Santa → Bazán y Pimentel, Teresa
 Cubas, senyor de → Àvila i Guzman, don Enric d'
 Cucaló, frare (*fray*), prior de Predicadors 1.464, 2.906
 Cucaló, don Fabià, senyor de Càrcer 1.393
 Cucalons, els (*los*), llinatge 1.254
 Cucarella, mestre, manyà 2.369, 2.385
 Cucó (*Cuquó*), rei (*rey*) → Sihademar
 Cucó (*Cuquó*), mossén (*mosén*) Joan Josep (*Joseph*), arxiver de l'església de Sant Martí 99
 Cuevas, notari 1.840
 Cugot, nom de dimoni 790
 Culla, frare Joan Baptista, de l'orde de Sant Francesc 1.789
 Custodi, criat del rector de Sant Martí 1.543

D

Dalmàcia (*Dalmàsia*), bisbe de → Eutimi
 Dalp, canonge de Sogorb 351
 Dansa, Martí, mercader 3.177, 3.180
 Dansa, Miquel, corsari renegat 548
 Darder, Rafael (*Rafel*, *Raphael*), cavaller 1.027, 1.581, 1.582, 2.228, 2.766, 2.999, 3.150, 3.180, 3.261
 Dasí, mossén (*mosén*) Jaume, prevere beneficiat a la Seu de València, antic vicari de Sant Tomàs 2.012
 Datan (*Dathan*), personatge bíblic de la tribu de Rubén 2.914
 Deça, frare predicador 235
 Delgado, Bartomeu (*Berthomeu*), doctor en Teologia 118
 Demòstenes (*Demòsthenes*), polític i orador de l'antiga Grècia 2.696
 Dénia (*Dénya*), marquès de → Sandoval, don Francisco de
 Dénia (*Dénya*), marquesa de → Cerda, Catalina de la
 Descalç (*Descals*), Francesc (*Francés*) 1.425
 Descalça, na, muller de Francesc Descalç 1.425
 Desllor, Galcerà (*Galserà*, *Galcerandí*) 2.301, 2.400
 Despuig, don Gaspar, comanador de Montesa, subrogat de don Jofré de Blanes 454, 2.776, 2.839
 Despuig, dona Violant, senyora d'Alcàntara, Beneixida i Ràfol, muller de don Olf Sanç 99, 1.003, 1.581
 Dia, misser (*micer*) Felip, beneficiat a la vila d'Alcora 3.382
 Didaco, mossén (*mosén*) 877, 880
 Dionís, llaurador, del carrer dels Asens, pare de Vicent Dionís 2.569
 Dionís, muller del rei (*rey*), santa Isabet de Portugal 3.324
 Dionís, rei (*rey*) de Portugal 3.324
 Dionís, Domingo 1.068
 Dionís, Vicent, fill de Dionís, llaurador, marit de Valera 2.569
 Dionísia, na, muller de Martínez lo Cego 2.838
 Dios, don Francisco de, llicenciat, ordenat de corona, clergue 2.644
 Dites, Llorenç (*Llorens*), condemnat a garrot 535
 Dolç, matalafer 2.163
 Domènech, misser Joan (*micer Juan*), beneficiat de Sant Martí, doctor en Drets 1.112, 1.369, 2.433, 2.440
 Domingo, frare (*fray*) 1.001, 1.708, 2.039, 2.404, 3.264
 Domingo, mestre, obrer de vila 1.360
 Domingo, N., macip 1.247
 Dória, Artemisa, princesa Dória de Melfi, VII duquesa de Gandia 54, 113, 1.870, 3.396, 3.398

- Dou, mossén (*mosén*), subdiaca, capellà del Secret 2.766
- Durà, Dionís, forner 1.141
- Durbà, fetiller, algutzir 286
- E*
- Elies, profeta 2.914
- Elna, bisbe d' → Cornet, don Gabriel; López de Mendoza, don Francisco
- Empsa, Francesc (*Francés*), cristià nou 424
- Empúries (*de Ampúries*), bisbe d' → Marimon, don
- Enric IV de França, fill dels ducs de Vendôme, topònim que originaria l'àlies de Bandoma 320, 348
- Enríquez de Cabrera, Luis III 110, 116
- Escala, albat d' 2.967
- Escala, velluter 2.967
- Escala, Francesc (*Francés, Francisco*), algutzir de la Torre 1.802, 1.818, 1.852
- Escàrpià o Carxoto, delinqüent 1.695
- Escolano (*Scholano*), doctor misser (*micer*), germà de mossén Gaspar Escolano, advocat de l'arquebisbe Isidoro Aliaga 1.460, 1.608, 1.819, 2.830
- Escolano (*Scholano*), mossén Gaspar, rector de Sant Esteve, cronista de València, famós predicador 153, 496, 601, 677, 1.608, 3.324
- Escopetera, l', homicida del seu marit 484, 491
- Escrivà (*Scrivà*), frare carmelità 1.161
- Escrivà (*Scrivà*), pare, jesuïta 2.906
- Escrivà (*Scrivà*), nora de don Pere (*Pedro*), filla de don Dídac Mercader 2.646
- Escrivà (*Scrivà*), Onofre (*Nofre*), tresorer del rei 2.799
- Escrivà (*Scrivà*), don Pere (*Pedro*), comandador de Santiago, alcaid de la Seca, tresorer del rei, vicecanceller d'Aragó 771, 2.392, 2.646, 3.338, 3.378
- Escrivà de Romaní i de Sanoguera (*Scrivà de Romaní y de Zanoguera*), dona Elionor (*Lionor, Leonor*), muller de don Bernardí Sanoguera, metre racional 1.601
- Escuder, Nadal, torcedor de seda, marit de Jerònima M. Plon 3.137, 3.142
- Eslida, senyor d' → Rebolledo, don Alfons
- Espejo, N., frare de Sant Agustí 2.775
- Espanya, infanta d' → Àustria, Anna d', germana de Felip IV, reina de França
- Espanya, príncep d' → Felip III
- Espanya, princesa d' → Àustria, Isabel Clara Eugènia
- Espanya (*Spanya*), rei (rey) d' → Carles I; Felip III; Felip IV
- Espanya (*Spanya*), reina (*reyna*) d' (*reyna de*) → Àustria, Anna d'; Àustria, Margarida d'; Borbó, madama Isabel de
- Esparsa, mossén (*mosén*), beneficiat de Sant Andreu 854
- Esperança (*Sperança*), mora expulsada de Finestrat, esposa de Jeroni Begí 2.390
- Esperança (*Sperança*), muller de Josep Adell 1.292
- Esperança (*Sperança*), dona, muller de don Crisòstom Lluís de Liori 1.761
- Esperança (*Sperança*), dona, muller de don Cristòfol Valeriola 464
- Espinosa (*Spinosa*), velluter 288
- Espinosa (*Spinosa*), don Miquel d' (*Michael de*) [bisbe de Marroc i de Gràcia de València] 35, 70, 85, 121, 128, 143, 149, 150, 288
- Espinosa (*Spinosa*), Nicolau, criat i homicida del senyor d'Agres, de la vall de Ricote 1.631
- Espinosa (*Spinosa*) i Carvajal (*y Carvajal*), don Tomàs d' (*Thomàs de*) [bisbe de Marroc i de Gràcia de València] 35, 70, 85, 121, 128, 143, 149, 150, 288, 468, 469, 482, 521, 578, 601, 602, 605, 666, 671, 868, 917, 940, 1283, 1.454, 1.502, 1.528, 1.530, 1.627, 1.813, 1.895, 1.928, 1.937, 1045, 1.945, 1.976, 1.999, 2.020, 2.054, 2.093, 2.133, 2.134, 2.207, 2.302, 2.304, 2.363, 2.403, 2.446, 2.473, 2.476, 2.505, 2.579, 2.598, 2602, 2.785, 2.991,

- 3.010, 3.063, 3.122, 3.209, 3.227, 3.275,
3.299, 3.303, 3.359
- Espínola (*Spínola*), cardenal, bisbe de Tortosa i arquebisbe de Granada 2.321, 2.863
- Espínola (*Spínola*), marquès d' 2.625, 2.712
- Esplugues, justícia civil 1.971
- Esplugues, don Bernat, senyor de la Pobla Llarga 442
- Esplugues, don Gaspar, germà del senyor de la Pobla Llarga 2.307
- Este, cardenal d', germà del duc de Mòdena 976, 987, 989
- Este, Laura d', filla del duc (*duch*) de Mòdena 1.931
- Estela (*Stela, Stella*), canonge 2.361, 2.563
- Estela (*Stela, Stella*), subdiaca 2.405
- Esteve (*Steve*), comanador de l' orde de Montesa 2.633
- Esteve (*Steve*), Baptista (*Batiste*), mostassaf i fill del sucrer de la ciutat de València 2.372
- Esteve, canonge, eclesiàstic d'Oriola 1.039
- Esteve (*Steve*), mossén (*mosén*) 1.715, 2.156, 2.299, 2.569, 2.606, 2.731, 2.766, 3.009
- Esteve (*Steve*), don Josep (*Jusep*), bisbe d'Oriola 219
- Esteve (*Steve*), Pere Antoni (*Petri Antony*), prevere 281
- Esteve (*Steve*) Andreu, Pere, ardiaca de Morvedre, canonge de la Seu 488
- Estrada (*Strada*), N., de Meliana 921
- Estubeny (*Stubeny*), senyor d' → Ferrol, don Lluís
- Eutimi (*Euthýmio*), bisbe de Dalmàcia 3.145, 3.161
- Eva, Francesc (*Francés*), argenter 399
- Exarch, fill de Pasqual (*Pascual*) 2.459
- Exarch, Pasqual (*Pascual*) nevater 2.459
- F
- Fababuig, canonge 688, 690, 1.846
- Fababuig, Ambrós 3.130
- Fàbio, don, secretari del virrei, marquès de Povar 2.118
- Fabra, Joan Baptista, ciutadà 654
- Faena, bandoler i cristià nou 437, 439
- Fajardo, don Lluís, capità de la mar 548
- Fajardo (*Faxardo*) de Requesens i Zúñiga (*y Zúnyga*), don Luis, marquès de Vélez i de Molina, marquès de Martorell, senyor de les baronies de Castellví de Rosanes i Molins de Rei, adelantat major i capità gernal de Múrcia i arcedià d'Alcaraz, Camp de Montiel i Sierra de Segura; virrei de València 3.214, 3.248
- Falcó, don Miquel 2.597
- Falcó, Onofre (*Nofre*), torcedor de seda i fabriquer de Sant Martí 1.319
- Falques i de Jofré, dona Paula, muller de don Francesc Jofré 867
- Farlet, mossén (*mosén*) beneficiat de Sant Esteve 2.057
- Farra, frare prior del Temple 1.033
- Faura, senyor de → Vila-rasa, don Joan de
- Febrer, N., forner del forn de Sant Joan de l'Hospital, forner del forn de les Monges 1.389, 2.195
- Felip, príncep → Felip II; Felip III; Felip IV
- Felip (*Phelip, Phelippe*) II (2, 2º, Segon) d'Àustria, I d'Aragó i II de Castella XXVII, XXIX, XXX, 7, 48, 56, 57, 71, 74, 78, 87, 595, 1.301, 2.413
- Felip (*Phelip*) III (*tercer, 3*) d'Àustria, II d'Aragó i III de Castella 71, 87, 89, 101, 105, 111, 117, 129, 130, 133, 216, 231, 248, 257, 320, 483, 595, 640, 1.218, 1.427, 1.675, 1.729, 1.768, 1.836, 1.931, 1.934, 1.950, 1.958, 2.071, 2.405, 2.413, 2.686, 2.831
- Felip (*Phelip*) III, filla de → Àustria, Margarida d'
- Felip (*Phelip*) III, germana de → Savoia, duquessa de
- Felip (*Phelip*) III, muller de → Àustria, Margarida d'
- Felip IV d'Àustria, III d'Aragó i IV de Castella 59, 320, 728, 1.936, 1.950, 1.958,

- 2.129, 2.231, 2.247, 2.270, 2.326, 2.391, 2.405, 2.408, 2.413, 2.514, 2.518, 2.588, 2.700, 2.751, 2.831, 3.106, 3.131, 3.132, 3.194, 3.296
- Felip IV, filla del rei, infanta dona Maria Eugènia, 2.789
- Felip IV, germana del rei (*rey*) → Àustria, Anna d'
- Felip IV, filla primogènita de → Àustria, Margarida Maria Caterina
- Felip Neri, sant (*sent*), florentí, confessor de sant Carles Borromeo 2.104, 2.147, 2.161, 2.165
- Felip, Joan Baptista (*Juan Batiste*), moro batejat, de nom Xexanta-nona, criat de Ribes, flequer de les Repenedides (*Repentides*) 1.987
- Felis (*Felis*), pare Sant (*Senf*), caputxí 3.055
- Fenollet, don Cosme, doctor i jutge de la Reial Audiència Criminal i del Civil 2.189, 2.231, 2.661, 2.751, 2.771
- Fenollet, don Cristòfol (*Christòfol*) 2.558
- Fenollet, don Francesc (*Francisco*), pare de don Joan Cabanelles 2.523
- Fenollet, don N., oficial (*official*) 85
- Feria, duc de (*duch de*) → Suárez de Figuerola, don Gómez
- Feria, duquessa de → Córdova y de Cardona, dona Francisca
- Feria, Josep de, fill del duc de Feria, marquès de Villalba 1.210, 1.529
- Fernández de Cabrera y Boadilla, Luis Jerónimo, vicecanceller i virrei del Perú 2.438
- Ferran (*Fernando, Ferrando*), infant → Àustria, Ferran d'
- Ferran II d'Àustria, fill de 2.686
- Ferran III d'Àustria-Hongria, fill de 2.789
- Ferran (*Ferrando*) I d'Aragó VIII
- Ferran (*Ferrando*) II d'Aragó XVIII, XX
- Ferran II, emperador d'Alemanya, oncle de Felip IV 1.657, 1.897, 2.129, 2.625
- Ferrandis (*Ferràndiz*), mossén Antoni (*mosén Antonio*), beneficiat de Sant Martí 153, 734, 1.370
- Ferrandis (*Ferràndiz*) de Bello, beneficiat de Sant Martí 1.636
- Ferrandis, Nelo, sastre 1.339
- Ferrer, algutzir (*aguazil*) 755
- Ferrer, de la guarda del virrei 604
- Ferrer, mossén (*mosén*), beneficiat de Sant Nicolau 2.796
- Ferrer, sastre 1.116
- Ferrer, Antoni (*Anthoni*), notari de la Cort Eclesiàstica 198, 1.098, 1.111, 1.682, 1.688, 2.451
- Ferrer, Baptista (*Batiste*), amic del bandoler d'Alberic, Jaume Carles 2.384
- Ferrer, mossén (*mosén*) Genís, vicari i beneficiat de Sant Martí XIII, 824, 825, 1.092, 1.297, 1.407
- Ferrer, don Jaume, lloctinent del virrei, governador de València i virrei, marit de Blanca de Cardona, pare de Lluís Ferrer Cardona 19, 27, 36, 40, 44, 74, 77, 110, 149, 389, 390, 409, 413, 425, 438, 999, 1.178, 1.180, 1.192, 1.406, 1.461, 1.503, 1.511, 1.537, 1.595, 1.602, 1.603, 1.625, 1.737, 1.742, 1.874, 1.915, 1.918, 3.051
- Ferrer, don Jeroni (*Geroni*), comanador de Santiago 2.392
- Ferrer, misser (*micer*), Joan Baptista 106, 957, 1.572
- Ferrer, mestre Mançano 2.399
- Ferrer, N., llibreter 1.655
- Ferrer, frare N., del monestir del Remei 961
- Ferrer, Pau, algutzir i alcaid 985, 1.243, 1.292, 1.293
- Ferrer, don Pere (*Pedro*), comanador de Calatrava 384
- Ferrer, Pere, mallorquí 1.346
- Ferrer, Vicent, botiguer 2.410
- Ferrer, mossén (*mosén*) Vicent, vicari de Sant Tomàs i després de Sant Martí, amic de mossén Magenc 1.747, 1.933, 1.977
- Ferrer i de Calatayud (*Calatayut*), don Joan, comanador de Montesa i governador d'Oriola 37, 1.102, 2.723

- Ferrer i de Cardona, don Lluís (*Lloís, Luis*), fill de don Jaume Ferrer i de dona Blanca Cardona, governador de València, virrei seu vacant 279, 281, 1.102, 1.503, 1.918, 1.961, 2.051, 2.226, 2.228, 2.388, 2.393, 2.394, 2.503, 2.504, 2.515, 2.534, 2.586, 2.845, 2.890, 2.971, 3.031, 3.039, 3.051, 3.060, 3.066, 3.115, 3.165, 3.207
- Ferri, notari 699
- Ferri, N., gendre de Navarro, argenter 2.450
- Ferrol, don Lluís, lloctinent del governador de Xàtiva, senyor d'Estubeny 413
- Ferrús (*Fernuz*), Jaume, vicecanceller de l'Estudi General 21
- Figuerola, Feliciano de (*Felicià de*) [bisbe de Sogorb] 121, 245, 256, 351
- Figuerola, donzella 699
- Figuerola, Andreu, delinqüent 624
- Figuerola, Honorat, canonge de la Seu de València, inquisidor 136, 443, 498, 2.358, 2.359, 2.503, 2.845
- Figuerola, don Francesc (*Francisco*), senyor de Nàquera 2.443
- Figuerola, don Joan (*Juan*) 2.30
- Figuerola, don Melcior (*Melchior*), senyor de Nàquera, nebot del canonge Honorat Figuerola 529, 2.503, 2.845
- Figuerola i Camos, don Pere (*Pedro*) 464, 1.761, 2.503
- Filiberto, don Emmanuel, comte de la Bastida, majordom del príncep de Savoia 835
- Flandes, príncep de → Àustria, Albert d'; Àustria, Isabel Clara Eugènia d'
- Flandes, reina (*reyna*) de 54
- Florcadell, frare N. del Remei 1.091, 2.414
- Florència (*Florença*), germà del duc de (*duch de*) → Mèdicis, don Pere de
- Florència, (*Florença*), parent del duc de (*duch de*) → Felip Neri, sant
- Foix, Germana de, segona muller de Ferran II d'Aragó XIX
- Folcrà, mossén (*mosén*), domer de la Seu 2.394
- Fonseca, frare dominic 1.167
- Font, algutzir (*alguazil*) 286
- Font, condemnat a la forca 1.170
- Font, frare provincial de l'orde de Sant Francesc 2.667
- Font, mossén (*mosén*), beneficiat de la Seu 2.766
- Font de la Figuera, senyor de la → Maça Carròs Ladrón, don Pere
- Fontanet, Salvador, fiscal, regent de Cort 607, 736, 750, 1.951
- Forés, oficial (*official*), comanador de Sant Antoni 273
- Forner, esclau moro de Silvestre (*Sylvestre*), de Turquia 929
- Forner, frare 163
- Forner, mossén (*mosén*), vicari de Sant Martí 1.136, 2.406, 2.842
- Forner, Orient, del forn de la Xerea 1.230
- Fos, mossén (*mosén*) 200
- Francesc (*Francés*) de Paula, sant (*sent*) 398
- Franceset lo Negret, esclau del pare de mossén Porcar 401
- Franch, mossén (*mosén*) Gabriel, diaca, beneficiat de Sant Martí, bisbe de Lleida 30, 871, 1.929, 3.029
- França (*Frància*), filla major dels reis de → Borbó, Isabel de
- Francesc (*Francisco*), don, rector de Sant Martí 154
- Francesc Xavier (*Xavierrí*), sant (*sent*) 2.104, 2.180
- Francisco, *alacayo* 37
- Francisco, frare pare (*hermano padre*), orde dels Camelites Descalços 302, 625
- Franco, mossén (*mosén*), síndic de Sant Esteve 2.762
- Franquesa, Pere (*Pedro*), secretari del rei Felip III, comte de Vilallonga 101, 106, 263, 264, 450, 1.046, 1.996
- Franqueza, secretari (*secretarius*) 72, 73
- Fraus, Ramon, natural de Xàbia, reu de la Inquisició per sodomia 1.324

- Frexa, oficial (*official*) 2.923
- Frexa, Agustí (*Augustí*), vicari i oficial de l'arquebisbe Aliaga 16
- Frígola, els 1.613
- Frígola, regent 1.917
- Frígola, don Cristòfol (*Christòfol*, *Christòphol*), doctor en Teologia, degà de Morvedre, canonge de València, capellà de la casa Reial, amic de don Pau Sanoguera 34, 142, 385, 527, 715, 751, 753, 759, 775, 1.102, 1.269, 1.362, 1.368, 1.398, 1.499, 1.613, 1.619, 1.705, 1.730, 1.918, 1.945, 1.952, 1.987, 2.008, 2.086, 2.108, 2.161, 2.180, 2.222, 2.226, 2.228, 2.230, 2.240, 2.248, 2.270, 2.271, 2.359, 2.361, 2.393, 2.405, 2.465, 2.468
- Frígola, don Jeroni (*Geroni*), germà de don Cristòfol Frígola 2.468
- Frígola, don Pere (*Pedro*) 142
- Frígola, don Simó, vicecanceller, pare de Brianda, Cristòfol i Jeroni 69, 72, 142, 143
- Frígola i de Vila-rasa (*Vil·larasa*), dona Brianda, muller de don Joan de Vila-rasa, senyor d'Albalat i Segart, filla de Simó Frígola 1.102, 2.494
- Frómista, marquès de, gendre del virrei, duc de Feria 477, 869, 1.036
- Frómista, marquesa de 1.065
- Fuentes, comte (*conde*) de, aragonés, gendre del comte d'Anna 110, 2.296, 2.305, 2.315
- Fuentes, comtessa (*comtesa*, *condesa*) de las, filla del comte d'Anna 857, 3.014
- Funes, don Martí (*Martín*) de, oficial primer, vicari general de València, canonge penitenciari de Saragossa 1.823, 1.826, 1.833, 1.853, 2.007, 2.026, 2.034, 2.072, 2.092, 2.114, 2.141, 2.147, 2.267, 2.270, 2.297, 2.358, 2.390, 2.406, 2.469, 2.499, 2.514, 2.669, 2.699, 2.799, 2.804, 2.819
- Fuster, argenter 399
- Fuster, Nadal, lloctinent del justícia criminal, corredor d'orella o de canvis 262, 1.193, 1.898, 1.995, 2.242, 2.261
- G
- Gaia (*Gaya*), Damià de, notari 794
- Galant, Jeroni (*Geroni*) 1.352
- Galant, Lluís, campaner, fill de Geroni Galant 1.352
- Galcerà de Borja, don Pere (*Pedro*) Lluís, fill del mestre de Montesa 1.023
- Galip, mossén (*mosén*) Gaspar, vicari de l'Hospital General 2.575
- Gallego, mestre Antoni, obrer de vila 1.551, 1.814
- Gal·les, príncep de, futur Carles I d'Anglaterra 2.326, 2.329
- Gamir, capità Lleonard (*Lleonart*) 962, 974
- Gamir, fill de misser (*micer*) Marc (*March*) Antoni, marit d'Eugènia de Borja 396
- Gamir, misser Marc (*micer March*) Antoni, justícia criminal, cavaller, mostassaf, assessor del governador en jurisprudència criminal, advocat patrimonial 80, 386, 1.316, 2.629, 3.073, 3.306
- Gamir, don N., alferes (*alférez*), comanador de Sant Joan 974
- Gandia, duc (*duch*) de → Borja, don Francesc Carles de
- Gandia, duquessa (*duquesa*) de → Dòria, Artemisa
- Gandia, germà del duc (*duch*) de → Borja, don Baltasar de
- Garcés, doctor Pere (*Pedro*), oïdor de Causes Pies, prior de la Ruesta, oficial i vicari general 2.027, 2.669, 2.769, 2.827, 2.914, 2.974, 3.005, 3.074
- Garcia 27
- Garcia, apotecari (*apothecari*) de la plaça de la Seu 1.185, 3.372
- Garcia, canonge d'Oriola 2.261
- Garcia, jurat 1.192
- Garcia, mestre compositor, mestre de capella de la Seu 2.604, 2.605
- Garcia, misser (*micer*) 1.433, 1.993
- Garcia, muller de Gil 1.904
- Garcia, senyora na 705
- Garcia, sor Agnès (*Ignés*), beata franciscana 1.210

- Garcia, mossén Basili (*mosén Basilio*), doctor, prevere beneficiat de la Seu 502, 1.852, 3.340
- Garcia, Blai (*Blay*), doctor, catedràtic de Retòrica 89, 1.313
- Garcia, frare Sebastià, prior dels Agustins de València 914, 1.159, 1.161, 1.379, 1.500, 2.282, 3.046, 3.091, 3.124, 3.129, 3.135
- Garcia, Joan, àlies Pintor, català 709, 758
- Garcia, Joan Baptista, lloctinent de batle de València 270
- Garcia, mossén (*mosén*) Miquel, beneficiat de Sant Martí 2.128
- Garcia, N., administrador de la casa de les Repenedides, barber, oficial i familiar de la Santa Inquisició 150, 1.802
- Garcia, Pere, llibreter 1.444
- Garcia, Vicent (*Vincent*) 142
- Garcia i de Sanchis, dona Merina, muller de don Joan B. Sanchis 396
- Garreig, Tomàs (*Thomàs*) 3.399
- Gasca, Navarra de la, segona muller de don Pere Rejaule 3.031
- Gasca (*Gasqua, Gasque, Lasca*), Navarro de la, jurat en cap dels cavallers 1.093, 2.308, 2.608, 3.385
- Gasch, mossén Mateu (*mosén Matheu*), bossier de Sant Martí, natural de la Jana 1.224, 2.842
- Gassent (*Gacent*), Josep (*Jusep*), fill de N. Gasent 2.769
- Gassent (*Gacent*), N., 2.769
- Gassol (*Gazol*), Jeroni (*Hyeroni*), secretari de Felip II 71
- Gassull (*Gazull*), Joan Dionís, notari, condemnat per luterà 512, 1.721
- Gastó, Joan (*Juan*), botxí 2.082
- Gavaldà, mossén (*mosén*), doctor 357, 1.002
- Gavarda, mossén (*mosén*) Joan Baptista, beneficiat i vicari de Sant Martí 155, 370, 664, 812, 847
- Germana, reina (*reyna*) → Foix, Germana de
- Gestaltar (*Gestalcamp*), senyor de → Montpalau, don Baltasar de
- Gil, misser (*micer*), doctor, advocat fiscal de la Reial Audiència i del Reial Consell 632, 931, 951, 961, 975, 1.523, 1.542
- Gil, mossén (*mosén*), canonge, capellà del virrei 902, 980, 1.036, 1.125, 2.891
- Gil, N., barber del carrer Sant Vicent 524
- Gil Polo, Julià, germà de Gapar Gil Polo, ajudant del mestre racional 2.783, 3.043
- Gilabert, canonge 693, 862, 1.066, 2.209, 2.327, 3.132, 3.260
- Gilabert, canonge, nebot del canonge 3.132
- Gilet, senyor de → Romaní Llançol, don Francesc
- Giner, fill de don Ginés de Perellós 1.717
- Giner, filla de don Giner de Perellós → Perellós, Anna de
- Giner, mort a les carnisseries de Sant Jeroni 436
- Giner, muller de don Giner de Perellós → Íxer, N. d'
- Giner, rector de l'església de Carcaixent 1.100
- Giner, N., notari i ajudant del racional de la Sala 2.989
- Girbau, mossén (*mosén*), beneficiat de Sant Martí 3.312
- Gisbert, mossén (*mosén*), prevere, beneficiat de Sant Martí 1.016, 2.048, 3.032
- Godella, senyor de → Munyós, don Cristòfol
- Gombau, Miquel, notari 1.673
- Gómez, frare (*fray*) Vicent, prior de Predicadors, autor d'una *Vida de sent Vicent Ferrer VII*, 1.464, 2.317, 2.543, 2.635, 2.669, 3.250, 3.296
- Gómez de la Torre, Vicent, administrador de l'Hospital 407, 3.307
- Gomis, Jaume, deliquent d'Algemesí, germà de Nicolau Gomis 1.624, 1.697, 1.748, 1.750

- Gomis, Nicolau, frare donat de Sant Onofre, germà de Jaume Gomis 1.624, 1.697, 1.748, 1.750
- Gonzaga, beat Eloi (*beato Aloy*), teatino 2.157
- Gonzaga, príncep Vespesià (*Vèspesiano*) [virrei de València, ordenà ajusticiar Joan de Cardona] 937
- Gonzaga, Vincenzo, duc de Màntua 3.013
- Gonzales, Cebrià (*Cyprià, Zebrià*), hostaler de l'hostal de la Sang, pare de pobres de Sant Martí 1.247, 1.326, 1.923
- Gorgera 2.966
- Górriz, Simó, notari 3.240
- Constantí (*Gostantí*), Llorenç (*Llorens*), bidell de l'Estudi General 8
- Grado (*Grados*), Gabriel *eo* Diego, castellà, compositor castellà, mestre de capella del Col·legi del Corpus 2.604, 2.605, 3.102
- Grado Guílez, Gerardo Gabriel de → Grado, Gabriel
- Granada, arquebisbe (*archebisbe*) de → Espínola, cardenal
- Granada, misser, justícia criminal 105, 1.486
- Granada, Gaspar, fill de misser Granada, cavaller 1.486
- Granell, mossén (*mosén*) N., beneficiat de Santa Caterina 735, 739
- Granell, Vicent, ciutadà, pare de pobres de Sant Martí 2.872
- Granullés, don Baptista (*Batiste*), comanador de Montesa 1.877
- Granullés, don Lluís (*Luis*), comanador de Montesa 229
- Grau, capità dels soldats de don Jaume Vilanova 2.112
- Grau, frare de Sant Miquel dels Reis, orde de Sant Jeroni 2.261, 2.268
- Grau, mossén (*mosén*) Felip, beneficiat de Sant Martí 2.692, 2.893
- Grau, Gaspar, notari, subsíndic de València, fill de Joan Grau, sogre del doctor Aguil·lar 854, 3.071
- Grau, pare Joan, fill de Gaspar Grau, subsíndic de València 854
- Grau, Joan Baptista (*Batiste*), doctor, rector de Sant Bartomeu, prior de la Confraria de la Mare de Déu dels Desemparats 2.059, 2.289, 2.319
- Gregori → Gregori XV
- Gregori XV (*Gregorius papa 15, decimoquintus, quinse*), arquebisbe de Bolonya, papa de Roma 14, 567, 1.930, 1.966, 1.971, 2.104, 2.147, 2.155, 2.301, 2.329, 2.400, 2.442
- Grinyon, senyor → Àvila i Guzman, don Enric d', virrei de València 2.235, 3.059
- Guadalest, marquès de → Cardona de Llori, don Felip
- Guafremont, Antoni Guillem (*Antonio, Antonius Guillermo*) de, baró de Sombernau 119
- Guarda, Andreu, notari de la Llotja 3.399
- Guardichuela, fill del rajoler 367
- Guardichuela, mossén (*mosén*), beneficiat de la Seu 3.309
- Guardiola 72
- Guardiola, gendre del doctor don Carles de Borja 680, 3.201
- Guardiola, Jeroni (*Hieroní*), canceller 2.810
- Guardiola, misser Joan Baptista (*micer Juan Batiste*), doctor, cavaller, auditor de la Reial Audiència, del Real Consell del Civil, administrador del monestir de les Caputxines i confrare de Nostra Senyora de la Seu, germà del canonge Guardiola 329, 360, 474, 481, 680, 998, 1.174, 1.345, 1.417, 1.418, 2.627, 3.201, 3.259
- Guardiola, Miquel Jeroni (*Geroní*), canonge, rector de l'Estudi General, germà de Joan Baptista Guardiola 998, 1.174, 1.407, 1.418, 1.630, 1.989, 2.024, 2.731, 2.802, 3.320
- Guardiola i de Borja, dona Teodora (*Theodora*), muller de don Carles de Borja i filla del doctor Guardiola 1.418
- Guasch, Mateu (*Matheu*), bossar de Sant Martí 1.224, 2.842
- Guerau, frare del monestir de Sant Miquel dels Reis 2.447

Guilla, muller d'Anton (*Antón*) 1.997
 Guilla, Anton, barber 1.997
 Guillem, mestre, manyà 1.201
 Guillem, tonyiner 217
 Guillonda, velluter 418
 Guillonda (*Gillonda*), Andreu, doctor, pa-
 borde, predicador 671, 852, 1.332,
 2.147, 2.165
 Guimerà (*Gimera*), mossén (*mosén*), capellà
 de Santa Caterina 268
 Guimerà, pare de Cosme 489
 Guimerà, Cosme, notari, criat de la senyo-
 ra de Cotes 489
 Guimerà (*Gimera*, *Gymera*), frare Felip
 (*Phelip*), provincial de la Mercè, bisbe de
 Jaca 251, 268, 1.221, 1.321, 1.350
 Gutèrriz, mossén (*mosén*) Sebastià, sagristà
 de la Seu 3.149
 Gutiérrez, jove 3.335
 Gutiérrez (*Gutèrriz*), Alfons (*Alfonso*), ma-
 gister de la Seu, oficial, vicari general
 732, 1.500
 Guzmán, don Diego de, patriarca de les
 Índies 2.551, 2.705, 2.738
 Guzmán, don Joan de, sumiller de la Cor-
 tina 71
 Guzmán, don Pedro de, cosí del comte
 d'Olivares, vicecanceller d'Aragó 2.329,
 2.379, 2.397

H

Herrera, don Antonio d' 1.997
 Herrera don Pedro, inquisidor 2.669, 2.766
 Hierro, frare (*fray*) Joan del, general de
 l'orde de Sant Francesc 773
 Hongria (*Ungria*), fill del rei (*rey*) d' →
 Ferran III d'Àustria-Hongria, fill
 Horts, frare (*fray*), inquisidor dominic *XVII*
 Horts, Jaume, algutzil 1.818
 Hosta (*Osta*), Joan d' (*Juan de*), doctor en
 Teologia, beneficiat de la Seu, rector de
 Sant Martí i nebot del doctor N. Pas-
 qual, rector de Sant Salvador 30, 38,
 810, 816, 1.062, 1.186, 1.478, 1.725,
 1.747, 1.749, 2.026, 2.156, 2.758, 3.009

I

Iborra (*Yvorra*), Josep (*Jusep*) queixaler 3.189
 Iborra (*Yvorra*), mossén Miquel (*mosén*
Michael) notari apostòlic 38, 575
 Ibarra (*Yvarra*), Vicent (*Vicente*) algutzir
 1.818
 Idelfons (*Il·lelfonso*), N., marit d'Esperança
 Arnau, obrer de sastre 3.289
 Idiaques (*Ydiaches*), don Joan 71
 Idiaques (*Ydiaches*) don Martí 71
 Ignasi de Loiola (*Ignasi*, *Ygnaci*, *Ygnacio*),
 sant (*sent*), fundador de la Companyia
 de Jesús 426, 567, 1.418, 2.104, 2.155,
 2.178, 2.180
 Imperial, frare 2.669
 Indià, Pau (*Paulo*), criat del comte de Car-
 let 3.090
 Índies, patriarca (*patriarcha*) de les →
 Guzmán, don Diego de
 Inés (*Ynés*), senyor d' → Carrillo de Tole-
 do, don Luis
 Infantado, duc (*duch*) de l' → López de
 Mendoza i Mendoza
 Infantado, hereu del ducat de l' 1.039
 Insa, frare (*fray*), rector de Montcada 2.741
 Izquierdo (*Isquierdo*), de Sogorb, oncle de
 misser Izquierdo 435
 Izquierdo (*Isquierdo*), misser (*micer*) 435
 Istella (*Ystella*), frare, mestre del Sacre Pa-
 lau de Roma 1.022, 1.024, 1.028
 Istella (*Ystella*, *Estela*), Miquel Jeroni (*Ge-
 roni*, *Hieronymus*, *Michael*), canonge 1.156,
 2.299, 2.567
 Iter (*Yter*), misser (*micer*) 217
 Ibáñez (*Yvanyes*), fetiller 169
 Ibáñez (*Yvañes*), N., notari, sotsobrer de
 Sant Martí 147
 Ibar (*Yvar*), N., lloctinent del justícia cri-
 minal i mostassaf 2.645
 Íxer, dida de don Pere d' 1.246
 Íxer, fill d'una germana de don Pere d'
 (*Pedro*), casada amb el comte de Feria
 2.534
 Íxer, els (*los*), llinatge 1.104

Íxer, N. d', muller de don Giner de Pere-
llós, germana de Gonçal d'Íxer, caputxí
572, 574, 793. 1.450
Íxer, don Gonçal d' (*Gonsalo, Gonzalo de*),
caputxí, germà de N. d'Íxer 793, 1.158
Íxer, Isabel d', àlies Niña de Plata, muller
de don Pere de Borja 245
Íxer, don Joan d' 1.289
Íxer, don Pere d', fill de don Gonçal
d'Íxer, casat amb la filla del comte de
Sinarques, senyor de l'Alcúdia, Xaló i de
Real 1.104, 1.158, 1.246, 1.918, 2.534

J

Jaca, bisbe de → Guimerà, Felip
Jacinto, N., fill d'un pedrapiquier 2.417
Jaén, bisbe de → Moscoso i Sandoval,
Baltasar
Jaume (*Tiago*), comanador de Sant (*Sent*)
→ Bellví, don Pere; Carròs, don Fran-
cesc; Escrivà, don Pere; Ferrer, don Jero-
ni; Mercader, don Dídac; Sanoguera, Pau
Jaume, Pere notari, procurador del duc de
Gandia 2.813
Jaume I, fill del rei (*rey*) → Pere el Gran
Jaume I el Conqueridor, rei d'Aragó
3.224, 3.253, 3.324
Jeroni (*Geroni*), mestre, matalafer 729, 740,
781
Jesucrist (*Jhesus Christus*) 489, 1.369
Jesús, frare de, predicador de la Quaresma
1.923
Joan, forner del forn de Sant (*Sent*) 693
Joan, patge 37
Joan (*Juan*), mestre, del carrer Manyans
2.500
Joan (*Juan*), Carles (*Carlos*), alcaid del Real
1.351
Joan (*Juan*), don Francisc (*Francisco*), alcaid
del Real 2.460
Joan (*Juan*), Isabet, muller de Joan Sabater,
guarnicioner d'armes 1.496
Joan Andreu, frare Antoni, doctor, de l'or-
de de Sant Joan de Ribera 150, 200

Joan Conca, Miquel (*Michael*), síndic, no-
tari 3.057
Joan (*Juan*) de Ribera, sant, arquebisbe de
València, patriarca d'Antioquia i virrei
del regne de València 6, 16, 34, 53, 54,
60, 70, 79, 84, 85, 105, 106, 107, 108,
111, 113, 119, 121, 143, 145, 149, 150,
157, 163, 165, 179, 180, 199, 209, 218,
225, 228, 234, 245, 256, 257, 294, 302,
321, 323, 376, 384, 448, 468, 521, 572,
578, 601, 605, 610, 760, 881, 1.111,
1.123, 1.250, 2.144, 2.199, 2.885, 3.377
Joan de Ribera, visitador (*vissitador*) de
don → Espinosa, don Tomàs
Joan Franca, comare (*madrina*) Isabel (*Isa-
bet*) 733
Joan lo Primer 2.703
Joan Peris, Miquel, ciutadà 801
Joan (*Juan*) Porcar i de Vidal, Isabel (*Isabet*),
muller de Vicent Vidal i mare de Vicenta
Vidal 2.112
Joan Rejaule, misser (*micer*) Pere, relator
de causes 1.845
Joan (*Juan*) Salcedo, don Gaspar, alcaid del
Real i administrador dels Xics de Sant
Vicent 1.286, 1.506, 2.084
Joan (*Juan*) Vidal i de Monterde, Isabel
(*Ysabet*), muller de don Cristòfol Mon-
terde 280
Joanet, don → Ximeno, N.
Jofré, don Francisc (*Francisco*), marit de
dona Paula Falques 867
Jofré, don Gaspar, comanador de Malta
1.989
Jofré, don Maties (*Mathies*) 792, 812, 813
Jordà, home dit 1.876
Jornet, llaurador del carrer Alboraia 2.927
Josep (*Joseph*), fill del duc de Feria 1.210
Jover, mossén (*mosén*) 2.507
Julià, don Baltasar (*Baltazar*), mercader 179
Julian, pare jesuïta 427
Julian, Felipe Antonio, mercader italià 241
Julian, Paulo (*Pablo*) Antonio, florentí
2.147, 2.486
Josep (*Jusep*), escolà de Sant Martí 3.321

- Josep el Just (*Jusep lo Just*) → Simó, Josep
 Just, A., llaurador de Torrent, homicida de
 Baltasar Almúnia 788, 813
- Just, misser (*micer*) Joan Baptista, doctor
 en Ciència i Consciència, jubilat de la
 Reial Audiència Civil de València, advo-
 cat del clero de Sant Martí 528, 1.682,
 1.818, 2.454, 2.455, 2.903
- Just, misser Joan Baptista (*micer Juan Batis-
 te*), fill de misser Joan Baptiste Just, tam-
 bé conegut per Just lo Jove 2.456
- Just, mossén (*mosén*), rector de Xirivella,
 fill de misser Joan Baptista Just 2.903
- Justinià (*Justiniano*), frare dominic 163
- L**
- Lansgrave, príncep de príncep de Bohè-
 mia 1.576, 1.579, 1.580
- Lanusa (*Lanusa*), frare Jeroni (*fray Geroni*)
 dominic 2.543
- Lanusa (*Lanusa*), Joan Jeroni Baptista (*Ge-
 roni Batiste*) provincial de l'orde de San-
 ta Catalina de Sena 963
- Lanusa y Ximénez d'Urrea, Juan, justícia
 d'Aragó, executat per Felip II 12
- Larisa, marquès de la 2.566
- Latorre, Pere (*Pedro*), algutzir 1.818
- Laudrich, mossén (*mosén*), beneficiat de
 Sant Martí 2.961
- Làvia, Pere (*Pedro*), algutzir de la Torre
 1.802, 1.818
- Lemos, comte de (*conde de*), Fernando
 Ruiz de Castro Andrade i Portugal,
 marquès de Sarrià, virrei de Nàpols 110,
 210, 584, 1.300, 1.301, 1.303
- Leyva, Luis Antonio de, fill il·legítim de
 Felip II i Eufràsia de Guzmán, príncep
 d'Àscoli 1.410, 1.428, 1.523, 1.862, 1.864
- León, sogre de Sancho 207
- Lerma (*Llerma*), duc de (*duch de*) [don
 Francesc Rojas i de Sandoval, marquès
 de Dènia, cardenal] 232, 388, 693, 801,
 935, 1.039, 1.260, 1.507, 1.974, 2.599
- Lerma, germà del duc (*duch*) de → Rojas
 i de Sandoval, don Joan de, marquès de
 Vilamisar
- Lerma, nét del duc de (*duch de*) hereu del
 comtat de Saldanya i del ducat de l'In-
 fantado 1.039
- Lladró, don Baltasar (*Baltazar*) 3.391
- Llàtzer (*Làzer*) torcedor 356
- Llàtzer (*Llàser*), Jacint (*Jacinto*) presidiari de
 la Torre 2.136
- Lleida (*Leyda, Lleyda*), bisbe de → Serra,
 Pere Antoni; Virgili, Francesc
- Lleó, misser Jeroni (*micer Geroni*), doctor,
 del Reial Consel, regent de la Cort; ad-
 vocat fiscal de la Corona d'Aragó, del
 Consell d'Aragó 474, 476, 481, 909,
 913, 1.487, 2.643, 2.787, 3.385
- Lleó, N., justícia criminal 2.654
- Lleó, Pere, polvoriste 3.262
- Lleonard (*Lleonart*), doctor en Medicina
 2.425
- Lleonard (*Lleonart*), mestre N., pedrapi-
 quer 1.807, 1.920, 2.018, 2.478, 2.955,
 3.297
- Llinares, mossén (*mosén*) Pere, vicari de
 Sant Martí de València, abans vicari
 d'Alzira, nascut a la Vilajoiosa; rector de
 Sant Miquel 1.977, 2.135, 2.222, 2.299,
 2.307, 3.041
- Llis i d'Escrivà, Rafaela de 2.345
- Lloba, na, viuda 1.540
- Llodrà, Llorenç (*Llorens*), moliner, sogre de
 Baldoví 2.895
- Llodrà de l'Esperança (*la Sperança*), Vicent,
 parroquià de Sant Bartomeu 2.267
- Llodrà i de Porcar, Montserrat Bonaven-
 tura, muller de Tomàs Porcar, germà del
 dietarista 2.334, 2.402
- Llombai (*Llombay*), marquès de, fill del
 duc de Gandia 3.387
- Llopis, fill del sabater 1.902
- Llopis, mossén (*mosén*), beneficiat i vica-
 ri de Sant Martí 1.720, 1.732, 2.128,
 2.196, 2.308, 2.469

- Llopis, roder de Silla 2.038
- Llopis, sabater del carrer de les Pujades 1.902
- Llopis, Francesc (*Francés*), apotecari, ciutadà 951
- Llopis, N., de Catarroja 1.845
- Llopis, Pere, degà de la Seu de Xàtiva, jurista 850
- Lloquí, cavaller 1.979
- Lloquí, Rafael (*Raphael*), abad de la Vall-digna 296
- Llorca, estudiant 418
- Llorenç (*Llorens*), escolà 1.543
- Llorenç (*Llorenç, Llorens*), mossén (*mosén*) Nicolau, prevere beneficiat en la Seu 1.358
- Llorenç (*Llorens*), Pere, peixcador de València 875, 876
- Lloret, Jeroni (*Geroni*), de la Pobla Llarga, cap del bàndol dels Lloret 209, 632, 634, 709, 758
- Lluís Bertran (*Beltran*), cunyada de sant (*sent*) → Costa i de Bertran, Maria
- Lluís Bertran (*Beltran*), germà de sant (*sent*) → Bertran, Jaume
- Lluís Bertran (*Beltran*), neboda de sant (*sent*) → Bertran i Escrivà, Àngela
- Lluís Bertran (*Beltran*), sant (*sent*) 53, 58, 86, 163, 508, 513, 602, 608, 614, 744, 1.413, 1.463, 1.464, 1.465, 2.515, 2.659, 2.794, 2.864, 3.137, 3.140, 3.291, 3.296, 3.377
- Llutxent (*Lugent*), senyor de (*señor de*) → Maça Carròs Ladron, don Pere
- Loazes (*Lloases*), Ferrando, arquebisbe de València XXX
- Lobregon, doctor, visitador i comissari 892, 918
- Lobregons (*Lobregones*), els (*los*), llinatge 377
- López de Mendoza (*Lopes de Mendoza*), don Francisco, rector de Sant Martí; canonatge de la Seu, síndic del capítol, síndic del braç eclesiàstic, regent de la Cort i bisbe d'Elna 30, 38, 81, 88, 99, 150, 188, 669, 728, 881, 864, 892, 1.263, 1.565, 1.705, 1.779, 2.147, 2.161, 2.180, 2.361, 2.493, 2.593, 2.708, 2.885, 3.227, 3.287. 1.405, 3.227, 3.287
- López de Mendoza, don Joan 110
- López de Mendoza i Mendoza, Íñigo, duc de l'Infantado 109, 110, 1.362, 1.615
- López Ferrer, Francesc (*Francés*), ciutadà 713
- Lorena, Enric (*Enrique*) de, ambaixador de França, duc d'Humena i d'Aguiló 656
- Lorente, Pedro, sabater de Terol 2.218
- Luna, don Sancho de 1.403
- Luter (*Lutero, Luthero*) 512, 1.721, 2.117
- M*
- Magenc (*Majench, Machenc*), mossén (*mosén*), prevere, amic de mossén (*mosén*) Vicent Ferrer 1.933
- Machuca, àlies Alçamora, notari 222
- Maça, don Joan (*Juan*), senyor de Moixent, Agost i Elda; marit d'Anna Bellví 857, 3.151
- Maça, don Joan, fill natural de don Joan Maça 3.151
- Maça Carròs (*Carroç*) Ladron, don Pere (*Pedro*) duc de Mandes, marquès de Terranova, senyor de Castalla, Onil, Tibi, Llutxent Quatretonda, Pinet, Benicolet, la Font de la Figuera i Picassent 1.362
- Mahiques, don N. 1.307
- Mahoma, profeta de l'Islam 443, 1.987, 3.184
- Mallent, Francesc (*Francés*), notari 198, 1.769
- Mallorca, bisbe de [don Baltasar de Borja i Velasco, ardiaca de Xàtiva] 927, 2.705, 2.738, 2.807, 2.885
- Malpica, marquès de, sogre del virrei don Enrique Àvila de Guzman, marquès de Povar 2.652
- Malpica, marquesa de, sogra del virrei don Enrique Àvila de Guzman, marquès de Povar 2.276, 2.279

- Malonda, pare Pere, predicador jesuïta, àlies lo Legiste 465, 841, 2.183, 2.742
- Maluenda, frare Tomàs, N. (*doctísim fray Thomàs*), dominic, confessor de l'arquebisbe Aliaga 795, 1.065, 1.478, 1.958, 2.299, 2.393, 2.636, 2.648, 3.284, 3.301
- Mançano, estudiant, fill del notari 1.902
- Mançano, notari 1.902
- Mançano, frare N., provincial del Remei 2.435
- Mançano Ferrer, mestre 2.399
- Mandes, duc (*duch*) de → Maça Carròs Ladron, don Pere
- Mandieta, Antoni, mercader 170
- Manera, doctor, beneficiat de l'església de Sant Andreu 809
- Manises, neboda del senyor de → Mateu i de Boil, dona Anna
- Manises, senyor de → Boil, don Felip; Boil, don Pere
- Manises, senyora de → Vidal i de Boil, dona Isabel
- Manrique (*Manrrique*), Pedro, bisbe de Tortosa 303
- Manrique (*Manrrique*) de Lara, don Enrique (*Henrique*), arquebisbe de Saragossa 1.131
- Màntua, duc (*duch*) de → Gonzaga, Vincenzo
- Mar, general de la, duc del Turç, nét d'Andrieta 3.325
- Marca, Gregori, elet de la parroquial de Sant Andreu 982
- March, fill de Francesc (*Francés*) 1.484
- March, Francesc (*Francés, Francisco*), jurat, síndic, ciutadà 36, 74, 84, 87, 281, 373, 583, 729, 740, 781, 909, 1.104, 1.156, 1.272, 3.078
- March, mossén Onofre (*mosén Nofre*), beneficiat de Sant Esteve 2.888, 2.908, 2.914
- March, Vicent, notari 2.523
- Marco, Gaspar, llaurador del carrer de la Xerea 3.379
- Marçal, ministre de Justícia de 300 sous 1.686
- Marçal, Gregori, notari 1.578
- Marçal (*Marçà*), frare Marcel (*fray Marcello*), franciscà de Morella, nascut a Roma; fill bastard de l'arxiprest de Morella, canonge de Tortosa 412, 1.514, 3.069
- Margarida d'Àustria (*Margarita de Àustria*), reina dona, muller de Felip III 60, 111, 113, 118, 122, 130, 131, 133, 191, 195, 264, 320, 325, 361, 388, 419, 450, 585, 588, 638, 640, 641, 644, 660, 1.394, 2.686
- Margarit, viuda de misser (*micer*) 2.661
- Margarit, misser (*micer*) Jaume, doctor en Drets, assessor dels diputats i del Secret de la Santa Inquisició 106, 1.513, 2.661
- Maria, fill de Joan (*Juan*), genovés, veí del Grau 2.127
- Maria, Joan, mestre d'obres 215
- Maria Dorotea Vicenta, filla de la virreina, la marquesa de Povar 2.429
- Marimon, don N., bisbe d'Empúries 521
- Marrades, els (*los*), llinatge 1.055, 1.064, 1.255
- Marrades, la 963
- Marrades, don Baltasar (*Baltazar*), oncle de don Francesc Marrades, coronel de l'emperador Ferran II 2.129, 2.616, 2.624, 2.625
- Marrades, don Francesc (*Francisco*), senyor de Sellent, comte de Begís, capità i sergent major del regne de València, capità general de l'emperador Ferran II 151, 173, 2.033, 2.616, 2.624, 3.018
- Marrades, don Jordi 2.129, 2.625
- Marrades, don Lluís, fill de don Francesc 151
- Marrades i de Salvador, dona Anna, senyora d'Antella 599
- Marrades Perellós i de Bellvís, dona Joana (*Joanna*), muller de don Vicent Bellvís, senyor de Bèlgida 1.867
- Marro, Ramon, mercader francès, confrare de la Minerva a Sant Martí 2.415, 2.479

- Marroc (*Marruecos*), bisbe de → Espinosa, don Miquel; Espinosa, don Tomàs d'
- Marroc (*Marruecos*), rei (*rey*) de 110
- Marsilla, don Joan 413
- Martí, Antoni, presidiari de la Torre 2.136
- Martí, Felip àlies Sanç Bonaventura 331, 332
- Martí, Marc (*March*), pare de Vicent Martí 788, 789
- Martí, N., corredor i gendre de Santaolalla 151, 2.158
- Martí, Vicent, fill de Marc Martí i inductor de l'homocidi de Baltasar Almúnia 788, 789, 813
- Martínez, algutzir (*aguazil*) 837
- Martínez, cec (*cego*), marit de na Dionísia 2.838, 2.874
- Martínez, filla del sastre 1.422
- Martínez, mossén (*mosén*), beneficiat de Sant Salvador 837, 2.842
- Martínez, muller del cec (*cego*), Dionísia 2.838, 2.874
- Martínez, na, tia de Vicent Dionís 2.569, 2.838
- Martínez, sastre 1.422
- Martínez, Joan Baptista (*Baptiste*), corredor de seda i d'orella 609, 643
- Martínez, Miquel, albarder del Tossal 1.450, 1.452
- Martínez (*Martines*), Sebastià, venedor de forment 528
- Martínez (*Martines*), Vicent, mestre campaner 196, 206
- Martínez Rúbio (*Ruvio*), Joan Josep (*Jusep*), prevere oficial, oïdor de Causes Pies, inquisidor 1.098, 1.117, 1.123, 1.294, 1.894, 1.987, 2.268, 2.648, 2.669, 2.673
- Martorell, doctor 2.267
- Martorell, marquès de → Fajardo de Requensens y Zúñiga, don Luis
- Martorells, els (*los*) llinatge 1.254
- Mas, frare de Predicadors 163, 510
- Massalavés (*Masalavés*), senyor de → Milà, don Miquel
- Mascarell, rellotger 2.444
- Masparrota, don Felip, pare de don Joan Masparrota, algutzir reial 1.207, 1.479
- Masparrota, don Joan, algutzir reial 1.170, 1.207, 1.479
- Masquefa, Onofre (*Nofre*), N., mostassaf, síndic de València i jurat 1.165, 1.437, 1.675, 1.714, 1.798
- Matalón, duc de 1.403
- Mateu (*Matheu*), filla de Pere Antoni, néta de la senyora de Manises 1.441
- Mateu (*Matheu*), mossén (*mosén*), bosser de Sant Martí 2.149, 2.967
- Mateu (*Matheu*), muller de Domènec (*Domingo*), na Mateua 2.278, 2.345, 2.470
- Mateu (*Matheu*), muller del doctor 207
- Mateu (*Matheu*), sant (*Sent*) 423, 521, 550, 2.020, 2.505
- Mateu (*Matheu*), veí de mossén Pere Joan Porcar 1.057
- Mateu (*Matheu*), Domènec (*Domingo*), llaurador 2.345, 2.470
- Mateu (*Matheu*), Joan Baptista (*Baptiste*) síndic i ciutadà 150, 592, 1057, 1.798
- Mateu (*Matheu*), doctor N., catedràtic de Medicina de la Universitat de València 207, 1.442
- Mateu (*Matheu*), Pere Antoni, jurat, sogre de don Joan Pujades 149, 275, 1.809
- Mateu (*Matheu*), Vicent, racional 1.474
- Mateu Boil (*Matheu Boyl*), dona Anna, muller de don Joan Pujades i neboda de Felip Boil, senyor de Manises 1.809
- Matia, mercader 175
- Maties (*Mathia*), sant (*sent*) 533, 1.080, 1.246, 1.924, 2.079, 2.260, 2.565
- Maure (*Mauro*, *Maurus*), sant (*sent*) 136, 145, 180, 375, 490, 610, 1.197, 1.198, 1.578, 1.741, 1.742, 2.517, 2.524, 2.684, 2.686, 3.006
- Maimonet (*Maymonet*), dimoniet del monestir de Santa Mònica 79
- Mayor, mossén (*mosén*), vicari de Sant Martí, abans vicari de la Seu de Xàtiva 3.075

- Mayor, misser Miquel (*micer Miquel*), doctor, regent de la Cancelleria 786, 1.013, 1.036, 1.464, 1.818, 1.845
- Mayor, Miquel, mostassaf i fill del regent major 1.013
- Mèdicis, don Joan de 110
- Mèdicis, don Pere (*Pedro*) de, germà del duc de Florència 110
- Medina, mossén Francesc (*mosén Francés*), beneficiat de Sant Martí 1.202, 1.205
- Medina-Sidònia (*Medina Sydònia*), duc (*duch*) de 71, 2.679
- Medinaceli, comte de 110
- Melet, Onofre (*Nofre*), notari, àlies Solsona 1.053
- Melgar, frare de Predicadors 2.794
- Meliana, home de N. Estrada 921
- Méndez, don Joan, cavaller 738
- Mendieta, botiguer 1.575, 1.581, 1.583
- Mendoza (*Mendoça*), don Enrique (*Henrique*), frare agustí 1.368
- Mendoza (*Mendosa*), N., recaptador del Sant Ofici, jutge de la Reial Audiència 3.033
- Menna, sant (*sent*) 3.170, 3.367
- Menor, frare provincial de Sant Francesc 1.592
- Mensa, don Nicolau (*Nicolás*) de la, secretari de Felip IV 2.616, 2.783, 2.787
- Mercader, filla de don Dídac (*Diego*), nora de don Pere Escrivà 2.646
- Mercader, don Baltasar (*Baltazar*), germà de don Gaspar, comte de Bunyol 489, 651, 713, 1.613, 2.912
- Mercader, don Cristòfol (*Christòfol*) 598
- Mercader, don Dídac (*Diego*), senyor de Xest, comanador de Sant Jaume de l'Espasa 2.568, 2.646
- Mercader, don Galcerà (*Galseran*), germà de don Gaspar, comte de Bunyol, gendre de don Pere Caspe 2.912
- Mercader, don Laudomi (*Laudomio, Lladomio*), fill de don Gaspar, comte de Bunyol, marit de dona Anna de Pere-llós 438, 454, 547, 572, 907, 968, 1.023, 1.138, 2.000, 2.356, 2.460, 2.472, 2.912
- Mercader, don Lluís, capità 1.994
- Mercader, don Pere (*Pedro*), fill major de don Gaspar 192
- Mercader i Carròs, don Gaspar, comte de Bunyol, gemà de don Galcerà i de don Baltasar 55, 77, 105, 189, 192, 438, 454, 939, 1.450, 1.488, 1.866. 55, 77, 105, 126, 189, 192, 265, 438, 455, 513, 515, 547, 572, 713, 940, 1.450, 1.488, 1.522, 1.619, 1.693, 1.731, 1.866, 2.228, 2.356, 2.472, 2.912
- Mesa, frare Jeroni (*Geroni*) de la, provincial de Predicadors 914
- Mejía (*Mexía*), don Agustín (*Agostín*), maestro de campo general 552
- Miarabillor *Vicentus* → Vicent Ferrer, sant
- Micó, beat 1.146
- Micó, moliner 654
- Micó, Gaspar, notari de l'Oficialitat 300
- Milà, arquebisbe (*archebisbe*) de → Borromeo, Carles
- Milà (*Mil-là*), mossén (*mosén*), beneficiat de Sant Martí i rector de Rafelbunyol 1.260, 1.725, 2.254
- Milà, don Cristòfol (*Christòfor*), comte d'Albaida, marquès de Palomar 1.231
- Milà, don Francesc (*Francisco*), governador de Xàtiva, marit de dona Maria Blanch 2.213
- Milà, don Joan del, comte d'Albaida 134
- Milà, don Miquel, senyor de Massalavés 3.242
- Milà, don Vicent, obrer de l'església de Sant Martí 103, 147
- Millana i de Garcia, Francisca, muller de misser Garcia 1.993
- Millars (*Millàs*), senyor de → Bou, Francesc
- Minarbino, bisbe de → Mongions, Lluís
- Miquel (*Michael*), criat del barber Ramires 153

- Miquel (*Michael*), rector de Sant (*Sent*) → Llinares, mossén Pere
- Miquel (*Michael*), sant (*sent*) 288, 359, 1.274, 1.316
- Miquel (*Michel, Miguel*), Baltasar (*Baltazar*), jurat 404, 583, 584
- Miquel (*Michael*), Serafi (*Seraphi*), jurat en cap dels Cavallers 404, 438, 1.316
- Miquel Àngel de Roma → Buonarroti, Michelangelo
- Mir, Salvador, llaurador del camí del Grau 1.955
- Miraflor, fill del germà del senyor de 2.083
- Miraflor, fill del senyor de → don N. Perpinyà
- Miraflor, senyor de → Perpinyà, don Francesc
- Miralles, algutzir (*aguazil, alguzil*) 352
- Miralles, don Pere 3.035
- Miravet, Vicent, presidiari de la Torre 2.136
- Mislata, fill de la mallorquina de, cristià nou 286
- Mòdena, filla del duc (*duch*) de → Este, Laura d'
- Mòdena, germà del duc (*duch*) de → Este, cardenal d'
- Moixent (*Moxent*), senyor de → Maça, Joan; Rocamora, don Francesc de
- Mola, rei (*rey*) de la → Turigí, Vicent
- Molina, marquès de la → Fajardo de Requesens y Zúñiga, don Luis
- Molina, Joan Baptista (*Juan Batiste*), velluter 3.066
- Molins de Rei (*Rey*), senyor de la baronia de → Fajardo de Requesens y Zúñiga, don Luis
- Mollà, canonge 642
- Mollà, congresser (*congreser*) 1.686
- Mollà, Pere, notari 1.496
- Moncayo, don Jaume, diputat i alcaid de la Casa de les Armes, sogre de don Joan Rocafull 1.613, 2.246, 2.383
- Monçó, Pere, canonge 299
- Monçó, Joan (*Juan*), fossor de Sant Martí 2.545, 2.672
- Mondéjar, marquès de [Íñigo López de Mendoza y Mendoza] 2.844
- Mondragón, N., mercader 1.273
- Monforta, na, propietària d'un col·legi 2.066
- Mongions, frare Lorenço de, franciscà, bisbe de gràcia, de Minarbino o Belarmino 297, 369, 418, 419, 521
- Monlluna, frare, provincial de la Mercè 411
- Mono, cristià nou, bandoler 437
- Monreal, N., pesador de la carn de València 2.158
- Monroig (*Monroig*), Jaume, sastre 2.023
- Monroig (*Monroig, Monroig*), mossén Jeroni (*mosén Geroni, Hyroni*), rector de Sant Martí 29, 30, 1.749, 2.130, 2.885
- Montagut, dona (*doña*) Beatriu de 133
- Montanyana, Elena, viuda de Francesc Llopis 951
- Montanyés, 436
- Montanyés, Vicent, algutzir excomunicat 1.810
- Montcada (*Moncada*), comte (*conde*) de 1.301
- Montcada (*Moncada*), don Francesc de (*Francisco de*) → Montcada i Folc de Cardona, don Francesc
- Montcada (*Moncada*), don Gastó de → Montcada i de Gralla, don Gastó
- Montcada i Folc de Cardona, don Francesc de, virrei de València, comte d'Osona i I marquès d'Aitona 18, 19, 185, 1.180, 2.252, 3.248
- Montcada i de Gralla, don Gastó, II marquès d'Aitona 1.401, 1.414, 1.506, 1.523, 1.613, 1.756, 1.941, 1.970, 2.722, 2.726
- Monterde, don Cristòfol (*Christòphol*), frare jerònim de la Murta, comandador de Montesa, doctor de la Reial Audiència, regent de Mallorca, doctor en Lleis 77, 126, 280, 1.402, 2.427

- Montes i d'Aguilar, dona N. 1.948
- Montes Claros, marquès de, vicecanceller d'Aragó 3.376
- Montoliu i de Castellví, dona Eugènia, muller de don Francesc Castellví 3.159
- Montpalau, don Baltasar de (*Baltazar de*), senyor de Gestalgar 1.260, 1.925, 2.568, 2.771
- Montpalau, dona Vicenta, muller de don Miquel Cervelló 2.911, 3.222, 3.260, 3.361
- Montpalau i de Cervelló (*Servelló*), dona Vicenta, monja de la Trinitat 2.911
- Montpalau i de Soto, dona Graciana, mare del capità don Bernat de Soto 2.712
- Montserrat, canonge 2.405
- Montserrat (*Montserrat*), mossén (*mosén*) N., cabiscol del clero de Sant Martí 637, 1.419
- Montserrat (*Montserrat*), N., de Canet 1.991
- Montserrat (*Montserrat*), N., teixidor de lli 289
- Montsoriu (*Monsoriu*), frare (*fray*), dominic, predicador 2.530
- Montsoriu (*Monsoriu*), dona N., abadessa de la Saïdia 1.528
- Mora, misser (*micer*), advocat de la Sala i de l'arquebisbe Aliaga, doctor en lleis, assessor del justícia civil, cunyat de don Joan Vich 1.674, 1.714, 2.068, 2.272, 2.771, 2.816, 3.392
- Mora, don Cristòfol (*Christòphol*) de, cambrer major de Felip III 71
- Morales 623, 1.898
- Morales, fill de, corredor de la Cort de la Governació 1.898
- Morales, Estéfano 1.570
- Morant (*Moran*), Francesc (*Francés*), correu de Madrid 509, 1.585
- Morató (*Moransó*), Maties (*Mathia*), algutzir de la Torre, excomunicat 1.802, 1.818
- Moreno, frare Cristòfol (*Christòphol*), franciscà 203, 2.667
- Moreno, Joaquim (*Joachim*), ciutadà 1.052
- Morlà, misser Pere Agustí (*micer Pedro Agustín*), doctor de l'Audiència, del Reial Consell de València 1.285, 1.401, 1.818, 2.609, 2.647, 2.931
- Morlana, na 623
- Morós, frare, franciscà, fill d'un matalafer 2.926
- Morrut, Vicent, traginer 997
- Mos, frare Jeroni (*fray Geroni*), doctor, provincial dels dominics a la Corona d'Aragó 510, 1.344, 2.592, 2.651, 2.669, 2.820, 3.096, 3.296
- Moscoso i Sandoval, Baltasar, cardenal, fill segon del marquès d'Altamira, germà de la marquesa de Tàbara i bisbe de Jaén 2.344
- Moixent, d'Elda i d'Agost (*Moxent de Elda y de Agost*), senyor de → Maça, don Joan; Rocamora, Francisco
- Moya, marquès de 592, 869, 1.411, 1.523, 1.655, 1.949, 2.151, 2.328, 2.463, 2.669, 2.782, 2.848, 2.852, 2.858
- Moya, marquesa de 1.655, 1.715
- Moya, Miquel, notari escrivà de la Cort dels Tres-cents Sous 3.175
- Mucesi 110
- Muley Cidan, rey 552
- Munyós, don Cristòfol (*Christòfol*), senyor de Godella 904
- Munyós, N., brodadador 411, 964
- Múrcia (*Múrtia*) i Cartagena, bisbe de → Corona, don Alonso
- Murtiano, mossén Vicent (*mosén Vincent*), diaca, beneficiat de Sant Martí 155
- Mutiló, frare, malnom → Aliaga, Isidoro
- N
- Nabucodonosor II, rei de Babilònia 1.407
- Nadal, mossén (*mosén*), beneficiat de Sant Martí 1.064
- Nadal, Cristòfol (*Christòfor*), doctor, beneficiat en la Seu 942
- Nàjera (*Nàgera*), duc de 103
- Nàpols, arquebisbe de → Acquaviva, Ottavio

- Nàquera, senyor de → Figuerola, don Francesc; Figuerola, don Melcior de
- Nàquera, senyora de 3.277
- Navarra, viuda na 1.032
- Navarrés, marquès de → Cardona de Liori, don Felip
- Navarro, barber 1.409
- Navarro, canonge 26
- Navarro, escolà 154
- Navarro, fill de Pere 797
- Navarro, portador de la creu de Sant Martí 356
- Navarro, racional de Sant Pere 356
- Navarro, Antoni Vicent, diaca, beneficiat de Sant Martí 1.673, 1.684, 2.048
- Navarro, Blai (*Blay*), paborde (*pavordre*) 26, 2.023
- Navarro, Lluc (*Lluch*), jurat, mostassaf 1.716, 1.943
- Navarro, Miquel 623, 1.134
- Navarro, doctor Miquel (*Miguel*) 1.818
- Navarro, N., argenter 2.450
- Navarro, N., notari 3.356
- Navarro, N., taverner 1.956
- Navarro, Pere 797
- Navarro Crugiaga, misser Miquel (*micer Michael*), doctor de la Reial Audiència Criminal de València 181, 190, 970, 1.032, 1.331, 1.484, 1.514, 1.544, 2.229, 3.268
- Navarro de la Lasca, regent de Madrid 3.385
- Nauri, N. 2.781
- Negret, Jeroni (*Geroni*), veedor del mostassaf i obrer de vila 1.943
- Nicolau, sant (*sent*) 1.418, 2.391
- Nicolau Factor, sant (*sent*) 382, 1.217, 1.456, 1.498
- Niño (*Ninyo, Niñyo*) de Guevara, cardenal don Fernando (*Ferrando*), inquisidor general, cardenal 67, 135, 145
- Noguera, doctor en Teologia, beneficiat de Sant Esteve 89, 1.103
- Noguera, frare dominic 2.174
- Noguera, sogra del velluter [mare d'Antoni Chevarne] 2.576
- Noguera, velluter 2.576
- Noguera, Baptista (*Batiste*), nebot del vicecanceller Roig 1.628
- Noguera, Cristòfol (*Christòphol*) 1.629
- Noguera, N. 2.658
- Nogués, Lluís (*Lloís*), mestre campaner 2.369
- Nolasco, frare Pedro, nom religiós → Parra, Pedro
- Nono, morisc 460
- Notari, Francesc (*Francés*) del, presidiari de la Torre 2.136
- Novetlè (*Novellé*) de Xàtiva, senyor de → Tallada, don Francesc de
- Nunyes, misser (*micer, miser*), regent del Reial Consell 143, 266
- Nunyes, don Jeroni (*Geroni*), cavaller 598, 1.448, 2.327
- O
- Obregon, comissari 972
- Obregon, jutge apostòlic (*apostòlich*) 922
- Olginat, misser (*micer*), doctor, advocat de la Sala 930, 950, 1.714
- Olivares, comte (*conde, conte*) d' 2.078, 2.329, 2.436, 2.700, 2.751, 2.788, 3.131
- Olivares, corredor de la Confraria del Crist 1.256
- Olmos, secretari de la Inquisició de València 2.268, 2.447
- Olocau, comte, senyor d' → Sanç de Vilarragut, don Joan
- Onofre, frare de Sant (*Sent*) → Gomis, Nicolau
- Onil (*Onyll*), senyor d' → Maça Carròs Ladron, don Pere
- Oriola, bisbe d' → Balaguer, don Joan; Esteve, Josep
- Orpesa, senyor d' → Cervelló, don Miquel
- Orpesa, senyora d' 3.222
- Ortí, Marc (*March*), Antoni notari, síndic de Sant Martí 982, 996, 1.572

- Ortiz, secretari del Felip III 641
- Orts, algutzir (*alguazil*) 1.426
- Orts, Alfons (*Alonso*), mestre obrer de vila 1.637
- Osuna (*Ossuna*), duc (*duch*) d', virrei de Nàpols 1.403, 1.412, 2.509
- P*
- Pacheco, don Antonio, bisbe de Conca, inquisidor general 2.035, 2.078, 2.115, 2.036, 2.078, 2.115, 2.121
- Pacheco, don Diego, gendre del marquès de Moya 2.858
- Pacheco, don Joan, germà del virrei 869
- Pacheco, don Pedro, inquisidor 55, 587, 1.592, 1.599
- Pahoner, mossén Francesc (*Francés*), vicari de Sant Martí 30
- Pajana, Àngela, mora expulsada del Finestrat, cònjuge de Martí Arrai, i mare d'Àngela Vicenta Arrai 2.390, 3.215
- Palafox, N., canonge de Saragossa, germà del senyor d'Ariza 234
- Palafoix i de Vilanova, dona Violant, muller del comte de Castellar 1.891, 2.173, 2.182
- Palanch, N., corredor d'orella, corredor de seda, lloctinent del justícia criminal 657, 1.618
- Palau, batle de la Sènia 1.786, 1.787
- Palau, ciutadà del Tossal 1.009
- Palau, degà (*deà*) d'Oriola 1.158
- Palau, fill del jurat 1.009
- Palau, jurat N., administrador de l'Hospital General 1.615, 2.471
- Palavezino, N., notari síndic i escrivà del capítol de la Seu 1.995
- Palavezino, Pere Vicent, fill de N. Palavezino 1.995
- Palvesino (*Palavesino*), Fiamonte, mercader de Valladolid 358
- Palomar, marquès de → Milà, don Cristòfol de
- Palomar, N., algepser de les Torres 884
- Pallarés, Joan, jurat en cap dels Ciutadans, administrador de l'Hospital 404, 407, 498, 1.336, 2.607, 2.645, 2.687, 2.715, 2.779
- Pallàs, canonge Maties (*Mathias*) 334
- Pallàs, don Baptista (*Baptiste*), germà del senyor de Tous 437, 439
- Pallàs, don Joan (*Juan*), senyor de Cortes 941, 2.258
- Pallàs, don Ramon, marit de dona Jerònima Castellví, propietari del forn dels Hams, cavaller de Montesa, presumpte homicida del seu germà don Dídac 465, 1.277, 2.313, 2.461, 2.753, 2.776, 2.797, 2.805, 2.839, 2.841, 2.901, 2.905
- Pallàs i Guzman, don Dídac (*Diego*), germà major de don Ramon Pallàs, cavaller profès de l'orde de Calatrava 2.461, 2.753, 2.763, 2.865, 2.905, 2.906
- Pallasa, na Úrsola (*Úsola*) 2.505, 2.719, 2.720
- Palús, mossén Andreu (*mosén Andrés*), tiple de la Seu 3.320
- Pamis, senyor de 1.414
- Pancrudo, notari 319, 2.486, 2.770
- Panyagua, cardenal 1.381
- Pardo, Dimas, jurat en cap dels Cavallers 84, 87
- Pardo, N., gendre del comte de Bicornb 652
- Pardo de la Casta, don Lluís, comte d'Alaquàs, cunyat de don Valerig Carroç 438, 550, 1.222, 1.407, 1.856, 1.905, 2.066
- Pardo de la Casta, don Martí, comte de Castellar 975, 3.121
- Pardo de la Casta, don Vicent, agent a Roma, per a la beatificació del pare Simó 2.413, 2.490
- Pardos, els (*los*), llinatge 1.254
- Pareja, muller de Francesc (*Francés*), filla d'Albert 180
- Pareja, Francesc (*Francés*) 1.800
- Parent, Llorenç (*Llorens*), ciutadà 2.762, 3.140
- Parra, Pedro, nom seglar de fray Pedro Nolasco, de la Mercè 41

- Pasqual (*Pascual*) lo Neveter 1.696
- Pasqual (*Pascual*), misser (*micer*) 252
- Pasqual (*Pascual*), nebot de Joan d'Hosta, rector de Sant Martí 1.543
- Pasqual (*Pascual*), Jeroni (*Geroni*), regent 31
- Pasqual (*Pascual*), Joan (*Juan*), doctor, rector de Sant Salvador, posteriorment de Sant Martí, oncle de mossén Joan Hosta 30, 38, 573, 575, 763, 785, 789, 810, 1.832, 3.386
- Pasqual (*Pascual*), N., algutzir reial 3.099
- Pastor, doctor, fill del procurador fiscal del rei 191
- Pastor, paborde (*pavordre*) 277
- Pastor, Francesca (*Francisca*), endemoniada 803
- Pastor, Vicent, presidiari de la Torre 2.136
- Pastor, Vicenta, dona cega, amiga de Francesc Voltes 676, 730
- Pastrana, duc (*duc*) de, ambaixador a Roma 1.417, 2.828, 2.833, 2.837, 2.838, 2.884, 3.259
- Pau, llaurador 1.348
- Pau, sant (*sent*) 302, 376, 1.418, 1.459, 3.312
- Pau IV (*Paulo Quart*), papa 948
- Pau V (*Paulo Quint*, 5, V), papa, Camillo Borghese 355, 415, 636, 1.429, 1.770, 1.913, 1.922
- Paula, dona, filla del senyor de Manises 151
- Paula, sor, sotspriora de Sant Gregori 1.716
- Paulo lo Indià, criat del comte de Carlet 309
- Paulo, majordom del bisbe de Sogorb 1.469
- Pavesi, Jeroni (*Geroni*), jurat 337, 347, 583, 1.192, 1.405, 1.953, 1.970, 2.277
- Pavia, N., passamaner 1.085
- Paz, frare Diego, del convent de Sant Felip 1.362
- Pedro, argenter d'art 1.840
- Pedro, fabricant de pedres per a pedrenyals 3.286
- Pedro, mossén (*mosén*), de Sant Andreu 877, 880
- Pedro, N., escolà de Torres Torres 1.892
- Pedro, N., nebot de mossén Lluís Vives, beneficiat de Sant Martí 3.256
- Pedrolla, botiguer, guarda del senyor virrei 169
- Pelegrí, mossén (*mosén*) Pere, rector de Russafa, beneficiat de la Seu 2.491
- Pellera, na Pallasa 906
- Pellicer, canonge de la Seu de València, rector de l'Estudi 689, 864, 892, 918, 1.111, 1.149, 1.269, 1.378, 1.447, 1.613, 1.957, 2.094, 2.147, 2.164, 2.228, 2.512, 2.669, 2.845, 3.406
- Pellicer, frare, orde de Sant Francesc, qualificador del Sant Ofici 713, 803, 1.968
- Pellicer, Joan Baptista (*Juan Baptiste*), marit d'Isabel Coratjan, corredor d'or 1.098, 2.080
- Pellicer, don Josep (*Jusep*), síndic dels Estaments 201, 366, 612, 2.147, 2.410
- Pellicer, don Melcior (*Melchior*, *Melchor*) 1.262, 2.284
- Pellicer, misser (*micer*) Pau, doctor, auditor del Reial Consell 296, 442
- Pellicer, mossén (*mosén*) Pau, beneficiat de Sant Martí 1.186, 1.478, 1.888, 2.080, 2.406, 2.531, 2.553, 3.032
- Penya, canonge 2.361
- Penyaranda, gendre de Joan Vives 1.578
- Penya-roges, els (*los*), llinatge 98
- Penya-roja, muller de Llorenç (*Llorens*) [dona Jusepa Sisternes i de Penarroja, filla de don Marc Antoni Sisternes i germana de don Melcior Sisternes] 3.346
- Penya-roja (*Pennarroja*), Felip (*Phelip*) jurat, familiar del Sant Ofici 337, 347, 367, 373
- Penya-roja, Jaume, donzell 2.209
- Penya-roja, Llorenç (*Llorens*) 3.346
- Penya-roja, Marc (*March*) Antoni, síndic, també conegut per March Antoni Bou 385, 745, 1.277
- Penya-roja (*Pennarroja*), dona Margarida (*Margarita*) 1.506

- Penya-roja, dona Maria 2.084
- Penya-roja, Maure (*Mauro*) 745
- Penya-roja i de Centelles, dona Maria Magdalena, viuda de don Jaume Centelles, sogra de Gaspar Joan 2.084
- Perales (*Peral·les*), Martí, mesurer de l'Almodí 3.389
- Peralta, gendre de don Pedro de Borja 1.147
- Peralta, mossén (*mosén*), capeller de la capella de Nostra Senyora dels Desemparrats 2.386
- Peralta, don Pere (*Pedro*) 2.556
- Peralta, don Vicent (*Vicent*), capità 1.994
- Perciano, el, rei de Pèrsia 552
- Pere, sant (*sent*) XV, 28, 45, 208, 283, 468, 513, 544, 575, 677, 1.270, 1.808, 1.984, 2.167, 2.766, 3.280, 3.282
- Pere, frare, exorcista franciscà 790, 1.514
- Pere, racional de Sant (*Sent*), Navarro 356
- Pere el Cerimoniós, rei d'Aragó 2.703
- Pere el Gran, rei d'Aragó 3.324
- Perelló, Josep (*Josepho*, *Jusep*, *N.*), jurat en cap dels Ciutadans 337, 394, 545, 583
- Perellona, sor, monja del monestir de Jerusalem, germana del jurat N. Perelló 1.983
- Perellós, muller de don Giner de 793, 796
- Perellós, dona Anna de, filla de don Giner
- Perellós, muller de don Laodomi Mercader 145, 572, 574
- Perellós, don Giner de, marit de N. d'Íxer, sogre de Laudomi Mercader 328, 513, 515, 572, 713, 907, 1.905
- Pérez, Francesc (*Francisco*), alcaid de la torre de Serrans, algtzir 985, 2.089
- Pérez, Francesc (*Francisco*), notari, consogre de Miquel Àngel Solanes 1.581, 2.877
- Pérez, Vicente, secretari 1.466
- Pérez de Arnal, don Jeroni (*Geroní*), comandador de Montesa 2.046
- Pérez de Santgermà i de Guardiola, Ximén 1.418
- Pérez Galceran de Borja, don Pere (*Pedro*), mestre de Montesa 2.633
- Pérez Manriques 1.950, 1.951
- Pérez Ruiz de Liori, don Ximén, gendre de don Carles de Borja 1.505, 1.990, 3.027
- Peris, almoiner del patriarca Joan de Ribera 260
- Peris (*Pèriz*), botiguer 240, 241
- Peris (*Pèriz*), canonge 991
- Peris (*Pèriz*), subsíndic (*subsíndich*) 2.762
- Peris (*Pèriz*), sor Agnès, beata de l'orde de Nostra Senyora de la Mercé, filla de Miquel Jaume Peris 737
- Peris (*Pèriz*), sor Àngela, germana de Miquel Jaume, tia de la beata Agnès 737
- Peris (*Pèriz*), Joan (*Juan*), moneder fals de Russafa 2.105
- Peris, don Joan Baptista (*Baptiste*), bisbe de Sogorb 39
- Peris, Josep (*Jusep*), doctor en Medicina, gendre d'Onofre Saüc, reu de la Inquisició per sodomia 838, 1.324
- Peris (*Pèriz*), Miquel Jaume, velluter, germà de sor Àngela Peris, pare de la beata Agnès Peris 737
- Peris, Miquel Joan, ciutadà 801
- Peris, Vicent, cabdill agermanat 323
- Peris (*Pèriz*), Vicent, doctor, secretari de l'arquebisbe Aliaga 1.465, 1.466, 1.850, 1.987
- Peris (*Pèriz*) Pareja, mossén (*mosén*) Miquel Pere, beneficiat de Sant Martí 995, 1.478, 2.398, 2.883, 2.893, 3.192
- Perona, Francesc (*Francés*), notari 2.876
- Perona, Joan (*Juan*), notari 2.497
- Perpinyà, fill de don Jaume 2.083
- Perpinyà, don Francesc (*Francisco*), senyor de Mirafior, germà de don Jaume Perpinyà 2.192
- Perpinyà, don Jaume, senyor de Petrer, comandador, germà de don Francesc Perpinyà 2.083, 2.192
- Perpinyà, mossén Jeroni (*mosén Geroní*), prevere beneficiat i resident de Sant Martí 668, 1.112, 2.048

- Perpinyà, N., fill del senyor de Petrer, don
Jaume Perpinyà 1.418, 2.116
- Pèrsia, arquebisbe dominic de 2.510
- Pertegàs, Antoni, mesurer de l'Almodí,
lloctinent del justícia criminal 2.291
- Pertusa, jurat 1.615, 1.625
- Pertusa, viuda na 2.528
- Pertusa, don Gaspar, generós, dit lo Estu-
diant 1.482, 1.484, 1.485, 1.489
- Pertusa, Miquel, cavaller, jurat, síndic dels
Estaments 464, 1.761
- Pertuses, llinatge 1.207
- Petrer (*Petrés*), senyor de → Perpinyà, don
Jaume
- Pexo, mossén (*mosén*), vicari de Sant Mar-
tí, abans d'Alzira 2.850, 2.908, 2.914,
3.290
- Peyrona, filla de la viuda, muller de Bap-
tista Noguera 1.628
- Pi, Pere, trompeter de la ciutat 1.049,
2.168, 2.226, 2.906
- Picassent (*Picacent*), senyor de → Maça
Carròs Ladron, don Pere
- Picó, doctor, rector de Sant Tomàs 1.497
- Pila, fill del taverner 1.375
- Pila, taverner 217
- Pimentel, don Antonio, marquès de Tàba-
ra, virrei de València 262, 1.623, 1.625,
1.727, 1.765, 1.818, 1.987
- Pimentel y de Herrera, don Alonso, fill
segon del comte de Benavente, general
de la cavalleria de Milà 36, 79, 126, 149,
1.278
- Pimentel y de Herrera, don Diego, gene-
ral de les galeres de Nàpols 2.352
- Pimentel y de Herrera, don Fernando, fill
del comte de Benavent, degà i bisbe de
Conca, vicecanceller d'Aragó 2.188,
3.338, 3.376
- Pimentel y de Herrera, don Joan, V comte
de Benavente 36, 79
- Pina, Joan Baptista (*Juan Batista*), notari
2.382
- Pineda, Jaume, notari 1.162
- Pinet, senyor de → Maça Carròs Ladron,
don Pere
- Pinto, senyor de → Carrillo de Toledo,
don Luis
- Pintor, àlies → Garcia, Joan
- Pintor, Claudi (*Claudio*), notari, escrivà de
la Santa Croada 1.112, 2.931
- Pius V (*Pio Quint, V*), papa 1.673, 1.926
- Pizarro, Gabriel, inquisidor 587
- Pla, Jeroni (*Geroni*), velluter, assassí 2.756
- Plaça, doctor 432
- Plaça, Martí, fill del doctor Plaça 432
- Planes, els, llinatge 2.245
- Planes, misser (*micer*), assessor del governa-
dor en jurisdicció criminal 1.819, 3.213,
3.226, 3.336
- Planes, mossén (*mosén*) Joan Baptista, ar-
xiver, prevere beneficiat de Sant Martí
806, 996, 1.112, 1.490, 1.888, 2.245
- Plata, la Niña (*Nynya*) de → Íxer, Isabel d'
- Plon, Jerònima Francesca Mateua (*Geròni-
ma Francisca Matheua*), muller de Nadal
Escuder 3.137, 3.142
- Povar (*Pobar*), marquès de → Àvila i Guz-
man, don Enric
- Pobla Llarga, senyor de la → Esplugues,
don Bernat
- Pobla Llarga, germà del senyor de la →
Esplugues, don Gaspar
- Polo, mossén (*mosén*), beneficiat de Sant
Joan del Mercat 150
- Polo, misser Joan Baptista (*micer Juan Ba-
tiste*), advocat, doctor, assessor del Real
Consell Criminal de València 1.111,
2.347, 2.504, 2.771, 2.839, 3.101, 3.113,
3.206, 3.274, 3.340
- Pomar, mestre Baltasar (*Baltazar, N.*), sa-
bater 729, 740, 781
- Pomareda, mossén (*mosén*), capellà de San-
ta Caterina màrtir, natural d'Onda 2.664
- Ponce de León, don Juan 2.169, 2.313,
2.357, 2.595

- Pons, mossén, prevere beneficiat a Sant Martí, síndic del clero, tresorer 1.575, 1.725, 2.026, 2.149, 2.156, 2.308, 2.406, 2.545, 2.967, 3.091
- Pons, don Martí, doctor, catedràtic en Medicina 1.542, 1.746, 2.494
- Pons, mossén (*mosén*) Miquel, clavari de la confraria de la Minerva 155, 1.369
- Porcar, venedor de forment 909, 1.061
- Porcar, Miquel, degà conjunt de Sogorb amb el doctor Corder 1.145, 2.849
- Porcar, mossén (*mosén*) Pere Joan (*Juan*), beneficiat, prevere de Sant Martí, dietarista 155, 411, 821, 1.725, 2.026, 2.048, 2.116, 2.149, 2.156, 2.299, 2.606, 2.923, 3.009, 3.264
- Porcar, Pere Joan, pare de mossén Porcar, Tomàs Porcar i avi de Vicenta Vidal 23, 1.745, 1.880, 2.112
- Porcar, Tomàs (*Thomàs*), germà de mossén Pere Joan Porcar, casat amb Montserrat Llodrà 2.334, 2.382
- Porcar i de Vidal, Isabel Joan (*Isabet Juan*), néta de Pere Porcar 2.112
- Porta, mossén Maties (*mosén Mathia*), prevere beneficiat de Sant Joan del Mercat 3.356
- Portalés, Gaspar, algutzir 2.135
- Portugal, santa Isabel (*Isabet*) de, reina 3.324, 3.342
- Portugués, nét del botxí de València 1.068
- Povar, marquès de 2.110, 2.233, 2.235
- Pradas, Andrés de, secretari de Felip III 552
- Prado, Vicent (*Vicente*) del, ciutadà 1.394, 1.395
- Prats, N., escrivà de la carn de València, carnisser 1.456, 2.158, 2.405
- Praxedis, santa (*sentia*) 2.323
- Primo, Vicent, mercader de Madrid 2.798
- Proenço, senyor de 149
- Pròixida (*Pròixita*) Marsilla i de Salelles (*Sal·lelles*), don Joan de 151, 413, 424
- Pueyo (*Puejo*), don Francisco Miguel (*Michael*) de, aragonés, comissari reial, jutge de la Cort, regent 2.619, 2.621
- Puig, Bartomeu (*Berthomeu*), botiguer, clavari de la Minerva de Sant Martí 821
- Puig, don Cristòfol (*Christòfor*) del, senyor d'Alcàntera 2.161
- Pujades, doctor 364
- Pujades, els (*los*), llinatge 1.254
- Pujades, mossén (*mosén*) Gaspar, capellà de Sant Martí, diaca, síndic del clero 1.929, 2.048, 2.149, 2.406
- Pujades, Jacinto (*Jasinto*), criat del virrei Antonio Pimentel i homicida de Gregorio de Arahujo 1.806, 1.810, 1.815, 1.827, 1.850, 1.868, 1.912, 2.091
- Pujades, don Joan (*Juan*) 1.896
- Pujades de Borja, don Ferran (*Fernando, Ferrando*), comte d'Anna, marit de dona Francesca Alapont 270, 360, 413, 422, 615, 926, 931, 985, 943, 1.353, 1.441, 1.446, 1.653, 1.809, 1.860, 1.896, 2.228, 2.296, 2.305, 2.532, 2.696, 2.700, 2.897, 3.014
- Pujades Borja i Alapont, don Joan, fill primogènit de don Ferran Pujades i de dona Francesca Alapont 1.441, 1.446, 1.808, 1.811, 1.809, 1.896
- Punter, Joan Baptista, bisbe de Tortosa 85
- Q
- Quatretonda, senyor de → Maça Carròs Ladrón, don Pere
- Quevedo (*Quebedo*), Pere, velluter 1.732, 1.914
- Quende 151
- Quiroga, capità don Francisc (*Francisco*) 2.212
- R
- Rafael (*Rafel, Raphael*), síndic de València, membre del Consell 2.504, 2.700
- Rafelbunyol, senyor de → Bellví, don Pere

- Rafel lo Flasadèr 808
- Rafelcofer (*Ràfol*), senyor de → Sanç, don Olf
- Rambla, Domènec (*Domingo*) 3.065
- Ramires, barber del cantó de Sant Esteve 153
- Ramires del Prado, secretari de Pere Franquesa 450
- Ramo, Gaspar Valeri (*Valero*), justícia criminal de València, jurat en cap dels Cavallers 905, 921
- Ramon (*Raymundo*) de Penyaforç, sant (*sent*) 513, 2.161, 3.224
- Ramon lo Peller 42
- Ramos 464
- Ramos, algutzir (*aguazil*) 837
- Ramos, N., jurat en cap dels Ciutadans, administrador de l'Hospital General 509, 3.254
- Rams, N., notari 3.138
- Ravasquillo (*Ravaschillo*), bandoler de Campanar 1.308
- Ratons, germans, batifillers 1.128
- Real, comte del → Sánchez de Calatayud, Luis
- Real, Joaquim (*Joachim*), cavaller regent de la Cancelleria de la Reial Audiència 747
- Rebolay, jurat 404
- Rebolledo, don Alfons (*Alonso*), senyor d'Eslida 1.903
- Redolat, criat de don Baltasar Almúnia, cavaller i jurat 1.780
- Reig (*Reix*), senyora → Alaquàs, senyora d'
- Reig, Miquel, pare de Pobres, ciutadà 524
- Rejaule, filla de don Pere 3.031
- Rejaule (*Rechaule*), misser Pere Joan (*micer Pedro Juan*), doctor i auditor de la Reial Audiència Criminal 1.818, 1.819, 1.845, 2.471, 2.904, 3.031, 3.139, 3.322
- Renat, mossén (*mosén*) 2.775
- Requena, barber 384
- Requena, N., fill d'un argenter 659
- Revert, frare de Sant Francesc 1.724
- Ribalta, Francesc, pintor d'imatges 2.228, 3.014
- Ribelles, don Miquel (*Michael*) 319
- Ribelles d'Íxer (*d'Íxar*) Vilanova, dona Jerònima (*Gerònima*), patrona del benifet de Sant Martí 1.673
- Ribelles Vilanova Montagut i de Castellví, dona Àngela, comtessa de l'Alcúdia 594
- Ribera, don Francesc (*Francés*) de 71
- Ribera, don Joan (*Joannes*) de, arquebisbe de València, virrei, patriarca d'Antioquia XXX, 35, 53, 60, 79, 84, 85, 106, 107, 113, 114, 119, 121, 136, 137, 138, 143, 145, 149, 163, 165, 180, 201, 234, 235, 240, 243, 257, 260, 294, 320, 323, 325, 327, 356, 370, 376, 384, 405, 406, 443, 475, 489, 504, 526, 527, 544, 553, 562, 570, 583, 595, 601, 610, 801, 1.107, 2.147, 2.199
- Ribera, fill de N. 2.859
- Ribes, fill del forner 1.009
- Ribes, forner 1.987
- Ribes, viuda na, fornera de les Repenedides 215
- Ribes, frare Arcís (*Arsís*), provincial de Predicadors 1.958, 1.987
- Ribes, Francesc Jeroni (*Francés Geroni*), ciutadà, jurat; síndic perpetu de València 1.192, 1.361, 2.882
- Ribes, N., de la Universitat de València, familiar del Sant Ofici 1.324
- Ricard (*Ricart*), llaurador 1.844
- Ricard (*Ricart*), N., cansalader de Palau 2.118
- Ridaura, mossén (*mosén*) Lluís, beneficiat en la Seu 1.339
- Rincón, doctor, advocat fiscal de la Inquisició de Toledo 2.675
- Rio, doctor, rector de Sant Tomàs i posteriorment de Sant Bartomeu 3.252
- Ripoll, don Bartomeu (*Berthomeu*), capità 2.121
- Ripoll, mestre coeter 519, 1.421
- Riquelme, autor de comèdies, comediant 1.508, 1.733
- Riquer, fill de Martí Jeroni, bessó 276
- Riquer, Martí 276

- Roca, Francesc (*Francés, Francisco*), jurat en cap dels Cavallers 149, 843, 854, 1.156, 3.385
- Roca, Gaspar, cavaller 2.486
- Roca, Genís mercader, pare de pobres de Sant Martí 1.247, 1.326
- Roca, mossén Guillem (*mosén Guillen*), prevere beneficiat a Sant Esteve, i mestre d'obres 3.291, 3.296
- Roca, N. Dionís 363
- Roca, Pere (*Pedro*) 149
- Roca de la Serna, Ambrós 221
- Roca de la Serna (*Cerna*), Vicent, ardiaca de Xàtiva, canonge de València, bisbe d'Albarrasí 14, 81, 210, 234, 290, 374, 546
- Rocafull, paborde (*pavorde, pavorde*) 763, 1.648, 1.945, 2.425, 2.770
- Rocafull, don Francesc (*Francisco*), cabiscol de la Seu, vicecanceller de l'Estudi 403
- Rocafull, don Joan (*Juan*) de, gendre de don Jaume Moncayo 2.071, 2.090, 2.124, 3.278
- Rocafull, don Josep (*Jusep*), catedràtic de 1a de la Universitat de València 2.783
- Rocafull i Espolia (*Spolia*), don N., R., senyor d'Albatera i de Bétera, i del jutjat Criminal 2.771, 2.900
- Rocamora, don Francesc (*Francisco*) de, senyor de Moixent i Agost 2.000, 2.771
- Rodrigo, jurat 2.796
- Rodrigo, justícia civil de Rafelbunyol 2.055
- Rodrigo, llaurador del camí del Grau 1.955
- Rodrigues, mossén Gonçal (*mosén Gonsalo*) 2.516
- Rodrigues, misser Onofre (*micer Nofre*), doctor del Real Consell, del Criminal 481, 588
- Roig, inquisidor 1.592, 1.599, 1.987, 2.268, 2.669, 2.766, 3.336
- Roig, muller del doctor Andreu 1.506
- Roig, misser (*micer*) Andreu, doctor, fiscal del Suprem, comanador de Silla, del Consell de Sa Magestat, vicecanceller de la Corona d'Aragó 474, 481, 722, 1.119, 1.260, 1.506, 1.507, 1.649, 1.681, 1.951, 2.234, 2.240
- Roig, frare Jacint (*Jacinto, Hyacinto*), agustí, fill del vicecanceller Andreu Roig 1.119, 1.613, 1.649, 1.681, 2.079, 2.174, 3.258
- Roís (*Roiz*) de Bàrcena (*Barzena*), Marc (*March, Marco*), jurat, ric ciutadà 36, 583, 915, 1.973
- Roís (*Roiz*) de Liori, don Francesc (*Francisco*) 1.295, 2.844
- Roís (*Roiz*) de Liori, don Crisòstom (*Chrysòstomo, Gryssòstomo*) 1.761, 1.764
- Rojas i de Sandoval, don Francesc, duc de Lerma, marquès de Dénia, cardenal 232, 388, 693, 801, 935, 1.039, 1.260, 1.507, 1.974, 2.599
- Rojas i de Sandoval, don Joan, marquès de Vilamisar 265, 286, 383, 1.180
- Romà, doctor, catedràtic en Medicina 2.494
- Romaní, Pau, català condemnat 2.127
- Romaní Llançol (*Llansol*), don Francesc (*Francisco*), senyor de Gilet 2.663
- Romano, Felip (*Phelipe*), captiu cristià 27
- Romans, emperador dels → Ferran II d'Àustria
- Romans, fill de l'emperador dels → Ferran III d'Àustria
- Romans, germà de l'emperador dels → germà de Ferran II d'Àustria
- Romeu, cap de Taula de l'Audiència 2.799
- Romeu, corredor 126
- Romeu, Francesc (*Francés*), notari 1.816
- Rondoletto autor de *Piscibus*, un tractat de ictologia 2.620
- Ros, mestre Andreu, primer inquisidor de València XVII
- Ros, Esteve (*Steve*), mostassaf 105, 368, 857
- Ros, mestre Jordi, sabater de la virreina dona Isabel de Còrdova i Cardona 134

- Rosell, Cristòfol (*Christòfor*), llister 1.170
 Rosell, Jaume, velluter 1.562
 Rosell, Vicent, llaurador de Foios 2.483, 2.488
 Roures, N., notari i procurador de don Pedro Franquesa 450, 3.057
 Rovira, cabiscol 334
 Rovira, notari 646
 Ruiz de Castro Andrade i Portugal, VI comte de Lemos 210
 Rojas (*Royas*) i de Sandoval, don Francesc (*Francés*), marquès de Dènia, duc de Lerma, cardenal 71, 232, 388, 693, 801, 935, 1.039, 1.260, 1.507, 1.974, 2.599
 Rojas (*Royas*) i de Sandoval, don Joan, germà del duc de Lerma i primer marquès de Villamizar 265, 286, 383, 1.180
 Royo, Domènec (*Domingo*), mercader de draps 1.269, 3.360
 Royo, N., mestre en Arts, cavaller, mostassaf, fill de Domingo Royo 1.269, 3.360
 Royo, mossén (*mosén*) Pere, prevere 1.408
 Rubió (*Ruvió*), forner de la plaça dels Ams 127
 Rubió (*Ruvió*), mossén Benet (*mosén Benito*) sacerdot de Sant Martí 944, 1.334, 2.057
 Rubió (*Ruvió*), Joan, d'Alberic 859
 Rubió (*Ruvió*), N., de Carcaixent 3.208
 Rubió (*Ruvió*) i de Bataller, Esperança (*Sperança*) 1.320
 Rubió (*Ruvió*) Martínez, inquisidor 1.894, 2.673
- S
- Sabata (*Çabata*), doctor, beneficiat de la Seu, doctor en Teologia 789, 2.739
 Sabater (*Çabater*), misser (*micer*), jutge de residència 365
 Sabater, mossén (*mosén*), beneficiat de Sant Martí 1.670, 2.297, 2.299, 2.307
 Sabater, muller de Joan el guardicioner d'armes, Isabet Joan 1.496
 Sabater, Jerònima (*Gerònyma*), donzella, filla de Joan Sabater i Isabet Joan 1.496
 Sabater (*Çabater*), Joan (*Juan*), guardicioner d'armes 1.496
 Sabater (*Çabater*), Joan, regent de Cort 607, 613
 Sabater, mossén Llorenç (*mosén Llorens*), beneficiat de Sant Martí, vicari 983, 1.670, 2.297, 2.299, 2.307
 Saboia (*Saboya*), duc (*duch*, *duque*) de 840, 1.036, 1.412, 1.427, 1.604, 3.013
 Saboia (*Saboya*), duquessa (*duquesa*) de, germana de Felip III 214, 232
 Saboia (*Saboya*), fill segon del duc (*duch*) de, nebot de Felip III, comanador de Malta, virrei de Sicília 1.886
 Saboia (*Saboya*), filla de la muller del duc de 1.931
 Saboia (*Saboya*), príncep de 245, 835, 840, 842, 843
 Saccheti, Mateu (*Matheu*), nunci del papa Urbà VIII, padrí de la infanta Maria Eugènia 2.789
 Sala, mossén (*mosén*) 3.267
 Sala (*Salas*), Andreu, presidiari de la Torre 2.136, 2.140
 Sala, frare Jeroni (*Geroni*) 1.717
 Sala, mossén Joaquim (*mosén Joachim*), racional, prevere beneficiat de Sant Martí 2.109, 2.149, 3.005
 Salafranca, Lluís (*Loduvicus*), *civium consul primarius* 2.567
 Salafranca, N., jurat, mostassaf, justícia criminal, cap de taula de l'Almodí, jurat en cap dels Ciutadans, racional, àlies Turmes d'Ovella 262, 1.192, 1.211, 1.995, 2.032, 2.513
 Salat, Jaume, doctor en Medicina 384, 1.113, 2.158, 2.536
 Salat Valeriola, Francesc (*Francisco*), fill de misser Tomàs Valeriola, obrer de Sant Tomàs 910
 Salazar de Frías, inquisidor 1.987, 2.113
 Salcedo (*Salsedo*, *Zalzedo*), misser (*micer*), de la Reial Audiència 5, 1.145
 Salcedo (*Salsedo*), Bernardí (*Bernardino*), racional 2.180, 2.226

- Salcedo (*Salsedo*), Gaspar Joan (*Juan*), cavaller administrador dels Xics de Sant Vicent 1.286
- Saldanya, hereu del comtat de, nét del duc de Lerma, hereu del ducat de l'Infantado 1.039
- Saldoni, frare, provincial de Sant Agustí 1.541
- Salelles, apotecari (*apothecari*) 151, 2.368
- Salern, arquebisbe de → nunci Acquaviva, Ottavio
- Sales, mossén (*mosén*) 877, 880
- Sales, N., pellicer 1.093
- Sales, Vicent, delinqüent de Burjassot 2.077
- Salines, comte (*compte*) de 71
- Salines, misser (*micer*), assessor 1.461
- Salines, Dídac (*Didaco, Diego*) de, jurat de València 337, 583, 779
- Salines, Francesc (*Francisco*), criat de boca de l'arquebisbe Aliaga 1.954
- Salines, Joan Baptiste, notari 473
- Salines, Vicent, doctor, síndic del Clero, rector de Sant Tomàs 2.336, 3.276
- Salon, frare Miquel Bartomeu (*Berthomeu*), frare agustí, rector d'Algemesí, doctor en Teologia, catedràtic de la Universitat de València 465, 649, 1.116, 1.910, 2.069
- Salt, misser (*micer*), advocat i jutge dels béns confiscats de la Inquisició 1.592, 1.599
- Salvador, català, veí del Grau 2.127
- Salvador, don Francesc (*Francisco*), senyor d'Antella 340, 635
- Salvador, don Miquel, senyor d'Antella 2.868
- Salvador, Ponç (*Pons*), rector de Sant Llorenç 1.987
- Salvador i de Roig, dona Francesca (*Francisca*), germana del duc de Lerma, muller d'Andreu Roig 1.260, 1.506
- Salvat, don Jeroni (*Geroni*), abad de la Valldigna 1.407
- Samaniego (*Samanyego*), inquisidor Mateo (*Matheo*), doctor en cascun Dret 1.599
- Samora (*Çamora*), Marc (*March*) Antoni, algtzir, notari de l'Audiència Criminal 621, 1.524, 2.751
- Sampere (*Sanpere*), Arcís (*Arsís*), ajudant del racional 930, 1.390
- Sampere (*Sanpere, Santpere*), Baltasar (*Baltazar*) eo Gaspar, ciutadà, ajudant del racional, síndic de València, síndic de Sicília, jurat, 347, 1.097
- Sanahuja, frare N., provincial dels frares del Remei 1.521
- Sanç (*Sans*), fill de don Pere (*Pedro*) [don Joan Sans] 1.435
- Sanç (*Sans*), jurat 404
- Sanç (*Sans*), mestre 264
- Sanç (*Sans*), mostassaf, originari d'Andilla 359, 394
- Sanç (*Sans*), muller de don Olf (*Elpho*) 99
- Sanç (*Sans*), don Baltasar (*Baltazar*), fill de Ramon Sanç, assessor del batle, jutge de la Reial Audiència 1.491
- Sanç (*Sans*), Bernat, presidiari de la Torre 2.136
- Sanç (*Sans*), Bonaventura, misser àlies (*micer àlias*) → Martí, Felip
- Sanç (*Sans*), don Dídac (*Diego*), fill de don Baltasar Sanç 2.766
- Sanç (*Sans*), mossén Jeroni (*mosén Geroni*), beneficiat en Sant Martí 314
- Sanç (*Sans*), don Joan, senyor d'Alboi, fill de don Pere Sanç 1.147, 1.435
- Sanç (*Sans*), don Llorenç (*Llorens*), elet de Sant Andreu per a parlar amb el virrei sobre la prohibició de les imatges de Simó 1.038, 1.692
- Sanç, N., de Benimaclet 906
- Sanç (*Sans*), N., velluter 788, 813, 906
- Sanç (*Sans*), don Olf (*Elpho, Olfo, Olso*), senyor d'Alcàntera, Beneixida i Rafelguaraf (*Ràfol*) 99, 1.003, 1.369, 1.581
- Sanç (*Sans*), don Onofre (*Nofre*), lloctinent del batlle general, fill de Ramon Sanç 596
- Sanç (*Sans*), don Pere (*Pedro*), regent de Cort, regent del Suprem, pare de don Joan Sanç 161, 1.435

- Sanç (*Sans*), don Ramon, del Reial Consell de l'Audiència, tresorer de Felip III; lloctinent del batle, regent 596, 883, 1.417, 2.503, 2.504, 2.687, 2.753, 2.766
- Sanç (*Sans*) Cotanda, don Jaume 609, 643, 647, 900
- Sanç i de Vilaragut (*Sans y de Villaragut*), don Joan, senyor d'Olocau 281, 384, 429
- Sánchez, Bartolo, inquisidor 443, 587, 1.592
- Sánchez, Francisco, N., doctor, predicador de Sa Majestat Felip IV 1.087, 1.105
- Sancho, d'Onda 152
- Sancho, frare Cristòfol (*Christòfol*), franciscà 1.033, 1.540, 2.087, 2.497
- Sancho, don Gabriel 1.818
- Sancho, misser (*micer*), Gabriel, regent, doctor del Reial Consell de València, jutge de la Reial Audiència 951, 959, 961, 963, 1.352, 1.820, 3.260
- Sancho, Marc (*March*) Antoni, notari 207, 1.816, 2.347
- Sancho, Onofre (*Nofre*), taverner 10
- Sancho, Ponç (*Pons*), mercader 588, 746
- Sandoval i de Rojas (*y de Roxas, Royas, Royes*), don Francesc (*Francisco*) de, marquès de Dènia, duc de Lerma 28, 33, 34, 40, 71, 105, 106, 110, 232, 245, 263, 264, 265, 267, 388, 693, 891, 935, 1.039, 1.260, 1.362, 1.507, 1.974, 2.599, 2.665
- Sandoval i de Rojas, don Joan, primer cavallerís de Felip III, germà del duc de Lerma i de Villamisar, virrei 71
- Sangro, Alexandro de, nunci, patriarca d'Alexandria i arquebisbe de Benevento 2.200
- Sanmartín, doctor, rector de Sant Bartomeu 1.946
- Sanoguera (*Zanoguera*), don Bernardí (*Bernardino, Berlandino*), mestre racional, marit de Lionor Escrivà de Romaní 162, 1.601, 2.845
- Sanoguera (*Zanoguera*), don Cristòfol (*Christòfol*), comanador de Sant Joan, senyor d'Alcàsser, batle de Casp, germà de Pau Sanoguera 454, 1.891
- Sanoguera (*Zanoguera*), don Joan (*Juan*) 1.983
- Sanoguera (*Zanoguera*), don Miquel, fill de don Pau Zanoguera, nebot d'Anna Bellví, marit de dona Margarida Bellví 857, 1.603
- Sanoguera (*Zanoguera*), don N., sagristà major de la Seu, nebot de don Miquel Vich 1.631
- Sanoguera (*Zanoguera*), don Pau, síndic, cavaller, comanador de Santiago, tresorer de Sa Majestat; cunyat d'Anna Bellví, germà de don Cristòfol, i amic de Cristòfol Frígola 385, 513, 651, 652, 857, 1.138, 1.493, 1.506, 1.603, 1.891, 2.448, 2.468
- Sanoguera (*Zanoguera*) i de Vilanova, dona (*doña*) Àngela, comtessa de Castellar i de Bicorp, muller de don Lluís de Vilanova i mare de don Lluís Vilanova, comte de Castellar 2.257
- Sans, *fisci* 72
- Santacruz, marquesa de 3.396, 3.398
- Santacruz (*Santacrús*), mestre general de les galeres de Nàpols 626
- Santacruz (*Santacrús*), mossén (*mosén*), beneficiat de la Seu de València 1.925
- Santàngels, els, llinatge 2.732
- Santaolalla, barber, de la porteria de les monges del Peu de la Creu 2.158
- Santapau (*Sentapau*), mossén (*mosén*), prevere de l'església de Sant Martí, racional i síndic del clero 1.747, 1.899, 2.149, 2.999, 3.091, 3.224
- Santapau (*Sentapau*), Cosme Valentí, velluter, racional de Sant Martí 2.026, 2.109, 2.967
- Sangermà, marquès de, heroi del fort de Laraig, governador de Milà 665, 682
- Sangermà, Valero, justícia en lo Civil 2.661
- Sangermà i de Guardiola, dona Teodora, muller del doctor Joan Baptista Guardiola 1.418, 3.259

- Santiago, comanador de 438
- Santjoan (*Sentjoan*), Joan (*Juan*) de, sastre 1.496
- Santjoan (*Sentjoan*) d'Aguirre (*de Aguirre*), Cristòfol (*Christòfol*) de, jurat 232
- Santjoan (*Sentjoan*) d'Aguirre (*de Aguirre*), Paula de 221
- Santjordi (*Sentjordi*), frare del convent del Carme 748
- Santjordi (*Sentjordi*), germà del frare 2.469
- Santjordi (*Sentjordi*), viuda de Cristòfol 1.409
- Santjordi (*Sentjordi*), Cristòfol (*Christòfol*), llista 1.409, 2.469
- Santjordi (*Sentjordi*), Cristòfol (*Christòfol*), jove ordenat de menors 1.514
- Santjordi (*Sentjordi*), Jeroni (*Geroni*), estudiant 1.409
- Sanxis (*Sanchis*), esclau de misser 3.378
- Sanxis (*Sanchis*), mossén, beneficiat de Sant Joan del Mercat 1.904
- Sanxis (*Sanchis*), frare Cristòfol (*Christòbal*), provincial de Sant Francesc, natural de València 2.087, 2.497
- Sanxis (*Sanchis*), don Joan, marit de dona Merina Garcia 396
- Sanxis (*Sanchis*), N., canonge, oncle del canonge N. Sanchis 227
- Sanxis (*Sanchis*), N., canonge, nebot del canonge N. Sanchis 227
- Sanxis (*Sanchis*), N., del carrer del Mar 1.156
- Sanxis (*Sanchis*), N., mestre fuster 100
- Sanxis (*Sanchis*), Vicent, notari 1.917
- Sanxis (*Sanchis*), Xisto Francesc (*Francés*), bandoler de Carcaixent 2.074, 2.075
- Sanxis (*Sanchis*) Granell, mossén (*mosén*) Miquel, beneficiat de Sant Martí 1.019, 1.904
- Sapata (*Çapata*), cardenal 1.404, 2.789
- Sapata (*Çapata*), Gaspar Joan (*Gaspare Joannes*), *civis administrator* 2.567
- Sapeira (*Sapeyra*), Jeroni Domènec (*Gerónimo Domingo*), àlies Albesa 2.278
- Sapena, mossén (*mosén*) 877, 880
- Sapena, regent 110, 1.414, 1.684, 1.776, 3.038
- Saplana, Diego, de Villena, homicida de don Francesc de Tallada 2.004
- Saragossa (*Çaragoça*), arquebisbe (*archebisbe*) de → Manrique de Lara, don Enriquer Saragossa (*Çaragoça*), Joan 630
- Saragossa (*Çaragoça*), Pere, de Meliana 287
- Sarinyena, pintor 165
- Satanàs, fill de 1.613
- Satorre, frare Gregori, doctor, de l'orde de Sant Agustí 1.081
- Saüc (*Sahuch*), Onofre (*Nofre*), sastre de davant de Santa Tecla, gendre del doctor Josep Peris 1.324, 2.434
- Savallà (*Savalls*), comte de (*conte de*); don Joan Buixadors i Rocabertí 1.883
- Savallà, frare dominic, predicador de la Quaresma 1.921
- Saies (*Sayes*), fill de la viuda na 1.207
- Sebastià, taverner 37
- Sebastià, don, rei de Portugal 1.571
- Segart, senyor de → Vila-rasa, don Joan
- Segura, mossén (*mosén*), capellà de Morvedre 1.156
- Seixanta-nona (*Xexanta-nona*), moro batejat, de nom cristià Joan Baptiste Felip, criat de Ribes, flequer de les Repentides 1.987
- Selfa, N., bandoler d'Alacant 2.421
- Sellent, senyor de → Marrades, don Francesc 151, 2.033
- Sentmena, encaixador de retaules 2.228
- Sentist, don Justinià (*Justiniano*), canonge, rector de Santa Caterina 2.318
- Sentist, don Vicent, bisbe de Tortosa, bisbe de Barcelona 2.885
- Sepulcre, Gaspar, notari rebedor del testament de Francesc Llopis 951
- Serna, Martí de la, notari 1.262, 1.319
- Serra, notari de la governació 1.414
- Serra, Gil o Gregori, àlies lo Valent 1.956
- Serra (*ad Zerra, de la Sierra*), Pere Antoni (*Pero Antón*), nebot de l'arquebisbe Alia-

- ga, procurador fiscal de la Cort Eclesiàstica, oficial primer i vicari general de diòcesi de València, canonge de Saragossa, bisbe de Lleida 836, 861, 949, 954, 973, 1.258, 1.280, 1.370, 1.417, 1.419, 1.540, 1.673, 1.720, 1.747, 1.806, 1.819, 1.823, 1.826, 1.827, 1.833, 1.834, 1.852, 1.853, 1.859, 1.889, 1.909, 1.929, 1.935, 1.976, 1.999, 2.028, 2.031, 2.914, 2.945, 3.005
- Serra, Pere Antoni (*Pedro Antonio*), prevere, doctor en ambdós drets 1.466
- Serra, N. 1.845
- Serra, N., pare de N. Serra, llaurador del camí de Morvedre 1.845
- Serra i d'Aparici (*Aparisi*), Lluïsa Jerònima (*Gerònima*), muller de Pere Aparici i mare de Marc Antoni i Pere Laure 2.473, 3.123
- Serrano, jove estudiant 244
- Serrellet, Nicolau, roder de la Ribera 619
- Servatà, dona Lluïsa, muller de don Valerià Boïl 1.925
- Sevilla, cardenal arquebisbe de (*archebisbe de*) [Rodrigo de Castro Osorio] 104, 113, 2.831
- Siete Iglesias (*Yglesias*), marquès de → Calderón, don Rodrigo
- Sierra, frare Presentado, oncle de l'arquebisbe Isidoro Aliaga 1.073
- Sifre, Gaspar, cunyat de Jeroni (*Geroni*) Bayarri 1.281
- Sihadamar, rey Cuquó de Marroc 171, 205, 387
- Silvestre, mossén (*mosén*), capellà del Secret 2.766
- Simanques, procurador del duc de Sogorb 2.818, 3.275
- Simó, devot del pare Colomer 2.366
- Simó, hereu de Baltasar (*Baltazar*), frare Català 3.250
- Simó, sant (*sent*) 366, 1.210, 1.324, 3.326
- Simó, Baltasar (*Baltazar*), mercader de llibres 1.042, 3.250
- Simó (*Simon, Simona, Xamona*), mossén (*mosén*) Francesc Jeroni (*Francés Geroni, Francisco Gerónimo*), prevere beneficiat de Sant Andreu, també conegut per beat Simó, benaventurat Simó, el bon Simó, pare Simó, sant Simó, *siervo de Dios*, Simonet i, venerable Simó 664, 666, 669, 671, 675, 677, 680, 683, 681, 684, 692, 693, 694, 696, 697, 702, 706, 708, 710, 711, 712, 713, 715, 718, 720, 721, 724, 726, 728, 737, 742, 744, 746, 748, 749, 751, 753, 755, 759, 765, 766, 767, 768, 805, 806, 815, 826, 830, 843, 845, 850, 853, 874, 875, 876, 877, 880, 883, 911, 922, 925, 934, 946, 956, 969, 976, 990, 994, 1.005, 1.020, 1.024, 1.036, 1.037, 1.038, 1.039, 1.040, 1.042, 1.047, 1.063, 1.070, 1.083, 1.085, 1.091, 1.109, 1.110, 1.220, 1.222, 1.235, 1.267, 1.301, 1.385, 1.404, 1.544, 1.609, 1.611, 1.613, 1.619, 1.620, 1.658, 1.661, 1.672, 1.692, 1.693, 1.694, 1.777, 1.958, 1.990, 2.014, 2.023, 2.025, 2.027, 2.199, 2.366, 2.413, 2.490, 2.493
- Simó, Josep (*Jusep*), pare de Francesc Geroni Simó, fuster, àlies Josep lo Just, marit d'Esperança Vilafranca 664
- Simó, Nicolau, notari i germà del beat Simó 925, 1.038, 2.023
- Simó Conca, Miquel, notari 1.544
- Simona, Tomassa (*Thomasa*), dona (*doña*) Antonia 901
- Sinarques (*Sinarches, Synarques*), comte de (*conte de*) [don Joan Ladron i Pallàs] 242, 2.337, 2.669, 2.892, 3.300
- Sirujeda, taverner 2.066
- Siurana, mare de don Crisòstom 1.501
- Siurana, mossén (*mosén*), beneficiat de Sant Joan del Mercat 150
- Siurana, Crisòstom (*Chrisóstomo*), generoso, *militarium primario consule* 583
- Siurana, don Crisòstom (*Chrysóstomo, Grisóstomo*) cavaller, obrer de Sant Martí, justícia criminal, casat amb Polònia Calderó, jurat en cap dels cavallers

- 1.213, 1.238, 1.316, 1.330, 1.382, 1.501, 1.774, 1.882, 2.607, 2.613, 2.614, 2.642, 2.687, 2.796
- Siurana, Joan Baptista (*Batiste*), fill de Cri-sòstom Siurana 1.774
- Sobrino, frare pare Antoni (*Antonio*), provincial de Sant Joan de Ribera, protector de sant Simó 666, 693, 725, 806, 888, 954, 1.070, 1.072, 1.083, 1.110, 2.173
- Solà, misser Gerard (*micer Gerardo*), doctor del Reial Consell 471
- Solanes, Miquel Àngel, jurat, consogre de Francesc Pérez 152, 978, 2.877
- Soldevila, mossén Francesc (*mosén Francés*) prevere, vicari major de Sant Martí 1098
- Soldoni, frare agustí 1.379
- Soler, bandoler 2.038
- Soler, Jaume, de Xàtiva 2.553
- Soler, N., nunci de l'Audiència 1.098
- Soler, Pere Constanç (*Pedro Gostans*), cavaller, diputat 575, 1.008, 1.314
- Soler, Vicent, fill de Pere Gostans Soler 1.008, 1.314
- Solsona → Melet, Onofre, notari
- Solsona, misser (*micer*) N., de Tortosa 2.114
- Sopena, mossén (*mosén*), beneficiat en Sant Andreu 479
- Sorell, mossén 35
- Sorell (*Zorell*), don Jaume, senyor d'Albalat dels Sorells i Bétera 124, 463, 1.415, 1.420, 1.932, 2.771, 2.900
- Sorell, don Lluís de, senyor d'Albalat 110, 133, 1.415, 1.645, 2.169
- Soriano, paborde (*pavorde*) Vicent 57
- Sosa, don Lluís (*Lloís*) de, cavaller 433, 465, 2.906
- Sotelo (*Sotello*), pare Joan (*Juan*), Companyia de Jesús 934, 956, 1.072, 1.078
- Soto, don Bernat (*Bernardo*) de, capità 1.297, 2.712, 3.092, 3.338
- Suárez (*Xuares*) de Figueroa i Córdova, don Gomes (*Gòmeç, Gòmez*), III duc de Feria, virrei de València, governador de Milà 1.010, 1.180, 1.188, 1.190, 1.191, 1.192, 1.199, 1.203, 1.210, 1.214, 1.220, 1.362, 1.368, 1.377, 1.410, 1.414, 1.456, 1.506, 1.529, 1.533, 1.535, 1.536, 2.625, 2.788, 3.031, 3.416
- Sumacàrcer (*Sumacàrcer*), senyor de → Crespi de Valldaura, don Francesc
- Sunyer, síndic (*síndich*) 2.902, 2.910, 2.915
- T
- Tàbara (*Tàvara*), marquès de → Pimentel i Toledo, don Antonio
- Tàbara (*Tàvara*), marquesa de → Moscoso i Sandoval, Isabel
- Tafalla, frare del convent dels Socors 1.067
- Tafalla, Martí Miquel (*Michael, Miguel*), síndic i obrer major de Sant Martí, *consul* 2.567, 2.568, 2.758, 2.760, 2.872
- Tagell, misser (*micer*) 1.373
- Talens, Marc (*March*), bandoler de Carcaixent 632, 634, 3.208
- Tallada, don Cèsar de, comanador de Montesa 2.495
- Tallada, don Enric (*Enrrich*), pare de don Francesc Tallada, senyor de Novetlé de Xàtiva 1.838, 1.839
- Tallada, don Felip (*Felipe, Phelip*) de, regent, marit de Rafaela Vallebrera 1.020, 1.318
- Tallada, don Francesc (*Francés, Francisco*), senyor de Barxeta, fill de don Enric 498, 1.838, 1.839, 2.001, 2.004
- Tallada, don Frederic (*Federich*) de 1.147, 1.583
- Tallada, dona Rafaela (*Rafela*) de → Vallebrera i de Tallada, Rafaela
- Tamarit, frare franciscà 987
- Tamayo, frare predicador, de l'orde de Sant Sebastià o dels Mínims 910, 916

- Tans de Garrofet (*Maymonet*), dimoniet del monestir de Santa Mònica 79
- Tàpia, viuda na, parenta de l'ardiaca Tàpia 3.120
- Tàpia (*Tàpias*), Gaspar (*Gaspare*), ardiaca (*archediano, archidiano, arsidiano, arthiaca*) major de la Seu 687, 715, 752, 864, 892, 918, 1.071, 1.074, 1.080, 1.146, 1.263, 1.269, 1.368, 1.371, 1.398, 1.434, 1.523, 1.650, 1.952, 1.987, 2.332, 2.348, 2.393, 2.567, 2.808, 3.360, 3.406
- Tàpia, Joan (*Joannes*) de, notari 2.914
- Tàpia, Joan, N., notari de la Cort Eclesiàstica 3.091
- Tarragó, mossén (*mosén*) 1.684, 2.149
- Tàrrega, canonge 943
- Tàrrega, misser (*micer*) Gaspar, doctor, advocat de la Sala, auditor del Reial Consell de València 688, 951, 961, 1.018, 1.450, 1.633, 1.719, 2.456, 2.619
- Tarsis, don Francesc (*Francisco*) de, comte de Villamediana, correu de Sa Magestat, Felip IV 2.193
- Tarsis, don Felip (*Phelipe*) de, inquisidor 136
- Tarúvio, Tomàs (*Thomàs*), ciutadà 1.679
- Tans de Garrofet, dimoniet del monestir de Santa Mònica 79
- Tecla, santa (*senta*) XII, 870, 1.860, 2.363
- Tena, don Lluís, jutge comptador de la Diputació 1.775
- Tendilla, marquès de, fill del marquès de Mondéjar 2.844
- Teresa (*Theresa*) d'Àvila, santa (*senta*) 948, 1.016, 1.418, 1.459, 2.125, 2.104, 2.215, 2.216, 2.221, 2.222
- Terranova, marquès de la ciutat de → Maça Carròs Ladron, don Pere
- Thenas, Luis, bisbe de Tortosa 1.775
- Tibi, senyor de → Maça Carròs Ladron, don Pere
- Tienza, frare Tomàs (*fray Thomàs*) de, dominic 617
- Timoneda, Joan Baptista (*Batiste*), botiguer 1.591
- Timor, Miquel, bandoler de la Ribera 603, 616, 619
- Timors de la Ribera, els, colla de rodors 709, 758
- Toga, senyor de → don Galserà Carròs
- Toiva, doctor N., rector de Sant Salvador 3.371
- Toledo, don Antoni de 71
- Toledo, don Ferran (*Fernando*) de 71
- Toledo, don Pere (*Pedro*) de, marquès de Vilafranca, ambaixador, governador de Milà 656, 1.171, 1.172, 2.288
- Tomàs (*Thomàs*), llibrer davant de Sant (*Sent*) 3.097
- Tomàs (*Thomàs*), sant (*sent*) 21, 163, 229, 230, 293, 377, 910, 1.059, 1.746, 2.897, 3.404
- Tomàs (*Thomàs*), Martí, notari, pare de mossén Martí Tomàs, sogre de misser Bonavida 662, 1.141, 1.998
- Tomàs (*Thomàs*), mossén (*mosén*) Martí, prevere, beneficiat de la Seu 662
- Tomàs (*Thomàs*), N., calceter de Brodadors 2.966
- Tomàs d'Aquino (*Thomàs de Aquino*), sant (*sent*) 2.263, 2.268, 2.794, 2.999
- Tomàs de Vilanova (*Thomàs de Vilanova*), sant (*sent*), arquebisbe de València i patró 698, 731, 1.570, 1.632, 1.640, 1.641, 1.643, 1.698, 1.701, 1.704, 1.705, 1.858, 2.020, 2.202, 2.361, 3.355, 3.358
- Tomassa (*Thomasa*), viuda na, botiguera de draps 2.639
- Tora, jurat 1.716, 2.246
- Tora, Vicent corredor d'orella o de coll 2.135, 2.146
- Torans, germans 1.128
- Torant, Honorat (*Honoratus*), cònsul 2.567
- Torra, N., notari de l'Audiència 1.098
- Torre, frare Cristòfol (*fray Christòfol*) de la, frare bernardí 1.728
- Torre, Pere (*Pedro*) de la, alutzir 2.038
- Torrent, muller de, tonyiner del mercat 2.620

- Torrent, tonyiner 2.620
- Torrent, mossén Francesc Roc (*mosén Francés Roch*), rector de Santa Caterina màrtir, canonge, germà de mossén Gregori Torrent, canonge 2.563, 2.846, 2.961, 3.271
- Torrent, mossén (*mosén*) Gregori, rector de Santa Caterina màrtir, canonge 2.560, 2.961
- Torrentí, Vicent, homicida, llaurador de Russafa 598, 1.448, 1.596
- Torres, mestre, sastre 1.543
- Torres, don Francesc Joan de (*Francisco Juan*), alcaid del Reial, virrei de Mallorca 1.534, 2.016, 2.021
- Torres, canonge Jeroni (*Hieroní*), tresorer de la Cambra Apostòlica 795, 1.065, 1.066, 1.071, 1.111, 1.146, 1.362, 1.742, 1.945, 2.164, 2.277, 2.327, 2.350, 2.393, 2.438, 2.468, 2.489, 2.503, 2.586, 2.593, 2.650, 2.808, 2.891, 3.066
- Torres, N., hostaler, justícia del clero de Sant Joan 3.074
- Torres (*Torre*), Pere Joan (*Juan*), sucrer, fabriquer de Sant Martí 1.359, 1.605, 1.755, 1.920, 2.539, 3.104, 3.164
- Torres Torres, senyor de 2.324
- Torrosella, Pere (*Petrus*), notari 151 1.418
- Tous, frare 1.161
- Tous, senyor de 437
- Tous, don Jeroni (*Geroní*), de Benicàssim 2.857
- Tous, Josep (*Jusep*), auditor 1.417, 1.418
- Trencasetes, dimoniet del monestir de Santa Mònica 790
- Trilles, misser (*micer*) Joan Baptista (*Batiste*), doctor, assessor del Civil, jutge de la Reial Audiència, auditor del Reial Consell Civil 2.762, 2.771, 2.813, 2.821, 2.826, 3.025
- Trilles, Pere Joan (*Juan*), paborde (*pavordre*) 493, 2.821, 2.824, 3.025
- Tristan de Pinell, Vicent, botiguer del mercat de València 2.930
- Tristany, mossén (*mosén*), rector d'Agres, rector de Sant Tomàs de València 3.404
- Tristany, mossén Jeroni (*mosén Geroní*), beneficiat de Sant Andreu 1.044
- Tristany, Pere, mercader, gran parroquià de Sant Martí 944, 2.229
- Triz, Vicent de, presidiari de la Torre condemnat a mort 2.136
- Tronchoni, misser (*micer*) 1.911
- Tudela, doctor en Medicina, catedràtic 1039, 2.494
- Tudela, canonge Eugeni 892, 1.565, 1.725, 2.326
- Tudela, N., doctor, beneficiat de Sant Martí, rector de Sant Salvador 337
- Turç, duc (*duch*) del, nét d'Andrieta, general de la Marina 3.325
- Turúvio, Tomàs (*Thomàs*), jurat ciutadà, del carrer En Bou 84, 1.679
- Turmes d'Ovella → Salafranca, N.
- Turigi (*Turigit*), Vicent, rei morisc de la Mola de Cortes 563, 564
- Tursis, duc (*duch*) de 116, 2.354
- U
- Ugo, algtzgir 1.845, 1.978
- Urbà (*Urbano*) VIII, papa, Maffeo Barberini 2.330, 2.343, 2.362, 2.580, 2.582, 2.611, 2.57, 2.658, 2.766, 2.789, 2.831, 2.832., 3.296
- Ureta, frare dominic 744, 748, 855
- Urgellés, Jeroni (*Geroni, Hieroni, Hyerini, N.*), rector de Sant Martí 30, 38, 198, 212, 573, 810, 983, 1.205, 1.370, 2.128, 2.885
- V
- Valenciano de Mandiolaza (*Mediolasa*), don Melcior (*Melchior*), generós, capità 583, 3.058
- Valenciano Mandiola, don Jaume, capità 266
- Valera, criada de mossén Gaspar Barber, muller de Vicent Dionís 2.569

- Valeriola, misser (*micer*) Andreu, pare de Francesc Salat Valeriola, obrer de Sant Tomàs 910
- Valeriola (*Vál·leriola*), Cristòfol (*Christòphol*) de, fill de don Jeroni, sentenciat a mort per parricida 430, 464, 465, 2.906
- Valeriola (*Vál·leriola*), don Francesc (*Francisco*) de 2.382
- Valeriola (*Vál·leriola*), Jeroni (*Geroni*) de 2.228, 3.257
- Valeriola (*Vál·leriola*), don Jeroni (*Geroni*), doctor, pare de Cristòfol de 430, 433, 465, 984, 1.761
- Valero, mossén (*mosén*) Gaspar, beneficiat de Sant Martí 912
- Valero, portaler del portal del Real 1.796
- Valero, sant (*sent*) 29, 42, 254, 255, 386, 497, 499, 2.423, 2.553, 2.724, 3.005, 3.267
- Valero, N., nunci de l'Audiència 1.098
- Valero, Nicolau, presidiari de la Torre sentenciat a mort 2.136
- Valero Ramon, Gaspar, jurat en cap dels Cavallers 905, 1.176
- Vallcaneda, d'Albaida 1.757
- Vallebrera i de Tallada, Rafaela (*Rafela*), muller de Felip de Tallada, regent 102
- Vallés, misser Jaume Joaquim (*micer Jayme Joachim*), doctor, jurat i assessor del batle, jutge de la Reial Audiència, doctor del Reial Consell Criminal de València, regent 849, 1.806, 1.810, 1.818, 1.819, 1.820, 1.822, 1.827, 2.034, 2.068, 2.225
- Vallés, Gaspar, notari 1.769
- Vallés, N. 2.668
- Vallesos, els (*los*), llinatge 1.254
- Vallpedrosa 791
- Valls, mossén (*mosén*), capellà de la Seu 936, 956, 3.065
- Valls, don Jeroni (*Geroni*), gendre de don Francesc Castellví 338
- Vallseguera, na 1.517
- Vallterra, don Joan (*Juan*) 3.017
- Vallterra, don Miquel 183
- Vallterra, don Vicent Benet de, defensor dels pobres, jurat, ciutadà 1.981, 2.840, 2.972
- Vanovasqui, Joan, mercader 368
- Vaquedano 623
- Vaquero, Miquel (*Michael*), cavaller, mercader 2.780
- Vargas (*Bargas*), don Alonso de 12
- Vasiero, misser (*micer*), Jaume Martí, N., notari, assessor del governador, del Consell de la Reial Audiència 603, 621, 651, 822
- Vázquez Arce, Rodrigo, president de Castella, membre del Consell d'Estat 71
- Vega 1.934
- Vega, don Pedro de la, secretari del marquès de Velada i capità a Nàpols 2.342
- Velada (*Vél·lada*), marquès de [Antonio Pedro Gómez Dávila] 2.342
- Velasco, don Luis de 1.403
- Velasco i de Borja, don Baltasar de → Borja i Velasco, don Baltasar
- Vélez (*Veles*), marquès de los → Fajardo de Requesens i Zúñiga, don Luis
- Veragua (*Veraguas*), duc (*duch*) de → Colón i Portugal, Álvaro Jacinto
- Vergara, barber de Felip II 71
- Verger, escrivent de notari 1.514
- Verger (*Verguer*), senyor de (*señor de*) don Josep Vives 110, 161, 615, 1.680, 1.693, 2.732
- Viamor, viuda na, peixcatera 2.589
- Vicent (*Vicent*), fillet d'Aleixandre (*Alexandre*) 356, 2.909
- Vicent (*Vicent*), Aleixandre (*Alexandre*), germà de Gregori Vicent i clavari del Santíssim Sagrament 356, 2.137, 2.909
- Vicent (*Vicent*), Gregori, botiguer de sedes 2.909
- Vicent (*Vincent*) Ferrer, sant (*sent*) V, VII, IX, XV, 25, 33, 34, 105, 114, 129, 145, 149, 163, 196, 202, 206, 274, 321, 323, 397, 399, 401, 498, 505, 513, 544, 574, 582, 614, 617, 631, 670, 680, 713, 767,

- 801, 802, 1.111, 1.121, 1.263, 1.377, 1.418, 1.512, 1.573, 1.638, 1.776, 1.941, 1.944, 1.960, 1.961, 2.097, 2.178, 2.276, 2.317, 2.369, 2.453, 2.454, 2.458, 2.518, 2.583, 2.604, 2.761, 2.662, 2.794, 2.879, 2.941, 3.030, 3.032, 3.036, 3.038, 3.140, 3.145, 3.285
- Vicente lo Barber 1.799
- Vicent màrtir, sant (*sent Vincent martre, màrtyr*) 33, 40, 41, 105, 196, 206, 315, 383, 388, 459, 522, 581, 582, 649, 680, 797, 1.065, 1.066, 1.074, 1.140, 1.224, 1.225, 1.418, 1.753, 1.919, 2.071, 2.135, 2.146, 2.420, 2.422, 2.553, 2.724, 2.725, 2.937, 2.941, 2.970, 3.237, 3.238
- Vich, filla de don Àlvar (*Álvaro*) de, casada amb Pere Vila-rasa 615
- Vich, don Àlvar (*Álvaro*) de, noble valencià, enemic dels partidaris del venerable Simó 615, 866, 976, 2.521
- Vich, don Jeroni (*Geroni*), canonge, comissari de la Santa Croada, capellà de Sa Magestat 1.629
- Vich, don Joan, arquebisbe de Tarragona 653
- Vich, don Joan (*Juan*), batle d'Alacant 2.204, 2.205, 2.226, 2.243, 2.272
- Vich, don Miquel de, canonge, sagrista major de la Seu 527, 685, 752, 862, 864, 1.532, 1.629, 1.630
- Vich, don Pere (*Pedro*) de, coronel 173, 374
- Vichs, els (*los*), llinatge 1.254
- Vichs (*Viques*), les, senyores de la família Vic 963
- Vidal 2.042
- Vidal, canonge 188
- Vidal, fill de don Gaspar 1.004
- Vidal, secretari de la Inquisició 1.423
- Vidal, frare (*fra, fray*) del monestir de Sant Francesc 1.450
- Vidal, don Gaspar, apotecari, capità de la guarda del virrei, fill de misser Vicent Vidal 525, 575, 661, 821, 982, 995, 1.004, 1.188, 1.359, 1.369, 1.859
- Vidal, frare Joan, del monestir de Predicadors 32
- Vidal, misser (*micer*) Vicent, doctor del Reial Consell, casat amb Isabet Joan Porcar i de Vidal 661, 1.596
- Vidal de Blanes, don Baltasar (*Baltazar*), justícia civil, síndic del braç militar, ambaixador dels estaments valencians a Madrid 23, 75, 1.405, 1.695, 2.014, 2.015, 2.409, 2.437, 2.476
- Vidal i de Boil (*Boyl*), dona Isabel senyora de Manises 1.175
- Vidal i Vilanova, dona Vicenta, muller de don Jaume de Vilanova 2.112
- Vidala, na, botiguera del portal vell del Real 623, 2.871
- Vilafranca, canonge 864, 898
- Vilafranca, Esperança (*Sperança*), mare del venerable Francesc Jeroni Simó, muller de Josep Simó 664
- Vilallonga (*Vilalonga*), comte (*conte*) de → Franquesa, don Pere
- Vilanova 1.973
- Vilanova, notari de l'Audiència 1.098
- Vilanova, don Jaume de, capità de la gent de a cavall del Grau, marit de dona Vicenta Vidal 563, 652, 1.188, 2.112
- Vilanova, don Lluís, comte de Castellar, pare, marit de dona Àngela Sanoguera i de Vilanova 9, 149, 242, 263, 265, 513, 651, 652, 1.492, 1.754, 2.182, 2.257, 2.740
- Vilanova, don Lluís, comte de Castellar, fill 2.112
- Vilanova, mossén (*mosén*), N., rector d'Ondara 3.271
- Vilanoves, els (*los*), llinatge 1.254
- Vilaplana, notari de la Cort Civil 1.322
- Vilaragut (*Vil·laragut*), clavari del Santíssim Sagrament 2.610
- Vilaragut (*Vil·laragut*), mossén (*mosén*) Pere de 2.316
- Vilaragut (*Vil·laragut*), Pere, torcedor 2.018

- Vilaragut i Sanç (*Vil·laragut y Sans*), don Joan de, senyor d'Olocau, governador 281, 384, 429, 2.771
- Vilata, mossén (*mosén*), capellà 3.386
- Villalba (*Villaba*), marquès de, fill del duc de Feria, Gaspar Lorenzo Suárez de Figueroa i Córdova 1.210
- Villafranca, marquès de → Toledo, don Pedro de
- Villamizar (*Vilamisar*), marquès de → Sandoval i Rojas, don Joan de
- Villanueva (*Vilanueva*), secretari de Felip IV 950, 1.951, 1.810
- Villar, mercader 1.273, 1.950, 1.951
- Vila-rasa (*Villarassa*), dona Brianda → Frígola i de Vila-rasa, dona Brianda
- Vila-rasa (*Villarasa, Villarrasa*), don Frederic (*Federich, Frederich*), canonge de la Seu de València, secretari de l'arquebisbe Ribera, canceller de l'Estudi General 449, 753, 759, 763, 775, 862, 864, 1.065, 1.066, 1.088, 1.111, 2.069, 2.456, 2.617, 2.687, 2.891, 3.406
- Vila-rasa (*Villarasa, Villarrasa*), don Joan (*Juan*) de, diputat del braç Militar, senyor de Faura, d'Albalat i de Segart, marit de dona Brianda Frígola 1.102, 1.566, 1.692, 2.112, 2.526, 2.668
- Vila-rasa (*Villarrasa*), don Lluís (*Lloís*), fill il·legítim de don Pere, gendre de don Àlvaro Vich, cunyat de don Josep Vives 615
- Vila-rasa (*Villarrasa*), don Pere (*Pedro*), senyor de Bétera, casat amb Isabel Aliaga 350, 615, 1.018
- Villena, doctor, catedràtic de Medicina 2.494
- Vinader, N., ciutadà 1.414
- Virgili, oficial (*official*) 2.923
- Virgili, Francesc (*Francés*), bisbe de Lleida, que abans fou vicari general i oficial primer de València 70, 143, 1.889
- Vitòria, mossén (*mosén*), de l'església de Sant Andreu 479, 877, 88
- Vitòria, Pere (*Pedro*), doctor, oficial i vicari general a València, mestre d'escoles de la Universitat de Lleida, rector de Sant Martí 685, 713, 901
- Vives, els, llinatge 2.732
- Vives, frare 518, 2.926
- Vives, misser (*miser*), doctor del Reial Consell 26
- Vives, na, viuda de Gaspar Vives, mare de Joan Vives 2.023
- Vives, don Francesc (*Francés, Francisco*), canonge, rector de la Universitat, àlies Fatiguilla 1.630, 2.165, 2.770, 2.880
- Vives, Francesc (*Francés*), jurat en cap dels Ciutadans 919, 2.114
- Vives, Gaspar, mercader, agent del comte d'Anna 925, 3.382
- Vives, don Jeroni (*Geroní*) 2.732
- Vives, Joan (*Juan*), notari, síndic de la paròquia de Sant Martí 1.578, 1.582
- Vives, Joan (*Juan*), presumpte homicida 2.023, 2.123, 2.136, 2.140
- Vives, don Josep (*Jusep*), senyor de Verger, cunyat de Lluís Vila-rasa, elet de Sant Andreu 615, 1.038, 1.680, 1.681, 1.692
- Vives, Lluís, jurat 854, 930, 950, 996
- Vives, mossén (*mosén*) Lluís, prevere, beneficiat de Sant Martí 2.116, 2.842, 2.844, 2.923, 3.256
- Vives, N. 163
- Vives, N., fill de Gaspar 3.382
- Vives, N., filla de Gaspar, muller de Nicolau Simó, cunyada de sant Simó 925
- Vives de Banyamàs, fill de don Joan (*Juan*), ardiaca de Morvedre, tresorer de la Cambra Apostòlica 2.438
- Vives de Banyamàs, muller de don Joan 2.829
- Vives de Banyamàs, don Joan, virrei de Sardenya 2.438, 2.839
- Vives de Banyamàs, don Gaspar, doctor, subcol·lector de la Cambra Apostòlica 2.023, 3.301, 3.382
- Vives i de Sanç (*Sans*), dona Anna, muller de don Juan Sanç, senyor d'Alboi 1.435
- Voltes, Francesc (*Francés*), invident, homicida 676, 730
- Vononasqui, Joan, mercader de Flandes 368

X

Xaló, N., fill 1.426
Xaló, N., pare, velluter 1.426
Xaló, senyor de → Íxer, don Pere d'
Xerta (*Cherta*), Jaume, procurador fiscal de Sa Magestat 1.699
Ximena, viuda na, tavernera del carrer de Conills 1.959
Ximenes, frare, provincial de l'orde de Sant Joan de Ribera 806
Ximenes, N., ajudant del racional de València 1.390, 3.083
Ximeno, caputxer (*capucher*) 2.664
Ximeno, escrivà de la Sala 1.417
Ximeno, estudiant (*student*) 2.189
Ximeno, germà d'Esteve (*Steve*) 2.184
Ximeno, taverner 909, 1.006, 1.049
Ximeno, Esteve (*Steve*) 2.184

Ximeno, Francesc Jeroni (*Francés Geroni*), notari, escrivà de Sala 2.809
Ximeno, mossén Marc (*mosén Marco*), doctor en Teologia, beneficiat de Santa Caterina 364, 812, 1.205, 2.131
Ximeno, N., delinqüent de Morvedre 3.099
Ximeno, N., notari de la Cort Civil 3.045

Z

Zabala (*Çabala*), Gaspar, jurat 509
Zahona, Pagani 133
Zúñiga (*Zúniga*), don Baltasar (*Baltazar*), favorit de Felip IV 2.078, 2.219
Zúñiga (*Zúniga*), dona Francisca de, muller de don Baltazar Zúñiga 2.219
Zeit, Abu (*Zeyt Abuzeyt*), rei musulmà de València 3.253
Zerezola, doctor en Medicina 1.236

Índex toponímic

A

- Adriàtica, mar 1.412
Agost 857, 2.000, 2.771, 3.151
Agres 1.631, 1.633, 2.204, 2.272, 3.404
Aiacor (*Yacor*) 1.411
Aiora (*Ayora*) 219, 1.116, 1.123
Alacant 933, 1.074, 1.135, 1.631, 1.633, 2.052, 2.421
-batle d' 2.204, 2.205
-castell d' (*castell de Alacant*) 3.393
-horta d' (*orta de Alacant*) 2.418
Alaquàs 222, 348, 374, 438, 550, 680, 703, 1.222, 1.407, 1.856, 1.905, 2.066
Albaida (*Albayda*) 134, 1.231, 1.757, 2.397
Albal 703, 708, 763
Albalat de la Ribera (*de Pardines*), 188, 603, 2.390
Albalat de Sorells (*de mossén Sorell*) 110, 133, 463, 707, 1.102, 2.526, 2.771
Albarrasí 14, 81, 208, 210, 234, 235, 251, 254, 290, 374, 546
Albatera 1.362, 1.363, 2.771, 2.900
Alberic (*Alberich*) 859, 2.384
Alboi (*Alboy*) 1.148, 1.435
Albufera l' 241, 1.748, 2.251, 2.411, 2.933
Alcalá de Henares 1615
Alcàntara, 2.033, 2.235, 3.059
Alcàntera de Xúquer (*Alcàntara*) 99, 1.003, 1.369, 1.581, 2.161, 2.955
Alcanyís (*Alcañiz*) 2.098
Alcaraz 3248
Alcàsser (*Alcàcer*) 720, 1.891
Alcoi (*Alcoy*) 967, 1.392, 1.890
Alcora 3.382
Alcúdia, l' 594
Alcúdia de Carlet, l' 1.104, 2.534
Aldaia (*Aldaya*) 2.597
Alemanya 2.129, 2.625
Alexandria 60, 2.200
Alfara 763, 1.418
Algemesí 201, 616, 1.100, 1.593, 1.594, 1.624, 1.697, 1.748, 1.910, 2.384
Alger (*Argel, Arger*) 27, 160, 161, 173, 176, 179, 216, 248, 337, 338, 893, 1.480, 1.706, 1.860, 1.873, 1.907, 2.010, 2.115, 2.127, 2.603, 2.815, 2.997, 3.080, 3.184, 3.370
Algímia 763
Alginet 201, 2.437, 2.523
Almansa (*Almança*) 130
Almàssera 695
Almenara 46, 768, 1.809, 1.896, 2.869
Almussafes (*Almuçafes*) 3.390
Altura 1.913, 1.973

- Alzira (*Alsira*) 412, 1.331, 1.923, 1.977, 3.069, 3.290
 -raval d'(*arrabal*) 3.290
 -monestir (*monastir*) de Sant Jeroni (*Sent Geroni*) de la Murta 1.402, 2.521
 -riu d' 2.733, 2.934
- Andilla 359, 394, 1.392
- Anglaterra (*Ingalaterra, Inglaterra*) 1.179, 1.403, 2.270, 2.360, 2.638, 3.310
- Anna 360, 413, 422, 615, 926, 931, 943, 985, 1.353, 1.441, 1.446, 1.653, 1.808, 1.809, 1.811, 1.860, 1.896, 2.228, 2.296, 2.305, 2.532, 2.696, 2.700, 2.897, 3.014
- Antella 340, 599, 635, 2.868
- Antioquia XXX, 35, 53, 60, 79, 84, 85, 106, 107, 113, 114, 119, 121, 136-138, 143, 145, 149, 163, 165, 180, 201, 234, 235, 240, 243, 257, 260, 294, 320, 323, 325, 327, 356, 370, 376, 384, 405, 406, 443, 475, 489, 504, 526, 527, 544, 553, 562, 570, 595, 601, 610, 801, 1.197, 2.147, 2.199
- Aragó VIII, X, XVIII, XX, 71, 1.607, 1.860, 1.958, 2.098, 2.240, 2.261, 2.413, 2.491, 2.514, 2.700, 2.703, 2.783, 2.788, 2.820, 2.870, 2.906, 3.376
 -advocat fiscal de la Corona d' 2.643, 2.787
 -almirall d' 938, 2.216, 2.218
 -canceller d' 3.376
 -Consell Suprem d' 2.619
 -justícia d' 12
 -provincial de Predicadors d' 1.344, 2.592, 2.651, 2.669, 2.820, 3.096, 3.296
 -regent del Suprem Reial Consell d' 2.577, 2.799, 3.210
 -vicecanceller de la Corona d' 722, 1.119, 1.260, 1.506, 1.649, 1.681, 2.329, 2.234, 2.240, 2.379, 2.397, 3.338
- Àscoli 1.410, 1.428, 1.523, 1.862, 1.864
- Atzaneta d'Albaida (*Atsaneta*) 413
- Àustria 60, 71, 78, 80, 105, 111, 113, 117, 130, 131, 133, 191, 195, 264, 320, 325, 361, 388, 419, 441, 450, 585, 588, 638, 640, 641, 644, 656, 881, 1.020, 1.167, 1.169, 1.365, 1.394, 1.657, 1.897, 2.129, 2.391, 2.405, 2.686, 2.789, 3.362
- B
- Badajoz 3.412
- Balaguer, coll de 2.590
- Barcelona 4, 34, 62, 63, 65, 70, 122, 123, 125, 130-132, 136, 143, 193, 319, 835, 843, 1.379, 1.405, 1.476, 1.595, 1.761, 1.778, 1.781, 1.876, 2.139, 2.265, 2.330, 2.687, 2.700, 2.783, 2.815, 2.817, 2.885, 3.375, 3.380, 3.385, 3.408, 3.412
 -ambaixador dels diputats de 1.883
 -jurat de 2.265
 -regne de 835
- Barbastre (*Balbastre, Barbastro*) 2.700, 2.923
- Baza (*Basa*) 2.418
- Bèlgida 1.867
- Belarmino 418, 419
- Benafer (*Benafè*) 2.390, 3.215
- Benaguasil (*Benaguazil*) 1.660
- Benavent 36, 52, 54, 70, 72, 73, 79, 84, 86, 89, 101, 105, 121, 126, 136, 143, 145, 149, 150, 162, 163, 165, 167, 168, 172, 176, 179, 469, 470, 582, 595, 1.192, 1.278, 1.301, 1.427, 1.584, 1.615, 1.630, 1.941, 1.970, 2.044, 2.049, 2.188, 3.031, 3.338, 3.376
- Beneixida (*Benexides*) 1.003
- Benetússer (*Benetúser*) 737
- Benicalap 695
- Benicàssim (*Benicàsım*) 2.857
- Benicolet 1.362
- Benigànim 1.827
- Benimaclet 476, 478, 695, 868, 906, 1.057, 2.498, 2.523, 2.806, 2.853
- Bétera 14, 187, 555, 703, 1.018, 1.357, 1.731, 2.900
- Biar 2.451
- Bicorp 9, 149, 242, 263, 265, 652, 2.257
- Bizerta (*Bisserta*) 2.330
- Bohèmia 1.576
- Bolonya (*Bolònia*) 1.931
- Bordeus (*Burdeus*) 2.789
- Borgonya (*Borgoña*) 119

- Borriana 1.712
 Borriol 639, 1.109, 1.123, 1.357, 2.825
 Bragança 1.695
 Breda 2.712
 Bretanya 149
 Brasil 2514, 2.515
 Bunyol 55, 77, 105, 126, 189, 192, 264, 265, 438, 454, 455, 513, 515, 547, 572, 713, 940, 968, 1.138, 1.301, 1.450, 1.488, 1.522, 1.613, 1.619, 1.693, 1.731, 1.866, 2.000, 2.228, 2.356, 2.472, 2.912
 Burgos 1.730, 2.789
 Burjassot (*Burchassot*) 2.148, 2.206, 2.217
- C
- Cabanes 1.712
 Cabdet (*Caudet*) 2.577
 Cadis (*Càdiz*) 2.670, 2.679, 2.690
 Calàbria 1.861
 Calatrava, 384, 1.357, 2.753
 Campanar 690, 1.308, 3.270
 Camp de Montiel 3.248
 Canet 338, 1.188, 1.50, 1.991
 Carbones (Castella) 2.858
 Carcaixent (*Carcaxent*) 632, 709, 1.100, 2.012, 2.074
 Càrcer 163, 1.393
 Carlet 1.160, 1.308, 1.364, 2.038, 3.149
 Carraixet (*Carraxet*), barranc de 1.160
 Cartagena 143
 Casp (*Caspe*) 1.748, 3.273
 Castalla 1.362
 Castella VII, 40, 71, 110, 116, 113, 130, 248, 264, 267, 340, 385, 595, 844, 938, 981, 1.005, 1.010, 1.039, 1.105, 1.151, 1.153, 1.178, 1.180, 1.301, 1.615, 1.860, 1.931, 1.949, 1.950, 1.958, 2.037, 2.235, 2.244, 2.344, 2.360, 2.387, 2.418, 2.490, 2.700, 2.788, 2.858, 3.050, 3.059, 3.131, 3.194, 3.296, 3.334, 3.397
 -almirall de 110, 116
 -gran de 2.344
 -ratlla (*ralla*) de 975, 1.180
 Castelló de la Plana (*Castelló*) 1.159, 1.480, 1.712, 2.206
 Castelló de la Ribera (*de Xàtiva*) 2.861
- Catalunya 871, 1.140, 2.053, 2.228, 2.265, 2.413, 2.783, 2.788, 2.820, 2.823
 Catarroja 248, 703, 982, 1.571, 1.583, 1.840, 1.845
 Caudiel 3.035
 Cigala (Castella) 388
 Cocentaina (*Cocentayna*) 598, 831, 976, 1.362, 1.414, 1.448, 1.826, 1.829, 2.313, 2.595, 3.089
 Conca, 877, 2.036, 2.078, 2.115, 2.121, 2.188, 3.338, 3.376
 Cortes de Pallàs, Mola de 563
 Cotes 489
 Cubas 2.235, 3.059
 Cullera XXIX, 1.320
- D
- Dénia 131, 249, 1.310, 1.595, 2.050, 2.632, 2.660, 3.023
- E
- Egipte (*Egypte*) 2.914
 Eivissa (*Ybiça, Ybisa, Yvisa*) 874, 1.251, 1.333, 1.863, 1.866, 2.273
 Elna 1.405, 3.227, 3.287
 Empúries (*Ampúries*) 5.21, 2.196
 Espadà, serra d' XXIII
 Espanya (*España, Spanya*) 60, 63, 71, 80, 111, 113, 118, 122, 130, 131, 133, 191, 195, 248, 264, 320, 325, 361, 338, 419, 450, 480, 541, 585, 588, 638, 640, 641, 644, 656, 660, 1.020, 1.031, 1.167, 1.183, 1.212, 1.218, 1.220, 1.394, 1.403, 1.715, 1.876, 1.886, 1.903, 2.009, 2.015, 2.025, 2.027, 2.270, 2.391, 2.393, 2.405, 2.412, 2.625, 2.686, 2.789
 Estubeny 413
- F
- Fes 1.139
 Finestrat 2.390, 3.215
 Flandes 54, 368, 462, 1.020, 1.109, 1.318, 2.616, 2.624
 Florència (*Florença*) 110, 1.179, 2.147, 2.161
 Foios (*Foyos*) 2.483, 2.488
 Font de la Figuera, la 1.362

Formentera 2.115
Fortuna (Castella) 1.949
França (*Frància*) 422, 656, 1.170, 1.179,
1.183, 1.212, 1.218, 1.220, 1.403, 1.412,
2.069, 2.580, 2.582, 2.625, 2.789, 3.370

G

Gal·les (*Gales*) 2.326, 2.329
Gandia 54, 113, 563, 636, 680, 1.749,
1.777, 1.870, 1.996, 2.080, 2.130, 2.388,
2.508, 2.813, 3.299, 3.331, 3.341, 3.381,
3.387, 3.396, 3.398
Gènova 122, 130, 893, 2.611, 2.625, 2.626
Gestalgar (*Gestalcamp*) 694, 2.568, 2.771
Gilet 2.663
Girona 2.806
Granada 1.997, 2.003, 2.013, 2.863
Gaudalest 238, 462, 602, 605, 1.109, 1.434
Guadassuar (*Guadasuar*) 1.031

H

Herbers (*Herbés*) 2.674
Holanda (*Gelanda, Olanda*) 1.412, 3.310
Hongria 2.789
Huete (Castella) 1.964

I

Índies 2.705, 2.738
Irlanda (*Ylanda*) 3.310.
Itàlia (*Ytàlia*) 1.403, 2.330, 3.058, 3.310,
3.353

J

Jaca 1.221, 1.321, 1.350
Jaén 2.344
Jana, la 2.842
Japó (*Jappon*) 3.243

L

Lió (*Lleó de Frància*) 3.370
Lleida (*Lleyda*) 70, 143, 685, 713, 752, 901,
1.929, 1.935, 1.976, 1.987, 1.999, 2.031,
2.028, 2.030, 2.031, 2.700
Lisboa 1.695
Lliria (*Llýria*) 724, 2.974, 3.334

Llombai (*Llombay*) 3.387
Llombardia 556, 560
Llosa, la 46
Logronyo 2.113
Llutxent (*Lugent*) 1.362

M

Madrid (*Madrit*) 917, 930, 955, 972, 1.030,
1.036, 1.063, 1.208, 1.212, 1.218, 1.318,
1.327, 1.381, 1.559, 1.589, 1.622, 1.624,
1.729, 1.745, 1.761, 1.857, 1.886, 1.903,
1.941, 1.955, 1.964, 1.969, 1.971, 1.996,
2.014, 2.015, 2.035, 2.036, 2.035, 2.078,
2.080, 2.121, 2.139, 2.147, 2.154, 2.161,
2.188, 2.191, 2.198, 2.219, 2.233, 2.234,
2.265, 2.270, 2.276, 2.326, 2.340, 2.360,
2.378, 2.379, 2.392, 2.397, 2.404, 2.413,
2.436, 2.509, 2.520, 2.540, 2.601, 2.604,
2.612, 2.643, 2.670, 2.678, 2.738, 2.787,
2.788, 2.798, 2.840, 2.844, 2.884, 2.896,
2.931, 2.972, 3.018, 3.144, 3.159, 3.210,
3.313, 3.338, 3.376, 3.380, 3.385, 3.412
-camí de 1.971
-monestir (*monastir*) de Nostra Senyo-
ra d'Atocha (*Señora de Atocha*) 2.015
-Prado, el 2.076
Malilla 695
Mallorca 173, 280, 429, 702, 920, 927,
1.534, 1.719, 2.016, 2.021, 2.669, 2.705,
2.731, 2.738, 2.807, 2.807, 2.815, 2.885,
3.080
Malta 122, 840, 988, 1.484, 1.886, 1.989
Manises 151, 1.175, 1.809, 2.372, 3.021,
3.069, 3.116, 3.133, 3.238
Màntua 1.179, 3.013
Marroc (*Marruecos*) 35, 70, 85, 110, 121,
128, 143, 149, 150, 288, 468, 469, 482,
521, 578, 601, 602, 605, 666, 671, 868,
917, 940, 1.139, 1.283, 1.54, 1.502,
1.528, 1.530, 1.627, 1.813, 1.895, 1.928,
1.937, 1.045, 1.945, 1.976, 1.999, 2.020,
2.054, 2.093, 2.133, 2.134, 2.207, 2.302,
2.304, 2.363, 2.403, 2.446, 2.473, 2.476,
2.505, 2.579, 2.598, 2.602, 2.785, 2.991,
3.010, 3.063, 3.122, 3.209, 3.227, 3.275,
3.299, 3.303, 3.359

- Massalavés (*Masalavés*) 3.242, 3.368
 Massamagrell (*Masamagrell*) 707, 718, 1.925
 Massanassa (*Masanasa*) 1.400
 Massarrojos (*Massarajos*) 1.385
 Meliana 287, 476, 921
 Menorca 1.302, 1.304
 Mèxic (*Mèxico de les Índies*) 3.284
 Milà 119, 665, 1.171, 1.181, 1.192, 1.278,
 1.536, 2.079, 2.214
 Mirafflor 152, 1.289, 1.481, 2.083, 2.192
 Mislata 28, 286, 287, 703, 1.824, 1.828,
 2.210, 2.233
 Mòdena 987, 1.931
 Moixent (*Moxent*) 363, 857, 2.000, 2.771
 Montcada 703, 728, 1.036, 1.301, 2.741,
 3.391
 Montesa 37, 77, 229, 1.023, 1.743, 1.877,
 2.046, 2.161, 2.495, 2.521, 2.633, 2.723,
 2.753, 2.776, 3.081
 Montroi 409
 Montserrat 409, 836
 Montsó 188, 728, 2.700, 2.702, 2.706,
 2.715, 2.734, 2.741, 2.749, 2.771, 2.885,
 3.194, 3.227
 Morella 412, 752, 759, 2.184
 Morvedre (*Sagunt*) 30, 34, 58, 85, 111,
 122, 136, 142, 258, 385, 488, 518, 527,
 577, 584, 667, 715, 751, 753, 759, 775,
 1.032, 1.102, 1.156, 1.411, 1.269, 1.352,
 1.362, 1.368, 1.398, 1.472, 1.499, 1.613,
 1.619, 1.705, 1.730, 1.845, 1.918, 1.945,
 1.952, 1.987, 2.008, 2.012, 2.086, 2.108,
 2.161, 2.180, 2.211, 2.222, 2.226, 2.228,
 2.230, 2.240, 2.248, 2.270, 2.271, 2.359,
 2.361, 2.393, 2.405, 2.465, 2.468, 2.641,
 2.799, 3.099, 3.373
 -camí de 122, 1.352, 1.472, 1.845,
 2.641
 Moya (Castella) 2.858
 Múrcia (*Múrsia*, *Múrtia*) 143, 193, 515,
 1.352, 1.405, 1.838, 2.004, 3.248
 Museros (*Muceros*) 707, 718, 1.418, 2.460,
 3.114
 Mutxamel (*Buchamel*) 2.418
- N
 Nàpols 122, 179, 210, 385, 469, 470, 584,
 595, 626, 627, 1.300, 1.403, 1.412,
 1.861, 2.037, 2.079, 2.139, 2.174, 2.210,
 2.212, 2.174, 2.342, 2.625
 Nàquera (*Nàtera*) 529, 1.987, 2.443, 2.644,
 3.277
 Navarrés 396, 1.809
 Novetlè (*Novel·lè*) 1.839
- O
 Ocanya (*Ocaña*) 450, 588
 Oliva 95, 1.747
 Olleria, l' 198
 Olocau 281, 2.771, 3.227, 3.348, 3.349,
 3.365
 Onda 152, 1.032, 2.664
 Ondara 3.271
 Onil (*Onyll*) 1.362
 Ontinyent 1.292
 Orà 981, 1.009, 2.918
 Oriola 219, 248, 374, 468, 578, 824, 1.039,
 1.136, 1.158, 1.949, 1.999, 2.205, 2.261,
 2.317, 2.430, 2.723, 2.774, 2.759, 3.099
 Orpesa 1.706, 1.719, 2.936, 3.222, 3.260,
 3.275, 3.363
- P
 Paiporta (*Payporta*) 339, 695
 Palerm 2.736
 París 1.325
 Patraix 382, 695
 Pego 1.271
 Peníscola (*Paníscola*) 1.866
 Pèrsia 2.510
 Petrer (*Petrés*) 2.192
 Picassent (*Picacent*) 719, 720, 1.362, 1.363,
 1.372
 Pinet 1.362
 Plana, la 2.878
 Pobla Llarga, la 209, 442, 709
 Polònia 2.247
 Portaceli, monestir de la cartoixa de (*mo-
 nastir de la cartuxa*) de 1.418, 2.002, 2.481,
 2.482

- Portugal (*Portogal*) 853, 1.571, 1.647, 1.675, 1.695, 3.324, 3.412, 3.342
- Puçol 1.622, 1.714, 2.012, 2.824, 3.405
- Puig, el 303, 476, 500, 1.177, 1.873, 2.186, 2.352, 2.372, 2.768, 2.948, 2.950
- Q
- Quart de Poblet (*Quart*) 151, 247, 690, 703, 714, 1.190, 1.191, 1.892, 2.234, 2.818
- Quatretonda 1.362
- R
- Rafelbunyol 651, 857, 1.260, 1.725, 2.055, 2.254, 2.264, 2.392
- Rafelcofer (*Ràfol*) 1.003
- Real, camí 458, 1.646, 2.267
- Requena 1.303
- Reus 871
- Ribera de Xúquer (*Ribera*), 619, 709, 1.288, 1.315, 2.222
- Ricote, vall de (Múrcia) 1.631
- Roma 145, 851, 973, 1.022, 1.024, 1.033, 1.078, 1.089, 1.327, 1.328, 1.420, 1.781, 1.972, 2.079, 2.104, 2.139, 2.413, 2.490, 2.534, 2.551, 2.657, 2.828, 2.884, 2.885, 2.893, 2.961, 2.66, 3.409
- Russafa (*Rusafa, Ruçafà*) VIII, 34, 103, 114, 323, 598, 662, 683, 915, 1.174, 1.305, 1.306, 1.396, 1.448, 1.596, 1.606, 2.105, 2.267, 2.439, 2.491, 2.546, 2.547, 2.854, 2.855, 2.859, 3.125, 3.361, 3.363
- S
- Saboia (*Saboya*) 122, 214, 232, 245, 835, 840, 842, 843, 1.036, 1.412, 1.427, 1.604, 1.886, 1.903, 1.931, 2.611, 2.789, 3.013
- Salern 2.135, 2.139
- Salamanca 2.718
- Saragossa (*Çaragoça*) VII, 1.076, 1.131, 1.892, 2.050, 2.250, 2.264, 2.296, 2.305, 2.483, 2.566, 2.592, 2.669, 2.673, 2.688, 2.699, 2.714, 2.721, 2.726, 2.730, 2.799, 2.804, 2.819, 2.889, 2.899, 3.009, 3.380, 3.412
- Sardenya 989, 1.595, 2.080, 2.438, 2.829
- Segart 1.102, 2.526
- Sellent 1.51, 2.033
- Sénia, la 1.786
- Serra 1.414
- Sevilla 65, 70, 81, 86, 104, 113, 125, 132, 143, 1.030, 1.718, 2.322, 2.388, 2.831, 3.388
- Sicília (*Ciàlia*) 347, 413, 1.097, 1.412, 1.886, 1.892, 2.520, 2.625, 3.022
- Sierra de Segura 3.248
- Silla 716, 1.942, 2.030, 2.240, 2.397
- Sinarques (*Synarques*) 2.669
- Sogorb (*Segorb*) 39, 121, 198, 245, 256, 351, 435, 557, 572, 578, 579, 605, 691, 868, 926, 969, 1.082, 1.145, 1.331, 1.469, 1.621, 1.714, 1.811, 1.821, 1.932, 1.935, 1.987, 2.238, 2.239, 2.280, 2.283, 2.286, 2.287, 2.387, 2.388, 2.485, 2.556, 2.561, 2.621, 2.669, 2.811, 2.818, 2.823, 2.849, 2.912, 3.050, 3.227, 3.275, 3.320
- Sueca 806
- Sumacàrcer 151, 340, 440, 464, 975, 981, 1.761
- T
- Tarragona 16, 653, 1.803, 2.885
- Tarassona (*Taraçona*) 2.958
- Tavernes Blanques (*Tavernes*) 695
- Terol 2.218, 2.543
- Tetuan 1.139
- Tibi 1.362
- Toga 1.253
- Toledo 71, 632, 1.585, 1.589, 1.695, 2.601, 2.675
- Tolosa (França) 3.370
- Torreblanca (*Torre Blanca*) 1.866
- Torrent 386, 694, 743, 788, 1.439, 1.926, 1.935, 1.937, 1.964, 2.011
-camí de 2.047, 2.048, 3.078
- Torres Torres 1.892, 2.324
- Tortosa 85, 303, 412, 489, 650, 685, 1.775-1.781, 2.114, 2.321, 2.848, 2.863, 2.885
- Tous 437,
- Turquia 729
- U
- Ulldecona 3.112

V

València (*València, València*) ciutat de 105, 163, 337, 401, 647, 784, 894, 938, 1.048, 1.218, 1.245, 1.386, 1.404, 1.418, 1.460, 1.514, 1.664, 1.666, 1.668, 1.687, 1.704, 1.783, 1.873, 1.995, 1.999, 2.253, 2.353, 2.504, 2.618, 2.654, 2.660, 2.669, 2.674, 2.748, 2.751, 2.892, 2.914, 3.136, 3.195, 3.390, 3.212

-almodí de 528, 2.032, 2.291, 2.691

-ambaixador de 1.761

-ardiaca de 301

-arquebisbe de 6, 16, 34, 53, 54, 60, 70, 79, 84, 85, 105, 106, 107, 108, 111, 113, 119, 121, 143, 145, 150, 152, 157, 163, 165, 179, 180, 199, 209, 218, 225, 228, 234, 245, 256, 257, 294, 302, 321, 323, 376, 448, 468, 521, 572, 578, 601, 605, 610, 645, 650, 685, 713, 727, 752, 753, 755, 756, 759, 760, 761, 763, 765, 766, 769, 775, 777, 778, 795, 798, 800, 801, 802, 807, 881, 820, 829, 833, 836, 850, 853, 854, 856, 862, 864, 870, 896, 901, 917, 918, 935, 955, 1.063, 1.065, 1.067, 1.071-1.074, 1.078-1.080, 1.082, 1.086-1.088, 1.091, 1.092, 1.105, 1.107, 1.108, 1.110, 1.111, 1.115, 1.116, 1.120, 1.123, 1.124, 1.132, 1.133, 1.137, 1.140, 1.145, 1.146, 1.149, 1.184, 1.186, 1.195, 1.210, 1.211, 1.220, 1.233, 1.237, 1.241, 1.248, 1.256, 1.263, 1.266, 1.269, 1.280, 1.282, 1.285, 1.295, 1.301, 1.332, 1.366, 1.368, 1.369, 1.374, 1.376, 1.381, 1.396, 1.398, 1.401, 1.429, 1.434, 1.459, 1.463-1.466, 1.474, 1.489, 1.495, 1.500, 1.512, 1.523, 1.530, 1.532, 1.539, 1.545, 1.559, 1.560, 1.570, 1.579, 1.622, 1.632, 1.640, 1.643, 1.658, 1.660, 1.671, 1.672, 1.714, 1.720, 1.725, 1.731, 1.756, 1.759, 1.770, 1.772, 1.776, 1.777, 1.781, 1.817, 1.819, 1.823, 1.826, 1.829, 1.831, 1.833, 1.835,

1.836, 1.850, 1.894, 1.926, 1.932, 1.937, 1.945, 1.952, 1.954, 1.958, 1.964, 1.976, 2.026, 2.028, 2.034, 2.035, 2.154, 2.156, 2.159, 2.173, 2.180, 2.183, 2.187, 2.199, 2.200, 2.202, 2.203, 2.205, 2.214, 2.226-2.228, 2.239, 2.268, 2.270, 2.271, 2.274, 2.276, 2.280, 2.283, 2.289, 2.293, 2.299, 2.303, 2.308, 2.318, 2.321, 2.322, 2.327, 2.332, 2.335, 2.359, 2.361, 2.367, 2.387, 2.393, 2.405, 2.451, 2.454, 2.465, 2.468, 2.469, 2.472, 2.475, 2.479, 2.489, 2.501, 2.510, 2.514, 2.515, 2.543, 2.563, 2.586, 2.593, 2.601, 2.602, 2.606, 2.609, 2.617, 2.629, 2.642, 2.648, 2.651, 2.659, 2.669, 2.677, 2.681, 2.683, 2.687, 2.698, 2.699, 2.706, 2.731, 2.734, 2.735, 2.810, 2.812, 2.816, 2.818, 2.831, 2.832, 2.837, 2.855, 2.862, 2.885, 2.889, 2.898, 2.899, 2.914, 2.945, 2.961, 2.970, 3.009, 3.038, 3.041, 3.055, 3.062, 3.064, 3.066, 3.098, 3.135, 3.163, 3.227, 3.233, 3.260, 3.284, 3.295, 3.296, 3.299, 3.319, 3.336, 3.340, 3.355, 3.358, 3.360, 3.377, 3.381, 3.382, 3.406

-Audiència (*Real Audiència, Real Consell de l'Audiència*) de 5, 226, 252, 261, 267, 280, 296, 442, 443, 471, 588, 591, 632, 661, 723, 747, 909, 913, 959, 975, 998, 1.014, 1.030, 1.098, 1.174, 1.352, 1.417, 1.418, 1.450, 1.473, 1.484, 1.487, 1.514, 1.523, 1.542, 1.596, 1.719, 1.818-1.820, 1.822, 1.845, 1.862, 2.068, 2.069, 2.112, 2.225, 2.229, 2.231, 2.348, 2.364, 2.378, 2.454-2.456, 2.460, 2.504, 2.619, 2.623, 2.647, 2.661, 2.712, 2.751, 2.762, 2.766, 2.771, 2.813, 2.821, 2.823, 2.826, 2.839, 2.903, 2.974, 3.025, 3.031, 3.033, 3.073, 3.101, 3.113, 3.207, 3.259, 3.260, 3.274, 3.322, 3.340, 3.341, 3.346

- alqueria de l'Abeurador de Russafa (*Rusafa*) 661
- alqueria d'Alcongel 3.078
- alqueria d'Arrancapins (*Rancapinos*) 2.213
- alqueria del Corretger 2.853
- alqueria de Jaca (*Jacca*) 1.564
- alqueria de Misser (*micer*) Vidal 661
- alqueria del doctor Espècies (*Spècies*) o de Baltasar Aznar 2.047
- alqueria d'Espluges (*Spluges*) 1.564
- alqueria de dona (*doña*) Beatriu o Rafaela Figuerola 2.048
- alqueria de la Font 39
- alqueria de misser Garcia 1.433
- alqueria de Tomàs Cerdan de Tallada 1.014
- alqueria Villar 3.078
- atzucac (*asucach*) del carrer d'En Blanch 1.116
- atzucac (*asucach*) de la Casa Antiga del Senyor de (*señor de*) Manises 3.016
- avituellador de 1.279
- batle de 189, 192, 530, 1.153, 2.066, 2.411
- bisbe de gràcia (*gràtia*) de 35, 58, 70, 85, 86, 89, 94, 121, 128, 135, 143, 149, 150, 188, 212, 218, 220, 288, 468, 469, 482, 521, 578, 601, 602, 605, 666, 671, 868, 917, 940, 1.045, 1.283, 1.454, 1.502, 1.528, 1.530, 1.627, 1.813, 1.895, 1.928, 1.937, 1.945, 1.976, 1.999, 2.020, 2.054, 2.093, 2.133, 2.134, 2.207, 2.302, 2.304, 2.363, 2.403, 2.446, 2.473, 2.476, 2.505, 2.579, 2.598, 2.602, 2.785, 2.991, 3.010, 3.063, 3.122, 3.209, 3.227, 3.275, 3.299, 3.303, 3.359
- botxí de 194, 780, 1.068, 2.082
- camí del Grau 1.068, 1.360, 1.955
- camí de Lliria 478
- camí de Quart 703
- camí de Torrent 2.047, 3.078
- carrer Alavés 3.250
- carrer Alboraià (*Alboraya*) 330, 1.387, 1.838, 2.927
- carrer Algotzir (*Aguazil*) 1.262
- carrer Aluders 955
- carrer de l'Àngel de la Guarda 3.147
- carrer dels Angles 1.141, 2.155
- carrer Argenteria 659, 946, 1.116, 1.742, 2.300, 2.573, 2.753
- carrer dels Ases (*Àssens, Àzens*), 1.292, 2.469
- carrer Avellanes 708, 1.140, 1.362, 1.988
- carrer Balancer (*Balanser*) 2.071
- carrer del Bany 1.993
- carrer Barcelona 1.077, 1.312
- carrer Barcelonina 197, 3.067
- carrer Barques 1.522, 1.925, 2.502, 2.640, 3.045
- carrer Barreters 2.516
- carrer de la Boatella 284
- carrer del Bonaire (*Bonayre*) 1.769
- carrer Bosseria (*Boseria*) 113, 145, 1.140, 1.523, 2.461, 2.558
- carrer Brodadors (*Bordadors*) 1.339, 1.742, 1.932, 2.180, 2.222, 2.574
- carrer Calatrava 145, 149, 257, 323, 890, 2.405
- carrer Campaners 113, 1.742
- carrer Carnisseries (*Carneceries, Carneseries*) Noves 149, 2.897
- carrer Carnissers (*Carnicers*) 1.390
- carrer Catalans 890
- carrer Cavallers 87, 113, 145, 149, 257, 264, 323, 582, 598, 621, 622, 822, 867, 1.120, 1.140, 1.257, 1.264, 1.405, 1.448, 1.523, 1.619, 1.682, 2.222, 2.405, 2.556, 2.738, 2.813, 2.826, 3.059, 3.066
- carrer Confraria dels Ferrers 1.732, 2.289, 2.769
- carrer Conills (*Conils*) 1.170, 1.932, 1.959, 2.988
- carrer Cordellats 461
- carrer Corredores 410, 1.291, 1.394, 3.177
- carrer Corretgeria (*Corregeria*) 149, 257, 1.120, 3.382

- carrer Corretgeria (*Corregeria*) Vella 113, 114, 149, 601, 1.742, 2.405
- carrer dels Cotamallers 1.742, 2.405, 2.573
- carrer de Culla 2.057, 2.176
- carrer de la Cuina (*Cuyna*) 2.761
- carrer de la Davallada de Sant Francesc (*Sent Francés*) 3.067
- carrer En Blanch 116, 2.740
- carrer En Bou 323, 790, 1.120, 1.679, 1.932, 2.222, 2.405, 2.450, 2.781
- carrer En Gil 966
- carrer En Llop 313, 701, 2.150
- carrer de l'Edra 951
- carrer Empedrat (*Empedrad*) 183, 1.120, 1.416, 1.802
- carrer Enmig dels Peixcadors 1.596
- carrer Encisam (*Ensisam*) 814
- carrer Escofet 701
- carrer Esparteria 113
- carrer Esquarterats 701
- carrer Estret 1.840
- carrer Eulàlia 3.177
- carrer Exarchs 149, 1.156, 3.385
- carrer Falcons 1.319, 2.155, 2.289
- carrer de la Farina 3.389
- carrer Flassaders (*Flaçaders*) 113
- carrer del Forn 1.682
- carrer de les Garrigues 2.796
- carrer Garrofa 1.573
- carrer Governador 646, 1.116
- carrer Governador Vell 149, 525, 1.005, 2.042, 1.116, 1.290, 1.754, 1.891, 2.740
- carrer de les Granotes 1.665
- carrer Hostal de la Nau 2.316
- carrer don Joan (*Juan*) de Vila-rasa 110, 386, 1.273, 1.337, 2.112, 2.668
- carrer de Job 701
- carrer de Jofrens 2.664
- carrer de Juristes 435
- carrer dels Lladres 3.128
- carrer dels Llegumers 2.405
- carrer de la Llonja de l'Oli 145
- carrer de Madalenes 341
- carrer de Manyans 217, 1.201, 1.314, 1.439, 1.440, 2.500, 3.085, 3.335
- carrer de la Mar 114, 149, 153, 232, 323, 563, 601, 680, 721, 753, 767, 916, 960, 1.156, 1.270, 1.434, 1.484, 1.799, 1.965, 2.058, 2.211, 2.739, 2.895, 3.140
- carrer de Marrades 1.064
- carrer de Mascons 363, 1.207, 3.067
- carrer Major (*Mayor*) 3.367
- carrer de la Mercè 113, 1.140, 3.085
- carrer de la Mola 2.306
- carrer de la Morera Vera 149
- carrer Morvedre 16, 238, 1.411, 1.886, 2.887
- carrer de la Nau 1.165, 2.189, 2.405
- carrer de les Neus 646, 1.290
- carrer Nou 1.742, 1.902, 2.024, 2.573, 3.305
- carrer Nou del Mercat 659
- carrer Nou de Peixcadors 937, 1.449
- carrer Nou de Russafa (*Ruçafa*) 915, 1.174, 1.449
- carrer de la Palmera 593
- carrer del Paradís (*Parais*) 1.134, 1.993
- carrer del Pou 3.151
- carrer Pou Pintat 1.607
- carrer de les Pujades 1.109, 1.353, 1.446, 1.653
- carrer Quart 484, 752, 1.120, 2.135, 2.146, 2.222, 2.903
- carrer Ramon Joan 1.162, 1.618, 3.091
- carrer Reglons 733, 1.426, 2.176, 2.817, 3.078, 3.151
- carrer del Rellotge (*Rellonge*) 3.208
- carrer Ribelles 356, 735, 745, 1.064, 1.093, 1.322, 1.484, 3.067
- carrer Russafa (*Ruçafa*) 1.174
- carrer Saboneria Nova 2.289
- carrer de la Sang (*Sanch*) 3.067
- carrer Saragossa (*Çaragoça*) 21, 493, 2.821
- carrer Sant Jordi (*Sent Jordi*) 2.770, 3.067
- carrer Sant Tomàs (*Sent Thomàs*) 489, 498

- carrer Sastres 2.469
- carrer Séquia Podrida 1.348, 1.562, 2.155, 2.289
- carrer Sequiola 925, 1.425, 2.023, 3.120
- carrer del Senyor/a (*Señor/a*) de l'Alcúdia 489, 1.356
- carrer Serrans 145, 582
- carrer Sorolla 2.042, 2.967
- carrer de l'Estamenyeria (*Stamenyeria*) 145, 2.180
- carrer Tapineria 2.821
- carrer Tapiners 2.573
- carrer del Tossal (*Toçal, Tòsal*) 1.140, 1.523
- carrer Torn de l'Hospital 2.289, 2.576
- carrer de les Torres 2.308
- carrer Trànsits 700
- carrer Travessera (*Travesera*) dels Casanova 1.134
- carrer Travessera (*Travesera*) dels Figuerola 733
- carrer Travessera de Sant (*Travesera de Sent*) Felip 733
- carrer Travessera de Sant (*Travesera de Sent*) Gregori 3.067
- carrer Travessera (*Travesera*) de Vicent Peris 3.007
- carrer del Trenc (*Trenchi*) 3.085, 3.305
- carrer Trinquet de Cavallers 2.897
- carrer Verge Maria de Gràcia 323, 503, 1.135, 1.469, 2.796
- carrer de Sant (*Sent*) Vicent 51, 299, 313, 323, 524, 526, 701, 733, 746, 997, 1.007, 1.064, 1.134, 1.135, 1.140, 1.162, 1.201, 1.260, 1.422, 1.486, 1.718, 1.742, 2.150, 2.405, 3.091, 3.147
- carrer de la Xerea 74, 87, 289, 705, 781, 960, 905, 1.057, 1.156, 1.169, 1.230, 1.272, 1.713, 1.840, 1.844, 1.943, 2.278, 2.470, 2.569, 2.838, 2.862, 2.874, 2.932, 3.105, 3.116, 3.289, 3.292, 3.379
- carreró Aluders 381
- carreró del Bany (*Bañy*) 1.993
- carreró de Carraixet (*Carraxet*) 700
- carreró de la Casa Fonda 735
- carreró que travessa (*travesa*) la Cort Formada a la plaça dels Apòstols 752
- carreró de l'Escola 1.409
- carreró del Forn 1.682
- carreró del Forn de l'Ambaixador (*l'Embaxador*) Vich 2.888
- carreró de la Garrofa 1.683
- carreró a la capella dels Genovesos 2.299
- carreró de Casa Mascarell 3.349
- carreró del Porxets (*Porchets*) 223
- carreró al costat del forn de Santa Tecla 441
- carreró de Trànsits 700
- carreronet de Nostra Senyora de l'Orito 20
- col·legi-seminari de l'Arquebisbe Joan de Ribera (del Corpus Christi o del Patriarca) 119, 136, 145, 165, 225, 257, 260, 294, 297, 303, 321, 369, 405, 408, 426, 490, 544, 572, 601, 605, 610, 784, 801, 844, 881, 976, 1.018, 1.143, 1.198, 1.298, 1.418, 1.637, 1.841, 1.843, 2.147, 2.199, 2.283, 2.286, 2.524, 2.605, 2.652, 2.659, 2.833, 2.913, 3.006, 3.044, 3.059, 3.102, 3.225, 3.265, 3.313, 3.377
- casa de les Repenedides 150
- col·legi Companyia de Jesús (o de Sant Pau) 1.775, 2.801, 2.139
- col·legi de l'Emperador (o dels Morrets) 1.069, 2.518, 2.542
- col·legi de Sant Fulgenci (*Sent Fulgenty*) 1.418
- col·legi de Na Monforta 2066
- col·legi de Rodrigues 1.902
- col·legi de Sant Tomàs (*Sent Thomàs*) de Vilanova 1.570
- confraria de Nostra Senyora dels Desemparats 2.289
- convent de la Creu 1.418
- convent de Jerusalem (*Hyerusalem*) 545, 938, 1.418, 2.176, 2.523

- convent de Nostra Senyora de l'Encarnació (*Senyora de la Encarnatió*) 1.418, 2.469, 2.482
- convent de Sant Cristòfol (*Sent Cristòfol*) 1.418
- convent de Sant Dídac (*Sent Diego*) 1.418
- convent de Sant Francesc (*Sent Francés*) 297, 1.418, 1.540
- convent de Sant Josep (*Sent Josep*) 50
- convent de Sant Julià (*Sent Julià*) 1.418
- convent de Sant Onofre (*Sent Onofre*) 1.418, 1.750
- convent de Santa Anna (*Senta Anna*) 1.418 2.532, 2.946, 3.187
- Cort 161, 607, 613, 2.643, 2.680, 2.687, 2.696
- Cort Civil 1.322, 3.045
- Cort de la Governació 1.898
- Cort de l'Oficialat 1.123
- Cort dels Tres-cents Sous 3.175
- Cort Eclesiàstica 1.111, 2.717, 2.914, 3.005, 3.091
- creu de Conca 155, 1.697
- creu de Mislata 1.014
- creu de Xàtiva 1.042
- Diputació 878, 1.775, 1.192, 2.561, 2.621, 2.811
- ermita de Santa Celestina (*hermita de Senta Celestina*) 698
- ermita de les barraques del Grau 2.499
- ermita de Nostra Senyora de Montserrat (*hermita de Nostra Señora de Monserrat*) 1.449
- església de Sant Agustí (*Sent Agostí*) 3.091
- església de Sant Andreu (*Sent Andreu*) 89, 119, 200, 405, 479, 664, 693, 713, 728, 764, 805, 809, 820, 848, 877, 880, 883, 925, 954, 1.018, 1.036, 1.038, 1.040, 1.041, 1.044, 1.109, 1.110, 1.267, 1.294, 1.385, 1.485, 1.522, 1.619, 1.637, 1.680, 1.694, 1.925, 2.161, 2.770, 2.199, 2.484, 2.929, 3.285
- església de Sant Bartomeu (*Sent Berthomeu*) 81, 114, 1.364, 1.418, 1.946, 1.989, 2.019, 2.059, 2.267, 2.319, 2.331, 2.753, 3.115, 3.252, 3.263
- església dels Carmelites Descalços 1.011
- església de Santa Caterina de Sena (*Senta Catalina martre, Senta Catalina de Sena*) 268, 364, 418, 735, 739, 812, 963, 1.205, 1.382, 1.418, 1.440, 1.501, 1.502, 1.811, 1.813, 2.131, 2.230, 2.318, 2.560, 2.563, 2.744, 2.846, 2.961, 3.371
- església de Calatrava 127, 128, 418
- església de Sant Cristòfol (*Sent Cristòfol*) 17, 1.454
- església de la Companyia de Jesús (*Companya de Jesús*) 1.523
- església del Col·legi del Senyor Patriarca (Corpus Christi) 225, 297, 369, 1.298
- església de la Santa Creu 854
- església de Sant Esteve (*Sent Steve*) 149, 153, 496, 601, 677, 1.103, 1.608, 2.057, 2.569, 2.762, 2.888, 2.892, 2.908, 2.914, 3.296
- església de Sant Francesc (*Sent Francés*) 1.320, 3.245
- església del Grau 2.127
- església de Sant Gregori (*Sent Gregori*) (nova) 1.648, 2.086
- església de Sant Gregori (*Sent Gregori*) (vella) 1.540, 3.002
- església dels Jesuïtes 2.180, 3.245
- església de Sant Joan de l'Hospital (*Sent Joan de l'Hospital*) 1.418, 1.484, 2.897
- església de Sant Joan del Mercat (*Sent Juan del Mercat*) 527, 692, 1.018, 1.087, 1.234, 1.241, 1.417, 1.438, 1.904, 2.160, 2.225, 2.228, 2.285, 2.391, 3.406
- església de Sant Joan de Ribera (*Sent Juan de la Ribera*) 3.245
- església de l'Hospital General 1.418, 2.155, 2.289

- església de Sant Llorenç (*Sent Llorens*) 3.031
- església de Sant Martí (*Sent Martí*) 15, 99, 150, 154, 170, 212, 220, 223, 230, 299, 502, 573, 580, 668, 806, 812, 816, 912, 914, 955, 995, 996, 1.027, 1.064, 1.092, 1.112, 1.154, 1.163, 1.185, 1.186, 1.205, 1.224, 1.238, 1.255, 1.260, 1.276, 1.314, 1.319, 1.326, 1.329-1.331, 1.334, 1.345, 1.369, 1.407, 1.417, 1.418, 1.426, 1.478, 1.551, 1.561, 1.562, 1.565, 1.572, 1.716, 1.727, 1.747, 1.749, 1.792, 1.807, 1.812, 1.814, 1.819, 1.865, 1.888, 1.920, 1.927, 1.979, 2.012, 2.022, 2.042, 2.057, 2.064, 2.109, 2.128, 2.135, 2.137, 2.149, 2.196, 2.222, 2.245, 2.284, 2.307, 2.309, 2.390, 2.433, 2.467, 2.479, 2.519, 2.545, 2.568, 2.588, 2.607, 2.775, 2.790, 2.847, 2.861, 2.872, 2.883, 2.893, 2.908, 2.914, 2.926, 2.961, 2.999, 3.005, 3.066, 3.160, 3.170, 3.192, 3.207, 3.211, 3.215, 3.224, 3.312, 3.351, 3.394
- església de Sant Miquel 1.608, 3.041
- església de la Mercè 250, 251, 737, 1.350
- església de Sant Nicolau (*Sent Nicolau*) 599, 1.380, 1.418, 1.450, 1.513, 1.590, 2.448, 2.796, 2.868
- església del Peu de la Creu 369
- església de Predicadors 513, 1.003, 1.093, 1.272, 2.290, 2.795, 3.250, 3.377
- església del Remei (*Remey*) 1.715
- església de Russafa (*Ruçaſà*) VIII
- església de Russafa (*Ruçaſà*) (nova) 1.174, 2.267, 2.859, 3.363
- església de Sant Salvador 837, 1.418, 2.042, 2.522, 2.524, 2.916, 3.146, 3.323
- església de Sant Sebastià (*Sent Sebastià*) 2.962
- església de la Seu 14, 34, 81, 142, 188, 210, 234, 290, 301, 374, 385, 449, 488, 502, 527, 546, 636, 667, 669, 679, 680, 685, 690, 712, 715, 728, 751-753, 759, 763, 764, 775, 802, 806, 853, 862, 864, 881, 887, 892, 898, 927, 943, 980, 998, 1.011, 1.065, 1.066, 1.071, 1.088, 1.102, 1.111, 1.146, 1.149, 1.174, 1.263, 1.269, 1.339, 1.358, 1.362, 1.368, 1.398, 1.406, 1.407, 1.418, 1.434, 1.478, 1.499, 1.503, 1.532, 1.523, 1.565, 1.568, 1.613, 1.619, 1.629, 1.630, 1.643, 1.649, 1.671, 1.702, 1.705, 1.716, 1.730, 1.779, 1.846, 1.859, 1.868, 1.910, 1.918, 1.925, 1.945, 1.952, 1.982, 1.987, 1.989, 1.995, 1.996, 2.008, 2.012, 2.024, 2.040, 2.069, 2.086, 2.108, 2.147, 2.161, 2.180, 2.222, 2.226, 2.228, 2.230, 2.240, 2.248, 2.270, 2.271, 2.359, 2.361, 2.374, 2.393, 2.394, 2.405, 2.456, 2.465, 2.468, 2.493, 2.593, 2.604, 2.617, 2.631, 2.669, 2.687, 6.988, 2.705, 2.708, 2.731, 2.738, 2.739, 2.767, 2.770, 2.802, 2.807, 2.821, 2.879, 2.885, 2.886, 2.891, 2.908, 2.971, 3.149, 3.227, 3.287, 3.320, 3.406
- església dels Socors 2.240
- església de Santa Tecla (*Senta Tecla*) 30, 2.541
- església del Temple 2.371
- església de Sant Tomàs (*Sent Thomàs*) 489, 910, 1.418
- estacions (*stacions*) dels Sentenciats 744
- Estudi General (Universitat) 21, 70, 81, 89, 125, 207, 349, 403, 465, 649, 712, 998, 1.039, 1.116, 1.313, 1.324, 1.442, 1.447, 1.542, 1.573, 1.746, 1.910, 1.990, 2.069, 2.494, 2.622, 2.783
- forn de l'Ambaixador (*l'Embaxador*) 152
- forn del carrer de les Barques 3.044
- forn de la Boatella 746, 759, 1.277, 1.284, 2.308

- forn d'en Borràs 2.851
- forn d'Escrivà (*de Scrivà*) 1.230, 1.844
- forn de les Monges 2.195
- forn de Palàcios 1.093
- forn de la plaça dels Hams (*Ams*) 1.270, 1.290
- forn de la plaça de Penarroja 2.415
- forn de la Porta Nova 1.904
- forn de Predicadors 769
- forn de Querol 759
- forn de les Repenedides (*Repentides*) 814, 1.162, 2.150
- forn de Sant Bartomeu (*Sent Berthomeu*) 3.051
- forn de Sant Cristòfol (*Sent Christòfol*) 2.897, 3.307
- forn de Sant (*Sent*) Gregori 814
- forn de Sant Joan (*Sent Juan*) de l'Hospital 1.389
- forn de Sant (*Sent*) Joan del Mercat 276, 693
- forn de Sant (*Sent*) Jordi 2.770
- forn de Sant (*Sent*) Martí 818
- forn de Sant (*Sent*) Nicolau 2.577, 2.578
- forn de Sant Vicent màrtir (*Sent Vicent martrè*) 797
- forn dels Sombreterers 1.409
- forn del Tort 1.141
- fossar de Sant Andreu (*foçar de Sent Andreu*) 2.023
- fossar de Benimaclet (*foçar, fosar de Benimaclet*) 149, 705, 1.057, 1.435, 2.523, 2.806
- fossar de Santa Caterina (*foçar de Senta Catalina*) 1.375, 1.440, 2.180, 2.368
- fossar de l'Hospital General (*foçar de l'Hospital General*) 2.209
- fossar de Sant Joan del Mercat (*foçar de Sent Juan del Mercat*) 966, 1.087, 1.129, 1.156, 1.450, 1.618, 2.418, 2.769
- fossar de Sant Martí (*foçar, fosar de Sent Martí*) 1.275, 1.319, 2.380, 2.672, 3.228
- fossar de Sant Tomàs (*foçar de Sent Thomàs*) 2.172
- fossaret de la Seu (*fosaret de la Seu*) 334, 3.270
- governador 19, 27, 36, 40, 44, 74, 77, 110, 149, 279, 281, 389, 390, 409, 413, 425, 438, 575, 622, 901, 999, 1.000, 1.102, 1.178, 1.180, 1.192, 1.406, 1.461, 1.503, 1.511, 1.537, 1.595, 1.602, 1.603, 1.625, 1.737, 1.742, 1.874, 1.915, 1.918, 1.961, 2.050, 2.051, 2.226, 2.228, 2.388, 2.393, 2.394, 2.503, 2.504, 2.515, 2.534, 2.586, 2.845, 2.890, 2.971, 3.031, 3.039, 3.051, 3.060, 3.066, 3.115, 3.165, 3.207
- Grau (*Guerau*) de 14, 44, 122, 131, 235, 282, 308, 337, 425, 429, 554, 555, 627, 687, 690, 840, 954, 968, 988, 989, 1.009, 1.068, 1.157, 1.188, 1.251, 1.297, 1.360, 1.536, 1.595, 1.825, 1.844, 1.955, 1.969, 1.982, 2.112, 2.115, 2.127, 2.143, 2.174, 2.322, 2.431, 2.499, 2.632, 2.828, 2.836, 2.837, 2.884, 2.953, 3.061, 3.092, 3.327, 3.388
- hort de l'Arquebisbe (*Archebisbe*) 107, 1.579
- hort (*ort*) de les Arguedes 51, 215
- hort de Berenguer Aguilar 4
- hort (*ort*) de Cabanelles 803
- hort fora el (*fora·l*) portal de Sant (*Sent*) Vicent 941
- hort de don Joan Baptista (*Juan Bap-tiste*) Guardiola 1.417
- hort del marquès de Moya 1.511
- hort (*ort*) de mon pare (del pare de Porcar) 15
- hort de la Parròquia de Sant Joan (*Sent Juan*) 1.417
- hort (*ort*) del Patriarca (*Patriarcha*) 330, 801, 973, 1.116
- hort dels Planters 3.291
- hort de Predicadors 149
- hort (*ort*) del Real 4, 1.472, 1.587
- hort (*ort*) de Sant Francesc (*Sent Francés*) 1.242

- hort de Sant (*Sent*) Pere 77
- hort de Vanaclotxa (*Vanaclocha*) 811
- hort de misser (*micer*) Vidal 1.596
- hort de Viciano (*Visiano*) 811
- horta de València 1.023
- hospital d'En Bou 2.439
- hospital general XXIX, 124, 354, 356, 377, 400, 404, 407, 408, 464, 506, 509, 571, 788, 841, 1.164, 1.183, 1.336, 1.418, 1.420, 1.429, 1.729, 1.731, 1.762, 1.773, 1.853, 1.957, 1.981, 2.072, 2.094, 2.125, 2.155, 2.158, 2.205, 2.209, 2.281, 2.289, 2.386, 2.471, 2.575, 2.587, 2.607, 2.636, 2.646, 2.715, 2.760, 2.766, 2.777, 2.779, 2.996, 3.067, 3.108, 3.203, 3.254, 3.277, 3.411
- hostal de la Cadena 752
- hostal del Camell (*Gamell*) 520, 1.845
- hostal del Cànem 2.610
- hostal de la Carda 1.416
- hostal de la Creueta de Sant Francesc (*Sent Francés*) 3.074
- hostal Fondo 955
- hostal de Gandia 2.886
- hostal de les Moles 2.037
- hostal de Morella 752
- hostal de la Nau 2.317
- hostal del Portal del Coixo (*Coxo*) 296
- hostal dels Reis (*Reys*) 1.576, 1.786
- hostal de la Sang (*Sanch*) 1.326, 1.718, 1.923, 2.430
- hostal de Soler 1.135
- inquisidor XVII, 1.405, 2.673, 2.845
- justícia civil 1.971, 2.661
- justícia civil, assessor del 1.407, 1.674, 2.068, 2.272, 2.504, 2.771, 3.032, 3.086, 3.306
- lloctinent de batle (*balle*) 270
- lloctinent criminal 1.898
- lloctinent de governador 1.111
- molí de Sant Pere (*Sent Pere*) 3.093
- molí de na Rovella 2.158, 2.225, 2.697, 2.988
- molí de Saposa 1.472
- molí d'Esperança (*Sperança*) 2.895
- monestir (*monastir*) de les Caputxines (*Capuchines*) 1.418, 1.174
- monestir (*monastir*) dels Caputxins (*Capuchinos, Capuginos, Capugins*) 145, 165, 588, 1.529, 2.945, 3.050
- monestir (*monastir*) de les Carmelites Descalces (*Descalces*) 915, 1.418
- monestir (*monastir*) dels Carmelites Descalços 51, 1.011
- monestir (*monastir*) de la Immaculada Concepció de Nostra Senyora (*Concepció de Nostra Señora*) 971, 1.418
- monestir (*monastir*) de Nostra Senyora (*Señora*) del Carme 112, 158, 711, 1.161, 1.170, 1.394, 1.418, 1.514, 2.221, 2.469, 2.517, 3.124, 3.140
- monestir (*monastir*) de Nostra Senyora de Jesús (*Señora de Jesús. Senyora de Jhesús*) 549, 680, 1.217, 1.418, 1.254, 2.675, 2.911, 2.936
- monestir (*monastir*) de Nostra Senyora de la Mercé (*Nostra Senyora de la Merçè*) 250, 251, 253, 329, 737, 1.321, 1.418
- monestir (*monastir*) de Nostra Senyora del Remei (*Senyora del Remy*) 832, 1.418, 1.472, 1.560, 1.746, 1.965
- monestir (*monastir*) de Nostra Senyora dels Socors (*Nostra Señora dels Socós*) 649, 698, 752, 783, 967, 1.418, 2.087, 2.192, 3.046
- monestir (*monastir*) del Peu de la Creu 83, 369, 1.235, 1.418, 1.438, 1.707, 2.988, 3.008, 3.196
- monestir (*monastir*) de Predicadors 86, 161, 163, 182, 248, 465, 508, 512, 713, 754, 841, 936, 960, 976, 990, 1.004, 1.028, 1.146, 1.419, 1.958, 1.987, 2.079, 2.174, 2.201, 2.268, 2.540, 2.592, 2.604, 2.635, 2.651, 2.794, 2.820, 2.941, 3.070, 3.096, 3.250, 3.364, 3.301, 3.343

- monestir (*monastir*) de la Puritat 1.259, 2.226, 2.943
- monestir (*monastir*) de la Saïdia (*Zaydia*) 1.168, 1.418, 1.168, 1.528, 2.083
- monestir (*monastir*) de Sant Agustí (*Sent Agostí, Sent Augustí, Augustinos*) 198, 715, 1.140, 1.159, 1.379, 1.418, 1.451, 1.552, 1.890, 2.182, 2.257, 2.261, 2.282, 2.740, 2.775, 3.046, 3.093, 3.129, 3.135, 3.143, 3.229, 3.335
- monestir (*monastir*) de Sant Cristòfol (*Sent Christophol*) 1.153, 1.454, 1.928, 2.074, 2.392
- monestir (*monastir*) de Sant Domènec (*Sent Domingo*) 713, 1.418, 1.822, 2.669
- monestir (*monastir*) de Sant Felip (*Sent Felip, Sent Phelip, Philipins*) 747, 1.286, 1.362, 1.418
- monestir (*monastir*) de Sant Gregori (*Sent Gregori*) 526, 1.418, 1.648, 1.716, 1.765, 2.532
- monestir (*monastir*) de Sant Joan Baptista* (*Sent Juan Baptista*) 2.173
- monestir (*monastir*) de Sant Sebastià (*Sent Sebastià*) 231, 959, 961, 1.418
- monestir (*monastir*) de Sant Vicent màrtir (*Sent Vicent martre*) 680, 2.135, 2.146
- monestir (*monastir*) de Santa Bàrbara (*Senta Bàrbera*) 412
- monestir (*monastir*) de Santa Caterina de Sena (*Senta Catalina de Sena, Senta Catherina de Cena*) 748, 963, 1.418
- monestir (*monastir*) de Santa Magdalena (*Senta Magdalena, Senta Madalena, Madelenes*) 314, 329, 693, 980, 1.087, 1.418, 3.006
- monestir (*monastir*) de Santa Mònica (*Senta Mònica*) 790, 1.418
- monestir (*monastir*) de Santa Tecla (*Senta Tecla*) 1.014, 1.418, 2.144, 2.161, 2.712
- monestir (*monastir*) de Santa Úrsola (*Senta Úsola*) 752, 1.115, 1.116, 1.123, 1.418
- monestir (*monastir*) de la Santíssima Trinitat (*Santisima Trinitat*) 1.418, 2.852, 2.858, 2.911, 2.936, 2.970, 2.981, 3.063, 3.209, 3.260, 3.262, 3.334
- pla de la Devallada 301
- plaça dels Alls (*Alys*) 213, 2.574, 2.796
- plaça de l'Almoïna (*Almoyna*) 1.850
- plaça de l'Àngel 600, 1.998
- plaça de les Barques 2.502
- plaça de Calatrava 149, 1.997, 2.180
- plaça del Campanar (*Canpanar*) 128, 283, 680, 715, 876, 1.514, 2.369
- plaça dels Caixers (*Caxers*) 113, 213, 381, 1.514, 2.180
- plaça del Comte d'Oliva 1.523, 2.180, 2.222
- plaça dels Crespins 582
- plaça dels Hams (*Ams*) 149, 713, 721, 960, 1.270, 1.272, 2.897
- plaça de l'Herba 106, 582, 2.669, 2.698
- plaça de la Llenya 113, 1.850
- plaça del Mercat 402, 1.689
- plaça del Mestre Racional 153
- plaça de Mossén (*mosén*) Sorell 10, 752
- plaça de les Mosques 664
- plaça de l'Olivera 173, 601, 680, 1.391, 1.516
- plaça del Palau 728, 1.172, 2.536
- plaça de les Panses 906, 2.180
- plaça dels Pellicers (*Pellicers*) 100, 1.558, 2.289
- plaça dels Penya-roges (*Penarrojes, Pennarrojes*) 765, 1.064, 1.116, 1.119, 1.147

* Dit de 'la Ribera'.

- plaça de Perpinyà 1.840, 2.058, 3.116
- plaça de la Porta dels Apòstols 752
- plaça de Predicadors 74, 78, 79, 105, 106, 145
- plaça del Real 1.523
- plaça de Casa Sapena 1.776
- plaça de Sant Francesc (*Sent Francés*) 1.242, 1.757, 2.886
- plaça de Sant Jordi (*Sent Jordi*) 1.417
- plaça de Sant Llorenç (*Sent Llorens*) 169, 286, 636, 680, 1.324, 3.331
- plaça de Sant Nicolau (*Sent Nicolau*) 1.877
- plaça de Santa Caterina (*Senta Catalina, Senta Catalina de Sena, Senta Catalina martre*) XXVI, 183, 635, 925, 1.531
- plaça dels Serrans 582, 815, 1.697, 1.802, 2.072
- plaça de la Seu 74, 78, 79, 105, 106, 145
- plaça del Vall Cubert 291
- plaça de Vila-rasa (*Villarasa, Villarrasa*) 110, 142, 257, 547, 601, 1.461
- placeta del comte d'Alaquàs 597
- placeta de la Creu Nova 1.637
- placeta d'En Borràs 1.989, 3.320
- placeta de Borriol (*Burriol*) 2.821
- placeta del Seminari del Col·legi 783
- placeta devés la Seu 3.147
- placeta de Vicent Peris 323
- pont de les Ànedes 1.449
- pont de la Mar 90, 832, 833, 1.431, 1.450
- pont de les Mealles 36, 1.192, 1.625, 2.210, 2.235
- pont Nou 1.472
- pont del Real 91, 129, 196, 206, 592, 922, 929, 2.366, 2.887
- pont dels Serrans 4, 15, 92, 401, 771, 1.472
- pont de la Trinitat 92, 114, 780, 2.887
- pont de la Unió 1.301
- pont Vell del Real 97
- porta de les Ànimes 1.240
- porta dels Apòstols 113, 140, 512, 544, 582, 1.721, 2.180, 2.286, 2.447, 3.086, 3.259
- porta de la Blanqueria 2.337
- porta del campanar de la Seu 114, 1.149, 1.485, 1.948, 2.394, 2.405
- porta del Capítol 2.617
- porta de la casa de Constantín Cernesio 1.337
- porta de la casa de la viuda de Cristòfol Sentjordi 1.409
- porta del Cavall 1.064, 1.749, 1.879, 2.033, 2.308, 2.607, 3.165
- porta del col·legi Joan de Ribera 572
- porta del convent de la Mercè 1.140, 2.096
- porta del Corral dels Bous 630
- porta de l'església de Santa Caterina (*Senta Catalina*) 1.501
- porta de l'Estudi General (*Studi General*) 291, 784
- porta del Fossaret (*Foçaret, Fosaret*) 1.065, 1.936, 2.200
- porta gran de Palàcio 1.944
- porta de l'hort de Predicadors 149
- porta de la Inquisició (*Inquisició*) 2.669
- porta dels Jesuïtes 2.180
- porta dels Lleons 105
- porta de les Magdalenes (*Madalenes*) 2.697
- porta major de Sant Nicolau (*mayor de Sent Nicolau*) 1.450
- porta dels Manyans 2.190
- porta menor de Sant Salvador 2620
- porta mitgera (*migera*) de l'església de Sant Andreu 1.240
- porta nova de l'Estudi General (*del Studi General*) 295
- porta del Palau (arquebisbal) 1.172, 1.285, 1.434, 1.759
- porta de la placeta de Sant Martí (*Sent Martí*) 1.309
- porta de la porteria del col·legi de don Joan de Ribera 572

- porta de la porteria de Predicadors 161, 1.613
 - porta de la porteria de Sant Martí (*Sent Martí*) 220
 - porta de la porteria de Santa Tecla (*Senta Tecla*) 735, 1.434
 - porta principal de Sant Tomàs (*Sent Thomàs*) 2.897
 - porta de Quart 2.222
 - porta del Real 1.158
 - porta de la Sala 281, 583, 1.883, 2.617
 - porta de la Sala del Consell 1.049
 - porta de Sant Martí (*Sent Martí*) 431, 2.504
 - porta de la Seu 68, 140, 752, 1.537, 1.759, 2.180, 2.832
 - portal del Coixo (*Coxo*) 1.932, 2.222, 2.296, 2.455
 - portal dels Innocents 378
 - portal dels Jueus 1.313, 1.795, 2.267
 - portal del Mar 554, 1.830, 2.399, 2.723, 3.005, 3.185
 - portal Nou XVIII, 50, 215, 1.830, 2.222, 3.229
 - portal de Quart (*Quarte*) XV, 51, 231, 232, 264, 665, 1.270, 1.286, 1.362, 1.625, 1.932, 2.211, 2.221, 2.222, 2.754, 3.059
 - portal del Real 4, 96, 97, 114, 160, 169, 584, 1.192, 1.197, 2.235, 2.366, 3.291, 3.391
 - portal de Russafa (*Ruçaſa*) 1.449, 1.596, 1.841
 - portal dels Serrans (*Serranos*) XVII, 48, 60, 112, 113, 145, 163, 1.324, 1.456, 1.697, 1.994, 2.264, 2.96, 2.328, 2.669, 2.716
 - portal del Temple 79, 705, 1.057, 1.472
 - portal dels Tints 752
 - portal de la Trinitat 145, 165, 220, 401, 1.587, 2.470, 2.722
 - portal de la Valldigna 752, 1.699, 3.115
 - presó de Sant Arcís (*Sent Arcís*) 1.541, 1.507
 - volta dels Penjats (carrers de Serrans, Cavallers, Bosseria i plaça del Mercat) 2.384
 - volta dels Sentenciats 929
 - Valladolid (*Valladolit*) 302
 - Valldecris (Altura) 1.215
 - Valldigna 296, 1.407, 2.807
 - Valtellina (*Bartolina*) 2.625
 - Venècia (*Venètia*) 110, 880, 1.179
 - Vilajoiosa, (*Vilachojosa, Vilajoyosa*), la 1.399, 1.866
 - Vilallonga 1.996
 - Vilamarxant (*Vilamarchant*) 1.996
 - Vila-real 1.639, 1.788
 - Villar del Arzobispo (*Villar o Villar de Benaduf*) 713, 1.622, 1.643
 - Villena 1.826, 1.833, 2.004, 3.248
 - Vinaròs 110, 123, 682, 686, 744, 927, 1.381, 1.534, 1.839, 1.886, 1.994, 2.143, 2.342, 2.466, 2.472
- X
- Xàbia (*Xàbea*) 1.324, 1.572
 - Xaló 2.534
 - Xàtiva 413, 458, 850, 1.583, 1.754, 1.756, 1.759, 1.864, 1.867, 1.965, 2.495, 2.553, 2.807
 - ardiaca (*archidiano*) de 14, 81, 210, 234, 290, 374, 546, 680, 764, 802, 806, 853, 927, 1.011, 1.071, 1.111, 1.146, 1.149, 1.263, 1.523, 1.945, 2.705, 2.807
 - castell de 2.364, 2.763, 3.336
 - governador de 2.213
 - horta de 1.748, 1.750
 - monestir (*monastir*) de Sant Francesc (*Sent Francés*) 95, 741, 914, 997, 1.102, 2.214, 2.634
 - Xelva (*Gelva*) 110, 749, 1.104, 2.753
 - Xest (*Gest*) 2.568
 - Xilxes (*Chinches*) 46, 2.186
 - Xirivella (*Girvella*) 2.903
 - Xiva (*Chiva*) 2966, 3.966
 - Xulella (*Chulella*) 290

Índex

<i>Estudi introductori</i>	9
Dietari	8
Dades biogràfiques	9
Aficions del dietarista	12
El pare Simó	13
L'expulsió del moriscos	13
Origen del dietari	14
Consideracions sobre el text memorialístic de Porcar	22
Estudi lingüístic	24
Criteris d'edició	27
Bibliografia	28
<i>Dietari de mossén Pere Joan Porcar</i>	39
<i>Apèndixs</i>	977
<i>Índex de rúbriques</i>	987
<i>Índex antroponímic</i>	1083
<i>Índex toponímic</i>	1135

*P*ublicat

en gener de 2012

per la Universitat de València

*f*onts històriques valencianes
50